Bundel - Raad van 29 juni 2026

1 Opening

2 Mededelingen

3 Vaststellen van de agenda
- Agenda Raadsvergadering 29 juni 2026

4 Vaststellen besluitenlijst van de raadsvergadering 11 mei 2026 (zaaknummer 524629)
- Besluitenlijst bijzondere raadsvergadering 11 mei 2026

5 Vaststellen besluitenlijst van de raadsvergadering 18 mei 2026 (zaaknummer 524629)
- Besluitenlijst raadsvergadering 18 mei 2026

6 Voorstel inzake het rapport Financien Rekenkamer de Waddeneilanden (zaaknummer 557689)
- Voorstel Rekenkamerrapport
- Rapport Rekenkamer Financien - 3 maart 2026
- Brief rekenkamer Gemeentefinancien - 19 mei 2026
- Zo-werkt-de-Rekenkamer-Bestuurlijk-proces-v4 (1)
- Besluit Rekenkamerrapport

7 Voorstel inzake Jaarstukken 2025 gemeente Ameland (NAZENDING) (zaaknummer 555398)
- Jaarstukken 2025 Gemeente Ameland, definitief
- advies Auditcommissie juni 2026 Jaarrekening voor raad 29 juni
- ACV Ameland 2025 definitieve versie

8 Vaststellen van de wijziging en aanvulling van de samenstelling van de Vertrouwenscommissie 2026 (zaaknummer 549174))
- Raadsvoorstel benoemen Vertrouwenscommissie aanvullend op RB 13 april 2026
- 09. Raadsbesluit benoemen Vertrouwenscommissie

9 Vaststellen inzake afhandelen lijst Ingekomen stukken tot en met 18 juni 2026
- Lijst ingekomen stukken Raadsvergadering 29 juni 2026 (zaaknummer 524629) DEF
- A1 Brief gemeenteraden pleegzorg
- A2 voorgenomen besluit van Rijkswaterstaat om specifieke delen van het wad rondom ons eiland af te sluiten
- A3 202605 Brief raads- en collegeleden over Fryslân Werkt
- A4 Expertisecentrum Kind en Scheiding - Brochure GEMEENTEN 2026
- A5 Brief rekenkamer Gemeentefinancien - 19 mei 2026
- A5 Aanbieden briefadvies rekenkamer over financiën
- A6 jaarverslag-nationale-ombudsman-2025_4
- A6 jaarverslag-nationale-ombudsman-2025_tweede-kamer_0
- A6 cijferbijlage-jaarverslag-2025_8
- A6 ombudsvisie-proactieve-overheid-een-behoorlijke-overheid-handelt-proactief_0
- A7 Brief voor gemeenteraad Alliantie Informele Steun Jeugd en Gezin mei 2026
- A8 Stichting Kastleen Buitenplaatsen Landgoederen Oproep behoud landelijk erfgoed
- A9 15 Motie vreemd - alle partijen Concept beheersplan N2000 RWS (aangenomen) (getekend)
- A10 brief aan raadsleden 3-6-2026
- A11 20260609-ledenbrief-wet-versterking-lokale-omroepen
- A11 20260609-bijlage-1-bij-ledenbrief-wet-versterking-lokale-omroepen
- A12 Brief aan Gemeenteraadsleden
- A12 bijlage - Ministerie VWS - VerlengingsubsidieJHF2026
- A12 bijlage - Jeugdautoriteit -trendanalyse 2025
- A13 Reactienota zienswijzen begroting '27 en jaarrekening '25
- D1 UItnodiging expositie 20 jarig bestaan van galerie atelier Philadelphia the Jewel
- D2 2026 uitnodiging gemeenten Orange the World
- D3 Webzine SIF collectief
- E5 Vraag van het CDA broedseizoen en antwoord College d.d. 11 mei 2026docx

E9 Informatiebrief raad groot onderhoud Hollum zuid rb
E9 kaart plangebied
E10 Lijst toezeggingen presidium
E11Informatiebrief raad Stand van zaken en steunaanvraag Jeugdhulp Friesland (1)
E11 Raadsbrief JHF juni 2026

9.E1 Informatiebrief subsidieovereenkomst Bibliotheken Noord Fryslân 2027-2030 (zaaknummer 553575)
Informatiebrief gemeenteraad Subsidieovereenkomst Bibliotheken Noord Fryslân 2027 2030.DEF
Bijlage 1 Subsidieovereenkomst BNF 2027-2030 (def)
Bijlage 2 Conceptverslag bestuurlijk overleg Bibliotheken Noord Fryslân 16 oktober 2025

9.E2 Informatiebrief raad evaluatie subsidie toeristische jeugdgroepen (zaaknummer 554087)
Informatiebrief raad evaluatie effectiviteit subsidie toeristische jeugdgroepen
Bijlage 1 - Evaluatie effectiviteit subsidie toeristische jeugdgroepen
Bijlage 2 - Volledige resultaten enquête subsidie toeristische jeugdgroepen
Bijlage 3 - Nederlandse vragenlijst enquête subsidie toeristische jeugdgroepen

9.E3 Informatiebrief Jaarverslag klachten Gemeente Ameland 2023-2025 (zaaknummer 553366)
4. Informatiebrief raad Jaarverslag klachten Gemeente Ameland 2023-2025
1. Jaarverslag klachten 2023
2. Jaarverslag klachten 2024
3. Jaarverslag klachten 2025

9.E4 Informatiebrief Jaarverslag Gegevensbescherming 2025 (zaaknummer 553966)
Informatiebrief Raad Jaarverslag Gegevensbescherming 2025
2025-FG-Jaarverslag gemeente Ameland (1)

9.E6 Informatiebrief raad planning beleidsregel ontheffingen inrij- en parkeerverboden
Informatiebrief raad planning beleidsregel ontheffingen inrij- en parkeerverboden.def

9.E7 Informatiebrief omgevingsvergunning vier woningen Kolkweg Nes (zaaknummer 548457)
Informatiebrief gemeenteraad omgevingsvergunning Kolkweg

9.E8 Informatiebrief Jaarverslag doorstroompunt en leerplicht Friesland Noord 2024-2025 (zaaknummer 558243)
Informatiebrief gemeenteraad jaarverslag doorstroompunt en leerplicht Friesland Noord 2024-2025
Jaarverslag Leerplicht Doorstroompunt 2024 2025 definitief

10 Te bespreken brieven vanuit de ingekomen stukkenlijst
A6 jaarverslag-nationale-ombudsman-2025_4
A6 jaarverslag-nationale-ombudsman-2025_tweede-kamer_0
A6 cijferbijlage-jaarverslag-2025_8
A6 ombudsvisie-proactieve-overheid-een-behoorlijke-overheid-handelt-proactief_0
E3 Informatiebrief raad Jaarverslag klachten Gemeente Ameland 2023-2025 (1)
E5 Vraag van het CDA broedseizoen en antwoord College d.d. 11 mei 2026docx

11 Ruimte voor moties vreemd aan de orde
Motie A82
Motie ABA beheerplan 2028 Natura 2000

12 Sluiting

Agenda

Raad

Zaaknummer	524629
Datum vergadering	29 juni 2026
Onderwerp	Agenda raadsvergadering maandag 29 juni 2026
Locatie	Gemeentehuis Ballum, raadzaal
Voorzitter	T. Willemsma
Griffier	J.M.J. Metz
Agendapunt	**3**

De burgemeester van de gemeente Ameland roept de leden van de raad op ter openbare vergadering.

Voorlopige agenda

1	Opening
2	Mededelingen
3	Vaststellen van de agenda
4	Vaststellen besluitenlijst van de raadsvergadering 11 mei 2026 (zaaknummer 524629)
5	Vaststellen besluitenlijst van de raadsvergadering 18 mei 2026 (zaaknummer 524629)
6	Voorstel inzake het rapport Financien Rekenkamer de Waddeneilanden (zaaknummer 557689)
7	Voorstel inzake Jaarstukken 2025 gemeente Ameland (NAZENDING) (zaaknummer 555398)
8	Vaststellen van de wijziging en aanvulling van de samenstelling van de Vertrouwenscommissie 2026 (zaaknummer 549174)
9	Vaststellen inzake afhandelen lijst Ingekomen stukken tot en met 18 juni 2026
10	Te bespreken brieven vanuit de ingekomen stukkenlijst
11	Ruimte voor moties vreemd aan de orde
12	Sluiting

Besluitenlijst

Raad

Zaaknummer	524629
Datum vergadering	29 juni 2026
Onderwerp	Vaststellen besluitenlijst raadsvergadering 11 mei 2026
Agendapunt	**4**

Aanwezig:

- Mevrouw T. Willemsma, burgemeester
- Mevrouw J.M.J. Metz, griffier
- De heer T.E.F.W. Faber, AmelandEén
- De heer W.A. de Jong, AmelandEén
- Mevrouw G. Brunotte, AmelandEén
- Mevrouw S.M.A. Twickler, CDA
- De heer R.A. Kiewiet, CDA
- De heer K.E. van der Laag, Algemeen Belang Ameland
- Mevrouw M. Rijpstra, PvdA
- De heer J.A. Kiewiet, A82
- De heer H. Hatzmann, VVD

Eveneens aanwezig:

- Commissaris van de Koning de heer A.A.M. Brok
- Kabinetchef de heer N. de Vries
- De heer P.J. IJnsen, wethouder
- De heer I.J.W. Valk, secretaris-directeur

Afwezig:

- De heer M.J. Oud, CDA
- De heer D.W. Engels, Algemeen Belang Ameland

Agenda

De opname van deze vergadering wordt op de website van de Gemeente Ameland geplaatst, waarbij per agendapunt en spreker beluisterd en bekeken kan worden. Voor de inhoudelijke discussie per agendapunt wordt derhalve verwezen naar deze opname.

1 Opening

Besluit:
De raadsvergadering wordt geopend door burgemeester Willemsma met een hartelijk welkom aan dhr. Brok, Commissaris van de Koning en dhr. de Vries, Kabinetchef.

Afwezig zijn de heren Oud en Engels.

2 Vaststellen van de agenda

Besluit:

De agenda is akkoord.

3 Mededelingen

Besluit:
Er zijn geen mededelingen.

4 Toelichting op de profielschets voor een nieuwe burgemeester door de voorzitter van de Vertrouwenscommissie (mw. Rijpstra)

Besluit:
n.v.t.

Toelichting:
De voorzitter van de vertrouwens commissie geeft een toelichting op het proces waar voorgaand aan het opstellen van de profielschets ging, Voor de toelichting wordt verwezen naar de geluidsopnamen van deze vergadering.

5 Vragen van de raad over de profielschets aan de Vertrouwenscommissie

Besluit:
n.v.t.

6 Vragen van de Commissaris van de Koning dhr. drs. A.A.M Brok

Besluit:
n.v.t.

Toelichting:
Voor de vragen en antwoorden wordt verwezen naar de geluidsfragmenten van deze vergadering.

7 Vaststellen van de profielschets door de raad (bijlage profielschets volgt) (zaaknummer 470813)

Besluit:
De raad stelt de profielschets ongewijzigd vast.

8 Aanbieden profielschets door de voorzitter van de vertrouwenscommissie aan dhr. Brok

Besluit:
Mw. Rijpstra overhandigd als voorzitter van de Vertrouwenscommissie de profielschets aan de commissaris dhr. Brok.

9 Sluiting

Besluit:
Niets meer aan de orde zijnde sluit burgemeester Willemsma de vergadering.

Ballum, 29 juni 2026

T. Willemsma
Burgemeester

J.M.J. Metz
Griffier

Besluitenlijst

Raad

Zaaknummer	524629
Datum vergadering	29 juni 2026
Onderwerp	Vaststellen besluitenlijst raadsvergadering 18 mei 2026
Agendapunt	**5**

Aanwezig:

- Mevrouw T. Willemsma, burgemeester
- Mevrouw J.M.J. Metz, griffier
- De heer T.E.F.W. Faber, AmelandEén
- De heer W.A. de Jong, AmelandEén
- Mevrouw G. Brunotte, AmelandEén
- Mevrouw S.M.A. Twickler, CDA
- De heer M.J. Oud, CDA
- De heer R.A. Kiewiet, CDA
- De heer D.W. Engels, Algemeen Belang Ameland
- De heer K.E. van der Laag, Algemeen Belang Ameland
- Mevrouw M. Rijpstra, PvdA
- De heer J.A. Kiewiet, A82
- De heer H. Hatzmann, VVD

Eveneens aanwezig:

- De heer P.J. IJnsen, wethouder
- De heer I.J.W. Valk, secretaris-directeur

Agenda

De opname van deze vergadering wordt op de website van de Gemeente Ameland geplaatst, waarbij per agendapunt en spreker beluisterd en bekeken kan worden. Voor de inhoudelijke discussie per agendapunt wordt derhalve verwezen naar deze opname.

1 Opening

Besluit:
Burgemeester Willemsma opent de vergadering en geeft aan dat de raad voltallig is (wethouder Faber zit in een dubbelrol van zowel raadslid en wethouder)

2 Mededelingen

Besluit:
Er zijn geen mededelingen.

3 Definitief vaststellen van de agenda

Besluit:
Punt 19 wordt aan de agenda toegevoegd, de toelichting van de Verkenner, het rapport wordt naderhand uitgedeeld.

Raadslid Faber wil een stemverklaring afleggen bij agendapunt 4.
Burgemeester Willemsma geeft aan dat bij het benoemen van de commissieleden op 13 april jl. verzuimd is te stemmen. In principe zou dat dan nu ook niet moeten. Aangezien AmelandEén een stemverklaring wenst af te leggen vraagt zij aan de raad of er gestemd moet worden,. De meerderheid verzoekt om stemming.

4 Onderzoek commissie Geloofsbrieven en beëdigen commissieleden voor CDA

Besluit:
De commissie Geloofsbrieven geeft aan dat er geen beletselen zijn om de drie voorgedragen commissieleden te benoemen als commissielid.
De stemverklaring van dhr. Faber (zie toelichting) richt zich op de benoeming van mw. De Boer-Polet, deze benoeming kunnen zij niet steunen.
Na de stemming worden mw. Touwen (11 stemmen), dhr. van Seggeren (11 stemmen) en mw. de Boer-Polet (7 stemmen) benoemd als commissielid.

Toelichting:
Stemverklaring raadslid Faber:
In beginsel gaan fracties zelf over de voordracht van kandidaat commissieleden, daarbij past terughoudendheid van de andere fracties. Toch rijzen er specifieke vragen in de voordracht van mw. de Boer -Polet voor wat betreft publieke uitlegbaarheid, vertrouwen en voorbeeldgedrag wat er van een publieke vertegenwoordiging mag worden verwacht. Langs verschillende wegen hebben zij dit onder de aandacht gebracht, echter hun bezwaren zijn onvoldoende weggenomen en steunen de voordracht van haar dus niet, wel de andere twee voorgedragen kandidaten.

5 Besluitenlijst Raadsvergadering 13 april 2026

Besluit:
De besluitenlijst wordt conform vastgesteld.

6 Voorstel inzake verordeningen werkzaamheden kabels en leidingen & telecommunicatiekabels (zaaknummer 527793)

Besluit:
Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Toelichting:
Wethouder wil toezeggen dat op uitvoerbaarheid wordt getoetst en dat de financiële consequenties in de begroting worden meegenomen.

7 Voorstel inzake verzoek krediet herinrichting van de gemeentewerf en voorbereiding inrichting energierotonde Ballumerbocht (zaaknummer 553483)

Besluit:
Het amendement van A82 wordt mondeling gewijzigd in een motie.
Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.
Daarna komt de motie in stemming; deze motie wordt unaniem aangenomen.

8 Voorstel inzake vaststelling TAM-omgevingsplan Hoofdstuk 22a Buren - Miedenweg 1 / Willibrordusstraat 12a-14 (zaaknummer 523404)

Besluit:
Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming unaniem aangenomen

9 **Voorstel inzake Jaarstukken 2025 + meerjarenbegroting 2027 VRF (zaaknummer 550517)**

Besluit:
Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming unaniem aangenomen.

10 **Voorstel inzake Ontwerp Begroting 2027 GR Hûs en Hiem (zaaknummer 552433)**

Besluit:
Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming unaniem aangenomen

11 **Voorstel inzake Conceptbegroting 2027 GR de Waddeneilanden (zaaknummer 553604)**

Besluit:
Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen

12 **Voorstel inzake Ontwerp Begroting 2027 FUMO (zaaknummer 553273)**

Besluit:
Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen

13 **Voorstel inzake aanschaf Debatrijk voor raad gemeente Ameland (zaaknummer 553543)**

Besluit:
Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

14 **Intrekking verordening rechtspositie raads- en commissieleden 2020 (zaaknummer 554667)**

Besluit:
Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen

15 **Voorstel inzake benoemen commissie leden voor de audit commissie en voor de commissie Intern Toezicht openbaar onderwijs (zaaknummer 556212)**

Besluit:
Het voorstel wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

16 **Voorstel inzake afhandelen lijst met ingekomen stukken tot en met 6 mei 2026 (zaaknummer 524628)**

Besluit:
Het voorstel tot afhandeling van de ingekomen stukken wordt zonder stemming aangenomen

16.E5 **Informatiebrief aan de raad Samenwerkingsovereenkomst Grip op Onbegrip (zaaknummer 547998)**

16.E6 **Informatiebrief aan de raad Jaarplan wegen 2026 (zaaknummer 545760)**

16.E7 **Informatiebrief aan de raad Jaarplan riolering 2026 (zaaknummer 545764)**

16.E8 **Informatiebrief aan de raad inzake Toekomstbestendig maken Vliegveld (zaaknummer 553321)**

17 **Te bespreken brieven**

Besluit:
De motie CDA betreffende de collegebrief Wegenonderhoud wordt unaniem aangenomen.
De motie CDA betreffende het beleidskader Natuur wordt tijdens de vergadering gewijzigd: onder punt 1 "eilandbewoners" wordt gewijzigd in "waddenkustbewoners", en punt 2 "eilanden" wordt gewijzigd in "in het Waddenkustgebied:. Deze motie wordt ook unaniem aangenomen.

18 **Ruimte voor moties vreemd aan de orde**

Besluit:
De motie wordt mede ingediend namens VVD en Algemeen Belang Ameland en wordt unaniem aangenomen

19 **Toelichting coalitieproces door verkenner de heer Kramer**

Besluit:
N.v.t.

Toelichting:
Dhr. A. Kramer, verkenner voor het coalitieproces gemeente Ameland, licht zijn rapport toe. Het rapport zal naderhand worden toegevoegd aan deze vergadering.
Na het toelichten van zijn conclusies danken de partijen dhr. Kramer voor de gedane inzet.

20 **Sluiting**

Besluit:
Niets meer aan de orde zijnde sluit mw. Willemsma de vergadering.

Ballum, 29 juni 2026

T. Willemsma
Burgemeester

J.M.J. Metz
Griffier

Voorstel

Van de griffie aan de raad

Zaaknummer	557689
Vergaderdatum	29 juni 2026
Organisatieonderdeel	Griffie
Portefeuillehouder	Tytsy Willemsma

Onderwerp

Behandeling rapport van de Rekenkamer de Waddeneilanden inzake financiën:

Voorstel

1.Kennis te nemen van het onderzoeksrapport “Hoeveel geld is er nu eigenlijk? De financiële positie van de gemeenten en sturing door de raad”.
2. De bevingingen en conclusies voor zover het de gemeente Ameland betreft te onderschrijven;
3. Het college te verzoeken het rekenkamerrapport te betrekken in een aan de raad toe te zenden voortgangsrapportage (o.g.v. artikel 185a Gemeentenwet / onderdeel van de Toezeggingenlijst), hoe om wordt gegaan met de aanbevelingen uit het rapport, de voortgang en de toekomstig te verwachten of te wensen acties voorzien van een planning.

Inleiding

De Rekenkamer De Waddeneilanden heeft een onderzoek uitgevoerd over de rol van de gemeenteraden bij financiën en de financiële positie van de Waddeneilanden.

De hoofdvraag van het onderzoek was: *Hoe heeft de financiële positie van de eilanden zich in de afgelopen jaren ontwikkeld volgens de begroting en jaarstukken en welke relevante verschillen zijn er af te leiden uit een vergelijking tussen de eilanden en eventueel met andere vergelijkbare gemeenten?*

Het rapport betreft de bevindingen en de conclusies en aanbevelingen voor alle vijf eilanden.

De Rekenkamer geeft in een aanvullende brief aan waarin de conclusies en bevindingen uit het rapport worden vergeleken met landelijke onderzoeken, zodat de raad haar financiële sturing kan duiden.
Deze brief is op 19 mei jl. ontvangen en zit als bijlage bij dit voorstel.

Beoogd effect

Inzicht in de financiën en sturing daarvan door de raad

Argumenten

n.v.t.

Kanttekeningen

n.v.t.

Afstemming

Het rapport is afgestemd met de colleges van de betreffende eilanden

Vervolg

Na besluitvorming door de raad zal het college middels de toezeggingenlijst terugkoppelen hoe verder gegaan wordt met de implementatie van de aanbevelingen voor zover het onze gemeente betreft.

Bijlagen

1. Rapport Rekenkamer de Waddeneilanden “Hoeveel geld is er nu eigenlijk? De financiële positie van de gemeenten en sturing door de raad”.
2. Brief Rekenkamer 19 mei 2026 (aanvullend aan het rapport)

Rekenkamer
de Waddeneilanden

“Hoeveel geld is er eigenlijk?”

De financiële positie van de gemeenten en sturing door de raad

Engbert Boneschansker
Jouke van Dijk
Esther Fogl

3 maart 2026

Leeswijzer

Dit rapport bestaat uit twee delen.

Deel I is een algemeen deel waarin wordt ingegaan op de eisen die aan de financiën in de begroting en jaarrekening worden gesteld (ca. 20 pagina's). Het kan worden beschouwd als een korte uitleg van het (goed) kunnen lezen van jaarrekening en begroting voor inzicht en duiding van de financiële positie. Deel I is ook belangrijk als start om de gedetailleerde hoofdstukken in deel II over de afzonderlijke eilanden goed te kunnen interpreteren.

Daarnaast worden in Deel I algemene bevindingen gegeven voor alle vijf eilandgemeenten, inclusief een vergelijking tussen de eilanden. Dit deel eindigt met algemene conclusies en aanbevelingen.

Deel II geeft de details per gemeente (per eiland ca. 12-13 pagina's). Van elke gemeente is een overzicht opgenomen van de ontwikkeling van de financiën (vanaf 2017 tot en met de begroting 2026). Er wordt inzicht gegeven in het beleidskader, de ontwikkeling van de financiën, de reserves, het weerstandsvermogen en risico's, de BBV-kengetallen, en het onderhoud kapitaalgoederen.

Onderdeel van dit onderzoek is ook een analyse in het kader van een zogenoemd DoeMee-onderzoek (samen met andere rekenkamers). Voor zover daarover al tussenresultaten beschikbaar waren, zijn die in dit rapport meegenomen. Over de definitieve resultaten uit het DoeMee-onderzoek wordt later afzonderlijk nog verslag gedaan (via een brief van de rekenkamer).

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING 4

DEEL I: ALGEMEEN 7

I.1 Financiën, toezicht en de BBV 8
1.1 Rol en sturingsmogelijkheden gemeenteraad 8
1.2 BBV-regels en verplichte paragrafen begroting en jaarrekening 11
1.3 Provinciaal toezicht 13

I.2 Algemene bevindingen en vergelijking 14
2.1 Ontwikkeling financiën 14
2.2 Toeristen- en forensenbelasting 18
2.3 BBV-kengetallen 20
2.4 Onderhoud kapitaalgoederen 22

I.3 Conclusies en aanbevelingen 23
3.1 Conclusies 23
3.2 Aanbevelingen 25

DEEL II: BEVINDINGEN PER EILAND 27

II.1 Texel 28
II.2 Vlieland 40
II.3 Terschelling 54
II.4 Ameland 67
II.5 Schiermonnikoog 78

Bijlagen 91
Bijlage I – Paragrafen BBV 92
Bijlage II – Financieel toezicht provincie 95
Bijlage III – Bestuurlijke reacties en nawoord 96

Inleiding

Aanleiding onderzoek

Dit rapport gaat over de rol van de gemeenteraden bij financiën en de financiële positie van de Waddeneilanden. Over het onderwerp zijn mede door raadsleden aan de rekenkamer meerdere vragen gesteld o.a. over de financiële situatie en kapitaalgoederen. De rekenkamer vindt het onderwerp interessant en relevant vanwege het grote belang van inzicht voor raadsleden in de financiële positie van hun gemeente. Als de financiën niet op voldoende niveau zijn, komt de uitvoering van gemeentelijke taken in het geding. Andersom biedt een goede stevige financiële positie mogelijkheden voor nieuw beleid of om bijvoorbeeld lokale lasten te verlagen.
Tegelijkertijd is de financiële positie van een gemeente veelal een complex en moeilijk te doorgronden onderwerp. Daar komt bij dat de afgelopen jaren de gemeentefinanciën in beweging zijn wat betreft bijvoorbeeld de tekorten in de jeugdzorg, de toekomstige beschikbare middelen uit het Gemeentefonds (met het zogenoemde 'ravijnjaar')[1], investeringen voor de krappe woningmarkt, en kwesties rond achterstanden in onderhoud van infrastructuur. Dit maakt een onderzoek naar de financiële positie extra relevant.

Doel onderzoek

Met dit onderzoek wil de rekenkamer inzicht en duiding geven aan de gemeenteraad over een aantal, beheersmatige aspecten van de financiële positie. Het onderzoek moet leerpunten opleveren en beoogt bij te dragen aan meer grip op en begrip van de raden over de gemeentelijke financiën.Het gaat met name om:

- BBV-kengetallen over de financiële positie (in het BBV - Besluit Begroting en Verantwoording - staan eisen waaraan de begroting en jaarrekening moeten voldoen);
- reserves en voorzieningen;
- de paragraaf kapitaalgoederen;
- de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Doel is om de samenhang van de verschillende financiële kengetallen en de keuzes die daarbij kunnen worden gemaakt in beeld te brengen. Daarnaast wordt in beeld gebracht hoe de financiële positie van de vijf afzonderlijke eilanden zich heeft ontwikkeld in de afgelopen jaren (vanaf 2017) en vooruitgekeken naar de begroting 2026. Er wordt gekeken of er bijvoorbeeld sprake is van te omvangrijke reserves en voorzieningen en welke betekenis die hebben voor de financiële positie. Waar mogelijk worden de financiën van de eilanden vergeleken. Met dit onderzoek willen we de gemeenteraad ondersteunen bij het voeren van de dialoog met het college en de ambtelijke organisatie over de gemeentelijke financiën. Daarmee is het onderzoek ook signalerend en agenderend van aard.

Hoofdvraag en deelvragen

De hoofdvraag van het onderzoek is:
Hoe heeft de financiële positie van de eilanden zich in de afgelopen jaren ontwikkeld volgens de begroting en jaarstukken en welke relevante verschillen zijn er af te leiden uit een vergelijking tussen de eilanden en eventueel met andere vergelijkbare gemeenten?

[1] Zie over het 'ravijnjaar' bijvoorbeeld: https://www.binnenlandsbestuur.nl/financien/gemeente-en-provinciefonds/ravijnjaar-niet-gedempt-maar-opgeschoven.

Vanuit de hoofdvraag zijn de volgende deelvragen ontwikkeld:

1. Wat is de ontwikkeling van reserves, voorzieningen, kapitaalgoederen en andere aspecten in de begroting en jaarrekening?
2. Is de omvang van de reserves goed onderbouwd en in overeenstemming met de regels die de gemeenteraad hiervoor heeft vastgesteld?[2]
3. Is er structureel sprake van onderbesteding?
4. Zijn de risico's goed in kaart gebracht, bijvoorbeeld voor onderhoud?
5. Welk patroon is zichtbaar per eiland? Wat zijn de verschillen tussen de eilanden en hoe zijn die te verklaren?
6. Voldoet de informatie in de paragrafen met financiële aspecten in de begroting en jaarrekening aan de eisen uit de Gemeentewet en het BBV?
7. Wat valt er voor de kaderstellende en controlerende rol van de raden uit te leren, zowel per eiland als in de vergelijking tussen de eilanden en eventueel met andere gemeenten?

Afbakening

In dit onderzoek geven we geen oordeel over de financiële positie van de vijf Waddeneilanden; het onderzoek is geen evaluatie van het financiële beleid. Wel geven we inzicht in hoe raadsleden de financiële positie van de gemeente goed kunnen beoordelen aan de hand van kengetallen en hoe die zijn opgebouwd. Tevens behandelen we de paragrafen kapitaalgoederen en het weerstandvermogen. Voor de raad is het van belang om de financiën als geheel te bezien, te kijken naar patronen en welke keuzes daarbij mogelijk zijn. In dit onderzoek richten we ons daarmee nadrukkelijk op het perspectief vanuit de raad. De periode waar we ons rekenkameronderzoek op richten, zijn de jaren 2017 tot en met 2024 (op basis van de jaarrekeningen), met een doorkijk naar de begrotingen 2025 en 2026.

Aanpak

De focus ligt op een analyse van beschikbare documentatie vanuit de planning- en controlcyclus zoals die aan de gemeenteraad ter beschikking wordt gesteld, de financiële verordening, nota reserves en voorzieningen en indien beschikbaar de nota weerstandsvermogen of een treasurystatuut. Aanvullend zijn interviews met medewerkers van de afdeling financiën van de gemeente en met raadsleden (meestal de leden van de auditcommissie) gehouden.[3] Voor de analyse van de verplichte paragrafen is vooral gekeken naar de begrotingen 2025 en 2026. Voor een meerjarenperspectief is vooral gekeken naar de jaarrekeningen.
In het onderzoek zijn ook de inzichten meegenomen uit het DoeMee-onderzoek 2025 naar onderbesteding van de Vereniging van Rekenkamers (VrR) waaraan de rekenkamer heeft meegedaan.[4] Voor zover daarvan al tussenresultaten beschikbaar waren, die gebruikt konden worden voor dit rapport, zijn die al meegenomen (in Deel II bij de hoofdstukken over de afzonderlijke eilanden). Het DoeMee-onderzoek is echter nog niet afgerond. Over de definitieve resultaten uit het DoeMee-onderzoek wordt later afzonderlijk nog verslag gedaan (via een brief van de rekenkamer).

[2] Deze vraag is een toegevoegd t.o.v. het oorspronkelijke plan van aanpak.

[3] In het kader van privacyregels (AVG) worden de namen van de geïnterviewde personen niet in het rapport genoemd; deze zijn wel bekend bij de rekenkamer.

[4] https://www.rekenkamers.nl/actueel/doe-mee-onderzoek/jaar-2025/

Hoor en wederhoor

Een eiland specifiek rapport met de bevindingen (zie Deel II) is voor ambtelijk wederhoor aangeboden aan de vijf afzonderlijke gemeenten. Doel daarvan is om de eventuele feitelijke onjuistheden te kunnen aanpassen in de rapportage. Op basis van het ambetlijk wederhoor zijn enkele aanpassingen gedaan ten aanzien van feitelijke informatie.[5]

Het rapport, inclusief de conclusies en aanbevelingen, is aan de colleges van elke gemeente aangeboden voor een bestuurlijke reactie. De bestuurlijke reacties zijn integraal opgenomen in de bijlagen bij dit rapport.

[5] De rekenkamer informeert de gemeenten daarover en houdt per eiland een overzicht bij van aanpassingen naar aanleiding van het ambtelijk wederhoor.

DEEL I: ALGEMEEN

I.1 Financiën, toezicht en de BBV

1.1 Rol en sturingsmogelijkheden gemeenteraad

Het is de verantwoordelijkheid van de gemeenteraad om elk jaar een begroting vast te stellen. De begroting is het document waarin alle gemeentelijke uitgaven en inkomsten zijn opgenomen en zicht op de financiële positie wordt gegeven. Met het vaststellen van de begroting geeft de gemeenteraad het college toestemming om uitgaven te doen en verplichtingen aan te gaan die in de begroting zijn opgenomen – het budgetrecht.[6] De gemeenteraad heeft tegelijkertijd de verantwoordelijkheid om er op toe te zien dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is.[7] Met andere woorden de raad bepaalt het niveau van uitgaven en inkomsten om de gemeente ook op de lange termijn gezond te houden. Om goed te kunnen toezien op de begroting en het budgetrecht te kunnen uitvoeren, is het belangrijk dat de gemeenteraad goed in positie is om de – vaak als complex ervaren – financiën te kunnen doorgronden.

Het doel van de gemeentelijke begroting, jaarrekening en andere tussentijdse financiële rapportages aan de gemeenteraad – met name voorjaarsnota en najaarsnota – is om inzicht te geven in de staat van de gemeentelijke financiën.[8] Op gemeenteniveau legt de raad zaken vast in de financiële verordening en in andere financiële beleidskaders, zoals bijvoorbeeld nota's over de reserves en voorzieningen (waarin is opgenomen hoe om te gaan met reserves en financiële risico's).

Tussentijdse aanpassingen in het begrotingsproces

Gedurende het begrotingsproces – van begrotingsvoorbereiding tot en met de jaarrekening – veranderen de bedragen uit de oorspronkelijke begroting. Er doen zich in de loop van een begrotingsjaar altijd wel wijzigingen voor door niet altijd goed te voorspellen (economische en politieke) ontwikkelingen – die zowel voordelig als nadelig kunnen zijn – maar ook doordat het begrotingsproces niet volledig op orde kan zijn. Daardoor verschillen de oorspronkelijke begroting, de (tussentijds) gewijzigde begroting en de jaarrekening van elkaar. Als zich daar systematisch ontwikkelingen voordoen, en over meerdere jaren een patroon zichtbaar is, kan dat leerpunten opleveren.
De oorspronkelijke begroting wordt opgesteld op basis van de dan geldende cijfers en inzichten (in het jaar voorafgaande aan het begrotingsjaar). Meestal worden op twee momenten in het jaar ('Voorjaarsnota' en 'Najaarsnota') wijzigingen aangebracht op basis van dan bekende mee- en/of tegenvallers of aanpassing van (nieuw) beleid. Budgetten die aan het eind van het jaar nog niet volledig zijn uitgegeven en waarvan het werk nog niet is afgerond, worden vaak overgeheveld naar het nieuwe jaar. De jaarrekening geeft – achteraf – weer wat de daadwerkelijke baten en lasten zijn (en wordt ook gecontroleerd door de accountant).
De voorjaars- en najaarsnota zijn momenten om de begroting als het ware realistischer te maken oftewel dichter bij de werkelijke lasten en baten te brengen. Dat wordt ook wel 'lucht uit de begroting halen' genoemd. Op alle momenten in dit begrotingsproces – begroting, voorjaars- en najaarsnota en jaarrekening – is de gemeenteraad aan zet. De raad heeft

[6] Gemeentewet, artikel 191, lid 1.

[7] Gemeentewet, artikel 189, lid 2.

[8] Voorjaarsnota en najaarsnota worden ook wel anders genoemd, zoals bestuursrapportage of perspectiefnota.

immers budgerecht. Meestal is er ook een auditcommissie die naar alle financiële stukken kijkt.

Reserves en voorzieningen

Reserves zijn gespaarde middelen. De reserves vormen samen met het gerealiseerde resultaat het eigen vermogen van een gemeente. Het instellen en opheffen (vrijvallen) van reserves raakt het budgetrecht van de gemeenteraad, net als het toevoegen en onttrekken aan reserves. Reserves zijn bedoeld voor lasten die nog niet zeker zijn en waar de raad in een later stadium over kan beslissen.

Reserves staan altijd op de balans van de gemeente. Er is een onderscheid tussen de algemene reserve en bestemmingsreserves.

- De **algemene reserve** is bedoeld als buffer om toekomstige tegenvallers en/of verliezen op te vangen. Met de algemene reserve dekt de gemeente risico's af. Het gaat in beginsel om incidentele lasten, dus niet het opvangen van structurele tekorten.[9] De algemene reserve is vrij besteedbaar. Een hogere algemene reserve betekent een grotere financiële buffer en dus een grotere weerbaarheid tegen financiële tegenvallers. Tegelijkertijd is een te hoge algemene reserve mogelijk niet optimaal, want dat geld wordt immers niet ingezet voor andere gemeentelijke doelen. Iedere gemeenteraad bepaalt zelf de minimale omvang van de algemene reserve – er is geen (wettelijk vastgestelde) norm voor de hoogte van de algemene reserve.

(Minimum)eisen Algemene reserve
De algemene reserve moet volgens de 'Handleiding Artikel 12 Financiële-verhoudings-wet' positief zijn en de omvang moet groter zijn dan de zogenoemde 'artikel-12 norm'. In geval van artikel 12 moet een gemeente in de meerjarige begroting een buffer hebben van 2% van de uitkering uit het gemeentefonds (algemene uitkering plus integratie en decentralisatie uitkeringen en het sociaal deelfonds) en de ozb-capaciteit.

- Daarnaast kan de gemeenteraad **bestemmingsreserves** instellen. Een bestemmingsreserve is een reserve waaraan de raad een bepaalde bestemming (een doel) heeft gegeven, maar er is nog niet vastgelegd waaraan precies de middelen worden besteed. Bestemmingsreserves dienen zoveel mogelijk beperkt te blijven tot concrete en binnen afzienbare tijd te realiseren bestemmingen. Bestemmingsreserves worden niet ingesteld om risico's binnen de exploitatiebegroting af te dekken.[10] Bestemmingsreserves hebben een tijdelijk karakter en moeten in beginsel worden opgeheven als de bestemming is gerealiseerd. De raad kan een bestemmingsreserve ook wijzigen. Een bestemmingsreserves wordt niet automatisch opgeheven als er een aantal jaren geen uitgaven uit worden gedaan. Wel kan het zinvol zijn om periodiek de bestemmingsreserves door te lichten, zodat er geen 'slapende' reserves ontstaan. Het is aan de raad om de instelling, looptijd en voorwaarden rondom de besteding van een bestemmingsreserve te bepalen. Dit gebeurt via een afzonderlijk raadsbesluit of in een kaderstellende nota reserves en voorzieningen.

[9] In beperkte mate mag de algemene reserve wel gebruikt worden voor het dekken van een structureel tekort. Zie: https://vng.nl/sites/default/files/2023-12/21122023_bijlage_lbr_23_053_notitie_incidenteel_structureel_voor_het_najaars_bofv_2023.pdf

[10] Een bestemmingsreserve kan wel worden ingezet om kosten uit financiële risico's van projecten of programma's te dekken, waar de bestemming op is gericht. Zie: https://commissiebbv.nl/page/view/cdf6753e-4a39-49c4-ad6c-c4f12e4e28d9/6-reserves.

Naast de algemene en bestemmingsreserves zijn er stille reserves. Daarbij gaat het om overwaarde van gemeentelijk bezit – bijvoorbeeld gebouwen – die pas bij verkoop kunnen worden ingezet. Stille reserves staan niet op de balans, maar kunnen wel van betekenis zijn voor de financiële weerbaarheid van een gemeente.

Naast de reserves kan een gemeente ook voorzieningen instellen. Een voorziening betreft verplichtingen, verliezen of risico's waarvan de omvang redelijkerwijs is in te schatten. Ook kan het gaan om kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, en die nu al vastliggen. Voorzieningen zijn bedoeld voor lasten die (zo goed als) zeker zijn en ook al vastgelegd; ze zijn dus niet vrij besteedbaar. Voorzieningen staan ook op de balans.

Verschillen tussen jaarrekening en programmabegroting

Het is belangrijk op te merken dat jaarrekening en begroting wat betreft de omvang van de reserves kunnen verschillen. De reserves in de begroting zijn vaak lager dan die in de jaarrekening, waardoor de financiën er in de jaarrekening meestal 'robuuster' uitzien dan in de begroting. De begroting kan de boodschap hebben dat de reserves in de toekomst dalen en relatief klein zijn, terwijl de jaarrekening laat zien dat er een stevige financiële buffer is.

De belangrijkste oorzaken hiervan zijn lagere daadwerkelijke lasten en hogere baten uit het Gemeentefonds. De algemene uitkering uit het Gemeentefonds (de algemene middelen van de gemeente) vallen doorgaans in de loop van het jaar hoger uit dan bij de begroting bekend was.[11] Daardoor zijn de baten in de loop van het jaar hoger, en daarmee vaak ook het resultaat. Dit zijn verschillen die vaak voorkomen omdat er een patroon is dat de uitkeringen uit het Gemeentefonds doorgaans meevallen. Het is echter lastig om hiermee rekening te houden omdat de omvang onduidelijk is en soms pas laat in het jaar bekend wordt; het is dan ook lastig deze gelden nog in het lopende jaar te besteden.

Lagere lasten dan begroot worden veroorzaakt door het verschil in systematiek bij het opstellen van begroting en jaarrekening. De begroting wordt gebaseerd op *alle geplande* lasten en baten, en moet structureel en reëel in evenwicht zijn. Bij de jaarrekening wordt echter gekeken naar wat daadwerkelijk gerealiseerd is in een jaar en wordt het resultaat (het verschil tussen baten en lasten) zichtbaar. Het verschil tussen jaarrekening en begroting wordt in belangrijke mate veroorzaakt doordat bepaalde programma uitgaven of investeringen die in de begroting staan toch niet worden gerealiseerd. Dat kan komen doordat bijvoorbeeld een project wordt uitgesteld of vertraging heeft opgelopen, er (te) optimistisch is gepland, of er te weinig capaciteit blijkt te zijn om een programmaonderdeel uit te voeren. De begrote middelen worden dan niet uitgegeven en de lasten vallen lager uit: onderbesteding of 'overprogrammering' (of ook wel 'lucht in de begroting' genoemd). De uitvoering van de projecten of projectonderdelen en de budgetten daarvoor worden dan overgeheveld naar het volgende jaar. Dit is een proces dat wellicht kan vragen om een meer realistische raming. Door een voorspelbaardere begroting heeft de raad betere sturingsmogelijkheden en kan betere keuzes maken.

[11] Dat gebeurt in de zogenoemde Mei-, September- en Decembercirculaires. Pas aan het eind van een begrotingsjaar weet men dus wat exact de omvang van de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds is

1.2 BBV-regels en verplichte paragrafen begroting en jaarrekening

De eisen waaraan de begroting en de jaarrekening moeten voldoen zijn opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).[12] Het BBV geeft ook allerlei voorschriften voor informatie die in de begroting en de jaarrekening moeten worden opgenomen. Dit betreft o.a. informatie over het weerstandsvermogen, risicobeheersing, middelen om tegenvallers op te vangen, en onderhoud van kapitaalgoederen. Stuk voor stuk informatie die relevant is en zicht biedt op de financiële positie van de gemeente. In het BBV staan ook voorschriften voor de financiele kengetallen die in de paragraaf weerstandsvermogen in de begroting en jaarrekening moeten worden opgenomen.

Saldo van baten en lasten

De begroting en jaarrekening van een gemeente bestaan uit (beleids)programma's en paragrafen. Daarin worden de baten en lasten van de gemeente weergegeven.[13] Het saldo van baten en lasten geeft aan of de begroting en rekening in evenwicht zijn of dat er een positief of negatief verschil is: het exploitatieresultaat.[14] Een begroting moet altijd een structureel en reëel evenwicht kennen. Aan het eind van het begrotingsjaar kan er een overschot of tekort zijn. Een negatief saldo betekent dat de gemeente meer kosten (lasten) heeft gemaakt dan er opbrengsten (baten) waren en dat leidt tot het interen op de reserves. Omgekeerd – bij een positief saldo – kunnen de reserves toenemen en is er ruimte voor (nieuw) beleid.

Verplichte BBV-paragrafen

In de verplichte BBV-paragrafen worden de gegevens en de beleidslijnen vastgelegd van beheersmatige aspecten. Het gaat om de volgende paragrafen die in begroting en jaarrekening moeten staan:[15]

a. lokale heffingen;
b. weerstandsvermogen en risicobeheersing;
c. onderhoud kapitaalgoederen;
d. financiering;
e. bedrijfsvoering;
f. verbonden partijen;
g. grondbeleid;
h. openbaarheid.

Voor dit onderzoek zijn met name de paragrafen b. weerstandsvermogen en risicobeheersing, en c. onderhoud kapitaalgoederen relevant, en specifiek voor de eilanden de toeristen- en forensenbelasting als onderdeel van a. lokale heffingen.

Weerstandsvermogen, risicobeheersing en de financiele kengetallen

In het BBV is het weerstandsvermogen beschreven als de relatie tussen de

[12] https://wetten.overheid.nl/BWBR0014606/2025-04-17/0. Artikel 11 BBV geeft de eisen aan de paragraaf weerstandsvermogen met de financiële kengetallen.

[13] Volgens de BBV moet er ook een bijlage zijn met het overzicht van de geraamde baten en lasten per zogenoemd taakveld. Een taakveld is een specifieke activiteit of dienst van een gemeente; een programma is een verzameling van taakvelden gericht op een bepaald beleidsdoel. Zie https://findo.nl/content/taakvelden-gemeenten.

[14] Lagere overheden hanteren een begrotingsstelsel gebaseerd op het baten- en lastenstelsel.

[15] Zie bijlage I.

weerstandscapaciteit en risico's. De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen en risicobeheersing moet volgens het BBV ten minste de volgende kengetallen bevatten:[16]

1a° **Netto schuldquote**: de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen (baten); dit geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de gemeentefinanciën; er is een VNG-norm die zegt dat bij een schuldquote van meer dan 130% het advies is de schuldenlast af te bouwen.[17]

1b° **Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen**: als een hoge schuld komt door leningen, die vervolgens zijn doorgegeven (aan bijvoorbeeld een woningbouwcorporatie) en ook (met zekerheid) weer worden afgelost, is dat niet zo'n probleem; deze indicator geeft dat aan.[18]

2° **Solvabiliteitsratio**: eigen vermogen als percentage van het totale vermogen; dit geeft een indicatie van het vermogen om langlopende schulden te kunnen terugbetalen.

3° **Grondexploitatie**: de grondpositie (de waarde van de grond) van de gemeente ten opzichte van de totale (geraamde) baten van de gemeente; relevant is vooral de situatie dat gemeenten leningen hebben afgesloten voor de aanschaf van grond en dus een schuld hebben, en wat de mogelijk opbrengst is bij verkoop van de grond bij (realisatie van) een bouwproject.

4° **Structurele exploitatieruimte**; dit kengetal betreft het saldo van de structurele baten en lasten, gecorrigeerd voor de incidentele posten en reserves, gedeeld door de totale baten; een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van de leningen) te dekken.

5° **Belastingcapaciteit**: vergelijking van gemeentelijke woonlasten (ozb, rioolheffing en reinigingsheffing) met het landelijk gemiddelde; dit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen door hogere lokale belastingen en/of heffingen. Voor de Waddeneilanden is dit kengetal niet zo relevant, omdat die een belangrijk deel van de inkomensten uit lokale heffingen krijgen via de inning van toeristen- en forensenbelasting.

Van belang is dat het niet alleen om kengetallen gaat. Het gaat nadrukkelijk ook om:[19]

- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit (middelen om niet-begrote kosten te dekken);
- een inventarisatie van de risico's;
- het beleid omtrent de weerstandscapaciteit;
- een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de risico's en de financiële positie.

Onderhoud kapitaalgoederen

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het onderhoud aan de kapitaalgoederen die zij in bezit hebben, zoals wegen, riolering, water, groen en gebouwen. De met onderhoud kapitaalgoederen verbonden kosten dienen voor (ten minste) de vijf groepen kapitaalgoederen riolering, wegen, water, groen en gebouwen in de betreffende paragraaf te

[16] BBV, artikel 11, 2d. Zie ook: https://vng.nl/artikelen/paragrafen-begroting en https://commissiebbv.nl/.

[17] De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Bron: www.findo.nl.

[18] Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten en die gelden vervolgens zijn 'doorgeleend' aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Bron: www.findo.nl.

[19] BBV, artikel 11, lid 2a, 2b, 2c en 2e.

zijn opgenomen, waarbij ook moet worden aangegeven hoe die kosten in de begroting zijn verwerkt.[20]

Net als bij de BBV-kengetallen geldt bij kapitaalgoederen dat het niet alleen om de financiële kengetallen zelf gaat, maar ook om het beleidskader, de uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties, en de vertaling daarvan in de begroting.[21] Het 'beleidskader' gaat over de onderhoudsvisie oftewel het gewenste kwaliteitsniveau van de diverse kapitaalgoederen, meestal vastgelegd in beheerplannen. Een aandachtspunt voor de raad is dat de beheerplannen voldoende en duidelijke informatie en sturingsmogelijkheden bevatten. (Te) beperkt onderhoud of (te) laat onderhoud kan leiden tot hoge kosten. Een zo volledig mogelijk overzicht van die kosten is daarom van belang voor een goed inzicht in de financiële positie van de gemeente.

1.3 Provinciaal toezicht

De provincies (Gedeputeerde Staten) houden toezicht op de financiën van de gemeenten en de gemeenschappelijke regelingen waar de gemeenten in deelnemen, en moeten dus ook controleren of de financiële stukken conform het BBV zijn.[22] Dit heet ook wel het verticale financiële toezicht.[23] De gemeentelijke begroting inclusief meerjarenraming moet uiterlijk 15 november van het jaar dat voorafgaat aan het begrotingsjaar worden ingezonden en de jaarrekening uiterlijk 15 juli van het jaar volgend op het verantwoordingsjaar.

De provincie kijkt onder meer of de financiële stukken voldoen aan de BBV-eisen. De provincie bepoordeelt daarbij ook het weerstandvermogen en de risico's. De provincie kijkt verder of gemeenten voldoen aan het uitgangspunt dat een begroting structureel en reëel in evenwicht is. Om vast te kunnen stellen dat sprake is van een structureel evenwicht is het belangrijk dat inzicht bestaat in welk deel van de baten en lasten incidenteel is en welk structureel. In de begroting moet mede daarom een overzicht van de incidentele baten en lasten worden gegeven. De Commissie BBV geeft hiervoor richtlijnen.[24]

Als gemeenten een begroting hebben die structureel niet in evenwicht is, dan kunnen zij onder zogenaamd preventief financieel toezicht van de provincie worden geplaatst. Dat houdt in dat de begroting en de begrotingswijzigingen vooraf ter goedkeuring aan Gedeputeerde Staten worden voorgelegd.[25] Als gemeenten structureel in grote financiële problemen (dreigen te) komen, kunnen ze ook een artikel-12 status aanvragen bij de minister van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties. Een gemeente kan dan extra geld krijgen uit het Gemeentefonds. De gemeente is dan echter verplicht de eigen financiën te verbeteren, moet aan allerlei voorwaarden voldoen, en komt onder financieel toezicht te staan.[26]

[20] Gemeenten hanteren (in tegenstelling tot de rijksoverheid) een baten- en lastenstelsel.

[21] BBV, artikel 12 lid 2.

[22] Zie de bijlage II.

[23] De minister van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties houdt toezicht op de provinciale financiën.

[24] Notitie Structurele en incidentele baten en lasten. Zie: https://commissiebbv.nl/page/view/3f44c429-f13f-435b-a176-fb6a0155ab1e/notitie-structurele-en-incidentele-baten-en-lasten.

[25] De provincie houdt ook repressief toezicht: dat is alleen toezicht achteraf in het geval de begroting wel structureel in evenwicht is, maar er achteraf problem onstaan.

[26] Zie: https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financien-gemeenten-en-provincies/financieel-toezicht-gemeenten-en-provincies/artikel-12-gemeenten.

I.2 Algemene bevindingen en vergelijking

2.1 Ontwikkeling financiën

Resultaat, reserves en weerstandscapaciteit

Positief resultaat: baten zijn hoger dan lasten, vooral door hogere algemene uitkering
De eilandgemeenten laten in de jaarrekeningen meestal positieve saldo's zien: er wordt minder uitgegeven dan er aan inkomsten binnenkomt. Alleen bij de gemeente Vlieland is het beeld wisselend met ook enkele jaren met een negatief saldo; de laatste paar jaren is er echter ook daar een positief saldo. De positieve saldo's worden in belangrijke mate veroorzaakt door tussentijdse verhogingen van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Het gaat daarbij – vooral vanaf 2020 – om relatief grote bedragen:[27]

- Texel: 1,7 tot 4,7 miljoen euro (3-6% van de totale baten)
- Vlieland: 0,3 tot 0,9 miljoen euro (5-10% van de totale baten)
- Terschelling: 0,5 tot 1,4 miljoen euro (2-5% van de totale baten)
- Ameland: 0,4 tot 1,3 miljoen euro (1-4% van de totale baten)
- Schiermonnikoog: 0,1 tot 0,5 miljoen euro (1-5% van de totale baten)

Het is nog niet exact bekend wat de algemene uitkering zal zijn in de komende jaren. Over het algemeen worden nog wel extra baten verwacht, maar leiden bezuinigingen op het Gemeentefonds vanaf 2028 mogelijk tot lagere algemene uitkeringen. 2028 wordt in dat verband ook wel als het 'nieuwe ravijnjaar' betiteld.[28]

Stevige algemene reserves, maar ontwikkeling verschilt sterk tussen eilanden
De algemene reserve ligt in alle eilandgemeenten die daarvoor een (minimum)norm hebben die door de raad is vastgelegd ruim boven die norm. De ontwikkeling van de algemene reserve was als volgt:

- Texel: toegenomen tussen 2017 en 2024 met een factor 3,5; stand in jaarrekening 2024 16 miljoen euro (inclusief resultaat), bij een minimumnorm van 2 miljoen euro. Op basis van de begroting 2025 en 2026 wordt een beduidend lagere algemene reserve verwacht van respectievelijk 4,7 en 7,4 miljoen euro; nog steeds ruim boven het minimum.[29]
- Vlieland: toegenomen van ruim 1 miljoen in 2020 naar 5 miljoen in 2024 (stand jaarrekening; inclusief resultaat), bij een minimum van 1 miljoen euro. De ondergrens is met ingang van de begroting 2025 op 2 miljoen vastgesteld. De prognose is dat de algemene reserve verder groeit naar 6,4 miljoen euro eind 2029.[30]
- Terschelling: de algemene reserve schommelt jaar rond de 4 miljoen euro, bij een minimum van 3,5 miljoen euro. Volgens de begroting 2026 blijft de algemene reserve rond de 4 miljoen liggen voor de periode 2026-2029. Daarnaast is er een 'Reserve recreatie' van circa 0,3 miljoen die vrij kan worden ingezet bij overschrijdingen en/of projecten die – in beginsel – met recreatie te maken hebben; de Reserve recreatie wordt door de gemeente meegeteld bij de weerstandscapaciteit.

[27] Bedragen en pescentage over 2020-2024. Bron: DoeMee-onderzoek 2025, Onderzoek onderbesteding, Radboud Universiteit Nijmegen/Vereniging van Rekenkamers..
[28] Dit geldt voor de meeste gememneten. Zie: https://www.binnenlandsbestuur.nl/financien/gemeente-en-provinciefonds/ravijnjaar-niet-gedempt-maar-opgeschoven.
[29] Programmabegroting 2025, p. 23; en Programmabegroting 2026, p. 20.
[30] Begroting 2026, Vlieland, p. 13.

- Ameland: de algemene reserve wordt constant gehouden op 2,5 miljoen euro, wat door de gemeente als een voldoende reserve wordt beschouwd.[31] Dat geldt voor de hele periode 2017-2024, en ook voor 2025 en 2026. Naast de algemene reserve is er de 'Bestemmingsreserve Projecten' waarvan de middelen in beginsel vrij besteedbaar zijn, maar wel ingekaderd in het raadsbrede beleidskader Raadsagenda (Raadsakkoord) 2022-2025. De reserve Projecten is gegroeid van ongeveer 4 miljoen euro in 2017 naar 11 miljoen euro (eind) 2024.[32] Tezamen is dat een buffer van 13,5 miljoen euro (stand jaarrekening 2024; inclusief resultaat). In 2025 is er een afname van 5 miljoen in de reserve Projecten.[33]
- Schiermonnikoog: de algemene reserve is gedaald van rond de 1 miljoen euro (2017-2019) naar 0,6 miljoen in 2024 (stand jaarrekening. Uit de Programmabegroting 2026 blijkt dat de verwachting is dat de algemene reserve toeneemt met ca. 0,3 miljoen euro tot 1,3 miljoen in 2029. Daarnaast is er nog de Eneco reserve van 1 miljoen die ook tot de algemene reserve wordt gerekend. Schiermonnikoog hanteert geen vaste norm voor de algemene reserve, maar weegt dit jaarlijks af tegen de risico´s. In de Programmabegroting 2026 wordt geconstateerd dat de algemene reserve meer dan twee keer zo hoog is als de geschatte risico´s en dat is uitstekend.

Bij de stand van de algemene reserve moet nog wel rekening worden gehouden met inflatie.[34] Om een algemene reserve te houden met dezelfde 'koopkracht' moet de reserve minimaal met het percentage geldontwaarding stijgen. Tussen 2017 en 2024 was de geldontwaarding ongeveer 28%.[35] In twee gemeenten is in die periode de algemene reserve harder gestegen dan de inflatie: in Texel en Vlieland is de algemene reserve gestegen met een factor 3,5 respectievelijk 2,7. In de gemeente Ameland is de algemene reserve plus de reserve Projecten, rekening houdend met inflatie, ook gestegen (met ongeveer een factor 1,5). In de twee andere gemeenten is de 'waarde' van de algemene reserve feitelijk gedaald – in de gemeente Terschelling met ca. 20% en Schiermonnikoog zelfs met de helft – maar zit nog wel ruim boven de eigen door de gemeente vastgestelde minimumnorm. Overigens zijn de gehanteerde normen ook niet gecorrigeerd voor de geldontwaarding, en dus ook feitelijk in waarde gedaald.

Er zijn grote verschillen in omgang met resultaat en algemene reserve

Positieve resultaten worden doorgaans toegevoegd – bestemd – voor de algemene reserve, maar in de eilandgemeenten wordt daar verschillend mee omgegaan. Zo loopt bij Texel en Vlieland de algemene reserve binnen een paar jaar door positieve resultaten sterk op. Het toevoegen van het positieve resultaat aan de algemene reserve lijkt daarbij een automatisme waar de raden mee akkoord gaan.

Op Ameland is expliciet afgesproken dat een positief resultaat aan de 'Bestemmingsreserve Projecten' wordt toegevoegd. Omdat die bestemmingsreserve in beginsel vrij besteedbaar is, is het ook te beschouwen als onderdeel van de algemene reserve die immers ook voor dekking van algemene risico's kan worden ingezet, maar wel ingekaderd is in de Raadsagenda (Raadsakkoord) 2022-2025. De algemene reserve plus de bestemmingsreserve Projecten is op Ameland toegenomen tussen 2017 en 2024 met ruim een kwart.

[31] Alleen in 2020 was de algemene reserve eenmalig hoger (4,2 miljoen).

[32] Gemeente Ameland, Jaarverslag 2017 en Jaarstukken 2024.

[33] De onttrekking heeft te maken met investeringen van het eigen woningbedrijf van de gemeenten Ameland.

[34] Jaarrekening en begroting zijn in lopende prijzen.

[35] Bron: CBS. Zowel de Consumentenrprijsindex (CPI) als de zogenoemde Dienstenprijsindex (DPI) zijn vanaf 2027 tot en met 2024 gestegen met (afgerond) 28%.

Op Terschelling en Schiermonnikoog ligt het nog weer anders. Op Terschelling is de algemene reserve redelijk constant over de afgelopen acht jaar en is er daarnaast een - ook redelijke constante – vrij besteedbare Reserve recreatie. Op Schiermonnikoog is de algemene reserve gedaald van 2017-2024, maar zijn de bestemmingsreserves juist flink gestegen. Voor de periode tot 2029 wordt verwacht het omgekeerde verwacht: de algemene reserve stijgt met ca. 3 ton en de bestemmingsreserves dalen met ca. 1 miljoen.

Sterke reservepositie en weerstandscapaciteit

De relatief sterke reservepositie (algemene reserve > minimumnorm) wordt ook zichtbaar in de weerstandscapaciteit. Die is op alle eilanden sterk. De ratio die daarvoor wordt gebruikt – de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld door benodigde weerstandscapaciteit – is op basis van de begroting 2026 in alle gemeenten zeer ruim te noemen. Waar de ratio bij een stand van 1,0 al 'voldoende' is en boven 1,4 'ruim voldoende', zitten alle gemeenten daar boven in de categorie 'uitstekend' (vanaf 2,0).[36] Terschelling heeft in de begroting 2026 een gewijzigd beeld opgenomen: de ratio wordt 'matig'. In de begroting is geen toelichting opgenomen van het minder ruim zijn van de weerstandcapaciteit. In de jaarrekeningen en begrotingen is geen duidelijke onderbouwing te vinden waarom de algemene reserve en de weerstandsratio zo hoog moeten zijn. Alternatieve keuzes van het besteden van middelen blijven op die manier onderbelicht. De weerstandsratio's zijn:

- Texel 6,24 (begroting 2026)
- Vlieland 2,96 (begroting 2026)
- Terschelling 3,01 (begroting 2025) en 1,03 (begroting 2026)
- Ameland: 6 (begroting 2026)
- Schiermonnikoog: 2,1 (begroting 2025) en 2,8 (begroting 2026)

Grote en groeiende bestemmingsreserves

Alle gemeenten hebben bestemmingsreserves. Daarbij gaat het om relatief grote bedragen van tientallen miljoenen euro. In de meeste eilandgemeenten zijn de bestemmingsreserves de afgelopen jaren sterk gegroeid (Texel, Terschelling, Ameland, Schiermonnikoog); bij Vlieland zijn ze juist gedaald. In alle eilandgemeenten worden bestemmingsreserves zowel opgeheven als toegevoegd. De stand van de bestemmingsreserves is als volgt:[37]

- Texel: bestemmingsreserves van rond de 30 miljoen euro; ongeveer twee derde van de totale reserves.
- Vlieland: bestemmingsreserves tot en met 2021 rond de 5 miljoen; 2024 ongeveer 2,5 miljoen; bijna een derde van de totale reserves.
- Terschelling: bestemmingsreserves tot en met 2022 rond de 5 miljoen; 2024 ruim 8 miljoen; ca. 60% van de totale reserves.
- Ameland: bestemmingsreserves (inclusief 'Projecten') toegenomen van 9 miljoen (2017) naar bijna 24 miljoen; ca. 80% van de totale reserves.
- Schiermonnikoog: 2017-2019 rond de 1,3 miljoen; daarna rond de 3 miljoen tot 2024 3,3 miljoen) en daalt daarna tot 1,4 miljoen in 2029 en van ca. 80% van de totale reserves tot minder dan 40%.

[36] De gemeente Terschelling hanteert daarnaast als enige eilandgemeente een absolute norm voor de beschikbare weerstandscapaciteit. De raad heeft per januari 2019 de weerstandscapaciteit vastgesteld op 3.296.000 euro met jaarlijkse verhoging met 1,5%, wat in 2024 neerkomt op 3.603.000 euro. Opgemerkt kan worden dat de 1,5% toename per jaar onder het inflatiecijfer ligt, waardoor in reële termen de omvang van de weerstandscapaciteit is afgenomen.

[37] Bron: Jaarrekeningen 2024.

Volgens de BBV-richtlijnen wordt bij alle gemeenten in de begroting en jaarrekening een overzicht gegeven van de bestemmingsreserves. In die financiële stukken is lang niet altijd het doel en tijdpad van de bestemmigsreserves (onderbouwd) gegeven. Het besluit daarover met motivatie ligt soms al een aantal jaren terug. Soms betreffen bestemmingsreserves eigenlijk reserves die voor een aanzienlijk deel vrij besteedbaar zijn, want de reserves missen een concreet doel.

Risicoanalyse opgenomen, maar met beperkte toelichting
Alle gemeenten maken een risico-analyse bij het bepalen van de weerstandscapaciteit van de gemeente. Vaak wordt een 'top-10' risico's weergegeven. Op Ameland worden maar een paar risico's en een 'PM-post overige risico's' gegeven.[38] Om het financiële risico te bepalen worden verschillende methoden gebruikt (soms met specifieke software), maar het gaat altijd gepaard met een inschatting van de financiële omvang van de risico's en de kans dat de risico's zich daadwerkelijk voordoen. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat niet alle risico's tegelijkertijd optreden, wat een realistische manier van het bepalen van risico's is. In de begrotingen staan de getallen en kanspercentages ook benoemd, alhoewel wel vaak zonder een nadere toelichting.

De risico's die worden genoemd verschillen per jaar. Over waarom een risico niet meer geldt, of waarom een nieuw risico zich voordoet, is in de begrotingsstukken weinig tot geen informatie opgenomen. In sommige gevallen is de risicoanalyse verouderd, zoals bijvoorbeeld bij het risico 'afschaffen toeristenbelasting' dat in sommige begrotingen nog als risico staat vermeld, terwijl dat in beginsel niet meer aan de orde is (Texel en Vlieland).[39]

Een opvallend risico wordt genoemd op Texel en Terschelling waar, onder meer vanwege de Btw-verhoging op hotelovernachtingen, een risico wordt genoemd van terugloop van toeristen. Het risico voor de gemeente Texel wordt berekend op 4 miljoen euro, en – rekening houdend met de kans er op – 1 miljoen euro, wat zou neerkomen op ongeveer een kwart van de inkomsten uit toeristenbelasting. Terschelling hanteert dezelfde kans van 25% en uit de berekening komt 1,4 miljoen euro. De gemeente Ameland noemt niet specifiek de Btw-verhoging, maar hanteert Nadelige effecten rijksbeleid als een risico, waaronder daling van de algemene uitkering en wijzigingen van belastingen worden gereken. Dit risico wordt berekend op 1,5 miljoen euro – rekening houdend met de kans er op 150.000 structureel. De omvang van dit risico is afhankelijk van zogenoemde prijselasiciteiten, die de verandering van de vraag (en dus omzet) weergeven bij een verandering van de prijzen. Over de prijselasticiteiten is specifiek voor de Waddeneilanden geen informatie voorhanden, zodat de inschatting van mogelijk verlies aan toeristen niet gebaseerd is op een Waddeneilanden specifieke en relevante onderbouwing.[40]

[38] PM staat voor Pro Memorie: een bedrag is nog niet bekend, maar wordt wel verwacht..

[39] Zie hierna bij 'Toeristen- en forensenbelasting'.

[40] Er is wel een onderzoek gedaan naar de gevolgen van de Btw-verhoging voor de logiessector in grensregio's, maar daar komen niet resultaten uit die direct toepasbaar zijn op de Waddeneilanden. Zie: file:///C:/Users/gebruiker/Downloads/Impactanalyse%20BTW-verhoging%20logies.pdf

2.2 Toeristen- en forensenbelasting

Toeristenbelasting en forensenbelasting zijn belangrijke inkomstenbronnen
Voor de eilandgemeenten zijn aan de batenkant de toeristenbelasting en forensenbelasting zeer belangrijk.[41] Beide belastingen vormen algemene middelen van de gemeente. De gemeente mag dus zelf bepalen waaraan de middelen worden besteed. De achterliggende redenatie is dat toeristen en forensen tot meer kosten van allerlei voorzieningen leiden (van fietspaden tot afvalophaal), maar daar geen extra inkomsten tegenover staan op basis van de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds.[42] De forensenbelasting heeft eenzelfde argumentatie: mensen die relatief veel in een gemeente verblijven, maar geen ingezetene zijn van deze gemeente, mee laten betalen aan voorzieningen in die gemeente.[43]

Toeristen- en forensenbelasting
Gemeenten zijn vrij om de toeristen- en forensenbelasting in te stellen en zelf vorm te geven. Bij de toeristenbelasting komt een vast bedrag per overnachting het meest voor. Op de Friese Waddeneilanden betalen toeristen niet alleen een bedrag per overnachting, maar ook een bedrag voor aankomst op het eiland (verwerkt in het tarief van de veerboot). Veel gemeenten maken gebruik van forfaitaire bedragen. Een hotel of camping wordt dan aangeslagen voor een van tevoren vastgesteld aantal overnachtingen. Is het werkelijke aantal hoger, dan heeft de eigenaar een voordeel.
De gemeente kan forensenbelasting heffen van natuurlijke personen die meer dan 90 dagen een gemeubileerde woning aanhouden voor zichzelf of hun gezin in de gemeente zonder daar hun hoofdverblijf te hebben. De forensenbelasting wordt in elke eilandgemeente verschillend geheven.

De eilandgemeenten ontvangen in vergelijking met andere gemeenten grote bedragen aan toeristenbelasting. Bij de ‘top-15’ van gemeenten met de hoogste (begrote) inkomsten uit toeristenbelasting zitten in 2023 3 van de 5 eilandgemeenten: Texel, Terschelling en Ameland.

De opbrengsten van de toeristenbelasting vormen in elke eilandgemeente een aanzienlijk deel van de totale gemeentelijke baten, variërend van 9% (Texel) tot 16% (Schiermonnikoog). De opbrengsten van de toeristenbelasting vormen ook een zeer belangrijk deel (ca. de helft tot driekwart) van de totale opbrengsten van gemeentelijke heffingen. De hoogte van de opbrengsten verschilt per eiland, terwijl de tarieven per overnachting redelijk dicht bij elkaar in de buurt liggen.

‘Top-15’ gemeenten naar (begrote) opbrengsten toeristenbelasting*

Gemeente	Opbrengsten (x 1.000 euro)	Tarief 2023 (hotel; euro)
Amsterdam	265.696	17,13
’s-Gravenhage	17.269	6,00
Rotterdam	16.423	6,00
Haarlemmermeer	15.281	8,91
Veere	10.700	2,10
Schouwen-Duiveland	10.403	2,04
Texel	**9.000**	**2,40**
Maastricht	8.574	4,77
Sluis	8.202	2,75
Utrecht	7.352	9,59
Eindhoven	5.400	3,50
Terschelling	**4.345**	**2,10**
Zandvoort	4.310	3,30
Ameland	**4.112**	**2,00**
Horst aan de Maas	4.046	1,60

* Schiermonnikoog 2.364.000 (tarief 1,93); Vlieland 1.750.000 (tarief 2,20 euro).
Bron: CBS/Statline - Kerncijfers gemeentebegrotingen, heffingen per gemeente, Coelo, Atlas lokale lasten 2024

[41] De forensenbelasting wordt geheven op natuurlijke personen die meer dan 90 dagen een woning aanhouden voor zichzelf of hun gezin in de gemeente zonder daar hun hoofdverblijf te hebben.
[42] Toeristen en forensen tellen niet mee bij het vaststellen van het aantal inwoners waar de Algemene uitkering onder meer op is gebaseerd.
[43] Over de forensenbelasting is recent enige discussie geweest. Inmiddels is duidelijk dat gemeenten de opbrengsten zelf mogen blijven houden, onder meer door een gerechtelijke uitspraak. Zie https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:GHDHA:2025:1365&showbutton=true&keyword=toeristenbelasting&idx=5.

De opbrengsten van de forensenbelasting vormen een veel kleiner aandeel. Op Ameland is de opbrengst het hoogst en gaat het om een aandeel in de totale baten van 7% (2,3 miljoen euro), voor de andere eilanden is het aandeel 3% of minder. Op Texel is het aandeel in de totale baten laag (1%), maar gaat het toch ook om een aanzienlijk bedrag van 1,3 miljoen euro.

De opbrengsten van de forensenbelasting vormen – behalve op Ameland – een veel kleiner aandeel. Op Ameland gaat het om een groot aandeel in de totale baten van 7% (2,3 miljoen euro). Op Texel is het aandeel in de totale baten laag (1%), maar gaat het toch ook om een aanzienlijk bedrag van 1,3 miljoen euro.

In het licht van herijkingsoperaties van de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds en herverdeling van (overige) eigen middelen, is op landelijk niveau enige jaren gesproken over een herziening van het belastingstelsel die ook tot verschuivingen en aanpassingen van gemeentelijke belastingen kunnen leiden.

Tabel 2.1: Toeristenbelasting en forensenbelasting 2024

	Texel	Vlieland	Terschelling	Ameland	Schiermonnikoog
Toeristenbelasting					
Tarief (per persoon per nacht)	€ 2,40	€ 2,32	€ 2,16	€ 2,04	€ 2,23
Opbrengsten (x 1.000 euro)	9.317	1.952	3.773	4.137	1.846
als % totale baten	9%	16%	10%	13%	16%
als % totale lokale heffingen	73%	65%	49%	52%	63%
per inwoner	€ 673	€ 1.604	€ 766	€ 1.089	€ 1.901
Forensenbelasting*					
Opbrengsten (x 1.000 euro)	1.332	290	1.002	2.263	372
als % totale baten	1%	2%	3%	7%	3%
als % totale lokale heffingen	10%	10%	13%	28%	13%
per inwoner	€ 96	€ 238	€ 204	€ 596	€ 383

* De forensenbelasting wordt in elke eilandgemeente verschillend geheven:

Bron: Jaarrekeningen 2024

Recent is er in dat verband enige discussie geweest over landelijke verevening van de opbrengsten van de toeristenbelasting. Dat zou betekenen dat gemeenten de opbrengsten van de toeristenbelasting niet (direct) zelf mogen houden. Inmiddels is duidelijk dat gemeenten in beginsel wel de opbrengsten zelf mogen behouden, omdat er aanwijsbaar kosten tegen overstaan.[44] Wat betreft het mogelijk afschaffen van de forensenbelasting is

[44] Onder andere in een onderzoek van CEBEON is geconcludeerd dat de scheve verdeling van opbrengsten uit de toeristenbelasting aanleiding zou kunnen zijn voor een verevening via het Gemeentefonds. Zie https://open.overheid.nl/documenten/b0e97d66-e172-407b-904c-26fb149cb411/file. Het verevenen op grond van de toeristenbelasting heeft niet de voorkeur van de fondsbeheerderss (de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de staatssecretaris van Financiën) en ook de VNG is geen vooratander (zie brief van 7 februari 2025, Eerste Kamer stukken 29 362 en 36 600 B, en https://vng.nl/artikelen/toeristenbelasting). Ambtelijk is aangegeven dat de verandering van de toeristenbelasting 'van tafel is', maar bestuurlijk is dit overigens nog niet 'hard' toegezegd door het Rijk.

inmiddels, onder meer door een gerechtelijke uitspraak, duidelijk dat gemeenten ook die belasting mogen blijven heffen en de opbrengsten ook zelf mogen blijven houden.[45]

Opbrengsten en beleid verschillen tussen de eilanden
De verschillen tussen de eilandgemeenten weerspiegelen de specifieke eilandsituatie en gemeentelijk beleid.

- Zo wordt op Texel bewust gekozen voor relatief hoge toeristenbelasting, zodat de lokale heffingen voor de eigen inwoners laag kunnen blijven. De gemeente Texel kent van de eilandgemeenten een beduidend lagere ozb – ook landelijk gezien – gerekend per inwoner.[46] Daarnaast ontvangt Texel in 2024 nog 4,6 miljoen aan parkeerbelasting.
- Vlieland: geen specifiek beleid op belastingen (ozb, forensenbelasting en toeristenbelasting). De bedragen zoals de forensenbelasting zijn de afgelopen jaren geen onderwerp geweest om nader naar te kijken.
- Terschelling heeft een beleid dat enigszins afwijkt van dat van de andere eilanden. Het uitgangspunt is dat de toeristenbelasting de inflatie (CPI-index) volgt om de kosten voor toeristen (vooral gezinnen) niet te veel te laten oplopen. Dit uitgangspunt is niet vastgelegd.
- Op Ameland vallen vooral de relatief hoge inkomsten uit de forensenbelasting op. De forensenbelasting op Ameland kent een eigen (staffel)systematiek met tarieven per waarde van de woningen.
- Schiermonnikoog: kent een tarief voor de toeristenbelasting in dezelfde orde van grote als voor de andere Waddeneilanden, maar de belasting wordt geheven op basis van een gemiddeld benuttingspercentage van 75% van het werkelijk aantal slaapplaatsen en een gemiddeld bezettingspercentage van 75% van het maximale aantal overnachtingen van 365 per jaar.

Bij de toeristenbelasting is er in de eilandgemeenten een beweging naar heffing op basis van het aantal werkelijke overnachtingen (m.b.v. een nachtregister van aanbieders) in plaats van op forfaitaire basis, zoals bijvoorbeeld op Texel en Terschelling al het geval is. Op Schiermonnikoog zijn er ook maxima aan het werkelijk aantal overnachtingen per jaar en aan de bezettingsgraad per aanbieder waarover toeristenbelasting moet worden afgedragen. Mede omdat met digitale techniek het aantal overnachtingen en de daarover verschuldigde belasting steeds beter vast te stellen is, kan. een stijging van de opbrengsten verwacht worden die in de tonnen per jaar kan lopen. In de gemeenten Ameland en Texel (behalve de seizoensplekken op campings) wordt al op basis van werkelijke overnachtingen geheven.

2.3 BBV-kengetallen

Kengetallen laten een reletief sterke financiële positie zien, mét toekomstige onzekerheden
Alle eilandgemeenten hebben de (verplichte) paragraaf met BBV-kengetallen opgenomen in de begroting, met een (veelal beknopte) toelichting. Omdat de jaarrekeningen meestal maar een paar jaar bestrijken (meestal drie[47]), is de ontwikkeling van de kengetallen over een

[45] Zie: https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:GHDHA:2025:1365&showbutton=true&keyword=toeristenbelasting&idx=5.
[46] Ozb = onroerende-zaakbelasting.
[47] https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2015-38101.pdf in de toelichting bij de wijze waarop de kengetallen moeten worden opgenomen in de begroting en jaarrekening worden drie jaar genoemd.

groter aantal jaren minder goed in één opslag te zien, terwijl daar ook lessen uit te leren zouden zijn.

Over het algemeen blijkt uit de BBV-kengetallen dat de eilandgemeenten een relatief sterke financiële positie kennen. De kengetallen zijn in de meeste gemeenten in lijn met de kritische normen die daarvoor bestaan. Er zijn een paar opvallende uitzonderingen.

- Op Texel lag de schuldquote steeds ruim onder de norm, maar stijgt die sterk de komende jaren; de oorzaak ligt in toekomstige investeringsprojecten waarvoor moet worden geleend.
- Op Vlieland is de schuldquote hoog en boven de norm. Dit heeft vooral te maken met de investering in 'zorgbuurt' Boswijk die een lening vergde van ruim 15 miljoen euro. Ook de solvabiliteit is daardoor relatief laag.
- De schuldquote op Terschelling was volgens de jaarrekening in 2024 zeer laag (<10%), maar er wordt verwacht dat die oploopt door toekomstige investeringsprojecten (haven, nieuw schoolgebouw en riolering) waarvoor moet worden geleend. Volgens de begroting 2025 loopt de schuldquote op naar 127% in 2028. De solvabiliteitsratio daalt daardoor ook.[48]
- Ook op Ameland is de schuldquote hoog. Op Ameland heeft dat te maken met de investeringen in (en leningen voor) het nieuwe woonzorgcentrum Ambla (de voormalige Stelp).
- Ook op Schiermonnikoog is de schuldquote hoog door de investeringen (en leningen voor) nieuwbouw van het Leer- en Ontwikkelingscentrum. Schiermonnikoog kent daarnaast beperkte ruimte in de belastingcapaciteit vanuit de ozb, omdat de ozb-heffing al relatief hoog is: ca. 750 euro per inwoner (jaarrekening 2024); in de andere eilandgemeenten ligt dat lager.

Normen zijn niet altijd duidelijk

De interpretatie van de BBV-kengetallen wordt bemoeilijkt doordat de normen niet altijd duidelijk zijn of de normen algemene adviezen betreffen, die niet specifiek op de situatie van de eilandgemeente slaan. De VNG heeft adviesnormen opgesteld. Het is de rol van het college om de financiële positie toe te lichten aan de hand van de kengetallen, en het is de rol van de raad om eventueel bijstellingen te verlangen. Dit is een belangrijke rol van de gemeenteraad in het kader van het budgetrecht.

- Zo wordt door alle gemeenten bij de schuldquote de grens van 130% gehanteerd waarbij de VNG adviseert de schuldenlast af te bouwen als die grens wordt overschreden. Die algemeen geldende norm zegt echter niet veel over de specifieke situatie van de gemeente. Over de specifieke situatie van de gemeente ten aanzien van schulden en leningen wordt echter doorgaans weinig toelichting gegeven in de jaarrekening of begroting.
- De 20%-norm bij solvabiliteit is een algemeen advies gebaseerd op normen van de VNG .[49]
- Voor de percentages bij grondexploitatie en de structurele exploitatieruimte zijn geen duidelijke normen, behalve dat de percentages positief moeten zijn.

[48] In de door de gemeenteraad op 8 juli 2025 vastgestelde Jaarrekening 2024 (p. 79) gaat het om een schuldquote van afgerond 8%. Ook in het accountsverslag over 2024 wordt dat percentage (7,5%) genoemd. In het bestuurlijk wederhoor is door het college het volgende aangegeven: "uitstaande langlopende leningen bewogen tussen de €8,3 mln. en €9,3 mln. De totale baten waren ruim €30 mln. Dus het percentage was ongeveer 30%." Het betreft kennelijk een andere afbakening en berekening van de schuldquote dan in de jaarrekening.

[49] https://vng.nl/artikelen/raadgever-financiele-conditie-gemeente. Het betreft ook gebruikelijke norm uit het bedrijfsleven.

- Bij de belastingcapaciteit moet worden bedacht dat daarin de toeristen- en forensenbelasting *niet* zijn meegenomen. De belastinginkomsten en -capaciteit van de eilandgemeenten worden echter – zoals hiervoor is aangegeven – in belangrijke mate bepaald door de toeristen- en forensenbelasting. Op Texel zijn ook de parkeerinkomsten substantieel. Het BBV-kengetal belastingcapaciteit is daardoor minder relevant voor de Waddeneilanden of wordt beïnvloed door keuzes rond de toeristen- en forensenbelasting aan de ene kant en de ozb-heffing aan de andere kant (zoals op Texel het geval is).

BBV-kengetallen worden lang niet altijd gebruikt als belangrijke sturingsinformatie
In de meeste gemeenteraden van de eilandgemeenten worden de BBV-kengetallen lang niet altijd beschouwd als belangrijke sturingsinformatie als het om de financiële positie gaat. Bovendien worden de kengetallen niet in een onderlinge verhouding geplaatst en niet in relatie tot de risico's. In de praktijk wordt er vaker gekeken naar het resultaat van het afgelopen jaar en de ontwikkeling van de algemene reserve.

2.4 Onderhoud kapitaalgoederen

Informatie over kapitaalgoederen is aanwezig, maar niet altijd volledig of actueel
De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen omvat in de begrotingen van de eilandgemeenten de verplichte onderdelen. De mate van onderhoud en dus de hoogte van de onderhoudsuitgaven zijn gebaseerd op door de raad vastgestelde beheerplannen. De beheerplannen zijn niet in alle eilandgemeenten actueel. Soms ontbreekt een specificatie of zijn de uitgaven aan onderhoud verwerkt in de begrotingsprogramma's waardoor het zicht op de omvang van de uitgaven beperkt is.
De inflatie van de afgelopen jaren en dus indexering van de uitgaven wordt bij meerdere eilandgemeenten als een aandachtspunt genoemd. Soms ook wordt er gewezen op achterstallig onderhoud dat mogelijk een financieel risico met zich meebrengt. Een aantal opvallende punten zijn:

- Texel: De paragraaf over kapitaalgoederen voldoet niet geheel aan de eisen van de BBV: de lasten zijn opgenomen in diverse programma's, waardoor een duidelijk overzicht ontbreekt.
- Vlieland: bij kapitaalgoederen zijn er risico's vanwege achterstallig onderhoud bij gebouwen en wegen.
- Terschelling: de mate van onderhoud en dus de hoogte van de onderhoudsuitgaven zijn bijna volledig gebaseerd op door de raad vastgestelde beheerplannen.[50]
- Ameland: in de auditcommissie is afgesproken ten aanzien van onderhoud kapitaalgoederen vanaf de begroting 2026 te werken met expliciete doelen, voortgang, begroting en normen voor kwaliteit in de genoemde beheer- en onderhoudsplannen.
- Schiermonnikoog: naast de gebruikelijke kapitaalgoederen kijkt de gemeente expliciet naar het beheer van de jachthaven en de veerdam.

[50] Progarmmabegroting Terschelling, 2026, p. 109.

I.3 Conclusies en aanbevelingen

3.1 Conclusies

Op basis van de bevindingen hiervoor, volgt een aantal algemene conclusies.[51]

1. **Sturing op de informatie uit de jaarstukken wordt bemoeilijkt door de verschillen tussen jaarrekening en begroting.** Met name de stand van de algemene reserve en kengetallen als schuldquote en solvabiliteit verschillen in de praktijk aanzienlijk tussen jaarrekening en begroting. Dit wordt vooral veroorzaakt doordat de begroting al in een vroeg stadium op basis van alle geplande en lasten en baten moet worden opgesteld, terwijl er in de loop van het begrotingsproces meer realistische cijfers voorhanden komen. Zo kennen alle eilandgemeenten belangrijke meevallers in de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds, en blijven er aan het einde van het jaar meestal niet-uitgegeven middelen over die worden overgeheveld naar het volgende jaar. Maar ook op andere posten is er sprake van verschillen tussen ramingen in de begroting en de uiteindelijke realisaties. Bij de raad speelt vervolgens dan de vraag of de beleidsdoelen wel gerealiseerd kunnen worden omdat in de voorgaande jaren zich ook meevallers voordeden. Het maakt dat een globale indruk van de financiële positie van de gemeente op basis van de begroting negatiever uitpakt dan één op basis van de jaarrekeningen.

2. **De omgang met (toename) van de algemene reserve verschilt en is niet altijd duidelijk onderbouwd**. Alle eilandgemeenten hebben een algemene reserves die zeer ruim boven de door de raden aangegeven minimumnormen liggen. Het financiële beleid is in dat opzicht als zeer voorzichtig te beschouwen. Wel verschillen de eilandgemeenten onderling sterk in de ontwikkeling van de omvang van de algemene reserve, zeker als rekening wordt gehouden met inflatie. Bovendien wordt het beeld vertroebeld doordat er op sommige eilanden sprake is van bestemmingsreserves die sterk het karakter hebben van algemene reserve omdat ze in beginsel vrij besteedbaar zijn. Ondanks de ruim bovenminimale omvang, is er geen duidelijke onderbouwing van de *gewenste* ontwikkeling en omvang van de algemene reserve. De toevoeging van het resultaat aan de algemene reserve is mede daardoor min of meer een automatisme, waardoor eventuele andere afwegingen rond besteding van een positief resultaat niet goed in zicht komen. Het deel van de algemene reserve boven de gewenste omvang of norm is het deel van de algemene reserve dat, strikt genomen, niet nodig zou zijn voor het afdekken van algemene risico's. Ondanks dat dat deel lastig helder in kaart te brengen is, is het wel het deel dat in beginsel ook zou kunnen worden aangewend voor andere beleidsdoelen. Nu is dat voor de gemeenteraden vaak weinig inzichtelijk.

3. **Het aantal en de omvang van bestemmingsreserves verschillen sterk over de jaren heen, maar de achterliggende onderbouwing is vaak beperkt.** Bij alle gemeenten wordt conform de BBV-richtlijnen in de begroting en jaarrekening een overzicht gegeven van de bestemmingsreserves. Wijzigingen in bestemmingsreserves komen in alle eilandgemeenten aan de orde bij de begrotingsbehandeling; het toevoegen of opheffen van een bestemmingsreserve is een raadsbesluit. Desondanks

[51] Specifieke bevindingen per eiland staan in Deel II van het rapport.

is de onderbouwing van het toevoegen of opheffen van een bestemmingsreserve en ook van de soms sterke toename van een bestaande bestemmingsreserve niet altijd duidelijk in de begrotingen opgenomen. Ook is in die financiële stukken lang niet altijd het doel en tijdpad van de bestemmingsreserves (onderbouwd) gegeven. Soms ook betreffen bestemmingsreserves eigenlijk erserves die tot op grote hoogte vrij besteedbaar zijn, zonder een concreet doel, en dus eigenlijk vrij algemeen van karakter zijn en tot de algemene reserve gerekend kunnen worden.

4. **Investeringsprojecten beïnvloeden de financiële kengetallen sterk.** Zowel investeringsprojecten in het verleden als toekomstige investeringsplannen hebben relatief veel invloed op (bestemmings)reserve en financiële kengetallen, zeker bij gemeenten met een relatief kleine begroting. Als voor projecten geld is of moet worden geleend, beïnvloedt dat de financiële positie sterk. Dat maakt dat voor financiële sturing en een goede interpretatie van financiële kengetallen inzicht in de financiële gevolgen van investeringsprojecten van groot belang is. Desondanks is op de meeste eilanden (nog) geen sprake van systematische langjarige investeringsprogramma's waarbij de gevolgen van indicentele investeringen in grote projecten voor de financiële positie van de gemeente voor een lange periode (bijvoorbeeld 5-20 jaar) in beeld worden gebracht. Het inzicht uit die investeringsprogramma's die een langere periode betreffen, kunnen ook helpen bij het verkleinen van het verschil tussen jaarrekening en begroting.

5. **Alle eilandgemeenten maken een financiële risicoanalyse, maar informatie over de onderbouwing ervan ontbreekt meestal voor de raden.** De risico's die worden genoemd kunnen verschillen per jaar. Over waarom een risico niet meer geldt, of waarom een nieuw risico zich voordoet en hoe groot de impact is, is in de begrotingsstukken weinig tot geen informatie te vinden. De onderbouwing van de genoemde bedragen en kanspercentages is beperkt. Daardoor wordt sturing op de financiële risico's en weerbaarheid van de gemeente bemoeilijkt. Opvallend is dat bijna alle gemeenten wat betreft het kengetal weerbaarheidsratio 'uitstekend' scoren, alhoewel er in de jaarstukken geen onderbouwing is van waarom de ratio zo hoog moet zijn.

6. **De toeristen- en forensenbelasting vormen een belangrijke buffer aan de batenkant van de gemeentelijke financiën.** Het toeristische karakter van de eilanden leidt tot hogere kosten voor voorzieningen, waarvoor toeristen- en forensenbelasting worden geheven. De toeristen- en forensenbelasting zijn relatief belangrijke inkomstenbronnen in alle eilandgemeenten en geven daarmee mede een basis voor een betere financiële positie. Er is geen inzicht in welke mate de opbrengsten nodig zijn om de extra kosten van toeristen en forensen te dekken. De opbrengsten vormen in de praktijk een buffer waarmee beoogde projecten kunnen worden gefinancierd en de begroting in evenwicht kan worden gebracht. Alhoewel de eilandgemeenten wat betreft tarieven ook kijken naar de andere eilanden, zijn er verschillen in het beleid ten aanzien van de lokale heffingen. Keuzes over de hoogte van de tarieven worden overigens niet gebaseerd op specifieke kennis daarover omdat er nauwelijks onderzoek naar de effecten van een tariefsverhoging is. Het overgaan bij de toeristenbelasting van een heffing op forfaitaire basis naar een op feitelijke overnachtingen gebaseerde heffing zonder maxima zal naar verwachting een stijging van de opbrengsten opleveren.

3.2 Aanbevelingen

Ad 1. Zorg voor verbetering van de informatie in de begroting en jaarrekening en voor verbetering van het begrotingsproces (aanbeveling aan college)

- Neem meer informatie in de begroting en jaarrekening op over verwachtingen en ontwikkelingen rond het resultaat, de algemene reserve (zoals gewenste omvang) en kengetallen. Licht afwijking daarvan begrijpelijk en met verklaring toe.
- Gebruik ook de VNG-normen[52] als signaalwaarde en voeg daarbij in samenhang met elkaar een toelichting toe op de beoordeling van de kengetallen. Het verhaal bij de cijfers is belangrijk om ook de achtergrond en ontwikkeling van een score op een kengetal en mogelijke risico's voor de toekomst te duiden.
- Koppel, in het bijzonder bij de BBV-kengetallen de informatie in de begroting aan het zelfde type informatie uit de (laatste) jaarrekening.
- Neem die kennis vanuit de realisatie mee voor de nieuwe begroting om zo telkens de ramingen te verbeteren. Hierdoor ontstaat een begrotingsproces dat ook een voortdurend leerproces is.

Ad 2. Vraag het college om voorstellen voor duidelijke actuele normen voor de algemene reserve, en stel die als raad vast (aanbeveling aan raad).

- Maak duidelijk wat naast een minimum ook een *gewenste* algemene reserve is. Gebruik het gewenste niveau van de algemene reserve bij het bestemmen van het resultaat.
- Herijk regelmatig de minimum en gewenste omvang van de algemene reserve op basis van een inschatting van (on)verwachte financiële tegenvallers en meevallers waarbij ook rekening wordt gehouden met de inflatie.

Ad 3. Vraag aan het college om duidelijke spelregels voor bestemmingsreserves (aanbeveling aan raad)

- Geef een duidelijker onderbouwing van het instellen of opheffen van bestemmingsreserves, of het toevoegen of onttrekken aan bestemmingsreserves, en geef daarbij het bestedingsdoel en een goed onderbouwde omvang en duur aan.
- Leg duidelijk vast dat bestemmingsreserves een specifiek doel hebben. De middelen zijn daarmee gebonden aan de vastgelegde bestemming, tenzij de raad de bestemming wijzigt. Voorkom daarbij dat bestemmingsreserves een algemeen (vrij besteedbaar) karakter krijgen.
- Ook als een bestemmingsreserve een meer vrij bestedingskarakter heeft, blijft het van belang dat er een helder beleidskader is dat door de gemeenteraad is vastgesteld, en waarover de raad ook zeggenschap blijft houden wat betreft de besteding er van, zoals dat bijvoorbeeld bij de gemeente Ameland bij de Bestemmingsreserve Projecten is gedaan.[53]

Ad 4. Verbeter de meerjareninvesteringsprogramma's zodat die actueel zijn en blijven (aanbeveling aan college)

- Stel systematisch langjarige investeringsprogramma's op waarbij de gevolgen voor de financiële positie langjarig (5-20 jaar) in beeld worden gebracht inclusief investeringen voor grote projecten. Met die programma's heeft de gemeente een actueel kader voor de inzet van de financiële middelen in de toekomst.

[52] https://vng.nl/nieuws/financien-gemeenten-stabiel-maar-druk-neemt-toe

[53] Zie Deel II, paragraaf 4.2.

- Geef in jaarrekening en begroting ook meer lange termijn inzicht, naast de nu vaak gehanteerde 3-jaarsperiode, waarbij de gevolgen van langjarige investeringen en vervanging en onderhoud zichtbaar worden.

Ad 5. Vraag het college om duidelijke informatie over de (inschatting) van weerbaarheid en risico's, en stel daar ook normen voor vast (aanbeveling aan raad).

- De informatie over risico's en weerbaarheid kan beter worden onderbouwd met een heldere keuze (van de raad) over hoe hoog de weerbaarheid zou moeten zijn. Elke gemeente bepaalt zelf hoe ze haar financiële weerbaarheid interpreteert en welke normen ze daarbij hanteert. Het is belangrijk dat de raad een keuze kan maken op basis van begrijpelijke informatie welke normen daarin worden nagestreefd en wat de onderbouwing daarbij is. De BBV-kengetallen kunnen daarbij helpen als risico-indicaties, indien de risico's – gegeven de specifieke situatie van de gemeente – goed worden toegelicht.

Ad 6 Vraag het college om een gezamenlijk onderzoek voor de eilanden naar toeristen- en forensenbelasting

- Laat (gezamenlijk) onderzoek doen naar de effecten van tariefsverhogingen van toeristen- en forensenbelasting (zogenoemde prijselasticiteiten) op de opbrengsten en bezoekersaantallen en naar de effectiviteit en efficiecy van de gehanteerde inningssystematiek.

DEEL II: BEVINDINGEN PER EILAND

II.1 Texel

Inleiding en leeswijzer

In dit hoofdstuk worden de bevindingen gegeven van Texel. De gegevens zijn gebaseerd op de jaarrekeningen (2017-2024), de programmabegrotingen 2025 en 2026, en aanvullende informatie van de gemeente. De paragraaf over mee- en tegenvallers is gebaseerd op de resultaten van het DoeMee-onderzoek van de Vereniging van Rekenkamers waaraan de rekenkamer de Waddeneilanden heeft mee gedaan. In elke paragraaf zijn financiële cijfers en kengetallen en achtergrondinformatie daarbij gegeven. Financiële begrippen worden kort uitgelegd in kaders. Hierna komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- Beleidskader(s) – paragraaf 1.1
- Overzicht ontwikkeling financiën – paragraaf 1.2
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing – paragraaf 1.3
- BBV-Kengetallen – paragraaf 1.4
- Onderhoud kapitaalgoederen – paragraaf 1.5
- Mee- en tegenvallers (DoeMee-onderzoek) – paragraaf 1.6
- Bevindingen – paragraaf 1.7

1.1 Beleidskader(s)

In de jaarrekeningen en de programmabegrotingen wordt voor wat betreft het weerstandsvermogen verwezen naar twee door de gemeenteraad vastgestelde financiële beleidskaders: de Nota reserves en voorzieningen 2024 en de Nota risicomanagement en weerstandsvermogen 2023. Daarmee kent de gemeente twee actuele en relevante beleidskaders.
In de Nota reserves en voorzieningen staat een overzicht van alle reserves en voorzieningen. In de nota is de ondergrens van de algemene reserve op 2 miljoen euro vastgesteld (ca. 2,5% van de begroting). Die norm is op basis van een VNG-advies[54], en in de nota is aangegeven dat ook de provincie Noord-Holland die lijn volgt als toezichthouder. Ten aanzien van bestemmingsreserves hanteert de gemeente het volgende uitgangspunt: “[g]rondslag is dat het aantal en omvang minimaal is waardoor middelen niet onnodig geclaimd worden en breed inzetbaar zijn”.[55] Verder is aangegeven dat als er geen “dringende reden” is om een bestemmingsreserve in stand te houden, wordt voorgesteld om deze op te heffen.[56] Daartoe is in 2024 ook door de raad besloten ten aanzien van een aantal bestemmingsreserves.[57] Tegelijkertijd worden er ook wel nieuwe bestemmingsreserves ingesteld. Zo heeft de raad besloten om voor teveel ontvangen subsidie voor de opvang van ontheemden uit Oekraïne een bestemmingsreserve in te stellen.[58] De Nota reserves en voorzieningen wordt één keer in de vier geactualiseerd.
In de Nota risicomanagement en weerstandsvermogen 2023 staat o.a. dat de gemeente bij de uitvoering van het risicomanagement gebruik maakt van een risicomanagement-

[54] VNG = Vereniging van Nederlandse Gemeenten.
[55] Raadsbesluit Nota reserves en voorzieningen’ van 18 december 2024, p. 8.
[56] Raadsbesluit Nota reserves en voorzieningen’ van 18 december 2024, p. 8.
[57] Raadsbesluit Nota reserves en voorzieningen’ van 18 december 2024, p. 12.
[58] Zie Jaarrekening 2024, p. 391.

informatiesysteem (NARIS).[59] Ook wordt de wijze waarop het weerstandsvermogen wordt bepaald, uitgelegd. De Nota risicomanagement en weerstandsvermogen wordt eens in de vier jaar geactualiseerd.

1.2 Overzicht ontwikkeling financiën

Resultaat en ontwikkeling reserves 2027-2024

De gemeente Texel kent over de afgelopen jaren steeds een positief saldo van baten en lasten. Vooral in de jaren 2020-2023 is het saldo relatief hoog – het komt neer op 6-7% van de lasten. Het positieve resultaat wordt in belangrijke mate veroorzaakt door meevallers in de algemene uitkering – de gemeente krijgt meer geld uit het Gemeentefonds dan begroot. Bij de extra algemene uitkering die in de loop van het jaar beschikbaar komt, gaat het vanaf 2017 om bedragen tussen ongeveer 1 en 5 miljoen euro per jaar; dat is in sommige jaren meer dan 5% van de totale baten.[60]

Tabel 1.1: Ontwikkeling (saldo) baten lasten 2017-2024

x 1.000 euro	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Resultaten*								
Baten (realisatie	67.958	58.893	58.766	71.691	85.363	78.326	87.666	100.783
Lasten (realisatie)	66.476	56.307	56.462	67.809	80.406	73.016	82.387	97.479
Saldo (realisatie)**	**1.482**	**2.586**	**2.304**	**3.882**	**4.957**	**5.310**	**5.278**	**3.304**

* Per bedrijfsonderdeel; inclusief Leerwerkbedrijf de Bolder.

** Het saldo van baten en lasten geeft aan of de begroting en rekening in evenwicht is of dat er een positief of negatief verschil is. Bij het saldo van baten en lasten wordt de inzet van middelen vanuit de reserves (of het toevoegen van middelen daaraan) niet meegerekend. Een negatief saldo betekent daardoor dat de gemeente meer kosten heeft gemaakt dan er opbrengsten waren en leidt tot het interen op het eigen vermogen (en omgekeerd bij een positief saldo).

Bron: Jaarrekeningen 2017-2024

Voor de komende jaren wordt een verlaging van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds verwacht, alhoewel nog niet exact bekend is wat de algemene uitkering zal zijn. In de Programmabegroting 2026 is aangeveven dat er nog extra baten vanuit het Gemeentefonds worden verwacht in 2026 en 2027 (alhoewel al een stuk lager). Bezuinigingen op het Gemeentefonds zullen in 2028 tot een lagere algemene uitkering leiden (t.o.v. 2025) van 0,3 miljoen euro; in 2029 weer een hogere uitkering.[61]

Het positieve saldo in de afgelopen jaren is in belangrijke mate ingezet voor verhoging van de algemene reserve. Daardoor is de algemene reserve in een paar jaar sterk toegenomen (tussen 2017 en 2023 met een factor 4; in 2024 licht gedaald). De algemene reserve ligt in

[59] NARIS genoemd. Raadsbesluit Nota risicomanagement en weerstandsvermogen, 22 maart 2022, p. 8.

[60] In 2020 ca. 5% en in 2022 ca. 6%; alleen in 2018 was er slechts een heel kleine verhoging van de algemene uitkering. Bron: DoeMee-onderzoek 2025, Onderzoek onderbesteding, Radboud Universiteit Nijmegen/Vereniging van Rekenkamers.

[61] Het gaat om de structurele financiële mutaties ten opzichte van de primaire begroting 2025. Zie Programmabegroting 2026, p. 17.

2024 ruim boven de door de gemeenteraad vastgestelde ondergrens van 2 miljoen euro.[62] De algemene reserve van de gemeente Texel is ook sterk toegenomen als rekening wordt gehouden met inflatie.[63] Overigens is de gehanteerde norm van 2 miljoen niet gecorrigeerd voor de inflatie, en dus feitelijk in waarde gedaald.
In de Nota reserves en voorzieningen 2024 zijn geen duidelijke afspraken opgenomen over het (laten) toenemen van de algemene reserve. Bij de begrotingsbehandeling is de laatste jaren steeds gekozen voor forse toename van de algemene reserve. De sterke verhoging lijkt daarmee min of meer een automatisme waarbij het resultaat aan de algemene reserve wordt toegevoegd.

(Minimum)eisen Algemene reserve
De algemene reserve moet volgens de 'Handleiding Artikel 12 Financiële-verhoudingswet' positief zijn en de omvang moet groter zijn dan de zogenoemde 'artikel-12 norm'. In geval van artikel 12 moet een gemeente in de meerjarige begroting een buffer hebben van 2% van de uitkering gemeentefonds, algemene uitkering plus decentralisatie-uitkeringen en de ozb-capaciteit. Een minimale omvang is echter niet wettelijk vastgelegd.

De toename van de algemene reserve kent een onderliggende dynamiek: er zijn zowel onttrekkeningen (incidentele lasten) als toevoegingen.[64] Zo is er in 2025 een begroot positief saldo (van 2,2 miljoen euro) en een incidenteel voordeel in de algemene uitkering uit het Gemeentefonds (van ongeveer 1 miljoen euro). Daartegenover stonden incidentele en nieuwe (aanvullende) voorstellen over 2024, met in totaal onttrekkeningen van ruim 2 miljoen euro.[65]

De bestemmingsreserves zijn ook sterk toegenomen (tussen 2017 en 2024 met een factor 2,5). Er zijn ongeveer tien bestemmingsreserves met een totale omvang van 32 miljoen euro – ongeveer twee derde van de totale reserves. Ook bij de bestemmingsreserves moet gedurende de looptijd van de bestemmingsreserve rekening worden gehouden met inflatie. De grootste bestemmingsreserve betreft de haven Oudeschild. In 2021 is de bestemmingsreserve verhoogd door de afkoop door Rijkswaterstaat van de jaarlijkse exploitatie vergoeding voor onderhoud > 5 jaar (12,5 miljoen euro toegevoegd). De bestemmingsreserve voor de haven Oudeschild is mede bedoeld voor de voorgenomen verzelfstandiging. Het gaat in totaal in 2024 om ca. 20 miljoen euro.[66] Naast de reserve haven Oudeschild is er een bestemmingsreserve in de vastgoedsfeer van 3,7 miljoen euro (tijdelijke woningen Den Burg Mars Noord). De toename in de jaren 2023-2024 komt vooral door de toename van de reserve 'tussenrekening'. Dat betreft de overheveling van 'Budgetten vorig jaar' (ruim 7,1 miljoen) in verband met middelen die niet zijn uitgegeven, maar wel waren begroot (zie ook Deel I, paragraaf 1.1).[67]

[62] Programmabegroting, p. 23.
[63] Tussen 2017 en 2024 was de inflatie (geldontwaarding) ongeveer 28% (bron: CBS). Zowel de Consumentenrpijsindex (CPI) als de zogenoemde Dienstenprijsindex (DPI) zijn vanaf 2027 tot en met 2024 gestegen met (afgerond) 28%.
[64] In de jaarrekeningen wordt een gedetailleerde toelichting gegeven op de mutaties van de reserves en voorzieningen gegeven.
[65] Zie Programmabgroting 2025, p. 21 en 23.
[66] Haven Oudeschild onderhoud groter dan 5 jaar 14,3 miljoen euro, Haven Oudeschild frictie 3,8 miljoen en Haven Oudeschild dekking kapitaallasten, 1,5 miljoen.
[67] De reserve 'budgetten vorig jaar' wordt als kruispost gebruikt voor overheveling budgetten. Programmabegroting 2025, p. 131.

Tabel 1.2: Ontwikkeling reserves 2017-2024*								
x 1.000 euro	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Reserves**								
Algemene reserve	3.825	3.110	5.292	8.360	11.450	15.767	15.458	13.277
Bestemmingsreserves	13.090	13.913	13.303	12.518	22.719	22.238	25.759	32.168
Resultaatbestemming***	1.482	2.586	2.304	3.882	4.957	5.310	5.277	3.304
Totaal reserves	**18.397**	**19.609**	**20.899**	**24.760**	**39.126**	**43.315**	**46.494**	**48.749**

* Ultimo (einde jaar). Inclusief Leerwerkbedrijf de Bolder.
** Reserves zijn gespaarde middelen en vormen het eigen vermogen van een gemeente (op de balans). Reserves hebben verschillende doelen, zoals een buffer om toekomstige tegenvallers en/of verliezen op te vangen - de algemene reserve. Een hogere algemene reserve betekent een grotere financiële buffer en dus een grotere weerbaarheid tegen financiële tegenvallers. Tegelijkertijd is een te hoge algemene reserve mogelijk niet optimaal want dat geld wordt niet ingezet voor andere gemeentelijke doeleinden. Het Rijk gaat er van uit dat iedere gemeente zelf in staat is de minimale omvang van de algemene reserve te bepalen. Daarnaast zijn er bestemmingsreserves. Deze gereserveerde middelen worden in de toekomst uitgegeven voor een specifiek doel. Het instellen, opheffen, vrijvallen, toevoegen, onttrekken en aanhouden van reserves raakt het budgetrecht van de gemeenteraad.
*** Resultaat bestemming = toevoeging van het saldo van baten en lasten aan de algemene reserve.

Bron: Jaarrekeningen 2017-2024

Reserves programmabegroting 2025 en 2026

Op basis van de begroting 2025 en 2026 wordt een beduidend lagere algemene reserve verwacht van respectievelijk 4,7 en 7,4 miljoen euro; die ligt nog steeds wel ruim boven het door de raad vastgestelde minimum. Ook de bestemmingsreserves worden lager begroot. Het verschil tussen de reserves in de jaarrekening 2024 en die in de begroting 2026 bedraagt ongeveer -5,5 miljoen euro (11% lager). Bij de begrotingscijfers voor de daarop volgende jaren is het verschil rond de -12 miljoen euro (ongeveer 25% lager).[68]
In paragraaf 1.1 is aangegeven dat dit deels valt te verklaren uit de verschillen in systematiek tussen jaarrekening en begroting.
In de meest recente Nota reserves en voorzieningen (van 2024) zijn geen duidelijke afspraken en onderbouwing opgenomen over het verlagen van de algemene reserve; de cijfers in de begroting lijken daarmee vooral voort te komen uit het verschil tussen begroting en jaarrekening, onder rmeer veroorzaakt door de lager ingeschatte ontwkkeling van de veranderingen in de algemene uitkering uit het Gemeentefonds (zie hiervoor).
Daarnaast is door de gemeente aangegeven dat een belangrijke oorzaak is dat de financiële gevolgen van meerjarige investeringen niet op basis van reële lasten in de begroting worden opgenomen, maar op basis van het geplande projectbudget. Er wordt begroot op het zogenoemde bruto investeringsbedrag. Als uitgaven niet (kunnen) worden gedaan, of als er meer subsidiebijdragen van derden komen, kan het netto investeringsbedrag lager uitvallen.[69] Als er rmeer investeringsprojecten aan zitten te komen,

[68] Programmabegroting 2025, p. 158-159.
[69] Er wordne geen subsidiebijdragen van derden begroot als die nog niet 100% zeker zijn. Daardoor kan het netto investeringsbedrag lager uitvallen.

wordt dit effect vergroot. De gemeente kent geen lange termijn investeringsprogramma, maar is wel gestart om dat te ontwikkelen.

Tabel 1.3: Ontwikkeling reserves 2024-2029*

x 1.000 euro	*Realisatie 2024*	Prognose 1-1-2026	Saldo 2027	Saldo 2028	Saldo 2029
Reserves	*Jaarrekening*	Programmabegroting			
Algemene reserve (incl. resultaat)	*16.581*	12.997	8.826	7.771	7.359
Bestemmingsreserves	*32.168*	30.414	30.624	30.908	31.223
Totaal reserves	*48.749*	43.252	37.724	36.307	35.992

* Ultimo (einde jaar). Inclusief Leerwerkbedrijf de Bolder.

Bron: Programmabegroting 2026 en Jaarrekening 2024

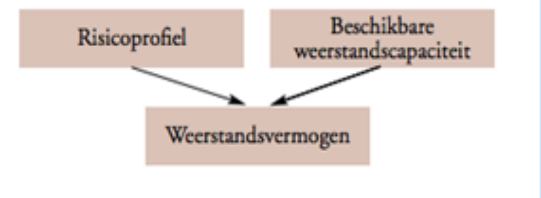
Overigens is het beeld in de begroting 2025 óók afwijkend van dat in de begroting 2026. In de programmabegroting 2025 is aangegeven dat de algemene reserve terug zou lopen naar ongeveer 5 miljoen euro in 2028. In de begroting 2026 is dat 7,7 miljoen.

1.3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Risico's en weerstandscapaciteit

In de programmabegroting staat een overzicht van financiële risico's. De gemeente hanteert een analyse van de risico's met behulp van een softwareprogramma.[70] Op die manier wordt een risicoprofiel opgesteld met een 'top-10' van risico's. De risico's worden elk jaar opnieuw opgesteld en wisselen dus ook elk jaar. Van de 'top-10' risico's in de begroting 2026 is de helft nieuw; van de 'top-10' risico's in de begroting 2025 wordt de helft niet meer genoemd in de begroting 2026. De top-10 risico's kunnen altijd wijzigen doordat de kans of ook het bedrag anders is. In de begroting wordt die verandering verder niet toegelicht. Hoe de (hoogte van de) risico's wordt bepaald, is daardoor niet direct zichtbaar in de stukken voor de raad.

Risico's en weerstandscapaciteit
Bij risico's (risicoprofiel) gaat het om de kans dat de gemeente geconfronteerd wordt met financiële tegenvallers. Gemeenten zijn verplicht om door middel van een systematische analyse de blootstelling aan risico's zo goed mogelijk in beeld te brengen vanuit de beschikbare weerstandscapaciteit.. Het kengetal weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente onvoorziene financiële tegenvallers kan opvangen zonder het uitvoeren van de begroting of bestaand beleid in gevaar te brengen. De *beschikbare weerstandscapaciteit* geeft aan hoeveel geld en mogelijkheden een gemeente heeft oftewel de onbenutte belastingcapaciteit en reserves. Daarnaast wordt de benodigde weerstands-capaciteit berekend: dat is het weerstandsvermogen dat nodig is gegeven de analyse van financiële risico's.

Bron: https://vng.nl/artikelen/begrippenlijst-

[70] NARIS (NAR Risicomanagement Informatie Systeem).

Van elk risico is aangegeven:
- mogelijke gevolgen;
- maatregelen en stand van zaken;
- de kans dat het risico zich voordoet;
- de financiële omvang;
- de invloed = relatieve omvang (t.o.v. totale financiële risico's).[71]

Met het percentage 'invloed' wordt een rangorde in financiële omvang gemaakt. De in omvang grootste riscio's die zijn aangegeven, zijn:
- budgetten sociaal domein, en
- uitbreiding gemeentelijk belastinggebied/afschaffen gemeentelijke toeristen- en forensenbelasting in combinatie met herijking gemeentefondsen en herverdeling Overig Eigen Middelen (OEM).[72]

In de risicoanalyse wordt er vanuit gegaan dat niet alle risico's zich tegelijkertijd voordoen, wat als een realistisch uitgangspunt mag worden beschouwd. Op basis van kansberekening en 'risico-simulatie' vertaalt dit zich in een totaalbedrag aan risico's rekening houdend met de kans dat de verschillende risico's zich voordoen: de zogenoemde *benodigde* weerstandscapaciteit. Het totaalbedrag dat met de risico's is verbonden is ruim 12 miljoen euro; de berekende *benodigde* weerstandscapaciteit is 2,6 miljoen euro.

Tabel 1.4: Risico's
In Programmabegroting genoemde risico's
Budgetten sociaal domein ontoereikend door openeindfinanciering.
Uitbreiding gemeentelijk belastinggebied en afschaffen gemeentelijke toeristen- en forensenbelasting in combinatie met herijking gemeentefondsen en herverdeling Overig Eigen Middelen (OEM).
Hoger ziekteverzuim en uitval dan prognose in begroting
Uitval ICT systemen door ongewenste toegang tot systemen
Het niet (tijdig) kunnen invullen van vacatures op nodig kennis- en kundeniveau
Participatie onevenredige kostenstijging ten opzichte van Rijksbijdragen
Overschrijding open einde regeling WMO (maatschappelijke ondersteuning)
Een deel van de wegen en bermen op Texel heeft te maken met bodemverontreiniging. De komende jaren blijft dit ook een reëel risico, vooral bij het aanleggen van graskeien van buitenwegen.
Datalek Privacy AVG-schending/ WPG schending/ Telecommunicatiewet schending boete.
Uitval ICT systemen door technische storing of anders
Bron: Programmabegroting 2026, p. 272-275

De *beschikbare* weerstandscapaciteit betreft de – begrote – reserves en de ruimte in lokale belastingen en heffingen.[73] In totaal gaat het om ruim 16 miljoen euro beschikbare weerstandscapaciteit voor de gemeente Texel.[74] Fiscale risico's worden niet opgenomen.

[71] In de programmabegroting 2026 tellen deze percentages echter niet op tot 100%.
[72] Dit waren ook in de begroting 2025 de grootste risico's. Zie ook Deel I, paragrafa 2.1 (Toeristen- en forensenbelasting)
[73] De ruimte in belastingen en heffingen is berekend op basis van een vergelijking met de tarieven die in artikel-12 gemeenten zijn toegelaten, wat gezien wordt als een maat voor 'onbenutte belastingcapaciteit'. Dat is een andere norm dan het kengetal 'belastingcapaciteit' uit de BBV. Zie Programmabegroting 2025, p. 156.
[74] Bij de toelichting op de weerstandscapaciteit op p. 277 wordt een ander getal genoemd.

Tabel 1.5: Weerstandscapaciteit	
Weerstand	**“Startcapaciteit” x 1.000 euro**
Onvoorzien	10.000
Ozb	6.907.870
Rechten en leges	167.185
Stille reserves *	1.838.000
Algemene reserve	7.359.143
Totaal	**16.282.198**
* Stille reserves worden volgens de BBV-regels wel meegenomen in de weerstandscapaciteit, maar niet in de balans. Zie https://commissiebbv.nl/page/view/ce471361-cb20-47a4-9dfd-c50e84682e7a/6-onderdelen-van-het-besluit-begroting-en-verantwoording. Bron: Programmabegroting 2026, p. 276.	

Weerstandsvermogen als een ratio

Het weerstandsvermogen wordt ook wel uitgedrukt als een ratio (verhoudingsgetal): de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld door de benodigde weerstandscapaciteit. De ratio voor de gemeente Texel komt uit op van 6,24.[75] De ratio wordt vergeleken met een normtabel die is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente, en op basis daarvan als ‘uitstekend’ beoordeeld. Vanaf 2,0 wordt de norm als ‘uitstekend‘ aangemerkt, waar de gemeente dus ruim boven zit. In de begroting en ook de Nota risicomanagement en weerstandsvermogen 2023 wordt niet toegelicht waarom de norm (ver boven) ‘uitstekend’ wordt gehanteerd; in de nota wordt “voorgesteld om een financiele biffer aan te houden” op het niveau “voldoende”.[76] Om de gedachten te bepalen: als de norm voldoende (vanaf 1,0) zou worden gehanteerd, zou een beschikbare weerstandscapaciteit van 2,6 miljoen nodig zijn: ca. 14 miljoen euro lager.[77]

1.4 BBV-kengetallen

In de paragraaf Weerstandsvermogen van de begroting 2026 en de jaarrekening 2024 zijn alle (verplichte) kengetallen opgenomen, ook met een toelichting. Via een link met een landelijke databank kunnen de kengetallen, zonder verdere toelichting, vergeleken worden met de andere gemeenten.

- De **netto schuldquote** is tot en met 2024 gestegen, maar nog relatief laag. In de programmabegroting 2026 is aangegeven dat de schuldquote sterk gaat stijgen in de loop van de tijd (2026 113% en 2027 129%) tot bijna de grens van 130% waarbij de VNG adviseert de schuldenlast af te bouwen als die grens wordt overschreden.[78] In de programmabegroting is aangegeven dat “*meerjarig rekening [wordt] gehouden met de rentelasten van de toenemende schuld”*.[79]

[75] 14.016.201 / 3.309.113 euro.
[76] Nota risicomanagement en weerstandvermogen 2023, p. 11.
[77] 16.282.198 minus 2.610.805 euro berekende benodgde weerstandscapaciteit..
[78] Programmabegroting 2026, p. 279.
[79] Programmabegroting 2026, p. 279.

Tabel 1.6: BBV-kengetallen

Verplichte kengetallen BBV	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Netto schuldquote	36%	46%	62%	58%	50%	57%	56%	57%
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	28%	37%	53%	55%	47%	53%	52%	52%
3. Solvabiliteitsratio	27%	27%	26%	26%	31%	35%	37%	35%
4. Structurele exploitatieruimte	1%	1%	2%	5%	6%	7%	4%	2%
5. Grondexploitatie	0%	0%	3%	6%	2%	2%	1%	2%
6. Belastingcapaciteit	86%	90%	92%	92%	94%	95%	77%	76%

Netto schuldquote: de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen (baten); dit geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de gemeentefinanciën.
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen; als een hoge schuld komt door leningen, die vervolgens zijn doorgegeven (aan bijvoorbeeld een woningbouwcorporatie) en ook weer worden afgelost, is dat niet zo'n probleem; deze indicator geeft dat aan.
Solvabiliteitsratio: eigen vermogen als percentage van het totale vermogen; dit geeft een indicatie van het vermogen om langlopende schulden te kunnen terugbetalen.
Structurele exploitatieruimte; het saldo van de structurele baten en lasten, gecorrigeerd voor de incidentele posten en reserves, gedeeld door de totale baten; een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van de leningen) te dekken.
Grondexploitatie: de grondpositie (de waarde van de grond) van de gemeente ten opzichte van de totale (geraamde) baten van de gemeente; relevant is vooral de situatie dat gemeenten leningen hebben afgesloten voor de aanschaf van grond en dus een schuld hebben en wat de mogelijk opbrengst is bij verkoop van de grond bij (realisatie van) een bouwproject.
Belastingcapaciteit: vergelijking van gemeentelijke woonlasten (ozb, rioolheffing en reinigingsheffing) met het landelijk gemiddelde; dit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen door hogere lokale belastingen en/of heffingen.

Bron: Jaarrekeningen 2017-2024

De oorzaak ligt in toekomstige investeringsprojecten waarvoor moet worden geleend. Maar ook speelt – zoals eerder al genoemd – het verschil tussen jaarrekening en begroting een rol. De schulden worden in de begroting hoger ingeschat omdat alle geplande lasten mee worden genomen, terwijl de baten lager worden ingeschat, met name omdat de algemene uitkering bij de begroting lager is (zie Deel I, paragraaf 1.1). De hogere schuldquotes volgens de begroting geven daardoor een ander beeld van de schuldpositie vergeleken met de jaarrekening.

Tabel 1.7: Ontwikkeling kengetallen 2024-2028*

x 1.000 euro	*Realisatie 2024*	2026	2027	2028
Reserves	*Jaarrekening*	Programmabegroting		
1. Netto schuldquote	*57%*	100%	113%	129%
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	*52%*	93%	106%	113%
3. Solvabiliteitsratio	*35%*	30%	25%	25%

Bron: Programmabegroting 2026 en Jaarrekening 2024

- De **solvabiliteitsratio** ligt de afgelopen jaren rond de 35%, maar daalt volgens de begroting naar 25%. Dat is nog boven de norm dat minder dan 20% als erg risicovol wordt gezien. In de programmabegroting is aangegeven dat vanaf 2026 de langlopende schulden sterk oplopen van ca. 60 miljoen euro naar rond de 95 miljoen vanaf 2027.[80] Dat heeft te maken met leningen voor investeringssprojecten. De solvabiliteit neemt daardoor af.[81] Bij de solvabiliteit worden in de begrotingscijfers ook lagere ratio's gegeven, doordat de reserves lager worden begroot (zie Deel I, paragraaf 1.1).
- De **structurele exploitatieruimte** is een aantal jaren rond de 5% geweest, maar was in 2024 gedaald naar 2%. In de programmabegroting is aangegeven dat de structurele exploitatieruimte voor 2026 nog 3% is, maar dat de ruimte in 2027 nog maar 1% is.[82]
- De omvang van de **grondexploitatie** is gering (met een lage boekwaarde) en er zijn dus weinig risico's. Verder is opgemerkt: "het risico is klein omdat de nog lopende grondexploitaties geen hoge boekwaarden hebben en/of er een voorziening is getroffen".[83]
- Bij het kengetal **belastingscapaciteit** is een berekening gemaakt waaruit blijkt dat de ruimte in de gemeentelijke belastingcapaciteit ten opzichte van het landelijk gemiddelde in 2024 24% lager was. In de begroting loopt dat iets terug naar ca. 20%.[84]

In de programmabegroting wordt op basis van de kengetallen geconcludeerd dat de gemeente Texel financieel gezond is. Wel wordt opgemerkt: *"Het risicomanagement is een blijvend punt van aandacht voor de organisatie. Naast de inventarisatie van de risico's gaat het om de kwalificaties, bewustwording en beheersing van de risico's".*[85] Hoe die constatering zich verhoudt tot de conclusie dat de gemeente financieel gezond is, is verder niet uitgewerkt.

Belastingcapciteit en toeristen- en forensenbelasting

In het BBV-kengetal Belastingcapaciteit wordt niet gekeken naar de toeristen- en forensenbelasting, die echter voor de eilandgemeenten belangrijk zijn wat betreft de batenkant van de gemeentelijke financiën. De gemeente Texel kent relatief omvangrijke baten uit de toeristenbelasting, forensenbelasting en parkeerbelasting (vooral opgebracht door toeristen).[86] Het gaat in 2024 om opbrengsten van 9,3 miljoen euro toeristenbelasting[87], 1,3 miljoen forensenbelasting en 4,6 miljoen parkeerbelasting.[88] Bij de toeristenbelasting wordt de heffing op basis van het aantal werkelijke overnachtingen geheven (in plaats van op forfaitaire basis), behalve bij de seizoensplaatsen van campings. Gezamenlijk zijn deze belastingen goed voor bijna 19% van de totale baten in 2024. Het verklaart mede waarom andere lokale belastingen die meer op de eigen inwoners drukken – met name de ozb – relatief laag zijn, zowel ten opzichte van het landelijke gemiddelde, als

[80] Schulden met een looptijd van meer dan een jaar. Zie: Programmabegroting 2026, p. 159.
[81] Het vreemd vermogen en het totaal vermogen nemen daardoor toe.
[82] Programmabegroting 2026, p. 279.
[83] Programmabegroting 2026, p. 280.
[84] Programmabegroting 2026, p. 279.
[85] Programmabegroting 2026, p. 271.
[86] De forensenbelasting wordt geheven op natuurlijke personen die meer dan 90 dagen een woning aanhouden voor zichzelf of hun gezin in de gemeente zonder daar hun hoofdverblijf te hebben.
[87] De opbrengsten van de toeristenbelasting gaan voor een klein deel (ca. 0,5 miljoen euro) naar STIFT, ten behoeve van de uitvoering van de taken van het investeringsfonds.
[88] De opbrengsten van de parkeerbelasting komen ook in belangrijke mate van toeristen.

in vergelijking met de andere Waddeneilanden. Dit is een beleidskeuze van de gemeente Texel. Omdat de ozb-heffing in de gemeente Texel relatief laag is, volgt daaruit ook een goede score op het BBV-kengetal belastingcapaciteit.

Incidentele baten en lasten

Volgens de BBV moet ook een overzicht van incidentele baten en lasten worden opgenomen in de begroting. In de programmabegroting is een overzicht opgenomen van de totale incidentele baten en lasten.[89] Het gaat om een bedrag van ongeveer 9 miljoen euro. Het gaat vooral om incidentele en aanvullende voorstellen uit programmabegrotingen over meerdere jaren en de Perpectiefnota, en bijvoorbeeld de ‘Opvang ontheemden Oekraïne’. Deze worden over de verschillende jaren grotendeels gedekt uit de algemene reserve en de Rijksuitkering ‘Opvang ontheemden Oekraïne’.

1.5 Onderhoud kapitaalgoederen

De gemeente Texel rekent tot de kapitaalgoederen wegen, straten en pleinen, civiele kunstwerken, openbare verlichting, riool en water, het groen, havens, sportaccommodaties, gebouwen en terreinen. Dat is conform de verplichte onderdelen. In totaal is in de verschillende begrotings-programma’s voor onderhoud van de kapitaal-goederen ruim 12 miljoen euro beschikbaar gesteld.[90]
De specificatie van uitgaven voor onderhoud staat niet in de paragraaf over onderhoud kapitaal-goederen, maar is in de jaarrekeningen opgenomen in de verschillende beleids-programma’s. Daarmee voldoet de paragraaf over kapitaalgoederen niet geheel aan de eisen van de BBV, en ontbreekt een duidelijk overzicht. In de begroting wordt gemeld dat vanwege de inflatie in de afgelopen jaren indexatie een belangrijk aandachtspunt is.[91]

Kapitaalgoederen
Kapitaalgoederen zijn de zaken die de gemeente nodig heeft om de diensten en goederen die zij aan haar burgers levert te produceren; het gaat vaak om zaken met een hoge waarde die meerdere jaren meegaan. In de paragraaf 'onderhoud kapitaalgoederen' van de gemeentelijke begroting moeten ten minste de volgende kapitaalgoederen staan: wegen, riolering, water, groen en gebouwen.
Van deze kapitaalgoederen moeten het beleidskader, de financiële consequenties die uit het beleidskader voortvloeien en een vertaling van de financiële consequenties in de begroting zijn opgenomen.

Het onderhoud kapitaalgoederen bestaat uit dagelijks onderhoud, groot onderhoud, rehabilitatie en reconstructie. In de begroting is aangegeven dat het beheer van de openbare ruimte wordt uitgevoerd op kwaliteitsniveau B (op basis van de kwaliteitscatalogus van CROW) met een uitzondering voor centra en begraafplaatsen.[92] Deze worden op niveau A uitgevoerd. Het (groot) onderhoud is gebaseerd op door de gemeenteraad vastgestelde beheerplannen. In de financiële verordening 2023 van de gemeente Texel staat dat het college de raad ten minste eens in de 5 jaar een onderhoudsplan openbare ruimte aanbiedt. De raad stelt het plan vast. Dit geldt ook voor het rioleringsplan en het

[89] Programmabegroting 2026, p. 19-20.
[90] Programmabegroting 2026, p. 282.
[91] Programmabegroting 2026, p. 282.
[92] CROW is een kennisinstituut op het gebied ven infrastructuur, openbare ruimte en mobiliteit in Nederland.

onderhoudsplan gebouwen.[93] De staat van onderhoud wordt gemonitord, onder meer op basis van 'schouwen' samen met dorpscommissies en risico inschatting.[94]
De achterliggende beheerplannen zijn actueel – van groen beheer is er niet een afzonderlijk beheerplan, maar zijn de uitgangspunten van het beheer opgenomen in het Beleidsplan Groene Infrastructuur uit 2024.

Tabel 1.6: Beheerplannen
Gemeentelijke beheerplannen (jaartal vastgesteld)
Groenbeheerplan (2018)
Texelse Programma Stedelijk Water en Riool (PSWR; 2022)
Beheerplan wegen (en opbrengsten betaald parkeren; 2023)
Beheerplan Onderhoud Gemeentelijke Gebouwen; 2024)
Gedeelde verantwoordelijkheid (geen eigen beheerplan)
Water: particuliere eigenaren, de Gemeente en het Hoogheemraadschap
Havens: Veerhaven (Rijkswaterstaat), NIOZ haven, Haven Oudeschild
Bron: Jaarrekening 2024

1.6 Mee- en tegenvallers (DoeMee-onderzoek)

In een analyse door Radboud Universiteit Nijmegen naar mee- en tegenvallers (in het kader van het zogenoemde DoeMee-onderzoek van de Nederlandse Vereniging van Rekenkamers) zijn voor de gemeente Texel de volgende bevindingen gedaan.[95] Het gaat om mee- en tegenvallers bij zowel lasten als baten van de gemeente over de jaren 2017-2024.

- Bij **externe inhuur** zijn de lasten hoger dan begroot (tegenvaller). Oorzaak ligt vooral in dat het lastig is mensen te vinden die vast in dienst willen. Als oplossing wordt er met detachering gewerkt en dat maakt dat de post externe inhuur de afgelopen jaren steeds groter is dan begroot.
- Bij het **Sociaal domein** zijn er in 2023 en 2024 tegenvallers in de lasten, die waarschijnlijk worden veroorzaakt door meer complexe en dus duurdere casus.
- De **grondexploitatie** van de gemeente Texel is de laatste jaren licht negatief, vooral in 2021 en 2022. Een negatieve grondexploitatie wordt veroorzaakt doordat de baten uit de verkoop van de grond niet opwegen tegen de gemaakte kosten voor het bouwrijp maken en verkopen. In de gemeente Texel gaat het vooral om de grondexploitatie van De Tuunen, waarbij een voorziening is gemaakt van 1 miljoen om het tekort op het project te dekken. Dit is een besluit van de raad. De raad heeft gekozen om in te zetten op meer sociale woningbouw en accepteert het tekort om de m^2-prijs van sociale woningbouw laag te houden.

1.7 Bevindingen

- De gemeente hanteert twee relatief actuele en door de raad vastgestelde beleidskaders. Deze zijn redelijk algemeen van aard, bijvoorbeeld de richtlijn dat het

[93] Financiële verordeniging gemeente Texel, artikel 20. Zie: https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR702064.
[94] Programmabegroting 2026, p. 282.
[95] DoeMee-onderzoek 2025, Onderzoek onderbesteding, Radboud Universiteit Nijmegen/Vereniging van Rekenkamers.

aantal bestemmingsreserves “minimaal” dient te zijn. De norm van minimaal 2 miljoen euro algemene reserve staat in één van de nota’s.

- De gemeente kent structureel een overschot, vooral vanaf 2020, dat grotendeels wordt gebruikt voor vergroten van de algemene reserve. Het toevoegen van het positieve resultaat aan de algemene reserve wordt gedaan op basis van een algemene richtlijn en lijkt min of meer een automatisme.
- De financiële positie is stevig: de algemene reserve ligt zeer ruim boven de norm en ook de weerstandsratio is zeer hoog. In de jaarrekening, begroting en de Nota risicomanagement en weerstandsvermogen is geen duidelijke onderbouwing te vinden van de keuze voor zo’n hoge algemene reserve en weerstandsratio.
- De bestemmingsreserves zijn ook sterk toegenomen, met name vanwege ‘afkoop’ van groot onderhoud van de haven Oudeschild door RWS en door een administratieve afspraak (tussenrekening voor overloop van niet-bestede middelen).
- De verschillen tussen jaarrekening en (opeenvolgende) begrotingen maakt sturing op de algemene reserve lastig. De lagere cijfers in de begroting geven niet een realistisch beeld van de financiële positie zoals die achteraf uit de jaarrekening blijkt. Het betekent ook dat het zicht op wat de werkelijke beleidsruimte is bij de begrotingsbehandeling minder duidelijk is.
- Een ‘top-10’ van financiële risico’s is beschreven en beoordeeld op kans en mogelijke financiële impact. De risico’s wisselen per jaar en volgen uit de sytematiek, maar een duidelijke onderbouwing van de keuzes ontbreekt in de begroting.
- Alle kengetallen conform de BBV zijn kwantitatief weergegeven met een beknopte toelichting. Er zijn grote verschillen in de (ontwikkeling van de) kengetallen tussen de jaarrekening en de begroting. Dit komt deels door administratieve verschillen (zie Deel I, paragraaf 1.1), en vooral ook door investeringsprojecten waarvan de lasten over meerdere jaren worden uitgesmeerd. Bijvoorbeeld de schuldquote laat daardoor in de jaarrekeningen een ‘stevig’ financieel beeld zien, maar in de begroting een veel minder goed financieel plaatje.
- De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen omvat de verplichte onderdelen. De mate van onderhoud en dus de hoogte van de onderhoudsuitgaven zijn gebaseerd op door de raad vastgestelde beheerplannen. De paragraaf over kapitaalgoederen voldoet niet geheel aan de eisen van de BBV: de lasten zijn opgenomen in diverse programma’s, waardoor een duidelijk overzicht ontbreekt. De inflatie van de afgelopen jaren en dus indexering van de uitgaven is een aandachtspunt.

II.2 Vlieland

Inleiding en leeswijzer

In dit hoofdstuk worden de bevindingen gegeven van de gemeente Vlieland. De gegevens zijn gebaseerd op de jaarrekeningen (2017-2024), de begroting 2025 en de begroting 2026 en aanvullende informatie van de gemeente. De paragraaf over mee- en tegenvallers is gebaseerd op de resultaten van het DoeMee-onderzoek van de Vereniging van Rekenkamers waaraan de rekenkamer de Waddeneilanden heeft mee gedaan. In elke paragraaf zijn financiële cijfers en kengetallen en achtergrondinformatie daarbij gegeven. Financiële begrippen worden kort uitgelegd in kaders. Hierna komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- Beleidskader(s) – paragraaf 2.1
- Overzicht ontwikkeling financiën – paragraaf 2.2
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing – paragraaf 2.3
- BBV-Kengetallen – paragraaf 2.4
- Onderhoud kapitaalgoederen – paragraaf 2.5
- Mee- en tegenvallers (DoeMee-onderzoek) – paragraaf 2.6
- Bevindingen – paragraaf 2.7

2.1 Beleidskader(s)

De gemeente Vlieland heeft twee door de raad vastgestelde beleidskaders. Dit zijn de financiële verordening 2024 en de Nota van reserves en voorzieningen 2022. De Nota reserves en voorzieningen is door de raad vastgesteld op 10 oktober 2019 en de financiële verordening 2024 op 26 februari 2024. In de financiële verordening[96] staat, dat de nota eens in de vier jaar geactualiseerd moet worden. Er is een eerste start gemaakt, maar er is nog geen planning voor het actualiseren van de nota resreves en voorzieningen.[97]

In de Nota reserves en voorzieningen staat een overzicht van alle reseves en voorzieningen. Het doel van de algemene reserve is daarin omschreven als het opvangen van tegenvallers waarmee geen rekening is gehouden binnen de exploitatie. De ondergrens van de algemene reserve is in de nota vastgelegd op 1 miljoen euro, met de toelichting dat die 1 miljoen euro op dat moment ongeveer 10% van de totale begroting is. In de nota staat ook dat de ondergrens 0,75 miljoen euro was en dat die naar 1 miljoen euro moet, omdat een buffer nodig is voor de periode vanaf 2026 – het jaar dat verwacht wordt dat de algemene uitkering uit het Gemeentefonds zal dalen.[98] De ondergrens van de algemene reserve wordt voor 2022 als voldoende aangemerkt en dat is op basis van de risicobeheersing met daarbij een uitéénzetting van de eventueel te verwachten risico's.[99] In de Kadernota 2026-2029 is aangegeven de minimale ondergrens van de algemene reserve vast te stellen op 2 miljoen euro, met ingang van de begroting 2025.[100] De reden wordt kort toegelicht door te verwijzen naar de risicoanalyse die bij de Jaarrekening 2024 is

[96] Financiële verordening 2024, artikel 16.
[97] Bron: gesprek met de gemeente Vlieland, 29 september 2025.
[98] Nota reserves en voorzieningen 2022, p. 7.
[99] Nota reserves en voorzieningen 2022, p. 7.
[100] Raadsbesluit, Kadernota 2026-2029, 7 juli 2025, p. 4

gemaakt.[101] De accountant heeft in het adviesgesprek met de gemeente Vlieland het voorstel gedaan de norm naar van 1 naar 2 miljoen euro te verhogen.[102] In de Kadernota 2026-2029 worden de zorgen om het ravijnjaar enigszins weggenomen, omdat het doemscenario met een herverdeling op basis van de overige eigen middelen en de toeristenbelasting afgewend lijken; wel maakt de gemeente zich zorgen om de hogere kosten voor jeugdzorg.[103]

In de Nota reserves en voorziening staat een toelichting over het doel van de bestemmingsreserves met de toelichting dat als er geen dringende reden is om een bestemmingsreserve in stand te houden dat dan het voorstel is om die op te heffen. Indien de reserve wordt opgeheven gaat het saldo naar de algemene reserve. Indien de bestemmingsreserve wordt omgezet in een voorziening gaat het saldo naar die voorziening. Met het vaststellen van de Nota reserves en voorzieningen in 2022 is een aantal bestemmingsreserves ook daadwerkelijk opgeheven. De reden voor het opheffen was dat er geen plan aan deze bestemmingsreserves ten grondslag lag (niet wat betreft hoe de bestemmingsreserve gevoed wordt en niet wat de bestedingen ten laste van de bestemmingsreserve zullen zijn).

De gemeente Vlieland heeft geen Nota risicomanagement en weerstandsvermogen. Hoe de financiële risico's worden bepaald, wordt alleen in de begroting toegelicht (zie hierna).

2.2 Overzicht ontwikkeling financiën

Resultaat en ontwikkeling reserves 2027-2024

De gemeente Vlieland laat een nogal wisselend beeld van negatieve en positieve saldi zien. In de jaren 2020, 2021 en 2022 was het resulaat negatief waarbij 2022 een omvangrijk negatief resulaat van 2,4 miljoen laat zien. In 2023 en 2024 is er weer een positief resultaat (van respectievelijk 1,1 en 1,3 miljoen euro). De verklaring van de verschillen is bij de baten de meevallers in de algemene uitkering: de gemeente krijgt meer geld uit het Gemeentefonds dan begroot. Specifiek betreft het hier ook de hoge kosten voor Duinwijck, Boswijk en de ontvangen decentralisatie-uitkeringen. Bij de extra algemene uitkering die in de loop van het jaar beschikbaar komt, gaat het vanaf 2018 om bedragen tussen ongeveer 0,3 en 0,9 miljoen euro per jaar, wat neerkomt op 3-8% van de baten.[104]
Het positieve saldo is in belangrijke mate ingezet voor verhoging van de algemene reserve. Ook de saldi van de opgeheven bestemmingsreserves zijn vanaf 2022 toegevoegd aan de algemene reserve.[105] De algemene reserve van Vlieland is van 1,2 miljoen euro in 2017 naar 3,5 miljoen euro in 2024 toegenomen.

[101] Raadsvoorstel en -besluit Kadernota 2026-2029 aangepast, vastgesteld 7 juli 2025, p.2.
[102] Bron: gesprek met de gemeente Vlieland, 29 september 2025.
[103] Kadernota 2026-2028 aangepast, p.3.
[104] Bron: DoeMee-onderzoek 2025, Onderzoek onderbesteding, Radboud Universiteit Nijmegen/Vereniging van Rekenkamers.
[105] Raadsbesluit, Nota reserves en voorzieningen van 10 oktober 2022, p. 1.

Tabel 2.1: Ontwikkeling (saldo) baten lasten								
x 1.000 euro	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Resultaten								
Baten (realisatie	8.189	8.222	8.825	9.323	8.631	9.789	11.040	12.167
Lasten (realisatie)	8.465	7.827	7.823	10.115	8.996	12.198	9.946	10.861
Saldo (realisatie)*	**-276**	**395**	**1.002**	**-791**	**-365**	**-2.409**	**1.094**	**1.305**

*Het saldo van baten en lasten geeft aan of de begroting en rekening in evenwicht is of dat er een positief of negatief verschil is. Bij het saldo van baten en lasten wordt de inzet van middelen vanuit de reserves (of het toevoegen van middelen daaraan) niet meegerekend. Een negatief saldo betekent daardoor dat de gemeente meer kosten heeft gemaakt dan er opbrengsten waren en leidt tot het interen op het eigen vermogen (en omgekeerd bij een positief saldo).

Bron: Jaarrekeningen 2017-2024

De algemene reserve ligt in 2024 ruim boven de door de gemeenteraad vastgestelde ondergrens van 1 miljoen euro.[106] Ook rekening houdend met inflatie is de algemene resreve sterk toegenomen.[107] Overigens is de gehanteerde norm van 1 miljoen niet gecorrigeerd voor de inflatie, en dus feitelijk in waarde gedaald.

In de Nota reserves en voorzieningen 2022 is alleen een minimale norm opgenomen en zijn geen duidelijke afspraken opgenomen over de gewenste maximale hoogte van de algemene reserve. Bij de begrotingsbehandeling is de laatste jaren steeds gekozen voor een toename van de algemene reserve door toevoeging van het resultaat.[108] De sterke verhoging lijkt daarmee min of meer een automatisme om het resultaat aan de algemene reserve toe te voegen.

(Minimum)eisen Algemene reserve
De algemene reserve moet volgens de 'Handleiding Artikel 12 Financiële-verhoudingswet' positief zijn en de omvang moet groter zijn dan de zogenoemde 'artikel-12 norm'. In geval van artikel 12 moet een gemeente in de meerjarige begroting een buffer hebben van 2% van de uitkering gemeentefonds, algemene uitkering plus decentralisatie-uitkeringen en de ozb-capaciteit. Een minimale omvang is echter niet wettelijk vastgelegd.

De toename van de algemene reserve kent een onderliggende dynamiek: er zijn zowel onttrekkeningen (incidentele lasten) als toevoegingen (incidentele baten).[109] De jaarrekening 2024 laat een begroot positief saldo voor 2025 zien van 0,6 miljoen euro en een incidenteel voordeel stelpost onvoorzien indexering en rente toekomstige lening 2025 van 0,2 miljoen euro. Beide worden toegevoegd aan de algemene reserve. Daartegenover stonden verschillende onttrekkingen zoals het instellen vaan de bestemmingsreserve tijdelijke formatie uitbreiding en de Omgevingswet; in totaal bedragen de onttrekkeningen vcirca 0,7 miljoen euro.[110]

De bestemmingsreserves zijn afgenomen in de periode 2017-2024 van 5,3 naar 2,3 miljoen euro. Voor een groot deel heeft dit te maken met het omzetten (vanaf de begroting 2023) van

[106] Nota reserves en voorzieningen 2022, p.4.
[107] Tussen 2017 en 2024 was de inflatie (geldontwaarding) ongeveer 28% (bron: CBS). Zowel de Consumentenrpijsindex (CPI) als de zogenoemde Dienstenprijsindex (DPI) zijn vanaf 2027 tot en met 2024 gestegen met (afgerond) 28%.
[108] Zie bijvoorbeeld: Raadsvoorstel en -besluit Jaarrekening Vlieland 2024, vastgesteld 7 juli 2025, p.5.
[109] In de jaarrekeningen wordt een gedetailleerde toelichting gegeven op de mutaties van de algemene reserve.
[110] Jaarrekening 2024, p. 138.

de bestemmingsreserves Onderhoud gebouwen, Waterstaatobjecten en Groot onderhoud wegen in een voorziening.[111] Er is een vierjaarlijks MeerJarenOnderhoudsPlan (MJOP) door de raad vastgesteld en op basis van die MJOP mag een voorziening voor het onderhoud ingesteld worden.[112] In de nota staat dat zonder een goed MJOP is het niet mogelijk een voorziening in te stellen.
In 2009 is de bestemmingsreserve duurzaamheid ingesteld.[113] De reserve was bedoeld om de nog niet bestede middelen uit de oude “SLOK-regeling” vast te houden voor duurzaamheidsmaatregelen. In de Nota reserves en voorzieningen is vastgelegd dat voor de overzichtelijkheid van het uitvoeringsprogramma de bestemmingsreserve duurzaamheid nog in stand wordt gehouden.[114] Het doel van de bestemmingsreserve is om de kosten van het gemeentelijke duurzaamheidsbeleid te dekken, waaronder de gemeentelijke cofinanciering van projecten met verscheidene financiers.[115]

Tabel 2.2: Ontwikkeling reserves*

x 1.000 euro	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Reserves**								
Algemene reserve	1.269	1.298	946	1.232	1.740	2.668	2.850	3.496
Bestemmingsreserves	5.343	6.065	6.976	5.896	4.926	1.097	1.980	2.330
Resultaatbestemming***	487	131	576	580	676	1.167	1.196	1.505
Totaal reserves	**7.100**	**7.495**	**8.498**	**7.707**	**7.342**	**4.932**	**6.027**	**7.332**

* Ultimo (einde jaar).
** Reserves zijn gespaarde middelen en vormen het eigen vermogen van een gemeente (op de balans). Reserves hebben verschillende doelen, zoals een buffer om toekomstige tegenvallers en/of verliezen op te vangen - de algemene reserve. Een hogere algemene reserve betekent een grotere financiële buffer en dus een grotere weerbaarheid tegen financiële tegenvallers. Tegelijkertijd is een te hoge algemene reserve mogelijk niet optimaal want dat geld wordt niet ingezet voor andere gemeentelijke doeleinden. Het rijk gaat er van uit dat iedere gemeente zelf in staat is de minimale omvang van de algemene reserve te bepalen. Daarnaast zijn er bestemmingsreserves. Deze gereserveerde middelen worden in de toekomst uitgegeven voor een specifiek doel. Het instellen, opheffen, vrijvallen, toevoegen, onttrekken en aanhouden van reserves raakt het budgetrecht van de gemeenteraad.
*** Resultaat bestemming = toevoeging van het saldo van baten en lasten aan de Algemene reserve.

Bron: Jaarrekeningen 2017-2024

Reserves programmabegroting 2025 en 2026

In de begroting 2026 is de stand van de algemene reserve op 31 december 2026 naar verwachting 5,17 miljoen euro exclusief het resultaat van 2026.[116] De prognose is dat de

[111] Nota reserves en voorzieningen 2022, p. 8.
[112] Nota reserves en voorzieningen 2022.
[113] Nota reserves en voorzieningen 2022, p. 9.
[114] Nota reserves en voorzieningen 2022, p. 9.
[115] De jaarlijkse onttrekking van 33.000 euro is vanwege FTE uitbreiding voorduurzaamheid en de jaarlijkse storting 118.000 euro is om het programma te kunnen uitvoeren. De onttrekking is bij realisatie hoger dan geraamd door de kosten van de projecten Duinwijck gasvrij en warmtevoorziening bedrijventerrein. Begroting 2026, p. 140 en Jaarrekening 2024, p. 126.
[116] Begroting 2026, p. 82.

algemene reserve verder groeit naar 6,4 miljoen euro eind 2029.[117] In het raadsvoorstel bij de jaarrekening 2024 was een prognose voor de algemene reserve per 31 december 2025, van 5,58 miljoen euro opgenomen.[118] De verklaring voor de fors hogere algemene reserve boven de norm van 2 miljoen euro wordt niet duidelijk gemaakt in de documenten.

De bestemmingsreserves zijn lager begroot voor de komende jaren. Er zijn vier bestemmingsreserves in de begroting 2025 en begroting 2026 opgenomen:[119]

- Programma Waddeneilanden (0,6 miljoen euro in 2025 en 0,3 miljoen in 2026)
- Ouderenhuisvesting (0,54 miljoen euro in 2025 en 0,49 miljoen in 2026)
- Duurzaamheid (0,37 miljoen euro in 2025 en 0,18 miljoen in 2026)
- Tijdelijk personeel (0,37 miljoen euro in 2025 en 0,27 miljoen in 2026).

In begroting 2026 is het totaal van de bestemmingsreserves gedaald naar in totaal 1,2 miljoen euro.[120] Het verschil tussen de reserves in de jaarrekening 2024 en in de begroting 2026 is ongeveer -1,1 miljoen euro. Bij de prognose van de begrotingscijfers voor de daarop volgende jaren neemt de omvang van de bestemmingsreserves af naar 0,3 miljoen euro eind 2029.[121]

Tabel 2.3: Ontwikkeling reserves 2024-2029*

x 1.000 euro	***Realisatie 2024***	**Saldo 2026**	**Saldo 2027**	**Saldo 2028**	**Saldo 2029**
Reserves	*Jaarrekening*	Begroting 2026			
Algemene reserve (incl. resutaat)	5.012	5.902	6.130	6.417	6.316
Bestemmingsreserves	2.330	1.248	742	361	307
Totaal reserves	7.342	7.150	6.872	6.778	6.623

* Ultimo (einde jaar)

Bron: Begroting 2026 en jaarrekening 2024

Overigens is het beeld in de begroting 2025 ook afwijkend van dat in de begroting 2026. In de begroting 2025 is aangegeven dat de algemene reserve zou groeien naar ongeveer 5,2 miljoen euro in 2028. In de begroting 2026 is dat bedrag aanzienlijk hoger namelijk 6,4 miljoen euro. De verklaring die in de begroting wordt gegeven, is het voordelig resultaat en en onder andere de vrijval bestemmingsreserve tijdelijk personeel. De noodzaak om te investeren in het personeel vanwege de Regiodeal en de Omgevingswet is beperkt tot 1fte.[122] De totale kosten van de investering in personeel is 0,5 miljoen euro en die wordt gedekt uit de bestemmingsreserve tijdelijk personeel en de rest valt vrij en kan toegevoegd worden aan de algemene reserve.[123] Maar voor de raad is het lastig om inzicht te houden in het belang van de omvang en de ontwikkeling van de algemene reserve. De raadsleden

[117] Begroting 2026, p. 13.
[118] Raadsvoorstel en -besluit Jaarrekening Vlieland 2024, vastgesteld 7 juli 2025, p.3.
[119] Begroting 2025, p. 122 en begroting 2026, Vlieland, p. 141.
[120] Begroting 2026, p. 141.
[121] Begroting 2026, p. 140-144.
[122] Begroting 2026, p. 153.
[123] Begroting 2026, p. 153.

hebben aangegeven dat duiding nodig van de leningen, risico's en toekomstige ambities en vooral de samenhang daarbij.[124]

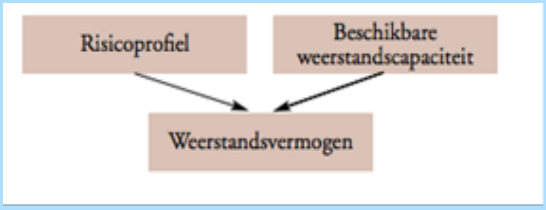
2.3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Risico's en benodigde weerstandscapaciteit

De gemeente Vlieland geeft inzicht in de mogelijke risico's die de gemeente loopt. Om inzicht in de risico's te krijgen, heeft de gemeente een inschatting gemaakt van de risico's met behulp van een softwarepakket. Op die manier is een risicoprofiel opgesteld met tien risico's. Van elk risico is aangegeven:

- de mogelijke oorzaken van de risico's;
- het financieel gevolg;
- de klasse kans;
- de benodigde weerstandscapaciteit.

Risico's en weerstandscapaciteit
Bij risico's (risicoprofiel) gaat het om de kans dat de gemeente geconfronteerd wordt met financiële tegenvallers. Gemeenten zijn verplicht om door middel van een systematische analyse de blootstelling aan risico's zo goed mogelijk in beeld te brengen vanuit de beschikbare weerstandscapaciteit.. Het kengetal weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente onvoorziene financiële tegenvallers kan opvangen zonder het uitvoeren van de begroting of bestaand beleid in gevaar te brengen. De *beschikbare weerstandscapaciteit* geeft aan hoeveel geld en mogelijkheden een gemeente heeft oftewel de onbenutte belastingcapaciteit en reserves. Daarnaast wordt de benodigde weerstands-capaciteit berekend: dat is het weerstandsvermogen dat nodig is gegeven de analyse van financiële risico's.

Bron: https://vng.nl/artikelen/begrippenlijst-

Per risico wordt het financieel gevolg bepaald en op basis van 'risico-simulatie' de klassekans in een percentage. Daarmee kan de benodigde weerstandscapaciteit per risico worden berekend. In de begroting 2025 was het 'financieel gevolg' in totaal 8,2 miljoen euro. In de begroting 2026 is dat gestegen naar 9,5 miljoen euro.[125] De toename wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een stijging van het financieel gevolg bij de "foute inschatttingen MJOP's" en door het nieuwe risico "ontwikkelingen".[126] Het nieuwe risico "ontwikkelingen" heeft de hoogste klasse kans in percentage: 90%. De "ontwikkelingen" worden uitgelegd als toekomstige risico's die voor elke gemeente kunnen gelden, zoals klimaat, cyber onveiligheid, inflatie en wijzigingen inkomstbelasting box 3. Met wijzigingen inkomstenbelasting box 3, wordt bedoeld dat de uitwerking van deze maatregel op de toeristische verhuur op het eiland nog afwachten is en impact kan hebben.[127]

Op basis van de risico-inventarisatie bedraagt de *benodigde* weerstandscapaciteit 2,4 miljoen euro. De begroting vermeldt dat het niet waarschijnlijk is dat alle risico's tegelijk en in hun maximale omvang zullen optreden. De gemeente gaat daarom uit van 90% zekerheid

[124] Bron: gesprek met raadsleden, 29 september 2025.
[125] Begroting 2025, p.69 en Begroting 2026, p.83.
[126] Begroting 2025, p.71 en Begroting 2026, p.87.De kosten voor vervanging en groot onderhoud in de MJOP's zijn gebaseerd op inspecties. In totaal bedraagt de omvang van de voorgenomen investeringen vanuit de MJOP's in de planperiode 2026- 2029 afgerond 8,3 miljoen. Er is een kans op een foute inschatting, zowel voor de ingeschatte levensduur en kwaliteit van de kapitaalgoederen als op de ingeschatte prijs. Dit kan leiden tot hogere kapitaallasten, en voor het risico van stijging van kapitaallasten wordt gerekend met een financieel gevolg en een klasse kans.
[127] Begroting 2026, p. 86.

van de risico's waardoor het bedrag aan *benodigde* weerstandscapaciteit nog weer wordt verlaagd naar 2,174 miljoen euro.

Tabel 2.4 Risico's en de benodigde weerstandscapaciteit

Risico	Financieel gevolg	Kansklasse	Benodigde weerstands-capaciteit
Sociaal domein Jeugdzorg	100.000	70%	70.000
Sociaal domein maatwerkvoorzieningen	160.000	70%	112.000
Foute inschattingen MJOP's	870.800	50%	435.400
Toeristenbelasting	360.000	50%	180.000
Boswijk	650.000	10%	65.000
Subsidies stichtingen	101.960	10%	10.196
Pensioen en wachtgeldvoorziening wethouders	50.000	60%	30.000
Verstrekte leningen	5.270.345	10%	527.035
Garantstellingen	908.000	10%	90.800
Ontwikkelingen	1.000.000	90%	900.000
Totaal van de riscio's	9.471.105		2.420.431

Bron: (overgenomen uit) Begroting 2026, Vlieland, p.87.

De algemene reserve en de stille reserves (stille reserves heeft Vlieland nauwelijks)[128] zijn tezamen de (incidentele) *beschikbare* weerstandscapaciteit. In de begroting 2026 is de beschikbare weerstandscapaciteit (de algemene reserve) naar verwachting 5,171 miljoen.[129]

Weerstandsvermogen als een ratio

Het weerstandsvermogen wordt ook wel uitgedrukt als een ratio (verhoudingsgetal): de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld door de benodigde weerstandscapaciteit. De ratio weerstandvermogen voor de gemeente Vlieland komt uit op 2,37. De ratio wordt vergeleken met een normtabel, en op basis daarvan als 'uitstekend' beoordeeld. De signaleringswaarde van 2 of hoger wordt als 'uitstekend', aangemerkt en de gemeente Vlieland zit met 2,37 hier ruim boven. Er wordt aan toegevoegd dat meerjarig de ratio weerstandsvermogen stijgt door de stijging van de algemene reserve en door de aflossingen van de uitstaande leningen.[130] In de begroting en ook de Nota reserves en voorzieningen 2022 wordt niet toegelicht waarom de uitkomst van de norm 'uitstekend' wordt gehanteerd. Om de gedachten te bepalen: als de norm 'voldoende' (vanaf 1,0) zou worden gehanteerd, zou een beschikbare weerstandscapaciteit van 2,174 miljoen euro nodig zijn: ca. 2,9 miljoen euro lager.[131]

[128] Begroting 2025, p.68.
[129] Begroting 2026, p.82.
[130] Begroting 2025, p.71 en begroting 2026, p.87. In de begroting 2026 is opgenomen dat er geen reden is om aan te nemen dat de stichtingen/verenigingen niet aan hun betalingsverplichtingen zouden kunnen voldoen. Voor de leningen van de Duinwijck geeft de gemeente aan dat er wel zorgen zijn, en dat bij de jaarrekening 2024 daarom maatregelen zijn genomen. Op de balans heeft de gemeente daarom een lager lening bedrag als de daadwerkelijk afgesloten lening opgenomen. Daarnaast wordt 10% van het leningen bedrag opgenomen in de risico tabel.
[131] Beschikbare weerstandsvermogen 5,171 miljoen euro minus 2,174 miljoen euro benodigde weerstandscapaciteit.

2.4 BBV-kengetallen

In de paragraaf Weerstandsvermogen van de begroting en jaarrekening zijn alle (verplichte) kengetallen opgenomen met een toelichting. De onderstaande cijfers in de tabel komen uit de jaarrekening 2017-2024.

Tabel 2.5: BBV-kengetallen

Verplichte kengetallen BBV	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Netto schuldquote	47%	26%	29%	73%	24%	235%	200%	165%
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	36%	12%	9%	55%	171%	168%	140%	117%
3. Solvabiliteitsratio	38%	40%	44%	22%	19%	13%	15%	18%
4. Structurele exploitatieruimte	5%	19%	16%	9%	8%	9%	10%	10%
5. Grondexploitatie[132]								
6. Belastingcapaciteit	90%	91%	90%	89%	94%	87%	88%	89%

Netto schuldquote: de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen (baten); dit geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de gemeentefinanciën.
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen; als een hoge schuld komt door leningen, die vervolgens zijn doorgegeven (aan bijvoorbeeld een woningbouwcorporatie) en ook weer worden afgelost, is dat niet zo'n probleem; deze indicator geeft dat aan.
Solvabiliteitsratio: eigen vermogen als percentage van het totale vermogen; dit geeft een indicatie van het vermogen om langlopende schulden te kunnen terugbetalen.
Grondexploitatie: de grondpositie (de waarde van de grond) van de gemeente ten opzichte van de totale (geraamde) baten van de gemeente; relevant is vooral de situatie dat gemeenten leningen hebben afgesloten voor de aanschaf van grond en dus een schuld hebben en wat de mogelijk opbrengst is bij verkoop van de grond bij (realisatie van) een bouwproject.
Structurele exploitatieruimte; het saldo van de structurele baten en lasten, gecorrigeerd voor de incidentele posten en reserves, gedeeld door de totale baten; een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van de leningen) te dekken.
Belastingcapaciteit: vergelijking van gemeentelijke woonlasten (ozb, rioolheffing en reinigingsheffing) met het landelijk gemiddelde; dit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen door hogere lokale belastingen en/of heffingen.

Bron: Jaarrekeningen 2017-2024

In de paragraaf Weerstandsvermogen van de begroting en de jaarrekening zijn bij alle kengetallen toelichtingen opgenomen.

- De **netto schuldquote** is hoog en flink gestegen in de afgelopen jaren. In de jaarrekening 2024 staat dat ten opzichte van de begroting een positievere (lagere) schuldquote is ontstaan door meer liquide middelen, uitgestelde investeringen en meer baten dan geraamd. In de jaarrekening wordt het aantrekken van een lening voor het aankopen van gronden van Staatsbosbeheer en het ontwikkelen van de zorgbuurt Boswijk als reden genoemd. Hoewel er een uitleg wordt gegeven wat een schuldquote is, ontbreekt een norm of signaleringswaarden. In de programmabegroting 2026 is aangegeven dat de schuldquote sterk gaat stijgen in de loop van de tijd (2025 182%,

[132] Gemeente Vlieland kent slechts op beperkte schaal grondexploitaties; bron: jaarrekening 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023 en 2024.

2026 213% en 2027 212%), dit is ruim boven de krtiische grens van 130% waarboven de uitkomst van dit kengetal 'onvoldoende' is.[133] In de begroting 2026 verklaart het college de stijging als volgt: voor de aanleg van de nieuwe zorgwijk heeft Vlieland grote investeringen gedaan en daarvoor een hoge lening aangetrokken. Het college vermeldt ook nog: "*Bij kleinere gemeenten hebben dergelijke projecten gauw een negatieve uitwerking op het kengetal netto schuldquote en automatisch ook op het solvabiliteitsratio".* [134]

Verder speelt het verschil in systematiek tussen jaarrekening en begroting een rol. De schulden worden in de begroting hoger ingeschat, omdat alle geplande lasten mee worden genomen, terwijl de baten lager worden ingeschat, onder andere omdat de raming van de algemene uitkering bij de begroting lager is (zie Deel I, paragraaf 1). De hogere schuldquotes in de begroting geven daardoor een ander beeld van de schuldpositie dan de jaarrekening.

Tabel 2.5: Ontwikkeling kengetallen 2024-2028*

x 1.000 euro	***Realisatie 2024***	**2024**	**2026**	**2027**	**2028**
Kengetallen	*Jaarrekening*	Begroting 2024	Begroting 2026		
1. Netto schuldquote	*165%*	248%	213%	203%	203%
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	*52%*	191%	169%	171%	169%
3. Solvabiliteitsratio	*18%*	12%	18%	18%	18%

Bron: begroting 2026 en begroting 2024 en Jaarrekening 2024

- Voor het kengetal **netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen** is een beknopte uitleg opgenomen. Het beeld van de stijging is vergelijkbaar met die van de schuldquote.
- De **solvabiliteitsratio** daalt in de periode 2017-2022 van 38% naar 13% en stijgt daarna in 2023 en 2024 naar 18% maar komt nog niet direct in de buurt van het landelijke gemiddelde van 40%. In de jaarrekening 2024 is opgenomen dat de stelregel hierbij is: hoe lager de solvabiliteit, hoe minder eigen vermogen de organisatie heeft om eventuele tegenvallers op te vangen of om te investeren.[135] In de jaarrekening 2024 en begroting 2026 staat dat Vlieland op dit kengetal een 'onvoldoende' scoort. De verklaring hiervoor is wederom het bouwen van een zorgwijk voor ouderen waarvoor de gemeente hoge schulden heeft moeten maken. In de begroting staan lagere ratio's, doordat de reserves lager worden begroot (zie Deel I, paragraaf 1.1).

[133] Begroting 2026, p. 89.
[134] Begroting 2026, p. 89.
[135] Jaarrekening 2024, p. 81 en 83.

Tabel 2.6: BBV-kengetallen:								
Verplichte kengetallen BBV	***Realisatie 2023***	***Realisatie 2024***	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
	Jaarrekening		Begroting					
4. Structurele exploitatieruimte	*10%*	*10%*	-1%	1,48%	3,68%	-0,6%	-1,9%	-2,3%
5. Grondexploitatie[136]								
6. Belastingcapaciteit	*88%*	*89%*	92%	87%	92%	.*	.*	.*
* Begroting 2026, p.91: geen ratio voor 2027 en 2028 Bron: jaarrekening 2024, begroting 2025 en begroting 2026								

- **Structurele exploitatieruimte,** hiervoor staat naast een duidelijke algemene toelichting ook specifiek voor Vlieland hoe de gemeente er voor staat. Ook bij dit kengetal is het beeld in de begroting 2024 somberder dan in de jaarrekening 2024. De gemeente Vlieland heeft in de jaarrekeningen 2017-2024 een ratio tussen de 5% en 10% met een uitschieter in 2018 van 19% en in 2019 van 16%. In de begroting 2026 valt op dat in 2027 tot en met 2029 de begroting niet in evenwicht is. In de begroting staat als toelichting dat de algemene uitkering uit het Gemeentefonds hiervoor een belangrijke oorzaak is.[137]
- **Grondexploitatie:** De gemeente Vlieland kent geen grondexploitatie.
- **Belastingcapaciteit,** Bij de toelichting in de rekening 2024 staat dat een belastingcapaciteit van minder dan 100% aangeeft dat er nog ruimte is om belastingtarieven te verhogen.[138] En verder staat in de begroting 2026 dat er extra begrotingsruimte is met name bij algemene belastingsoorten.[139]

In de begroting wordt op basis van de kengetallen het volgende geconcludeerd: *"De kengetallen schuldquote en solvabiliteit zijn bij de gemeente Vlieland sinds de investeringen in de Boswijk onvoldoende. Ook is meerjarig de structurele exploitatie ruimte negatief. Het kengetal belastingcapaciteit geeft aan dat er nog wel ruimte is om belastingen te verhogen. Voor nieuwe investeringen is nu geen dekking binnen de begroting. Deze dekking zal gezocht moeten worden in het genereren van extra middelen of bezuinigingen".*[140]

Bij gemeenteraadsleden leeft het gevoel dat de gemeente Vlieland er financieel niet rooskleurig voor staat. De leningcapaciteit staat onderdruk en dit is terug te zien in de kengetallen. Maar er is ook trots dat de gemeente Vlieland haar ambities heeft waargemaakt, zoals het realiseren van de woonbuurt Boswijk met ouderenzorg op het eiland zodat ouderen die zorgbehoevend zijn niet van het eiland af hoeven.[141]

[136] Gemeente Vlieland kent geen grondexploitaties, bron: begroting 2025, p.74.
[137] Begroting 2026, Vlieland, p. 90.
[138] Jaarrekening 2024, p. 86.
[139] Begroting 2026, p. 91.
[140] Begroting 2026, p. 91.
[141] Bron: gesprek met raadsleden, 29 september 2025.

Belastingcapciteit en toeristen- en forensenbelasting

In het BBV-kengetal Belastingcapaciteit wordt niet gekeken naar de toeristen- en forensenbelasting, die echter voor de eilandgemeenten belangrijk zijn aan de batenkant van de gemeentelijke financiën. De gemeente Vlieland kent relatief omvangrijke baten uit de toeristenbelasting en forensenbelasting.[142] Het gaat in de jaarrekening 2024 om opbrengsten van 1,9 miljoen euro toeristenbelasting en 0,29 miljoen forensenbelasting.[143] Gezamenlijk zijn deze belastingen goed voor tweederde van de lokale heffingen in 2024 en 17% van alle baten in 2024.
Forensen- en toeristenbelasting zijn conform het raadsbesluit van 7 juli 2025 vanaf de begroting 2026 verhoogd met 10%; bij de Kadernota werd nog uitgegaan van een percentage van 5,835% en een hoger aantal overnachtingen.[144] Het tarief voor de toeristenbelasting komt daarmee op 2,58 euro in 2026. De forensenbelasting volgt de toeristenbelasting en wordt met hetzelfde percentage verhoogd. Het tarief hiervoor wordt 1.854,41 euro in 2026.[145] In de begroting 2026 gaat het om opbrengsten van 1,9 miljoen euro toeristenbelasting en 0,3 miljoen forensenbelasting.[146] De auditcommissie heeft het college gevraagd om de grondslag van de forensenbelasting te vergelijken met de andere eilanden en eventueel met een aanpassingsvoorstel te komen vanaf de begroting van 2027.[147]

Incidentele baten en lasten

Volgens de BBV moet ook een overzicht van incidentele baten en lasten worden gegeven opgenomen. In de begroting is een overzicht opgenomen van de totale incidentele baten en lasten. Het gaat om een bedrag van 0,4 miljoen euro aan lasten en 0,7 aan baten. Het gaat vooral om onttrekkingen bestemmingsreserve, zoals duurzaamheid en tijdelijk personeel.[148]

2.5 Onderhoud kapitaalgoederen

In de begroting van de gemeente Vlieland staat in de paragraaf Kapitaalgoederen een verwijzing voor het beheer en onderhoud naar de verschillende begrotingsprogramma's. De paragraaf vermeldt verder dat het gevoerde beleid met betrekking tot het beheer en onderhoud als een "dwarsdoorsnede" vanuit de programma's is aangegeven en verder wordt toegelicht in de paragraaf. Kapitaalgoederen worden in deze paragraaf onderverdeeld in de categorieën: wegen (inclusief openbare verlichting en civiele kunstwerken), riolering, waterstaatswerken (inclusief oeverconstructies), groen (inclusief sportparken, speelterreinen en begraafplaatsen) en gemeentelijke gebouwen. Dat is conform de verplichte onderdelen. In de jaarrekening ontbreken die tabellen, maar er staat wel staat per kapitaalgoed hoe hoog de voorziening is. Het BBV vraagt ook voor de jaarrekening om de uit het beleidskader voorvloeiende financiële aspecten weer te geven en de vertaling daarvan in de jaarrekening

[142] De forensenbelasting wordt geheven op natuurlijke personen die meer dan 90 dagen een woning aanhouden voor zichzelf of hun gezin in de gemeente zonder daar hun hoofdverblijf te hebben.
[143] Jaarrekening 2024, p. 68.
[144] Begroting 2026, p. 6 en p.12.
[145] Begroting 2026, p. 75.
[146] Jaarrekening 2024, p. 68.
[147] Beoordeling begroting 2026, auditcommissie Vlieland,
[148] Begroting 2026, p. 153.

helder te maken, maar die vertaling ontbreekt; feitelijk wordt alleen de stand van de voorziening weergegeven.

Kapitaalgoederen
Kapitaalgoederen zijn de zaken die de gemeente nodig heeft om de diensten en goederen die zij aan haar burgers levert te produceren; het gaat vaak om zaken met een hoge waarde die meerdere jaren meegaan. In de paragraaf 'onderhoud kapitaalgoederen' van de gemeentelijke begroting moeten ten minste de volgende kapitaalgoederen staan: wegen, riolering, water, groen en gebouwen.
Van deze kapitaalgoederen moeten het beleidskader, de financiële consequenties die uit het beleidskader voortvloeien en een vertaling van de financiële consequenties in de begroting zijn opgenomen.

In de begroting wordt ook toegelicht dat alle kapitaalgoederen onderhouden moeten worden en dat dit onderhoud onder meer bepalend is voor de kwaliteit van het voorzieningenniveau in de gemeente.[149] In de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing staat dat de kosten voor vervanging en groot onderhoud in de Meerjarenonderhoudsplan (MJOP's) zijn gebaseerd op inspecties en schattingen en dat er een kans is op een foute inschatting, zowel voor de ingeschatte levensduur en kwaliteit van de kapitaalgoederen als op de ingeschatte prijs.[150] Voor 2026 staat in de begroting dat de diverse MJOP's beter onder de loep genomen zullen worden. Uit de keuzes die daarmee gemaakt worden zal moeten blijken welke extra toevoegingen aan de diverse voorzieningen noodzakelijk zijn.[151] Eventuele tegenvallers als gevolg van de kans op fouten zullen worden onttrokken aan de onderhoudsvoorzieningen. De totale omvang van de voorgenomen investeringen in de MJOP's 2026-2029 bedraagt afgerond 8,3 miljoen.[152] De totale omvang is niet duidelijk in de paragraaf opgenomen.

De ontwikkelingen in het onderhoud zijn duidelijk opgeschreven in tabellen per kapitaalgoed voor de periode 2026-2029. Ook is in de begroting 2026 per kapitaalgoed een verwijzing opgenomen naar een beheerplan. In de financiële verordening staat dat de raad ten minste eens in de 4 jaar een onderhoudsplan openbare ruimte vaststelt.[153] De beheerplannen, behalve groen, zijn conform de financiële verordening geactualiseerd.

Tabel 2.7 Beheerplannen[154]

Gemeentelijke beheerplannen, (jaartal vastgesteld)
Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) wegen 2025-2028, (mei 2024)
Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) verlichting 2025-2028, (2024)
Gemeentelijk Programma Water en Rioleringen 2024-2033(GPWR), (2024)
Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) gebouwen 2025-2028, jaarlijkse bijstelling
Groen, omdat de omvang gering is van de hoeveelheid openbaar groen vindt de gemeente het niet zinvol om hiervoor een beleidskader door uw raad te laten vaststellen. Het onderhoud vindt plaats binnen het bestaande budget van € 120.000 (product 530, openbaar groen), naast de inzet van de eigen dienst.
Meerjarenonderhoudsplan (MJOP) Waterstaatsobjecten 2024-2033, (2024)

In de paragraaf Kapitaalgoederen in de begroting is verder een waarschuwing te lezen bij het kapitaalgoed wegen, dat bij het lange-termijnvooruitzicht de wegenvoorziening na een

[149] Begroting 2026, p. 92.
[150] Begroting 2026, p. 83.
[151] Begroting 2026, p. 97
[152] Begroting 2026, p. 83.
[153] Financiële verordening Vlieland, 2024, in artikel 23, lid 2 t/m 3.
[154] Begroting 2026, p. 93.

aantal jaren negatief zal worden. Er staat een oproep bij dat: ”er *de komende jaren moeten (sic) worden nagedacht over hoe de wegenvoorziening voldoende op peil blijft”, en “de wegenvoorziening na een aantal jaren negatief wordt*”.[155] Daarnaast wordt vermeld dat voor de middellange termijn de noodzakelijke onderhoudswerken aan de wegen steeds minder kunnen worden gecombineerd met rioleringswerkzaamheden. Ook in de begroting 2026 staat deze waarschuwing bij wegen, alsmede ook dat de voortgang van het onderhoud is uitgesteld.[156] Door het uitstellen van onderhoud nemen de kosten van onderhoud in de toekomst toe.
De voorziening riolering en de voorziening gebouwen dalen beide aanzienlijk en bij onderhoud riolering staat dat de voortgang van het onderhoud is uitgesteld.[157] Tegelijkertijd is er bij gebouwen de opmerking gemaakt dat er achterstallig onderhoud is.[158]

2.6 Mee- en tegenvallers (DoeMee-onderzoek)

In een analyse door Radboud Universiteit Nijmegen naar mee- en tegenvallers (in het kader van het zogenoemde DoeMee-onderzoek van de Nederlandse Verening van Rekenkamers) zijn voor de gemeente Vlieland de volgende bevindingen gedaan. Het gaat om mee- en tegenvallers bij zowel lasten als baten van de gemeente over de jaren 2017-2024.[159]

- Bij **externe inhuur** zijn de lasten hoger dan begroot (tegenvaller). Oorzaak ligt vooral in dat het lastig is personeel te vinden. Als oplossing wordt er met inhuur gewerkt en dat maakt dat de post externe inhuur de afgelopen jaren hoger is dan begroot. Bij kosten personeel zijn er juist meevallers door de onbezette functies. De consequentie is dat er vertragingen zijn bij projecten.
- Bij de kostensoort **inkoop** zijn er veel jaren met meevallers. In 2019 was de begroting met 0,7 miljoen euro verhoogd, maar kwamen geplande inkopen niet tot stand. Dit wijst op een uitgesteld projecten en op gebrek aan ambtelijke capaciteit om opdracht te geven.
- Het **Sociaal domein** vertoont tegenvallers. Met name de kosten van individuele trajecten in de jeugdzorg vormen een risico omdat deze kosten van jaar tot jaar zeer kunnen verschillen. De kosten over de laatste drie jaren varieerden van 66.000 tot 178.000 euro en in 2024 laten de voorlopige cijfers een bedrag van 173.525 euro zien. Ook maatwerkvoorzieningen kunnen van jaar tot jaar verschillen. Bijvoorbeeld woningaanpassingen vormen een risico voor de gemeente Vlieland. De totale gemeentelijke bijdragen voor woon- vervoers- en rolstoelvoorzieningen varieerden de laatste vier jaren tussen de 62.000 en 183.000 euro.

2.7 Bevindingen

- De gemeente Vlieland heeft door de raad vastgestelde kaders, met de financiële verordening en de Nota reserves en voorzieningen. De Nota reserves en voorzieningen

[155] Begroting 2025, p. 76.
[156] Begroting 2026, p. 93 en p.97.
[157] Begroting 2025, p. 78 en p.82 en begroting 2026, p. 95.
[158] Begroting 2025, p.84 en begroting 2026, p. 93.
[159] DoeMee-onderzoek 2025, Onderzoek onderbesteding, Radboud Universiteit Nijmegen/Vereniging van Rekenkamers.

is niet meer actueel en er is geen nota werstandsvermogen en risico's. De norm voor de algemene reserve is niet actueel opgenomen in de Nota reserves en voorzieningen.

- De gemeente Vlieland heeft niet elk jaar een structureel overschot gehad. De laatste jaren wel, en dat overschot is gebruikt voor het vergroten van de algemene reserve. De toevoeging is een besluit van de gemeenteraad en heeft een min of meer automatisch karakter.
- De solvabiteit en schuldquote van de gemeente zijn volgens de signaleringswaarde onvoldoende en dat komt hoofdzakelijk door het project Boswijk.
- De algemene reserve is flink toegenomen en ligt ruim boven de norm. In de stukken aan de raad is geen duidelijke onderbouwing te vinden van de hogere algemene reserve dan de norm. De norm is momenteel 2 miljoen euro en dat is (mondeling) geadviseerd door de accountant.
- De bestemmingsreserves nemen af doordat ze ingezet worden voor het doel maar ook omdat een aantal bestemmingsreserves zijn omgezet naar een voorziening.
- Alle kengetallen conform de BBV zijn kwantitatief weergegeven met een toelichting. Er zijn grote verschillen in de (ontwikkeling van de) kengetallen tussen de jaarrekening en de begroting. Dit komt deels door verschillen in systematiek (zie Deel I, paragraaf 1.1), en vooral ook door investeringsprojecten waarvan de lasten over meerdere jaren worden uitgesmeerd en door vertragingen zijn doorgeschoven.
- De paragraaf Kapitaalgoederen omvat de verplichte onderdelen. De mate van onderhoud en dus de hoogte van de onderhoudsuitgaven zijn gebaseerd op door de raad vastgestelde beheerplannen. In de paragraaf over kapitaalgoederen wordt duidelijk dat de voorziening wegen niet toereikend is om het onderhoud in de toekomst volgens de beheerplannen uit te voeren. Bij de gebouwen en riolering is vermeld dat het onderhoud is uitgesteld.
- Bij de kostensoort personeel zijn er meevallers door onbezette functies. Hierdoor zijn er vertragingen in projecten. Bij het sociaal domein zijn er tegenvallers.

II.3 Terschelling

Inleiding en leeswijzer

In dit hoofdstuk worden de bevindingen gegeven van de gemeente Terschelling. De gegevens zijn gebaseerd op de jaarrekeningen (2017-2014), de begroting 2025, begroting 2026 en aanvullende informatie van de gemeente. De paragraaf mee- en tegenvallers is gebaseerd op de resultaten van het DoeMee-onderzoek van de Vereniging van Rekenkamers waaraan de rekenkamer de Waddeneilanden heeft meegedaan.
In elke paragraaf zijn financiële cijfers en kengetallen en achtergrondinformatie daarbij gegeven. Financiële begrippen worden kort uitgelegd in kaders.

Hierna komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- Beleidskader(s) – paragraaf 3.1
- Overzicht ontwikkeling financiën – paragraaf 3.2
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing – paragraaf 3.3
- BBV-Kengetallen – paragraaf 3.4
- Onderhoud kapitaalgoederen – paragraaf 3.5
- Mee- en tegenvallers (DoeMee-onderzoek) – paragraaf 3.6
- Bevindingen – paragraaf 3.7

3.1 Beleidskader(s)

In de jaarrekening 2024, de begroting 2025 en de begroting 2026 wordt als beleidskader voor het weerstandsvermogen en risicomanagement verwezen naar de betreffende paragraaf en naar de door de raad vastgestelde financiële verordening en Nota van reserves en voorzieningen 2025-2029.[160] In het raadbesluit bij de Nota reserves en voorzieningen is vastgelegd dat de nota een geldigheidsduur heeft van vijf jaar.[161] In de bestaande Nota reserves en voorzieningen worden de stille reserves[162] voor 20% meegeteld bij het weerstandsvermogen.[163] De raad heeft in de Nota reserves en voorzieningen per januari 2025 de weerstandscapaciteit (algemene reserve inclusief de stille reserves) vastgesteld op 3,712 miljoen euro met een jaarlijkse verhoging met 1,5% over de stand aan het begin van het jaar.[164] Als ratio voor het weerstandsvermogen stelt de gemeente Terschelling 1,0 als norm vast (zie hierna paragraaf 2.3). De gemeente vindt dat er daarmee voldoende dekking is voor het risicoprofiel en vindt bovendien dat er niet onnodig beslag moet worden gelegd op middelen die ten behoeve van andere

[160] https://www.terschelling.nl/beleidsnotas-en-regels; hier staat nog de oude nota reserves en voorzieningen 2016-2020, geraadpleegd 28 aug. 2025.

[161] Raadsvoorstel bij Nota reserves en voorzieningen 2025-2029, p.1.

[162] Een stille reserve is het verschil dat kan bestaan tussen de boekwaarde van activa op de balans van de gemeente en de mogelijke opbrengstwaarde van deze activa bij verkoop (bijvoorbeeld een leegstaand gemeentelijk gebouw). De reden dat dit een "stille" reserve wordt genoemd, ligt mede in het feit dat deze reserve niet zonder meer omgezet kan worden in geld. Omzetten in geld is pas mogelijk na verkoop van de betreffende activa met een prijs boven de boekwaarde.

[163] Nota reserves en voorzieningen 2025-2029, p.9.

[164] Nota reserves en voorzieningen 2025-2029, p.8.

beleidsdoelstellingen kunnen worden ingezet.[165] In de Nota reserves en voorzieningen is ook het uitgangspunt voor de bestemmingsreserves vastgelegd, zoveel mogelijk te beperken in aantal als omvang.[166]
De gemeente Terschelling heeft geen Nota risicomanagement en weerstandsvermogen. Hoe de financiële risico's worden bepaald, wordt in de begroting en jaarrekening toegelicht (zie hierna).

3.2 Overzicht ontwikkeling financiën

Resultaat en ontwikkeling reserves 2027-2024

De gemeente Terschelling heeft een bescheiden positief resultaat in de jaren 2018-2024. De resultaten fluctueren per jaar. Opvallende jaren zijn 2017 met een beperkt negatief resulaat en de jaren 2022 en 2024 met een aanzienlijk positief saldo. Het positieve resultaat wordt in belangrijke mate veroorzaakt door meevallers in de algemene uitkering: de gemeente krijgt meer geld uit het Gemeentefonds dan begroot. Bij de extra algemene uitkering die in de loop van het jaar beschikbaar komt, gaat het vooral vanaf 2020 om relatief grote bedragen van 0,5 tot 1,4 miljoen euro per jaar; dat is in sommige jaren 4-5% van de totale baten.[167]

Tabel 3.1: Ontwikkeling (saldo) baten lasten

x 1.000 euro	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Resultaten								
Baten (realisatie)	21.065	22.793	23.846	24.243	26.593	28.814	30.219	36.303
Lasten (realisatie)	21.067	22.923	23.579	23.709	26.112	27.121	29.868	35.138
Saldo (realisatie)*	**-2**	**130**	**267**	**534**	**481**	**1.302**	**351**	**1.165**

* Het saldo van baten en lasten geeft aan of de begroting en rekening in evenwicht is of dat er een positief of negatief verschil is. Bij het saldo van baten en lasten wordt de inzet van middelen vanuit de reserves (of het toevoegen van middelen daaraan) niet meegerekend. Een negatief saldo betekent daardoor dat de gemeente meer kosten heeft gemaakt dan er opbrengsten waren en leidt tot het interen op het eigen vermogen (en omgekeerd bij een positief saldo).

Bron: Jaarrekeningen 2017-2024

Het valt op dat het beeld in de begrotingen meestal somberder is dan het werkelijke resultaat in de jaarrekeningen. De jaarrekening 2024 sluit af met een voordelig saldo van 1.165.000 euro[168]; in de begroting 2024 was een negatief resultaat voorzien van 154.000.[169] De jaarrekening 2023 laat een positief resultaat zien van 351.000[170], terwijl de begroting 2023 uitging van een negatief saldo 425.000[171]. De jaarrekening 2022 laat een positief

[165] Nota reserves en voorzieningen 2025-2029, p.9.
[166] Nota reserves en voorzieningen 2025-2029, p.5.
[167] Bron: DoeMee-onderzoek 2025, Onderzoek onderbesteding, Radboud Universiteit Nijmegen/Vereniging van Rekenkamers DoeMee-onderzoek 2025.
[168] Jaarrekening 2024, p 5.
[169] Begroting 2024, p. 7.
[170] Jaarrekening 2023, p 10.
[171] Begroting 2023, p. 7.

resultaat zien 1,3 miljoen euro,[172] terwijl het geraamde resultaat in de begroting 2022 425.000 euro was.[173]
Voor de ramingen 2027 en 2028 zijn de resultaten positief, maar de raming 2026 laat een tekort zien van -255.000 euro.[174] In 2025 is het overschot 1,2 miljoen en dat loopt op naar ruim 2,7 miljoen in 2028.[175]

De algemene reserve schommelt in de periode 2017 -2024 rond de 4 miljoen euro. Over de algemene reserve wordt in de begroting 2025 en begroting 2026 opgemerkt dat die de komende jagen hoger is dan de door de raad vastgestelde minimale weerstandscapaciteit.[176] Maar consequenties aan het hoger zijn dan de minimale norm zijn niet te lezen in de begroting. Rekening houdend met inflatie is de algemene reserve tussen 2017 en 2024 in reële termen afgenomen.[177]

(Minimum)eisen Algemene reserve
De algemene reserve moet volgens de 'Handleiding Artikel 12 Financiële-verhoudingswet' positief zijn en de omvang moet groter zijn dan de zogenoemde 'artikel-12 norm'. In geval van artikel 12 moet een gemeente in de meerjarige begroting een buffer hebben van 2% van de uitkering gemeentefonds, algemene uitkering plus decentralisatie-uitkeringen en de ozb-capaciteit. Een minimale omvang is echter niet wettelijk vastgelegd.

Naast de algemen reserve wordt de 'Reserve recreatie' 0,3 miljoen toegevoegd aan de beschikbare weerstandscpaciteit omdat die vrij kan worden ingezet bij overschrijdingen en/of projecten die – in beginsel – met recreatie te maken hebben. De toename van de algemene reserve kent een onderliggende dynamiek: er zijn zowel onttrekkeningen (incidentele lasten) als toevoegingen. De gemeente heeft besloten om een bedrag van 0,9 miljoen euro dat in 2022 en 2023 is ontvangen in verband met de opvang van Oekraïners in het jaar 2024 vrij te laten vallen en toe te voegen aan de algemene reserve. Dat heeft een directe invloed op de omvang van (het rekeningresultaat over 2024 en) de algemene reserve.[178]
De bestemmingsreserves zijn in de periode 2017-2024 toegenomen: van 5,0 naar 8,2 miljoen euro. Ook bij de bestemmingsreserves moet gedurende de looptijd van de bestemmingsreserve rekening worden gehouden met inflatie en dat is niet expliciet in de teksten vermeld. De grootste bestemmingsreserves in de begroting 2026 zijn Kapitaallasten Havenfront (3,0 miljoen euro) en Waddenprogramma (2,2 miljoen euro).[179] In de Nota reserves en voorziening staan de doelen van deze reserves toegelicht. Zo staat bij de reserve Havenfront dat bij de overdracht van de havenexploitatie van het Rijk naar de gemeente, de gemeente een afkoopbedrag heeft ontvangen voor toekomstige kosten. Deze afkoopsom is gestort in een reserve havenbedrijf.[180] De reserve budgetoverheveling had in 2019 een stand van nul en heeft nu een omvang van 0,5 miljoen euro. De reden voor het instellen van deze reserve is dat de verplichtingen die zijn aangegaan in een bepaald jaar niet in dat jaar verantwoord kunnen worden, maar door omstandigheden pas in een volgend

[172] Jaarrekening 2022, p 4.
[173] Begroting 2022, p. 11.
[174] Begroting 2025, p. 15.
[175] Begroting 2025, p. 16.
[176] Begroting 2025, p.15 en begroting 2026, p.17.
[177] Tussen 2017 en 2024 was de inflatie (geldontwaarding) ongeveer 28% (bron: CBS). Zowel de Consumentenrpijsindex (CPI) als de zogenoemde Dienstenprijsindex (DPI) zijn vanaf 2027 tot en met 2024 gestegen met (afgerond) 28%.
[178] Begroting 2025, p. 164.
[179] Begroting 2026, p. 157.
[180] Nota reserves en voorzieningen, 2025-2029, p. 14.

jaar worden uitgevoerd. Om deze budgetten te behouden worden de niet gebruikte budgetten overgeheveld naar deze bestemmingsreserve.
De toename in de jaren 2023-2024 komt vooral door de toevoeging aan de reserve Waddenprogramma ter financiering van eventuele projecten die onder de Regiodeal vallen. In 2024 zijn er geen projecten geweest die hiervoor in aanmerking zijn gekomen.[181]

Tabel 3.2: Ontwikkeling reserves*

x 1.000 euro	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Reserves**								
Algemene reserve	3.841	3.879	3.654	3.847	4.157	4.489	3.539	3.890
Bestemmingsreserves	5.021	4.823	5.106	5.444	5.359	4.970	7.479	8.213
Resultaatbestemming***	-2	-130	267	534	481	1.302	351	1.165
Totaal reserves	**8.860**	**8.572**	**9.027**	**9.825**	**9.997**	**10.761**	**11.369**	**13.268**

* Ultimo (einde jaar).
** Reserves zijn gespaarde middelen en vormen het eigen vermogen van een gemeente (op de balans). Reserves hebben verschillende doelen, zoals een buffer om toekomstige tegenvallers en/of verliezen op te vangen - de algemene reserve. Een hogere algemene reserve betekent een grotere financiële buffer en dus een grotere weerbaarheid tegen financiële tegenvallers. Tegelijkertijd is een te hoge algemene reserve mogelijk niet optimaal want dat geld wordt niet ingezet voor andere gemeentelijke doeleinden. Het rijk gaat er van uit dat iedere gemeente zelf in staat is de minimale omvang van de algemene reserve te bepalen. Daarnaast zijn er bestemmingsreserves. Deze gereserveerde middelen worden in de toekomst uitgegeven voor een specifiek doel. Het instellen, opheffen, vrijvallen, toevoegen, onttrekken en aanhouden van reserves raakt het budgetrecht van de gemeenteraad.
*** Resultaat bestemming = toevoeging van het saldo van baten en lasten aan de Algemene reserve.

Bron: Jaarrekeningen 2017-2024

Reserves programmabegroting 2025 en 2026

In de begroting 2026 is te zien dat de algemene reserve rond de 4 miljoen blijft voor de periode 2026-2029. In de jaarrekening 2024 is de algemene reserve echter 5 miljoen euro; dat is 1 miljoen euro hoger. In de Nota reserves en voorzieningen zijn geen duidelijke afspraken en onderbouwing opgenomen over het verlagen van de algemene reserve; de cijfers in de begroting lijken daarmee vooral een verschil in het ramen met de jaarrekening.

Tabel 3.3: Ontwikkeling reserves 2024-2029*

x 1.000 euro	*Realisatie 2024*	Prognose 1-1-2026	Saldo 2027	Saldo 2028	Saldo 2029
Reserves	*Jaarrekening*	Begroting 2026			
Algemene reserve (incl. resultaat)	5.055	3.887	4.084	3.781	3.869
Bestemmingsreserves	8.213	7.695	7.425	7.155	4.885
Totaal reserves	13.268	11.582	11.509	10.936	8.754

* Ultimo (einde jaar).

Bron: Begroting 2026, p. 157 en Jaarrekening 2024

[181] Jaarrekening 2024, p.14.

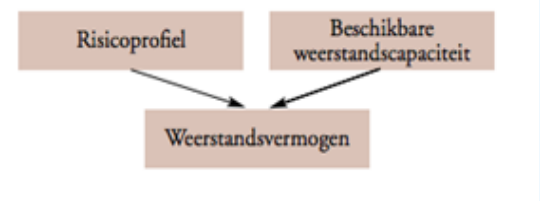
Daarnaast worden de bestemmingreserves ook lager begroot. In papagraaf 1.1 is aangeveven dat dit deels valt te verklaren uit de verschillen tussen jaarrekening (realisatie) en begroting (raming).

2.3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Risico's en weerstandscapaciteit

De gemeente Terschelling geeft in de begroting en jaarrekening inzicht in de mogelijke risico's die de gemeente loopt en met de invloed van die risico's op de financiële positie. Om de risico's te beperken, heeft de gemeente een beleid voor risicomanagement. Als beleids-kaders voor het risicomanagement gelden de financiële verordening en de Nota van reserves en voorzieningen. In de nota staat dat er geen landelijke normen zijn en dat de raad de norm voor het weerstandsvermogen vaststelt. De weerstands-capaciteit is in de nota vastgesteld op 3,6 miljoen euro (uitgerekend voor januari 2024). De nota vermeldt dat de algemene reserve het weerstandsvermogen is.[182] In de nota 2020-2024 en in de nieuwe nota 2025-2029 wordt gesproken over een jaarlijkse verhoging van het weerstandsvermogen met 1,5% per jaar. In de Nota weerstandsvermogen 2025-2029 staat niet meer dat de reserve recreatie onderdeel is van het weerstands-vermogen; in de oude nota stond dit nog wel.

Risico's en weerstandscapaciteit
Bij risico's (risicoprofiel) gaat het om de kans dat de gemeente geconfronteerd wordt met financiële tegenvallers. Gemeenten zijn verplicht om door middel van een systematische analyse de blootstelling aan risico's zo goed mogelijk in beeld te brengen vanuit de beschikbare weerstandscapaciteit.. Het kengetal weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente onvoorziene financiële tegenvallers kan opvangen zonder het uitvoeren van de begroting of bestaand beleid in gevaar te brengen. De *beschikbare weerstandscapaciteit* geeft aan hoeveel geld en mogelijkheden een gemeente heeft oftewel de onbenutte belastingcapaciteit en reserves. Daarnaast wordt de benodigde weerstands-capaciteit berekend: dat is het weerstandsvermogen dat nodig is gegeven de analyse van financiële risico's.

Bron: https://vng.nl/artikelen/begrippenlijst-gemeentebegroting

In de begroting staat een overzicht van financiële risico's. De gemeente Terschelling maakt een inschatting van de risico's zodat er een berekening kan worden gemaakt voor de benodigde weerstandscapaciteit. Hiervoor heeft de gemeente een onderscheid gemaakt tussen gekwantificeerde en niet-gekwantificeerde risico's. De gemeente hanteert een analyse van de risico's met behulp van een softwareprogramma. Op die manier wordt een risicoprofiel opgesteld met een 'top-9' van risico's. De risico's worden elk jaar opnieuw opgesteld en wisselen dus ook enigszins door de jaren, maar het komt ook voor dat de teksten in d ebrgoting door de jaren heen vrijwel hetzelfde blijven. In de onderstaande tabel staan de gekwantificeerde 'maximale financiële risico's' met de 'kans' dat het risico voordoet en daarvan afgeleid wat de 'financiële impact' is.

[182] Per 1 januari van het jaar. Nota reserves en voorzieningen, 2025-2029, p.8.

Voor de beoordeling van de kans dat een gebeurtenis zich voordoet, hanteren de gemeente vijf klassen, die in de begroting staan:

- Zeer kleine kans: financiële impact 5%
- Kleine kans: financiële impact 25%
- Gemiddelde kans: financiële impact 50%
- Grote kans: financiële impact 75%
- Zeer grote kans: financiële impact 100%

Tabel 3.4 Benodigde weerstandscapaciteit 2026

Benodigde weerstandscapaciteit in € 1.000			
Risico	Max financieel risico	Kans	Financiële impact
Kosten sociaal domein	250	Gemiddeld	125
Campus (Martiem Instituut)	2.900	Zeer klein	145
Complex voormalig dancing Dellewal	2.200	Zeer klein	110
Gewaarborgde leningen	9.800	Zeer klein	490
Onderhoud kapitaalgoederen	2.200	Klein	550
Bestemmingsplannen	500	Zeer klein	125
Terugloop toerisme	5.700	Klein	1.425
Verstrekte geldleningen	954	Zeer klein	48
Masterplan haven	15.000	Klein	750
Totaal	**39.504**		**3.768**

Bron: (overgenomen uit) Begroting 2026, Terschelling, p.91

In de bovenstaande tabel staan twee fouten. De financiële impact van bestemmingsplannen is niet 125.000 maar maar 25.000 euro en de financiele impact van masterplan haven is niet 750.000 maar 3,75 miljoen euro. De gecorrigeerde totale financiele impact is 6,668 miljoen euro en niet 3,768 miljoen euro. Het totaalbedrag dat met de gekwantificeerde risico's is verbonden is 39,5 miljoen euro. Zo is voor het Masterplan haven een maximaal financieel risico opgenomen van 15 miljoen euro; dat is 6 miljoen euro hoger dan in de begroting 2025.[183] De gemeente schat de kans dat dit risico ontstaat onveranderd op 'klein' in waardoor de financiële impact wordt begroot op 3,75 miljoen euro.[184] De financiele impact van alle risico's voor 2026 is 6,668 miljoen euro.[185] In de bovenstaande tabel is bij terugloop toerisme 5,7 miljoen euro begroot als maximaal financieel risico. De gemeente formuleert hierbij als toelichting dat het niet uit te sluiten is dat het toerisme nog eens terugloopt door onverwachte gebeurtenissen, maar acht de kans hierop klein en stelt bovendien dat het Rijk financieel zal ondersteunen. Desondanks wordt er 1,4 miljoen als financiele impact opgenomen in het weerstandsvermogen.

[183] Begroting 2025, p.86.
[184] Begroting 2026, p. 91.
[185] Berekening rekenkamer.

De algemene reserve en de stille reserve vormen volgens de Nota reserves en voorzieningen 2025-2029 gezamenlijk het *beschikbare* weerstandsvermogen. De reserve recreatie wordt niet meegenomen voor het weerstandsvermogen, dit in tegenstellign tot wat daariver in de Nota reserves en voorzieningen 2020-2024 staat.[186] De gemeente Terschelling beschikt over stille reserves op het in eigendom hebben van vastgoed en op haar (in potentie verhandelbare) aandelen van de BNG.[187] De verkoop van de aandelen resulteert volgens de gemeente in minder dividend (structureel minder inkomsten). De gemeente vindt het acceptabel om 20% van deze stille reserve mee te laten tellen voor het weerstandvermogen. De gemeente heeft hiervoor een voorzichtige inschatting gemaakt dat er een stille reserve aanwezig is van 6.000.000 euro[188] (exclusief de BNG-aandelen). Opmerkelijk is dat in de Nota reserves en voorzieningen alle reserves bij het weerstandsvermogen worden opgeteld, dus ook alle bestemmingsreserves.[189] In de BVV-richtlijnen[190] wordt gesteld dat alleen bestemmingsreserves kunnen meetellen die vrij aanwendbaar zijn. Gezien het doel van de bestemmingsreserves zoals de reserve Waddenprogramma en kapitaallasten Havenfront is de kans aanwezig dat de reserves (deels) niet vrij aanwendbaar zijn. Verder noemt de nota dat de gemeente de niet benutte belastingcapaciteit kan toerekenen aan het weerstandsvermogen. Daarbij gaat het met name om de extra ozb die de gemeente in moeilijke financiële omstandigheden maximaal aan de inwoners zou kunnen vragen.[191] Voor de berekening van de onbenutte belastingcapaciteit maakt de gemeente gebruik gemaakt van de normen die gelden voor het zogenoemde artikel-12 beleid.[192] De gemeente berekent dat de onbenutte belastingcapaciteit 0,7 miljoen euro[193] zal bedragen.

Tabel 3.5: Weerstandscapaciteit begroot 2026	
Weerstand	**x 1.000 euro**
Onbenutte belastingcapaciteit	700
Stille reserves *	6.000
Totaal reserves	11.111
Totaal	**17.811**
* Stille reserves worden volgens de BBV-regels wel meegenomen in de weerstandscapaciteit, maar niet in de balans. Zie https://commissiebbv.nl/page/view/ce471361-cb20-47a4-9dfd-c50e84682e7a/6-onderdelen-van-het-besluit-begroting-en-verantwoording. Bron: Nota reserves en voorzieningen 2025-2029, p. 9-10.	

In de Nota reserves en voorzieningen 2025-2029 wordt 2024 genomen als startpositie voor het bepalen van de *beschikbare* weerstandscapaciteit en daarbij staat een bedrag van 3.656.000 euro met de vermelding dat er geen aanleiding is een ander bedrag vast te

[186] Nota reserves en voorzieningen, 2025-2029, p. 9.

[187] BNG = Bank Nederlandse Gemeenten.

[188] De gemeente Terschelling heeft dit gebaseerd op de WOZ-waarde van de woningen die wellicht verkocht gaan worden. Een extra marktwaarde bovenop de WOZ-waarde is niet meegenomen.

[189] Nota reserves en voorzieningen, 2025-2029, Terschelling, p. 9-10.

[190] BBV-artikel 11 lid 1a.

[191] Ozb = onroerende-zaakbelasting.

[192] Nota reserves en voorzieningen, 2025-2029, Terschelling, p.10, Hierbij wordt gekeken naar de maximale eigen opbrengsten uit ozb, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Voor rioolheffing en afvalstoffenheffing geldt dat er gestreefd wordt naar 100% kostendekkende tarieven.

[193] Begroot in 2024.

stellen.[194] De startpositie 2024 gaat de gemeente jaarlijks verhogen met 1,5% over de stand aan het begin van het jaar. Dat geeft het volgende beeld voor de weerstandscapaciteit.[195]

Tabel 3.6 Weerstandscapaciteit

Weerstandcapaciteit inclusief reserve recreatie per 31 december					
in € 1.000	2025	2026	2027	2028	2029
Algemene reserve	3.746	3.887	4.084	3.781	3.869
Reserve recreatie	249	160	160	160	160
Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	3.712	3.768	3.842	3.881	3.920
Totaal	**283**	**279**	**402**	**60**	**109**

Bron: (overgenomen uit) Begroting 2026, p. 92.

In de begroting 2025 wordt uitgegaan van de *beschikbare* weerstandscapaciteit van 11,1 miljoen euro voor 2026, dit is het totaal van alle reserves.[196] In de begroting 2026 wordt uitgegaan van de *beschikbare* weerstandscapaciteit van 3,8 miljoen voor 2026.[197] Het verschil komt doordat in de begroting 2026 niet meer de bestemmingsreserves (7,7 miljoen) worden meegerekend, maar alleen de algemene reserve.

Weerstandsvermogen als een ratio

Het weerstandsvermogen wordt ook wel uitgedrukt als een ratio (verhoudingsgetal): de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld door de benodigde weerstandscapaciteit. De gemeente Terschelling vermeldt in de begroting 2025 dat de ratio weerstandsvermogen “uitstekend blijft” en komt voor 2026 uit op 2,95.[198] In de nota reserves en voorzieningen staan de ratio’s voor de periode 2025-2028 en die zit tussen de 2,95 en 3. In de nota is ook een ratio uitgerekend inclusief de stille reserves en dan ligt de ratio weerstandsvermogen tussen de 3,27 en 3,33.[199]
In de begroting 2026 komt de ratio ineens veel lager uit voor 2026 namelijk op 1,03 en voor de periode 2026-2029, tussen de 0,8 en 1,0 en dat betekent ‘matig’. Het verschil is dat in de begroting 2026 niet meer de bestemmingsreserves (7,7 miljoen) worden meegerekend bij het beschikbare weersvermogen. Dit is niet toegelicht in de begroting. Daarnaast wordt in tegenstelling tot de Nota reserves en voorzieningen in de begroting 2026 de reserve Recreatie wel meegenomen bij de beschikbare weerstandscapaciteit.

3.4 BBV-kengetallen

In de paragraaf Weerstandsvermogen van de begroting en jaarrekening zijn alle (verplichte) kengetallen opgenomen en ook voorzien van een toelichting. Via een link met een landelijke

[194] Nota reserves en voorzieningen, 2025-2029, p.8.
[195] Nota reserves en voorzieningen, 2025-2029, p. 8.
[196] Begroting 2025, p. 86.
[197] Begroting 2026, p. 91.
[198] Begroting 2025, p. 86.
[199] Nota reserves en voorzieningen, 2025-2029, p. 9-10.

databank kunnen de kengetallen, zonder verdere toelichting, vergeleken worden met andere gemeenten. Uit het gesprek met raadsleden van de gemeente bleek dat zij de kengetallen niet heel frequent gebruiken om de financiële positie te duiden.

Tabel 3.7: BBV-kengetallen

Verplichte kengetallen BBV	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Netto schuldquote	59%	51%	44%	41%	34%	29%	21%	8%*
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	62%	55%	48%	45%	37%	32%	24%	7%*
3. Solvabiliteitsratio	29%	28%	30%	31%	32%	30%	32%	34%
4. Structurele exploitatieruimte	-4%	-5%	3%	3%	2%	-1%	3%	7%
5. Grondexploitatie	6%	9%	9%	10%	9%	9%	7%	0%
6. Belastingcapaciteit	93%	94%	96%	94%	94%	85%	80%	88%

Netto schuldquote: de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen (baten); dit geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de gemeentefinanciën.
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen; als een hoge schuld komt door leningen, die vervolgens zijn doorgegeven (aan bijvoorbeeld een woningbouwcorporatie) en ook weer worden afgelost, is dat niet zo'n probleem; deze indicator geeft dat aan.
Solvabiliteitsratio: eigen vermogen als percentage van het totale vermogen; dit geeft een indicatie van het vermogen om langlopende schulden te kunnen terugbetalen.
Grondexploitatie: de grondpositie (de waarde van de grond) van de gemeente ten opzichte van de totale (geraamde) baten van de gemeente; relevant is vooral de situatie dat gemeenten leningen hebben afgesloten voor de aanschaf van grond en dus een schuld hebben en wat de mogelijk opbrengst is bij verkoop van de grond bij (realisatie van) een bouwproject.
Structurele exploitatieruimte; het saldo van de structurele baten en lasten, gecorrigeerd voor de incidentele posten en reserves, gedeeld door de totale baten; een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van de leningen) te dekken.
Belastingcapaciteit: vergelijking van gemeentelijke woonlasten (ozb, rioolheffing en reinigingsheffing) met het landelijk gemiddelde; dit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen door hogere lokale belastingen en/of heffingen.

* Percentage overgenomen uit de door de gemeenteraad op 8 juli 2025 vastgestelde Jaarrekening 2024 (p. 79). Ook in het accountsverslag over 2024 wordt dit percentage (7,5%) genoemd. In het bestuurlijk wederhoor is door het college het volgende aangegeven: "uitstaande langlopende leningen bewogen tussen de €8,3 mln. en €9,3 mln. De totale baten waren ruim €30 mln. Dus het percentage was ongeveer 30%." Het betreft kennelijk een andere afbakening en berekening van de schuldquote dan in de jaarrekening.

Bron: Jaarrekeningen 2017-2024

- De **netto schuldquote** is sterk gedaald in de afgelopen jaren. Door minder schulden en meer baten is de netto schuldquote lager dan begroot. De schulden zijn lager omdat er geen nieuwe leningen zijn afgesloten om investeringen te financieren. De baten zijn hoger door hogere bijdragen uit het Gemeentefonds en voor opvang van vluchtelingen.[200] In de begroting en jaarrekening staan de 'signaleringswaarden' vanuit het provinciaal toezicht vermeld:
    - Schuldquote onder de 90%: minst risicovol.
    - Schuldquote tussen de 90% en 130%: neutraal.
    - Schuldquote boven de 130%: meest risicovol.[201]

[200] Jaarrekening 2024, p.79.
[201] Begroting 2026, p. 93 en begroting 2026, 93.

De jaarrekening van de gemeente Terschelling vermeldt dat volgens deze cijfers er ruim voldoende investeringsruimte is.[202] In de begroting 2026 is aangegeven dat de schuldquote sterk gaat stijgen in de loop van de tijd (2026 34% en 2027 63%) tot 117% in 2029 en daarmee gaat de signaleringswaarde van 'minst risicovol' naar 'neutraal'. De genoemde criteria bij de netto schuldquote gelden ook voor het kengetal **netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen** en ook dit kengetal is gedaald, in de jaren 2017-2024 laag en stijgt in een gelijke trend in de periode 2026-2029 als de netto schuldquote.

- De **solvabiliteitsratio** stijgt in de periode 2017-2024 langzaam van net onder de 30% naar net boven de 30%, maar komt nog niet direct in de buurt van het landelijke gemiddelde van 40%. Bovendien wordt bij solvabiliteit in de begroting en jaarrekening vermeldt dat vanuit provinciaal toezicht de volgende ratio's gelden: minder dan 20% is het meest risicvol en >50% als minst risicovol.[203] De ratio's van Terschelling zijn neutraal voor de periode 2017-2024. In de begroting 2026 is een dalende trend zichtbaar: 2026 31% en 2027 25% tot 14% in 2029. Vanaf 2028 wordt de signaleringswaarde van het solvabiliteitsratio voor Terschelling 'meest risicovol'.[204]
- Over de **structurele exploitatieruimte** staat in de jaarrekening dat de gemeente Terschelling in 2024 voldoende scoort. [205] In 2017, 2018 en 2022 was dezet ratio nog negatief. De jaarrekening 2022 vermeldt dat 'negatief' een moment opname is en verder geen consequenties heeft.[206] In de begroting 2026 wordt zichtbaar dat de structurele exploitatieruimte van Terschelling beperkt is voor de periode 2025 en verder (2025 0,7%, 2026 0,7%, 2027 0,8%, 2028 -2,5% en 2029 0,5%).[207] In de begroting is een uitleg van deze ratio opgenomen en ook is aangegeven dat een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken.
- De boekwaarde van gronden moet worden terugverdiend bij de verkoop. Kenmerkend voor **grondexploitaties** is dat de looptijd meerdere jaren is. Naarmate de inkomsten verder in the toekomst liggen, brengt dit meer rentekosten en risico's met zich mee. In de begroting en jaarrekening zijn 'signaleringswaarden' vanuit het provinciaal toezicht opgenomen::
    - Grondexploitatie onder de 20%: minst risicovol
    - Grondexploitatie tussen de 20% en 35%: neutraal
    - Grondexploitatie boven de 35%: meest risicovol[208]

  Dit betekent dat in de jaren 2017-2024 Terschelling voor de grondexploitatie als minst risicovol scoort. In de begroting 2026 staat dat de gemeente geen lopende grondexploitaties heeft en daardoor deze ratio niet meer kan berekenen.[209]
- **Belastingcapaciteit** Dit kengetal laat de belastingdruk in de gemeente zien ten opzichte van de landelijke belastingdruk. In de begroting en rekening staan de 'signaleringswaarden' vanuit het provinciaal toezicht[210]:
    - Belastingcapaciteit onder de 95%: minst risicovol
    - Belastingcapaciteit tussen de 95% en 105%: neutraal

[202] Jaarrekening 2024, p.80.
[203] Begroting 2026, p. 95.
[204] Begroting 2026, p. 95.
[205] Jaarrekening 2024, p.81.
[206] Jaarrekening 2022, p.50.
[207] Begroting 2026, p. 95.
[208] Jaarrekening 2024, p.81-82.
[209] Begroting 2026, p. 95.
[210] Begroting 2026, p. 96.

- Belastingcapaciteit boven de 105%: meest risicovol

De belastingcapaciteit van de gemeente Terschelling voor 2024 valt dus onder minst risicovol.[211] In de jaren 2017-2024 scoort Terschelling ook met deze ratio als 'minst risicovol', behalve in 2019 toen de signaleringswaarde 'neutraal' was. Dit beeld is ook in de begroting 2026 te zien (2026 86% en 2027 84%) tot 82% in 2029).[212]

Belastingcapciteit en toeristen- en forensenbelasting

In het BBV-kengetal Belastingcapaciteit wordt niet gekeken naar de toeristen- en forensenbelasting, die echter voor de eilandgemeenten belangrijk zijn aan de batenkant van de gemeentelijke financiën. De gemeente Terschelling kent relatief aanzienlijke baten uit de toeristen- en forensenbelasting. Het gaat in 2024 om opbrengsten van 3,7 miljoen euro toeristenbelasting en 1,0 miljoen forensenbelasting.[213] Op Terschelling is het parkeren gratis. Gezamenlijk zijn deze belastingen goed voor bijna 13,5% van de totale baten in 2024. Terschelling heeft als uitgangspunt dat de toeristenbelasting de inflatie (CPI-index) volgt om de kosten voor toeristen (vooral gezinnen) niet te veel te laten oplopen.[214] Dit is een ongeschreven afspraak die nooit is vastgelegd. De gemeenteraad heeft besloten het forfaitaire systeem bij de inning van toeristenbelastingen per 1 januari 2025 af te schaffen.

Incidentele baten en lasten

Volgens de BBV moet ook een overzicht van incidentele baten en lasten worden gegeven opgenomen. In de begroting van de gemeente Terschelling is een overzicht opgenomen van de totale incidentele baten en lasten.[215] Het gaat om een bedrag van 1,4 miljoen euro aan baten. Het betreft voornamelijk de verkoop van onroerend goed (0,6 miljoen euro) en de onttrekking voor het havenbedrijf om het exploitatietekort van de havenactiviteiten te dekken. Bij de lasten zijn er meerdere incidentele posten: in totaal gaat het om 0,9 miljoen euro. Het gaat vooral om de implementatie van de Omgevingswet (0,2 miljoen euro) en een eenmalige injectie MJOP (0,2 miljoen euro).[216]

3.5 Onderhoud kapitaalgoederen

De gemeente Terschelling rekent tot de kapitaalgoederen: openbaar groen, wegen, riolering, gebouwen, haven/water. Dat is conform de verplichte onderdelen. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen in de begroting 2025 en 2026 en in de jaarrekening 2024 worden de kaders beschreven. De financiële overzichten zijn per kapitaalgoed opgenomen.[217] In de financiële verordening

Kapitaalgoederen
Kapitaalgoederen zijn de zaken die de gemeente nodig heeft om de diensten en goederen die zij aan haar burgers levert te produceren; het gaat vaak om zaken met een hoge waarde die meerdere jaren meegaan. In de paragraaf 'onderhoud kapitaalgoederen' van de gemeentelijke begroting moeten ten minste de volgende kapitaalgoederen staan: wegen, riolering, water, groen en gebouwen. Van deze kapitaalgoederen moeten het beleidskader, de financiële consequenties die uit het beleidskader voortvloeien en een vertaling van de financiële consequenties in de begroting zijn opgenomen.

[211] Jaarrekening 2024, p.82.
[212] Begroting 2026, p. 93.
[213] Jaarrekening 2024, p. 157.
[214] CPI-index = consumenten prijs index (vastgesteld door het CBS).
[215] Jaarrekening 2024, p. 11 en 25.
[216] MJOP = Meerjarenonderhoudsplan.
[217] Begroting 2026, p. 100 en jaarrekening 2024, p. 83-92.

2024 staat dat het college de raad ten minste eens in de 5 jaar een onderhoudsplan openbare ruimte (groen, water, kunstwerken en straatmeublair), rioleringsplan en gebouwen aanbiedt.[218] De raad stelt vervolgens die plannen vast. In de plannen moet het kader van het beoogde onderhoudsniveau, de planning van het onderhoud en de kosten van het onderhoud staan.
Uit tabel 2.8 blijkt dat er van alle kapitaal goederen een actueel plan is dat maximaal vijf jaar oud is, behalve van de water/haven. In de begroting 2026 staat dat voor onderhoud van de kapitaalgoederen extra wordt geïnvesteerd in het havengebied, in het onderhoud van de kapitaalgoederen (wegen, gebouwen, riolering, groen), in onderwijs (nieuwbouw Schylger Jouw) en in de ambtelijke organisatie (Talent Lokaal Centraal). Al die uitgaven zijn met "passen en meten" en een aantal bezuinigingsvoorstellen in de begroting gekomen, maar veel vrije beleidsruimte is in de begroting niet meer aanwezig.[219]

Tabel 2.8: Beheerplannen
Gemeentelijke beheerplannen (jaartal vastgesteld)
Groen: Beheerplan 2025-2029, (2025)
Wegen: Wegenbeheerplan 2026 -2030, (2025)
Wegen (verlichting): Notitie Uitgangspunten Beheer Openbare Verlichting, (2025).
Riool: Water- en rioleringsprogramma 2025-2029 (2025).
Water/ Haven: water- en rioleringsplan, en besluit over buitengewoon onderhoud van het oppervlaktewatersysteem (2025) Pas na besluitvorming over de investeringen in de haven (in 2026) kan een nieuw onderhouds- beheerplan worden gemaakt.
Gebouwen: Gebouwenbeheerplan 2024-2028, (2024)
Begroting 2026, p.97.

3.6 Mee- en tegenvallers (DoeMee-onderzoek)

In een analyse door Radboud Universiteit Nijmegen naar mee- en tegenvallers (in het kader van het zogenoemde DoeMee-onderzoek van de Nederlandse Verening van Rekenkamers) zijn voor de gemeente Terschelling de volgende bevindingen gedaan. Het gaat om mee- en tegenvallers bij zowel lasten als baten van de gemeente over de jaren 2017-2024.[220]

- Bij **inhuur personeel** is de officiële formatie voor 2024 96 fte bij een gemiddelde bezetting van 75 fte. Er werken inclusief inhuur 82 mensen bij de gemeente Terschelling. De begroting is gebaseerd op officiële formatie in combinatie met actuele loonkosten en stelpost voor vacatures. Dat betekent dat meevallers vooral ontstaan door onbezette functies. De gemeente heeft de insteek dat nagenoeg alle functie een vaste invulling krijgen. De overige functies zijn zo specifiek en kortdurend dat ze niet vast ingevuld worden. De laatste jaren is personeel werven en vasthouden moeilijk gebleken. Daardoor wordt er relatief veel ingehuurd (tegenvallers) en onderbezetting op vast personeel (meevallers), maar de meevallers zijn kleiner dan de tegenvallers.
- Bij het **fysieke domein** worden meevallers worden voor een belangrijk deel veroorzaakt doordat de meerjarige investeringen niet op basis van reële lasten in de begroting worden opgenomen, maar op basis van het geplande projectbudget. Als er rmeer investeringsprojecten aan zitten te komen, wordt dit effect vergroot. De gemeente heeft

[218] Financiële verordening gemeente Terschelling 2024, art. 23 Onderhoud kapitaalgoederen.
[219] Begroting 2026, p.5.
[220] DoeMee-onderzoek 2025, Onderzoek onderbesteding, Radboud Universiteit Nijmegen/Vereniging van Rekenkamers.

last van vertragingen in de uitvoering o.a. door personeels te kort en een optimistsiche planning.

3.7 Bevindingen

- De gemeente hanteert twee relatief actuele en door de raad vast gestelde beleidskaders.
- De gemeente kent structureel een overschot, vooral vanaf 2020, dat grotendeels wordt gebruikt voor vergroten van de algemene reserve.
- De algemene reserve schommelt in de periode 2017-2024 rond de 3,8 miljoen euro, dit betekent dat rekening houdend met inflatie de algemene reserve is afgenomen. De algemene rserve is ruim boven het vastgetslede minimale. In de jaarrekening 2024 is de algemene reserve opgelopen tot 5 miljoen euro. Dit is opmerkelijk omdat de gewenste ratio voor het weerstandsvermogen is vastgesteld op 1,0. Omdat het weerstandvermogen hoger is dan het vastgelegde benodigde niveau, hanteert de gemeente in de praktijk niet de eigen richtlijnen.
- De bestemminsgreserves zijn sterk toegenomen, de grootste zijn Havenfront en Waddenprogramma.
- Alle kengetallen conform de BBV zijn kwantitatief weergegeven met een duidelijke toelichting. Uit de kengetallen valt al te leiden dat Terschelling in de toekomst minder investeringsruimte heeft. Dit is zichtbaar bij de ratio nettoschuld en de solvabiliteitsratio. Tergelijkertijd is wel een partoon zichtbaar van een gunstiger beeld van de financiele situatie bij de jaarrekening ten opzichte van de begroting. Dit komt deels door verschillen inj systematiek (zie Deel I, paragraaf 1.1) en vooral ook door investeringsprojecten die vertraging hebben in de uitvoering en waarvan de lasten over meerdere jaren worden uitgesmeerd.
- De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen omvat de verplichte onderdelen. De mate van onderhoud en dus de hoogte van de onderhoudsuitgaven zijn gebaseerd op door de raad vastgestelde beheerplannen. De gemeente maakt duidelijk dat de uitvoering van deze beheerplannen gepaard zal gaan met flinke uitgaven. Verder geeft de gemeente aan dat voor de uitvoering niet veel vrije beleidsruimte in de begroting meer aanwezig is.
- De laatste jaren is personeel werven en vasthouden moeilijk gebleken voor de gemeente Terschelling. Daardoor wordt er relatief veel ingehuurd.
- Er zijn meevallers in het fysieke domein, door vertragingen in de uitvoering vanwege een te kort aan personeel en een optimistische planning.

II.4 Ameland

Inleiding en leeswijzer

In dit hoofdstuk worden de bevindingen gegeven van Ameland. De gegevens zijn gebaseerd op de jaarrekeningen (2017-2014) en de programmabegroting 2025 en 2026, en aanvullende informatie van de gemeente. De paragraaf over mee- en tegenvallers is gebaseerd op de resultaten van het DoeMee-onderzoek van de Vereniging van Rekenkamers waaraan de rekenkamer de Waddeneilanden heeft mee gedaan. In elke paragraaf zijn financiële cijfers en kengetallen en achtergrondinformatie daarbij gegeven. Financiële begrippen worden kort uitgelegd in kaders. Hierna komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- Beleidskader(s) – paragraaf 4.1
- Overzicht ontwikkeling financiën – paragraaf 4.2
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing – paragraaf 4.3
- BBV-Kengetallen – paragraaf 4.4
- Onderhoud kapitaalgoederen – paragraaf 4.5
- Mee- en tegenvallers (DoeMee-onderzoek) – paragraaf 4.6
- Bevindingen – paragraaf 4.7

4.1 Beleidskader(s)

In het voorjaar van 2025 heeft de gemeenteraad van Ameland een nieuwe Financiële verordening 2025 vastgesteld en die van 2020 ingetrokken. In de verordening worden richtlijnen vastgesteld voor de inrichting van de begroting met inachtneming van in ieder geval de voorschriften van de BBV, het jaarlijks aanbieden van een Kadernota, het periodiek aanbieden van een Nota reserves en voorzieningen, het jaarlijks aanbieden van voorstellen over de gemeentelijke tarieven en het periodiek aanbieden van ounderhoudsplannen voor minimaal de kapitaalgoederen die zijn genoemd in de BBV. Verder moet het college in ieder geval tweemaal per jaar de raad informeren over de realisatie van de begroting in het lopende boekjaar.

De opgaven, ambities en kansen op Ameland zijn door de gemeenteraad in april 2022 vastgesteld in de Raadsagenda 2022-2025. Hoewel de raadsperiode eindigt in maart 2026 en er een nieuwe Raadsagenda zal (kunnen) komen, wordt in de Programmabegroting 2026-2029 verwezen naar de uitgangspunten in Raadsagenda 2022-2025. De Programma-begroting 2026-2029 volgt de uitgangspunten van de vastgestelde Kadernota 2025 en volgt de voorschriften van de BBV. Aan het eind van elk programma staat een overzicht van de voor dat programma relevante beleidsnotities en verordeningen. Specifieke bepalingen over in welke mate de gemeente Ameland in staat is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen zijn opgenomen in de Nota Reserves en Voorzieningen 2021.
Bij het vormen van een nieuwe bestemmingsreserve of voorziening dienen volgens de Nota Reserves en Voorzieningen van 2021 altijd doel en looptijd aangegeven te worden. De doelen staan inderdaad wel in de Programmabegroting 2025, maar de looptijd niet.

4.2 Overzicht ontwikkeling financiën

De gemeente Ameland kent over de afgelopen jaren tot 2023 een steeds groter positief saldo van baten en lasten. In 2023 en 2024 is het saldo groter of gelijk aan de gewenste algemene reserve van 2,5 miljoen reserve. Het positieve resultaat wordt in belangrijke mate veroorzaakt door meevallers in de algemene uitkering – in de loop van het jaar blijkt dat de gemeente meer geld krijgt uit het Gemeentefonds dan bekend was bij het vaststellen van de begroting. Vanaf 2020 gaat het om bedragen van rond de 1 miljoen euro per jaar; dat is rond de 4% van de totale baten.[221] Uit de Programmabegroting 2026-2029 blijkt dat ook voor 2026 een positief resultaat wordt verwacht van ruim een half miljoen, maar daarna loopt dat fors terug tot 64.000 in 2028. Door de voorgenomen beleidsmaatregelen blijft het saldo wel positief. De sterke voorgenomen korting op de algemene uitkering die nu voor 2028 (Ravijnjaar) en daarna wordt verwacht, lijkt op Ameland dus goed onder controle.

Tabel 4.1: Ontwikkeling (saldo) baten lasten

x 1.000 euro	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Resultaten								
Baten (realisatie	21.802	23.007	23.252	31.090	30.758	33.447	31.481	32.207
Lasten (realisatie)	21.414	22.327	22.353	30.035	28.558	31.598	28.194	29.688
Saldo (realisatie)*	**388**	**680**	**899**	**1.056**	**2.200**	**1.849**	**3.287**	**2.520**

* Het saldo van baten en lasten geeft aan of de begroting en rekening in evenwicht is of dat er een positief of negatief verschil is. Bij het saldo van baten en lasten wordt de inzet van middelen vanuit de reserves (of het toevoegen van middelen daaraan) niet meegerekend. Een negatief saldo betekent daardoor dat de gemeente meer kosten heeft gemaakt dan er opbrengsten waren en leidt tot het interen op het eigen vermogen (en omgekeerd bij een positief saldo).

Bron: Jaarrekeningen 2017-2024

De algemene reserve is door de gemeenteraad vastgesteld en in de Nota reserves en voorzieningen 2021 onderbouwd op een bedrag van 2,5 miljoen euro tot in ieder geval 2025. Hier is alleen eenmalig van afgeweken in 2020. In verband met corona is toen een extra buffer gevormd door zowel het exploitatiesaldo van 2019, als de rijksmiddelen ter compensatie van kosten rond corona toe te voegen aan de algemene reserve. In de Programmabegroting 2026-2029 wordt geconstateerd dat 2,5 miljoen nog steeds voldoende is. Overigens is de gehanteerde norm niet gecorrigeerd voor de inflatie, en dus feitelijk in waarde gedaald.

(Minimum)eisen Algemene reserve
De algemene reserve moet volgens de 'Handleiding Artikel 12 Financiële-verhoudingswet' positief zijn en de omvang moet groter zijn dan de zogenoemde 'artikel-12 norm'. In geval van artikel 12 moet een gemeente in de meerjarige begroting een buffer hebben van 2% van de uitkering gemeentefonds, algemene uitkering plus decentralisatie-uitkeringen en de ozb-capaciteit. Een minimale omvang is echter niet wettelijk vastgelegd.

Vanwege het vaste bedrag van de algemene reserve is – op basis van een eerder raadsbesluit uit 2016 – in de Nota Reserves en Voorzieningen 2021 vastgelegd dat het

[221] Variërend van 0,9 miljoen euro in 2022 tot 1,25 miljoen in 2024; in 2021 was het lager: 0,4 miljoen. Bron: Radboud onderzoek.

positieve saldo wordt toegevoegd aan de Bestemmingsreserve Projecten, die net als de algemene reserve geldt als vrij besteedbaar. De Bestemmingsreserve Projecten is destijds ontstaan door de vervallen bestemmingsreserves toe te voegen aan deze reserve. Hierdoor ontstond een fonds dat ingezet kan worden op basis van keuzes die de raad kan maken. Dit zou kunnen zijn op het gebied van fysieke infrastructuur, zoals reconstructies dorpen, aanpak havens, of iets dergelijks, maar even zo op het gebied van mens en maatschappij, door bijvoorbeeld eenmalige bijdragen aan relevant geachte activiteiten te doen. De reserve kan worden gezien als een fonds waaruit verschillende uitgaven bekostigd kunnen worden. De middelen zijn vrij besteedbaar, maar wel ingekaderd in het raadsbrede beleidskader Raadsagenda(-akkoord) 2022-2025. Dat geeft ook nog voor de Programmabegroting 2026-2029 richting aan uitvoering door het college van verschillende projecten en maatregelen. De (voorjaars) Kadernota is daarbij het instrument waarin de concrete bestedingsvoorstellen worden gedaan. Het is dus een dynamische reserve met systematische inkomsten (het jaarlijkse exploitatiesaldo) en jaarlijkse uitgaven. De Bestemmmingsreserve Projecten bedraagt eind 2024 ca. 11 miljoen euro. In de Nota Reserves en Voorzieningen zijn overigens geen duidelijke afspraken opgenomen over de *gewenste* hoogte van de Bestemmingsreserve Projecten.

Tabel 4.2: Ontwikkeling reserves*

x 1.000 euro	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Reserves**								
Algemene reserve	2.500	2.500	2.500	4.166	2.500	2.500	2.500	2.500
Bestemmingsreserves	9.070	9.769	10.572	14.137	15.969	17.176	19.221	23.748
Resultaatbestemming***	388	680	899	1.056	2.200	1.849	3.287	2.520
Totaal reserves	**11.958**	**12.949**	**13.972**	**19.359**	**20.668**	**21.525**	**25.009**	**28.768**

* Ultimo (einde jaar).

** Reserves zijn gespaarde middelen en vormen het eigen vermogen van een gemeente (op de balans). Reserves hebben verschillende doelen, zoals een buffer om toekomstige tegenvallers en/of verliezen op te vangen - de algemene reserve. Een hogere algemene reserve betekent een grotere financiële buffer en dus een grotere weerbaarheid tegen financiële tegenvallers. Tegelijkertijd is een te hoge algemene reserve mogelijk niet optimaal want dat geld wordt niet ingezet voor andere gemeentelijke doeleinden. Het rijk gaat er van uit dat iedere gemeente zelf in staat is de minimale omvang van de algemene reserve te bepalen. Daarnaast zijn er bestemmingsreserves. Deze gereserveerde middelen worden in de toekomst uitgegeven voor een specifiek doel. Het instellen, opheffen, vrijvallen, toevoegen, onttrekken en aanhouden van reserves raakt het budgetrecht van de gemeenteraad.

*** Resultaat bestemming = toevoeging van het saldo van baten en lasten aan de Bestemmingreserve Projecten.

Bron: Jaarrekeningen 2017-2024

Naast de Bestemmingsreserve Projecten zijn er andere bestemmingsreserves van ca. 10 miljoen euro, die duidelijk het karakter van een echte bestemmingsreserve hebben omdat ze (wel) gekoppeld zijn aan een specifiek doel. Er zijn in totaal 10 bestemmingsreserves voor onderhoud, middelbaar onderwijs en co-financiering Regiodeal Waddeneilanden. Opvallend is dat de totale bestemmingsreserves zoals die in de jaarstukken staan over de periode 2017-2024 meer dan verdubbeld zijn van 9 miljoen euro tot bijna 24 miljoen. De

bestemmingsreserves van de gemeente Ameland zijn, ook rekening houdend met inflatie, sterk toegenomen.

Reserves programmabegroting 2025 en 2026

In de programmabegroting 2026 blijft de algemene reserve, conform de afspraken, constant op 2,5 miljoen euro. Bij de bestemmingsreserves is er in 2025 een afname van 5 miljoen in de Bestemmingsreserve Projecten; daarna blijven ze redelijk constant op ruim 20 miljoen. De onttrekking heeft te maken met investeringen van het eigen woningbedrijf van de gemeenten Ameland.

Tabel 4.3: Ontwikkeling reserves 2024-2029*

x 1.000 euro	***Realisatie 2024***	**Prognose 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**	**Begroting 2029**
Reserves	*Jaarrekening*	Programmabegroting				
Algemene reserve	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
Bestemmingsreserves(incl. resultaat)	26.277	19.312	19.384	19.381	19.442	20.450
Totaal reserves (eigen vermogen)	28.768	21.812	21.884	21.881	21.942	22.950

* Ultimo (einde jaar).

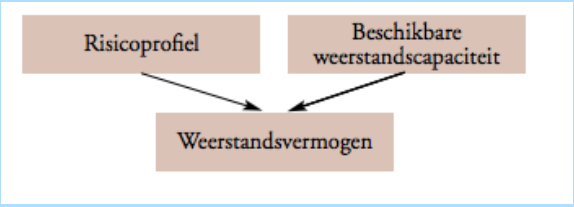
Bron: Programmabegroting 2026, p.133.

4.3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Risico's en weerstandscapaciteit

In de programmabegroting zijn de risco´s geïnventariseerd.[222] De twee risico's die genoemd worden zijn een grote terugloop van toerisme door een externe oorzaak (natuurramp, covid-pandemie) en rijksbeleid zoals een herijking van de algemene uitkering waardoor de gemeente fors lagere rijksbijdragen ontvangt. Van deze risico´s is de mogelijke financiële impact aangegeven in onderstaande tabel. De gemeente Ameland maakt onderscheid tussen incidentele en structurele effecten van risico´s, maar het verschil wordt niet uitgelegd in de programmabegroting. Dezelfde risico´s staan al sinds 2017 in de jaarrekening met dezelfde tekst en

Risico's en weerstandscapaciteit
Bij risico's (risicoprofiel) gaat het om de kans dat de gemeente geconfronteerd wordt met financiële tegenvallers. Gemeenten zijn verplicht om door middel van een systematische analyse de blootstelling aan risico's zo goed mogelijk in beeld te brengen vanuit de beschikbare weerstandscapaciteit.. Het kengetal weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente onvoorziene financiële tegenvallers kan opvangen zonder het uitvoeren van de begroting of bestaand beleid in gevaar te brengen. De *beschikbare weerstandscapaciteit* geeft aan hoeveel geld en mogelijkheden een gemeente heeft oftewel de onbenutte belastingcapaciteit en reserves. Daarnaast wordt de benodigde weerstands-capaciteit berekend: dat is het weerstandsvermogen dat nodig is gegeven de analyse van financiële risico's.

[222] Programmabegroting 2026-2029, p. 80-82).

vergelijkbare bedragen. In eerdere jaren staan verder alleen kleine risico´s van meestal minder dan 100.000 euro voor aansprakelijkheid voor schades, exploitatietekorten bij gesubsidieerde partijen, achterstallig onderhoud en fiscale risico´s door invoering belasting of onjuist toepassing van belastingwetgeving.

Tabel 4.4: in de Programmabegroting 2025 genoemde risico´s (euro)				
Risico	**Financiële impact**	**Kans**	**Netto effect (structureel)**	**Netto effect (incidenteel)**
Terugloop in toerisme als gevolg externe oorzaak	1.500.000	10%	150.000	1.500.000
Nadelige effecten rijksbeleid	1.500.000	30%	450.000	
Overige risico's	pm			
Totaal			**600.000**	**600.000**
Bron: Programmabegroting 2025, p.80-81				

Een natuurramp, milieuramp of ander soort crisis kan grote en langdurige gevolgen hebben voor het toerisme en dat kan voor de gemeente Ameland een forse daling van de opbrengsten toeristenbelasting betekenen. De kans op een dergelijke gebeurtenis wordt niet als groot ingeschat en bovendien zullen provinciale en rijksoverheden vanuit hun verantwoordelijkheid altijd enige mate van ondersteuning bieden, waardoor financiële gevolgen fors kunnen zijn, maar niet onoverkomelijk. De covid-pandemie leidde tot een forse terugloop van toeristische overnachtingen (in 2020), maar door compenserende maatregelen van het Rijk bleken de financiële effecten uiteindelijk vrij gering.

In het licht van herijkingsoperaties van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds wordt op landelijk niveau al enige jaren gesproken over een herziening van het belastingstelsel die ook tot verschuivingen en aanpassingen van gemeentelijke belastingen kunnen leiden. Recent is er – in het kader van de herziening van de verdeelsleutel van het Gemeentefonds – enige discussie geweest over landelijke verevening van de opbrengsten van de toeristenbelasting. Ook kunnen kleine belastingen waartoe onder meer de forensenbelasting wordt gerekend worden afgeschaft. Voor de gemeente Ameland zou dit tot bijzonder nadelige effecten kunnen leiden, want de opbrengst van de toeristenbelasting is jaarlijks ruim 4 miljoen en van de forensenbelasting 2 miljoen euro volgens de Programmabegroting 2026-2029.[223] Inmiddels is onder meer door een gerechtelijke uitspraak[224] duidelijk dat gemeenten de opbrengsten van de toeristen- en forensenbelasting zelf mogen blijven houden, omdat hier ook kosten tegenover staan.

Uit de gesprekken die in het kader van dit onderzoek zijn gevoerd met controllers en raadsleden bleek dat er in de nabije toekomst mogelijk andere risico's spelen die wel (ook) relevant zijn voor de gemeente Ameland. In het bijzonder zijn genoemd: het eigen woningbouwbedrijf en het sociaal domein (jeugdzorg). In de Programmabegroting 2026-2029 is over aandacht voor deze risiso´s nog niets terug te vinden. Ook is de verduurzaming

[223] P. 73.

[224] Zie: https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:GHDHA:2025:1365&showbutton=true&keyword=toeristenbelasting&idx=5.

van gemeentelijke gebouwen (accommodatiebeleid) genoemd. Het accomadatiebeleid kan forse financiële consequenties hebben als de raad (uiteindelijk) besluit om gebouwen te verduurzamen, te slopen of op een andere locatie te clusteren, maar dit is een keuze van de raad en geen risico.

Weerstandsvermogen als een ratio

Het weerstandsvermogen wordt ook wel uitgedrukt als een ratio (verhoudingsgetal): de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld door de benodigde weerstandscapaciteit. De gemeente Ameland maakt onderscheid tussen incidentele en structurele effecten van risico´s, maar het verschil wordt niet uitgelegd in de programmabegroting. De algemene reserve van 2,5 miljoen euro is ruim hoger dan de 1,5 miljoen incidentele risico's en ruim vier keer zo hoog als het structurele effect. Voor de verhouding van beschikbare capaciteit en noodzakelijke capaciteit in verband met risico's wordt in de Programmabegroting 2026-2029 de waarde van 6 genoemd, wat wordt gekwalificeerd als "uitstekend"[225], maar een berekening ontbreekt. Naast de algemene reserve beschikt de gemeente nog over ca. 11 miljoen euro die vrij besteedbaar is in de Bestemmingsreserve Projecten voor eenmalige uitgaven, maar formeel hoort dit niet tot de structurele weerstandscapaciteit.

4.4 BBV-kengetallen

In de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing van de begroting en jaarrekening zijn alle (verplichte) kengetallen opgenomen, ook met een toelichting. Op basis van de gegevens uit de Jaarrekeningen 2017-2024, de Programmabegroting 2026-2029 en de specifieke bepaling hierover in de Nota Reserves en Voorzieningen 2021 ontstaat het volgende beeld.

- De **netto schuldquote** varieert volgens de jaarrekeningen tussen 2017 en 2023 van 61% tot 85% en stijgt in 2024 tot 107%, en daarna tot 136% in 2028 en 134% in 2029 en valt daarmee in de categorie ´meest risicovol'.[226] Volgens de programmabegroting blijft de schuldquote tot 2029 boven de 130%. De toename is een gevolg van de aangetrokken geldleningen (totaal 18 miljoen euro), vooral voor de bouw van het nieuwe woonzorgcentrum Ambla.
- Voor de **netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen**, die pas sinds 2022 wordt bijgehouden, geldt het zelfde beeld, ook tot 2029.
- De **solvabiliteitsratio** varieert in de jaarrekeningen tussen de 29% en 43% en bereikt volgens de Progrogrammabegroting 2026-2029 in 2025 het laagste niveau van 29% en stijgt daarna weer licht tot 33% in 2029. De solvabiliteit bevindt zich altijd binnen en meestal in het midden van de range 20-50% die als risico neutraal wordt gekwalificeerd.[227]
- De **structurele exploitatieruimte** wordt pas sinds 2020 bijgehouden en is steeds positief, en blijft volgens de Programmabegroting 2026 ook voor de periode 2026-2029 positief met 6% in 2029, ondanks de verwachte verlaging van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds vanaf 2028.

[225] Programmabegroting 2026-2029, p .82.
[226] Programmabegroting 2026, p. 82.
[227] Programmabegroting 2026-2029, p. 83.

- De **grondexploitatie** is de hele periode positief en volgens de Programmabegroting 2026-2029 blijft die ook tot 2029 nog net positief en dat betekent nauwelijks risico, mede omdat in de afgelopen jaren al de nodige “verliezen zijn genomen”. Hoewel grondexploitatie een forse impact kan hebben op de financiële positie van de gemeente, is het niet de verwachting dat de gemeente Ameland met forse tegenvallers in de grondexploitatie zal worden geconfronteerd.[228]
- Het kengetal **belastingscapaciteit** wordt berekend voor de ozb, volgens de standaard BBV-berekening door het landelijk gemiddelde van de woonpasten te vergelijken met de door gemeente Ameland gehanteerde tarieven.[229] Uit de jaarrekeningen blijkt dat dit percentage is gedaald van 90% tot minder dan 70% en uit de Progammabegroting 2026-2029 blijkt dat het tot 2029 op het niveau blijft van ca. 63%. Daarmee zijn de woonlasten op Ameland ruim onder het landelijke gemiddelde.[230]

Tabel 4.5: BBV-kengetallen

Verplichte kengetallen BBV	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Netto schuldquote	84%	76%	85%	61%	68%	66%	83%	107%
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	68%	82%	99%
3. Solvabiliteitsratio	34%	34%	34%	41%	43%	41%	34%	29%
4. Structurele exploitatieruimte	n.b.	n.b.	n.b.	7%	9%	8%	12%	13%
5. Grondexploitatie	4%	2%	3%	12%	7%	4%	2%	1%
6. Belastingcapaciteit	90%	89%	88%	82%	80%	72%	70%	67%

Netto schuldquote: de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen (baten); dit geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de gemeentefinanciën.
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen; als een hoge schuld komt door leningen, die vervolgens zijn doorgegeven (aan bijvoorbeeld een woningbouwcorporatie) en ook weer worden afgelost, is dat niet zo’n probleem; deze indicator geeft dat aan.
Solvabiliteitsratio: eigen vermogen als percentage van het totale vermogen; dit geeft een indicatie van het vermogen om langlopende schulden te kunnen terugbetalen.
Grondexploitatie: de grondpositie (de waarde van de grond) van de gemeente ten opzichte van de totale (geraamde) baten van de gemeente; relevant is vooral de situatie dat gemeenten leningen hebben afgesloten voor de aanschaf van grond en dus een schuld hebben en wat de mogelijk opbrengst is bij verkoop van de grond bij (realisatie van) een bouwproject.
Structurele exploitatieruimte; het saldo van de structurele baten en lasten, gecorrigeerd voor de incidentele posten en reserves, gedeeld door de totale baten; een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van de leningen) te dekken.
Belastingcapaciteit: vergelijking van gemeentelijke woonlasten (ozb, rioolheffing en reinigingsheffing) met het landelijk gemiddelde; dit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen door hogere lokale belastingen en/of heffingen.

Bron: Jaarrekeningen 2017-2024

Op basis van de gezamenlijke kengetallen wordt in de Programmabegroting 2026-2029 geconcludeerd dat de gemeente Ameland alleen voor de netto schuldquote in de jaren 2028 en 2029 net in de categorie ‘meest risicovol’ valt. Alle overige kengetallen vallen in de categorieën ‘minst risicovol’ of ‘neutraal’. Het belangrijkste uitgangspunt voor de gemeente Ameland is echter niet de wens om ‘mooie kengetallen’ te realiseren, maar artikel 189, lid 2

[228] Programmabegroting 2026-2029, p.83.
[229] Ozb = onroerende-zaakbelasting.
[230] Programmabegroting 2026-2029, p.84.

van de Gemeentewet, waarin is aangegeven dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is, dan wel op lange termijn in evenwicht dient te zijn. Bij de realisatie van jaarlijkse begrotingsdocumenten is daarvan tot dusver altijd sprake geweest.

Tabel 4.6: BBV-kengetallen 2024-2029

Kengetallen	***2024***	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
	Jaarrekening	Prognose	Begroting			
Netto schuldquote	*107%*	107%	115%	129%	136%	134%
Gecorrigeerde netto schuldquote	*99%*	99%	106%	121%	128%	126%
Solvabiliteit	*29%*	26%	27%	27%	28%	33%
Grondexploitatie	*1,0%*	2,1%	-0,1%	0,5%	0,1%	0,2%
Structurele exploitatieruimte	*13%*	6%	7%	6%	3%	6%
Belastingcapaciteit	*66%*	63%	64%	64%	64%	64%

Bron: Programmabegroting 2026-2029, p.82

Belastingcapaciteit en toeristen- en forensenbelasting

In het BBV-kengetal Belastingcapaciteit wordt niet gekeken naar de toeristen- en forensenbelasting, hoewel die voor de eilandgemeenten een veel grotere bron van inkomsten vormen dan de ozb. Volgens de Programmabegroting 2026-2029 bedraagt de onbenutte belastingcapaciteit voor de komende jaren ca. 35% bij de ozb.[231] Dan is er nog geen rekening gehouden met mogelijke ruimte bij andere lokale heffingen zoals de toeristenbelasting en de forensenbelasting.[232] Uit de programmabegroting blijkt dat in 2025 van de opbrengst van bijna 8 miljoen aan lokale heffingen slechts 1,7 miljoen binnenkomt via de ozb, naast 4 miljoen via de toeristenbelasting en 2,2 miljoen via de forensenbelasting.[233] De toeristen- en forensenbelasting zijn gezamenlijk goed voor 19% van de totale baten in 2024. Het tariefbeleid van de gemeente Ameland is gericht op het indexeren van alle tarieven van lokale heffingen (met ca. 2% in 2026).

Incidentele baten en lasten

In de Programmabegroting 2026-2029 is het volgens de BBV voorgeschreven overzicht van incidentele baten en lasten opgenomen en per programma gespecificeerd. Over 2026 zijn de incidentele lasten ca. 1,4 miljoen euro hoger dan de baten en dat loopt in 2029 op tot bijna 1,7 miljoen euro.[234] Het tekort wordt gedekt uit de reserves, met name uit de Reserve Projecten.

[231] P. 73.
[232] De toeristenbelasting wordt op Ameland al langer geheven op basis van nachtregistratie.
[233] Programmabegroting 2026-2029, p. 73. Zie ook de Box met een vergelijking van de Toeristenbelasting en de Forensenbelasting tussen de eilanden onderling en met het landelijk gemiddelde in Deel I, paragraaf 2.1.
[234] Programmabegroting 2026-2029, p.135-138.

4.5 Onderhoud kapitaalgoederen

De gemeente Ameland rekent in de programmabegroting tot de kapitaalgoederen wegen, havens, gebouwen, riolering, openbaar groen en verlichting.[235] Dit is conform de verplichte onderdelen, maar wel eiland specifiek ingevuld. In de programmabegroting zijn de volgende door het college of de raad vastgestelde beheer- en onderhoudsplannen verwerkt:

- Groenbeleidsplan ‘Ruimte voor waardevol groen’ (2022);
- Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP Ameland, periode 2020 - 2025); het huidige Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) wordt met één jaar verlengd, omdat de actualisatie van het nieuwe GRP meer tijd vergt;
- Beheerplan Wegen (periode 2024 – 2033);
- Beheer- en onderhoudsplan Havens (periode 2024-2029).

Kapitaalgoederen
Kapitaalgoederen zijn de zaken die de gemeente nodig heeft om de diensten en goederen die zij aan haar burgers levert te produceren; het gaat vaak om zaken met een hoge waarde die meerdere jaren meegaan. In de paragraaf 'onderhoud kapitaalgoederen' van de gemeentelijke begroting moeten ten minste de volgende kapitaalgoederen staan: wegen, riolering, water, groen en gebouwen.
Van deze kapitaalgoederen moeten het beleidskader, de financiële consequenties die uit het beleidskader voortvloeien en een vertaling van de financiële consequenties in de begroting zijn opgenomen.

Voor sportvelden, gemeentelijke gebouwen en het woningbedrijf zijn meerjaren-onderhoudsplannen opgesteld en door het college vastgesteld. Doorrekeningen en financiële consequenties van de diverse onderhoudsplannen worden in de jaarlijkse begroting (en meerjarenraming) verwerkt. Jaarlijks worden de onderhoudsplannen geëvalueerd en geactualiseerd, zodat ook de voortgang kan worden gemonitord (zowel operationeel als financieel). Voor een aantal onderhoudstaken, zoals recreatieve voorzieningen (inclusief strandovergangen), groenvoorziening, bebording en verlichting, is geen meerjarenonderhoudsplan opgesteld. Wel zijn de vervangingsinvesteringen voor deze onderdelen in beeld gebracht en begroot, en worden de bijbehorende cyclische onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd door de buitendienst. Deze werkzaamheden maken deel uit van het vaste takenpakket van de buitendienst. Jaarlijks vindt een operationele evaluatie plaats om de onderhoudsstatus en de benodigde inzet goed in beeld te houden. Op basis van deze evaluatie worden vervangingsinvesteringen geactualiseerd.

In de auditcommissie van 7 april 2025 is afgesproken om ‘effectgericht plannen en rapporteren’ in te zetten voor onderhoud kapitaalgoederen. De nieuwe opzet met expliciete doelen, voortgang, begroting en normen voor kwaliteit wordt in de Programmabegroting 2026-2029 gehanteerd voor ieder van de hiervoor genoemde beheer- en onderhoudsplannen.

4.6 Mee- en tegenvallers (DoeMee onderzoek)

In een analyse door Radboud Universiteit Nijmegen naar mee- en tegenvallers (in het kader van het zogenoemde DoeMee onderzoek van de Nederlandse Vereniging van Rekenkamers) zijn voor de gemeente Ameland de volgende bevindingen gedaan. Het gaat

[235] Programmabegroting 2026-2029, p. 89-95.

om mee- en tegenvallers bij zowel lasten als baten van de gemeente over de jaren 2017-2024.[236]

- De geconstateerde bijzondere afwijkingen in het Fysiek Domein hangen samen met het feit dat de gemeente Ameland een eigen woningbedrijf heeft.
- De afwijkingen in het Sociaal Domein en de meevallers bij Rente en Afschrijvingen hangen samen met de investeringen in nieuwbouw van het woonzorgcentrum “Ambla” als vervanging van de ‘oude Stelp’.
- Er zijn tegenvallers in personeelslasten en externe inhuur van enkele tonnen per jaar, vooral vanaf 2022. Het gaat om ‘inhuur derden’ in het geval van het niet kunnen vervullen van vacatures. De gemeenteraad wil liever vast personeel dan inhuur, maar met de krappe arbeidsmarkt is dat niet altijd mogelijk. Verder wordt vaker specifieke kennis, bijvoorbeeld van juristen, ingehuurd. Dit verklaart de tegenvaller bij inhuur. De kosten van ‘reguliere’ inhuur van externe deskundigheid worden geboekt bij de betreffende programma’s.

4.7 Bevindingen

- De gemeente Ameland hanteert de Financiele verordening 2025 voor de inrichting van de begroting. Daarin worden ook richtlijnen gegeven voor het opstellen van jaarlijks en periodieke rapportages en beleidskaders zoals de jaarlijks door de raad als opmaat naar de begroting van het volgende kalenderjaar vast te stellen Kadernota en de Nota Reserves en Voorzieningen, maar ook over het opstellen van beheers- en onderhoudsplannen.
- De gemeente Ameland kent over de afgelopen jaren tot 2023 een steeds groter positief saldo van baten en lasten. Het saldo blijft ook de komende jaren positief ondanks het ravijnjaar o.a. door voorgenomen beleidsmaatregelen. Het lijkt erop dat de gemeente Ameland wat betreft de verhouding baten en lasten alles goed onder controle heeft.
- Een algemene reserve van 2,5 miljoen euro wordt voldoende geacht om tegenvallers op te vangen. Het positieve saldo wordt toegevoegd aan de Bestemmingsreserve Projecten, die net als de algemene reserve geldt als vrij besteedbaar. Opvallend is dat de Bestemmingsreserves over de periode 2017-2024 meer dan verdubbeld zijn van 9 miljoen tot bijna 24 miljoen euro. Vanwege het vaste bedrag van de algemene reserve is in de Nota reserves en voorzieningen 2021 vastgelegd dat de raad in 2016 heeft besloten dat het positieve saldo wordt toegevoegd aan de Bestemmingsreserve Projecten en die bedraagt eind 2024 ca. 11 miljoen. In de Nota reserves en voorzieningen zijn geen duidelijke afspraken opgenomen over de gewenste hoogte van de Bestemmingsreserve Projecten. Die middelen zijn vrij besteedbaar, maar worden wel ingekaderd in het raadsbrede beleidskader Raadsagenda(-akkoord) 2022-2025. Dat geeft richting aan uitvoering door het college van verschillende projecten en maatregelen. De (voorjaars) Kadernota is daarbij het instrument waarin de concrete bestedingsvoorstellen worden gedaan. Het is dus een dynamische reserve met systematische inkomsten (het jaarlijkse exploitatiesaldo) en jaarlijkse uitgaven voor

[236] DoeMee-onderzoek 2025, Onderzoek onderbesteding, Radboud Universiteit Nijmegen/Vereniging van Rekenkamers.

projecten. Uit de gesprekken met de controller en de raadsleden blijkt dat dit systeem goed werkt en men tevreden is met deze manier van omgaan met de reserves.

- In de programmabegroting worden maar twee grote risico´s genoemd: rijksbeleid voor gemeenten en een terugloop van toerisme door een calamiteit. Beide staan er in de onderzochte periode altijd in, maar lijken niet echt als een echt probleem gezien te worden, net als het mogelijk afschaffen van de forensenbelasting. In hoeverre de ‘dreiging’ van afschaffing forensenbelasting er nog is, is niet precies bekend, maar die afschaffing zou wel degelijk als een enorm probleem worden ervaren.
- Uit de gesprekken die in het kader van dit onderzoek zijn gevoerd met controllers en raadsleden, bleek dat er in de nabije toekomst mogelijk andere zaken zijn die ook relevant zijn voor de financiële positie van de gemeente Ameland. In het bijzonder zijn genoemd: de kosten van verduurzaming van gemeentelijke gebouwen (accommodatiebeleid), het eigen woningbouwbedrijf, en het sociaal domein (jeugdzorg). In de Programmabegroting 2026-2029 is over aandacht voor deze risiso's nog niets terug te vinden. Alle kengetallen conform de BBV zijn kwantitatief weergegeven met een beknopte toelichting. Op basis van de kengetallen kan worden geconclusdeerd dat de financiele positie stevig is. De raadsleden hechten niet zozeer aan het realiseren van ‘mooie’ BBV-kengetallen, maar meer aan dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is en daarvan is tot dusver altijd sprake geweest.
- Het BBV kengetal onbenutte belastingcapaciteit is vooral gebaseerd op de ozb en daardoor voor de eilanden beperkt relevant omdat die veel meer opbrengsten halen uit de toeristen- en forensenbelasting dan uit de ozb, en zijn daarmee ook potentiële bronnen van extra inkomsten.
- Het volgens de BBV voorgeschreven overzicht van incidentele baten en lasten is in de begrotingen opgenomen en per programma gespecificeerd. Over 2026 zijn de incidentele lasten ca. 1,4 miljoen euro hoger dan de baten en dat loopt in 2029 op tot bijna 1,7 miljoen euro. Het tekort wordt gedekt uit de reserves, met name uit de Bestemmingsreserve Projecten.
- De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen omvat de verplichte onderdelen. De mate van onderhoud en dus de hoogte van de onderhoudsuitgaven zijn gebaseerd op door de raad vastgestelde beheer- en onderhoudsplannen. In de auditcommissie van 7 april 2025 is afgesproken om ‘effectgericht plannen en rapporteren’ in te zetten voor onderhoud kapitaalgoederen en dat wordt in de Programmabegroting 2026-2029 gehanteerd.

II.5 Schiermonnikoog

Inleiding en leeswijzer

In dit hoofdstuk worden de bevindingen gegeven van Schiermonnikoog. De gegevens zijn gebaseerd op de jaarrekeningen (2017-2024) en de initiële programmabegrotingen 2025 en 2026, en aanvullende informatie van de gemeente. De paragraaf over mee- en tegenvallers is gebaseerd op de resultaten van het DoeMee-onderzoek van de Vereniging van Rekenkamers waaraan de rekenkamer de Waddeneilanden heeft mee gedaan. In elke paragraaf zijn financiële cijfers en kengetallen en achtergrondinformatie daarbij gegeven. Financiële begrippen worden kort uitgelegd in kaders. Hierna komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- Beleidskader(s) – paragraaf 5.1
- Overzicht ontwikkeling financiën – paragraaf 5.2
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing – paragraaf 5.3
- BBV-Kengetallen – paragraaf 5.4
- Onderhoud kapitaalgoederen – paragraaf 5.5
- Mee- en tegenvallers (DoeMee-onderzoek) – paragraaf 5.6
- Bevindingen – paragraaf 5.7

5.1 Beleidskader(s)

In de jaarrekeningen en de programmabegrotingen wordt naar twee door de gemeenteraad vastgestelde financiële beleidskaders verwezen. De uitgangspunten voor de Programmabegroting 2026 staan in de Nota Financieel Kader (NFK) 2026 en daarin staan ook maatregelen hoe om te gaan met structurele effecten van risico´s en de aanwending van reserves.[237] De NFK wordt elk jaar vastgesteld als opmaat naar de begroting van het volgende kalenderjaar. Daarnaast heeft de raad op 16 december 2025 de Financiële verordening gemeente Schiermonnikoog 2025 vastgesteld. Daarin staat in artikel 13: het college biedt de raad eens in de vier jaar een Nota Reserves en Voorzieningen aan. Deze nota wordt door de raad vastgesteld en behandeld:

- de toerekening en verwerking van rente over de reserves en voorzieningen.
- de vorming, besteding en opheffing van reserves en voorzieningen.

Uit de Jaarrekening 2017 blijkt dat er op 12 december 2017 een Nota Reserves en Voorzieningen is vastgesteld. In alle jaarrekeningen daarna wordt in ieder geval tot en met de Jaarrekening 2024 aangegeven dat een nadelig resultaat voor riolering volgens de vastgestelde Nota Reserves en Voorzieningen wordt onttrokken aan de Reserve resultaat riolering, maar er wordt niet verwezen naar het jaar van de nota, zodat onduidelijk is of er elke vier jaar een nieuwe nota is vastgesteld.[238] In de B&W-vergadering van 14 oktober 2025 heeft het college ingestemd met het raadsvoorstel om de nota Reserves en Voorzieningen 2025 vast te stellen. Echter, de raad heeft dit raadsvoorstel niet

[237] Programmabegroting 2026, p.4.
[238] Jaarrekening 2017, p. 117.

overgenomen met als reden dat deze vastgesteld dient te worden door de nieuwe gemeenteraad in 2026.

Ook in de Programmabegrotingen 2025 en 2026 wordt niet verwezen naar de Nota Reserves en Voorzieningen en alleen in de Bijlage Incidentele baten en lasten staat dat deze posten conform de richtlijn in de Financiële verordening worden vermeld en toegelicht. In de Financiële verordening gemeente Schiermonnikoog 2025 staat in art.ikel 17 dat het college bij de uitvoering van de financieringsfunctie de richtlijnen volgt zoals opgenomen in het gemeentelijke treasurystatuut, en ook in de Programmabegroting 2026 wordt gerefereerd aan het treasurystatuut.[239] Het huidige treasurystatuut is van 2015. Deze wordt in 2026 geactualiseerd.

In de Programmabegroting 2026 staat dat op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) in de begroting in afzonderlijke paragrafen beleidsrichtlijnen zijn vastgelegd over relevante beheersmatige aspecten.[240]

5.2 Overzicht ontwikkeling financiën

De gemeente Schiermonnikoog kent over de afgelopen jaren steeds een positief saldo van baten en lasten. Het saldo varieert tussen 21.000 en 505.000 euro (tussen 0 en 6% van de lasten). Er is geen duidelijke stijgende of dalende trend.

Tabel 5.1: Ontwikkeling (saldo) baten lasten

x 1.000 euro	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Resultaten								
Baten (realisatie	7.003	7.701	7.821	10.562	8.569	10.145	10.281	11.613
Lasten (realisatie)	6.908	7.556	7.316	10.490	8.501	9.651	10.261	11.531
Saldo (realisatie)*	**95**	**145**	**505**	**73**	**68**	**494**	**21**	**279**

* Het saldo van baten en lasten geeft aan of de begroting en rekening in evenwicht is of dat er een positief of negatief verschil is. Bij het saldo van baten en lasten wordt de inzet van middelen vanuit de reserves (of het toevoegen van middelen daaraan) niet meegerekend. Een negatief saldo betekent daardoor dat de gemeente meer kosten heeft gemaakt dan er opbrengsten waren en leidt tot het interen op het eigen vermogen (en omgekeerd bij een positief saldo).

Bron: Jaarrekeningen 2017-2024

Uit de – na toetsing door de provincie – aangepaste Programmabegroting 2026 blijkt dat een positief resultaat wordt verwacht voor 2026, maar sluiten 2027 en 2028 met een negatief saldo; het saldo wordt in 2029 weer positief. Het tekort wordt vooral veroorzaakt door een sterke korting op de algemene uitkering uit het Gemeentefonds en wordt opgevangen door bezuinigingen en hogere baten en via onttrekkingen uit de reserves.

[239] Programmabegroting 2026, p. 108.
[240] Programmabegroting 2026, p. 108.

Het positieve saldo wordt in de meeste jaren toegevoegd aan de algemene reserve. De raad besluit hierover op basis van het in de NFK gedane voorstel als opmaat naar de begroting van het volgend kalenderjaar. Opvallend is dat de algemene reserve over de periode 2017-2024 met 40% is afgenomen en de Bestemmingsreserve meer dan verdubbeld is. De Totale reserve is met 70% toegenomen. In de jaren 2019 en 2022 zijn er onverwacht erg hoge positieve resultaten die dan grotendeels worden toegevoegd aan specifieke bestemmingsreserves.

(Minimum)eisen Algemene reserve
De algemene reserve moet volgens de 'Handleiding Artikel 12 Financiële-verhoudingswet' positief zijn en de omvang moet groter zijn dan de zogenoemde 'artikel-12 norm'. In geval van artikel 12 moet een gemeente in de meerjarige begroting een buffer hebben van 2% van de uitkering gemeentefonds, algemene uitkering plus decentralisatie-uitkeringen en de ozb-capaciteit. Een minimale omvang is echter niet wettelijk vastgelegd.

Tabel 5.2: Ontwikkeling reserves*

x 1.000 euro	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Reserves**								
Algemene reserve	1.064	960	958	615	462	766	685	647
Bestemmingsreserves	1.320	1.298	1.298	2.959	2.746	2.715	3.479	3.34`1
Resultaatbestemming***	95	145	501	72	68	494	21	279
Totaal reserves	**2.479**	**2.403**	**2.760**	**3.647**	**3.276**	**3.976**	**4.185**	**4.266**

* Ultimo (einde jaar).
** Reserves zijn gespaarde middelen en vormen het eigen vermogen van een gemeente (op de balans). Reserves hebben verschillende doelen, zoals een buffer om toekomstige tegenvallers en/of verliezen op te vangen - de algemene reserve. Een hogere algemene reserve betekent een grotere financiële buffer en dus een grotere weerbaarheid tegen financiële tegenvallers. Tegelijkertijd is een te hoge algemene reserve mogelijk niet optimaal want dat geld wordt niet ingezet voor andere gemeentelijke doeleinden. Het rijk gaat er van uit dat iedere gemeente zelf in staat is de minimale omvang van de algemene reserve te bepalen. Daarnaast zijn er bestemmingsreserves. Deze gereserveerde middelen worden in de toekomst uitgegeven voor een specifiek doel. Het instellen, opheffen, vrijvallen, toevoegen, onttrekken en aanhouden van reserves raakt het budgetrecht van de gemeenteraad.
*** Resultaat bestemming = toevoeging van het saldo van baten en lasten aan de reserves.

Bron: Jaarrekeningen 2017-2024

Reserves programmabegroting 2025 en 2026

Het onderwerp financiën krijgt zeker aandacht in de gemeenteraad. Uit het gesprek met de afdeling financiën en de raadsleden blijkt dat men niet zozeer kijkt naar de BBV-kengetallen, maar vooral naar het resultaat en de reserves. Het gevoel is dat Schiermonnikoog er financieel redelijk goed voor staat en dat dat ook de komende jaren het geval zal zijn, ondanks dat men een forse investering in de nieuwbouw van het Leer- en Ontwikkelcentrum (LOC) heeft gedaan. De algemene uitkering "valt altijd wel mee" vanwege de meevallers gedurende het jaar waardoor er in tegenstelling tot de begroting toch een positief resultaat is wat wordt toegevoegd aan de algemene Reserve. Verder zijn er extra reserves uit de verkoop van de Eneco-aandelen en uit gelden van de Regiodeal waardoor men zich de noodzakelijke investeringen heeft kunnen permitteren.

Uit de Programmabegroting 2026 blijkt dat de verwachting is dat de algemene reserve iets toeneemt met ca. 3 ton, maar de bestemmingsreserves met ca. 1 miljoen afnemen. In de Programmabegroting 2026 zijn 12 bestemmingsreserves opgenomen voor 2026 die variëren van drie kleinere reserves van ruim 50.000 tot drie grote reserves van 350.000-580.000 euro voor duurzame energie, sociaal domein en de veerdam. Meest opvallend is dat de Reserve Sociaal Domein door jaarlijkse onttrekkingen van ca. anderhalve ton voor het aantrekken van extra formatie daalt van 440.000 begin 2025 tot een negatief bedrag kwam van 278.000 eind 2029. In de 1e begrotingswijziging die gelijktijdig met de begroting is vastgesteld wordt ten laste van de algemene reserve 278.000 euro bijgestort in de reserve Sociaal domein, waarmee het begrote saldo per 2029 uitkomt op afgerond 0. In de Programmabegroting 2025-2029 worden deze risico´s benoemd, maar niet zichtbaar zijn de onttrekkingen aan de Reserve Sociaal Domein zoals dat wel het geval is in de begroting voor 2026.

Tabel 5.3: Ontwikkeling reserves 2024-2029*

x 1.000 euro	***Realisatie 2024***	**Prognose 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**	**Begroting 2028**	**Begroting 2029**
Reserves	*jaarrekening*	begroting				
Algemene reserve (incl. resultaat en Eneco)	1.912	2.081	2.078	2.088	2.152	2.340
Bestemmingsreserves	2 355	2 139	1.986	1.802	1.606	1.401
Totaal reserves (eigen vermogen)	**4.266**	**4.221**	**4.064**	**3.890**	**3.759**	**3.741**

* Ultimo (einde jaar)

Bron: Programmabegroting 2026 en Jaarrekening 2024

5.3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Risico's en weerstandscapaciteit

In de Programmabegroting 2025 en 2026 worden de risico´s geïnventariseerd.[241] Het afdekken van de risico's gebeurt deels via afgesloten verzekeringen en deels via het treffen van voorzieningen. Voor de resterende risico's wordt per risico de kans van optreden benoemd en de impact en duur ingeschat. Hiermee wordt onderbouwd wat de benodigde weerstandscapaciteit moet zijn. Opvallend is dat het totaalbedrag van de risico´s, berekend op 739.000 euro in de tabel waarin de risico´s staan, in de programmabegrotingen van 2025 en 2026 exact gelijk zijn, terwijl er wel grote verschillen zijn in de toelichting. Meest opvallend is het verschil in de beoordeling van het risico Sociaal Domein (jeugdzorg). In 2025 is er veel zorg over de onzekerheid in dit domein m.b.t. de taken en de gevolgen voor de financiën als er een gezin komt dat specifieke zorg nodig heeft of dure woonaanpassingen nodig zijn. De kans bestaat dat de reserves dan niet voldoende zijn, maar die kans wordt niet groot (10%) geacht, waardoor voor deze reserves geen onttrekkingen worden begroot tot eind 2029. Hoewel het risico in 2026 identiek is in de

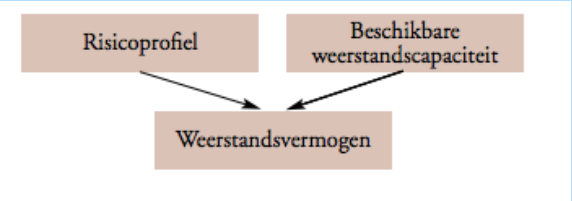
[241] Programmabegroting 2025, p. 94 e.v. en Programmabegroting 2026, p. 101 e.v.

risicotabel, worden nu wel onttrekkingen van jaarlijks ca. anderhalve ton in de begroting opgenomen voor het aantrekken van extra personeel. Maar in de begroting van 2026 wordt niks meer opgemerkt over de kans dat deze reserves onvoldoende zijn, terwijl de reserve wel daalt van 440.000 begin 2025 tot een negatief bedrag van 278.000 eind 2029 (zie hiervoor).

In beide jaren is er een risico van 500.000 euro met een kans van 50% opgenomen voor de bouw van het LOC. In de begroting van 2025 wordt dit risico gerelateerd aan prijsstingen, maar in 2026 ontbreekt een toelichting. Het lijkt erop (ook gezien de nummering van de toelichting op de risico's) dat het risico van LOC niet had moeten worden meegenomen in het totaal risico. De risico's zullen bij de jaarrekening herijkt worden.

Risico's en weerstandscapaciteit

Bij risico's (risicoprofiel) gaat het om de kans dat de gemeente geconfronteerd wordt met financiële tegenvallers. Gemeenten zijn verplicht om door middel van een systematische analyse de blootstelling aan risico's zo goed mogelijk in beeld te brengen vanuit de beschikbare weerstandscapaciteit.. Het kengetal weerstandsvermogen geeft aan in hoeverre de gemeente onvoorziene financiële tegenvallers kan opvangen zonder het uitvoeren van de begroting of bestaand beleid in gevaar te brengen. De *beschikbare weerstandscapaciteit* geeft aan hoeveel geld en mogelijkheden een gemeente heeft oftewel de onbenutte belastingcapaciteit en reserves. Daarnaast wordt de benodigde weerstands-capaciteit berekend: dat is het weerstandsvermogen dat nodig is gegeven de analyse van financiële risico's.

Tabel 5.4. Risico´s

In Programmabegroting 2025 genoemde risico´s (euro)		Bandbreedte	Factor	Impact	Kans	Kans x impact
1	Sociaal Domein > jeugdzorg	100.000	4	400.000	10%	40.000
2	Langdurige ziekte	70.000	2	140.000	50%	70.000
3	Bouw LOC (Lee- en Ontwikkelcentrum)	500.000	1	500.000	50%	250.000
4	ICT de Wadden	120.000	1	120.000	50%	60.000
5	Omgevingswet					p.m.
6	Project Aardgasvrije wijken	3.700.000	1	3.700.000	5%	185.000
7	Meerjaren onderhoudsplannen					p.m.
8	Beperkte arbeidsmarkt	200.000	1	200.000	50%	100.000
9	Overig (waaronder leningen, garantstelling)				10%	29.276
10	VVV	50.000	1	50.000	10%	5.000
	Totaal risico					**739.276**

Bron: Programmabegroting 2025, p. 95 en identiek in begroting 2026, p.101

Het absoluut grootste risico van 3,7 miljoen is voor het Project Aardgasvrije wijken, maar de kans dat dit zoch voordoet is slechts 5%. De toelichting is identiek in de begroting van 2025 en 2026, maar er wordt niet duidelijk uitgelegd waar het risico in zit en ook niet onderbouwd waarom het risicio (maar) 5% is. De tekst is ten tijde van de begroting 2026 nog niet aangepast aan het feit dat er nog niet is begonnen met het aanleggen van een warmtenet.

Er is namelijk besloten over te gaan naar individuele warmtepompen en daardoor is er niet langer sprake van een onrendabele top woningen waarvoor was begroot. Goedkeuring door het ministerie op deze wezenlijke wijziging was ten tijde van de begroting nog niet ontvangen. Wellicht is er daarom voor gekozen de tekst niet aan te passen. Wel blijkt uit het overzicht van de Incidentele baten en lasten dat de bedragen die aan dit project zijn gerelateerd in 2026 veel kleiner zijn dan in het overzicht van 2025, maar kennelijk heeft dit voor het risico geen gevolgen.

In de Programmabegroting 2025 wordt een éénmalige tegenvaller op toeristenbelasting van 285.000 euro genoemd omdat door Wagenborg is aangekondigd dat het heffingssysteem niet eerder dan 2026 kan worden ingevoerd.[242] De tegenvaller wordt gedekt uit de algemene reserve. Dit wordt verder niet als een risico benoemd, maar uit de NFK 2026-2029 blijkt dat deze tegenvaller zich ook in 2026 zal voordoen en voor de helft zal worden gedekt uit de algemene reserve en de andere helft uit de exploitatie. De algemene Reserve kan, volgens de stukken, in de komende jaren weer worden aangevuld uit hogere inkomsten van de toeristenbelasting. In de Programmabegroting 2026 wordt hier niets over opgemerkt, terwijl het probleem met Wagenborg nog niet lijkt opgelost.

Met betrekking tot het weerstandsvermogen zijn er opvallende verschillen tussen de programmabegrotingen van 2025 en 2026. In de begroting voor 2025 bedraagt het saldo van de algemene reserve eind 2025 ca. 270.000 euro. Daarnaast zijn van de bestemmingsreserves 1,3 miljoen euro vrij besteedbaar, omdat daar geen verplichtingen onder liggen. Daarom tellen deze ook mee voor de incidentele weerstandscapaciteit. De incidentele weerstandscapaciteit komt daarmee eind 2025 uit op 1.585.944 euro en is daarmee ruim voldoende voor het berekende financiële risico van 739.000 euro.[243]

Tabel 5.5 Weerstandscapaciteit	
	Realisatie 2024 (euro)
Algemene Reserve	269.915
Reserve Eneco	808.601
Reserve Sociaal Domein	432.428
Reserve Toerisme	75.000
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	**1.585.944**
Bron: Programmabegroting 2025, p. 95	

In de begroting voor 2026 staat de volgende tabel.

Soort Reserve	Bedrag in €
Algemene Reserve	1.091.649
Reserve Eneco	986.334
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	2.077.983

[242] Programmabegroting 2025, p. 10.
[243] Programmabegroting 2025, p.99.

De incidentele weerstandscapaciteit komt eind 2026 uit op 2.078.000 euro en is daarmee ruim voldoende voor het financieel risico van 739.000 euro.

Weerstandsvermogen als een ratio

Het weerstandsvermogen wordt ook wel uitgedrukt als een ratio (verhoudingsgetal): de beschikbare weerstandscapaciteit gedeeld door de benodigde weerstandscapaciteit. Er bestaan geen wettelijke normen voor de hoogte van het benodigde weerstandsvermogen. De gemeente Schiermonnikoog hanteert een waarderingstabel waarbij een ratio > 2 geldt als úitstekend', tussen 1,0-1,4 als 'voldoende' en <0,8 als 'onvoldoende'. Bij een financieel risico van 739.000 euro (tabel 5.4) en een incidentele weerstandscapaciteit van 1.586.000 euro (tabel 5.5) is de waarde van deze ratio 2,1. Opvallend is wel dat in de tekst op dezelfde pagina een weerstandscapaciteit wordt genoemd van 1.681.000 en een ratiowaarde van 2,0.[244] Op basis daarvan wordt geconcludeerd dat het weerstandsvermogen nog net "uitstekend" is, maar wel lager dan bijvoorbeeld vermeld in de jaarrekening 2022 (4,8). Omdat het risico in de Programmabegroting 2026 exact gelijk is aan dat in 2025, maar de weerstandscapaciteit is gestegen tot ruim 2 miljoen stijgt de ratiowaarde naar 2,8 ("uitstekend").

5.4 BBV-kengetallen

In de paragraaf Weerstandsvermogen van de begroting en rekening zijn alle (verplichte) kengetallen opgenomen, ook met een toelichting. Op basis van de gegevens uit de Jaarrekeningen 2017-2024 en de Programmabegroting van 2025 en 2026 ontstaat het volgende beeld.

- De ***netto schuldquote*** is tot 2024 gehalveerd tot 43% volgens de jaarrekeningen en zijn daarmee zeer veilig en veel lager dan de 110% opgenomen in de begroting 2024. Maar volgens de Programmabegroting 2026 was de schuldquote in de Jaarrekening 2024 al wel gestegen tot 110% en stijgt nog iets verder tot 2029. De oorzaak is een lening van 9 miljoen voor de nieuwbouw van het Leer- en Ontwikkelings Centrum. Daarmee komt de schuldquote dicht bij de norm van 130% waarbij de VNG adviseert de schuldenlast af te bouwen als die norm wordt overschreden. Door een nog niet verwerkte bijdrage van 1 miljoen euro uit de Regiodeal kan de netto schuldquote dalen.[245]
- Voor de **netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen** geldt het zelfde beeld.
- De **solvabiliteitsratio** stijgt langzaam van net onder de 25% naar 40% in 2024, maar volgens de Programmabegroting 2026 is de ratio in 2024 in de jaarrekening 2024 al gedaald tot 21% en daalt die verder tot 18%. Bij solvabiliteit van minder dan 20% wordt dat door de VNG norm gezien als erg risicovol. De begroting stelt dat er geen harde normen voor de waarde die de solvabiliteit hefet, zijn – zeker niet voor gemeenten. Veel van de activa van de gemeente zijn immers niet verhandelbaar, zo wordt gesteld.[246]

[244] Programmabegroting 2025, p.99.
[245] Programmabegroting 2026, p. 106.
[246] Programmabegroting 2026, p. 106.

- De **structurele exploitatieruimte** is steeds positief, maar daalt in 2024 tot nul. In de programmabegroting 2026 wordt verwacht dat die negatief wordt vanaf 2027.

Tabel 5.6: BBV-kengetallen

Verplichte kengetallen BBV	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Netto schuldquote	89%	82%	70%	42%	58%	66%	52%	43%
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	85%	76%	65%	38%	52%	62%	47%	37%
3. Solvabiliteitsratio	24%	22%	26%	35%	29%	28%	26%	40%
4. Structurele exploitatieruimte	3%	2%	1%	1%	2%	7%	6%	0%
5. Grondexploitatie	0%	0%	0%	2%	6%	6%	5%	5%
6. Belastingcapaciteit	111%	114%	110%	107%	97%	96%	97%	98%

Netto schuldquote: de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen (baten); dit geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de gemeentefinanciën.
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen; als een hoge schuld komt door leningen, die vervolgens zijn doorgegeven (aan bijvoorbeeld een woningbouwcorporatie) en ook weer worden afgelost, is dat niet zo'n probleem; deze indicator geeft dat aan.
Solvabiliteitsratio: eigen vermogen als percentage van het totale vermogen; dit geeft een indicatie van het vermogen om langlopende schulden te kunnen terugbetalen.
Grondexploitatie: de grondpositie (de waarde van de grond) van de gemeente ten opzichte van de totale (geraamde) baten van de gemeente; relevant is vooral de situatie dat gemeenten leningen hebben afgesloten voor de aanschaf van grond en dus een schuld hebben en wat de mogelijk opbrengst is bij verkoop van de grond bij (realisatie van) een bouwproject.
Structurele exploitatieruimte; het saldo van de structurele baten en lasten, gecorrigeerd voor de incidentele posten en reserves, gedeeld door de totale baten; een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van de leningen) te dekken.
Belastingcapaciteit: vergelijking van gemeentelijke woonlasten (ozb, rioolheffing en reinigingsheffing) met het landelijk gemiddelde; dit geeft inzicht in de mate waarin een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen door hogere lokale belastingen en/of heffingen.

Bron: Jaarrekeningen 2017-2024

- De **grondexploitatie** is de hele periode positief en blijft volgens de Programmabegroting 2026 tot 2029 constant op 5% net zoals in 2023 en 2024 en is daarmee positiever dan in de Programmabegroting van 2025, waarin na 2024 een negatief kengetal wordt verwacht, wat betekent dat er na 2024 meer inkomsten dan uitgaven zijn aan de grondexploitatie. Risico´s worden jaarlijke bepaald en kennelijk is dit risico in de loop van dit jaar afgenomen.[247]
- Bij het BBV-kengetal **belastingscapaciteit** wordt een berekening gemaakt van de gemeentelijke woonlasten (ozb, rioolheffing en reinigingsheffing) en die wordt vergeleken met het landelijk gemiddelde.[248] Uit de tabel blijkt dat de woonlasten relatief hoog waren, maar langzaam zijn gedaald naar het landelijk gemiddelde. Schiermonnikoog heeft van alle Friese gemeenten de op twee na hoogste woonlasten. Uit de Programmabegroting 2026 blijkt dat het kengetal voor de belastingcapacitieit in 2029 weer stijgt naar 104% en dat er dus niet echt ruimte is een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar op te vangen door hogere lokale woonbelastingen.[249]

[247] Programmabegroting 2025, p. 93 en 101 en 2026, p.107.
[248] Ozb = onroerende-zaakbelasting.
[249] Programmabegroting 2026, p. 107.

Tabel 5.7: BBV-kengetallen 2024-2029						
Kengetallen	***2024***	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**
	Jaarrekening	Prognose	Begroting			
Netto schuldquote	110%	95%	123%	124%	124%	118%
Gecorrigeerde netto schuldquote	120%	93%	121%	124%	123%	117%
Solvabiliteit	21%	19%	19%	18%	18%	18%
Grondexploitatie	5%	5%	5%	5%	5%	5%
Structurele exploitatieruimte	0%	1,5%	0,9%	-1,6%	-1,8%	-0.8%
Belastingcapaciteit	98%	102%	103%	103%	104%	104%
Bron: Programmabegroting 2026-2029, p.106-107						

In de Programmabegroting 2026 zijn alle verplichte BBV-kengetallen opgenomen en worden die kort toegelicht. Maar er wordt geen waarderingstabel gehanteerd voor de BBV-kengetallen, alleen maar voor het weerstandsvermogen. Uit het interview met de raadsleden blijkt dat de raadsleden niet zozeer hechten aan het realiseren van 'mooie' BBV-kengetallen, maar meer aan dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is en dat lukt volgens de aanbiedingsbrief bij de Programmabegroting 2026.[250] Daarin wordt gesteld dat de gemeente vanaf 2024 geld tekort zou komen door een lagere uitkering van het Rijk, maar dat in de NFK 2026 concrete ombuigingsmaatregelen en bedragen gespecificeerd voor in totaal 300-400.000 waarmee een sluitende meerjarenrbegroting kan worden gepresenteerd.[251] In de begroting wordt constateert dat door deze maatregelen de gemeente financieel gezond is, maar om dit te blijven er scherp op de ontwikkeling van de baten en lasten moet worden blijven gelet en daar waar nodig bijgestuurd.

Belastingcapaciteit en toeristen- en forensenbelasting

Het BBV-kengetal onbenutte belastingcapaciteit is voor Schiermonnikoog boven de 100% en dat suggereert dat er voor Schiermonnikoog nauwelijks ruimte is voor meer inkomsten door hogere lokale belastingen. Maar het BBV-kengetal is gebaseerd op de woonlasten en is daardoor voor de eilanden beperkt relevant omdat die veel meer opbrengsten halen uit de toeristen- en forensenbelasting dan uit de ozb. Uit de Jaarrekening 2024 blijkt dat van de totale opbrengst van 3 miljoen aan lokale heffingen slechts 0,7 miljoen binnenkomt via de ozb, naast 1,8 miljoen via de toeristenbelasting en 0,4 miljoen via de forensenbelasting.[252] Gezamenlijk zijn toeristenbelasting en forensenbelasting goed voor 19% van de totale baten in 2024.

De opbrengsten van de toeristenbelasting zouden vanaf 2024 naar verwachting met 3-4 ton extra gaan toenemen omdat de technische inningsproblemen via de bootkaartjes door Wagenborg zouden worden opgelost en het tarief per overnachting is verhoogd. Maar later bleek dat de technische problemen pas in 2026 opgelost zullen worden. Het tarief per overnachting is in dezelfde orde van grote als voor de andere Waddeneilanden, maar de

[250] P. 4.

[251] NFK, p. 8.

[252] Programmabegroting 2026, p.74. Zie ook de Box met een vergelijking van de Toeristenbelasting en de Forensenbelasting tussen de eilanden onderling en met het landelijk gemiddelde.

grondslag verschilt. Een hoger tarief kan de opbrengsten verder verhogen, maar mogelijk ook het aanpassen van de grondslag op basis van inning op basis van het werkelijke aantal overnachtingen. Uit de Verordening Toeristenbelasting 2026 blijkt dat de belasting wordt geheven op basis van het aantal overnachtingen, maar dat de werkelijk gehanteerde grondslag is gebaseerd op een gemiddeld benuttingspercentage van 75% van het werkelijk aantal slaapplaatsen en een gemiddeld bezettingspercentage van 75% van het maximale aantal overnachtingen van 365 per jaar. Dat betekent dat 0,75 x 0,75 = 0,56% aan belasting wordt geïnd van het maximaal mogelijke als alle bedden het hele jaar allemaal bezet worden. Het is niet duidelijk hoeveel de opbrengst zou bedragen als belasting zou worden geïnd over het werkelijk aantal overnachtingen zoals op andere eilanden gebeurd op basis van het nachtregisten. Het systeem van Schiermonnikoog lijkt het ook mogelijk te maken dat bij hoge bezettingsgraden ondernemers toeristenbelasting bij gasten in rekening brengen die niet hoeft worden afgedragen.

De forensenbelasting bedraagt in 2026 op Schiermonnikoog 0,2964% van de WOZ-waarde en dit wordt jaarlijks geïndexeerd. Schiermonnikoog hanteert een uniform tarief en geen staffel of een maximum per woning, een vast tarief per woning of per slaapplaats in een woning.

Incidentele baten en lasten

In de Programmabegroting 2025 is op het volgens de BBV voorgeschreven overzicht van incidentele baten en lasten opgenomen.[253] De baten en lasten voor 2025 houden elkaar in evenwicht en bedragen beide ca. 3 miljoen euro, waarvan ruim 2 miljoen gerelateerd zijn aan het Project Aardgasvrij Eiland. Voor de jaren daarin zijn de incidentele baten en lasten veel lager ingeschat en dat blijkt ook uit de Programmabegroting 2026 want daar zijn de incidentele baten en lasten ook ongeveer in evenwicht, maar is de totale omvang van ca. 750.000 maar een kwart van die in 2025.[254]

5.5 Onderhoud kapitaalgoederen

De gemeente Schiermonnikoog rekent in de Programmabegroting 2026 (p.92-93) tot de kapitaalgoederen wegen, lichtmasten, openbaar groen, jachthaven, riolering en gebouwen. Dit is conform de verplichte onderdelen, maar wel eiland specifiek ingevuld. De Provincie Fryslân houdt toezicht op het duurzaam in stand houden van kapitaalgoederen, met name het voorkomen van achterstallig onderhoud. Een onderhoudsplan mag maximaal 5 jaar oud zijn en daarom werkt de gemeente volgens de begroting 2025 waar nodig aan de vernieuwing van de onderhoudsplannen. In onderstaande tabel uit de begroting 2026-2029 staat het overzicht van de door het college of de

Kapitaalgoederen
Kapitaalgoederen zijn de zaken die de gemeente nodig heeft om de diensten en goederen die zij aan haar burgers levert te produceren; het gaat vaak om zaken met een hoge waarde die meerdere jaren meegaan. In de paragraaf 'onderhoud kapitaalgoederen' van de gemeentelijke begroting moeten ten minste de volgende kapitaalgoederen staan: wegen, riolering, water, groen en gebouwen.
Van deze kapitaalgoederen moeten het beleidskader, de financiële consequenties die uit het beleidskader voortvloeien en een vertaling van de financiële consequenties in de begroting zijn opgenomen.

[253] P.140-141.
[254] P.140-141.

raad vastgestelde beheer- en onderhoudsplannen. Daarvan zijn die voor de gemeentelijke gebouwen, haven, water en riolering, veerdam, verlichting zoals aangekondigd recent geactualiseerd en met die voor openbaar groen is men nog bezig. Al met al beschikt de gemeente Schiermonnikoog over actuele beheer- en onderhoudsplannen voor haar kapitaalgoederen die nu bijna voldoen aan de normen van de provincie. Alleen het Groenbeheerplan moet nog geactualiseerd worden en in 2026 het Onderhoudsplan veerdam.

Tabel 5.8: Kaptaalgoederen	
	Jaren
MOP gemeentelijke gebouwen	2025 - 2035
Beheerplan Waddenhaven Schiermonnikoog	2026 - 2035
Onderhoudsplan veerdam	2017 - 2026
Water- en rioleringsprogramma	2026 - 2035
Beheerplan Openbare Verlichting en Elektrische Installaties	2026 - 2035
Beheerplan wegen en paden	2023 - 2032
Groenbeheerplan	2008

In totaal zijn in de Programmabegroting 2026 in de staat van reserves en voorzieningen voor onderhoud van de kapitaal goederen gemeentelijke gebouwen, riolering, wegen en jachthaven eind 2025 voorzieningen beschikbaar van ca. 1,5 miljoen euro en daarnaast 1 miljoen euro aan bestemmingsreserves voor lichtmasten, veerdam riolering, jachthaven. Voor de jachthaven en de riolering zijn zowel een voorziening als een bestemmingsreserve is opgenomen. Voor riolering is de reserve om tariefstijging van de rioolheffing af te vlakken, en de voorziening is er om sterke fluctuaties bij de uitvoering van het gemeentelijk rioleringsplan op te vangen. Voor de jachthaven heeft de reserve betrekking op het baggeren, de voorziening is voor het opvangen van sterke fluctuaties in onderhoud.

5.6 Mee- en tegenvallers (DoeMee onderzoek)

In een analyse door Radboud Universiteit Nijmegen naar mee- en tegenvallers (in het kader van het zogenoemde DoeMee onderzoek van de Nederlandse Vereniging van Rekenkamers) zijn voor de gemeente Schiermonnikoog de volgende bevindingen gedaan. Het gaat om mee- en tegenvallers bij zowel lasten als baten van de gemeente over de jaren 2017-2024.[255]

- In 2019 en 2022 zijn er onverwacht hoge positieve saldo van baten en lasten en die worden toegevoegd aan de reserves. In 2019 was dat voor de helft door een hogere algemene uitkering en een 20 tal kleinere meevallers. In 2022 waren er ruim 40 kleine meevallers.
- De afwijkingen in 2020 zijn voor het overgrote deel corona gerelateerde mee- en tegenvallers. Maar de meevallers domineren door bijna 300.000 euro compensatie van het Rijk voor gemiste toeristenbelasting en 150.000euro minder onttrekking aan de reserve toeristenbelasting omdat de opbrengsten uiteindelijk meevielen. Voor opruimwerkzaamheden van de MS Zoë zijn in 2020 geen tegenvallers te vinden. De

[255] DoeMee-onderzoek 2025, Onderzoek onderbesteding, Radboud Universiteit Nijmegen/Vereniging van Rekenkamers.

gemeente heeft in 2019 ca. 90.000 euro ontvangen voor gemaakte kosten van het Min. I&W die dit weer verhaald op de rederij.

- De afwijkingen in 2023/2024 bij onderwijs hangen samen met de overdracht van de Samenwerkingsschool Yn de Mande aan de gemeente.
- In een kleine gemeente zijn schommelingen in het sociaal domein vooral groot als bij WMO-individueel er een geval meer of minder is. Dit risico wordt onderkend en daarom is er een bestemmingsreserve Sociaal Domein ingevoerd.
- De afwijking overig bezit in 2020 van ca. 1 miljoen euro komt door de verkoop van de aandelen Eneco. De opbrengst is ondergebracht in de Reserve Eneco. Die is in principe vrij besteedbaar, maar wordt vooral ingezet voor duurzaamheidsprojecten, in het bijzonder voor gemeentelijk vastgoed. Uitgaven in deze reserve worden in beginsel weer aangevuld (een soort revolving fund).
- De tegenvallers bij personeel en inhuur zijn een gevolg van een inhaalslag in de uitvoering. Vanwege de krappe arbeidsmarkt zijn de tegenvallers groter bij inhuur, o.a. van RO projectleiders en handhavers.
- De meevaller in de rente in 2024 komt door dat de gemeente in dat jaar meer rente heeft ontvangen dan betaald en dan komt dat bij taakveld treasury terecht en niet bij de andere taakvelden.

5.7 Bevindingen

- De gemeente hanteert als beleidskader de jaarlijks door de raad als opmaat naar de begroting van het volgende kalenderjaar vast te stellen Nota Financieel Kader (NFK). Daarin staan uitgangspunten voor de Programmabegroting en staan ook maatregelen hoe om te gaan met structurele effecten van risico´s en de aanwending van reserves. Daarnaast heeft de raad op 16 december 2025 de Financiële verordening gemeente Schiermonnikoog 2025 vastgesteld.
- In deze stukken wordt ook gerefereerd aan een Nota Reserves en Voorzieningen en het Treasurystatuut. De laatste versies hiervan zijn van resp. 2017 en 2015 maar nergens te vinden en niet meer actueel en zullen door de nieuwe gemeenteraad in 2026.worden geactualiseerd.
- De gemeente kent structureel een overschot, vooral vanaf 2020, dat grotendeels wordt gebruikt voor het vergroten van de algemene reserve en bij grote overschotten ook voor het vergroten van bestemmingsreserves.
- De Algemene reserve is over de periode 2017-2024 met 40% afgenomen en de bestemmingsreserves zijn meer dan verdubbeld, maar er ontbreken doelen of richtlijnen voor de omvang. Uit de Programmabegroting 2026 blijkt dat verwacht wordt dat de algemene reserve weer gaat toenemen met ca. 3 ton en de bestemmingsreserves met een miljoen gaan afnemen. Het is niet erg duidelijk waarom hiervoor is gekozen.
- Een ‘top-10’ van financiële riscio’s is beschreven en per risico beoordeeld op kans en mogelijke financiële impact en duur. Opvallend is dat de inschatting van de risico´s identiek is in de Programmabegrotingen voor 2025 en 2026, maar er zijn grote verschillen in de toelichting. Het grootste risico met een hoge kans is volgens de begroting van 2025 dat van prijssstijging voor de bouw van het LOC en dat staat ook nog in de begroting van 2026, maar zonder enige toelichting. Omdat de bouw klaar is, is de vraag of dit risico nog steeds bestaat. Iets dergelijks doet zich ook voor bij het risico Aardgasvrije wijken en het Sociaal Domein.

- Het weerstandsvermogen en de weerstandscapaciteit zijn gekwantificeerd en weergegeven in een ratio, welke 2 bedraagt en dat wordt beoordeeld als ´uitstekend´ volgens de normen die de gemeenten hanteert en conform die van de VNG zijn. Er zijn opvallende verschillen tussen de begrotingen 2025 en 2026 m.b.t. de berekening van de omvang van de weerstandscapaciteit en welke reserves daartoe gerekend worden en de mate waarin deze vrij besteedbaar zijn.
- Alle kengetallen conform de BBV zijn kwantitatief weergegeven met een beknopte toelichting, maar voor dezelfde jaren verschillen de cijfers in de jaarrekeningen en de programmabegrotingen. Door de investeringen in het LOC naderen de schuldquote en de solvabiliteit kritische waarden. De gehanteerde belastingcapaciteitsindicator gebaseerd op de woonlasten biedt nauwelijks ruimte. Mogelijke extra inkomsten kunnen worden verkregen uit de toeristenbelasting, want met name die belasting brengt veel meer op dan de andere lokale heffingen en daar lijkt nog ruimte te zijn door de grondslag te verruimen. Maar de raad heeft besloten dit niet te doen..
- De incidentele kosten en baten bedragen volgens de Programmabegroting 2025 ca. 3 miljoen, maar dit komt voor 2,5 miljoen door het Programma Aardgasvrije Wijken. Voor de jaren daarna is de omvang van deze bedragen maar een kwart en dat blijkt ook uit de Programmabegroting 2026.
- De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen omvat de verplichte onderdelen. De mate van onderhoud en dus de hoogte van de onderhoudsuitgaven zijn gebaseerd op door de raad recente vastgestelde herziene beheer- en onderhoudsplannen. Al met al beschikt de gemeente Schiermonnikoog over actuele beheer- en onderhoudsplannen voor haar kapitaalgoederen die bijna voldoen aan de actualiteitsnormen van de provincie. Niet duidelijk is waarom voor de jachthaven en de riolering zowel een voorziening als een bestemmingsreserve is opgenomen.

BIJLAGEN

Bijlage I – Paragrafen BBV

Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
Geraadpleegd op 07-07-2025.
Geldend van 17-04-2025 t/m heden

Titel 2.3. De paragrafen

Artikel 9

1. In de begroting worden in afzonderlijke paragrafen de beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot relevante beheersmatige aspecten, alsmede tot de lokale heffingen.

2. De begroting bevat ten minste de volgende paragrafen, tenzij het desbetreffende aspect bij de provincie onderscheidenlijk gemeente niet aan de orde is:

a. lokale heffingen;
b. weerstandsvermogen en risicobeheersing;
c. onderhoud kapitaalgoederen;
d. financiering;
e. bedrijfsvoering;
f. verbonden partijen;
g. grondbeleid;
h. openbaarheid.

Artikel 10

De paragraaf betreffende de lokale heffingen bevat ten minste:

a. de geraamde inkomsten;
b. het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
c. een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd;
d. een aanduiding van de lokale lastendruk;
e. een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid.

Artikel 11

1. Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen:

a. de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de provincie onderscheidenlijk gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken;
b. alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie.

2. De paragraaf betreffende het weerstandsvermogen en risicobeheersing bevat ten minste:

a. een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
b. een inventarisatie van de risico's;
c. het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's;
d. een kengetal voor de:
    1a°. netto schuldquote;
    1b°. netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
    2°. solvabiliteitsratio;
    3°. grondexploitatie;
    4°. structurele exploitatieruimte; en
    5°. belastingcapaciteit.
e. een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

3. Bij ministeriële regeling worden nadere regels gesteld over de wijze waarop de kengetallen, genoemd in het tweede lid, onderdeel d, door provincies en gemeenten worden vastgesteld en in de begroting en het jaarverslag worden opgenomen.

Artikel 12

1. De paragraaf betreffende het onderhoud van kapitaalgoederen bevat ten minste de volgende kapitaalgoederen:

a. wegen;
b. riolering;
c. water;
d. groen;
e. gebouwen.

2. Van de kapitaalgoederen, bedoeld in het eerste lid, wordt aangegeven:
a. het beleidskader;
b. de uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties;
c. de vertaling van de financiële consequenties in de begroting.

Artikel 13

De paragraaf betreffende de financiering bevat in ieder geval de beleidsvoornemens ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille en geeft inzicht in de rentelasten, het renteresultaat, de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend en de financieringsbehoefte.

Artikel 14

De paragraaf betreffende de bedrijfsvoering bevat:

a. de stand van zaken van de bedrijfsvoering;
b. de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering;
c. informatie over de financiële rechtmatigheid;
d. de maatregelen die worden ondernomen om rechtmatigheidsfouten en onduidelijkheden met betrekking tot de financiële rechtmatigheid te voorkomen.

Artikel 15

1. De paragraaf betreffende de verbonden partijen bevat ten minste:

a. de visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen;
b. de lijst van verbonden partijen, die wordt onderverdeeld in:
    1°. gemeenschappelijke regelingen;
    2°. vennootschappen en coöperaties;
    3°. stichtingen en verenigingen, en,
    4°. overige verbonden partijen;

c. de lijst van verbonden partijen.

2. In de lijst van verbonden partijen wordt ten minste de volgende informatie opgenomen:

a. de wijze waarop de provincie onderscheidenlijk de gemeente een belang heeft in de verbonden partij en het openbaar belang dat ermee gediend wordt;
b. het belang dat de provincie onderscheidenlijk de gemeente in de verbonden partij heeft aan het begin en de verwachte omvang aan het einde van het begrotingsjaar;
c. de verwachte omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het begrotingsjaar;
d. de verwachte omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het begrotingsjaar;
e. de eventuele risico's, als bedoeld in artikel 11, eerste lid, onderdeel b, van de verbonden partij voor de financiële positie van de provincie onderscheidenlijk gemeente.

Artikel 16

De paragraaf betreffende het grondbeleid bevat ten minste:

a. een visie op het grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's die zijn opgenomen in de begroting;
b. een aanduiding van de wijze waarop de provincie onderscheidenlijk gemeente het grondbeleid uitvoert;
c. een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
d. een onderbouwing van de geraamde winstneming;
e. de beleidsuitgangspunten omtrent de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van de grondzaken.

Artikel 16a

De paragraaf betreffende openbaarheid, bedoeld in artikel 3.5 van de Wet open overheid, geeft ten minste inzicht in de beleidsvoornemens inzake de toepassing van de artikelen 3.1, 3.3, 3.3a en hoofdstuk 4 van de Wet open overheid en de wijze waarop toepassing is gegeven aan deze beleidsvoornemens.

Bijlage II – Financieel toezicht provincie

Toetspuntenlijst voor financieel toezicht

Algemene informatie	
1	Zijn de begroting en jaarrekening, inclusief amendementen en begrotingswijzigingen, tijdig ingezonden?
2	Presenteert de gemeente zelf cijfermatig, minimaal conform het voorbeeld in de Notitie structurele en incidentele baten en lasten van de Commissie BBV, dat het begrotingsjaar structureel in evenwicht is?
3	Is de algemene uitkering reëel geraamd op basis van tenminste de meicirculaire van BZK?
4	Is er sprake van een positief structureel saldo bij de laatste jaarrekening?
Incidentele baten en lasten	
5	Is het verplichte overzicht van incidentele baten en lasten conform de regelgeving opgesteld en toegelicht?
Kapitaalgoederen	
6	Kan de gemeente de volle jaarlasten van de nog te realiseren (her)investeringen opvangen binnen een structureel sluitende begroting?
7	Beschikt de gemeente over recente, door de raad vastgestelde, (meerjarige) beheerplannen voor wegen (inclusief kunstwerken), riolering, water, groen en gebouwen?
8	Is het benodigde onderhoudsbudget van genoemde kapitaalgoederen (voortvloeiend uit het door de raad vastgestelde kwaliteitsniveau) reëel verwerkt in de (meerjaren)begroting?
9	Blijkt uit de begroting dat er sprake is van achterstallig onderhoud bij de genoemde kapitaalgoederen?
Realiteit van de ramingen	
10	Zijn geraamde ombuigingen en/of taakstellingen reëel en/of weinig risicovol? Dit mede in relatie tot eventuele afwijkingen van de loon- en prijsstijgingen volgens de gehanteerde circulaire.
11	Zijn de bijdragen van de deelnemende gemeenten in de vastgestelde begroting van de GR overeenkomstig opgenomen in de begroting van de deelnemende gemeenten?
Grondexploitaties	
12	Is er voor geprognosticeerde verliezen van grondexploitatiecomplexen een adequate verliesvoorziening gevormd?
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	
13	Voldoet de gemeente voor het weerstandsvermogen aan haar eigen vastgestelde norm?
14	Is er naar het oordeel van de toezichthouder voldoende weerstandsvermogen in relatie tot de gekwantificeerde risico's?
Algemeen eindoordeel	
15	Is het begrotingsjaar (op basis van bovenstaande beantwoorde vragen) naar het oordeel van de toezichthouder structureel en reëel in evenwicht?

Bron: overgenomen van provincie Fryslân

Bijlage III – Bestuurlijke reacties

Bestuurlijke reactie Texel

Postadres
Postbus 200
1790 AE Den Burg

Bezoekadres
Emmalaan 15
1791 AT Den Burg

T 14 0222
E gemeente@texel.nl
I www.texel.nl

Zaaknummer	3721146	Contactpersoon	Timo Polderman
		Telefoonnummer	06-25248049
		E-mailadres	TPolderman@texel.nl
Onderwerp	Bestuurlijk wederhoor - De financiële positie van de gemeenten en sturing door de raad		Verzenddatum 20-02-2026

Geachte leden van de rekenkamercommissie,

Hartelijk dank voor het toezenden van uw concept rapport met betrekking tot de financiële positie van de gemeente en sturing van de raad. We spreken onze waardering uit over de duidelijk opgestelde bevindingen en concrete aanbevelingen uit het onderzoeksrapport.

Voordat we ingaan op de bevindingen en aanbevelingen willen we een algemene reactie geven. De gemeente Texel heeft de afgelopen jaren ingezet om de beleidscyclus (voorheen P&C cyclus) te verbeteren. Zo worden geen aparte raadsvoorstellen met financiële gevolgen aangeboden aan de raad en zijn er 3 financiële beslismomenten in het jaar. Dit zorgt ervoor dat de raad beter de kaderstellende rol kan oppakken en zorgt voor rust in de beleidscyclus. De financiële verordening is in december 2025 vastgesteld door de raad en daarin geeft de raad kaders mee om bijvoorbeeld het aantal overhevelingen te verminderen met als doel te zorgen voor een realistische planning en het doen van uitgaven.

We weten ook dat we nog niet klaar zijn. De bevindingen uit het rekenkameronderzoek sterken ons in onze opvatting. Daarnaast wachten we de uitkomsten van het BMC onderzoek af. Samen met onze eigen bevindingen zullen wij de beleidscyclus verder verbeteren.

Hieronder per bevinding een reactie:

1. De gemeente hanteert twee relatief actuele en door de raad vastgestelde beleidskaders. Deze zijn redelijk algemeen van aard, bijvoorbeeld de richtlijn dat het aantal bestemmingsreserves “minimaal” dient te zijn. De norm van minimaal 2 miljoen euro algemene reserve staat in één van de nota’s.

Reactie gemeente Texel:
De gemeente Texel kan zich vinden in deze bevinding. Bij de volgende actualisatie van de nota reserves en voorzieningen en de Nota risicomanagement en weerstandsvermogen

zal gekeken worden naar het specificeren van dit beleidskader, om ze minder algemeen van aard te maken. Ook zal gekeken worden naar de ondergrens van de minimale algemene reserve van 2 miljoen euro.

2. De gemeente kent structureel een overschot, vooral vanaf 2020, dat grotendeels wordt gebruikt voor vergroten van de algemene reserve. Het toevoegen van het positieve resultaat aan de algemene reserve wordt gedaan op basis van een algemene richtlijn en lijkt min of meer een automatisme.

Reactie gemeente Texel:
De gemeente Texel kan zich vinden in deze bevinding. Het beleid is om het resultaat na bestemming in de algemene reserve te storten, maar dit is geen doel op zich. Het is aan de raad om hierin andere keuzes te maken voor het jaarrekeningresultaat.

3. De financiële positie is stevig: de algemene reserve ligt zeer ruim boven de norm en ook de weerstandsratio is zeer hoog. In de jaarrekening, begroting en de Nota risicomanagement en weerstandsvermogen is geen duidelijke onderbouwing te vinden van de keuze voor zo'n hoge algemene reserve en weerstandsratio.

Reactie gemeente Texel:
De gemeente Texel kan zich vinden in deze bevinding. Zie daarnaast onze reactie op bevinding 1.

4. De bestemmingsreserves zijn ook sterk toegenomen, met name vanwege 'afkoop' van groot onderhoud van de haven Oudeschild door RWS en door een administratieve afspraak (tussenrekening voor overloop van niet-bestede middelen).

Reactie gemeente Texel:
De gemeente Texel kan zich vinden in deze bevinding.

5. De verschillen tussen jaarrekening en (opeenvolgende) begrotingen maakt sturing op de algemene reserve lastig. De lagere cijfers in de begroting geven niet een realistisch beeld van de financiële positie zoals die achteraf uit de jaarrekening blijkt. Het betekent ook dat het zicht op wat de werkelijke beleidsruimte is bij de begrotingsbehandeling minder duidelijk is.

Reactie gemeente Texel:
De gemeente kan zich vinden in deze bevinding. Om hierop beter grip te krijgen heeft de gemeente een onderzoek laten doen naar de "stille baten en lasten". De uitkomsten van dit onderzoek worden in de begrotingsvoorbereiding 2027 meegenomen.

6. Een 'top-10' van financiële risico's is beschreven en beoordeeld op kans en mogelijke financiële impact. De risico's wisselen per jaar en volgen uit de systematiek, maar een duidelijke onderbouwing van de keuzes ontbreekt in de begroting.

Reactie gemeente Texel: De risico's worden twee keer per jaar geactualiseerd ten behoeve van het risicoprofiel inde risicoparagraaf. Texel heeft als doel meer risicogericht te werken. Momenteel wordt gebruik gemaakt van het pakket Naris en de methode 'monte carlo simulatie'. Deze simulatie is statisch onderbouwd maar maakt het onderbouwen van de uitkomsten irt het risicoprofiel lastig. Bij de actualisatie van de nota risicomanagement en weerstandsvermogen wordt onderzocht of de RISMAN-methode voor Texel een beter alternatief is.

7. Alle kengetallen conform de BBV zijn kwantitatief weergegeven met een beknopte toelichting. Er zijn grote verschillen in de (ontwikkeling van de) kengetallen tussen de jaarrekening en de begroting. Dit komt deels door administratieve verschillen (zie Deel I, paragraaf 1.1), en vooral ook door investeringsprojecten waarvan de lasten over meerdere jaren worden uitgesmeerd. Bijvoorbeeld de schuldquote laat daardoor in de jaarrekeningen een 'stevig' financieel beeld zien, maar in de begroting een veel minder goed financieel plaatje.

Reactie gemeente Texel:
De gemeente kan zich vinden in deze bevinding. Texel heeft momenteel onvoldoende zicht op haar investeringsbegroting. In lijn met stille baten lasten onderzoek van de BMC willen we toewerken naar een MIP en MJOP waaruit een SIA kan worden opgesteld en uitgesmeerd op basis van de investeringsbehoefte in plaats van de exploitatiebehoefte.

8. De paragraaf onderhoud kapitaalgoederen omvat de verplichte onderdelen. De mate van onderhoud en dus de hoogte van de onderhoudsuitgaven zijn gebaseerd op door de raad vastgestelde beheerplannen. De paragraaf over kapitaalgoederen voldoet niet geheel aan de eisen van de BBV: de lasten zijn opgenomen in diverse programma's, waardoor een duidelijk overzicht ontbreekt. De inflatie van de afgelopen jaren en dus indexering van de uitgaven is een aandachtspunt.

Reactie gemeente Texel:
De gemeente kan zich vinden in deze bevinding. De gemeente is bezig om haar MJOP's te actualiseren en deze in de paragraaf op te nemen om zo te voldoen aan de minimale eisen van het BBV. We zijn voornemens hier vanaf de programmarekening 2026 aan te voldoen.

Verder stonden er nog aanbevelingen in het rapport, hieronder per aanbeveling een reactie:

Ad. 1 Zorg voor verbetering van de informatie in de begroting en jaarrekening en voor verbetering van het begrotingsproces

Reactie gemeente Texel:
De gemeente kan zich vinden in deze aanbeveling en neemt deze over. Met de bestuursopdracht P&C zijn de eerste grote stappen gezet. We zien dat er een doorontwikkeling van de beleidscyclus noodzakelijk is om de doeltreffendheid van beleid beter inzichtelijk te maken..

Zaaknummer 3721146

Ad. 4 Verbeter de meerjareninvesteringsprogramma's zodat die actueel zijn en blijven

Reactie gemeente Texel:
De gemeente kan zich vinden in deze aanbeveling en neemt deze over. Het BMC onderzoek naar de stille baten en lasten geeft hierin ook richting en daarmee gaan we aan de slag. Dit kost tijd en de verwachting is dat deze over een jaar vanaf nu gereed zijn.

Conclusie
De gemeente Texel kan zich vinden in de gestelde bevindingen en aanbevelingen uit het onderzoeksrapport en zal hiermee aan de slag gaan. De aangegeven punten worden onder de aandacht gebracht binnen de organisatie en worden meegenomen in het verbeteren van het begrotingsproces, waar de gemeente al actief mee bezig is.

Tot slot vertrouwt de gemeente Texel erop U hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Hoogachtend,

burgemeester en wethouders van gemeente Texel,
de secretaris, de burgemeester,

E. Wolfkamp M. Pol

Bestuurlijke reactie Vlieland

gemeente Vlieland

Postbus 10
8899 ZN Vlieland

Dorpsstraat 127
8899 AE Vlieland

0562-452700
info@vlieland.nl
www.vlieland.nl

Rekenkamer Waddeneilanden
De heer E. Boneschansker

Referentie	uw brief van 20 januari 2026	**Ons kenmerk**	543728
Uw kenmerk		**Contactpersoon**	
Datum	11 februari 2026	**Telefoon**	31562452729
Bijlage(n)		**E-mail**	a.idema@vlieland.nl

Onderwerp Bestuurlijk wederhoor concept rapportage gemeentefinancien

Geachte heer Boneschansker,

Dank voor het toezenden van het concept rapport "Hoeveel geld is er eigenlijk?" over de financiële positie van de gemeente en de sturing door de raad. Het is een deugdelijk, overzichtelijk en bruikbaar rapport.
Dit maakt dat wij inhoudelijk geen op- of aanmerkingen hebben op dit rapport. Wij zullen in overleg met onze auditcommissie, en vervolgens met de gemeenteraad, gaan afstemmen hoe we met de aanbevelingen zullen omgaan.

Wij danken u voor het onderzoek en het opstellen van dit rapport en zien de definitieve versie met belangstelling tegemoet.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders,

A. Idema
secretaris-directeur

M. Schrier
burgemeester

Bestuurlijke reactie Tereschelling

gemeente Terschelling

Aan Bureau Beleidsonderzoek

info@bureaubeleidsonderzoek.nl

Zaaknummer:	542069
Datum:	4 februari 2026
Bijlagen:	
Onderwerp:	Reactie op concept rapport "Hoeveel geld is er eigenlijk"

Geachte leden van de Rekenkamercommissie,

Wij danken U voor het toezenden van het conceptrapport "Hoeveel geld is er eigenlijk?" over de financiële positie van de gemeente en de sturing daarop van de gemeenteraad. Wij hebben het rapport met interesse gelezen.

Wij hebben kennis genomen van de algemene bevindingen, de conclusies en de aanbevelingen, zoals opgenomen in Deel I van het rapport. Wij herkennen ons in de conclusies en kunnen ons vinden in de door u geformuleerde aanbevelingen. Wij zullen bijvoorbeeld wat scherper gaan letten op de aansluiting van de teksten uit de nota 'Reserves & Voorzieningen' met de teksten in de begroting en de jaarrekening. Verder merken wij op reeds actief te werken aan de verdere ontwikkeling van een beter toepasbare systematiek voor risicobeheersing in relatie tot de weerstandscapaciteit.

Over de inhoud hebben we slechts vier inhoudelijke opmerkingen:

1. Op pagina 21 staat, dat onze schuldquote in 2024 lager was dan 10%. Dat klopt niet. Onze uitstaande langlopende leningen bewogen tussen de €8,3 mln. en €9,3 mln. De totale baten waren ruim €30 mln. Dus het percentage was ongeveer 30%.

2. Op pagina 22 en op pagina 65 staat aangegeven, dat we geen door de raad vastgestelde beheerplannen voor de kapitaalgoederen water en haven zouden hebben. Dat beeld willen we graag nuanceren. We beschikken over een in 2025 door de raad vastgesteld water- en rioleringsplan. Bovendien heeft de raad in november 2025 een besluit genomen over het buitengewoon onderhoud van het oppervlaktewatersysteem.

3. Als het om de haven gaat hebben we recentelijk juist veel onderzoek gedaan naar datgene wat nodig is voor 'vervanging & renovatie' in het gehele havengebied. We zijn genoodzaakt zwaar te investeren in het havengebied. Pas als de besluitvorming daarover (in 2026) is afgerond kan een volledig nieuw onderhouds- beheerplan worden gemaakt.

bezoekadres . Burg van Heusdenweg 10A . West-Terschelling . Postadres . Postbus 14 . 8880 AA West -Terschelling . telefoon (0562) 446 244 . e-mail . gemeente@terschelling.nl . www.terschelling.nl

4. De gemeenteraad heeft besloten het forfaitaire systeem bij de inning van toeristenbelastingen per 1-1-2025 af te schaffen (pag. 24).

5. Op pagina 65 wordt aangegeven, dat meevallende OZB-inkomsten in de jaren 2019 en 2022 te verklaren zouden zijn uit het wegwerken van een achterstand in de WOZ-administratie. Dit is niet juist. De meevallende inkomsten waren voor 2022 € 11.000. op een totaal aan OZB inkomsten van € 2.426 mln. Voor 2019 is de opbrengst wel groter: € 190.000. De gemiddelde WOZ waarden van de niet-woningen waren meer gestegen dan verwacht.

Wij danken u voor het uitgevoerde onderzoek en de heldere analyse die het rapport biedt. Graag zien wij het definitieve eindrapport tegemoet.

Met vriendelijke groet,

Het college van burgemeester en wethouders Gemeente Terschelling,

H.M. de Jong
Secretaris/alg. directeur

mr. F.S. Cazemier
wnd burgemeester

Nawoord rekenkamer bij bestuurlijke reactie Terschelling

In de reactie van het college van Terschelling geeft het college aan zich te kunnen vinden in de algemene bevindingen, conclusies en aanbevelingen. Daarnaast wijst het college op een aantal onjuistheden in het rapport. We willen er op wijzen dat een controle op feiten en juistheid eerder al bij het ambtelijk wederhoor in december 2025 heeft plaatsgevonden. De gemeente heeft daar toen al op gereageerd en geen onjuistheden geconstateerd in het hoofdstuk dat over Terschelling gaat (Hoofdstuk II.3). Feiten uit dat hoofdstuk zijn overgenomen in het hoofdstuk met algemene bevindingen (Hoofdstuk I.2)

Het in het kader van de voortgang van onderzoek en het formuleren van conclusies en aanbevelingen onwenselijk als het ambtelijk wederhoor onvoldoende wordt gebruikt om eventuele onjuistheden te corrigeren, en er daarna alsnog zaken gecorrigeerd dienen te worden. Het bestuurlijk wederhoor is daar in principe niet voor bedoeld.

Vanzelfsprekend heeft de rekenkamer wel naar de aangegeven punten gekeken en deze ook alsnog verwerkt. Daarbij zij opgemerkt dat t.a.v. punt 1 (over de schuldquote 2024) er een verschil in benadering is, waarbij de rekenkamer zich baseert op de cijfers uit de door de raad vastgestelde en door de accountant bevestgde jaarrekening 2024, en het college met een andere berekening komt.

Bestuurlijke reactie Ameland

Gemeente Ameland

Rekenkamer de Waddeneilanden

Datum: 3 februari 2026
Onderwerp: Reactie concept rapport financiële positie gemeenten en sturing raad
Verzenddatum: 4 februari 2026

Geachte heer, mevrouw,

Op 20 januari jl. hebben wij uw concept rapport ontvangen naar aanleiding van het onderzoek naar "De financiële positie van de gemeenten en sturing door de raad". In het begeleidende mailbericht vraagt u ons om een reactie op (vooral) de algemene bevindingen, conclusies en aanbevelingen uit Deel I van het rapport. Naar aanleiding sturen wij u hierbij onze reactie.

Algemene bevindingen en vergelijking
In algemene zin merken wij op dat de geschetste bevindingen herkenbaar zijn. Voor Ameland zijn jaarrekeningresultaten vrijwel altijd hoger (voordeliger) dan begroot en als één van de oorzaken geldt inderdaad nog wel eens de hogere algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Hoe met deze resultaten wordt omgegaan volgt uit de Nota reserves en voorzieningen 2021 die de raad in december 2021 heeft vastgesteld. Hierin is vastgelegd dat de Algemene reserve constant wordt gehouden, op een bedrag van € 2,5 miljoen, en dat jaarrekeningresultaten worden verrekend met de Reserve projecten.

Bij andere eilanden zien we een vergelijkbare systematiek, waarbij resultaten echter soms worden verrekend met de Algemene reserve en soms deels met bestemmingsreserves. Dat er daardoor bij de eilanden een beeld is ontstaan van grote en groeiende bestemmingsreserves lijkt ons wel juist.

Ook hetgeen wordt vermeld over risicoanalyses, het grote financiële belang van de toeristen- en forensenbelasting voor de eilanden, BBV-kengetallen en onderhoud kapitaalgoederen is voor ons herkenbaar.

Conclusies en aanbevelingen
Uit de conclusies onder 3.1 van het rapport volgen bij 3.2 aanbevelingen. Hierover merken wij (per aanbeveling) het volgende op.

1. *Zorg voor verbetering van de informatie in de begroting en jaarrekening en voor verbetering van het begrotingsproces (aanbeveling aan college)*

Feitelijk is er bij gemeente Ameland al sprake van een permanent proces om deze aanbeveling op te volgen. Daarbij heeft vooral de Kadernota een belangrijke rol gekregen, als document tussen de jaarrekening van het voorgaande jaar en de begroting voor het aanstaande jaar, waarin lopend beleid en nieuwe beleidsvoornemens uitgebreid aan de orde komen.
De financiële effecten van de jaarrekening en hetgeen als beleidsvoornemens in de Kadernota wordt benoemd, krijgen een vertaling in de volgende (meerjaren) begroting. En dat hierbij wordt getracht om informatie op een logische, consistente en begrijpelijke wijze weer te geven in de elkaar opvolgende documenten, spreekt in onze ogen vanzelf.

Bezoekadres. Jelmeraweg 1. Ballum-Ameland. Postadres. Postbus 22. 9160 AA Hollum.
telefoon 0519-555555 e-mail. info@ameland.nl website. www.ameland.nl

Hierbij delen wij uw conclusie met name voor het onderdeel 'paragrafen', waar deze doorgaande lijn nog wel kan worden verbeterd. Zoals onder 2.4 van het rapport daarom ook is aangegeven, zijn voor Ameland daarom in de auditcommissie afspraken gemaakt over de paragraaf kapitaalgoederen.

Uw opmerking over het gebruik van VNG-normen als signaalwaarde en dergelijke achten wij wat minder van belang. Uiteraard nemen wij hiervan wel kennis en relateren onze kengetallen aan deze 'normen', maar zoals in recente programmabegrotingen is aangegeven, is het belangrijkste uitgangspunt voor gemeente Ameland artikel 189, lid 2 van de Gemeentewet, waarin is aangegeven dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is, dan wel op lange termijn in evenwicht dient te zijn.

2. *Vraag het college om voorstellen voor duidelijke actuele normen voor de algemene reserve en stel die als raad vast (aanbeveling aan raad)*

Omdat duidelijke normen voor de hoogte van de Algemene reserve niet bestaan, is in de Nota reserves en voorzieningen 2021 aangegeven dat de Algemene reserve € 2,5 miljoen bedraagt. In de Nota reserves en voorzieningen is aangegeven dat dit bedrag eerst wordt vastgelegd voor de periode tot en met 2025.

Omdat het bedrag van € 2,5 miljoen nog steeds een 'zeer redelijk bedrag' lijkt voor de Algemene reserve, lijkt het ons zeer werkbaar om deze waarde te handhaven. Als de raad van gemeente Ameland hierover nog eens expliciet wil besluiten, is dat een prima gedachte.

3. *Vraag aan het college om duidelijke spelregels voor bestemmingsreserves (aanbeveling aan raad)*

In onze ogen bestaat er geen enkele onduidelijkheid over het doel van de huidige bestemmingsreserves en de methodiek van toevoegen of onttrekken aan deze reserves.

Voor een viertal bestemmingsreserves geldt dat deze zijn bedoeld om de jaarlijkse exploitatiekosten te egaliseren. Uitsluitend om ingewikkelde discussies en rekenexercities over de onderbouwing te voorkomen, is gekozen voor bestemmingsreserves in plaats van voor voorzieningen. De mutaties hiervan vinden 'gestructureerd' plaats, namelijk op basis van onderhoudsplannen dan wel actuariële berekeningen voor de bestemmingsreserve Politieke ambtsdragers. Voor deze bestemmingsreserves geldt dan ook dat doel en dergelijke helder zijn en dat er feitelijk niet zozeer sprake is van vrij besteedbare bestemmingsreserves.

Dan resteren nog vier andere bestemmingsreserves. De Bestemmingsreserve BWS betreft geoormerkte middelen van de school voor voortgezet onderwijs, waar de gemeente niet vrijelijk over kan beschikken.
De Reserve projecten Waddeneilanden bevat het aandeel van gemeente Ameland in de Regio Deal van De Waddeneilanden. Dit bedrag zal in 2026 en 2027 worden betaald aan de Regio Deal, dus is ook niet 'vrij beschikbaar'.
Van de Reserve projecten is het doel duidelijk, namelijk een reserve om (vooral) projectmatige en eenmalige kosten te dekken. In 2025 is bijvoorbeeld een groot deel van de onrendabele top van nieuwbouw "Ambla" ten laste van deze reserve gebracht. En jaarlijkse exploitatieresultaten worden verrekend met deze bestemmingsreserve.
Tenslotte is er nog de Algemene Bedrijfsreserve Woningbedrijf. Gelet op de administratieve effecten van de toepassing van deze reserve, in combinatie met de ambities van het Woningbedrijf en de grote financiële effecten daarvan, kunnen wij ons voorstellen dat deze reserve wordt opgeheven. Voor het inzicht in de financiële positie van het Woningbedrijf is deze reserve niet noodzakelijk. Omdat de Nota reserves en voorzieningen uit 2021 dateert, zal het college aan de raad voorstellen om deze nota in de loop van 2026 te actualiseren.

4. *Verbeter de meerjareninvesteringsprogramma's zodat die actueel zijn en blijven (aanbeveling aan college)*

Als conclusie wordt over dit punt aangegeven dat investeringsprojecten de financiële kengetallen sterk beïnvloeden, dus inzicht in de financiële gevolgen van deze projecten is van groot belang voor de financiële sturing en een goede interpretatie van financiële kengetallen.

Wij delen deze conclusie, waarbij wat ons betreft als nuance geldt dat het doel niet is om 'mooie kengetallen' te realiseren, maar om een sluitende meerjarenbegroting te realiseren (zoals ook bij punt 1 is aangegeven). En waar in de meerjarenbegroting inderdaad zo'n vier jaar wordt vooruit gekeken, geldt bij gemeente Ameland dat we voor 'grote projecten' een veel langere tijdshorizon hanteren, alvorens tot besluitvorming wordt gekomen. Als voorbeelden gelden hier woningbouwprojecten, de bouw van zonneparken en de bouw van Ambla, waar een langjarige businesscase als basis diende voor besluitvorming. Ook de aanstaande uitvoering van het accommodatiebeleid kan alleen maar plaatsvinden op basis van een beeld van de financiële gevolgen voor de gemeente Ameland gedurende de komende decennia.

5. *Vraag het college om duidelijke informatie over de (inschatting) van weerbaarheid en risico's en stel daar normen voor vast (aanbeveling aan raad)*

Over de risicoanalyse wordt in het rapport aangegeven dat de onderbouwing van bedragen en kans percentages vaak beperkt is, hetgeen sturing op de financiële risico's en weerbaarheid van de gemeente bemoeilijkt.

Zoals u in aanbeveling 5 aangeeft, bepaalt elke gemeente zelf hoe ze haar financiële weerbaarheid interpreteert en welke normen ze daarbij hanteert.
Gemeente Ameland heeft in de Programmabegroting twee risico's benoemd en calculeert vervolgens de mogelijke incidentele en structurele effecten van optreden van zo'n risico. En er wordt gesteld dat *"de ervaring leert dat er geen noodzaak bestaat om meer en diepgaande risico-inventarisaties uit te voeren"*.
Wij denken dat de huidige, zeer algemene passages over ingeschatte risico's en de mogelijkheden om hieraan eventueel weerstand te bieden voor gemeente Ameland werkbaar zijn. En de eerlijkheid gebied daarbij te zeggen er bij gemeente Ameland ook niet echt een behoefte lijkt te bestaan om *'te sturen op financiële risico's en weerbaarheid'*. Met andere woorden, een investeringsproject of andere uitgave wordt niet bijgesteld omdat bepaalde kengetallen 'in het rood' dreigen te komen. Een meerjarenbegroting die structureel en reëel in evenwicht is, is uiteindelijk het meest zwaarwegende uitgangspunt en dat bepaalde kengetallen er gunstig of minder gunstig uitzien, is meer een toevallige bijkomstigheid.

Resumerend zien wij geen noodzaak om tot een normstelling te komen op het gebied van bepaalde ratio's en een inschatting van alle mogelijke risico's en (arbitraire) berekeningen van het financieel effect daarvan achten wij niet van toegevoegde waarde. Daarbij geldt de opmerking dat de financiële positie van gemeente Ameland redelijk solide lijkt, en vragen andere tijden wellicht een andere benadering.

6. *Vraag het college om een gezamenlijk onderzoek voor de eilanden naar toeristen- en forensenbelasting*

Bij de conclusies van punt 6 wordt onder meer aangegeven dat er geen inzicht bestaat in welke mate de opbrengsten nodig zijn om de extra kosten van toeristen en forensen te dekken, dat er verschillen zijn in beleid ten aanzien van de lokale heffingen, dat er nauwelijks onderzoek is naar de effecten van een tariefsverhoging en dat het overgaan van de forfaitaire heffing van toeristenbelasting naar een op feitelijke overnachtingen gebaseerde heffing naar verwachting een stijging van de opbrengsten zal opleveren.
Er wordt vervolgens de aanbeveling gedaan om onderzoek te doen naar de prijselasticiteit voor de toeristen- en forensenbelasting en naar de effectiviteit en efficiency van de gehanteerde inningssystematiek.

Wij achten dit een enigszins merkwaardig advies, hoewel de conclusies bij punt 6 wel juist zullen zijn.

De mate waarin opbrengsten nodig zijn om de extra kosten van toeristen en forensen te dekken, is in onze ogen niet of nauwelijks niet te beantwoorden. Elke aanname van extra kosten is arbitrair, dus elke redenering is mogelijk. Voor zover ons bekend had gemeente Terschelling ooit een dergelijke analyse in de begroting opgenomen, maar is dat 'project' inmiddels al jaren beëindigd.

Dat er verschillen zijn in beleid ten aanzien van de lokale heffingen, lijkt duidelijk. Er is niet sprake van één gemeente "De Waddeneilanden", maar van vijf afzonderlijke eilandgemeenten, dus elke gemeente zal zijn eigen historie en aandachtspunten hebben.

De overgang van de forfaitaire heffing van toeristenbelasting naar een op feitelijke overnachtingen gebaseerde heffing is niet zozeer een optie, maar waarschijnlijk een verplichting. Immers, het gebruik van forfaits in de toeristenbelasting vereist de onderbouwing van die forfaits door enkele verplichte tellingen gedurende het jaar. En er van uitgaande dat de betreffende gemeente die tellingen niet uitvoert, is de heffing van toeristenbelasting juridisch lastig houdbaar.

Onderzoek naar de effecten van tariefsverhoging voor de toeristenbelasting en forensenbelasting zal niet gestructureerd en uitgebreid hebben plaatsgevonden. Wij zien echter niet in wat de meerwaarde is om dat nu te doen. Onze tariefontwikkeling is in de laatste jaren redelijk voorzichtig, en bij de voorbereiding op de volgende meerjarenbegroting, dus bij de Kadernota, worden nut en noodzaak van tariefsverhogingen gewogen ten opzichte van de beleidsvoornemens voor de volgende begrotingsjaren. En hoewel gemeente Ameland zelfstandig besluit over de eigen belastingtarieven, wordt natuurlijk wel enigszins gekeken welke tarieven door de andere eilanden worden gehanteerd.

Over de effectiviteit en efficiency van de gehanteerde inningssystematiek zijn wij tevreden. Voor toeristische objecten wordt forensenbelasting geheven, of toeristenbelasting. Belastingplichtigen voor de forensenbelasting betalen een vast bedrag op basis van de WOZ-waarde, belastingplichtigen voor de toeristenbelasting dienen een nachtregister in, op basis daarvan wordt de aanslag bepaald. Controles op de volledigheid van nachtregisters worden zeer summier gedaan, door extern bureau Legitiem, maar daaruit komen geen bevindingen naar voren dat er veel onjuiste (te lage) aangiftes worden ingediend. De effectiviteit van onze invorderingssystematiek lijkt ons dan ook van een voldoende niveau. De formatieve inzet is nog geen halve fte, bij een opbrengst van ongeveer € 6 miljoen per jaar, oftewel ruim minder dan 1%. Deze ratio lijkt ons zeer laag, waardoor er in onze ogen sprake is van een zeer efficiënte wijze van invordering.

Tot zover onze reactie op het concept rapport. Wij zien de definitieve rapportage met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,

Tytsy Willemsma
Burgemeester

Iwan Valk
Secretaris-directeur

Bestuurlijke reactie Schiermonnikoog

Geachte mevrouw Fogl, meneer van Dijk en meneer Boneschansker,

Wij ontvingen van u op 21 januari jl.. het Concept bevindingenrapport *"Hoeveel geld is er eigenlijk?"*
De financiële positie van de gemeenten en sturing door de raad.
U heeft ons gevraagd bestuurlijk wederhoor te geven, bij voorkeur voor 4 februari. Onze excuses voor de late reactie. Door omstandigheden zijn wij er niet eerder aan toegekomen. Hartelijk dank voor uw flexibiliteit om uiterlijk 24 februari naar u te kunnen reageren.

Wij hebben kennisgenomen van uw bevindingenrapport. Onze indruk is dat u een zeer compleet en gedegen onderzoek heeft gedaan naar de financiële positie van de eilanden en dat u leerpunten voor de gezamenlijke eilanden en voor de gemeente Schiermonnikoog heeft geïdentificeerd. Wij complimenteren en danken u voor het onderzoek en de rapportage.

Over de eiland specifieke bevindingen heeft u reeds een inhoudelijke reactie gehad. M.b.t. de algemene conclusies en aanbevelingen herkennen wij de door u geconstateerde bevindingen. De algemene aanbevelingen en specifieke leerpunten voor de gemeente Schiermonnikoog zijn voor ons herkenbaar omdat een deel ervan overlappen met de resultaten van een organisatieonderzoek uitgevoerd in opdracht van ons college door BMC en de onlangs uitgevoerde interim-controle door de accountant. De aanbevelingen en leerpunten worden omgezet in maatregelen en maken onderdeel uit van één van de speerpunten uit onze koers voor de organisatieontwikkeling, namelijk speerpunt - de Organisatie op Orde -. Uw aanbevelingen zijn daarom voor ons bevestiging dat we de juiste koers in gang hebben gezet.

Namens het College van B&W gemeente Schiermonnikoog

Trineke Kroeze
Gemeentesecretaris/directeur

Briefadvies rekenkamer **19 mei 2026**

Geachte raadsleden,

Begin dit jaar heeft de rekenkamer het rapport '*Hoeveel geld is er eigenlijk?*' uitgebracht. Dat rapport gaat over de financiën van de Waddengemeenten en de sturing daarop door de raden.[1] Over de gemeentefinanciën en het zogenoemde 'ravijnjaar' zijn recent ook andere rapporten verschenen, zoals de benchmark van BDO. Bij het 'ravijnjaar' speelt de wijziging van het Gemeentefonds, waaruit de gemeenten hun algemene middelen krijgen, een rol. Verder is er het landelijke onderzoek van de gezamenlijke rekenkamers. Dat onderzoek is uitgevoerd door de Radboud Universiteit. Ook daarvan is recent het rapport verschenen.

Voor de rekenkamer is dit reden om een aantal van de recente rapporten tegen het licht te houden en te vergelijken met de uitkomsten van het eigen onderzoek. Het betreft een beknopte verkenning in de vorm van dit briefadvies.

Met een briefadvies geeft de rekenkamer inzicht in een onderwerp en geeft de rekenkamer de raden en de colleges een advies mee. Een briefadvies is niet gebaseerd op een uitgebreid onderzoek met interviews en een analyse van gemeentelijke documenten. Dit briefadvies is gebaseerd op de onderstaande documenten en publicaties (1 t/m 4). In het briefadvies worden geen conclusies getrokken en geen aanbevelingen gedaan.[2] Op basis van het advies van de rekenkamer kan de raad het college om (extra) informatie vragen en/of vragen om extra aandacht voor toekomstige ontwikkelingen die de gemeentefinanciën raken (zoals bijvoorbeeld grote projecten en het Gemeentefonds).

Deze brief is als volgt opgebouwd:
1. Een korte samenvatting van de resultaten van het eigen onderzoek.
2. De belangrijkste resultaten van het onderzoek van Radboud Universiteit.
3. De uitkomsten van de benchmark van BDO.
4. Gemeentefonds en Waddentoets.
5. Advies van de rekenkamer.

1. Rekenkamer rapport '*Hoeveel geld is er eigenlijk?*'

In het rekenkamerrapport is in beeld gebracht hoe de financiële positie van de vijf afzonderlijke eilanden zich vanaf 2017 tot nu heeft ontwikkeld. Doel van het rekenkameronderzoek was om de samenhang van verschillende financiële kengetallen en de keuzes die daarbij kunnen worden gemaakt in beeld te brengen. Het gaat vooral om inzicht in basisinformatie die – zeker voor raadsleden – voor sturing op financiën van belang is:
- BBV-kengetallen (Besluit Begroting en Verantwoording);
- Algemene en bestemmingsreserves;
- (Onderhoud) kapitaalgoederen;

[1] Het rapport staat op de website van de rekenkamer: https://www.texel.nl/wp-content/uploads/2026/03/Onderzoeksrapport-De-financiele-positie-van-de-gemeenten.pdf.
[2] Omdat het geen uitgebreid onderzoek is, is het gebruikelijke ambtelijke en bestuurlijke wederhoor niet gedaan.

- Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

De conclusie van de rekenkamer is dat de financiële positie van de Waddengemeenten de laatste jaren lang niet slecht was. Er waren bijna elk jaar omvangrijke meevallers in de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. De gemeenten kenden, mede daardoor, meestal een positief resultaat dat kon worden toegevoegd aan de algemene reserve. De algemene en bestemmingsreserves zijn daardoor bij de meeste gemeenten – soms fors – toegenomen. Ook als naar het zogenoemde weerstandvermogen wordt gekeken, was dat voor bijna alle Waddengemeenten 'uitstekend' te noemen (gemeten naar normen die daarvoor zijn).[3]
Het 'ravijnjaar' dat in 2026 dreigde, is mede door compensatie vanuit het Rijk doorgeschoven naar 2028. Vooral in dat jaar worden de veranderingen voelbaar die zijn doorgevoerd in de verdeelmaatstaven van het Gemeentefonds. Dat betekent een afname van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Hoe dat precies uitpakt voor de Waddengemeenten is nog niet bekend.[4]

Een aantal andere conclusies uit het rapport zijn de volgende.

- **Sturing op de informatie uit de jaarstukken wordt bemoeilijkt door de verschillen tussen jaarrekening en begroting.** Met name de stand van de algemene reserve en kengetallen als schuldquote en solvabiliteit verschillen in de praktijk aanzienlijk tussen jaarrekening en begroting. Een globale indruk van de financiële positie van de gemeente op basis van de begroting pakt daardoor negatiever uit dan één op basis van de jaarrekening.
- **Investeringsprojecten beïnvloeden de financiële kengetallen sterk.** Grote investeringsprojecten hebben relatief veel invloed op (bestemmings)reserve en financiële kengetallen, zeker bij de Waddengemeenten die een relatief kleine begroting hebben.[5] Vooral als voor projecten geld moet worden geleend, beïnvloedt dat de financiële positie sterk. Dat maakt dat voor financiële sturing en een goed begrip van de kengetallen inzicht in de financiële gevolgen van investeringsprojecten van groot belang is.
- **De omgang met (toename) van de algemene reserve verschilt tussen de eilandgemeenten, en een duidelijke onderbouwing voor de toename ontbreekt vaak.** Alle eilandgemeenten hebben een algemene reserve die zeer ruim boven het door de raden aangegeven minimum ligt. Het financiële beleid is in dat opzicht zeer voorzichtig. Maar de keuze om de reserves op te laten lopen, is niet altijd duidelijk onderbouwd.
  Een aandachtspunt is dat de algemene reserve in beginsel alleen mag worden gebruikt voor incidentele uitgaven, dus voor tijdelijke of eenmalige zaken. Daar is wel een uitzondering op waar gemeenten gebruik van kunnen maken. Maximaal 10% van de algemene reserve mag onder voorwaarden worden gebruikt voor structurele uitgaven. De voorwaarden zijn dat (1) het gaat om het surplus van de algemene reserve (het deel dat *niet* nodig is voor het afdekken van risico's), en (2) de solvabiliteit groter of gelijk aan 20% is en blijft.[6]
  Een bijzondere situatie wat betreft reserves is er bij de gemeente Ameland. Die gemeente heeft een vrij omvangrijke 'Bestemminsgreserve Projecten' (ca. 11

[3] Alleen Terschelling kende recent geen kwalificatie 'uitstekend' maar 'voldoende'. In de begroting 2026 wordt de weerstandsratio berekend op 1,03 ('voldoende'). In de begroting 2025 werd nog vermeld dat de ratio weerstandsvermogen "uitstekend blijft".
[4] In de voorjaarsnota (kadernota of perspectiefnota) wordt doorgaans aan de ontwikkelingen van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds aandacht besteed.
[5] Dat is bijvoorbeeld het geval bij de renovatie van de Willem Barentszkade op Terschelling, waarvan inmiddels bekend is dat het Rijk financieel bijspringt. Zie: https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2026/05/11/rijk-en-regio-slaan-handen-ineen-voor-bereikbaarheid-terschelling.
[6] In beperkte mate mag de algemene reserve wel gebruikt worden voor het dekken van een structureel tekort. Zie: https://vng.nl/sites/default/files/2023-12/21122023_bijlage_lbr_23_053_notitie_incidenteel_structureel_voor_het_najaars_bofv_2023.pdf

miljoen euro eind 2024). De reserve is in beginsel vrij besteedbaar. Er is niet een concreet doel en tijdspad aangegeven, wat bij een bestemmingsreserve wel moet. In die zin is de reserve die Ameland aanhoudt eigenlijk geen bestemmings-reserve. Toch zijn de bestedingen uit deze reserve tot op zekere hoogte ingekaderd. De uitgaven moeten namelijk passen bij de doelen en plannen uit de Raadsagenda (Raadsakkoord) en zijn daarmee ook in de tijd beperkt (namelijk de raadsperiode).

- **De toeristen- en forensenbelasting vormen een belangrijke inkomstenbron.** De eilandgemeenten ontvangen in vergelijking met andere gemeenten grote bedragen aan toeristenbelasting. De eilandgemeenten onderling hebben vergelijkbare tarieven, maar er zijn wel verschillen in het beleid ten aanzien van de lokale heffingen.
  Over de toeristenbelasting is landelijk enige discussie ontstaan. Bij de beoogde herziening van het Gemeentefonds is, met name door de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB)[7], aangegeven dat de inkomsten uit toeristenbelasting verevend zouden moeten worden. Oftewel: (meer) gespreid over alle gemeenten. Die suggestie is nader onderzocht, maar de Gemeentefondsbeheerders[8] en ook de VNG hebben aangegeven dat een dergelijke aanpassing niet hun voorkeur heeft.[9] Het argument voor toeristenbelasting is dat tegenover de extra inkomsten ook extra kosten staan voor een gemeente. Afschaffen van de toeristenbelasting is, in elk geval voorlopig, niet aan de orde, maar wel onderdeel van nader onderzoek; het is dus voor de langere termijn niet van de agenda verdwenen.[10]
  Ook over de forensenbelasting was enige discussie ontstaan. Echter, daar is inmiddels – onder meer door een gerechtelijke uitspraak – duidelijk dat gemeenten die belasting mogen blijven heffen en de opbrengsten zelf mogen houden.[11]

2. Landelijk onderzoek Radboud Universiteit

De Vereniging van Rekenkamers heeft een zogenoemd DoeMee-onderzoek laten doen naar onderbesteding. Dat onderzoek is uitgevoerd door de Radboud Universiteit Nijmegen; de rekenkamer heeft aan dat onderzoek meegedaan.[12] Het rapport '*Schipperen tussen Crises en Ambitie'* van Radboud Universiteit levert een aantal conclusies op die ook relevant zijn voor de Waddeneilanden.[13]

- De meeste gemeenten kennen meevallers; er is dus vaak sprake van onderbesteding. Meevallers ontstaan vaak bij de baten; veel minder bij de lasten.

---

[7] Op basis van een rapport van het onderzoeksbureau Cebeon. Zie https://open.overheid.nl/documenten/b0e97d66-e172-407b-904c-26fb149cb411/file.
[8] De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de staatssecretaris van Financiën.
[9] Zie de brief van de minister van BZK van 7 februari 2025, Tweede Kamer stukken 36 600 B, Nr. 24 (https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-36600-B-24.html), de brief van de minister van BZK aan de ROB over de Adviesaanvraag Herziening verdeling gemeentefonds van 3 februari 2026 (https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-1234296.pdf), en ook https://vng.nl/artikelen/toeristenbelasting).
[10] De Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) geeft in een recent advies aan dat de hogere algemene uitkering die de Waddeneilanden krijgen vanwege "dure fysieke bereikbaarheid" kan worden afgeschaft en opgevangen met de ruimte in toeristen- en parkeerbelasting. Zie Briefadvies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (1 april 2026), Herverdeling Gemeentefonds 2027, p. 24. (Zie: https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/2026/04/01/herverdeling-gemeentefonds-2027). Een eventuele aanpassing rond toeristenbelasting is onderdeel van de toekomstige onderzoek agenda rond de financiële verhouding. Het valt onder onderzoek naar verevening van de 'overige eigenmiddelen' (OEM). Zie Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, Jaargang 2025, 244, p. 13 en 15 (https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2025-244.pdf).
[11] Zie voor de gerechtelijke uitspraak in de casus Noordwijk: https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:GHDHA:2025:1365&showbutton=true&keyword=toeristenbelasting&idx=5.
[12] Zie: https://www.rekenkamers.nl/wp-content/uploads/2026/03/Eindrapport-DoeMee-2025-Onderbesteding.pdf.
[13] Over het rapport van Radboud Universiteit zijn ook in de pers een aantal artikelen verschenen. Zie bijvoorbeeld: https://www.binnenlandsbestuur.nl/financien/kwart-geld-gemeenten-blijft-op-plank-liggen, en https://www.headliner.nl/item/gemeenten-bezuinigen-terwijl-ze-geld-overhouden-ze-moeten-beter-begroten-zeggen-rekenkamers-nrc-209720#google_vignette.

(Extra) rijksmiddelen zijn een belangrijke bron van meevallers. De extra middelen die later in het jaar beschikbaar komen, kunnen echter vaak dat jaar niet meer worden uitgegeven: tijd en personeel ontbreken om alsnog maatregelen of projecten aan het eind van het jaar uit te voeren.
- Er is bij veel gemeenten, met name de kleinere, sprake van onderbezetting van eigen personeel. Dat wordt meestal opgelost door externe inhuur. Externe inhuur kan dan worden bekostigd uit de begrotingsruimte die ontstaat doordat vacatures niet worden ingevuld. De lasten van inhuur worden in de begroting vaak onderschat.
- Bij investeringsprojecten is te zien dat de afschrijvingen achterblijven bij de begrote bedragen. Ook de rentelasten (bij leningen) zijn veelal lager dan begroot. Dat is een indicatie voor vertragingen bij de projecten. Er wordt in het Radboud-rapport bovendien gesproken van 'planningsoptimisme', oftewel: de uitvoering van grote projecten wordt bij de start nogal optimistisch ingeschat.
- Specifieke uitkeringen, zoals voor onderwijsachterstanden, sport, regiodeals en opvang Oekraïne, zijn sterk toegenomen. De middelen voor deze zogenoemde 'spuks' worden lang niet altijd meteen besteed. De bestede middelen komen dan als 'vooruit ontvangen bedragen' op de balans van de gemeente te staan, en gelden voor meerdere jaren. Dat heeft effect op de financiële positie van gemeenten, met name de hoeveelheid kasgeld van gemeenten en daarmee ook de vraag of leningen nodig zijn om investeringen te betalen.

In het eigen onderzoek van rekenkamer De Waddeneilanden werden deze resultaten ook gevonden voor de eilandgemeenten. Met name de mee- en tegenvallers bij het eigen personeel respectievelijk externe inhuur spelen duidelijk op alle eilanden een rol, wat aangeeft dat het lastig is om (vast) personeel te krijgen.
De Radboud Universiteit geeft onder meer de volgende aanbevelingen aan de gemeenteraden mee.[14]
- Als er extra lasten voor het lopende jaar worden gevraagd (bijvoorbeeld bij een investeringsproject), bespreek dan hoe realistisch het is dat het project nog wordt uitgevoerd, en of de financiële en personele gevolgen niet beter vanaf het volgende begrotingsjaar kunnen worden opgenomen.
- Bespreek bij elk signaal van het college over extra baten hoe realistisch het is dat die baten nog kunnen worden ingezet in het lopende begrotingsjaar.
- Vraag het college van B&W om informatie over formatie, gemiddelde bezetting en ziekteverzuim bij de begroting, en gebruik dat om te toetsen of ambities van plannen en projecten realistisch en haalbaar zijn.

3. Onderzoek BDO

BDO Accountants & Adviseurs is een bureau dat elk jaar de financiële positie van de Nederlandse gemeenten onderzoekt.[15] De belangrijkste conclusie in de BDO Benchmark Nederlandse gemeenten van dit jaar is dat de cijfers op dit moment positief zijn, maar dat de begrotingen voor de komende jaren een negatiever beeld laten zien. Over 2024 worden door BDO de financiën van alle Waddengemeenten als gezond beoordeeld. Wordt naar de begrotingen 2025-2029 gekeken, dan blijken de

[14] Zie voor de aanbevelingen van Radboud Universiteit p. 13 van het rapport (https://www.rekenkamers.nl/wp-content/uploads/2026/03/Eindrapport-DoeMee-2025-Onderbesteding.pdf).
[15] Te downloaden via: https://go.bdo.nl/-lp-benchmark-nederlandse-gemeenten-26-ps-dzb-overh-bmg.html?_gl=1*xbmetj*_up*MQ..*_ga*MTg1NjkwNTE1Ny4xNzc4MzM2MTQz*_ga_KEMVJVX4PW*czE3NzgzMzYxNDIkbzEkZzAkdDE3NzgzMzYxNDIkajYwJGwwJGgxMTQ0NTUwMjY2.

financiën kwetsbaarder; een conclusie die ook in het eigen rapport van rekenkamer De Waddeneilanden is getrokken.[16]
In het BDO-rapport wordt opgemerkt dat in het algemeen de:

> "*structurele spanning tussen taken en middelen blijft bestaan. Gemeenten worden nog altijd geconfronteerd met oplopende kosten en beperkte sturingsmogelijkheden, terwijl structurele oplossingen uitblijven. Hierdoor blijft het financiële perspectief voor de komende jaren onzeker"*.[17]

Dit is een constatering die vaker is gedaan, waarbij ook wel is opgemerkt dat het Rijk weliswaar taken bij gemeenten neerlegt, maar er onvoldoende inzicht is in de daarmee gepaard gaande uitgaven.[18]

BDO waarschuwt vooral dat de jeugdzorg één van de grootste financiële risico's vormt. In het BDO-rapport staat:

> "*Gemeenten zijn verantwoordelijk voor zowel de uitvoering als de dekking van tekorten, terwijl het Rijk via wet- en regelgeving bepaalt wat er moet gebeuren*".[19]

In het eigen onderzoek van rekenkamer De Waddeneilanden is ook vastgesteld dat in de eilandgemeenten de jeugdzorg vaak als financieel risico voor de komende jaren is genoemd.

Verder wordt ook in het BDO-rapport gewezen op 'planningsoptimisme':

> "*Gemeenten nemen in hun meerjarenbegroting elk jaar forse investeringsvolumes op, inclusief oplopende schuldquotes en kapitaallasten. Maar in werkelijkheid krijgen ze die investeringen niet volledig uitgevoerd. De realisatie blijft elk jaar achter bij de plannen. Investeringen worden wel geraamd, maar blijken in de praktijk lastig te realiseren door beperkte uitvoeringskracht en juridische obstakels*".[20]

BDO pleit voor sturing die meer rekening houdt met haalbaarheid en betaalbaarheid van taken en ambities. In het rapport van rekenkamer De Waddeneilanden is dit ook geconstateerd. Eén van de aanbevelingen in dat rapport is dan ook om de meerjareninvesteringsprogramma's te verbeteren en duidelijker aan te geven wat de financiële gevolgen zijn van grote projecten.

4. Gemeentefonds en Waddentoets

Het Gemeentefonds is de belangrijkste bron van gemeentelijke inkomsten: de algemene uitkering. De omvang van het Gemeentefonds, en dus van de algemene uitkering, kan fluctueren. Er zijn verschillende momenten in het jaar waarop de omvang wordt aangepast (via de mei-, september- en decembercirculaire). Dat betekent dat gemeenten – dus ook de Waddengemeenten – bij het opstellen van de eigen begroting nooit helemaal zeker weten wat de algemene uitkering in de loop van het jaar zal zijn. De afgelopen jaren nam de uitkering uit het Gemeentefonds in de loop van het jaar steeds toe.

Het geld uit het Gemeentefonds wordt verdeeld op basis van zogenoemde verdeelmaatstaven. Dat zijn kenmerken van de gemeenten die iets zeggen over de lasten die de gemeenten hebben. Voorbeelden daarvan zijn inwonersaantal, inwoners met een migratieachtergrond, huishoudens met een laag inkomen,

[16] In het BDO-rapport worden de financiën op basis van de begroting 2025-2029 van met name Vlieland en Ameland als 'ongezond' beoordeeld. BDO Benchmark Nederlandse gemeenten p.58 e.v.
[17] BDO Benchmark Nederlandse gemeenten p.14.
[18] Zie bijvoorbeeld Het Financieele Dagblad van 7 mei: 'Budgetten wethouders berusten veelal op nattevingerwerk'.
[19] BDO Benchmark Nederlandse gemeenten p.14.
[20] BDO Benchmark Nederlandse gemeenten p.14.

centrumfunctie, eigen belastinggebied (ozb), oppervlakte bebouwing enz. Het idee is dat de algemene uitkering op die manier zoveel mogelijk past bij de specifieke situatie van de gemeente.
De systematiek van het Gemeentefonds wordt binnenkort aangepast.[21] Dat betekent voor sommige gemeenten een 'plus' en voor andere een 'min'. De wijzigingen gaan in per 1 januari 2027. Omdat de invoering in stappen gaat ('ingroeien') zijn de effecten pas echt merkbaar vanaf 2028. Voor de Waddeneilanden wordt een afname van de algemene uitkering verwacht, maar – zoals hiervoor al gemeld – hoe dat uitpakt voor de Waddengemeenten is nog niet precies bekend.

Er zijn op de Waddeneilanden nogal wat omstandigheden die maken dat lasten hoger zijn: door de kleine schaal zijn onderwijs- en zorgvoorzieningen en kosten van bijvoorbeeld veerdammen hoger, er zijn hogere bouwkosten, er zijn toeristen die extra kosten (en opbrengsten) met zich meebrengen enz. Juist op de kleine budgetten van de Waddengemeenten hebben die zaken veel invloed. Het roept de vraag op hoe in het Gemeentefonds daarmee rekening wordt gehouden.
De systematiek van het Gemeentefonds is nogal ingewikkeld, en wordt bovendien regelmatig gewijzigd.[22] Daardoor is het zeer lastig om vast te stellen wat de effecten van (veranderingen in) bepaalde verdeelmaatstaven zijn. Achterhalen waar de bedragen per verdeelmaatstaf precies voor zijn, hoe groot de bedragen precies zijn, en hoe belangrijk die zijn als deel van de totale uitkering per eiland is moeilijk te bepalen.
Met de specifieke situatie van de eilanden wordt in het Gemeentefonds wel al rekening gehouden. De Waddengemeenten krijgen namelijk extra middelen vanwege hun ligging en geografische positie; daarmee wordt rekening gehouden met extra kosten door hun dure fysieke bereikbaarheid.[23] Eén van de verdeelmaatstaven is 'inwoners Waddengemeenten' die dus alleen voor de Waddengemeenten meetelt. Het bedrag per eiland verschilt en wordt gerelateerd aan het aantal inwoners. Ook krijgen de Waddengemeenten tot nu toe een extra 'vast bedrag' toegekend (net als overigens de vier grote steden). Dit laatste 'vaste bedrag' wordt in de nieuwe verdeling van het gemeentefonds afgeschaft.[24]
Bovendien zijn er verdeelmaatstaven die *relatief* sterk zullen doorwerken bij de Waddengemeenten, zoals 'buitenwater' en waarde woningen voor de ozb (die relatief hoog is op de eilanden). Of daarmee voldoende rekening wordt gehouden met de specifieke situatie van de eilanden, is gezien de ingewikkeldheid van de systematiek niet goed aan te geven.

In dit verband kan ook nog worden gewezen op de Waddentoets. De Waddentoets is een afspraak om beleid en regelgeving te toetsen op mogelijke (negatieve) effecten voor de Waddeneilanden.[25] Omdat het Gemeentefonds uiteindelijk een begrotingswet is, is de Waddentoets ook daarop van toepassing. De rekenkamer heeft niet kunnen vaststellen of de Waddentoets wordt toegepast op het Gemeentefonds. De rekenkamer heeft over de werking van de Waddentoets eerder (in 2018) al een (kritisch) rapport geschreven. Recent is door de Tweede Kamer aan de betrokken

[21] Zie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-1234296.pdf.
[22] De uitwerking van de systematiek en de verdeelmaatstaven word gedaan in opdracht van de beheerders van het Gemeentefonds door een bureau (Cebeon).
[23] Zie Briefadvies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (1 april 2026), p. 24. (https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/2026/04/01/herverdeling-gemeentefonds-2027).
[24] Deze maatstaf wordt op '0' euro gezet. Zie Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, Jaargang 2025, 244, p.12, 27 en 34 (https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2025-244.pdf).
[25] De oorsprong van de Waddentoets is gelegen in de motie Jacobi van de Tweede Kamer uit 2008. Het betreft niet een echte toets maar afspraken die in een convenant tussen de vijf Waddeneilandgemeenten, de twee betrokken provincies en het Rijk (vertegenwoordigd door het ministerie van BZK) en het samenwerkingsverband De Waddeneilanden zijn vastgelegd (zie: https://www.dewaddeneilanden.nl/waddenconvenant). Het gaat er om de coördinatie op Rijksniveau te bevorderen ten aanzien van beleidsvoorbereiding en -uitvoering, met als uiteindelijk doel de totstandkoming van beter op de specifieke situatie van de Waddengemeenten afgestemde generieke wetgeving en beleidsuitvoering.

ministers gevraagd om de te bekijken hoe de Waddentoets (of ‘eilandtoets’) vaker en meer gestructureerd kan worden ingezet.[26]

5. Advies

In dit briefadvies is naar aanleiding van het onderzoek van de rekenkamer kort verslag gedaan van de resultaten van enkele landelijke onderzoeken naar gemeente-financiën. De Waddeneilanden zijn uniek vanwege de schaal en eigenheid van een eiland, maar een aantal bevindingen en conclusies komt sterk overeen, wat betekent dat de Waddengemeenten ten aanzien van (de ontwikkeling van) de financiële positie niet veel afwijken van wat er speelt in andere (kleinere) gemeenten. Het gaat dan onder meer om:

- het verschil tussen de jaarrekening en de begroting maakt sturen op financiële kengetallen lastig en vraagt om meer uitleg en duiding;
- er zijn de afgelopen jaren meevallers en onderbesteding, wat deels komt door planningsoptimisme bij grote (investerings)projecten;
- de wijzigingen in het Gemeentefonds hebben (negatieve) gevolgen voor de gemeentefinanciën, maar hoe groot het effect van het zogenoemde ‘ravijnjaar’ is, is nog niet precies duidelijk.

De rekenkamer adviseert op basis van het voorgaande om de uitvoering van de aanbevelingen uit haar rapport te blijven volgen. Door alle vijf colleges is aangegeven dat de meeste aanbevelingen worden uitgevoerd en/of aandacht krijgen.[27] De rekenkamer adviseert de raden om ook de gevolgen van de wijzigingen in de systematiek van het Gemeentefond te (blijven) volgen, en aan de colleges te vragen bij de betreffende convenantpartners aandacht te vragen voor het Gemeentefonds en de Waddentoets. Gezien de grote impact van het Gemeentefonds op de gemeentefinanciën biedt de rekenkamer aan om in het programma van de Waddentweedaagse van november op Texel dit onderwerp in een korte workshop nader te duiden.

Wij laten het aan de raad te beslissen om het briefadvies ter kennisgeving aan te nemen of te behandelen in een commissie- of raadsvergadering.

We hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Rekenkamer De Waddeneilanden
Engbert Boneschansker
Esther Fogl
Jouke Van Dijk

[26] Tweede Kamer stukken 29 684, Nr. 300, Verslag van een commissiedebat, vastgesteld 23 maart 2026; zie: file:///C:/Users/gebruiker/Downloads/Verslag%20van%20een%20commissiedebat,%20gehouden%20op%2012%20februari%202026,%20over%20Wadden-3.pdf

[27] In de bijlagen bij het rekenkamerrapport zijn de reacties van de colleges opgenomen.

Zo werkt de Rekenkamer

Bestuurlijk proces in 8 stappen

Ambtelijk proces

Startpunt is de door de Rekenkamer gecorrigeerde Nota van bevindingen. Zie hiervoor de infographic over het ambtelijk proces.

Bestuurlijk rapport

De Rekenkamer stelt een rapport met conclusies en aanbevelingen op. Ze legt deze voor aan het College voor een reactie.

Even formeel
Het rapport moet in deze fase vertrouwelijk blijven.

Bestuurlijk wederhoor

Het College wordt door de Rekenkamer in de gelegenheid gesteld om te reageren op de conclusies en aanbevelingen.

Even formeel
Een redelijke termijn voor de reactie is twee tot vier weken.

Nawoord Rekenkamer

De Rekenkamer neemt de reactie van het College op in het rapport en voegt haar nawoord toe.

Naar Gemeenteraad

De Rekenkamer maakt het rapport openbaar, en biedt het aan de Gemeenteraad aan. Dit is inclusief de Nota van Bevindingen.

Raadsvoorstel

De Rekenkamer biedt tegelijk met het rapport vaak ook een raadsvoorstel aan de Raad aan. Soms stelt de griffie dit raadsvoorstel op.

Raadsbehandeling

De Rekenkamer presenteert het rapport aan de Gemeenteraad. De Gemeenteraad behandelt het rapport en het raadsvoorstel.

Even formeel
Conform artikel 185a van de Gemeentewet informeert het College de Raad jaarlijks over de voortgang van de uitvoering van de aanbevelingen.

Start verbeter-traject

De Gemeenteraad stelt het raadsvoorstel (geamendeerd en/of met moties) vast en geeft zo opdracht aan het College over de uitvoering van de aanbevelingen. De Gemeenteraad ziet toe op de uitvoering hiervan.

Deze infographic is een product van de vereniging van Rekenkamers. Het beschrijft hoe het bestuurlijk proces vaak wordt uitgevoerd, maar individuele Rekenkamers kunnen andere werkafspraken maken.

vereniging van rekenkamers

Besluit

Raad

Zaaknummer	557689
Datum vergadering	29 juni 2026
Onderwerp	Rapport Rekenkamer Financiën
Portefeuillehouder	Tytsy Willemsma
Agendapunt	6

Besluit

De raad van de gemeente Ameland:

gelezen het voorstel van de griffie;

gelet op hetgeen aangegeven is in de raadscommissie van 1 juni jl.

Rekening houden met dat het College bezig is met de conclusies en aanbevelingen;

Gelet op het dienaangaande in de Gemeentewet.

Besluit:

1. Kennis te nemen van het onderzoeksrapport “Hoeveel geld is er nu eigenlijk? De financiële positie van de gemeenten en sturing door de raad”.
2. De bevingingen en conclusies voor zover het de gemeente Ameland betreft te onderschrijven;
3. Het college te verzoeken het rekenkamerrapport te betrekken in een aan de raad toe te zenden voortgangsrapportage (o.g.v. artikel 185a Gemeentenwet / onderdeel van de Toezeggingenlijst) , hoe om wordt gegaan met de aanbevelingen uit het rapport, de voortgang en de toekomstig te verwachten of te wensen acties voorzien van een planning.

Ballum, 29 juni 2026

T. Willemsma
Burgemeester

J.M.J. Metz
Griffier

Jaarstukken 2025

Gemeente Ameland

Inhoudsopgave

SAMENSTELLING VAN HET BESTUUR 5

INLEIDING 6

1. JAARVERSLAG 8

1.1 PROGRAMMAVERANTWOORDING 9
Programma 1 Bestuur 10
Programma 2 Sociaal Domein 18
Programma 3 Onderwijs 32
Programma 4 Fysieke Leefomgeving 39
Programma 5 Economie 50
Programma 6 Duurzaamheid 55
Programma 7 Volkshuisvesting 60
1.2 OVERHEAD 65
1.3 DEKKINGSMIDDELEN 68
1.4 PARAGRAFEN 75
Paragraaf 1 Lokale heffingen 76
Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 83
Paragraaf 3 Grondbeleid 90
Paragraaf 4 Onderhoud kapitaalgoederen 95
Paragraaf 5 Financiering 100
Paragraaf 6 Bedrijfsvoering 104
Paragraaf 7 Verbonden partijen 108
Paragraaf 8 Rechtmatigheid 123
Paragraaf 9 Wet Open Overheid 128

2. JAARREKENING 129

2.1 GRONDSLAGEN VOOR WAARDERING EN RESULTAATBEPALING 130
2.2 BALANS 135
2.3 TOELICHTING BALANS 137
2.4 FINANCIEEL OVERZICHT BATEN EN LASTEN 146
2.5 TOELICHTING BATEN EN LASTEN 146
2.6 OVERIGE TOELICHTINGEN 164
Overzicht van structurele en incidentele baten en lasten 165
Recapitulatie per taakveld 170
Gebeurtenissen na balansdatum 173
EMU-Saldo 174
WNT-Verantwoording 176
Verantwoording rechtmatigheid 178

3. OVERIGE GEGEVENS 180

BESTEMMING REKENINGSALDO 181
CONTROLEVERKLARING 182

BIJLAGEN 183

STAAT VAN ACTIVA (SAMENGEVAT) 184
(VERVANGINGS)INVESTERINGEN 186
STAAT VAN RESERVES EN VOORZIENINGEN 188
STAAT VAN LANGLOPENDE GELDLENINGEN 191
STAAT VAN SALARISKOSTEN 193
SISA 194

BELEIDSINDICATOREN PER PROGRAMMA 205

Samenstelling van het bestuur

Burgemeester Tytsy Willemsma

- Openbare Orde en Veiligheid
- Algemene en Bestuurlijke zaken
- Dagelijks Bestuur De Waddeneilanden
- Personeel en Organisatie
- Dienstverlening
- Voorlichting en Communicatie
- Financiën
- Handhaving
- Veerverbinding

Wethouder Theo Faber (AmelandÉén)

- Huisvesting
- Gemeentelijk Woningbedrijf
- Ruimtelijke Ordening en Vergunningen
- Grondzaken
- Economie, Recreatie en Toerisme
- Infrastructuur en Vervoer
- Algemeen Bestuur De Waddeneilanden
- Locoburgemeester

Wethouder Piet IJnsen (Algemeen Belang Ameland)

- Duurzaamheid en Energietransitie
- Werk en Inkomen
- Sociaal Domein
- Gezondheid, Welzijn en Sport
- Jeugd en Jongeren
- Cultuur
- Milieu
- Landbouw en Natuur
- Water en Kustbescherming
- Algemeen Bestuur De Waddeneilanden
- 2e Locoburgemeester
- Onderwijs

Secretaris-directeur Iwan Valk

- Secretaris college van burgemeester en wethouders
- Directeur ambtelijke organisatie

Inleiding

Indeling jaarverslag

Bij het opstellen van de jaarstukken wordt rekening gehouden met de inrichting van de begroting 2025; de verantwoording sluit daarmee zoveel mogelijk aan bij de voornemens en plannen die zijn vastgesteld in de begroting. Het jaarverslag 2025 sluit daarom aan bij de indeling van de meerjarenbegroting 2025-2028, welke 28 oktober 2024 is vastgesteld.

Besluit begroting en verantwoording (BBV)

In het BBV zijn de verslaggevingsvoorschriften opgenomen voor provincies en gemeenten. Het gaat hier om regels voor de indeling van jaarverslaggeving (en begrotingsdocumenten), voor waardering, activering en afschrijven, voor het gebruik van hoofdstukken en taakvelden, hoe moet worden omgegaan met rente en overhead en dergelijke. Het voorliggende jaarverslag 2025 is opgesteld met inachtneming van hetgeen bepaald in het BBV.

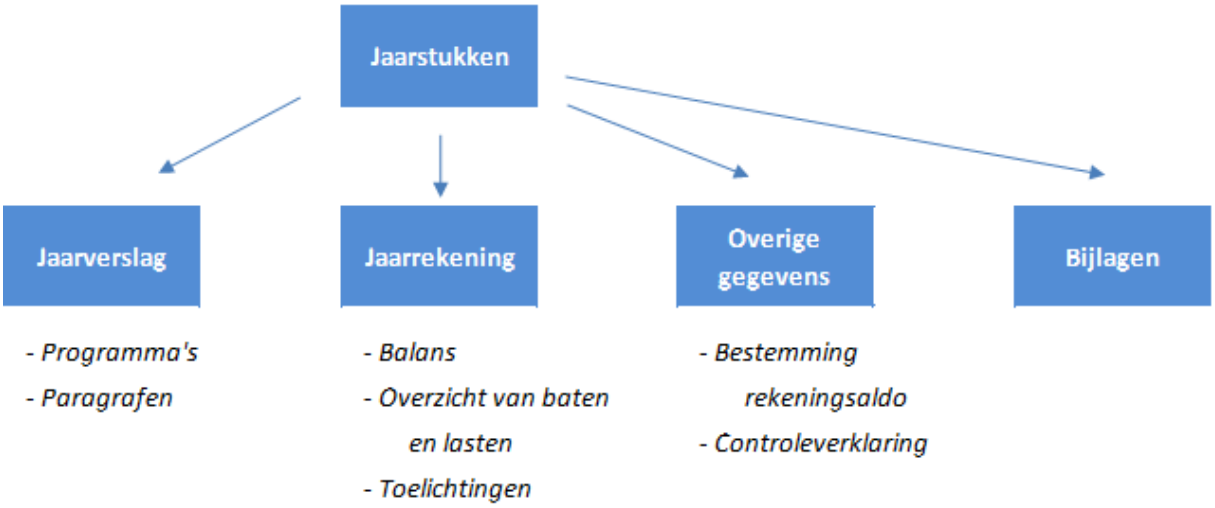
Overhead

Om de raad meer inzicht te geven in de totale kosten van overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap te geven over die kosten, wordt voorgeschreven dat in het programmaplan een apart overzicht wordt opgenomen van de kosten van de overhead. In de programma's zelf worden alleen de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces. De definitie van overheadkosten is in het BBV aangegeven en in een notitie Overhead van de Commissie BBV is nog eens verduidelijkt welke kosten wel en niet tot overhead worden gerekend.

De overheadkosten worden uitgedrukt in een percentage van alle overige kosten, wat leidt tot een opslagpercentage van 26,98% op alle gemaakte kosten (2024: 26,11%). Een toelichting op dit omslagpercentage is te vinden onder 1.2 overhead. Een uitzondering op deze systematiek vormt het Gemeentelijk Woningbedrijf, waaraan vanuit bedrijfseconomische overwegingen een genormeerd bedrag wordt toegerekend.

Leeswijzer

De opbouw van de jaarstukken wordt in belangrijke mate voorgeschreven in het BBV en is als volgt:

Het **Jaarverslag** bevat:

- Een toelichting op de vastgestelde **programma's** op hetgeen gerealiseerd is van de beleidsmatige voornemens van 2025. Verder wordt in dit hoofdstuk per programma een overzicht van de cijfers per activiteitengroep gegeven. Een nadere toelichting op deze cijfers, gericht op opvallende verschillen tussen begroting 2025 en de werkelijke cijfers over dat jaar, wordt gegeven in de jaarrekening, bij punt 2.5 Toelichting baten en lasten.
- Een toelichting met beleidsverantwoording in diverse **paragrafen**. Iedere paragraaf is een dwarsdoorsnede van de voorgaande programma's op verschillende beheersmatige aspecten.

De **Jaarrekening** bevat de financiële verantwoording over 2025. De jaarrekening bestaat uit de volgende onderdelen:

- Beschrijving van de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling
- Balans
- Overzicht van baten en lasten inclusief een toelichting op de balans
- Toelichting balans
- Toelichting baten en lasten

Overige toelichtingen waaronder de gebeurtenissen na balansdatum, recapitulatie per taakveld, het overzicht voor structurele en incidentele baten en lasten en de rechtmatigheidsverantwoording

De **Overige gegevens** bevatten:

- Bestemming van het rekeningsaldo
- Controleverklaring bij de jaarrekening

In de **Bijlagen** zijn diverse financiële overzichten opgenomen ter onderbouwing van de financiële en beleidsmatige verantwoording over 2025. Overzichten die zijn opgenomen in de bijlagen zijn onder meer de activastaat, de staat van geldleningen, de staat van reserves en voorzieningen en de Sisa-verantwoording over 2025.

1. Jaarverslag

1.1 Programmaverantwoording

Programma 1 Bestuur

Ameland staat voor duurzaam, ondernemend en sociaal.

Na de verkiezingen in 2022 zijn er verschillende sessies geweest met vertegenwoordigers van alle partijen. Dit heeft geleid tot een zo breed mogelijk gedragen raadsagenda 2022-2025. De raadsagenda geeft de hoofdlijnen weer van het voorgenomen beleid voor de raadsperiode 2022-2025.

Dit zijn de tien meest belangrijke en omvangrijke opgaven en thema's uit de raadsagenda:
1) Leefbaarheid en duurzaamheid lopen als rode draad door alle beleidsterreinen
2) Energietransitie alle gebouwen op Ameland naar fossielvrije energie
3) Veerverbinding betrouwbaar en toekomstbestendig (*gemeente heeft hier geen beslissingsbevoegdheid)
4) Welzijnswerk (toekomst)vraag van burgers is leidend, niet de organisatie, effectievere besteding van middelen
5) Toerisme en vervoer nieuw beleid is in ontwikkeling en staat in het teken van 'dempen van de drukte'
6) Sociale en reguliere huisvesting afmaken lopende projecten, ontwikkelen van nieuwe praktische plannen
7) Ouderenhuisvesting De Stelp start nieuwbouw begin 2023
8) Personeelshuisvesting een gezamenlijke kijk op toekomstbestendige huisvesting van werkenden op Ameland
9) Omgevingswet de invoering van de omgevingswet legt een (onzichtbaar) groot beslag op organisatie en bestuur
10) (On)voorzien stikstof, corona, vluchtelingenopvang, enz. (nieuwe) ontwikkelingen kunnen ineens zeer urgent zijn.

Samen willen we werken aan een aantrekkelijk en toegankelijk eiland, het behoud van natuurwaarden, een houdbare economische ontwikkeling en een vitale gemeenschap waarbinnen jongeren en ouderen zich op hun plaats voelen.

Activiteitgroepen die bij dit programma horen

Bestuur

Wat willen we bereiken

Willen we als bestuur in complexe omstandigheden stappen voorwaarts blijven zetten, dan helpt het om naast de gebruikelijke 'wat?' en 'hoe?' vraag ook vaker de 'waarom?' vraag met elkaar - en betrokkenen - scherp te krijgen. Het is belangrijk gaandeweg te proberen het onderscheid te zien tussen enerzijds korte termijn crisissen, incidenten en problemen en anderzijds wat we voor ons eiland willen bereiken op de lange termijn. We hopen de opgebouwde open en constructieve houding tussen raad, college en organisatie voort te zetten. In ons handelen en ons beleid staat het belang van de Amelander gemeenschap centraal. We bekijken branche breed per vraagstuk of er een rol voor de gemeente is weggelegd en op welke manier de gemeente dit projectmatig met specialisme en capaciteit kan ondersteunen, conform raadsagendapunt 6.5. Daarnaast is de bestuurlijke zelfstandigheid van het eiland een cruciaal uitgangspunt. Samenwerking blijft belangrijk, zowel met andere Waddengemeenten als op nationaal en internationaal niveau. We zoeken samenwerking met andere gemeenten of regio's wanneer dat effectief en/of efficiënt is.

Raadsagendapunten in dit programma: 1.10 – 6.5 – 7.1 – 7.2 – 7.3

Wat hebben we bereikt?

- *De gemeente investeert in extra formatie, zodat de omvangrijke opgaven en thema's uit de raadsagenda gerealiseerd kunnen worden.*
  Voor het maken van de gemeentelijke begroting en het vooraf bepalen van de personeelskosten wordt als onderlegger de formatiestaat gehanteerd. Daarnaast hebben we een budget externe inhuur.

  Daar waar in de loop van het jaar hiaten ontstaan in de personele bezetting, zowel kwantitatief als kwalitatief of er worden nieuwe taken gevraagd waarvoor geen personele bezetting is, investeren we na besluitvorming in extra formatie om de opgaven en thema's uit de raadsagenda toch uit te kunnen voeren.

- *De gemeente investeert in goed werkgeverschap.*
  Door middel van een talentenpool, het opleiden van trainees, uitwisselingen met andere organisaties, gerichte arbeidsmarktbenadering en een goede gesprekkencyclus met alle werknemers positioneert Ameland zich als een aantrekkelijke werkgever;

  Door opleiding en training van medewerkers, trainees en raadsleden, investering in werkplek, software en informatiebeveiliging en investering in goede arbeidsomstandigheden is de organisatie in 2025 weer verder ontwikkeld.

- *De gemeente investeert in mensen.*
  Door goed management, goede arbeidsvoorwaarden en inhoudelijk interessant werk is de gemeente een aantrekkelijke werkgever;

  De gemeente Ameland kent een aantrekkelijk pakket aan arbeidsvoorwaarden. De brede functies en het veelzijdige takenpakket zorgen ervoor dat medewerkers op meerdere terreinen worden ingezet en dat sprake is van inhoudelijk interessant werk.

- *Het college en de raad bespreken periodiek de belangrijke dossiers;*
  Het college en de raad hebben periodiek de belangrijke dossiers besproken, soms via voorstellen aan de raad vanuit het college, soms ook via door de raad gestelde vragen of in thematische informatieve bijeenkomsten met de raads- en commissieleden;

- *In Waddenverband werken we blijvend samen, met als belangrijk doel behoud en versterking van de leefbaarheid op de eilanden (7.3);*
  Naast de structurele bestuurlijke en ambtelijke overleggen in Waddeneilandenverband, wordt binnen de themalijnen van de Regiodeal inhoudelijk samengewerkt.

- *Met het Waddenprogramma bekijken welke projecten vanuit de Regiodeal op Ameland vorm gaan krijgen;*
  Naast de projecten die in gezamenlijkheid voor alle eilanden plaatsvinden, heeft de stuurgroep in 2025 een bijdrage beschikbaar gesteld voor de Amelander projecten gebiedsplan De Vleijen, participatie accommodatiebeleid en infrastructuur rond de energierotonde Ballumerbocht.

- *Noodzakelijk onderhoud kunstcollectie Ameland vindt plaats;*
  De inventarisatie is in 2025 uitgevoerd. Het noodzakelijk onderhoud kunstcollectie Ameland wordt in 2026 uitgevoerd;

- *Uitvoering geven aan participatie (betrekken van burgers) door bijvoorbeeld de Dorpsontwikkelingsmaatschappij (DOM), dorpscontactfunctionarissen en verplichte onderdelen bij sociaal domein en de Omgevingswet;*
  Uitvoering geven aan participatie (betrekken van burgers) door bijvoorbeeld de Dorpsontwikkelingsmaatschappij (DOM), dorpscontactfunctionarissen en verplichte onderdelen bij Sociaal Domein en de Omgevingswet heeft dit jaar weer vorm gekregen. Ook binnen het project accommodatiebeleid is aandacht gegeven aan het betrekken van gebruikers, en later in het proces komen ook inwoners aan bod.

- *We investeren blijvend in onze organisatie.*
  Door opleiding en training van medewerkers, trainees en raadsleden, investering in werkplek, software en informatiebeveiliging en investering in goede arbeidsomstandigheden blijft de organisatie voortdurend in ontwikkeling;

  Door opleiding en training van medewerkers, trainees en raadsleden, investering in werkplek, software en informatiebeveiliging en investering in goede arbeidsomstandigheden is de organisatie in 2025 weer verder ontwikkeld.

- *We voeren op dit moment het gesprek over het eilander beleid, waar de uitgangspunten simpel en doeltreffend een belangrijke rol spelen (7.2);*
  Dit heeft in 2025 met name een plek gekregen via het accomodatiebeleid, nieuw VTH-beleid 2025-2028 en het voorbereidend werk voor de omgevingsvisie;

Wat heeft het gekost?

Bestuur	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
600100 Raad en raadscomissies	**216.688,00**	**236.188,00**	**240.935,46**
600105 Burgermeester en wethouders	**495.201,00**	**499.242,00**	**562.696,93**
600106 Burgemeester (administratief)	**0,00**	**0,00**	**0,00**
600107 Voormalig politiek ambtsdragers (administratief)	**0,00**	**0,00**	**0,00**
600110 Ambtswoning burgemeester	**62.767,40**	**104.767,40**	**112.799,26**
600115 Commissie bezwaar	**6.250,00**	**6.250,00**	**6.342,24**
600120 Samenwerkings- en belangenorganisaties	**26.200,00**	**34.200,00**	**30.853,79**
600125 De Waddeneilanden	**290.846,48**	**234.287,48**	**199.077,77**
600126 De Waddeneilanden, dienstvelening	**97.231,20**	**97.231,20**	**129.592,15**
600129 Regiokassier	**23.749,00**	**23.749,00**	**0,00**
600130 (Inter)nationale samenwerking	**0,00**	**0,00**	**0,00**
600135 Raadsgriffier	**155.661,00**	**153.119,00**	**139.603,01**
600140 Rekenkamer gemeenteraad	**8.500,00**	**10.500,00**	**10.553,57**
600145 Programbegroting en jaarverslag	**42.500,00**	**65.000,00**	**65.645,37**
600151 Auditcommissie	**1.000,00**	**1.000,00**	**660,00**
600200 Burgerlijke stand	**58.019,00**	**58.019,00**	**58.959,67**
600205 Bevolkingsadministratie	**62.026,80**	**64.026,80**	**69.362,57**
600210 Rij- en reisdocumenten	**63.865,80**	**63.865,80**	**74.303,31**
600211 Burgerzaken, algemeen	**0,00**	**0,00**	**4.693,18**
600215 Verkiezingen	**9.800,00**	**9.800,00**	**7.831,86**
600230 Leges rij- en reisdocumenten	**0,00**	**0,00**	**0,00**
653005 Bijzondere subsidies: Ontwikkelingshulp, etc	**7.280,00**	**7.280,00**	**6.005,75**
654015 Archiefbewaarplaatsen	**22.000,00**	**22.000,00**	**33.923,67**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**1.649.585,68**	**1.690.525,68**	**1.753.839,56**
Baten			
600105 Burgermeester en wethouders	**0,00**	**0,00**	**122.547,00**
600106 Burgemeester (administratief)	**0,00**	**0,00**	**0,00**
600110 Ambtswoning burgemeester	**16.900,00**	**13.700,00**	**13.719,03**
600125 De Waddeneilanden	**0,00**	**0,00**	**0,00**
600126 De Waddeneilanden, dienstvelening	**120.000,00**	**140.624,00**	**173.564,52**
600130 (Inter)nationale samenwerking	**0,00**	**0,00**	**0,00**
600230 Leges rij- en reisdocumenten	**35.000,00**	**50.000,00**	**76.509,30**
600231 Leges bevolkingsadministratie	**4.000,00**	**5.000,00**	**7.235,30**
600232 Leges burgerlijke stand	**19.000,00**	**19.000,00**	**22.070,20**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**194.900,00**	**228.324,00**	**415.645,35**
Resultaat Bestuur	**-1.454.685,68**	**-1.462.201,68**	**-1.338.194,21**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Participatievisie (2023)
- Inspraak- en participatieverordening Ameland (2023)
- Verordening Adviescommissie bezwaarschriften (2021)
- Organisatiestatuut Gemeente Ameland (2021)

Openbare orde en veiligheid

Wat willen we bereiken

Ameland is een gemeente waar iedereen zich prettig, veilig en beschermd voelt. Toezicht en handhaving is nodig voor een veilige en leefbare gemeente. In de raadsagenda is dit vertaald onder punt 1.9 en punt 1.10.

Op een toeristisch eiland als Ameland komen regelmatig veel mensen bij elkaar. Er zijn dan ook afspraken nodig over onder meer het gebruik van de soms beperkte ruimtes, het houden van evenementen, openingstijden, het gebruik van voorzieningen en het terugdringen van (geluids)overlast. Ook op het gebied van een aantal specifieke kwesties, bijvoorbeeld scheepvaart ten noorden van Ameland, ontwikkelingen rondom opvang vluchtelingen, de oorlog in Oekraïne en de vogelgriep blijft aandacht noodzakelijk.

Gelet op de eilandsituatie is het belangrijk dat de verschillende hulpdiensten in noodsituaties snel en gecoördineerd worden ingezet. Iedereen moet immers kunnen vertrouwen op adequate hulp bij ongelukken en calamiteiten.

- **Raadsagendapunten binnen deze activiteitengroep: 1.9 – 1.10 – 6.3**

Wat hebben we bereikt?

- *Uitvoering geven aan de betreffende jaarschijf van het Integraal Veiligheidsplan 2025-2028;*
  Er is uitvoering gegeven aan het uitvoeringsprogramma 2025 van het Integraal Veiligheidsplan 2021-2024:
  - Er is een grote drugscontrole gehouden op de veerdam;
  - Er is een rioolwateranalyse uitgevoerd naar mogelijk drugsgebruik op Ameland;
  - Er is gecommuniceerd over de mogelijkheid van Meld Misdaad Anoniem en bewustwording rondom cyberveiligheid;
  - Ook in 2025 zijn er verschillende reguliere overleggen bijgewoond. Dit is zowel regionaal (o.a. Driehoeksoverleg en Bestuurscommissie Veiligheid) als lokaal (o.a. veiligheidsoverleg met de politie, overleg met de Convenantpartners Veilig Uitgaan en het SIGMA-team);
  - De deelplannen van het gemeentelijk crisisteam zijn ook in 2025 geactualiseerd. Voor de Leiders CoWa zijn er twee oefendagen gehouden, waarbij er is geoefend, processen zijn doorlopen en ervaringen zijn gedeeld. Ook zijn er verschillende inzetten geweest waarbij er gemeentelijke inzet nodig was. In maart is de herhalingscursus voor BHV-ers gehouden. In april is er een multidisciplinaire oefening geweest voor verschillende hulpdiensten;
  - In 2025 is er een vaccinatieronde geweest op Ameland voor inwoners boven de 60 jaar en mensen met een kwetsbare gezondheid;
  - Begin december is een draaiboek geactualiseerd voor de jaarwisseling. Tijdens het overleg met de verschillende hulpdiensten zijn goede afspraken gemaakt en nummers van dienstdoende functionarissen uitgewisseld.
  - Er is ook in 2025 de nodige ingezet gepleegd ter voorbereiding aan de traditie begin december.

- *Uitvoering geven aan de betreffende jaarschijf van het VTH-beleid 2025 - 2028;*
  Er is uitvoering gegeven aan het jaarplan 2025. In het plan waren de taken op het gebied van vergunningverlening en toezicht en handhaving aangegeven voor de Omgevingswet, de APV, Wonen, Verkeer en Alcohol voor het jaar 2025. Dit plan is in april 2025 middels een informatiebrief aan de raad gestuurd.

- *Contacten onderhouden met de politie om snel in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen*
  Er is structureel overleg gevoerd met de politie over onder andere actuele veiligheidscasuïstiek.

- *Contacten onderhouden met de Veiligheidsregio Fryslân inclusief het reageren op begroting en jaarrekening*
  Er is structureel overleg gevoerd met de Veiligheidsregio en alle ontvangen stukken zijn aangeboden aan de gemeenteraad.

- *Het aanleggen van twee extra bluswaterputten*
  In het kader van de gebiedsgerichte aanpak natuurbrandbestrijding zijn er twee waterputten geboord die gebruikt kunnen worden als bluswatervoorziening. In totaal zijn er nu 5 putten verdeeld over het eiland;

Wat heeft het gekost?

Exploitatie	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
611000 Crisisbeheersing en brandweer	**58.145,00**	**57.298,17**	**41.694,54**
611005 Huisvesting brandweer	**70.824,80**	**92.824,80**	**92.435,24**
611010 Brandpreventie	**769.060,00**	**769.060,00**	**763.216,37**
611015 Crisisbeheersing	**27.917,00**	**27.917,00**	**42.190,00**
611020 Sigma-team (crisisbeheersing)	**18.450,00**	**22.450,00**	**28.441,02**
612000 Vergunningen horeca, APV en kansspelen (lasten)	**167.571,52**	**167.571,52**	**192.756,28**
612010 Overige beschermende maatregelen/openbare orde	**2.500,00**	**2.500,00**	**4.590,97**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**1.114.468,32**	**1.139.621,49**	**1.165.324,42**
Baten			
611005 Huisvesting brandweer	**58.100,00**	**58.100,00**	**60.429,12**
Gerealiseerd resultaat	**-1.056.368,32**	**-1.081.521,49**	**-1.104.895,30**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

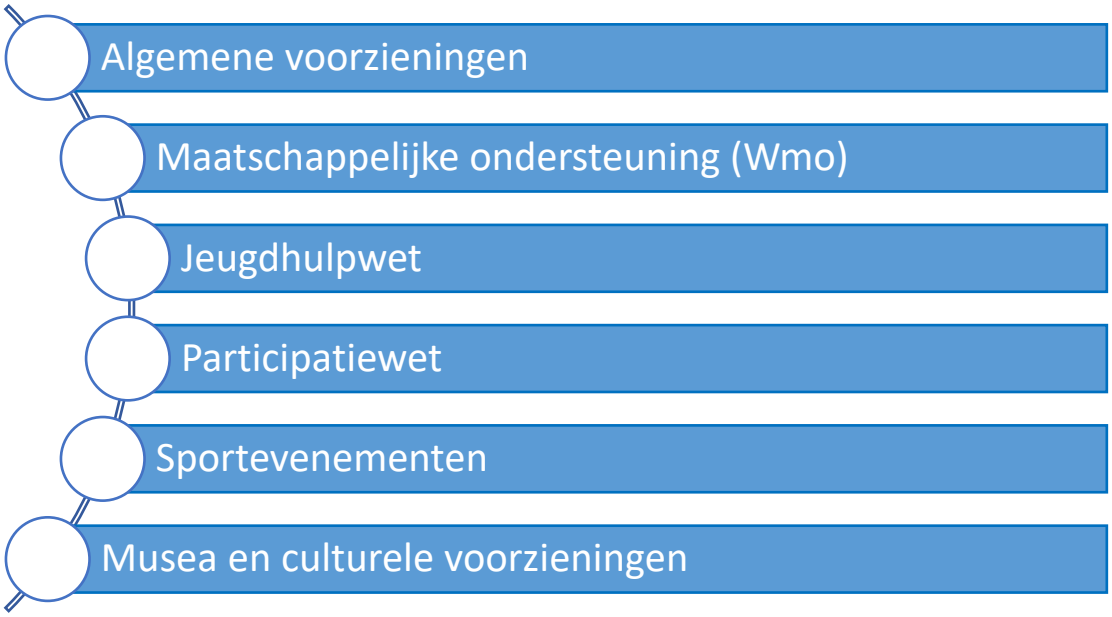
- Integraal Veiligheidsplan Ameland 2025-2028 (2024)
- Algemene Plaatselijke Verordening gemeente Ameland (2024)
- Preventie en handhavingsplan alcohol Gemeente Ameland 2022-2026 (2022)
- VTH beleid 2025-2028 (2025)

Programma 2 Sociaal Domein

Iedereen doet mee.

Binnen het sociaal domein heeft de gemeente brede verantwoordelijkheden in de zorg en ondersteuning aan inwoners (op gebied van zorg, gezondheid, ontwikkeling, participatie, zelfredzaamheid, werk & inkomen en jeugdhulp). De taken en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd in de wetten: Wet maatschappelijke ondersteuning, Participatiewet, Jeugdwet, Wet publieke gezondheid, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en Wet inburgering. In de ruime, integrale zin van het woord vallen onder 'sociaal domein' ook alle aanverwante taken. Zoals handhaving bij leerplicht, het voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten, leerlingenvervoer, asielopvang & inburgering, de reguliere en bijzondere bijstand, (jeugd)gezondheidzorg, sport, cultuur, kinderopvang en welzijnswerk. De gemeente wil deze taken zo doeltreffend mogelijk uitvoeren en zorgen voor meer samenhang en maatwerk in het aanbod van zorg en ondersteuning voor de inwoners.

Activiteitgroepen die bij dit programma horen

Algemene voorzieningen

Wat willen we bereiken

Met basis-, of algemene voorzieningen wil de gemeente bereiken dat (groepen) inwoners vanuit de eigen vraag laagdrempelig kunnen deelnemen aan en gebruik maken van gemeenschappelijke voorzieningen die ondersteunen bij maatschappelijke deelname, ontwikkeling, zelfredzaamheid en participatie op Ameland. Het gaat om voorzieningen als bibliotheekwerk, peuteropvang, (jeugd)gezondheidszorg, sportvoorzieningen, schuldhulpverlening, maatschappelijk werk, welzijnswerk, dorpshuizen, museaal werk, etc. De inzet van algemene voorzieningen kenmerkt zich door een combinatie van professionals en vrijwilligers en kan de inwoners ondersteuning bieden bij een hulpvraag en/of het meedoen in de samenleving. De inzet heeft een preventieve werking en is voorliggend aan de inzet van individuele, geïndiceerde, hulp/ondersteuning/zorg (in de tweede lijn).

De inzet en het faciliteren van algemene voorzieningen heeft een koppeling met de onderwerpen: Nieuwbouw Ambla, inclusieve samenleving, toekomstbestendige organisatie en uitvoering welzijnswerk, IKC-vorming, preventief armoedebeleid en beleid/strategie maatschappelijk vastgoed zoals opgenomen in de Raadsagenda 2022-2025. Verder zijn de acties gepland uit het Uitvoeringsprogramma Sociaal Domein zoals dat door het college is vastgesteld en met de raad gedeeld.

Raadsagendapunten in deze activiteitengroep: 4.1 – 4.4 – 4.5

Wat hebben we bereikt?

- *Uitvoering geven aan het Meerjarenonderhoudsplan Sportvelden (periode 2025-2034);*
  Er is uitvoering gegeven aan het MJOP Sportvelden in 2025. Zo zijn er onder andere nieuwe doelen geplaatst op het hoofdveld in Hollum, is er nieuwe kurk aangebracht op het kunstgrasveld in Nes/Buren en is er overig regulier onderhoud uitgevoerd.

- *Aan Bibliotheek Noord Fryslân opdracht inclusief subsidie verlenen voor (preventieve) aanpak laaggeletterdheid*
  Bibliotheek Noord Fryslân heeft een consulent basisvaardigheden aangesteld. Tevens is de samenwerking met Sociaal Werk doorontwikkeld. Een opzet voor (digi)taal-café is voorbereid.

- *Actualiseren Algemene subsidieverordening en onderliggende beleids- en uitvoeringsregels*
  Vanwege capaciteitstekort is dit niet gerealiseerd. Actualiseren van de Algemene subsidieverordening en onderliggende uitvoeringsregels staat gepland in 2026 met doorloop in de jaren erna.

- *Actualiseren van de 'Sociale Kaart Ameland'*
  Dit is in de eerste helft van 2025 door Sociaal Werk Ameland (subsidierelatie) gerealiseerd.

- *Afronden van het strategisch plan maatschappelijk vastgoed (accommodatiebeleid) en starten met de uitvoering (7.6)*
  Het strategisch accommodatiebeleid is lopende het jaar 2025 via de inzet van de projectgroep opgesteld en in december 2025 door de raad vastgesteld. Gerelateerd aan het maatschappelijk vastgoed Nes-Buren loopt nog een participatietraject met de gebruikers. De verwachting is dat hierover medio 2026 duidelijkheid is, waarna dit deel van het accommodatiebeleid ook kan worden vastgesteld.

- *Bevorderen van de actieve samenwerking tussen de kinderopvang en de basisscholen voor IKC-vorming (4.6)*
  Via het convenant Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) is een gezamenlijk overleg (VVE-onderwijsachterstanden) tussen gemeente, schoolbesturen en kinderopvang opgestart. In het najaar van 2025 is een eerste overleg geweest. IKC-vorming is hierbij ook onderdeel van gesprek. Dit overleg vindt voortaan twee keer per jaar plaats.

- *De inzet en uitvoering van preventieve jeugdhulp via subsidie en 'opdracht', naast de 'basissubsidie' en subsidie voor jongerenwerk, beleggen bij Sociaal Werk Ameland (4.3)*
  Eind 2024 is deze inzet via aanvullende subsidie bij Sociaal Werk georganiseerd en ingericht. Vanaf januari 2025 wordt de preventieve Jeugdhulp via Sociaal Werk uitgevoerd. De uitgangspunten voor preventieve inzet zijn vastgelegd in beleid en afspraken. Dit is meegenomen in de subsidie aan Sociaal Werk.

- *De opzet van het huidige private zwemonderwijs analyseren en bepalen of de inzet van subsidie op basis van een beleidsregel nodig is*
  Vanwege capaciteitstekort is dit niet gerealiseerd. Uitvoering van deze activiteit is gepland in de tweede helft van 2026.

- *De opzet van het muziekonderwijs evalueren en actualiseren, inclusief het actualiseren van de beleidsregel voor subsidie*
  In de tweede helft van 2025 is het huidige muziekonderwijs geëvalueerd. Op basis hiervan wordt de subsidieverlening voor muziekonderwijs in de tweede helft van 2026 geactualiseerd.

- *Evalueren van de samenwerking met gemeente Noardeast Fryslân en afspraken maken over toekomstige structurele samenwerking.*
  De samenwerking is medio 2025 geëvalueerd. Naar aanleiding hiervan is gewerkt aan een Dienstverleningsovereenkomst (DVO) met de gemeente Noardeast-Fryslân. In het eerste kwartaal van 2026 wordt de DVO vastgesteld en ondertekend.

- *In overleg met de samenwerkingspartners Sociaal Werk Ameland en KwadrantGroep een algemene voorziening voor dagopvang en (mogelijk) dagbesteding gezamenlijk doorontwikkelen (samenwerking formele en informele zorg en stimuleren flexibel gebruik van ruimten);*
  Vanwege capaciteitstekort niet gerealiseerd. De planning is om in het derde kwartaal 2026 met betrokken samenwerkingspartners (o.a. Kwadrant, THFL en Sociaal Werk) afspraken te maken over dagbesteding, inclusief sociale activering, op (bestaande) locaties in de verschillende dorpen.

- *Inventariseren en analyseren van de lokale regelingen en voorzieningen voor minima, deze eventueel aanvullen en daarna publiceren (4.7)*
  De bestaande lokale regelingen zijn in 2025 geïnventariseerd en geanalyseerd. In de eerste helft van 2026 wordt een keuze gemaakt voor het toekomstige pakket minimaregelingen. Na afronding worden de verschillende regelingen onder de aandacht gebracht op de website van de gemeente en het Sociaal Werk.

- *Invullen van de regierol voor aanpak middelengebruik onder jongeren en input leveren voor 'Preventie- en Handhavingsplan Alcohol' (4.3)*
  In geheel 2025 is de regisseur aanpak middelengebruik ingezet (formuleren ambities, uitvoering diverse activiteiten in samenwerking met betrokken partijen). De inzet vindt ook nog in 2026 plaats en van daaruit levert de regisseur middelengebruik beleidsmatige input aan het cluster Sociaal Domein.

- *Inzetten van (interne) ondersteuning van de processen aanvraag, verlening en vaststelling van alle gemeentelijke subsidies*
  De evaluatie en vernieuwing van de algemene subsidieverordening is vertraagd. Dat betekent dat implementatie van de (nieuwe) regels vanaf de tweede helft van 2026 pas zal plaatsvinden.
- *Prioriteren en uitvoeren concrete acties rondom inclusie (4.4)*
  Via de subsidierelatie met Sociaal Werk zijn afspraken gemaakt over de uitvoering van inclusie-activiteiten. Intern is er met andere clusters van de gemeente overleg over verbetering van fysieke en digitale toegankelijk van de openbare ruimte.

- *Samenwerkingsafspraken maken met KwadrantGroep en Sociaal Werk Ameland over dagopvang, inclusief sociale activering en afstemming formele en informele zorg, en multifunctioneel gebruik van algemene ruimten in de Ambla en Ons Hol*
  Er is een onderzoek afgerond en de volgende stap (medio 2026) is verkenning van concrete voorzieningen (dagbesteding/dagopvang, inclusief sociale activering) op (bestaande) locaties in de verschillende dorpen. Dit vraagt tevens om een doorontwikkeling van de samenwerking tussen Kwadrant, THFL en Sociaal Werk.

- *Via opdrachten aan samenwerkingspartners (o.a. Sociaal Werk Ameland en GGD Fryslân) de beschikbare middelen vanuit het Gezond en Actief Leven Akkoord (SPUK-GALA) en Integraal Zorg Akkoord (SPUK-FrIZA) gericht inzetten op basis van de ketenaanpakken voor onder andere eenzaamheid van ouderen, een gezonde leefstijl en Friese preventieaanpak;*
  De beschikbare middelen zijn gericht ingezet (via uitvoeringskader Sociaal Werk, afspraken met GGD, regievoering lokale aanjager en afspraken met overige partijen, zoals regisseur middelengebruik en Fysiotherapie).

- *Voor 2025 is budget beschikbaar om activiteiten te subsidiëren in het kader van 80 jaar bevrijding*
  De STAM heeft met subsidie van de gemeente diverse activiteiten georganiseerd en uitgevoerd.

Wat heeft het gekost?

Algemene voorzieningen	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
643045 Peuterspeelzalen	**90.859,60**	**90.859,60**	**92.650,20**
651000 Sportbeleid en activering algemeen	**11.645,40**	**11.645,40**	**6.868,95**
651010 Buurtsportcoaches	**0,00**	**0,00**	**0,00**
652000 Accommodaties sport (kosten)	**302.671,54**	**350.961,54**	**297.390,66**
652010 Groene sportvelden en terreinen (kosten)	**181.152,93**	**223.640,42**	**205.451,03**
653010 Vormings- en ontwikkelingswerk	**520,00**	**520,00**	**250,00**
656000 Bibliotheekvoorziening	**149.448,00**	**261.487,00**	**261.463,00**
656005 Lokale omroep	**2.794,00**	**2.794,00**	**820,32**
661000 Samenkracht en burgerparticipatie	**193.974,20**	**301.600,86**	**249.948,46**
661015 Sociaal-cultureel werk	**67.264,80**	**67.264,80**	**0,00**
661016 Administratie Sociaal Cultureel Werk	**8.382,00**	**8.382,00**	**0,00**
661017 Sociaal Werk	**728.000,00**	**837.850,00**	**908.860,62**
661020 Buurt- en Clubhuizen	**18.245,60**	**32.245,60**	**41.383,84**
661025 Jeugdbeleid	**0,00**	**0,00**	**0,00**
661040 Mantelzorg / vrijwilligersbeleid	**5.000,00**	**5.000,00**	**5.000,00**
661045 WMO overig	**119.136,00**	**10.122.867,24**	**10.256.564,22**
661050 Noodopvang vluchtelingen	**9.000,00**	**9.000,00**	**52.089,32**
662000 Coördinatie gebiedsgericht werken	**11.734,80**	**0,00**	**0,00**
662005 Eerstelijns WMO en jeugd	**25.000,00**	**0,00**	**0,00**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**1.924.828,87**	**12.326.118,46**	**12.378.740,62**
Baten			
643045 Peuterspeelzalen	**65.000,00**	**129.000,00**	**64.000,00**
651000 Sportbeleid en activering algemeen	**0,00**	**0,00**	**0,00**
651010 Buurtsportcoaches	**0,00**	**0,00**	**0,00**
652000 Accommodaties sport (kosten)	**0,00**	**39.685,00**	**192.486,59**
656000 Bibliotheekvoorziening	**0,00**	**12.039,00**	**12.039,01**
661015 Sociaal-cultureel werk	**0,00**	**0,00**	**0,00**
661016 Administratie Sociaal Cultureel Werk	**4.100,00**	**0,00**	**0,00**
661017 Sociaal Werk	**0,00**	**20.000,00**	**20.000,00**
661025 Jeugdbeleid	**0,00**	**0,00**	**0,00**
661045 WMO overig	**0,00**	**2.710.000,00**	**2.710.000,00**
661050 Noodopvang vluchtelingen	**0,00**	**0,00**	**58.191,00**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**69.100,00**	**2.910.724,00**	**3.056.716,60**
Resultaat Algemene voorzieningen	**-1.855.728,87**	**-9.415.394,46**	**-9.322.024,02**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Beleidskader Sociaal Domein Regio Noordoost-Friesland (2023)
- Nota Gezondheidsbeleid Friese Waddeneilanden 2022-2026 (2022)
- Nota Schuldhulpverlening gemeente Ameland (2019)
- Visie Toekomstbestendig Welzijnswerk Ameland (2021)
- Algemene Subsidieverordening gemeente Ameland 2019
- Verordening Bekostiging leerlingenvervoer Ameland 2022
- Verordening Toelage uitwonende studerenden gemeente Ameland 2016
- Verordening Aanvullende vergoeding ov-chip kaart studenten Ameland 2016
- Meerjarig onderhoudsplan sportvelden 2024

Maatschappelijke ondersteuning (wmo)

Wat willen we bereiken

Inwoners van Ameland, ook inwoners met beperkingen, kunnen zo lang mogelijk zelfstandig wonen en deelnemen aan de samenleving en sociale activiteiten. Wanneer inwoners in hun dagelijks functioneren problemen ervaren, biedt de gemeente via de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) hulp in de vorm van bijvoorbeeld woningaanpassingen, hulpmiddelen, vervoersvoorzieningen, begeleiding/dagopvang en huishoudelijk hulp.
Een belangrijk uitgangspunt hierbij is zelfredzaamheid, de toepassing van het eigen netwerk en het gebruik van algemene voorzieningen. Op het moment dat dit onvoldoende is, kunnen aanvullend individuele voorzieningen worden ingezet. De inzet van maatschappelijke ondersteuning heeft een koppeling met het onderwerp begeleid wonen zoals opgenomen in de Raadsagenda 2022-2025. Verder zijn de acties gepland uit het uitvoeringsprogramma Sociaal Domein 2024-2025 zoals dat door het college is vastgesteld en met de raad gedeeld.

Raadsagendapunten binnen deze activiteitengroep: 4.2

Wat hebben we bereikt?

- *Ontwerpen van een concrete opzet van Begeleid en Beschermd wonen op Ameland (4.2).*
  In het tweede en derde kwartaal van 2025 is met verschillende betrokken organisaties en inwoners op basis van de aanbevelingen uit de oriëntatiefase een concept ontwerp opgesteld, bestaande uit verschillende scenario's. Rekening houdend met diverse onzekerheden en risico's in het ontwerp (o.a. beschikbaarheid gekwalificeerd zorgaanbod en rendabele businesscase) wordt in de eerste helft van 2026 bepaald of een concrete opzet gerealiseerd kan worden.

Wat heeft het gekost?

Maatschappelijke ondersteuning (Wmo)	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
662010 Eerstelijns WMO en Jeugd (tm 2022)	**0,00**	**0,00**	**0,00**
662100 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Wmo	**0,00**	**5.000,00**	**1.267,41**
666000 Coördinatie en uitvoering WMO	**89.884,83**	**0,00**	**0,00**
666001 Hulpmiddelen en diensten (Wmo)	**0,00**	**284.000,00**	**260.487,20**
666005 Woningaanpassingen en hulpmiddelen	**160.000,00**	**0,00**	**0,00**
666006 Vervoer	**124.000,00**	**0,00**	**0,00**
667111 Huishoudelijke hulp (Wmo)	**0,00**	**260.000,00**	**326.659,45**
667121 Begeleiding Wmo	**0,00**	**75.000,00**	**77.166,71**
667130 Dagbesteding (Wmo)	**0,00**	**50.000,00**	**35.063,05**
667140 Overige maatwerkarrangementen (Wmo)	**0,00**	**11.000,00**	**-12.507,99**
667160 Huishoudelijke hulp	**280.000,00**	**0,00**	**0,00**
667170 Begeleiding	**100.000,00**	**0,00**	**0,00**
667180 Dagbesteding	**50.000,00**	**0,00**	**0,00**
668110 Beschermd wonen (WMO)	**0,00**	**-15.000,00**	**-27.046,75**
668120 Maatschappelijke- en vrouwenopvang (Wmo)	**0,00**	**5.000,00**	**5.589,00**
668170 Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	**5.000,00**	**0,00**	**0,00**
669100 Coördinatie en beleid Wmo	**0,00**	**84.752,23**	**48.695,51**
671000 Openbare gezondheidszorg	**31.000,00**	**116.711,00**	**90.887,66**
671010 Jeugdgezondheidszorg	**207.622,00**	**207.622,00**	**227.181,41**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**1.047.506,83**	**1.084.085,23**	**1.033.442,66**
Baten			
666010 Diverse eigen bijdragen maatwerkvoorzieningen WMO	**22.000,00**	**0,00**	**0,00**
667111 Huishoudelijke hulp (Wmo)	**0,00**	**22.000,00**	**27.862,20**
671000 Openbare gezondheidszorg	**0,00**	**102.261,00**	**177.943,44**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**22.000,00**	**124.261,00**	**205.805,64**
Onttrekkingen			
671000 Openbare gezondheidszorg	**0,00**	**0,00**	**0,00**
Resultaat Maatschappelijke ondersteuning (Wmo)	**-1.025.506,83**	**-959.824,23**	**-827.637,02**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Verordening Wet maatschappelijke ondersteuning gemeente Ameland 2024

Jeugdhulpwet

Wat willen we bereiken

Jongeren op Ameland groeien veilig en gezond op tot volwassenen. Voor het opgroeien en ontwikkelen van jongeren is een sterke samenleving nodig. De opvoeding vindt plaats binnen de gezinnen, het onderwijs en in de buurt. Wanneer door omstandigheden onvoldoende sprake is van een gezonde en veilige ontwikkeling, kan basishulp worden geboden via huisarts, jeugdgezondheidszorg, maatschappelijk werk, welzijnswerk, of het gebiedsteam. Wanneer deze lichte ondersteuning niet volstaat, wordt gespecialiseerde jeugdhulp ingezet. Verder zijn de acties gepland uit het uitvoeringsprogramma Sociaal Domein 2024-2025 zoals dat door het college is vastgesteld en met de raad gedeeld.

Raadsagendapunten binnen deze activiteitengroep: 4.3

Wat hebben we bereikt?

- *Actualiseren van de Verordening Jeugdhulp*
  In de tweede helft van 2025 is dit gerealiseerd. De verordening (met focus op snelle en preventieve hulp voor jeugd) wordt in januari 2026 vastgesteld door de raad.

- *De plannen in de Hervormingsagenda Jeugd en Friese Regiovisie Jeugdhulp in haalbare, lokaal passende acties uitwerken (4.3)*
  De vertaling van regionale plannen naar lokale acties is belegd bij Sociaal Domein Fryslân (SDF).

- *Met de basisscholen afspraken maken over de inzet van jeugdhulp in het basisonderwijs (4.3)*
  Er zijn afspraken gemaakt over de inzet van Jeugdhulp op basisscholen, maar de uitvoering verschilt, vanwege enige onduidelijkheid over de taakverdeling tussen passend onderwijs en jeugdhulp (gemeente), per situatie. In 2026 vindt verdere afstemming met het basisonderwijs plaats.

Wat heeft het gekost?

Jeugdhulpwet	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
662200 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen jeugd	**0,00**	**20.000,00**	**18.354,78**
667260 Coördinatie en uitvoering jeugdhulp	**35.204,40**	**-0,10**	**0,00**
667270 Jeugdhulp behandeling	**312.500,00**	**0,00**	**0,00**
667360 Pleegzorg	**17.500,00**	**0,00**	**0,00**
667510 Jeugdhulp ambulant lokaal	**0,00**	**50.000,00**	**20.926,06**
667520 Jeugdhulp ambulant regionaal	**0,00**	**227.500,00**	**325.921,65**
667620 Jeugdhulp met verblijf regionaal	**0,00**	**17.500,00**	**16.646,91**
667630 Jeugdhulp met verblijf landelijk	**0,00**	**0,00**	**10.875,72**
667910 PGB Wmo	**0,00**	**45.000,00**	**41.708,68**
667920 PGB Jeugd	**0,00**	**35.000,00**	**13.930,57**
668210 Jeugdbescherming	**0,00**	**105.000,00**	**30.936,00**
668220 Jeugdreclassering	**0,00**	**10.000,00**	**0,00**
668260 Jeugdbescherming	**105.000,00**	**0,00**	**0,00**
668270 Jeugdreclassering	**10.000,00**	**0,00**	**0,00**
669200 Coördinatie en beleid jeugd	**0,00**	**41.071,90**	**15.715,19**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**480.204,40**	**551.071,80**	**495.015,56**
Resultaat Jeugdhulpwet	**-480.204,40**	**-551.071,80**	**-495.015,56**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Friese Regiovisie Jeugdhulp 2023-2026 (2023)
- Verordening Jeugdhulp Ameland (2018)

Participatiewet

Wat willen we bereiken

Inwoners nemen naar hun mogelijkheden deel aan het arbeidsproces. Wanneer mensen niet zelfstandig in staat zijn om het wettelijk minimumloon te verdienen, biedt de gemeente via de Participatiewet ondersteuning. Bij voorkeur wordt getracht om mensen regulier werk te bieden. Wanneer dit niet lukt, worden extra instrumenten ingezet. Inwoners die moeten rondkomen van een laag inkomen en niet in eigen onderhoud kunnen voorzien, kunnen financiële steun ontvangen in de vorm van bijvoorbeeld bijzondere bijstand of kwijtschelding van gemeentelijke belastingen. Ter voorkoming van en begeleiding bij financiële problemen wordt financieel advies gegeven. Verder zijn de acties gepland uit het uitvoeringsprogramma Sociaal Domein 2024-2025 zoals dat door het college is vastgesteld en met de raad gedeeld.

Wat hebben we bereikt?

- *Afspraken maken met het netwerk 'Fryslân Werkt' voor samenwerking en ondersteuning bij het begeleiden van jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt naar werk*
  Met het netwerk 'Fryslân Werkt' is regelmatig contact. Binnen dit netwerk zijn ook de scholen voor MBO en praktijkonderwijs betrokken. Met het praktijkonderwijs Dokkum zijn er afspraken gemaakt over de begeleiding van jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt van school naar werk.

- *Op basis van adviezen/suggesties van Cedris de interne organisatie voor de begeleiding van inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt (inclusief loonkostensubsidie en indien nodig beschut werk), passend bij het eiland, door ontwikkelen en borgen*
  De inzet van de Jobcoach is aan de voorkant (preventief) en bij de werkbegeleidingstrajecten geïntensiveerd. Met de Jogcoach zijn hierover afspraken gemaakt. Intern zijn over de afstemming in de administratieve processen (WSW en loonkostensubsidie) tevens nadere afspraken gemaakt tussen de clusters Sociaal Domein en P&O. Dit wordt in 2026 verder doorontwikkeld en geborgd.

Wat heeft het gekost?

Participatiewet	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
663000 Inkomensvoorzieningen	**43.528,00**	**43.528,00**	**39.672,04**
663010 Inkomensvoorziening participatiewet	**55.000,00**	**75.000,00**	**86.282,28**
663020 Besluit bijstand zelfstandigen	**0,00**	**0,00**	**1.736,96**
663025 Loonkostensubsidies op grond van participatiewet	**175.000,00**	**175.000,00**	**157.984,59**
663030 Bijzondere bijstand	**6.000,00**	**6.000,00**	**4.319,29**
663035 Gemeentelijk minimabeleid	**3.000,00**	**3.000,00**	**2.265,98**
663040 Overige voorzieningen	**5.000,00**	**5.000,00**	**3.150,00**
663046 Schuldhulpverlening	**16.000,00**	**27.000,00**	**26.127,95**
663060 Kwijtschelding afvalstoffen- en rioolheffing	**2.800,00**	**2.800,00**	**1.600,35**
664000 Begeleide participatie	**3.352,80**	**3.352,80**	**955,30**
664005 Sociale werkvoorziening	**254.761,00**	**233.095,89**	**225.137,37**
665000 Arbeidsparticipatie	**7.823,20**	**7.823,20**	**16.584,40**
665010 Participatiebudget	**35.000,00**	**48.000,00**	**46.288,63**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**607.265,00**	**629.599,89**	**612.105,14**
Baten			
663010 Inkomensvoorziening participatiewet	**260.000,00**	**294.000,00**	**293.100,00**
663020 Besluit bijstand zelfstandigen	**0,00**	**0,00**	**27.669,14**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**260.000,00**	**294.000,00**	**320.769,14**
Resultaat Participatiewet	**-347.265,00**	**-335.599,89**	**-291.336,00**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Re-integratieverordening gemeente Ameland 2024
- Afstemmingsverordening Participatiewet, Ioaw en Ioaz gemeente Ameland 2024
- Verordening Tegenprestatie participatiewet, Ioaw en Ioaz gemeente Ameland 2024
- Verordening Individuele Inkomenstoeslag gemeente Ameland 2024

Sportevenementen

Wat willen we bereiken

De gemeente voert het beleid rond sportevenementen uit. Het gaat om evenementen die passen bij Ameland wat betreft de beleving van het eiland, de economie en de betrokkenheid van eilanders.

Wat hebben we bereikt?

- *Evalueren en eventueel herzien van de subsidiebeleidsregel sportevenementen.*
  Een notitie met evaluatie en analyse van de uitvoeringsregeling is afgerond. In het eerste kwartaal van 2026 wordt de regeling geactualiseerd.

Wat heeft het gekost?

Sportevenementen	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
651005 Ondersteuning sportevenementen	**14.560,00**	**14.560,00**	**11.191,00**
Resultaat Sportevenementen	**-14.560,00**	**-14.560,00**	**-11.191,00**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Musea en culturele voorzieningen

Wat willen we bereiken

Met de activiteitengroep musea en culturele voorzieningen streven we behoud en expositie van het specifieke eilander cultuurhistorisch erfgoed en natuurlijke waarden na. Stichting Amelander Musea (STAM) exploiteert een aantal musea in gebouwen die in erfpacht door de gemeente zijn overgedragen. Via de musea worden exposities gehouden, excursies en activiteiten georganiseerd en worden de eilander scholen betrokken. De Musea vormen een belangrijk onderdeel van het toeristische aanbod op het eiland. Onder het cultuurhistorisch erfgoed vallen ook historische kerken, begraafplaatsen en dergelijke. Daarnaast is de STAM nadrukkelijk betrokken bij onderzoeken naar en het behoud van de flora, fauna en de natuur op Ameland. Ook biedt de STAM werkmogelijkheden aan inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt, en mogelijkheden om hen 'mee te laten doen'.

Wat hebben we bereikt?

- *Evalueren en eventueel herzien van de subsidiebeleidsregel culturele evenementen*
  Een notitie met evaluatie en analyse van de uitvoeringsregeling is afgerond. In het eerste kwartaal van 2026 wordt de regeling geactualiseerd.

- *Inzetten van een Subsidieloket.*
  De voorbereiding voor de inzet van het subsidieloket (inclusief interne ondersteuning proces aanvraag, verlening en vaststelling subsidies) vindt plaats in de tweede helft van 2026. Samen met de resultaten van de evaluatie van het subsidiebeleid (Algemene subsidieverordening en uitvoeringsregels) start de uitvoering vanaf 2027.

Wat heeft het gekost?

Musea en culturele voorzieningen	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
653000 Culturele voorzieningen	**80.126,80**	**80.126,80**	**71.113,40**
654005 Musea (incl. molens en vuurtoren)	**391.530,00**	**409.999,00**	**414.950,82**
683020 Torens	**11.976,40**	**15.976,40**	**7.665,44**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**483.633,20**	**506.102,20**	**493.729,66**
Baten			
653000 Culturele voorzieningen	**500,00**	**0,00**	**0,00**
654005 Musea (incl. molens en vuurtoren)	**0,00**	**0,00**	**0,00**
683020 Torens	**0,00**	**0,00**	**5.325,00**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**500,00**	**0,00**	**5.325,00**
Resultaat Musea en culturele voorzieningen	**-483.133,20**	**-506.102,20**	**-488.404,66**

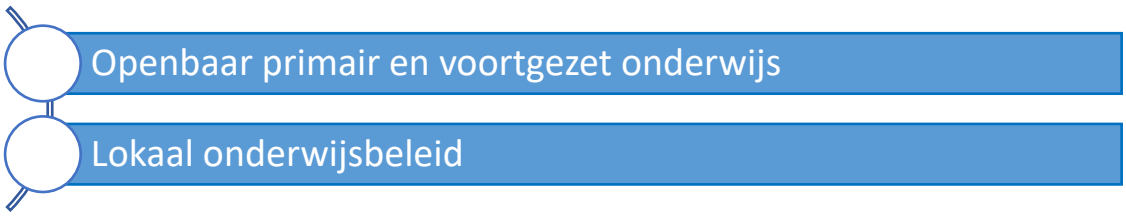
Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Programma 3 Onderwijs

De Amelander jeugd kennis en vaardigheden aanreiken en laten vergaren om zich te ontwikkelen en voor te bereiden op hun deelname aan de samenleving.

De gemeente wil zoveel mogelijk leerlingen op het eiland onderwijs aan kunnen bieden, afgestemd op hun niveau. Dit geldt zowel voor het primair als het voortgezet onderwijs. Het voortgezet onderwijs wordt op vmbo-niveau aangeboden. De eerste drie leerjaren kunnen ook op havo en vwo niveau worden gevolgd.

Activiteitgroepen die bij dit programma horen

Openbaar primair en voortgezet onderwijs

Wat willen we bereiken

We willen het openbaar primair - en het openbaar voortgezet onderwijs faciliteren. Voor het voortgezet onderwijs betekent dat het bieden van administratieve en beleidsmatige ondersteuning. Voor het openbaar basisonderwijs betekent dat uitvoering gaan geven aan de besluitvorming van de gemeenteraad met betrekking tot de (eventuele) nieuwe rol na de (voorgenomen) bestuurlijke fusie en de bestuurlijke verzelfstandiging van het openbaar basisonderwijs.
De kwaliteit van het onderwijs heeft grote invloed op de toekomst van onze jeugd. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt op basis van de wettelijke taak bij de ouders, de leerlingen, de schoolbesturen en de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Dit sluit aan bij punt 4.6 uit de raadsagenda.

➔ **Raadsagendapunten binnen deze activiteitengroep: 4.6, 7.6**

Wat hebben we bereikt?

- *Administratie uitvoeren van het openbaar voortgezet onderwijs;*
  We hebben de personeels-, de salarisadministratie en de financiële administratie van de BWS gevoerd. Ook heeft de gemeente het onderhoudsbeheer van de school uitgevoerd.
  Daarnaast hebben wij de directie, het bestuur en de toezichthouder van advies voorzien op het gebied van personeelsbeleid, financieel beleid, materieel beleid en governance.

- *Administratieve en beleidsmatige ondersteuning bieden aan het voortgezet onderwijs;*
  We hebben de personeels-de salaris- en de financiële administratie en het onderhoudsbeheer gevoerd en daarnaast beleidsmatige ondersteuning geboden op het gebied van personeel, financiën, onderhoud en governance.

- *Het intern toezicht op het openbaar voortgezet onderwijs uitvoeren, uitbreiden en verbeteren. De door de gemeenteraad vastgestelde documenten (toezichtkaders en reglementen) met betrekking tot het toezicht zijn hierbij de leidraad.*
  We hebben de commissie intern toezicht van informatie en advies voorzien en er zijn bijeenkomsten van de commissie gehouden. De commissie heeft gesprekken gevoerd met diverse stakeholders met betrekking tot het openbaar voortgezet onderwijs. Conform de wettelijke verplichtingen is er een verslag van de intern toezichthouder in het jaarverslag van de school opgenomen.
  We hebben ons daarnaast voorgenomen op korte termijn een onderzoek te doen naar de gewenste Governance voor de nabije toekomst met als doel kwalitatief hoogwaardig voortgezet onderwijs op lange termijn op het eiland te waarborgen.

- *Het openbaar basisonderwijs ontvlechten we eventueel uit de gemeentelijke organisatie en we geven uitvoering aan de veranderende rol van de gemeente Ameland, gebaseerd op de statuten van de stichting na het (voorgenomen) besluit tot verzelfstandiging.*
  We hebben een overeenkomst gemaakt en ondertekend tussen de gemeente Ameland en de Stichting Samenwerkingsbestuur PO West Ameland over de ontvlechting van het openbaar basisonderwijs uit de gemeentelijke organisatie per 1-1-2025. In dat document is opgenomen welke taken op welk moment en onder welke overgangsafspraken uit de gemeentelijke organisatie worden ontvlecht. We hebben hier samen met de Stichting op een goede wijze vorm en uitvoering aan gegeven.

Om de taken in de nieuwe gemeentelijke rol ten aanzien van het openbaar basisonderwijs zo goed mogelijk te kunnen vervullen is er periodiek overleg ingericht tussen de directeur bestuurder van de Stichting en de portefeuillehouder onderwijs. In die rol zijn de jaarverslagen 2024 en de begroting 2026 en verder onderwerpen waarmee de gemeente zich conform de wet en statuten bezig houdt.

- *In nauw overleg met de accountant voor het onderwijs (Aksos) is het proces met betrekking tot de totstandkoming van de jaarrekeningen voor de twee onderwijs instellingen verbeterd*
  In het eerste halfjaar 2025 zijn de twee jaarrekeningen voor het openbaar onderwijs over 2024 opgemaakt en door de gemeenteraad aangewezen accountant gecontroleerd. Beide jaarrekeningen zijn van een goedkeurende verklaring voorzien en tijdig ingediend bij het ministerie van OC en W en DUO.
  We hebben daarbij voort kunnen borduren op de kwalitatieve inhaalslag die in de jaren ervoor ten aanzien van de jaarrekeningen is gemaakt. De accountant heeft de commissie intern toezicht in een bijeenkomst geïnformeerd over de bevindingen ten aanzien van de financiën van de onderwijsinstellingen, de interne procedures en het jaarverslag, één en ander overeenkomstig het accountantsprotocol voor het onderwijs.
  Voor het openbaar basisonderwijs was dit de laatste jaarrekening die door de gemeente Ameland is opgemaakt.

- *Uitvoering geven aan het door de gemeenteraad te nemen besluit over de (eventuele) bestuurlijke fusie van het basisonderwijs op West Ameland en de voorgenomen verzelfstandiging van het openbaar basisonderwijs*
  De gemeenteraad heeft besloten het openbaar basisonderwijs op Ameland te fuseren met het christelijk basisonderwijs op West Ameland en het openbaar basisonderwijs gelijktijdig te verzelfstandigen. Na de passering van de akte van bestuursoverdracht en de oprichtingsakte bij de notaris hebben we de bestuurlijke taak en de eigendommen overgedragen aan de Stichting Samenwerkingsbestuur PO West Ameland. Daarmee is uitvoering gegeven aan de genomen besluiten.

Wat heeft het gekost?

Openbaar primair en voortgezet onderwijs	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
641000 Exploitatie basisonderwijs	**890.121,00**	**0,00**	**0,00**
641003 Bestuurscommissie OPO	**13.700,00**	**0,00**	**0,00**
641005 Gem. ondersteuning openbaar basisonderwijs	**16.040,80**	**16.040,80**	**15.470,03**
641006 Administratie openbaar basisonderwijs	**31.292,80**	**31.292,80**	**12.699,34**
641010 Gem. ondersteuning bijzonder basisonderwijs	**0,00**	**0,00**	**0,00**
643000 Exploitatie voortgezet onderwijs	**1.988.300,00**	**1.988.300,00**	**2.425.559,00**
643005 Gemeentelijke ondersteuning voortgezet onderwijs	**6.146,80**	**6.146,80**	**9.844,56**
643006 Administratie voortgezet onderwijs	**32.131,00**	**32.131,00**	**25.570,86**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**2.977.732,40**	**2.073.911,40**	**2.489.143,79**
Baten			
641000 Exploitatie basisonderwijs	**890.121,00**	**0,00**	**0,00**
641005 Gem. ondersteuning openbaar basisonderwijs	**0,00**	**0,00**	**0,00**
641006 Administratie openbaar basisonderwijs	**14.038,00**	**0,00**	**11.601,14**
643000 Exploitatie voortgezet onderwijs	**1.988.300,00**	**1.988.300,00**	**2.425.559,00**
643005 Gemeentelijke ondersteuning voortgezet onderwijs	**0,00**	**0,00**	**0,00**
643006 Administratie voortgezet onderwijs	**14.038,00**	**14.038,00**	**14.168,56**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**2.906.497,00**	**2.002.338,00**	**2.451.328,70**
Resultaat Openbaar primair en voortgezet onderwijs	**-71.235,40**	**-71.573,40**	**-37.815,09**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Verordening commissie intern toezicht openbaar onderwijs (2022)
- Reglement intern toezicht BWS (2023)
- Kwaliteitszorg BWS (2023)
- Toezichtkader BWS (2023)

Lokaal onderwijsbeleid

Wat willen we bereiken

De eilander jeugd mogelijkheden bieden zich te ontplooien tot zelfstandige burgers, zodat ze in sociaal economisch en maatschappelijk opzicht op een goede wijze in de samenleving kunnen functioneren.

Wat hebben we bereikt?

- *Bieden van financiële en beleidsmatige ondersteuning voor de gezamenlijke plusklas in het basisonderwijs en de plusactiviteiten in het voortgezet onderwijs met als doel dit permanent op te nemen in het aanbod*
  In 2024 heeft het voortgezet onderwijs op Ameland besloten de Plus activiteiten zonder subsidie van de gemeente voort te zetten. Dat hebben wij bij de jaarrekening 2024 verantwoord en voor 2025 is er geen inspanning vanuit de gemeente meer geweest op dit gebied voor het voortgezet onderwijs.
  Voor het basisonderwijs op Ameland hebben we voor het schooljaar 2024-2025 nog subsidie verleend en vastgesteld. De gezamenlijke basisscholen hebben aangegeven de Plus klas met ingang van het schooljaar 2025-2026 op een andere wijze voort te zetten en vorm te geven in het basisonderwijs waardoor men geen subsidie aanvraag meer bij de gemeente zal vragen.

- *In combinatie met het strategisch plan gemeentelijke gebouwen gaan we in overleg met partijen in het onderwijs en de opvang, om te verkennen hoe de toekomstige huisvesting (en eventuele IKC-vorming) er uit kan zien (7.6)*
  Op 15 december 2025 heeft de gemeenteraad het accommodatiebeleid definitief vastgesteld. Voor het voorzieningencluster tussen Nes en Buren bleek tijdens bewonersavonden in april 2025 onvoldoende draagvlak. Hiervoor is in oktober 2025 een participatieproces gestart. Dit proces omvat onder andere de functies basisonderwijs, kinderopvang en peuterspeelzaal. Gebruikers en inwoners werken nu aan een advies samen met een onafhankelijke procesbegeleider. De verwachting is dat er in de loop van 2026 een advies zal worden opgeleverd. Hierover zal de raad een besluit nemen.

- *Ondersteunen en adviseren van directies, schoolbesturen en gemeenten van andere Waddeneilanden.*
  We hebben in 2025 uitvoering gegeven aan de dienstverleningsovereenkomst lokaal onderwijs beleid de Friese Waddeneilanden. In het kader van die overeenkomst voert de gemeente Ameland bepaalde taken uit voor de andere Friese Waddeneilanden.
  Het gaat hierbij om het in stand houden, actualiseren en uitvoeren van regelingen en verordeningen op het gebied van lokaal onderwijs beleid, het organiseren en opvolgen van lokaal onderwijs overleg op Schiermonnikoog en het verrichten van werkzaamheden over de lokale afspraken op het gebied van school- en leerlingenbegeleiding.

- *Preventief uitvoeren van de leerplicht; we leveren een bijdrage om absoluut – en relatief verzuim alsmede voortijdig schoolverlaten zoveel mogelijk te voorkomen.*
  Gemeenten hebben een wettelijke taak als het gaat om leerplicht en het voorkomen van voortijdig schoolverlaten. Gebleken is dat er nieuwe eisen worden gesteld aan leerplichtambtenaren op het gebied van het behalen en onderhouden van de BOA bevoegdheid en permanente educatie. In 2025 is geconcludeerd dat het zelfstandig in dienst hebben en houden van een leerplichtambtenaar in deeltijd een te kwetsbare situatie oplevert. Vandaar dat besloten is deze taak op grond van een meerjarige dienstverleningsovereenkomst over te dragen aan de gemeente Leeuwarden. Deze overeenkomst is inmiddels geïmplementeerd. We hebben de gemeente Schiermonnikoog eveneens ondersteund bij dit proces, waarbij voor een vergelijkbare constructie met Leeuwarden is gekozen.

- *Stimuleren van de samenwerking tussen besturen en directies van de scholen voor primair en voortgezet onderwijs;*
  We voerden in 2025 regelmatig lokaal onderwijs overleg met vertegenwoordigers van de scholen op Ameland. Daarnaast hebben we in de praktijk uitvoering gegeven aan de bestaande samenwerkingsafspraken op het gebied van dyslexiebeleid, school - en leerlingenbegeleiding, vertrouwenspersoon en de keuring en onderhoud van buitenspeelmateriaal.

- *Uitvoeren van de verordening leerlingenvervoer.*
  Een belangrijk aandachtspunt hierbij voor de komende periode is het leerlingenvervoer op het traject Ameland – Holwerd v.v. voor leerlingen die onder deze verordening vallen. Het doel is om het leerlingenvervoer in de nabije toekomst via een stabiele dienstregeling, veilig plaats te laten vinden met een zo aansluitend mogelijke reis. We integreren de (eventueel) nieuw aan te schaffen snelboot in het leerlingenvervoer, afhankelijk van de (nieuwe) dienstregeling;
  In 2025 hebben we samen met de andere Friese Waddeneilanden en met externe hulp gewerkt aan een nieuwe, actuele verordening leerlingenvervoer die aansluit bij de lokale situatie. Voor de gemeente Ameland heeft dat geleid tot de vaststelling van een nieuwe verordening door de gemeenteraad.
  We integreren de nieuwe snelboot bij de ingebruikname begin 2026 in het leerlingenvervoer.

- *Uitvoeren van diverse financiële regelingen voor uitwonende studerenden*
  Voor de gemeente Ameland en voor de andere Friese Waddeneilanden hebben we deze regelingen uitgevoerd. Het gaat hierbij om de verordening toelage uitwonende studerenden en de OV chipkaart verordening. De ondersteuning aan de andere Friese Waddeneilanden verloopt van de communicatie en de jaarlijkse publicatie over in te dienen aanvragen tot het afhandelen van ingediende aanvragen en het verstrekken van uitbetalingsopdrachten.

- *Uitvoeren van het vastgestelde onderwijsachterstandenbeleid en de subsidieregeling peuteropvang inclusief het behandelen van de aanbevelingen die destijds door de inspectie van het onderwijs zijn gedaan ten aanzien van de voor- en vroegschoolse educatie;*
  Met de financiële middelen van het rijk subsidiëren en stimuleren we de kwaliteit van de voor- en vroegschoolse educatie (VVE) in de gemeente. We hebben overleg gevoerd met de scholen en VVE instellingen en hebben verantwoording afgelegd aan het rijk via een vragenlijst. Deze vragenlijst is conform de wettelijke verplichting behandeld en vastgesteld door het college. De aanbevelingen die destijds door de inspectie van het onderwijs zijn gedaan ten aanzien van VVE hebben we overgenomen. We hebben in 2025 het overleg met instellingen geïntegreerd en we hebben het bestaande convenant VVE geactualiseerd, ondertekend en geïmplementeerd.

Wat heeft het gekost?

Lokaal Onderwijsbeleid	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
642000 Onderwijshuisvest. openbaar basisonderwijs Hollum	**19.525,97**	**19.525,97**	**9.815,92**
642005 Onderwijshuisvest. openbaar basisonderwijs Ballum	**24.964,97**	**24.964,97**	**11.187,18**
642010 Onderwijshuisvest. bijzonder basisonderwijs Hollum	**20.278,97**	**20.278,97**	**15.362,66**
642015 Onderwijshuisvesting bijzonder basisonderwijs NES	**40.744,80**	**40.744,80**	**37.589,03**
642020 Onderwijshuisvesting voortgezet onderwijs	**241.164,77**	**241.164,77**	**230.164,28**
643008 Gem. ondersteuning bijzonder basisonderwijs	**12.100,00**	**12.100,00**	**16.158,30**
643009 Lokaal onderwijsbeleid	**16.529,20**	**56.249,20**	**12.422,52**
643010 Onderwijsbegeleiding	**49.900,00**	**49.900,00**	**50.166,48**
643015 Samenwerking Waddenscholen Primair onderwijs	**558,80**	**558,80**	**0,00**
643020 WAD VO	**0,00**	**0,00**	**0,00**
643025 Toelage uitwonende studerenden	**26.235,20**	**26.235,20**	**21.253,12**
643027 Uitvoering verordening leerlingenvervoer	**70.087,60**	**70.087,60**	**62.453,90**
643030 Overige voorzieningen t.b.v. onderwijs	**15.500,00**	**15.500,00**	**15.488,86**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**537.590,28**	**577.310,28**	**482.062,25**
Baten			
642020 Onderwijshuisvesting voortgezet onderwijs	**41.200,00**	**41.200,00**	**43.322,60**
643009 Lokaal onderwijsbeleid	**0,00**	**0,00**	**0,00**
643010 Onderwijsbegeleiding	**18.800,00**	**18.800,00**	**21.728,53**
643015 Samenwerking Waddenscholen Primair onderwijs	**2.500,00**	**2.500,00**	**0,00**
643030 Overige voorzieningen t.b.v. onderwijs	**400,00**	**400,00**	**588,52**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**62.900,00**	**62.900,00**	**65.639,65**
Resultaat Lokaal Onderwijsbeleid	**-474.690,28**	**-514.410,28**	**-416.422,60**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Verordening bekostiging leerlingenvervoer (2022)
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs (2021)
- Verordening aanvullende vergoeding OV-chipkaart studenten (2016)
- Verordening toelage uitwonende studerenden (2016)
- Verordening overleg lokaal onderwijsbeleid (2009)

Programma 4 Fysieke Leefomgeving

Ameland in fysiek opzicht netjes, schoon, heel en veilig houden.

Op Ameland is het goed wonen, werken en recreëren. Met inachtneming van de belangen van onze burgers en gasten wil gemeente Ameland de bijzondere leefomgeving in stand houden en ontwikkelen.

Activiteitgroepen die bij dit programma horen

Infrastructuur

Wat willen we bereiken

Gemeente Ameland is als eigenaar of (mede)beheerder verantwoordelijk voor de kwaliteit en staat van onderhoud van de infrastructurele voorzieningen. Voor de gemeentelijke infrastructuur streven we naar een behoud van het kwaliteitsniveau. Werkzaamheden zijn gebaseerd op actuele beheer- en onderhoudsplannen. Het nieuwe beheersplan voor zowel havens als wegen is in 2024 door de raad vastgesteld, conform punt 5.6 van de raadsagenda. Dit in combinatie met punt 1.2 van de raadsagenda om zo veel mogelijk koppelkansen te benutten met de revitalisatie en reconstructie 2.0 van dorpen en wijken. Hiervoor wordt een jaarlijkse planning opgesteld en uitgevoerd. Naast de werkzaamheden die voortvloeien uit deze plannen, zijn er incidentele ontwikkelingen die extra planvorming vragen. De vervoersvisie, raadsagendapunt 5.1, is opgesteld nadat het toeristisch beleid is vastgesteld.
Tevens wordt ingezet op goede oplossingen voor de veerverbinding, zowel op de korte als de lange termijn om een betrouwbare veerverbinding te blijven nastreven. Dit sluit aan bij punt 5.2 en punt 5.3 van de raadsagenda. Wij blijven in gesprek met het Rijk en de regio over een lange termijn oplossingsrichting gericht op 2029, het jaar waarin de nieuwe concessieperiode start.

➔ **Raadsagendapunten binnen deze activiteitengroep: 1.2 – 5.1 – 5.2 – 5.3 – 5.4 – 5.5 – 5.6**

Wat hebben we bereikt?

- *Het vliegveld toekomstbestendig maken door het verder uitwerken van de kwaliteitsimpuls*
  In 2025 is besloten om de renovatie van het luchthavengebouw te verplaatsen naar 2026.

- *Na de vaststelling van de vervoersvisie in 2023, wordt er in 2024 gewerkt aan de uitvoering hiervan. Onder andere het verbeteren van de verkeersveiligheid op knelpunten wordt opgepakt (5.5)*
  In 2025 is een aantal verkeersmaatregelen doorgevoerd. Zo is onder andere de entree van Ballum vanaf de zuidzijde gereconstrueerd en is de verkeerssituatie nabij het Bramerduinenpad in Nes gewijzigd. Ook heeft een extern bureau de opdracht gekregen om een verkeerskundig advies te geven over o.a. over de Strandweg Nes en de T-splitsing Ballumerweg / Achterdijken en de hoek Fabrieksweg / Middelbord. Deze adviezen worden in 2026 verder vormgegeven.

- *Uitvoeren van werkzaamheden volgend uit het Gemeentelijk Rioleringsplan, onder andere het verder afkoppelen en infiltreren van regenwater om het riool klimaatbestendig te maken;*
  In 2025 is een start gemaakt met de actualisatie van het nieuwe Programma Water en Riool (PWR). Verder zijn er verschillende werkzaamheden uitgevoerd, onder andere aan het Bramerduinenpad, de Pastoor Scholtenweg, de Zwarteweg en de Kooiweg.

- *Uitvoering geven aan het beheersplan Havens;*
  Er is uitvoering gegeven aan het jaarplan Havens. Zo is het baggerwerk in de jachthaven en nabij de rondvaartboot uitgevoerd en zijn er herstelwerkzaamheden uitgevoerd aan onder andere de drijvende steigers.

- *Uitvoering geven aan het beheersplan Wegen (5.6);*
  In 2025 is uitvoering gegeven aan het jaarplan Wegen. Op verschillende locaties zijn herstelwerkzaamheden verricht, onder andere aan de Reddingbootweg, Hiemkesweg, Polderweg en de Kleinvaarwaterweg. Ook is er groot onderhoud uitgevoerd, onder andere aan de Yme Dunenweg en de Jelmeraweg.

- *Wij zetten ons ambtelijk en bestuurlijk in voor een goede verbinding met het vaste land op korte en lange termijn.*
  Wij blijven in gesprek met de regio en het Rijk over de huidige en toekomstige veerdienst gericht op het jaar 2029 wanneer de nieuwe concessieperiode start (5.2 en 5.3);
  In 2025 zijn verschillende formele en informele gesprekken gevoerd met de betrokken partijen over de huidige veerverbinding, de nieuwe concessie, snelvaren in het donker en het MIRT-traject.

Wat heeft het gekost?

Infrastructuur	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
621000 Wegen, straten, pleinen en (fiets)paden	**2.046.762,66**	**2.046.762,66**	**1.462.468,09**
621005 Bermen	**0,00**	**0,00**	**0,00**
621010 Gladheidsbestrijding	**10.000,00**	**15.000,00**	**9.452,07**
621015 Openbare verlichting	**125.022,20**	**125.022,20**	**86.494,88**
621020 Abri's	**400,00**	**400,00**	**0,00**
621025 Verkeersmaatregelen	**88.039,80**	**86.196,46**	**59.079,14**
621035 Vliegveld (lasten)	**249.950,50**	**252.250,50**	**226.960,13**
621045 Watergangen	**45.100,00**	**67.600,00**	**85.424,46**
622000 Parkeerterreinen	**24.820,00**	**13.143,36**	**14.689,74**
623000 Passantenhaven (lasten)	**260.049,70**	**260.049,70**	**233.428,55**
624000 Veerdam (lasten)	**171.091,67**	**193.991,67**	**181.609,54**
633000 Eigendommen (lasten)	**585.546,80**	**605.079,34**	**254.895,25**
633010 Exploitatie landerijen/gronden (lasten)	**51.288,00**	**51.288,00**	**46.967,33**
672000 Riolering	**635.497,00**	**658.815,00**	**848.577,84**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**4.293.568,33**	**4.375.598,89**	**3.510.047,02**
Baten			
621035 Vliegveld (lasten)	**90.000,00**	**90.000,00**	**98.959,93**
624000 Veerdam (lasten)	**0,00**	**0,00**	**0,00**
633000 Eigendommen (lasten)	**0,00**	**0,00**	**0,00**
672000 Riolering	**16.000,00**	**16.000,00**	**368.011,93**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**106.000,00**	**106.000,00**	**466.971,86**
Resultaat Infrastructuur	**-4.187.568,33**	**-4.269.598,89**	**-3.043.075,16**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Verordening op de afvoer van hemelwater en grondwater 2010
- Beleidsnota onderhoud wegen recreatieterreinen 2016
- Vervoersvisie 2023
- GRP Ameland 2020-2025
- Beheer- en onderhoudsplan wegen 2024
- Beheer- en onderhoudsplan havens 2024

Openbare ruimte

Wat willen we bereiken

Goed beheer van openbare ruimte en aanwezige gemeentelijke voorzieningen heeft de blijvende aandacht. Verbeteren van de beeldkwaliteit van onder andere beschermde dorpsgezichten nemen we mee, conform punt 1.1 van de raadsagenda. Gemeente Ameland is verantwoordelijk voor het beheer van grote delen van de openbare ruimte op het eiland. Variërend van groen in de dorpen en speeltoestellen over het hele eiland, tot strandovergangen en recreatiegebieden zoals De Aanleg en De Vleijen.

De gemeente wil een schone leefomgeving in stand houden, waarbij kleinschalig cultuurhistorisch medegebruik en toegankelijkheid van natuurgebieden de uitgangspunten zijn van het gemeentelijk beleid. Dit speelt in op punt 1.7 van de raadsagenda. Op het gebied van de natuur worden de meeste taken uitgevoerd door andere overheidsorganisaties en terrein beherende organisaties. Samenwerking en afstemming over het beheer met deze instanties vraagt een meer planmatige benadering. Onderwerpen als verantwoord recreatief gebruik, bescherming, onderhoud en herstel zijn daarbij belangrijke items, conform punt 1.8 van de raadsagenda.

➔ **Raadagendapunten binnen deze activiteitengroep: 1.1 – 1.7 – 1.8**

Wat hebben we bereikt?

- *Bijdrage leveren aan extra openbaar toilet bij KNRM Ballumerbocht binnen het gestelde budget*
  Er is met de KNRM overeengekomen dat wij als gemeente het openbaar toilet bekostigen, plus de jaarlijkse structurele kosten. Over de openstelling van het toilet en het gebruik van grijs water is in 2025 een informatiebrief verstuurd naar de gemeenteraad.

- *De Leidraad Inrichting Openbare Ruimte (LIOR) wordt opgesteld en ter besluitvorming aangeboden;*
  Binnen het cluster Beheer en Onderhoud is het nog niet gelukt om de LIOR op te stellen. We streven ernaar om in 2026 een start te maken met het LIOR.

- *Het gebiedsplan De Vleijen wordt ter besluitvorming aangeboden*
  De gemeenteraad is via een themabijeenkomst geïnformeerd over de planvorming en heeft middels de Kadernota een bedrag beschikbaar gesteld. Ook is er via de Regiodeal een bijdrage beschikbaar gesteld voor de vernieuwing van de Vleijen. Het definitieve plan met bijbehorende begroting wordt verder uitgewerkt en zal ter besluitvorming aangeboden worden.

- *Het terrein van de Buitendienst efficiënter herinrichten en laten voldoen aan wet- en regelgeving;*
  In 2025 is gewerkt aan de planvorming, het bestek en tekeningen en de bijbehorende activiteitenvergunning voor de nieuwe inrichting van het terrein.

- *Onderzoek en uitvoering gericht op het jaarrond gebruik van de Paardenbak Nes-Buren*
  Met het beschikbaar gestelde krediet zijn er verbeteringen aangebracht in de Paardenbak Nes-Buren. Er is drainage en een nieuwe bovenlaag aangebracht. Hierdoor is de vocht af- en toevoer beter reguleerbaar. Tot op heden lijken de aanpassingen succesvol.

Wat heeft het gekost?

Openbare ruimte	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
657000 Openbare ruimte en (openlucht)recreatie	**1.479.337,41**	**1.560.673,35**	**1.390.346,04**
657015 De Vleijen	**0,45**	**0,45**	**0,00**
657020 De Aanleg	**-0,27**	**-0,27**	**0,00**
657025 Strandrecrecreatie	**499.059,13**	**547.685,13**	**504.969,42**
675000 Begraafplaatsen	**84.432,60**	**84.432,60**	**131.907,40**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**2.062.829,32**	**2.192.791,26**	**2.027.222,86**
Baten			
675000 Begraafplaatsen	**100,00**	**100,00**	**0,00**
Resultaat Openbare ruimte	**-2.062.729,32**	**-2.192.691,26**	**-2.027.222,86**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Groenbeleidsplan (2021)

Afval en milieu

Wat willen we bereiken

Bij de afvalinzameling willen we streven naar een adequate duurzame inzameling en verwerking. Hierbij is veel aandacht voor zwerfvuil.

Wat hebben we bereikt?

- *Permanente aandacht voor de efficiëntie en verbetering van afvalinzameling en –verwerking;*
  Bij een tweetal campings en bij verzorgingstehuis Ambla zijn ondergrondse containers geplaatst. De structurele aandeelhoudersvergaderingen van Omrin zijn bijgewoond en de reguliere werkoverleggen hebben plaatsgevonden. Er wordt structureel gestuurd op het verhogen van de efficiëntie en het optimaliseren van het proces van afvalinzameling.

Wat heeft het gekost?

Afval en milieu	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
633020 Destructie	**16.657,60**	**16.657,60**	**13.478,63**
673000 Afvalinzameling algemeen	**500.853,80**	**540.554,41**	**533.587,51**
673005 Afvalinzameling oud papier	**45.000,00**	**45.000,00**	**49.615,50**
673015 Afvalinzameling dorpen en vakantieonderkomens	**534.917,60**	**527.417,60**	**538.384,96**
673030 Afvalinzameling bedrijven (incl. campings)	**306.976,86**	**304.816,86**	**338.120,40**
673040 Afvalinzameling glas	**20.000,00**	**20.000,00**	**34.235,61**
674000 Milieubeleid algemeen	**383.951,80**	**383.951,80**	**350.299,18**
674010 Ongediertebestrijding	**30.823,33**	**33.323,33**	**15.504,56**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**1.839.180,99**	**1.871.721,60**	**1.873.226,35**
Baten			
673000 Afvalinzameling algemeen	**102.000,00**	**142.000,00**	**106.050,07**
673005 Afvalinzameling oud papier	**35.000,00**	**35.000,00**	**37.067,17**
673030 Afvalinzameling bedrijven (incl. campings)	**5.400,00**	**5.400,00**	**4.323,82**
673040 Afvalinzameling glas	**8.800,00**	**8.800,00**	**10.780,00**
674010 Ongediertebestrijding	**600,00**	**600,00**	**1.970,34**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**151.800,00**	**191.800,00**	**160.191,40**
Resultaat Afval en milieu	**-1.687.380,99**	**-1.679.921,60**	**-1.713.034,95**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Afvalstoffenverordening Gemeente Ameland (2010)

Ruimtelijke ordening

Wat willen we bereiken

We willen een veilige, gezonde en leefbare gemeente waarin wonen, werken en leven goed is geregeld. Voldoende woningen voor de verschillende doelgroepen, bedrijven afgestemd op de omgeving en de vraag naar producten, en een leefomgeving waar het prettig vertoeven is. Het omgevingsplan, vergunningen, beschikbaarheid van woningen en het toezicht daarop zijn belangrijke instrumenten. Gestreefd wordt naar een goede toepassing van regels.

➔ **Raadsagendapunten in deze activiteitengroep: 1.1 - 1.3 - 1.4 - 1.5 - 1.6 - 3.9 – 2.1**

Wat hebben we bereikt?

- *In 2025 wordt de procedure met betrekking tot de aanwijzing van gemeentelijke monumenten opgestart.*
  Als een pand als gemeentelijk monument wordt/is aangewezen brengt dat voor de eigenaar verplichtingen met zich mee. Een herziening van de subsidieregels en verhoging van de subsidie kan voorgesteld worden.

  In 2025 is gewerkt aan de actualisatie van de lijst met potentiële karakteristieke panden en gemeentelijke monumenten. In 2026 zal het college zich buigen over de verdere procedure.

- *In het begrotingsjaar zullen meerdere acties worden ondernomen ter voorkoming van ongewenste ruimtelijke ontwikkelingen, zoals inventarisatie van onbenutte planologische ruimte voor verblijfsrecreatie binnen het omgevingsplan;*
  Dit onderwerp, ook de planologische ruimte voor verblijfsrecreatie binnen het omgevingsplan, heeft aandacht in de omgevingsvisie, die we medio 2026 in ontwerp aan de gemeenteraad hopen aan te bieden. Daarnaast is in 2025 o.a. een partiële wijziging van de welstandsnota voorbereid, die in februari 2026 in de raad behandeld is.

- *In samenwerking met de provincie is de gemeente bezig met het opstellen en het verder uitwerken van de archeologische verwachtingskaart. In 2025 krijgt dit een vervolg. Naar verwachting zal de definitieve vaststelling in 2026 plaats vinden;*
  In 2025 is gestart: in Hollum en Buren hebben de eerste archeologische onderzoeken plaatsgevonden. Gedurende 2026 zullen er op verschillende plekken op het eiland archeologische onderzoeken uitgevoerd worden om de archeologische potentie van deze gebieden in kaart te brengen. Naar verwachting kan de archeologische kaart in 2027 vastgesteld worden en daarna opgenomen worden in het omgevingsplan van de gemeente Ameland.

- *Met betrekking tot de Omgevingswet en het opstellen van de structuur voor het Omgevingsplan gemeente Ameland is de pilot van het Bestemmingsplan Hollum in afronding. In 2025 vindt de verdere uitwerking plaats, zoals de invulling van de bruidsschat*
  Op dit moment wordt ambtelijk de laatste hand gelegd aan deelomgevingsplan Hollum. Medio 2026 hoopt het college het in ontwerp vast te stellen.
  In 2025 is daarnaast een start gemaakt met de verdere uitwerking van het Omgevingsplan, zoals de invulling van de bruidsschat en de toepasbare regels. Dit is een proces die naar verwachting zal doorlopen tot 2032.

- *Procedures naar aanleiding van de vaststelling van het bestemmingsplan Buitengebied worden zoveel mogelijk in 2025 afgehandeld. Het bestemmingsplan Buitengebied wordt vertaald in het Omgevingsplan gemeente Ameland*
  Tegen het bestemmingsplan Buitengebied is door drie partijen beroep ingediend bij de Raad van State.

  Het bestemmingsplan buitengebied is op dit moment onderdeel van ons tijdelijke Omgevingsplan. De omzetting van bestemmingsplannen naar de structuur van het omgevingsplan gaat stapsgewijs. Het zal nog enige jaren duren voordat het buitengebied aan de beurt is.

- *Voor 1 januari 2027 moet een omgevingsvisie zijn vastgesteld. In 2025 wordt de omgevingsvisie uitgewerkt. De vaststelling is gepland in 2026;*
  In een themabijeenkomst op 18 mei hebben we u verteld over de voortgang van de omgevingsvisie. Daar vertelde we onder andere dat een zorgvuldige afronding van het ontwerp van de omgevingsvisie meer tijd nodig heeft dan we oorspronkelijk dachten. De verwachting is nu dat we het stuk in september 2026 aan u kunnen aanbieden. Het gevolg is dat we voor 1 januari wel een ontwerp, maar geen definitieve omgevingsvisie zullen hebben.

- *Voor 2032 moet één omgevingsplan voor de gemeente Ameland worden vastgesteld.*
  In 2025 starten we met het opstellen van het Omgevingsplan Ameland. Het omgevingsplan komt mede tot stand met toepassing van deel-omgevingsplannen die samengevoegd worden tot één Omgevingsplan Ameland;
  Stap voor stap worden bestaande bestemmingsplannen omgezet naar de structuur van het Omgevingsplan Ameland. We spreken dan over een deelomgevingsplan. Deelomgevingsplan Hollum is daarvan de eerste stap (zie ook elders). Zoals gepland worden daarna de beide bestemmingsplannen van de recreatieterreinen in Nes en Ballum opgepakt.

- *Waarborging van de omgevingskwaliteit (ruimtelijke kwaliteit) wordt een onderdeel in het omgevingsplan. In het omgevingsplan worden omschrijvingen, regels en welstandcriteria opgenomen op basis van de vereisten in de Omgevingswet.*
  Dit wordt uitgewerkt in 2025. Klantgerichte processen worden ingericht om onze inwoners, ondernemers, organisaties en toeristen zo goed mogelijk te helpen en van dienst te zijn.

  Kernwaarden zijn: Afspraak is afspraak, professioneel (samen)werken en adviseren en ondersteunen en faciliteren. Gewerkt wordt aan het in stand houden van een kwalitatief goede, veilige en gezonde leefomgeving voor onze inwoners, ondernemers, organisaties en toeristen. Omgevingskwaliteit is één van de zes thema's in de Omgevingsvisie die wordt opgesteld.

  Uiteraard is het ook het centrale thema bij de herziening van de Welstandsnota en de omzetting daarvan naar een kader voor omgevingskwaliteit. Deze omzetting/herziening staat gepland voor 2026. Hierbij nemen we input en bouwstenen van Hûs en Hiem en VNG mee.

Wat heeft het gekost?

Ruimtelijke ordening	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
681000 Omgevings-/Bestemmingsplannen, ontwikkeling	**254.333,00**	**289.333,00**	**226.326,97**
681005 Omgevings-/Bestemmingsplannen, wijz. op verzoek	**21.234,40**	**23.234,40**	**18.827,23**
682000 Plan Nes Kwekerij (Nes-Oost / de Tuun)	**0,00**	**0,00**	**14.014,00**
682001 Plan Buren Paasduinweg	**0,00**	**0,00**	**0,00**
682002 Plan Nes Miedeweg/Polderweg	**0,00**	**0,00**	**0,00**
682003 Plan Nes Binnendieken	**0,00**	**0,00**	**1.201,00**
682004 Plan Ballum Smitteweg	**0,00**	**0,00**	**-37.894,52**
682006 Plan Hollum Trapweg	**0,00**	**0,00**	**-12.664,00**
682016 Plan Ballum De Stringen Noord	**0,00**	**253.861,00**	**527.907,72**
682090 Grondexploitaties	**5.867,40**	**5.867,40**	**583,18**
683000 Welstandstoezicht	**40.000,00**	**40.000,00**	**54.440,00**
683010 Omgevingsvergunningen	**333.138,00**	**333.215,58**	**300.168,60**
683025 Uitvoering Huisvestingswet	**3.352,80**	**3.352,80**	**4.058,04**
683035 Monumentenzorg	**4.897,00**	**4.897,00**	**2.593,32**
683040 Basisregistraties Adressen en Gebouwen	**61.292,80**	**81.292,80**	**53.183,39**
683045 Stads- en dorpsvernieuwing	**37.176,00**	**37.176,00**	**34.570,98**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**761.291,40**	**1.072.229,98**	**1.187.315,91**
Baten			
681000 Omgevings-/Bestemmingsplannen, ontwikkeling	**0,00**	**5.000,00**	**0,00**
681005 Omgevings-/Bestemmingsplannen, wijz. op verzoek	**5.000,00**	**0,00**	**1.170,40**
682000 Plan Nes Kwekerij (Nes-Oost / de Tuun)	**0,00**	**0,00**	**7.795,00**
682003 Plan Nes Binnendieken	**0,00**	**0,00**	**1.201,49**
682004 Plan Ballum Smitteweg	**0,00**	**0,00**	**-207,00**
682006 Plan Hollum Trapweg	**0,00**	**0,00**	**15.354,00**
682016 Plan Ballum De Stringen Noord	**0,00**	**0,00**	**234.484,00**
683025 Uitvoering Huisvestingswet	**0,00**	**0,00**	**2.031,80**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**5.000,00**	**5.000,00**	**261.829,69**
Resultaat Ruimtelijke ordening	**-756.291,40**	**-1.067.229,98**	**-925.486,22**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Structuurvisie (2011)

Beheersverordeningen

- Beheersverordening Waddenzee en Noordzee (2013)
- Beheersverordening Havens Nes en Ballumerbocht (2013)
- Beheersverordening Recreatieterrein Buren (2013)
- Beheersverordening Strandweg Nes (2013)
- Beheersverordening Buitengebied (2013)

Vigerende bestemmingsplannen

- Bestemmingsplan recreatieterreinen Hollum (2012)
- Bestemmingsplan Hollum (2009)
- Bestemmingsplan Ballum (2012)
- Bestemmingsplan Roosdunen (2006)
- Bestemmingsplan Nes (2014)
- Bestemmingsplan recreatieterrein Nes-Buren 2019 (2020)
- Bestemmingsplan Recreatieterreinen Buren (2015)
- Bestemmingsplan Buren (2015)
- Bestemmingsplan Buitengebied (2024)

Andere verordeningen

- Erfgoedverordening gemeente Ameland (2025)
- Verordening naamgeving en nummering (adressen) (2010)

Beleid

- Welstandsnota (2016)
    - Aanvullende welstandscriteria bijlage 7 en 8 Welstandsnota 2016 (2023)
- Beleidsnotitie bedrijfswoningen en personeelshuisvesting (2017)
- Strandnota (2016)
- Verordening nadeelcompensatie (2024)
- Delegatiebesluit omgevingsplan (2024)
- Verordening uitvoering en handhaving omgevingsrecht (2024)
- Aanwijzingsbesluit adviesrecht gemeenteraad en verplichte participatie bij afwijken van het omgevingsplan (2024)
- Verordening werkzaamheden kabels leidingen (2014)

Programma 5 Economie

Voor blijvend profijt en leefbaarheid.

Toerisme en de overige economische sectoren zijn van levensbelang voor de Amelander economie en leefbaarheid. Ameland wordt elk jaar druk bezocht door toeristen. Deze zorgen grotendeels voor de inkomsten van de burgers en bedrijven op Ameland en leveren ook een belangrijke bijdrage aan de baten van de gemeente Ameland. Het is daarom belangrijk dat we duurzame ontwikkeling voor de sectoren blijven stimuleren.

Activiteitgroepen die bij dit programma horen

Toerisme

Wat willen we bereiken

In lijn met het toerismebeleid streven we naar een vitale toeristische sector, die via zowel economie als maatschappij de leefbaarheid van het eiland bewerkstelligt (en daar dus niet ten koste van gaat). We streven daarvoor niet naar meer (maar ook niet minder), maar wel naar beter. Dat vraagt een constante (duurzame) ontwikkeling, om aan te blijven sluiten bij wensen van de Amelander gasten.

➔ **Raadsagendapunten in dit programma: 6.1 – 6.2 – 6.3 – 6.4 – 6.5**

Wat hebben we bereikt?

- *Afronden Horeca- en detailhandelsbeleid (6.2);*
  Het beleid is in januari 2026 in de gemeenteraad in ontwerp vastgesteld en daarna ter inzage gelegd. Later in 2026 hopen we het stuk voor definitieve vaststelling aan de raad voor te leggen.

- *Nieuwe evaluatie subsidie toeristische jeugdgroepen, met aandacht voor doelmatigheid van de subsidie;*
  Afgelopen jaar is een enquête uitgezet onder aanvragers van de subsidie, om een beeld te krijgen wat de subsidie voor hen betekent. De resultaten worden geanalyseerd en we verwachten op korte termijn u te kunnen informeren over de resultaten.

- *Sectorenoverleg toerisme voortzetten met als doel het delen van ontwikkelingen, beslissingen en stellingen rondom toerisme op Ameland (6.5);*
  Dit overleg liep ook in 2025 en wordt in 2026 voortgezet. Wel bekijken we samen met de deelnemers hoe we overlap met andere overleggen (zoals de klankbordgroep van de VVV) voorkomen en deze overleggen efficiënt combineren.

- *Starten met de bedrijvencontactfunctionaris, door deze taak te beleggen binnen de organisatie, om zo te investeren in goede dienstverlening aan en relaties met ondernemers en bedrijven*
  In 2025 is een bedrijfscontactmedewerker aangewezen (https://www.ameland.nl/nieuwe-bedrijfscontactmedewerker-eerste-aanspreekpunt-voor-ondernemers). Ondernemers weten hem al te vinden met hun vragen.

- *Starten met de uitvoering/toepassing van het herziene evenementenbeleid (6.3)*
  De vergunningverlening voor evenementen loopt (door) en het evenementenbeleid is daarbij het toetsingskader.

- *Verdere uitvoering geven aan het toerismebeleid (6.1) en een eerste evaluatie daarvan;*
  De evaluatie heeft enige vertraging opgelopen door uitloop van het horeca- en detailhandelsbeleid. We verwachten medio 2026 met de evaluatie een overzicht te kunnen geven van de stand van zaken in de uitvoering en de prioriteiten van het college voor de komende periode.

- *Voortzetten samenwerking met de VVV met aandacht voor: bestemmingsmarketing, bestemmingsontwikkeling en bestemmingsmanagement (waaronder de integratie van 'Welkom in onze wereld') (6.4)*
  De VVV heeft de campagne 'Welkom in onze wereld' / 'Liefde voor Ameland' geïntegreerd in haar organisatie.

Wat heeft het gekost?

Toerisme	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
634000 Toerisme	**417.195,06**	**379.045,06**	**374.540,27**
634001 Evenementenmateriaal	**2.000,00**	**2.000,00**	**14.850,63**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**419.195,06**	**381.045,06**	**389.390,90**
Baten			
634000 Toerisme	**0,00**	**0,00**	**0,00**
634001 Evenementenmateriaal	**12.000,00**	**12.000,00**	**15.678,55**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**12.000,00**	**12.000,00**	**15.678,55**
Resultaat Toerisme	**-407.195,06**	**-369.045,06**	**-373.712,35**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Toerismebeleid Ameland, Van meer naar beter (2023);
- Economische Visie 2030 (2019);
- Detailhandelsstructuurvisie (2009; wordt momenteel herzien);
- Evenementenbeleid (2024);
- Horecabeleidsplan (2006; wordt momenteel herzien).

Overige sectoren

Wat willen we bereiken

Behoud en waar mogelijk uitbreiding van de breedte van de Amelander economie, met specifieke aandacht voor voor Ameland kenmerkende sectoren en gebruiken.

➔ **Raadsagendapunt in dit programma: 1.7 – 1.8 - 6.5 – 6.6**

Wat hebben we bereikt?

- *Binnen de (kaders van de) Regio Deal waar mogelijk innovatieve economische ideeën ondersteunen met kennis en financiën;*
  Het stimuleringsfonds binnen de Regio Deal is in 2025 nog niet van start gegaan, omdat het ontwerpen van de regeling langer duurde dan gepland. De verwachting is nu dat het fonds binnenkort alsnog opengaat (zie https://www.dewaddeneilanden.nl/stimuleringsfonds). We verbinden waar mogelijk de ondernemers aan dat fonds.

- *We blijven betrokken bij overleg over de toekomst van het Fries en Amelander landelijk gebied en vragen daar en elders aandacht voor duurzame ontwikkelafspraken met behoud van de landbouwsector en cultuurhistorisch medegebruik (1.7, 1.8, 6.5, 6.6);*
  Het provinciale proces landelijk gebied (nieuwe naam voor FPLG) wordt kritisch gevolgd. Wanneer er stukken bekend worden gemaakt wordt er binnen het samenwerkingsverband Waddeneilanden afgestemd over inhoudelijke reacties/zienswijzen.

  Daarnaast hebben we in 2025 ook op andere plekken aandacht voor leefbaarheid en cultuurhistorisch medegebruik gevraagd, bijvoorbeeld bij de aanloop naar het Beleidskader Natuur Waddenzee, de omgevingsverordening en POVI van de provincie en de Natura 2000 beheerplannen.

  Lokaal zijn we nog betrokken bij het gebiedsproces tussen de provincie en de landbouw. In overleg met beide partijen wordt gekeken of en in hoeverre er een vervolg komt op de verkenning.

- *We blijven in overleg met de Amelander terreinbeheerders (6.5, 6.6);*
  Via de BeheerOverlegGroep Ameland (BOGA), hebben we elk halfjaar contact met de (overige) terreinbeheerders en worden actualiteiten, uitdagingen en successen gedeeld. Dat heeft in 2025 dus ook twee keer plaatsgevonden.

Wat heeft het gekost?

Overige sectoren	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
631000 Waddencampus	**36.400,00**	**500,00**	**500,00**
631005 Economische Ontwikkeling	**0,00**	**0,00**	**0,00**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**36.400,00**	**500,00**	**500,00**
Baten			
631000 Waddencampus	**0,00**	**0,00**	**0,00**
Resultaat Overige sectoren	**-36.400,00**	**-500,00**	**-500,00**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Economische Visie 2030 (2019)
- Landbouwbeleidsplan (2010)

Programma 6 Duurzaamheid

Een toekomstbestendige en zelfvoorzienende samenleving.

Ameland heeft de ambitie om duurzaam zelfvoorzienend te zijn. Hierbij wil Ameland voorloper zijn en blijven op het gebied van de energietransitie door vorm en inhoud te geven aan duurzame energieoplossingen. Ameland heeft de ambitie om in 2035 een toekomstbestendig en betaalbaar aardgasvrij energiesysteem te hebben. Daarbij willen we de bredere duurzaamheidsthema's als circulaire economie, waterverbruik, klimaatadaptatie en partnerschap (vanuit de SDG-goals) meenemen, voor zover dat aansluit en past in onze eilander samenleving en economie.

Activiteitgroepen die bij dit programma horen

Energietransitie

Wat willen we bereiken

De gemeenteraad stelde in 2019 de duurzame ambitie van Ameland vast: koploper zijn in de energietransitie en vijftien jaar eerder dan de rest van Nederland voldoen aan de landelijke klimaatdoelstellingen voor reductie van de CO2-uitstoot. Ameland wil dus in 2035 de energietransitie afronden, conform raadsagendapunt 3.1. Hierbij zullen alle punten welke onder '3' vallen uit de raadsagenda gekoppeld worden. Inmiddels heeft de raad deze visie vertaald in een programma Duurzaamheid Gemeente Ameland 2023-2027, dat in november 2023 in de gemeenteraad is vastgesteld. De visie is iets breder opgezet dan haar voorloper, omdat we meer doen dan alleen energietransitie, maar de focus van de visie ligt wel op de energietransitie.

Om de energietransitie te bereiken heeft Ameland met de partners van het convenant Duurzaam Ameland een goed overleg, dit betreft raadsagendapunt 3.5. Twee sporen zijn hierbij van belang. Enerzijds het technisch economische spoor (welke concrete projecten en plannen zijn ontwikkeld en wat is er nog nodig?) en anderzijds het sociaal-maatschappelijke spoor (hoe worden de Amelanders maximaal betrokken bij alle activiteiten?). Daarbij werken we veel en intensief met partijen samen. Het doel is een integraal, betaalbaar, toekomstbestendig en slim energiesysteem voor Ameland. Ameland werkt op verschillende speelvelden aan de energietransitie, waarmee we ingaan op raadsagendapunt 3.2: het verduurzamen van de gebouwde leefomgeving. Via verbeteringen bij en met de inwoners en gelijktijdig ook via grotere projecten voor het gehele eiland proberen we stappen te zetten naar verminderen van energieverbruik en vergroten van opwek.
Een andere koppeling met de raadsagenda 2022-2025 wordt gemaakt op het gebied van de gemeentelijke gebouwen, dit valt zowel onder raadsagendapunt 3.3 als 7.6. De afgelopen periode zijn onderhoudsplannen vernieuwd, verduurzamingsopties verkend en er wordt strategisch accommodatiebeleid geformuleerd. Naar verwachting worden integrale keuzes in het eerste kwartaal van 2025 aan de gemeenteraad voorgelegd.

Naast de energiebesparing willen we ook zuiniger om gaan met ons (drink)water, zoals benoemd in punt 3.7 van de raadsagenda. Het ideaalbeeld is om zelfvoorzienend te kunnen worden op het gebied van water, of dit mogelijk is zal onderzocht worden in 2025 of 2026.

➔ **Raadsagendapunten binnen deze activiteitengroep: 3.1 – 3.2 – 3.3 – 3.4 – 3.5 – 3.6 – 3.7 – 3.8 – 3.9 - 7.6**

Wat hebben we bereikt?

- *De uitkomsten van de verschillende onderzoeken op het gebied van het warmteproces zijn na de zomer 2024 afgerond (3.4)*
  Afhankelijk van de uitkomsten moeten we onze warmteroutes al dan niet met onze inwoners wijzigen. Hierover informeren wij onze inwoners, voorafgaand aan de voorbereiding van het gemeentelijk warmteprogramma, voorheen transitievisie Warmte, dat in 2026 vastgesteld moet worden;

  Van de vier warmteroutes zijn de waterstofroute (veel te duur) en verwarming met diepe geothermie (te veel onzekerheid en grote financiële risico's) afgevallen. We doen nu onderzoek naar een collectieve warmteoplossing gevoed uit verschillende bronnen. We verwachten de uitkomsten in de loop van dit jaar. Het rijk heeft de besluitvorming van de gemeentelijke warmteprogramma's met een jaar uitgesteld. Dus vaststelling moet in 2027 plaatsvinden. Onze

inwoners worden over dit proces geïnformeerd via informatieavonden, website en boekjes/flyers.

- *In 2024 is Ameland Warmtelevering BV opgericht om de bewoners van Ambla van warmte te voorzien (3.4) (3.5)*
  Afgelopen jaar heeft Ameland Warmtelevering BV voor het eerst warmte geleverd aan bewoners en gebruikers van Ambla. We verwachten in het eerste kwartaal van 2026 de financiële resultaten op te kunnen leveren.

- *In 2024 is een quickscan gestart om uit te zoeken of en hoe we in het kader van de energietransitie strengere regels kunnen toepassen dan de landelijke regels (met name voor recreatieve zwembaden en sauna's)*
  Afhankelijk van het resultaat, maken we in 2025 een verdiepingsslag (3.8).
  Wij hebben besloten om een verdiepingsslag te maken door in het op te stellen omgevingsplan en het GRP gerichte maatregelen op te nemen.

- *In november 2023 heeft de gemeenteraad het Programma Duurzaamheid Gemeente Ameland 2023- 2027 vastgesteld (3.1).*
  Hier geven we de komende jaren uitvoering aan. Voor de uitvoering zoeken we cofinanciering in EU-programma's, Regio Deal de Waddeneilanden, Waddenfonds en andere passende fondsen en gaan we doelstellingen operationaliseren en monitoren;

  In 2025 hebben we monitoring en voorspelling in onze energietransitie geborgd. Met EU, landelijke en provinciale subsidies en fondsen hebben we verschillende onderzoeken die wenselijk waren in het proces van onze energietransitie laten uitvoeren zoals over energieopslag, warmtenetten en vergasinstallaties.

- *Met verschillende specifieke Rijksuitkeringen (SPUK-gelden) worden voor verschillende groepen inwoners regelingen ingezet om woningen te verduurzamen.*
  In juli 2024 is een regeling isolatiesubsidie opengesteld die doorloopt tot in 2026. Daarnaast gaan we voor inwoners met energiearmoede een regeling openstellen voor ombouw van koken op gas naar elektrisch koken inclusief een breed communicatieproces voor (ook) andere doelgroepen (3.2).

  In 2025 hebben 11 inwoners gebruik gemaakt van de isolatiesubsidie die door het rijk beschikbaar gesteld is. Voor bestrijding van energiearmoede hebben de regeling voor ombouw van gas naar elektrische koken niet kunnen openstellen vanwege de toenemende netcongestie. Hiervoor in de plaats hebben we in 2025 een gerichte subsidieregeling vastgesteld voor deze groep inwoners die begin 2026 opengesteld wordt.

- *Naast de naderende besluitvorming (binnen Energiepark Ballumerbocht BV) over de realisering van het nieuwe zonnepark met batterij in de Ballumerbocht, blijven we kijken naar passende slimme energietoepassingen (3.4)*
  Inmiddels is de toenemende netcongestie op Ameland een probleem aan het worden zodat de focus van de energietransitie mogelijk iets gaat verschuiven naar oplossingen voor de netcongestie op Ameland. Slimme aansturing van het energiesysteem kan hiervoor een oplossing zijn. In het EU project IANOS verkennen we daarin de eerste stappen (3.5). In de Regio Deal wordt voorgesteld om meer en onafhankelijk onderzoek uit te voeren naar het ontwikkelen van

slimme toekomstbestendige energiesystemen op de vijf Waddeneilanden (3.5). Een passende monitoring van energieverbruik en gebruik is hierbij in voorbereiding (3.1).

Eind 2025 is het zonnepark in de Ballumerbocht technisch opgeleverd. Slimme aansturing met een batterij is de volgende stap die wij komend jaar proberen te realiseren. Monitoring en voorspellen van energieverbruik is essentieel om een slim en toekomstbestendig energiesysteem te bouwen en maakt vanaf 2025 onderdeel uit van onze energietransitie en wordt vanaf 2026 door alle vijf de Waddeneilanden opgepakt (in het kader van de RegioDeal).

- *Voor de themalijn duurzame energie uit de Regio Deal zullen naar verwachting in 2025 de eerste resultaten van de uitgezette opdrachten voor verduurzaming van karakteristieke eilander gebouwen en een aanpak van recreatiewoningen op de vijf eilanden (3.2) opgeleverd worden en zullen vervolgacties via de stuurgroep Regio Deal worden gepland.*
  Voor karakteristieke eilander gebouwen en recreatiewoningen op de vijf eilanden (3.2) is een aanpak verkend en zijn vervolgacties gestart via de RegioDeal.

  Binnen het verband van de RegioDeal is afgesproken voor alle woningen (inclusief recreatiewoningen) op de Waddeneilanden een tool beschikbaar te stellen waarin de eigenaar zijn eigen energiegegevens kan invullen. Op basis van die invoer wordt er een adviesrapport opgeleverd over mogelijke volgende stappen voor verduurzaming inclusief kosten en subsidies.

- *We blijven middels advies aan huis, flyers en het betrekken van eilanders in nieuwe projecten onze inwoners en bedrijven informeren en adviseren (3.2) over verduurzaming van de gebouwde omgeving;*
  In 2025 hebben we specifieke flyers voor isolatiesubsidie en netcongestie verspreid. Daarnaast hebben we deelgenomen aan de gezondheidsmarkt in januari en hebben we een informatieochtend voor eigenaren van recreatiewoningen aan de vaste wal gehouden.

Wat heeft het gekost?

Energietransitie	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
674003 NESSIE	**0,00**	**0,00**	**6.935,29**
674005 Duurzaamheid	**242.699,97**	**402.919,97**	**462.661,55**
674006 IANOS project	**0,00**	**0,00**	**203.144,78**
674008 Administratie duurzaamheid derden	**5.588,00**	**5.588,00**	**8.031,16**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**248.287,97**	**408.507,97**	**680.772,78**
Baten			
674003 NESSIE	**0,00**	**0,00**	**7.900,00**
674005 Duurzaamheid	**0,00**	**392.395,00**	**398.275,00**
674008 Administratie duurzaamheid derden	**5.000,00**	**5.000,00**	**4.575,00**
674009 GREEN HYSLAND	**0,00**	**0,00**	**3.594,20**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**5.000,00**	**397.395,00**	**414.344,20**
Resultaat Energietransitie	**-243.287,97**	**-11.112,97**	**-266.428,58**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Transitievisie warmte “Ameland aardgasvrij” (2021)
- Verordening “Fonds verduurzaming en woningaanpassing Ameland” (2022)
- Visiedocument “Programma Duurzaamheid Gemeente Ameland 2023-2027” (2023)
- Subsidieregeling “Verduurzamen glas rijksmonumentale woningen gemeente Ameland 2024” (2024)

Programma 7 Volkshuisvesting

Het behouden en realiseren van voldoend een betaalbare koop- en huurwoningen. Het in stand houden van een professioneel, sociaal en duurzaam Woningsbedrijf

De gemeente richt zich op het behouden en waar nodig extra realiseren van voldoende en betaalbare koop- en huurwoningen voor doelgroepen met een binding aan Ameland nu en in de verre toekomst (hoofddoel Woonvisie 2024-2028, raadsagendapunt 2.1).

Waarbij het Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland (GWA) zich richt op het aanbieden van betaalbare huurwoningen aan huishoudens met een jaarinkomen tot aan de inkomensgrens voor sociale huisvesting en huishoudens met een inkomen tussen die inkomensgrens en € 85.000.
Daarmee worden ook woningzoekenden die tussen wal en schip dreigden te belanden vanwege de hoge prijzen voor koopwoningen bediend. Het GWA heeft de afgelopen jaren 43 nieuwe (energiezuinige) sociale huurwoningen aan de woningvoorraad toegevoegd en 44 nieuwe woon-/zorgappartementen op locatie Ambla, waar vanaf begin 2025 zorg wordt geleverd door KwadrantGroep. Het GWA zal verder invulling geven aan strategisch voorraadbeheer de komende jaren (kwantiteit, doelgroepen, duurzaamheid) conform de doelstellingen uit Woonvisie 2024-2028 en Programma Duurzaamheid 2023-2027.

Voorwaarde voor alle woningen is: woningzoekenden moeten voldoen aan eisen voor economische en maatschappelijke binding zoals vastgelegd in de Huisvestingsverordening.

Activiteitgroepen die bij dit programma horen

- Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland
- Volkshuisvestingbeleid

Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland

Wat willen we bereiken

In 2021 en 2022 zijn 43 nieuwe woningen toegevoegd aan het woonbestand van het Gemeentelijk Woonbedrijf Ameland (GWA) en in 2024 zijn daar 44 zorgappartementen in Ambla aan toegevoegd. Dit heeft een positief effect gehad op de (sociale) huursector en de gemiddelde wachttijd is in 2022 gezakt naar anderhalf jaar. Vanuit de Woonvisie 2024-2028 worden nieuwe doelen benoemd voor het GWA die de komende jaren in uitvoering worden gebracht. In 2025 staat in elk geval het actualiseren van het meerjarenonderhoudsplan (MJOP) en het opstellen van strategisch voorraadbeleid (SVB) op de agenda.

➔ **Raadsagendapunten in dit programma: 2.1 – 2.2 – 2.3**

Wat hebben we bereikt?

- *De bouw van de Flexwoningen zal naar verwachting in het voorjaar van 2025 starten*
  De planontwikkeling van de Flexwoningen is vertraagd, omdat de planontwikkeling van de Paasduinweg en de sloop van de Stelp prioriteit hebben gekregen. Daarnaast deed zich een kans voor om extra grond aan te kopen in Ballum.

- *De herstructurering aan de Paasduinweg is vanwege een calamiteit in gang gezet. De nieuwbouw van woningen zal in 2025 gestart worden*
  De nieuwbouw aan de Paasduinweg is aanbesteed en de bouw start in april 2026. De verwachting is dat de woningen eind 2026 opgeleverd zullen worden en vervolgens bewoond kunnen worden.

- *De vuurtorenwachterswoningen zijn toe aan groot onderhoud. Daarnaast is er een onderzoek gaande om de vuurtorenwachterswoningen te verduurzamen. Beide vraagstukken worden integraal opgepakt in één plan*
  Uit onderzoek is gebleken dat bewoners tijdens de werkzaamheden voor verduurzaming redelijkerwijs niet in hun woningen zouden kunnen blijven. Om deze reden, en omdat het subsidieverzoek is afgewezen, is het project getemporiseerd. De opgave wordt onderdeel van de planning volgend uit het complex beheerplan GWA.

- *Het actualiseren van het MJOP voor alle huurwoningen, inclusief een eerste opzet voor locatie Ambla*
  Het MJOP, inclusief locatie Ambla, zal na het zomerreces 2026 aan de gemeenteraad worden aangeboden, de financiële consequenties landen in de Kadernota.

- *Het opstellen en ter vaststelling voorleggen van een geactualiseerd strategisch voorraadbeleid, inclusief vertaling van de duurzaamheidsambitie*
  In 2024 en 2025 is gestart met het in kaart brengen van de grote strategische opgave van het GWA ten aanzien van de verduurzamingsmaatregelen vanuit de duurzaamheidsambitie. Het streven is om in 2026 na het zomerreces het strategisch complexbeheerplan GWA aan de gemeenteraad aan te bieden.

- *Het uitwerken van beleid personeelshuisvesting (raadsagendapunt 2.2)*
  Het beleid voor personeelshuisvesting is nog in ontwikkeling.

- *Om huurdersparticipatie beter te borgen wordt vanaf 2024 samengewerkt met de onafhankelijke Bewonersraad. Dit vindt eerst als proef plaats, en wordt in 2025 (voor het eerst) geëvalueerd*
  De samenwerking met Huurdersbelang Fryslân is in 2025 geëvalueerd. Voor borging van de huurdersparticipatie is de samenwerkingsovereenkomst verlengd voor 2026 met de intentie de afspraken permanent te maken. Het GWA neemt de lidmaatschapsbijdragen van huurders voor haar rekening.

- *Uitvoering geven aan de vastgestelde woonvisie en uitvoeringsprogramma 2024-2028;*
  De woonvisie 2024-2028 en het door het college vastgestelde uitvoeringsprogramma zijn in uitvoering genomen.

Wat heeft het gekost?

Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
683050 Woningbedrijf Ameland	**2.708.196,23**	**2.607.566,41**	**2.177.227,64**
683051 Woningbedrijf Ameland - Ambla	**0,00**	**0,00**	**80.690,95**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**2.708.196,23**	**2.607.566,41**	**2.257.918,59**
Baten			
683050 Woningbedrijf Ameland	**2.681.216,42**	**2.681.216,42**	**2.866.947,06**
683051 Woningbedrijf Ameland - Ambla	**0,00**	**0,00**	**80.402,16**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**2.681.216,42**	**2.681.216,42**	**2.947.349,22**
Resultaat Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland	**-26.979,81**	**73.650,01**	**689.430,63**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Huisvestingsverordening gemeente Ameland 2023;
- Woonvisie Ameland 2024-2028.

Volkshuisvestingbeleid

Wat willen we bereiken

De hoofddoelstelling van de Woonvisie is uitgewerkt in de visie zelf en actiegericht vertaald in een uitvoeringsprogramma. De wens is dat er een adequate woning beschikbaar is voor alle personen die maatschappelijk en/of economisch gebonden zijn aan Ameland. De afgelopen jaren zijn hier grote stappen in gezet en is de situatie voor zowel kopers als huurders sterk verbeterd. Via de Woonvisie en het uitvoeringsprogramma zetten we deze ingezette lijn voort naar de toekomst.

Daarnaast is de Huisvestingsverordening in 2023 herzien en deze wordt actueel gehouden. In het vierde kwartaal van 2024 wordt een leegstandsverordening aan de raad voorgelegd (raadsagendapunt 2.3).

➔ **Raadsagendapunten binnen deze activiteitengroep: 2.1 – 2.2 – 2.3**

Wat hebben we bereikt?

- *Het opstellen en aan de raad voorleggen van een leegstandsverordening.*
  De opstelling van de leegstandsverordening is als onderdeel van de te herijken huisvestingverordening opgepakt. In verband met o.a. de val van het kabinet in 2025 hebben de verordeningen vertraging opgelopen doordat we wilden wachten op de vaststelling van de nieuwe huisvestingswet.

- *Uitvoering geven aan de door de raad vastgestelde woonvisie 2024 – 2028 en het door het college vastgestelde uitvoeringsprogramma 2024-2028;*
  De uitvoering van de woonvisie 2024-2028 en het door het college vastgestelde uitvoeringsprogramma 2024-2028 is in volle gang. Hoewel een aantal bouwlocaties vertraging kent, zijn er belangrijke stappen gezet: de sloop van de Stelp en het zelfstandig maken van de zuidvleugel loopt, nieuwbouw aan de Paasduinweg is aanbesteed en de start bouw staat gepland in april 2026. In Ballum deed zich een kans voor om extra grond aan te kopen, dit heeft prioriteit gekregen. Ook is voorrang gegeven aan de voorbereiding van het nieuwe strategisch complex beheerplan van het GWA.

  Het college concludeert dat de voorgenomen tempo niet is gehaald, maar dat de afspraken uit de regionale woondeals met het rijk (ruimschots) kunnen worden behaald.

- *Verlenen van zowel Startersleningen als Stimuleringsleningen (duurzaamheid en wmo) via het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederland (SvN);*
  De optie voor het verlenen van de startersleningen als Stimuleringsleningen via het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederland is beschikbaar gebleven.

Wat heeft het gekost?

Volkshuisvestingbeleid	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
683046 Beleid volkshuisvesting	**189.000,00**	**36.767,00**	**89.232,50**
Resultaat Volkshuisvestingbeleid	**-189.000,00**	**-36.767,00**	**-89.232,50**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten.

Vastgestelde beleidsnotities en verordeningen

- Huisvestingsverordening 2023;
- Woonvisie 2024-2028.

1.2 Overhead

Algemeen

Op grond van artikel 8 BBV is in de programmabegroting een apart overzicht opgenomen van de kosten van overhead. In de programma's worden alleen de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces. Dit betekent dat alle bedrijfskosten die direct verbonden zijn aan activiteiten, gericht op de externe klant, bij het betreffende taakveld worden geregistreerd.
Onder overhead worden alle kosten verstaan die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Deze kosten worden centraal begroot en verantwoord op het overzicht "Overhead", via het voorgeschreven taakveld 0.4 Overhead.
In de notitie Overhead van de Commissie BBV wordt nader toegelicht welke kosten tot overhead behoren. In ieder geval gaat het om de kosten van leidinggevenden aan het primaire proces, financiën, personeel en organisatie, juridische zaken, automatisering, facilitaire zaken, huisvesting en archief.

In de programma's worden alleen de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces. Dit betekent dat alle bedrijfskosten die direct verbonden zijn aan activiteiten, gericht op externe dienstverlening, bij het betreffende taakveld worden geregistreerd.

Gemeente Ameland

In de tabel op de volgende pagina zijn de begrote kosten van overhead van onze gemeente aangegeven.

Voor de eventuele berekening van tarieven, de toerekening van overhead aan specifieke activiteiten en de analyse van de mate van kostendekkendheid van bepaalde opbrengsten (zoals leges, rioolrechten en reinigingsheffingen) wordt de overhead berekend als een opslagpercentage over de voor die activiteit geraamde kosten. Een uitzondering op deze systematiek vormt het Gemeentelijk Woningbedrijf, waaraan een genormeerd bedrag wordt toegerekend.

In de berekening zijn de totale kosten over 2025 gecorrigeerd voor incidentele posten om onbedoelde (grote) schommelingen van het overheadpercentage te voorkomen.

Tabel overhead en toerekening				
		Primitieve begroting	Begroting na wijziging	2025
	Overhead, ondersteuning organisatie			
6.004.00	Bestuursondersteuning college	3.370.997	4.002.530	3.856.266
6.004.05	Automatisering	810.000	923.586	1.002.836
6.004.10	Personeelszaken	310.500	382.372	335.155
6.004.15	Huisvesting gemeentehuis	465.532	467.053	394.305
6.004.20	Huisvesting buitendienst	233.663	174.212	142.375
6.004.25	Ondersteunende activiteiten raad	8.088	11.088	5.557
6.004.30	Representatie	15.000	15.000	11.601
6.004.35	Communicatie	21.500	26.500	16.666
	Subtotaal overhead	**5.235.279**	**6.002.341**	**5.764.762**
683.050	Genormeerde toerekening GWA	**-168.974**	**-168.974**	**-168.974**
	Totaal nog toe te rekenen overhead	**5.066.305**	**5.833.367**	**5.595.787**
	Totale kosten begrotingsjaar	**31.030.156**	**40.959.413**	**41.862.050**
	correctie voor incidentele zaken	-3.150.602	-12.880.743	-13.438.844
	correctie voor overhead (zelf te verdelen)	-5.066.305	-5.833.367	-5.595.787
	correctie voor GWA (al genormeerd verwerkt)	-2.708.196	-2.607.566	-2.085.905
	Totale kosten om overhead over te verdelen	**20.105.053**	**19.637.737**	**20.741.514**
	Percentage overhead, als deel overige kosten	**25,20%**	**29,70%**	**26,98%**

Ten opzichte van de primaire begroting is een stijging te zien in het overheadspercentage. Ook ten opzichte van voorgaande jaren (2024: 26,11%, 2023: 24,59%) zien we het overheadspercentage (langzaam) toenemen. We streven naar een maximaal overheadspercentage van 25%. Deze stijging heeft meerdere oorzaken. Allereerst stijgen de kosten voor automatisering jaarlijks, wat zorgt voor meer overheadkosten die toegerekend moeten worden.

Daarnaast worden in vergelijking met voorgaande jaren steeds meer uren geschreven door medewerkers op 'Bestuursondersteuning'. Dit zorgt voor meer doorbelaste salariskosten op deze activiteit. We hebben geconstateerd dat dit niet in alle gevallen juist is en uit balans dreigt te raken; salariskosten dienen voor zover mogelijk te worden verantwoord op het primaire proces waar werkzaamheden betrekking op hebben. Zo zou een collega die zich bezighoudt met de 'Openbare ruimte', op deze activiteit ook zijn uren dienen te registreren, en een collega Burgerzaken op 'Burgerzaken'. Hier is aandacht voor, om dit in de toekomst te verbeteren. Er vinden gesprekken plaats met de verschillende clusters om de tijdschrijf-systematiek onder de aandacht te houden.

Ook stijgt naast het overheadspercentage ook het inhuurpercentage naar 21,93% (2024: 19,66% en in 2023: 19,13%), zie hiervoor de beleidsindicatoren in de bijlage. We streven er, ondanks de uitvoering van een ambitieus raadsprogramma, naar de inhuur van externe medewerkers niet te laten oplopen en te houden onder de 20% bij de actuele rekenmethode. Een aantal functies binnen de organisatie blijkt lastig vervulbaar. Dit zorgt mede voor een stijging in de externe inhuur. Hier is gekeken naar alternatieve invullingen om te continuïteit te waarborgen. In 2025 is bij de Kadernota, aanvullend op de bestaande formatie, structureel extra formatie opgenomen voor beleidsmatige ondersteuning. Deze uitbreiding betreft de inzet van een beleidsmedewerker op het gebied van openbare ruimte.

1.3 Dekkingsmiddelen

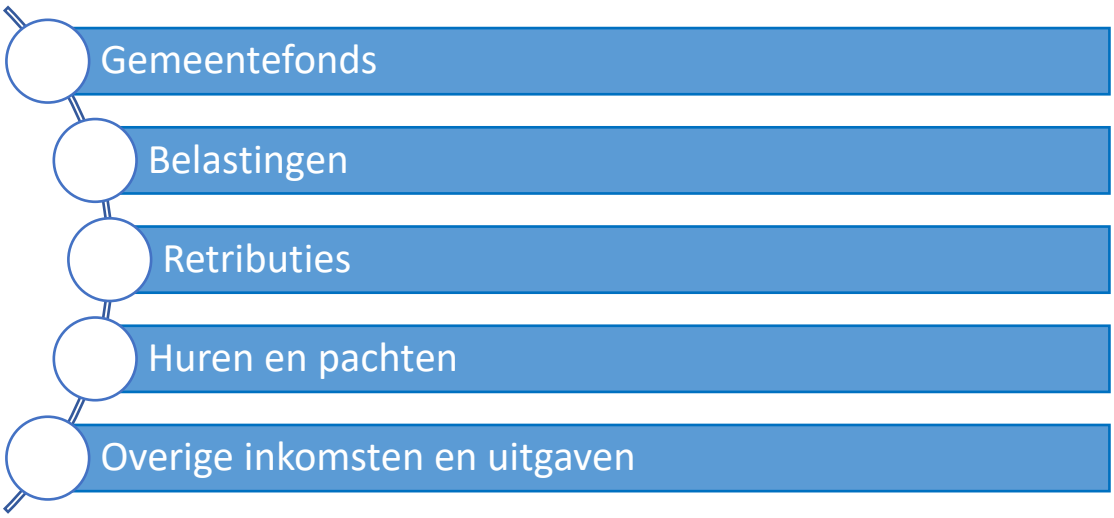
Algemeen

Voor de uitvoering van de programma's die de gemeenteraad heeft vastgesteld, zijn financiële middelen nodig. Deze dekkingsmiddelen worden gevormd door rijksbijdragen, eigen gemeentelijke belastingen en retributies, huren, pachten en dergelijke.

Voor rijksmiddelen als de zogenaamde algemene uitkering uit het gemeentefonds en gemeentelijke belastingen gelden geen specifieke bestedingsdoelen.
Voor retributies (leges en dergelijke heffingen) geldt dat baten niet hoger mogen zijn dan de bijbehorende lasten.

De gemeenteraad heeft geen invloed op het gemeentefonds. De gemeenteraad kan wel invloed uitoefenen op de hoogte van de lokale heffingen, zoals bedoeld in paragraaf 1, Lokale heffingen.

Activiteitgroepen die bij dit programma horen

Gemeentefonds

Algemeen

De Rijksoverheid keert via het gemeentefonds geld uit aan Nederlandse gemeenten. In deze begroting is de meicirculaire 2024 verwerkt. Het gemeentefonds bestaat uit verschillende uitkeringscomponenten; de algemene uitkering, decentralisatie uitkeringen, integratie-uitkeringen (waaronder die voor sociaal domein) en de artikel 12-uitkering.

De algemene uitkering is één van de belangrijkste bekostigingsinstrumenten van de gemeente Ameland. Het ontvangen geld komt ten goede aan de algemene middelen, waardoor het geld, met inachtneming van wet- en regelgeving, naar eigen inzicht kan worden besteed.

Gemeente Ameland ontvangt geen artikel 12-uitkering. De artikel 12-uitkering wordt, op verzoek van gemeenten met grote financiële problemen, uitgekeerd door de Rijksoverheid. Om de uitkeringen te ontvangen dienen de gemeenten aan diverse voorwaarden te voldoen. Zo leveren gemeenten met een artikel 12-uitkering (een deel van) hun zelfstandigheid in. Daarnaast dienen de eigen inkomsten, via belastingverhoging, te worden gemaximeerd.

Wat heeft het gekost?

Gemeentefonds	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Baten			
600700 Uitkeringen gemeentefonds	**11.643.614,00**	**12.258.906,00**	**12.355.561,27**
Resultaat Gemeentefonds	**11.643.614,00**	**12.258.906,00**	**12.355.561,27**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten

Belastingen

Algemeen

Gemeenten mogen belastingen heffen die zijn genoemd in de Gemeentewet. Zo heft gemeente Ameland onder meer onroerendezaak-, toeristen- en forensenbelasting.

De gemeenteraad stelt jaarlijks de tarieven van de gemeentelijke belastingen vast door het vaststellen van belastingverordeningen.

In de kadernota 2023 heeft de gemeenteraad ingestemd met verhoging van meerdere belastingen. Dit sluit aan bij raadsagendapunt 7.5. De meeropbrengsten van deze voorgestelde verhogingen zijn verwerkt in deze meerjarenbegroting. In de Kadernota 2024 is ingestemd om niet tot aanvullende tariefsstijgingen te besluiten ten opzichte van hetgeen in de Kadernota 2023 is besloten.

Wat heeft het gekost?

Belastingen	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
606100 Heffing/invordering OZB woningen	**110.335,00**	**110.335,00**	**142.664,17**
606200 Heffing/invordering OZB niet woningen	**48.175,60**	**48.175,60**	**21.534,94**
634005 Heffing/invordering toeristen- en forensenbelastin	**63.086,00**	**63.086,00**	**51.449,65**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**221.596,60**	**221.596,60**	**215.648,76**
Baten			
606105 Onroerende-zaakbelasting eigenaren woningen	**1.126.100,00**	**1.102.000,00**	**1.094.761,11**
606205 Onroerende-zaakbelasting eigenaren niet woningen	**317.247,00**	**314.000,00**	**307.097,80**
606210 Onroerende-zaakbelasting gebruikers niet woningen	**220.053,00**	**222.000,00**	**226.331,79**
606400 Precariobelasting	**40.000,00**	**40.000,00**	**41.381,00**
634005 Heffing/invordering toeristen- en forensenbelastin	**0,00**	**0,00**	**642,26**
634010 Toeristenbelasting op het bootkaartje	**1.242.360,00**	**1.225.000,00**	**1.226.044,60**
634015 Toeristenbelasting passantenhaven	**42.457,00**	**42.457,00**	**38.139,84**
634020 Toeristenbelasting vliegveld	**4.080,00**	**3.700,00**	**4.014,84**
634030 Toeristenbelasting hotels/pensions nachtregister	**387.654,00**	**420.000,00**	**455.182,24**
634035 Toeristenbelasting vakantieonderkomens forfaitair	**0,00**	**0,00**	**0,00**
634040 Toeristenbelasting vakantieonderkomens nachtregist	**1.611.600,00**	**1.560.000,00**	**1.787.855,55**
634045 TB mobiele onderkomens met vaste standplaats	**76.500,00**	**95.000,00**	**88.855,40**
634050 TB mobiele onderkomens seizoenplaats	**67.320,00**	**65.000,00**	**67.174,67**
634055 TB mobiele onderkomens (tenten)	**186.813,00**	**151.000,00**	**211.305,28**
634065 TB kamerverhuur nachtregister	**7.358,00**	**8.000,00**	**6.254,54**
634075 TB kampeerboerderijen nachtregister	**392.700,00**	**392.700,00**	**414.254,28**
634080 Forensenbelasting	**2.091.000,00**	**2.167.500,00**	**2.156.889,58**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**7.813.242,00**	**7.808.357,00**	**8.126.184,78**
Resultaat Belastingen	**7.591.645,40**	**7.586.760,40**	**7.910.536,02**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten

Retributies

Algemeen

Gemeenten mogen retributies heffen die zijn genoemd in de Gemeentewet. Zo heft gemeente Ameland onder andere rioolheffing, reinigingsheffingen en leges.

Wettelijk is bepaald dat de baten ten gevolge van de heffing van retributies de lasten niet mogen overstijgen.

In de kadernota 2023 is een voorstel gedaan tot verhoging van meerdere retributies in 2025. De meeropbrengsten van deze voorgestelde verhogingen zijn verwerkt in deze meerjarenbegroting. In de Kadernota 2024 is ingestemd om niet over te gaan tot aanvullende verhogingen in 2025.

Wat heeft het gekost?

Retributies	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
624005 Veerdam (baten)	**0,00**	**0,00**	**0,00**
624015 Losstoep Ballumerbocht (Baten)	**7.801,00**	**7.801,00**	**2.359,50**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**7.801,00**	**7.801,00**	**2.359,50**
Baten			
612005 Vergunningen horeca, APV en kansspelen (baten)	**25.000,00**	**25.000,00**	**23.768,55**
621040 Vliegveld (baten)	**50.100,00**	**50.100,00**	**48.214,92**
623005 Passantenhaven (baten)	**59.125,00**	**65.125,00**	**65.882,72**
624005 Veerdam (baten)	**18.900,00**	**12.000,00**	**11.901,66**
624015 Losstoep Ballumerbocht (Baten)	**1.000,00**	**150,00**	**129,83**
672005 Rioolheffing gecombineerd	**855.000,00**	**860.000,00**	**835.013,46**
673045 Afvalstoffenheffing dorpen en vakantieonderkomens	**1.020.000,00**	**1.028.000,00**	**1.031.948,09**
673050 Afvalstoffenheffing vakantieonderkomens	**0,00**	**0,00**	**0,00**
673055 Reinigingsrechten bedrijven (incl. campings)	**414.100,00**	**425.875,00**	**415.529,12**
673060 Reinigingsrechten campings	**0,00**	**0,00**	**0,00**
675005 Begraafplaatsrechten	**50.000,00**	**60.000,00**	**73.236,10**
683005 Leges i.v.m. welstandstoezicht	**40.000,00**	**40.000,00**	**40.821,00**
683015 Leges omgevingsvergunningen	**192.630,00**	**220.000,00**	**202.367,55**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**2.725.855,00**	**2.786.250,00**	**2.748.813,00**
Resultaat Retributies	**2.718.054,00**	**2.778.449,00**	**2.746.453,50**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten

Huren pachten

Algemeen

Gemeente Ameland verpacht of verhuurt diverse eigendommen, waarbij de rechten en plichten zijn vastgelegd in privaatrechtelijke overeenkomsten.

Wat heeft het gekost?

Huren en pachten	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
633005 Eigendommen (baten)	**0,00**	**0,00**	**0,00**
652015 Groene sportvelden en terreinen (baten)	**0,00**	**0,00**	**0,00**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**0,00**	**0,00**	**0,00**
Baten			
633005 Eigendommen (baten)	**45.000,00**	**45.000,00**	**49.735,75**
633015 Exploitatie landerijen/gronden (baten)	**65.638,00**	**65.638,00**	**55.237,76**
652005 Accommodaties sport (baten)	**109.800,00**	**109.800,00**	**71.790,45**
652015 Groene sportvelden en terreinen (baten)	**6.000,00**	**6.000,00**	**9.111,09**
654010 Musea (incl. molens en vuurtoren) baten	**66.000,00**	**66.000,00**	**68.292,71**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**292.438,00**	**292.438,00**	**254.167,76**
Resultaat Huren en pachten	**292.438,00**	**292.438,00**	**254.167,76**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten

Overige inkomsten en uitgaven

Algemeen

Het gaat hier om posten die niet bij andere Activiteitengroepen kunnen worden ingedeeld.

Wat heeft het gekost?

Overige inkomsten en uitgaven	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
Lasten			
524000 Materiaal/materieel	**0,00**	**0,00**	**0,00**
600500 Nutsbedrijven	**4.000,00**	**7.600,00**	**-12.853,66**
600505 Overige financiële middelen	**201,00**	**201,00**	**201,38**
600510 Geldleningen en uitzettingen langer of gelijk aan	**6.329,00**	**6.219,00**	**8.594,24**
600599 Rente	**108.061,00**	**-411.833,00**	**-452.213,86**
600800 Onvoorziene lasten en baten	**7.500,25**	**62.500,25**	**286.858,32**
600805 Saldi van kostenplaatsen	**263,46**	**-716.945,53**	**0,00**
600900 Vennootschapsbelasting	**0,00**	**0,00**	**44.351,00**
601100 Saldo baten en lasten na bestemming	**848.460,15**	**1.415.615,51**	**0,00**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**974.814,86**	**363.357,23**	**-125.062,58**
Baten			
600500 Nutsbedrijven	**16.000,00**	**50.700,00**	**50.678,77**
600505 Overige financiële middelen	**7.000,00**	**7.000,00**	**7.831,20**
600599 Rente	**6.000,00**	**6.000,00**	**6.330,52**
600800 Onvoorziene lasten en baten	**0,00**	**40.000,00**	**79.649,79**
633025 Destructie	**25.500,00**	**25.500,00**	**26.464,45**
664010 Sociale werkvoorziening	**98.500,00**	**98.500,00**	**80.704,03**
Gerealiseerd saldo van baten en lasten	**153.000,00**	**227.700,00**	**251.658,76**
Onttrekkingen			
601000 Mutatie reserves	**2.678.554,00**	**9.889.019,00**	**8.844.423,62**
Stortingen			
601000 Mutatie reserves	**2.043.800,00**	**2.239.098,00**	**2.545.345,00**
Resultaat Overige inkomsten en uitgaven	**-187.060,86**	**7.514.263,77**	**6.675.799,96**

Voor toelichting op de financiën wordt verwezen naar 2.5 Toelichting baten en lasten

1.4 Paragrafen

In de paragrafen worden de beleidslijnen met betrekking tot beheersmatige aspecten en de lokale heffingen vastgelegd

Een aantal paragrafen is verplicht voorgeschreven door het ministerie van Binnenlandse Zaken. Voor deze paragrafen van de programmabegroting gelden de bepalingen van artikel 9 tot en met 16 van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Inhoudelijk moeten de paragrafen voldoen aan de kwaliteitseisen die genoemde artikelen stellen.

Over deze paragrafen, als onderdeel van de programmabegroting, kan nog het volgende worden gesteld.

De raad oefent zijn budgetrecht uit door het autoriseren van de (totaal)bedragen per activiteitengroep. De raad stelt de overige onderdelen van de begroting vast zoals de paragrafen. De paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de programma's vanuit een bepaald onderwerp, zoals voor 'onderhoud kapitaalgoederen' en 'grondbeleid'. In de paragrafen kunnen bedragen worden genoemd. De paragrafen worden niet apart geautoriseerd, zoals dat bij de activiteitengroepen het geval is. Bedragen die in de paragrafen zijn vermeld zijn al via de activiteitengroepen geautoriseerd. Vanzelfsprekend dienen de desbetreffende bedragen in de activiteitengroepen en de paragrafen op elkaar aan te sluiten.

Paragraaf 1 Lokale heffingen

Algemeen

Gemeentelijke belastingen en retributies worden geheven op basis van door de gemeenteraad vastgestelde belastingverordeningen. Dit hoofdstuk geeft een beeld van tariefontwikkelingen, lokale lastendruk, kwijtscheldingsbeleid en dergelijke.

Tariefontwikkeling

De stijgingspercentages voor de diverse heffingen in het afgelopen begrotingsjaar zijn de volgende:

Tariefontwikkeling diverse heffingen			
	2024	Begroting 2025	2025
Ozb woningen	-1,8%	2,0%	0,0%
Ozb niet-woningen	-0,5%	2,0%	2,0%
Forensenbelasting	0,0%	2,0%	2,0%
Toeristenbelasting (tarief per persoon, per dag)	2,00	2,00	2,04
Reinigingsrechten	0,0%	0,0%	0,0%
Afvalstoffenheffing	2,0%	2,0%	2,0%
Rioolheffing	0,0	0,0	0,0
Leges	0,0	0,0	0,0

De WOZ-waarden voor woningen zijn in 2025 gestegen ten opzichte van 2024. De stijging was afgrond 2%. De waarden van niet-woningen bleven afgerond gelijk aan 2024, waardoor alleen het tarief voor niet-woningen met 2% is gestegen om op de gewenste opbrengststijging uit te komen.

Te onderscheiden heffingen

Onroerende zaakbelastingen

Onder de naam ‘onroerendezaakbelastingen’ worden voor de binnen de gemeente gelegen onroerende zaken twee directe belastingen geheven:

- Een gebruikersbelasting van degene die bij het begin van het kalenderjaar een onroerende zaak (niet zijnde een woning) al dan niet krachtens eigendom, bezit, met beperkt recht of persoonlijk recht gebruikt;
- Een eigenarenbelasting van degene die bij het begin van het kalenderjaar van een onroerende zaak het genot heeft vanwege eigendom, bezit of beperkt recht.

Op basis van de Wet Waardering Onroerende Zaken wordt van elke individuele onroerende zaak de waarde vastgesteld, waarna het te betalen bedrag aan belasting wordt berekend en via een aanslag aan de belastingplichtige opgelegd.

In 2025 zijn de volgende opbrengsten gerealiseerd:

Opbrengsten onroerendezaakbelastingen			
	2024	Begroting 2025	2025
Gebruikers niet woningen	218.689	222.000	226.332
Eigenaren woningen	1.075.245	1.102.000	1.094.761
Eigenaren niet woningen	310.793	314.000	307.098
	1.604.727	**1.638.000**	**1.628.191**

Forensenbelasting

Deze belasting wordt geheven van natuurlijke personen, die zonder in de gemeente hoofdverblijf te hebben, hier meer dan 90 dagen van het belastingjaar voor zichzelf of voor hun gezin een gemeubileerde woning beschikbaar houden.

In 2025 zijn de volgende opbrengsten gerealiseerd:

Opbrengst forensenbelasting			
	2024	Begroting 2025	2025
Forensenbelasting	2.262.756	2.167.500	2.156.890
	2.262.756	**2.167.500**	**2.156.890**

Toeristenbelasting

Deze belasting wordt geheven van personen die niet als ingezetene in de basisregistratie personen (BRP) staan ingeschreven. Belast wordt het verblijf houden binnen de gemeente al dan niet gevolgd door een overnachting. Ook degene die gelegenheid biedt tot het houden van verblijf kan als belastingplichtige worden aangemerkt. Het tarief voor 2025 bedraagt € 2,04 per persoon per dag (2024: € 2,00).

In 2025 zijn de volgende opbrengsten gerealiseerd:

Opbrengsten toeristenbelasting			
	2024	Begroting 2025	2025
Bootkaartjes overtochten	1.199.458	1.225.000	1.226.045
Passantenhaven	42.572	42.457	38.140
Vliegveld	3.626	3.700	4.015
Hotels/pensions	421.238	420.000	455.182
Vakantieonderkomens	1.705.096	1.560.000	1.787.856
Mobiele onderkomens	337.359	311.000	367.335
Kamerverhuur	8.284	8.000	6.255
Kampeerboerderijen	419.500	392.700	414.254
	4.137.133	**3.962.857**	**4.299.081**

Rioolheffing

Rioolheffing wordt geheven ter bestrijding van kosten die zijn verbonden aan de door de gemeente te verrichten waterzorgplichten. Belastingplichtig zijn diegenen die een eigendom naar omstandigheden beoordeeld al dan niet krachtens eigendom, bezit of beperkt recht gebruiken.

In 2025 zijn de volgende opbrengsten gerealiseerd:

Opbrengsten rioolheffing			
	2024	Begroting 2025	2025
Vastrecht	598.429	595.000	599.303
Variabel recht (gebaseerd op waterverbruik)	272.156	265.000	235.710
	870.585	**860.000**	**835.013**

Het saldo van de opbrengsten rioolheffing en de kosten van de activiteit riolering wordt verrekend met de egalisatievoorziening riolering. De facto wordt hiermee bereikt dat de rioolheffing niet meer dan 100% kostendekkend is.

De kostendekkendheid van rioolheffing geeft het volgende beeld:

Kostendekkendheid rioolheffing				
	Taakveld	**Omschrijving taakveld**		
Kosten	7.2	Riolering	848.578	
Opbrengsten excl heffingen			-18.012	
Netto kosten taakveld			**830.566**	
Overhead	26,98%		228.935	
BTW			137.671	
Toe te rekenen kosten			**366.606**	
Mutatie egalisatievoorziening			**-350.000**	
Totale kosten				**847.172**
Opbrengsten heffingen				**-835.013**
Dekkingspercentage				**98,56%**

Leges

Onder de naam ‘leges’ worden een aantal verschillende retributies geheven voor het genot van, door of vanwege de gemeente verstrekte diensten.

Voor de kostendekkendheid van leges geldt het volgende overzicht:

Kostendekkendheid leges				
	Taakveld	**Omschrijving taakveld**		
Kosten	0.2	Burgerzaken	108.962	
Kosten	1.2	Openbare orde en veiligheid	101.284	
Kosten	8.3	Wonen en bouwen	240.385	
Netto kosten taakveld			**450.630**	
Overhead	26,98%		**121.574**	
Totale kosten				**572.205**
Opbrengsten heffingen	0.2	Burgerzaken	105.815	
Opbrengsten heffingen	1.2	Openbare orde en veiligheid	23.769	
Opbrengsten heffingen	8.3	Wonen en bouwen	202.368	
				331.951
Dekkingspercentage				**58,0%**

Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten

De afvalstoffenheffing wordt geheven voor het inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval. Het tarief stijgt in 2025 ten opzichte van 2024 met 2%. Reinigingsrechten worden geheven van bedrijven.

In 2025 zijn de volgende opbrengsten gerealiseerd:

Opbrengsten i.v.m. reiniging			
	2024	Begroting 2025	2025
Afvalstoffenheffing dorpen en vakantieonderk.	1.007.220	1.028.000	1.031.948
Reinigingsrechten bedrijven (incl. campings)	405.518	425.875	415.529
	1.412.737	**1.453.875**	**1.447.477**

Het overzicht kostendekkendheid afvalstoffenheffing en reinigingsrechten geeft het volgende beeld:

Kostendekkendheid afvalstoffenheffing en reinigingsrechten				
	Taakveld	**Omschrijving taakveld**		
Kosten	7.3	Afval	1.493.944	
Opbrengsten excl heffingen			-158.221	
Netto kosten taakveld			**1.335.723**	
Overhead	26,98%		403.046	
BTW			137.194	
Toe te rekenen kosten			**540.240**	
Totale kosten				**1.875.963**
Opbrengsten heffingen				**-1.447.477**
Dekkingspercentage				**77,16%**

Precariobelasting

Precariobelasting wordt geheven van bedrijven voor het hebben van terrassen en/of uitstallingen op openbare gemeentegrond.

In 2025 is de volgende opbrengst gerealiseerd:

Precariobelasting			
	2024	Begroting 2025	2025
Precariobelasting	38.640	40.000	41.381
	38.640	**40.000**	**41.381**

Lokale lastendruk

De onderstaande tabel geeft een indruk van de lokale lasten voor enkele ‘gemiddelde huishoudens’:

Lokale lastendruk	2024	2025
Een meerpersoonshuishouden met eigen woning (€ 400.000,00) en een waterverbruik van 125 m³		
OZB - eigenaren	258,80	258,80
Afvalstoffenheffing	233,99	238,66
Rioolrecht vastrecht	115,60	115,60
Rioolrecht variabel	62,50	62,50
	670,89	**675,56**
Een eenpersoonshuishouden met eigen woning (€ 300.000,00) en een waterverbruik van 50 m³		
OZB - eigenaren	194,10	194,10
Afvalstoffenheffing	178,11	181,67
Rioolrecht vastrecht	115,60	115,60
Rioolrecht variabel	25,00	25,00
	512,81	**516,37**
Een meerpersoonshuishouden met huurwoning en een waterverbruik van 125 m³		
Afvalstoffenheffing	233,99	238,66
Rioolrecht vastrecht	115,60	115,60
Rioolrecht variabel	62,50	62,50
	412,09	**416,76**
Een eenpersoonshuishouden met huurwoning en een waterverbruik van 50 m³		
Afvalstoffenheffing	178,11	181,67
Rioolrecht vastrecht	115,60	115,60
Rioolrecht variabel	25,00	25,00
	318,71	**322,27**

Kwijtschelding

Indien een belastingplichtige niet, of over te weinig financiële middelen beschikt om de belastingaanslag te voldoen, kan onder bepaalde voorwaarden aan deze belastingplichtige kwijtschelding worden verleend.

Gemeente Ameland hanteert een kwijtscheldingspercentage van 100%. Dit betekent dat alle belastingplichtigen die een inkomen hebben van 100% van het minimuminkomen (volgens bijstandsnorm) of lager, in aanmerking komen voor kwijtschelding.

Kwijtschelding kan worden verleend voor afvalstoffenheffing en rioolheffing. De overige heffingen zijn in de betreffende belastingverordeningen uitgesloten van kwijtschelding. De afgelopen jaren bedroeg het totaal kwijtgescholden bedrag gemiddeld € 1.750

Paragraaf 2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

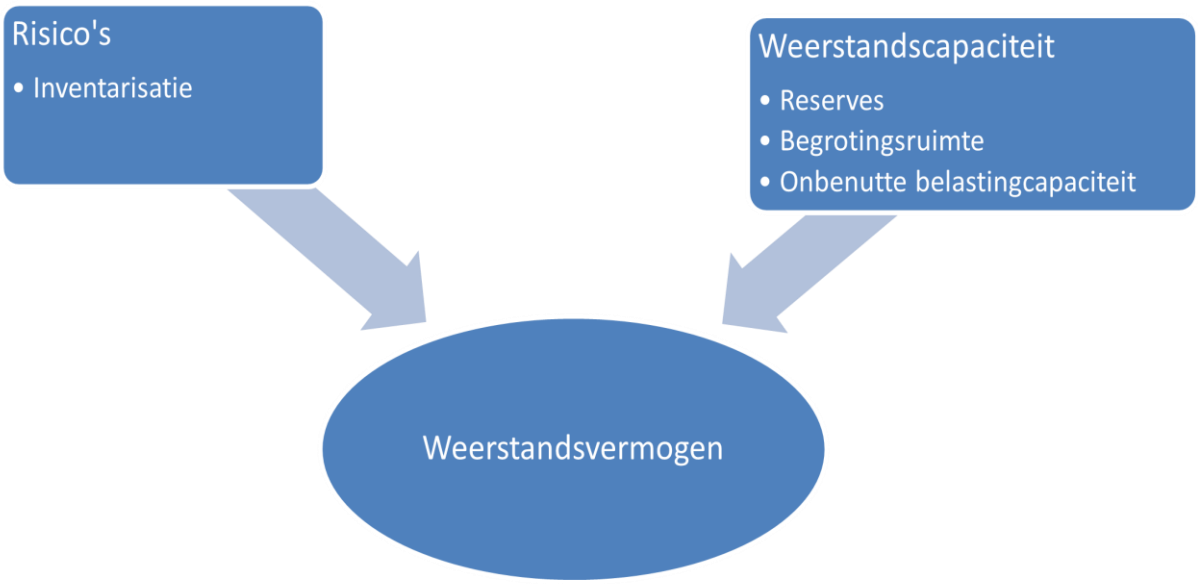
Algemeen

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing behandelt de vraag in welke mate de financiële positie van gemeente Ameland toereikend is om de financiële gevolgen van onverwachte gebeurtenissen (risico's) op te kunnen vangen, zonder ingrijpende beleidswijzigingen.

De relevante beleidskaders voor deze begrotingsparagraaf zijn opgenomen in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) dat door het Rijk is vastgesteld en begrotingsrichtlijnen bevat voor decentrale overheden. Het BBV schrijft onder meer voor dat de begroting en jaarrekening een paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing bevat waarin wordt ingegaan op:

- De risico's die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie;
- De weerstandscapaciteit, dat wil zeggen de middelen die gemeente Ameland beschikbaar heeft - of kan stellen - om financiële gevolgen van niet-begrote lasten (zoals risico's) op te kunnen vangen;
- Het weerstandsvermogen, zijnde het kengetal dat weergeeft in welke mate gemeente Ameland in staat is om de financiële gevolgen van risico's op te kunnen vangen. Specifieke bepalingen hierover zijn opgenomen in de Nota Reserves en Voorzieningen 2021.

Schematisch ziet een en ander er als volgt uit:

In deze paragraaf wordt kort op het begrip risico ingegaan. Vervolgens komt de weerstandscapaciteit van gemeente Ameland aan de orde, waarna een conclusie volgt over het weerstandsvermogen.

De later in deze paragraaf opgenomen kengetallen drukken de verhouding uit tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de balans. Ze kunnen helpen bij de beoordeling van de financiële positie van de gemeente. De kengetallen bieden (meer) inzicht in de financiële ruimte van de

gemeente om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Ze geven inzicht in de financiële weerbaarheid en wendbaarheid.

Risico's

Het begrip risico wordt gedefinieerd als de kans op het optreden van een gebeurtenis met een negatief financieel gevolg voor de organisatie. In deze definitie zijn twee begrippen van belang, te weten kans (als iets zeker is, is het geen risico meer) en negatief financieel gevolg (de financiële impact op gemeente Ameland).

Enkele risico's die genoemd kunnen worden zijn grote terugloop van toerisme door een externe oorzaak (natuurramp, covid-pandemie) en rijksbeleid zoals een herijking van de algemene uitkering waardoor de gemeente fors lagere rijksbijdragen ontvangt.

In onderstaande tabel zijn de financiële effecten van deze risico's aangegeven:

Risicotabel				
Risico	**Financiele impact in euro's**	**Kans**	**Netto effect (structureel)**	**Netto effect (incidenteel)**
Terugloop in toerisme als gevolg externe oorzaak (natuurramp, ziekte, etc.)	1.500.000	10%	150.000	1.500.000
Nadelige effecten rijksbeleid	1.500.000	30%	450.000	
Overige risico's	p.m.			
			600.000	**1.500.000**

Ter toelichting en aanvulling op deze tabel geldt het volgende.

Terugloop toerisme als gevolg externe oorzaak

Een natuurramp, milieuramp of ander soort crisis kan grote en langdurige gevolgen hebben voor het toerisme. Voor gemeente Ameland kan dit een forse daling van de opbrengsten toeristenbelasting betekenen. De kans op een dergelijke gebeurtenis wordt niet als groot ingeschat en bovendien zullen rijks- en provinciale overheden vanuit hun verantwoordelijkheid altijd enige mate van ondersteuning bieden, waardoor financiële gevolgen fors kunnen zijn, maar niet onoverkomelijk.

Nadelige effecten rijksbeleid

In het licht van herijkingsoperaties van de Algemene uitkering, wordt op landelijk niveau al enige jaren gesproken over een herziening van het belastingstelsel. Het gaat daarbij om rijksbelastingen, maar in combinatie met verschuivingen en aanpassingen van gemeentelijke belastingen.
Uit 'schetsen en verkennende documenten' komt de optie naar voren om kleine belastingen af te schaffen. Omdat hiertoe onder meer de forensenbelasting wordt gerekend, zou een dergelijke operatie voor onder meer gemeente Ameland tot bijzonder nadelige effecten kunnen leiden.

Daarnaast heeft de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) onlangs geadviseerd over de voorstellen voor een andere verdeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds, zoals door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en mede namens de staatssecretaris van Financiën is gevraagd in februari 2026. De ROB adviseert op termijn afschaffing van de hogere algemene uitkering aan de waddengemeenten (in 2025 € 1 mln voor gemeente Ameland) vanwege extra kosten door hun dure fysieke bereikbaarheid. Inmiddels zijn de inkomsten uit toeristenbelasting van de waddengemeenten veel hoger dan voorheen, en een veelvoud van hun extra kosten. De ROB vindt die hogere algemene uitkering voor de waddengemeenten daarom niet meer nodig. Op termijn zal blijken of deze uitkering daadwerkelijk wordt stopgezet.

Het totale risico van nadelige effecten van rijksbeleid is ingeschat op € 1.500.000.

Overige risico's

De ervaring leert dat er geen noodzaak bestaat om meer en diepgaande risico-inventarisaties uit te voeren. Voor aansprakelijkheid, brandschade en dergelijke zijn verzekeringen afgesloten, die onlangs opnieuw zijn aanbesteed.

Omdat de gemeente zich niet garant stelt voor door derden aangetrokken geldleningen, bestaat er op dit punt geen risico. Uitzondering hierop is het besluit in 2024 dat Wetterskip Fryslân en Gemeente Ameland zich gezamelijk garant stellen voor een door het Energiepark Ballumerbocht B.V. aangetrokken geldlening.

Financiële risico's bij verbonden partijen zijn overzichtelijk, door onder meer de uitgebreide rol van deelnemende gemeenten in het proces van goedkeuring begrotingen en jaarrekeningen.

Grondexploitaties worden financieel verwerkt in begroting en jaarrekening, overeenkomstig de notitie grondbeleid van de Commissie BBV. Alle verliezen van de verliesgevende exploitaties zijn verwerkt in de jaarrekeningen tot en met 2025. De waarde van de nog uit te geven grond bedraagt ruim € 1 miljoen en daarmee is het financiële risico vrij beperkt.

Operationele risico's worden beperkt door interne controlesystemen, budgethouderschap en in voorkomende gevallen door bij grotere projecten externe deskundigheid in te huren.

Weerstandscapaciteit

Bij weerstandscapaciteit gaat het om de middelen en mogelijkheden om onverwachte financiële tegenvallers op te kunnen vangen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit.

Incidentele weerstandscapaciteit

De incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen om calamiteiten eenmalig op te vangen. Als eenmalig middel kan gemeente Ameland de Algemene reserve aanwenden. Deze wordt aangemerkt als vrij besteedbaar, maar wordt beschouwd als 'buffer' voor grote financiële tegenvallers. Op grond van de vastgestelde Nota reserves en voorzieningen bedraagt de hoogte van deze reserve € 2,5 miljoen.

Structurele weerstandscapaciteit

Structurele weerstandscapaciteit betreft de middelen die eventueel aangeboord kunnen worden om (structurele) tegenvallers op te vangen. De structurele weerstandscapaciteit betreft de mogelijkheid om vanuit een verhoging van belastingen en leges structurele tegenvallers op te vangen. Ook de mogelijkheden om te bezuinigen, dan wel het ambitieniveau iets neerwaarts bij te stellen, kunnen structurele compensatie bieden voor tegenvallers.

Begrotingsruimte

Zoals blijkt uit het “Overzicht van structurele en incidentele baten en lasten”, onder 2.6 van deze jaarrekening, is er sprake van een structureel rekeningsaldo van zo'n € 3,7 miljoen. Op basis daarvan blijkt dat er mogelijkheden zijn om onverwachte tegenvallers structureel op te kunnen vangen.

Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit wordt hier berekend voor de onroerendezaakbelastingen, door de maximale tarieven (artikel 12) te vergelijken met de door gemeente Ameland gehanteerde tarieven. Deze berekening ziet er als volgt uit:

Onbenutte belastingcapaciteit					
	inkomsten 2025	tarief 2025	tarief artikel 12	verschil	onbenutte capaciteit
eigenaren woningen	1.094.761	0,0647	0,1110	0,0463	783.422
eigenaren niet-woningen	307.098	0,1481	0,3877	0,2396	496.872
gebruikers niet-woningen	226.332	0,1185	0,2732	0,1547	295.549
	1.628.191				**1.575.844**

De in de tabel aangegeven tarieven voor een ‘artikel 12 gemeente’ bedragen 120% van de gemiddelde tarieven van Nederlandse gemeenten in 2023 (jaar t-2). Volgens de voorschriften zou dit één gemiddeld tarief moeten zijn, maar de analyse in deze tabel geeft een redelijke indicatie van de onbenutte belastingcapaciteit, zijnde € 1,6 miljoen.

Weerstandsvermogen

In de afgelopen decennia blijkt er nooit een noodzaak te zijn geweest om de Algemene reserve aan te spreken in verband met het zich voordoen van een onverwacht risico. De aansprakelijkheid voor een garantstelling uit het verleden (ruim € 1 miljoen, in verband met het faillissement van een zorginstelling) bleek bijvoorbeeld binnen de begrotingskaders opgevangen te kunnen worden.
Ook de covid-pandemie leidde weliswaar tot een forse terugloop van toeristische overnachtingen, en daarmee tot minder opbrengsten toeristenbelasting, maar door compenserende maatregelen van het rijk bleken de financiële effecten uiteindelijk vrij gering.
De conclusie is dan ook dat de Algemene reserve, als financiële buffer voor eenmalige onverwachte gebeurtenissen, van voldoende omvang is.

Daarbij lijkt gemeente Ameland, door de ingeschatte structurele weerstandscapaciteit, zeer wel in staat om structurele tegenvallers op te vangen zonder dat de continuïteit van de organisatie in gevaar komt. De verhouding (ratio) van beschikbare capaciteit en noodzakelijke capaciteit in verband met risico’s is ruim hoger dan 2, hetgeen gekwalificeerd kan worden als ‘uitstekend’.

Kengetallen

Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de exploitatie en/of de balans. Ze kunnen helpen bij de beoordeling van de financiële positie van gemeente Ameland. Deze kengetallen ondersteunen het beeld van de financiële ruimte ruimte waarover de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen.

In het BBV is hiervoor een standaard set van financiële kengetallen voorgeschreven. De uitkomsten hiervan voor gemeente Ameland zijn de volgende:

Kengetallen gemeente Ameland			
	2024	Begroting 2025	Jaarrekening 2025
Netto schuldquote	106,6%	131,8%	81,7%
Gecorrigeerde netto schuldquote	99,4%	123,0%	75,4%
Solvabiliteit	28,5%	23,0%	24,7%
Grondexploitatie	1,0%	1,6%	1,1%
Structurele exploitatieruimte	12,6%	6,7%	10,8%
Belastingcapaciteit	65,9%	70,9%	63,4%

In het "Gemeentelijk financieel toezichtkader" van de gezamenlijke provincies zijn voor de financiële kengetallen de in onderstaande tabel genoemde signaleringswaarden opgenomen die door de provinciaal toezichthouder gebruikt wordt voor het inzicht in de financiële situatie en risicopositie van de gemeente.

Beoordelingskader kengetallen			
	minst risicovol	neutraal	meest risicovol
Netto schuldquote	< 90%	90 - 130%	> 130%
Gecorrigeerde netto schuldquote	< 90%	90 - 130%	> 130%
Solvabiliteit	> 50%	20 - 50%	< 20%
Grondexploitatie	< 20%	20 - 35%	> 35%
Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
Belastingcapaciteit	< 95%	95 - 105%	> 105%

Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Uit de tabel met gemeentelijke kengetallen blijkt dat de schuldquote daalt van 106,6% in 2024 naar 82,0% in 2025. De afname is vooral een gevolg van de toename van de liquide middelen onder 'schatkistbankieren' en de toename van gerealiseerde baten ten opzichte van 2024.

Gecorrigeerde netto schuldquote

In essentie geldt hiervoor dezelfde redenering als voor de ‘gewone’ netto schuldquote. Er is alleen in de berekening gecorrigeerd voor verstrekte hypothecaire geldleningen en de uitgezette geldmiddelen via SVn (startersleningen en stimuleringsleningen).

Solvabiliteit

Onder de solvabiliteitsratio verstaan we het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal, oftewel het bezit waarop geen schulden rusten. Het eigen vermogen is gedaald ten opzichte van 2024, omdat het saldo bestemmingsreserves is gedaald, doordat er veel onttrekkingen aan de reserves hebben plaatsgevonden.

Grondexploitatie

Grondexploitaties kunnen een forse impact hebben op de financiële positie van een gemeente. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. De boekwaarden van grondposities zijn belangrijk omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij verkoop.
Het kengetal voor grondexploitatie is zeer laag te noemen. Omdat in de afgelopen jaren bovendien al de nodige verliezen zijn ‘genomen‘, is het niet de verwachting dat gemeente Ameland nog met forse tegenvallers op grondexploitaties wordt geconfronteerd.

Structurele exploitatieruimte

Bij de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele baten en lasten. Bij incidentele baten of lasten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende enkele jaren voordoen.
Voorbeelden van structurele baten zijn de Algemene uitkering en belastinginkomsten. Structurele lasten zijn bijvoorbeeld personeelslasten, kapitaallasten en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen.

Het onderscheid tussen structureel en incidenteel moet conform het BBV in de begroting en de jaarstukken worden onderbouwd. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij deze in evenwicht zijn, of waarbij de structurele lasten hoger zijn dan de baten.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit laat zien hoe de gemiddelde woonlasten voor een meerpersoonshuishouden zich verhouden tot het landelijk gemiddelde. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing).
Uit het kengetal blijkt dat gemeente Ameland met zijn woonlasten onder het landelijk gemiddelde zit.

Overall beoordeling kengetalen

Uit bovenstaande beschrijving blijkt dat gemeente Ameland voor alle kengetallen in de categorieën 'minst risicovol', of 'neutraal' wordt geclassificeerd.

Voor de beoordeling van de bovenstaande kengetallen geldt in algemene zin dat een afzonderlijk kengetal nog weinig zegt over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie. Deze is afhankelijk of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Een tegenvallende ontwikkeling van de grondprijs hoeft geen negatieve invloed te hebben als er sprake is van een grote, structurele exploitatieruimte. Ook als een gemeente beschikt over voldoende ruimte in belastingcapaciteit is er ruimte om tegenvallers op te vangen.

Het is dus, met andere woorden, niet mogelijk om een individueel kengetal te gebruiken voor de beoordeling van de financiële positie. De kengetallen moeten altijd in samenhang worden beoordeeld, omdat ze alleen gezamenlijk en in hun onderlinge verhouding een goed beeld kunnen geven van de financiële positie van een gemeente.

Het belangrijkste uitgangspunt voor de gemeente Ameland is artikel 189, lid 2 van de Gemeentewet, waarin is aangegeven dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is, dan wel op lange termijn in evenwicht is. Bij de realisatie van jaarlijkse begrotingsdocumenten is daarvan tot dusver altijd sprake geweest en uit het kengetal voor de ‘structurele exploitatieruimte’ blijkt dit ook de situatie voor de komende begrotingsjaren.

Paragraaf 3 Grondbeleid

Algemeen

Onder grondbeleid verstaan we het gehele instrumentarium dat de gemeente Ameland ter beschikking staat om ruimtelijke, recreatieve, economische en maatschappelijke doelstellingen te realiseren waarvoor grondposities van belang zijn. Het grondbeleid heeft dan ook invloed op en samenhang met doelstellingen van diverse programma's. Hierbij valt te denken aan activiteiten als:

- Woningbouw;
- Bedrijfsverplaatsing;
- Dorpsvernieuwing en reconstructieplannen;
- Het aanleggen of aanpassen van infrastructurele voorzieningen;
- De realisatie van recreatieve of culturele voorzieningen.

Gemeente Ameland heeft geen apart grondbedrijf. Uitvoering van het grondbeleid gebeurt door de gemeentelijke organisatie en binnen de financiële exploitatie van de gemeente als geheel.

Gemeente Ameland geeft de voorkeur aan het voeren van een actief grondbeleid. Dat wil zeggen dat de gemeente, waar dat mogelijk of noodzakelijk wordt geacht, voor eigen rekening en risico grond aankoopt, deze grond eventueel bouwrijp maakt en vervolgens tegen de vastgestelde grondprijs verkoopt, of inbrengt om andere programma's te realiseren.

Situatie gemeente Ameland

Gemeente Ameland heeft meer dan 300 hectare grond in bezit. Hiervan is een groot gedeelte bestemd, dan wel in gebruik voor wegen, landerijen en als onderdeel van gemeentelijke gebouwen.

Zo'n 45 á 50 hectare wordt momenteel verpacht. Periodiek wordt beoordeeld in hoeverre de gemeentelijke doelen nog gediend zijn met bezit of verpachten van gronden.

Daarnaast zijn in voorgaande jaren actief grondposities aangekocht, met als doel de realisatie van woningbouw. Voor diverse locaties heeft de gemeenteraad grondexploitatiecomplexen en bijbehorende grondprijzen vastgesteld.

In december 2024 heeft de gemeenteraad besloten tot aankoop en ontwikkeling van een perceel aan de Stringen, in Ballum. In 2025 heeft daadwerkelijke aankoop plaatsgevonden en is gestart met planvorming en begeleiding.

Administratief verloop grondexploitaties

De wijze waarop een gemeente administratief met grondposities omgaat is uitvoerig vastgelegd in het Besluit begroting en verantwoording (BBV) en de notitie "Grondbeleid in begroting en jaarstukken" van de commissie BBV. Wanneer de gemeenteraad grondexploitaties heeft vastgesteld, zijn vooral de bepalingen rond de verantwoording van toekomstige en reeds gerealiseerde winsten en verliezen sterk bepalend voor het jaarlijkse resultaat van deze grondexploitaties.

In de onderstaande tabel is het verloop van de balanspositie van de diverse exploitaties weergegeven:

Administratieve balans grondexploitatie 2025 (bedragen in euro's)				
Naam	**1-1-2025**	**Mutatie**	**31-12-2025**	**Toelichting**
Binnendieken	80.100	1.201	81.301	Uit te geven 1.885 m2
Kwekerij	14.511	1.576	16.087	Uit te geven 300 m2
Smitteweg	170.770	37.481	208.250	Uit te geven 2.288 m2
De Stringen Noord		-58.940	-58.940	Uit te geven 2.055 m2
Trapweg	46.192	43.372	89.564	Uit te geven 1.440 m2
	311.573	**24.690**	**336.263**	

De mutatie per complex betreft in 2025 gemaakte kosten voor aankoop van de Stringen, en voor andere complexen vooral planvorming en begeleiding. Verslaggeving technisch mag geen negatieve waarde van een grondexploitatie worden getoond op de balans. De presentatie van de grondexploitatie van de Stringen is daarom op de balans en de toelichting daarop 0, met daar tegenover een administratieve voorziening van € 58.940.

In het onderdeel Financiële gevolgen grondexploitaties, hierna, wordt enige toelichting gegeven op de mutaties per complex.

Het bruto beschikbare aantal m2 per locatie kent het volgende verloop:

Beschikbaar aantal m2					
Naam	**1-1-2025**	**verkoop**	**aankoop**	**correctie**	**31-12-2025**
Binnendieken	1.885	0		0	1.885
Kwekerij	300	0		0	300
Smitteweg	2.288	0		0	2.288
de Stringen Noord	0	0	2.055	0	2.055
Trapweg	1.440	0		0	1.440
	5.913	**0**		**0**	**7.968**

Financiële gevolgen grondexploitaties

In de hierna volgende tabellen wordt per exploitatie in hoofdlijnen aangegeven hoe het financiële verloop is in 2025. In algemene zin gelden daarbij uitgangspunten die de raad heeft vastgesteld, zoals de inrichting van een gebied, te verkopen percelen, aan het Woningbedrijf over te dragen percelen voor de bouw van sociale huurwoningen en de te hanteren grondprijzen. Voor te verkopen percelen geldt een prijs van € 185 per m2, waarbij voor enkele specifieke percelen een hogere prijs geldt van € 215 per m2 (alle excl. BTW). Voor de prijs van kavels voor sociale woningbouw geldt € 100 per m2.

Binnendieken	€	Toelichting
Voorraad 1 januari 2025	**80.100**	
Kosten	0	
Rente	1.201	
Opbrengst verkopen	0	
Realisatie winst/verlies	0	
Voorraad 31 december 2025	**81.301**	

Voor de Binnendieken wordt een positief resultaat verwacht van € 42.169. Omdat er nog geen grondverkopen zijn gerealiseerd, wordt er nog geen winst verantwoord in de jaarrekening.

Kwekerij	€	Toelichting
Voorraad 1 januari 2025	**14.511**	
Kosten	6.835	Kosten voor bodemonderzoek en stikstofdepositoberekening
Rente	960	
Opbrengst verkopen	0	
Realisatie winst/verlies	-6.219	Verlies deel 2025 in jaarrekening
Voorraad 31 december 2025	**16.087**	

De actuele doorrekening bij de jaarrekening 2025 van deze grondexploitatie leidt tot een uiteindelijk te verwachten verlies voor deze grondexploitatie van € 55.710. Dit is €6.219 hoger dan bij de jaarrekening 2024 vastgesteld (€ 49.491) . Omdat verliezen van een grondexploitatie conform voorschriften worden verantwoord, wordt een extra toevoeging aan de bestaande voorziening verwerkt van € 6.219.

Smitteweg	€	Toelichting
Voorraad 1 januari 2025	**170.770**	
Kosten	0	
Rente	-207	
Opbrengst verkopen	0	
Realisatie winst/verlies	37.688	Winst deel 2025 in jaarrekening
Voorraad 31 december 2025	**208.250**	

Voor de Smitteweg in Ballum wordt positieve resultaat verwacht van € 357.046. Voor de Smitteweg geldt de opmerking dat in de jaarrekeningen van voorgaande jaren al een bedrag van € 184.551 aan winst is verantwoord, in verband met gerealiseerde verkopen. Door een actuele doorrekening van de Smitteweg blijkt bij de jaarrekening 2025 een aanvullend te verantwoorden gerealiseerde winst van € 37.688. Dit heeft onder andere te maken met eerder te verwachten kosten voor planschade die niet gerealiseerd zijn. De resterende verwachte winst van € 134.807 leidt tot een voordeel in de jaarrekening van het betreffende jaar van realisatie.

De Stringen Noord	€	Toelichting
Voorraad 1 januari 2025	**0**	
Kosten	234.484	Aankoop en kosten voor planvorming en begeleiding
Rente	0	
Opbrengst verkopen	0	
Realisatie winst/verlies	-293.424	Verlies deel 2025 in jaarrekening
Voorraad 31 december 2025	**-58.940**	

In december 2024 is door de gemeenteraad besloten tot aankoop en ontwikkeling van een perceel aan de Stringen.

Destijds werd een verlies verwacht van € 253.861, waarbij besloten is deze eenmalige te dekken uit de Reserve Projecten.

Op basis van een actuele doorrekening van deze grondexploitatie blijkt het verwachte verlies nu € 293.424. Dit heeft te maken met hogere kosten voor bodemonderzoek een planvorming, en een (daardoor) hogere toegerekende rente. Omdat verliezen van een grondexploitatie conform voorschriften worden verantwoord, wordt een extra toevoeging aan de bestaande voorziening verwerkt van € 39.563.

Trapweg	€	Toelichting
Voorraad 1 januari 2025	**46.192**	
Kosten	-544	Kosten drainage en vergoeding architecten
Rente	15.898	
Opbrengst verkopen	0	
Realisatie winst/verlies	28.018	Verlies deel 2025 in jaarrekening
Voorraad 31 december 2025	**89.564**	

Voor de Trapweg werd bij de jaarrekening 2024 een verlies verwacht van € 1.013.670. De actuele doorrekening van deze grondexploitatie leidt tot een uiteindelijk verwacht verlies van € 985.652. Dit heeft te maken met eerder begrote kosten voor planschade die uiteindelijk niet zijn gerealiseerd. Omdat ook in dit geval het verschil in verlies direct administratief verwerkt dient te worden, vindt een vermindering plaats van de bestaande voorziening van € 28.018.

In de jaarrekening 2025 zijn daarmee per saldo de volgende verlies- of winstbedragen per complex verantwoord:

Realisatie verlies en winst in 2025			
Naam	**Winst**	**Verlies**	**Saldo**
Binnendieken	0		
Kwekerij		-6.219	
Smitteweg	37.688		
de Stringen Noord		-293.424	
Trapweg		28.018	
	37.688	**-271.625**	**-233.937**

Financiële verwachting grondexploitaties

Op basis van actuele doorrekeningen van de nog lopende grondexploitaties worden in onderstaande tabel de verwachte resultaten weergegeven:

Verwachte resultaten per complex		
Naam	**Winst**	**Verlies**
Binnendieken	42.169	
Kwekerij		-55.710
Smitteweg	357.046	
De Stringen Noord		-293.424
Trapweg		-985.652
	399.215	**-1.334.786**

Ten gevolge van de voorgeschreven administratieve verwerking, is het totaal gecalculeerde verlies van € 1.334.786 via de jaarrekeningen 2021 tot en met en 2025 verwerkt in de balanswaarde van de nog beschikbare voorraden. Dit verlies is, met andere woorden, al verwerkt in de cijfers.
Van de verwachte winsten op twee complexen is voor Smitteweg in de jaren tot en met 2025 al een deel van de winst als bate verwerkt in de respectievelijke jaarrekeningen. Het gaat hier totaal om € 222.239, waardoor een nog te realiseren winst resteert van € 134.807.
Samen met de verwachte winst op de locatie Binnendieken (€ 42.169), zal dit in toekomstige jaren leiden tot niet begrote meevallers van zo'n € 176.976.

Overige grondposities

In 2020 is 10.863 m2 grond aangekocht aan de Hoge Eggenweg in Nes. Voor deze locatie is nog geen grondexploitatie vastgesteld, dus de grond is volgens de verslaggevingsvoorschriften (BBV) opgenomen onder de materiële vaste activa, in plaats van onder de voorraden bouwgrond in exploitatie.

In samenhang met het nieuwbouwproject "Ambla" is bovendien de locatie van de 'oude Stelp' aangekocht; ook hiervoor is nog geen grondexploitatie vastgesteld.

Paragraaf 4 Onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

Ameland is een waddengemeente waar het goed wonen, werken en recreëren is. Gemeente Ameland wil deze bijzondere leefomgeving in stand houden en de kwaliteit van het voorzieningenniveau op het eiland op peil houden. Deze kwaliteit is grotendeels afhankelijk van de kwaliteit en het onderhoudsniveau van gemeentelijke kapitaalgoederen, zoals wegen, havens, gebouwen, riolering, openbaar groen en verlichting. Een goede kwaliteit van deze kapitaalgoederen sluit bovendien incidenten (schades, klachten) en de eventueel hieruit voortvloeiende aansprakelijkstelling van gemeente Ameland grotendeels uit.

Beleidskaders

Het beleid van de gemeente Ameland voor het onderhoud van kapitaalgoederen is onder meer opgenomen in een aantal plannen:

- Beheerplan wegen (2024 – 2033);
- Meerjaren onderhoudsplan gebouwen (2024 – 2034);
- Beheerplan havens (financiële planperiode 2024 – 2033);
- Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP, periode 2020 - 2025);
- Meerjaren onderhoudsplan sport (2024-2034)
- Onderhoudsplan Woningbedrijf (huurwoningen, periode 2017 - 2025).

Doorrekeningen en financiële consequenties van de diverse onderhoudsplannen worden in de jaarlijkse begroting (en meerjarenbegroting) verwerkt.

Voor wegen, gemeentelijke gebouwen en havens wordt gewerkt met een onderhoudsreserve waaraan jaarlijks een vast bedrag wordt toegevoegd. De werkelijke onderhoudskosten in enig jaar komen ten laste van die reserves.

Te onderscheiden onderhoudswerken

Wegen

Doel: Het zorgen voor veilige, goed onderhouden en toegankelijke wegen voor alle gebruikers op basis van aanvaardbare maatschappelijke lasten en adequaat kwaliteitsniveau volgens het beheerplan wegen d.d. 16-09-2024.

Norm: De wegen worden onderhouden conform het kwaliteitsniveau A voor hoofdwegen, wegen in verblijfsgebied en fietspaden en kwaliteitsniveau B voor de overige wegen (volgens CROW-richtlijnen). Huidige situatie: 76% voldoet aan kwaliteitsniveau A/B , 16,4% kwaliteitsniveau C en 7,6% kwaliteitsniveau D.

Begroting 2025: Begroot € 1.007.000,- Realisatie € 653.007,- .

Afwijkingen begroting: Een aantal onderhoudswerkzaamheden zijn niet in 2025 uitgevoerd. Dit heeft onder andere te maken met de kabeltransitie, waarbij werkzaamheden worden gecombineerd.

De onderschrijding van de begrote kosten leidt er toe dat de reserve per 31 december 2025 op een hoger dan verwacht bedrag uitkomt. In 2026 zal dit worden gecorrigeerd, in samenhang met de financiële effecten van het nieuwe wegenbeheersplan 2024 en jaarplanning 2026.

Het verloop van het Onderhoudsfonds wegen is in 2025 als volgt:

Onderhoudsfonds wegen		
	Begroting 2025	**Jaarrekening 2025**
Saldo 1 januari	806.228	1.185.337
toevoeging 2025	1.360.000	1.360.000
onttrekking i.v.m. gemaakte kosten	-1.007.000	-653.007
Saldo 31 december	**1.159.228**	**1.892.330**

Gebouwen

De gemeente heeft in 2025 35 gebouwen in eigendom. Hoewel in het accommodatiebeleid 36 gebouwen zijn opgenomen, heeft de beoogde eigendoms-overdacht van het KNRM-gebouw voor 1 januari 2026 nog niet plaatsgevonden. De eigendomsoverdracht zal naar verwachting in 2026 plaatsvinden. Deze gebouwen vertonen onderling een grote diversiteit. Van gemeentehuis, scholen en vuurtoren tot aan kerktorens.

Soms is er sprake van gecombineerd gebruik, zoals sporthal Hollum in combinatie met Sociaal Werk.

De gemeentelijke gebouwen worden onderhouden op het onderhoudsniveau “heel en veilig”. Bij de uitvoering van het onderhoud wordt altijd rekening gehouden met de bekende ontwikkelingen zoals duurzaamheid en toekomstige uitbreiding of renovatie.

Het onderhoudsplan gebouwen vormt de basis voor het onderhoud van de (gemeentelijke) gebouwen. In 2024 is een nieuw meerjarenonderhoudsplan vastgesteld, en dient daarmee als basis voor de uit te voeren onderhoudswerkzaamheden.

Begroting 2025: Begroot €132.000,-. Realisatie: €250.278,-.

Afwijkingen begroting: Het meerjarenonderhoudsplan is vastgesteld voor 10 jaar. Het benodigde totaalbedrag is gelijkmatig verdeeld over de looptijd, wat leidt tot een jaarlijks gemiddelde toevoeging aan het fonds van € 470.000.

De werkelijke kosten fluctueren jaarlijks omdat er in het ene jaar meer werkzaamheden staan gepland dan het andere jaar; voor deze werkelijke kosten vindt een onttrekking plaats aan het fonds. Vanwege de vaststelling van het plan in 2024 zijn een aantal werkzaamheden doorgeschoven naar 2025. Om die reden ligt het realisatiebedrag hoger.

Het verloop van het Onderhoudsfonds gebouwen is in 2025 als volgt:

Onderhoudsfonds gebouwen		
	Begroting 2025	**Jaarrekening 2025**
Saldo 1 januari	2.370.089	2.278.032
toevoeging 2025	470.000	470.000
onttrekking i.v.m. gemaakte kosten	-132.000	-250.278
Saldo 31 december	**2.708.089**	**2.497.754**

In 2028 wordt het meerjaren onderhoudsplan geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.

Raadsagenda 2022-2025

De gemeenteraad Ameland heeft een accommodatiebeleid voor gemeentelijke gebouwen vastgesteld. Er wordt voor de komende jaren uitvoering gegeven aan dit beleid. Voor de clustering Nes en Buren is in de voorgestelde vorm op dit moment geen draagvlak onder de hoofdgebruikers van de huidige accommodaties en de inwoners. Het gemeentebestuur geeft Nes en Buren de ruimte om via participatie te komen tot een gedragen visie en voorstel voor duurzame huisvesting van genoemde functies. Hierbij gaat het om de functies binnensport, buitensport, basisonderwijs, peuterspeelzaal, kinderopvang en ontmoeting / dorpshuis.

Havens

In 2021 en 2022 heeft een grootschalige ‘Herinrichting jachthaven’ in Nes plaatsgevonden. Er is gewerkt aan het opstellen van een onderhoudsplan havens (jachthaven, veerdam en losstoep Ballumerbocht). Dit is medio 2024 opgeleverd en vastgesteld. De gegevens van de nieuwe inrichting van de jachthaven zijn meegenomen in het plan. Het meerjarenonderhoudsplan is vastgesteld voor 10 jaar. Het benodigde totaalbedrag is gelijkmatig verdeeld over de looptijd, wat leidt tot een jaarlijks gemiddelde toevoeging aan het fonds van € 193.800,-.

Begroting 2025: Begroot € 158.268,-. Realisatie € 131.078,-.

Afwijkingen begroting: Het meerjarenonderhoudsplan is vastgesteld voor een periode van 10 jaar. Het komt dus voor dat er in het ene jaar meer werkzaamheden staan gepland dan in het andere jaar.

Het verloop van het Onderhoudsfonds havens is in 2025 als volgt:

Onderhoudsfonds havens		
	Begroting 2025	**Jaarrekening 2025**
Saldo 1 januari	6.894	59.287
toevoeging 2025	193.800	193.800
onttrekking i.v.m. gemaakte kosten	-158.268	-131.078
Saldo 31 december	**42.426**	**122.009**

In 2028 wordt het meerjaren onderhoudsplan geëvalueerd en, waar nodig, bijgesteld.

Riolering

Ontwikkeling / stand van zaken

In 2020 is door de gemeenteraad een nieuw Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) vastgesteld, voor de periode 2020 – 2025. De benodigde onderhoudswerkzaamheden zijn globaal in kaart gebracht. Het GRP behandelt daarnaast ook thema's in relatie tot klimaatverandering. Het plan bevat een overzicht van de benodigde middelen voor vervangingen, afkoppelen, onderzoeken, exploitatie, kapitaallasten (nieuwe en historische) en onderhoudskosten.

In 2022 is de riolering geïnspecteerd. Op basis van deze gegevens wordt een nieuw meerjarig onderhoudsplan gemaakt, waarbij mede rekening wordt gehouden met de werkzaamheden die in het wegenbeheerplan naar voren komen. Dit onderhoudsplan dient als input voor het nieuw op te stellen GRP, dat voortaan Programma Riolering en Water PRW komt te heten.

Begroting 2025: Begroot € 531.500,-. Realisatie 350.000,-

Afwijkingen begroting: Door een te ambitieuze planning zijn verschillende onderhoudswerkzaamheden niet in 2025 uitgevoerd. De verwachting is dat een deel van de in 2025 niet uitgevoerde werkzaamheden in 2026 kunnen worden afgerond.

De baten en lasten van de activiteit "Riolering" worden jaarlijks geëgaliseerd, door het tekort of overschot te verrekenen met de egalisatievoorziening riolering. Het verloop van deze voorziening is hierdoor in 2025 als volgt:

Egalisatievoorziening riolering		
	Begroting 2025	**Jaarrekening 2025**
Saldo 1 januari	834.046	1.214.682
toevoeging 2025	20.000	0
onttrekking i.v.m. gemaakte kosten	-531.500	-350.000
Saldo 31 december	**322.546**	**864.682**

Sportvoorzieningen

In 2024 is een meerjarenonderhoudsplan sport vastgesteld voor een periode van 10 jaar. Dit plan vormt de basis voor het uit te voeren onderhoud voor alle buitensportaccommodaties. Deze werkzaamheden zijn jaarlijks veelal gelijk, waarbij de fluctuaties in uitgaven veel minder zijn.

Bij een verplichte keuring in 2025 is geconcludeerd dat het kunstgrasveld van Geel – Wit niet aan de gestelde normen voldeed. Met name de norm voor demping van het kunst grasmat voldeed niet aan de gestelde normen. Om het veld weer aan de normen te laten voldoen is de infill van het veld (zand en kurk) losgemaakt, schoongemaakt en in het veld hergebruikt. Naast de genoemde werkzaamheden is het veld bijgevuld met nieuw kurk. Met de kosten voor deze onderhoudswerkzaamheden was geen rekening gehouden in het meerjarenonderhoudsplan. Deze kosten waren nu niet voorzien, want volgens theoretische onderhoudscycli gaat een kunstgrasveld langer mee.

Huurwoningen

Er is een meerjarig onderhoudsplan (MJOP) opgesteld dat afloopt in 2025. Uitvoering van de werkzaamheden vindt plaats op basis van dit plan, waarbij vooral de periodieke schildercyclus leidend is voor eventuele bijkomende werkzaamheden.

De planning was dat er in 2025 een nieuw MJOP wordt vastgesteld voor het GWA. Dit wordt echter gecombineerd met het strategisch complex beheerplan.

Recreatieve voorzieningen

Voor het onderhoud van speelvoorzieningen en dergelijke in de recreatiegebieden als De Vleijen en De Aanleg wordt een onderhouds- en vervangingsplan bijgehouden. Dit plan wordt jaarlijks geactualiseerd, om als basis te dienen voor de jaarlijks uit te voeren werkzaamheden. Ook de strandovergangen van de gemeente zijn in dit plan opgenomen.

Openbaar Groen

De gemeente Ameland bezit zo'n 80 hectare aan openbaar groen. Het onderhoud hiervan vindt planmatig plaats, op basis van het vastgestelde Groenplan 'Ruimte voor waardevol groen (2021)'. Bermen, hagen en plantsoenen binnen de bebouwde kommen worden in eigen beheer onderhouden, op basis van werkplanningen.

De ruim 2.400 laanbomen op Ameland zijn geïnventariseerd. Kenmerken als leeftijd, omvang, vitaliteit en dergelijke zijn vastgelegd. Deze overzichten dienen als basis voor beheerwerkzaamheden, maar tevens als hulpmiddel bij aansprakelijkheidskwesties ten gevolge van schade.

Voor onderhoud aan onder meer watergangen zijn afspraken gemaakt met externe bedrijven.

Verlichting

De gemeente Ameland heeft circa 950 lichtmasten in eigendom; hiervan zijn 115 zogenaamde monumentale lichtmasten.

Volgens het Verlichtingsplan Ameland is in het openbare buitengebied op het eiland groene verlichting aangebracht. In de overige delen van de dorpen, inclusief de dorpscentra, zijn de bestaande armaturen vervangen door duurzame LED armaturen.

Paragraaf 5 Financiering

Algemeen

De paragraaf financiering biedt op hoofdlijnen (gekwantificeerd) inzicht in de risico's die de gemeente loopt in de financieringsfunctie en hoe het risicobeheer effectief vorm krijgt.

Het is belangrijk onderscheid te maken tussen financiering en dekking. Bij financiering gaat het om de vraag hoe de gemeente aan haar financiële middelen komt. Een investering kan bijvoorbeeld worden gefinancierd via een lening. Bij dekking gaat het om de vraag hoe de gemeente aan middelen komt om de begroting sluitend te houden. Een investering leidt tot afschrijvingslasten, die bijvoorbeeld kunnen worden gedekt door een verhoging van de onroerendezaakbelasting (OZB).

In deze paragraaf wordt ingegaan op de activiteiten van gemeente Ameland in 2025 op het gebied van financiering, oftewel het voorzien in voldoende liquide middelen om uitvoering te geven aan de activiteiten die in de begroting zijn opgenomen. Vervolgens wordt kort aandacht besteed aan de begrippen 'kasgeldlimiet' en 'renterisiconorm'. Tenslotte komt rente en de wijze waarop rente wordt toegerekend aan activiteiten in deze paragraaf aan de orde.

Langlopende geldleningen

Voor de gemeente Ameland is de volgende situatie van toepassing:

Langlopende geldleningen		
	2024	**2025**
Saldo 1 januari	33.839.667	50.098.334
aflossingen	-1.741.333	-1.801.333
aantrekken langlopende geldleningen	18.000.000	0
Saldo 31 december	**50.098.334**	**48.297.001**

In 2023 en 2024 is er in totaal € 28 miljoen geleend in verband met de nieuwbouw van de Ambla. Voor 2025 was het niet nodig om extra geld aan te trekken.

Kasgeldlimiet

Belangrijk uitgangspunt van de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) is het vermijden van grote fluctuaties in de rentelasten van gemeenten. Om een grens te stellen aan korte financiering (looptijd tot één jaar) is in de Wet Fido een kasgeldlimiet opgenomen.

Voor gemeente Ameland is de volgende situatie van toepassing:

Kasgeldlimiet 2025 (bedragen * € 1.000)		
	2024	**2025**
Omvang jaarrekening	32.207	44.021
Toegestane kasgeldlimiet (8,5%)	**2.738**	**3.742**
Vlottende schuld:		
Crediteuren en overlopende passiva	5.137	6.442
Kasgeldleningen	0	0
Totaal vlottende schuld	5.137	6.442
Vlottende middelen:		
Vorderingen en overlopende activa	20.617	24.759
Tegoeden in rekening courant	1.279	1.224
Totaal vlottende middelen	21.896	25.983
Netto vlottende schuld	**-16.760**	**-19.540**
Ruimte / tekort (-)	**19.497**	**23.282**

Binnen het kaslimiet streeft Gemeente Ameland er naar de financieringsbehoefte zoveel mogelijk te dekken via kortlopende leningen (looptijd minder dan een jaar, dus in het algemeen lager renteniveau). Dit betekent feitelijk roodstand in rekeningcourant, of het aantrekken van kortlopende kasgeldleningen. Is het structureel onmogelijk zo te voldoen aan de geldende limiet, dan vindt consolidatie plaats door het aantrekken van een langlopende geldlening.

Uit tabel blijkt dat de kasgeldlimiet niet wordt overschreden.

Renterisiconorm

Renterisicobeheer omvat het beperken van de invloed van rentewijzigingen op de financiële resultaten van de gemeente. Het uitgangspunt van de Wet financiering decentrale overheden is dat gemeenten grote fluctuaties in de rentelasten vermijden.

Het doel van de renterisiconorm is het beheersen van de renterisico's op de vaste schuld (looptijd langer dan één jaar). Dit kan door het aanbrengen van spreiding in de looptijden in de leningenportefeuille. De renterisiconorm wordt berekend door een vastgesteld percentage (20%) te vermenigvuldigen met de omvang jaarrekening.

Voor gemeente Ameland is de volgende situatie van toepassing:

Renterisico (bedragen * € 1.000)		
	2024	**2025**
Renteherzieningen	0	0
Aflossingen	1.741	1.801
Renterisico	**1.741**	**1.801**
Omvang jaarrekening	32.207	44.021
Renterisiconorm (20%)	**6.441**	**8.804**
Ruimte onder norm	**4.700**	**7.003**
Overschrijding norm	--	--

Uit de tabel blijkt dat de renterisiconorm niet wordt overschreden.

Rente en rentetoerekening

In artikel 13 BBV is voorgeschreven dat de paragraaf Financiering mede inzicht geeft in de rentelasten, het renteresultaat, de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend en de financieringsbehoefte.

De Commissie BBV heeft daarnaast een notitie Rente 2017 opgesteld met richtlijnen ter bevordering van een eenduidige handelswijze met betrekking tot rente (harmonisering), ter stimulering dat gemeenten werkelijke rentekosten opnemen in de begroting en de jaarstukken en om er voor zorg te dragen dat gemeenten op een eenduidige wijze inzichtelijk maken op welke wijze met rente is omgegaan (transparantie). Gemeente Ameland volgt deze richtlijnen op, zodat volledig wordt voldaan aan hetgeen in deze notitie is aangegeven.

Het renteschema voor de gemeente Ameland ziet er als volgt uit:

Renteschema			
	Primitieve begroting	**Begroting na wijziging**	**2025**
Rentelasten lange financiering	1.158.355	1.158.354	1.158.354
Rentelasten GWA	0	0	0
Rentelasten korte financiering	45.000	-300.000	-361.315
Rentebaten	-6.000	-6.000	-7.216
Saldo rentelasten en rentebaten	1.197.355	852.354	789.824
Rente toe te rekenen aan grondexploitaties	-18.996	-17.853	-17.852
Rente van projectfinanciering	0	0	0
Rentebaten doorverstrekte leningen	0	0	0
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	1.178.359	834.501	771.972
Rente over eigen vermogen	0	0	0
Rente over voorzieningen	0	0	0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	**1.178.359**	**834.501**	**771.972**
Aan taakvelden toegerekende rente	**1.076.300**	**1.252.335**	**1.251.987**
(renteomslag 2,0%)			
Renteresultaat	102.059	-417.834	-480.015

Gedurende het jaar is een fors overschot ontstaan aan liquide middelen, welke in de begroting na wijziging al was verwacht. Omdat deze 'overschotten' worden uitgezet bij de staat, is er sprake van een groot batig rentesaldo ten gevolge van korte financiering (rente op het zogenaamde schatkistbankieren).

Paragraaf 6 Bedrijfsvoering

Algemeen

Ameland is een zelfstandige en volwaardige gemeente en wil dat blijven: autonoom en betrokken!

Om ook in de toekomst aan de kwaliteitsmaatstaven te blijven voldoen, moet de organisatie blijven ontwikkelen. We willen resultaten behalen om een optimaal leef- en verblijfklimaat op het eiland in stand te houden. En we willen integraal en transparant ons gemeentebestuur van advies dienen. We doen dat met lef, in goede samenwerking en integriteit staat hoog in ons vaandel.

De gemeentelijke organisatie concentreert zich op de prioriteiten die het bestuur stelt. Zij heeft een proactieve houding en werkt goed samen met burgers, bedrijfsleven en andere overheden. De samenwerking in “waddenverband” speelt hierbij een belangrijke rol. Van belang hierbij is het convenant dat de Waddeneilanden, provincies Fryslân en Noord-Holland en het Rijk tekenden. Dit convenant onderstreept de unieke positie van de eilandgemeenten en de opgaven die deze positie stelt aan het gemeentebestuur.

Een goede samenwerking en actieve afstemming met de andere overheden moet de kwaliteit en toekomstbestendigheid van de gemeentelijke dienstverlening aan bewoners en bezoekers verhogen. In het convenant is afgesproken dat partijen werken aan een integrale en gebiedsgerichte benadering van beleidsvorming en regelgeving, afgestemd op de specifieke situatie van de Waddeneilanden (‘Waddentoets’). De bedrijfsvoering van het Waddenkantoor in Harlingen is de laatste jaren verder ontwikkeld, mede als gevolg van het binnenhalen van de RegioDeal eind 2022. Het programma loopt van 2024 tot en met 2027.

Voor de lokale gemeentelijke organisatie blijft het benutten van de kwaliteit van de mensen een permanent aandachtspunt. Uitgangspunt is een flexibele en omgevingsbewuste organisatie. Dit vraagt ook om duidelijkheid rondom rollen, taken en bevoegdheden. Door de veranderende samenleving en de daarbij veranderende rol van de overheid heeft dit blijvend aandacht nodig. Zowel werving als scholing van (nieuwe) medewerkers krijgen nadrukkelijk aandacht en ook het gesprek met college en raad over de aanpak van beleidsprocessen.

De organisatie

Het vorenstaande is doorlopend vertaald in de speerpunten voor de organisatieontwikkeling:

1. Organisatiestructuur:

- Uitgangspunt is een platte organisatie. Verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn zo laag mogelijk in de organisatie belegd en vastgelegd in het organisatiestatuut;
- Taken en verantwoordelijkheden zijn duidelijk in de organisatievisie beschreven en gericht op een integrale, flexibele en extern georiënteerde manier van werken;
- Het managementteam heeft een coachende en begeleidende rol, de secretaris/directeur draagt in het bijzonder zorg voor het zo goed mogelijk invullen van de relatie tussen de organisatie en het bestuur.

2. Wijze van werken/gedrag:

- Medewerkers gedragen zich professioneel. Ze leveren ‘waar voor hun geld’ en stellen zich integer en dienstverlenend op;
- Er wordt niet over elkaar gesproken maar met elkaar. Uitgangspunt hierbij is samenwerken, respect voor elkaars opvattingen en het nakomen van gemaakte afspraken;
- Meer dan tot nu toe wordt er ‘van buiten naar binnen’ gedacht en gewerkt, dit wil zeggen: er wordt ‘met lef’ gedacht, in kansen en mogelijkheden;
- Het managementteam draagt zorg voor een veilige werkomgeving, waarbij ‘plezier in het werk’ belangrijk is.

3. Ontwikkeling van de medewerkers:

- Iedere medewerker is bereid om te investeren in zijn of haar ontwikkeling, dit wordt gefaciliteerd met een aantal centrale trainingen en via individueel maatwerk waar nodig vanuit het beschikbare opleidingsbudget;
- Met medewerkers worden individuele afspraken gemaakt over ontwikkeling, dit gebeurt via de jaargesprekkencyclus waarbij elke medewerker jaarlijks een aantal ‘formele’ gesprekken met de leidinggevende voert;
- Uitgangspunt is dat verantwoordelijkheden zo laag mogelijk in de organisatie liggen, medewerkers zijn zelf verantwoordelijk voor de eigen groei: de organisatie faciliteert hierbij.

Specifieke aandachtspunten

Automatisering en Informatievoorziening

De samenwerking met SSC Leeuwarden loopt goed, het meedenken over de ontwikkelkant van de diensten van SSC wordt in goed overleg met Leeuwarden verder verbeterd. Operationeel is de afgelopen periode een grote klus geklaard door de werkplekken (dubbele schermen) en de telefonie (mobiel). Ook is het aantal printers gereduceerd waardoor papierloos werken meer gestimuleerd wordt.

Zaakgericht werken is een manier om processen op orde te krijgen, efficiënt en digitaal te werken en de dienstverlening transparant te maken. Het is een doorlopende ontwikkeling. Het goed opleiden van medewerkers en een persoonlijke aanpak zijn hierbij van groot belang voor het laten slagen van het invoeren van zaakgericht werken. Zaakgericht werken vergt een organisatieontwikkeling, investering in digitale vaardigheden en een reorganisatie van het informatielandschap. Door nieuwe wetgeving zijn verplichte koppelingen met landelijke systemen gerealiseerd (zoals voor de omgevingswet). In 2025 is de digitale ondertekening ingevoerd waardoor papier nog minder noodzakelijk wordt.

Een ander spoor is het verder aansluiten op de architectuur van Shared Service Centrum Leeuwarden. Doel hiervan is, op termijn, middels gezamenlijke aanbestedingen, kostenverlaging (of beperking van kostenstijging) te realiseren.

Informatiebeveiliging en privacy
Op dit moment worden belangrijke maatregelen op het terrein van informatieveiligheid en privacy regelmatig getoetst en bijgesteld. De Waddeneilanden werken op dit terrein gezamenlijk samen met SSC Leeuwarden. De gemeente Leeuwarden levert zowel CISO (chief information officer) als FG (functionaris gegevensbescherming) voor de eilanden. Op beide terreinen zijn afspraken om via een groeimodel tot professionele standaarden, passend bij het informatielandschap dat SSC voor de Eilanden faciliteert, te komen. Zowel regelgeving van de overheid (AVG, BIO) als bedreigingen uit de samenleving (Ransomware) nemen steeds verder toe. We kiezen ervoor om de focus altijd eerst op de praktische werking van de maatregelen te leggen.

Basisregistraties (ENSIA)
Het college legt jaarlijks verantwoording af, via de verschillende voorgeschreven kanalen, over de uitvoering van de basisregistraties BRP (Basisregistratie Personen), BAG (Basisregistratie Adressen en Gebouwen), BGT (Basisregistratie Grootschalige Topografie), BRO (Basisregistratie Registratie Ondergrond) en Suwinet (zorgtaken werk en inkomen). Uit de audit blijkt dat we in 2025 voldoen aan de normen die gesteld zijn aan de basisregistraties.

Organisatieontwikkeling

Het is van belang om kennis en kunde bij te houden en te ontwikkelen. Dit hebben we gedaan door:

- te investeren in onze organisatie, door opleiding en training van medewerkers, trainees en college- en raadsleden, investering in werkplek, software en informatiebeveiliging en investering in goede arbeidsomstandigheden;
- te investeren in mensen, door gedegen management, goede arbeidsvoorwaarden en inhoudelijk interessant werk;
- te investeren in goed werkgeverschap, door het opleiden van trainees, uitwisselingen met andere organisaties en door gerichte arbeidsmarktbenadering.

De gemeentelijke organisatie bestaat uit zeven clusters en twee programma's. De 6 clusters in de binnendienst hebben een coördinator. Voor de buitendienst geldt dat zij een manager Buitendienst hebben en opzichters. Het managementteam bestaat uit vier leden, namelijk de secretaris – directeur, twee adjunct directeuren en de manager buitendienst.

De bezetting in het managementteam was in 2025 stabiel en compleet. We hebben de vastgestelde vervangingsregeling voor het managementteam gebruikt. De clusters en programma's zijn verdeeld over de leden van het managementteam, waardoor de span of control evenwichtig is verdeeld.

Door het management is gestructureerd en met alle medewerkers individueel de HR-cyclus doorlopen. Het gaat hierbij om drie gesprekken, namelijk een plangesprek, een voortgangsgesprek en een beoordelingsgesprek. In enkele gevallen is maatwerk geleverd, zoals een gesprek meer of minder, afhankelijk van de persoonlijke situatie van de medewerker en de aard van de werkzaamheden.

De bezetting van de vaste formatieve ruimte is in de begroting 2025 vastgesteld op 89 fte (exclusief extern gedetacheerde WSW-medewerkers).

We hebben getracht openstaande vacatures zo snel mogelijk in te vullen. Er zijn diverse vacatures ontstaan en weer ingevuld. Het aantal vacatures lijkt iets afgenomen te zijn. Wanneer het invullen van deze vacatures niet mogelijk bleek, is er tijdelijk personeel ingehuurd. Ook bij langdurige ziekte van zittende werknemers hebben we tijdelijk personeel ingehuurd om noodzakelijke werkzaamheden uit te kunnen blijven voeren. We huurden externe deskundigen in wanneer

specialistische kennis niet in onze organisatie aanwezig was. Ter voorkoming van onnodige inhuur werken we daarnaast samen met de Waddeneilanden via verschillende dienstverleningsovereenkomsten, maar ook met gemeenten aan de wal, zoals Leeuwarden, NoardEast-Fryslân en Groningen.

Na diverse aanpassingen in de organisatiestructuur en als vervolg op het programma krachtig leiden hebben we een permanent, afstemmend overleg voor leidinggevenden, coördinatoren en opzichters buitendienst ingericht. Verder hebben we nieuwe overlegstructuren ingericht voor de ontwikkelteam leden van de regiodeal en de medewerkers die in hoofdzaak belast zijn met beleidsmatige werkzaamheden.

Er is op basis van de visie voor de organisatie uitvoering gegeven aan het meerjarenplan 2023-2026 voor de buitendienst. We willen daarmee behouden wat goed is, maar de buitendienst flexibeler, integraler en moderner maken. We gaan “de goede buitendienst van vandaag” naar het “uitstekende cluster Buitendienst van de toekomst” ontwikkelen. Veel uit het plan is gerealiseerd, maar voor 2025 betekende dit vooral dat er voorbereidingen werden getroffen voor het herinrichten en verbeteren van het buitenterrein.

De vastgestelde visies voor de beleidsclusters fysieke leefomgeving en sociaal domein zijn in uitvoering gebracht. De visies bedrijfsvoering en dienstverlening zijn voorbereid en bevinden zich in een afrondende fase voor de vaststelling en vervolgens de implementatie.

We hebben een bijdrage geleverd aan goede arbeidsomstandigheden in de organisatie. Het plan van aanpak met betrekking tot de risico inventarisatie en evaluatie is vrijwel uitgevoerd. Het arbobeleid wordt als volwaardig onderdeel van het HRM beleid gezien. Ook in 2025 hebben we een aantal verbeteringen in de arbeidsomstandigheden door kunnen voeren.

We bevinden ons in een afrondende fase voor de nieuwe werkplekinrichting. Eerst zijn de kantines van het gemeentehuis en de gemeentewerf omgebouwd naar multifunctionele ruimtes voor overleg en samenzijn en vervolgens zijn in het gemeentehuis meer ruimten ingericht met separate bel- en video conferencing faciliteiten. Daarnaast zijn voorbereidingen getroffen voor de herinrichting van de raadzaal en de bestuursvleugel. Ook hebben alle vergaderruimtes nieuwe namen gekregen en zijn die geïntegreerd in de systemen.

In 2025 is het personeelshandboek geactualiseerd en vastgesteld. Er is een proactief, constructief en permanent overleg met de ondernemingsraad (personeel) en het lokaal overleg (vakbonden).

Tenslotte is er een onderzoek uitgevoerd naar de ondersteuning van de griffie en de gemeenteraad. Dit heeft geleid tot een advies, (voorgenomen) keuzes en nieuwe modellen voor diverse documenten waarover begin 2026 een besluit wordt genomen.

Paragraaf 7 Verbonden partijen

Algemeen

In deze paragraaf zijn de ‘verbonden partijen’ opgenomen. Dit zijn organisaties waarbij gemeente Ameland financieel, dan wel bestuurlijk is betrokken. Omdat deze organisaties soms taken uitvoeren die in het verlengde liggen van gemeentelijke doelstellingen, en omdat er in het algemeen sprake is van financiële en budgettaire consequenties, is het belangrijk de aard van de relatie en de mate van betrokkenheid helder weer te geven.

De volgende verbonden partijen zijn hierna weergegeven:

Gemeenschappelijke regelingen:
- De Waddeneilanden;
- Fryske Útfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO);
- Hûs en Hiem;
- Veiligheidsregio Fryslân.

Naamloze vennootschappen:
- Afvalsturing Friesland;
- Bank Nederlandse Gemeenten;
- Stedin Groep N.V.;
- Fryslân Miljeu;
- Kabeltelevisie Noord Oost.

Besloten vennootschap:
- Zonnepark Ameland;
- Energiepark Ballummerbocht;
- Ameland Warmtelevering.

Centrumregelingen:
- Sociaal Domein Fryslân (SDF)
- Shared Service Centrum (SSC)

Gemeenschappelijke regelingen

De Waddeneilanden

Rechtsvorm: Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats: Harlingen

Doelstelling:

1. De behartiging van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten;
2. Het uitdragen van het standpunt van de deelnemende gemeenten richting andere betrokken overheden;
3. Overleg, coördinatie en afstemming ten aanzien van beleids-, en beheersaspecten;
   Het organiseren van jaarlijkse bijeenkomsten voor raads- en collegeleden van de vijf gemeenten, om gemeenschappelijke thema's te bespreken;
4. Samenwerking en ondersteuning ten aanzien van specifieke uitvoeringszaken van deelnemende gemeenten;
5. Het voorbereiden, vaststellen en uitvoeren van gemeenschappelijke beleidskaders.

Programma: 1. Bestuur en dienstverlening
Deelnemende partijen: Ameland, Schiermonnikoog, Terschelling, Texel en Vlieland
Bestuurlijk belang: Algemeen bestuur en dagelijks bestuur

Financieel belang: De bijdrage voor 2025 bedroeg € 221.000

Werkelijke financiële gegevens:

	31-12-2024	31-12-2023
Eigen vermogen	305.921	520.965
Vreemd vermogen	749.529	516.762
Financieel resultaat	135.597	183.114

Risico's:

In verband met de geldende regelgeving, is de GR eigen risicodrager voor wat betreft de in de CAO opgenomen bepalingen inzake werkloosheid. Hieruit kunnen voor de GR aanzienlijke financiële verplichtingen ontstaan die door de deelnemende gemeenten moeten worden gedragen, mits dit niet zelf gedragen kan worden. Als de Regio Deal eindigt zou een eigen risico verplichting aan de orde kunnen zijn voor de medewerkers van het programmateam.

Ontwikkelingen:

In 2023 zijn door het Rijk middelen toegekend voor de Regio Deal. In 2024 bleek heeft de organisatie en structuur verder vorm gekregen,, en hebben enkele projecten al een financiële bijdrage ontvangen vanuit deze middelen. In 2025 is de Regio Deal inmiddels op volle stoom gekomen. Er zijn in het besluitvormingsproces via de stuurgroep en bestuur voor veel samenwerkings- en eilandprojecten bijdragen beschikbaar gesteld. Met veel tijdelijke medewerkers wordt gewerkt om de programma's en projecten uit te voeren.

Fryske Utfieringstjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)
Rechtsvorm: Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats: Grou

Doelstelling:
Het behartigen van de belangen van de deelnemers bij de uitvoering van taken en bevoegdheden op het gebied van het milieu- en omgevingsrecht in ruime zin in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder. Daarnaast voert de FUMO-taken uit op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.

Programma: 4. Fysieke leefomgeving
Deelnemende partijen: Provincie Fryslân, Wetterskip en alle Friese gemeenten
Bestuurlijk belang: Algemeen Bestuur

Financieel belang: De bijdrage voor 2025 bedroeg € 107.218

Werkelijke financiële gegevens:

	31-12-2024	31-12-2023
Eigen vermogen	839.506	1.278.771
Vreemd vermogen	5.326.624	6.605.395
Financieel resultaat	-361.794	71.996

Risico's:

Geen bijzonderheden.

Ontwikkelingen:

Vertrekpunt is de bestuurlijke ambitie zoals besproken in de gezamenlijke bijeenkomst: de FUMO vervult een meer onafhankelijke, gezaghebbende rol richting het bevoegd gezag, met ruimte voor intensievere samenwerking en wederzijds begrip voor ieders rol en belang.

Hûs en Hiem

Rechtsvorm: Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats: Leeuwarden

Doelstelling:
De gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten te behartigen op het gebied van ‘de bouwkunstige, stedenbouwkundige en landschappelijke schoonheid’ in de provincie Friesland.

Programma: 4. Fysieke leefomgeving
Deelnemende partijen: Alle gemeenten in Friesland m.u.v. Tytsjerksteradiel
Bestuurlijk belang: Algemeen Bestuur

Financieel belang: De bijdrage voor 2025 bedroeg € 50.700. Dit zijn betalingen voor door Hûs en Hiem uitgevoerde (advies)werkzaamheden, die door gemeente Ameland worden verhaald op de aanvragers van vergunningen en dergelijke.

Werkelijke financiële gegevens:

	31-12-2024	31-12-2023
Eigen vermogen	382.955	256.743
Vreemd vermogen	425.448	452.937
Financieel resultaat	123.212	-84.479

Risico’s:
Geen bijzonderheden.

Ontwikkelingen:
Er wordt onderzoek gedaan naar de toekomst van Hús en Hiem in verband met nieuwe kwaliteitseisen omgevingswet.

Veiligheidsregio Fryslân

Rechtsvorm: Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats: Leeuwarden

Doelstelling:
Binnen Veiligheidsregio Fryslân werken de Friese gemeenten, Brandweer Fryslân, GGD Fryslân en andere partners samen aan publieke gezondheidszorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing.

Programma: 4. Fysieke leefomgeving
2. Sociaal Domein

Deelnemende partijen: Alle Friese gemeenten
Bestuurlijk belang: Algemeen Bestuur

Financieel belang: De bijdrage voor 2025 bedroeg € 973.298

Werkelijke financiële gegevens:

	31-12-2025	31-12-2024
Eigen vermogen	12.125.246	10.661.592
Vreemd vermogen	83.064.695	87.343.698
Financieel resultaat	3.483.463	3.643.126

Risico's:
Geen bijzonderheden.

Ontwikkelingen:
Geen bijzonderheden.

Naamloze Vennootschappen

Afvalsturing Friesland (Omrin)

Rechtsvorm: Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats: Leeuwarden

Doelstelling:
Afvalsturing doet de verwerking van afval voor ongeveer 800.000 huishoudens en vele bedrijven. Hierbij wordt getracht om uit afval zoveel mogelijk grondstoffen terug te winnen en duurzame energie te produceren. Afvalsturing wil kringlopen tot stand brengen.

Programma: 4. Fysieke leefomgeving
Deelnemende partijen: Vrijwel alle Friese gemeenten
Bestuurlijk belang: AVA

Financieel belang: Aandeelhouder (dividend over 2024 € 20.824)

Werkelijke financiële gegevens:

* (€ 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Eigen vermogen	83.562	78.528
Vreemd vermogen	131.694	106.366
Financieel resultaat	7.130	10.322

Risico's:
Beperkt tot aandeelhouderskapitaal (€ 20.420).

Ontwikkelingen:
Geen bijzonderheden.

Bank Nederlandse Gemeenten

Rechtsvorm: Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats: ‘s-Gravenhage

Doelstelling:
De BNG wil een relevante speler zijn in de financiering van onder meer decentrale overheden en het behalen van een redelijk rendement voor de aandeelhouders.

De BNG bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.

Programma: 8. Dekkingsmiddelen
Deelnemende partijen: De Staat der Nederlanden bezit de helft van de aandelen. De andere aandelen zijn in bezit van provincies, gemeenten en een hoogheemraadschap.
Bestuurlijk belang: AVA

Financieel belang: Aandeelhouder (3.120 aandelen)
Dividend over 2024: € 7.831,20

Werkelijke financiële gegevens:

* (€ 1 miljoen)	31-12-2025	31-12-2024
Eigen vermogen	4.863	4.777
Vreemd vermogen	110.701	123.164
Financieel resultaat	172	294

Risico’s:
Beperkt tot aandeelhouderskapitaal (€ 7.800).

Ontwikkelingen:
Geen bijzonderheden.

Stedin Groep N.V.

Rechtsvorm: Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats: Rotterdam

Doelstelling:
Stedin Groep N.V. heeft als netbeheerder de taak een veilige, betrouwbare en betaalbare energievoorziening te realiseren.

Programma: 8. Dekkingsmiddelen
Deelnemende partijen: 61 Nederlandse gemeenten, 2 provincies en de Staat
Bestuurlijk belang: Indirect vertegenwoordigd in AVA

Financieel belang: Aandeelhouder 5.063 (0,09%) gewone aandelen en 416 (0,1%) cumpref aandelen (dividend over 2024 in 2025 ontvangen: € 44.680 en preferent rendement € 5.999)

Werkelijke financiële gegevens:

* (€ 1 miljoen)	31-12-2025	31-12-2024
Eigen vermogen	3.586	3.370
Vreemd vermogen	6.489	5.704
Financieel resultaat	278	158

Risico's:

Beperkt tot aandeelhouderskapitaal. De oorspronkelijke aandelen in de vennootschap zijn niet gewaardeerd. De aangekochte preferente aandelen (€ 200.000) zijn tegen de nominale waarde in de balans opgenomen.

Ontwikkelingen:

In de afgelopen periode zijn veel acties geweest om ervoor te zorgen dat Stedin over voldoende kapitaal beschikt voor de noodzakelijke investeringen in betrouwbare netten en de energietransitie. In 2021 hebben de aandeelhouders (waaronder Ameland) gezamenlijk € 200 miljoen gestort. In 2023 is de Staat als medeaandeelhouder toegetreden, met een kapitaalinjectie van € 500 miljoen. In 2024 zijn ook de provincies Utrecht en Zeeland aandeelhouder geworden, en nog 7 Utrechtse en 12 Zeeuwse gemeenten. Dit past in het streven naar een evenwichtig aandeelhouderschap.

Ondanks recordinvesteringen neemt de krapte op het net toe. Door nauw samen te werken met vrijwel alle gemeenten, kan de buurtaanpak versnellen en sneller ruimte gevonden worden om op te bouwen. Maar er is meer nodig om de verzwaring van het net in woonwijken te versnellen. Het beter benutten van de bestaande ruimte op het stroomnet is minstens zo belangrijk. De vraag naar energie blijft toenemen. Het vraagt om anders denken en doen. Op een slimmere manier. Digitalisering en flexibel vermogen zijn essentieel om knelpunten sneller op te lossen.

Fryslân Miljeu (Omrin)

Rechtsvorm: Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats: Leeuwarden

Doelstelling:
Het komen tot een doelmatige en uit oogpunt van milieuhygiëne verantwoorde uitvoering van milieu- en reinigingsraken.

Programma: 4. Fysieke leefomgeving
Deelnemende partijen: De aandelen van NV Fryslân Miljeu zijn in handen van 17 Friese gemeenten en 2 Groningse gemeenten.
Bestuurlijk belang: AVA

Financieel belang: Aandeelhouder (dividend over 2024: € 19.072)

Met ingang van 2014 is de gemeente Ameland aandeelhouder van Fryslân Miljeu, met 3.246 aandelen serie B in het kapitaal van de vennootschap, met een nominaal bedrag van €4,54. De uitgifteprijs bedroeg tien euro en vierenvijftig eurocent (€34.050,54). Begin 2025 is in de Raad besloten het aandeelhouderschap te beëindigen, medio 2025 is dit financieel afgewikkeld.

Werkelijke financiële gegevens:

* (€ 1.000)	31-12-2024	31-12-2023
Eigen vermogen	13.030	11.572
Vreemd vermogen	30.506	26.299
Financieel resultaat	1.621	1.007

Risico's:
Niet van toepassing.

Ontwikkelingen:
Niet van toepassing.

Kabeltelevisie Noord Oost

Rechtsvorm: Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats: Dokkum

Doelstelling:
Noordoost Friesland voorzien van televisie, breedband internet en telefonie.
De N.V. bestaat uit: Kabelnet Noord B.V. (infrastructuur), Kabel Noord B.V. (ongerichte diensten) en Kabelservice Noord B.V. (gerichte diensten). Vanuit de N.V. worden de infrastructuren ongerichte dienstenactiviteiten uitgeoefend, de zogenaamde nutsvoorzieningen.

Programma: 8. Dekkingsmiddelen
Deelnemende partijen: Noardeast-Fryslân, Ameland, Schiermonnikoog, Dantumadiel.
Bestuurlijk belang: AVA
Financieel belang: Aandeelhouder

Werkelijke financiële gegevens:

	31-12-2025	31-12-2024
Eigen vermogen	8.595.339	9.037.057
Vreemd vermogen	42.136.305	44.465.098
Financieel resultaat	-441.718	-1.427.750

Risico's:

Beperkt tot aandeelhouderskapitaal. Aandelen op de balans niet gewaardeerd.

Ontwikkelingen:

Door de keuze van grootschalige investeringen in het glasvezelnetwerk wordt er geen dividend uitgekeerd. De jaarlijks eventueel gerealiseerde winsten worden daarom toegevoegd aan de reserves om deze investeringen (mede) mogelijk te maken.

Besloten Vennootschappen

Zonnepark Ameland

Rechtsvorm: Besloten Vennootschap
Vestigingsplaats: Ameland

Doelstelling:
Het bevorderen, verbreden en verdiepen van het gebruik-, de toepassing-, de productie-, de levering- en de verdere ontwikkeling van duurzame energie en duurzame mobiliteit en derhalve ook het bevorderen van de transitie naar het gebruik en de toepassing van duurzame energie, de bevordering van het doelmatige energieverbruik en mitsdien het beperken van dit energieverbruik en aldus besparen van energie.

Programma: 6. Duurzaamheid
Deelnemende partijen: Gemeente Ameland, Amelander Energie Coöperatie U.A. en Eneco Solar B.V.
Bestuurlijk belang: AVA

Financieel belang: Aandeelhouder voor 33% (Dividenduitkering 2024: € 170.000)

Werkelijke financiële gegevens:

	31-12-2024	31-12-2023
Eigen vermogen	1.063.400	1.055.190
Vreemd vermogen	2.492.730	3.606.480
Financieel resultaat	8.210	79.109

Risico's:

Beperkt tot aandeelhouderskapitaal (€ 14.000)

Ontwikkelingen:

Geen bijzonderheden. Aanvullende informatie is beschikbaar via Zonnepark Ameland | Duurzaam Ameland

Energiepark Ballumerbocht

Rechtsvorm: Besloten Vennootschap
Vestigingsplaats: Ameland

Doelstelling:
Het bevorderen, verbreden en verdiepen van het gebruik-, de toepassing-, de productie-, de levering- en de verdere ontwikkeling van duurzame energie en duurzame mobiliteit en derhalve ook het bevorderen van de transitie naar het gebruik en de toepassing van duurzame energie, de bevordering van het doelmatige energieverbruik en mitsdien het beperken van dit energieverbruik en aldus besparen van energie.

Programma: 6. Duurzaamheid
Deelnemende partijen: Gemeente Ameland, Amelander Energie Coöperatie U.A. en Wetterskip Fryslân Deelnemingen B.V.
Bestuurlijk belang: AVA

Financieel belang: Aandeelhouder voor 33%

Werkelijke financiële gegevens:

	31-12-2024	31-12-2023
Eigen vermogen	274.459	283.627
Vreemd vermogen	8.463	80.241
Financieel resultaat	-9.168	-3.954

Risico's:

Beperkt tot aandeelhouderskapitaal (€ 100.000).

Ontwikkelingen:

Op 27 augustus is de bouw gestart met een officieel moment en was er een bezichtigingsmoment voor geïnteresseerden mogelijk. Het zonnepark levert vanaf december 2025 groene energie aan het net. Op het zonnepark zijn aan de noordkant struiken en bomen geplant en zijn er op en rond het terrein natuurcompenserende maatregelen uitgevoerd zoals het maken van paddenpoelen en ophangen van nestkasten voor verschillende vogelsoorten. Ook is in 2025 begonnen met de voorbereidingen voor het plaatsen en aansluiten van een batterij op het zonnepark.

Ameland Warmtelevering

Rechtsvorm: Besloten Vennootschap
Vestigingsplaats: Ameland

Doelstelling:
Het exploiteren van één of meer warmtenetten in de gemeente Ameland, door het sluiten van overeenkomsten voor het gebruik van het warmtenet en het leveren van warmte aan gebruikers.

Programma: 6. Duurzaamheid
Deelnemende partijen: Gemeente Ameland
Bestuurlijk belang: AVA

Financieel belang: Aandeelhouder voor 100%

Werkelijke financiële gegevens:
Nog geen financiële gegevens bekend.

Risico's:

Beperkt tot aandeelhouderskapitaal van € 12.000 en een agiostorting van € 488.000.

Ontwikkelingen:

2025 was het eerste volledig jaar waarin Ameland Warmtelevering BV gedraaid heeft. Er zijn geen noemenswaardige operationele storingen geweest. Wel zijn en worden er extra meters geplaatst om meer over het warmte- en energieverbruik te weten te komen en dat vervolgens om te zetten in daadwerkelijke actie als dat nodig is.

Centrumregelingen

Sociaal Domein Fryslân (SDF)

Rechtsvorm: Centrumregeling
Vestigingsplaats: Leeuwarden

Doelstelling:
Het betreft een regie-organisatie voor inkoop en beleidsvoorbereiding, legt verbinding van en naar Friese gemeenten en is het de kennispartner op het gebied van Jeugdhulp en Wmo. Daarnaast is het doel om afspraken vastleggen met het oog op de gezamenlijke uitvoering waarvoor gemeenten wettelijk verplicht moeten samenwerken alsmede van de taken waarvoor gemeenten vrijwillig kunnen samenwerken op een doelmatige en doeltreffende wijze.

Programma: 2. Sociaal Domein
Deelnemende partijen: Alle Friese gemeenten
Bestuurlijk belang: Bestuurlijke overleggen

Financieel belang: De voorschotbijdrage voor 2025 bedroeg € 39.237

Werkelijke financiële gegevens:
Vallen onder de totale financiële gegevens van de gemeente Leeuwarden.

Risico's:

Als deelnemer aan de centrumregeling is het risico beperkt tot de jaarlijkse bijdrage voor de instandhouding en dienstverlening van SDF.
Deze bijdrage wordt bepaald op basis van inwoneraantallen van de deelnemende gemeenten.

Ontwikkelingen:

Beschermd wonen wordt nu behartigd door centrum gemeente Leeuwarden. Straks wordt dit gefaseerd gedecentraliseerd naar de individuele gemeenten, dus ook naar gemeente Ameland. De vraag is hoe we dit gaan organiseren, daar zitten risico's aan.

Shared Service Centrum Leeuwarden

Rechtsvorm: Centrumregeling
Vestigingsplaats: Leeuwarden

Doelstelling:
Door het inzetten van het Shared Service Center intensief samenwerken met de deelnemende gemeenten. De bedrijfsvoering en dienstverlening voor de gemeenten wordt hierdoor verzekerd en verbeterd.

Programma:	1. Bestuur
Deelnemende partijen:	De gemeente Leeuwarden, gemeente Texel, gemeente Ameland, gemeente Vlieland, gemeente Terschelling, gemeente Schiermonnikoog, gemeente Noardeast-Fryslân, gemeente Waadhoeke en gemeente Dantumadiel.
Bestuurlijk belang:	Bestuurlijke overleggen
Financieel belang:	De bijdrage voor 2025 bedroeg € 807.026

Werkelijke financiële gegevens:
Vallen onder de totale financiële gegevens van de gemeente Leeuwarden.

Risico's:

De risico's beperken zich tot hetgeen contractueel voor een jaar is overeengekomen op basis van een Service Level Agreement (SLA). Hierin zijn de afspraken vastgelegd over de te realiseren dienstverlening door het Shared Service Centrum (centrumgemeente Leeuwarden).

Ontwikkelingen:

Door investeringen in nieuwe ICT-voorzieningen, een stijging in de werkplektarieven en verdere toename van het aantal devices en accounts stijgen de kosten. Door steeds strenger wordende eisen van de overheid op het gebied van informatiebeveiliging zullen de kosten nog extra stijgen. Daarnaast komt er extra inzet van een Chief Information Officer en een Functionaris Gegevensbescherming.

Paragraaf 8 Rechtmatigheid

Algemeen

Conform artikel 75, lid 2 BBV geeft de commissie BBV via de kadernota rechtmatigheid haar visie over de invulling van het begrip rechtmatigheid in de rechtmatigheidsverantwoording van decentrale overheden. Als gevolg hiervan heeft de commissie BBV in april 2025 een (geactualiseerde) Kadernota rechtmatigheid 2025 opgesteld.

Voor verslaggevingsjaar 2025 gelden dan ook de volgende uitgangspunten. Op grond van artikel 24 en 58b van BBV, wordt in de jaarrekening een specifieke verklaring rechtmatigheid opgenomen. Daarnaast is in artikel 58b bepaald dat een verantwoordingsgrens van 2% geldt, van de totale lasten, exclusief de toevoegingen aan de reserves.

Criteria

Het begrip financiële rechtmatigheid is concreet gemaakt met behulp van negen criteria. In de jaarrekening legt het college verantwoording af over alle negen criteria van rechtmatigheid. De eerste zes criteria, die betrekking hebben op getrouwheid en óók onderdeel zijn van rechtmatigheid, komen tot uitdrukking in de balans en het overzicht van baten en lasten. De drie specifieke rechtmatigheidscriteria (begrotingscriterium, voorwaardencriterium en misbruik- en oneigenlijk gebruikcriterium) komen tot uitdrukking in de rechtmatigheidsverantwoording van het college.

Begrotingscriterium

Op grond van de Financiële verordening autoriseert de raad met het vaststellen van de begroting de baten en de lasten per activiteitengroep en de investeringskredieten. Het college informeert de raad als ze verwacht dat baten of lasten van een activiteitengroep zullen afwijken van de door de raad geautoriseerde bedragen in de begroting en of de investeringsuitgaven het geautoriseerde investeringskrediet dreigen te overschrijden.

Voorwaardencriterium

Het voorwaardencriterium heeft betrekking op de eisen die worden gesteld bij de uitvoering van de financiële beheershandelingen. De eisen/voorwaarden zijn afkomstig uit diverse wet- en regelgeving en hebben betrekking op aspecten als doelgroep, termijn, grondslag, administratieve bepalingen, normbedragen, bevoegdheden, bewijsstukken, recht, hoogte en duur.

Misbruik en oneigenlijk gebruik criterium

Onder misbruik wordt verstaan het opzettelijk niet, niet tijdig, onjuist of onvolledig verstrekken van gegevens met als doel ten onrechte (te hoge) subsidies of uitkeringen te verkrijgen of niet dan wel een te laag bedrag aan heffingen aan de overheid te betalen.
Onder oneigenlijk gebruik wordt verstaan het volgens de regels van de wet, maar in strijd met de bedoeling van de wet, verkrijgen van (te hoge) subsidies of uitkeringen, alsmede het niet of tot een te laag bedrag betalen van heffingen aan de overheid.

Rechtmatigheidsverantwoording door het college

Als onderdeel van de jaarrekening 2025 is de “Verantwoording rechtmatigheid” van het college opgenomen. Deze verantwoording is opgesteld volgens een standaardmodel. De grens waarboven afwijkingen in de verantwoording moeten worden opgenomen is gebaseerd op de door de raad op 15 december 2025 vastgestelde Financiële verordening Gemeente Ameland 2026. Deze grens is bepaald op 2% van de totale lasten exclusief de mutaties op de reserves. Hierbij gelden conform de Kadernota rechtmatigheid 2025 geen aparte percentages meer voor fouten of onzekerheden, maar worden deze in gezamenlijkheid (dus totaal) beschouwd.

Voor 2025 geldt daarmee een bedrag van € 774.319. De raad heeft in de Financiële verordening voor afwijkingen (fouten of onduidelijkheden) bovendien een rapportagegrens van € 25.000 vastgesteld. De conclusie is dat de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties formeel gezien niet rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde grens van € 774.319. Er wordt een onrechtmatig verschil van € 899.311 geconstateerd tussen de begroting en jaarrekening, wat boven de gestelde grens uit komt. Echter is hiervan sprake van een acceptabel deel van € 733.306. Per saldo valt de onrechtmatigheid dus erg mee. Helemaal als we kijken in vergelijking met 2024, toen sprake was van 5,1 miljoen onrechtmatigheden.

Hierna volgt een toelichting op deze conclusie.

Toelichting rechtmatigheidsverantwoording in Jaarrekening 2025

Voor het jaar 2025 is de (financiële) rechtmatigheid van de gemeentelijke processen getoetst. Geldende regelgeving is geïnventariseerd en er is beoordeeld in hoeverre rechtmatig is gehandeld.

Begrotingscriterium

In beginsel is elke afwijking van de begroting op activiteitengroepniveau onrechtmatig, dus meer of minder lasten dan begroot en meer of minder baten dan begroot zijn alle onrechtmatig.

In de financiële verordening 2026 die in december 2025 is vastgesteld door de raad, is echter vastgelegd dat voor afwijkingen van de begroting als gevolg van onderschrijdingen van lasten, investeringen of baten, of overschrijdingen van baten alsnog geldt dat deze als rechtmatig worden beschouwd als deze worden gemeld en verantwoord in de jaarrekening. In de verschillenanalyse (2.2.5 Toelichting baten en lasten) worden deze verschillen toegelicht, dus daarmee worden deze posten beschouwd als rechtmatig. Hiermee wordt in deze paragraaf slechts nog gekeken naar de overschrijding van lasten.

In de jaarrekening 2025 is voor de volgende activiteitengroepen sprake van verschillen tussen begroting en jaarrekening:

Activiteitengroepen	Begroting 2025	Jaarrekening 2025	Verschillen	waarvan rechtmatig	waarvan acceptabel
1. Openbare orde en veiligheid					
Lasten	1.139.621	1.165.324	25.703		13.354
2. Algemene voorzieningen					
Lasten	12.326.118	12.378.741	52.622		43.089
3. openbaar primair en voortgezet onderwijs					
Lasten	2.073.911	2.489.144	415.232		415.232
4. Afval en milieu					
Lasten	1.871.722	1.873.226	1.505		1.505
4. Ruimtelijke ordening					
Lasten	1.072.230	1.187.316	115.086	69.304	
5. Toerisme					
Lasten	381.045	389.391	8.346		
6. Energietransitie					
Lasten	408.508	680.773	272.265		260.125
7. Volkshuisvestingbeleid					
Lasten	36.767	89.233	52.466		
Totaal			**943.224**	**69.304**	**733.306**

Zoals in het hiervoor opgenomen schema blijkt, is er dan nog sprake van € 943.224 aan ‘verschillen’ tussen begroting en jaarrekening.

Omdat in de Financiële verordening een aantal soorten afwijkingen door de raad als ‘acceptabel’ zijn aangemerkt (dus begrijpelijk en verdedigbaar), is een bedrag van € 733.306 van de begrotingsonrechtmatigheden acceptabel. Deze verschillen blijken bijvoorbeeld pas bij het opstellen van de jaarrekening, omdat de urenverdeling anders is dan begroot, of er staan tegenover bepaalde kosten direct gerelateerde opbrengsten. Een bedrag van € 69.304 wordt als rechtmatig beschouwd, want het betreft positieve verschillen op grondexploitaties ten opzichte van een eerdere raming.

Voor investeringskredieten geldt het volgende overzicht:

Investeringen	(Rest)krediet	Jaarrekening 2025	Verschil
Bewegwijzeringsborden	35.000	38.117	-3.117
Aankoop oude Stelp	488.223	492.313	-4.090
Totaal			**-7.207**

Voor een tweetal investeringen geldt een onrechtmatige overschrijding. Twee investeringen blijken net hoger uit te vallen dan het hiervoor beschikbaar beschikbaar gestelde krediet door de gemeenteraad.

Als algemene opmerking over ‘begrotingsrechtmatigheid’ geldt het volgende.

Om misverstanden over vooral het begrotingscriterium te voorkomen, dienen interpretaties over financiële consequenties bovendien te worden vastgelegd. In de Financiële verordening 2025 zijn hiervoor de nodige bepalingen opgenomen in artikel 11 van deze verordening. Bij de behandeling van jaarrekening 2024 bleek dat deze bepalingen wel ‘erg strak’ waren geredigeerd, want een bedrag van ruim € 5,1 miljoen aan baten en lasten bleek onrechtmatig te zijn.

Inmiddels zijn in den lande de nodige ervaringen opgedaan met dit onderwerp, zijn discussies ontstaan over de interpretatie van begrotingsrechtmatigheid en heeft de Commissie BBV hier en daar een nadere uitleg gegeven. De belangrijkste conclusie die hieruit getrokken kan worden is dat een overschrijding aan de lastenkant van de begroting altijd als onrechtmatig moet worden beschouwd. Andere afwijkingen van de begroting, dus overschrijdingen van baten en onderschrijdingen van baten of lasten hoeven niet als onrechtmatig te worden gekwalificeerd, als deze tijdig zijn gemeld aan de raad. En tijdig melden kan ook nog plaatsvinden via de jaarrekening.

Door dit uitgangspunt vast te leggen in artikel 11, lid 5 van de Financiële verordening 2026, blijkt dat het gedeelte 'begrotingsonrechtmatigheid' in jaarrekening 2025 sterk is teruggebracht ten opzichte van 2024.

Voorwaardencriterium

Besteding en inning van gelden door de gemeente zijn aan bepaalde voorwaarden verbonden. Deze voorwaarden liggen vast in wetten en regels van hogere overheden en in de (eigen) gemeentelijke regelgeving. Bij de financiële voorwaarden gaat het bijvoorbeeld om het recht op een subsidie of uitkering (de juiste doelgroep), de hoogte (de juiste berekening) en de duur.

Daarnaast zijn er ook niet-financiële voorwaarden, zoals bijvoorbeeld de ingangsdatum van een regel, de termijnen voor aanvragen, gereed meldingen en toekenningen, het nemen van een beslissing door het bevoegde orgaan of de bevoegde persoon en het verkrijgen en bewaren van bewijsstukken.

Op vooral de financiële voorwaarden heeft een verbijzonderde interne controle plaatsgevonden, oftewel, naast de reguliere procesmatige controles die in de dagelijkse uitvoering plaatsvinden, een extra toets op de naleving van wet- en regelgeving.

Naar aanleiding van deze controles is voor een bedrag van € 18.184 aan onrechtmatigheden naar voren gekomen. Dit betreft in het algemeen kleine onjuistheden in de uitvoering van de diverse regelingen, waaronder een missende vaststellingsbeschikking bij een subsidieverstrekking die leidt tot een onzekerheid, een onjuiste huurindexatie en enkele fouten van de Sociale Verzekeringsbank bij de verwerking van PGB's.

Om 'dreigende onrechtmatigheden' te voorkomen worden corrigerende acties ingezet. Zo loopt bijvoorbeeld voor de inkoop van brandstof een traject in het kader van Europese aanbesteding, nu blijkt dat deze inkoop in de buurt van Europese aanbestedingsgrens komt. Dit was op voorhand bij het afsluiten van het initiële contract niet de verwachting, vandaar dat hier nu alsnog een herstelactie is ingezet.

Misbruik en oneigenlijk gebruik criterium

De raad van gemeente Ameland heeft geen 'overkoepelend' M&O-beleid vastgesteld. In de dagelijkse processen zijn echter de nodige maatregelen getroffen ter voorkoming van misbruik en oneigenlijk gebruik van regelingen, via onder meer controle via basisregistraties, maar ook op basis van meer informele kennis van zaken die in een kleine organisatie als gemeente Ameland bekend is. Zo nodig wordt op basis van de Beleidsregel voor de toepassing van de Wet Bibob gemeente Ameland nader onderzoek ingesteld, ter beoordeling of partijen waar de gemeente beschikkingen en subsidies aan verleent (of heeft verleend), dan wel overheidsopdrachten aan gunt of vastgoedtransacties mee aangaat, integer zijn.

Over 2025 zijn geen gevallen van misbruik en oneigenlijk gebruik bekend.

Paragraaf 9 Wet Open Overheid

Wet open overheid (Woo)

Op 1 mei 2022 is de Wet open overheid (Woo) in werking getreden. De wet is bedoeld om overheden transparanter te maken en moet ervoor zorgen dat overheidsinformatie beter vindbaar, uitwisselbaar, eenvoudig te ontsluiten en goed te archiveren is. De Woo is de opvolger van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob).

Actieve openbaarmaking

Actieve openbaarmaking is het door de overheid uit eigen beweging openbaar maken van bepaalde informatiecategorieën. Zo publiceren wij al actief verordeningen, beleidsregels en andere besluiten van algemene strekking, Woo-verzoeken, agenda's, vergaderstukken en besluitenlijsten van het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad.

Passieve openbaarmaking

Passieve openbaarmaking is openbaarmaking op verzoek. Een Woo-verzoek is een formeel verzoek aan een overheidsorganisatie om bepaalde informatie openbaar te maken. Passieve openbaarmaking houdt in dat burgers en journalisten zelf om informatie moeten vragen die de overheid niet uit eigen beweging openbaar maakt. In juni 2024 is het proces voor het afhandelen van Woo-verzoeken vastgelegd in een werkinstructie. Hierbij is aandacht besteed aan het hanteren van de juiste termijnen en communicatie. Ook is de taakverdeling voor de afhandeling van Woo-verzoeken nu helder beschreven.

2. Jaarrekening

2.1 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Presentatie

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) zijn opgenomen.

Balans

Algemeen

- Voor zover niet anders vermeld zijn activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

Vaste activa

- Artikel 35 BBV onderscheidt investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut. Op grond van artikel 59 BBV worden alle investeringen geactiveerd. Bij gemeente Ameland worden investeringen vanaf € 5.000 geactiveerd en lagere bedragen ineens ten laste van de exploitatie verantwoord.
- De immateriële activa bestaan uit geactiveerde voorbereidingskosten van projecten. De waarderingsgrondslag is conform BBV, artikel 63, tegen verkrijgingsprijs. Bij realisatie van de betreffende projecten, dan wel beëindiging hiervan worden deze kosten onderdeel van de investering of als eenmalige kosten afgeboekt ten laste van de exploitatie.
- De materiële activa zijn gewaardeerd tegen historische kostprijs of aanschafprijs, verminderd met afschrijvingen, eventuele investeringsbijdragen en eventuele beschikkingen over reserves. Afschrijving vindt lineair plaats op basis van verwachte economische levensduur, waarbij rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde. Op gronden wordt niet afgeschreven. Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is.
- Een subsidiebijdrage aan de Stichting Amelander Musea voor de nieuwbouw van twee musea, is opgenomen onder de materiële activa als “bijdrage aan activa in eigendom derden”. De bijdrage wordt in 40 jaar afgeschreven hetgeen vooral is bepaald door de bijzondere eigendomssituatie van de twee gebouwen.
- De financiële activa betreffen kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen of gemeenschappelijke regelingen en verstrekte langlopende geldleningen. De waardering vindt plaats op basis van verkrijgingsprijs (deelnemingen), respectievelijk nominale waarde.

Voorraden en onderhanden werk

- Voorraden grond (nog niet afgewikkelde bouwterreinen) en overig onderhanden werk worden gewaardeerd tegen verkrijgingprijs, vermeerderd met toe te rekenen kosten en verminderd met verwachte opbrengsten wegens verkopen, dan wel de lagere marktwaarde. Indien de verwachte waarde van gerealiseerde kosten en opbrengsten en nog te verwachten kosten en opbrengsten van een individuele grondexploitatie negatief is, wordt voor dit ‘verlies’ een voorziening gevormd, die als waarde-correctie op de voorraden wordt gepresenteerd. Tussentijdse winsten worden genomen volgens het realisatiebeginsel. De techniek die hiervoor toegepast wordt is de 'percentage of completion (POC)' methode (= percentage gerealiseerde kosten x percentage

gerealiseerde opbrengsten x geraamde winst). Een uitgebreide specificatie van de voorraden grond is weergegeven in paragraaf 1.4.3 Grondbeleid.
- De overige voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgingprijs.

Algemene reserve

- De Algemene reserve wordt aangemerkt als vrij besteedbaar, maar wordt beschouwd als 'buffer' voor grote financiële tegenvallers. Op grond van de vastgestelde Nota reserves en voorzieningen 2021 bedraagt de hoogte van deze reserve € 2,5 miljoen.

Bestemmingsreserves

- Bestemmingsreserves bestaan uit door de raad voor een specifiek doel bestemde middelen, of fondsen op grond van regelgeving.
- Aan de onderhoudsreserves voor wegen en gebouwen liggen onderhoudsplannen ten grondslag. Jaarlijks wordt een vast bedrag gedoteerd; de werkelijke kosten in het boekjaar komen ten laste van deze reserve.
- De Reserve BWS betreft specifieke middelen die in het kader van het basis- en voortgezet onderwijs beschikbaar zijn.
- De 'Reserve Programma de Wadden' betreft gelabelde middelen voor cofinanciering van programmakosten.
- De Reserve projecten geldt als vrij besteedbaar; het jaarlijkse exploitatiesaldo wordt normaliter verrekend met deze reserve.

Voorzieningen

- De Egalisatievoorziening riolering is bedoeld om jaarlijkse baten uit rioolheffingen en lasten van riolering te egaliseren.
- De Voorziening verliezen grondexploitaties is een verplichte voorziening ter compensatie van negatieve boekwaarden van een aantal grondexploitaties.
- De voorziening verlofsparen dient ter dekking van opgebouwde ('gespaarde') rechten.
- Met ingang van boekjaar 2025 is de Reserve Politieke Ambtsdragers geclassificeerd als een voorziening. Dit is gevolg van veranderende wet- en regelgeving. Uitgaande van de noodzakelijke stand per einde boekjaar vindt de jaarlijkse dotatie plaats. De werkelijke uitgaven komen ten laste van deze voorziening. Per ingang van 2028 zal deze voorziening worden overgedragen aan het ABP.

Exploitatierekening

Algemeen

- Baten en lasten worden toegerekend aan de perioden waarop ze betrekking hebben. Lasten/verliezen worden verantwoord wanneer deze bekend of voorzienbaar zijn, baten/winsten worden verantwoord indien deze zijn gerealiseerd.
- Activering van uitgaven vindt in het algemeen plaats wanneer sprake is van een zeker nut voor de organisatie, gedurende meerdere jaren en wanneer het gaat om investeringen vanaf een bedrag van € 5.000. Is hiervan geen sprake, dan vindt verantwoording plaats ten laste van het begrotingsjaar.

Rentekosten

- De werkelijke rentekosten zijn opgenomen onder activiteitennummer 600.599, onder het taakveld Treasury; de verdeling over de diverse programma's (activiteiten) vindt plaats op basis van een gecalculeerd rente(omslag)percentage van 2,0%. Een toelichting op dit percentage is opgenomen in de paragraaf Financiering.

Rentebaten

- Over de verstrekte hypothecaire geldleningen aan ambtenaren worden de contractueel bepaalde jaarlijkse rentebedragen ontvangen.

Afschrijvingen

- Activa worden lineair afgeschreven, in een aantal jaren overeenkomend met de economische levensduur, dan wel gebruiksduur (investeringen met maatschappelijk nut) van het actief.
- Afschrijving vindt voor het eerst plaats in het jaar van aanschaf c.q. realisatie van een actief Voor de afschrijvingstermijnen wordt verwezen naar onderstaande tabel.

Afschrijvingstermijnen gemeente Ameland		
Soort actief	**Termijn in jaren**	**Eventuele restwaarde**
Gebouwen		
Woningen	50	36.000
Vuurtoren	50	
Gebouwen traditioneel gebouwd	40	
Gebouwen niet-traditioneel gebouw	20-25	
Installaties en apparatuur		
Afhankelijk van levensduur	8 - 20	
Automatiseringsapparatuur	4	
Bekabeling e.d.	10	
Inrichting		
Meubilair	15	
Keukeninrichting	10	
Vloerbedekking	10	
Materiaal / Materieel		
Investering < € 100.000	5 - 15	
Investering ≥ € 100.000	5 - 15	10%
Weg- en waterbouwkundige werken		
Rioolstelsel	50	
Tuinaanleg, sportvelden, enz.	25	
Kunstwerken	25	
Wegen, fietspaden e.d. (eerste aanleg)	25	
Betonnen wegen, fietspaden e.d. (idem)	30	
reconstructies wegen, fietspaden e.d.	20	
Plankosten	planperiode	

Subsidies

- Subsidies zijn gebaseerd op de subsidieverordening, eventueel aangevuld met specifieke uitvoeringsregelingen. Het subsidieplafond voor de uit te keren subsidies is vastgelegd in de begroting.

  In sommige specifieke gevallen is er geen sprake van een specifieke regeling. De hoogte van het subsidiebedrag wordt in dat geval eveneens bepaald door het in de begroting opgenomen bedrag. Op de volgende pagina zijn de beschikbare budgetten voor 2025 aangegeven.

Subsidieplafonds		
Regeling	**Begroting 2025**	**Rekening 2025**
Stads- en dorpsvernieuwing	26.000	34.571
Bibliotheekvoorziening*	249.448	261.463
Buurt- en clubhuizen	7.207	7.207
Museaal werk en cultuur erfgoed	285.270	285.270
Welzijnswerk	837.850	837.850
Ontwikkelingshulp	7.280	6.006
Sportevenementen	14.560	11.191
Culturele evenementen	34.840	34.513
Amateuristische kunstbeoefening	7.280	5.770
Sportclubs	7.072	6.669
Dorpsbelangen	4.160	4.000
Toeristische jeugdgroepen	open einde	116.791
Passantenhaven	25.781	25.732
Waddencampus	500	0
Cofinanciering Streekagenda	45.000	20.800
Bevorderen toerisme	160.000	153.641
Servicepunten	40.000	40.000
Landschap- en natuurbescherming	520	500
Onderwijsbegeleiding	45.000	47.554
Stelp	8.736	8.740
Peuterspeelzalen	81.360	86.154
Vorming- en ontwikkelingswerk	520	250
Plusklas	6.500	3.250

Algemene grondslagen voor het opstellen van de rechtmatigheidsverantwoording

De in de jaarrekening opgenomen rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld op basis van de Kadernota rechtmatigheid 2025 van de commissie BBV. Dat betekent dat:

- De Rechtmatigheidsverantwoording toeziet op de financiële rechtmatigheid van baten, lasten, balansmutaties alsmede de baten en lasten inzake de specifieke uitkeringen op grond van artikel 17 Financiële-verhoudingswet;
- De financiële rechtmatigheid het voorwaardencriterium, het begrotingscriterium en het misbruik & oneigenlijk gebruik criterium omvat:

- Voor het voorwaardencriterium bestaat de norm uit het normenkader zoals op 14 april 2025 door de raad is vastgesteld, waar nodig aangevuld met actuele raadsverordeningen;
- Voor het begrotingscriterium gelden de uitgangspunten van de Kadernota Rechtmatigheid 2025 van de Commissie BBV, aangevuld met de artikelen 9 tot en met 12 van de Financiële verordening Gemeente Ameland 2026.
- Voor het M&O criterium geldt dat er toetsing plaatsvindt op juistheid en volledigheid van de gegevens, die door de belanghebbenden zijn verstrekt om het voldoen aan voorwaarden aan te tonen. Dit ter voorkoming en bestrijding van misbruik en oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving. Omdat alleen bij misbruik sprake is van een onrechtmatigheid worden eventuele gevallen van misbruik (mits cumulatief met andere fouten of onduidelijkheden boven de verantwoordingen) opgenomen in de rechtmatigheidsverantwoording.

- De rechtmatigheidsverantwoording is opgesteld binnen de kaders van de Kadernota rechtmatigheid 2025 van de Commissie BBV alsmede de artikelen 9 tot en met 12 van de Financiële verordening Gemeente Ameland 2026. Dit betekent dat:
  - Een verantwoordingsgrens van 2% is gehanteerd over de totale lasten exclusief dotaties aan de reserves, waarboven cumulatieve fouten en onduidelijkheden in de rechtmatigheidsverantwoording worden opgenomen;
  - Een rapporteringstolerantie van € 25.000 is gehanteerd waarboven fouten en onduidelijkheden in de paragraaf rechtmatigheid worden opgenomen.

2.2 Balans

Activa

Activa	31-12-2024	1-1-2025	31-12-2025
Vaste activa	**63.111.106**	**63.111.106**	**53.466.175**
Immateriële vaste activa	**44.215**	**44.215**	**44.215**
Voorbereidingskosten projecten	44.215	44.215	44.215
Materiele vaste activa	**59.927.422**	**59.927.422**	**50.329.114**
Met economische nut	46.892.928	46.892.928	37.793.491
Met economische nut; waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	3.714.800	3.714.800	3.469.123
Met maatschappelijk nut	9.319.694	9.319.694	9.066.496
Financiële vaste activa	**3.139.469**	**3.139.469**	**3.092.846**
Deelnemingen	878.507	878.507	844.456
Hypothecaire geldleningen	310.962	310.962	298.390
Svn Startersleningen	1.950.000	1.950.000	1.950.000
Vlottende activa	**37.781.230**	**37.781.230**	**37.984.768**
Voorraden	**354.573**	**354.573**	**418.422**
Gronden in exploitatie	311.573	311.573	395.203
Overige	43.000	43.000	23.220
Uitzettingen korter dan een jaar	**15.032.970**	**15.032.970**	**18.717.726**
Openbare lichamen	14.193.939	14.193.939	18.449.625
Overige vorderingen	839.031	839.031	268.101
Overlopende activa	**5.584.208**	**5.584.208**	**6.041.229**
Nog te ontvangen van of vooruitbetaald aan overheidslichamen	217.836	217.836	96.356
Overige nog te ontvangen bedragen	5.262.534	5.262.534	5.872.633
Overige vooruitbetaalde bedragen	103.838	103.838	72.656
Liquide middelen	**16.809.480**	**16.809.480**	**12.807.391**
Bank Nederlandse Gemeenten	371.175	371.175	631.530
Liquide middelen Regio Deal	15.530.291	15.530.291	11.583.470
Overige banksaldi	908.015	908.015	592.391
Totaal activa	100.892.338	100.892.338	91.450.945

Passiva

Passiva	31-12-2024	1-1-2025	31-12-2025
Vaste passiva	**80.225.249**	**80.225.249**	**73.425.092**
Eigen vermogen	**28.767.571**	**27.310.672**	**22.611.825**
Algemene reserve	2.500.000	2.500.000	2.500.000
Rekeningsaldo (te bestemmen)	2.519.610	2.519.610	2.159.174
Bestemmingsreserves	23.747.961	22.291.062	17.952.651
Voorzieningen	**1.359.344**	**2.816.243**	**2.516.267**
Vaste schulden	**50.098.333**	**50.098.333**	**48.297.000**
Langlopende leningen	50.098.333	50.098.333	48.297.000
Vlottende passiva	**20.667.090**	**20.667.090**	**18.025.853**
Schulden korter dan een jaar	**2.152.838**	**2.152.838**	**1.997.721**
Kasgeldleningen	0	0	0
Overige schulden	2.152.838	2.152.838	1.997.721
Overige overlopende passiva	**18.514.251**	**18.514.251**	**16.028.133**
Nog te betalen aan of vooruit ontvangen van overheidslichamen	2.578.492	2.578.492	3.528.907
Overige vooruit ontvangen	271.251	271.251	464.561
Overige nog te betalen	134.218	134.218	451.195
Te besteden middelen Regio Deal	15.530.291	15.530.291	11.583.470
Totaal passiva	**100.892.338**	**100.892.338**	**91.450.945**

Voor een toelichting op de balans wordt verwezen naar onderdeel 2.3.

2.3 Toelichting balans

Activa

Vaste activa

Immateriële vaste activa

De onderstaande tabel geeft het verloop weer van de immateriële vaste activa:

Immateriële vaste activa	Boekwaarde 1 januari	Investeringen/ desinvest.	Boekwaarde 31 december
Voorbereidingskosten woonstudio's / flexwoningen	44.215	0	44.215
	44.215	**0**	**44.215**

In 2025 zijn geen kosten gemaakt voor voorbereiding.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn onderverdeeld in drie verschillende categorieën:
- Investeringen met economisch nut;
- Investeringen met economisch nut, waarvoor een heffing kan worden geheven;
- Investeringen met een maatschappelijk nut.

De onderstaande tabel geeft het overzicht van de materiële vaste activa:

Materiële vaste activa	2024	2025
Met economisch nut	46.892.928	37.793.491
Met economisch nut; waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	3.714.800	3.469.123
Met maatschappelijk nut	9.319.694	9.066.496
	59.927.422	**50.329.110**

Hierna zijn de verschillende categorieën nader gespecificeerd.

Investeringen met economisch nut

De specificatie en het verloop van de investeringen met economisch nut is als volgt:

Materiële vaste activa met economisch nut	Boekwaarde 1 januari	Investeringen/ desinvest.	Afschrijvingen	Boekwaarde 31 december
Gronden en terreinen	2.558.112	253.522	0	2.811.635
(Bedrijfs-)gebouwen	23.854.272	-18.510.621	-340.273	5.003.378
Woonruimten	15.013.597	9.569.370	-271.647	24.311.320
Grond-, weg en waterbouw	3.063.469	150.970	-198.078	3.016.361
Materieel/materiaal	527.465	674.868	-227.036	975.297
Machines, apparaten en installaties	1.118.397	60.587	-130.386	1.048.598
Overige materiele vaste activa	757.612	-33.565	-97.145	626.908
Boekwaarde per 31 december	**46.892.932**	**-7.834.869**	**-1.264.565**	**37.793.504**

De in het boekjaar gedane investeringen staan in het hierna opgenomen overzicht vermeld.
Een gedetailleerd overzicht van de activastaat is opgenomen in de bijlagen bij deze jaarrekening.

Investeringen economisch nut	Krediet	Werkelijk t/m 2024	Werkelijk 2025	Werkelijk totaal
Aankoop perceel Bureweg	180.000	0	176.690	176.690
Aankoop perceel Verdekspad	76.833	0	76.832	76.832
Aankoop stelp, oude locatie	488.223	0	492.313	492.313
Geel-Wit tijdelijke uitbreiding kleedkamers	160.000	0	119.090	119.090
Openbare toilet Ballumerbocht	100.000	0	2.539	2.539
Bouw Ambla (Nieuwe Stelp)		19.199.511	-19.199.511	0
Project woningen paasduinweg	2.355.000	0	74.947	74.947
Gemeentelijk woningbedrijf	24.001.876	17.235.491	9.569.370	26.804.861
Vliegveld kwaliteit infrastructuur	325.000	0	84.002	84.002
Sportvoorzieningen Ambla	pm	265.518	48.704	314.222
Huisvesting buitendienst inrichting terrein	1.900.000	113.329	32.266	145.595
Veeg- en zuigmachine	230.000	0	228.709	228.709
2x Nissan Townstar pickup kipper	195.000	0	34.818	34.818
Nissan Townstar pickup kipper kooiconstructie		0	19.939	19.939
Daf (multi-inzetbaar)	349.924	0	349.924	349.924
Kunstmeststrooier	5.151	0	5.151	5.151
Seefion brandkluizen	41.529	0	16.805	16.805
Laadpaalvoorzieningen buitendienst	22.704	0	19.524	19.524
Schrobmachine	12.000	0	8.468	8.468
Bewegwijzeringsmasten	35.000	0	38.117	38.117
Meubilair huisvesting eerste fase 2024	183.694	166.798	16.894	183.692
Meubilair huisvesting tweede fase 2025	175.000	0	37.471	37.471
Investeringen OBO			-100.216	-100.216
Investeringen BWS			12.287	12.287
			-7.834.867	

Een toelichting op enkele investeringen:

- Er heeft een strategische grondaankoop plaatsgevonden aan de Bureweg nabij Geel-Wit, te Nes;
- Er is grond aangekocht aan het Verdekspad te Nes om een fietsparkeerplaats te realiseren;
- In 2025 is de nieuwe Ambla in gebruik genomen. De financiële afwikkeling is dan ook verwerkt in deze jaarrekening. Voor deze realisatie zijn afzonderlijke kredieten beschikbaar gesteld voor de bouw, voor de inrichting
  van de openbare ruimte rondom Ons Hol (zie hiervoor investeringen met maatschappelijk nut), de herschikking van sportvoorzieningen en voor de aankoop van de bestaande locatie van de Stelp. Het rendabele gedeelte van de bouw (€ 9.569.370) van Ambla wordt geactiveerd bij het Gemeentelijk Woningbedrijf. Het onrendabele deel wordt ten laste van de exploitatie geboekt. Er is geld ontvangen vanuit de versnellingsgelden en een bijdrage van de zorgverzekeraar. Tegenover de rest van het onrendabele deel staat een onttrekking aan de Reserve Projecten en Reserve Nieuwbouw Stelp. Per saldo loopt dit budgettair neutraal in de exploitatie;
- Er is in 2025 gestart met de bouw van 7 woningen aan de Paasduinweg in Buren;
- Voor herinrichting terrein buitendienst zijn in 2025 aanvullende onderzoeks- en voorbereidingskosten gemaakt;
- In de categorie materiaal/materieel zijn enkele aanschaffingen gedaan;
- De investering voor het meubilair van de binnendienst van fase 1 is zo goed als afgerond. In 2025 is gestart met fase 2 en zijn hiervoor al enige kosten gemaakt.

Investeringen met economisch nut, waarvoor een heffing kan worden geheven

De specificatie en het verloop van de investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven is als volgt:

Materiële vast activa met economisch nut, waarvoor een heffing kan worden geheven	Boekwaarde 1 januari	Investeringen/ desinvest.	Afschrijvingen	Boekwaarde 31 december
Grond-, weg en waterbouw	3.063.442	0	-181.639	2.881.803
Overige materiele vaste activa	651.357	70.678	-134.715	587.320
Boekwaarde per 31 december	**3.714.800**	**70.678**	**-316.354**	**3.469.124**

De in het boekjaar gedane investering staat in het hierna opgenomen overzicht vermeld.

Investeringen economisch nut, waarvoor een heffing kan worden geheven	Krediet	Werkelijk t/m 2024	Werkelijk 2025	Werkelijk totaal
Ondergrondse containers bedrijfsafval	29.058	0	29.058	29.058
Ondergrondse containers huishoudelijk afval	41.621	0	41.621	41.621
			70.679	

Er zijn zowel ondergrondse containers aangeschaft voor bedrijfsafval als huishoudelijk afval.

Investeringen met een maatschappelijk nut

De specificatie en het verloop van de investeringen met maatschappelijk nut is als volgt:

Materiële vaste activa met maatschappelijk nut	Boekwaarde 1 januari	Investeringen/ desinvest.	Afschrijvingen	Boekwaarde 31 december
Grond-, weg en waterbouw	7.645.680	234.930	-546.811	7.333.799
Bijdrage activa van derden	1.387.154	0	-57.798	1.329.356
Overige materiele vaste activa	286.860	185.770	-69.288	403.341
Boekwaarde per 31 december	**9.319.694**	**420.700**	**-673.898**	**9.066.496**

De in het boekjaar gedane investeringen staan in het hierna opgenomen overzicht vermeld.

Investeringen maatschappelijk nut	Krediet	Werkelijk t/m 2024	Werkelijk 2025	Werkelijk totaal
Strandrecreatie douches badstranden	12.000	0	11.982	11.982
Ballum Jungleplay 2025			14.405	14.405
Hollum Speelbos: strandjutten 2025			16.820	16.820
Pumptrackbaan	177.000	1.250	142.563	143.813
Openbare ruimte rondom Ons Hol en Ambla		1.696.765	197.256	1.894.021
Parkeerterrein westerlaan	277.500	72.452	27.840	100.292
Putten bluswatervoorziening	52.500	41.024	9.834	50.858
			420.700	

- Enkele speeltoestellen zijn vervangen op basis van het onderhouds- en vervangingsplan dat voor recreatieve voorzieningen wordt bijgehouden;
- In Hollum bij de Aanleg is een pumptrackbaan gerealiseerd;
- In 2025 zijn nog aanvullende kosten gemaakt voor de Voor het inrichten van de openbare ruimte rondom de Ambla en Ons Hol is een apart krediet beschikbaar gesteld, zie hiervoor de toelichting bij investeringen met economisch nut).

Financiële vaste activa

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de financiële vaste activa:

Financiële vaste activa	Boekwaarde 1 januari	Investeringen/ desinvest.	Boekwaarde 31 december
Deelneming(en)	878.507	-34.051	844.456
SVN Startersleningen en Stimuleringsleningen	1.950.000	0	1.950.000
Hypothecaire geldleningen	310.962	-12.572	298.390
Totaal	**3.139.469**	**-46.623**	**3.092.846**

- Deelnemingen betreffen aandelen in bijvoorbeeld Zonnepark Ameland BV, werkkapitaal Volkskredietbank, BNG, Afvalsturing Friesland, Fryslân Miljeu en Stedin. In 2024 is door de gemeenteraad besloten om het aandeelhouderschap van Fryslan Miljeu te beëindigen. In 2025 heeft de verkoop van de aandelen plaatsgevonden.
- Voor het verstrekken van startersleningen en verduurzaamheidsleningen zijn aan SVn (Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten) extra middelen beschikbaar gesteld.
- De post Hypothecaire geldleningen betreft leningen aan personeel, waar op grond van de huidige regelgeving alleen nog op kan worden afgelost.

Vlottende activa

Voorraden

Het onderstaande overzicht geeft de voorraden weer per balansdatum:

Voorraden en onderhanden werk	2024	2025
Bouwgronden in exploitatie	311.573	395.203
Voorraad brandstof vliegveld	40.807	21.200
Wagenborg kaarten voor overtochten	2.193	2.020
Boekwaarde per 31 december	**354.573**	**418.423**

De onderstaande tabel geeft de specificatie en het verloop van de bouwgronden in exploitatie weer:

Bouwgronden in exploitatie	Boekwaarde 1 januari	Kosten en opbrengsten	Verliezen en winsten	Boekwaarde 31 december
Binnendieken, Nes	80.100	1.201	0	81.301
Kwekerij, Nes	14.511	7.795	-6.219	16.087
Smitteweg, Ballum	170.770	-207	37.688	208.251
De Stringen Noord, Ballum	0	234.484	-234.484	0
Trapweg, Hollum	46.192	15.354	28.018	89.564
Totaal	**311.572**	**258.627**	**-174.997**	**395.202**

De kosten en opbrengsten bestaan uit kosten bouwrijp maken en dergelijke, rentetoerekening, verkopen of bijdragen van derden in gemaakte kosten. De verliezen en winsten betreft de voorziene bedragen voor toekomstige verliezen en verwerking van in 2025 gerealiseerde winsten of verliezen.

Een gedetailleerd overzicht van het verloop van grondexploitaties is opgenomen in de paragraaf Grondbeleid.

Uitzettingen met een looptijd korter dan een jaar

Het onderstaande overzicht geeft de specificatie van de uitzettingen met een looptijd korter dan een jaar weer.

Uitzettingen met looptijd korter dan een jaar	2024	2025
Vorderingen op openbare lichamen	1.440.177	1.535.138
Idem i.v.m. schatkistbankieren	12.753.762	16.914.488
Overige vorderingen	863.039	278.101
Voorziening oninbaarheid overige vorderingen	-24.008	-10.000
Boekwaarde per 31 december	**15.032.970**	**18.717.726**

- De vordering op openbare lichamen betreft volledig de te ontvangen compensabele BTW;
- Uitstaande liquide middelen bij 'de schatkist' zijn volgens de voorschriften opgenomen onder deze rubriek uitzettingen;
- De overige vorderingen betreffen openstaande debiteuren. Naar verwachting wordt het grootste gedeelte hiervan begin 2026 afgewikkeld;
- De voorziening voor oninbaarheid van overige vorderingen betreft dubieuze debiteuren.

Overlopende activa

Het onderstaande overzicht geeft de overlopende activa weer.

Overlopende activa	2024	2025
Nog te ontvangen van of vooruitbetaald aan overheidslichamen	217.836	96.356
Overige nog te ontvangen bedragen	5.262.534	5.872.218
Overige vooruitbetaalde bedragen	103.838	72.656
Boekwaarde per 31 december	**5.584.208**	**6.041.229**

De nog te ontvangen bedragen per eind 2025 zijn in onderstaande tabel gespecificeerd.

Specificatie overlopende activa	Overheids-lichaam	Overige	Totaal
Toeristen- en forensenbelasting		5.072.711	5.072.711
Onroerende zaakbelasting		56.857	56.857
Afvalstoffenheffing		5.146	5.146
Reinigingsrechten		48.660	48.660
Rioolheffing		191.914	191.914
Overige nog te ontvangen	96.356	496.929	593.284
Vooruitbetaalde bedragen		72.656	72.656
Boekwaarde per 31 december	**96.356**	**5.944.874**	**6.041.229**

Liquide middelen

Het onderstaande overzicht geeft de liquide middelen weer per balansdatum.

Liquide middelen	2024	2025
Rabobank	908.015	592.391
Bank Nederlandse Gemeente	371.175	631.530
Liquide middelen Regio Deal de Waddeneilanden	15.530.291	11.583.470
Boekwaarde per 31 december	**16.809.480**	**12.807.392**

Omdat gemeente Ameland regiokassier is voor Regio Deal De Waddeneilanden zijn de beschikbare liquiditeiten opgenomen in de administratie van gemeente Ameland. Tegenover deze beschikbare middelen is in de balans een schuld opgenomen onder de ‘Overlopende passiva’.

Passiva

Vaste passiva

Reserves

Het onderstaande overzicht geeft de specificatie en het verloop van de reserves weer.

Reserves	Saldo 1 januari	Toevoeging	Onttrekking	Saldo 31 december
Algemene reserve	2.500.000	0	0	2.500.000
ABR Woningbedrijf	759.857	521.545	0	1.281.402
Politieke ambtsdragers*	0	0	0	0
Onderhoudsfonds wegen	1.185.337	1.360.000	653.007	1.892.330
Onderhoudsfonds gebouwen	2.278.032	470.000	250.278	2.497.754
Onderhoudsfonds havens	59.287	193.800	131.078	122.009
Bestemmingsreserve OPO	457.475	0	457.475	0
Bestemmingsreserve BWS	888.736	0	101.467	787.269
Reserve nieuwbouw De Stelp	3.664.369	0	3.664.369	0
Reserve projecten Waddeneilanden	1.937.500	0	0	1.937.500
Reserve projecten	11.060.472	2.519.610	4.145.692	9.434.390
Totaal	**24.791.064**	**5.064.955**	**9.403.365**	**20.452.654**

** Per 1 januari 2025 als voorziening opgenomen*

- De reserves bestaan uit een algemene reserve en bestemmingsreserves;
- De toevoeging van reserve projecten is het rekeningsaldo 2024 van €2.519.610;
- De Algemene reserve bedraagt op grond van de Nota reserves en voorzieningen €2.500.000;
- De bestemmingsreserves worden gevormd conform door de raad genomen besluiten, of op grond van geldende regelgeving. Ook de onttrekkingen aan reserves vinden plaats binnen deze context;
- Voor overige toelichting op reserves wordt verwezen naar 2.1 Grondslagen waardering en resultaatbepaling.

Voorzieningen

Het onderstaande overzicht geeft de specificatie en het verloop van de voorzieningen weer.

Voorzieningen	Saldo 1 januari	Toevoeging	Onttrekking	Saldo 31 december
Egalisatievoorziening riolering	1.214.682	0	350.000	864.682
Voorziening verlofsparen	144.662	41.630	0	186.293
Voorziening politieke ambtsdragers*	1.456.899	72.000	122.547	1.406.352
Voorziening verliezen grondexploitaties	0	58.940	0	58.940
Totaal	**2.816.243**	**172.570**	**472.547**	**2.516.267**

** Voor 1 januari 2025 was dit een bestemmingsreserve*

- De Egalisatievoorziening riolering is bedoeld om jaarlijks baten en lasten te egaliseren. In 2025 waren de lasten hoger dan de baten, daarom vindt een onttrekking plaats van € 350.000.
- De voorziening verlofsparen is opgenomen in verband met opgebouwde rechten van diverse medewerkers op dit gebied (gespaarde uren, om op een later moment op te nemen of eerder uit dienst te gaan).

Vaste schulden

Het onderstaande overzicht geeft de specificatie en het verloop van de vaste schulden weer.

Vaste schulden	Saldo 1 januari	Nieuwe leningen	Aflossingen	Saldo 31 december
Onderhandse leningen banken	50.098.333	0	1.801.333	48.297.000
Totaal	**50.098.333**	**0**	**1.801.333**	**48.297.000**

Vlottende passiva

Schulden met looptijd korter dan een jaar

Het onderstaande overzicht geeft de schulden met een looptijd korter dan een jaar weer.

Schulden met een looptijd korter dan een jaar	2024	2025
Crediteuren	1.677.740	1.554.500
Belastingen en premies	475.099	443.221
Totaal	**2.152.838**	**1.997.721**

- Het merendeel van de crediteuren, belastingschulden en te betalen premies wordt begin 2026 afgewikkeld.

Overlopende passiva

Het onderstaande overzicht geeft de overlopende passiva weer.

Overlopende passiva	2024	2025
Nog te betalen aan of vooruit ontvangen van openbare lichamen	2.578.492	3.528.907
Overige vooruit ontvangen	271.251	464.561
Overige nog te betalen	134.218	451.195
Liquide middelen Regio Deal	15.530.291	11.583.470
Totaal	**18.514.251**	**16.028.133**

De overlopende passiva betreffen nog te besteden subsidies, diverse verrekeningen TOZO met Bureau Zelfstandigen Friesland en het Rijk, nog te betalen rente, en overige vooruit ontvangen bedragen of nog te betalen bedragen. Afwikkeling vindt naar verwachting grotendeels plaats in 2026.

Daarnaast zijn liquide middelen ontvangen van het Rijk voor de Regio Deal de Waddeneilanden, omdat de gemeente Ameland regiokassier is. Dit geld zal de komende jaren worden uitgegeven en verantwoord.

Het overzicht van de van Nederlandse en Europese overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren ziet er als volt uit (zie volgende pagina):

Overzicht uitkeringen met specifiek bestedingsdoel				
Het Rijk	**Saldo 1 januari**	**Ontvangen bedragen**	**Besteed/ terugbetaald**	**Saldo 31 december**
Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid	0	3.539	3.539	0
Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB)	0	64.000	64.000	0
Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023	64.496	0	0	64.496
Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2022	0	694	0	694
Onderwijsroute 2022_ deel gemeente	3.425	3.265	3.425	3.265
Regeling specifieke uitkering stimulering sport (accommodatie sport)	81.763	66.140	103.413	44.490
Spec. Uitlk. Sport en bewegen, gezondheidsbevordering, culttuurparticipatie en soc. Basis 2023-206	4.449	91.053	81.949	13.553
SPUK IZA 2024 (Integraal Zorgakkoord, via gemeente Smallingerland	0	115.994	115.994	0
Aanpak energiearmoede	107.185	0	0	107.185
Regeling verduurzaming slecht geïsoleerde woningen....Nat. Isolatieprogramma	571.074	248.945	20.558	799.461
Tijdelijke reg. Capaciteit dec. Overheden voor klimaat- en energiebeleid (CDOKE)	82.764	344.978	207.717	220.024
Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne	70.120	0	70.120	0
Quick Win fase 2 GWA	610.000	0	610.000	0
Provincie Fryslân	**Saldo 1 januari**	**Ontvangen bedragen bedragen**	**Besteed/ terugbetaald**	**Saldo 31 december**
Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021-2027 (SiSa tussen mede-overheden)	108.804	0	0	108.804
Subsidie DOM methode	22.500	0	0	22.500
Archeologische verwachtingskaart	30.000	0	0	30.000
Europa	**Saldo 1 januari**	**Ontvangen bedragen bedragen**	**Besteed/ terugbetaald**	**Saldo 31 december**
Subsidie IANOS	236.427	0	0	236.427
Overig	**Saldo 1 januari**	**Ontvangen bedragen bedragen**	**Besteed/ terugbetaald**	**Saldo 31 december**
Subsidie pumptrackbaan	32.000	0	32.000	0
Vliegwielbijdrage laaggeletterdheid	10.000	0	0	10.000
Totaal	**2.035.007**	**938.608**	**1.312.715**	**1.660.900**

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Gemeente Ameland beschikt over een krediet in een rekeningcourantfaciliteit van € 1,6 miljoen bij de Bank Nederlandse gemeenten.

Gemeente Ameland staat samen met Wetterskip Fryslân garant voor een door het Energiepark Ballumerbocht B.V. aangetrokken geldlening.

2.4 Financieel overzicht baten en lasten

Totaal programma's

Exploitatie	Primaire begroting 2025	Prognose 2025	Jaarrekening 2025
1 Bestuur			
Lasten	2.764.054,00	2.830.147,17	2.919.163,98
Baten	253.000,00	286.424,00	476.074,47
Totaal 1 Bestuur	**-2.511.054,00**	**-2.543.723,17**	**-2.443.089,51**
2 Sociaal Domein			
Lasten	4.557.998,30	15.111.537,58	15.024.224,64
Baten	351.600,00	3.328.985,00	3.588.616,38
Onttrekkingen	0,00	0,00	0,00
Totaal 2 Sociaal Domein	**-4.206.398,30**	**-11.782.552,58**	**-11.435.608,26**
3 Onderwijs			
Lasten	3.515.322,68	2.651.221,68	2.971.206,04
Baten	2.969.397,00	2.065.238,00	2.516.968,35
Totaal 3 Onderwijs	**-545.925,68**	**-585.983,68**	**-454.237,69**
4 Fysieke Leefomgeving			
Lasten	8.956.870,04	9.512.341,73	8.597.812,14
Baten	262.900,00	302.900,00	888.992,95
Totaal 4 Fysieke Leefomgeving	**-8.693.970,04**	**-9.209.441,73**	**-7.708.819,19**
5 Economie			
Lasten	455.595,06	381.545,06	389.890,90
Baten	12.000,00	12.000,00	15.678,55
Totaal 5 Economie	**-443.595,06**	**-369.545,06**	**-374.212,35**
6 Duurzaamheid			
Lasten	248.287,97	408.507,97	680.772,78
Baten	5.000,00	397.395,00	414.344,20
Totaal 6 Duurzaamheid	**-243.287,97**	**-11.112,97**	**-266.428,58**
7 Volkshuisvesting			
Lasten	2.897.196,23	2.644.333,41	2.347.151,09
Baten	2.681.216,42	2.681.216,42	2.947.349,22
Totaal 7 Volkshuisvesting	**-215.979,81**	**36.883,01**	**600.198,13**
8 Overhead			
Lasten	5.235.279,14	6.003.540,43	5.764.760,73
Baten	36.800,00	38.200,00	63.613,66
Totaal 8 Overhead	**-5.198.479,14**	**-5.965.340,43**	**-5.701.147,07**
9 Dekkingsmiddelen			
Lasten	1.204.212,46	592.754,83	92.945,68
Baten	22.628.149,00	23.373.651,00	23.736.385,57
Onttrekkingen	2.678.554,00	9.889.019,00	8.844.423,62
Stortingen	2.043.800,00	2.239.098,00	2.545.345,00
Totaal 9 Dekkingsmiddelen	**22.058.690,54**	**30.430.817,17**	**29.942.518,51**
Gerealiseerd resultaat	**0,54**	**0,56**	**2.159.173,99**

2.5 Toelichting baten en lasten

De jaarrekening over 2025 sluit af met positief saldo van **€ 2.159.174** (2024 € 2.519.610).

In vergelijking met een begroot saldo van € 1.415.616 na de laatste begrotingswijziging van 2025, is er sprake van een voordelig verschil van € 743.558.

Saldo begroting en jaarrekening	
Begroting 2025	1.415.616
Jaarrekening 2025	2.159.174
Totaal	**743.558**

Hierna worden per programma de grotere verschillen aangegeven die ten grondslag liggen aan dit voordelige resultaat. Bovendien wordt (waar mogelijk) aangegeven in hoeverre er sprake is van structurele, dan wel incidentele verschillen. Ook wordt een korte toelichting gegeven op de oorzaken van de verschillen.

Bestuur

Activiteitengroep Bestuur				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	1.649.586	1.690.526	1.753.840	-63.314
Baten	194.900	228.324	415.645	187.321
Saldo	**-1.454.686**	**-1.462.202**	**-1.338.194**	**124.007**

Het voordelige verschil van € 124.007 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Leges burgerzaken — Voordeel **incidenteel** — 31.815

Voor zowel leges voor rij- en reisdocumenten, bevolkingsadministratie en burgerlijke stand gelden hogere opbrengsten in 2025. Het is lastig om aantallen nauwkeurig te schatten.

Bijdragen derden in uitgevoerde werkzaamheden — Voordeel **structureel** — 32.941

Dit betreft de vergoeding voor uitgevoerde werkzaamheden voor andere eilanden, waaraan dienstverleningsovereenkomsten ten grondslag liggen. Vanwege deze overeenkomsten is de positieve afwijking van de raming structureel.

Activiteitengroep Openbare orde en veiligheid				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	1114468	1.139.621	1.165.324	-25.703
Baten	58.100	58.100	60.429	2.329
Saldo	**-1.056.368**	**-1.081.521**	**-1.104.895**	**-23.374**

Het nadelige verschil van € 23.374 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Toegerekende salariskosten binnendienst — Nadeel **incidenteel/ structureel** — -13.354

Door meer toegerekende uren is er sprake van een nadelig verschil.

Eenmalige lasten — Nadeel **incidenteel** — -12.906

Betreft niet begrote kosten voor juridische advisering, communicatie en dergelijke die zijn gemaakt in het kader van de traditie begin december.

Sociaal Domein

Activiteitengroep Algemene voorzieningen				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	1.924.829	12.326.118	12.378.741	-52.623
Baten	69.100	2.910.724	3.056.717	145.993
Saldo	**-1.855.729**	**-9.415.394**	**-9.322.024**	**93.370**

Het voordelige verschil van € 93.370 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Toegerekende salariskosten binnendienst — Voordeel **incidenteel/ structureel** — 80.220

Door minder toegerekende uren aan Algemene voorzieningen is er sprake van voordelig verschil.

Gas- en elektriciteitsverbruik — Voordeel **incidenteel** — 51.872

Aan de energieleverancier zijn tot dusver alleen voorschotten betaald voor gas en elektriciteit voor alle gemeentelijke gebouwen. Op de balans is een schuld opgenomen voor een mogelijke afrekening. Binnen Algemene voorzieningen betreft het de sportaccommodaties.

Noodopvang vluchtelingen — Nadeel **incidenteel** — -28.694

Betreft de niet begrote kosten van huur opvanglocaties en sociale uitkeringen voor Oekraïense vluchtelingen.

Rijksbijdragen specifiek — Voordeel **incidenteel** — 122.617

Betreft niet begrote, specifieke uitkeringen van het rijk (SPUK) voor de kosten van noodpvang vluchtelingen en SPUK Stimulering sport.

Eenmalige lasten Ambla — Nadeel **incidenteel** — -133.693

In 2025 is de Ambla in gebruik genomen. De financiële afwikkeling vindt dan ook plaats in de jaarrekening van 2025. Ten opzichte van de Kadernota 2025, zijn nog enkele aanvullende kosten gemaakt voor de sport/bouw van Ambla. In november is de gemeenteraad hier middels een notitie over afrekening van de bouwkosten hier al over geïnformeerd. Ten opzichte van het beschikbaar gestelde totaalkrediet van € 24.001.876 blijft er sprake van een financieel voordelig verschil. Het effect op de exploitatie is nihil, omdat hier een onttrekking aan de Reserve Nieuwbouw Stelp en Reserve Projecten tegenover staat.

Rijksvergoeding peuterspeelzalen — Nadeel **incidenteel** — -65.000

Abusievelijk is de rijksbijdrage voor peuterspeelzalen dubbel geraamd. Hierdoor ontstaat ten opzichte van de begroting een nadeel.

Externe inhuur onderzoek sportveld Hollum — Nadeel **incidenteel** — -10.972

Op verzoek van de gemeenteraad heeft onderzoek plaatsgevonden naar een toekomstbestendige oplossing voor de sportvelden in Hollum. Deze onderzoekskosten waren onderdeel van het project Ambla, maar zijn hier per abuis geboekt als incidentele lasten, en dus niet meegenomen in de financiële afwikkeling van Ambla.

Activiteitengroep Maatschappelijke ondersteuning (wmo)				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	1.047.507	1.084.085	1.033.443	50.643
Baten	22.000	124.261	205.806	81.545
Saldo	**-1.025.507**	**-959.824**	**-827.637**	**132.187**

Het voordelige verschil van € 132.187 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Wmo kosten woningaanpassingen en vervoer — Voordeel **incidenteel** — 54.364

Vooral de kosten voor vervoer (via JoBinder) blijken zo'n € 28.000 lager te zijn uitgekomen dan begroot. Daarnaast zijn minder kosten gemaakt voor woningaanpassingen (ongeveer € 27.000).

Zorgkosten wmo — Nadeel **incidenteel/ structureel** — -51.723

De kosten van vooral huishoudelijke hulp zijn fors hoger uitgekomen dan begroot. Omdat de zorgvraag moeilijk te voorspellen is, zeker voor een kleine gemeente, blijkt het begroten van deze posten lastig.

Rijksbijdrage specifiek — Voordeel **incidenteel** — 111.110

Vanuit het ministerie van VWS worden middelen beschikbaar gesteld voor het Integraal Zorgakkoord (IZA). In Friesland is hiervoor een plan opgesteld (FrIZA) om de transformatie van zorg naar gezondheid te realiseren. Gemeente Ameland heeft in 2025 wederom middelen ontvangen voor lokale aanjagers van dit plan en voor de uitvoering van enkele specifieke thema's. Vanaf 2023 stelt het Rijk daarnaast de Brede SPUK beschikbaar. Dit betreffen incidentele middelen voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en sociale basis. De volledige incidentele baten zijn geboekt binnen deze activiteitengroep. Naast enkele incidentele lasten binnen deze activiteitengroep, zijn er ook nog andere incidentele lasten op andere activiteitengroepen wat zorgt voor een voordeel binnen de activiteitengroep Maatschappelijke ondersteuning.

Inkomensbijdrage hoofdlijnenakkoord GGZ — Voordeel **incidenteel** — 14.271

In 2025 zijn middelen ontvangen voor het hoofdlijnakkoord GGZ. Dit is gericht op het leveren van passende geestelijke zorg, het verminderen van wachtlijsten en het versterken van de arbeidsmarkt. Onze aanpak is al geregeld in de subsidieverlening aan Sociaal Werk Ameland, deze kosten staan onder de activiteitengroep Algemene voorzieningen. Deze middelen incidenteel en niet begroot, dus vandaar een voordeel.

Activiteitengroep Jeugdhulpwet				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	480.204	551.072	495.016	56.056
Baten	0	0	0	0
Saldo	**-480.204**	**-551.072**	**-495.016**	**56.056**

Het voordelige verschil van € 56.056 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Individuele voorzieningen jeugd — Nadeel — -53.322

De kosten van individuele voorzieningen (maatwerk via zorginstelling, pgb's) zijn hoger dan begroot. Dit heeft onder meer te maken met de toename van kosten van individuele behandeltrajecten. Daarnaast is het aantal hulpvragen en de 'omvang' van de zorg nooit exact in te schatten, met als gevolg jaarlijks toch wel enigszins 'schommelende' bedragen.

incidenteel/ structureel

Inkomensoverdrachten — Voordeel — 74.064

Dit betreft onder meer de bijdragen aan gecertificeerde instellingen, die via centrumgemeente Leeuwarden worden verrekend. Onder meer afrekeningen over voorgaande jaren leiden tot een voordelig verschil.

incidenteel/ structureel

Toegerekende salariskosten binnendienst — Voordeel — 25.357

Door minder toegerekende uren aan Jeugdhulpwet is er sprake van voordelig verschil.

incidenteel/ structureel

Activiteitengroep Participatiewet				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	607.265	629.600	612.105	17.495
Baten	260.000	294.000	320.769	26.769
Saldo	**-347.265**	**-335.600**	**-291.336**	**44.264**

Het voordelige verschil van € 44.264 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Loonkostensubsidies in kader participatiewet — Voordeel — 17.015

Door onder andere natuurlijk verloop (pensionering) is de groep deelnemers iets kleiner dan voorgaande jaren en hiermee nemen de hoogte van loonkostensubsidies af.

incidenteel

Aflossing BBZ — Voordeel — 26.784

Er is een aflossing ontvangen in het kader van Besluit bijstand zelfstandigen.

incidenteel

Activiteitengroep Sportevenementen				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	14.560	14.560	11.191	3.369
Baten	0	0	0	0
Saldo	**-14.560**	**-14.560**	**-11.191**	**3.369**

Binnen deze activiteitengroep is geen sprake van bijzonderheden.

Activiteitengroep Musea en culturele voorzieningen				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	483.633	506.102	493.730	12.372
Baten	500	0	5.325	5.325
Saldo	**-483.133**	**-506.102**	**-488.405**	**17.697**

Het voordelige verschil van € 17.697 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Torens — Voordeel — 10.298
Er is een instandhoudingsbijdrage ontvangen vanuit de Rijksdienst voor cultureel erfgoed. Daarnaast is er minder onderhoud uitgevoerd dan aanvankelijk was begroot. **incidenteel**

Onderwijs

Activiteitengroep Openbaar primair en voortgezet onderwijs				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	2.977.732	2.073.911	2.489.144	-415.233
Baten	2.906.497	2.002.338	2.451.329	448.991
Saldo	**-71.235**	**-71.573**	**-37.815**	**33.758**

Het voordelige verschil van € 33.758 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Toegerekende salariskosten binnendienst — Voordeel **structureel** — 18.593

Door minder toegerekende uren aan Openbaar primar en voortgezet onderwijs is er sprake van voordelig verschil.

Opbrengst ondersteuning primair onderwijs — Voordeel **incidenteel** — 11.601

Na bestuurlijke fusie per ingang van 2025 is ook de administratieve ondersteuning van de bestuurscommissie openbaar onderwijs door gemeente Ameland beëindigd. Conform overeenkomst is voor de werkzaamheden begin 2025 ter overheveling en afronding eenmalig nog een bijdrage ontvangen door de stichting.

Activiteitengroep Lokaal onderwijsbeleid				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	537.590	577.310	482.062	95.248
Baten	62.900	62.900	65.640	2.740
Saldo	**-474.690**	**-514.410**	**-416.422**	**97.988**

Het voordelige verschil van € 97.988 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Toegerekende salariskosten binnendienst — Voordeel **incidenteel/ structureel** — 28.027

Door minder toegerekende uren is er sprake van een voordelig verschil.

Externe deskundigen — Voordeel **incidenteel** — 44.720

In de loop van 2025 zijn afspraken gemaakt voor het structureel uitbesteden van werkzaamheden op het gebied van leerplicht. Facturatie door de Gemeente Leeuwarden heeft nog niet plaatsgevonden en per abuis is er geen rekening gehouden met een kortlopende schuld op de balans. Dit zorgt voor een incidenteel voordeel.

Fysieke leefomgeving

Activiteitengroep Infrastructuur				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	4.293.568	4.375.599	3.510.047	865.552
Baten	106.000	106.000	466.972	360.972
Saldo	**-4.187.568**	**-4.269.599**	**-3.043.075**	**1.226.524**

Het voordelige verschil van € 1.226.524 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Toegerekende salariskosten binnendienst — Voordeel **incidenteel/ structureel** — 134.701

Door minder toegerekende uren op Infrastructuur is er sprake van een voordelig verschil.

Onderhoudskosten wegen ten laste van fonds — Voordeel **incidenteel** — 353.993

Vooral het doorschuiven van onderhoudswerkzaamheden wegen naar 2026, leidt tot een groot voordelig verschil in onderhoudskosten. Omdat meer- of minderkosten worden verrrekend met onderhoudsfondsen is het effect op de totale exploitatie nihil.

Beeldkwaliteit impuls bestratingsmateriaal — Voordeel **incidenteel** — 191.500

In de kadernota 2024 is € 1.450.000 beschikbaar gesteld voor de aanschaf van stenen voor impuls kwaliteit bestratingsmateriaal in de dorpskernen, zodat er een uniform straatbeeld ontstaat. Het bedrag van € 1.450.000 is in de meerjarenbegroting gelijkmatig verdeeld. In de praktijk wordt waar mogelijk gecombineerd met werkzaamheden uit het beheerplan wegen, dus wijken de realisatiekosten door de jaren heen af.

Sloop van de Stelp — Voordeel **incidenteel** — 318.634

De kosten voor de sloop van de oude locatie Stelp waren volledig voorzien in 2025. Aangezien een gedeelte van de werkzaamheden nog in 2026 heeft plaatsgevonden, geeft dit een voordeel in de jaarrekening op deze activiteitengroep. Tegenover deze kosten een onttrekking aan de Reserve Projecten staat (wat valt onder de activiteitengroep 'Dekkingsmiddelen', wat betekent dat het effect nihil is op de exploitatie.

Bijdrage in exploitatie Ameland Warmtelevering BV — Voordeel **incidenteel** — 20.000

In de begroting is rekening gehouden met een structurele bijdrage in de negatieve exploitatie van de Ameland Warmtelevering BV. Aangezien er nog geen jaarrekeningcijfers over 2025 bekend zijn van de BV, is er sprake van een voordeel in de jaarrekening van de gemeente.

Onderhoud jachthaven — Voordeel **incidenteel** — 27.402

Ten opzicht van het onderhoudsplan havens zijn minder onderhoudskosten gemaakt dan begroot. In 2026 worden opnieuw inspecties uitgevoerd, en naar aanleiding daarvan wordt bepaald welke onderhoudswerkzaamheden uit het vastgestelde onderhoudsplan worden opgepakt. Meer of minderkosten worden verrekend met het onderhoudsfonds, dus het effect op de exploitatie is nihil.

Onderhoud watergangen — Nadeel — -17.924

Begroting voor dagelijks onderhoud van het maaien van sloten is nog gebaseerd op historische gegevens. Doordat de kosten jaarlijks stijgen, is hier sprake van een nadeel.

structureel

Onderhoud riolering — Voordeel — 294.483

Bij onderhoudskosten voor riolering zien we een fors voordeel. Ten opzichte van het jaarplan riolering zijn een heel aantal werkzaamheden verschoven naar komende jaren. Omdat voor riolering een egalisatievoorziening geldt waarbij baten en lasten geëgaliseerd worden, is het effect op de exploitatie nihil

incidenteel

Onttrekking egalisatievoorziening riolering — Nadeel — -181.500

De mutatie van deze voorziening zorgt er voor dat de baten en de lasten van de activiteit riolering jaarlijks in balans zijn. De lagere kosten van riolering zoals dagelijks onderhoud en afschrijvingen zorgen ervoor dat niet het begrote bedrag van € 531.000 onttrokken hoeft te worden uit de egalisatievoorziening, maar slechts een bedrag van € 350.000.

incidenteel

Activiteitengroep Openbare ruimte				
	Begroting 2025	**Begroting 2025 na wijz.**	**Jaarrekening 2025**	**Verschil**
Lasten	2.062.829	2.192.791	2.027.223	165.568
Baten	100	100	136	36
Saldo	**-2.062.729**	**-2.192.691**	**-2.027.087**	**165.604**

Het voordelige verschil van € 165.604 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Toegerekende salariskosten binnen- en buitendienst — Voordeel — 54.283

Door minder toegerekende uren is er sprake van een voordelig verschil.

incidenteel/ structureel

Toegerekende kosten materiaal/materieel — Voordeel — 22.614

Door minder toegerekende uren door de buitendienst is er sprake van een voordelig verschil.

incidenteel

Paardenbak Buren — Voordeel — 29.798

De vernieuwing en het onderhoud van de paardenbak in Buren was helemaal voorzien in 2025. Omdat een gedeelte van de werkzaamheden nog in 2026 heeft plaatsgevonden, is er sprake van een voordeel.

incidenteel

Dagelijks onderhoud — Nadeel — -39.249

Voor het bestrijden van iepziekte blijkt regelmatig inhuur van materieel nodig, waardoor de kosten oplopen. Daarnaast hebben zich een aantal grotere onderhoudsposten voor speeltoestellen voorgedaan, waardoor sprake van een overschrijding.

structureel

Afschrijvingen — Voordeel — 35.664

Omdat enkele voor 2025 begrote investeringen nog niet hebben plaatsgevonden waaronder filters en pompen bij De Vleijen, is er sprake van een voordelig verschil in afschrijvingslasten.

incidenteel

Externe deskundigen — Voordeel — 36.000

Zowel de inhuur van externe expertise voor het opstellen van een LIOR als het actualiseren van de lijst met beschermde bomen heeft niet plaatsgevonden in 2025. Deze werkzaamheden worden naar verwachting in 2026 uitgevoerd. Dit zorgt voor een voordeel.

incidenteel

Activiteitengroep Afval en milieu				
	Begroting 2025	**Begroting 2025 na wijz.**	**Jaarrekening 2025**	**Verschil**
Lasten	1.839.181	1.871.722	1.873.226	-1.504
Baten	151.800	191.800	160.191	-31.609
Saldo	**-1.687.381**	**-1.679.922**	**-1.713.035**	**-33.113**

Het nadelige verschil van € 33.113 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Toegerekende salariskosten binnendienst en buitendienst — Voordeel — 44.577

Door minder toegerekende uren is er sprake van een voordelig verschil.

incidenteel/ structureel

Kosten afvalverwijdering algemeen — Nadeel — -46.877

De tarieven van Omrin voor zowel huishoudelijk afval en bedrijfsafval zijn gestegen. Dit heeft vooral te maken met wettelijk opgelegde toeslagen. Per abuis is hier in de begrotingswijziging geen rekening mee gehouden.

incidenteel

Dagelijks onderhoud — Nadeel — -17.505

Afhankelijk van de noodzaak om meer of minder onderhoud uit te voeren, kapotte containers te vervangen en dergelijke fluctueren de kosten van dagelijks onderhoud jaarlijks.

incidenteel

Afvalinzameling landbouwfolie — Nadeel — -11.671

Deze kostenstijging wordt veroorzaakt doordat sinds 2024 de reguliere inzamelauto geen landbouwfolie meer kan verwerken. Aparte inzameling zorgt voor stijgende kosten, waar in de begroting nog geen rekening mee was gehouden.

incidenteel

Kosten glasinzameling — Nadeel — -14.236

Doordat er meermaals een afkeuring van vlakglas plaatsgevonden heeft, zijn er onvoorziene kosten ontstaan die leiden tot een overschrijding.

incidenteel

Opstellen beheer- en onderhoudsplan — Voordeel — 13.219

Voor het opstellen van een actueel beheer- en onderhoudsplan voor afvalinzameling en reiniging is bij de Kadernota budget beschikbaar gesteld. De werkzaamheden zijn in 2025 nog niet afgerond, daardoor is er sprake van een

incidenteel

Inkomensoverdrachten FUMO — Voordeel — 32.667

FUMO voert taken uit op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht. Een aantal taken collectief, en een aantal taken individueel voor gemeenten. Door een positieve afrekening van de werkelijke uren over zowel nog 2024 als 2025 voor de individuele taken is er sprake van een voordeel in de

incidenteel

Verkoop aandelen Fryslân Miljeu — Nadeel — -39.418

Door verzelfstandiging is geconcludeerd dat aandeelhouderschap voor gemeente Ameland niet langer passend is bij de N.V. Fryslan Miljeu. De verkoop van de aandelen leidt tot een eenmalig verlies van € 19.314. Daarnaast is minder dividend ontvangen dan aanvankelijk rekening mee was gehouden bij de Kadernota 2025.

incidenteel

Activiteitengroep Ruimtelijke ordening				
	Begroting 2025	**Begroting 2025 na wijz.**	**Jaarrekening 2025**	**Verschil**
Lasten	761.291	1.072.230	1.187.316	-115.086
Baten	5.000	5.000	261.830	256.830
Saldo	**-756.291**	**-1.067.230**	**-925.486**	**141.744**

Het voordelige verschil van € 141.744 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Toegerekende salariskosten binnendienst — Voordeel — 125.097

Door minder toerekening van salariskosten door de binnendienst ontstaat een voordeel. **incidenteel**

Grondexploitaties — Voordeel — 19.924

De voorgeschreven administratieve verwerking van baten en lasten van grondexploitaties, leidt in 2025 tot een negatief saldo op deze exploitaties (€233.937). Omdat voor het verlies van de grondexploitaitie van de Stringen reeds een verlies was begroot en enkele meevallende posten niet waren begroot, ontstaat er ten opzichte van de begroting een voordeel. Een inhoudelijke toelichting is opgenomen in de paragraaf Grondbeleid. **incidenteel**

Economie

Activiteitengroep Toerisme				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	419.195	381.045	389.391	-8.346
Baten	12.000	12.000	15.679	3.679
Saldo	**-407.195**	**-369.045**	**-373.712**	**-4.667**

Binnen deze activiteitengroep is geen sprake van bijzonderheden.

Activiteitengroep Overige sectoren				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	36.400	500	500	0
Baten	0	0	0	0
Saldo	**-36.400**	**-500**	**-500**	**0**

Binnen deze activiteitengroep is geen sprake van bijzonderheden.

Duurzaamheid

Activiteitengroep Energietransitie				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	284.288	408.508	680.773	-272.265
Baten	5.000	397.395	414.344	16.949
Saldo	**-279.288**	**-11.113**	**-266.429**	**-255.316**

Het nadelige verschil van € 255.316 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Toegerekende salariskosten binnendienst — Nadeel **incidenteel/ structureel** — -28.485

Door meer toegerekende uren dan begroot is er sprake van een nadelig verschil.

Externe deskundigen IANOS projecten — Nadeel **incidenteel** — -202.408

Het Europese project IANOS vraag in de begeleiding de nodige externe expertise. Tegenover deze kosten staat een te ontvangen Europese subsidie. Begin 2026 vindt hiervoor een accountantscontrole plaats, en daarop volgt de vaststelling. Voorzichtigheidshalve is in de jaarrekening geen rekening gehouden met de baten, maar worden deze pas in de exploitatie geboekt wanneer vaststelling heeft plaatsgevonden. Dit is naar alle waarschijnlijkheid in 2026.

Volkshuisvesting

Activiteitengroep Gemeentelijk Woningbedrijf Ameland				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	2.708.196	2.607.556	2.257.919	349.637
Baten	2.681.216	2.681.216	2.947.349	266.133
Saldo	**-26.980**	**73.660**	**689.430**	**615.770**

Het voordelige verschil van € 615.770 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Toegerekende salariskosten binnendienst — Nadeel — -50.244

Door meer toegerekende uren dan begroot is er sprake van een nadelig verschil.

incidenteel/ structureel

Onderhoud, vervanging badkamers, c.v.'s, etc. — Voordeel — 223.879

Voor dagelijks onderhoud, planmatig onderhoud en vervanging badkamers en dergelijke zijn gemiddelde bedragen voor meerdere jaren geraamd. In werkelijkheid schommelen deze uitgaven logischerwijze nogal, mede afhankelijk van huurmutaties waardoor de mogelijkheid ontstaat om zaken aan te pakken.

incidenteel/ structureel

Eenmalige lasten — Voordeel — 293.008

In 2025 is in de begroting reeds rekening gehouden met de onrendabele top van het project Paasduinweg. Echter is in 2025 dit project niet afgerond en heeft dus ook geen financiële afwikkeling plaatsgevonden. Dit leidt tot een eenmalig voordeel in de jaarrekening (€ 350.000). Daarnaast worden onder eenmalige lasten plattegrondsaanpassingen en duurzaamheidsmaatregelen verantwoord. Hier is een overschrijding van de kosten van € 56.992.

incidenteel

Huren — Voordeel — 156.071

Geconcludeerd kan worden, dat de huuropbrengsten voor het gemeentelijk Woningbedrijf te voorzichtig zijn geraamd. Hierdoor ontstaat een voordeel in de jaarrekening.

structureel

Activiteitengroep Volkshuisvestingsbeleid				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	189.000	36.767	89.233	-52.466
Baten	0	0	0	0
Saldo	**-189.000**	**-36.767**	**-89.233**	**-52.466**

Het nadelige verschil van € 52.466 wordt door de volgende post veroorzaakt:

Externe deskundigen — Nadeel — -52.466

Voor advisering door externe expertise op het gebied van projectbegeleiding bij woningbouwopgaven wordt in de begroting rekening gehouden bij het product 'Bestuursondersteuning' onder de activiteitengroep 'Overhead'. De werkelijke kosten zijn hier terecht gekomen, wat leidt tot een nadeel op de activiteitengroep 'Volkshuisvestingsbeleid'.

incidenteel

Overhead

Overhead				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	5.235.279	6.003.540	5.764.761	238.779
Baten	36.800	38.200	63.614	25.414
Saldo	**-5.198.479**	**-5.965.340**	**-5.701.147**	**264.193**

Het voordelige verschil van € 264.193 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Vrijval WW PAWW-fonds — Voordeel **incidenteel** — 20.381

Met ingang van 1 januari 2024 is de bijzondere uitkering gekoppeld aan specifieke ziekteomstandigheden uit de CAO verdwenen. Omdat er nu geen sprake meer is van lopende ziektegevallen van vóór 1 januari 2024 die eventueel aanspraak hadden kunnen maken, is het gereserveerde bedrag voor deze bijzonder uitkering vrijgevallen.

Salariskosten bestuursondersteuning — Voordeel **incidenteel/ structureel** — 260.664

Er zijn in 2025 minder uren toegeschreven aan Bestuursondersteuning dan begroot. Daarnaast wordt in de begroting ook de tijdelijk niet aan organisatieonderdelen toegedeelde formatie binnen de gehele organisatie hier geraamd. Daar staan per definitie geen werkelijke salariskosten tegenover, dus leidt tot een aanvullend voordeel op deze post.

Inkopen ICT en onderhoud softwarepakketten — Nadeel **incidenteel** — -64.741

De kosten voor de inkopen ICT van SSC Leeuwarden (via GR De waddeneilanden) en onderhoud van softwarepakketten zijn hoger uitgekomen dan begroot.

Personeel derden — Nadeel **incidenteel** — -28.865

Ten opzichte van de begroting is er sprake van hogere kosten. Dit heeft vooral te maken met openstaande vacatures die lastig blijken in te vullen.

Bijscholing en cursussen — Voordeel **incidenteel** — 49.064

Het uitgangspunt is dat het begrote opleidingsbudget 2% van de loonkosten bedraagt. In 2025 ontstaat hier een voordeel ten opzichte van deze begroting € 168.000). Deze kosten fluctueren jaarlijks, omdat het ene jaar meer opleidingstrajecten worden gevolgd dan andere jaren.

Dekkingsmiddelen

Activiteitengroep Gemeentefonds				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	0	0	0	0
Baten	11.643.614	12.258.906	12.355.561	96.655
Saldo	**11.643.614**	**12.258.906**	**12.355.561**	**96.655**

Het voordelige verschil van € 96.655 wordt als volgt veroorzaakt:

Algemene uitkering 2025 — Voordeel — 96.655

Voor het lopende begrotingsjaar is er sprake van een iets hogere uitkering dan begroot, waarschijnlijk door de effecten van de decembercirculaire. Omdat deze effecten bij de slotwijziging nog niet bekend waren, kon hiermee geen rekening worden gehouden.

incidenteel/ structureel

Activiteitengroep Belastingen				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	221.597	221.597	215.649	5.948
Baten	7.813.242	7.808.357	8.126.185	317.828
Saldo	**7.591.645**	**7.586.760**	**7.910.536**	**323.776**

Het voordelige verschil van € 323.776 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Externe deskundigen — Nadeel — -30.171

Per 2026 heeft Gemeente Leeuwarden de volledige werkzaamheden voor herwaardering WOZ overgenomen. In 2025 zijn hier al voorbereidende werkzaamheden voor getroffen, wat leidt tot een overschrijding van de kosten.

structureel

Toeristenbelasting — Voordeel — 344.897

Zowel voor hotels, vakantieonderkomens, mobiele onderkomens en kampeerboerderijen geldt een hogere opbrengst dan begroot. De raming vooral voor vakantieonderkomens blijkbaar aan de voorzichtige kant, want deze opbrengst is niet alleen ten opzichte van de begroting maar ook ten opzichte van 2024 een stuk hoger.

incidenteel

Forensenbelasting — Nadeel — -10.610

Niet alleen ten opzichte van de begroting, maar ook in vergelijking met 2024 blijken de opbrengsten wat lager dan begroot.

structureel

Activiteitengroep Retributies				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	7.801	7.801	2.360	5.441
Baten	2.725.855	2.786.250	2.748.813	-37.437
Saldo	**2.718.054**	**2.778.449**	**2.746.453**	**-31.994**

Het nadelige verschil van € 31.994 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Rioolheffing — Nadeel -21.239

Het waterverbruik blijkt in 2025 lager te zijn ten opzichte van eerdere jaren. Het geschatte waterverbruik waar op voorhand mee was gerekend bleek dan ook te hoog, dus in 2025 hebben correcties plaatsgevonden. Minder waterverbruik zorgt

incidenteel

Leges omgevingsvergunningen — Nadeel -17.632

Voor de meeropbrengsten ten opzichte van de begroting is geen bijzondere verklaring te geven. Waarschijnlijk is deze opbrengst iets te laag ingeschat.

incidenteel

Activiteitengroep Huren en pachten				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	0	0	0	0
Baten	292.438	292.438	254.168	-38.270
Saldo	**292.438**	**292.438**	**254.168**	**-38.270**

Het nadelige verschil van € 38.270 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Huren accommodaties — Nadeel 38.010

Per abuis zijn opbrengsten voor de huur van accommodaties sport verantwoord onder de activiteitengroep 'Algemene voorzieningen'. Daarnaast heeft een administratieve interne verrekening voor huur van de accommodatie door Sociaal Werk in Hollum niet plaatsgevonden. Beide heeft op de exploitatie een nihil effect.

incidenteel

Activiteitengroep Overige inkomsten en uitgaven				
	Begroting 2025	Begroting 2025 na wijz.	Jaarrekening 2025	Verschil
Lasten	2.170.155	1.186.839	2.420.283	-1.233.444
Baten	2.831.554	10.116.719	9.096.082	-1.020.637
Saldo	**661.399**	**8.929.880**	**6.675.799**	**-2.254.081**

Het nadelige verschil van € 2.254.081 wordt onder meer door de volgende posten veroorzaakt:

Rentekosten kortlopende geldleningen In de loop van 2023 is langlopende financiering aangetrokken in verband met onder meer de bouw van Ambla. Door een aanmerkelijk gunstiger verloop van de liquiditeitspositie dan destijds ingeschat, is het mogelijk om overtollige geldmiddelen te 'parkeren' bij de schatkist (het zogenaamde schatkistbankieren). In 2025 ijlt dit als het ware nog na, waardoor sprake van een financieel voordeel.	Voordeel **incidenteel**	61.315
Afrekening OVEF Aan de energieleverancier zijn tot dusver alleen voorschotten betaald voor gas en elektriciteit voor alle gemeentelijke gebouwen. Dit geldt voor zowel 2024 als 2025. Op de balans is een nog te betalen bedrag opgenomen voor een mogelijke afrekening. Omdat het onmogelijk is om op voorhand per gemeentelijk gebouw, en dus per activiteit in de begroting, de afrekening te bepalen, is onder 'onvoorziene baten en lasten' een totale moetpost in de kosten opgenomen wat leidt tot een financieel nadeel op deze post.	Nadeel **incidenteel**	-170.000
Dubieuze debiteuren De gemeente heeft een post voor dubieuze debiteuren opgenomen in de balans, zodat vorderingen zijn gewaardeerd tegen de te verwachten realiseerbare waarde. In 2025 is hier een oninbare debiteur van grote omvang op afgeboekt. Om de voorziening voor dubieuze debiteuren weer op peil te brengen, is een dotatie gedaan.	Nadeel **incidenteel**	-28.299
Saldi kostenplaatsen Het verschil op 'saldi kostenplaatsen' is het effect van meer of minder doorgerekende kosten dan begroot aan activiteiten zoals in de begroting benoemd. Het gaat hier vooral om salariskosten (€ 657.000). Primair begroot worden alle salariskosten toegerekend aan producten in de begroting. Omdat dit bij een begrotingswijziging gedurende het jaar nagenoeg onmogelijk is om specifiek toe te rekenen, worden wijzigingen voor salariskosten geraamd bij de saldi van de kostenplaatsen. In werkelijkheid worden salariskosten ook weer toegeschreven aan de producten in de begroting waar door medewerkers tijd op wordt geschreven. Er is nu sprake van een nadeel op de kostenplaatsen, hetgeen eigenlijk alleen een administratief karakter heeft.	Nadeel **incidenteel**	-716.946
Toevoeging ABR Gemeentelijk Woningbedrijf Voor het gemeentelijk Woningbedrijf sprake van een eigen bedrijfsreserve GWA. Het resultaat van het GWA wordt hier jaarlijks aan toegevoegd wanneer het positief is, of onttrokken wanneer het een negatief resultaat betreft. Zoals binnen de activiteitengroep Gemeentelijk Woningbedrijf ook wordt aangegeven, is er sprake van een flink groter positief saldo dan begroot. Dit zorgt in plaats van een onttrekking, voor een toevoeging aan de reserve ABR Gemeentelijk Woningbedrijf, wat binnen deze activiteit zorgt voor een nadeel. Echter is het effect op de exploitatie nihil.	Nadeel **incidenteel**	-615.770
Onttrekking reserves Voor de diverse onderhoudsreserves is de jaarlijkse onttrekking gelijk aan de corresponderende lasten in de jaarrekening. Omdat deze lasten lager zijn uitgekomen dan begroot, is ook de onttrekking aan deze reserves lager Daarnaast was voor een aantal projecten ter dekking een onttrekking aan de Reserve Projecten begroot, waaronder de sloop van de Stelp en de onttrekking voor aanschaf stenen voor impuls beeldkwaliteit bestratingsmateriaal. Omdat deze werkzaamheden nog niet zijn afgerond en een gedeelte van de kosten nog niet gerealiseerd, wordt er ook minder onttrokken aan de Reserve Projecten, wat hier per saldo leidt tot een nadeel. Het effect op de exploitatie hiervan is echter nihil.	Nadeel **incidenteel**	-684.525

2.6 Overige toelichtingen

Overzicht van structurele en incidentele baten en lasten

Algemeen

Op grond van artikel 19 van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) bevat de toelichting op het overzicht van baten en lasten in de begroting ten minste een overzicht van de incidentele baten en lasten per programma.

Door de baten en de lasten te filteren (corrigeren) voor incidentele posten, kan er worden vastgesteld of er in de meerjarenbegroting sprake is van structureel en reëel evenwicht.
Van structureel evenwicht is sprake als de structurele lasten worden gedekt door structurele baten.

Onderstaand is een samenvattende tabel opgenomen waarin het structurele begrotingssaldo van 2025 wordt weergegeven:

Structurele en incidentele baten en lasten	2025
Saldo van baten en lasten vòòr mutatie reserves	-4.139.905
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	6.299.079
Rekeningsaldo	**2.159.174**
- waarvan incidentele baten en lasten	-1.627.595
Structureel saldo 2025	**3.786.769**

De toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden alle beschouwd als incidenteel van aard. Deze mutaties zijn dan ook onderdeel van de ‘incidentele baten en lasten’. Een overzicht van de reserves en mutaties van reserves is opgenomen als staat van Reserves en voorzieningen in de bijlagen van deze jaarstukken.

In algemene zin zijn incidentele baten en lasten (begrotings)posten die eenmalig of gedurende enkele jaren voorkomen. Administratief worden deze vastgelegd via specifiek hiervoor geldende grootboekrekeningen. De incidentele baten en lasten worden per programma gespecificeerd in de tabel op de volgende pagina.

Specificatie incidentele baten en lasten 2025	Baten	Lasten	Saldo
Programma 1	**0**	**88.684**	**-88.684**
Versterken strategische rol griffier	0	13.775	-13.775
Communicatie rondom Sunneklaastraditie 2025	0	12.906	-12.906
Benoeming waarnemende burgemeester	0	50.848	-50.848
Drugsonderzoek rioolwater Wetterskip Fryslan	0	2.871	-2.871
Aanschaf Sigma bedrijfskleding	0	8.284	-8.284
Programma 2	**3.211.284**	**10.026.012**	**-6.814.727**
SPUK Onderwijsachterstandenbeleid	64.000	0	64.000
SPUK Stimulering sport	169.111	0	169.111
SPUK Informatiepunt digitale overheid en vliegwielbijdrage	12.039	12.039	0
Brede SPUK/GALA	81.949	21.800	60.149
SPUK ontheemden noodopvang vluchtelingen	58.191	48.635	9.556
Bijdrage versnellingsgelden en zorgverzekering Ambla	2.710.000	0	2.710.000
Onderzoeksrapport naar het sportveld in Hollum	0	10.972	-10.972
Opschonen van het archief	0	9.656	-9.656
Onderzoekskosten voor beschermd wonen	0	29.593	-29.593
SPUK FriZA	115.994	29.483	86.511
Deel bouw Ambla ten laste van de exploitatie	0	9.863.834	-9.863.834
Programma 3	**0**	**3.913**	**-3.913**
Kosten externe inhuur opstellen leerlingprognoses	0	3.913	-3.913

Programma 4	**258.627**	**1.035.811**	**-777.184**
Opstellen SSK Raming losstoep Ballumerbocht	0	2.360	-2.360
Gemeente Leeuwarden ondersteuning BAG	0	32.403	-32.403
Impuls beeldkwaliteit bestratingmateriaal, aanschaf stenen	0	171.000	-171.000
Kosten verkeersveiligheid en doortrappen	0	15.789	-15.789
Drainage vliegveld en externe inhuur voor planvorming	0	20.128	-20.128
Kosten sloop oude locatie Stelp	0	231.366	-231.366
Vernieuwen paardebak in Nes-Buren	0	70.202	-70.202
Baten en lasten grondexploitaties	258.627	492.565	-233.938
Programma 6	**239.769**	**427.525**	**-187.755**
SPUK CDOKE	207.717	184.533	23.184
Projecten i.s.m. Europese Unie	11.494	209.344	-197.849
SPUK NIP	20.558	0	20.558
Plaatsing van energiemeters	0	33.648	-33.648
Programma 7	**0**	**94.700**	**-94.700**
Kosten evaluatie huisvestingsverordening en projectmanagement woningbouwopgave	0	50.233	-50.233
Externe inhuur opstellen nieuw MJOP GWA	0	44.468	-44.468
Overhead	**27.942**	**34.241**	**-6.299**
Inventarisatie van de kunstcollectie	0	5.164	-5.164
DOM-project	0	3.865	-3.865
Participatietraject Nes Buren accommodatiebeleid	7.561	25.211	-17.650
Vrijval derde jaar WW PAWW-fonds	20.381	0	20.381
Dekkingsmiddelen	**8.940.517**	**2.594.849**	**6.345.668**
Kosten schades	0	10.776	-10.776
Afscheid burgemeester	0	10.429	-10.429
Het op niveau brengen voorziening dubieuze debiteuren	0	28.299	-28.299
BTW-afrekeningen diverse jaren	16.443	0	16.443
Opbrengst toeslagenproblematiek	12.348	0	12.348
SPUK Ontheemden ontvangen	40.826	0	40.826
Inruil van een veegmachine	7.500	0	7.500
Diverse dwangsommen	18.976	0	18.976
Mutaties reserves	8.844.424	2.545.345	6.299.079
Totaal	**12.678.140**	**14.305.735**	**-1.627.595**

Ter toelichting op een aantal grotere posten in de tabel van incidentele baten en lasten geldt het volgende.

Programma 1

Benoeming waarnemende burgemeester

Het vertrek van de burgemeester en het benoemen van een waarnemer leidt tot kosten. De gemeenteraad heeft gesteld dat de waarnemend burgemeester gebruik dient te maken van de ambtwoning. Uit de wet volgt dat waarnemend burgemeesters (in tegenstelling tot kroonbenoemde burgemeesters) hiervoor geen huurvergoeding verschuldigd zijn en dat de woning gemeubileerd en gestoffeerd beschikbaar gesteld dient te worden. Tevens zijn onder 'dekkingsmiddelen' nog enkele kosten verantwoord die hiermee gemoeid zijn gegaan.

Programma 2

Baten en lasten diverse SPUK regelingen

In toenemende mate verstrekt het rijk financiële middelen via een tijdelijke, specifieke uitkering. De in het jaar gemaakte, samenhangende kosten zijn zoveel mogelijk ten laste van deze specifieke middelen verantwoord.

Financiële afwikkeling Ambla

Zoals aangegeven in de raadsbrief van november 2025, is het project nieuwbouw Ambla gereed. De financiële afwikkeling is verwerkt in de jaarrekening 2025. Er is een bijdrage ontvangen van de zorgverzekeraar, en van het Rijk (versnellingsgelden). Daarnaast wordt een gedeelte van de bouw in exploitatie opgenomen, waar een onttrekking aan de Reserve Nieuwbouw Ambla en Reserve Projecten tegenover staat. Deze onttrekkingen zijn in dit overzicht verwerkt onder Dekkingsmiddelen.

Onderzoek beschermd wonen

Betreft inhuur van externe adviseurs voor onderzoek naar de mogelijkheden naar begeleid en berschermd wonen.

Programma 4

Ontwikkeling vliegveld

Dit betreft kosten voor drainage aan het vliegveld en begeleiding bij de planvorming en ontwikkeling van de toekomst van het vliegveld.

Impuls beeldkwaliteit bestratingsmateriaal

In samenhang met onderhoudswerkzaamheden wordt, waar nodig, gekozen voor een andere (betere) kwaliteit bestratingsmateriaal, waarmee een meer uniform straatbeeld ontstaat. Hier staat een onttrekking aan de Reserve Projecten tegenover, verantwoord onder Dekkingsmiddelen in dit overzicht.

Paardenbak Buren

Betreft kosten voor onderzoek en verbetering van de paardenbak in Buren.

Kosten sloop Stelp

Dit betreffen kosten voor het slopen van de oude locatie van 'de Stelp'. Hier staat een onttrekking aan de Reserve Projecten tegenover, verantwoord onder Dekkingsmiddelen in dit overzicht.

Basisadministratie Adressen en Gebouwen

Ondersteund door gemeente Leeuwarden wordt een inhaalslag gemaakt om de kwaliteit van deze basisregistratie te verbeteren.

Baten en lasten grondexploitaties

De baten en lasten van grondexploitaties worden volledig beschouwd als incidenteel.

Programma 6

Diverse baten en lasten projecten energietransitie

Voor diverse projecten op het gebied van duurzaamheid (NESSIE, IANOS, NIP, CDOKE en dergelijke) worden kosten gemaakt en van rijk, provincie of Europese Unie bijdragen ontvangen.

Programma 7

Kosten evaluatie huisvestingsverordening en projectmanagement woningbouwopgave

Betreft de inzet van externe adviseurs voor specifieke werkzaamheden.

Externe inhuur opstellen MJOP Woningen

Betreft externe inhuur voor het opstellen van een meerjarenonderhoudsplan van de gemeentelijke huurwoningen, inclusief de Ambla.

Overhead

Participatietraject accommodatiebeleid

Er is een participatietraject gestart in Nes en Buren voor het accommodatiebeleid. De kosten voor externe inhuur hiervan worden als incidenteel beschouwd, evenals de bijdrage vanuit de Regio Deal de Waddeneilanden die hier tegenover staat.

Vrijval WW PAWW-fonds

Met ingang van 1 januari 2024 is de bijzondere uitkering gekoppeld aan specifieke ziekteomstandigheden uit de CAO verdwenen. Omdat er nu geen sprake meer is van lopende ziektegevallen van vóór 1 januari 2024 die eventueel aanspraak hadden kunnen maken, is het gereserveerde bedrag voor deze bijzonder uitkering vrijgevallen.

Dekkingsmiddelen

Dubieuze debiteuren

De gemeente heeft een post voor dubieuze debiteuren opgenomen in de balans, zodat vorderingen zijn gewaardeerd tegen de te verwachten realiseerbare waarde. In 2025 is hier een oninbare debiteur van grote omvang op afgeboekt. Om de voorziening voor dubieuze debiteuren weer op peil te brengen, is een dotatie gedaan.

Kosten schades

Betreft kosten voor eigen schades en eigen bijdragen in aansprakelijkstellingen.

Toevoeging en onttrekking aan onderhoudsfondsen

De toegevoegde bedragen worden bepaald op grond van onderhouds- en beheersplannen; de werkelijke kosten komen ten laste van deze fondsen.

Onttrekkingen Reserve projecten

Betreft onttrekkingen ter compensatie van eenmalige kosten voor onder andere sloop De Stelp, impuls beeldkwaliteit bestratingsmateriaal, tekort van grondexploitatie de Stringen, en onttrekking voor de Nieuwbouw van Ambla.

Afscheid burgemeester

Voor het afscheid van de burgemeester zijn kosten gemaakt.

Recapitulatie per taakveld

Recapitulatie per taakveld

Recapitulatie per taakveld 2025	Jaarrekening 2025				
	Lasten	Baten	Onttrekkingen	Stortingen	Saldo
0.0 Bestuur en ondersteuning					
0.1 Bestuur	**1.498.759,55**	**309.830,55**	**0,00**	**0,00**	**-1.188.929,00**
0.10 Mutaties reserves	**0,00**	**0,00**	**8.844.423,62**	**2.545.345,00**	**6.299.078,62**
0.2 Burgerzaken	**215.150,59**	**105.814,80**	**0,00**	**0,00**	**-109.335,79**
0.4 Overhead	**5.764.760,73**	**63.613,66**	**0,00**	**0,00**	**-5.701.147,07**
0.5 Treasury	**-456.271,90**	**64.840,49**	**0,00**	**0,00**	**521.112,39**
0.61 OZB woningen	**142.664,17**	**1.094.761,11**	**0,00**	**0,00**	**952.096,94**
0.62 OZB niet-woningen	**21.534,94**	**533.429,59**	**0,00**	**0,00**	**511.894,65**
0.64 Belastingen overig	**0,00**	**41.381,00**	**0,00**	**0,00**	**41.381,00**
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	**0,00**	**12.355.561,27**	**0,00**	**0,00**	**12.355.561,27**
0.8 Overige baten en lasten	**286.858,32**	**79.649,79**	**0,00**	**0,00**	**-207.208,53**
0.9 Vennootschapsbelasting (VpB)	**44.351,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-44.351,00**
Totaal 0.0 Bestuur en ondersteuning	**7.517.807,40**	**14.648.882,26**	**8.844.423,62**	**2.545.345,00**	**13.430.153,48**
1.0 Veiligheid					
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	**967.977,17**	**60.429,12**	**0,00**	**0,00**	**-907.548,05**
1.2 Openbare orde en veiligheid	**197.347,25**	**23.768,55**	**0,00**	**0,00**	**-173.578,70**
Totaal 1.0 Veiligheid	**1.165.324,42**	**84.197,67**	**0,00**	**0,00**	**-1.081.126,75**
2.0 Verkeer, vervoer en waterstaat					
2.1 Verkeer en Vervoer	**1.929.878,77**	**147.174,85**	**0,00**	**0,00**	**-1.782.703,92**
2.2 Parkeren	**14.689,74**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-14.689,74**
2.3 Recreatieve havens	**233.428,55**	**65.882,72**	**0,00**	**0,00**	**-167.545,83**
2.4 Economische havens en waterwegen	**183.969,04**	**12.031,49**	**0,00**	**0,00**	**-171.937,55**
Totaal 2.0 Verkeer, vervoer en waterstaat	**2.361.966,10**	**225.089,06**	**0,00**	**0,00**	**-2.136.877,04**
3.0 Economie					
3.1 Economische ontwikkeling	**500,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-500,00**
3.3 Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	**315.341,21**	**131.437,96**	**0,00**	**0,00**	**-183.903,25**
3.4 Economische promotie	**440.840,55**	**6.472.291,63**	**0,00**	**0,00**	**6.031.451,08**
Totaal 3.0 Economie	**756.681,76**	**6.603.729,59**	**0,00**	**0,00**	**5.847.047,83**

Recapitulatie per taakveld 2025	Jaarrekening 2025				
	Lasten	Baten	Onttrekkingen	Stortingen	Saldo
4.0 Onderwijs					
4.1 Openbaar basisonderwijs	**28.169,37**	**11.601,14**	**0,00**	**0,00**	**-16.568,23**
4.2 Onderwijshuisvesting	**304.119,07**	**43.322,60**	**0,00**	**0,00**	**-260.796,47**
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	**2.731.567,80**	**2.526.044,61**	**0,00**	**0,00**	**-205.523,19**
Totaal 4.0 Onderwijs	**3.063.856,24**	**2.580.968,35**	**0,00**	**0,00**	**-482.887,89**
5.0 Sport, cultuur en recreatie					
5.1 Sportbeleid en activering	**18.059,95**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-18.059,95**
5.2 Sportaccommodaties	**502.841,69**	**273.388,13**	**0,00**	**0,00**	**-229.453,56**
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	**77.369,15**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-77.369,15**
5.4 Musea	**448.874,49**	**68.292,71**	**0,00**	**0,00**	**-380.581,78**
5.6 Media	**262.283,32**	**12.039,01**	**0,00**	**0,00**	**-250.244,31**
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie	**1.895.315,46**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-1.895.315,46**
Totaal 5.0 Sport, cultuur en recreatie	**3.204.744,06**	**353.719,85**	**0,00**	**0,00**	**-2.851.024,21**
6.0 Sociaal Domein					
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	**11.513.846,46**	**2.788.191,00**	**0,00**	**0,00**	**-8.725.655,46**
6.21 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	**1.267,41**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-1.267,41**
6.22 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	**18.354,78**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-18.354,78**
6.3 Inkomensregelingen	**323.139,44**	**320.769,14**	**0,00**	**0,00**	**-2.370,30**
6.4 WSW en beschut werk	**226.092,67**	**80.704,03**	**0,00**	**0,00**	**-145.388,64**
6.5 Arbeidsparticipatie	**62.873,03**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-62.873,03**
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	**260.487,20**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-260.487,20**
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	**403.826,16**	**27.862,20**	**0,00**	**0,00**	**-375.963,96**
6.713 Dagbesteding (Wmo)	**35.063,05**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-35.063,05**
6.714 Overige maatwerkarrangementen (Wmo)	**-12.507,99**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**12.507,99**
6.751 Jeugdhulp ambulant lokaal	**20.926,06**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-20.926,06**

Recapitulatie per taakveld 2025	Jaarrekening 2025				
	Lasten	Baten	Onttrekkingen	Stortingen	Saldo
6.752 Jeugdhulp ambulant regionaal	**325.921,65**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-325.921,65**
6.762 Jeugdhulp met verblijf regionaal	**16.646,91**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-16.646,91**
6.763 Jeugdhulp met verblijf landelijk	**10.875,72**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-10.875,72**
6.791 PGB Wmo	**41.708,68**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-41.708,68**
6.792 PGB Jeugd	**13.930,57**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-13.930,57**
6.811 Beschermd wonen (Wmo)	**-27.046,75**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**27.046,75**
6.812 Maatschappelijke - en vrouwenopvang (Wmo)	**5.589,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-5.589,00**
6.821 Jeugdbescherming	**30.936,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-30.936,00**
6.91 Coördinatie en beleid Wmo	**48.695,51**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-48.695,51**
6.92 Coördinatie en beleid Jeugd	**15.715,19**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**-15.715,19**
Totaal 6.0 Sociaal Domein	**13.336.340,75**	**3.217.526,37**	**0,00**	**0,00**	**-10.118.814,38**
7.0 Volksgezondheid en milieu					
7.1 Volksgezondheid	**318.069,07**	**177.943,44**	**0,00**	**0,00**	**-140.125,63**
7.2 Riolering	**848.577,84**	**1.203.025,39**	**0,00**	**0,00**	**354.447,55**
7.3 Afval	**1.493.943,98**	**1.605.698,27**	**0,00**	**0,00**	**111.754,29**
7.4 Milieubeheer	**1.046.576,52**	**416.314,54**	**0,00**	**0,00**	**-630.261,98**
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	**131.907,40**	**73.236,10**	**0,00**	**0,00**	**-58.671,30**
Totaal 7.0 Volksgezondheid en milieu	**3.839.074,81**	**3.476.217,74**	**0,00**	**0,00**	**-362.857,07**
8.0 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing					
8.1 Ruimte en leefomgeving	**245.154,20**	**1.170,40**	**0,00**	**0,00**	**-243.983,80**
8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	**493.147,38**	**258.627,49**	**0,00**	**0,00**	**-234.519,89**
8.3 Wonen en bouwen	**2.803.830,86**	**3.197.894,57**	**0,00**	**0,00**	**394.063,71**
Totaal 8.0 Volkshuisvesting, leefomgeving en stedelijke vernieuwing	**3.542.132,44**	**3.457.692,46**	**0,00**	**0,00**	**-84.439,98**
Saldo	**38.787.927,98**	**34.648.023,35**	**8.844.423,62**	**2.545.345,00**	**2.159.173,99**

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich na 31 december 2025 geen gebeurtenissen van betekenis voorgedaan die nadere informatie geven over de feitelijke situatie op balansdatum.

EMU-Saldo

Het EMU-saldo is het saldo van inkomsten en uitgaven van de overheid op transactiebasis in een bepaalde periode (boekjaar). Eenvoudig gezegd geeft het EMU-saldo aan of er in een bepaald jaar meer geld is uitgegeven dan er is binnengekomen, of dat er netto geld is overgehouden. Het EMU-saldo is daarmee een indicatie voor de ontwikkeling van de liquiditeits- en financiële positie. Tevens heeft het EMU-saldo een vergelijkbare functie als het kasstroomoverzicht.

Toelichting

Om de overheidsfinanciën in de Eurozone robuust te houden, zijn in Europees verband afspraken gemaakt over het toegestane maximale tekort van het EMU-saldo op nationaal niveau. Omdat het EMU-saldo van alle decentrale overheden onderdeel uitmaakt van het EMU-saldo op nationaal niveau is het daarmee ook relevant voor de decentrale overheden om het eigen EMU-saldo volgen. Om de gemeenten een beeld te geven van hun aandeel in het gezamenlijke EMU-tekort worden jaarlijks individuele referentiewaarden gepubliceerd door het Ministerie van BZK. Wanneer het berekende EMU-saldo onder de referentiewaarde valt is de bijdrage van de gemeente aan het totale EMU-saldo geen aandachtspunt, mits de andere overheden zich aan hun referentiewaarden houden. Als het berekende EMU-saldo boven de referentiewaarden uitstijgt, is de bijdrage van de gemeente aan het landelijke EMU-saldo wel een aandachtspunt. Een of meer andere overheden moeten onder hun referentiewaarde blijven, om ervoor te zorgen dat de Nederlandse overheid als geheel onder de EMU-norm van 3% blijft.

Het EMU-saldo van één jaar zegt relatief weinig. Een structureel negatief EMU-saldo is echter wel reden tot zorg; dit geeft aan dat de gemeente jaar-op-jaar meer geld uitgeeft dan de gemeente ontvangt. Andersom kan het ook onwenselijk zijn dat het EMU-saldo enkele jaren op rij een flink positief saldo vertoont. Dit geeft immers aan dat de gemeente mogelijk onnodig geld oppot, terwijl het geld besteed kan worden aan voorzieningen in de gemeente.

Berekening EMU-saldo

In onderstaande tabel is de berekening van het EMU-saldo voor de gemeente Ameland opgenomen:

Berekening EMU-saldo (bedragen x € 1.000)				
		2024	**Begroting 2025**	**2025**
A.	Exploitatiesaldo vóór mutatie reserves	4.019	214	-4.140
B.	Mutatie (im)materiële vaste activa	10.102	1.448	-9.598
C.	Mutatie voorzieningen	-270	40	1.157
D.	Mutatie voorraden	-139	25	5
E.	Boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (im)materële vaste activa	-	-	-
F.	**Berekend EMU-saldo (A-B+C-D-E)**	**-6.214**	**-1.219**	**6.610**
G.	EMU-saldo referentiewaarde (conform decembercirculaire 2023)	-1.475	-2.053	-2.053
H.	**Verschil EMU-saldo en referentiewaarde (F-G)**	**-4.739**	**834**	**8.663**

Het EMU-saldo van de gemeente Ameland is in boekjaar 2025 ruim € 4,5 miljoen positief. Dit betekent dat in EMU-termen de inkomsten hoger zijn dan de uitgaven. Omdat gemeente Ameland een tekort mag hebben van € 2.053.000 (referentiewaarde), is er een onderschrijding ten opzichte van de referentiewaarde van € 6,5 miljoen. Gemeente Ameland draagt hiermee positief bij aan het EMU-saldo van Nederland.

WNT-Verantwoording

Met ingang van 1 januari 2013 is de Wet Normering Topinkomens (WNT) van kracht. De WNT verplicht tot openbaarmaking van de bezoldiging van de zogenaamde “topfunctionarissen”. Topfunctionarissen zijn diegenen die leidinggeven aan de gehele organisatie en in de WNT als zodanig zijn aangemerkt. In het geval van gemeenten zijn de gemeentesecretaris en de griffier aangemerkt als topfunctionaris.

Conform de richtlijnen van het BBV worden in de onderstaande tabellen de feitelijke bezoldiging van functionarissen over 2025 en 2024 vergeleken met de geldende norm. Uit de vergelijking blijkt dat er geen sprake is van overschrijding van de geldende normen.

2025		
	Griffier	**Gemeente-secretaris**
	J. Metz	**I. Valk**
Aanvang en einde functievervulling	01-01 - 31-12	01-01 - 31-12
Omvang dienstverband	1,00	1,00
Dienstbetrekking	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	98.033	119.719
Beloningen betaalbaar op termijn	15.055	18.678
subtotaal	113.088	138.397
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	246.000	246.000
-/- onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	0	0
Totaal bezoldiging	**113.088**	**138.397**
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de verdering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen die in 2025 een bezoldiging boven het toepasselijke WNT-maximum hebben ontvangen, of waarvoor in eerdere jaren een vermelding op grond van de WOPT of de WNT heeft plaatsgevonden of had moeten plaatsvinden. Er zijn in 2025 geen ontslaguitkeringen aan overige functionarissen betaald die op grond van de WNT dienen te worden gerapporteerd.

2024		
	Griffier	**Gemeente-secretaris**
	J. Metz	**I. Valk**
Aanvang en einde functievervulling	01-01 - 31-12	01-01 - 31-12
Omvang dienstverband	1,00	1,00
Dienstbetrekking	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	93.267	114.063
Beloningen betaalbaar op termijn	20.963	26.328
subtotaal	114.229	140.390
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	233.000	233.000
-/- onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	0	0
Totaal bezoldiging	**114.229**	**140.390**
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de verdering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.

Verantwoording rechtmatigheid

De baten en lasten alsmede de balansmutaties moeten getrouw in de jaarrekening worden opgenomen. Uit het getrouw opnemen van de baten en lasten alsmede de balansmutaties, blijken een drietal rechtmatigheidscriteria niet expliciet. Dit betreffen het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium. In deze rechtmatigheidsverantwoording licht het college van burgemeester en wethouders toe in hoeverre bij de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties het begrotings-, voorwaarden-, en misbruik- en oneigenlijk gebruik criterium zijn nageleefd. Dit houdt in dat de verantwoorde baten en lasten, alsmede de balansmutaties in overeenstemming zijn met door de raad vastgestelde kaders zoals de begroting en gemeentelijke verordeningen en met bepalingen in de relevante wet- en regelgeving.

In de waarderingsgrondslagen bij de jaarrekening zijn de algemene grondslagen voor het opstellen van deze rechtmatigheidsverantwoording opgenomen.

Deze verantwoording hanteert een grensbedrag omdat alleen de van belang zijnde aspecten in de verantwoording hoeven te worden betrokken. Deze grens is door de raad bepaald op 2% van de totale lasten exclusief toevoegingen aan de reserves en is daarmee vastgesteld op € 774.319. De grondslag voor deze verantwoording is de Kadernota rechtmatigheid 2025 van de Commissie BBV van april 2025.

Bevindingen

De conclusie is dat de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties formeel gezien niet rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor gestelde grens van € 774.319. Er wordt een totaal aan onrechtmatigheden van € 899.311 geconstateerd, wat boven de gestelde grens uit komt. Echter is hiervan sprake van een acceptabel deel van € 733.306. Per saldo valt de onrechtmatigheid dus erg mee. Helemaal als we kijken in vergelijking met 2024, toen sprake was van 5,1 miljoen onrechtmatigheden.

Resumerend zijn deze bevindingen in de tabel op de volgende pagina nog eens weergegeven.

In de paragraaf rechtmatigheid is enige aanvullende informatie opgenomen over de financiële rechtmatigheid.

Samenvatting rechtmatigheid	
Begrotingscriterium	
Verschillen activiteitengroepen	943.224
Overschrijding investeringskredieten	7.207
totaal	**950.432**
Waarvan rechtmatig	**69.304**
Resterend saldo begrotingsonrechtmatigheid	**881.128**
Waarvan acceptabel	**733.306**
Voorwaardencriterium	
Diverse onjuistheden	**18.184**
M&O criterium	
Geen bevindingen	**0**
Totaal onrechtmatigheden	**899.311**
waarvan acceptabel	733.306

3. Overige gegevens

Bestemming rekeningsaldo

Bestemming rekeningsaldo	
	Saldo
Baten van het boekjaar 2025	43.492.447
Lasten van het boekjaar 2025	41.333.273
Saldo rekening 2025	**2.159.174**

Voorgesteld wordt om het voordelige rekeningsaldo als volgt te bestemmen:

- Toevoeging aan de Bestemmingsreserve Projecten € 2.159.174

In de toelichting op de baten en lasten (2.5) wordt voor verschillende werkzaamheden aangegeven dat deze in 2025 niet volledig zijn uitgevoerd en dat daardoor minder kosten zijn gemaakt dan begroot wat leidt tot een voordeel. Afronding van deze werkzaamheden vindt plaats in 2026, wat betekent dat kosten verschuiven. Deze financiële effecten worden bij de begrotingswijziging bij de Kadernota 2026 verwerkt.

Controleverklaring

Zie bijlage.

Bijlagen

Staat van activa (samengevat)

Zie volgende (liggende) pagina.

	OMSCHRIJVING	AANSCH. WAARDE PER 01-01-2025	MUTATIES BEGROOT IN 2025	MUTATIES PLUS IN 2025	MUTATIES MIN IN 2025	AANSCH. WAARDE PER 31-12-2025	REST JAREN AFSCHR TERM.	BOEK-WAARDE PER 1-1-2025	AFSCHR. IN 2025	BOEK-WAARDE PER 31-12-2025	RENTE-PERC 2025	RENTE-BEDRAG 2025	KAPITAAL-LASTEN 2025
											2,000		
	IMMAT. VASTE ACTIVA												
	TOTAAL ONTWIKKELING, PLANKOSTEN E.D.	0		0	0	0	0	44.215	0	44.215	0	0	0
	TOTAAL IMMAT. VASTE ACTIVA	0		0	0	0	0	44.215	0	44.215	0	0	0
	MAT. VASTE ACTIVA												
1.	TOTAAL GRONDEN EN TERREINEN	2.558.112		253.522	0	2.811.635		2.558.112	0	2.811.635		51.162	51.162
2.	TOTAAL (BEDRIJFS)GEBOUWEN	30.933.785		922.583	19.433.204	12.321.550		23.854.272	340.273	5.003.378		476.736	809.070
3.	TOTAAL WONINGBOUW	17.235.491		9.569.370	0	26.804.861		15.013.597	271.647	24.311.320		300.272	571.919
4.	TOTAAL GROND-, WEG- EN WATERBOUWKUNDIGE WERKEN	27.626.144		385.900	0	28.012.044		13.772.592	926.528	13.231.963		275.452	1.201.980
5.	TOTAAL MATERIAAL / MATERIEEL	2.071.355		674.868	0	2.746.224		527.465	227.036	975.297		10.549	237.585
6.	TOTAAL OVERIGE MACHINES, APPARATEN, INSTALLATIES	2.214.945		60.587	0	2.275.532		1.118.397	130.386	1.048.598		22.368	152.754
7.	TOTAAL OVERIGE ACTIVA	5.876.579		323.099	100.216	6.099.462		3.082.984	358.947	2.946.920		52.659	411.605
	TOTAAL MAT. VASTE ACTIVA	88.516.412		12.189.929	19.533.420	81.071.308		59.927.418	2.254.817	50.329.110		1.189.198	3.436.075
	FINANCIELE VASTE ACTIVA												
	TOTAAL DEELNEMINGEN	878.507		0	34.051	844.456	0	878.507	0	844.456	20	17.570	17.570
	Totaal SVn Leningen	1.950.000		0	0	1.950.000		1.950.000	0	1.950.000		39.000	39.000
	TOTAAL HYPOTHECAIRE GELDLENINGEN	737.591		0	12.572	737.591	0	310.962	0	298.390	2,000	6.219	6.219
	TOTAAL FINANCIELE VASTE ACTIVA	3.566.098		0	46.623	3.532.047		3.139.469	0	3.092.846		62.789	62.789
									0				
	TOTAAL - GENERAAL	92.082.509		12.189.929	19.580.043	84.603.355		63.111.103	2.254.817	53.466.171		1.251.987	3.498.865

(Vervangings)investeringen

	(VERVANGINGS)INVESTERINGEN	Begroting 2025	Jaarrekening 2025
	Immateriële vaste activa		
		0	**0**
	Materiële vaste activa		
1.	**Gronden en terreinen**		
	GRONDEN: Aankoop grond Nes/Buren	180.000	0
	GRONDEN: Aankoop Bureweg		176.690
	GRONDEN: Aankoop Verdekspad		76.832
	Totaal Gronden en terreinen	**180.000**	**253.522**
2.	**(Bedrijfs)gebouwen**		
	OPENBAARTOILET BALLUMERBOCHT 2024	62.500	2.539
	AANKOOP GEBOUW KNRM NES AMELAND 2023	37.000	0
	AANKOOP STELP, OUDE LOCATIE 2023	488.223	492.313
	NIEUWE STELP (AMBLA) 2024	-19.199.511	-19.199.511
	Project woningen Paasduinweg 2025	100.000	74.947
	Sportaccommodatie Geel-Wit tijdelijke uitbreiding kleedkamers 2025		119.090
	Totaal (Bedrijfs)gebouwen	**-18.511.788**	**-18.510.621**
3.	**GWA**		
	GWA, NIEUWBOUW DE STELP 2024	9.569.370	9.569.370
	Totaal GWA	**9.569.370**	**9.569.370**
4.	**Grond- weg- en waterbouwkundige werken**		
	PUTTEN BLUSWATERVOORZIENING 2023		9.834
	PARKEERTERREIN WESTERLAAN HOLLUM 2022 / 2023 / 2025	0	27.840
	SPORTVOORZIENINGEN NIEUWE STELP 2023 / 2024 / 2025	30.000	48.704
	DE VLEIJEN: FILTERS, POMPEN, ETC. 2024	400.000	0
	VLIEGVELD: KWALITEITSIMPULS GEBOUW, 2025	220.000	0
	VLIEGVELD: KWALITEITSIMPULS, INFRASTRUCTUUR 2025	280.000	84.002
	HUISVSTNG BUITNDNST: INR. TERREIN 2024/2025 (economisch nut)	1.386.671	18.264
	OPENBARE RUIMTE EN INFRA. DE NIEUWE STELP 2023 / 2024 / 2025	200.000	197.256
	RIOLERING: IT Riool Baron Rengersweg/Nesserweg		0
	Totaal Grond- weg- en waterbouwkundige werken	**2.516.671**	**385.900**
5.	**Materiaal / materieel**		
	Veeg- en zuigmachine 2023	230.000	0
	Daf (multi-inzetbaar) 2025	336.000	349.924
	RIOLERING: KOLKENZUIGER 2023	293.000	0
	Tankplaats Ballumerbocht 2024		0
	Haak voor kraanhaakarmauto 2024		0
	Veeg- en zuigmachine 2025		228.709
	Nissan Townstar pickup kipper 2026		17.409
	Nissan Townstar pickup kipper 2026		17.409
	Nissan Townstar pickup kipper kooiconstructie 2026		19.939
	Kunstmeststrooier 2025		5.151
	Seefion brandkluizen 2025		16.805
	Laadpaalvoorzieningen buitendienst 2025		19.524
	Totaal Materiaal / materieel	**859.000**	**674.868**

6.	**Overige machines, apparaten en installaties**		
	Bewegwijzeringsmasten 2024		38.117
	ACCOMM.: SCHROBMACHINE, 2025		8.468
	Herinrichting voormalig RWS-terrein duurzaamheidsgedeelte		14.002
	Totaal Overige machines, apparaten en installaties	**0**	**60.587**
7.	**Overige activa**		
	STRANDREC.: DOUCHES BADSTRANDEN 2025	12.000	11.982
	OPENL.REC: Ballum Miniplay (klim + glijbaan) 't lenster 2025	15.000	0
	OPENL.REC: Ballum Jungleplay (klim + schommel) D. Klipweg 2025	18.000	14.405
	Hollum speelbos : Strandjutten (gezonken schip) 2025	25.000	16.820
	PUMPTRACKBAAN 2025	132.000	142.563
	Ondergrondse containers 4 nieuw, (Koudenburg 1, Ambla 2, voorraad 1)		41.621
	Ondergrondse containers nieuw 3, geplaatst bij Nobel		29.058
	ELEKTRISCHE STRANDSTOELEN 2023		0
	REIN: twee afzetcontainers glas (verpakkingsglas) 2023		0
	HUISVESTING: Meubilair 2024 fase 1	16.894	16.894
	HUISVESTING: Meubilair 2025 (fase 2)	125.000	37.471
	Totaal Overige activa	**343.894**	**310.812**
	Financiële vaste activa		
	Hyp. Geldleningen	-7.572	-12.572
	SVN Startersleningen	350.000	0
	AANDELEN FRYSLAN MILJEU		-34.051
	Totaal financiële vaste activa	***342.428***	**-46.623**
	TOTAAL (VERVANGINGS)INVESTERINGEN	**-4.700.425**	**-7.302.185**

Staat van reserves en voorzieningen

Staat van reserves en voorzieningen

5 RESERVES EN VOORZIENINGEN Rekening 2025						
Omschrijving	Saldo per 31-12-2024	Correctie eind 2024 en begin 2025	Toevoeging rekeningsaldo 2024	Toevoeging in 2025	Onttrekking in 2025	Saldo per 31-12-2025
ALGEMENE RESERVE	2.500.000			0	0	2.500.000
BESTEMMINGSRESERVES						
ABR WONINGBEDRIJF	759.857			521.545	0	1.281.402
POLITIEKE AMBTSDRAGERS	1.456.899	-1.456.899		0	0	0
ONDERHOUDSFONDS WEGEN	1.185.337			1.360.000	653.007	1.892.330
ONDERHOUDSFONDS GEBOUWEN	2.278.032			470.000	250.278	2.497.754
ONDERHOUDSFONDS HAVENS	59.287			193.800	131.078	122.009
BESTEMMINGSRESERVE OPO	457.475			0	457.475	0
BESTEMMINGSRESERVE BWS	888.736			0	101.467	787.269
RESERVE NIEUWBOUW DE STELP	3.664.369			0	3.664.369	0
RESERVE PROJECTEN WADDENEILANDEN	1.937.500			0	0	1.937.500
RESERVE PROJECTEN	11.060.472		2.519.610	0	4.145.692	9.434.390
TOTAAL BESTEMMINGSRESERVES	**23.747.963**	**-1.456.899**	**2.519.610**	**2.545.345**	**9.403.365**	**17.952.654**
VOORZIENINGEN						
						0
EGALISATIEVOORZIENING RIOLERING	1.214.682			0	350.000	864.682
VOORZIENING VERLOFSPAREN	144.662			41.630	0	186.293
VOORZIENING POLITIEKE AMBTSDRAGERS	0	1.456.899		72.000	122.547	1.406.352
VOORZIENING VERLIEZEN GRONDEXPLOITATIES	0			58.940	0	58.940
TOTAAL VOORZIENINGEN	**1.359.344**	**1.456.899**	**0**	**172.570**	**472.547**	**2.516.266**
TOTAAL - GENERAAL	**27.607.307**	**0**	**2.519.610**	**2.717.915**	**9.875.912**	**22.968.920**

Toelichting reserves en voorzieningen

Toelichting reserves 2025	
Algemene reserve	
Saldo 31 december	**2.500.000**
mutaties	0
Saldo 31 december	**2.500.000**
ABR Woningbedrijf	
Saldo 1 januari	**759.857**
toegerekende overhead	-168.974
exploitatiesaldo via functie 980	690.519
Saldo 31 december	**1.281.402**
Onderhoudsfonds wegen	
Saldo 1 januari	**1.185.337**
toevoeging volgens begroting	1.360.000
onderhoudskosten derden (product 621.000)	-653.007
Saldo 31 december	**1.892.330**
Onderhoudsfonds gebouwen	
Saldo 1 januari	**2.278.032**
toevoeging	470.000
lasten groot onderhoud gebouwen	-250.278
Saldo 31 december	**2.497.754**
Onderhoudsfonds havens	
Saldo 1 januari	**59.287**
toevoeging	193.800
lasten groot onderhoud havens	-131.078
Saldo 31 december	**122.009**
Bestemmingsreserve OPO	
Saldo 1 januari	**457.475**
mutatie	-457.475
Saldo 31 december	**0**
Bestemmingsreserve BWS	
Saldo 1 januari	**888.736**
mutatie	-101.467
Saldo 31 december	**787.269**
Bestemmingsreserve nieuwbouw De Stelp	
Saldo 1 januari	**3.664.369**
mutatie	-3.664.369
Saldo 31 december	**0**
Bestemmingsreserve projecten Waddeneilanden	
Saldo 1 januari	**1.937.500**
mutatie	0
Saldo 31 december	**1.937.500**

Toelichting reserves 2025	
Bestemmingsreserve projecten	
Saldo 31 december (vòòr bestemming resultaat)	**11.060.472**
bestemming rekeningsaldo voorgaand jaar	2.519.610
Saldo 1 januari (ná bestemming resultaat vorig jaar)	**13.580.082**
onttrekking i.v.m. nieuwbouw De Stelp	-3.489.465
onttrekking kwaliteit bestratingsmateriaal	-152.439
onttrekking civieltechnische werkzaamheden Paasduinweg	-18.561
onttrekking sloop Stelp	-231.366
onttrekking tekort grondexploitatie De Stingen	-253.861
onttrekking onrendabele top flexwoningen	0
Saldo 31 december voor bestemming resultaat)	**9.434.390**
VOORZIENING VERLOFSPAREN	
Saldo 1 januari	**144.662**
toevoeging	41.630
onttrekking	0
Saldo 31 december	**186.293**
VOORZIENING POLITIEKE AMBTSDRAGERS	
Saldo 1 januari	**1.456.899**
toevoeging	72.000
onttrekking	-122.547
Saldo 31 december	**1.406.352**
EGALISATIEVOORZIENING RIOLERING	
Saldo 1 januari	**1.214.682**
toevoeging	0
onttrekking	-350.000
Saldo 31 december	**864.682**
VOORZIENING VERLIEZEN GRONDEXPLOITATIES	
Saldo 1 januari	**0**
toevoeging	58.940
onttrekking	0
Saldo 31 december	**58.940**

Staat van langlopende geldleningen

Zie volgende (liggende) pagina

STAAT VAN LANGLOPENDE GELDLENINGEN 2025

OMSCHRIJVING	JAAR LENING	OORSPR. BEDRAG LENING	RENTE-PERC.	DATUM AFLOSS.	JAAR LAATSTE AFLOSS.	RESTANT LENING PER 1-1-2025	OPGENOMEN IN 2025	AFLOSSING IN 2025	RESTANT LENING PER 31-12-2025	RENTE-BEDRAG 2025	TOTAAL RENTE + AFLOSSING 2025	REST. LOOP-TIJD
NWB	2004	1.450.000	5,320	29-mrt	2029	290.000	0	58.000	232.000	13.114	71.114	4
BNG NR. 40.102845	2007	2.000.000	4,980	15/6;15/12	2027	250.000	0	100.000	150.000	9.753	109.753	2
BNG NR. 40.103455	2008	3.000.000	4,520	21/2; 21/8	2028	525.000	0	150.000	375.000	18.080	168.080	3
BNG NR. 40.108426	2013	5.000.000	2,830	1-jul	2033	2.250.000	0	250.000	2.000.000	60.138	310.138	8
BNG NR. 40.110765	2016	5.000.000	1,104	1-nov	2046	3.666.667	0	166.667	3.500.000	40.173	206.840	21
BNG NR. 40. 111422	2017	2.500.000	1,665	2 okt.	2047	1.916.667	0	83.333	1.833.333	31.566	114.899	22
BNG NR. 40. 112301	2018	4.000.000	1,525	2 nov.	2048	3.200.000	0	133.333	3.066.667	48.461	181.794	23
BNG NR. 40. 115176	2021	6.000.000	0,678	25 okt.	2041	5.400.000	0	200.000	5.200.000	36.386	236.386	26
BNG NR. 40.116102	2022	5.000.000	2,590	5/6; 5/12	2072	4.800.000	0	100.000	4.700.000	122.809	222.809	47
BNG NR. 40.116361	2023	10.000.000	2,840	2 okt.	2073	9.800.000	0	200.000	9.600.000	276.900	476.900	48
BNG NR. 40.116362	2024	10.000.000	2,820	1 mrt.	2074	10.000.000	0	200.000	9.800.000	277.300	477.300	49
BNG NR. 40.116363	2024	8.000.000	2,810	1 okt.	2074	8.000.000	0	160.000	7.840.000	223.676	383.676	49
TOTAAL GELDLENINGEN		**61.950.000**				**50.098.333**	**0**	**1.801.333**	**48.297.000**	**1.158.355**	**2.959.688**	*302*

Staat van salariskosten

PERSONEELSSTERKTE EN SALARISKOSTEN						
Betreft	**Primitieve begroting**		**Begroting na wijziging**		**Jaarrekening 2025**	
	Aantal	*Lasten*	*Aantal*	*Lasten*	*Aantal*	*Lasten*
Personeel gemeente:						
Binnendienst	***58,13***	5.035.234	***58,13***	4.499.150	***58,13***	4.557.187
Buitendienst	***26,50***	1.591.738	***26,50***	1.566.806	***26,50***	1.590.685
Management*	***4,37***	592.618	***4,37***	654.151	***4,37***	515.023
	89,00	7.219.590	***89,00***	6.720.107	***89,00***	6.662.895
Bestuur:						
Raad		202.488		202.488		219.002
Burgemeester		161.380		154.458		153.375
Wethouders		184.288		194.288		194.809
Griffier		130.311		127.769		125.868
		678.467		679.003		693.053
Overige:						
Ambtenaren burgerlijke stand		15.000		15.000		9.192
Sigma-team (crisisbeheersing)		0		4.000		4.084
Bestuurscommissie onderwijs		11.700		0		0
WSW		248.261		254.057		252.458
		274.961		273.057		265.733
Totaal salariskosten		**8.173.018**		**7.672.167**		**7.621.681**
** Het aantal fte onder het Management is inclusief tijdelijk niet aan organisatieonderdelen toegedeelde formatie binnen de gehele organisatie*						

SiSa

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026								
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
FIN	B2	**Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek** Gemeenten	Aantal uitgewerkte plannen van aanpak in (jaar T) *Aard controle D2* *Indicator: B2/01*	Cumulatief aantal uitgewerkte plannen van aanpak (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/02*	Normbedragen voor a, b, d en f (ja/nee) Nee: reeks 1 / Ja: reeks 2 *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/03*	Normbedragen voor e (ja/nee) Nee: reeks 1/ Ja: reeks 2 *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/04*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/05*	
			0	0	Ja	Ja	Nee	
			Reeks 1 Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel a, b, d en f (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/06*	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdelen a, b, d en f (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten** *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/07*				
			Reeks 1 Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel c (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/08*	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdeel c (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/09*	**Reeks 1** Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/10*	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e (artikel 3) **Keuze werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/11*	**Reeks 1** Besteding (jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e met betrekking tot de kindregeling (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/12*	**Reeks 1** Cumulatieve besteding (t/m jaar T) werkelijke kosten van onderdeel e met betrekking tot de kindregeling (artikel 3) **Werkelijke kosten** *Aard controle R* *Indicator: B2/13*
			€0	€ 0			€0	€0
			Reeks 2 Normbedrag onderdeel a x aantal (potentieel) gedupeerden (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/14*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel a x aantal (potentieel) gedupeerde cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/15*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel b x aantal plannen van aanpak (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/16*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel b x aantal plannen van aanpak cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/17*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel d x aantal PvA's (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/18*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel d x aantal nazorgtrajecten en/of PvA's cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/19*
			€0	€2.280	€0	€0	€0	€0
			Reeks 2 Normbedrag onderdeel e (afhankelijk van aantal (potentieel) gedupeerden), indien nog niet eerder opgegeven (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/20*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel e (afhankelijk van aantal (potentieel) gedupeerden) cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/21*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel f x aantal driegesprekken (jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/22*	**Reeks 2** Normbedrag onderdeel f x aantal driegesprekken cumulatief (t/m jaar T) (artikel 3) **Keuze normbedragen** *Aard controle R* *Indicator: B2/23*	**Totaal** Totale verantwoording (jaar T) voor de SPUK B2 regeling *Aard controle n.v.t.* *Indicator: B2/24*	
			€12.707	€37.055	€0	€ 0	€12.707	

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026									
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
BZK	**C92**	**Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid**	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: C92/01*	Bedrag doorgeschoven naar t+1 *Aard controle R* *Indicator: C92/02*	Aantal informatiepunten dat de gemeente financiert *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C92/03*	Aantal vragen dat in het afgelopen jaar bij de Informatiepunten in de gemeente behandeld is *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C92/04*	Aantal gebruikte leermiddelen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: C92/05*	
			€ 3.539	€ 0	1	15	0	
OCW	**D8**	**Onderwijsachterstandenbeleid 2023-2026 (OAB)** Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 159, eerste lid WPO) *Aard controle R* *Indicator: D8/01*	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 158 WPO) *Aard controle R* *Indicator: D8/02*	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 160 WPO) *Aard controle R* *Indicator: D8/03*	Correctie besteding (jaar T-1) *Let op bij correctie verder verwerken bij indicator 05* *Aard controle R* *Indicator: D8/04*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) *Aard controle R* *Indicator: D8/05*	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: D8/06*
			€ 84.808	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D8/07*	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicator: D8/08*	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: D8/09*	Van andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid **Bedrag** *Aard controle R* *Indicator: D8/10*		
		1						
		2						
		100						
IenW	**E44B**	**Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021–2027 (SiSa tussen medeoverheden)**	Hieronder per regel één CBS(code) uit (jaar T) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die medeoverheid invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/01*	Beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/02*	Besteding (jaar T) ten laste van de verstrekker *Aard controle R* *Indicator: E44B/03*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van de verstrekker *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/04*	Besteding ten laste van cofinanciering (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E44B/05*	Besteding cofinanciering cumulatief (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/06*
		1	030002 Provincie Friesland	PF-2024/274857	€ 0	€ 52.066	€ 0	€ 173.030
		2						
		15						
			Kopie CBS(code) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/07*	Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/08*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/09*			
		1	030002 Provincie Friesland	PF-2024/274857	Nee			
		2						
		15						
			Kopie CBS(code) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/10*	Kopie beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/11*	Naam/nummer maatregel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/12*	Maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) - per maatregel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E44B/13*		
		1	030002 Provincie Friesland	PF-2024/274857	3.17 Aanleg IT riool en wadi('s) (Afkoppelen Nes (deels))	Nee		
		2			3.18 Aanleg IT-riool (Afkoppelen Hollum (deels))	Nee		
		15						

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026									
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger		Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
IenW	E84	**Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023** Provincies en Gemeenten		Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E84/01*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E84/02*	Cumulatieve eigen bijdrage en externe financiering (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicator: E84/03*	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E84/04*		
				€ 0	€ 34.915	€ 23.626	Nee		
				Naam/nummer per maatregel *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E84/05*	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E84/06*	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheids-maatregelen per type maatregel (stuks, meters) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E84/07*	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk *Aard controle n.v.t.* *Indicator: E84/08*		
			1	301 Aanleg van openbare verlichting|aantal in Meters	Nee	0			
			2	310 Aanbrengen van kant- en asmarkering op fietspaden|aantal in Meters	Nee	200	Bureweg		
			3	318 Verbreden van fietspaden|aantal in Meters	Nee	0			
			4	322 Fysiek opheffen fietsoversteek|aantal in Stuks	Nee	0			
			5	330 Aanleg van een kruispuntplateau ETW-ETW 30km/h|aantal in Stuks	Nee	0			
			6	332 Wegversmalling|aantal in Stuks	Nee	1	Pastoor Scholtenweg		
			7	333 As-verspringing|aantal in Stuks	Nee	1	Bureweg		
			8	337 Aanleg van een fietsstraat op een 30 km/h weg|aantal in Meters	Nee	11	Bureweg		
			9	360 Aanleg van een kruispuntplateau ETW-ETW 60 km/h|aantal in Stuks	Nee	0			
			10	378 Aanleg van een snelheidsremmend plateau voor een fietsoversteek, alleen bij een kruispunt|aantal in Stuks	Nee	0			
			11						
			12						
			100						

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026								
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
SZW	G2	**Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2025** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicator: G2/01*	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicator: G2/02*	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicator: G2/03*	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW) *Aard controle R* *Indicator: G2/04*	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicator: G2/05*	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ) *Aard controle R* *Indicator: G2/06*
			€ 63.018	€ 1.307	€ 21.866	€ 0	€ 0	€ 0
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicator: G2/07*	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud (exclusief Rijk) Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud) (Bbz 2004) *Aard controle R* *Indicator: G2/08*	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK) *Aard controle R* *Indicator: G2/09*	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicator: G2/10*	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (exclusief Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicator: G2/11*	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden gebundelde uitkering Participatiewet in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente Participatiewet (PW) *Aard controle R* *Indicator: G2/12*
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 157.985	€ 0	€ 0
			Mutaties (dotaties en vrijval) voorziening dubieuze debiteuren als gevolg van kwijt te schelden schulden gebundelde uitkering Participatiewet (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente Participatiewet (PW) *Aard controle D2* *Indicator: G2/13*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G2/14*				
			€ 0	Ja				
SZW	G3	**Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_gemeentedeel 2025** **Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/01*	Baten (jaar T) vanwege vanaf 1 januari 2020 verstrekt kapitaal (exclusief Rijk) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/02*	Baten vanwege vóór 1 januari 2020 verstrekt kapitaal (exclusief Rijk) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/03*	Besteding (jaar T) Bob Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/04*	Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/05*	Besteding (jaar T) onderzoekskosten artikel 52, eerste lid, onderdeel b, Bbz 2004 (Bob) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/06*
			€ 0	€ 0	€ 27.669	€ 0	€ 0	€ 0
			BBZ vóór 2020 – levensonderhoud (exclusief BOB) Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ in (jaar T) (exclusief BOB) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/07*	BBZ vóór 2020 – kapitaalverstrekking (exclusief BOB) Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in (jaar T) (exclusief BOB) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/08*	BBZ vóór 2020 – levensonderhoud en kapitaalverstrekkingen (BOB) Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud BBZ en achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BOB in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/09*	BBZ vanaf 2020 – kapitaalverstrekking Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen kapitaalverstrekkingen BBZ in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G3/10*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G3/11*	
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering / Juridische grondslag / Ontvanger		Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
SZW	G4	**Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)_gemeentedeel 2025** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over Tozo (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr		Welke regeling betreft het? *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G4/01*	Besteding (jaar T) levensonderhoud Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G4/02*	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G4/03*	Baten (jaar T) levensonderhoud Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G4/04*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (aflossing) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G4/05*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (overig) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G4/06*
			1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	€ 0	-€ 7.500	€ 0	€ 21.943	€ 946
			2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)	-€ 134	-€ 2.182	€ 0	€ 10.412	€ 0
			3	Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)	-€ 2	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			4	Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			5	Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			6	Totaal	-€ 136	-€ 9.682	€ 0	€ 32.355	€ 946
				Kopie regeling *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G4/07*	Aantal besluiten levensonderhoud (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G4/08*	Aantal besluiten kapitaalverstrekking (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G4/09*	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Gemeente *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G4/10*		
			1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	0	0	Ja		
			2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)	0	0	Ja		
			3	Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)	0	0	Ja		
			4	Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)	0	0	Ja		
			5	Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)	0	0	Ja		
			6	Totaal	0	0	N.v.t.		
				Kopie regeling *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G4/11*	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht) *Aard controle R* *Indicator: G4/12*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht), aflossing *Aard controle R* *Indicator: G4/13*	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking Tozo buitenland (gemeente Maastricht), overig *Aard controle R* *Indicator: G4/14*	Uitvoeringskosten (jaar T) uitvoering Tozo buitenland (gemeente Maastricht) *Aard controle R* *Indicator: G4/15*	
			1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)					
			2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)					
			3	Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)					
			4	Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)					
			5	Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)					
			6	Totaal	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
				Kopie regeling *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G4/16*	Levensonderhoud - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden levensonderhoud Tozo in jaar T i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G4/17*	Levensonderhoud- Mutaties (dotaties en vrijval) voorziening dubieuze debiteuren (jaar T) als gevolg van kwijt te schelden schulden levensonderhoud Tozo i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle D2* *Indicator: G4/18*	Kapitaalverstrekkingen - Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden van achterstallige betalingen op kapitaalverstrekkingen Tozo in jaar T i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G4/19*		
			1	Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	€ 0	€ 0	€ 0		
			2	Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)	€ 0	€ 0	€ 0		
			3	Tozo 3 (1 oktober 2020 tot 1 april 2021)	€ 0	€ 0	€ 0		
			4	Tozo 4 (geldend van 1 april 2021 tot 1 juli 2021)	€ 0	€ 0	€ 0		
			5	Tozo 5 (geldend van 1 juli tot 1 oktober 2021)	€ 0	€ 0	€ 0		
			6	Totaal	0	0	0		

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026								
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
SZW	G10	**Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2025** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over Wet inburgering 2021 (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	Besteding (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G10/01* € 0	Baten (jaar T) (exclusief Rijk) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G10/02* € 0	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Gemeente *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G10/03* Ja			
SZW	G12	**Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_gemeentedeel 2025** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden Bijzondere bijstand in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G12/01* € 0	Gederfde baten die voortvloeien uit kwijtschelden schulden Wet Inburgering van 13 september 2012 in (jaar T) i.v.m. de hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G12/02* € 0	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Gemeente *Aard controle n.v.t.* *Indicator: G12/03* Ja			
SZW	G13	**Onderwijsroute_ deel gemeente 2025** Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel (jaar T),ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	Bestedingen onderwijsroute (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G13/01* € 0	Baten onderwijsroute (jaar T) (exclusief Rijk) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G13/02* € 0	Bestedingen overige voorzieningen (jaar T) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G13/03* € 0	Baten overige voorzieningen (jaar T) (exclusief Rijk) Gemeente *Aard controle R* *Indicator: G13/04* € 0	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) Aard controle n.v.t. Indicator: G13/05 Ja	
VWS	H4	**Regeling specifieke uitkering stimulering sport 2024-2025** Gemeenten	Ontvangen Rijksbijdrage (jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4/01* € 66.141	Totale werkelijke berekende uitkering *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4/02* € 21.651				
			Werkelijke besteding voor de activiteiten inclusief btw x 18% (jaar T) Onroerende zaken *Aard controle R* *Indicator: H4/03* € 18.297	Werkelijke besteding voor de activiteiten inclusief btw x 18% (jaar T) Roerende zaken *Aard controle R* *Indicator: H4/04* € 1.350	Werkelijke besteding voor de activiteiten inclusief btw x 18% (jaar T) Dienstverlening door derden *Aard controle R* *Indicator: H4/05* € 2.004	Toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H4/06*		
VWS	H30	**Specifieke uitkering versterking voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026**	Totaalbedrag (jaar T) toegekend *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/01* € 91.053	Reservering 2025 voor 2026 (maximaal 10% van toegekende budget 2025 kan worden meegenomen naar 2026) *Aard controle R* *Indicator: H30/02* € 9.105	Besteding ten laste van Rijksmiddelen (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H30/03* € 81.948	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H30/04* € 328.039	Voldaan aan afspraken in akkoorden (Ja/ Nee/ n.v.t.)? *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/05* Ja	Toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/06*
			Meegewerkt aan de monitoring (Ja/Nee/ n.v.t.)? *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/07* Ja	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H30/08* Nee				

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026									
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	
VWS	H35B	**Specifieke uitkering IZA-doelen 2023-2026 (SiSa tussen medeoverheden)**	Hieronder per regel één code selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die medeoverheid invullen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: H35B/01*	Besteding (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: H35B/02*					
		1	060090 Gemeente Smallingerland	€ 33.550					
		2							
		3							
VRO	J17	**Realisatiestimulans**	Aantal betaalbare woningen bouw gestart (jaar T), waarvoor nog geen rijksbijdrage is verstrekt, als bedoeld in artikel 2.1. van de regeling. *Aard controle D1* *Indicator: J17/01*	Geprognotiseerde aantal betaalbare woningen bouw gestart (jaar T+1), waarvoor nog geen rijksbijdrage is verstrekt, als bedoeld in artikel 2.1. van de regeling. *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J17/02*	Correctie aantal betaalbare woningen bouw gestart (jaar T-1), waarvoor nog geen rijksbijdrage is verstrekt, als bedoeld in artikel 2.1. van de regeling. *Aard controle D1* *Indicator: J17/03*				
			0	0	0				
			Aantal betaalbare woningen bouw gestart in jaar T in het NPLV-gebied, waarvoor nog geen rijksbijdrage is verstrekt, als bedoeld in artikel 2.1. van de regeling. *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J17/04*	Bestedingen (jaar T) ten behoeve van activiteiten ter verbetering van bovenplanse openbare ruimte en collectieve maatschappelijke voorzieningen in de NPLV-gebieden, als bedoeld in artikel 3.1 van de regeling (excl. Compensabele Btw) . *Aard controle R* *Indicator: J17/05*	Bestedingen (jaar T) aan compensabele btw ten behoeve van activiteiten ter verbetering van bovenplanse openbare ruimte en collectieve maatschappelijke voorzieningen in de NPLV-gebieden, als bedoeld in artikel 3.1 van de regeling. *Aard controle R* *Indicator: J17/06*	Bestedingen (jaar T) ten behoeve van de financiering van capaciteitsondersteuning voor de uitvoering van de woningbouwopgave in de NPLV-gebieden, als bedoeld in artikel 3.5 van de regeling (excl. Compensabele Btw). *Aard controle R* *Indicator: J17/07*	Bestedingen (jaar T) aan compensabele btw ten behoeve van de financiering van capaciteitsondersteuning voor de uitvoering van de woningbouwopgave in de NPLV-gebieden, als bedoeld in artikel 3.5 van de regeling. *Aard controle R* *Indicator: J17/08*	
		1							
		2							
VRO	J55	**Aanpak energiearmoede**	Het aantal huishoudens in huurwoningen aan wie energiebesparende voorzieningen zijn verstrekt die kunnen leiden tot vermindering van energiegebruik/de energierekening *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J55/01*	Besteding (jaar T) van de onder indicator 01 gemoeide kosten *Aard controle R* *Indicator: J55/02*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van de onder indicator 01 gemoeide kosten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J55/03*	Het aantal huishoudens in koopwoningen aan wie energiebesparende voorzieningen zijn verstrekt die kunnen leiden tot vermindering van energiegebruik/de energierekening *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J55/04*	Besteding (jaar T) van de onder indicator 04 gemoeide kosten *Aard controle R* *Indicator: J55/05*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van de onder indicator 04 gemoeide kosten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J55/06*	
			0	€ 0	€ 0	0	€ 0	€ 0	
			Het aantal huishoudens dat ondersteuning –bijvoorbeeld via advies aan huis- heeft gekregen in de vorm van advies over vermindering van het energiegebruik voor zijn specifieke woningen waar de bewoner direct zijn/haar energieverbruik mee heeft kunnen verminderen. *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J55/07*	Besteding (jaar T) van de onder indicator 07 gemoeide kosten *Aard controle R* *Indicator: J55/08*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van de onder indicator 07 gemoeide kosten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J55/09*				
			0	€ 0	€ 0				
			Het aantal kleine gasbesparende maatregelen (w.o. radiatorfolie en tochtstrips) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J55/10*	Het aantal kleine elektriciteitsbesparende maatregelen (w.o. LED-lampen) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J55/11*	Het aantal grote(re) gasbesparende maatregelen (w.o. dakisolatie, vloerisolatie, spouwmuurisolatie etc.) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J55/12*	Het aantal grote(re) elektriciteitsbesparende maatregelen (w.o. vervangen koelkasten, wasmachines etc.) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J55/13*	Het aantal gegeven adviezen met directe verlaging energieverbruik/energierekening tot gevolg. *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J55/14*	Het aantal overige energierekening verlagende maatregelen *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J55/15*	
			0	0	0	0	0	0	

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026									
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering / Juridische grondslag / Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	
VRO	**J94**	**Regeling houdende regels verstrekking specifieke uitkering aan gemeenten verduurzaming [...] van eigenaars, woonverenigingen en wooncoöperaties**	Beschikkingsnummer *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J94/01*	Besteding (jaar T), in J94/06 t/m J94/08 opgesplitst *Aard controle R* *Indicator: J94/02*	Het totaal aantal woningen waar maatregelen zijn getroffen dat voldoet aan artikel 6, eerste lid, onderdeel a *Aard controle D1* *Indicator: J94/03*	Het aantal woningen waar maatregelen zijn getroffen met een WOZ-waarde boven het gemeentelijk gemiddelde (peildatum 2024) of een WOZ-waarde van boven € 477.000 *Aard controle D1* *Indicator: J94/04*	Bedrag dat van de vijfde kolom van bijlage III en bijlage IV besteed is aan doe-het-zelfmaatregelen, inclusief activiteiten als bedoeld in artikel 2, derde lid (zoals ondersteuning vanuit gemeente) (alleen van toepassing voor tranche 2 en tranche 3). *Aard controle R* *Indicator: J94/05*	Bedrag dat vanuit de specifieke uitkering besteed is aan gerichte ondersteuning en/of het bedrag waarvoor derden met de benodigde expertise zijn ingeschakeld als bedoeld in artikel 2, derde lid, onderdeel b *Aard controle R* *Indicator: J94/06*
		1	*LAI23-03585137*	€ 20.558	9	0	€ 0	€ 0	
		2	*LAI24-03759632*	€ 0	0	0	€ 0	€ 0	
		3	*LAI25-03837377*	€ 0	0	0	€ 0	€ 0	
			Bedrag dat vanuit de specifieke uitkering besteed is ten behoeve van uitvoering als bedoeld in artikel 2, tweede lid, onderdeel c *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J94/07*	Bedrag dat vanuit de specifieke uitkering besteed is aan die energiebesparende isolatiemaatregelen, eventueel in samenhang met energiezuinige ventilatiemaatregelen. *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J94/08*	Eindverantwoording (ja/nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J94/09*				
		1	€ 1.658	€ 18.900	Nee				
		2	€ 0	€ 0	Nee				
		100	€ 0	€ 0	Nee				

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026									
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering / Juridische grondslag / Ontvanger		Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
VRO	J96	Regiodeals 4e tranche		Naam actielijn/ programmalijn/ pijler *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J96/01*	Besteding per actielijn/ programmalijn/ pijler (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen Zelfstandige uitvoering (excl. SiSa tussen medeoverheden) *Aard controle R* *Indicator: J96/02*	Besteding regionale financiering (jaar T) per actielijn/ programmalijn/ pijler. Zelfstandige uitvoering (excl. SiSa tussen medeoverheden) *Aard controle R* *Indicator: J96/03*	Correctie indicator jaar T- 1 ten laste van Rijksmiddelen per actielijn actielijn/ programmalijn /pijler. *Aard controle R* *Indicator: J96/04*	Correctie indicator jaar T- 1 ten laste van regionale financiering per actielijn actielijn/ programmalijn /pijler. *Aard controle R* *Indicator: J96/05*	
			1	Goed Wonen & Leven	€ 3.780	€ 21.422	€ 0	€ 2.712.303	
			2	Toekomstbestendig Ondernemen & Ontwikkelen	€ 9.484	€ 9.484	€ 213.397	€ 3.691.238	
			3	Optimaal Bereikbaar & Verbonden	€ 0	€ 0	€ 1.440	€ 1.440	
			4	Duurzame Energie	€ 3.533	€ 47.446	€ 0	€ 0	
			5	Circulaire Economie	€ 850	€ 1.142	€ 15.045	€ 15.045	
			6						
				Kopie Naam actielijn/ programmalijn/ pijler *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J96/06*	Totale cumulatieve besteding per actielijn/ programmalijn/ pijler (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen Inclusief uitvoering door derden *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J96/07*	Totale cumulatieve besteding regionale financiering (t/m jaar T) per actielijn/ programmalijn/ pijler. Inclusief uitvoering door derden *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J96/08*	Toelichting *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J96/09*		
			1	*Goed Wonen & Leven*	€ 917.544	€ 8.607.797			
			2	*Toekomstbestendig Ondernemen & Ontwikkelen*	€ 660.302	€ 8.764.574			
			3	*Optimaal Bereikbaar & Verbonden*	€ 105.308	€ 105.308			
			4	*Duurzame Energie*	€ 42.615	€ 86.528			
			5	*Circulaire Economie*	€ 330.507	€ 586.516			
			6						
				Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J96/10*	Cumulatieve besteding uitvoeringskosten zijnde kosten ten behoeve van Voorbereiding, Administratie en Toezicht (VAT-kosten) (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen *Aard controle R* *Indicator: J96/11*	Totale compensabele BTW (t/m jaar T) deel rijksbijdrage *Aard controle R* *Indicator: J96/12*	Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: J96/13*		
				Nee	€ 943.902	€ 268.289	Nee		

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2025 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 07-01-2026								
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
KGG	K28	**Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid**	Besteding apparaatskosten (jaar T) : salarissen en sociale lasten voor ambtelijk personeel *Aard controle R* *Indicator: K28/01*	Besteding apparaatskosten (jaar T): kosten voor ingeleend personeel *Aard controle R* *Indicator: K28/02*	Besteding apparaatskosten (jaar T): overige goederen en diensten *Aard controle R* *Indicator: K28/03*	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) apparaatskosten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: K28/04*	Besteding (jaar T) overige kosten gerelateerd aan apparaatskosten *Aard controle R* *Indicator: K28/05*	Cumulatieve bestedingen (t/m jaar T) overige kosten gerelateerd aan apparaatskosten *Aard controle n.v.t.* *Indicator: K28/06*
			€ 17.728	€ 171.475	€ 18.514	€ 513.657	€ 0	€ 0
			Eindverantwoording (Ja/Nee) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: K28/07*					
			Nee					
AenM	M16	**Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne** Gemeenten	Vul in totaal te ontvangen normbedrag per gerealiseerde gemeentelijke plek per dag (GOO) (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: M16/01*	Vul in verschil bij hogere werkelijke bestedingen ten opzichte van de uitkomst van M16/01 (jaar T) - uitzonderingsbepaling (GOO) *Aard controle R* *Indicator: M16/02*	Vul in vrijwillige teruggave bij lagere werkelijke bestedingen ten opzichte van de uitkomst onder M16/01 (jaar T) – uitzonderingsbepaling (GOO) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: M16/03*	Besteding (jaar T) tbv de transitie - uitgezonderd uitvoeringkosten *Aard controle R* *Indicator: M16/04*	Besteding (jaar T) van uitvoering ten behoeve van de transitie *Aard controle R* *Indicator: M16/05*	Besteding (jaar T) uitgekeerde verstrekkingen (GOO en POO) *Aard controle R* *Indicator: M16/06*
			€ 80.300		€ 50.000	€ 0	€ 0	€ 32.225
			Totaal bedrag vorderingen (/ onrechtmatig uitgekeerde) verstrekkingen GOO en POO (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: M16/07*	Totaal te ontvangen normbedrag uitvoeringskosten per geregistreerde persoon waaraan in een maand een verstrekking is gedaan (POO) (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: M16/08*	Totaal bedrag ontvangen eigen bijdrage van ontheemden GOO (jaar T) *Aard controle R* *Indicator: M16/09*	Periode vanaf wanneer de eigen bijdrage is ingevoerd *Aard controle D2* *Indicator: M16/10*	Periode vanaf wanneer de verhoging eigen bijdrage is ingevoerd *Aard controle D2* *Indicator: M16/11*	
			€ 0	€ 384	€ 4.718	1-nov-24	1-okt-25	
			Berekening totale besteding (jaar T) Som indicatoren 01/02/04/05/06/07/08 verminderd met 09 *Aard controle n.v.t.* *Indicator: M16/12*	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) *Aard controle n.v.t.* *Indicator: M16/13*				
			€ 108.191	€ 484.145				

Beleidsindicatoren per programma

Programma 1 Bestuur

Bestuur			
		Begroot primitief	Werkelijk
Formatie	FTE per 1.000 inwoners	23,29	23,42
Bezetting	FTE per 1.000 inwoners	22,5	23,7
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	2.855	3.021
Externe inhuur*	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	10,74%	21,93%
Overhead	% van totale lasten	25,20%	26,98%

Openbare orde en veiligheid			
		Begroot primitief	Werkelijk
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	12	8
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,0	0,0
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	3,9	2,6
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	0,0	0,0
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2,6	2,6

Programma 2 Sociaal Domein

Maatschappelijke ondersteuning			
		Begroot primitief	Werkelijk
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	650	690

Jeugdhulpwet			
		Begroot primitief	Werkelijk
Jongeren met een delict voor de rechter()	% 12 t/m 21 jarigen	0,0%	0,0%
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	6,7%	7,7%
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	1,2%	n.b.
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	n.b.	n.b.

Participatiewet			
		Begroot primitief	Werkelijk
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 74 jaar	1.081,8	1.077,5
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	74,6%	74,1%
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	5,0%	5,0%
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	0,0%	0,0%
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	31,7	26,3
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	42,6	42,6

Sport			
		Begroot primitief	Werkelijk
Niet-wekelijkse sporters	% van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.	58%	54,2%

Algemene voorzieningen			
		Begroot primitief	Werkelijk
Personen met bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	31,7	26,3

Programma 3 Onderwijs

Lokaal onderwijsbeleid			
		Begroot primitief	Werkelijk
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen 5 – 18 jaar	0,0	0,0
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen 5 – 18 jaar	20	20,0
Vroegtijdig schoolverlaters totaal (VO + MBO)	% dat zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat	0,0%	0,0%

Programma 4 Fysieke leefomgeving

Afval en milieu			
		Begroot primitief	Werkelijk
Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	650,0	345,0

Ruimtelijke ordening			
		Begroot primitief	Werkelijk
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	13,4	6,9
Demografische druk	% aantal personen van 0 tot 20 en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar	77,2%	79,2%

Programma 5 Economie

Overige sectoren			
		Begroot primitief	Werkelijk
Functiemenging	% van de verhouding tussen banen en woningen. Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.	57,7%	57,2%
Vestigingen	Aantal vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 – 74 jaar.	255,5	268,3

Programma 6 Duurzaamheid

Energietransitie			
		Begroot primitief	Werkelijk
Hernieuwbare elektriciteit	%	26,6%	27,2%

Programma Dekkingsmiddelen

Belastingen			
		Begroot primitief	Werkelijk
Woonlasten éénpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's	603,0	596,0
Woonlasten meerpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's	686	680
WOZ-waarde woningen	De gemiddelde WOZ-waarde (x € 1.000)	348	351

Ballum, 11 juni 2026

Advies Auditcommissie n.a.v. jaarrekening Ameland en gesprek met de accountant

Geachte raadsleden,

De Auditcommissie van de Gemeenteraad Ameland heeft op maandag 8 juni voltallig vergaderd en overlegd. Een belangrijk deel van de bijeenkomst is gevuld met een bespreking met de accountant van de gemeente, de heer Frank Bosma.

Naast de leden van de auditcommissie (Wytze Hoekstra, Niels van der Geest, Anneke Touwen en de voorzitter Riekus Hatzmann) waren aanwezig: de Burgemeester, de Gemeentesecretaris, Jose Kooiker (namens de ambtelijke organisatie), Jacqueline Metz (griffier) en Marjolijn Werkman (Controller van de gemeente én commissie-griffier).

Op het moment van het overleg waren de controleverklaring van de accountant en de jaarrekening nog niet compleet. Omdat de definitieve controleverklaring en de aanpassingen in de jaarrekening naar verwachting geen wijzigingen in het advies van de auditcommissie zullen brengen zijn deze als feitelijk en bestaand door de leden van de commissie geaccepteerd.

De voorliggende stukken en de door de accountant gegeven toelichting leiden tot de conclusie dat de auditcommissie de gemeenteraad adviseert om, met een aantal aanbevelingen die hieronder zullen volgen, goed te keuren. De jaarstukken zijn compleet, geven een getrouw beeld van de financiën van de gemeente en de basis is meer dan op orde.

De auditcommissie stelt vast dat een aantal zaken, gelet op de onzekerheden t.a.v. rijksbijdragen maar ook vanwege het feit dat een deel van de rijksbijdragen incidenteel zijn, dat er extra aandacht besteed dient te worden aan de volgende onderwerpen:

Weerstandsvermogen en risico-beheersing:

- De wat onzekerder financiële toekomst maakt dat strategisch control belangijker wordt. Daartoe is een goede beschrijving van risico's behulpzaam. De risico's zijn al jaren ongewijzigd en zijn ook naar mening van de auditcommissie niet volledig. Extra aandacht voor de risico's en de impact van deze risico's is zoals gezegd gewenst.
- De risicoparagraaf in de jaarrekening is duidelijker dan voorheen maar de leesbaarheid en begrijpbaarheid van de jaarrekening door non-financials zou gebaat zijn bij minder jargon en meer jip-en-janneke taal.
- De toekomst zal waarschijnlijk grote investeringen vergen terwijl de beschikbare financiele middelen daartoe niet toereikend zijn. Dit betekent dat er rekening gehouden moet gaan worden met kapitaallasten die het gevolg zullen zijn van de financieringsbehoefte voor deze investeringen. (verduurzaming, accomodatiebeleid, jeugdzorg)

- De werkingstermijn van de nota Reserves en Voorzieningen van de Gemeente is verlopen. Dit betekent dat er een actualisatie van deze nota moet plaatsvinden.

Regio-deal:

- De accountant heeft tijdens zijn controle uitgebreid stilgestaan bij de Regio Deal, waar gemeente Ameland Regiokassier van is. Ook hier is sprake van een goede interne beheersing en samenspel met andere Waddeneilanden. Wel is de aanbeveling in 2026 nog nadere en betere werkafspraken te maken voor de verantwoording in de zogeheten Sisa-bijlage met de andere Waddeneilanden.

Reserve Politieke Ambtsdragers

- Deze reserve is bedoeld om pensioenen van aangewezen wethouders te financieren. Deze reserve moet per 1/1/28 worden overdragen aan het ABP, conform voorgeschreven wet- en regelgeving. In de eerder verspreide concept-jaarstukken is deze post onjuist als reserve (eigen vermogen) geclassificeerd, dit moet een voorziening (vreemd vermogen) zijn. In de definitieve stukken zal dit gecorrigeerd zijn.

Advies van de Auditcommissie:

- Er zijn een hoop adviezen (van zowel de accountant als de Rekenkamer) die opgepakt zouden kunnen worden maar de capaciteit van de ambtelijke organisatie is beperkt. De auditcommissie is van mening dat prioritering voor het oppakken van de aanbevelingen moet passen bij de personele draagkracht van de gemeente. Ons advies is daarom:
    - om control in de derde lijn te versterken de Verbijzonderde Interne Controles (VIC) uit te besteden
    - uitbreiding van de risico-analyse en benadering van het weerstandsvermogen ten behoeve van de jaarrekening
    - actualiseren van de Nota Reserves en Voorzieningen

Namens de Auditcommissie gemeente Ameland

Riekus Hatzmann, voorzitter

ETL
ASSURANCE &
OVERHEIDSACCOUNTANTS
Accountantsverslag 2025
Gemeente Ameland

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Aan de raadsleden van gemeente Ameland
Jelmeraweg 1
9162 EA BALLUM

Xx juni 2026

Geachte leden van de raad,

Hierbij ontvangt u ons accountantsverslag naar aanleiding van onze controle van de jaarrekening van uw gemeente voor het boekjaar dat eindigt op 31 december 2025. We hebben onze werkzaamheden uitgevoerd in overeenstemming met ons controleplan 2025 en onze opdrachtbevestiging d.d. 12 januari 2026. Onze bevindingen en aanbevelingen zijn open en constructief besproken met de ambtelijke organisatie, de portefeuillehouder Financiën en met de Auditcommissie.

Het accountantsverslag begint met een samenvatting van onze belangrijkste bevindingen en aanbevelingen. Daarna gaan wij in op de reikwijdte van onze controle, de diepgang waarmee wij gecontroleerd hebben en tot welke oordeel wij gekomen zijn. Vervolgens geven wij onze visie op de informatiewaarde en leesbaarheid van de paragrafen en de programmaverantwoording.

Nadat wij onze analyse hebben gegeven van de financiële positie van uw gemeente, gaan wij in meer detail in op de belangrijkste bevindingen uit onze controlewerkzaamheden. Dit doen wij langs de drie domeinen fysiek, sociaal en bedrijfsvoering.

Vervolgens geven wij op hoofdlijnen ons beeld van de interne beheersing van uw organisatie en gaan we dieper in op de speerpunten die u ons heeft meegegeven tijdens de controle

We sluiten het accountantsverslag af met bijlagen waarin we bevindingen hebben opgenomen over een aantal wettelijk verplichte onderwerpen, zoals Sisa, WNT en onze onafhankelijkheid. In de bijlage hebben we ook enkele actuele ontwikkelingen gegeven die voor u van belang kunnen zijn.

Dit accountantsverslag is opgezet als interactief document waar u eenvoudig doorheen kunt navigeren door op de menuopties aan de linkerzijde of de onderstreepte woorden te klikken. Wij vragen u terughoudend te zijn met het printen van het accountantsverslag.

Wij willen graag van deze gelegenheid gebruik maken om u en uw medewerkers te bedanken voor de prettige samenwerking die we ervaren hebben. Mocht u nog vragen hebben, aarzelt u dan niet om contact met ons op te nemen.

Met vriendelijke groet,
ETL Assurance & Overheidsaccountants B.V.

Digitaal ondertekend door:
Frank Bosma
22 juni 2026 12:31 +02:00

Drs. F.L.A. Bosma RA

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Samenvatting van onze bevindingen en aanbevelingen

Wij hebben een goedkeurende controleverklaring afgegeven

Wij hebben een goedkeurende controleverklaring afgegeven bij de jaarrekening van uw gemeente. Dat betekent dat wij van mening zijn dat de jaarrekening, inclusief de rechtmatigheidsverantwoording, een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid, rekening houdend met de goedkeuringstolerantie.

Omdat de goedkeuringstolerantie afhankelijk is van de werkelijke lasten en werkelijke dotaties aan de reserves, hebben wij de tolerantie die wij eerder hebben opgenomen in ons controleplan geactualiseerd op basis van de definitieve jaarrekening. De tolerantie voor fouten die wij bij de controle hebben gehanteerd bedraagt (afgerond) € 774.000

Onzekerheden aanwezig

Ons goedkeurend oordeel betekent niet dat er geen onzekerheden geconstateerd zijn. Wel houdt het in dat deze onzekerheden onder de goedkeuringstolerantie blijven die uw raad heeft vastgesteld. De onzekerheid met betrekking tot de prestatie-levering van de zorg bedraagt € 40.000.

Het college heeft de rechtmatigheidsverantwoording afgegeven

Het college is van mening dat de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties niet rechtmatig tot stand zijn gekomen binnen de daarvoor door uw raad gestelde verantwoordingsgrens. Wij hebben geoordeeld dat de rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid.

Informatiewaarde van de programmaverantwoording kan beter

De leesbaarheid van de programmaverantwoording is naar onze mening voldoende. Uit deze beoordeling blijkt echter ook dat de informatiewaarde van de programmaverantwoording verbeterd kan worden om de raadsleden beter in positie te brengen. Dit zit vooral in het nog concreter (SMART) maken van de doelstellingen en resultaten. Er wordt wel inzichtelijk gemaakt of een beoogde activiteit is uitgevoerd, maar het is aan de eigen interpretatie of het achterliggende doel en maatschappelijk effect is behaald. Wij adviseren u in de toekomst meer gebruik te maken van kengetallen. Dit heeft ons inziens een positieve bijdrage aan de informatiewaarde van de jaarrekening.

De informatiewaarde van de paragrafen

Voor de paragrafen geldt dat de leesbaarheid en informatiewaarde verschilt per paragraaf. Naar onze mening ontbreekt het over de hele breedte nog wel aan een toereikende koppeling tussen de uitgangspunten van het beleid en de realisatie gedurende het jaar. Met andere woorden: wat stond er in de betreffende paragraaf in de begroting en wat is er uiteindelijk in de praktijk van terecht gekomen.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Samenvatting van onze bevindingen en aanbevelingen

Financiële positie van uw gemeente als geheel is goed, het voorspellend vermogen blijft voor verbetering vatbaar

Uit onze analyse blijkt dat de financiële positie van uw gemeente als geheel goed, maar kwetsbaar is. De huidige positie is sterk, maar de ruimte voor de komende jaren blijft gevoelig voor investeringsritme, rijksbeleid en sociaal-domeindruk. In dat kader zien wij dat de gemeente voor de komende jaren een uitdaging heeft in haar financiële positie. Uw gemeente heeft nagenoeg geen mogelijkheden om een kasstroom te generen ter dekking van toekomstige investeringen (voorbeeld door grondverkopen). Financiering van toekomstige investeringen is daardoor alleen mogelijk door het aantrekken van leningen. Wij raden u daarom aan om bij iedere begroting, bestuursrapportage en jaarrekening, alsmede bij raadsbesluiten met een materieel financieel effect, de (verwachte) ontwikkeling van de solvabiliteit en netto-schuldquote expliciet zichtbaar te maken.

Het voorspellend vermogen van de gemeente Ameland kan worden verbeterd. Met het oog op toekomstige onzekerheden over de financiële compensatie vanuit het Rijk na 2028, wordt een nauwkeurig voorspellend vermogen en realistisch begroten steeds belangrijker. Hierbij is het van belang om goed onderscheid te blijven maken tussen elementen die voor de gemeente beïnvloedbaar zijn versus zaken die buiten de beïnvloedsfeer liggen (decembercirculaire). Wij adviseren daarom om met name bij het voorspellen van de verwachte uitgaven een realistische analyse te maken van de haalbaarheid hiervan in relatie tot beschikbare capaciteit.

Weerstandsvermogen is ruim toereikend, maar is subjectief

Uit de jaarstukken blijkt dat het weerstandsvermogen ruim voldoet aan de gewenste norm. Daarnaast is uw gemeente in de gelegenheid om mogelijk onverwachte tegenvallers op te vangen met algemene reserve en de onbenutte belastingcapaciteit.

Een belangrijk nadeel van de benodigde weerstandscapaciteit is dat deze subjectief is. Het is volledig afhankelijk van de kwaliteit van het risicomanagement en de mogelijkheid om de maximale omvang en kans van voordoen van de risico's te bepalen. In de praktijk is dit vaak weerbarstiger dan uit de paragraaf Weerstandsvermogen blijkt.

Uw gemeente heeft thans 2 potentiële risico's geïdentificeerd met een mogelijke financiële impact. Met inachtneming van de omvang van uw gemeente kan dit passend zijn, maar de omvang is ons inziens toch erg bepekt. Wij adviseren u aandacht te blijven besteden aan risicomanagement waarbij een gedegen inventarisatie van alle potentiële risico's het uitgangspunt moet zijn.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Samenvatting van onze bevindingen en aanbevelingen

Jaarafsluiting is goed verlopen

Wij zijn tevreden met de wijze waarop het afsluitproces en de jaarrekeningcontrole zijn verlopen. Bij de start van de controle waren de door ons gevraagde documenten voor het grootste deel beschikbaar, waardoor we een goede start hebben kunnen maken met onze controlewerkzaamheden. De vragen die wij hadden werden snel en toereikend beantwoord. Dit heeft bijgedragen aan een soepel controleproces.

Wij hebben wij geconstateerd dat een medewerker in de derde lijn bij een aantal specificaties en onderbouwingen heeft aangepast lees zelf opgesteld om de kwaliteit van het dossier te waarborgen. Hoewel wij blij zijn met dit filter in het afsluitproces, zijn wij van mening dat de kwaliteit van het dossier gewaarborgd moet worden in de eerste en tweede lijn. Hierdoor is met name uw controller beter in staat om haar toetsende rol uit te voeren waardoor de beheersing in de organisatie wordt versterkt.

Uw organisatie streeft naar een versterking van de controlfunctie in de derde lijn, waarbij de nadruk ligt op het strategische aspect van control. Deze control is meer gericht op de toetsing van de mogelijke realisatie van de doelstellingen op de lange termijn. Wij onderschrijven deze doelstelling, mede met inachtneming van het feit dat de derde lijn op dit moment meer gericht is op het controleren van de getrouwheid van de huidige financiële verslaggeving inclusief de jaarrekening.

Geen indicaties voor fraude

Tijdens onze controle hebben wij nadrukkelijk aandacht besteed aan het onderwerp fraude. Uit onze werkzaamheden zijn geen indicaties voortgekomen voor fraude.

Schattingen door het college zijn evenwichtig

Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen, bijvoorbeeld ten aanzien van de waardering van de (im)materiële vaste activa en de grondexploitaties. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt beoordeeld en allemaal als evenwichtig aangemerkt.

.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Samenvatting van onze bevindingen en aanbevelingen

Regio-deal

Uw gemeente fungeert als kassier voor de toegekende Rijksmiddelen binnen de Regio-deal. Deze rol impliceert de verantwoordelijkheid voor de administratie van de financiële transacties tussen de andere 4 wadden-gemeenten en de GR de Wadden. Daarnaast heeft uw gemeente ook een controlerende rol, daar verantwoording jaarlijks via SiSa moet plaatsvinden.

Wij constateerden dat intern voldoende beheersmaatregelen aanwezig zijn om een getrouwe SiSa-verantwoording te kunnen realiseren. Daarnaast is sprake van een kritische houding jegens de andere gemeenten met betrekking tot de ingediende declaraties en de hieraan ten grondslag liggende kosten. Wij hebben ook kennis gekregen van mogelijke onduidelijkheden tussen deelnemende gemeenten over aanvaardbaarheid van gemaakte kosten in relatie tot de kaders van het Rijk. Wij adviseren u daarom om de kaders in de toekomst mogelijk nog verder te expliceren. Dit zal bijdragen aan een versterking van de beheersing van de kosten en vereenvoudigt het opstellen van de jaarlijkse SiSa-verantwoording.

Er wordt gewerkt aan verbetering van de interne beheersing

De kwaliteit van de interne beheersing om tot een getrouwe jaarrekening en rechtmatigheidsverantwoording te komen is voldoende. Wij rapporteerden in onze managementletter d.d. 11 februari 2026 over mogelijke tekortkomingen in de interne beheersing. Deze tekortkomingen werden hoofdzakelijk veroorzaakt door het niet-nakomen van de gemaakte afspraken. Een voorbeeld in dit kader is de zichtbare toetsing van de prestatielevering facturen.

Wij constateren goede stappen om de interne beheersing nog verder te verbeteren en memoreren in dit kader de voorgenomen ontwikkeling van de rol van de controller. Deze functionaris is thans nog frequent betrokken bij controlewerkzaamheden die primair in de 1e of 2e lijn liggen. Dit verzwakt in beginsel de toetsende rol van de controller. Wij benadrukken daarom met name de noodzaak om te blijven investeren in de versterking van controlewerkzaamheden in de 1e en 2e lijn. Deze investeringen dragen bij aan een verdere professionalisering van de interne beheersing, al zal het gezien de omvang van de organisatie en de beschikbare formatie een uitdaging blijven om op korte termijn grote stappen te zetten.

Samenvatting

Jaarrekening

Reikwijdte van de controle

Goedkeuringstolerantie

Ons getrouwheidsoordeel

Samenvatting bevindingen

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

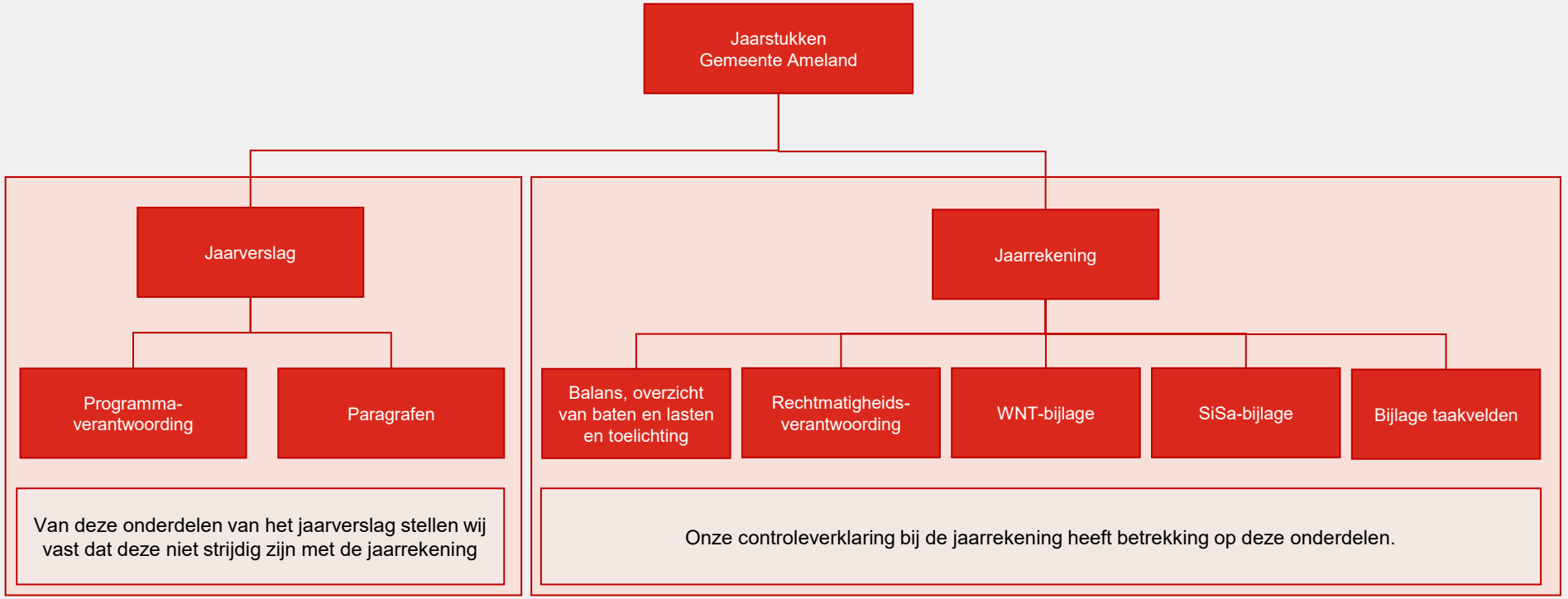
Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

De reikwijdte van onze controle

U heeft ons verzocht om de jaarrekening 2025 van uw gemeente te controleren. De jaarstukken bestaan uit meerdere onderdelen, welke wij niet allemaal met dezelfde diepgang controleren. In het auditplan hebben wij afspraken met u gemaakt over de reikwijdte van de controle.

Wij bevestigen dat de definitieve reikwijdte van de controle gelijk is aan die in het auditplan. Onderstaand hebben wij een samenvatting opgenomen op welke wijze wij de verschillende onderdelen van de jaarstukken in onze controle hebben betrokken.

Samenvatting

Jaarrekening

Reikwijdte van de controle

Goedkeuringstolerantie

Ons getrouwheidsoordeel

Samenvatting bevindingen

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

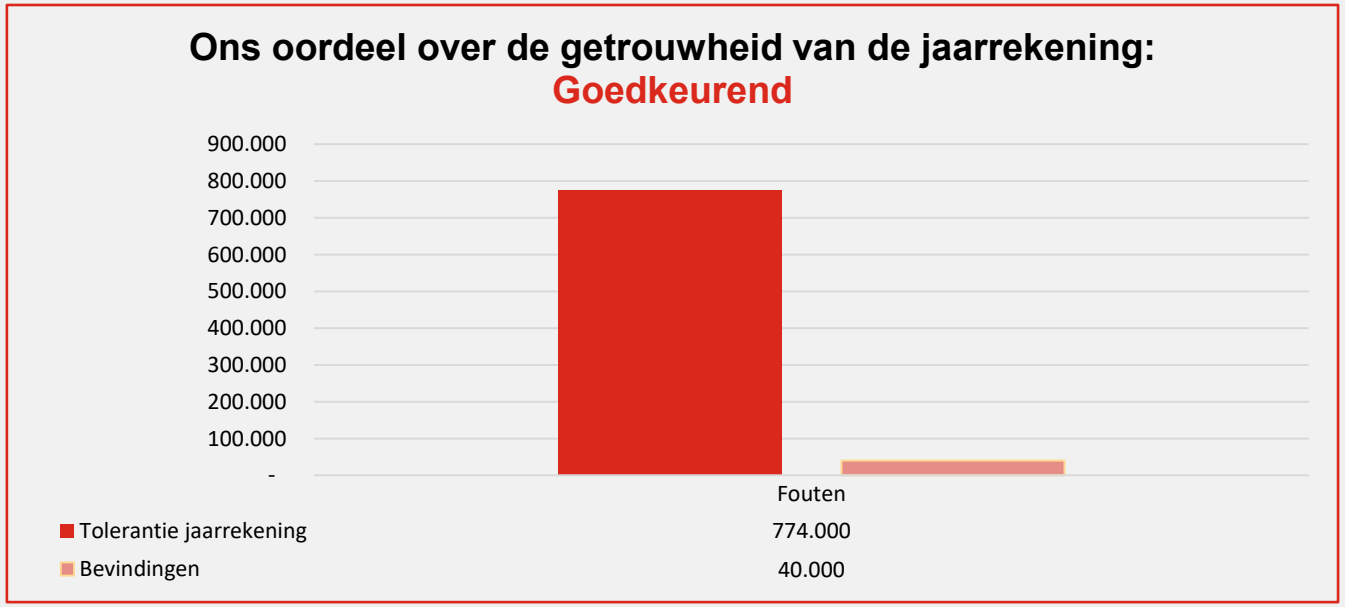
Dit zijn de definitieve toleranties die wij hebben gebruikt tijdens onze controle

U bepaalt binnen de wettelijke kaders welke goedkeuringstoleranties wij hanteren. Op grond van het BADO bedraagt deze tolerantie maximaal 2% van de totale lasten. U heeft ons gevraagd om deze maximale tolerantie te gebruiken bij onze werkzaamheden. De relatie tussen de goedkeuringstolerantie, eventueel geconstateerde afwijkingen en ons oordeel staat in tabel rechts van deze pagina aangegeven. Omdat de goedkeuringstolerantie afhankelijk is van de werkelijke lasten en werkelijke dotaties aan de reserves, hebben wij de tolerantie die wij eerder hebben opgenomen in ons controleplan geactualiseerd op basis van de definitieve jaarrekening. Dit hebben wij samengevat in onderstaande grafiek.

Materialiteit	Goedkeuring	Beperking	Oordeelonthouding of afkeuring
Fouten in de jaarrekening en onzekerheden in de controle	<2%	>2% - <4%	>4%

Rapporteringstolerantie

De rapporteringstolerantie is de grens waarboven wij gevonden afwijkingen in dit accountantsverslag aan u rapporteren. U heeft de rapporteringstolerantie vastgesteld op € 25.000.

Samenvatting

Jaarrekening

Reikwijdte van de controle

Goedkeuringstolerantie

Ons getrouwheidsoordeel

Samenvatting bevindingen

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

Wij geven een goedkeurend oordeel over de getrouwheid van de jaarrekening

Ons oordeel bij uw jaarrekening

Wij hebben een goedkeurende controleverklaring afgegeven bij de jaarrekening van uw gemeente. Derhalve is ons oordeel dat de jaarrekening, inclusief de rechtmatigheidsverantwoording, een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid, rekening houdend met de goedkeuringstolerantie.

Bevindingen blijven binnen de tolerantie

Ons goedkeurend oordeel betekent niet dat er helemaal geen fouten of onzekerheden geconstateerd zijn. Wel houdt het in dat deze fouten en onzekerheden onder de goedkeuringstolerantie blijven die uw raad heeft vastgesteld. Dit hebben wij in onderstaande tabel samengevat. Op de volgende pagina kunt u lezen om welke specifieke fouten en onzekerheden het gaat.

Samenvatting

Jaarrekening

Reikwijdte van de controle

Goedkeuringstolerantie

Ons getrouwheidsoordeel

Samenvatting bevindingen

Rechtmatigheidsverantwoording

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

Fouten en onzekerheden in de jaarrekening nader uitgelicht

Fouten en onzekerheden

De fouten en onzekerheden kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Investering	**Bedrag in EUR 1.000**
Levering Wmo-zorg niet vastgesteld	€ 0
Levering Jeugdzorg niet vastgesteld	€ 40.000
Levering zorg via pgb niet vastgesteld	€ 0
Totaal	**€ 40.000**

Levering zorgprestaties niet vastgesteld

De zorgverleners die een totale productie leveren van meer dan € 200.000, dienen een verantwoording te verstrekken voorzien van een accountantsverklaring waaruit blijkt dat de zorg daadwerkelijk geleverd is. Het college heeft geconstateerd dat enkele zorgverleners die niet (tijdig) hebben gedaan, dan wel een niet-goedkeurende verklaring hebben meegestuurd. De totale productiewaarde van deze aanbieders is € 40.000 , dit bedrag heeft volledig betrekking op jeugdzorg.

Samenvatting

Jaarrekening

Reikwijdte van de controle

Goedkeuringstolerantie

Ons getrouwheidsoordeel

Samenvatting bevindingen

Rechtmatigheidsverantwoording

Informatiewaarde jaarverslag

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

Het college heeft voor het eerst de rechtmatigheidsverantwoording afgegeven

Achtergrond

Dit jaar heeft het college wederom een eigen oordeel gegeven bij de rechtmatigheid van de jaarrekening. Deze rechtmatigheids-verantwoording is onderdeel van de jaarrekening en valt daarom binnen de reikwijdte van onze controle. Daarmee zijn voor de raad waarborgen ingebouwd dat het college niet zomaar de verantwoording kan opstellen en afgeven.

Bij rechtmatigheid in dit kader bestaat er een duidelijke relatie met het financiële beheer. Baten, lasten en balansmutaties moeten rechtmatig tot stand zijn gekomen. De rechtmatigheidsverantwoording door het college gaat dus primair om de financiële beheershandelingen.

Rechtmatigheidscriteria

In de rechtmatigheidsverantwoording legt het college verantwoording af over de volgende drie rechtmatigheidscriteria:

- **Begrotingsrechtmatigheid:** handelt het college binnen de door u beschikbaar gestelde budgetten en kredieten?
- **Misbruik en oneigenlijk gebruik:** zijn in (de uitvoering van) het beleid voldoende waarborgen opgenomen om misbruik of oneigenlijk gebruik van wet- en regelgeving te voorkomen of tegen te gaan?
- **Voorwaardencriterium:** zijn de baten, lasten en balansmutaties in overeenstemming met wet- en regelgeving tot stand gekomen?

Alle andere criteria worden afgedekt door het oordeel van de accountant over het getrouwe beeld van de jaarrekening. Deze hoeven niet vermeld te worden in de rechtmatigheidsverantwoording.

Verantwoordingsgrens

In de rechtmatigheidsverantwoording rapporteert het college over geconstateerde afwijkingen. Onder afwijkingen wordt verstaan fouten en onduidelijkheden over de rechtmatigheid van een financiële beheershandeling. U heeft ervoor gekozen om de verantwoordings-grens vast te stellen op 2% van de werkelijke lasten, exclusief werkelijke toevoegingen aan de reserves. Dit is gelijk aan (afgerond) €774.000.

Vaststelling door het college

Het college heeft vastgesteld dat de omvang van de in de jaarrekening verantwoorde baten, lasten en balansmutaties die niet rechtmatig tot stand zijn gekomen afgerond € 943.000 bedraagt. Dit is hoger dan de daarvoor gestelde grens van € 774.000 De reden voor de onrechtmatigheid zit in de begrotingsonrechtmatigheid; in overschrijding van lasten op de programma's en investeringskredieten (€ 943.000). In overeenstemming met de afspraken in de financiële verordening artikel 11 zijn de overschrijdingen acceptabel tot een bedrag van € 733.000. Er is geen sprake van onrechtmatigheden bij de opdrachtverstrekkingen naar leveranciers.

Ons oordeel over de rechtmatigheidsverantwoording

Wij hebben de werkzaamheden die door en namens het college zijn uitgevoerd om tot de rechtmatigheidsverantwoording te komen in detail beoordeeld. Op basis van deze werkzaamheden zijn wij niet tot een andere conclusie gekomen dan het college. Daarom hebben wij geoordeeld dat de rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de werkelijkheid.

Samenvatting
Jaarrekening
Reikwijdte van de controle
Goedkeuringstolerantie
Ons getrouwheidsoordeel
Samenvatting bevindingen
Rechtmatigheidsverantwoording
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Het college heeft voor het eerst de rechtmatigheidsverantwoording afgegeven

M&O criterium

Overkoepelend M&O beleid aanwezig

In de kadernota Rechtmatigheid adviseert de commissie BBV om een overkoepelend beleidsstuk M&O te maken. Deze bevat naast de filosofie, algemene uitgangspunten en risicoanalyse ook maatregelen ter voorkoming en afdoening.

Uw gemeente heeft nog geen M&O-beleid opgesteld, waarin de uitgangspunten voor het omgaan met misbruik en oneigenlijk gebruik zijn vastgelegd. Wij hebben vernomen in 2026 acties zijn gepland om een dergelijk beleid op te stellen.

Begrotingscriterium

Financiële verordening geeft goed inhoud aan het begrotingscriterium

Naar onze mening geeft uw financiële verordening in artikel 11 goed inhoud aan de randvoorwaarden van het begrotingscriterium. In dit artikel is door de raad antwoord gegeven op de vraag welke overschrijdingen van de begroting als acceptabel worden aangemerkt. Deze overschrijdingen moeten wel benoemd worden in de rechtmatigheidsverantwoording, maar hoeven niet nader te worden toegelicht. Tevens is in dit artikel opgenomen wat de spelregels zijn ten aanzien van het tijdig melden van onderschrijding van lasten en afwijkingen van de begrote baten. Hiermee heeft u voldaan aan de eisen en aanbevelingen van de commissie BBV.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Programmaverantwoording
Paragrafen
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de programmaverantwoording

In dit deel van ons accountantsverslag geven wij ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de programmaverantwoording. Ons oordeel is gebaseerd op de inzichtelijkheid, concreetheid en kwaliteit van de analyses vanuit het perspectief van de raadsleden. Daarnaast beoordelen wij of de programmaverantwoording in overeenstemming is met de jaarrekening en voldoet aan alle eisen die het BBV aan de programmaverantwoording stelt. Hieronder is een samenvatting opgenomen in tabelvorm.

Aspect verantwoording	2025	2024
Leesbaarheid	●	●
Informatiewaarde	●	●
Overeenstemming met jaarrekening	●	●
In overeenstemming met het BBV	●	●

Legenda	Betekenis
●	Voldoet niet of beperkt aan de norm
●	Voldoet aan de norm; verbetering is mogelijk om de raadsleden beter in positie te brengen
●	Voldoet aan de norm en brengt het algemeen bestuur goed in positie

Uit deze beoordeling blijkt dat de informatiewaarde van de programmaverantwoording verbeterd kan worden om de raadsleden beter in positie te brengen. Dit zit vooral in het nog concreter (SMART) maken van de doelstellingen en resultaten. In de tabel hiernaast hebben wij dit zichtbaar gemaakt:

SMART-element	Score	Toelichting
Specifiek	●	De programma's en activiteiten zijn concreet omschreven en sluiten herkenbaar aan op de begroting.
Meetbaar	●	Niet alle doelen zijn voorzien van meetbare outcome-indicatoren.
Acceptabel	●	De doelen sluiten overwegend aan op wettelijke taken en bestuurlijke prioriteiten. De haalbaarheid lijkt bestuurlijk geaccepteerd.
Relevant	●	De gekozen thema's zijn duidelijk relevant voor de gemeente en sluiten logisch aan op de P&C-cyclus.
Tijdsgebonden	●	Veel activiteiten zijn voorzien van jaartal, planning of mijlpaal, maar verschuivingen worden niet altijd aan een nieuwe concrete einddatum of effectindicator gekoppeld.

Samenvatting

Jaarrekening

Informatiewaarde jaarverslag

Programmaverantwoording

Paragrafen

Financiële positie

Bevindingen controle

Interne beheersing

Speerpunten van de gemeenteraad

Bijlagen

Ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de programmaverantwoording

Samengevat vinden wij dat de doelstructuur uit de begroting herkenbaar wordt overgenomen in de jaarstukken. Per programma wordt beantwoord wat is gerealiseerd en, waar relevant, wat niet is gerealiseerd. Dat is sterker dan in veel gemeentelijke jaarstukken, waarin vooral naar voren komt wat wel gedaan is. Een kritische kanttekening is dat de realisatie van de doelstellingen vaak activiteitgericht is.

De stap van activiteiten naar maatschappelijk effect is niet overal expliciet gemaakt.

Voor de programmarekening 2026 geven wij het college de volgende tips mee om de leesbaarheid en informatiewaarde van de programmaverantwoording te verbeteren:

Tip	Reden van de tip
Voeg per programma een compact blok “begroting – realisatie – belangrijkste afwijking” toe.	Hierdoor ziet een raadslid direct wat bestuurlijk het verschil maakte.
Maak explicieter onderscheid tussen activiteit, output en maatschappelijk effect.	Dat verhoogt het SMART-gehalte en voorkomt dat voortgang gelijk wordt gesteld aan effectbereik.
Neem bij uitgestelde acties steeds op waarom deze zijn doorgeschoven, wat de nieuwe planning is en welk financieel effect dit had.	Dat verbetert de controlerende waarde van de stukken.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Kengetallen BBV
Weerstandsvermogen
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze analyse van uw financiële positie

In onze controle moeten wij expliciet aandacht besteden aan de geschiktheid van de door het college gehanteerde en onderbouwde veronderstellingen inzake het opvangen van financiële risico's in relatie tot de financiële positie. Om aan deze eis te voldoen hebben wij onder andere kennis genomen van de in jaarstukken opgenomen paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing", waarin het college de relatie heeft gelegd tussen de onderkende risico's, de benodigde weerstandscapaciteit en het weerstandsvermogen. Ten aanzien van deze analyse hebben wij overwogen of deze alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van de controle van de jaarrekening kennis hebben. Een nadere analyse van uw weerstandsvermogen hebben we op deze pagina gegeven.

De benodigde weerstandscapaciteit is naar haar aard subjectief
Een belangrijk nadeel van de benodigde weerstandscapaciteit is dat deze subjectief is. Het is volledig afhankelijk van de kwaliteit van het risicomanagement en de mogelijkheid om de maximale omvang en kans van voordoen van de risico's te bepalen. In de praktijk is dit vaak weerbarstiger dan uit de paragraaf Weerstandsvermogen blijkt.

Wij hebben in onze managementletter 2025 de volgende aanbevelingen gedaan die kunnen bijdragen aan de ontwikkelingen van het risicomanagement. Dit betreffen:

- Bewaak en beheer risico's actief in plaats van deze slechts te inventariseren.
- Identificeer niet alleen risico's, maar ook beheersmaatregelen.

De financiële positie is goed, maar blijft kwetsbaar
Wij hebben vastgesteld of de door het BBV verplichte financiële kengetallen in lijn liggen met de gangbare normen. Uit deze analyse blijkt op het eerste gezicht dat de financiële positie van de gemeente als geheel (erg) goed is. De netto schuldquote is relatief laag en de solvabiliteit is voor een gemeente met uw omvang goed te noemen. In de tabel op de volgende pagina hebben wij een korte analyse opgenomen per kengetal.

De jaarstukken kwalificeren de samenhang in de financiële positie van de gemeente als goed. Dat oordeel is verdedigbaar, maar vraagt nuance. De gerealiseerde kengetallen zijn beter dan in de begroting 2025. Bij de beoordeling van de financiële positie is de samenhang tussen de schuldquotes, solvabiliteit en structurele exploitatieruimte belangrijk. De financiële positie van uw gemeente is goed, maar voor toekomstige investeringen is het aantrekken van vreemd vermogen altijd noodzakelijk.

In dat kader zien wij dat de gemeente voor de komende jaren een uitdaging heeft in haar financiële positie. Daarom raden wij u aan om bij iedere begroting, bestuursrapportage en jaarrekening, alsmede bij raadsbesluiten met een materieel financieel effect, de (verwachte) ontwikkeling van de solvabiliteit en netto-schuldquote expliciet zichtbaar te maken.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Programmaverantwoording
Paragrafen
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de paragrafen

In onze visie vormen de paragrafen een belangrijk onderdeel voor de raad om haar controlerende taak goed te kunnen uitvoeren. In deze paragrafen moet het college verantwoording afleggen over een aantal belangrijke beleidsmatige onderwerpen die dwars door de programma's heen snijden. Daarom geven wij ook ten aanzien van de paragrafen ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde. Tevens beoordelen we of de paragrafen in overeenstemming zijn met de jaarrekening en voldoen aan alle eisen die het BBV aan de paragrafen stelt. Dit hebben wij op de volgende pagina per paragraaf gedaan. Hierbij is de volgende legenda gehanteerd:

Legenda	Betekenis
🔴	Voldoet niet of beperkt aan de norm
🟡	Voldoet aan de norm, maar verdere verbetering is mogelijk om het de Raad beter in positie te brengen
🟢	Voldoet aan de norm en brengt de Raad goed in positie

Ons samenvattend beeld van de paragrafen

Voor de paragrafen geldt dat de leesbaarheid en informatiewaarde erg verschilt per paragraaf. Naar onze mening ontbreekt het over de hele breedte nog wel aan een toereikende koppeling tussen de uitgangspunten van het beleid en de realisatie gedurende het jaar. Met andere woorden: wat stond er in de betreffende paragraaf in de begroting en wat is er uiteindelijk in de praktijk van terecht gekomen. De paragrafen bevatten over het algemeen wel voldoende informatie over het onderwerp van de paragraaf.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Programmaverantwoording
Paragrafen
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de paragrafen

Paragraaf (nog aanpassen)	2025	2024	Belangrijkste reden classificatie niet-groen
Lokale heffingen	●	●	De paragraaf is volledig en bevat verordeningen, kostendekkendheid, woonlasten en kwijtschelding. De paragraaf in de jaarrekening voldoet aan de vereisten van de verslaggevingstandaarden.
Weerstandvermogen en risicobeheersing	●	●	
Grondbeleid	●	●	De paragraaf voldoet aan artikel 16 van het BBV en geeft inzicht in actuele prognoses en de relatie tussen de financiële risico's en gevolgen voor de jaarrekening 2025.
Onderhoud kapitaalgoederen	●	●	
Financiering	●	●	De paragraaf geeft voldoende inzicht in de financieringspositie per heden. De toevoeging van de mogelijke nieuwe aan te trekken leningen ter dekking van verwachte investeringen of grote uitgaven voor onderhoud ontbreekt.
Bedrijfsvoering	●	●	In de paragraaf zijn geen voorgenomen acties opgenomen om de geconstateerde onrechtmatigheden op te lossen. Daarnaast is een passage over de voorgenomen acties ter versterking van de interne beheersing niet opgenomen.
Verbonden partijen	●	●	De relevante verbonden partijen zijn opgenomen en voorzien van toelichting. Een compacte uiteenzetting van de grootste bestuurlijke en financiële risico's zou de leesbaarheid verder verhogen.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Programmaverantwoording
Paragrafen
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Ons beeld van de leesbaarheid en informatiewaarde van de paragrafen

Paragraaf (nog aanpassen)	2025	2024	Belangrijkste reden classificatie niet-groen
Rechtmatigheid			De inhoud van deze paragraaf moet zijn opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering. Tevens is deze paragraaf onduidelijk op het aspect begrotingsrechtmatigheid.
Wet Open Overheid	●	●	

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Kengetallen BBV
Weerstandsvermogen
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze analyse van uw financiële positie

In onze controle moeten wij expliciet aandacht besteden aan de geschiktheid van de door het college gehanteerde en onderbouwde veronderstellingen inzake het opvangen van financiële risico's in relatie tot de financiële positie. Om aan deze eis te voldoen hebben wij onder andere kennis genomen van de in jaarstukken opgenomen paragraaf "Weerstandsvermogen en risicobeheersing", waarin het college de relatie heeft gelegd tussen de onderkende risico's, de benodigde weerstandscapaciteit en het weerstandsvermogen. Ten aanzien van deze analyse hebben wij overwogen of deze alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van de controle van de jaarrekening kennis hebben. Een nadere analyse van uw weerstandsvermogen hebben we op deze pagina gegeven.

De benodigde weerstandscapaciteit is naar haar aard subjectief
Een belangrijk nadeel van de benodigde weerstandscapaciteit is dat deze subjectief is. Het is volledig afhankelijk van de kwaliteit van het risicomanagement en de mogelijkheid om de maximale omvang en kans van voordoen van de risico's te bepalen. In de praktijk is dit vaak weerbarstiger dan uit de paragraaf Weerstandsvermogen blijkt.

Zoals al aangegeven achten wij het wenselijk om in 2026 een vernieuwde risico-analyse uit te voeren. Bij de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit is bijvoorbeeld geen rekening gehouden met mogelijke klimaatrisico's die uw gemeente direct kunnen raken. Daarnaast ontbreken bijvoorbeeld risico's met betrekking tot de IT-omgeving.

De financiële positie is goed, maar blijft kwetsbaar
Wij hebben vastgesteld of de door het BBV verplichte financiële kengetallen in lijn liggen met de gangbare normen. Uit deze analyse blijkt op het eerste gezicht dat de financiële positie van de gemeente als geheel (erg) goed is. De netto schuldquote is relatief laag en de solvabiliteit is voor een gemeente met uw omvang goed te noemen. In de tabel op de volgende pagina hebben wij een korte analyse opgenomen per kengetal.

De jaarstukken kwalificeren de samenhang in de financiële positie van de gemeente als goed. Dat oordeel is verdedigbaar, maar vraagt nuance. De gerealiseerde kengetallen zijn beter dan in de begroting 2025. Bij de beoordeling van de financiële positie is de samenhang tussen de schuldquotes, solvabiliteit en structurele exploitatieruimte belangrijk. De financiële positie van uw gemeente is goed, maar voor toekomstige investeringen is het aantrekken van vreemd vermogen altijd noodzakelijk.

In dat kader zien wij dat de gemeente voor de komende jaren een uitdaging heeft in haar financiële positie. Daarom raden wij u aan om bij iedere begroting, bestuursrapportage en jaarrekening, alsmede bij raadsbesluiten met een materieel financieel effect, de (verwachte) ontwikkeling van de solvabiliteit en netto-schuldquote expliciet zichtbaar te maken.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Kengetallen BBV
Weerstandsvermogen
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze analyse van uw financiële positie

Kengetal (nog aanpassen)	Realisatie 2024	Begroting 2025	Realisatie 2025	Analyse
Netto schuldquote	107%	132%	82%	De netto schuldquote daalt als gevolg van overtollige liquide middelen. Deze worden aangewend ter financiering van toekomstige investeringen.
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	99%	123%	76%	Zelfde beeld als de gewone netto schuldquote.
Solvabiliteitsratio	29%	23%	26%	De solvabiliteit is beter dan geraamd en lager dan in 2024. Dat komt door de relatief hoge onttrekkingen uit de bestemmingsreserves in relatie tot de dotaties. .
Structurele exploitatieruimte	13%	7%	11%	De structurele exploitatieruimte laat voldoende ruimte voor nieuw beleid.
Grondexploitatie	1%	2%	1%	Het kengetal blijft laag en daarmee beheersbaar. In dit kengetal zitten geen bijzonderheden.
Belastingcapaciteit	66%	71%	63%	De belastingcapaciteit is lager dan het landelijke gemiddelde.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Fysiek domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het fysiek domein

Schattingen binnen het fysiek domein zijn evenwichtig.
Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2025 beoordeeld. Onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen. Indien wij oordelen dat een schatting niet evenwichtig is, hebben wij dit oordeel nader toegelicht.

Managementschatting	Oordeel
Waardering immateriële vaste activa	Evenwichtig
Waardering materiële vaste activa	Evenwichtig

Schattingen gehanteerd bij waardering van grondexploitaties
De waardering van uw grondexploitaties is voor een groot deel afhankelijk van schattingen. Om inzicht te krijgen in de financiële risico's stelt de gemeente exploitatieoverzichten op, de zogenaamde jaarschijven, waarin een schatting is opgenomen van de te maken kosten en opbrengsten. Aan deze schattingen liggen diverse parameters en uitgangspunten ten grondslag. Wij hebben de gehanteerde uitgangspunten en parameters beoordeeld. In de tabel op de volgende pagina zijn onze bevindingen weergegeven.

Rentetoerekening aan jaarschijven aangepast aan wijziging BBV
De wijze waarop de toerekening van de rente aan de grondexploitaties moet plaatsvinden is gelijk getrokken aan de rentetoerekening aan andere activa. Voorheen mocht alleen rente worden toegerekend op basis van de werkelijke rente over het vreemd vermogen van de gemeente. Met de wijziging vindt rentetoerekening plaats op basis van de reguliere omslagrente. De verwachting is dat deze wijziging zal leiden tot hogere rentelasten in de grondexploitaties.

Wij hebben geconstateerd dat het college bij de actualisaties van de grondexploitaties per 1 januari 2025 rekening heeft gehouden met deze wijziging in het BBV. De rekenrente die is gebruikt voor de actualisatie per 1 januari 2025 bedraagt net als vorig jaar 1,50%. Bij de renteherziening in 2025 is de werkelijke rentetoerekening aan de grondexploitaties echter gedaald naar 0,5%. Daarom lijkt de gehanteerde rekenrente die bij de actualisatie is gehanteerd, voorzichtig te zijn. Uit de meerjarenraming 2025-2028 blijkt echter dat het realistisch is om te veronderstellen dat het gemiddelde rentepercentage van de leningenportefeuille zal toenemen. Beide actieve grondexploitaties hebben een looptijd die langer is dan vier jaar, waardoor de verwachte rentestijging volledig drukt op de exploitaties. Daarom achten wij de schatting van de gehanteerde rekenrente evenwichtig.
.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Fysiek domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van het sociaal domein

Schattingen binnen het sociaal domein zijn evenwichtig.
Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2025 beoordeeld. Onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen. Indien wij oordelen dat een schatting niet evenwichtig is, hebben wij dit oordeel nader toegelicht.

Managementschatting	Oordeel
Nog te betalen zorgkosten	Evenwichtig

Voorspellende waarde zorgkosten kan beter
Wij hebben geconstateerd dat er goede stappen gezet zijn om de interne beheersing van de processen in het sociaal domein te verbeteren. Diverse processen zijn inmiddels beschreven. Tevens wordt op dit moment geanalyseerd waar processen verder geautomatiseerd of efficiënter uitgevoerd kunnen worden en is er een start gemaakt met de ontwikkeling van een dashboard die historische trends laat zien en de zorgkosten op gedetailleerd niveau inzichtelijk maakt.

Wij hebben geconstateerd dat de vertaling van deze informatie naar de P&C documenten nog onvoldoende plaats vindt. De P&C documenten geven daarom beperkt actueel inzicht in de zorgkosten. Hierdoor is het risico aanwezig dat de werkelijke zorgkosten vanuit de Wmo en Jeugdwet (veel) hoger uitvallen dan eerder verwacht.

Wij hebben in onze managementletter een aantal tips gedeeld met het college hoe de interne beheersing van de (ontwikkeling van de) zorgkosten in het zorgdomein versterkt kan worden.

Veel kleine aanbieders jeugdzorg leidt tot onzekerheid zorglevering
Zoals bij de samenvatting van onze detailbevindingen hebben opgemerkt, heeft het college in 2025 de prestatielevering van de zorg in natura niet volledig kunnen vaststellen. Het gaat hierbij om de zorg die is ingekocht bij zorgaanbieders die voor minder dan € 125.000 aan zorg hebben geleverd voor uw gemeente.

De totale omvang van de onzekerheid is opgenomen bij de onderbouwing van ons oordeel. Hierbij valt op dat de onzekerheid bij de jeugdzorg veel hoger is dan bij de zorg in het kader van de Wmo. De belangrijkste reden hiervoor is dat u in de jeugdzorg gebruik maakt van veel kleine zorgaanbieders. Hierdoor is het moeilijker om goede grip te houden op deze leveranciers vanuit contractmanagement, maar ook op de zorglevering. Daarom raden wij u aan om in regioverband te onderzoeken of het mogelijk is om het aantal aanbieders in de jeugdzorg te verkleinen. Indien dit niet mogelijk is, dan raden wij u aan om de interne beheersing van de zorglevering door deze aanbieders te verbeteren.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Fysiek domein
Sociaal domein
Bedrijfsvoering
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Onze belangrijkste bevindingen en analyses ten aanzien van de bedrijfsvoering

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling aanvaardbaar

Het college van burgemeester en wethouders van uw gemeente heeft de jaarrekening opgesteld in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Als onderdeel van onze controle en met betrekking tot de jaarrekening hebben wij:

- de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving beoordeeld; en
- de juistheid en de volledigheid van de toelichtingen beoordeeld.

Wij zijn van mening dat de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling die het college heeft gehanteerd bij het opstellen van de jaarrekening 2025 aanvaardbaar zijn.

Schattingen binnen het domein bedrijfsvoering zijn evenwichtig

Bij het opstellen van de jaarrekening maakt het college belangrijke schattingen. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrekening 2025 beoordeeld. Onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen. Indien wij oordelen dat een schatting niet evenwichtig is, hebben wij dit oordeel nader toegelicht.

Managementschatting	Oordeel
Waardering financiële vaste activa	Evenwichtig
Waardering kortlopende vorderingen	Evenwichtig
Waardering voorzieningen	Evenwichtig

APPA voorziening berekent op basis van huidige grondslagen

De Rijksoverheid heeft besloten dat met de invoering van het nieuwe pensioenstelsel ook de Appa-pensioenaanspraken van politieke ambtsdragers in het pensioenfonds ABP ondergebracht moeten worden. Dit zal naar verwachting per 1 januari 2028 plaatsvinden. Dat betekent dat per die datum de genoemde voorzieningen toereikend moeten zijn om de collectieve waardeoverdracht naar het ABP te kunnen dekken.

Omdat het ABP strengere rekenregels hanteert voor de berekening van de pensioenverplichtingen, zal de overgang (negatieve) gevolgen hebben voor uw gemeente. Om deze gevolgen goed in te kunnen schatten, is een gezamenlijk onderzoek gestart van het ministerie van BZK, IPO, VNG en Unie van Waterschappen. Dit onderzoek is nog niet afgerond, maar de eerste resultaten geven een indicatie dat de voorziening met de nieuwe rekenregels fors hoger uit zal vallen.

Het college heeft besloten om, in afwachting van het onderzoek nar de financiële gevolgen van de wijziging, de APPA-voorziening in de jaarrekening 2025 te berekenen volgens de bestaande APPA-rekenregels.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Afsluitproces
Overzicht processen
Frauderisico's
IT-omgeving
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen

Ons beeld van uw risicomanagementproces, inclusief frauderisico's

Interne frauderisicoanalyse nog niet opgesteld

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude ligt bij zowel de raad als het college van burgemeester en wethouders. Zij dienen een adequaat stelsel van interne beheersingsmaatregelen in te richten dat fraude helpt voorkomen en tijdig detecteren.

Binnen uw gemeente is geen sprake van een overkoepelende frauderisicoanalyse. Vanuit de VIC-processen wordt er aandacht besteed aan de frauderisico's, maar deze vormen samen nog geen integraal, organisatiebreed beeld. Daarnaast is er geen verdere ontwikkeling zichtbaar richting het opstellen van een totaaloverzicht van frauderisico's en beheersmaatregelen.

De volgende stap is het opstellen en formaliseren van een overkoepelende frauderisicoanalyse en het borgen hiervan binnen de dagelijkse bedrijfsvoering, zodat frauderisico's structureel worden gemonitord en beheerst.

Fraude in de controleverklaring

Conform de actuele controlestandaarden zijn wij verplicht om in onze controleverklaring een afzonderlijke paragraaf op te nemen over fraude. In deze paragraaf lichten wij toe welke werkzaamheden zijn uitgevoerd om frauderisico's te identificeren die kunnen leiden tot een afwijking van materieel belang, en op welke wijze deze risico's in de controle zijn betrokken en gemitigeerd. Daarnaast vermelden wij in de verklaring de belangrijkste bevindingen en waarnemingen die uit deze werkzaamheden naar voren zijn gekomen.

Frauderisico's in onze controle

Naast de beoordeling van de interne frauderisicoanalyse van de organisatie hebben wij, op basis van onze beroepsregels, aanvullende controlewerkzaamheden uitgevoerd. Deze werkzaamheden omvatten onder meer:

- Het uitvoeren van een eigen risicoanalyse per proces, waarbij de drie kenmerken van fraude: rationalisatie, druk en gelegenheid, zijn afgezet tegen kans en impact;
- Het bespreken van frauderisico's met de auditcommissie, het college en de gemeentesecretaris;
- Het beoordelen of nevenfuncties van het college en de directie aanleiding geven tot verhoogde frauderisico's;
- Het analyseren van notulen, persberichten en andere openbare bronnen op mogelijke signalen van fraude;
- Het uitvoeren van een integrale analyse van de financiële administratie om ongebruikelijke boekingen of verschuivingen tussen budgetten en kredieten te signaleren;
- Het uitvoeren van een controle op prestatielevering binnen het inkoopproces;
- Het uitvoeren van onvoorspelbare steekproeven op geselecteerde processen of transacties.

Op basis van deze werkzaamheden zijn tot op heden geen bijzonderheden geconstateerd die wijzen op fraude of op verhoogde frauderisico's binnen de organisatie.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingsinformatie in de SiSa-bijlage bij de jaarrekening 2025.
Voor de bevindingen uit onze controle gelden op grond van de Nota verwachtingen accountantscontrole zwaardere rapporterings-toleranties dan voor andere onderdelen van de jaarrekening.

De rapporteringstolerantie is per specifieke uitkering:
- € 12.500 indien de omvangsbasis kleiner of gelijk is aan € 125.000;
- 10% indien de omvangsbasis groter dan € 125.000 en kleiner dan of gelijk is aan € 1.000.000;
- € 125.000 indien de omvangsbasis groter is dan € 1.000.000.

De rapporteringstolerantie heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. Hierna hebben wij onze bevindingen per specifieke uitkering opgenomen.

Ter verduidelijking van de tabel merken wij op dat indien een bedrag van € 0 staat gerapporteerd geen sprake is van fouten en/of onzekerheden. Voor de onderstaande tabel is een format van het Rijk voorgeschreven en dit is bij de rapportage gehanteerd.

Strekking controleverklaring rechtmatigheid		**Goedkeurend**		
Strekking controleverklaring getrouwheid		**Goedkeurend**		
Sisacode	**Specifieke uitkering**	**Fout / onzekerheid**	**Financiële omvang in EUR**	**Toelichting fout/onzekerheden**
FIN B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp aan gedupeerden kinderopvangtoeslagproblematiek 2021	Fout	€ 0	n.v.t.
FIN B2	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp aan gedupeerden kinderopvangtoeslagproblematiek 2021	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
BZK C92	Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid	Fout	€ 0	n.v.t.
BZK C92	Regeling specifieke uitkering Informatiepunten Digitale Overheid	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2023-2026 (OAB)	Fout	€ 0	n.v.t.
OCW D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2023-2026 (OAB)	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Sisacode	Specifieke uitkering	Fout / onzekerheid	Omvang van de fout of onzekerheid	Toelichting fouten / onzekerheden
IenW E44B	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021–2027 (SiSa tussen medeoverheden)	Fout	€ 0	n.v.t.
IenW E44B	Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021–2027 (SiSa tussen medeoverheden)	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
IenW E84	Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023	Fout	€ 0	n.v.t.
IenW E84	Regeling stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2025	Fout	€ 0	n.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2025	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_gemeentedeel 2025	Fout	€ 0	n.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (uitsluitend kapitaalverstrekking)_gemeentedeel 2025	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
SZW G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)_gemeentedeel 2025	Fout	€ 0	n.v.t.
SZW G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)_gemeentedeel 2025	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
SZW G10	Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2025	Fout	€ 0	n.v.t.
SZW G10	Wet inburgering 2021_ gemeentedeel 2025	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Sisacode	Specifieke uitkering	Fout / onzekerheid	Omvang van de fout of onzekerheid	Toelichting fouten / onzekerheden
SZW G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_gemeentedeel 2025	Fout	€ 0	n.v.t.
SZW G12	Kwijtschelden publieke schulden SZW-domein hersteloperatie kinderopvangtoeslagaffaire_gemeentedeel 2025	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
SZW G13	Onderwijsroute _ deel gemeente 2025	Fout	€ 0	n.v.t.
SZW G13	Onderwijsroute _ deel gemeente 2025	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
VWS H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport	Fout	€ 0	n.v.t.
VWS H4	Regeling specifieke uitkering stimulering sport	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
VWS H30	Specifieke uitkering versterking voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026	Fout	€ 0	n.v.t.
VWS H30	Specifieke uitkering versterking voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
VWS H35B	Specifieke uitkering SPUK IZA-doelen 2023-2026 (SiSa tussen medeoverheden)	Fout	€ 0	n.v.t.
VWS H35B	Specifieke uitkering SPUK IZA-doelen 2023-2026 (SiSa tussen medeoverheden)	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Deze Sisa-regelingen zijn op uw gemeente van toepassing

Sisacode	Specifieke uitkering	Fout / onzekerheid	Omvang van de fout of onzekerheid	Toelichting fouten / onzekerheden
VRO J17	Realisatiestimulans	Fout	€ 0	n.v.t.
VRO J17	Realisatiestimulans	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
VRO J55	Aanpak energiearmoede	Fout	€ 0	n.v.t.
VRO J55	Aanpak energiearmoede	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
VRO J94	Regeling houdende regels verstrekking specifieke uitkering aan gemeenten verduurzaming [...] van eigenaars, woonverenigingen en wooncoöperaties	Fout	€ 0	n.v.t.
VRO J94	Regeling houdende regels verstrekking specifieke uitkering aan gemeenten verduurzaming [...] van eigenaars, woonverenigingen en wooncoöperaties	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
VRO J96	Regiodeals 4e tranche	Fout	€ 0	n.v.t.
VRO J96	Regiodeals 4e tranche	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
KGG K28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid	Fout	€ 0	n.v.t.
KGG K28	Tijdelijke regeling capaciteit decentrale overheden voor klimaat- en energiebeleid	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.
AenM M16	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne	Fout	€ 0	n.v.t.
AenM M16	Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne	Onzekerheid	€ 0	n.v.t.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Wij zijn gedurende de gehele controle onafhankelijk geweest van uw gemeente

Een belangrijke kernwaarde van onze beroepsgroep is dat wij onafhankelijk zijn van het orgaan dat de jaarrekening opstelt. Bij uw gemeente is dit gewaarborgd omdat de gemeenteraad onze opdrachtgever is en het college verantwoordelijk is voor het opstellen van de jaarrekening.

Wij hebben de naleving bewaakt van externe standaarden, het onafhankelijkheidsbeleid van ETL Assurance & Overheidsaccountants en de onafhankelijkheidsafspraken met uw gemeente. Wij bevestigen dat we aan deze onafhankelijkheidsvereisten hebben voldaan en voldoen.

Om onze onafhankelijkheid bij de controle van de jaarrekening te waarborgen hebben wij geen werkzaamheden uitgevoerd die buiten de kaders van onze overeenkomst vallen. Een andere maatregel die wij genomen hebben is dat alle teamleden die betrokken zijn bij de controle van uw gemeente persoonlijk hebben verklaard dat ze onafhankelijk zijn van uw gemeente. Deze verklaring is in ons controledossier opgenomen.

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Belangrijke onderwerpen en aandachtspunten die wij met u hebben gecommuniceerd

Als ETL Assurance & Overheidsaccountants vinden wij het belangrijk om u te laten zien op welke wijze wij de belangrijkste onderwerpen en aandachtspunten van de controle aan u hebben gerapporteerd. Dit hebben we opgenomen in onderstaande tabel.

Vereiste communicatie grond van controlestandaarden	Controleplan	Management-letter	Accountants-verslag
Mededeling over de verantwoordelijkheden van de accountant.	●		
Bevestiging van onze onafhankelijkheid	●		●
Eventuele significante tekortkomingen in de interne controle		●	●
Eventuele ontdekte of vermoede fraude		●	●
Niet-naleven van wet- en regelgeving		●	●
Schriftelijke bevestigingen gevraagd van het management			●
Alle zaken die van invloed zijn op de vorm en inhoud van de controleverklaring.		●	●
Ons standpunt over belangrijke kwalitatieve aspecten van de verslaggeving door het college			●
Rapporteren over significante moeilijkheden, aangelegenheden en overige zaken die van belang zijn voor het toezicht op het financiële verslaggevingsproces			●
Niet gecorrigeerde afwijkingen			●
Significante aangelegenheden die naar voren komen tijdens de controle in verband met verbonden partijen van de gemeente		●	●
Beschrijving van de reikwijdte en timing van de controle, waaronder significante risico's.	●		●

Samenvatting
Jaarrekening
Informatiewaarde jaarverslag
Financiële positie
Bevindingen controle
Interne beheersing
Speerpunten van de gemeenteraad
Bijlagen
Actuele ontwikkelingen
Sisa
WNT
Onafhankelijkheid
Communicatie
Urenbesteding

Onze urenbesteding in verband met de controle van de jaarrekening van uw gemeente

Onze urenbesteding is in overeenstemming met onze verwachtingen

De controle van de jaarrekening vereist voldoende tijd en aandacht van het controleteam. Hierbij beogen we een passende verdeling binnen het team ten aanzien van de onderwerpen, kennis en betrokkenheid. Ingevolge de maatregelen “In het Publiek belang” binnen de accountancysector rapporteren wij over onze urenbesteding ten aanzien van de jaarrekeningcontrole.

Teamlid	Begrote uren	Werkelijke uren
Partner	20	55
Manager	55	35
Controleleider	110	140
Gevorderd assistent	110	90
Totaal uren	**295**	**320**

De werkelijke urenbesteding wijkt af van de verwachting. De verwachte uren van de manager zijn daadwerkelijk ingevuld door de eindverantwoordelijke partner. De overschrijding van de uren van de controleleider zijn een gevolg van extra inzet bij de controle van de SiSa-verantwoordingen.

Gemeente Ameland

ETL ASSURANCE & OVERHEIDSACCOUNTANTS

Bedankt voor de fijne samenwerking

Voorstel

Van de griffier aan de raad

Zaaknummer	549174
Vergaderdatum	29 juni 2026
Organisatieonderdeel	Griffie
Portefeuillehouder	Tytsy Willemsma

Onderwerp

Wijzigen lid namens Algemeen Belang Ameland en benoemen adviseurs voor de Vertrouwenscommissie gemeente Ameland 2026

Voorstel

1. Akkoord te gaan met de benoeming van dhr. van der Laag namens Algemeen Belang Ameland,

2. Als adviseurs te benoemen: wethouder IJnsen en wethouder Faber

Inleiding

Voor de procedure voor het zoeken naar een nieuwe burgemeester, en het houden van klankbordgesprekken, is nu, voor de nieuwe raadsperiode, ook een nieuwe bemensing van de Vertrouwenscommissie nodig. Deze bemensing is in de raad van 13 april jl. geregeld. Daarbij werd aangegeven dat er tot het moment van het openen van de brieven nog een wisseling mag, daarna niet meer.

Vanuit Algemeen Belang Ameland is door dhr. Engels verzocht zich te laten vervangen door de heer Van der Laag. Omdat dit een benoeming betreft, die zich tot één persoon beperkt is daarover geen stemming nodig.

Voorts is er ten tijde van het opstellen van dit voorstel nog geen ‘nieuw’ college, en naar verwachting ten tijde van het nemen van dit besluit (29 juni) ook nog niet,
Omdat er waarde aan gehecht wordt dat de vertrouwenscommissie ook adviseurs heeft, te weten de wethouders die veel met een burgemeester werken, wordt voorgesteld voor de lopende procedure de huidige wethouders toe te voegen aan de commissie als adviseur.

De griffier is ambtelijk secretaris van de vertrouwenscommissie, de secretaris-directeur is daarin plaatsvervangend (art. 2 lid 2 van de Verordening).

Beoogd effect

Een bemenste Vertrouwenscommissie voor de benoemingsprocedure Burgemeester en verder.

Argumenten

n.v.t.

Kanttekeningen

Mocht er wel een nieuw college komen tijdens de lopende procedure, dan zal er geen wisseling meer kunnen plaatsvinden. Mocht één of beide adviseurs niet terug komen in een nieuw college, dan vervalt hun deelname aan de vertrouwenscommissie.

Afstemming

Een en ander wordt afgestemd met het Kabinet van de Commissaris van de Koning.

Vervolg

Na definitieve bemensing van de VC zal deze de procedure voor de benoeming van een kroonbenoemde burgemeester voortzetten.

Bijlagen

Besluit

Raad

Zaaknummer	549174
Datum vergadering	29 juni 2026
Onderwerp	Wijzigen lid en benoemen adviseurs VC
Portefeuillehouder	Tytsy Willemsma
Agendapunt	9

Besluit

De raad van de gemeente Ameland:

Gelezen het voorstel van de griffier;

Gelet op het raadsbesluit benoemen van de Vertrouwenscommissie d.d. 13 april 2026;

gelet op het bepaalde in de artikelen 61, 61a, 61c, 84, 86, 147 en 149 van de Gemeentewet, de artikelen 15 en 31 van de Archiefwet 1995 en artikel 9 van het Archiefbesluit 1995, alsmede op het dienaangaande in de Verordening op de Vertrouwenscommissie gemeente Ameland 2024, vastgesteld in de vergadering van 25 maart 2024.

Besluit:

1. Dhr. van der Laag namens Algemeen Belang Ameland te benoemen i.p.v. dhr. Engels
2. Als adviseurs te benoemen: wethouder IJnsen en wethouder Faber

Ballum, 29 juni 2026

T. Willemsma
Burgemeester

J.M.J. Metz
Griffier

Onderwerp: **Ingekomen stukken aan de raad, afhandeling toezeggingen en verdere vragen tot en met 18 juni 2026**

Raadsvergadering: **29 juni 2026**

Agendapunt: **9**

In het kader van de Algemene Verordening Gegevensbescherming worden persoonlijke brieven geanonimiseerd; indien de schrijver volledige publicatie van NAW gegevens wenst kan contact opgenomen worden met de griffier. Voor de raadsleden liggen de originele brieven ter inzage.

Kenmerken: A = brieven gericht aan de raad, B = brieven aan het college van B&W en in afschrift aan de raad, C = stukken ter kennisgeving aan de raad, D = uitnodigingen E = Ingekomen stukken vanuit het college.

Voor het besluit tot afhandeling wordt verwezen naar de besluitenlijst van deze vergadering.

Datum	Kenmerk	Onderwerp	Afzender	Voorstel afhandeling Presidium
A				
11 mei	A1	Aandacht voor pleegzorg in gemeenten	Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen	Voor kennisgeving aannemen
13 mei	A2	Voorgenomen besluit van Rijkswaterstaat om specifieke delen van het wad rondom ons eiland af te sluiten	Inwoner Ameland	In handen van college stellen
13 mei	A3	Wat is Fryslân Werkt, inzicht voor nieuwe raadsleden	Fryslân Werkt	Voor kennisgeving aannemen
19 mei	A4	Kind en Scheiding - Brochure 2026	Expertisecentrum Kind en Scheiding	Voor kennisgeving aannemen
19 mei	A5	Aanbieden briefadvies rekenkamer over financiën	Rekenkamer de Waddeneilanden	Zie agendapunt 6 van deze vergadering
22 mei	A6	Jaarverslag 2025	Nationale Ombudsman	Voor kennisgeving aannemen

26 mei	A7	Belang eigen informele netwerk rond kinderen en gezinnen	Alliantie Informele Steun Jeugd en Gezin	Voor kennisgeving aannemen
26 mei	A8	Oproep behoud landelijk erfgoed	St. Kastelen Buitenplaatsen Landgoederen	Voor kennisgeving aannemen
2 juni	A9	Gemeente Vlieland	Motie vreemd - Participatie beheerplannen N2000 Rijkswaterstaat	Betrekken bij eerdere correspondentie
3 juni	A10	VPPG	Uitspraak rechtbank Haarlem	Voor kennisgeving aannemen
9 juni	A11	VNG	Wet versterking lokale omroepen	Voor kennisgeving aannemen
16 juni	A12	Jeugdhulp Fryslan	Noodsignaal continuiteit Friese Jeugdzorg	In handen van college stellen
18 juni	A13	Veiligheidsregio Fryslan	Reactienota op de zienswijzen begroting 2027 en Jaarstukken 2025	Voor kennisgeving aannemen
D				
3 juni	D1	Uitnodiging aan de gemeenteraad: Expositie 20-jarig bestaan Galerie Philadelphia 20 juni 2026	E. Nagtegaal	
10 juni	D2	Uitnodiging Orange the World 2026	UN Women Nederland	
11 juni	D3	SIF	Webzine	
E				
4 mei	E1	Informatiebrief subsidieovereenkomst Bibliotheken Noord Fryslân 2027-2030 (zaaknummer 553575)	College B&W	Voor kennisgeving aannemen
4 mei	E2	Informatiebrief raad evaluatie subsidie toeristische jeugdgroepen (zaaknummer 554087)	College B&W	Voor kennisgeving aannemen
4 mei	E3	Informatiebrief Jaarverslag klachten Gemeente Ameland 2023-2025 (zaaknummer 553366)	College B&W	Voor kennisgeving aannemen
4 mei	E4	Informatiebrief Jaarverslag Gegevensbescherming 2025 (zaaknummer 553966)	College B&W	Voor kennisgeving aannemen
11 mei	E5	Vraag CDA schelpen onderhoud fietspaden en broedseizoen ter hoogte van paal 17 en antwoord College B&W	CDA / College B&W	Voor kennisgeving aannemen

12 mei	E6	Informatiebrief raad planning beleidsregel ontheffingen inrij- en parkeerverboden (zaaknummer 462646)	College B&W	Voor kennisgeving aannemen
12 mei	E7	Informatiebrief verlenen omgevingsvergunning vier woningen Kolkweg Nes (zaaknummer 548457)	College B&W	Voor kennisgeving aannemen
2 juni	E8	Informatiebrief Jaarverslag doorstroompunt en leerplicht Friesland Noord 2024-2025 (zaaknummer 558243)	College B&W	Voor kennisgeving aannemen
	E9	Informatiebrief Groot onderhoud Hollum (zaaknummer 557505)	College B&W	Voor Kennisgeving aannemen
8 juni	E10	Lijst Toezeggingen en moties	College B&W	Voor kennisgeving aannemen
23 juni	E11	Informatiebrief Jeugdhulp Fryslan (zaaknummer 561006)	College B&W	Zie brief A12

Aldus vastgesteld in de vergadering van de raad van de gemeente Ameland,

Ballum, 28 juni 2026

J.M.J. Metz
Griffier

Datum: 11 mei 2026
Betreft: Aandacht voor pleegzorg in gemeenten

Geacht raadslid,

Allereerst willen we u van harte feliciteren met uw (her)benoeming als gemeenteraadslid. In uw (nieuwe) rol krijgt u te maken met belangrijke onderwerpen binnen het sociaal domein, waaronder pleegzorg. Door middel van deze brief vragen we uw aandacht voor pleeggezinnen in uw gemeente. Daarnaast bieden we u graag de volgende mogelijkheden voor contact:

- De Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen komt graag op bezoek om de kansen en uitdagingen van pleegzorg met u bespreken. Dat kan via een online meeting, een fractiebezoek of een presentatie aan de raadscommissie. Stuur een mail naar info@denvp.nl om een afspraak in te plannen, of voor meer informatie.
- We vertellen u ook graag meer over Mockingbird, een innovatieve vorm van pleegzorg, waarbij pleeggezinnen elkaar ondersteunen en zo een veilig en warm vangnet vormen rondom pleegkinderen. U kunt zich opgeven voor een online sessie op 4 juni, of een gesprek inplannen met relatiemanager Marlous Roodnat van Ondersteuning Pleeggezin via marlous@ondersteuningpleeggezin.nl.

Vormen van pleegzorg
Met de gemeenteraadsverkiezingen net achter de rug, komt nu het moment voor gemeenten om keuzes te maken voor de toekomst van pleegzorg. Pleegzorg valt onder de Jeugdwet en kent verschillende vormen. Naast kortdurende en langdurige pleegzorg valt er een onderscheid te maken tussen bestands- en netwerkpleeggezinnen. Bestandspleeggezinnen zijn gezinnen die na een screening en voorbereidingstraject in het bestand staan van een pleegzorgorganisatie. Netwerkpleeggezinnen vangen een kind op dat zij al kennen, bijvoorbeeld een neefje, buurmeisje of kleinkind. Netwerkpleegzorg heeft vaak de eerste voorkeur. Het kind kan dan in een vertrouwde omgeving blijven. Goede ondersteuning is daarbij wel belangrijk.

De rol van gemeenten
Sinds de decentralisatie van de jeugdzorg in 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de uitvoering en financiering van jeugdhulp, waaronder pleegzorg. Gemeenten spelen een cruciale rol in bijvoorbeeld de werving en het behoud van pleeggezinnen, het bieden van passende ondersteuning aan pleegouders en het vroegtijdig signaleren van problemen binnen pleeggezinnen.

Mockingbird: *it takes a village to raise a child*
Al een aantal jaar op rij is er een tekort aan pleegouders. Werving van pleegouders is daarom belangrijk. Tegelijkertijd verdient het behoud van pleegouders net zoveel aandacht. We horen van pleegouders dat ze steun vanuit professionals missen en dat er onvoldoende erkenning is voor de inzet van pleegouders. Pleegouders nemen de zorg van (de meest) kwetsbare kinderen in de samenleving op zich. Verschillende vormen van begeleiding en ondersteuning, naast de standaard begeleiding van een pleegzorgbegeleider, krijgen steeds meer aandacht in het sociaal domein. Eén concreet voorbeeld hiervan is Mockingbird; een vorm van pleegzorg waarbij pleeggezinnen (h)erkenning en steun bij elkaar vinden, waardoor ze sterker staan en pleegkinderen meer stabiliteit kunnen bieden.

Er zijn veel ontwikkelingen gaande op het gebied van pleegzorg. Vernieuwende initiatieven krijgen vorm en tegelijkertijd zijn er ook wat betreft de ‘basisvoorzieningen’ in pleegzorg verbeteringen nodig. Bij een bezoek van de NVP gaan we hierover graag verder met u in gesprek. En we verwelkomen u graag bij de online sessie op 4 juni over Mockingbird!

We kijken uit naar uw reactie!

Met vriendelijke groet,

Remco Oosterhoff

Directeur-bestuurder
De Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen

Roza Freriks

Directeur-bestuurder
Stichting Ondersteuning Pleeggezin

Verzonden: woensdag 13 mei 2026 20:33
Aan: Metz, Jacqueline <griffier@ameland.nl>
Onderwerp: Dringend verzoek tot agendering en actie tegen de dreigende afsluiting van delen van de Waddenzee

Aan: De gemeenteraad van de gemeente Ameland

t.a.v.: De griffier, mw. J.M.J. Metz

Datum: 13-5-2026

Geachte leden van de gemeenteraad,

Met deze brief richt ik mij tot u als inwoner/betrokkene van Ameland omtrent voorgenomen besluit van Rijkswaterstaat (RWS) om specifieke delen van het wad rondom ons eiland af te sluiten.

Zoals u ongetwijfeld via de media heeft vernomen (o.a. Omrop Fryslân en Omroep Zilt), is er in het hele Waddengebied grote maatschappelijke onrust ontstaan over de concept-zoneringskaarten van de gezamenlijke Waddenbeheerders en Rijkswaterstaat. In het kader van het aanstaande Beleidskader Natuur Waddenzee dreigen vitale delen van het wad rondom onze eilanden op slot te gaan voor menselijk gebruik

Hoewel de formele bevoegdheid over de Waddenzee bij het Rijk ligt, raakt deze beslissing de Amelander gemeenschap direct en diepgaand. De afsluiting heeft grote negatieve gevolgen voor onze eilandcultuur en vrijetijdsbesteding in de natuur.

Omdat de gemeenteraad de belangen van de Amelander bevolking behartigt, verzoek ik u dringend om dit onderwerp op te nemen op de lijst van ingekomen stukken voor de eerstvolgende raads- of commissievergadering.

Specifiek verzoek ik de raadsfracties om:

1. Dit onderwerp politiek te agenderen en te bespreken in de raadscommissie.

2. Middels een motie het college van B&W op te dragen om namens de gemeente Ameland formeel bezwaar te maken bij RWS.

3. Als gemeente een krachtig, gezamenlijk protestsignaal af te geven richting het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat en Rijkswaterstaat.

Ik vertrouw erop dat u als onze lokale volksvertegenwoordiging opstaat voor de belangen en de vrije toegang tot onze directe leefomgeving. Ik ben uiteraard van harte bereid om dit verzoek tijdens een commissievergadering mondeling nader toe te lichten via het inspreekrecht.

Met vriendelijke groet,

Fryslân Werkt - de netwerkorganisatie voor de Friese arbeidsmarkt

Geachte raads- en collegeleden, met deze brief maken wij u graag wegwijs in de regionale netwerkorganisatie Fryslân Werkt.

Als nieuw lid van de raad of het college krijgt u te maken met vraagstukken rondom werk, participatie en arbeidsmarkt. Veel daarvan spelen lokaal, maar een groot deel overstijgt ook de grenzen van de gemeente. Fryslân Werkt is de netwerkorganisatie waarin we die bredere opgaven gezamenlijk oppakken en waar uw gemeente onderdeel van is.

We richten ons op een inclusieve arbeidsmarkt, waarin elk talent telt. Vanuit sociaal én economisch perspectief. De maatschappij en de arbeidsmarkt functioneren het best als zoveel mogelijk mensen met werk daaraan deelnemen. Daarom is onze ambitie om de inwoners van Fryslân meer zekerheid te bieden op een duurzame arbeidsloopbaan en werkgevers te voorzien van voldoende gekwalificeerd personeel.

Het doel van deze brief is om u inzicht te geven in wat Fryslân Werkt is, waarom deze samenwerking belangrijk is en wat dit betekent voor uw gemeente, inwoners en werkgevers.

Hartelijke groet,
Bestuur Fryslân Werkt

Heeft u vragen naar aanleiding van deze brief? Neem dan contact met ons op via info@fryslanwerkt.nl of 058 233 4042.

Fryslân Werkt
Samen aan de slag

Werk: een belangrijk thema voor lokaal bestuur

Werk is een belangrijk thema voor gemeenten. Voor inwoners betekent werk inkomen, perspectief en meedoen in de samenleving. Voor werkgevers is voldoende personeel essentieel om te kunnen blijven ondernemen, innoveren en maatschappelijke diensten te leveren. Voor gemeenten raakt werk aan meerdere beleidsdoelen: bestaanszekerheid, participatie en economie, oftewel brede welvaart.

Daarnaast staan we als samenleving voor grote uitdagingen. De vraag naar personeel neemt de komende jaren verder toe, terwijl de beschikbare beroepsbevolking krimpt. De krapte op de arbeidsmarkt raakt belangrijke sectoren zoals zorg, techniek en onderwijs. Tegelijkertijd is er nog veel onbenut arbeidspotentieel, bijvoorbeeld bij mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en statushouders. Deze ontwikkelingen zijn niet lokaal op te lossen. Ze vragen om samenwerking, creativiteit en een lange adem.

De arbeidsmarkt is regionaal

De arbeidsmarkt houdt zich niet aan gemeentegrenzen. Inwoners wonen in de ene gemeente, werken in de andere en werkgevers werven in de hele regio. Daarom werken we binnen de arbeidsmarktregio Fryslân onder de naam Fryslân Werkt al meer dan 10 jaar intensief samen aan inclusieve arbeidsmarkt waarin elk talent telt.

Fryslân Werkt is hét samenwerkingsverband van alle 18 Friese gemeenten, provincie Fryslân, onderwijs, UWV, sociale ontwikkelbedrijven, vakbonden (FNV en CNV), werkgeversorganisatie VNO-NCW/ MKB-Noord en SBB (Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven) in Fryslân. We bundelen onze krachten en capaciteit, delen kennis en lossen samen vraagstukken op die spelen op de arbeidsmarkt. Door samen te werken vergroten we onze gezamenlijke slagkracht en helpen we elke gemeente haar eigen doelen beter te realiseren.

Meerjarenagenda

Alle partners van de netwerkorganisatie Fryslân Werkt hebben met elkaar een aantal speerpunten vastgelegd in de Meerjarenagenda.

De Meerjarenagenda vormt onze gezamenlijke opgave voor de Friese arbeidsmarkt én draagt bij aan het behalen van de eigen organisatiedoelstellingen van de netwerkpartners. De 4 speerpunten in de Meerjarenagenda zijn:

1. Het inrichten van één loket voor inwoners en werkgevers: Werkcentrum Fryslân
2. Het versterken van onze regionale werkgeversdienstverlening
3. Het ontwikkelen van (publiek-private) regionale scholingstrajecten
4. Het bieden van extra regionale ondersteuning aan specifieke doelgroepen

Bekijk de animatie met een samenvatting van onze Meerjarenagenda via Youtube.

Werkcentrum Fryslân

Werkcentrum Fryslân is sinds 9 oktober 2025 het centrale loket voor vragen van inwoners en werkgevers in Fryslân over werk en ontwikkeling. Iedere arbeidsmarktregio in Nederland heeft een werkcentrum met dezelfde herkenbare uitstraling en naam. Dit is onderdeel van de landelijke hervorming van de arbeidsmarktinfrastructuur.

Werkzoekenden, werkenden en werkgevers in Fryslân kunnen terecht bij het online loket via werkcentrumfryslan.nl of binnenlopen bij de fysieke locatie aan de Stationsweg 13 in Leeuwarden.

Werkcentrum Fryslân is één van de resultaten van de samenwerking tussen de partners binnen de arbeidsmarktregio Fryslân. Met één herkenbare regionale voordeur bundelen we de kracht en kennis van Fryslân Werkt. Zo maken we het voor inwoners en werkgevers eenvoudiger om ondersteuning te vinden bij al hun vragen over werk en ontwikkeling.

Werkcentrum Fryslân

In november 2025 organiseerden wij een informerend webinar over Werkcentrum Fryslân. U kunt dit webinar terugkijken via Youtube.

Wilt u een keer langskomen? Dat kan! Werkcentrum Fryslân is op werkdagen open van 9-17 uur. In juli en augustus kunnen de tijden afwijken, zie werkcentrumfryslan.nl.

Wat betekent Fryslân Werkt voor uw gemeente?

Ook uw gemeente is onderdeel van de netwerkorganisatie. Op bestuurlijk niveau wordt uw gemeente vertegenwoordigd door één van de wethouders in het Regionaal Beraad (nu nog Algemeen Bestuur). Ambtelijk is uw gemeente aangesloten bij verschillende overlegstructuren van Fryslân Werkt op het gebied van uitvoering, management en beleid.

Samenwerken binnen Fryslân Werkt helpt uw gemeente om:

- inwoners meer kansen te bieden op werk en ontwikkeling, ook over gemeentegrenzen heen;
- beter en sneller in te spelen op actuele en toekomstige arbeidsmarktontwikkelingen;
- werkgevers effectiever te ondersteunen;
- gemeentelijke doelstellingen te behalen op het gebied van participatie, bestaanszekerheid en economische ontwikkeling;
- toegang te hebben tot een breed netwerk voor kennisdeling en praktijkvoorbeelden uit de hele regio.

Regionaal samenwerken, lokaal versterken

Arbeidsmarkt- en participatievraagstukken houden zich niet aan gemeentegrenzen. Inwoners leren en werken regionaal en werkgevers zoeken personeel in de hele regio.

Door deze vraagstukken gezamenlijk op te pakken binnen Fryslân Werkt ontstaat meer slagkracht dan wanneer gemeenten dit afzonderlijk organiseren. Het uitgangspunt van Fryslân Werkt is: lokaal wat lokaal kan, regionaal wat regionaal moet of slimmer kan.

Fryslân Werkt versterkt het lokale beleid door regionale afstemming, ondersteuning en uitvoering waar dit meerwaarde heeft. Juist door krachten te bundelen ontstaat ruimte om lokaal het verschil te maken voor inwoners en werkgevers.

JEUGD, OUDERS & SCHEIDING

Voor Nederlandse gemeenten, beleidsmakers, gemeenteraden, wethouders en betrokken organisaties

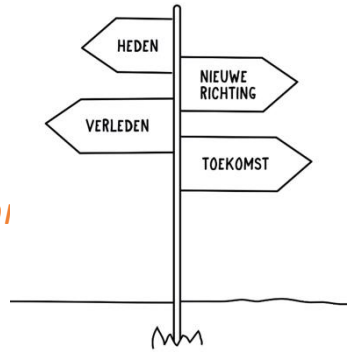
‘Duurzame, onderbouwde keuzes maken, waarmee je effectief recht doet aan de gemeenschap én voor kinderen en ouders in een scheiding.

We doen het SAMEN.’

Expertisecentrum
Kind en Scheiding

Kwaliteit in uitvoering bij professionele begeleiding van scheiding
Expertisecentrum Kind en Scheiding

'We hebben een maatschappelijke verantwoordelijkheid, maar ook een duidelijke beleidsopgave: voorkom effectief interveniëren waar nodig'

Kwaliteit in jeugdzorg

Kwaliteit in de begeleiding van ouders en kinderen bij scheiding vraagt om voortdurende aandacht, ontwikkeling en samenwerking. Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van overheden, professionals, organisaties én van ons Expertisecentrum Kind en Scheiding. Wij dragen actief bij aan de kwaliteit van het veld door ontwikkelen van werkende methodieken en middelen, het bieden van informatie, praktische tools, scholing en methodische ondersteuning.

Dit doen wij niet alleen. In nauwe samenwerking met gemeenten, organisaties en professionals, en met toetsing en kennisontwikkeling in samenwerking met universiteiten en het Nederlands Jeugdinstituut, werken wij aan onderbouwde en verantwoorde ondersteuning. Zo verbinden we praktijk, beleid en wetenschap.

Tegelijkertijd maken we concreet wat professionele kwaliteit in de begeleiding bij scheiding vraagt.
We ondersteunen professionals en organisaties om vanuit hun eigen rol en context bij te dragen aan merkbare kwaliteit in welzijn en functioneren voor kinderen en ouders. Professionele
dialoog met overheden, werkveld en anderen is daarbij geen doel op zich, maar een
middel dat zichtbaar en duurzaam wordt verankerd in het dagelijks handelen.

Expertisecentrum
Kind en Scheiding

Onze visie op kwaliteit in uitvoering

Het Expertisecentrum Kind en Scheiding ziet kwaliteit als een dynamisch proces: voortdurend leren, reflecteren en verbeteren, met als doel kinderen en ouders zo goed mogelijk te ondersteunen in een kwetsbare periode. Daarbij staat het perspectief van het kind centraal, evenals het versterken van ouderschap en samenwerking na scheiding.

'We werken vanuit belangrijke pijlers die de kern vormen van onze kwaliteit'

1. Vertrekken vanuit een gedeeld kwaliteitsbegrip

Een sterke kwaliteitscultuur begint bij een gedeelde visie. Wij maken expliciet wat wij onder goede be heiding verstaan en welke professionele standaarden daarbij horen. Dit vormt de basis voor consistent en herkenbaar handelen.

2. Professionele dialoog verankerd in vaste cycli

Professionele dialoog is structureel onderdeel van ons werk. In vaste korte-, middellange- en lange termijn cycli werken we aan reflectie, leren en verbeteren. We analyseren de huidige situatie, formuleren gewenste doelen, onderzoeken belemmeringen en benutten aanwezige hulpbronnen. Zo blijft ontwikkeling continu in beweging.

3. Laagdrempelige ondersteuning als startpunt voor reflectie en ontwikkeling

We bieden toegankelijke vormen van ondersteuning die professionals uitnodigen tot reflectie op hun eigen handelen. Door gebruik te maken van observaties, gesprekken, praktijkervaringen en data verdiepen we inzichten en versterken we de kwaliteit van uitvoering.

Expertisecentrum
Kind en Scheiding

Vervolg – De pijlers die de kern vormen van onze kwaliteit

4. Eigenaarschap en professionele verantwoordelijkheid

Een duurzame kwaliteitscultuur vraagt om helderheid in rollen en verantwoordelijkheden. Ieder draagt actief bij aan kwaliteit en is aanspreekbaar op zijn of haar professionele handelen. Eigenaarschap betekent ook ruimte nemen om te leren en te verbeteren.

5. Verbinding met visie, aanbod en ambities

Kwaliteitsontwikkeling staat niet op zichzelf, maar is direct verbonden aan de visie en ambities van het Expertisecentrum. Vanuit duidelijke prioriteiten werken we doelgericht aan verbeteren en vernieuwen van ons aanbod en onze werkwijze.

6. Professionele interventies gebaseerd op dialoog en onderzoek

Onze interventies zijn gebaseerd op een voortdurende wisselwerking tussen praktijkervaringen, dialoog met doelgroepen (kinderen, ouders, overheden, organisaties, professionals) en onderzoek naar wat werkt in de praktijk. Zo blijven we aansluiten bij wat daadwerkelijk nodig is.

7. Borging en duurzaamheid van kwaliteit

Kwaliteit vraagt om structurele verankering. We zorgen ervoor dat wat werkt, behouden blijft en wordt doorontwikkeld. Dit doen we door kennis te borgen, werkwijzen vast te leggen en blijvend te investeren in deskundigheidsbevordering.

We doen het SAMEN

Met onze aanpak dragen wij bij aan een professionele praktijk waarin kinderen en ouders na scheiding kunnen rekenen op zorgvuldige, onderbouwde en betrokken ondersteuning. Kwaliteit is daarbij geen eindpunt, maar een continu proces van samen leren en verbeteren.

Expertisecentrum
Kind en Scheiding

Een urgente opgave voor elke gemeente

‘De impact van het meemaken van de scheiding van ouders is groot en kan hun ontwikkeling langdurig beïnvloeden. Het is essentieel dat kinderen tijdig de juiste ondersteuning krijgen’

Scheidingen zijn ingrijpend voor kinderen. Scheiding behoort tot de ACE’s (Adverse Childhood Experiences) bij jeugd maar wordt desondanks nog vaak gezien als een probleem van de ouders. Nog niet iedereen is zich er van bewust hoe een scheiding langdurig doorwerkt op de kinderen.

Niet alleen bij problemen is het nodig kinderen te ondersteunen, maar alle kinderen verdienen een stem bij scheiding (Internationaal Verdrag Rechten van het Kind, IVRK).

Voor een deel van de kinderen verloopt het meemaken van een scheidingsproces en de periode daarna zonder grote problemen, maar uit onderzoek blijkt dat veel kinderen die langdurige stress, gedragsproblemen en schooluitval vertonen. Voor een belangrijke groep heeft dit langdurige gevolgen voor hun ontwikkeling, welzijn en toekomstkansen.

Expertisecentrum
Kind en Scheiding

‘Onderzoek toont aan dat tijdige, goed getimede en methodisch onderbouwde interventies het verschil maken.
Zonder deze ondersteuning kunnen problemen escaleren, met hogere maatschappelijke kosten en langdurige impact voor kinderen’

BRON -Expertisecentrum Kind en Scheiding; Spruijt & Van der Valk, Universiteit Utrecht; NJI, KIES-interventie 7-12 erkend als effectieve jeugdinterventie)

‘Het verschil zit niet alleen in of er ondersteuning is, maar vooral in de wijze van aansluiten op kinderen en de situatie. Het gaat om kwaliteit, timing, professionele kennis, onderbouwing, aantoonbare effecten, juiste uitvoering van de ondersteuning én beschikbaarheid.’

Wat kinderen nodig hebben:

- Emotionele veiligheid en erkenning
- Ruimte om hun verhaal te delen
- Stabiliteit en duidelijke grenzen
- Professionele begeleiding bij complexe situaties

Niet iedere vorm van ondersteuning voorziet in wat nodig is

Het is essentieel dat gemeenten inzicht hebben in:

- De rol van de aanbieder
- De onderbouwing van de methodiek
- Het effect op het kind en de ouder

Hier ligt de basis voor:

- Effectieve interventies
- Duurzame verbetering
- Verantwoorde besluitvorming

Professionele, methodische ondersteuning

- Wordt uitgevoerd door ervaren getrainde professionals
- Maakt gebruik van wetenschappelijke onderbouwing en aangetoond werkende interventies
- Professionals werken vanuit brede kennis en perspectieven
- Effectief bij diverse situaties van scheidingen
- Ontwikkeld op basis van werkende factoren, wetenschappelijke onderbouwing en praktijkervaring, waaronder Jeugd, Ouders en Scheiding (JOS) en SAMEN Wijzer.
- Wetenschappelijk onderzocht, zoals KIES (RCT)
- Geeft kennis en ervaring om doorlopend in te kunnen zetten
- Draagt bij aan minder risico m.b.t. verlies van kennis
- Biedt langdurig profijt bij investering
- Financiering per professionele uitvoering van aanbod
- Past binnen samenwerkingen en professioneel domein overstijgend werken (sociaal domein,
  zorg, onderwijs, juridisch werkveld.

Expertisecentrum
Kind en Scheiding

Kwaliteit als vertrekpunt

‘Kwaliteit, onderbouwing van de ondersteuning, timing, professionele kennis, juiste uitvoering en aantoonbare effectiviteit in de praktijk, dát maakt het échte verschil’

Waarom vraagt aanbod bij scheiding om scherpe keuzes?

Wanneer gemeenten onvoldoende onderscheid maken in type ondersteuning, ontstaan risico’s zoals:

- inzet van lichte ondersteuning bij zware problematiek of andersom
- vertraging in bieden passende hulp
- oplopende kosten door escalatie voor kind en/of gezin
- onduidelijkheid voor gezinnen en professionals over ondersteuning/verwijsmogelijkheden

Daar staat tegenover:

- goed onderbouwde en tijdig ingezette professionele ondersteuning leidt tot betere uitkomsten én lagere kosten op lange termijn

Gemeenten hebben een sleutelrol:

- het gaat niet alleen om wát er wordt aangeboden, maar wie het doet, hoe ondersteuning bij scheiding is onderbouwd en wat het écht oplevert.

Expertisecentrum
Kind en Scheiding

De kracht van de methodieken en tools van het Expertisecentrum Kind en Scheiding

- Het Expertisecentrum Kind en Scheiding draagt direct bij aan het versterken van Stevige Lokale Teams.
- Door te werken met methodisch onderbouwde kennis en een collectief aanbod, ondersteunen wij professionals en organisaties in hun eigen regio in het realiseren van integraal werken.
- Met ons grote bereik en jarenlange expertise dragen we voor een belangrijk deel bij aan de kwaliteit, samenhang en duurzame deskundigheid m.b.t. scheidingsproblematiek.

1. Ontwikkelen en borgen van methodieken

- Ontwikkelt en onderhoudt bewezen interventies vanuit onderzoek en/of praktijk
- Zorgt voor door ontwikkelen op basis van onderzoek en praktijk
- Biedt structuur en kwaliteit in begeleiding
- Wordt doorlopend vanuit strenge eisen getoetst

2. Training en professionalisering (grote maatschappelijke impact)

Door het trainen van professionals in: jeugdzorg, onderwijs, wijkteams, POH-GGZ, gemeentelijke organisaties, juridisch werkveld etc, ontstaat een schaalbaar effect:

- één investering bij groepsgewijze aanpak bereikt indirect grote aantallen kinderen en gezinnen en versterkt organisaties in ondersteuningsmogelijkheden

Professionals worden:

- sterker in begeleiden
- vaardiger in signaleren en indien nodig tijdig verwijzen naar passende hulp
- beter in staat om escalatie te voorkomen

Expertisecentrum
Kind en Scheiding

De kracht van de methodieken en tools van het Expertisecentrum Kind en Scheiding

3. Vrij toegankelijk en direct inzetbaar materiaal

Het Expertisecentrum Kind en Scheiding biedt kosteloos materiaal voor:

- kinderen en jongeren
- ouders
- professionals en organisaties

Dit zorgt voor:

- directe toepasbaarheid
- brede verspreiding van kennis
- ondersteuning zonder extra kosten

Dit is essentieel voor preventie en dagelijkse praktijk

4. Verbinden van beleid, praktijk en wetenschap

Het Expertisecentrum Kind en Scheiding:

- vertaald wetenschappelijk onderzoek naar praktijk
- informeert en ondersteunt gemeenten bij beleidsontwikkeling
- zorgt voor samenhang in aanpak

Hiermee wordt voorkomen dat:

- aanbod versnipperd raakt
- kwaliteit uiteenloopt
- middelen inefficiënt worden ingezet

Gratis producten:

Bestellen producten:

Trainingen professionals:

Expertisecentrum
Kind en Scheiding

Wat betekent dit voor gemeenteraad, wethouder en beleid?

Een effectieve aanpak vraagt om bewuste keuzes:

- *investeer in training en professionalisering van het werkveld*
- *kies voor interventies die onderbouwd en/of effectief bewezen zijn*
- *benut laagdrempelige ondersteuning als aanvulling, niet als vervanging*
- *zorg voor samenhang tussen preventie en specialistische hulp*
- *borg kwaliteit en deskundigheid in inkoop en samenwerking*

Expertisecentrum
Kind en Scheiding

Vijf kernvragen voor besluitvorming

- Welke keuze maken we voor een aanpak in onze gemeente?
- Is deze ondersteuning aantoonbaar effectief?
- Sluit de inzet aan bij de zwaarte van de problematiek?
- Worden professionals structureel versterkt in hun rol?
- Is er samenhang tussen preventie en specialistische hulp?
- Draagt deze keuze bij aan duurzame verbetering én kostenbeheersing?

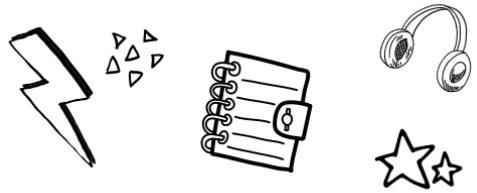
Expertisecentrum
Kind en Scheiding

SCHEIDING VRAAGT OM EEN GEZAMELIJKE VERANTWOORDELIJKHEID

KIES VOOR HET KIND

Kinderen in een scheiding verdienen ondersteuning die:

- hen echt verder helpt
- gebaseerd is op kennis en ervaring
- bijdraagt aan hun toekomst
- actueel blijft en werkt volgens nieuwste werkende inzichten

Voor gemeenten ligt hier een duidelijke opdracht:

- maak keuzes die niet alleen goed bedoeld zijn, maar ook aantoonbaar effectief.
- door te investeren in onderbouwde methodieken, goed getrainde professionals en samenhangend beleid, wordt het verschil gemaakt voor kinderen van vandaag én voor de samenleving van morgen.

De rol van het Expertisecentrum Kind en Scheiding

Het Expertisecentrum Kind en Scheiding biedt:

- Onderbouwde methodieken die aantoonbaar werken
- Training en professionalisering van professionals in gemeenten, onderwijs en zorg
- Direct inzetbaar materiaal voor kinderen, ouders en professionals
- Verbinding tussen beleid, praktijk en wetenschap

Hiermee wordt kwaliteit geborgd en wordt voorkomen dat kinderen en gezinnen verwarring ervaren door verschillende rollen en adviezen.

Expertisecentrum
Kind en Scheiding

Bezoek onze website voor meer informatie of een afspraak.

www.expertisecentrumkindenscheiding.nl

Expertisecentrum
Kind en Scheiding

Briefadvies rekenkamer **19 mei 2026**

Geachte raadsleden,

Begin dit jaar heeft de rekenkamer het rapport '*Hoeveel geld is er eigenlijk?*' uitgebracht. Dat rapport gaat over de financiën van de Waddengemeenten en de sturing daarop door de raden.[1] Over de gemeentefinanciën en het zogenoemde 'ravijnjaar' zijn recent ook andere rapporten verschenen, zoals de benchmark van BDO. Bij het 'ravijnjaar' speelt de wijziging van het Gemeentefonds, waaruit de gemeenten hun algemene middelen krijgen, een rol. Verder is er het landelijke onderzoek van de gezamenlijke rekenkamers. Dat onderzoek is uitgevoerd door de Radboud Universiteit. Ook daarvan is recent het rapport verschenen.

Voor de rekenkamer is dit reden om een aantal van de recente rapporten tegen het licht te houden en te vergelijken met de uitkomsten van het eigen onderzoek. Het betreft een beknopte verkenning in de vorm van dit briefadvies.

Met een briefadvies geeft de rekenkamer inzicht in een onderwerp en geeft de rekenkamer de raden en de colleges een advies mee. Een briefadvies is niet gebaseerd op een uitgebreid onderzoek met interviews en een analyse van gemeentelijke documenten. Dit briefadvies is gebaseerd op de onderstaande documenten en publicaties (1 t/m 4). In het briefadvies worden geen conclusies getrokken en geen aanbevelingen gedaan.[2] Op basis van het advies van de rekenkamer kan de raad het college om (extra) informatie vragen en/of vragen om extra aandacht voor toekomstige ontwikkelingen die de gemeentefinanciën raken (zoals bijvoorbeeld grote projecten en het Gemeentefonds).

Deze brief is als volgt opgebouwd:
1. Een korte samenvatting van de resultaten van het eigen onderzoek.
2. De belangrijkste resultaten van het onderzoek van Radboud Universiteit.
3. De uitkomsten van de benchmark van BDO.
4. Gemeentefonds en Waddentoets.
5. Advies van de rekenkamer.

1. Rekenkamer rapport '*Hoeveel geld is er eigenlijk?*'

In het rekenkamerrapport is in beeld gebracht hoe de financiële positie van de vijf afzonderlijke eilanden zich vanaf 2017 tot nu heeft ontwikkeld. Doel van het rekenkameronderzoek was om de samenhang van verschillende financiële kengetallen en de keuzes die daarbij kunnen worden gemaakt in beeld te brengen. Het gaat vooral om inzicht in basisinformatie die – zeker voor raadsleden – voor sturing op financiën van belang is:
- BBV-kengetallen (Besluit Begroting en Verantwoording);
- Algemene en bestemmingsreserves;
- (Onderhoud) kapitaalgoederen;

[1] Het rapport staat op de website van de rekenkamer: https://www.texel.nl/wp-content/uploads/2026/03/Onderzoeksrapport-De-financiele-positie-van-de-gemeenten.pdf.
[2] Omdat het geen uitgebreid onderzoek is, is het gebruikelijke ambtelijke en bestuurlijke wederhoor niet gedaan.

- Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

De conclusie van de rekenkamer is dat de financiële positie van de Waddengemeenten de laatste jaren lang niet slecht was. Er waren bijna elk jaar omvangrijke meevallers in de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. De gemeenten kenden, mede daardoor, meestal een positief resultaat dat kon worden toegevoegd aan de algemene reserve. De algemene en bestemmingsreserves zijn daardoor bij de meeste gemeenten – soms fors – toegenomen. Ook als naar het zogenoemde weerstandvermogen wordt gekeken, was dat voor bijna alle Waddengemeenten 'uitstekend' te noemen (gemeten naar normen die daarvoor zijn).[3]
Het 'ravijnjaar' dat in 2026 dreigde, is mede door compensatie vanuit het Rijk doorgeschoven naar 2028. Vooral in dat jaar worden de veranderingen voelbaar die zijn doorgevoerd in de verdeelmaatstaven van het Gemeentefonds. Dat betekent een afname van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Hoe dat precies uitpakt voor de Waddengemeenten is nog niet bekend.[4]

Een aantal andere conclusies uit het rapport zijn de volgende.

- **Sturing op de informatie uit de jaarstukken wordt bemoeilijkt door de verschillen tussen jaarrekening en begroting.** Met name de stand van de algemene reserve en kengetallen als schuldquote en solvabiliteit verschillen in de praktijk aanzienlijk tussen jaarrekening en begroting. Een globale indruk van de financiële positie van de gemeente op basis van de begroting pakt daardoor negatiever uit dan één op basis van de jaarrekening.
- **Investeringsprojecten beïnvloeden de financiële kengetallen sterk.** Grote investeringsprojecten hebben relatief veel invloed op (bestemmings)reserve en financiële kengetallen, zeker bij de Waddengemeenten die een relatief kleine begroting hebben.[5] Vooral als voor projecten geld moet worden geleend, beïnvloedt dat de financiële positie sterk. Dat maakt dat voor financiële sturing en een goed begrip van de kengetallen inzicht in de financiële gevolgen van investeringsprojecten van groot belang is.
- **De omgang met (toename) van de algemene reserve verschilt tussen de eilandgemeenten, en een duidelijke onderbouwing voor de toename ontbreekt vaak.** Alle eilandgemeenten hebben een algemene reserve die zeer ruim boven het door de raden aangegeven minimum ligt. Het financiële beleid is in dat opzicht zeer voorzichtig. Maar de keuze om de reserves op te laten lopen, is niet altijd duidelijk onderbouwd.
  Een aandachtspunt is dat de algemene reserve in beginsel alleen mag worden gebruikt voor incidentele uitgaven, dus voor tijdelijke of eenmalige zaken. Daar is wel een uitzondering op waar gemeenten gebruik van kunnen maken. Maximaal 10% van de algemene reserve mag onder voorwaarden worden gebruikt voor structurele uitgaven. De voorwaarden zijn dat (1) het gaat om het surplus van de algemene reserve (het deel dat *niet* nodig is voor het afdekken van risico's), en (2) de solvabiliteit groter of gelijk aan 20% is en blijft.[6]
  Een bijzondere situatie wat betreft reserves is er bij de gemeente Ameland. Die gemeente heeft een vrij omvangrijke 'Bestemminsgreserve Projecten' (ca. 11

[3] Alleen Terschelling kende recent geen kwalificatie 'uitstekend' maar 'voldoende'. In de begroting 2026 wordt de weerstandsratio berekend op 1,03 ('voldoende'). In de begroting 2025 werd nog vermeld dat de ratio weerstandsvermogen "uitstekend blijft".
[4] In de voorjaarsnota (kadernota of perspectiefnota) wordt doorgaans aan de ontwikkelingen van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds aandacht besteed.
[5] Dat is bijvoorbeeld het geval bij de renovatie van de Willem Barentszkade op Terschelling, waarvan inmiddels bekend is dat het Rijk financieel bijspringt. Zie: https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2026/05/11/rijk-en-regio-slaan-handen-ineen-voor-bereikbaarheid-terschelling.
[6] In beperkte mate mag de algemene reserve wel gebruikt worden voor het dekken van een structureel tekort. Zie: https://vng.nl/sites/default/files/2023-12/21122023_bijlage_lbr_23_053_notitie_incidenteel_structureel_voor_het_najaars_bofv_2023.pdf

miljoen euro eind 2024). De reserve is in beginsel vrij besteedbaar. Er is niet een concreet doel en tijdspad aangegeven, wat bij een bestemmingsreserve wel moet. In die zin is de reserve die Ameland aanhoudt eigenlijk geen bestemmings-reserve. Toch zijn de bestedingen uit deze reserve tot op zekere hoogte ingekaderd. De uitgaven moeten namelijk passen bij de doelen en plannen uit de Raadsagenda (Raadsakkoord) en zijn daarmee ook in de tijd beperkt (namelijk de raadsperiode).

- **De toeristen- en forensenbelasting vormen een belangrijke inkomstenbron.** De eilandgemeenten ontvangen in vergelijking met andere gemeenten grote bedragen aan toeristenbelasting. De eilandgemeenten onderling hebben vergelijkbare tarieven, maar er zijn wel verschillen in het beleid ten aanzien van de lokale heffingen.
  Over de toeristenbelasting is landelijk enige discussie ontstaan. Bij de beoogde herziening van het Gemeentefonds is, met name door de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB)[7], aangegeven dat de inkomsten uit toeristenbelasting verevend zouden moeten worden. Oftewel: (meer) gespreid over alle gemeenten. Die suggestie is nader onderzocht, maar de Gemeentefondsbeheerders[8] en ook de VNG hebben aangegeven dat een dergelijke aanpassing niet hun voorkeur heeft.[9] Het argument voor toeristenbelasting is dat tegenover de extra inkomsten ook extra kosten staan voor een gemeente. Afschaffen van de toeristenbelasting is, in elk geval voorlopig, niet aan de orde, maar wel onderdeel van nader onderzoek; het is dus voor de langere termijn niet van de agenda verdwenen.[10]
  Ook over de forensenbelasting was enige discussie ontstaan. Echter, daar is inmiddels – onder meer door een gerechtelijke uitspraak – duidelijk dat gemeenten die belasting mogen blijven heffen en de opbrengsten zelf mogen houden.[11]

2. Landelijk onderzoek Radboud Universiteit

De Vereniging van Rekenkamers heeft een zogenoemd DoeMee-onderzoek laten doen naar onderbesteding. Dat onderzoek is uitgevoerd door de Radboud Universiteit Nijmegen; de rekenkamer heeft aan dat onderzoek meegedaan.[12] Het rapport '*Schipperen tussen Crises en Ambitie'* van Radboud Universiteit levert een aantal conclusies op die ook relevant zijn voor de Waddeneilanden.[13]

- De meeste gemeenten kennen meevallers; er is dus vaak sprake van onderbesteding. Meevallers ontstaan vaak bij de baten; veel minder bij de lasten.

---

[7] Op basis van een rapport van het onderzoeksbureau Cebeon. Zie https://open.overheid.nl/documenten/b0e97d66-e172-407b-904c-26fb149cb411/file.
[8] De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de staatssecretaris van Financiën.
[9] Zie de brief van de minister van BZK van 7 februari 2025, Tweede Kamer stukken 36 600 B, Nr. 24 (https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-36600-B-24.html), de brief van de minister van BZK aan de ROB over de Adviesaanvraag Herziening verdeling gemeentefonds van 3 februari 2026 (https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-1234296.pdf), en ook https://vng.nl/artikelen/toeristenbelasting).
[10] De Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) geeft in een recent advies aan dat de hogere algemene uitkering die de Waddeneilanden krijgen vanwege "dure fysieke bereikbaarheid" kan worden afgeschaft en opgevangen met de ruimte in toeristen- en parkeerbelasting. Zie Briefadvies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (1 april 2026), Herverdeling Gemeentefonds 2027, p. 24. (Zie: https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/2026/04/01/herverdeling-gemeentefonds-2027). Een eventuele aanpassing rond toeristenbelasting is onderdeel van de toekomstige onderzoek agenda rond de financiële verhouding. Het valt onder onderzoek naar verevening van de 'overige eigenmiddelen' (OEM). Zie Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, Jaargang 2025, 244, p. 13 en 15 (https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2025-244.pdf).
[11] Zie voor de gerechtelijke uitspraak in de casus Noordwijk: https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:GHDHA:2025:1365&showbutton=true&keyword=toeristenbelasting&idx=5.
[12] Zie: https://www.rekenkamers.nl/wp-content/uploads/2026/03/Eindrapport-DoeMee-2025-Onderbesteding.pdf.
[13] Over het rapport van Radboud Universiteit zijn ook in de pers een aantal artikelen verschenen. Zie bijvoorbeeld: https://www.binnenlandsbestuur.nl/financien/kwart-geld-gemeenten-blijft-op-plank-liggen, en https://www.headliner.nl/item/gemeenten-bezuinigen-terwijl-ze-geld-overhouden-ze-moeten-beter-begroten-zeggen-rekenkamers-nrc-209720#google_vignette.

(Extra) rijksmiddelen zijn een belangrijke bron van meevallers. De extra middelen die later in het jaar beschikbaar komen, kunnen echter vaak dat jaar niet meer worden uitgegeven: tijd en personeel ontbreken om alsnog maatregelen of projecten aan het eind van het jaar uit te voeren.
- Er is bij veel gemeenten, met name de kleinere, sprake van onderbezetting van eigen personeel. Dat wordt meestal opgelost door externe inhuur. Externe inhuur kan dan worden bekostigd uit de begrotingsruimte die ontstaat doordat vacatures niet worden ingevuld. De lasten van inhuur worden in de begroting vaak onderschat.
- Bij investeringsprojecten is te zien dat de afschrijvingen achterblijven bij de begrote bedragen. Ook de rentelasten (bij leningen) zijn veelal lager dan begroot. Dat is een indicatie voor vertragingen bij de projecten. Er wordt in het Radboud-rapport bovendien gesproken van 'planningsoptimisme', oftewel: de uitvoering van grote projecten wordt bij de start nogal optimistisch ingeschat.
- Specifieke uitkeringen, zoals voor onderwijsachterstanden, sport, regiodeals en opvang Oekraïne, zijn sterk toegenomen. De middelen voor deze zogenoemde 'spuks' worden lang niet altijd meteen besteed. De bestede middelen komen dan als 'vooruit ontvangen bedragen' op de balans van de gemeente te staan, en gelden voor meerdere jaren. Dat heeft effect op de financiële positie van gemeenten, met name de hoeveelheid kasgeld van gemeenten en daarmee ook de vraag of leningen nodig zijn om investeringen te betalen.

In het eigen onderzoek van rekenkamer De Waddeneilanden werden deze resultaten ook gevonden voor de eilandgemeenten. Met name de mee- en tegenvallers bij het eigen personeel respectievelijk externe inhuur spelen duidelijk op alle eilanden een rol, wat aangeeft dat het lastig is om (vast) personeel te krijgen.
De Radboud Universiteit geeft onder meer de volgende aanbevelingen aan de gemeenteraden mee.[14]
- Als er extra lasten voor het lopende jaar worden gevraagd (bijvoorbeeld bij een investeringsproject), bespreek dan hoe realistisch het is dat het project nog wordt uitgevoerd, en of de financiële en personele gevolgen niet beter vanaf het volgende begrotingsjaar kunnen worden opgenomen.
- Bespreek bij elk signaal van het college over extra baten hoe realistisch het is dat die baten nog kunnen worden ingezet in het lopende begrotingsjaar.
- Vraag het college van B&W om informatie over formatie, gemiddelde bezetting en ziekteverzuim bij de begroting, en gebruik dat om te toetsen of ambities van plannen en projecten realistisch en haalbaar zijn.

3. Onderzoek BDO

BDO Accountants & Adviseurs is een bureau dat elk jaar de financiële positie van de Nederlandse gemeenten onderzoekt.[15] De belangrijkste conclusie in de BDO Benchmark Nederlandse gemeenten van dit jaar is dat de cijfers op dit moment positief zijn, maar dat de begrotingen voor de komende jaren een negatiever beeld laten zien. Over 2024 worden door BDO de financiën van alle Waddengemeenten als gezond beoordeeld. Wordt naar de begrotingen 2025-2029 gekeken, dan blijken de

[14] Zie voor de aanbevelingen van Radboud Universiteit p. 13 van het rapport (https://www.rekenkamers.nl/wp-content/uploads/2026/03/Eindrapport-DoeMee-2025-Onderbesteding.pdf).
[15] Te downloaden via: https://go.bdo.nl/-lp-benchmark-nederlandse-gemeenten-26-ps-dzb-overh-bmg.html?_gl=1*xbmetj*_up*MQ..*_ga*MTg1NjkwNTE1Ny4xNzc4MzM2MTQz*_ga_KEMVJVX4PW*czE3NzgzMzYxNDIkbzEkZzAkdDE3NzgzMzYxNDIkajYwJGwwJGgxMTQ0NTUwMjY2.

financiën kwetsbaarder; een conclusie die ook in het eigen rapport van rekenkamer De Waddeneilanden is getrokken.[16]
In het BDO-rapport wordt opgemerkt dat in het algemeen de:

> "*structurele spanning tussen taken en middelen blijft bestaan. Gemeenten worden nog altijd geconfronteerd met oplopende kosten en beperkte sturingsmogelijkheden, terwijl structurele oplossingen uitblijven. Hierdoor blijft het financiële perspectief voor de komende jaren onzeker"*.[17]

Dit is een constatering die vaker is gedaan, waarbij ook wel is opgemerkt dat het Rijk weliswaar taken bij gemeenten neerlegt, maar er onvoldoende inzicht is in de daarmee gepaard gaande uitgaven.[18]

BDO waarschuwt vooral dat de jeugdzorg één van de grootste financiële risico's vormt. In het BDO-rapport staat:

> "*Gemeenten zijn verantwoordelijk voor zowel de uitvoering als de dekking van tekorten, terwijl het Rijk via wet- en regelgeving bepaalt wat er moet gebeuren*".[19]

In het eigen onderzoek van rekenkamer De Waddeneilanden is ook vastgesteld dat in de eilandgemeenten de jeugdzorg vaak als financieel risico voor de komende jaren is genoemd.

Verder wordt ook in het BDO-rapport gewezen op 'planningsoptimisme':

> "*Gemeenten nemen in hun meerjarenbegroting elk jaar forse investeringsvolumes op, inclusief oplopende schuldquotes en kapitaallasten. Maar in werkelijkheid krijgen ze die investeringen niet volledig uitgevoerd. De realisatie blijft elk jaar achter bij de plannen. Investeringen worden wel geraamd, maar blijken in de praktijk lastig te realiseren door beperkte uitvoeringskracht en juridische obstakels*".[20]

BDO pleit voor sturing die meer rekening houdt met haalbaarheid en betaalbaarheid van taken en ambities. In het rapport van rekenkamer De Waddeneilanden is dit ook geconstateerd. Eén van de aanbevelingen in dat rapport is dan ook om de meerjareninvesteringsprogramma's te verbeteren en duidelijker aan te geven wat de financiële gevolgen zijn van grote projecten.

4. Gemeentefonds en Waddentoets

Het Gemeentefonds is de belangrijkste bron van gemeentelijke inkomsten: de algemene uitkering. De omvang van het Gemeentefonds, en dus van de algemene uitkering, kan fluctueren. Er zijn verschillende momenten in het jaar waarop de omvang wordt aangepast (via de mei-, september- en decembercirculaire). Dat betekent dat gemeenten – dus ook de Waddengemeenten – bij het opstellen van de eigen begroting nooit helemaal zeker weten wat de algemene uitkering in de loop van het jaar zal zijn. De afgelopen jaren nam de uitkering uit het Gemeentefonds in de loop van het jaar steeds toe.

Het geld uit het Gemeentefonds wordt verdeeld op basis van zogenoemde verdeelmaatstaven. Dat zijn kenmerken van de gemeenten die iets zeggen over de lasten die de gemeenten hebben. Voorbeelden daarvan zijn inwonersaantal, inwoners met een migratieachtergrond, huishoudens met een laag inkomen,

[16] In het BDO-rapport worden de financiën op basis van de begroting 2025-2029 van met name Vlieland en Ameland als 'ongezond' beoordeeld. BDO Benchmark Nederlandse gemeenten p.58 e.v.
[17] BDO Benchmark Nederlandse gemeenten p.14.
[18] Zie bijvoorbeeld Het Financieele Dagblad van 7 mei: 'Budgetten wethouders berusten veelal op nattevingerwerk'.
[19] BDO Benchmark Nederlandse gemeenten p.14.
[20] BDO Benchmark Nederlandse gemeenten p.14.

centrumfunctie, eigen belastinggebied (ozb), oppervlakte bebouwing enz. Het idee is dat de algemene uitkering op die manier zoveel mogelijk past bij de specifieke situatie van de gemeente.
De systematiek van het Gemeentefonds wordt binnenkort aangepast.[21] Dat betekent voor sommige gemeenten een 'plus' en voor andere een 'min'. De wijzigingen gaan in per 1 januari 2027. Omdat de invoering in stappen gaat ('ingroeien') zijn de effecten pas echt merkbaar vanaf 2028. Voor de Waddeneilanden wordt een afname van de algemene uitkering verwacht, maar – zoals hiervoor al gemeld – hoe dat uitpakt voor de Waddengemeenten is nog niet precies bekend.

Er zijn op de Waddeneilanden nogal wat omstandigheden die maken dat lasten hoger zijn: door de kleine schaal zijn onderwijs- en zorgvoorzieningen en kosten van bijvoorbeeld veerdammen hoger, er zijn hogere bouwkosten, er zijn toeristen die extra kosten (en opbrengsten) met zich meebrengen enz. Juist op de kleine budgetten van de Waddengemeenten hebben die zaken veel invloed. Het roept de vraag op hoe in het Gemeentefonds daarmee rekening wordt gehouden.
De systematiek van het Gemeentefonds is nogal ingewikkeld, en wordt bovendien regelmatig gewijzigd.[22] Daardoor is het zeer lastig om vast te stellen wat de effecten van (veranderingen in) bepaalde verdeelmaatstaven zijn. Achterhalen waar de bedragen per verdeelmaatstaf precies voor zijn, hoe groot de bedragen precies zijn, en hoe belangrijk die zijn als deel van de totale uitkering per eiland is moeilijk te bepalen.
Met de specifieke situatie van de eilanden wordt in het Gemeentefonds wel al rekening gehouden. De Waddengemeenten krijgen namelijk extra middelen vanwege hun ligging en geografische positie; daarmee wordt rekening gehouden met extra kosten door hun dure fysieke bereikbaarheid.[23] Eén van de verdeelmaatstaven is 'inwoners Waddengemeenten' die dus alleen voor de Waddengemeenten meetelt. Het bedrag per eiland verschilt en wordt gerelateerd aan het aantal inwoners. Ook krijgen de Waddengemeenten tot nu toe een extra 'vast bedrag' toegekend (net als overigens de vier grote steden). Dit laatste 'vaste bedrag' wordt in de nieuwe verdeling van het gemeentefonds afgeschaft.[24]
Bovendien zijn er verdeelmaatstaven die *relatief* sterk zullen doorwerken bij de Waddengemeenten, zoals 'buitenwater' en waarde woningen voor de ozb (die relatief hoog is op de eilanden). Of daarmee voldoende rekening wordt gehouden met de specifieke situatie van de eilanden, is gezien de ingewikkeldheid van de systematiek niet goed aan te geven.

In dit verband kan ook nog worden gewezen op de Waddentoets. De Waddentoets is een afspraak om beleid en regelgeving te toetsen op mogelijke (negatieve) effecten voor de Waddeneilanden.[25] Omdat het Gemeentefonds uiteindelijk een begrotingswet is, is de Waddentoets ook daarop van toepassing. De rekenkamer heeft niet kunnen vaststellen of de Waddentoets wordt toegepast op het Gemeentefonds. De rekenkamer heeft over de werking van de Waddentoets eerder (in 2018) al een (kritisch) rapport geschreven. Recent is door de Tweede Kamer aan de betrokken

[21] Zie: https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-1234296.pdf.
[22] De uitwerking van de systematiek en de verdeelmaatstaven word gedaan in opdracht van de beheerders van het Gemeentefonds door een bureau (Cebeon).
[23] Zie Briefadvies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (1 april 2026), p. 24. (https://www.raadopenbaarbestuur.nl/documenten/2026/04/01/herverdeling-gemeentefonds-2027).
[24] Deze maatstaf wordt op '0' euro gezet. Zie Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, Jaargang 2025, 244, p.12, 27 en 34 (https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2025-244.pdf).
[25] De oorsprong van de Waddentoets is gelegen in de motie Jacobi van de Tweede Kamer uit 2008. Het betreft niet een echte toets maar afspraken die in een convenant tussen de vijf Waddeneilandgemeenten, de twee betrokken provincies en het Rijk (vertegenwoordigd door het ministerie van BZK) en het samenwerkingsverband De Waddeneilanden zijn vastgelegd (zie: https://www.dewaddeneilanden.nl/waddenconvenant). Het gaat er om de coördinatie op Rijksniveau te bevorderen ten aanzien van beleidsvoorbereiding en -uitvoering, met als uiteindelijk doel de totstandkoming van beter op de specifieke situatie van de Waddengemeenten afgestemde generieke wetgeving en beleidsuitvoering.

ministers gevraagd om de te bekijken hoe de Waddentoets (of ‘eilandtoets’) vaker en meer gestructureerd kan worden ingezet.[26]

5. Advies

In dit briefadvies is naar aanleiding van het onderzoek van de rekenkamer kort verslag gedaan van de resultaten van enkele landelijke onderzoeken naar gemeente-financiën. De Waddeneilanden zijn uniek vanwege de schaal en eigenheid van een eiland, maar een aantal bevindingen en conclusies komt sterk overeen, wat betekent dat de Waddengemeenten ten aanzien van (de ontwikkeling van) de financiële positie niet veel afwijken van wat er speelt in andere (kleinere) gemeenten. Het gaat dan onder meer om:

- het verschil tussen de jaarrekening en de begroting maakt sturen op financiële kengetallen lastig en vraagt om meer uitleg en duiding;
- er zijn de afgelopen jaren meevallers en onderbesteding, wat deels komt door planningsoptimisme bij grote (investerings)projecten;
- de wijzigingen in het Gemeentefonds hebben (negatieve) gevolgen voor de gemeentefinanciën, maar hoe groot het effect van het zogenoemde ‘ravijnjaar’ is, is nog niet precies duidelijk.

De rekenkamer adviseert op basis van het voorgaande om de uitvoering van de aanbevelingen uit haar rapport te blijven volgen. Door alle vijf colleges is aangegeven dat de meeste aanbevelingen worden uitgevoerd en/of aandacht krijgen.[27] De rekenkamer adviseert de raden om ook de gevolgen van de wijzigingen in de systematiek van het Gemeentefond te (blijven) volgen, en aan de colleges te vragen bij de betreffende convenantpartners aandacht te vragen voor het Gemeentefonds en de Waddentoets. Gezien de grote impact van het Gemeentefonds op de gemeentefinanciën biedt de rekenkamer aan om in het programma van de Waddentweedaagse van november op Texel dit onderwerp in een korte workshop nader te duiden.

Wij laten het aan de raad te beslissen om het briefadvies ter kennisgeving aan te nemen of te behandelen in een commissie- of raadsvergadering.

We hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Rekenkamer De Waddeneilanden
Engbert Boneschansker
Esther Fogl
Jouke Van Dijk

[26] Tweede Kamer stukken 29 684, Nr. 300, Verslag van een commissiedebat, vastgesteld 23 maart 2026; zie: file:///C:/Users/gebruiker/Downloads/Verslag%20van%20een%20commissiedebat,%20gehouden%20op%2012%20februari%202026,%20over%20Wadden-3.pdf

[27] In de bijlagen bij het rekenkamerrapport zijn de reacties van de colleges opgenomen.

Van: Bureau beleidsonderzoek <info@bureaubeleidsonderzoek.nl>
Verzonden: dinsdag 19 mei 2026 12:48
Aan: Metz, Jacqueline <jmetz@ameland.nl>
Onderwerp: Aanbieden briefadvies rekenkamer over financiën

Geachte leden van de gemeenteraad,

Begin maart ontving u van ons het rapport over het onderzoek naar de financiën van de Waddengemeenten. Daarna is er landelijk onderzoek uitgekomen dat ook over de gemeentefinanciën gaat. Die informatie willen we graag met u delen.
Bijgevoegd vindt u daarom - aanvullend op het eerdere onderzoeksrapport - een briefadvies van uw rekenkamer. In het briefadvies wordt ingegaan op de resultaten van de recente onderzoeken en op de wijzigingen in het Gemeentefonds.

Vriendelijke groet,
de rekenkamer

Esther Fogl
Jouke van Dijk
Engbert Boneschansker

Publieksversie Jaarverslag 2025

Doen wat nodig is

nationale ombudsman

kinder ombudsman

veteranen ombudsman

“Werken voor alle burgers vraagt om een overheid die niet afwacht maar vooruitkijkt. Die mensen niet laat verdwalen in een lokettenjungle, maar de aanwezige informatie benut om mensen actief te bereiken en te helpen. Nu gebeurt dat nog te weinig.”

Reinier van Zutphen

De Nationale ombudsman, de Kinderombudsman en de Veteranenombudsman zijn er om burgers, kinderen en veteranen te helpen als het misgaat tussen hen en de overheid. En om overheden en andere organisaties uit te dagen het perspectief van burgers te borgen in alles wat ze doen en te zorgen dat kinderrechten worden nageleefd.

Inhoud

Voorwoord	4
Het werk van de Nationale ombudsman	6
Het werk van de Kinderombudsman	10
Het werk van de Veteranenombudsman	14
De Ombudsagenda	19
Fundamentele rechten	20
Armoede	23
Participatie en invloed	24
Toegang tot voorzieningen	27
Leefbaarheid	28
Caribisch Nederland	30
Internationale activiteiten	32
Onze organisatie en onze mensen	34

Reinier van Zutphen

Reinier van Zutphen is sinds 2015 de Nationale ombudsman. Hij is de lokale ombudsman van ruim 80 procent van de Nederlandse gemeenten. Daarnaast is hij Veteranenombudsman.

Margrite Kalverboer

Magrite Kalverboer is sinds 2016 de Kinderombudsvrouw.

Linda Molenaar

Linda Molenaar is in 2024 benoemd tot substituut-ombudsman.

Voorwoord

De komst van een asielzoekerscentrum in Albergen zorgde voor grote onrust en protesten. Inwoners die klaagden over het optreden en de communicatie van de gemeente, stonden tegenover vier advocaten, zonder iemand van de gemeente zelf te spreken. De Nationale ombudsman oordeelde in 2025 dat de gemeente Tubbergen, waar Albergen onder valt, deze klachten onbehoorlijk heeft afgehandeld. De gemeente had het contact met haar burgers uitbesteed en daarmee feitelijk verbroken. Gevolg: de inwoners werden niet gehoord.

Wat in Tubbergen gebeurde, is nog steeds actueel. De relatie tussen burger en overheid staat onder druk. Als de overheid en de burgers geen direct contact (meer) hebben, ontstaan afstand, wantrouwen en onbegrip. Juist daarom moet de overheid het eerlijke verhaal vertellen. Namelijk: wat wel en wat niet mogelijk is en waar burgers wel of geen inspraak hebben. ‘Tubbergen’ laat zien hoe belangrijk het is dat de overheid niet alleen regels uitvoert, maar ook echt in gesprek gaat.

In ons ombudswerk werken we daarom vanuit vier kernwaarden: goed contact met burgers, doen wat nodig is, werken voor álle burgers en eerlijk handelen. Deze waarden vormen een praktisch kompas voor een overheid die het goede wil doen.

Goed contact

Zeker als er fouten gemaakt worden, is goed contact belangrijk. Gedupeerden van kleine gasvelden in Ekehaar en Hooghalen hadden bijvoorbeeld een andere verwachting van de afhandeling van schade aan hun huizen. Daar besloot de Commissie Mijnbouwschade dat de regeling gedupeerden niet genoeg hielp. Door nauw contact met de bewoners wordt zichtbaar wat er wringt, en dus wat er moet veranderen. Zonder structureel contact blijft herstel een papieren belofte.

Doen wat nodig is

De overheid moet doen wat nodig is, ook als dat ingewikkeld is. Dat betekent verantwoordelijkheid nemen en handelen in het belang van burgers. Soms staan regels in de weg en kunnen aanpassingen het verschil maken. Door de veranderingen in de Participatiewet hoeven gemeenten jongeren die bijstand aanvragen, nu niet verplicht vier weken weg te sturen om ze te kunnen helpen. De wet staat sinds vorig jaar niet meer in de weg om te doen wat nodig is.

Voor alle burgers

Beleid dat niet iedereen bereikt, vergroot ongelijkheid. Zo bleek in 2025 dat alleen burgers met een DigiD en digitale mogelijkheden zich konden aanmelden voor het Tijdelijk Noodfonds Energie. Hierdoor kregen veel mensen niet de hulp die ze nodig hadden. De overheid moet er zijn voor álle burgers. Dat vraagt niet om afwachten maar om vooruitkijken. Mensen niet laten verdwalen in een loketten jungle, maar de aanwezige informatie benutten om mensen actief te bereiken en te helpen. Dat gebeurt nog te weinig. De overheid moet proactief handelen – niet afwachten tot burgers aankloppen, maar mensen actief informeren en ondersteunen. Om echt tot een proactieve overheid te komen, zijn doorbraken nodig. Daarom publiceert de Nationale ombudsman tegelijk met dit jaarverslag de *Ombudsvisie proactieve overheid*. Hierin stellen wij dat proactieve dienstverlening geen vrijblijvende optie is, maar de norm.

Het eerlijke verhaal

Eerlijkheid vormt de basis van vertrouwen. Burgers moeten weten waar ze aan toe zijn. Als procedures onduidelijk zijn en lang duren, leidt dat tot frustratie en wantrouwen. Zoals bij ingewikkelde letselvergoedingsregelingen, waarbij veteranen jarenlang in onzekerheid verkeren. Openheid, duidelijke communicatie en persoonlijke aandacht kunnen dit voorkomen en maken processen menselijker en rechtvaardiger.

Behoorlijk handelen is geen abstract ideaal, maar een dagelijkse opdracht. Aan de telefoon en aan de balie. En bij het maken van beleid en politieke keuzes. Dat dit nodig is, blijkt uit 25.000 klachten en signalen die het afgelopen jaar ontvingen. Waar het misgaat tussen burger en overheid, trekken wij aan de bel. Zodat de overheid kan leren en verbeteren. Want de overheid hoort burgers, veteranen en kinderen behoorlijk te behandelen. Niet omdat wij dat zeggen, maar omdat de overheid dit zelf wil.

Zo gaf het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Tubbergen na ons rapport aan dat ze het vertrouwen met haar inwoners wil repareren: “door beter te luisteren, transparant te zijn en samen te werken aan oplossingen. Alleen samen kunnen we vooruit.” Laten we doen wat nodig is.

Nationale ombudsman
en Veteranenombudsman,
Reinier van Zutphen

Kinderombudsman,
Margrite Kalverboer

substituut-ombudsman,
Linda Molenaar

Het werk van de Nationale ombudsman

Hoe behoorlijk behandelt de overheid burgers en hoe communiceert de overheid met burgers? De Nationale ombudsman helpt burgers die problemen hebben met de overheid. Hoe groot of hoe klein ook. Bij ons zit een team van specialisten klaar om vragen en klachten te beantwoorden. We ondersteunen met het geven van antwoorden en praktische handvatten. En we wijzen burgers de weg naar het juiste loket. Met onze onderzoeken en adviezen dagen we ook de overheid uit om anders te kijken naar hun werk en dienstverlening.

Wat doet de Nationale ombudsman?

Op basis van de klachten die we binnenkrijgen, doen we onderzoek. Zo zijn we in 2025 zeven nieuwe onderzoeken gestart. Daarin doen we niet alleen onderzoek naar individuele klachten, maar ook naar structurele problemen. Zo hopen we vergelijkbare klachten in de toekomst te voorkomen. We adviseren de overheid in de aanpak van achterliggende oorzaken van problemen. Op die manier hopen we bij te dragen aan een overheid die durft te leren van klachten. Het perspectief van de burger moet altijd centraal staan in alles wat de overheid doet.

De Nationale ombudsman is ook de ombudsman van alle provincies en waterschappen, van 284 van de 342 gemeenten en van het overgrote deel van alle gemeenschappelijke regelingen. Ook de drie bijzondere gemeenten, Bonaire, Sint-Eustatius en Saba, in Caribisch Nederland horen bij het werkgebied van de Nationale ombudsman, de Kinderombudsman en de Veteranenombudsman.

> “Sorry zeggen is ook erkennen dat mensen dit is overkomen en dat er nu een verantwoordelijkheid bij de overheid ligt om ervoor te zorgen dat er iets gedaan wordt aan het leed dat mensen nu nog ervaren.”
>
> **Reinier van Zutphen**

De relatie met het parlement

De Nationale ombudsman praat met burgers én met de overheid. We helpen niet alleen burgers in het contact met de overheid, maar ook de overheid om het perspectief van de burger mee te nemen in beleid en uitvoering. We informeren hen daarom over de uitkomsten van onze onderzoeken en over wat we zien in de samenleving. In 2025 schreven we zeventien signaalbrieven (in 2024 waren dat er drie) om aandacht te vragen voor een bepaald onderwerp. Vaak schreven we zo'n brief aan een minister of staatssecretaris. Drie van de zeventien signaalbrieven schreven we samen met de Kinderombudsman. Soms worden er door signaalbrieven of rapporten van de Nationale ombudsman Kamervragen gesteld of wordt hiernaar verwezen in Kamervragen en -stukken.

Burgers beter helpen

We praten onder andere met kabinetsleden, met bestuurders van nationale en lokale overheden en met bestuurders van uitvoeringsorganisaties over waar burgers vaak tegenaan lopen en wat de overheid hieraan kan doen. Verder praten we vaak met medewerkers van maatschappelijke (belangen)organisaties die veel in contact zijn met burgers. Ambtenaren, medewerkers van uitvoeringsinstanties, intermediairs en andere professionals kunnen bij ons ook terecht als vraagbaak. Wij helpen hen op weg, zodat zij burgers met een hulpvraag beter kunnen helpen.

Feiten en cijfers

De Nationale ombudsman ontvangt verzoeken via de telefoon, via de mail, op WhatsApp en via het klachtenformulier op onze website. Verzoeken kunnen bijvoorbeeld klachten, signalen, vragen en meldingen zijn. In de meeste gevallen bieden we een luisterend oor, geven we informatie en verwijzen we door naar de juiste (overheids)organisatie. Soms is het nodig om tussenbeide te komen. Dan vragen we de overheidsorganisatie of er een oplossing mogelijk is.

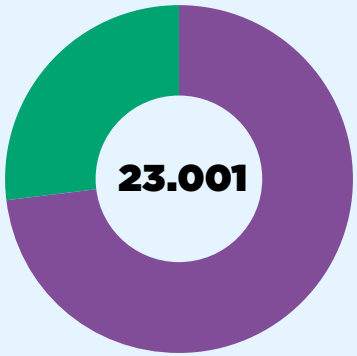
Net zoals in 2024 kregen we in 2025 opvallend veel verzoeken die te maken hadden met de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). Er was wel een lichte daling te zien in het aantal verzoeken. We kregen meer verzoeken over het COA en de politie. En we kregen minder verzoeken over het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV).

Van de verzoeken die we kregen, schreven we 483 brieven en 41 rapporten. Als we bijvoorbeeld veel klachten krijgen over hetzelfde onderwerp doen we verder onderzoek. We schreven in 2025 twee rapporten die over Caribisch Nederland gingen: **Openbaar lichaam Bonaire schoot tekort na melding illegale afgraving grond met diabaas** en **Doorbreek de stilte**.

De Nationale ombudsman krijgt ook Woo-verzoeken en AVG-verzoeken. Woo-verzoeken komen van burgers die meer informatie willen hebben. AVG-verzoeken zijn verzoeken van burgers om de gegevens die wij over hen hebben in te zien, te verwijderen of aan te passen.

Ontvangen verzoeken

Wat waren die verzoeken?

Klachten en signalen	16.896
Vragen en meldingen	6.105

Top 5 organisaties aantallen verzoeken

1. Gemeenten
2. Politie
3. Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND)
4. Belastingdienst
5. Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV)

Ontwikkelingen in 2025

Bevoegdheid Nationale ombudsman

De organisatie van de overheid verandert. Steeds vaker besteedt de overheid taken uit aan andere organisaties of er ontstaan nieuwe verbanden waarin overheden met elkaar samenwerken. Daardoor wordt het voor burgers moeilijker om te weten waar je terechtkunt als het misgaat. De Tweede Kamer besloot daarom dat het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de slag gaat met het verkennen van de bevoegdheden van de Nationale ombudsman.

Die verkenning gaat over waar de ombudsman zich mee mag bemoeien. Ook als een taak van de overheid wordt uitgevoerd door een andere organisatie. De Nationale ombudsman is hierbij betrokken. Wij laten weten waar burgers tegenaanlopen en hoe het begrip 'overheid' beter kan aansluiten bij het perspectief van burgers. De verkenning wordt waarschijnlijk in 2026 gepubliceerd.

Behoorlijkheid

Staat de burger centraal in alles wat de overheid doet? En gaat de overheid ook te werk vanuit dit idee? De behoorlijkheidswijzer van de Nationale ombudsman helpt klachtbehandelaren en andere medewerkers van de overheid om hun dienstverlening te verbeteren en klachten van burgers te controleren op de eisen van behoorlijkheid.

In 2025 vernieuwde de Nationale ombudsman de behoorlijkheidswijzer samen met de wetenschap, klachtbehandelaars, andere ombudsmannen, overheidsprofessionals en medewerkers van de Nationale ombudsman. De eisen in de behoorlijkheidswijzer beschrijven waar een behoorlijke dienstverleningen van de overheid aan moet voldoen. In januari 2026 lanceerden we de nieuwe behoorlijkheidswijzer. Hiermee wordt het makkelijker voor klachtbehandelaars om klachten over de dienstverlening van de overheid te controleren. Ook in 2026 blijven we het gesprek voeren over behoorlijkheid.

Naar een realistische overheid

Werken de plannen van de overheid en passen die bij het dagelijks leven van burgers? In december 2025 bespraken de Nationale ombudsman, de Raad van State en de Algemene Rekenkamer dit op het symposium 'Naar een realistische overheid'. In hun aanbevelingen stellen ze dat de overheid duidelijke en haalbare doelen moet stellen en eerlijk moet zijn over wat wel en niet kan. Ook adviseren de Hoge Colleges van Staat dat de wet- en regelgeving eenvoudiger moet worden.

De overheid moet vooraf laten zien welke keuzes nodig zijn, wat die kosten en wat de gevolgen zijn. Verder moet duidelijk zijn of maatregelen echt werken en geen nieuwe problemen veroorzaken. Uitvoeringsorganisaties en gemeenten moeten vanaf het begin meedenken, zodat problemen eerder worden voorkomen.

Lokale ombudsman

Een van de ambities van de Nationale ombudsman is om toegankelijk en dichtbij te zijn voor burgers als lokale ombudsman. Daarom trok de Nationale ombudsman verschillende keren het land in. Wij spraken met burgers om te horen wat er speelt en waar burgers en lokale overheden tegenaan lopen. Zo spraken we onder andere met veteranen over wat een inloophuis voor hen betekent, met boeren over de regelgeving en met ervaringsdeskundigen over het doorbreken van armoede.

De laatste jaren werkt de ombudsman vooral aan het ondersteunen van gemeenten, politie, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen bij het verbeteren van hun klachtbehandeling. Specifiek voor gemeenten organiseerde de Nationale ombudsman in 2025 workshops en gesprekken over professionele klachtbehandeling en omgaan met aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag.

Van de 23.001 verzoeken (klachten, signalen en vragen) die de Nationale ombudsman in 2025 ontving, gingen er 5.572 daarvan over decentrale overheden. In 2024 waren dat er 6.271 op een totaal van 24.269. Net als in 2024 gingen deze verzoeken vooral over gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.

Raadbaak

Om signalen op te vangen, ervaringen uit te wisselen en van elkaar te leren, vinden we het belangrijk om een goede relatie te hebben met professionals en intermediairs die direct of indirect in contact staan met burgers die vastlopen in het contact met de overheid. Dit gebeurt allemaal in de Raadbaak: onze online community voorprofessionals en intermediairs. In 2025 zaten 1.100 professionals in de Raadbaak.

In deze online community kunnen professionals in online en fysieke bijeenkomsten praten over problemen waar ze in hun werk tegenaan lopen. Ook Kamerleden kunnen hier terecht voor allerlei informatie over het beter helpen van burgers. Via de Raadgeverstelefoon kunnen professionals contact opnemen voor vragen, advies en het doorgeven van signalen.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Gemeente doet onvoldoende onderzoek naar klachten over schuldhulpverlening

Een echtpaar is ontevreden over de jarenlange schuldhulpverlening voor hun gezin. De schuldhulp wordt in opdracht van de gemeente uitgevoerd door een organisatie die gespecialiseerd is in schuldhulp. Maar de communicatie met dit schuldhulpbureau verloopt al jaren moeizaam – het echtpaar wil inmiddels niets meer met het bureau te maken hebben. Ze dienen een klacht in bij de gemeente.

Er volgen twee gesprekken tussen het echtpaar en de gemeente. Voor verdere behandeling van de klacht moet het echtpaar de klacht wel eerst indienen bij het schuldhulpbureau, vindt de gemeente. En de gemeente wil wel met het schuldhulpbureau in gesprek, maar alleen met het echtpaar erbij. Het echtpaar voelt daar niets voor en dient een klacht in bij de Nationale ombudsman.

Dat klachten in het algemeen eerst moeten worden behandeld door de instantie die de schuldhulp uitvoert, vindt de ombudsman begrijpelijk. Maar in dit geval heeft het echtpaar geen enkel vertrouwen meer in het schuldhulpbureau, omdat zij steeds geen reactie krijgen op hun berichten. Daarom vindt de ombudsman dat de gemeente zelf in gesprek zou moeten gaan met de schuldhulpverlener. Hierbij is de aanwezigheid van het echtpaar niet nodig – het is voldoende dat het echtpaar toestemming geeft om informatie op te vragen bij de schuldhulpverlener, zodat de gemeente kan ophelderen hoe het zover heeft kunnen komen. Gelukkig wil de gemeente naar aanleiding van ons onderzoek alsnog met het echtpaar in gesprek om het vertrouwen in de gemeente te herstellen.

Het werk van de Kinderombudsman

Het maakt niet uit hoe oud je bent of waar je vandaan komt: iedereen heeft rechten. Ook kinderen en jongeren. Daarom zijn er wetten en regels die kinderen beschermen. De Kinderombudsman zet zich in voor kinderrechten in Europees en Caribisch Nederland. Zo zorgen we ervoor dat de overheid, maar ook organisaties in bijvoorbeeld het onderwijs, de kinderopvang en de zorg kinderrechten naleven. We houden ons bezig met veel verschillende onderwerpen, maar in al ons werk staat het welzijn en de ontwikkeling van het kind centraal. Het Kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties is daarbij altijd het uitgangspunt.

Wat doet de Kinderombudsman?

Kinderen, volwassenen en professionals kunnen contact opnemen met de Kinderombudsman als ze vinden dat de overheid of andere organisaties kinderrechten niet naleven. Een vraag kan bijvoorbeeld gaan over hulp of informatie vragen, maar kan ook een klacht zijn over een persoonlijke situatie. Bij een vraag bekijken we altijd wat in het belang van het kind is. We informeren, adviseren of nemen contact op met de organisatie waar de klacht over gaat. Als we opvallend veel klachten krijgen over een bepaald onderwerp beginnen we een onderzoek. Specifieke signalen uit de media of van maatschappelijke organisaties kunnen ook een reden zijn voor onderzoek. In ons onderzoek richten we ons op structurele knelpunten en op de achterliggende oorzaken van de problemen.

Vervolgens adviseren we de overheid en andere organisaties over de aanpak hiervan.

In onze adviezen, brieven en rapporten wijzen we het kabinet, de Tweede Kamer, gemeenten en andere organisaties op welke kinderrechten onder druk staan. Ook adviseert de Kinderombudsman over bijvoorbeeld wetsvoorstellen en beleid. In 2025 deden we dit onder andere bij de strategie van de overheid voor online kinderrechten en het armoedebeleid.

Samen met kinderen

We werken veel samen met kinderen en jongeren in ons werk. Zo laten we zien wat zij belangrijk vinden en hoe zij hun situatie ervaren. Ons doel is dat alle kinderrechten altijd worden nageleefd. Dit betekent dat alle kinderen in Europees en Caribisch

“De naleving van kinderrechten is te vrijblijvend en onvoldoende consistent. Die tekortkomingen zien we in het welzijn van kinderen: onderzoek laat zien dat zij hun kwaliteit van leven de afgelopen jaren lager beoordelen. Dat is een zorgwekkend signaal over hoe wij als samenleving met kinderen omgaan. Investeren in de omstandigheden waarin zij opgroeien is daarom hard nodig.”

Margrite Kalverboer

Nederland veilig kunnen opgroeien, zonder geweld en in een omgeving die hen helpt zich te ontwikkelen. Bij alle beslissingen moet het belang van kinderen en jongeren voorop staan, en moeten ze gelijk worden behandeld. Hun mening telt.

De afgelopen jaren is er steeds meer aandacht voor kinderrechten en het belang van kinderen wordt vaker in beslissingen meegenomen. Toch is er nog veel te doen. Daarom blijft de Kinderombudsman organisaties en overheden aansporen om het belang van kinderen centraal te zetten in wetten, beleid en besluiten. Kinderen hebben het recht om hierover mee te praten of er invloed op te hebben. Met de Kinderrechtentoets, die sinds december 2024 bestaat, kan de overheid kinderrechten vooropstellen bij het maken van wet- en regelgeving en beleid.

Feiten en cijfers

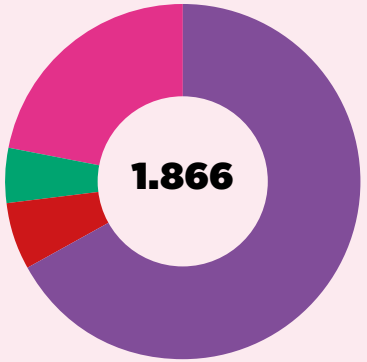
De Kinderombudsman ontvangt verzoeken via de telefoon, via de mail, op WhatsApp en via het klachtenformulier op onze website. In de meeste gevallen bieden we een luisterend oor, geven we informatie en verwijzen we door naar de juiste (overheids)organisatie. In 2025 kregen we 54 meer verzoeken dan in 2024, in totaal 1.866 verzoeken. De meeste klachten gingen over dezelfde onderwerpen waar we meestal verzoeken over krijgen, zoals onderwijs, jeugdhulp, gezag en omgang, armoede, vreemdelingenrecht en politie en justitie.

Van de verzoeken die we kregen, startten we 12 onderzoeken waar ook een rapport bij hoort. Samen met de Nationale ombudsman schreven we drie brieven: een zorgenbrief over de voorgestelde asielmaatregelen, een brief over de situatie in de opvanglocaties voor Oekraïense vluchtelingen en kinderen, en de hardhedenbrief over volwassenen en kinderen die hard worden geraakt bij het maken en toepassen van wetten en beleid.

In 2025 begonnen de Kinderombudsman en de Nationale ombudsman ook een onderzoek naar het Europees Migratie- en Asielpact. Het pact zal grote gevolgen hebben voor hoe Europese lidstaten omgaan met asielverzoeken. De ombudsmannen onderzoeken wat de invoering van de nieuwe regels betekent voor mensen die in Nederland asiel aanvragen. En specifiek voor kinderen en jongeren.

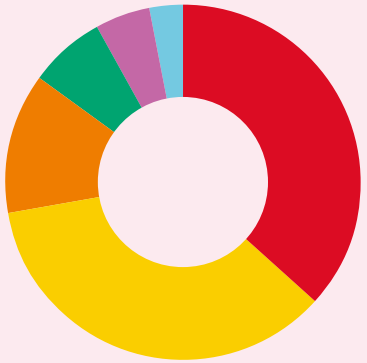
Ontvangen verzoeken

Van wie waren die verzoeken?

Ouders	1.250
Professionals	115
Kinderen	95
Overig	406

Verzoeken gingen over

Onderwijs	554
Jeugdhulp	539
Gezag en omgang	191
Armoede	106
Vreemdelingenrecht	76
Politie en justitie	43

Opgroeien in onzekerheid

"We hebben niet veel geld, en zijn om die reden vaak verhuisd afgelopen vijf jaar. We moeten nu ook weer ons huis uit omdat de verhuurder het wil verkopen en wij het niet kunnen kopen. Daarnaast maak ik me zorgen over studeren en een rijbewijs, omdat ik het allemaal zelf moet betalen en er echt geen geld voor heb, mijn spaarrekening van vroeger hebben mijn ouders gebruikt voor schulden. Ik heb nu een tussenjaar waarin ik veel werk zodat ik zelf geld kan sparen voor een rijbewijs en studeren, alleen studeren is heel duur... Dus daar maak ik me zorgen over, ik zal dus heel veel geld moeten lenen."

17-jarig meisje

Ontwikkelingen in 2025

Onderwijs

Een van de belangrijke onderwerpen voor de Kinderombudsman in 2025 was het onderwijs. Nog altijd neemt het aantal thuiszitters toe. Er is veel gebeurd de afgelopen jaren om dit te verbeteren, maar voor veel kinderen met een beperking is er vaak geen plek in het passend onderwijs, terwijl ook deze kinderen recht hebben op onderwijs. Ook de problemen in het leerlingenvervoer worden groter en inclusief onderwijs is nog steeds geen werkelijkheid.

In een brief voor het debat over passend onderwijs in de Tweede Kamer schreven we dat het nodig is om inclusief onderwijs sneller op te pakken. De problemen in het leerlingenvervoer horen hier ook bij. Leerlingenvervoer is net zo goed een vorm van zorg.

Online kinderrechten

Het leven van kinderen speelt zich steeds meer online af. Kinderen merken vaak zelfs bijna geen verschil meer tussen de online- en offlinewereld. In de onlinewereld hebben kinderen met allerlei problemen te maken, zoals pesten, schadelijke content of ongelijke kansen. De overheid moet dan ook een concrete financiële onderbouwing, duidelijke tijdlijnen en een goede samenwerking tussen departementen meenemen in hun strategie volgens de Kinderombudsman. Het is belangrijk om ouders hierbij te ondersteunen, maar het welzijn van kinderen is ook een verantwoordelijkheid van de overheid, het onderwijs en de private sector. Kinderen, jongeren en ouders moeten we daarom goed betrekken bij dit onderwerp.

In 2025 werkten we mee aan een uitzending van het programma BOOS over vlogfamilies: families die hun geld verdienen door hun dagelijkse leven op camera vast te leggen. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de mogelijke negatieve gevolgen voor kinderen groot kunnen zijn. Ook in ons eerder onderzoek **Als je het ons vraagt** vroegen we kinderen hiernaar. In 2025 stuurden we een brief naar het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over onze zorgen over kinderen in vlogfamilies. De staatssecretaris liet daarop een onderzoek doen waarbij kinderen zijn gesproken over de gevolgen die het voor hen heeft. Het plan is om de Arbeidstijdenwet aan te passen, de boetes te verhogen, een normenkader voor mentale gezondheid te ontwikkelen en ouders beter voor te lichten.

Lhbtiqa+ kinderen

"Als je net uit de kast bent gekomen voel je je er niet prettig over als iedereen er heel negatief over doet en niemand je helpt of begeleidt." **16-jarig meisje**

Ruzie en geweld thuis

“De veiligste plek in m’n huis vind ik de badkamer, er worden geen drugs gebruikt maar er wordt wel vaak gescholden en geschreeuwd.”

14-jarige jongen

Uit de praktijk van de Kinderombudsman

De Kinderrechtentoets

De **Kinderrechtentoets** is een belangrijk aandachtspunt voor de Kinderombudsman. De Kinderrechtentoets is een online hulpmiddel en geeft beleidsmakers handvatten om kinderrechten voorop te stellen bij het maken van wet- en regelgeving en beleid. Het doel van de Kinderrechtentoets is om de ontwikkeling en het welzijn van kinderen mee te nemen in alle voorstellen die over de belangen van kinderen gaan. Uiteindelijk willen we dat bij alle wet- regelgeving en beleid de beste besluiten voor kinderen worden genomen. In december 2024 publiceerden we de Kinderrechtentoets. De Kinderrechtentoets helpt de overheid om stil te staan bij de vraag: wat betekent dit beleid voor kinderen? En net zo belangrijk: staat het belang van het kind centraal?

In 2025 stimuleerden we de overheid op verschillende manieren om de Kinderrechtentoets toe te passen en het perspectief van kinderen voorop te stellen. We gaven bij verschillende ministeries en organisaties uitleg over de Kinderrechtentoets. Ook als een voorstel niet direct kinderen raakt, kan het nog wel veel invloed hebben op de ontwikkeling en het welzijn van kinderen via de ouders of pas op langere termijn. Onder andere door ons onderzoek en brieven wordt de Kinderrechtentoets steeds vaker gebruikt. Dat is een stap in de goede richting. Maar er moet nog veel gebeuren om kinderrechten centraal te stellen in álle wet- en regelgeving.

Als ouders tekortschieten

Als ouders onder druk staan – bijvoorbeeld door schulden, ingewikkelde regelgeving of gebrek aan passende hulp – werkt dat direct door in het leven van hun kinderen. Kinderen hebben recht op een veilige en stabiele omgeving. Maar die is er alleen als ouders de ruimte en ondersteuning krijgen om hun rol goed te vervullen. Het jeugd- en beschermingsbeleid moet daarom niet alleen gericht zijn op het kind, maar ook op het versterken van ouders.

De Kinderrechtentoets helpt om deze samenhang zichtbaar te maken. Door bij nieuw beleid expliciet te kijken naar de effecten op kinderen én hun ouders, ontstaat een breder en realistischer beeld. Zo kunnen we bijvoorbeeld voorkomen dat maatregelen die bedoeld zijn om problemen op te lossen, juist extra druk leggen op gezinnen. Een ander belangrijk aspect is de stem van het kind zelf. Door hun perspectief serieus te nemen, kan beleid beter aansluiten bij de werkelijkheid.

Het werk van de Veteranenombudsman

De Nationale ombudsman is sinds 2014 ook Veteranenombudsman. Veteranen, militaire oorlogs- en dienstslachtoffers en hun relaties kunnen hier terecht als zij vastlopen in hun contact met de overheid of met organisaties die overheidstaken uitvoeren op het gebied van zorg, erkenning en waardering. De Veteranenombudsman komt op voor de belangen van veteranen en hun relaties en helpt overheden hun dienstverlening verbeteren.

Wat doet de Veteranenombudsman?

De Veteranenombudsman helpt veteranen, militaire oorlogs- en dienstslachtoffers en hun relaties als het misgaat tussen hen en de overheid. We ondersteunen hen door het geven van antwoorden en praktische handvatten. En we wijzen de weg naar het juiste loket. Als het nodig is, doen we verder onderzoek. Waar we zien dat de behandeling beter kan, dagen we overheden en andere organisaties uit om anders te kijken naar hun dienstverlening en processen. Met als doel het voorkomen van vergelijkbare klachten in de toekomst.

Volgens het Nederlands Veteraneninstituut (NLVi) telde Nederland in 2025 ruim 100.000 veteranen. Wij behandelen klachten, signalen en vragen van veteranen over bijvoorbeeld het ministerie van Defensie, het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP), het NLVi of een gemeente. Maar ook familie, vrienden en kennissen van veteranen nemen contact met ons op. De Veteranenombudsman ontvangt regelmatig signalen dat relaties van veteranen zich niet gehoord of gezien voelen. Door de bijzondere omstandigheden waarin zij leven, kunnen ook zij vastlopen. Het thuisfront speelt een cruciale rol vóór, tijdens en na militaire inzet.

De relatie met het kabinet en parlement

De Veteranenombudsman had in 2025 regelmatig contact met het kabinet en het parlement. We pleitten daarbij voor de belangen en behoeften van veteranen, (voormalig) militairen en hun relaties. Zo vroegen we in 2025 aandacht voor een toekomstbestendig veteranen- en militairenbeleid, waarbij de nieuwe realiteit om nieuwe kaders vraagt.

“Wat voor een inzet je ook doet, welke missie het ook is geweest: als je risico’s loopt, als je je inzet en gaat als wij dat van je vragen, dan zou je na terugkomst dezelfde bescherming moeten krijgen. Geen onderscheid tussen militairen met of zonder veteranenstatus. Voor het thuisfront is dat net zo van belang als voor de militair die wordt ingezet.”

Reinier van Zutphen

De Veteranenombudsman doet ook zelf onderzoek. In 2025 stelden we voor de tweede keer de lange behandelingsduur van letselschadeclaims aan de orde. Verder adviseren we de overheid en de Eerste en Tweede Kamer over de uitvoering van de Veteranenwet en beleid dat een behoorlijke behandeling van veteranen raakt – nu én in de toekomst. We spreken daarvoor regelmatig met veteranen, veteranenorganisaties, het ministerie van Defensie, politici en bestuurders.

De Veteranenombudsman is ook een vraagbaak voor ambtenaren, medewerkers van uitvoeringsorganisaties, intermediairs en andere professionals, zodat zij veteranen met een hulpvraag beter kunnen helpen.

Feiten en cijfers

In 2025 kregen we 279 verzoeken van veteranen, (voormalig) militairen en relaties. Dat is ongeveer gelijk aan het aantal ontvangen verzoeken in 2024 (277). Van relaties van veteranen kregen we 27 verzoeken in 2025. Een groot deel van het totaal ontvangen verzoeken loste de Veteranenombudsman op met een interventie. Met een interventie bedoelen we bijvoorbeeld het stellen van vragen aan een betrokken overheidsorganisatie. In sommige gevallen hielpen we veteranen op weg door een luisterend oor te bieden en met ze in gesprek te gaan. Ook vonden we het in bepaalde gevallen passend om veteranen en hun relaties thuis te bezoeken voor een gesprek. De Veteranenombudsman heeft bij de behandeling van klachten en verzoeken een goede samenwerking met de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht. Ze pakken geregeld samen zaken op en zoeken naar een oplossing.

Veel klachten over erkenning

Net als in 2024 gingen afgelopen jaar de meeste klachten over gebrek aan erkenning. Ook kregen we veel klachten over inkomensvoorzieningen en de volledige (letsel)schadevergoeding. De klachten bestonden soms uit meerdere klachtonderdelen.

Wie schakelen hulp in van de Veteranenombudsman?

Om inzicht te krijgen in de groep veteranen die de hulp van de Veteranenombudsman inschakelen, registreren we de missie waaraan de verzoeker heeft deelgenomen, het krijgsmachtonderdeel en de leeftijdsgroep van de veteraan. De grootste groep veteranen die in 2025 onze hulp inschakelde, diende in voormalig Joegoslavië. Daarna volgde de groep militairen die heeft deelgenomen aan de missies in Libanon en Afghanistan. Net als in 2024 dienden veruit de meeste veteranen bij de Koninklijke Landmacht. De meeste veteranen waren tussen de 41 en 60 jaar oud.

Ontvangen verzoeken

Waar gingen verzoeken vaak over?

Ontwikkelingen in 2025

De geopolitieke context is enorm veranderd in de afgelopen tien jaar. De wereld is een ingewikkeld schaakspel, waarbij landen proberen de beste posities te verkrijgen en hun invloed uit te breiden. Missies zijn complexer geworden, oorlogsvoering digitaliseert en de maatschappelijke betrokkenheid bij het ministerie van Defensie groeit. Nationale veiligheid wordt niet alleen maar beschermd in klassieke gevechtsoperaties, maar ook via training, afschrikking, surveillance en digitale en hybride inzet. Hierdoor vervaagt de grens tussen veteraan en niet-veteraan. Dat vraagt om een andere manier van kijken naar de zorg, erkenning en waardering van militairen en veteranen.

In juni 2025 pleitten we in de *position paper* **De veteraan van de toekomst** voor veteranenbeleid dat toekomstbestendig is. Niet de juridische status, maar de ervaren belasting en risico's zouden leidend moeten zijn voor zorg, erkenning en waardering. Door opnieuw te kijken naar hoe we veteranen en militairen waarderen, kunnen we bijdragen aan motivatie, verbinding en het behoud van personeel. De minister heeft naar aanleiding hiervan toegezegd te werken aan een nieuw, transparant afwegingskader voor de veteranenstatus.

Niet genoeg gezien en begrepen

Veteranen zijn burgers in de samenleving, maar hebben onder uitzonderlijke omstandigheden gediend tijdens oorlogs- en vredesmissies. Hun ervaringen brengen specifieke kennis, vaardigheden en soms ook zorgbehoeften met zich mee. In 2023 onderzochten we waar veteranen behoefte aan hebben. Uit het rapport **Gemeente, ken uw veteraan!** bleek dat veel veteranen zich niet genoeg gezien en begrepen voelen door hun gemeente. Onze aanbevelingen stonden ook in dit rapport.

Sindsdien hebben onder andere het NLVi en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) ingezet op het versterken van de rol van gemeenten in de uitvoering van de Veteranenwet en het vergroten van kennis en bewustwording. Dat de aanbevelingen echt worden opgepakt, blijkt ook uit een groeiend aantal lokale initiatieven. Zo stelde de gemeente Zutphen dit jaar een Verordening Veteranen vast en nam de gemeenteraad van Tilburg op 24 november 2025 de motie Verbinden met Veteranen aan. Ook andere gemeenten zijn actief aan de slag met de aanbevelingen van de Veteranenombudsman.

Relaties en kinderen van veteranen

Eind 2024 publiceerden we het rapport **Erken mijn zorgen** waarin aanbevelingen staan over de manier waarop ondersteuning van relaties van veteranen die niet meer in dienst zijn bij het ministerie van Defensie kan worden verbeterd. Naar aanleiding hiervan ging de overheid aan de slag met onze aanbevelingen met onder andere een werkgroep. Samen met de Kinderombudsman zijn we ook een onderzoek begonnen naar de invloed van uitzendingen op kinderen van veteranen. Het onderzoeksrapport verwachten we in 2026 te publiceren.

Veteranenzorg in detentie

De Veteranenombudsman vroeg al in 2021 aandacht voor veteranen in detentie met het rapport **Toegang tot veteranenzorg achter slot en grendel**. Hieruit bleek dat er niet genoeg rekening was gehouden met toegang tot specifieke veteranenzorg binnen penitentiaire inrichtingen. Goede intenties en initiatieven waren er zeker, maar deze leidden te weinig tot daadwerkelijke beschikbaarheid van zorg achter de muren. We deden daarom drie aanbevelingen. Sindsdien is onder andere de toegang van zorgcoördinatoren van het NLVi tot inrichtingen verbeterd en wordt er gewerkt aan betere afstemming tussen de Dienst Justitiële Inrichtingen, het ministerie van Defensie en zorgpartners. Deze ontwikkelingen zijn bemoedigend, maar nog niet het eindpunt. Concrete afspraken zijn nodig.

Terugkeerreizen Bosnië

Sinds 2022 organiseert het NLVi terugkeerreizen voor Dutchbat III-veteranen en hun relaties, op basis van aanbevelingen van de Commissie Borstlap. Met als doel om hen te helpen met het delen van hun ervaringen en beter te integreren in de samenleving. In 2024 ontving de Veteranenombudsman een klacht van een veteraan die betrokken is geweest bij het opzetten van de eerste terugkeerreizen voor Dutchbat III veteranen naar Bosnië. De Veteranenombudsman heeft daarom daarna gesprekken gevoerd met andere veteranen en verschillende organisaties die betrokken waren bij deze terugkeerreizen en aanbevelingen gedaan.

Uit de praktijk van de Veteranenombudsman

Niet urgent genoeg?

Pieter* is veteraan en zit in een ingewikkelde situatie. Jaren geleden gingen zijn vrouw en hij uit elkaar. Sindsdien loopt er een moeizame echtscheiding. Nu moet het gezamenlijke huis worden verkocht. Dat brengt Pieter in grote problemen, want hij kan geen nieuw huis kopen.

Na zijn uitzending ontwikkelde Pieter een posttraumatische stressstoornis, waardoor hij arbeidsongeschikt werd. Hij ontvangt van het UWV een arbeidsongeschiktheidsuitkering, maar met die uitkering kun je geen nieuwe hypotheek aanvragen. Als het huis wordt verkocht, dreigen hij en de kinderen binnen enkele maanden dakloos te worden.

Pieter zoekt hulp bij verschillende organisaties, maar daar krijgt hij te horen dat zijn situatie nog niet urgent genoeg is. Op papier heeft hij vermogen en lijkt hij zelfredzaam. Al voelt dat voor Pieter totaal niet zo. Het gaat al langere tijd niet goed met hem en de kinderen. En hoe dichterbij de verkoop van het huis komt, des te groter worden Pieters zorgen.

Een week voordat de woning in de verkoop gaat, klopt Pieter bij ons aan. Collega Hans luistert naar zijn verhaal en herkent de urgentie. Daarom neemt hij direct contact op met meerdere organisaties. Hij benadrukt dat Pieter echt hulp nodig heeft en vraagt of zij iets voor hem kunnen doen. Kort daarna komt de gemeente in actie. Twee dagen later staan de burgemeester en een gemeentemedewerker bij Pieter op de stoep. Ze luisteren naar zijn situatie en bespreken mogelijke oplossingen. Pieter mag opnieuw een urgentieverklaring aanvragen bij de woningcorporatie.

Na een maand vol onzekerheid komt er eindelijk goed nieuws: de urgentieverklaring wordt toegekend en de woningcorporatie heeft zelfs al een geschikte huurwoning gevonden. Dat is precies op tijd, want het oude huis is inmiddels verkocht en moet binnenkort worden opgeleverd. Pieter en de kinderen kunnen gelukkig al vóór die datum verhuizen. Na een lange periode van stress en wanhoop betekent dit voor hen een nieuwe start.

* Niet zijn echte naam

nationale
ombudsman
als het misgaat tussen
u en de overheid

De Ombudsagenda

Als ombudsmannen doen we, naast het behandelen van klachten, ook onderzoek uit eigen beweging als er bijvoorbeeld opvallend veel klachten over een bepaald onderwerp binnenkomen. Ook kunnen specifieke signalen uit de media of van maatschappelijke organisaties reden zijn voor eigen onderzoek. Op onze Ombudsagenda staan onderwerpen waaraan de ombudsmannen uit eigen beweging aandacht geven.

In 2025 ging het om: fundamentele rechten, armoede, participatie en invloed, toegang tot voorzieningen en leefbaarheid.

We presenteren de in 2025 door de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranen-ombudsman gepubliceerde onderzoeken en brieven op deze thema's. Ook gaan we in op de voortgang bij onderzoeken die we al eerder zijn gestart en die nog steeds actueel zijn.

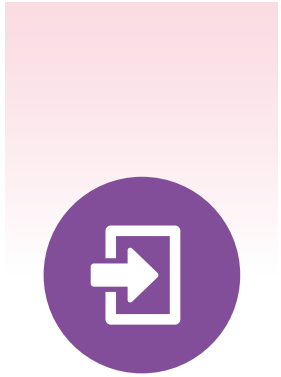
Fundamentele rechten

Armoede

Participatie en invloed

Toegang tot voorzieningen

Leefbaarheid

Fundamentele rechten

Iedereen heeft fundamentele rechten. Deze rechten beschermen burgers van alle leeftijden en achtergronden. De Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman controleren of de overheid deze rechten respecteert, beschermt en, indien nodig, concreet maakt. In 2025 kwamen we verschillende keren in actie om problemen bij de naleving van fundamentele rechten van burgers te signaleren en te adviseren over hoe het beter kan. De rechten van asielzoekers en het functioneren van de rechtsstaat hadden onze speciale aandacht.

Voorbeelden

Kinderrechten in de asielopvang

Onderbroken onderwijs, gebrekkige hygiëne, onveiligheid en locaties die niet geschikt zijn voor kinderen om in te wonen – al jaren ontvangt de Kinderombudsman daar signalen over. In 2023 brachten de Nationale ombudsman en Kinderombudsman over de crisisnoodopvang het rapport De crisis voorbij uit. Twee jaar later was de situatie nog onvoldoende verbeterd en schreef de Kinderombudsman een brief aan de Tweede Kamercommissie voor Asiel en Migratie. Daarin roept zij op tot het snel nemen van maatregelen. Er was in 2025 voor kinderen in asielopvang wel meer aandacht, maar grote verbeteringen bleven uit.

Dak- en thuisloosheid volwassenen en kinderen

Het aantal dak- of thuisloze volwassenen en kinderen stijgt elk jaar. De Nationale ombudsman en Kinderombudsman vroegen in 2019 en in 2024 al aandacht voor dit urgente probleem. In 2025 deden we een nadere verkenning. Op basis hiervan concludeerden we dat we in 2026 verdere stappen gaan zetten op dit onderwerp.

Functioneren van de rechtsstaat

Het is belangrijk dat de overheid wetten beter bekijkt en zorgvuldig uitvoert. Nieuwe wetten moeten vooraf beter worden getoetst om fouten te voorkomen. Zoals bijvoorbeeld in de toeslagenaffaire. De Eerste Kamer speelt hierin een belangrijke rol. Zo herstel je het vertrouwen van burgers en versterk je de rechtsstaat. Dat schreef de Nationale ombudsman in een schriftelijke bijdrage ter voorbereiding op het debat over de Staat van de Rechtsstaat in juni 2025.

Grote zorgen over nieuwe asielmaatregelen

De Nationale ombudsman en Kinderombudsman stelden in maart 2025 in een brandbrief dat de Asielnoodmaatregelenwet en de Wet invoering tweestatusstelsel van de minister van Asiel en Migratie getuigen van onbehoorlijk bestuur en in strijd zijn met kinderrechten.

Opvanglocaties voor Oekraïners

Gebrek aan privacy, tekortschietende faciliteiten, slechte behandeling en gedwongen verhuizingen naar andere opvangplekken – in 2025 kwamen er 110 klachten van Oekraïners over de asielopvang uit zeventig gemeenten. De Nationale ombudsman stuurde hierover in april 2025 een brief aan gemeenten, verantwoordelijk voor de opvang. En deed dat in december samen met de Kinderombudsman opnieuw met een brief aan de minister van Asiel en Migratie en gemeenten.

Toezicht en inzageproces van CTER-registratie

Mensen komen zonder dat ze het weten in het Contraterrorisme, Extremisme en Radicaliseringregister (CTER) terecht. Dat zet hun recht op privacy onder druk. Ze weten dan ook niet met welke instanties en landen informatie over hen wordt gedeeld. Daardoor kunnen ze – in het buitenland, bijvoorbeeld – onverwacht in de problemen komen. In november 2024 publiceerde de Nationale ombudsman hierover het onderzoek Blind vertrouwen? Daarin noemt hij het CTER-registratieproces een black box. In 2025 ging de ombudsman hierover in gesprek met betrokken partijen en schreef hij aan de Tweede Kamer om hiervoor nogmaals aandacht te vragen. Toegezegde verbeteringen hebben nog niet plaatsgevonden.

Uit de praktijk

Politie motiveert onvoldoende dat zij klacht niet hoeft te behandelen

Een man vraagt bij zijn woongemeente een overzicht gegevensverstrekkingen uit de Basisregistratie Personen (BRP) op. Daaruit blijkt dat de politie de afgelopen jaren honderden keren zijn BRP-gegevens heeft opgevraagd. De man dient hierover een klacht in bij de politie. Hij klaagt over het hoge aantal verzoeken en over welke gegevens de politie daarbij heeft opgevraagd. De politie weigert de klacht van de man te behandelen.

Hierover klaagt de man bij de Nationale ombudsman. Hij heeft de indruk dat de politie er alles aan doet om maar niets over de inhoud van zijn klacht te hoeven zeggen. In zijn **rapport** concludeert de ombudsman dat de klacht gegrond is. De gang van zaken geeft de indruk dat de politie vooral zoekt naar redenen om de klacht niet te behandelen. Terwijl de politie juist had moeten kijken naar wat er wél mogelijk is en hoe van de klacht van de man kan worden geleerd. De man heeft inmiddels niet meer het vertrouwen dat de politie alsnog naar behoren zal reageren en besluit de zaak te laten rusten. De Nationale ombudsman vraagt de aandacht van de Autoriteit Persoonsgegevens voor dit rapport. Uit de verkregen informatie over de werking van de politiesystemen blijkt dat deze niet voldoen aan de wettelijke eisen.

Uit de praktijk

Opgroeien in onzekerheid, rapport

Op 24 september 2025 publiceerde de Kinderombudsman het onderzoek **Opgroeien in onzekerheid**. Hieruit blijkt dat het welzijn en de ontwikkeling van kinderen die in armoede opgroeien, ernstig onder druk blijven staan, ondanks talloze initiatieven als schoolontbijten en financiële steun bij het kopen van een fiets, laptop of sportabonnement.

Het onderzoek is gebaseerd op data uit het onderzoek **Als je het ons vraagt**, dat tussen 2016 en 2024 vijf keer is uitgevoerd.

Uit de resultaten blijkt dat er voor kinderen in armoede weinig is veranderd. Door de jaren heen geven deze kinderen hun leven en de kwaliteit ervan een lager rapportcijfer dan leeftijdsgenoten bij wie er thuis genoeg geld is. Bij kinderen die hun leven een rapportcijfer 5 of lager geven, komen hun welzijn en toekomstkansen serieus in gevaar. De kinderrechten staan bij deze groep ernstig onder druk.

De Kinderombudsman concludeert dat het huidige armoedebeleid tekortschiet. Zij roept de overheid en gemeenten daarom op om specifiek op kinderen gericht integraal armoedebeleid op te stellen aan de hand van de veertien omgevingsvoorwaarden. Ook roept ze op om in gesprek te gaan met kinderen die in armoede opgroeien, en hen te vragen wat zij nodig hebben. Daarnaast vraagt de Kinderombudsman gemeenten om ouders (wanneer nodig) financieel in de opvoeding te ondersteunen.

Armoede

Armoede en schulden hebben grote gevolgen voor de levens van mensen. De Nationale ombudsman zag in 2025 weer meer mensen in problematische schuldensituaties terechtkomen. Die bestaans-onzekerheid treft steeds vaker ook werkenden. Ook met de tijdelijke heropening van het Tijdelijk Noodfonds Energie en de verhoging van het minimumloon, zijn de problemen nog niet voor iedereen opgelost.

De Nationale ombudsman wil bijdragen aan het voorkomen van schulden en de bestrijding van armoede. In 2025 wezen we overheden op een onbehoorlijke manier van invorderen. We uitten onze zorgen over het gebrek aan structureel geld om verdere schulden voor mensen te helpen voorkomen. Tegelijk zien we dat overheidsorganisaties hun dienstleverlening verbeteren om op die manier armoede tegen te gaan. De ombudsman ziet graag een meer proactieve overheid, die burgers beter informeert en hen – als het kan automatisch – direct toekent waar ze recht op hebben.

Kinderen in armoede zien hun toekomst somber in. In Nederland leeft volgens het CBS één op de 28 kinderen in armoede. Gemiddeld één kind per schoolklas kan niet meedoen aan schooluitjes of sport en maakt zich zorgen over de (geld)stress thuis. Deze kinderen beginnen hun leven met een achterstand. Hun ontwikkeling staat onder grote druk door voortdurende stress, te weinig aandacht thuis en gebrek aan kansen.

Voorbeelden

Schulden en boetes innen door CJIB

De Nationale ombudsman benadrukte in een **brief** aan de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid nogmaals dat de overheid meer moet doen bij het innen van schulden en boetes om verdere schulden te voorkomen. De overheid moet maatwerk leveren waar mogelijk en nodig. Per medio 2026 gaat het CJIB kosteloze betalingsherinneringen sturen. Medio 2025 is het CJIB begonnen met het kwijtschelden van verhogingen in onredelijke en hardvochtige situaties.

Hersteloperatie Toeslagen verbeteren

De Hersteloperatie Toeslagen liep in 2025 nog steeds niets goed. Daarom deed de Nationale ombudsman in een gezamenlijke **notitie** zes aanbevelingen met bijbehorende acties, om beter aan te sluiten op het perspectief en de behoeften van ouders: - zorg dat ouders zo vroeg mogelijk hun hele verhaal kunnen doen, – bied duidelijkheid, – integreer procedures en werk oplossingsgericht, – creëer ruimte voor de uitvoering, – neem verant-woordelijkheid voor het hele proces, – monitor de hersteloperatie vanuit het perspectief van ouders. De staatssecretaris van Financiën gaf aan op veel punten aan de slag te gaan met de aanbevelingen.

Participatie en invloed

De Nationale ombudsman vindt het belangrijk dat burgers invloed hebben op de beslissingen en ontwikkelingen die hen direct raken. Dat geldt des te meer voor burgers die afhankelijk zijn van de overheid voor hulp in het sociaal domein. In 2025 – tien jaar na de decentralisaties, waarbij belangrijke taken en verantwoordelijkheden bij gemeenten werden gelegd – blikte de ombudsman terug op drie onderzoeken naar participatie en invloed van burgers bij de Wmo, de Participatiewet en de Jeugdwet. Daaruit bleek dat de decentralisaties een negatief effect hebben op het vertrouwen in de overheid.

Voorbeeld

Rapport Tien jaar ombudsman, tien jaar decentralisaties, tien jaar minder vertrouwen

Tien jaar na dato concludeert de Nationale ombudsman dat de decentralisaties in het sociaal domein hebben bijgedragen aan groeiend wantrouwen richting de overheid. Ondanks goede bedoelingen voelen veel mensen zich niet gehoord en missen ze grip op hun leven. “De burger haakte niet af, maar werd weggeduwd”, aldus de ombudsman in het opiniestuk **Tien jaar ombudsman, tien jaar decentralisaties**.

Sinds 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor jeugdhulp, werk en inkomen, en ondersteuning thuis. Het moest dichterbij, beter en goedkoper, maar gemeenten kregen minder middelen. Dat leidde tot grote verschillen tussen gemeenten, en daarmee tot rechtsongelijkheid.

Uit onze onderzoeken naar de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), Participatiewet en Jeugdwet, blijkt dat burgers ervaren dat ze nauwelijks invloed hebben. Dat tast hun eigenwaarde aan en vergroot het wantrouwen. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) waarschuwde al dat dit kan leiden tot gezondheidsproblemen, onbehagen en zelfs complotdenken. De Nationale ombudsman ziet dit in zijn klachtenpraktijk.

De decentralisaties maakten ook duidelijk hoe complex het dagelijks leven is. Veel mensen moeten door talloze regelingen en formulieren heen om rond te komen. “We begrijpen nu beter dan tien jaar geleden hoe zwaar het is om in deze samenleving overeind te blijven”, aldus de ombudsman. De overheid moet zorgen dat iedereen kan meedoen. Daarbij is maatwerk geen oplossing voor slecht beleid. Vertrouwen groeit pas als burgers mogen meedenken, meedoen en meebeslissen.

In 2026 presenteert de ombudsman een Ombudsvisie op participatie, die overheden moet helpen participatie eerlijk en zorgvuldig te organiseren. Hiermee wil de ombudsman bijdragen aan beter bestuur én aan het herstel van vertrouwen van burgers in de overheid.

Uit de praktijk

Gemeente Tubbergen behandelt klachten van inwoners over komst azc niet behoorlijk

Stichting Blauw klaagt bij de Nationale ombudsman over hoe de gemeente Tubbergen klachten van inwoners over de komst van een azc in Albergen behandelt. De gemeente laat zich tijdens klachtbehandelingen vertegenwoordigen door advocaten, die eerder ook betrokken waren bij het azc-dossier. Zo kan het gebeuren dat een inwoner met een klacht tijdens een hoorzitting ‘tegenover’ vier advocaten zit. Bewoners voelen zich hierdoor niet gehoord. Verder klaagt Blauw over de lange behandelduur van de klachten.

Medewerkers van de ombudsman gaan in gesprek met stichting, gemeente en burgemeester. De gemeente erkent dat klachtbehandelingen te lang duren. De ombudsman toetst het gedrag van de gemeente aan de vereisten ‘luisteren naar de burger’ en ‘voortvarendheid’. Conclusie: de gemeente heeft niet behoorlijk gehandeld. Er is niet genoeg geluisterd naar de burger en de maximale termijn voor een klachtafhandeling werd ruimschoots overschreden. De ombudsman concludeert in zijn **rapport** dat de klachten van de stichting gegrond zijn. Het is duidelijk dat er veel emoties en gevoeligheden rondom het proces van de komst van het azc speelden en nog altijd spelen. De ombudsman zag welke impact dit had en nog altijd heeft op zowel bewoners als op de gemeente en dat het vertrouwen voor de toekomst hersteld moet worden De gemeente wil dit doen door beter te luisteren, transparant te zijn en samen te werken aan oplossingen.

Uit de praktijk

Passende zorg na je achttiende

Marie* is 17 en wordt over een paar weken 18. Vanwege mentale problemen heeft ze veel zorg nodig. Marie woont op een woongroep waar ze nagenoeg altijd in de gaten wordt gehouden. De gemeente financiert de woongroep vanuit de Jeugdwet. Als Marie 18 wordt, valt ze daar niet meer onder. Een paar maanden eerder stelde de gemeente vast dat de Wet langdurige zorg (Wlz) vanaf dat moment de best passende zorgwet voor haar is. Een zorgkantoor regelt dan de financiering van haar zorg.

Maries ouders dienen met hulp van de betrokken jeugdbeschermer een Wlz-aanvraag in bij het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ). Daarop krijgt Marie een indicatie die te laag blijkt om op de woongroep te mogen blijven. Tegen dit besluit van het CIZ kunnen de ouders bezwaar maken, maar dat blijft liggen omdat zij zich grote zorgen maken over waar hun dochter straks terechtkan en omdat de betrokken jeugdbeschermer onvoldoende kennis over de Wlz heeft.

De achttiende verjaardag van Marie komt steeds dichterbij, maar er is nog geen plan over hoe haar zorg op een goede manier kan worden voortgezet. Betrokken organisaties zijn het erover eens dat zij niet zonder hulp bij haar ouders thuis kan wonen. De organisaties kijken echter naar elkaar voor een oplossing.

De gemeente geeft aan dat zij vanaf Maries achttiende verjaardag niet meer verantwoordelijk is, omdat Marie nu een indicatie voor langdurige zorg heeft. De jeugdbeschermer zegt dat zij niet meer bij de zaak betrokken is, omdat Marie vanaf haar achttiende verjaardag niet meer onder haar toezicht staat. En het CIZ geeft aan dat Marie en haar ouders nog steeds bezwaar kunnen maken tegen de lage indicatie, maar dat de behandeling hiervan wel twee tot drie maanden duurt.

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman vinden dat Marie niet de dupe mag worden van de harde knip tussen de financiering van zorg voor jeugdigen en voor volwassenen. Daarom vragen we aan het betrokken zorgkantoor om de zorg direct op te starten, en niet te wachten tot de financiering rond is. Dat kan achteraf worden geregeld. Het zorgkantoor pakt dit op en binnen een week ontvangt Marie de zorg die zij nodig heeft.

* Niet haar echte naam

Toegang tot voorzieningen

Nog steeds krijgen burgers moeilijk contact met overheden en uitvoeringsorganisaties. De overheid kijkt of digitale diensten oplossingen kunnen bieden, maar burgers blijven tegen lange wachttijden aanlopen en vinden het lastig om voorzieningen en hulp aan te vragen. Dat geldt vooral voor wie meer en langlopende voorzieningen nodig heeft. Dan krijgen mensen te maken met verschillende loketten, digitale systemen, wetten en regels, en ervaren zij dat ze van het ene naar het andere loket worden gestuurd. Een lichtpunt in 2025 was de benoeming van een ambassadeur die moet opkomen voor de belangen van Q-koorts-patiënten.

Voorbeelden

Thema Digitalisering krijgt prioriteit

De Nationale ombudsman vraagt geregeld op eigen initiatief aandacht voor structurele problemen bij de overheid. Een van die structurele vraagstukken is digitalisering. De overheid zet op grote schaal digitale technologie in om haar dienstverlening te verbeteren. In veel gevallen maakt dit de overheid eenvoudiger en efficiënter. Maar digitalisering kan er ook toe leiden dat burgers niet krijgen waar zij recht op hebben. Denk aan problemen met online formulieren, gebrekkige motivatie bij geautomatiseerde beslissingen, discriminatie als gevolg van de inzet van kunstmatige intelligentie of onvoldoende bescherming tegen schadelijke online content.

De ombudsman wil meer grip krijgen op deze thematiek en stelde daarom halverwege 2025 onderzoek binnen de eigen organisatie in naar welke rol digitalisering speelt in de klachten, en hoe klachtbehandelaars hiermee kunnen omgaan. Ook wordt onderzocht hoe op het terrein van beleid en media digitalisering een rol speelt. En vervolgens hoe de Nationale ombudsman hierop vanuit zijn missie, visie en mandaat kan inspelen.

Q-koortsambassadeur ingesteld

De Nationale ombudsman vroeg al in 2012, in 2017 en opnieuw in 2024, aandacht voor de situatie van Q-koortspatiënten. Een van zijn aanbevelingen was dat de overheid vanwege haar bijzondere verantwoordelijkheid excuses zou maken aan deze groep patiënten.

Verder benadrukte de ombudsman het belang van een gespecialiseerd expertisecentrum voor Q-koortspatiënten in de regio. De overheid bleef er echter bij dat zij tijdens de Q-koortsepidemie (2007-2010) niet onrechtmatig heeft gehandeld. Ook in 2025 bleven excuses uit. Wel kwam er meer aandacht voor Q-koortspatiënten. In antwoord op de oproep van de ombudsman om naast de patiënt te gaan staan en te zoeken naar de beste mogelijke oplossingen, stelde de minister van VWS in 2025 een Q-koortsambassadeur aan. Deze kreeg de opdracht om binnen een jaar te zorgen dat iedere Q-koortspatiënt zich gehoord voelt en merkt dat er aan zijn of haar problematiek wordt gewerkt. Dit alles om de kwaliteit van leven voor deze mensen te verbeteren.

Leefbaarheid

Veranderingen in de omgeving waar burgers wonen, werken en leven, hebben impact op hun dagelijks leven. Vaak speelt de overheid in die veranderingen een grote rol. Het is belangrijk dat de overheid hierbij het belang van burgers vooropstelt. Wat mag de burger van de overheid verwachten? En wat doet de overheid als het niet goed gaat? De Nationale ombudsman hield zich bezig met de gevolgen van gaswinning in Noord-Nederland, sprak met waterschappen over behoorlijke schadeafhandeling bij dijkversterkingsprojecten, keek naar schadeafhandeling rondom het kanaal Almelo-De Haandrik en luidde de noodklok over de gezondheid van omwonenden van de vuilstort bij Lagun op Bonaire.

Voorbeelden

Na de gaswinning in Groningen en Noord-Drenthe

Inwoners van Groningen en Noord-Drenthe die zijn getroffen door de gevolgen van gaswinning in het gebied, kunnen bij de Nationale ombudsman terecht als zij problemen hebben met de afhandeling van hun schademelding of de versterking van hun huis. Het is belangrijk dat ze daarvoor zo veel mogelijk en laagdrempelig in hun eigen omgeving terecht kunnen, liefst bij mensen die ze kennen en vertrouwen.

Daarom werken medewerkers van de Nationale ombudsman vanuit Groningen voor bewoners van het aardbevingsgebied, en dragen zij bij aan bewonersoverleggen en informatiemarkten in het aardbevingsgebied. Ook hebben onze medewerkers contact met dorpsoverleggen en klankbordgroepen.

In 2025 ontving de Nationale ombudsman 98 verzoeken van bewoners in het aardbevingsgebied over schade-afhandeling en versterking. Daarvan gingen er 51 over het wel of niet handelen van de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) en 40 over het wel of niet handelen door het Instituut Mijnbouwschade (IMG).

De Nationale ombudsman sprak verschillende keren over de problemen met bewoners, en met organisaties die werken voor getroffen bewoners en ondernemers. Zo willen we signalen op tijd herkennen en onder de aandacht brengen bij de (eind-)verantwoordelijke voor de uitvoering.

Nieuwe adviezen voor het kanaal Almelo-de Haandrik

De schadeafhandeling in het gebied rond het kanaal Almelo-De Haandrik is nog steeds voor verbetering vatbaar. Dat constateerde de Nationale ombudsman na bezoeken aan het gebied. Hij schreef hierover opnieuw een brief aan de betrokken gedeputeerde. Daarin adviseert hij onder meer excuses aan te bieden aan de inwoners van het schadegebied, maar ook om richtlijnen op te stellen om bij (vermoedens van) nieuwe schade proactief te kunnen optreden.

Eind 2025 volgde een reactie van Gedeputeerde Staten (GS) van Overijssel. Daarin geven GS aan de adviezen van de Nationale ombudsman ter harte te nemen. De provincie zal onder meer in gesprek gaan met bewoners over het aanbieden van een passend excuus.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Gemeente maakt verwachting over ligplaats niet waar

Een man woont in een plaats met een haven. Hij hoort over de bouw van een nieuwbouwwijk bij die haven, waar dan ook de mogelijkheid komt voor ligplaatsen voor boten dicht bij de woningen. Hij wil graag een woning met ligplaats vlakbij. Voordat hij de woning koopt, doet hij navraag bij de gemeente over het verkrijgen van de ligplaats. Op basis van de mondelinge en schriftelijke reactie, én het op dat moment gehanteerde beleid, gaat de man ervan uit dat hij een ligplaats toegezegd heeft gekregen bij zijn nieuwe woning. Hij koopt de woning.

Maanden later is hij op een bijeenkomst waar de gemeente aankondigt de verdeling van ligplaatsen anders te gaan doen voor het deel van de nieuwbouwwijk waar de man een huis heeft gekocht. Namelijk met een lotingssysteem. Hij reageert meteen door aan te geven dat hij daar niet aan mee hoeft te doen, omdat hij al een ligplaats toegezegd heeft gekregen. De gemeente geeft echter aan dat daarvan geen sprake is.

Dit leidt tot een gesprek en later een klacht bij de gemeente, maar de gemeente blijft bij haar standpunt dat aan de man geen ligplaats is toegekend. De man dient vervolgens een klacht in bij de Nationale ombudsman, die onderzoek doet naar de klacht van de man over de vermeende toezegging en het intrekken daarvan.

De ombudsman concludeert in zijn **rapport** dat de klacht van de man gegrond is. De gemeente heeft door haar uitingen in combinatie met het eerder geldende beleid, de gerechtvaardigde verwachting gewekt dat de man met voorrang aanmerking kwam voor een ligplaats. Daarom beveelt de ombudsman de gemeente aan om te zoeken naar een passende oplossing die recht doet aan de gewekte verwachting rond-om de toewijzing van een ligplaats.

Caribisch Nederland

De drie bijzondere gemeenten, Bonaire, Sint-Eustatius en Saba (samen Caribisch Nederland), behoren ook tot het werkgebied van de Nationale ombudsman. Bewoners van deze gemeenten kunnen bij ons terecht als zij klachten hebben over de overheid. Hieronder valt ook het lokaal bestuur: de openbare lichamen.

Burgers die hierover een klacht willen indienen, hebben een bijzondere positie, omdat zij – anders dan in Europees Nederland – direct bij de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman terecht-kunnen. Zij hoeven niet eerst te klagen bij het openbaar lichaam zelf. Onze medewerkers bezoeken de eilanden twee tot drie keer per jaar. Daar houden zij spreekuren, waar burgers hun klachten ook mondeling kunnen indienen.

De klachten gingen het afgelopen jaar onder meer over het uitblijven van een reactie door de overheid bij aanvragen van erfpacht, bouwvergunningen en omzetting van huurgrond. En over het uitblijven van een reactie bij klachten in het algemeen, afvalproblemen, illegale afgraving van gesteente (diabaas), de politie en de zorg op de eilanden.

De ombudsman deed onderzoek naar negen langlopende klachten over de directie Ruimte en Ontwikkeling van het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB). Daaruit volgde het rapport **Doorbreek de stilte!**. Daarin roept de ombudsman het OLB op de dienstverlening aan de inwoners aanzienlijk te verbeteren.

Urgent is de situatie rond de vuilstort bij Lagun (de landfill) op Bonaire. De rook, stank en voortdurende onzekerheid drukken zwaar op omwonenden en medewerkers van afvalverwerker Selibon. Volgens de Nationale ombudsman is de situatie dermate ernstig dat onmiddellijk over-heidshandelen nodig is. De vuilstort moet per direct stoppen en er is een hersteloperatie nodig.

Uit de praktijk

Genoeg geweest: er moet nu een einde komen aan de vuilstort bij Lagun op Bonaire

Tijdens zijn bezoek op 11 september 2025 aan de vuilstort bij Lagun op Bonaire (hierna: de landfill) sprak de Nationale ombudsman met omwonenden en de directie van afvalverwerker Selibon. De rook, stank en voortdurende onzekerheid drukken zwaar op omwonenden en de medewerkers van Selibon die op de landfill werken. Diezelfde maand schreef de ombudsman een brief aan de vaste Kamercommissie Koninkrijksrelaties om de ernst van de situatie te onderstrepen en deze opnieuw onderwerp van gesprek in de Kamer te maken.

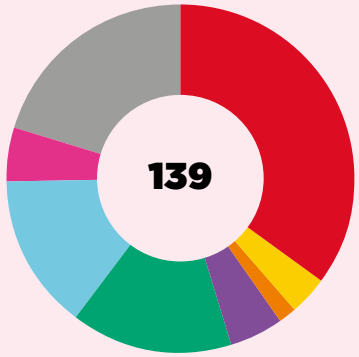
In het daaropvolgende Kamerdebat werd de ombudsman aangehaald en werd een motie aangenomen waarin de regering werd gevraagd om in overleg met het eilandbestuur zo snel mogelijk de landfill te sluiten en te zorgen dat er een hersteloperatie komt.

De landfill is nog altijd zonder vergunning in gebruik. Er zijn regelmatig branden en er zijn schadelijke stoffen gevonden in lucht, bodem en zee. De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) noemt de situatie urgent en zorgwekkend; het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en Wageningen University bevestigen de risico's voor gezondheid en milieu. Toch wordt er nog steeds afval gestort.

Ondertussen ervaren gezinnen gezondheidsproblemen, ouders geven aan dat hun kinderen niet buiten kunnen spelen, ze maken extra kosten om veilig binnen te blijven en er is geen toekomstperspectief. De stress en onzekerheid grijpen diep in op het gezinsleven. Het is genoeg geweest: er moet nu een einde komen aan deze praktijk. Het kan en mag niet zo zijn dat wat in Europees Nederland ondenkbaar is, in Caribisch Nederland wel gebeurt.

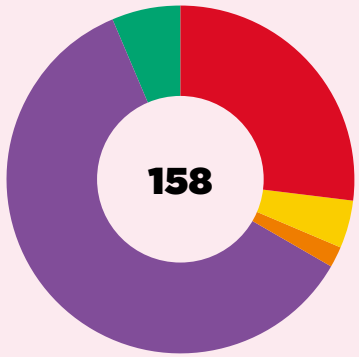
Naast het onmiddellijk staken van de vuilstort is een hersteloperatie nodig. Gericht op wat omwonenden van de landfill nu nodig hebben: erkenning van hun zorgen, zicht op gezondheid en een leefomgeving waarin zij hun kinderen veilig kunnen laten opgroeien. Er moet hierbij ook aandachtzijn voor voormalige omwonenden. Ons onderzoek **Herstel bieden: een vak apart** geeft handvatten voor een behoorlijke hersteloperatie.

Ontvangen verzoeken

Openbaar Lichaam Bonaire	49
Openbaar Lichaam St Eustatius	5
Openbaar Lichaam Saba	2
KPCN	7
ZJCN	21
Rijksdienst Caribisch Nederland	20
Belastingdienst	7
Overig	28

Behandeld

Oplossing door interventie	43
Onderzoek, waarvan met rapport	7
Tussentijds opgelost of beëindigd	3
Informatie of doorverwijzing	95
Tussentijds beëindigd voor start onderzoek	10

Internationale activiteiten

De Nationale ombudsman is ook internationaal actief. Hij verzamelt en deelt kennis en ervaring met collega-ombudsmannen in Europa, maar ook daarbuiten. Dit brengt verdieping aan in het dagelijkse werk van de ombudsman, waar ook de Nederlandse burger van profiteert.

In 2025 pleitte de ombudsman onder meer voor een krachtiger gebruik van de internationaal erkende standaarden voor het ombudswerk. Hij organiseerde een ‘poldershop’ over de impact van het Europees Asiel- en Migratiepact op het werk van Europese ombudsmannen. En versterkte de samenwerking met het Europese netwerk van mensenrechtenorganisaties.

De Kinderombudsman is lid van het Europese Netwerk van Kinderombudsmannen (ENOC). Elk jaar brengt dit netwerk een gezamenlijke verklaring met aanbevelingen uit. In 2025 ging deze **verklaring** over het recht van het kind op gezondheid. In 2025 bracht het ENOC ook een **verklaring** uit over de situatie van kinderen in Gaza.

Het internationale werk van de Veteranen-ombudsman stond in 2025 in het teken van verbinding, toezicht en aandacht voor de positie van militairen en veteranen in een veranderende wereld. Door werkbezoeken (Litouwen, Genève) en internationale conferenties (Johannesburg) droegen we bij aan betere omstandigheden, meer erkenning en sterkere samenwerking.

Voorbeelden

Europese afdeling International Ombudsman Institute

De Nationale ombudsman is ook de Europese regionale voorzitter van het International Ombudsman Institute (IOI). Deze organisatie is belangrijk voor ombudsinstellingen in de wereld en in Europa. Leden delen kennis en ervaring en de organisatie ondersteunt ombudsinstituten in moeilijke situaties. Voor de Europese ombudsmannen organiseerde de Nationale ombudsman in januari 2025 een training over aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag. De training werd gegeven door medewerkers van de Nationale ombudsman.

Samenwerking met Griekse, Indonesische en Servische ombudsman

De Nationale ombudsman zette ook dit jaar zijn samenwerking met de Griekse ombudsman voort. In november 2025 tijdens een bijeenkomst in Athene, mogelijk gemaakt door de Nederlandse ambassade, bespraken beide ombudsmannen de invoering van het Europees Asiel- en Migratiepact. In 2026 brengt een Griekse delegatie een bezoek aan Nederland in het kader van strategieontwikkeling.

In december was een delegatie van de ombudsman uit Indonesië op bezoek. De Nationale ombudsman werkt al meer dan tien jaar met de Indonesiërs samen. Het gesprek ging vooral over het mandaat van de ombudsman: hoe ga je er als organisatie mee om als je mandaat wordt uitgebreid met aanvullende taken, zodat overheden aan (internationale) verplichtingen kunnen voldoen.

Ten slotte was er een laatste bijeenkomst in de samenwerking met de Servische ombudsman. Het project is afgesloten met een conferentie in Belgrado. De afspraak is dat de beide ombudsorganisaties met elkaar blijven samenwerken, net zoals zij sinds de oprichting van de Servische organisatie hebben gedaan.

Poldershop Europees Asiel- en Migratiepact

In 2024 sloot de EU een Europees Migratie- en Asielpact af, dat halverwege 2026 in werking moet treden. De EU wil meer grip krijgen op migratie en het aantal vluchtelingen eerlijker over lidstaten verdelen. Dit pact zal grote gevolgen hebben voor hoe Europese lidstaten, waaronder Nederland, omgaan met asielverzoeken. De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman willen weten wat de invoering van de nieuwe regels gaat betekenen voor mensen die in Nederland asiel aanvragen, in het bijzonder voor kinderen en jongeren. De ombudsmannen begonnen daarom in 2025 een tot in 2027 doorlopend onderzoek naar het pact.

Omdat de regels in heel Europa gaan gelden, is het waardevol en nuttig om met andere Europese ombudsmannen te spreken over de mogelijke gevolgen en over de rol van ombudsorganisaties. De Nationale ombudsman, in zijn rol als IOI European Regional President, organiseerde daarom in februari 2025 een ‘poldershop’ in Brussel. Een poldershop is een informele manier om kennis en expertise uit te wisselen, waarbij allerlei vragen en uitdagingen op tafel kunnen komen. Ombudsmannen uit verschillende EU-lidstaten waren aanwezig, evenals de Europese ombudsman.

In de poldershop bespraken we welke delen van het Migratiepact het meest relevant zijn voor het werk van ombudsinstellingen. De deelnemers zoomden in op vijf thema’s: het onafhankelijk toezichtmechanisme waaraan ombudsinstellingen kunnen deelnemen, de zorg voor (onbegeleide) minderjarige vluchtelingen, de verlening van rechtsbijstand, het terugduwen van vluchtelingen aan de grenzen en de interpretatie van de verordeningen en de richtlijn waar het pact uit bestaat. In september 2025 was er een online vervolg op de poldershop.

Onze organisatie en onze mensen

Hoe steekt onze organisatie in elkaar? Hoe gaan we om met klachten óver de ombudsmannen? En hoe ervaren de medewerkers van de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman hun werk?

Feiten en cijfers

Het aantal medewerkers in onze organisatie bleef in 2025 ongeveer gelijk. In 2025 hadden de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman 234 medewerkers (217 fte). In 2024 waren dat 233 medewerkers (218 fte).

Opbouw personeel

Bij onze organisatie werken vooral mensen met een hbo- of universitaire opleiding. Veel medewerkers hebben de functie van (klacht)onderzoeker. Dit is de reden waarom salarisschaal 11 het vaakst voorkomt.

Omgang met klachten

De Nationale ombudsman krijgt ook klachten van burgers naar aanleiding van het handelen van de eigen organisatie en de medewerkers van de ombudsman. Die klachten komen bijvoorbeeld van burgers die ontevreden zijn over het contact met de medewerker van de ombudsman. In 2025 ontving de ombudsman 172 klachten hierover, precies hetzelfde aantal als in 2024. De meeste klachten in 2025 gingen over het niet of niet op tijd reageren door medewerkers en over de behandelingsduur van dossiers. Deze klachten werden voor een groot deel veroorzaakt door de wachttijden voor klachten.

Er zijn in 2025 162 klachten behandeld (169 in 2024). Er kan een verschil zitten tussen het aantal ingediende en het aantal behandelde klachten, omdat niet alle klachten altijd in hetzelfde kalenderjaar worden afgerond. Van de 162 klachten zijn er 89 formeel behandeld. Dit betekent dat daarover een oordeel is gegeven door de ombudsman. Van deze 89 formeel behandelde klachten waren:

- 26 klachten gegrond;
- 31 klachten niet gegrond;
- In twee zaken is geen oordeel gegeven;
- 30 klachten waren deels gegrond/deels niet gegrond en/of er is deels geen oordeel gegeven.

Zie voor deze cijfers ook de cijferbijlage bij dit jaarverslag op **nationaleombudsman.nl**.

Het gemiddelde ziekteverzuim over 2025 kwam uit op 5,2 procent. In 2024 was dat 6,2 procent.

“Ik zie mijn werk als een laatste station om een pragmatische brug te slaan tussen overheid en burger. Juist zoeken naar wat kan, geeft mij energie.”

Smahane Karroumi

senior juridisch adviseur

Smahane werkt als senior juridisch adviseur bij de Nationale ombudsman. Ze ondersteunt collega’s op verschillende rechtsgebieden en denkt mee bij juridische vragen.

“Soms kom je op een punt waarop het vastloopt”, vertelt ze. “Dan kijk je samen: wat kan er wel?” Juist daar pakt zij haar rol. Ze brengt regels en praktijk bij elkaar en helpt collega’s om tot oplossingen te komen die zorgvuldig zijn en werken.

Daarnaast verzorgt ze samen met haar directe collega trainingen en on-boardings. Zo zorgt ze dat collega’s weten waar de ruimte zit en hoe ze die kunnen benutten. Op die manier helpt Smahane om afwegingen helder te maken en vormt ze die pragmatische brug in de praktijk.

“Het mooiste van mijn werk is dat je er echt kunt zijn voor deze groep mensen. Dat iemand zich gehoord voelt en merkt: ik sta er niet alleen voor.”

Hans Lankhuijzen

klachtonderzoeker

Hans behandelt verzoeken van veteranen en Defensie bij de Nationale ombudsman. Hij werkt in een klein team en heeft veel contact met mensen voor wie het niet altijd vanzelfsprekend is om hulp te zoeken.

“Als iemand niet naar ons kan komen, gaan wij naar hem toe,” legt hij uit. Luisteren staat daarbij centraal. Ook als een verzoek niet direct opgelost kan worden, helpt het dat iemand zijn verhaal kwijt kan en serieus wordt genomen.

Een zaak die hem is bijgebleven, is toen Defensie na herhaaldelijk aandringen van onze kant het Militair Invaliditeitspensioen (MIP) heeft verhoogd, omdat dat jarenlang niet was geïndexeerd. Zo kan je echt wat betekenen voor de veteranen en de militaire oorlogs- en dienstslachtoffers.

“Voor een kind is het nooit ‘maar een zaak’. Wat voor ons klein lijkt, kan voor een kind alles zijn, of je mee mag, afscheid kunt nemen of weer verder kunt.”

Geeta Harnam

klachtonderzoeker

Binnen de Kinderombudsman werkt Geeta als klacht-onderzoeker aan zaken binnen het domein Zorg & Jeugd. Ze zet zich elke dag in voor de rechten van het kind.

“Je ziet soms hoe groot iets is voor een kind”, vertelt ze. “Terwijl het voor een ander misschien klein lijkt.” Vanuit die blik zoekt ze naar oplossingen die een situatie kunnen veranderen.

Op de vraag welke zaak haar is bijgebleven, antwoordt ze met een glimlach: “Welke van de zoveel.” Zo zorgde ze er na overleg voor dat een kind, dat eerst niet mee mocht, toch mee kon op schoolreisje. Ook hielp ze een ziek kind om afscheid te nemen van opa en oma uit het buitenland. Met advies en kleine stappen helpt ze kinderen en gezinnen om weer verder te kunnen.

“Wat ik mooi vind, is dat professionals die tussen overheid en burger staan, samenkomen om kennis en ervaringen te delen. Zo bouwen we samen aan betere dienstverlening voor de burger.”

Lys-Anne Sirks

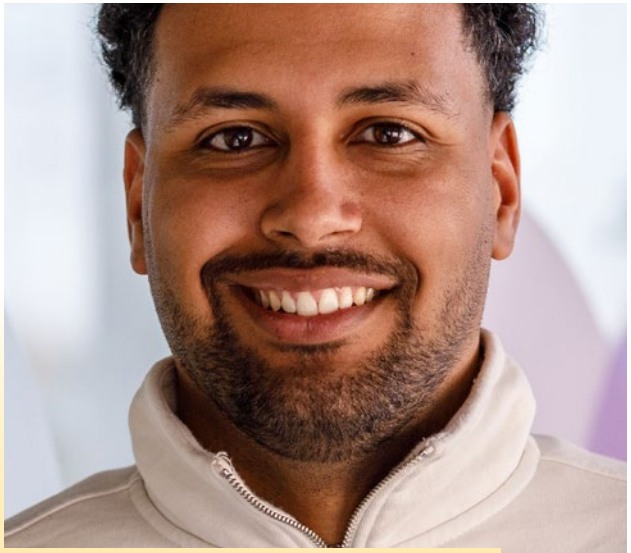
community manager

Lys-Anne werkt als community manager bij de Nationale ombudsman. Ze werkt aan de ontwikkeling van de Raadbaak: een plek voor professionals die tussen overheid en burger staan.

“Je merkt dat mensen behoefte hebben aan een plek om samen te komen”, zegt ze. “Om te delen wat werkt, maar ook wat niet werkt.” Vanuit die behoefte brengt ze professionals bij elkaar en stimuleert ze het uitwisselen van kennis en ervaringen.

Lys-Anne zorgt dat er ruimte is om praktijkvoorbeelden en inzichten te delen. Zo ontstaat een plek waar professionals van elkaar leren en die kennis gebruiken om de dienst-verlening aan burgers verder te verbeteren.

“Ik vind het belangrijk dat mensen snel begrijpen wat de ombudsman doet. Als iemand daardoor de juiste hulp vindt, ook al is mijn bijdrage klein, dan betekent dat veel voor mij.”

Remy Libbenga

senior contentspecialist

Remy werkt als contentspecialist bij de Nationale ombudsman. Hij maakt content die laat zien wat de ombudsman doet en waarom. Samen met zijn collega Charlotte, beheert hij de social mediakanalen, schrijft hij artikelen en zorgt hij dat informatie op verschillende platforms goed vindbaar en begrijpelijk is.

“Je wilt dat mensen meteen snappen waar het over gaat”, legt hij uit. “Zodat ze weten wat de ombudsman voor hen kan betekenen.” Daarom maakt hij content die lastige onderwerpen duidelijk maakt en mensen aanspreekt.

Hij schrijft artikelen met een kop en een staart, zodat het voor iedereen te volgen is. Daarbij laat hij zien wat de ombudsman doet en waarom dat belangrijk is voor de burger. “Als mensen de content zien, weten ze ons ook beter te vinden”, zegt hij. Zo draagt hij met zijn werk bij aan de zichtbaarheid van de ombudsman.

Contact

Nationale ombudsman
Postbus 93122
2509 AC Den Haag
Telefoon (070) 356 35 63
nationaleombudsman.nl

Kinderombudsman
Postbus 93122
2509 AC Den Haag
Telefoon (070) 356 35 63
kinderombudsman.nl

Veteranenombudsman
Postbus 93122
2509 AC Den Haag
Telefoon (070) 356 35 63
nationaleombudsman.nl/veteranenombudsman

nationale
ombudsman

k
kinder
ombudsman

veteranen
ombudsman

Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2025–2026

36 929 Nationale ombudsman 2025

Nr. 2

JAARVERSLAG VAN DE NATIONALE OMBUDSMAN, DE KINDEROMBUDSMAN EN DE VETERANENOMBUDSMAN

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord **3**

Leeswijzer **7**

Terugblik op 2024 **8**

1. Het werk van de Nationale ombudsman **10**
1.1. Missie en visie 10
1.2. Werkwijze, cijfers en relaties met burgers en overheid 10
1.3. Ontwikkelingen bij de Nationale ombudsman 15
1.4. Lokale ombudsman 17
1.5. Aandacht voor professionals en de Raadbaak 18
1.6. Ombudsagenda 19
1.7. Caribisch Nederland 48
1.8. Internationale activiteiten 51

2. Het werk van de Kinderombudsman **54**
2.1. Missie en visie van de Kinderombudsman 54
2.2. Werkwijze, cijfers en relaties met burger en overheid 54
2.3. Belangrijke onderwerpen in 2025 55
2.4. Ombudsagenda 57
2.5. Caribisch Nederland 66
2.6 Internationale activiteiten 67

3. Het werk van de Veteranenombudsman **68**
3.1. Missie en visie 68
3.2. Werkwijze en cijfers 68
3.3. Belangrijke onderwerpen in 2025 71
3.4. Ombudsagenda: letselschade veteranen 74
3.5 Internationale activiteiten 76

ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2026

4. Onze mensen **77**
4.1. Personeelsbestand 77
4.2. Klachten over de organisatie 78
4.3. Vertrouwenspersoon 78
4.4. Ziekteverzuim en vitaliteit 79
4.5. Medewerkers naar buiten 79
4.6. Nevenfuncties ambtsdragers 79

VOORWOORD

Doen wat nodig is

De komst van een asielzoekerscentrum in Albergen leidde enkele jaren geleden tot grote onrust en protesten. Inwoners die klaagden over het optreden en de communicatie van de gemeente, stonden tegenover vier advocaten, zonder iemand van de gemeente zelf te spreken. De Nationale ombudsman oordeelde in 2025 dat de gemeente Tubbergen, waar Albergen onder valt, deze klachten onbehoorlijk heeft afgehandeld. De gemeente had het contact met haar burgers uitbesteed en daarmee feitelijk verbroken. Het gevolg: zij werden niet gehoord.

Wat in Tubbergen gebeurde, is nog steeds actueel. Ook afgelopen jaar liepen de spanningen rond asielopvang in het land hoog op. Niet alleen tussen burgers en overheid, maar ook tussen burgers onderling. Tegelijkertijd zien we opnieuw gemeenten die het gesprek met inwoners uit de weg gaan. Terwijl een overheid juist in contact moet staan met de mensen die door haar besluiten worden geraakt.

Een behoorlijke overheid doet wat nodig is én vertelt daarbij het eerlijke verhaal. Dat betekent duidelijk zijn over wat wel en niet mogelijk is, en waar inwoners wel of geen inspraak hebben. Alleen dan kan een gesprek ontstaan dat verder gaat dan onvrede alleen. Een gesprek waarin gemeenten en inwoners ieder hun verantwoordelijkheid te nemen hebben.

Centraal in ons werk

Hoe kan het beter? Deze vraag staat centraal in ons ombudswerk en loopt als rode draad door dit jaarverslag. Duidelijke waarden helpen daarbij. Daarom bracht de Nationale ombudsman begin dit jaar de vernieuwde *Behoorlijkheidswijzer* uit. Geen abstract kader, maar een praktisch kompas op basis van vier kernwaarden: 1) goed contact met burgers, 2) doen wat nodig is, 3) werken voor álle burgers en 4) eerlijk handelen.

Contact met de burger herstellen

De relatie tussen burger en overheid begint met het horen en zien van burgers door de overheid. Gebeurt dat niet, dan raakt die relatie onder druk of verstoord.

Dat bleek bijvoorbeeld bij Waterschap Amstel, Gooi en Vecht. In 2024 en 2025 ontving de Nationale ombudsman veel klachten over Waternet, de organisatie die namens het Waterschap de belastingaanslagen int. Door problemen met een nieuw ICT-systeem waren jarenlang geen belasting-aanslagen verstuurd. Toen dit werd hersteld, ontvingen inwoners meerdere aanslagen in één keer op de mat. Veel mensen kwamen daardoor financieel in de knel. Zij klopten aan bij de Nationale ombudsman, vooral omdat ze zich niet gehoord voelden. De ombudsman deed het Waterschap vier aanbevelingen: «Bied excuses aan, ga in gesprek, geef duidelijke informatie en zoek samen naar een oplossing.» Sinds het Waterschap hiermee aan de slag ging, vertellen burgers ons dat ze beter geholpen worden.

Ook bij hersteltrajecten zien we hoe belangrijk goed contact is. Toch raken behoeften van gedupeerden nog te vaak op de achtergrond. Dat kan anders. Bij de afhandeling van schade door kleine gasvelden in Ekehaar en Hooghalen stelde de Commissie Mijnbouwschade vast dat de regeling onvoldoende aansloot bij de verwachtingen van inwoners. Door nauw

contact met gedupeerden wordt zichtbaar wat er wringt, en dus wat er moet veranderen. Zonder structureel contact blijft herstel een papieren belofte.

Doen wat nodig is

Doen wat nodig is betekent verantwoordelijkheid nemen. Ook wanneer het lastig is. Op Bonaire, bij de vuilstort in Lagun, gebeurt dat al jaren niet. De stank, rook en de gezondheidsrisico's waarmee omwonenden geconfronteerd worden, zijn een direct gevolg van een overheid die geen verantwoordelijkheid neemt. Wat het extra schrijnend maakt, is dat een situatie als deze in Europees Nederland ondenkbaar zou zijn. De ombudsman roept het kabinet op deze ongelijkheid aan te pakken.

Wetten en regels bepalen in belangrijke mate of de overheid kan doen wat nodig is. Soms ontbreekt passende wetgeving of werken bestaande regels juist belemmerend. Hoewel nieuwe wetgeving lang op zich laat wachten en echte doorbraken vaak uitblijven, ziet de Nationale ombudsman dat aanpassingen wel degelijk het verschil kunnen maken voor burgers. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de wijzigingen in de Participatiewet.

Lange tijd moesten gemeenten jongeren die bijstand aanvroegen, eerst wegsturen. Zij kwamen pas in aanmerking voor bijstand nadat ze vier weken hadden geprobeerd werk te vinden of een opleiding te starten. Pas in 2025 nam de Eerste Kamer de *Participatiewet in balans* aan, mede op aandringen van de ombudsman. Hierdoor hoeft de vierwekentermijn niet toegepast te worden en staat de wet niet meer in de weg om te doen wat nodig is.

Een wet veranderen is één ding, burgers echt helpen is iets anders. Dit geldt ook voor kinderen. Ons systeem is er nog altijd niet goed op ingericht om kinderen te betrekken bij beslissingen die hun leven aangaan. De ontwikkeling en het welzijn van kinderen moet worden gewaarborgd in alle voorstellen die raken aan hun belangen. Gelukkig werd de door de Kinderombudsman ontwikkelde *Kinderrechtentoets* in 2025 steeds vaker toegepast. Een eerste stap in de goede richting, al zien we dat de kinderrechtentoets nog in te veel gevallen niet of niet goed wordt uitgevoerd. Bijvoorbeeld in die gevallen waarin wetgeving en beleid kinderen via hun ouders raakt. De kinderrechtentoets is juist van meerwaarde daar waar de belangen van kinderen op het eerste oog niet zichtbaar zijn.

Werken voor álle burgers

Beleid dat niet iedereen bereikt, vergroot ongelijkheid. Het Tijdelijk Noodfonds Energie (TNE) dat in 2025 voor de derde keer werd opengesteld, is een schrijnend voorbeeld van een overheid die er niet is voor al haar burgers. Alleen burgers met een DigiD en digitale mogelijkheden konden zich vorig jaar aanmelden. Bovendien werd het beschikbare budget niet afgestemd op het probleem, maar op hoeveel energiemaatschappijen bereid waren mee te betalen. Burgers werden zo bij voorbaat uitgesloten. Niet omdat zij minder hulp nodig hadden dan anderen, maar omdat zij zich simpelweg niet digitaal aan konden melden of omdat het geld op was. Dit voorbeeld blijft door de onzekerheid over energieprijzen ook in 2026 actueel. Net als de noodzaak het Noodfonds nu wél voor iedereen te laten werken.

Werken voor alle burgers vraagt om een overheid die niet afwacht maar vooruitkijkt. Die mensen niet laat verdwalen in een lokettenjungle, maar de aanwezige informatie benut om mensen actief te bereiken en te helpen. Nu gebeurt dat nog te weinig. Daardoor blijft noodzakelijke hulp buiten bereik en is het niet-gebruik van regelingen onverminderd hoog. De overheid wacht nog op de burger die aanklopt, terwijl zij doorgaans heel goed weet wie voor regelingen in aanmerking komen.

We zien dat sommige organisaties en gemeenten burgers proactief benaderen. Bijvoorbeeld door ze gericht te informeren of een voorziening automatisch toe te kennen. Maar deze initiatieven zijn vaak nog beperkt in schaal, beperken zich tot één sector of worden langs elkaar heen ontwikkeld. Bovendien lopen instanties die proactief willen werken tegen barrières op, waaronder privacyregels.

Om echt tot een proactieve overheid te komen, zijn doorbraken nodig. Daarom publiceert de Nationale ombudsman tegelijk met dit jaarverslag de *Ombudsvisie proactieve overheid*. Hierin stellen wij dat proactieve dienstverlening geen vrijblijvende optie is, maar de norm. Een proactieve overheid kent voorzieningen waar mogelijk automatisch toe, beperkt de administratieve lasten voor burgers, werkt transparant en biedt zekerheid door het principe «toegekend is toegekend». Dat moet natuurlijk samengaan met goede waarborgen, ook op het gebied van privacy. Dit toekomstbeeld is haalbaar als de juiste stappen worden gezet: door te leren van goede voorbeelden en regie te pakken. Een behoorlijke overheid handelt proactief.

Het eerlijke verhaal vertellen
Van de overheid mag eerlijkheid worden verwacht. Juist op dat punt schiet bijvoorbeeld het ministerie van Defensie ernstig tekort bij de afhandeling van schadevergoedingen voor veteranen met psychisch of lichamelijk letsel. Ondanks aanbevelingen van de Veteranenombudsman in 2021 en 2025, ervaart de veteraan met letsel nog altijd geen eerlijk handelende overheid.

Veteranen die de vergoeding aanvragen, krijgen onvoldoende informatie en weten niet waar ze aan toe zijn. Velen zitten jarenlang vast in een ondoorzichtige procedure zonder uitzicht op afronding. Die onduidelijkheid veroorzaakt stress en voedt wantrouwen richting de overheid. Een regeling die rust en zekerheid moet bieden, veroorzaakt daarmee het tegenovergestelde.

Eerlijk zijn betekent in dit geval: samen aan tafel gaan, duidelijk maken wat wel en wat niet kan en vertellen waar iemand staat in het proces. Het traject kan voor veteranen een stuk minder belastend zijn als Defensie transparant is.

Behoorlijkheid als opdracht
Behoorlijk handelen vraagt elke dag inzet: aan de telefoon, aan de balie, bij het maken van beleid en bij ingrijpende politieke keuzes. Dat dit niet vanzelf gaat, blijkt uit de 25.000 klachten en signalen die wij in 2025 ontvingen.

Waar het misgaat tussen burger en overheid, trekken wij aan de bel. Zodat de overheid kan leren en verbeteren. Want de overheid hoort burgers, veteranen en kinderen behoorlijk te behandelen. Niet omdat wij dat zeggen, maar omdat de overheid dit zelf wil. Zoals het college van

burgemeester en wethouders van de gemeente Tubbergen, dat na ons rapport aangaf het vertrouwen te willen herstellen: *«door beter te luisteren, transparant te zijn en samen te werken aan oplossingen. Alleen samen kunnen we vooruit.»* Laten we doen wat nodig is.

Nationale ombudsman en Veteranenombudsman,
Reinier van Zutphen

Kinderombudsman,
Margrite Kalverboer

substituut-ombudsman,
Linda Molenaar

LEESWIJZER

Dit jaarverslag begint met een korte terugblik op de boodschap die de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman centraal stelden in hun Jaarverslag 2024: Zet de burger centraal.

Hoofdstuk 1 gaat over het werk van de Nationale ombudsman in 2025, met onder meer een toelichting op de werkwijze en ontwikkelingen in 2025 en de feiten en cijfers over de verzoeken (klachten, vragen en signalen) die in 2025 zijn binnengekomen. Ook wordt hier ingegaan op de gesprekken met parlement en kabinet, behoorlijkheid, de Raadbaak voor professionals, de lokale ombudsfunctie, de onderzoeken en activiteiten in het kader van de Ombudsagenda, de activiteiten in Caribisch Nederland en de internationale activiteiten.

In hoofdstuk 2 komt het werk van de Kinderombudsman in 2025 aan bod en in hoofdstuk 3 dat van de Veteranenombudsman, met daarbij steeds de feiten en cijfers voor deze ombudsfuncties.

Hoofdstuk 4 gaat over de personeelscijfers van de organisatie en de nevenfuncties van de ombudsmannen, en geeft een overzicht van de klachten die we over ons werk ontvangen (interne klachten).

Een nadere uitwerking van de cijfers van de Nationale ombudsman is te vinden in de losse cijferbijlage.

In dit jaarverslag komen voorbeelden terug uit onze rapporten en interventies. Om redenen van privacy worden de mensen om wie het in deze cases gaat niet bij hun echte naam genoemd.

Alle in dit jaarverslag genoemde rapporten, brieven, nieuwsberichten en columns van de Nationale ombudsman en Veteranenombudsman zijn ook te vinden op de website nationaleombudsman.nl, net als de cijfers over ons werk. De publicaties van de Kinderombudsman staan op de website kinderombudsman.nl. In de digitale versie van dit jaarverslag zijn hyperlinks in de tekst opgenomen.

TERUGBLIK OP 2024

Zet de burger centraal

In ons jaarverslag over 2024 lieten we zien wat er gebeurt als de overheid onvoldoende uitgaat van het perspectief van de burger. Mensen lopen dan vast in een systeem dat wel belooft hen te helpen, maar in de praktijk toch vaak tekortschiet. Vooral burgers in kwetsbare situaties ervaren steeds weer hoe belangrijk het is dat de overheid oog heeft voor hun persoonlijke omstandigheden, en haar handelen daarop afstemt. Zij krijgen niet altijd de steun die zij nodig hebben en voelen zich geregeld niet gezien en gehoord door de overheid. Dat zou wel zo moeten zijn. We gaven het jaarverslag daarom de titel **«Zet de burger centraal»**.

We benadrukten in 2024 ook dat een rechtsstaat kwetsbaar is en zichzelf niet beschermt. Het is daarom in eerste aanleg aan de overheid om actief invulling te geven aan de bescherming van rechten van burgers en hun vertrouwen in die rechtsstaat te versterken. Toch zagen we dat politieke plannen en bestuurlijke ambities regelmatig veraf staan van uitvoerbaarheid. Er werden beloftes gedaan zonder dat duidelijk was hoe ze konden worden waargemaakt. Met als gevolg dat burgers te lang wachten op hulp, verder in de knel raken, en hun vertrouwen in de overheid verliezen.

We riepen in het jaarverslag de overheid daarom op om beter te luisteren. Naar burgers, naar uitvoeringsorganisaties en naar instanties die de rechtsstaat bewaken. Zij weten meestal als geen ander wat werkt en wat niet. Ze geven signalen af en adviseren vaak vroegtijdig als iets fout loopt of dreigt te gaan lopen. Die signalen en adviezen worden nog te vaak genegeerd of terzijde geschoven. Als die geluiden door de overheid niet serieus genoeg worden genomen, betaalt uiteindelijk de burger de prijs.

Tegelijkertijd zagen we in 2024 ook dat het anders kan. Er waren voorbeelden van overheidsorganisaties die hun fouten erkennen, in gesprek gaan met betrokkenen en werken aan herstel van vertrouwen. Dat vraagt om een andere houding: niet afwachten, maar actief contact met de burger zoeken. Niet ten koste van alles vasthouden aan regels en systemen, maar doen wat voor mensen nodig is. Die voorbeelden laten zien dat een behoorlijke overheid geen abstract ideaal is, maar door een betrokken en concrete manier van handelen werkelijkheid kan worden.

We constateerden verder dat de overheid nog onvoldoende handelt vanuit de vraag wat een burger mag verwachten. Het antwoord is helder: een overheid die grondrechten respecteert, oog heeft voor mensen en betrouwbaar is in haar handelen. Ook in 2024 stond het burgerperspectief daarom centraal in onze boodschap. Waar beleid en uitvoering niet uitgaan van de leefwereld van mensen en waar regels en protocollen soms zwaarder wegen dan begrip voor de situatie van burgers, daar ontstaan problemen. Juist dan is het nodig om het gesprek met burgers aan te gaan, naar hen te blijven luisteren en van hen te leren.

Ook in 2024 klopten duizenden burgers bij ons aan, omdat zij met hun problemen vastliepen of zich door de overheid niet behoorlijk behandeld voelden. We hebben hen (op weg) geholpen waar dat kon en we zijn daarbij het gesprek blijven voeren met overheden op alle niveaus. Daarbij deden we steeds dezelfde oproep: doe wat je belooft en zet de burger centraal. Gelijke behandeling is meer dan het simpelweg toepassen van

dezelfde regels; het vraagt om bescherming voor iedereen. Zeker wanneer rechten onder druk staan.

Want uiteindelijk is dat waar het om gaat: een overheid die er is voor iedereen, juist als het schuurt. Een overheid die niet alleen spréékt over de rechtsstaat, maar die ook elke dag in de praktijk brengt.

1. HET WERK VAN DE NATIONALE OMBUDSMAN

In het werk van de Nationale ombudsman staat de vraag centraal of burgers behoorlijk behandeld worden door de overheid. Is de overheid eerlijk, communiceert zij tijdig en begripvol met burgers en staat het perspectief van burgers hierbij voldoende voorop?

«Werken voor alle burgers vraagt om een overheid die niet afwacht maar vooruitkijkt. Die mensen niet laat verdwalen in een lokettenjungle, maar de aanwezige informatie benut om mensen actief te bereiken en te helpen. Nu gebeurt dat nog te weinig.»

Reinier van Zutphen

1.1. Missie en visie

De Nationale ombudsman helpt burgers als het misgaat tussen hen en de overheid. We wijzen burgers de weg naar het juiste loket, we ondersteunen hen met het geven van antwoorden en praktische handvatten, en soms komen we tussenbeide. Als het nodig is, doen we onderzoek. Waar we zien dat de overheid burgers beter kan behandelen, dagen we overheden uit om anders te kijken naar hun dienstverlening en processen. Met als doel het voorkomen van vergelijkbare klachten in de toekomst. We zetten ons ervoor in dat het burgerperspectief is geborgd in alles wat de overheid in Europees en Caribisch Nederland doet. Ook zijn we een vraagbaak voor ambtenaren, medewerkers van uitvoeringsinstanties, intermediairs en andere professionals, zodat zij burgers met een hulpvraag beter kunnen helpen.

1.2. Werkwijze, cijfers en relaties met burgers en overheid

De ombudsman vindt het belangrijk dat de overheid leert van klachten, en geeft overheidsinstanties daarom zo veel mogelijk de kans om problemen eerst zelf op te lossen. Als de klachtbehandeling door de overheid niet naar tevredenheid van de burger is verlopen, kan de burger bij de ombudsman terecht. De klachten, signalen, vragen en overige contacten die bij ons binnenkomen noemen wij verzoeken.

Ontvangen verzoeken
In 2025 heeft de Nationale ombudsman in totaal 23.001 verzoeken van burgers ontvangen (24.962 in 2024 en 20.387 in 2023). Dit zijn klachten en signalen (16.896) en overige contacten, zoals vragen en meldingen (6.105). Al deze verzoeken komen telefonisch, via de mail, op WhatsApp en via het klachtenformulier op de website binnen.

Het aantal verzoeken met betrekking tot de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) was in 2025 onverminderd hoog, al was hier wel een lichte daling te zien. We kregen meer verzoeken over het COA, de politie en de Belastingdienst. En we kregen minder verzoeken over het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV). Een overzicht van alle cijfers is te vinden in de cijferbijlage op onze website nationaleombudsman.nl.

Behandelde verzoeken
In 2025 heeft de Nationale ombudsman 22.780 (2024: 25.394) verzoeken behandeld, exclusief Woo- en AVG-verzoeken. Het aantal behandelde verzoeken is niet gelijk aan het aantal ontvangen verzoeken, omdat behandeling niet altijd in hetzelfde kalenderjaar wordt afgerond. In het

overgrote deel (19.726) van deze verzoeken (2024: 21.988) bood de Nationale ombudsman mensen een luisterend oor, voorzag hij hen van correcte informatie en verwees hij hen voor verdere hulp door naar de juiste (overheids)organisatie. In 1.063 (2024: 1.172) gevallen was een interventie nodig om tot een oplossing te komen. De ombudsman komt dan tussenbeide en vraagt de overheidsinstantie of er een oplossing mogelijk is. Acht verzoeken werden afgerond na bemiddeling tussen burger en overheid.

Ook schreef de ombudsman naar aanleiding van individuele zaken 483 brieven en 41 rapporten. In de brieven gaf hij – na beperkt onderzoek – een oordeel over het handelen van de overheid. In de rapporten kwam de ombudsman – na uitgebreider onderzoek – eveneens met een oordeel. Twee rapporten, «Openbaar lichaam Bonaire schoot tekort na melding illegale afgraving grond met diabaas» en «Doorbreek de stilte», gingen specifiek over Caribisch Nederland.

In 98 zaken werd de behandeling tijdens het onderzoek beëindigd, bijvoorbeeld omdat het probleem door de overheid werd opgelost, of omdat de indiener van de klacht om andere redenen geen prijs meer stelde op voortzetting van het onderzoek. In 1.361 zaken is de behandeling al vóór de start van het onderzoek beëindigd, omdat de indiener niet meer reageerde of geen nadere informatie verstrekte, of omdat het probleem inmiddels was opgelost.

Een uitgebreide specificatie van de behandelde verzoeken staat, uitgesplitst naar overheidsinstantie, in de cijferbijlage bij het jaarverslag 2025 op nationaleombudsman.nl.

Woo- en AVG-verzoeken
In 2025 heeft de Nationale ombudsman in totaal 70 verzoeken (67 in 2024) ontvangen op grond van de Wet open overheid (Woo). De ombudsman ontvangt verschillende soorten Woo-verzoeken: verzoeken om informatie die de individuele burger betreft en verzoeken om meer algemene informatie. 80 Procent van alle aanvragen zijn verzoeken voor het verstrekken van persoonlijke informatie die de individuele burger betreft. Besluiten hierover worden niet gepubliceerd.

De ombudsman ontvangt ook verzoeken op basis van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). Dit zijn verzoeken van burgers aan de Nationale ombudsman om de gegevens die wij over hen hebben in te zien, te verwijderen of te rectificeren. In 2025 ontving de ombudsman in totaal 22 AVG-verzoeken (22 in 2024): veertien inzageverzoeken, zes verzoeken tot verwijdering van gegevens en twee verzoeken tot rectificatie in verband met onjuiste persoonsgegevens.

Onderzoek uit eigen beweging
De ombudsman helpt niet alleen de burger op weg, maar zet ook in op verbetering van de dienstverlening door de overheid. Dit doet hij met een breed scala aan instrumenten. Een belangrijk instrument is het onderzoek uit eigen beweging. Zo'n onderzoek richt zich op structurele knelpunten tussen burger en overheid; op de achterliggende oorzaken van de problemen, niet alleen op individuele situaties. Vervolgens adviseert de ombudsman de overheid over de aanpak hiervan. In 2025 zijn uit eigen beweging zeven nieuwe onderzoeken gestart. Er werden geen onderzoeken uit eigen beweging afgerond.

Signaalbrieven

Signaalbrieven zijn brieven aan de overheid, waarin de Nationale ombudsman direct inspringt op signalen uit de actualiteit, waaruit blijkt dat burgers in de knel dreigen te komen. Hij uit in deze brieven zijn zorgen en roept de overheid veelal op om tot actie over te gaan. De Nationale ombudsman schreef in 2025 zeventien signaalbrieven (drie in 2024) om aandacht te vragen voor een bepaald onderwerp, met name aan een minister of staatssecretaris. Drie van die brieven schreef hij samen met de Kinderombudsman.

Advies en informatie

Naast het behandelen van verzoeken, het doen van onderzoek uit eigen beweging en het schrijven van signaalbrieven zette de Nationale ombudsman zich in 2025 ook op andere manieren in om de klachtbehandeling en dienstverlening van de overheid te versterken. Zo zijn er in 2025 32 (2024: 41) presentaties en workshops gegeven; veertien over professionele klachtbehandeling en achttien over aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag. Ook is 113 keer advies uitgebracht aan overheidsorganisaties om hen te helpen hun klachtbehandeling verder te verbeteren.

Verder gaf de ombudsman 28 presentaties en 41 interviews om aandacht te vragen voor (structurele) problemen en het werk van onze organisatie. De substituut ombudsman gaf vier presentaties. Daarnaast maakte de ombudsman twee driedaagse provincietours door Noord-Brabant en Drenthe, en legde hij meerdere werkbezoeken af, bijvoorbeeld aan het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB), dat boetes en schadevergoedingen int voor overheidsorganisaties. De substituut-ombudsman legde in het kader van haar kennismaking negen werkbezoeken af. Ook deed de Nationale ombudsman met een stand in Den Haag voor de eerste keer mee aan de Week van de Rechtsstaat. In die week laten verschillende (overheids)organisaties aan een breed publiek zien wie ze zijn en welke rol ze binnen onze rechtsstaat spelen.

De relatie met het parlement

De Nationale ombudsman is er primair voor burgers, maar heeft ook goed contact met het parlement. Hij informeert het parlement over de uitkomsten van zijn onderzoeken en over andere signalen uit de samenleving. Ook luistert hij naar de signalen die het parlement hem meegeeft.

De Nationale ombudsman sprak in 2025 met vaste commissies van de Tweede en Eerste Kamer over of naar aanleiding van een van zijn onderzoeken. Zo sprak hij samen met de substituut-ombudsman met de vaste Kamercommissie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over het jaarverslag 2023 en het rapport «Herstel bieden: een vak apart» uit 2023. Dit rapport beschrijft hoe de overheid gedupeerden herstel biedt, en stelt dat overheidsorganisaties te weinig aandacht hebben voor de behoeften van gedupeerden.

Verder sprak de Nationale ombudsman samen met de Kinderombudsman met de Commissie voor Binnenlandse Zaken in de Eerste Kamer over het jaarverslag 2023, en nam hij deel aan een kennismakingsbijeenkomst van de Commissie voor Digitalisering in de Eerste Kamer. Hij sprak ook samen met de substituut-ombudsman en de Kinderombudsman in de Commissie voor Binnenlandse Zaken over het jaarverslag 2024.

In 2025 ontving de Nationale ombudsman twee kabinetsreacties, waarvan een op een notitie van de Nationale ombudsman over verbetervoorstellen voor de hersteloperatie toeslagen en een op het jaarverslag 2024. Ook werden direct naar aanleiding van een rapport of brief van de ombudsman één keer Kamervragen gesteld, en werd er in andere Kamervragen negen keer naar rapporten of brieven van de ombudsman verwezen. Verder gebeurde het vijf keer dat een bewindspersoon bij de beantwoording van Kamervragen de ombudsman noemde, terwijl de ombudsman niet in de vragen zelf werd genoemd. Tot slot werden er in 2025 vier moties ingediend waarin de ombudsman werd aangehaald. Twee hiervan werden aangenomen en twee werden verworpen.

Diverse onderzoeken en stukken van de ombudsman uit 2025 werden in Kamerstukken genoemd, zoals het rapport over de hersteloperatie toeslagen vanuit het perspectief van de ouders, de «Notitie verbetervoorstellen hersteloperatie» (zes Kamerstukken). De samen met de Kinderombudsman geschreven brandbrief over de voorgenomen asielwetgeving, de «Zorgenbrief asielmaatregelen», werd het vaakst aangehaald (twaalf Kamerstukken). Het jaarverslag 2024 «Zet de burger centraal» werd in vijf Kamerstukken genoemd. De brieven over de gebrekkige postbezorging («Bezorging overheidspost») en over het noodfonds energie («Heropenen tijdelijk noodfonds energie») kwamen beide in vier Kamerstukken voor.

Ook zagen we onderzoeken uit eerdere jaren terugkomen in de Kamerstukken van 2025. Het rapport «Herstel bieden, een vak apart», over schadeherstel door de overheid, werd opvallend vaak (negentien Kamerstukken) genoemd. Verder was er opnieuw aandacht voor de reflectie «Blind vertrouwen?», over CTER-registraties (Contraterrorisme, Extremisme en Radicalisering) van burgers (tien vermeldingen). Er was ook aandacht voor «Hoe eerder, hoe beter», over vroegsignalering door gemeenten (zeven keer). Tot slot werd «Sociale minima in de knel», over de ondergrens van sociale zekerheid, uit 2022 in zes Kamerstukken genoemd.

AB Rechtspraak Bestuursrecht

In *AB Rechtspraak Bestuursrecht* van Wolters Kluwer worden samenvattingen en annotaties van rapporten en gepubliceerde brieven van de Nationale ombudsman, de Kinderombudsman en de Veteranenombudsman vermeld. Van de in 2025 gepubliceerde rapporten en brieven waren dat veertig samenvattingen. Daarnaast waren er vijf annotaties. Een annotatie ging over het rapport «Oost West, Thuis Best?» (2025/073), over een klacht over een huisbezoek door toezichthouders BRP en een boa. De Nationale ombudsman concludeerde dat er sprake was van een grove schending van het grondrecht huisrecht. Meer daarover staat onder 1.6.1.6. De annotator gaf zijn wetenschappelijke bespiegelingen daarover. Hij kon zich in het oordeel van de ombudsman vinden. Een andere annotatie ging over de brief van de Nationale ombudsman over zijn zorg over de overheidspostbezorging (2025/023). Deze annotatie paste in een reeks van annotaties over de zorg van met name rechterlijke instanties over de postbezorging.

De relatie met het kabinet, uitvoeringsorganisaties en lokale overheden

De Nationale ombudsman spreekt met burgers én met de overheid. Het is tenslotte niet alleen zijn doel om burgers op weg te helpen, maar ook om de overheid te helpen meer oog te hebben voor het perspectief van de burger, in alles wat zij doet. Het gaat dan om reguliere individuele

gesprekken met kabinetsleden, met bestuurders van nationale en lokale overheden en met bestuurders van uitvoeringsorganisaties over problemen en oplossingsrichtingen die de ombudsman ziet op basis van klachten, signalen en eigen onderzoek. Ook spraken de ombudsman en/of zijn medewerkers geregeld met maatschappelijke (belangen)organisaties, onder meer over de ervaringen van hun achterban of cliënten met overheden.

In 2025 sprak de Nationale ombudsman met diverse (demissionaire) kabinetsleden en met de minister-president. In deze gesprekken stelde hij belangrijke onderwerpen die burgers raken aan de orde. Eind november sprak de Nationale ombudsman ten behoeve van de kabinetsformatie met informateur Buma. In het nieuwe jaar volgde tijdens de formatie nog een gesprek met de onderhandelaars en de formateur, samen met de andere Hoge Colleges van Staat.

Nationale ombudsman online
De website en sociale media zijn voor de Nationale ombudsman belangrijke kanalen om in contact te staan met burgers en professionals en informatie met hen te delen. De ombudsman wordt digitaal door veel mensen gevonden. Hieronder een overzicht van het gebruik van onze website en sociale media in 2025, met tussen haakjes de aantallen voor 2024. Uit de cijfers blijkt dat het aantal volgers op sociale media is gestegen, maar dat het bezoek aan de website tegelijkertijd daalde. Dat is mogelijk te verklaren door de komst van AI-resultaten in zoekmachines als bijvoorbeeld Google. Daarin wordt veel online gevonden informatie direct gepresenteerd in het antwoord op de zoekvraag, met als gevolg dat er niet meer wordt doorgeklikt naar de bronpagina's.

Website
Website nationaleombudsman.nl in 2025:
– Aantal bezoekers: 475.234 (628.311)
– Paginaweergaven: 1.146.496 (1.759.160)

Top 3 best bezochte webpagina's (buiten de homepage):
– Klacht indienen: 63.576 paginaweergaven
– Mogen wij uw klacht behandelen: 60.116
– Vacatures Nationale ombudsman: 48.212

Webpagina's nationaleombudsman.nl/professionals in 2025:
– Paginaweergaven: 38.790 (82.655)

Top 3 best bezochte webpagina's professionals (buiten de homepage)
– Jaarverslagen: 1.812 paginaweergaven
– Publicaties: 1.508
– Artikel «Zorgvuldig omgaan met aanhoudend en grensoverschrijdend gedrag»: 1.255 weergaven

Volgers van de Nationale ombudsman op sociale media in 2025:
– X: 11.998 (11.998)[1]
– LinkedIn: 23.300 (20.833)
– Facebook: 9.815 (9.345)
– Instagram: 3.121 (2.592)
– YouTube: 487 (457)

[1] Sinds 1 juli 2025 is de Nationale ombudsman niet meer actief op X.

1.3. Ontwikkelingen bij de Nationale ombudsman

Bevoegdheid Nationale ombudsman
De Nationale ombudsman is er voor burgers als het misgaat tussen hen en de overheid. Zijn bevoegdheid is daarbij beperkt tot gedragingen van bestuursorganen. Deze bestuursorganen besteden echter steeds vaker taken uit aan private partijen, bijvoorbeeld in het sociaal domein. Ook ontstaan er nieuwe verbanden waarin overheden samenwerken. Voor de burger is het daardoor lastig vast te stellen bij wie hij moet aankloppen als het misgaat.

In opdracht van de Tweede Kamer verkent het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) of de bevoegdheden van de Nationale ombudsman nog wel voldoen. Die verkenning gebeurt mede in het licht van de zogenaamde *Venice Prinicples*.[2] Deze stellen dat ombudsmannen bevoegd zouden moeten zijn over alle voorzieningen die te maken hebben met een overheidstaak van algemeen belang, ongeacht of zij door een orgaan van de overheid of een private partij worden uitgevoerd.

De Nationale ombudsman is betrokken bij deze verkenning. Hij deelt zijn inzichten over waar burgers tegenaanlopen en hoe het begrip «overheid» beter kan aansluiten bij het perspectief van burgers. Voor de ombudsman is het namelijk onwenselijk dat de overheid door uitbesteding van de uitvoering verplichtingen kan ontlopen die bij overheidsgedragingen horen, zoals de mogelijkheid om een klacht te laten beoordelen door een onafhankelijke ombudsman.

Eind juni 2025 informeerde de minister van BZK de Tweede Kamer over de voortgang.[3] In die Kamerbrief werd aangegeven dat er grond lijkt te zijn voor uitbreiding van de bevoegdheden, en dat wordt onderzocht hoe die kunnen worden gekoppeld aan publieke taken die worden uitgevoerd door private partijen. Het gaat daarbij om gebieden als bestaanszekerheid, opsporing en handhaving, en zorg en welzijn. De Nationale ombudsman juicht de gekozen richting toe en blijft betrokken bij het vervolg. Het voornemen is de verkenning in de loop van 2026 te publiceren.

Nieuwe inkleuring van behoorlijkheid
De Nationale ombudsman kijkt steeds of de overheid de burger centraal stelt in alles wat zij doet. Daarbij is de kernvraag: gedraagt de overheid zich behoorlijk?[4] In de loop van de tijd heeft de Nationale ombudsman behoorlijkheidsvereisten ontwikkeld, die zijn beschreven in de behoorlijkheidswijzer. De relatie tussen de burger en overheid verandert echter steeds. Daarom begon de Nationale ombudsman een aantal jaren geleden met een nieuwe inkleuring van de behoorlijkheidswijzer. Dat gebeurde in gesprek met de wetenschap,[5] klachtbehandelaars, andere ombudsmannen, overheidsprofessionals en medewerkers van de Nationale ombudsman. Er is gekeken of de vereisten nog voldoen aan de huidige

---

[2] Deze zijn in 2019 opgesteld door de Venetiëcommissie van de Raad van Europa en heten voluit: *Principles on the Protection and Promotion of the Ombudsman Institution.*
[3] Brief - Informeren TK over verkenning bevoegdheden Nationale ombudsman
[4] De opdracht om de behoorlijkheid van gedragingen van de overheid te beoordelen is vastgelegd in de wet: zie artikel 9:27 van de Awb.
[5] Paulien de Winter, Bert Marseille, Joachim Bekkering, Anne Bennenbroek, Christa Mulder, *Zorgvuldige procedures, eerlijke beslissingen en respectvolle bejegening: Een analyse van de toepassing van behoorlijkheidsnormen in de ombudsprudentie van de Nationale ombudsman,* Rijksuniversiteit Groningen: 2021

verhouding tussen burger en overheid, maar er is ook besproken of de behoorlijkheidswijzer voldoende bruikbaar is voor de overheid zelf. Behoorlijkheid is namelijk veel meer dan alleen een toetsingskader van de Nationale ombudsman voor individuele klachten; het is een manier om als overheid vanuit het burgerperspectief te werken. In een ideale situatie wordt er al behoorlijk gehandeld vóór er een klacht ontstaat. Daarvoor is het nodig dat behoorlijkheid binnen de overheid voldoende leeft, en dat de behoorlijkheidswijzer genoeg duidelijkheid geeft over wat een behoorlijke overheid betekent voor de dienstverlening en de beoordeling van klachten.

Dit proces is eind 2025 afgerond, en de ombudsman lanceerde de nieuwe behoorlijkheidswijzer in januari 2026. Een nieuwe online wijzer maakt het voor klachtbehandelaars makkelijker om klachten over de dienstverlening van de overheid te toetsen aan de vereisten. Een checklist helpt te bepalen welke vereisten in een bepaalde situatie het meest relevant zijn. Ook worden de behoorlijkheidsvereisten waar nodig aangepast, uitgebreider toegelicht en geïllustreerd met voorbeelden uit de praktijk van de Nationale ombudsman, om zo in de praktijk meer handelingsperspectieven te bieden.[6] Er zijn nieuwe kernwaarden geformuleerd om het gesprek over wat behoorlijk handelen inhoudt op gang te brengen. Met de nieuwe online omgeving is daarnaast de basis gelegd voor behoorlijkheid als «levend» waardenkader. Zo kunnen nieuwe voorbeelden worden toegevoegd en kan er op nieuwe ontwikkelingen worden ingespeeld. Nog belangrijker is dat het gesprek over behoorlijkheid gevoerd blijft worden. Dat zal de ombudsman ook in 2026 blijven doen.

Meerjarenstrategie 2027–2029
De organisatie werkt aan één overkoepelende koers voor de komende jaren: de Meerjarenstrategie 2027–2029. Die beschrijft waar de organisatie voor staat, waar de Nationale ombudsman, de Kinderombudsman en de Veteranenombudsman naartoe willen en welke resultaten daarbij horen. De Meerjarenstrategie geeft richting aan de koers van de organisatie voor de komende drie jaar. Ze helpt keuzes te maken, prioriteiten te stellen en samen met collega's en anderen te werken aan impactvolle oplossingen voor burgers, kinderen en veteranen. Er is de afgelopen tijd in de organisatie nagedacht over wat we op ons af zien komen en wat dit betekent voor wat voor organisatie we willen zijn. Dit moet in het najaar van 2026 leiden tot de eerste Meerjarenstrategie.

Gezamenlijk advies Hoge Colleges van Staat «Naar een realistische overheid»
Op 1 december hielden de Nationale ombudsman, de Raad van State en de Algemene Rekenkamer het symposium «Naar een realistische overheid». In 2024 kondigden de Hoge Colleges van Staat aan de inzichten over het functioneren van de rechtsstaat vaker te zullen bundelen.[7] Dit symposium was daar een uiting van. Op het symposium bespraken vertegenwoordigers van uitvoering, wetenschap, bestuur en maatschappelijk middenveld bevindingen en observaties van de Nationale ombudsman, de Raad van State en de Algemene Rekenkamer. Er werd vastgesteld dat Nederland voor grote uitdagingen staat. Dat vraagt om

[6] Zie voor alle wijzigingen: De behoorlijkheidswijzer is vernieuwd | Nationale ombudsman Zie ook: M.H. Ippel, «De Nationale ombudsman presenteert de nieuwe behoorlijkheidswijzer», *Tijdschrift voor Klachtrecht* 2026/1.
[7] Algemene Rekenkamer, Nationale ombudsman, Raad van State, Gespreksnotitie ten behoeve van een bijeenkomst met informateurs en onderhandelaars, 28 maart 2024, p. 4.

een daadkrachtige overheid, die goed samenwerkt, luistert en durft te leren. Daarbij hoort ook tegenspraak vanuit het parlement en de Hoge Colleges van Staat. Beleidsmakers, uitvoerders en overheden moeten elkaar meer betrekken en beter naar elkaar luisteren. Zo ontstaan plannen die werken in de praktijk en die passen bij het dagelijks leven van burgers.

De inzichten die op het symposium werden gedeeld, zijn meegenomen in een gezamenlijke notitie waarin de Hoge Colleges van Staat hun visie gaven op een realistische overheid, en concrete aanbevelingen deden om daartoe te komen. De aanbevelingen hielden onder meer in dat de overheid duidelijke en haalbare doelen moet stellen, en eerlijk moet zijn over wat wel en niet kan. Ook adviseerden de Hoge Colleges van Staat dat de wet- en regelgeving eenvoudiger moet worden. De overheid moet verder vooraf laten zien welke keuzes nodig zijn, wat die kosten en wat de gevolgen ervan zijn. Ook moet duidelijk zijn of maatregelen echt werken en geen nieuwe problemen veroorzaken. Uitvoeringsorganisaties en gemeenten moeten vanaf het begin meedenken, zodat mogelijke problemen in een eerder stadium kunnen worden herkend en voorkomen.

In januari 2026 hebben de president van de Algemene Rekenkamer, de Nationale ombudsman en de vicepresident van de Raad van State deze notitie en de daaruit volgende aanbevelingen in het kader van de kabinetsformatie op uitnodiging toegelicht aan de partijleiders van D66, VVD en CDA.

1.4. Lokale ombudsman

De Nationale ombudsman is ook de ombudsman van alle provincies en waterschappen, en in 2025 van 284 van de 342 gemeenten (83%) en het overgrote deel van gemeenschappelijke regelingen.[8] In januari 2025 sloten de gemeenten Doesburg en Rozendaal aan bij de Nationale ombudsman. De gemeenten Alkmaar, Nijmegen en Utrecht begonnen met een eigen lokale ombudsfunctie.

Van de 23.001 verzoeken (klachten, signalen en vragen) die de Nationale ombudsman in 2025 ontving, hadden er 5.572 betrekking op decentrale overheden. In 2024 waren dat er 6.271 op een totaal van 24.269. Net als in 2024 gingen deze verzoeken vooral over gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.

De Nationale ombudsman als lokale ombudsman
Het is de ambitie van de Nationale ombudsman om ook als lokale ombudsman zichtbaar te zijn in gemeenten, en voor burgers toegankelijk en dichtbij te zijn. Met deze ambitie trok de Nationale ombudsman in 2025 geregeld het land in voor werkbezoeken. Hij en zijn medewerkers verdiepten zich in regionale en lokale thema's. Zo gingen zij bij een werkbezoek aan Zeeland in gesprek over buurtteams, jeugdwerk, haven- en grenscontroles, de zorg, bescherming tegen het water en grensoverschrijdende economische samenwerking. Zij spraken er ook met burgers om te horen wat er bij hen speelt en waar zowel burgers als lokale overheden in de praktijk tegenaan lopen.

[8] Gemeenschappelijke regelingen die zijn ingesteld op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen zijn verplicht om de regeling aan te melden bij het Register van Overheidsorganisaties. Op dit moment staan 437 gemeenschappelijke regelingen in dit register geregistreerd.

De ombudsman bracht in 2025 uitgebreide bezoeken aan de provincies Noord-Brabant en Drenthe, samen met de Kinderombudsman en medewerkers. Ze gingen gedurende drie dagen per provincie in een reeks bezoeken langs bij tal van verschillende organisaties en instellingen. Zij spraken onder meer met veteranen over wat een inloophuis voor hen betekent, met boeren over de regelgeving waarmee zij te maken hebben en met ervaringsdeskundigen over het doorbreken van armoede. De Kinderombudsman bezocht een Justitiële Jeugdinrichting en een crisisopvang voor gezinnen die tijdelijk zonder huis zitten. Inwoners van de gemeenten Helmond, Bergen op Zoom, Assen en Emmen gingen tijdens de weekmarkt persoonlijk in gesprek met de Nationale ombudsman en medewerkers.

Professionele klachtbehandeling
De laatste jaren is de focus van de ombudsman verschoven van achteraf oordelen naar het proactief ondersteunen van gemeenten en andere bestuursorganen, zoals politie, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen, bij het verbeteren van hun eerstelijns klachtbehandeling. Die aanpak heet «Van genezen naar voorkomen». Medewerkers van de ombudsman onderhielden hierover contacten met gemeenten en andere bestuursorganen en fungeerden als aanspreekpunt voor vragen en als sparringpartner.

Specifiek voor klachtbehandelaars organiseerde de Nationale ombudsman in 2025 op lokaal niveau workshops of gesprekken over professionele klachtbehandeling en het zorgvuldig begrenzen van aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag. Dat gebeurde zowel per mail, telefonisch en digitaal via de Raadbaak, een online community voor professionals, als fysiek op verschillende plekken in het land.

1.5. Aandacht voor professionals en de Raadbaak

Voor de Nationale ombudsman is het belangrijk om een goede relatie te hebben met professionals en intermediairs die direct of indirect in contact staan met burgers in de knel. Denk aan schuldhulpverleners, huisartsen, mediators, juristen en andere hulpverlenende professionals bij (semi-) overheden. Zo kunnen we signalen opvangen, met elkaar ervaringen uitwisselen en van elkaar leren.

Die functies komen bij elkaar in de Raadbaak – een door de ombudsman gefaciliteerde en beheerde online community. Hier komen medewerkers van de Nationale ombudsman, Kinderombudsman, Veteranenombudsman en professionals en intermediairs samen. Door met en van elkaar te leren, kunnen ze burgers sneller en beter op weg helpen. De ombudsman en zijn onderzoekers signaleren via de Raadbaak bovendien mogelijke knelpunten die tot verder onderzoek kunnen leiden. Bij de Raadbaak waren in 2025 1.100 professionals aangesloten.

In 2025 zijn via de Raadbaak diverse online en fysieke bijeenkomsten voor professionals tot stand gekomen, over uiteenlopende inhoudelijke thema's. Zo wisselden professionals ervaringen uit over problemen waar ze in hun werk tegenaan lopen, en deelden ze met elkaar hoe ze die kunnen oplossen. Verder zijn er trainingen over klachtbehandeling gegeven en bijeenkomsten over een betere samenwerking tussen professionals en de Nationale ombudsman gehouden.

Professionals kunnen niet alleen terecht bij de Raadbaak. Op www.nationaleombudsman.nl/professionals is er voor hen ook een speciale pagina met vakinformatie. Ze kunnen zich hier aanmelden om van de meest recente publicaties op de hoogte te blijven. Ook vinden ze er informatie over workshops op het gebied van professionele klachtbehandeling en aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag.

Daarnaast is er voor bijvoorbeeld klachtbehandelaars van overheidsorganisaties, wijkagenten en raadslieden de Raadgeverstelefoon. Via dit telefoonnummer kunnen zij voor vragen, verzoeken om advies en voor het doorgeven van signalen in contact komen met klachtonderzoekers bij de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman. In 2025 werd de Raadgeverstelefoon 460 keer gebeld.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Raadgeverstelefoon adviseert gemeente over klachtindiener
Een gemeente vraagt advies over een burger die een klacht heeft en die steeds op het laatste moment zijn afspraak om te worden gehoord afzegt. De gemeente belt daarvoor met de Raadgeverstelefoon, en krijgt een collega van het team Klachtbehandeling aan de lijn. De gemeente besluit op basis van dat gesprek om de klachtindiener nog een keer uit te nodigen. In die schriftelijke uitnodiging meldt de gemeente ook dat hij zijn verhaal op papier mag zetten, als hij dat liever doet dan het persoonlijk komen vertellen.

De Nationale ombudsman vindt dit een goede oplossing om te proberen de klachtindiener alsnog te horen. Wij wijzen daarnaast op een regel uit de Algemene wet bestuursrecht (Artikel 9:10). Daarin staat dat een gemeente mag besluiten een klachtindiener niet meer te horen, als die niet binnen een door het bestuursorgaan gestelde redelijke termijn verklaart dat hij gebruik wil maken van het recht te worden gehoord. De gemeente is blij met deze duidelijke uitleg.

1.6. Ombudsagenda

De Nationale ombudsman is er om burgers te helpen als het misgaat. En om overheidsorganisaties uit te dagen het perspectief van burgers te borgen in alles wat ze doen. Een belangrijk instrument in dit kader is het onderzoek uit eigen beweging. Dit is onderzoek dat zich richt op structurele knelpunten tussen burger en (overheids-)organisaties en op de achterliggende oorzaken van de problemen. Vervolgens adviseert de ombudsman de overheid en andere organisaties over de aanpak hiervan.

Onderzoek uit eigen beweging beginnen we onder meer naar aanleiding van opvallend veel klachten over een bepaald onderwerp. Ook kunnen specifieke signalen uit de media of van maatschappelijke organisaties een reden voor onderzoek zijn. Op onze Ombudsagenda staan onderwerpen waaraan de ombudsmannen uit eigen beweging aandacht willen geven. In 2025 omvatte de agenda vijf thema's: fundamentele rechten, armoede, participatie en invloed, toegang tot voorzieningen en leefbaarheid. In deze paragraaf presenteren we de in 2025 door de Nationale ombudsman gepubliceerde onderzoeken en brieven op deze thema's.

Ook gaan we in op de voortgang die is geboekt bij onderzoeken die we al eerder opleverden en waarvan het onderwerp nog steeds actueel is. We monitoren of er naar aanleiding van onze conclusies en aanbevelingen in

een rapport voldoende voortgang is geboekt, en beginnen bijvoorbeeld een verkenning als dat niet zo is en actie nodig blijkt. Een voorbeeld is het onderzoek over schulden: in 2025 zijn we een verkenning begonnen om te kijken of op dit gebied nieuw onderzoek nodig is, nadat we er in 2013 al over publiceerden in «In het krijt bij de overheid» en in 2019 in «Invorderen vanuit het burgerperspectief».

1.6.1. Fundamentele rechten

Iedereen heeft fundamentele rechten. Deze rechten beschermen burgers van alle leeftijden en achtergronden. De Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman controleren of de overheid deze rechten respecteert, beschermt en, indien nodig, concreet maakt. In 2025 kwam de Nationale ombudsman verschillende keren in actie om problemen bij de naleving van fundamentele rechten van burgers te signaleren en adviezen te geven over hoe het beter kan. Huisvesting, de rechten van asielzoekers en het functioneren van de rechtsstaat kregen speciale aandacht van de ombudsman.

1.6.1.1. Dak- en thuisloosheid onder volwassenen en kinderen

Het aantal volwassenen en kinderen dat dak- of thuisloos is, stijgt elk jaar. De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman vroegen in 2019 en in 2024 al om aandacht voor de urgentie van huisvestings- en dakloosheidsproblematiek. De groeiende dak- en thuisloosheid was voor ons reden om in 2025 te verkennen wat de huidige stand van zaken is rondom het oplossen van dit probleem. De verkenning bestond uit literatuuronderzoek, een analyse van de klachten die we als Nationale ombudsman en Kinderombudsman hebben ontvangen en gesprekken met betrokken organisaties. Op basis hiervan concludeerden de ombudsmannen dat zij in 2026 verdere stappen gaan zetten op dit onderwerp.

1.6.1.2. Standplaatsen voor woonwagenbewoners

Tussen 2017 en 2023 vroeg de Nationale ombudsman meerdere keren op verschillende manieren aandacht voor de problematiek rondom standplaatsen voor woonwagenbewoners. Gemeenten zouden actief proberen het aantal standplaatsen af te bouwen of zouden juist géén woonwagenbeleid voeren, met onzekerheid voor bewoners als gevolg. Omdat die problematiek nog altijd bestaat, deden de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman samen een verkennend onderzoek naar de positie van woonwagenbewoners en hun kinderen. Eerder onderzoek onder woonwagenbewoners richtte zich op de problemen rond het standplaatsenbeleid. Hoewel de Nationale ombudsman daar enige verbetering in zag, werd ook duidelijk dat de problemen nog niet zijn opgelost.

Dat riep bij de Nationale ombudsman onder meer de vraag op wat de onderliggende oorzaak is van het uitblijven van een oplossing voor het standplaatsenprobleem. Het vermoeden speelde dat discriminatie van de groep bewoners een rol speelt. Ook werd de vraag gesteld wat dit voor kinderen in deze doelgroep betekent. Om die redenen voerden de Nationale ombudsman en Kinderombudsman in 2025 samen een verkenning uit naar discriminatie van woonwagenbewoners. Die verkenning bestond uit deskresearch en gesprekken met organisaties die zich inzetten voor de belangen van woonwagenbewoners. Op basis van deze verkenning concludeerden de Nationale ombudsman en Kinderom-

budsman dat zij zich verder willen inzetten voor deze doelgroep. Dit krijgt in 2026 concreet vorm.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Boa's handelen behoorlijk bij controle, maar klacht wordt niet goed behandeld

Een man maakt een wandeling door een natuurgebied. Tijdens die wandeling wordt hij gecontroleerd door een buitengewoon opsporingsambtenaar (boa) van Natuurmonumenten. De controle loopt uit op een aanhouding waarbij boa's pepperspray gebruiken.

De man doet zijn verhaal bij Natuurmonumenten, maar vindt daar geen gehoor. Vervolgens neemt hij contact op met de Nationale ombudsman. Hij klaagt over het feit dat de boa van Natuurmonumenten zijn identiteitsbewijs vroeg en over het geweld dat de boa's bij zijn aanhouding hebben gebruikt. En tot slot over de manier waarop Natuurmonumenten zijn klacht heeft behandeld.

De Nationale ombudsman oordeelt na onderzoek dat de klachten over het vorderen van het identiteitsbewijs, de aanhouding en het geweldgebruik niet gegrond zijn. De boa constateerde dat de man met een loslopende hond liep waar dat niet mocht. Hij wilde de man een waarschuwing geven en moest daarvoor zijn identiteit vaststellen. De ombudsman stelt vast dat de man ook na verschillende vorderingen van de boa weigerde om zijn identiteitsbewijs te tonen. Daarmee rees de verdenking (op heterdaad) dat de man zich schuldig maakte aan het niet voldoen aan de verplichting om zijn identiteitsbewijs te tonen. De ombudsman begrijpt waarom de boa besloot de man daarvoor aan te houden. Daarin weegt de ombudsman mee dat de man verschillende kansen had om zijn identiteitsbewijs te tonen.

De man is verschillende keren gewaarschuwd. Hij zwaaide met een stok waardoor de boa's zich bedreigd voelden en het nodig vonden om pepperspray in te zetten. De inzet van de pepperspray vindt de ombudsman onder deze omstandigheden niet onevenredig.

De ombudsman vindt de klacht over de klachtbehandeling wél gegrond. Natuurmonumenten had persoonlijk contact met de man moeten opnemen. Ook kon de man ten onrechte niet reageren op de verzamelde informatie van Natuurmonumenten (hoor en wederhoor).

1.6.1.3. Datalek bevolkingsonderzoek Nederland

In de zomer van 2025 vond bij een laboratorium dat onderzoek deed voor Bevolkingsonderzoek Nederland (BVO-NL) een datahack plaats. Vooral vrouwen die meededen aan het bevolkingsonderzoek naar baarmoederhalskanker waren hiervan de dupe. BVO-NL informeerde de benadeelden in augustus 2025 met een brief over het incident. In diezelfde maand ontving de Nationale ombudsman meerdere klachten en meldingen van benadeelden. Zij voelden zich zenuwachtig, onzeker, bang en boos over de inhoud van de brief, en bleven achter met vragen. Hierop riep de ombudsman de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) in een brief van 2 september 2025 op om zijn rol te pakken en de informatie-

voorziening snel te verbeteren. Burgers moeten namelijk goed worden geïnformeerd over datalekken bij gegevensverwerking door de overheid.

«Door beter te luisteren en burgers op een actieve manier te benaderen en te betrekken, kan de overheid effectievere en meer empathische hersteltrajecten opzetten. Dit is essentieel voor het herstellen van vertrouwen en het bieden van de juiste ondersteuning aan degenen die dat nodig hebben. En dat is zeker belangrijk, nu het om zo'n belangrijk en levensreddend bevolkingsonderzoek gaat.»

Reinier van Zutphen

De minister kreeg het advies om rekening te houden met de behoeften van benadeelden en duidelijk te zijn over de maatregelen die hij zélf neemt om hun persoonsgegevens te beschermen en risico op fraude te voorkomen. Tot slot vroegen we de minister om lering te trekken uit deze gebeurtenis, zodat vergelijkbare lekken in de toekomst worden voorkomen. In november 2025 beantwoordde de staatssecretaris van Jeugd, Preventie en Sport vragen van de Tweede Kamer over dit onderwerp. Daarin liet zij weten dat de brief van de Nationale ombudsman direct was doorgestuurd naar BVO-NL, met de opdracht om de adviezen mee te nemen.

Op 15 december 2025 berichtte de staatssecretaris de Nationale ombudsman dat een groot deel van zijn adviezen inmiddels was opgevolgd. De getroffen vrouwen hadden bovendien excuses gekregen. Ook was extra aandacht besteed aan de begrijpelijkheid van de brieven, en had BVO-NL duidelijker laten weten wat het wel en niet over het datalek wist. Tot slot stond in de brieven nadrukkelijk wat gedupeerden zelf kunnen doen om fraude tegen te gaan. De staatssecretaris liet verder weten lering te hebben getrokken uit deze gebeurtenis.

1.6.1.4. Inbreng voor debat over Staat van de Rechtsstaat

De Nationale ombudsman leverde op verzoek van de commissie voor Justitie en Veiligheid van de Eerste Kamer een schriftelijke bijdrage ter voorbereiding op het debat over de Staat van de Rechtsstaat. Dit debat stond gepland voor 3 juni 2025, maar ging vanwege de val van het kabinet niet door. De Nationale ombudsman schreef in de bijdrage dat nieuwe wetten vooraf beter moeten worden getoetst, om fouten, zoals die bijvoorbeeld in de toeslagenaffaire zijn gemaakt, te voorkomen. De Eerste Kamer speelt hierin een belangrijke rol. De Nationale ombudsman wees erop dat nieuwe wetten, zoals de Asielnoodmaatregelenwet en de Wet invoering tweestatusstelsel, kunnen zorgen voor onrechtvaardige overheidsbeslissingen. Deze nieuwe maatregelen zorgen voor extra druk op de IND en de rechtspraak. Dit vergroot de problemen in de asielopvang en verlengt wachttijden.

In de bijdrage waarschuwde de ombudsman verder voor het gevaar dat de overheid de behoefte van de burger te weinig centraal stelt in hersteltrajecten, zoals bij de toeslagenaffaire en de aardbevingsschade in Groningen. Ook leert de overheid niet van eerdere ervaringen. Als de overheid tekortschiet in hersteltrajecten, brokkelt het vertrouwen van de burger verder af. Tot slot benadrukte de ombudsman het belang van het demonstratierecht in de democratische rechtsstaat. De boodschap van de Nationale ombudsman was dat in het handelen van de overheid het faciliteren en beschermen van demonstraties voorop moet staan.

1.6.1.5. Gevolgen van nieuwe asielmaatregelen

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman stelden in maart 2025 in een brandbrief dat de Asielnoodmaatregelenwet en de Wet invoering tweestatusstelsel van de minister van Asiel en Migratie getuigen van onbehoorlijk bestuur en in strijd zijn met kinderrechten. De ombudsmannen wezen vóór de behandeling van de wetsvoorstellen in de Tweede Kamer op de gevolgen van deze maatregelen voor de hele samenleving. Met de wetsvoorstellen komt er een einde aan de asielvergunning voor onbepaalde tijd. Pleegkinderen en ongehuwde partners hebben ook geen recht meer op gezinshereniging, en het tweestatusstelsel wordt opnieuw ingevoerd.

«Zowel Groningen als de toeslagenaffaire leert ons dat onbehoorlijk handelen van de overheid meer burgers raakt dan alleen de mensen die rechtstreeks getroffen worden. Laat de asielmaatregelen niet het volgende schoolvoorbeeld worden van onbehoorlijk bestuur.»

Reinier van Zutphen

De Nationale ombudsman kreeg – en krijgt – veel klachten over de behandelduur van asielaanvragen. In 2023 ging het om ruim 1.000 klachten over de IND en in 2024 om ruim 1.600 klachten. In 2025 betrof het circa 1.400 klachten, maar dat aantal was ten tijde van het schrijven van de brandbrief nog niet bekend. Door de invoering van deze wetten neemt de behandelduur naar verwachting nog verder toe. De ombudsman schreef van de overheid voortvarendheid te verwachten, en voorzag een buitengewoon grote toename van het aantal klachten als resultaat van nog langere doorlooptijden. De implementatie van de maatregelen uit het Europese Asiel- en Migratiepact betekent al een hoge belasting voor de IND en de rechtspraak. Daar komt het effect van deze wetten nog bovenop. De opvang staat al langer onder druk. Bij nog langere wachttijden verblijven mensen nog langer in de opvang en verslechtert de situatie verder.

De Kinderombudsman maakt zich grote zorgen over de ontwikkeling en toekomst van kinderen die in Nederland in een asielprocedure zitten. De Kinderombudsman heeft een instrument ontwikkeld om te toetsen of bij nieuwe wetgeving rekening is gehouden met de rechten van kinderen: de Kinderrechtentoets. De twee voorgestelde nieuwe asielwetten doorstaan deze Kinderrechtentoets niet.

De nieuwe wetten laten asielzoekers niet alleen onwenselijk lang wachten, ze ontnemen volwassenen en kinderen die uiteindelijk in Nederland mogen blijven bovendien een goede start in onze samenleving. Daarnaast vrezen de ombudsmannen dat de medewerkers van de IND en het COA, die al onder grote druk werken, nog eens extra worden belast met een onuitvoerbare taak.

1.6.1.6. Onevenredige hardheden in beleid, wetgeving en uitvoering

Het kabinet-Schoof besloot in zijn regeerprogramma prioriteit te geven aan de aanpak van onevenredige hardheden in beleid, wetgeving en uitvoering. Als coördinerend bewindspersoon vroeg de minister van BZK de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman welke hardheden zij in hun werk tegenkomen die burgers in de problemen brengen. Burgers worden in zulke situaties onbedoeld hard geraakt, omdat er bij het maken

en toepassen van wetten en beleid te weinig is nagedacht over wat zij in de praktijk voor burgers betekenen.

In hun brief aan de minister beschreven de ombudsmannen twaalf hardheden die voor veel burgers en kinderen tot schrijnende situaties leiden, en waarvoor zij al vaker aandacht hebben gevraagd. Het gaat dan om zaken als de inschrijvingsproblematiek bij de Basisregistratie Personen (BRP), de knelpunten waar sociale minima tegenaan lopen, de armoedeproblematiek in Caribisch Nederland, het vastlopen van de asielketen, het ontbreken van toegang tot onderwijs en de grote problemen in de jeugdzorg.

Een rode draad is dat de problemen voortkomen uit de manier waarop wetgeving wordt uitgevoerd. Daarnaast is er de reflex om knelpunten op te lossen door extra regels, in plaats van de regelgeving juist minder ingewikkeld te maken. De ombudsmannen benadrukten dat de geschetse hardheden en knelpunten al langer bekend zijn en dat er al veel onderzoek naar is gedaan. Zij riepen in hun reactie het kabinet op de burger nu echt centraal te stellen, zodat wetten, regels en uitvoering niet langer leiden tot onevenredige hardheden.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Politie motiveert onvoldoende dat zij klacht niet hoeft te behandelen

Een man vraagt bij zijn woongemeente een overzicht gegevensverstrekkingen uit de Basisregistratie Personen (BRP) op. Dat overzicht laat zien aan welke overheidsorganisaties zijn BRP-gegevens zijn verstrekt. Uit het overzicht blijkt dat de politie de afgelopen jaren honderden keren zijn BRP-gegevens heeft opgevraagd. De man dient hierover een klacht in bij de politie. Hij klaagt over het hoge aantal verzoeken en over welke gegevens de politie daarbij heeft opgevraagd. In de meeste gevallen vroeg de politie niet alleen zijn adresgegevens op, maar bijvoorbeeld ook gegevens over zijn ouders die inmiddels zijn overleden en over kinderen die hij niet heeft.

De politie weigert de klacht van de man te behandelen. Daarvoor wordt als uitleg gegeven dat de klacht niet gaat over een concrete gedraging van een politiemedewerker en dat de BRP-gegevens automatisch zijn opgevraagd door de politiesystemen. Hierover klaagt de man bij de Nationale ombudsman. Hij heeft de indruk dat de politie er alles aan doet om maar niets over de inhoud van zijn klacht te hoeven zeggen. Dit stoort hem ook omdat de politie zijn BRP-gegevens opvroeg op dagen dat hij betrokken was bij de organisatie van demonstraties die keurig waren verlopen. Dit komt op de man over als het criminaliseren van demonstranten.

De Nationale ombudsman vindt de klacht over het gebrek aan klachtbehandeling door de politie gegrond. Tijdens het onderzoek wordt duidelijk dat de klacht van de man wél gaat over concrete gedragingen van politiemedewerkers, waarop de politie zegt dat ze de klacht om een andere reden niet in behandeling kan nemen. De klacht volledig behandelen zou de politie te veel belasten. Maar ook daarvoor geeft de politie geen goede uitleg.

De gang van zaken geeft de indruk dat de politie vooral op zoek is naar redenen om de klacht niet te behandelen. Terwijl de politie juist had moeten kijken naar wat er wél mogelijk is en hoe van de klacht van de man kan worden geleerd. Dat heeft de politie niet gedaan.

De man heeft inmiddels niet meer het vertrouwen dat de politie alsnog naar behoren zal reageren en besluit de zaak te laten rusten. De Nationale ombudsman vraagt de aandacht van de Autoriteit Persoonsgegevens voor dit rapport. Uit de verkregen informatie over de werking van de politiesystemen blijkt dat die systemen niet voldoen aan de wettelijke eisen die daaraan worden gesteld.

Oost west, thuis Best?
Een inwoonster van de gemeente Best huurt een woning van een woningstichting. Op een dag melden drie toezichthouders BRP en een buitengewoon opsporingsambtenaar (boa) zich bij haar voor een huisbezoek. De boa is in uniform en draagt een vuurwapen. Volgens de toezichthouders is niet duidelijk wie er op het adres woont. De vrouw zegt dat zij er alleen woont, en dat haar vriend wel eens bij haar logeert. Ze wil niet dat de toezichthouders binnenkomen, maar die doen dat tegen haar zin in toch.

De vrouw moet daarop het formulier *informed consent* (instemming) ondertekenen. Daarna wordt de woning doorzocht. De vrouw is ontdaan. Ze vindt het huisbezoek buiten proportie en in strijd met wet- en regelgeving. Ze dient een klacht in bij de gemeente. Die verklaart de klacht ongegrond. Volgens de gemeente is er in overeenstemming met geldende wet- en regelgeving gehandeld. De vrouw legt haar klacht vervolgens voor aan de Nationale ombudsman.

Die opent een onderzoek en stelt vragen aan de gemeente. Best laat de ombudsman weten de klacht van de vrouw nog steeds ongegrond te vinden. De woningstichting vermoedde woonfraude (samenwonen), waarop de gemeente een onderzoek naar de juistheid van de adresgegevens in de BRP was begonnen. De ombudsman vindt echter dat er in dit geval geen wettelijke grondslag was om op basis van de Wet BRP een adresonderzoek in te stellen.

Het doel van de Wet BRP is dat persoonsgegevens zo betrouwbaar mogelijk zijn voor organisaties. Uit het onderzoek van de ombudsman blijkt dat de gemeente geen twijfel had over de inschrijving in de BRP en de verblijfplaats van de vrouw; het onderzoek was gericht op het achterhalen van de verblijfplaats van haar vriend. De Wet BRP biedt daar echter geen grondslag voor. Het adresonderzoek was daarom in strijd met het doel van die wet. Er was daarmee ook geen rechtsgeldige reden voor het huisbezoek. De klacht is alleen daarom al gegrond.

De ombudsman vindt verder dat de gemeente een ernstige inbreuk maakte op het huisrecht van de vrouw. Ze weigerde de toezicht-houders de toegang, maar een van hen zette een voet tussen de deur, waarna de woning alsnog werd binnengetreden en doorzocht. De ombudsman vindt die handelwijze zeer slecht. Dat de vrouw vervolgens een *informed consent*-formulier tekende, is volgens de

ombudsman onvoldoende toestemming om de woning te doorzoeken.

De toezichthouders hadden een machtiging tot binnentreden. De ombudsman oordeelt dat de gemeente die ten onrechte heeft afgegeven. Dat gebeurde volgens Best op grond van de Algemene wet bestuursrecht, de Algemene wet op het binnentreden en de Grondwet. Op basis van die wetten kon de machtiging echter niet worden gegeven. Ook de Wet BRP biedt die mogelijkheid niet. De machtiging had dus nooit mogen worden afgegeven en gebruikt.

De ombudsman oordeelt dat het optreden van de toezichthouders niet juist en daarmee onbehoorlijk was. Er was sprake van een grove schending van het huisrecht. De ombudsman ziet niet in waarom drie toezichthouders en een gewapende boa werden ingezet. Hij vindt het ernstig dat de gemeente bleef volhouden dat zij volgens de regels handelde, en geen oog had voor de impact van haar handelen op de vrouw. Burgers mogen erop rekenen dat de overheid grondrechten respecteert en handelt in overeenstemming met de wet. De gemeente heeft het wat dat betreft tegenover de vrouw laten afweten.

1.6.1.7. Opvanglocaties voor Oekraïners

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman sloegen in december 2025 alarm in een brief aan de minister van Asiel en Migratie en alle gemeenten over de situatie in de opvanglocaties voor Oekraïners en het tekort aan opvangplekken. Het aantal klachten over de opvang steeg sinds medio 2024 al sterk. In 2025 namen 110 mensen uit 70 gemeenten contact op met de ombudsmannen. De klachten gingen vooral over gebrek aan privacy, tekortschietende faciliteiten en de manier waarop Oekraïners in de opvang worden behandeld. Daarnaast waren er veel klachten over gedwongen verhuizingen. Door sluiting van opvanglocaties worden bewoners vaak overgeplaatst naar andere opvangplekken, vaak met slechtere voorzieningen.

Gemeenten doen hun best, maar lopen steeds vaker vast op complexe regelgeving en beperkte uitvoeringsruimte. Ook medewerkers van de opvanglocaties hebben hun zorgen geuit, onder meer met signalen over de kwaliteit van de opvang en zorgen over de situatie van Oekraïense kinderen in de opvang. In hun brief van december vroegen de ombudsmannen om snelle verbetering van de leefomstandigheden. Zij wezen daarbij op het mensen- en kinderrechtelijke toetsingskader dat duidelijke normen schetst voor kwalitatief goede opvang. Dit kader publiceerden de ombudsmannen bij een eerder rapport over de situatie van gezinnen in de noodopvang.

De ombudsmannen riepen gemeenten en het Rijk in hun brief op tot onmiddellijke actie. Gemeenten moeten doen wat ze kunnen om de leefsituatie te verbeteren en bewoners laten bijdragen aan oplossingen. De ombudsmannen riepen de minister op om te zorgen voor voldoende en menswaardige opvang. En om gemeenten daarvoor te ondersteunen met voldoende middelen, duidelijke wetgeving en structurele afspraken.

De Nationale ombudsman verstuurde in april 2025 al een brief aan gemeenten over de behandeling van klachten over opvanglocaties voor Oekraïners. Ook dat gebeurde naar aanleiding van het oplopende aantal

klachten van bewoners en organisaties over opvanglocaties in heel het land. In die brief schetste de ombudsman een beeld van de ontvangen klachten, aan de hand van gesprekken met bewoners, klachtbehandelaars en locatiemanagers, en door bezoeken aan opvanglocaties, zoals in Eindhoven. De ombudsman stelde vast dat Oekraïners hun weg niet weten te vinden in de klachtprocedure, en dat gemeenten niet goed weten hoe ze met signalen en klachten om moeten gaan.

De ombudsman maakte daarom een handreiking met praktische tips voor klachtbehandeling. Gemeenten moeten daarnaast zorgen voor duidelijke informatie aan Oekraïners, die op de locatie beschikbaar is. Verder adviseerde de ombudsman om het makkelijker te maken om een klacht in te dienen. Gemeenten moeten bovendien weten wat er op de locaties speelt door te vragen en te luisteren. De ombudsman bood aan mee te denken over verbetering van de klachtbehandeling. Naar aanleiding van de brief nam een wethouder contact op, en volgde er een gesprek met de ombudsman.

1.6.1.8. Onderzoek naar en poldershops over Europees Migratie- en Asielpact

In 2024 sloot de EU een Europees Migratie- en Asielpact af, dat halverwege 2026 in werking moet treden. De EU wil met het Pact meer grip krijgen op migratie en het aantal vluchtelingen eerlijker over lidstaten verdelen. Dat zal grote gevolgen hebben voor hoe Europese lidstaten, waaronder Nederland, omgaan met asielverzoeken.

Er worden onder meer een screening aan de (buiten)grenzen en een versnelde procedure ingevoerd voor migranten en asielzoekers die weinig kans maken op asiel. Ook moeten de lidstaten tot een snellere asielprocedure met kortere doorlooptijden komen, worden de regels voor opvolgende aanvragen strenger, en komen er meer mogelijkheden om misbruik van procedures tegen te gaan. Het Pact moet verder zorgen voor meer solidariteit tussen lidstaten, zodat landen die veel asielverzoeken ontvangen meer steun krijgen van andere landen.

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman willen weten wat de invoering van de nieuwe regels gaat betekenen voor mensen die in Nederland asiel aanvragen, in het bijzonder voor kinderen en jongeren. De ombudsmannen begonnen daarom in 2025 een tot in 2027 doorlopend onderzoek naar het Pact.

Geen rol in het toezichtmechanisme
Met het Pact moeten lidstaten een onafhankelijk toezichtmechanisme opzetten voor de screening van asielzoekers en de grensprocedures. De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman dachten mee over hoe dat toezichtmechanisme eruit moet zien. Ze onderzochten ook of zij er zelf een rol in willen spelen, maar kozen daar uiteindelijk niet voor. Ze kunnen namelijk ook zonder deelname toezicht houden op de organisaties die deze procedures uitvoeren. Dat doen zij vanuit hun eigen mandaat en onafhankelijke positie, door klachten te behandelen en zelf een onderzoek te beginnen. De ombudsmannen vinden het belangrijk om die onafhankelijkheid te behouden.

Omdat de regels in heel Europa gaan gelden, is het waardevol en nuttig om met andere Europese ombudsmannen te spreken over de mogelijke gevolgen en over de rol van ombudsorganisaties. De Nationale

ombudsman, in zijn rol als IOI European Regional President, organiseerde daarom in februari 2025 een «poldershop» in Brussel. Een poldershop is een informele manier om kennis en expertise uit te wisselen, waarbij allerlei vragen en uitdagingen op tafel kunnen komen. Ombudsmannen uit verschillende EU-lidstaten en de Europese ombudsman waren aanwezig.

In de poldershop bespraken we welke delen van het Migratiepact het meest relevant zijn voor het werk van ombudsinstellingen. De deelnemers vonden vijf thema's de moeite van het verder uitdiepen waard: het onafhankelijk toezichtmechanisme waaraan ombudsinstellingen kunnen deelnemen, de zorg voor (onbegeleide) minderjarige vluchtelingen, de verlening van rechtsbijstand, het terugduwen van vluchtelingen aan de grenzen en de interpretatie van de verordeningen en de richtlijn waar het Pact uit bestaat. In september 2025 was er een online vervolg op de poldershop.

1.6.1.9. Ongedocumenteerde migranten op Bonaire

In een brief van 16 december 2025 wijst de Nationale ombudsman op de slechte leefomstandigheden van migranten zonder verblijfsvergunning op Bonaire. Bonaire is een klein eiland met een grote vraag naar werknemers. De Bonairianen zelf kunnen niet aan die vraag voldoen. Migranten, vaak zonder verblijfsvergunning, zijn daarom een welkome aanvulling op de plaatselijke arbeidsmarkt. Helaas komt arbeidsuitbuiting hierbij geregeld voor. Migranten betalen te veel voor huisvesting, weten niet wat hun rechten en plichten zijn en medische zorg is voor hen moeilijk toegankelijk en te duur. Het lukt maar niet om deze situatie te verbeteren. Er wordt wel ingezet op het voorkomen van illegaal verblijf, maar er is nog altijd geen duidelijke visie op hoe om te gaan met de migranten zonder verblijfsvergunning die al op Bonaire zijn. De ombudsman roept daarom op deze migranten de kans te geven hun verblijf te legaliseren en hen bescherming en hulp te bieden. In paragraaf 1.7 over Caribisch Nederland staat meer over deze problematiek.

1.6.1.10. Toezicht en inzageproces van CTER-registratie

In november 2024 publiceerde de Nationale ombudsman het onderzoek «Blind vertrouwen?», over de registratie van burgers in het kader van Contraterrorisme, Extremisme en Radicalisering (CTER). De ombudsman noemde het CTER-registratieproces daarin een *black box*; burgers weten niet dat ze in beeld zijn, en met welke organisaties en landen informatie over hen wordt gedeeld. Na de publicatie ging de Nationale ombudsman in 2025 in gesprek met betrokken partijen, zoals de minister van Justitie en Veiligheid, ambtenaren van dat ministerie, de politie en de Inspectie Justitie en Veiligheid. Ook stuurde hij in december 2025 een brief aan de Tweede Kamer om nogmaals aandacht voor het onderwerp te vragen. Er werden eerder wel verbeteringen toegezegd, maar die hebben nog niet plaatsgevonden.

De Nationale ombudsman vindt dat er nog meer stappen moeten worden gezet om het toezicht en het inzageproces verder te verbeteren. Mensen kunnen zonder dat ze het weten in het CTER-register terechtkomen, wat hun recht op privacy onder druk zet. Ze kunnen daardoor onverwacht in de problemen komen, bijvoorbeeld als ze op vakantie gaan en het land van bestemming niet in mogen, of in het buitenland vast komen te zitten. Het onderzoek liet zien dat het voor burgers vrijwel onmogelijk is om hun

registratie aan te vechten. Na een inzageverzoek krijgen ze vaak te horen dat de gevraagde informatie in verband met de nationale veiligheid niet kan worden gedeeld, of al is verwijderd.

«Op dit moment heeft de Inspectie (Justitie en Veiligheid) geen toegang tot het themaregister CTER. Dit is een belangrijke tekortkoming. Daarbij wil ik benadrukken dat toezicht zich niet mag beperken tot de onderdelen van het proces die «uitstralingseffecten» richting de burger hebben. Een onterechte of foutieve registratie of signalering is een op zichzelf staande inbreuk op de rechten van de betrokken persoon, ongeacht of deze er weet van heeft.»

Reinier van Zutphen

Burgers weten vaak niet hoe ze een bezwaarprocedure kunnen beginnen. Die procedures zijn bovendien niet laagdrempelig. Het lukt hen niet om antwoord te krijgen op de vraag wat er nu eigenlijk rond hun registratie is gebeurd en of dat mocht. Onafhankelijk toezicht op het CTER-proces is volgens de ombudsman niet goed georganiseerd. Een structurele blik van buiten ontbreekt. De minister van Justitie en Veiligheid liet in 2025 bij alle relevante overheidsorganisaties een verkenning uitvoeren naar de vraag of het toezicht op CTER-registraties en signaleringen van de betrokken organisaties moet worden versterkt, en zo ja hoe. De nadruk lag daarbij op onderdelen van het proces die gevolgen hebben voor burgers, zoals signaleringen en informatie-uitwisseling met het buitenland.

De minister deed daarop een aantal toezeggingen. Zo is het werkproces voor signaleringen verbeterd. Bij een aanvraag voor een signalering moet nu altijd worden afgewogen of die noodzakelijk en proportioneel is. Hiervoor zijn aanvullende richtlijnen opgesteld. Aanpassingen in het werkproces hebben geleid tot meer bewustwording over bijvoorbeeld de duur van een signalering en tot een betere herleidbaarheid van gegevens. De politie gaat op vaste momenten een analyse maken van alle lopende signaleringen, als input voor interne kwaliteitsmonitoring over signaleringen.

De politie en de Koninklijke Marechaussee hebben opnieuw een kwaliteitsoverleg ingevoerd, waarin wordt gesproken over vastlegging van gegevens zoals in het themaregister CTER, het werkproces en opschoningen. Het ministerie van Justitie en Veiligheid zet in op betere samenwerking tussen de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) en de Inspectie Justitie en Veiligheid, en de AP is een verkenning begonnen naar hoe het inzageproces kan worden verbeterd.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Douane was ten onrechte niet duidelijk over reden voor controle

Murat[9] vliegt van Caïro naar Amsterdam. Als hij bijna bij de uitgang van Schiphol is, spreekt een douaneambtenaar hem aan. Hij vraagt Murat waar zijn reis was begonnen. Murat zegt dat hij uit Caïro is gekomen. Daarop wordt hij meegenomen voor een controle. De douane stelt hem vragen en controleert onder meer zijn tas. Murat vermoedt dat er sprake is van etnische profilering. Hij denkt dat de douane hem uitkoos vanwege zijn afkomst en uiterlijk.

[9] Niet zijn echte naam

Hij zegt dat tegen de douaneambtenaar. Die vertelt Murat dat hij alleen maar wordt gecontroleerd omdat zijn vlucht uit een niet-EU-land komt, maar dat gelooft Murat niet. Hij vliegt veel voor zijn werk, en dit is niet de eerste keer dat de douane hem controleert. Volgens Murat speelde zijn afkomst daarbij eerder een rol, en hij denkt dat dit nu ook zo is. Ook vindt hij dat de douaneambtenaar zich tijdens de controle intimiderend en arrogant gedraagt.

Murat dient hij een klacht in bij de douane. Die vraagt de douane-ambtenaar bij de behandeling van die klacht naar zijn kant van het verhaal. De uitkomst van de interne klachtbehandeling is dat er volgens de douane geen sprake was van etnische profilering; het land waar Murat vandaan reisde was de enige reden voor de controle, niet zijn huidskleur of afkomst. Murat neemt daar geen genoegen mee en dient bij een klacht in bij de Nationale ombudsman.

Pas als de ombudsman vragen gaat stellen aan de douane wordt duidelijk dat Murat werd gecontroleerd op basis van een steekproef. Dat is hem echter nooit duidelijk verteld. De ombudsman wijst de douane op een eerder onderzoek over etnisch profileren. Daarin schrijft de ombudsman dat etnisch profileren in strijd is met de grondrechten, en heel moeilijk is aan te tonen door mensen die het gevoel krijgen dat zij worden gecontroleerd vanwege hun huidskleur, ras of geloof.

Daarom is het voor de overheid belangrijk om altijd meteen volkomen duidelijk te maken waarom iemand wordt gecontroleerd. Niet alleen bij de controle zelf, maar ook als daar achteraf een klacht over is. Dat kan voorkomen dat mensen zich etnisch geprofileerd voelen waar iedereen op dezelfde manier moet worden behandeld. De ombudsman oordeelt dan ook dat de douane Murat meteen duidelijk en correct had moeten vertellen waarom nou juist hij werd gecontroleerd, en vindt zijn klacht gegrond.

1.6.2. Armoede

Armoede en schulden hebben grote gevolgen voor het leven van mensen. De Nationale ombudsman zag in 2025 weer meer mensen die in problematische schuldensituaties terecht zijn gekomen. Die bestaansonzekerheid treft steeds vaker ook werkenden. Het leven wordt steeds duurder, en voor velen gewoon té duur. Het sociaal minimum is niet genoeg om van rond te komen. Ook met de tijdelijke heropening van het Tijdelijk Noodfonds Energie en de verhoging van het minimumloon, zijn de problemen nog niet voor iedereen opgelost.

De Nationale ombudsman wil bijdragen aan het voorkomen van schulden en de bestrijding van armoede. Dat deden we ook in 2025, bijvoorbeeld door overheden te wijzen op een onbehoorlijke manier van invorderen. We uitten onze zorgen over het gebrek aan structureel geld om verdere schulden voor mensen te helpen voorkomen bij het innen van schulden en boetes. We zien ook dat verschillende overheidsorganisaties bezig zijn met het verbeteren van hun dienstverlening, om armoede op die manier tegen te gaan. De ombudsman is een voorstander van een meer proactieve houding van de overheid. Die proactieve overheid moet burgers

beter informeren en hen – als het kan automatisch – toekennen waar ze recht op hebben.

1.6.2.1. Innen van schulden en boetes door CJIB

Mensen kunnen in grote financiële problemen raken als zij verkeersboetes niet op tijd betalen. Het bedrag wordt dan bij de eerste aanmaning meteen flink verhoogd en de kosten kunnen snel oplopen. In april 2025 kondigde de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid daarom twee belangrijke maatregelen aan om te voorkomen dat mensen in de problemen komen. Per 1 juli 2026 wordt bij niet tijdige betaling van verkeersboetes eerst een kosteloze betalingsherinnering verstuurd. Ook kreeg het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) halverwege 2025 de bevoegdheid om de verhoging bij overschrijding van de betalingstermijn in uitzonderlijke gevallen kwijt te schelden.

In juni 2025 werden deze maatregelen echter onzeker, omdat het kabinet vanaf 2029 geen structurele financiering had gevonden. Daarop stuurde de Nationale ombudsman een brief naar de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid. Hierin benadrukte hij nogmaals dat de overheid meer moet doen bij het innen van schulden en boetes om verdere schulden te voorkomen. De overheid moet ook redelijk handelen, door maatwerk te leveren waar dat mogelijk en nodig is. Voorbeelden van een behoorlijke manier van innen zijn een kosteloze betalingsherinnering en de mogelijkheid om verhogingen kwijt te schelden in situaties waarin een betalingsregeling niet volstaat.

De Nationale ombudsman wees erop dat het CJIB zelf om ruimte heeft gevraagd om de menselijke maat toe te passen en om passend te handelen in duidelijk onredelijke of hardvochtige situaties. De Nationale ombudsman vroeg de staatssecretaris daarom de twee maatregelen wel te laten doorgaan. In september kondigde de minister van Justitie en Veiligheid aan dat dat toch was gelukt. Het CJIB gaat vanaf 1 juli 2026 anderhalf jaar kosteloze betalingsherinneringen sturen, om uit te proberen of het werkt. Ook is er geld gevonden voor het kwijtschelden van verhogingen in onredelijke en hardvochtige situaties. Het CJIB was daar in juni 2025 al mee begonnen en kan hier in de toekomst mee doorgaan.

1.6.2.2. Achterstand bij het opleggen van waterschapsbelasting

Door problemen met een nieuw computersysteem bij uitvoeringsorganisatie Waternet liep Waterschap Amstel, Gooi en Vecht grote achterstand op bij het opleggen van de waterschapsbelasting. Hierdoor ontvingen inwoners in één keer aanslagen voor meerdere jaren. Bovendien is deze belasting de laatste jaren erg omhoog gegaan, waardoor er betalingsproblemen kunnen ontstaan.

De Nationale ombudsman stelde dit in april 2024 al aan de orde in een brief aan het waterschap, maar bleef veel klachten krijgen. Burgers begrepen de situatie niet, wisten niet altijd een oplossing te vinden en gaven uiting aan hun boosheid. Daarom deed de ombudsman in januari 2025 aanbevelingen over hoe het waterschap op een behoorlijke manier met deze situatie zou moeten omgaan: door verantwoordelijkheid te nemen en excuses aan te bieden, in contact te komen met burgers, betere informatie te verstrekken, oplossingsgericht te zijn, en bij invordering persoonlijk contact te zoeken.

In een reactie op onze brief erkende Waterschap Amstel, Gooi en Vecht dat het niet goed is gegaan, en zette het uiteen hoe de aanbevelingen zouden worden opgevolgd. Zo heeft het waterschap publiekelijk en aan inwoners excuses aangeboden voor de situatie en voerde het verbeteringen in de dienstverlening en klachtbehandeling door.

Op uitnodiging van de dijkgraaf sprak de ombudsman met het bestuur en medewerkers van het waterschap en Waternet. Daarna spraken medewerkers van de Nationale ombudsman met klachtbehandelaars van het waterschap en Waternet over behoorlijke klachtbehandeling, onder meer naar aanleiding van verbeterpunten die de Nationale ombudsman in de brief van april 2024 noemde. In de loop van 2025 zagen we het aantal klachten teruglopen.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Gemeente doet onvoldoende onderzoek naar klachten over schuldhulpverlening
Een echtpaar met een gezin krijgt al jaren schuldhulpverlening. Het paar is ontevreden over de hulp, die in opdracht van de gemeente wordt uitgevoerd door een gespecialiseerde organisatie. De communicatie met dit schuldhulpbureau verloopt al jaren erg moeizaam. Het echtpaar wil daarom inmiddels niets meer met het bureau te maken hebben, en dient een klacht in bij de gemeente.

Er volgen twee gesprekken tussen het echtpaar en de gemeente. Voor verdere behandeling van de klacht moet het echtpaar de klacht wel eerst indienen bij het schuldhulpbureau, vindt de gemeente. De gemeente wil ook wel met het schuldhulpbureau in gesprek, maar alleen met het echtpaar erbij. Dat voelt daar niets voor en dient een klacht in bij de Nationale ombudsman.

De ombudsman vindt het begrijpelijk dat klachten in het algemeen eerst moeten worden behandeld door de organisatie die de schuldhulp uitvoert. Maar in dit geval heeft het echtpaar geen enkel vertrouwen meer in het schuldhulpbureau, omdat het steeds niet op berichten reageert. Daarom vindt de ombudsman dat de gemeente zelf in gesprek zou moeten gaan met de schuldhulpverlener.

Hierbij is de aanwezigheid van het echtpaar niet nodig. Het is voldoende dat het echtpaar toestemming geeft om informatie op te vragen bij de schuldhulpverlener, zodat de gemeente kan ophelderen hoe het zover heeft kunnen komen. Gelukkig wil de gemeente naar aanleiding van ons onderzoek alsnog met het echtpaar in gesprek om het vertrouwen in de gemeente te herstellen.

1.6.2.3. Onzekerheden bij Tijdelijk Noodfonds Energie

De Nationale ombudsman uitte in april 2025 in een brief aan de staatssecretaris voor Participatie en Integratie zijn zorgen over het Tijdelijk Noodfonds Energie (TNE). In 2025 opende het kabinet dit fonds voor de derde keer. De ombudsman was blij met hulp voor huishoudens die in de knel kwamen door een hoge energierekening, maar de manier waarop het kabinet die hulp in 2025 bood, bracht onzekerheden met zich mee. Zo zaten er niet genoeg middelen in het fonds om iedereen die het geld nodig had te helpen.

Ook konden burgers zich door de manier waarop het fonds was ingericht niet beroepen op het klachtrecht, en kon de Nationale ombudsman daardoor geen klachten in behandeling nemen. De ombudsman heeft TNE daarom gevraagd om een duidelijke klachtenregeling op te stellen, en die voor burgers goed vindbaar te maken op de website. De ombudsman helpt burgers graag op weg. Daarom ontvangt hij graag signalen van burgers over problemen bij de aanvraag van de energietoeslag. Zo kan hij in beeld brengen welke burgers buiten de boot vallen, en vervolgens met TNE kijken hoe zij alsnog kunnen worden geholpen.

In 2025 was het weer niet mogelijk om een papieren aanvraag voor de energietoeslag te doen. Dat kon alleen digitaal. Daarmee sluit TNE misschien niet alleen de 2,6 miljoen mensen uit die digitaal niet vaardig genoeg zijn om zelf een aanvraag te doen, maar ook de ruim 250.000 Nederlanders die onder bewind staan en dus tijdelijk niet zelf hun inkomsten, uitgaven en schulden mogen regelen. In de brieven over de heropening van TNE staat wel hoe het kabinet huishoudens wilde bereiken die minder digitaal vaardig zijn. Dit mag echter volgens de ombudsman geen vervanging zijn voor de mogelijkheid om een papieren aanvraag te doen.

1.6.2.4. Hersteloperatie Toeslagen verbeteren

De Hersteloperatie Toeslagen loopt niet goed. Met deze operatie wil de overheid het door de toeslagenaffaire veroorzaakte leed compenseren en betrokken ouders, kinderen en jongeren een nieuwe start geven. Gedupeerden moeten echter lang wachten op beslissingen, dossiers worden te laat aangeleverd en ouders ervaren dat er niet naar hen wordt geluisterd. In februari 2025 deed de Nationale ombudsman in een notitie aanbevelingen om het herstelproces beter aan te laten sluiten op het perspectief en de behoeften van ouders. Dit deed hij samen met Erik Visser, coördinerend voorzitter van de Bezwaaradviescommissie kinderopvangtoeslag, en Michiel Scheltema, oud-regeringscommissaris voor de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

Verder deden we mee aan twee rondetafelgesprekken over het vervolg van de vergoeding van de werkelijke schade. We constateerden dat de hersteloperatie niet voldoet aan de eisen van de responsieve rechtsstaat. We deden zes aanbevelingen met bijbehorende acties: zorg ervoor dat ouders zo vroeg mogelijk hun hele verhaal kunnen doen, bied duidelijkheid, integreer procedures en werk oplossingsgericht, creëer ruimte voor de uitvoering, neem verantwoordelijkheid voor het hele proces – dus ook de brede ondersteuning – en monitor de hersteloperatie vanuit het perspectief van ouders.

Uit de notitie: *«De hersteloperatie stagneert, ten koste van burgers die ernstig benadeeld zijn door de overheid. Zij ervaren niet dat het herstel om hen draait en raken verstrikt in een nieuwe bureaucratische machine. De manier waarop de hersteloperatie wordt uitgevoerd voldoet daarmee niet aan de doelen en de waarden van de rechtsstaat.»*

Veel van deze punten kwamen ook terug in het rapport van de spoedadviescommissie voor de Hersteloperatie Toeslagen (de Commissie Van Dam) met de titel «Minder beloven, meer doen». In 2025 zette het ministerie van Financiën stappen om de herstelroutes anders te gaan inrichten. Op 25 maart reageerde de staatssecretaris op de aanbevelingen uit onze notitie. Een afschrift van deze reactie werd aan de Tweede Kamer

gestuurd. De staatssecretaris gaf aan op veel punten aan de slag te gaan met de aanbevelingen, en deze te betrekken bij de uitwerking van de aanbevelingen van de Commissie Van Dam.

Volgens de staatssecretaris is het belangrijk om te luisteren naar ouders, maar is dat niet genoeg om de voortgang te volgen. Daarvoor zijn ook cijfers nodig. Daarnaast verwees zij naar de wetsevaluatie van de Wet hersteloperatie toeslagen. De Nationale ombudsman blijft van mening dat het nodig is om zicht te houden op de effecten voor ouders, en daarover ook aan de Tweede Kamer te rapporteren. Hij heeft niet gesteld dat dit in plaats van de kwantitatieve monitoring moet komen. De oudercommissie vroeg hier ook meerdere keren aandacht voor, zoals in dit advies. De ombudsman blijft de ontwikkelingen volgen.

1.6.2.5. Stappen in beter herstel bieden

In 2023 publiceerde de Nationale ombudsman het rapport «Herstel bieden, een vak apart». In dat rapport vergeleek hij tien hersteltrajecten van de overheid. De belangrijkste conclusie van het onderzoek was dat overheidsorganisaties te weinig aandacht hebben voor wat gedupeerde burgers en ondernemers nodig hebben bij het bieden van herstel.

Op 3 december 2024 liet het kabinet weten zich te vinden in de conclusies uit het onderzoek en de aanbevelingen over te nemen. Het kabinet zegde toe een kennisnetwerk op te zetten, zodat vakkennis over hoe goed herstel geboden kan worden bijeen wordt gebracht en beschikbaar is als er een hersteltraject moet worden opgezet. Dat leidde in 2025 tot het overheidsbrede programma Erkenning en Herstel. Onderdeel van dit programma is het opbouwen van het toegezegde kennisnetwerk.

«Dat het programma Erkenning en Herstel er is, vind ik wel een compliment aan de overheid en ook een beetje aan onszelf. Tegelijkertijd ben ik er wel alert op dat het niet verzandt in systeemstroperigheid. Ik hoop niet dat het programma het informele karakter van het netwerk in de weg gaat staan, maar dat je elkaar op een laagdrempelige manier met raad en daad kunt bijstaan.»

Reinier van Zutphen

Tijdens een landelijke conferentie op 8 september 2025 lanceerde het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het programma Erkenning en Herstel en het kennisnetwerk in wording. De Nationale ombudsman nam deel aan deze conferentie en ging met betrokkenen in gesprek over hoe de burger op de eerste plek kan komen te staan bij het bieden van herstel. Het kennisnetwerk is nog in opbouw, en heeft als doel dat overheidsorganisaties van elkaar kunnen leren hoe te handelen als zij herstel moeten bieden aan gedupeerde burgers.

In de podcast «Oog voor de burger» sprak de ombudsman eind 2025 over hersteltrajecten en het programma Erkenning en Herstel. De ombudsman besteedt daarnaast aandacht op zijn site aan herstel als gevolg van de gaswinning in Groningen en de schade die is ontstaan door werkzaamheden aan het kanaal Almelo-De Haandrik. Ook wijst de ombudsman de overheid op haar verantwoordelijkheid in het onderzoek naar het in 2025 aan het licht gekomen datalek bij het bevolkingsonderzoek, en publiceerden we een onderzoekspagina over herstelprojecten.

1.6.2.6. Betere voorlichting over handhaving op schijnzelfstandigheid zzp'ers

De overheid controleert sinds 1 januari 2025 strenger op schijnzelfstandigheid onder zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers). Dat doet de overheid door actief te handhaven op de zogenoemde Wet Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties (Wet DBA). Afgelopen zomer deed Comité ZZP een oproep aan zzp'ers om een gezamenlijke klacht over dit beleid in te dienen. Die leverde in totaal meer dan 800 reacties op. Op 17 september 2025 werden deze reacties gebundeld in een signaal dat werd gedeeld met de Autoriteit Consument & Markt (ACM) en de Nationale ombudsman.

Er is veel onduidelijkheid over de regelgeving en de communicatie over dit onderwerp. Volgens het Comité ZZP deelden het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en de Belastingdienst verwarrende informatie. Opdrachtgevers stelden zich hierdoor terughoudend op bij het inhuren van zzp'ers, waardoor deze financieel in de knel kwamen. Naar aanleiding hiervan sprak de Nationale ombudsman met het ministerie van SZW en vroeg hij om opheldering. Juist omdat er zoveel verwarring is over de wetgeving, hebben zzp'ers en opdrachtgevers behoefte aan duidelijkere communicatie rondom dit onderwerp.

Ook vroeg de ombudsman het ministerie extra aandacht te geven aan juiste en volledige voorlichting. De ombudsman ziet op dit moment geen reden tot verdere actie rond dit onderwerp, maar blijft wel openstaan voor concrete signalen over de communicatie. Dat schreef de ombudsman op 18 december 2025 in een brief aan het comité, die ook naar het ministerie van SZW en de Belastingdienst werd gestuurd.

1.6.2.7. Stapelfacturen voorkomen

Meer dan een miljoen Nederlanders betalen het CAK elk jaar een eigen bijdrage voor langdurige zorg via de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de Wet langdurige zorg (Wlz). Uit een rapport van de Algemene Rekenkamer bleek in 2024 dat een derde van hen hierbij te maken kreeg met zogenoemde stapelfacturen. Stapelfacturen zijn rekeningen waarin de eigen bijdragen in één keer voor meerdere maanden tegelijk in rekening worden gebracht. Hierdoor komen vooral financieel kwetsbare burgers in betalingsproblemen.

Hoewel de Nationale ombudsman in 2024 de klachten over het CAK zag dalen, bleven de stapelfacturen een probleem. De ombudsman organiseerde daarom in januari 2025 een goed gesprek met het CAK en de Algemene Rekenkamer. Het CAK gaf daarin aan dat stapelfacturen niet altijd te vermijden zijn en dat ze ook niet altijd problemen voor burgers opleveren. Maar het CAK erkende wel dat er in bepaalde perioden meer stapelfacturen waren verstuurd dan gewenst. Burgers zijn hierdoor in de knel gekomen.

Om daar iets aan te doen, werkt het CAK samen met het ministerie van VWS om de systemen te verbeteren. Het CAK werkt ook meer samen met gemeenten en de Belastingdienst, zodat gegevens in de toekomst beter en sneller worden aangeleverd. Hierdoor worden veel stapelfacturen voorkomen. Dat levert resultaat op: in 2025 zag de Nationale ombudsman het aantal klachten over dit onderwerp verder dalen.

1.6.3. Participatie en invloed

De Nationale ombudsman vindt het belangrijk dat burgers invloed hebben op de beslissingen en ontwikkelingen die hen direct raken. Dat geldt des te meer voor burgers die afhankelijk zijn van de overheid voor hulp in het sociaal domein. In 2025 – tien jaar na de decentralisaties, waarbij belangrijke taken en verantwoordelijkheden bij gemeenten werden gelegd – blikte de ombudsman terug op drie onderzoeken naar participatie en invloed van burgers bij de Wmo, de Participatiewet en de Jeugdwet. Daaruit bleek dat de decentralisaties een negatief effect hebben op het vertrouwen in de overheid.

1.6.3.1. Tien jaar decentralisaties

Tien jaar na dato concludeert de Nationale ombudsman dat de decentralisaties in het sociaal domein hebben bijgedragen aan groeiend wantrouwen richting de overheid. Ondanks goede bedoelingen voelen veel mensen zich niet gehoord en missen ze grip op hun leven. De burger haakte niet af maar werd weggeduwd», aldus de ombudsman in het artikel «Tien jaar ombudsman, tien jaar decentralisaties».

Sinds 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor jeugdhulp, werk en inkomen, en ondersteuning thuis. Het moest dichterbij, beter en goedkoper, maar gemeenten kregen minder middelen. Dat leidde tot grote verschillen tussen gemeenten, en daarmee tot rechtsongelijkheid.

Uit onze onderzoeken naar de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), Participatiewet en Jeugdwet blijkt dat burgers ervaren dat ze nauwelijks invloed hebben. Dat tast hun eigenwaarde aan en vergroot het wantrouwen. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) waarschuwde al dat dit kan leiden tot gezondheidsproblemen, onbehagen en zelfs complotdenken. De Nationale ombudsman ziet dit in zijn klachtenpraktijk.

«Wie geen invloed ervaart, verliest vertrouwen.»

Reinier van Zutphen

De decentralisaties maakten ook duidelijk hoe complex het dagelijks leven is. Veel mensen moeten door talloze regelingen en formulieren heen om rond te komen. «We begrijpen nu beter dan tien jaar geleden hoe zwaar het is om in deze samenleving overeind te blijven», aldus de ombudsman. De overheid moet zorgen dat iedereen kan meedoen. Daarbij is maatwerk geen oplossing voor slecht beleid. Vertrouwen groeit pas als burgers mogen meedenken, meedoen en meebeslissen.

In 2026 presenteert de ombudsman een Ombudsvisie op participatie, die overheden moet helpen participatie eerlijk en zorgvuldig te organiseren. Hiermee wil de ombudsman bijdragen aan beter bestuur én aan het herstel van vertrouwen van burgers in de overheid.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Gemeente Tubbergen behandelde klachten van inwoners over komst azc niet behoorlijk

De Stichting Blauw diende bij de ombudsman een klacht in over de wijze waarop de gemeente Tubbergen klachten van inwoners over de komst van een azc in Albergen behandelde. De Stichting maakte een overzicht van een aantal bij haar bekende klachten van inwoners die zich bij de Stichting hadden aangesloten. Daaruit bleek volgens de Stichting dat de gemeente zich tijdens het proces van klachtbehandeling liet vertegenwoordigen door advocaten. Ook werd de klachtbehandeling uitgevoerd door advocaten. Deze advocaten waren eerder ook betrokken geweest bij het azc-dossier. Hierdoor kon het voorkomen dat een inwoner met een klacht tijdens een hoorzitting «tegenover» vier advocaten kwam te zitten. De bewoners voelden zich door dit alles niet gehoord. De Stichting klaagde verder over de lange behandelduur van de klachten.

Medewerkers van de ombudsman gingen in gesprek met vertegenwoordigers van de Stichting. De ombudsman opende hierna een onderzoek en stelde de gemeente een aantal vragen over de wijze waarop de klachtbehandeling plaatsvond. De gemeente lichtte toe op welke wijze zij de klachtbehandeling vormgaf en waarom ze dat zo deed, en erkende dat het proces van klachtbehandeling te lang duurde. Hierna gingen medewerkers van de ombudsman in gesprek met de burgemeester van de gemeente Tubbergen.

Op basis van het onderzoek komt de ombudsman tot het oordeel dat de klachten van de Stichting gegrond zijn. De ombudsman toetste de gedragingen van de gemeente aan het vereiste van luisteren naar de burger en voortvarendheid. De ombudsman vindt dat de gemeente ten aanzien van de klachtbehandeling niet behoorlijk handelde. Hij is van oordeel dat de gemeente door de keuzes die zij maakte onvoldoende luisterde naar de burger. De diverse keuzes die de gemeente maakte in het klachtbehandelingsproces, zorgden ervoor de deze burgers zich (opnieuw) niet gehoord voelden.

De ombudsman vindt verder dat de gemeente ten aanzien van de duur van de klachtbehandeling niet voortvarend – en daarmee niet behoorlijk – handelde. Voor de behandeling van klachten door een gemeente geldt een maximale termijn van veertien weken, De gemeente deed veel langer over de klachtafhandeling. De ombudsman vindt de klacht van de Stichting gegrond.

Het is duidelijk dat er veel emoties en gevoeligheden rondom het proces van de komst van het azc speelden en nog altijd spelen. De ombudsman zag welke impact dit had en nog altijd heeft op zowel bewoners als op de gemeente. De ombudsman hoopt dat bewoners en de gemeente weer (meer) met elkaar in gesprek gaan, hoe moeilijk dat misschien ook is, en dat ze zo kunnen werken aan herstel van vertrouwen in de toekomst. De gemeente wil dit doen door beter te luisteren, transparant te zijn en samen te werken aan oplossingen.

1.6.4. Toegang tot voorzieningen

Nog steeds krijgen burgers moeilijk contact met overheden en uitvoeringsorganisaties. De overheid kijkt of digitale diensten oplossingen kunnen bieden, maar burgers blijven tegen lange wachttijden aanlopen. Tegelijkertijd zien we dat het voor veel mensen lastig is om voorzieningen en hulp aan te vragen. Dat geldt vooral voor mensen die meer en langlopende voorzieningen nodig hebben. Zij hebben te maken met verschillende loketten, digitale systemen, wetten en regels, en ervaren dat zij van het ene naar het andere loket worden gestuurd. Soms ontstaan er ook problemen in de uitvoering van de voorzieningen, zoals bij de veiligheid van trapliften voor ouderen, of als het gaat om de betrouwbaarheid van de postbezorging door de overheid. Een lichtpunt in 2025 was de benoeming van een ambassadeur die moet opkomen voor de belangen van Q-koorts-patiënten. Na drie kritische rapporten van de Nationale ombudsman is de toegang tot hulp van de overheid voor deze groep nu beter vastgelegd.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman

Passende zorg na je achttiende
Marie[10] is zeventien en wordt over een paar weken achttien. Vanwege mentale problemen heeft ze veel zorg nodig. Marie woont op een woongroep waar ze nagenoeg altijd in de gaten wordt gehouden. De gemeente financiert de woongroep vanuit de Jeugdwet. Als Marie achttien wordt, valt ze daar niet meer onder. Een paar maanden eerder stelde de gemeente vast dat de Wet langdurige zorg (Wlz) vanaf dat moment de best passende zorgwet voor haar is. Een zorgkantoor regelt dan de financiering van haar zorg.

Maries ouders dienen met hulp van de betrokken jeugdbeschermer een Wlz-aanvraag in bij het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ). Daarop krijgt Marie een indicatie die te laag blijkt om op de woongroep te mogen blijven. Tegen dit besluit van het CIZ kunnen de ouders bezwaar maken, maar dat blijft liggen omdat zij zich grote zorgen maken over waar hun dochter straks terecht kan en omdat de betrokken jeugdbeschermer onvoldoende kennis over de Wlz heeft.

De achttiende verjaardag van Marie komt steeds dichterbij, maar er is nog geen plan over hoe haar zorg op een goede manier kan worden voortgezet. Betrokken organisaties zijn het erover eens dat zij niet zonder hulp bij haar ouders thuis kan wonen. De organisaties kijken echter naar elkaar voor een oplossing.

De gemeente geeft aan dat zij vanaf Maries achttiende verjaardag niet meer verantwoordelijk is, omdat zij nu een indicatie voor langdurige zorg heeft. De jeugdbeschermer zegt dat zij niet meer bij de zaak betrokken is, omdat Marie vanaf haar achttiende verjaardag niet meer onder haar toezicht staat. En het CIZ geeft aan dat Marie en haar ouders nog steeds bezwaar kunnen maken tegen de lage indicatie, maar dat de behandeling hiervan wel twee tot drie maanden duurt.

[10] Niet haar echte naam

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman vinden dat Marie niet de dupe mag worden van de harde knip tussen de financiering van zorg voor jeugdigen en voor volwassenen. Daarom vragen we aan het betrokken zorgkantoor om de zorg direct op te starten, en niet te wachten tot de financiering rond is. Dat kan achteraf worden geregeld. Het zorgkantoor pakt dit op en binnen een week ontvangt Marie de zorg die zij nodig heeft.

1.6.4.1. Onveilige situaties bij trapliften voor ouderen

Gemeenten moeten hun verantwoordelijkheid nemen voor de plaatsing van trapliften die mogelijk gevaarlijk zijn voor ouderen. In 2025 sprak de Nationale ombudsman de staatssecretaris van Langdurige en Maatschappelijke Zorg hierover twee keer aan. Hij deed de oproep om de veiligheid van ouderen met trapliften te verbeteren.

In de zomer van 2025 ontving de ombudsman een signaal van het tv-programma Meldpunt van omroep MAX over gevaarlijke situaties voor (vaak oudere) burgers na plaatsing van een traplift bij hen thuis. Er zou te weinig ruimte op de trap overblijven voor medebewoners. Ook werd bij plaatsing vaak de trapleuning weggehaald. Verder zouden gemeenten zich onvoldoende inzetten om alsnog tot een veilige oplossing te komen. Trapliften worden vaak geleverd en betaald vanuit de Wmo. Gemeenten besteden de plaatsing ervan uit aan private installateurs, maar blijven wel eindverantwoordelijk.

De ombudsman vroeg de staatssecretaris hoe zij de veiligheid van de gebruikers van deze trapliften ging verbeteren. De staatssecretaris liet weten dat het infoblad voor gemeenten van het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening niet duidelijk genoeg was, en dat er aan verduidelijking werd gewerkt.

De ombudsman vond dit antwoord niet voldoende en vroeg zich af of gemeenten überhaupt wel voldoende in de gaten hadden dat zij eindverantwoordelijk zijn voor het plaatsen van trapliften. Gemeenten moeten daarvan doordrongen zijn en de juiste regels volgen. De ombudsman riep de staatssecretaris op om gemeenten te wijzen op hun verantwoordelijkheid. De staatssecretaris heeft nog niet geantwoord.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Leverancier plaatst traplift aan de verkeerde kant, gemeente controleert niet
In de woning van mevrouw Plasman[11] zou een traplift worden geplaatst. Aan de muurzijde, want de apparatuur van de leverancier kon de stijging en helling aan de spilzijde niet aan. De adviseur van de leverancier tipte haar over een concurrent van wie de apparatuur dit wél kan. Mevrouw Plasman nam daarna contact op met de gemeente, in de hoop en overtuiging dat ze gemeenschapsgeld, energie en tijd kon besparen en direct de juiste installatie kon laten plaatsen. Mevrouw Plasman gaf aan dat ze zorgen had over leuningen die zouden worden verwijderd, over de vluchtroute en over de sterk verschoven klimlijn voor lopende trapgebruikers.

[11] Niet haar echte naam

Maar de gemeente maakte duidelijk nooit controles uit te voeren. «Als de trapliftleverancier een afspraak maakt voor plaatsing, voldoet deze situatie altijd aan de regelgeving», zo reageerde de beleidsafdeling toen de Wmo-medewerker deze zorgen intern aan de orde stelde. De Wmo-medewerker adviseerde mevrouw Plasman hierop om de installatie te laten plaatsvinden (waartegen zij bezwaar kon maken).

Na plaatsing bleken de zorgen van mevrouw Plasman terecht; de traplift voldeed niet. Zij nam opnieuw contact op met de gemeente en vroeg wanneer controle zou worden uitgevoerd. «Dat wordt nooit gedaan», was de reactie. Mevrouw Plasman is van mening dat de partijen niet van elkaar weten wat er is afgesproken: «De gemeente besteedt uit aan de partner, die vervolgens de vrijheid krijgt om dingen (niet) te doen. Bij het aan de bel trekken en bespreekbaar maken van situaties, stelt de gemeentemedewerker dat het niet zijn rol is.» Mevrouw Plasman, als aanvrager van de Wmo-voorziening, vindt dat het ook niet haar rol is, want zij is geen contractpartij.

1.6.4.2. Onbetrouwbare bezorging van overheidspost

De postbezorging wordt minder betrouwbaar. Dat leidt ertoe dat brieven van overheidsorganisaties als de Belastingdienst, het Openbaar Ministerie en gemeenten te laat of zelfs niet aankomen. Voor burgers kan dat schrijnende gevolgen hebben, zoals een dwangbevel ontvangen zonder ooit een aanmaning te hebben gekregen. Of niet kunnen stemmen omdat de stempas te laat of niet aankomt. Klachten hierover vonden geen of een gebrekkig gehoor bij overheidsorganisaties en postbezorger PostNL. De Nationale ombudsman roept de overheid op haar verantwoordelijkheid te nemen.

«De overheid blijft verantwoordelijk voor de postbezorging, ook wanneer ze dit door PostNL laat uitvoeren. Dus óf de overheid zorgt dat de post goed aankomt, óf de overheid helpt de burger die hierdoor in de knel komt. Zo simpel is het.»

Reinier van Zutphen

De Nationale ombudsman ontving in 2025 klachten over organisaties als het CJIB, het Openbaar Ministerie, de rechtspraak, de IND, het UWV, de SVB, de Belastingdienst en gemeenten. Brieven van deze instellingen kwamen te laat of zelfs nooit aan. Burgers klaagden niet alleen over de gebrekkige postbezorging zelf, maar ook over de manier waarop klachten daarover werden afgehandeld: overheidsorganisaties en PostNL namen in een aantal gevallen geen verantwoordelijkheid. Overigens bleken ook overheidsorganisaties zelf klachten te hebben over nalatigheid in de postbezorging.

De ombudsman constateerde schrijnende situaties. Zo ontving een burger direct een dwangbevel voor waterschapsbelasting, zonder ooit een aanmaning te hebben ontvangen. Haar klacht werd door het waterschap niet in behandeling genomen. De reden? «Niet-ontvangen post is geen gegronde reden voor een klacht.» Een andere burger ontving een belangrijke uitspraak van de rechtbank pas nadat de beroepstermijn al gedeeltelijk was verstreken. De rechtbank kon de burger bovendien geen informatie geven om te achterhalen waar het poststuk was gebleven.

Onbetrouwbare postbezorging is een breder probleem. Want ook vanuit overheidsorganisaties ontving de ombudsman hierover signalen. Zo werden bezwaarschriften niet binnen de wettelijke termijn ontvangen, en kregen duizenden kiezers hun stempas voor de Tweede Kamerverkiezingen te laat of helemaal niet.

De Nationale ombudsman heeft overheden opgeroepen hun verantwoordelijkheid te nemen en burgers niet op te zadelen met de gevolgen van gebrekkige postbezorging. Zo'n gevolg kan zijn dat de burger moet bewijzen dat hij geen post heeft ontvangen. In zijn brieven aan de minister van Economische Zaken (verantwoordelijk voor de postmarkt), de minister en staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, de staatssecretaris voor Rechtsbescherming en alle grote uitvoeringsorganisaties, pleit hij voor een soepele omgang met termijnen, en vraagt hij overheden om klachten over gebrekkige postbezorging beter te behandelen. De Nationale ombudsman verzocht de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) daarnaast schriftelijk om hier ook bij de uitvoeringsorganisaties op aan te sturen.

In reactie op vragen van Tweede Kamerleden over dit onderwerp antwoordde de minister van Economische Zaken (ook namens de minister van BZK) dat hij de problemen in de postmarkt én het belang van een goede bezorging van overheidspost erkent. De Nationale ombudsman heeft van de ministeries nog geen inhoudelijke reactie op zijn brieven ontvangen.

1.6.4.3. De rol van digitalisering in klachtbehandeling, beleid en media

De Nationale ombudsman vraagt geregeld op eigen initiatief aandacht voor structurele problemen bij de overheid. Een van die structurele vraagstukken is digitalisering. De overheid zet op grote schaal digitale technologie in om haar dienstverlening te verbeteren. In veel gevallen maakt dit de overheid eenvoudiger en efficiënter. Maar digitalisering kan er ook toe leiden dat burgers niet krijgen waar zij recht op hebben. Denk aan problemen met online formulieren, gebrekkige motivatie bij geautomatiseerde beslissingen, discriminatie als gevolg van de inzet van kunstmatige intelligentie of onvoldoende bescherming tegen schadelijke online content.

De ombudsman wil hier meer grip op krijgen, en onderzoekt daarom binnen de eigen organisatie welke rol digitalisering speelt in de klachten en hoe klachtbehandelaars hiermee kunnen omgaan. Buiten de organisatie wordt in kaart gebracht welke thema's spelen op het vlak van digitalisering in beleid en media, en hoe andere organisaties hiermee aan de slag zijn. Ook kijken we hoe de Nationale ombudsman hierop vanuit zijn missie, visie en mandaat kan inspelen.

1.6.4.4. Meer aandacht voor Q-koortspatiënten

De Nationale ombudsman vroeg al in 2012, 2017 en 2024 aandacht voor de situatie van Q-koortspatiënten. Een van zijn aanbevelingen was dat de overheid vanwege haar bijzondere verantwoordelijkheid excuses zou moeten maken aan deze groep patiënten.

«Sorry zeggen is ook erkennen dat mensen dit is overkomen en dat er nu een verantwoordelijkheid bij de overheid ligt om ervoor te zorgen dat er iets gedaan wordt aan het leed dat mensen nu nog ervaren.»

Reinier van Zutphen

Verder benadrukte de ombudsman het belang van een gespecialiseerd expertisecentrum voor Q-koortspatiënten in de regio. De overheid bleef er echter bij dat zij tijdens de Q-koortsepidemie (2007–2010) niet onrechtmatig heeft gehandeld. Ook in 2025 bleven excuses uit. Wel kwam er meer aandacht voor Q-koortspatiënten. In antwoord op de oproep van de ombudsman om naast de patiënt te gaan staan en te zoeken naar de best mogelijke oplossingen, stelde de minister van VWS in 2025 een Q-koortsambassadeur aan. Deze kreeg de opdracht om binnen een jaar te zorgen dat iedere Q-koortspatiënt zich gehoord voelt en merkt dat er aan zijn of haar problematiek wordt gewerkt. Dit alles om de kwaliteit van leven voor deze mensen te verbeteren.

Verder stelde nazorgorganisatie Q-support de Handreiking postinfectieuze aandoeningen op. Die heeft als doel de kennis over Q-koorts bij gemeenten verder te vergroten, en meer gelijkheid te krijgen in de manier waarop gemeenten ondersteuning aan Q-koortspatiënten geven.

Op 4 september 2025 nam de Nationale ombudsman deel aan een symposium over Q-koorts in het Provinciehuis in Noord-Brabant. Hier werd de Q-koortsambassadeur voorgesteld en werd de handreiking aan gemeenten gepresenteerd. De ombudsman vroeg de overheid nogmaals aandacht voor zijn aanbevelingen. Daarbij riep hij de nieuwe minister van VWS op om alsnog excuses te maken.

Op 16 oktober 2025 bezochten medewerkers van de Nationale ombudsman het ministerie van VWS om verder te praten over de opvolging van de aanbevelingen. Dit leidde niet tot excuses, maar snel daarna, op 5 november, bracht de minister van VWS als eerste minister ooit een bezoek aan Q-koortspatiënten in Noord-Brabant. Hij luisterde daar naar hun verhalen en ervaringen.

Ook de ombudsman keerde terug naar Noord-Brabant, dit keer voor een bestuurdersbijeenkomst op 22 oktober 2025. Deze bijeenkomst was de afsluiting van zijn provincietour in Brabant eerder dat jaar, waarbij hij in meerdere gemeenten aandacht vroeg voor het lot van de Q-koortspatiënten. Tijdens de bestuurdersbijeenkomst herhaalde hij deze boodschap.

Intussen stelden de provincie Noord-Brabant en Brabantse gemeenten zélf geld beschikbaar voor het oprichten van een behandelcentrum voor Q-koorts en post-covid in de eigen regio. Het behandelcentrum gaat zich vooral richten op symptoombestrijding en verbetering van de kwaliteit van leven.

De ombudsman deed ook de aanbeveling om te zorgen voor een blijvend aanspreekpunt voor patiënten. Maar het ministerie van VWS informeerde de Tweede Kamer op 28 november 2025 over de aankomende afbouw van een groot deel van de taken van de door VWS gesubsidieerde nazorgorganisatie Q-support. De inzet van deze organisatie was dat patiënten de benodigde ondersteuning zouden gaan ontvangen binnen de reguliere structuren van het zorg- en welzijnsdomein. Het ministerie gaf aan dat

daar hard aan wordt gewerkt. De minister verwees daarbij ook naar de acties van het ministerie van SZW om de kennis over Q-koorts en andere «moeilijk objectiveerbare aandoeningen» bij UWV-verzekeringsartsen te vergroten. Vandaar dat vanaf 2027 de activiteiten van Q-support vooral betrekking zullen hebben op scholing van zorg- en welzijnsprofessionals en het informeren van patiënten.

De Nationale ombudsman blijft ook in 2026 volgen hoe de omgang van de overheid met Q-koortspatiënten zich ontwikkelt.

1.6.4.5. Volledig digitale tolheffing kan negatief uitwerken voor burgers

Sinds de opening van de Blankenburgtunnel in de A24 tussen Rotterdam en Vlaardingen betalen weggebruikers tol voor gebruik van deze tunnel. De tol bedraagt € 1,51 per rit. De inning verloopt volledig digitaal. Het systeem heet e-tol. Gebruikers van de tunnel kunnen een abonnement afsluiten, of binnen 72 uur na hun rit online met iDeal of creditcard betalen.

In het eerste jaar na opening in december 2024 werd er bij niet tijdige betaling gratis een fysieke betalingsherinnering verstuurd. Sinds december 2025 wordt er € 9 aan herinneringskosten in rekening gebracht. Reageert de weggebruiker ook niet op tijd op deze herinnering, dan volgt een boete van € 35. Sinds de invoering van de kosten voor een betalingsherinnering ziet de Nationale ombudsman het aantal klachten over de tolheffing stijgen.

In een gesprek met de commissie Digitale Zaken van de Eerste Kamer noemde de Nationale ombudsman e-tol als een voorbeeld van hoe digitalisering soms negatief voor burgers kan uitwerken. Niet iedereen kan immers overweg met digitale systemen en niet iedereen heeft toegang tot internetbankieren. Digitalisering kan daarom tot uitsluiting leiden: toegang tot deze voorziening wordt voor sommige burgers beperkt.

Ook kan volgens de ombudsman de vraag worden gesteld of de manier van tolheffing in overeenstemming is met de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Die vereist namelijk dat er voor burgers altijd een papieren weg open blijft, tenzij wettelijk anders vastgelegd. Ook stelt de Awb dat schulden aan de overheid via een bankoverschrijving plaatsvinden. Dat is hier niet het geval.

De Nationale ombudsman uitte verder in de media zorgen over de verhouding tussen het tolbedrag van € 1.51 en de aanmaningkosten en boetes. Daarnaast hadden medewerkers van de Nationale ombudsman contact met de RDW en het ministerie van IenW en gaven zij input voor de invoeringstoets van de e-tol. De Nationale ombudsman blijft de ontwikkelingen in 2026 volgen.

1.6.5. Leefbaarheid

Veranderingen in de omgeving waar burgers wonen, werken en leven, hebben impact op hun dagelijks leven. Vaak speelt de overheid een grote rol in de verandering van die omgeving. Daarom vindt de Nationale ombudsman het belangrijk dat de overheid het belang van burgers vooropstelt. Wat mag de burger van de overheid verwachten bij een verandering in de omgeving?

En wat doet de overheid als het niet goed gaat? De Nationale ombudsman hield zich dit jaar bezig met de gevolgen van de gaswinning in Groningen en Noord-Drenthe en ging met de waterschappen in gesprek over een behoorlijke schadeafhandeling bij dijkversterkingsprojecten. We keken naar de schadeafhandeling voor bewoners rondom het kanaal Almelo-De Haandrik en naar de invoering van de nieuwe Omgevingswet. De ombudsman luidde daarnaast de noodklok over de gezondheid van omwonenden van de vuilstort bij Lagun op Bonaire.

1.6.5.1. Gevolgen van gaswinning in Groningen en Noord-Drenthe

Inwoners van Groningen en Noord-Drenthe die zijn getroffen door de gevolgen van de gaswinning in het gebied kunnen bij de Nationale ombudsman terecht als zij problemen hebben met de afhandeling van hun schademelding of de versterking van hun huis. Het is belangrijk dat ze daarvoor zo veel mogelijk en laagdrempelig in hun eigen omgeving terecht kunnen, liefst bij mensen die ze kennen en vertrouwen.

De ombudsman vindt het daarom belangrijk om in het gebied goed zichtbaar te zijn. Medewerkers van de Nationale ombudsman werken vanuit een eigen kantoor in Groningen voor bewoners van het aardbevingsgebied, en dragen bij aan bewonersoverleggen en informatiemarkten die in het aardbevingsgebied worden gehouden. Ook hebben ze contact met dorpsoverleggen en klankbordgroepen. Dit helpt om te bepalen hoe de Nationale ombudsman zich het best voor de inwoners kan inzetten.

In 2025 ontving de Nationale ombudsman 98 verzoeken van bewoners in het aardbevingsgebied over schade-afhandeling en versterking. Van deze verzoeken gingen er 51 over het handelen of nalaten van handelen van de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) en 40 over het handelen of nalaten van handelen door het Insituut Mijnbouwschade (IMG).

De ombudsman en zijn medewerkers bezochten het gebied in 2025 en bespraken de problemen met bewoners en met organisaties die werken voor door aardbevingen getroffen bewoners en ondernemers. Ze lieten zich informeren door inwonersondersteuners, consulenten en aardbevingscoaches van verschillende gemeenten. Ze maakten kennis met het Ondersteunend Bureau Gaswinning (OBG), dat de provincies en de gemeenten in het gebied ondersteunt in het overleg met het Rijk. Verder werd gesproken met inwoners, wetenschappers en belangenbehartigers. In Noord-Drenthe sprak de Nationale ombudsman met bewoners van het dorp Ekehaar over hun ervaringen met schadeafhandeling door de Commissie Mijnbouwschade.

Medewerkers spraken ook met klankbordgroepen van bewoners voor de dorpenaanpak in de Groninger dorpen Wirdum, Leersum, Garrelsweer en Zeerijp (gemeente Eemsdelta). De medewerkers willen signalen zo op tijd herkennen en onder de aandacht brengen bij de (eind-)verantwoordelijke voor de uitvoering. In juni 2025 is de dorpenaanpak geëvalueerd in opdracht van de «stuurgroep dorpenaanpak» (gemeente Eemsdelta, NCG en ministerie van BZK). De Nationale ombudsman herkent zich in de conclusies van de evaluatie. In 2026 houdt de ombudsman dit in de gaten om te kijken of de geleerde lessen en de aanbevelingen uit de evaluatie tot (blijvende) verbetering binnen de dorpenaanpak en de bredere versterkingsoperatie leiden.

1.6.5.2. Nieuwe adviezen voor het kanaal Almelo-de Haandrik

De schadeafhandeling in het gebied rond het kanaal Almelo-De Haandrik is nog steeds voor verbetering vatbaar. Dat constateerde de Nationale ombudsman na bezoeken aan het gebied. Hij schreef hierover opnieuw een brief aan de betrokken gedeputeerde. Daarin adviseert hij onder meer excuses aan te bieden aan de inwoners van het schadegebied, maar ook om richtlijnen op te stellen om bij (vermoedens van) nieuwe schade proactief te kunnen optreden.

De Nationale ombudsman volgt sinds februari 2023 de schadeafhandeling nabij het kanaal Almelo-De Haandrik in Overijssel, naar aanleiding van klachten die hij hierover in de maanden daarvoor ontving. In het kanaalgebied zijn ruim 400 woningen beschadigd, nadat in opdracht van de provincie Overijssel werkzaamheden aan het kanaal zijn uitgevoerd. De ombudsman sprak regelmatig met bewoners, hun vertegenwoordigers en de provincie Overijssel, die verantwoordelijk is voor de schadeafhandeling.

In mei 2025 bracht de ombudsman meerdere huisbezoeken aan bewoners. Een aantal bewoners deed ook hun verhaal in een groepsgesprek met de ombudsman. Verder sprak de ombudsman met de provincie, bewonersvertegenwoordigers en met het bestuurlijke kopstuk dat is aangesteld om de afhandeling van schade vlot te trekken. In september 2025 stuurde de ombudsman opnieuw een brief aan de gedeputeerde die verantwoordelijk is voor de schadeafhandeling. Daarin gaven we zeven adviezen, gericht op het verbeteren van de schadeafhandeling, het wegnemen van zorgen van bewoners en het herstel van de relatie tussen bewoners en provincie.

De provincie gaat in de toekomst nieuwe werkzaamheden verrichten aan het kanaal. De Nationale ombudsman adviseerde daarom ook om richtlijnen op te stellen om bij (vermoedens van) nieuwe schade proactief te kunnen optreden. Daarnaast adviseerden we de provincie om excuses te maken aan alle inwoners van het schadegebied, en daarover in overleg te gaan met (vertegenwoordigers van) bewoners.

In december 2025 volgde een reactie van Gedeputeerde Staten (GS) van Overijssel. Daarin geven GS aan de adviezen van de Nationale ombudsman ter harte te nemen. De provincie zal onder meer in gesprek gaan met bewoners over het aanbieden van een passend excuus.

1.6.5.3. Risico's voor gezondheid en milieu door vuilstort op Bonaire

De leefbaarheid van de omwonenden en medewerkers van afvalverwerker Selibon bij de vuilstort bij Lagun op Bonaire is nog steeds in het geding. Dat constateerde de Nationale ombudsman tijdens zijn bezoek op 11 september 2025 aan het gebied. De rook, stank en voortdurende onzekerheid drukken zwaar op de betrokkenen. De risico's voor gezondheid en milieu zijn onaanvaardbaar. Het is genoeg geweest: er moet echt een einde komen aan deze praktijk. Het kan en mag niet zo zijn dat wat in Europees Nederland ondenkbaar is, in Caribisch Nederland wel gebeurt.

Een uitgebreid verslag van de situatie en de Kamerbrief die we hierover schreven staat in paragraaf 1.7 over Caribisch Nederland.

1.6.5.4. Schadeafhandeling bij dijkversterkingsprojecten

In 2025 ging de Nationale ombudsman met de waterschappen in gesprek over twee vragen. De eerste vraag: hoe kan en moet schade als gevolg van dijkversterkingsprojecten behoorlijk worden afgehandeld? De tweede vraag: hoe zijn discussies over schadeafhandeling met burgers te voorkomen?

De Nederlandse waterschappen zijn medeverantwoordelijk voor de uitvoering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma, waarvoor veel dijken moeten worden versterkt. De Nationale ombudsman weet uit zijn klachtenpraktijk dat zulke grootschalige en complexe werkzaamheden in de praktijk soms tot grote schade leiden, ondanks goede voorbereidingen. Wanneer schade niet kan worden voorkomen, is het belangrijk om deze goed en netjes af te handelen.

De ombudsman organiseerde in 2025 twee workshops met medewerkers van waterschappen, waarin de huidige en gewenste schadeafhandeling aan bod kwam. Ook spraken we met bestuurders van de Unie van Waterschappen en van verschillende waterschappen over hun visie op schadeafhandeling.

De waterschappen lichtten uitgebreid toe wat ze al doen om schade te voorkomen. Zij gaven ook aan dat ze graag leren van elkaar en van de Nationale ombudsman. Ook hebben ze behoefte aan handvatten voor hoe ze kunnen omgaan met de lastige dilemma's die ze soms in de praktijk tegenkomen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om woningen op en naast dijken, een samenloop van werkzaamheden in opdracht van verschillende overheden of een samenloop van verschillende opgaven in één gebied.

De Nationale ombudsman constateerde op basis van de gesprekken dat waterschappen al veel doen om schade te voorkomen, dat ze een open houding hebben en bereid zijn van elkaar en anderen te leren. Ook bleek dat waterschappen behoefte hebben aan gedeelde uitgangspunten en principes, die houvast kunnen geven bij schadeafhandeling in de toekomst.

De ombudsman besloot het project voort te zetten, met als doel om in 2026 in samenspraak met de waterschappen tot een product te komen waarin deze uitgangspunten en principes worden vastgelegd.

1.6.5.5. De Omgevingswet

De Nationale ombudsman volgt sinds de invoering ervan op 1 januari 2024 de ontwikkelingen rond de Omgevingswet. In 2025 leverde monitoring van die ontwikkelingen een aantal knelpunten op. Deze punten zijn al goed in beeld bij de verantwoordelijke partijen, die daar ook al werk van maken. De ombudsman zag daarom geen aanleiding om met een publicatie aandacht voor de knelpunten te vragen.

Om een beter beeld te krijgen van de werking van de Omgevingswet in de praktijk, en dan vooral het effect ervan op burgers, analyseerden we ons eigen klachtenbestand en verdiepten we ons in verschillende monitorings- en evaluatierapporten, zoals die van de Evaluatiecommissie Omgevingswet, de VNG en het ministerie van BZK. Ook spraken we met verschillende experts en professionals die zich bezighouden met (gevolgen van) de Omgevingswet, zoals de regeringscommissaris

Omgevingswet, Vereniging Eigen Huis en Omgevingsdienst NL. Tot slot woonde de ombudsman een gebruikerssessie bij van gebruikers van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).

De ombudsman ziet dat een aantal knelpunten die hij signaleert ook in rapporten worden beschreven. Daar maken we uit op dat deze knelpunten goed in beeld zijn bij de partijen die ermee aan de slag moeten (vooral de ministeries van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en van Infrastructuur en Waterstaat) en dat er aan verbetering wordt gewerkt. Het gaat daarbij onder meer om de gebruiksvriendelijkheid van het DSO en de verzwaring van de toezicht- en handhavingstaak van Omgevingsdiensten.

De ombudsman zag in 2025 geen aanleiding om met een publicatie aandacht te vragen voor knelpunten. Daar komt bij dat er in 2025 niet meer klachten over de Omgevingswet waren dan in het jaar ervoor. We nemen ons voor om de Omgevingswet ook in 2026 te volgen, op een manier die vergelijkbaar is met 2025. De monitoring in 2025 droeg vooral bij aan inzicht in de achtergrond van klachten en signalen. Klachten die in 2026 binnenkomen, kunnen we zo makkelijker duiden en op een passende manier afhandelen.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Gemeente maakt verwachting over ligplaats niet waar
Een man woont in een plaats met een haven. Hij hoort over de bouw van een nieuwbouwwijk bij die haven, waar dan ook de mogelijkheid komt voor ligplaatsen voor boten, dicht bij de woningen. Hij wil graag een woning met ligplaats vlakbij. Voordat hij de woning koopt, doet hij navraag bij de gemeente over het verkrijgen van de ligplaats. Op basis van de mondelinge en schriftelijke reactie én het op dat moment gehanteerde beleid gaat de man ervan uit dat hij een ligplaats toegezegd heeft gekregen bij zijn nieuwe woning. Hij koopt de woning.

Maanden later is hij op een bijeenkomst waar de gemeente aankondigt de verdeling van ligplaatsen anders te gaan doen voor het deel van de nieuwbouwwijk waar de man een huis heeft gekocht, namelijk met een lotingssysteem. Hij reageert meteen door aan te geven dat hij daar niet aan mee hoeft te doen, omdat hij al een ligplaats toegezegd heeft gekregen. De gemeente geeft echter aan dat daarvan geen sprake is.

Dit leidt tot een gesprek en later een klacht bij de gemeente, maar de gemeente blijft bij haar standpunt dat aan de man geen ligplaats is toegekend.

De man dient vervolgens een klacht in bij de Nationale ombudsman, die onderzoek doet naar de klacht van de man over de vermeende toezegging en het intrekken daarvan.

De ombudsman concludeert dat de klacht van de man gegrond is. De gemeente heeft door haar uitingen, in combinatie met het eerder geldende beleid, de gerechtvaardigde verwachting gewekt dat de man met voorrang aanmerking kwam voor een ligplaats. Daarom beveelt de ombudsman de gemeente aan om te zoeken naar een passende oplossing die recht doet aan de gewekte verwachting rondom de toewijzing van een ligplaats.

1.7. Caribisch Nederland

De drie bijzondere gemeenten, Bonaire, Sint-Eustatius en Saba (samen Caribisch Nederland), behoren ook tot het werkgebied van de Nationale ombudsman. Bewoners van deze gemeenten kunnen bij ons terecht als zij klachten hebben over de overheid. Hieronder valt ook het lokaal bestuur: de openbare lichamen. Burgers die hierover een klacht willen indienen, hebben een bijzondere positie, omdat zij – anders dan in Europees Nederland – direct bij de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman terechtkunnen. Zij hoeven niet eerst een klacht in te dienen bij het openbaar lichaam zelf. Onze medewerkers bezoeken de eilanden twee tot drie keer per jaar. Daar houden zij spreekuren, waarin burgers hun klachten ook mondeling kunnen indienen. De klachten gingen het afgelopen jaar onder meer over het uitblijven van een reactie door de overheid bij aanvragen van erfpacht, bouwvergunningen en omzetting van huurgrond. En over het uitblijven van een reactie bij klachten in het algemeen, afvalproblemen, illegale afgraving van gesteente (diabaas), de politie en de zorg op de eilanden. De ombudsman deed onderzoek naar negen langlopende klachten over de directie Ruimte en Ontwikkeling van het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB). Daaruit volgde het rapport «Doorbreek de stilte!». Daarin roept de ombudsman het OLB op de dienstverlening aan de inwoners aanzienlijk te verbeteren.

Cijfers Caribisch Nederland
Van de 23.001 vragen en klachten die de Nationale ombudsman in 2025 ontving, kwamen er 139 (247 in 2024) uit Bonaire, Sint-Eustatius en Saba. Een oorzaak van deze afname is dat de Nationale ombudsman in 2025 minder spreekuren heeft gehouden. Twee onderzoeken zijn afgerond met de rapporten «Doorbreek de stilte!» en «Het Openbaar Lichaam Bonaire schoot tekort na melding illegale afgraving met diabaas». Van de 139 binnengekomen verzoeken gingen er 49 (76 in 2024) over het OLB. Er kwamen vijf verzoeken binnen over het Openbaar Lichaam Sint-Eustatius (zes in 2024). Over het Openbaar Lichaam Saba ontvingen we twee verzoeken (vijf in 2024). Verder gingen zeven verzoeken over het Korps Politie Caribisch Nederland (KPCN). Ook kregen we 21 klachten over Zorg en Jeugd Caribisch Nederland (ZJCN) op de eilanden.

De andere verzoeken gingen over ministeries of zelfstandige bestuursorganen (zbo's), of over organisaties die buiten de bevoegdheid van de Nationale ombudsman vallen. De ombudsman onderzocht negen langlopende klachten over de directie Ruimte en Ontwikkeling van het OLB – deze klachten gingen allemaal over onduidelijkheid over hoe een aanvraag of verzoek wordt behandeld. Zeven inwoners deden bij het OLB een aanvraag voor een stuk grond, in erfpacht of huurgrond, voor bewoning of commerciële doeleinden. Twee inwoners dienden een verzoek in dat ging over (slecht) onderhoud aan de openbare weg naar hun woning of perceel.

Klachtbehandeling en dienstverlening door het OLB
De inwoners kregen van het OLB geen duidelijke informatie over hoe hun aanvraag of verzoek wordt behandeld. Hierdoor zitten zij al lange tijd in onzekerheid. Dit heeft veel impact op hun leven en hun plannen voor de toekomst. De ombudsman wil dat duidelijk wordt wat de inwoners van het OLB kunnen verwachten. Ook wil de ombudsman dat de dienstverlening van het OLB verder verbetert, zodat andere inwoners niet tegen dezelfde problemen aanlopen.

Op basis van het verrichte onderzoek vindt de ombudsman de klachten terecht. De inwoners zijn niet goed geïnformeerd en op de hoogte gehouden over de behandeling van hun aanvraag of verzoek. Wanneer de inwoners zelf contact opnamen met het OLB, kregen zij ook geen duidelijkheid. De reacties vanuit het OLB waren wisselend. In sommige gevallen kwam er geen of niet op tijd een reactie. Maar ook gaf het OLB onvolledige, onjuiste of tegenstrijdige informatie. Wanneer inwoners een klacht indienden bij het OLB (via de ombudsman), leidde dit niet tot een oplossing en/of duidelijkheid.

Doordat de inwoners lang moeten wachten op de behandeling van hun aanvraag of verzoek en maar geen duidelijkheid krijgen over wat zij kunnen verwachten van het OLB, voelen de inwoners zich niet serieus genomen. Het vertrouwen in het OLB neemt daardoor af.

De ombudsman heeft begrip voor de lastige omstandigheden, zoals personeelstekorten en een snelgroeiende bevolking, die de uitvoeringstaken van het OLB moeilijk maken. Maar de ombudsman vindt niet dat deze omstandigheden het gebrek aan goede informatieverstrekking en voortvarendheid rechtvaardigen. We verwachten van de overheid, en dus ook van het OLB, dat zij haar zaken op orde heeft en de burger centraal stelt.

Concreet betekent dit dat het OLB een aanvraag, verzoek of klacht zo snel en slagvaardig als mogelijk behandelt. Dat het burgers actief informeert over hoe en binnen welke termijn afhandeling zal plaatsvinden. En dat burgers een ontvangstbevestiging krijgen met informatie over de behandelduur en de behandelende afdeling en/of medewerker. Wordt een termijn niet gehaald, dan moet het OLB een tussenbericht sturen met uitleg over de vertraging en een nieuwe termijn geven waarbinnen een besluit wordt genomen of een reactie wordt gegeven. Verder moet het OLB zorgen voor een goede registratie en voortgangsbewaking van alle aanvragen, verzoeken en klachten.

Leefomstandigheden migranten zonder verblijfsvergunning op Bonaire
In een brief van 16 december 2025 wijst de Nationale ombudsman op de slechte leefomstandigheden van migranten zonder verblijfsvergunning op Bonaire. De ombudsman deed onderzoek op Bonaire nadat eerder de ombudsman van Curaçao en Amnesty International hun zorgen hadden geuit over de leefomstandigheden van migranten zonder verblijfsvergunning op Curaçao.

Om de situatie van deze groep migranten op Bonaire in kaart te brengen, brachten medewerkers van de ombudsman meerdere bezoeken aan het eiland. Hier kwam het volgende beeld naar voren: Bonaire is een klein eiland met een grote vraag naar werknemers in met name de bouw, techniek en horeca. De Bonairianen kunnen aan die vraag onvoldoende voldoen. Migranten, waaronder migranten zonder verblijfsvergunning, zijn daarom een welkome aanvulling op de plaatselijke arbeidsmarkt.

Omdat deze groep mensen vaak volledig afhankelijk is van de werkgever, komt arbeidsuitbuiting (lange werktijden, niet of niet alles uitbetaald krijgen, laag uurloon) helaas voor. Voor huisvesting worden vaak veel te hoge huren gevraagd. Laagdrempelige en begrijpelijke informatie over rechten en plichten is er niet. Medische zorg is voor deze groep migranten ook moeilijk toegankelijk. De noodzakelijke zorg wordt wel geleverd,

alleen kan deze vaak niet worden betaald. Deze situatie duurt maar voort zonder dat daar verbetering in komt.

Het beleid voor de komende jaren richt zich vooral op het voorkomen van illegaal verblijf, maar er is geen duidelijke visie op hoe om te gaan met de migranten zonder verblijfsvergunning die al werken en leven op Bonaire. In de beleidsinzet ziet de Nationale ombudsman niet terug wat de overheid tegen misstanden gaat doen en hoe de positie en leefomstandigheden van deze mensen kunnen worden verbeterd.

Hij doet daarom de volgende oproep aan de minister van BZK:
- Zorg dat mensen zonder legale status, die nu op Bonaire verblijven en die arbeid leveren die niet door eilandbewoners kan worden geleverd, de kans krijgen hun verblijf op Bonaire te legaliseren.
- Breng de beleidsinzet in balans. Zet naast het voorkomen en bestrijden van illegaal verblijf ook in op het beschermen van en hulp bieden aan mensen die leven onder mensonwaardige omstandigheden.

De minister heeft nog niet gereageerd op de oproep van de ombudsman.

Genoeg geweest: er moet nu een einde komen aan de vuilstort bij de landfill op Bonaire
Tijdens zijn bezoek op 11 september 2025 aan de vuilstort bij Lagun op Bonaire (hierna: de landfill) sprak de Nationale ombudsman met omwonenden en de directie van afvalverwerker Selibon. De rook, de stank en de voortdurende onzekerheid drukken zwaar op omwonenden en de medewerkers van Selibon die op de landfill werken. In september 2025 schreef de ombudsman een brief aan de vaste Kamercommissie Koninkrijksrelaties om de ernst van de situatie te onderstrepen en deze opnieuw onderwerp van gesprek in de Kamer te maken. In het daaropvolgende Kamerdebat dienden de Kamerleden Bruyning en White een motie in waarin de Nationale ombudsman werd aangehaald. In deze motie vroegen ze de regering om in overleg met het eilandbestuur zo snel mogelijk de landfill te sluiten en te zorgen dat er een hersteloperatie komt. De motie werd aangenomen.

«Het kan en mag niet zo zijn dat wat in Europees Nederland ondenkbaar is, in Caribisch Nederland wel gebeurt.»
De landfill is nog altijd zonder vergunning in gebruik. Er zijn regelmatig branden en er zijn schadelijke stoffen gevonden in lucht, bodem en zee. De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) noemt de situatie urgent en zorgwekkend; het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en Wageningen University bevestigen de risico's voor gezondheid en milieu. Toch wordt er nog steeds afval gestort. Ondertussen ervaren gezinnen gezondheidsproblemen, ouders geven aan dat hun kinderen niet buiten kunnen spelen, ze maken extra kosten om veilig binnen te blijven en er is geen toekomstperspectief. De stress en onzekerheid grijpen diep in op het gezinsleven. Het is genoeg geweest: er moet nu een einde komen aan deze praktijk. Het kan en mag niet zo zijn dat wat in Europees Nederland ondenkbaar is, in Caribisch Nederland wel gebeurt.

De ombudsman heeft klachten ontvangen die duidelijk maken dat burgers zich niet gehoord voelen, nadat zij al jaren in deze omstandigheden leven of hebben geleefd. De situatie is zo ernstig dat de overheid onmiddellijk moet handelen. Het is tijd dat de overheid luistert naar burgers die willen weten hoe het met hun gezondheid gesteld is.

De situatie wordt verder verslechterd doordat het niet goed gaat met afvalverwerker Selibon. Het bedrijf heeft niet het materieel en de middelen om zijn publieke taak op een verantwoorde manier uit te voeren. Als Selibon moet stoppen, levert dat een risico op voor de gezondheid van alle bewoners van Bonaire.

Naast het onmiddellijk staken van de vuilstort is een hersteloperatie nodig. Gericht op wat omwonenden van de landfill nu nodig hebben: erkenning van hun zorgen, zicht op gezondheid en een leefomgeving waarin zij hun kinderen veilig kunnen laten opgroeien. Er moet hierbij ook aandacht zijn voor voormalige omwonenden. Ons onderzoek «Herstel bieden: een vak apart» geeft handvatten voor een behoorlijke hersteloperatie.

Dit onderwerp heeft de blijvende aandacht van de ombudsman. Als dat nodig is, zal hij opnieuw en aanhoudend oproepen tot een oplossing voor deze pijnlijke situatie.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Openbaar Lichaam Bonaire schiet tekort na melding illegale afgraving met diabaas
Een inwoner van Bonaire ervaart overlast van het illegaal afgraven van grond met diabaas rond haar huis. Diabaas is een grondstof die nodig is om wegen aan te leggen en huizen te bouwen. Jarenlang was er geen beleid voor het winnen van diabaas. Door het afgraven van deze grondstof ontstaan diepe gaten in de grond, waarin daarna illegaal afval wordt gegooid. De inwoner deed melding van de overlast bij de directie Toezicht en Handhaving (T&H) van het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB). Ze klaagde vervolgens bij de Nationale ombudsman over de manier waarop het OLB met haar was omgegaan. T&H had haar namelijk laten weten niets te kunnen doen tegen de illegale vuilstort zolang er geen beleid was vastgesteld. De ombudsman bezocht, samen met de eilandsecretaris, de locatie waar mevrouw over klaagde op 10 september 2025. Hij schrok van wat hij daar zag: overal afval en grofvuil. In zijn rapport van 16 december 2025 concludeerde hij dat het handelen van T&H niet behoorlijk was. De directie van het OLB nam niet het initiatief om, in samenwerking met andere directies, of het Bestuurscollege van het OLB, te onderzoeken wat mogelijk was in deze situatie. Verder vindt de ombudsman het niet behoorlijk dat T&H het verzoek om schadevergoeding van deze burger afdoet als een privaatrechtelijke kwestie, waarvoor zij niet bij T&H moet zijn. De ombudsman deed daarom de aanbeveling aan het OLB om met een concreet voorstel te komen om het verzoek om schadevergoeding goed af te handelen.

1.8. Internationale activiteiten

De Nationale ombudsman is ook internationaal actief. Hij verzamelt en deelt kennis en ervaring met collega-ombudsmannen in Europa, maar ook daarbuiten. Dit brengt verdieping aan in het dagelijkse werk van de ombudsman, waar ook de Nederlandse burger van profiteert. In 2025 pleitte de ombudsman onder meer voor een krachtiger gebruik van de internationaal erkende standaarden voor het ombudswerk. Hij organiseerde een «poldershop» over de impact van het Europees Asiel- en

Migratiepact op het werk van Europese ombudsmannen. En versterkte de samenwerking met het Europese netwerk van mensenrechtenorganisaties.

Europese afdeling International Ombudsman Institute
De Nationale ombudsman is de Europese Regionale voorzitter van het International Ombudsman Institute (IOI). Deze organisatie is belangrijk voor ombudsinstellingen in de wereld en in Europa. Leden delen kennis en ervaring en de organisatie ondersteunt ombudsinstituten in moeilijke situaties. Voor de Europese ombudsmannen organiseerde de Nationale ombudsman in januari 2025 een training over aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag. De training werd gegeven door medewerkers van de Nationale ombudsman.

Sinds 2019 is er een lijst van standaarden voor ombudsinstituten. De Venetië Commissie heeft de regels vastgelegd en daarom heten deze standaarden de *Venice Principles*. Sinds 2019 is door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in drie resoluties verwezen naar deze standaarden. De *Venice Principles* zijn dus internationaal erkende standaarden. Maar ze zijn niet voor iedereen duidelijk en de Nationale ombudsman werkt daarom aan een samenwerking met de Venetië Commissie om uitleg te geven over deze standaarden. Deze uitleg kan overheden helpen om de regels voor hun ombudsorganisatie te verbeteren. Het geeft ombudsorganisaties ook de mogelijkheid aan hun overheid uit te leggen hoe met de organisatie moet worden omgegaan.

Samen in het Koninkrijk
In 2025 waren de ombudsmannen van Aruba, Curaçao, Nederland en Sint-Maarten bij elkaar in Den Haag. De ombudsmannen van het Koninkrijk spraken over hun werk en de uitdagingen die zij tegenkomen. In de afgelopen tien jaar spraken zij elk jaar met elkaar. Omdat de vier ombudsmannen het belangrijk vinden dat deze samenwerking in stand blijft, hebben zij hun samenwerking nu vastgelegd in een protocol dat in november 2025 in Den Haag werd ondertekend. Verder bespraken de ombudsmannen het oprichten en verder ontwikkelen van de Kinderombudsman in de Koninkrijkslanden, de vuilverwerking in het Caribisch deel van het Koninkrijk, toegang tot schoon drinkwater en de ervaringen van jongeren als zij willen gaan studeren in Europees Nederland.

Samenwerking met de Griekse, Indonesische en Servische ombudsman
De Nationale ombudsman zette ook dit jaar zijn samenwerking met de Griekse ombudsman voort. In november 2025 tijdens een bijeenkomst in Athene, mogelijk gemaakt door de Nederlandse ambassade, bespraken beide ombudsmannen de invoering van het Europees Asiel- en Migratiepact. Volgend jaar brengt een Griekse delegatie een bezoek aan Nederland in het kader van strategieontwikkeling.

In december was een delegatie van de ombudsman uit Indonesië op bezoek. De Indonesische organisatie draagt de naam «ombudsman» en er zijn negen ambtsdragers (commissioners). De ombudsman werkt al meer dan tien jaar met de Indonesiërs samen. Het gesprek ging vooral over het mandaat van de ombudsman: hoe gaat een organisatie er mee om als het mandaat wordt uitgebreid met aanvullende taken, zodat overheden aan (internationale) verplichtingen kunnen voldoen? Verder zijn afspraken gemaakt over de toekomstige samenwerking met een nieuwe groep ambtsdragers die in 2026 aantreedt.

Ten slotte was er een laatste bijeenkomst in de samenwerking met de Servische ombudsman. Het project is afgesloten met een conferentie in Belgrado. De afspraak is dat de beide ombudsorganisaties met elkaar blijven samenwerken, net zoals zij sinds de oprichting van de Servische organisatie hebben gedaan. Op de agenda voor 2026 staat de oprichting van een vraagbaak voor de Servische ombudsman en de Servische lokale ombudsorganisaties. Via deze vraagbaak kunnen Servische medewerkers met hun Nederlandse collega's kennis en ervaring uitwisselen.

Poldershop Europees Asiel- en Migratiepact
Het Europees Asiel- en Migratiepact (hierna: Migratiepact) dat in 2026 ingaat, bevat regels die in heel Europa gaan gelden. In zijn rol van *IOI European Regional president* organiseerde de ombudsman in februari 2025 een «poldershop» over de mogelijke gevolgen van dit pact en de rol van de ombudsorganisaties.

Meer hierover staat in *1.6.1.8 Onderzoek naar en poldershops over Europees Migratie- en Asielpact.*

Samenwerking in de Benelux
Op 22 en 23 september 2025 kwamen de ombudsmansinstellingen van de Benelux-landen in Brussel bijeen voor hun jaarlijkse bijeenkomst. Zij bespraken daar onder meer het recht van burgers om zich te mogen vergissen (droit à l'erreur). Het idee is dat burgers verbeteringen in formulieren kunnen aanbrengen, zonder dat dit meteen betekent dat zij fraude hebben gepleegd. Op de tweede dag van de bijeenkomst sloot een groep lokale ombudsmannen uit België en Nederland aan.

Deze groep keek naar problemen waar burgers tegenaan lopen als zij niet wonen en werken in hetzelfde land. Hoewel landsgrensoverschrijdende activiteiten passen in de samenwerking tussen de Benelux-landen en ook in de EU als recht gelden, veroorzaken ze vaak uitdagingen op het gebied van sociale zekerheid en pensioen. Burgers nemen dan vaak contact op met ombudsmansorganisaties voor hulp. Deze landsgrensoverschrijdende zorgen zijn niet uniek voor de Benelux, ze komen overal in de EU voor. Het is daarom nodig dat ombudsinstellingen in verschillende lidstaten samenwerken en deze uitdagingen aanpakken. In de komende jaren gaan de ombudsinstellingen van de Benelux dit samen doen.

Lokale ombudsmannen in Straatsburg
Op 12 en 13 maart 2025 brachten de Nationale ombudsman en lokale ombudsmannen een werkbezoek aan Straatsburg. Dit gebeurde op uitnodiging van de Permanent Vertegenwoordiger van Nederland bij de Raad van Europa. Doel van het bezoek was om meer te horen over de relatie tussen de Raad van Europa en lokale ombudsmannen in Nederland. De delegatie voerde gesprekken met Michael O'Flaherty, Mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa, Jolien Schukking, Nederlands rechter bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens en met het Congres van Lokale en Regionale Overheden van de Raad van Europa. Het bezoek leidde tot het voornemen om de samenwerking voort te zetten op de doorwerking van mensenrechten op lokaal niveau. Dit hangt vooral samen met de werkzaamheden van het Congres van Lokale en Regionale Overheden.

2. HET WERK VAN DE KINDEROMBUDSMAN

De Kinderombudsman zet zich in voor het naleven van kinderrechten in Europees en Caribisch Nederland. De Kinderombudsman werkt aan veel verschillende onderwerpen. Daarbij staan het welzijn en de ontwikkeling van het kind altijd centraal. Het Kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties is het uitgangspunt in ons werk.

«De naleving van kinderrechten is te vrijblijvend en onvoldoende consistent. Die tekortkomingen zien we in het welzijn van kinderen: onderzoek laat zien dat zij hun kwaliteit van leven de afgelopen jaren lager beoordelen. Dat is een zorgwekkend signaal over hoe wij als samenleving met kinderen omgaan. Investeren in de omstandigheden waarin zij opgroeien is daarom hard nodig.»

Margrite Kalverboer

2.1. Missie en visie van de Kinderombudsman

De Kinderombudsman zet zich in voor de rechten van kinderen in Europees en Caribisch Nederland. Wij geven gevraagd en ongevraagd advies over kinderrechten en we geven uitleg aan anderen. Mensen die contact met ons opnemen, helpen we verder. Als dat nodig is, doet de Kinderombudsman onderzoek.

We werken veel samen met kinderen en jongeren in ons werk. Zo laten we zien wat zij belangrijk vinden en hoe zij hun situatie ervaren. Ons doel is dat alle kinderrechten in Nederland altijd worden nageleefd. Deze rechten staan in internationale verdragen, zoals het Kinderrechtenverdrag. Dit betekent dat alle kinderen in Europees en Caribisch Nederland veilig moeten kunnen opgroeien, zonder geweld en in een omgeving die hen helpt zich te ontwikkelen. Bij alle beslissingen moet het belang van kinderen en jongeren voorop staan, en zij moeten gelijk worden behandeld. Hun mening telt.

De Kinderombudsman ziet dat er steeds meer aandacht is voor kinderrechten en dat het belang van kinderen vaker in beslissingen wordt meegenomen. Toch is er nog veel te doen. Daarom blijft de Kinderombudsman organisaties en overheden aansporen om het belang van kinderen centraal te zetten in wetten, beleid en besluiten. Kinderen hebben het recht om hierover mee te praten en er invloed op te hebben.

2.2. Werkwijze, cijfers en relaties met burger en overheid

Activiteiten uit eigen beweging

De Kinderombudsvrouw schreef negen signaalbrieven aan een minister of staatssecretaris om aandacht te vragen voor een kinderrechtenkwestie. Ook schreef zij twee brieven aan gemeenten. Daarnaast schreef de Kinderombudsvrouw drie brieven samen met de Nationale ombudsman. Verder gaf zij dertien lezingen en presentaties om aandacht te vragen voor de belangen van het kind. Eén van de lezingen was het uitspreken van de Rede van Fryslân. In deze rede ging de Kinderombudsvrouw specifiek in op de situatie van kinderen in Friesland, zowel op het vaste land als op de Waddeneilanden. De Kinderombudsvrouw gaf één advies op een wetsvoorstel. De Kinderombudsvrouw trok ook het land in. Naast twee

meerdaagse provincietours in Noord-Brabant en Drenthe legde zij nog zeven werkbezoeken af.

AB Rechtspraak Bestuursrecht
In 2025 stond de Kinderombudsman met negen samenvattingen van rapporten in het tijdschrift *AB Rechtspraak Bestuursrecht (AB)*. In *AB* staat de belangrijkste actuele bestuursrechtjurisprudentie. Een onderdeel hiervan zijn samenvattingen van de meest recente uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, de Centrale Raad van Beroep, het College van Beroep voor het bedrijfsleven en van de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman.

Ontvangen verzoeken
In 2025 ontving de Kinderombudsman 1.866 verzoeken. De meeste kwamen van ouders (1.250), professionals (115) en kinderen zelf (95). Er waren 54 verzoeken meer dan in 2024. De onderwerpen waarover mensen contact opnamen, zijn vergelijkbaar met eerdere jaren. De verzoeken gingen onder meer over onderwijs (554), jeugdhulp (539), gezag en omgang (191), armoede (106), vreemdelingenrecht (76) en politie en justitie (43).

Behandelde verzoeken
In 2025 heeft de Kinderombudsman 1.861 verzoeken behandeld. Het aantal behandelde verzoeken verschilt van het aantal ontvangen verzoeken, omdat behandeling niet altijd in hetzelfde kalenderjaar wordt afgerond. In 54 van de 1.861 behandelde verzoeken, vond een interventie plaats. Bij twaalf verzoeken werd een onderzoek geopend en afgesloten met een rapport. In 157 zaken heeft de Kinderombudsman de zaak afgesloten, omdat er een oplossing mogelijk was of omdat niet meer werd gereageerd. Naar aanleiding van twee verzoeken vond bemiddeling plaats. Bij 1.637 verzoeken werd informatie gegeven en/of werd de verzoeker doorverwezen.

2.3. Belangrijke onderwerpen in 2025

Kinderrechtentoets
De Kinderrechtentoets is een belangrijk aandachtspunt voor de Kinderombudsman. De Kinderrechtentoets geeft beleidsmakers handvatten om kinderrechten voorop te stellen bij het maken van wet- en regelgeving en beleid. Het doel van de Kinderrechtentoets is om de ontwikkeling en het welzijn van kinderen te waarborgen in alle voorstellen die over de belangen van kinderen gaan. Uiteindelijk willen we dat bij alle wet-regelgeving en beleid de beste besluiten voor kinderen worden genomen. We gaven bij verschillende ministeries en organisaties uitleg over de Kinderrechtentoets. Ook bekeek de Kinderombudsvrouw het nieuwe jeugdbeleid van een specifieke gemeente vanuit de verschillende onderdelen van de Kinderrechtentoets. Haar bevindingen schreef zij in een brief aan de gemeente. De Kinderombudsvrouw schreef hierover ook een brief voor een commissiedebat. In deze brief deed zij een oproep om te onderzoeken hoe de Kinderrechtentoets een plek in het beleidskompas kan krijgen.

Onderwijs
De Kinderombudsman besteedde ook aandacht aan verschillende knelpunten in het onderwijs. Zo schreef de Kinderombudsvrouw een brief voor het debat over passend onderwijs in de Tweede Kamer. De brief ging in op het nog altijd toenemende aantal thuiszitters. De Kinderombuds-

vrouw riep op om inclusief onderwijs sneller op te pakken. Ook wees ze opnieuw op de problemen in het leerlingenvervoer. Dat moet anders worden ingericht en als een vorm van zorg worden gezien. Daarnaast reageerde de Kinderombudsvrouw op verzoek van een gemeenteraadslid op een nieuwe verordening leerlingenvervoer van een gemeente. In deze reactie liet zij weten dat het kind in de verordening niet centraal staat. Volgens haar moet ook hier de Kinderrechtentoets worden toegepast.

Online kinderrechten
Het leven van een kind speelt zich steeds meer online af. Sterker nog, kinderen merken vaak bijna geen verschil meer tussen de online- en offlinewereld. Ook in de onlinewereld hebben kinderen met allerlei problemen te maken, zoals pesten, schadelijke content of ongelijke kansen. De Kinderombudsman vroeg aandacht voor kinderen die opgroeien in vlogfamilies en deed mee aan een uitzending van het programma Boos over dit onderwerp. Eerder gaf de Kinderombudsman ook al aandacht aan online kinderrechten in de publicatie «Als je het ons vraagt».

Huisvesting
De Kinderombudsman vindt dat kinderen niet gestraft moeten worden voor het gedrag van hun ouders. In zo'n geval kan de rechter beslissen dat er bepaalde voorwaarden gelden voor een ontruiming, zoals zorgen dat er goede opvang is. De rechter is hierbij wel afhankelijk van de informatie van andere organisaties. Het is niet zijn taak om contact te leggen met gemeenten en hulpverleningsorganisaties.

Bij de beantwoording van een prejudiciële vraag over de betekenis van artikel 3 lid 1 IVRK (belang van het kind) bij woningontruimingen, verwees de rechter in de eerste lijn naar het rapport «Als de overheid niet thuis geeft» van de Nationale ombudsman en Kinderombudsman. In dat rapport schreven we dat het belang van het kind in alle stappen van een uitzettingsproces voorop moet staan.

Op 28 november 2025 nam de Hoge Raad een belangrijke beslissing over een prejudiciële vraag over de betekenis van artikel 3 lid 1 IVRK (belang van het kind) bij woningontruimingen.

De Hoge Raad oordeelde dat het belang van het kind een «eerste overweging» moet zijn bij een ontruiming. Het belang van het kind moet dus altijd op de eerste plek komen. Dat betekent niet dat dit altijd de doorslag geeft. Zo telt bijvoorbeeld ook de taak van een verhuurder om te zorgen voor een veilige leefomgeving voor omwonenden mee.

Een belangrijk onderdeel van de uitspraak is de onderzoeksplicht van de rechter. Volgens de Hoge Raad moet de rechter onderzoeken of er in de te ontruimen woning kinderen wonen en wat hun belangen zijn. Hierbij mag van een woningcorporatie meer moeite worden verwacht bij het zorgen voor een vervangende woonplek dan van een particuliere verhuurder. De Hoge Raad vindt dakloosheid van kinderen «maatschappelijk onaanvaardbaar» en stelt dat niet de verhuurder, maar ouders en de overheid eerstverantwoordelijk zijn om te voorkomen dat kinderen hun thuis kwijtraken.

We zijn blij dat de Hoge Raad dit ook vaststelt voor zaken die over huisvesting gaan. De Hoge Raad adviseert daarnaast om bij elke vordering tot ontbinding van een huurovereenkomst na te gaan of er

kinderen zijn betrokken. Dit is een belangrijke stap voor het verbeteren van de rechtspositie van kinderen. Volgens de Kinderombudsman is de uitspraak van de Hoge Raad dan ook een keerpunt. Wij blijven de gevolgen hiervan in de gaten houden.

«Alles wat we wel of niet organiseren in de omgeving waarin kinderen opgroeien, heeft gevolgen voor hen. Alleen met die brede, kindgerichte blik doen we recht aan hun rechten – en aan hun toekomst.»

Margrite Kalverboer

2.4. Ombudsagenda

De Kinderombudsman controleert of de overheid en andere organisaties in Nederland zich houden aan wetten en regels die kinderen en jongeren moeten beschermen. De Kinderombudsman daagt overheden en andere organisaties uit het perspectief van kinderen te borgen in alles wat ze doen en ervoor te zorgen dat kinderrechten worden nageleefd. Een belangrijk onderdeel hiervan is het onderzoek dat wij doen. Hierbij richten we ons op structurele knelpunten en op de achterliggende oorzaken van de problemen. Vervolgens adviseren we de overheid en andere organisaties over de aanpak hiervan.

We beginnen bijvoorbeeld een onderzoek als we opvallend veel klachten krijgen over een bepaald onderwerp. Specifieke signalen uit de media of van maatschappelijke organisaties kunnen ook een reden zijn voor onderzoek. Op onze Ombudsagenda staan onderwerpen waar we bijzondere aandacht aan willen geven.

In 2025 stonden drie thema's op de Ombudsagenda: fundamentele rechten, armoede en, levensloop en ontwikkeling. In deze paragraaf presenteren we de in 2025 gepubliceerde onderzoeken op deze thema's door de Kinderombudsman. Ook gaan we in op de voortgang die geboekt is naar aanleiding van onderzoeken die we al eerder opleverden en die nog steeds actueel zijn.

2.4.1. Fundamentele rechten

2.4.1.1. Asielmaatregelen en verslechtering situatie kinderen in crisisnoodopvang

Al in 2023 constateerden we in ons rapport «De crisis voorbij» dat de waardigheid van volwassenen en kinderen in de crisisnoodopvang ernstig onder druk staat. De voorzieningen zijn niet geschikt voor lang verblijf. Met de nieuwe Asielnoodmaatregelenwet en de Wet invoering tweestatusstelsel verwachten we grote problemen voor de uitvoering en voor asielzoekers en statushouders.

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman stelden in maart 2025 in een brandbrief dat de maatregelen van de minister van Asiel en Migratie in strijd zijn met kinderrechten en onbehoorlijk bestuur laten zien. Voordat de wetten werden behandeld in de Tweede Kamer, wezen de ombudsmannen op de gevolgen van deze maatregelen voor de hele samenleving.

Met de wetsvoorstellen gaat er een streep door de asielvergunning voor onbepaalde tijd. Pleegkinderen en ongehuwde partners hebben hierdoor geen recht meer op gezinshereniging. Ook wordt het tweestatusstelsel opnieuw ingevoerd. De Kinderombudsman maakt zich grote zorgen om de kinderen die hiermee te maken hebben. We ontwikkelden eerder een instrument om nieuwe wetgeving te toetsen aan kinderrechten. De nieuwe asielwetten zouden deze Kinderrechtentoets nooit hebben doorstaan.

2.4.1.2. Kinderen in de asielopvang

De situatie van kinderen in de asielopvang moet dringend verbeteren. Dat stelde Kinderombudsvrouw Margrite Kalverboer in september 2025 in een brief aan de Tweede Kamercommissie voor Asiel en Migratie. Kinderen in de opvang zijn volledig afhankelijk van hun ouders of andere volwassenen. Als zij zich onveilig voelen of onvoldoende ondersteuning krijgen omdat hun ouders die niet kunnen bieden, kan dat hun ontwikkeling ernstig schaden. Dat heeft grote gevolgen voor de rest van hun leven én voor de samenleving waarin zij opgroeien. De Kinderombudsvrouw riep Kamerleden in de brief op om de minister van Asiel en Migratie snel te bewegen tot het nemen van maatregelen. Het gaat daarbij om betere toegang tot onderwijs en zorg, het creëren van een veilige omgeving en het beperken van het aantal verhuizingen.

Al jaren komen er bij de Kinderombudsman signalen binnen over slechte omstandigheden voor kinderen in de asielopvang. Het gaat dan bijvoorbeeld over onderbroken onderwijs, gebrekkige hygiëne, onveiligheid en locaties die niet geschikt zijn voor kinderen om in te wonen. In 2023 brachten de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman een rapport uit over de noodopvang, waarin zij wezen op de tekortkomingen vanuit het perspectief van mensen- en kinderrechten. Twee jaar later was de situatie nog onvoldoende verbeterd. Sinds de publicatie van de brief is er voor het onderwerp kinderen in asielopvang wel meer aandacht in de Tweede Kamer, maar grote verbeteringen hebben nog niet plaatsgevonden.

«De Nederlandse overheid schiet schrikbarend tekort en dit doet de vraag rijzen hoe serieus de overheid het Kinderrechtenverdrag neemt, waar het om kinderen gaat die naar Nederland zijn gevlucht.»

Margrite Kalverboer

2.4.1.3. Oekraïense kinderen in opvanglocaties

In december 2025 sloegen de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman alarm over de situatie in de opvanglocaties voor Oekraïense vluchtelingen en het tekort aan opvangplekken voor deze vluchtelingen. De ombudsmannen wezen daarbij ook specifiek op de zorgen die er zijn over de Oekraïense kinderen. Zij verblijven al ruim drie jaar in ongeschikte opvang, krijgen te weinig mentale ondersteuning en volgen onderwijs dat niet bij hun niveau past. Deze kinderen groeien nu weliswaar niet op in oorlog, maar zonder perspectief.

Het aantal klachten over de opvang steeg in 2025 sterk. De klachten gingen vaak over een gebrek aan privacy, de bejegening van bewoners, tekortschietende faciliteiten en gedwongen verhuizingen. Door sluiting van locaties werden bewoners overgeplaatst naar opvanglocaties met

slechtere voorzieningen. Daar lijden schoolgaande kinderen nog eens extra onder.

In een brief aan de minister van Asiel en Migratie en aan alle gemeenten vroegen de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman in december 2025 om snelle verbetering van de leefomstandigheden. Zij wezen op het door hen opgestelde mensen- en kinderrechtelijk toetsingskader, waar duidelijke normen voor kwalitatief goede opvang in staan. Tijdens een commissiedebat vreemdelingen- en asielbeleid in de Tweede Kamer in december werd de minister gevraagd te reageren op de brief. Zij stelde dat het goed was dat de Nationale ombudsman en Kinderombudsman hier scherp op zijn, maar dat het een kwestie is van «roeien met de riemen die je hebt».

2.4.1.4. Gevolgen van Migratie- en Asielpact

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman zijn in 2025 een onderzoek begonnen naar het Europees Migratie- en Asielpact. Het pact zal grote gevolgen hebben voor hoe Europese lidstaten omgaan met asielverzoeken. De ombudsmannen willen weten wat de invoering van de nieuwe regels betekent voor mensen die in Nederland asiel aanvragen. In het bijzonder voor kinderen en jongeren.

Op 14 mei 2024 nam de EU het Migratie- en Asielpact aan. Hiermee wil de EU meer grip krijgen op migratie aan de buitengrenzen en het aantal vluchtelingen eerlijker verdelen over de lidstaten. Een belangrijk onderdeel van dit Pact zijn een screening en versnelde grensprocedure voor migranten en asielzoekers die weinig kans maken op asiel. Ook komen er een asielprocedure met kortere doorlooptijden, strengere regels voor opvolgende aanvragen en meer mogelijkheden om misbruik tegen te gaan. Een ander onderdeel is meer solidariteit tussen lidstaten, zodat landen die veel asielverzoeken ontvangen steun krijgen van andere landen. Het Pact treedt op 12 juni 2026 in werking. Nederland bereidt zich nu voor op deze veranderingen.

Ook na de inwerkingtreding van het Pact blijven de ombudsmannen dit onderwerp volgen. Zo willen ze bijdragen aan een zorgvuldige uitvoering van het Pact, waarbij de rechten van asielzoekers – en in het bijzonder die van kinderen – centraal staan.

Geen rol in het toezichtmechanisme
Het Pact verplicht lidstaten een onafhankelijk toezichtmechanisme op te zetten voor de screening en asielgrensprocedure. De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman dachten mee over hoe dat toezichtmechanisme vorm zou kunnen krijgen. Ze onderzochten ook of zij daar zelf een rol in zouden willen spelen. Zij kozen er uiteindelijk voor om er geen onderdeel van uit te maken.

Ook zonder deelname kunnen zij namelijk toezicht houden op de organisaties die deze procedures uitvoeren. Dat doen zij vanuit hun eigen mandaat en onafhankelijke positie, door klachten te behandelen en zo nodig zelf een onderzoek te beginnen. De ombudsmannen vinden het belangrijk om die onafhankelijkheid te behouden.

2.4.1.5. Online kinderrechten

De Kinderombudsman liet in een brief aan het ministerie van BZK weten dat de strategie van de regering voor kinderrechten in de online omgeving te steunen, maar ook kritiek te hebben op de praktische uitvoering. De Kinderombudsman mist namelijk een concrete financiële onderbouwing, duidelijke tijdlijnen en een goede samenwerking tussen departementen. Daarnaast moet de strategie beter rekening houden met diversiteit, zoals verschillen in leeftijd en genderidentiteit. Bovendien moet de strategie beter beschrijven hoe de overheid werkt aan gelijke toegang tot de digitale omgeving en voorzieningen voor kinderen.

De Kinderombudsman pleitte onder meer voor het toepassen van de Kinderrechtentoets bij het maken van nieuwe wet- en regelgeving en voor overkoepelend toezicht. Daarnaast benadrukte de Kinderombudsman dat het belangrijk is om ouders te ondersteunen. Maar ook de overheid, het onderwijs en de private sector hebben een verantwoordelijkheid voor het welzijn van kinderen. Het betrekken van kinderen, jongeren, ouders en het maatschappelijk veld is onmisbaar bij dit thema.

In 2025 werden ook twee initiatiefnota's over het beschermen van kinderrechten in de digitale omgeving ingediend. Hierop reageerde het kabinet in december met een brief. Het kabinet streeft naar een veilige digitale wereld, waarin kinderen dezelfde rechten hebben als in de offlinewereld. In de brief gaat het bijvoorbeeld over de verkenning van leeftijdsverificatie met een EU-blauwdruk, over het toegankelijker maken van de «rode knop» voor het wissen van gegevens, en over verankering van digitale geletterdheid in het onderwijs. Op Europees niveau pleit het kabinet tegen digitale diensten, sociale media en games die bewust zo worden gemaakt dat ze verslavend werken.

2.4.1.6. Kinderen in vlogfamilies

De Kinderombudsvrouw stuurde in april 2025 een brief naar de ministeries van Binnenlandse Zaken, Volksgezondheid, Sociale Zaken en Justitie en Veiligheid. In de brief uitte ze haar zorgen over het welzijn en de ontwikkeling van kinderen die opgroeien in vlogfamilies. De Kinderombudsvrouw riep op om de gevolgen van vloggen op het welzijn van deze kinderen te onderzoeken. Als dat nodig blijkt, moet bestaande wet- en regelgeving op het gebied van kinderarbeid opnieuw worden bekeken of worden uitgebreid. Hierbij moet de overheid ook de Kinderrechtentoets gebruiken.

Op 16 juni 2025 kreeg de Kinderombudsman een positieve reactie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De staatssecretaris schreef dat hij de zorgen deelt en dat hij uitgebreid onderzoek heeft laten doen naar deze nieuwe vorm van kinderarbeid. Daarbij is ook met kinderen gesproken en is specifiek gekeken naar de gevolgen die het voor hen heeft. De staatssecretaris zet in op effectievere wet- en regelgeving om kinderen te beschermen tegen de risico's van commerciële online-activiteiten. Dat wil hij bereiken door de Arbeidstijdenwet aan te passen, de boetes te verhogen, een normenkader voor mentale gezondheid te ontwikkelen en ouders beter voor te lichten.

«Ik zie de risico's voor kinderen uit vlogfamilies heel breed. Heel veel kinderrechten worden geraakt. We moeten niet wachten tot er iets verkeerd gaat, maar actief zorgen voor de bescherming en naleving van kinderrechten online.»

Margrite Kalverboer

2.4.1.7. Hardhedenbrief aan BZK

Volwassenen en kinderen worden onbedoeld hard geraakt bij hardheden in beleid, wetgeving en uitvoering. Er wordt bij het maken en toepassen van wetten en beleid te weinig nagedacht over wat zij in de praktijk voor kinderen betekenen. In het regeerprogramma van het kabinet-Schoof is besloten prioriteit te geven aan de aanpak van onevenredige hardheden in beleid, wetgeving en uitvoering. De minister van BZK coördineerde dit en vroeg de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman welke hardheden zij tegenkomen die burgers in het nauw brengen.

In hun brief aan de minister beschreven de ombudsmannen twaalf hardheden die voor veel burgers en kinderen tot schrijnende situaties leiden en waar zij al vaker aandacht voor hebben gevraagd. Voorbeelden zijn het vastlopen van de asielketen, het ontbreken van toegang tot onderwijs en de grote problemen in de Jeugdzorg. De rode draad bij deze problemen heeft alles te maken met de manier waarop wetgeving wordt uitgevoerd en met de reflex om knelpunten op te lossen met extra regels, in plaats van de regelgeving juist simpeler te maken.

De ombudsmannen benadrukten dat de geschetste hardheden en knelpunten al langer bekend zijn, en dat er al veel onderzoek naar is gedaan. Zij hebben in hun reactie aan de minister het kabinet opgeroepen de burger nu echt centraal te stellen, zodat wetten, regels en uitvoering niet langer leiden tot hardheden.

2.4.2. Armoede

Kinderen die in armoede leven zien hun toekomst somber in. In Nederland leeft volgens het CBS 1 op de 28 kinderen in armoede. Dat betekent dat gemiddeld één kind per klas niet kan meedoen aan schooluitjes of sport en zich zorgen maakt over de (geld)stress thuis, omdat er niet genoeg geld is voor eten of zelfs de huur. Deze kinderen beginnen hun leven met een achterstand. Hun ontwikkeling komt onder grote druk te staan door voortdurende stress, te weinig aandacht thuis en een gebrek aan kansen.

«We kunnen echt niet meer volstaan met incidentele oplossingen. Er is integraal beleid voor kinderen in armoede nodig dat gezinnen structureel ondersteunt en waarbij de ontwikkeling van kinderen centraal staat. Zodat kinderen de zekerheid, veiligheid en kansen krijgen die ze verdienen.»

Margrite Kalverboer

2.4.2.1. Opgroeien in onzekerheid

Op 24 september 2025 publiceerde de Kinderombudsman het onderzoek «Opgroeien in onzekerheid». Hieruit blijkt dat het welzijn en de ontwikkeling van kinderen die in armoede opgroeien ernstig onder druk blijven

staan, ondanks talloze initiatieven als schoolontbijten en financiële steun bij het kopen van een fiets, laptop of sportabonnement.

Het onderzoek is gebaseerd op data uit het onderzoek «Als je het ons vraagt», dat tussen 2016 en 2024 vijf keer is uitgevoerd. In totaal deden 9.809 kinderen van 8 tot 18 jaar mee, van wie 628 kinderen aangaven dat er thuis te weinig geld is. Het onderzoek brengt de kwaliteit van leven in kaart aan de hand van veertien omgevingsvoorwaarden binnen en buiten het gezin, aangevuld met een rapportcijfer dat kinderen hun eigen leven gaven.

Uit de resultaten blijkt dat er voor kinderen in armoede weinig is veranderd. Door de jaren heen geven kinderen die in armoede leven hun leven een lager rapportcijfer dan leeftijdsgenoten bij wie er thuis genoeg geld is. Ook beoordelen zij hun kwaliteit van leven lager dan kinderen bij wie er thuis genoeg geld is.

Zorgwekkend is dat kinderen die hun leven een rapportcijfer 5 of lager geven ongekend laag scoren op een aantal van de veertien omgevingsvoorwaarden die voor hun ontwikkeling van cruciaal belang zijn. Dit betekent dat hun kwaliteit van leven zó laag is dat hun welzijn en toekomstkansen serieus in gevaar komen. De kinderrechten voor deze kinderen in armoede staan daarmee ernstig onder druk.

De Kinderombudsman concludeert dat het huidige beleid rondom armoede tekortschiet. De Kinderombudsman roept overheden daarom op om specifiek op kinderen gericht integraal armoedebeleid op te stellen aan de hand van de veertien omgevingsvoorwaarden. Deze veertien omgevingsvoorwaarden kunnen gelinkt worden aan het VN-Kinderrechtenverdrag. Ook roept de Kinderombudsman overheden op om in gesprek te gaan met kinderen die in armoede opgroeien, en hen te vragen wat zij nodig hebben. Daarnaast vraagt de Kinderombudsman gemeenten om ouders financieel (wanneer nodig) financieel te ondersteunen bij de opvoeding.

Uit de praktijk van de Kinderombudsman

Mijn spaarrekening is gebruikt voor schulden
«We hebben niet veel geld, en zijn om die reden vaak verhuisd afgelopen 5 jaar. We moeten nu ook weer ons huis uit omdat de verhuurder het wil verkopen en wij het niet kunnen kopen. Daarnaast maak ik me zorgen over studeren en een rijbewijs, omdat ik het allemaal zelf moet betalen en er echt geen geld voor heb, mijn spaarrekening van vroeger hebben mijn ouders gebruikt voor schulden. Ik heb nu een tussenjaar waarin ik veel werk zodat ik zelf geld kan sparen voor een rijbewijs en studeren, alleen studeren is heel duur... Dus daar maak ik me zorgen over, ik zal dus heel veel geld moeten lenen.»

17-jarig meisje

2.4.3. Levensloop en ontwikkeling

2.4.3.1. Ruzie en geweld thuis

Van de tien kinderen die meedoen aan het onderzoek «Niemand hielp mij» van de Kinderombudsman en die opgroeien met geweld thuis geven er acht aan dat ze geen hulp krijgen. In dit onderzoek bekeken we de negatieve invloed van ruzie en geweld thuis op het welzijn van kinderen. Kinderen die in onveiligheid opgroeien hebben een grote behoefte aan steun, maar hulp blijft vaak uit. Alle kinderen die thuis onveilig zijn, hebben recht op hulp die op tijd komt en past bij wat ze nodig hebben. Maar als er al hulp is, schiet deze vaak tekort.

Het onderzoek is gebaseerd op drie edities van het onderzoek «Als je het ons vraagt», uit 2020, 2022 en 2024. In totaal deden 7.059 kinderen tussen de 8 en 18 jaar mee aan het onderzoek; 565 van hen gaven aan dat er thuis sprake is van ruzie en geweld. Onder geweld tegen kinderen valt elke vorm van fysiek, psychisch of seksueel contact die voor een kind bedreigend of gewelddadig is. Dat kan bijvoorbeeld slaan of schoppen, uitschelden of kleineren, of verwaarlozen zijn, maar ook kinderen getuige laten zijn van aanhoudende ruzies tussen ouders of broers en zussen.

Uit de resultaten blijkt dat 8% van de kinderen zegt dat er thuis vaak ruzie is, waarbij soms wordt gescholden, geslagen of geschopt. Kinderen die opgroeien met ruzie en geweld thuis zijn veel negatiever over hun leven dan kinderen met een veilige thuissituatie. Bovendien geeft ruim 80% van de kinderen die opgroeien met ruzie en geweld thuis aan dat ze geen (professionele) hulp krijgen. De meeste kinderen die thuis met ruzie en geweld te maken hebben, hebben meerdere problemen en geven hun leven een onvoldoende. Ze wonen bijvoorbeeld in armere wijken, hebben thuis te maken met geldproblemen, komen uit een gezin met gescheiden ouders, doen het op school niet goed, of worstelen met psychische problemen.

De Kinderombudsman wil dat de landelijke overheid en gemeenten de problemen bij de Jeugdbescherming en Veilig Thuis met spoed aanpakken. Deze organisaties zijn al jarenlang niet in staat kinderen te beschermen en te ondersteunen. De Kinderombudsman benadrukt ook dat professionals die met kinderen werken – zoals medewerkers van GGD's, wijkteams en scholen – moeten zorgen voor een veilige plek voor kinderen. Daar kunnen kinderen vertellen over wat ze thuis meemaken en leren wat normaal is in een opvoeding.

De Kinderombudsman wijst er ook op dat niet alleen professionals iets kunnen en moeten betekenen voor kinderen die thuis onveilig zijn, maar dat iedereen in Nederland dat kan. De Kinderombudsman roept daarom alle mensen rond een kind op (buren, leerkracht, schoolarts, voetbalcoach, ouder van een ander kind, oom of tante) om met een kind te praten als ze zich zorgen maken.

Uit de praktijk van de Kinderombudsman

Er wordt vaak gescholden en geschreeuwd
«De veiligste plek in m'n huis vind ik de badkamer, er worden geen drugs gebruikt maar er wordt wel vaak gescholden en geschreeuwd.»

14-jarige jongen

2.4.3.2. Lhbtiqa+ kinderen

Kinderen in Nederland die zich identificeren als lhbtiqa+ kunnen steeds minder vaak veilig en vrij opgroeien. Dat blijkt uit onze analyse «Verborgen in het volle zicht». De analyse liet zien dat de rechten van deze kinderen niet goed worden nageleefd. Het gaat dan om rechten uit het Kinderrechtenverdrag (IVRK), zoals het recht op goede bescherming en op goede en toegankelijke voorzieningen. Dit heeft negatieve gevolgen voor de identiteitsontwikkeling van kinderen.

De Kinderombudsman voerde de analyse in 2025 uit als voorwerk voor het geplande onderzoek in 2026 van het netwerk van Europese Kinderombudsmannen (ENOC). Voor de analyse spraken we met zeventien lhbtiqa+-kinderen, zowel individueel als in een groepsgesprek. Ook bekeken we bestaande onderzoeken over de doelgroep en spraken we met twaalf belangenorganisaties die zich voor deze doelgroep inzetten.

In de analyse behandelden we zeven onderwerpen die belangrijk zijn voor de ontwikkeling van alle kinderen. Het gaat dan om de identiteit van kinderen, de kwetsbaarheid van kinderen, de veiligheid en bescherming van kinderen, de gezinsomgeving en andere belangrijke contacten voor kinderen, het recht op onderwijs, het recht op gezondheid, en het recht op participatie.

De Kinderombudsman zag dat er de nodige investeringen gedaan zijn vanuit de overheid en maatschappelijke organisaties voor de lhbtiqa+-gemeenschap. Tegelijkertijd bleek dat hun positie toch verslechtert. En dat geldt ook voor de positie van kinderen uit deze gemeenschap.

Uit de analyse blijkt dat lhbtiqa+-kinderen veel onveiligheid in hun leven ervaren. De kinderen en de belangenorganisaties vertelden dat kinderen uit deze groep worden gepest, bedreigd en soms ook fysiek aangevallen. Ook blijkt dat voorzieningen niet altijd goed aansluiten op de behoeften van deze kinderen. Professionals vinden het vaak lastig om een open gesprek te voeren over lhbtiqa+-zijn en lesmateriaal is vaak niet-inclusief. Voor kinderen voelt het vaak alsof zij niet mogen bestaan.

Uit de praktijk van de Kinderombudsman

Niemand helpt of begeleidt
«Als je net uit de kast bent gekomen voel je je er niet prettig over als iedereen er heel negatief over doet en niemand je helpt of begeleidt.»

16-jarig meisje

De analyse leidde tot een publicatie met een bijhorende brandbrief aan de vaste Kamercommissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Hierin deed de Kinderombudsman zeven aanbevelingen. Het ging hierbij om kinderen zelf een stem geven, investeringen in kennis en handvatten voor professionals die in de zorg en het onderwijs werken om met kinderen een open gesprek te kunnen voeren over lhbtiqa+-zijn, het creëren van (meer) bewustzijn onder professionals over gender-, seksuele- en seksediversiteit, het stimuleren van schoolbesturen om lesmateriaal te kiezen waarin de lhbtiqa+-gemeenschap gerepresenteerd wordt, het stimuleren van het gebruik van de Kinderrechtentoets bij het maken van wet- en regelgeving en beleid, investeren in meer mogelijkheden voor transgenderzorg, en het stoppen met niet-medisch noodzakelijke ingrepen bij intersekse kinderen, die hiervoor geen toestemming hebben gegeven.

De brandbrief en analyse werden op 11 december 2025 gepubliceerd en verstuurd naar de vaste Kamercommissie van OCW. Op 15 december 2025 werd tijdens het OCW-begrotingsdebat van Emancipatie naar aanleiding van deze publicaties een motie ingediend. Deze motie vroeg de regering in het emancipatiebeleid expliciet aandacht te hebben voor lhbtiqa+-kinderen, de aanbevelingen van de Kinderombudsman waar mogelijk en passend over te nemen, en de Kamer hier in 2026 over te rapporteren. De motie werd op 18 december 2025 aangenomen. Het is nu aan de bewindspersoon om daarop te reageren.

«De verhalen van queer kinderen laten zien hoe groot de onveiligheid is in hun dagelijks leven. Zij vertellen dat ze zich onvoldoende beschermd voelen en hebben het gevoel onzichtbaar te moeten zijn om veilig op te groeien. Dat mogen we niet accepteren.»

Margrite Kalverboer

2.4.3.3. Jeugdbeleid en jeugdbescherming

In juni 2025 stuurde de Kinderombudsman het ministerie van JenV en het ministerie van VWS een brief, in aanloop naar het debat over jeugdbescherming en jeugdbeleid. De jeugdhulp en -bescherming zijn niet in lijn met het VN-Kinderrechtenverdrag. Er staan diverse kinderrechten onder druk en het huidige beleid schiet tekort.

In de brief is er extra aandacht voor de Kinderrechtentoets. De Kinderombudsman vraagt hierin om gebruik van de Kinderrechtentoets door andere ministeries te stimuleren. De toets moet zo voorkomen dat algemene wetgeving – zoals de fraudewetgeving bij de kinderopvangtoeslag of het beleid rondom de aardbevingsschade in Groningen – negatieve gevolgen heeft voor het leven van kinderen en hun ouders.

De Kinderombudsman maakt zich vooral grote zorgen over uithuisplaatsingen en terugplaatsingen. Kinderen en ouders krijgen vaak te weinig tijd om hun verhaal te vertellen of krijgen niet eens de kans om mee te denken. Het systeem faalt in het op tijd bieden van hulp bij terugplaatsing of contactherstel. De Kinderombudsman roept dan ook op om te investeren in voldoende geschoolde jeugdbeschermers en goede zorgplekken.

In een brief van 28 augustus 2025 liet de staatssecretaris van VWS weten de Kinderrechtentoets te gebruiken bij de aanpassing in de wet- en regelgeving over gesloten jeugdhulp.

«Kinderen krijgen tijdens rechtszittingen te weinig ruimte om écht gehoord te worden. In een kwartier kan geen enkel kind in een complexe situatie vertellen wat er werkelijk in hem of haar omgaat. Vertrouwen groeit langzaam, zeker wanneer loyaliteit aan ouders meespeelt. Die tijd ontbreekt. Daardoor blijft wat voor kinderen het belangrijkst is vaak onuitgesproken, en hebben zij te weinig invloed op beslissingen die hun leven en toekomst diepgaand bepalen.»

Margrite Kalverboer

2.4.3.4. Passend onderwijs

De Kinderombudsman stuurde in mei 2025 een brief naar het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, waarin ze laat weten zich zorgen te maken over passend onderwijs. Ondanks alle inspanning is er voor veel kinderen met een beperking nog altijd geen plek in het passend onderwijs, terwijl ook deze kinderen recht hebben op onderwijs. Het al grote aantal thuiszitters neemt nog steeds toe. Ook de problemen in het leerlingenvervoer worden groter en inclusief onderwijs is nog steeds geen werkelijkheid.

De Kinderombudsman roept op om het systeem voor leerlingenvervoer anders in te richten. Het moet als zorg gezien worden. Volgens de Kinderombudsman wordt er ook nog niet genoeg gedaan aan inclusief onderwijs. Het aantal kinderen met een beperking dat niet naar school gaat, stijgt nog steeds. En er zijn steeds meer kinderen die gespecialiseerd onderwijs volgen.

«Het is van essentieel belang dat het onderwijssysteem daadwerkelijk inclusief wordt voor álle kinderen, ongeacht achtergrond of persoonskenmerken. Dit moeten we gezamenlijk op ons nemen. Voor alle leerlingen met een beperking die nu worden uitgesloten, maar ook voor de leerlingen zonder beperking die niet de kans krijgen om inclusief op te groeien.»

Margrite Kalverboer

2.5. Caribisch Nederland

De Kinderombudsman komt op voor de rechten van alle kinderen tot achttien jaar in heel Nederland. Ook in Caribisch Nederland. Net als de Nationale ombudsman bezoekt de Kinderombudsman elk jaar Bonaire, Sint Eustatius en Saba. De Kinderombudsman behandelt de klachten, signalen en vragen uit Caribisch Nederland vooral door een luisterend oor te bieden, te bemiddelen of informatie te geven. De Kinderombudsman ontving in 2025 27 verzoeken uit Caribisch Nederland.

De Kinderombudsvrouw bezocht in maart 2025 Bonaire. Daar sprak ze met vertegenwoordigers van verschillende organisaties. Ook ging ze in gesprek met ouders en kinderen die negatieve gevolgen ervaren van de vuilstort bij Lagun. De Kinderombudsvrouw sprak met de ombudsmannen van Aruba, Sint Maarten en Curaçao tijdens hun bezoek aan Nederland. Medewerkers van de Kinderombudsman bezochten Bonaire, Sint Eustatius en Saba in oktober en november. Zij hielden toen spreekuren waarbij burgers, onder wie ouders en kinderen, een klacht konden indienen.

2.6 Internationale activiteiten

De Kinderombudsman is lid van het Europese Netwerk van Kinderombudsmannen (ENOC). Elk jaar brengt dit netwerk een gezamenlijke verklaring met aanbevelingen uit. In 2025 ging deze verklaring over het recht van het kind op gezondheid. De Kinderombudsman leverde hiervoor een bijdrage aan over de Nederlandse situatie, en deed mee aan het seminar ter voorbereiding op de verklaring. Ook bezocht de Kinderombudsvrouw twee meerdaagse bijeenkomsten van het ENOC.

In 2025 bracht het ENOC ook een verklaring uit over de situatie van kinderen in Gaza. Kinderen in Gaza moeten koste wat kost worden beschermd en hun rechten moeten worden nageleefd. Het ENOC doet de dringende oproep om het internationaal recht te handhaven. Verder ontving de Kinderombudsman verschillende internationale delegaties uit onder meer Turkije en Maleisië.

3. HET WERK VAN DE VETERANENOMBUDSMAN

De Nationale ombudsman is sinds 2014 ook Veteranenombudsman. Veteranen, militaire oorlogs- en dienstslachtoffers en hun relaties kunnen hier terecht als zij vastlopen in hun contact met de overheid of met organisaties die overheidstaken uitvoeren op het gebied van zorg, erkenning en waardering. Volgens het Nederlands Veteraneninstituut (NLVi) telde Nederland in 2025 ruim 100.000 veteranen.

Het thuisfront speelt een cruciale rol vóór, tijdens en na militaire inzet. De Veteranenombudsman ontvangt regelmatig signalen dat relaties van veteranen zich niet gehoord of gezien voelen. Door de bijzondere omstandigheden waarin zij leven, kunnen ook zij vastlopen.

De Veteranenombudsman kan zelf onderzoek doen. In 2025 heeft de Veteranenombudsman voor de tweede keer de lange behandelingsduur van letselschadeclaims aan de orde gesteld. Daarmee laat hij weten niet op te houden tot er verbetering is. Verder adviseert hij de overheid en de Eerste en Tweede Kamer over de uitvoering van de Veteranenwet en beleid dat een behoorlijke behandeling van veteranen raakt – nu én in de toekomst.

«De krijgsmacht verandert – en daarmee ook de veteraan. Wie zijn de veteranen van de toekomst? Iedereen die zich inzet voor onze veiligheid verdient erkenning, waardering en zorg. Alleen met een inclusief, realistisch en empathisch beleid bouwen we aan een weerbare samenleving waarin militairen, veteranen, militaire oorlogs- en dienstslachtoffers en hun relaties zich gesteund weten – vóór, tijdens én na hun inzet.»

Reinier van Zutphen

3.1. Missie en visie

De Veteranenombudsman helpt veteranen, militaire oorlogs- en dienstslachtoffers en hun relaties als het misgaat tussen hen en de overheid en andere organisaties. We ondersteunen hen door het geven van antwoorden en praktische handvatten. En we wijzen de weg naar het juiste loket. Als het nodig is, doen we verder onderzoek. Waar we zien dat de behandeling beter kan, dagen we overheden en andere organisaties uit om anders te kijken naar hun dienstverlening en processen. Met als doel het voorkomen van vergelijkbare klachten in de toekomst.

We zetten ons ervoor in dat het standpunt van veteranen, (voormalig) militairen en hun relaties vastgelegd is in alles wat de overheid doet. De Veteranenombudsman is ook een vraagbaak voor ambtenaren, medewerkers van uitvoeringsorganisaties, intermediairs en andere professionals, zodat zij veteranen met een hulpvraag beter kunnen helpen.

3.2. Werkwijze en cijfers

De Veteranenombudsman behandelt klachten, signalen en vragen van veteranen over de overheid of organisaties die taken uitvoeren voor veteranen. Denk aan het ministerie van Defensie, het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP), het Nederlands Veteranen Instituut (NLVi), Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) of een gemeente. Verder

doen we onderzoek en monitoren we wat er gedaan wordt met onze eerdere rapporten en aanbevelingen. Daarnaast spreekt de Veteranenombudsman regelmatig met veteranen, veteranenorganisaties, het ministerie van Defensie, politici en bestuurders. Hierbij brengt hij de behoeften van veteranen en hun relaties onder de aandacht. Verder bezoekt de Veteranenombudsman geregeld veteranenontmoetingscentra en neemt hij deel aan jaarlijkse herdenkingsceremonies.

Ontvangen en behandelde verzoeken
In 2025 kreeg de Veteranenombudsman 279 verzoeken van veteranen, (voormalig) militairen en relaties. Dat is ongeveer gelijk aan het aantal ontvangen verzoeken in 2024 (277). We behandelden 311 verzoeken in 2025. Het verschil tussen het aantal ontvangen klachten en het aantal behandelde klachten komt doordat de behandeling van een klacht niet altijd in hetzelfde kalenderjaar wordt afgerond als waarin de klacht is binnengekomen.

Een groot deel van deze verzoeken loste de Veteranenombudsman op met een interventie (89). Met een interventie bedoelen we bijvoorbeeld het stellen van vragen aan een betrokken overheidsorganisatie. In sommige gevallen hielpen we veteranen op weg door een luisterend oor te bieden en met ze in gesprek te gaan. Ook vonden we het in bepaalde gevallen passend om veteranen en hun relaties thuis te bezoeken voor een gesprek.

In 153 dossiers verwezen we door naar een andere (overheids)organisatie, zoals het ministerie van Defensie of het NLVi. In 34 dossiers liep er een bezwaarprocedure of was de zaak onder de rechter. In zo'n situatie stelt de Veteranenombudsman zich terughoudend op. Er zijn vier klachten terugverwezen voor interne klachtbehandeling door de (overheids)organisatie. In deze gevallen krijgt de organisatie eerst de kans om de klacht te behandelen, voordat de Veteranenombudsman zich in de klacht verdiept. De Veteranenombudsman blijft in deze gevallen wel op de hoogte van het verloop van de klachtenprocedure, om te monitoren of veteranen goed worden geholpen. Verder werden drie klachten ingetrokken door de verzoeker en werden er zeven beëindigd met een brief.

De Veteranenombudsman heeft bij de behandeling van klachten en verzoeken een goede samenwerking met de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht. Ze pakken geregeld samen zaken op en zoeken naar een oplossing.

Veel klachten over erkenning
Net als in 2024 gingen afgelopen jaar de meeste klachten over gebrek aan erkenning. Ook kregen we veel klachten over inkomensvoorzieningen en de volledige (letsel)schadevergoeding. De klachten bestonden soms uit meerdere onderdelen.

Na het ministerie van Defensie gingen de meeste verzoeken over het ABP. ABP is als pensioenfonds verantwoordelijk voor de uitvoering van de pensioenen van de militairen. Binnen het ABP voert de afdeling Bijzondere Regelingen Defensie in opdracht van en namens de staatssecretaris van Defensie de Kaderwet Militairen uit. Het Militair Invaliditeitspensioen en de Voorzieningenregeling oorlogs- en dienstslachtoffers maken daar deel van uit. Daarnaast gingen veel klachten over andere overheidsorganisaties, waaronder uitkeringsorganisaties, verschillende gemeenten en andere ministeries.

Wie schakelen hulp in van de Veteranenombudsman?
Van alle ruim 100.000 veteranen in Nederland zijn er 25.300 in actieve dienst bij het ministerie van Defensie en 75.800 uit dienst. Deze verhouding is al jaren stabiel. Wel verandert de samenstelling: het aantal veteranen dat deelnam aan de Tweede Wereldoorlog en aan missies in voormalig Nederlands-Indië en Nederlands-Nieuw-Guinea neemt sterk af, terwijl het aantal veteranen dat deelnam aan moderne missies, zoals in Mali, Afghanistan, Irak, Cambodja en voormalig Joegoslavië, toeneemt. Op 1 januari 2025 waren er 6.250 vrouwelijke veteranen. Dat is ongeveer 6,8 procent van het totale aantal veteranen.

Om inzicht te krijgen in de groep veteranen die de hulp van de Veteranenombudsman inschakelen, registreren we de missie waaraan de verzoeker heeft deelgenomen, het krijgsmachtonderdeel en de leeftijdsgroep van de veteraan. De grootste groep veteranen die in 2025 onze hulp inschakelde, diende in voormalig Joegoslavië. Daarna volgde de groep militairen die heeft deelgenomen aan de missies in Libanon en Afghanistan. Net als in 2024 dienden veruit de meeste veteranen bij de Koninklijke Landmacht. De meeste veteranen waren tussen de 41 en 60 jaar oud. We ontvingen het afgelopen jaar 27 verzoeken van relaties van veteranen.

De relatie met het kabinet en parlement
De Nationale ombudsman had ook in zijn rol als Veteranenombudsman in 2025 regelmatig contact met het kabinet en het parlement. Hij pleitte daarbij voor de belangen en behoeften van veteranen, (voormalig) militairen en hun relaties. Zo vroeg hij in 2025 aandacht voor een toekomstbestendig veteranen- en militairenbeleid, waarbij de nieuwe realiteit om nieuwe kaders vraagt.

In het tijdschrift *AB Rechtspraak Bestuursrecht (AB)* staat de belangrijkste actuele bestuursrechtjurisprudentie. Samenvattingen van de meest recente uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, de Centrale Raad van Beroep, het College van Beroep voor het bedrijfsleven en van de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman staan hier ook in. In 2025 stond de Veteranenombudsman met één samenvatting *AB*. Deze ging over het rapport «*Tijdig, transparant en toegewijd*»: het vervolgonderzoek naar de behandeling van letselschadeclaims van veteranen.

Werkbezoeken en herdenkingen
Ook dit jaar legde de Veteranenombudsman verschillende bezoeken af om het contact met veteranen en betrokken organisaties te versterken. Zo bezocht hij in het voorjaar tijdens de provincietour Noord-Brabant de Koninklijke Militaire Academie (KMA) in Breda en het Veteraneninloophuis in Tilburg en in het najaar tijdens de provincietour in Drenthe Echo's Home in Havelte en de Johan Willem Frisokazerne in Assen. Daarnaast vonden werkbezoeken plaats aan De Thuisbasis Veteranen in Eelde, de School voor Vredesmissies in Harskamp en deed de Veteranenombudsman mee aan de jaarvergaderingen van de veteranenontmoetingscentra. Daarnaast was hij aanwezig bij de Nationale Herdenking op 4 mei, het Vrijheidsdefilé in Wageningen op 5 mei en de 38ste Jaarlijkse Herdenking bij het Nationaal Indiëmonument 1945–1962 in Roermond. Ook sprak de Veteranenombudsman bij de viering van het 80-jarig bestaan van de Bond voor Nederlandse Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers. Tot slot was de Veteranenombudsman aanwezig bij een aantal landelijke evenementen, waaronder de Nederlandse Veteranendag en de Veteranenfair tijdens de Taptoe.

Uit de praktijk van de Veteranenombudsman

Niet urgent genoeg?
Pieter[12] is veteraan en zit in een ingewikkelde situatie. Jaren geleden gingen zijn vrouw en hij uit elkaar. Sindsdien loopt er een moeizame echtscheiding. Nu moet het gezamenlijke huis worden verkocht. Dat brengt Pieter in grote problemen, want hij kan geen nieuw huis kopen.

Na zijn uitzending ontwikkelde Pieter een posttraumatische stressstoornis, waardoor hij arbeidsongeschikt werd. Hij ontvangt van het UWV een arbeidsongeschiktheidsuitkering, maar met die uitkering kun je geen nieuwe hypotheek aanvragen. Als het huis wordt verkocht, dreigen hij en de kinderen binnen enkele maanden dakloos te worden.

Pieter zoekt hulp bij verschillende organisaties, maar daar krijgt hij te horen dat zijn situatie nog niet urgent genoeg is. Op papier heeft hij vermogen en lijkt hij zelfredzaam. Al voelt dat voor Pieter totaal niet zo. Het gaat al langere tijd niet goed met hem en de kinderen. En hoe dichterbij de verkoop van het huis komt, des te groter worden Pieters zorgen.

Een week voordat de woning in de verkoop gaat, klopt Pieter bij ons aan. Collega Hans luistert naar zijn verhaal en herkent de urgentie. Daarom neemt hij direct contact op met meerdere organisaties. Hij benadrukt dat Pieter echt hulp nodig heeft en vraagt of zij iets voor hem kunnen doen. Kort daarna komt de gemeente in actie. Twee dagen later staan de burgemeester en een gemeentemedewerker bij Pieter op de stoep. Ze luisteren naar zijn situatie en bespreken mogelijke oplossingen. Pieter mag opnieuw een urgentieverklaring aanvragen bij de woningcorporatie.

Na een maand vol onzekerheid komt er eindelijk goed nieuws: de urgentieverklaring wordt toegekend en de woningcorporatie heeft zelfs al een geschikte huurwoning gevonden. Dat is precies op tijd, want het oude huis is inmiddels verkocht en moet binnenkort worden opgeleverd. Pieter en de kinderen kunnen gelukkig al vóór die datum verhuizen. Na een lange periode van stress en wanhoop betekent dit voor hen een nieuwe start.

3.3. Belangrijke onderwerpen in 2025

Geopolitieke veiligheidssituatie, militaire inzet en veteranenstatus
Ruim tien jaar na de invoering van de Veteranenwet en de instelling van de Veteranenombudsman is het tijd om te reflecteren en vooruit te kijken. De geopolitieke context is enorm veranderd. Missies zijn complexer geworden, oorlogsvoering digitaliseert en de maatschappij voelt zich meer betrokken bij het ministerie van Defensie. Nationale veiligheid wordt niet langer alleen beschermd in klassieke gevechtsoperaties, maar ook via training, afschrikking, surveillance en digitale en hybride inzet. Hierdoor vervaagt de grens tussen wie veteraan is en wie niet.

[12] Niet zijn echte naam

De Veteranenombudsman benadrukte bij de minister en de Tweede Kamer in zijn position paper «De veteraan van de toekomst» dat toekomstbestendig veteranenbeleid over het hele spectrum van militaire inzet moet gaan. Niet de juridische status, maar de ervaren belasting en risico's zouden leidend moeten zijn voor zorg, erkenning en waardering.

In juni 2025 is in de Tweede Kamer uitgebreid gesproken over deze problematiek. De minister heeft toegezegd te werken aan een nieuw, transparant afwegingskader voor de veteranenstatus. De Veteranenombudsman is blij met deze stap en blijft de voortgang kritisch volgen. Door opnieuw te kijken naar hoe we veteranen en militairen waarderen, kunnen we bijdragen aan motivatie, verbinding en het behoud van personeel.

«Wat voor een inzet je ook doet, welke missie het ook is geweest: als je risico's loopt, als je je inzet en gaat als wij dat van je vragen, dan zou je na terugkomst dezelfde bescherming moeten krijgen. Geen onderscheid tussen militairen met of zonder veteranenstatus. Voor het thuisfront is dat net zo van belang als voor de militair die wordt ingezet.»

Reinier van Zutphen

Gemeente, ken uw veteraan
Veteranen zijn burgers in de samenleving, maar hebben onder uitzonderlijke omstandigheden gediend tijdens oorlogs- en vredesmissies. Hun ervaringen brengen specifieke kennis, vaardigheden en soms ook zorgbehoeften met zich mee. Dit vraagt om erkenning, waardering en passende ondersteuning op lokaal niveau.

Uit het rapport «Gemeente, ken uw veteraan!» uit 2023 bleek dat veel veteranen zich niet genoeg gezien en begrepen voelen door hun gemeente. Onduidelijkheid over verantwoordelijkheden, het ontbreken van persoonlijke uitnodigingen voor herdenkingen en lange wachttijden bij hulpvragen zijn voorbeelden van knelpunten. Deze problemen hangen samen met een beperkte kennis bij gemeenten over veteranen en hun rechten, met name over de bijzondere zorgplicht uit de Veteranenwet.

Naar aanleiding van de onderzoeksresultaten hebben onder andere het NLVi en de VNG ingezet op het versterken van de rol van gemeenten in de uitvoering van de Veteranenwet en het vergroten van kennis en bewustwording. In 2025 ontwikkelden het NLVi en de VNG samen de Handreiking Gemeenten en Veteranen. Deze handreiking biedt gemeenten duidelijke uitleg over de Veteranenwet en praktische handvatten voor lokaal beleid, zoals het aanwijzen van vaste aanspreekpunten, het structureel verankeren van veteranenbeleid en het verbeteren van samenwerking met partners.

De handreiking werd op 17 juni 2025 gepresenteerd tijdens het VNG Jaarcongres in Eindhoven en aangeboden aan de Veteranenombudsman. Hiermee werd benadrukt dat gemeenten een sleutelrol spelen in de erkenning, waardering en zorg voor veteranen en hun thuisfront.

Dat de aanbevelingen echt worden opgepakt, blijkt ook uit een groeiend aantal lokale initiatieven. Zo stelde de gemeente Zutphen in 2025 een Verordening Veteranen vast en nam de gemeenteraad van Tilburg op 24 november 2025 de motie Verbinden met Veteranen aan. Ook andere gemeenten zijn actief aan de slag met de aanbevelingen van de Veteranenombudsman.

«Ik ben blij te zien dat er na het uitbrengen van mijn onderzoek goede stappen zijn gezet om de zorg voor veteranen te verbeteren. Ik raadde aan om de kennis binnen de gemeente over veteranen en de Veteranenwet te vergroten en beter een plek te geven. Een handreiking als deze draagt daar op een positieve manier aan bij. Ik hoop dan ook dat alle gemeenten hiervan gebruik gaan maken.»

Reinier van Zutphen

Relaties en kinderen van veteranen
De Veteranenombudsman bracht eind 2024 het rapport «Erken mijn zorgen» uit waarin aanbevelingen staan over de manier waarop ondersteuning van relaties van veteranen die niet meer in dienst zijn bij het ministerie van Defensie kan worden verbeterd. Deze aanbevelingen waren zowel gericht aan het NLVi als aan het ministerie van Defensie. De beleidsreactie aan de Veteranenombudsman met de manier waarop de aanbevelingen zijn opgepakt, deelden we in april 2025 met de Tweede Kamer. In de Veteranennota 2024–2025 gaf de overheid ook aan dat naar aanleiding van het rapport een werkgroep is ingesteld met vertegenwoordigers van het NLVi, het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen en het ministerie van Defensie. De Veteranenombudsman houdt de voortgang in de gaten en hield dit onderwerp ook in 2025 op de agenda. Onder andere vanwege de uitkomsten uit het onderzoek «Erken mijn zorgen» is de Veteranenombudsman samen met de Kinderombudsman een onderzoek begonnen naar de invloed van uitzendingen op kinderen van veteranen. Het onderzoeksrapport komt naar verwachting medio 2026 uit.

Toegang tot veteranenzorg in detentie
De Veteranenombudsman vroeg al in 2021 aandacht voor veteranen in detentie met het rapport «Toegang tot veteranenzorg achter slot en grendel». Dit is een groep die makkelijk uit beeld raakt. Ook veteranen in detentie vallen onder de bijzondere zorgplicht uit de Veteranenwet. Detentie doet niets af aan het recht op erkenning, waardering en passende zorg, zeker niet als klachten direct samenhangen met de inzet voor Nederland.

Uit het onderzoek bleek dat er niet genoeg rekening was gehouden met toegang tot specifieke veteranenzorg binnen penitentiaire inrichtingen. Goede intenties en initiatieven waren er zeker, maar deze leidden te weinig tot daadwerkelijke beschikbaarheid van zorg achter de muren. Daarom deed de Veteranenombudsman drie aanbevelingen, gericht aan de minister voor Rechtsbescherming en aan de minister van Defensie over regie, samenwerking en het verbreden van het zorgaanbod voor gedetineerde veteranen.

Sindsdien is de toegang van zorgcoördinatoren van het NLVi tot inrichtingen verbeterd en wordt er gewerkt aan betere afstemming tussen de Dienst Justitiële Inrichtingen, het ministerie van Defensie en zorgpartners. Ook wordt serieus gekeken naar plaatsing van veteranen met klachten die verband houden met hun inzet voor Defensie in het Militair Penitentiair Centrum in Stroe.

Deze ontwikkelingen zijn bemoedigend, maar nog niet het eindpunt. De sleutel ligt in het vastleggen van concrete afspraken. Pas dan wordt de bijzondere zorgplicht echt waargemaakt, en wordt – ook in detentie – blijvende erkenning en waardering getoond voor onze veteranen. De Veteranenombudsman blijft de voortgang volgen.

Terugkeerreizen Bosnië
Sinds 2022 organiseert het NLVi terugkeerreizen voor Dutchbat III-veteranen en hun relaties, op basis van aanbevelingen van de Commissie Borstlap. Met als doel om hen te helpen met het delen van hun ervaringen en beter te integreren in de samenleving. De terugkeerreizen worden jaarlijks georganiseerd en hoog gewaardeerd. In 2024 ontving de Veteranenombudsman een klacht van een veteraan die betrokken is geweest bij het opzetten van de eerste terugkeerreizen voor Dutchbat III veteranen naar Bosnië. De inhoud van de klacht was voor de ombudsman serieus genoeg om hier verder naar te kijken. Zo heeft de Veteranenombudsman gesprekken gevoerd met andere veteranen en verschillende organisaties die betrokken waren bij deze terugkeerreizen en aanbevelingen ter verbetering gedaan.

Afghaanse bewakers en tolken
De Veteranenombudsman bleef zich in 2024 en 2025 inzetten voor veteranen die in Afghanistan hebben gediend en grote zorgen hadden over het lot van Afghaanse bewakers en tolken die hen jarenlang hebben geholpen. Deze lokale medewerkers beschermden tussen 2002 en 2021 Nederlandse militaire bases en de ambassade in Kabul. Sinds de machtsovername door de Taliban lopen zij grote risico's vanwege hun eerdere samenwerking met Nederland.

Eind september 2024 draaide het kabinet een eerdere toezegging om deze lokale medewerkers naar Nederland over te brengen terug. Waarom was niet duidelijk. Uit ambtelijke stukken bleek dat vooral de vrees voor mogelijk grote aantallen aanvragen en de kosten een rol speelden. De Veteranenombudsman sprak zich hierover uit in de Tweede Kamer en de media. Hij zei dat het kabinet een eerdere toezegging niet zomaar kan intrekken. Veteranen gaven aan dat het onacceptabel is dat het kabinet mensen die hen hebben geholpen in de steek laat.

In 2025 volgde de Veteranenombudsman de juridische procedures van de voormalige ambassadebewakers. De rechter oordeelde in hoger beroep dat Nederland juridisch geen zorgplicht heeft. Toch stemde de Tweede Kamer voor een motie voor overkomst van deze groep. De Veteranenombudsman is blij met deze steun vanuit de morele verantwoordelijkheid van Nederland en het belang van behoorlijk bestuur, zowel voor de betrokken Afghanen als voor de veteranen die zich met hen verbonden voelen.

3.4. Ombudsagenda: letselschade veteranen

Vier jaar geleden publiceerde de Veteranenombudsman een onderzoek naar de behandeling van verzoeken van veteranen om volledige schadevergoeding. Uit het onderzoek bleek dat het ministerie van Defensie veel te lang deed over het behandelen van de verzoeken. De procedure was ondoorzichtig en dat leverde stress op bij veteranen die tijdens het uitvoeren van een missie blijvend fysiek of mentaal letsel hadden opgelopen. In het rapport deed de Veteranenombudsman aanbevelingen om de procedure te verbeteren en kondigde aan later een vervolgonderzoek te doen om te zien of de verzoeken om schadevergoeding beter en sneller werden behandeld. Dit vervolgonderzoek bleek nodig, want de Veteranenombudsman bleef klachten ontvangen van veteranen over de lange behandeling van verzoeken om volledige schadevergoeding.

De Veteranenombudsman concludeerde in het vervolgonderzoek «Tijdig, transparant en toegewijd» dat veteranen met letselschade nog steeds te lang moeten wachten op een schadevergoeding. De Veteranenombudsman vroeg daarom voor de tweede keer aandacht voor deze groep veteranen. Ondanks toezeggingen van het ministerie van Defensie, is er te weinig gedaan met eerdere aanbevelingen.

Veteranen kunnen een schadeclaim indienen bij het ministerie van Defensie voor de gevolgen van fysieke of mentale schade. Dit gebeurt via de Regeling Volledige Schadevergoeding (RVS). Gemiddeld duurt de behandeling van een schadeclaim drie jaar. Maar sommige veteranen wachten al acht jaar op een uitkomst. De jarenlange procedure blijkt nog steeds erg stressvol voor veteranen. Dat maakt het extra pijnlijk, omdat zij vaak al in een kwetsbare positie zitten. Zo hebben de meeste van deze veteranen te maken met een posttraumatische stressstoornis.

Veteranen gaven aan onvoldoende informatie te krijgen over de afhandeling van hun aanvraag. Ze weten hierdoor niet goed waar ze aan toe zijn. Het gebrek aan informatie zorgt ook voor wantrouwen, wat uiteindelijk weer in de weg kan staan van een vlotte en transparante afhandeling van de letselschadeclaim.

Uit het onderzoek van de Veteranenombudsman bleek dat de systeemproblemen die vier jaar geleden al bekend waren, nog steeds niet zijn opgelost. Het aanleveren van medische dossiers kan bijvoorbeeld niet digitaal. Hierdoor duurt de procedure onnodig langer. De ombudsman kan niet anders dan vaststellen dat het ministerie van Defensie dit probleem niet genoeg voorrang geeft en niet genoeg naar oplossingen zoekt voor de veteranen.

Naast het ministerie van Defensie speelt ook de belangenbehartiger van de veteraan een belangrijke rol in de behandeling van de schadeclaim. Dit zijn vaak letselschadeadvocaten. Volgens de ombudsman nemen deze twee partijen onvoldoende verantwoordelijkheid. Het proces zou veel vlotter gaan als zij met elkaar in gesprek gaan en echt met elkaar samenwerken ten behoeve van de veteranen.

De Algemene Rekenkamer heeft de RVS-procedure in dezelfde periode onderzocht. Uit dat «onderzoek» blijkt dat in 60 procent van de gevallen het streven van de minister van Defensie, om letselschadezaken binnen twee jaar af te handelen, niet wordt gehaald. Ook blijkt uit het onderzoek van de Algemene Rekenkamer dat het ministerie van Defensie een structureel tekort aan juridisch personeel heeft, wat ten koste gaat van het helpen van veteranen. Het onderzoek van de Algemene Rekenkamer bevestigt de verhalen van veteranen waarmee we in contact kwamen. Zowel de Algemene Rekenkamer als de Veteranenombudsman verwacht dat de twee onderzoeken concrete aanknopingspunten bieden om de letselschaderegeling te verbeteren.

Op 13 mei 2025 schreef de minister van Defensie aan de Tweede Kamer maatregelen te nemen naar aanleiding van de aanbevelingen van de Veteranenombudsman.

«Er is veel gesproken over dit onderwerp. Helaas is er de afgelopen jaren te weinig veranderd. Nog altijd ontvangen wij klachten van veteranen over deze langslepende en zeer stressvolle procedure. Dat moet nu eens

klaar zijn. Veteranen moeten op tijd en goed geholpen worden. Alleen zo zetten we de behoeften van veteranen centraal.»

Reinier van Zutphen

3.5 Internationale activiteiten

In 2025 stond het internationale werk van de Veteranenombudsman in het teken van verbinding, toezicht en aandacht voor de positie van militairen en veteranen in een veranderende wereld. Door werkbezoeken en internationale conferenties droegen we bij aan betere omstandigheden, meer erkenning en sterkere samenwerking.

Een belangrijk moment was het werkbezoek aan Nederlandse militairen van de Multinational Battle Group in Litouwen. De Veteranenombudsman bezocht hen samen met de Noorse parlementaire ombudsman. Ook overlegden ze met de Litouwse ombudsman. Met dit bezoek wilde de ombudsman zien hoe de situatie voor de militairen zich ontwikkeld heeft sinds het vorige bezoek in 2023, ook vanwege de toenemende spanningen aan de oostgrens van de Europese Unie. Door gesprekken met militairen kreeg de Veteranenombudsman ter plekke een goed beeld van hun werkomstandigheden en zorgen. De inzichten uit dit bezoek deelde hij met de Tweede Kamer en het ministerie van Defensie.

Tijdens de *zeventiende International Conference of Ombuds Institutions for the Armed Forces* (ICOAF) kwam een groot netwerk van ombudsinstellingen samen in Johannesburg. Deze conferentie is inmiddels uitgegroeid tot hét internationale platform voor democratisch toezicht en mensenrechten binnen de krijgsmacht. Namens Nederland sprak de Veteranenombudsman over de rol van de ombudsman voor veteranen en hun families die vastlopen in ingewikkelde systemen. Ook bespraken ze het internationale IOI-rapport over hulpverlening en bewustwording.

De Veteranenombudsman bracht verder een werkbezoek aan Genève. Daar sprak hij met het Geneva Centre for Security Sector Governance (DCAF) en met vertegenwoordigers van de International Organization for Migration (IOM), de VN-Vluchtelingenorganisatie (UNHCR) en de Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) bij de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland. De gesprekken gingen over goed bestuur in de veiligheidssector en migratie, en over de rol van onafhankelijk toezicht bij het beschermen van mensenrechten.

4. ONZE MENSEN

Hoeveel medewerkers zijn er en wat zijn hun kenmerken? Hoe besteden we aandacht aan persoonlijke ontwikkeling en het beperken van ziekteverzuim? In dit hoofdstuk gaan we in op de mensen in onze organisatie. Ook beschrijven we in dit hoofdstuk hoe we omgaan met klachten over onze organisatie, waar medewerkers terechtkunnen als ze zich niet veilig voelen op het werk, hoe we ervoor zorgen dat mensen vitaal hun werk kunnen doen en wat we doen om in contact te blijven met de organisaties om ons heen. Daarnaast geven we een overzicht van de nevenfuncties van de ambtsdragers.

4.1. Personeelsbestand

Het aantal medewerkers in onze organisatie was in 2025 ongeveer gelijk aan het aantal in 2024. In 2025 hadden de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman 234 medewerkers (217 fte) in dienst. In 2024 waren dat 233 medewerkers (218 fte).

Opbouw personeel

De verhouding man-vrouw is gelijk gebleven ten opzichte van 2024: 72 procent van de medewerkers is vrouw, 28 procent man. Onderstaande tabel laat de leeftijdsopbouw van het personeel in aantallen zien.

Leeftijd (in jaar)	20–24	25–34	35–44	45–54	55–59	60+
2024	3	52	68	53	32	25
2025	4	54	66	51	34	25

Bij onze organisatie werken vooral mensen met een hbo- of universitaire opleiding. Veel medewerkers hebben de functie van (klacht)onderzoeker. Dit is de reden waarom salarisschaal 11 het vaakst voorkomt. Hieronder staat de bezetting in de verschillende salarisschalen, exclusief de ambtsdragers.

Salarisschaal		5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
2024	vrouw	1	6	2	1	19	27	59	32	16	2	2	0	1
	man	1	5	0	1	8	12	19	10	7	1	1	0	0
2025	vrouw	0	5	5	2	17	23	58	34	18	2	3	0	1
	man	1	5	0	1	9	13	19	10	6	1	1	0	0

Stagiairs

In 2025 liepen vier studenten langere tijd stage bij onze organisatie. De stagiairs kwamen van de volgende opleidingen: Master Sociology (2), Master Social Challenges, Policy and Interventions (1) en Bachelor Business Administration (1).

Ontwikkeling medewerkers

De Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman vinden het belangrijk dat medewerkers zich blijven ontwikkelen. Ook moeten zij zo veel mogelijk in contact staan met burgers en (overheids)organisaties. Alleen zo kunnen ze de klachten van burgers op een professi-

onele manier behandelen en hun kennis delen met de overheid en professionals.

Dat vraagt om een organisatie die kan meebewegen in een wereld die steeds verandert en waarin medewerkers zich blijven ontwikkelen. Voor zichzelf en voor alle mensen die bij ons terecht kunnen. Als onderdeel van het introductieprogramma krijgen nieuwe medewerkers daarom verplicht trainingen in basisvaardigheden en basiskennis, zoals effectief en begrijpelijk schrijven en de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Andere trainingen die worden aangeboden zijn gespreksvaardigheden en conflicthantering, professionele klachtbehandeling, omgaan met aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag, bevoegdheid en ontvankelijkheid, privacy en AVG en Informatiehuishouding.

Daarnaast volgen medewerkers trainingen die aansluiten bij hun eigen persoonlijke ontwikkeling, zoals verdiepende cursussen binnen hun vakgebied. Naar aanleiding van het periodieke medewerkersonderzoek hebben we per team dialoogsessies gehouden. Tijdens deze sessies hebben we samen de resultaten besproken en concrete verbeteracties per team opgesteld.

4.2. Klachten over de organisatie

De Nationale ombudsman krijgt ook klachten van burgers naar aanleiding van het handelen van de eigen organisatie en de medewerkers van de ombudsman. Die klachten komen bijvoorbeeld van burgers die ontevreden zijn over het contact met (de medewerkers van) de ombudsman. In 2025 ontving de ombudsman 172 klachten hierover, precies hetzelfde aantal als in 2024. De meeste klachten in 2025 gingen over het niet of niet op tijd reageren door medewerkers en over de behandelduur van dossiers. In 2025 moesten mensen soms lang wachten voordat hun klacht werd behandeld, omdat het behandelen van klachten op sommige terreinen meer tijd kostte, bijvoorbeeld door de complexiteit ervan.

Er zijn in 2025 162 klachten behandeld (169 in 2024). Er kan een verschil zitten tussen het aantal ingediende en het aantal behandelde klachten, omdat niet alle klachten altijd in hetzelfde kalenderjaar worden afgerond. Van de 162 klachten zijn er 89 formeel behandeld. Dit betekent dat daarover een oordeel is gegeven door de ombudsman. Van deze 89 formeel behandelde klachten waren:
– 26 klachten gegrond;
– 31 klachten niet gegrond;
– In twee zaken is geen oordeel gegeven;
– 30 klachten waren deels gegrond/deels niet gegrond en/of er is deels geen oordeel gegeven.

Zie voor deze cijfers ook de cijferbijlage bij dit jaarverslag op nationaleombudsman.nl.

4.3. Vertrouwenspersoon

Bij de Nationale ombudsman hechten we grote waarde aan integer handelen. Dat betekent dat we alert zijn op mogelijke integriteitsvraagstukken en ruimte bieden om dilemma's en signalen bespreekbaar te maken. Een open en veilige werkomgeving is daarbij een belangrijk uitgangspunt. De Nationale ombudsman werkt samen met onafhankelijke externe vertrouwenspersonen. Onze medewerkers kunnen vertrouwelijk

contact met hen opnemen als zij te maken hebben met ongewenste omgangsvormen, of als zij zich op een andere manier niet veilig voelen op hun werk. De vertrouwenspersoon denkt mee over een oplossing door een luisterend oor te bieden, informatie te geven, te adviseren, door te verwijzen en medewerkers zo nodig bij te staan bij het indienen van een klacht. De vertrouwenspersoon registreert de meldingen geanonimiseerd. In 2025 is de vertrouwenspersoon door twee collega's benaderd (twee in 2024).

4.4. Ziekteverzuim en vitaliteit

Als werkgever willen we een omgeving bieden waarin medewerkers vitaal en veilig hun werk kunnen doen. We zorgen dat collega's die regelmatig thuiswerken dat ergonomisch verantwoord kunnen doen. Ook kunnen collega's op kantoor tegen een kleine eigen bijdrage een stoelmassage krijgen, en krijgen medewerkers korting op een sportschoolabonnement via Bedrijfsfitness Nederland. Dankzij eerder ingezette interventies en een goede samenwerking met onder meer de bedrijfsarts, de bedrijfsmaatschappelijk medewerker en de integratie-adviseur is het ziekteverzuimpercentage gedaald. Het gemiddelde ziekteverzuim over 2025 kwam uit op 5,2 procent (6,2 procent in 2024).

4.5. Medewerkers naar buiten

We ontvangen elke dag klachten van burgers over verschillende overheidsorganisaties. Kennis van die organisaties en hoe zij werken is erg belangrijk om de klachten over die organisaties te kunnen behandelen. Ook is het belangrijk dat de medewerkers die die klachten behandelen, weten wat er in de samenleving speelt en waar burgers tegenaan lopen. Hier werken we aan door medewerkers te stimuleren werkbezoeken te brengen, bijvoorbeeld aan een overheidsorganisatie of een maatschappelijke organisatie. Onze medewerkers volgen, organiseren en geven verschillende workshops, lezingen en cursussen die gaan over onder meer de relatie tussen burgers en de overheid en over kinderrechten. Dit doen ze voor verschillende groepen, onderwijsinstellingen en organisaties. Ook detacheren we medewerkers bij andere (overheids)organisaties. Daarnaast worden geregeld medewerkers van andere organisaties gedetacheerd bij de ombudsman. Dit levert voor beide organisaties nieuwe kennis en inzichten op.

4.6. Nevenfuncties ambtsdragers

In 2025 hadden de ambtsdragers onderstaande nevenfuncties. De nevenfuncties staan ook op onze website nationaleombudsman.nl.

Nationale ombudsman en Veteranenombudsman: Reinier van Zutphen

Functie die hoort bij de functie Nationale ombudsman:
- Lid Raad van Advies College Rechten van de Mens (sinds 1 april 2015, niet betaald)

Functies die samenhangen met de functie Nationale ombudsman:
- Lid bestuur Kirchheiner Stichting Ombudsman en Democratie (sinds 1 april 2015, niet betaald)
- Voorzitter van de Vereniging voor Klachtrecht (sinds 13 april 2016, niet betaald)

- Regional President for the European Region of the International Ombudsman Institute (IOI) (sinds 13 mei 2024, niet betaald)
- Member World Board International Ombudsman Institute (IOI) (sinds 4 april 2022, niet betaald)
- Lid Maatschappelijke Adviesraad Instituties Open Samenlevingen (Universiteit Utrecht) (sinds 10 okt 2024, niet betaald)

Nevenfuncties:
- Docent Studiecentrum Rechtspleging (sinds 1 april 2005, betaald)
- Lid Raad van Advies Instituut Gak (sinds 1 juli 2018, betaald)
- Lid Board of Advisors Master programma Law & Society, Van Vollenhoveninstituut (sinds 2020, niet betaald)
- Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Advisering Bestuursrechtspraak (van 1 oktober 2017 tot 1 oktober 2025, betaald)

Kinderombudsman: Margrite Kalverboer

Functie die samenhangt met de functie Kinderombudsman:
- Lid van de Societal and Ethics Advisory Board van het Growing Up Together in Society (GUTS) consortium (sinds 17 maart 2025, niet betaald)

Nevenfunctie:
- Hoogleraar kind, (ortho)pedagogiek, kinderrechten en vreemdelingenrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen (sinds 2016, niet betaald)

substituut-ombudsman: Linda Molenaar

Nevenfunctie:
- Voorzitter cliëntenraad zorglocatie De Es, onderdeel van de Argos Zorgroep (per 1 november 2024, niet betaald)

Cijferbijlage Jaarverslag 2025

Doen wat nodig is

nationale ombudsman

kinder ombudsman

veteranen ombudsman

De Nationale ombudsman, de Kinderombudsman en de Veteranenombudsman zijn er om burgers, kinderen en veteranen te helpen als het misgaat tussen hen en de overheid. En om overheden en andere organisaties uit te dagen het perspectief van burgers te borgen in alles wat ze doen en te zorgen dat kinderrechten worden nageleefd.

Inhoud

Inleiding 4
Leeswijzer 5
Ontvangen en behandelde verzoeken 2025 6
Het werk van de Nationale ombudsman in cijfers 7
Klachten over de organisatie 9
Verzoeken per beleidsterrein 10
Medeoverheden 30

Inleiding

In 2025 heeft de Nationale ombudsman in totaal 23.001 verzoeken van burgers ontvangen. Dit zijn er 1.961 minder dan in 2024. Verzoeken kunnen bijvoorbeeld klachten, signalen, vragen en meldingen zijn. Al deze verzoeken komen telefonisch, via de mail, op WhatsApp en via het klachtenformulier op de website binnen. In 2025 ontvingen we 16.896 klachten en signalen en 6.105 vragen en meldingen. In 2024 lag het aantal klachten en signalen (17.590), en vragen en meldingen (6.461) die we ontvingen hoger.

Van alle verzoeken die we kregen, gingen de meeste over gemeenten, de politie, de Belastingdienst en het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV). Net zoals in 2024 kregen we in 2025 opvallend veel verzoeken die te maken hadden met de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). Er was wel een lichte daling te zien in het aantal verzoeken. We kregen wel meer verzoeken over de politie, het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) en gemeenschappelijke regelingen. Vergeleken met 2024 kregen we minder verzoeken over het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV)

Van de 23.001 verzoeken die de Nationale ombudsman in 2025 ontving, kwamen er 139 uit Bonaire, Sint-Eustatius en Saba. Dat zijn er 108 minder dan in 2024. Dat komt omdat we minder spreekuren hebben gehouden in 2025 in Caribisch Nederland.

In 2025 heeft de Nationale ombudsman 22.780 verzoeken behandeld, exclusief Woo- en AVG-verzoeken. In het overgrote deel (19.726) van deze verzoeken (2024: 21.988) bood de Nationale ombudsman mensen een luisterend oor, voorzag hij hen van correcte informatie en verwees hij hen voor verdere hulp door naar de juiste (overheids)organisatie. In 1.063 gevallen was een interventie nodig om tot een oplossing te komen. De ombudsman komt dan tussenbeide en vraagt de overheidsinstantie of er een oplossing mogelijk is. Acht verzoeken werden afgerond na bemiddeling tussen burger en overheid.

Ook schreef de Nationale ombudsman naar aanleiding van individuele zaken 483 brieven en 41 rapporten. In de brieven gaf hij – na beperkt onderzoek – een oordeel over het handelen van de overheid. In de rapporten kwam de ombudsman – na uitgebreider onderzoek – ook met een oordeel. Twee rapporten gingen specifiek over Caribisch Nederland. In 98 zaken werd de behandeling tijdens het onderzoek beëindigd, bijvoorbeeld omdat het probleem door de overheid werd opgelost, of omdat de indiener van de klacht om andere redenen geen prijs meer stelde op voortzetting van het onderzoek. In 1.361 zaken is de behandeling al vóór de start van het onderzoek beëindigd, omdat de indiener niet meer reageerde of geen nadere informatie verstrekte, of omdat het probleem inmiddels was opgelost.

De Nationale ombudsman zet, naast het behandelen van verzoeken, in op het verbeteren van de dienstverlening van de overheid aan de burger. Dit doet hij op allerlei manieren. Een belangrijk onderdeel hiervan is het onderzoek uit eigen beweging. In 2025 is de Nationale ombudsman zeven nieuwe onderzoeken uit eigen beweging gestart.

In 2025 schreef de ombudsman zeventien signaalbrieven om aandacht te vragen voor signalen uit de actualiteit, waaruit blijkt dat burgers in de knel dreigen te komen. Drie van die brieven schreef hij samen met de Kinderombudsman. Verder gaven we 32 presentaties en workshops over aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag. En we gaven 113 keer advies uit aan overheidsorganisaties om hen te helpen hun klachtbehandeling verder te verbeteren.

De ombudsman gaf ook 28 presentaties en 41 interviews om aandacht te vragen voor (structurele) problemen en het werk van onze organisatie. De substituut-ombudsman gaf vier presentaties. Daarnaast maakte de ombudsman twee driedaagse provincietours door Noord-Brabant en Drenthe, en legde hij meerdere werkbezoeken af. De substituut ombudsman legde in het kader van haar kennismaking negen werkbezoeken af.

Leeswijzer

Deze cijferbijlage is een aanvulling op het Jaarverslag 2025 van de Nationale ombudsman, de Kinderombudsman en de Veteranenombudsman. Hierin geven we meer specifieke informatie van de verzoeken van burgers aan de Nationale ombudsman en de behandeling hiervan, uitgesplitst naar overheidsorganisatie. Ook de verzoeken aan de Nationale ombudsman vanuit Caribisch Nederland zijn in deze cijferbijlage opgenomen. De cijfers van de Kinderombudsman en de Veteranenombudsman vind je terug in het jaarverslag zelf.

In deze cijferbijlage zijn alle ministeries opgenomen waarover de Nationale ombudsman in 2025 een verzoek heeft ontvangen. De hieronder vallende dienstonderdelen, zelfstandige bestuursorganen en andere medeoverheden zijn alleen opgenomen als er in 2025 meer dan 100 verzoeken over zijn ingediend.

De cijfers per ministerie zijn inclusief het aantal verzoeken over de dienstonderdelen, maar exclusief het aantal verzoeken over de onder dit ministerie vallende zelfstandige bestuursorganen. Deze organisaties worden in de bijlage aangegeven met de afkorting ZBO.

Het aantal ontvangen verzoeken over een overheidsorganisatie in 2025 kan verschillen van het aantal behandelde verzoeken in hetzelfde jaar. De behandeling van een verzoek kan door de Nationale ombudsman namelijk niet altijd in hetzelfde kalenderjaar worden afgerond.

Ontvangen en behandelde verzoeken 2025

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	23.001		
Klachten en signalen	16.896		
Overige contacten (vragen/meldingen)	6.105		
Behandeld in 2025	22.780*		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		1.063	
b. Bemiddeling of goed gesprek		8	
c. Onderzoek, waarvan met rapport:		41	
Gegrond			36
Deels gegrond, deels niet gegrond			2
Niet gegrond			2
Geen oordeel			
Deels geen oordeel, deels gegrond			
Deels geen oordeel, deels gegrond, deels niet gegrond			
Deels geen oordeel, deels niet gegrond			1
Aanbeveling	13		
d. Onderzoek, waarvan met brief		483	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd[1]		98	
f. Informatie of doorverwijzing		19.726	
g. Tussentijds beëindigd vóór start onderzoek[2]		1.361	

*Woo- en AVG-verzoeken niet meegeteld.

1. Deze beëindiging vindt plaats na de start van het onderzoek. Bijvoorbeeld omdat de overheid het probleem intussen heeft opgelost of omdat de indiener van de klacht om andere redenen geen prijs meer stelt op voortzetting van het onderzoek.
2. Deze beëindiging vindt plaats al vóór de start van het onderzoek. Bijvoorbeeld omdat de indiener niet meer reageert, geen nadere info verstrekt of dat het probleem inmiddels is opgelost.

Het werk van de Nationale ombudsman in cijfers

Onderzoek uit eigen beweging[3]

	Totaal	Wijze van behandeling
Afgerond in 2025	0	
Gestart in 2025	7	
Onderwerpen:		
– Demonstratierecht		
– Ombudsvisie participatie		
– Medische uitzendingen Caribisch Nederland		
– Boeren		
– Migratiepact		
– Toegang maatschappelijke opvang		
– Ombudsvisie proactieve overheid		

Overige activiteiten 2025

Signaalbrieven[4]	17
Interviews en presentaties	73
Provincietours	2
Aantal leden Raadbaak - online community voor professionals	1.100
Door medewerkers:	
Presentaties en workshops professionele klachtbehandeling en aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag	32
Adviezen aan overheidsorganisaties ter verbetering van hun klachtbehandeling	113
Website:	
Aantal unieke bezoekers Nationaleombudsman.nl	475.234
Reacties naar aanleiding van ons werk:	
Kamervragen naar aanleiding van onze rapporten en brieven	1
Kamervragen met verwijzing naar onze rapporten en brieven	9
Antwoorden op Kamervragen met verwijzing naar ombudsman	5
Ingediende moties met verwijzing naar de ombudsman	4

3. De ombudsman kan niet alleen op verzoek maar ook uit eigen beweging een onderzoek instellen naar de wijze waarop de overheid zich heeft gedragen.
4. Signaalbrieven zijn brieven van de Nationale ombudsman aan de overheid, waarin hij direct inspringt op signalen over actuele problemen waardoor burgers in de knel dreigen te komen. De ombudsman uit in deze brieven zijn zorgen en roept de overheid veelal op om snel tot actie over te gaan.

Woo-verzoeken[5]

	Totaal	Wijze van behandeling	Besluit
Ontvangen in 2025	70		
Behandeld in 2025	69		
Wijze van behandeling			
a. Informeel (geen besluit)		15	
b. Doorzending naar bevoegd orgaan		2	
c. Formeel besluit		52	
Waarvan (gedeeltelijk) toegekend			46
Buiten behandeling gesteld (vanwege bijvoorbeeld geen tijdige reactie of vermoedelijk misbruik)			6
Overschrijding wettelijke termijn (>42 dagen)[6]	7		

AVG[7]

Ontvangen in 2025	22
Behandeld in 2025	18
Inzageverzoeken (verzoek tot inzage in de persoonsgegevens van de verzoeker zelf)	14
Verwijderverzoeken (verzoek tot verwijdering van de persoonsgegevens van de verzoeker zelf)	6
Rectificatieverzoeken (verzoek tot rectificatie van de persoonsgegevens van de verzoeker zelf)	2
Afgehandelde AVG -verzoeken	18

5. Verzoeken van burgers aan de Nationale ombudsman op grond van de Wet open overheid (Woo).
6. Verzoeker is hiervan in kennis gesteld.
7. Verzoeken van burgers aan de Nationale ombudsman op grond van de Algemene verordening gegevensbescherming.

Klachten over de organisatie

	Totaal	Wijze van behandeling	Besluit
Ontvangen in 2025	172		
Behandeld in 2025	162		
Wijze van behandeling			
Informeel		73	
Formeel*		89	
Gegrond			26
Niet gegrond			31
Geen oordeel			2
Deels gegrond/deels niet gegrond			27
Deels geen oordeel/deels gegrond			0
Deels geen oordeel/deels niet gegrond			2
Deels geen oordeel/deels gegrond/deels niet gegrond			1

* Alleen bij formeel afgehandelde klachten wordt een oordeel gegeven.

Verzoeken per beleidsterrein

Ministerie van Algemene Zaken

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	10		
Behandeld in 2025	10		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie			
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		9	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		1	

Ministerie van Asiel en Migratie

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	1.403		
Behandeld in 2025	1.310		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		271	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		275	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		25	
f. Informatie of doorverwijzing		519	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		220	

Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND)

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	1.402		
Behandeld in 2025	1.309		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		271	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		275	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		25	
f. Informatie of doorverwijzing		519	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		219	

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	141		
Behandeld in 2025	155		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		11	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		1	
Gegrond			1
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		1	
f. Informatie of doorverwijzing		135	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		7	

Huurcommissie - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	112		
Behandeld in 2025	108		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		25	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		1	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		76	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		6	

Ministerie van Buitenlandse Zaken

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	181		
Behandeld in 2025	185		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		7	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		3	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		1	
f. Informatie of doorverwijzing		134	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		40	

Ministerie van Defensie

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	61		
Behandeld in 2025	51		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		3	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		2	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		46	
g. Tussentijds beëindigd voor start onderzoek			

Ministerie van Economische Zaken

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	115		
Behandeld in 2025	121		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		23	
b. Bemiddeling of goed gesprek		1	
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		2	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		87	
g. Tussentijds beëindigd voor start onderzoek		8	

Nationaal Coördinator Groningen[8]

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	56		
Behandeld in 2025	62		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		20	
b. Bemiddeling of goed gesprek		1	
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		37	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		4	

Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG) - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	48		
Behandeld in 2025	47		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		10	
b. Bemiddeling of goed gesprek		1	
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		32	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		4	

8. De NCG en het IMG worden standaard in deze bijlage benoemd, omdat de Nationale ombudsman per 1 januari 2022 de taak van de Onafhankelijke Raadsman heeft overgenomen. Deze taak bestaat uit het behandelen van klachten over de afhandeling van schade aan en versterking van woningen als gevolg van de gaswinning in Groningen.

Ministerie van Financiën

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	1.169		
Behandeld in 2025	1.189		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		59	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		29	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		8	
f. Informatie of doorverwijzing		1.021	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		72	

Belastingdienst

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	868		
Behandeld in 2025	883		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		37	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		20	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		5	
f. Informatie of doorverwijzing		771	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		50	

Dienst Toeslagen

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	208		
Behandeld in 2025	206		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		14	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		2	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		2	
f. Informatie of doorverwijzing		173	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		15	

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	88		
Behandeld in 2025	83		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		9	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		1	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		66	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		7	

Dienst Wegverkeer (RDW) - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	124		
Behandeld in 2025	123		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		9	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		1	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		104	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		9	

Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR) - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	355		
Behandeld in 2025	361		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		9	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		3	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		333	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		16	

Ministerie van Justitie en Veiligheid

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	726		
Behandeld in 2025	767		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		41	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		5	
Gegrond			4
Deels gegrond, deels niet gerond			1
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		16	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		11	
f. Informatie of doorverwijzing		623	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		71	

Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB)

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	147		
Behandeld in 2025	154		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		6	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		1	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		1	
f. Informatie of doorverwijzing		130	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		16	

Openbaar Ministerie (OM)

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	299		
Behandeld in 2025	310		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		22	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		4	
Gegrond			3
Deels gegrond, deels niet gerond			1
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		14	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		6	
f. Informatie of doorverwijzing		230	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		34	

Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	407		
Behandeld in 2025	374		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		25	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		2	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		2	
f. Informatie of doorverwijzing		245	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		100	

Gerechtsdeurwaarders - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	367		
Behandeld in 2025	378		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		12	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		1	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		1	
f. Informatie of doorverwijzing		319	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		45	

Raad voor de Kinderbescherming

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	114		
Behandeld in 2025	122		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		3	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		2	
f. Informatie of doorverwijzing		110	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		7	

Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	105		
Behandeld in 2025	90		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		2	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		4	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		81	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		3	

Politie

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	1.942		
Behandeld in 2025	1.958		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		83	
b. Bemiddeling of goed gesprek		2	
c. Onderzoek, waarvan met rapport		7	
Gegrond			5
Deels gegrond, deels niet gerond			1
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		27	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		13	
f. Informatie of doorverwijzing		1.670	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		156	

Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	39		
Behandeld in 2025	38		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		4	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		30	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		4	

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	226		
Behandeld in 2025	230		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		12	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		2	
f. Informatie of doorverwijzing		196	
g. Tussentijds beëindigd voor start onderzoek		20	

Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	213		
Behandeld in 2025	213		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		12	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		2	
f. Informatie of doorverwijzing		182	
g. Tussentijds beëindigd voor start onderzoek		17	

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	47		
Behandeld in 2025	44		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		3	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		40	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		1	

Sociale Verzekeringsbank (SVB) - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	349		
Behandeld in 2025	372		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		31	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		1	
f. Informatie of doorverwijzing		313	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		27	

Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (UWV) - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	794		
Behandeld in 2025	800		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		42	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		11	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		708	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		39	

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	119		
Behandeld in 2025	121		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		8	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		4	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		100	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		9	

Jeugdbescherming - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	341		
Behandeld in 2025	339		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		8	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		1	
Gegrond			1
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		309	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		21	

Centraal Administratie Kantoor (CAK) - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	138		
Behandeld in 2025	141		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		5	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		1	
f. Informatie of doorverwijzing		118	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		17	

Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	12		
Behandeld in 2025	10		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie			
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		8	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		2	

Medeoverheden

Gemeenschappelijke regelingen*

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	742		
Behandeld in 2025	739		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		47	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		3	
Gegrond			3
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		8	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		3	
f. Informatie of doorverwijzing		614	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		64	

*inclusief Veilig Thuis

Veilig Thuis

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	294		
Behandeld in 2025	283		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		3	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		1	
Gegrond			1
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		263	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		16	

Gemeenten

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	4.521		
Behandeld in 2025	4.386		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		262	
b. Bemiddeling of goed gesprek		4	
c. Onderzoek, waarvan met rapport		23	
Gegrond			21
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			2
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		79	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		26	
f. Informatie of doorverwijzing		3.679	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		313	

Provincies

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	53		
Behandeld in 2025	53		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		4	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		1	
Gegrond			1
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		1	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		1	
f. Informatie of doorverwijzing		43	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		3	

Waterschappen

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	156		
Behandeld in 2025	167		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		28	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		1	
Gegrond			1
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		4	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		128	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		6	

Verzoeken Caribisch Nederland

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	139		
Openbaar Lichaam Bonaire	49		
Openbaar Lichaam Sint Eustatius	5		
Openbaar Lichaam Saba	2		
KPCN	7		
ZJCN	21		
Rijksdienst Caribisch Nederland	20		
Belastingdienst	7		
Overig	28		
Behandeld in 2025	158		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		43	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport:		7	
Gegrond			7
Deels gegrond, deels niet gegrond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
Deels geen oordeel, deels gegrond			
Deels geen oordeel, deels gegrond, deels niet gegrond			
Deels geen oordeel, deels niet gegrond			
Aanbeveling			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd		3	
f. Informatie of doorverwijzing		95	
g. Tussentijds beëindigd vóór start onderzoek		10	

Nationale ombudsman
Postbus 93122 2509 AC Den Haag
Telefoon (070) 356 35 63
nationaleombudsman.nl

Kinderombudsman
Postbus 93122 2509 AC Den Haag
Telefoon (070) 356 35 63
kinderombudsman.nl

Veteranenombudsman
Postbus 93122 2509 AC Den Haag
Telefoon (070) 356 35 63
nationaleombudsman.nl/veteranenombudsman

nationale ombudsman

kinder ombudsman

veteranen ombudsman

Ombudsvisie Proactieve overheid

Samenvatting

Een behoorlijke overheid handelt proactief. Dat betekent dat de overheid niet wacht tot een burger zich meldt, maar zelf actie onderneemt om ervoor te zorgen dat burgers krijgen waar ze recht op hebben en dat ze aan hun verplichtingen kunnen voldoen. Deze Ombudsvisie laat zien dat een proactieve aanpak hoort bij een behoorlijke overheid. Er moeten flinke stappen gezet worden om een werkelijk proactieve overheid een realiteit te maken.

Door de huidige passieve of reactieve opstelling van de overheid komen burgers in de knel. Het is voor burgers moeilijk om te overzien voor welke regelingen ze in aanmerkingen komen, hoe ze onderling samenhangen en wat de gevolgen zijn als er iets in hun situatie verandert. Voorzieningen die bedoeld zijn om burgers te helpen, blijven mede hierdoor structureel onderbenut.

Een proactieve overheid helpt om het niet-gebruik van voorzieningen tegen te gaan, vergroot de effectiviteit van regelingen en draagt bij aan het herstel van vertrouwen in de overheid. Door gebruik te maken van beschikbare gegevens kan de overheid burgers gericht informeren, ondersteunen of regelingen geautomatiseerd toekennen.

De Nationale ombudsman vindt dat een proactieve opstelling van de overheid geen vrijblijvende optie moet zijn, maar de norm. Daarbij geldt: hoe proactiever, hoe beter. Dat vraagt wel om de juiste waarborgen en randvoorwaarden, waaronder verantwoorde gegevensdeling. Om hier te komen moeten succesvolle initiatieven worden bevorderd, en zijn er doorbraken nodig voor een solide juridische, technische en financiële basis voor een proactieve overheid.

Inleiding

De Nationale ombudsman ziet dat burgers in de knel komen, doordat het ze niet lukt om aanspraak te maken op voorzieningen waar zij recht op hebben. Zij verdwalen in de veelheid van landelijke en gemeentelijke regelingen, lopen vast in (digitale) aanvraagprocessen, vrezen terugvorderingen of staan wantrouwend tegenover de overheid door eerdere negatieve ervaringen. Juist burgers die de overheid hard nodig hebben, weten hun weg niet te vinden in de bureaucratie. De overheid wacht echter vaak nog op de burger die aanklopt, terwijl de overheid doorgaans goed zicht heeft op wie er rechthebbend is.

De Nationale ombudsman spreekt zich de laatste jaren daarom uit voor een proactieve overheid. Zoals in onze onderzoeken over sociale minima,[1] hersteloperaties,[2] vroegsignalering,[3] in de zorgenbrief over het Tijdelijk Noodfonds Energie[4] en in de jaarverslagen van de afgelopen jaren.[5] Een proactieve overheid neemt zelf initiatief om ervoor te zorgen dat burgers krijgen waar ze recht op hebben en dat ze aan hun verplichtingen kunnen voldoen. Bijvoorbeeld door burgers gericht te informeren, te ondersteunen bij een aanvraag, breder te kijken naar wat nodig is of door voorzieningen automatisch toe te kennen.

De overheid deelt de ambitie om proactief te handelen. Zo is het wetsvoorstel Wet proactieve dienstverlening SZW ingediend bij de Tweede Kamer,[6] heeft het ministerie van Financiën een wet voor proactieve dienstverlening voor toeslagen aangekondigd,[7] voert de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) de hersteloperatie voor de uitwonendenbeurs proactief uit[8] en is proactieve dienstverlening een van de prioriteiten in de Nederlandse Digitaliseringsstrategie.[9] Het huidige kabinet heeft proactieve dienstverlening opgenomen in het coalitieakkoord, waaronder toewerken naar het automatisch uitkeren van toeslagen.[10] Deze beweging in de richting van proactieve dienstverlening wordt onder meer gedreven door veranderde inzichten over wat burgers kunnen dragen aan administratieve lasten en doordat digitalisering nieuwe mogelijkheden biedt voor proactieve werkwijzen.

De Nationale ombudsman juicht deze ontwikkelingen toe. Wel constateert hij dat er nog flinke stappen gezet moeten worden voor een overheid die daadwerkelijk proactief is. Bestaande initiatieven zijn vaak nog beperkt in schaal, beperken zich tot één sector en worden langs elkaar heen ontwikkeld. Ook blijft verantwoorde gegevensdeling een aandachtspunt. Een proactieve overheid vraagt volgens de Nationale ombudsman om een daadkrachtigere aanpak, waarbij de overheid regie voert en nauw samenwerkt met uitvoeringsorganisaties om te komen tot de benodigde doorbraken op het vlak van wetgeving, informatiehuishouding en technische standaarden.

In deze Ombudsvisie betoogt de Nationale ombudsman dat een behoorlijke overheid proactief handelt. Een proactieve aanpak sluit aan bij de behoorlijkheids-vereisten zoals vastgelegd in de Behoorlijkheidswijzer, het toetsingskader van de ombudsman.[11] Hierbij geldt: hoe proactiever, hoe beter. Mits daarbij randvoorwaarden en waarborgen in acht worden genomen.

In deze Ombudsvisie staan we eerst stil bij de huidige, passief of reactief opererende overheid en de gevolgen daarvan voor burgers. Vervolgens laten we zien hoe een proactieve overheid in lijn is met de behoorlijkheidsvereisten van de ombudsman, en welke waarborgen en randvoorwaarden hierbij horen. Tot slot bespreken we welke stappen genomen kunnen worden om de transitie naar een proactieve overheid succesvol te maken.

1. De huidige situatie: burgers komen in de knel

Wirwar aan regelingen

In de huidige situatie handelt de overheid doorgaans passief of reactief. Burgers moeten zelf uitzoeken voor welke regelingen van de overheid zij in aanmerking komen en hoe zij aan hun verplichtingen voldoen. Ze moeten zelf initiatief nemen, vaak met ingewikkelde (digitale) formulieren, waarbij zij veelvuldig dezelfde gegevens moeten verstrekken. Als zij daarbij een fout maken, zijn de gevolgen voor hen. Dit geldt voor zowel lokale als landelijke regelingen.

Hierbij krijgen mensen die het meest afhankelijk zijn van de overheid, te maken met de grootste administratieve lasten. Dit zijn vaak mensen in een kwetsbare positie, doordat zij bijvoorbeeld kampen met armoede, problematische schulden, (mentale) gezondheidsproblemen, werkloosheid, minder (digitale) basisvaardigheden of een combinatie daarvan. Het stapelen van – doorgaans goedbedoelde – regelingen heeft geleid tot een wirwar aan voorzieningen. Zo vond het Instituut voor Publieke Economie 82 verschillende armoederegelingen bij 24 gemeenten.[12]

Naast de hoeveelheid aan regelingen, lopen burgers ook vast doordat regelingen niet op elkaar zijn afgestemd. Regelingen komen vanuit afzonderlijke departementen en afdelingen, waarbij de burger zelf moet uitzoeken (of ondervinden) hoe die in zijn of haar situatie bij elkaar komen. Zo staan de kaders en uitvoering van belastingen en toeslagen los van die van de sociale zekerheid. Hierdoor kan een hogere uitkering betekenen dat het recht op toeslagen of lokale regelingen vervalt. De burger gaat er dan onbedoeld netto op achteruit. Dit probleem is nog prangender bij burgers met wisselende inkomsten en flexibele contracten, waardoor verrekeningen ertoe kunnen leiden dat burgers onder het sociaal minimum komen.

Ook bij hersteloperaties is de onderlinge samenhang van regelingen – of beter gezegd: het gebrek aan samenhang – een terugkerend struikelblok. Als de overheid een fout heeft begaan en mensen met terugwerkende kracht wil compenseren, kan dit onbedoelde gevolgen hebben. Zoals een hogere belastingaanslag of het wegvallen van gemeentelijke ondersteuning. Door de huidige complexiteit van het stelsel is het voor burgers kortom moeilijk om te overzien welke regelingen op hen van toepassing zijn, hoe ze onderling samenhangen en wat de gevolgen zijn als er iets in hun situatie verandert.

Niet-gebruik voorzieningen: omvangrijk en structureel

Door de huidige manier van werken door de overheid krijgen grote groepen burgers niet waar zij recht op hebben. Volgens het Centraal Planbureau (CPB) is er bij de zorgtoeslag, huurtoeslag en het kindgebonden budget sprake van niet-gebruik tussen de 8 en de 11,8 procent.[13] In absolute aantallen gaat dit om 196.000 huishoudens die onterecht geen huurtoeslag krijgen, 679.000 mensen die zorgtoeslag mislopen en 99.000 huishoudens die geen kindgebonden budget ontvangen hoewel ze daar wel recht op hebben. Hierdoor bleef volgens het CPB alleen al in 2021 meer dan een miljard euro onbenut.[14] Geld dat bedoeld is voor mensen om hun basisvoorzieningen te kunnen betalen.

De Nederlandse Arbeidsinspectie berekende dat er in de algemene bijstand sprake is van 37 procent niet-gebruik.[15] Uitkeringen van het UWV om het inkomen aan te vullen tot het sociaal minimum worden door 35 tot 68 procent van de mensen die hier recht op hebben niet benut.[16] En uit recent onderzoek van het Nibud blijkt dat gemeentelijke regelingen voor minima gemiddeld slechts tussen de 30 en 50 procent bereiken van de mensen voor wie de regelingen bedoeld zijn.[17] De onderzoeken laten verder zien dat het niet-gebruik van voorzieningen hardnekkig is. Een deel van de rechthebbenden maakt jaar na jaar geen gebruik van regelingen waar ze recht op hebben.

Oorzaken van niet-gebruik

Er is veel onderzoek gedaan naar de vraag waarom burgers geen gebruik maken van voorzieningen. De synthesestudie *Niet-gebruik inkomensondersteunende regelingen* (2023) vat 114 onderzoeken samen.[18] Regelingen zonder inkomenstoets, zoals de AOW en kinderbijslag, worden door vrijwel iedereen benut. Inkomensafhankelijke regelingen, zoals de algemene bijstand en toeslagen, kennen een veel hoger niet-gebruik. Regelingen die burgers met lage inkomens voorzien van aanvullende tegemoetkomingen, zoals de bijzondere bijstand of de aanvullende inkomensvoorziening ouderen (AIO), kennen de hoogste percentages niet-gebruik.[19]

Het rapport *Weten is nog geen doen* (2017) van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) laat zien dat de overheid niet realistisch is in wat zij van burgers verwacht in termen van 'doenvermogen'.[20] Het beeld van politici en beleidsmakers van de zelfredzame burger, die in alle levensfasen in staat is om op te treden als een effectieve 'manager' van zijn of haar eigen leven, sluit niet aan bij de werkelijkheid. De inzichten uit dit rapport vragen om een fundamenteel andere aanpak bij het ontwikkelen van beleid en wetgeving.

De genoemde synthesestudie noemt als oorzaken voor niet-gebruik van voorzieningen onder meer:

- een tekort aan kennis;
- een onjuiste perceptie van de burger van waar hij of zij recht op heeft;
- angst voor stigmatisering en schaamte;
- het willen vermijden van afhankelijkheid van bureaucratie;
- beperkte (digitale) basisvaardigheden.

Bij inkomensafhankelijke regelingen wordt verder angst voor terugvorderingen vaak genoemd als reden om er geen gebruik van te maken.[21]

De angst voor terugvorderingen is reëel. Van de toeslagen blijkt jaarlijks bij 2,3 miljoen van de 8 miljoen toekenningen sprake van een te hoge toeslag.[22] Mensen moeten kortom op grote schaal te veel ontvangen geld terugbetalen. Uit onderzoek van Universiteit Leiden blijkt dat deze manier van werken – toeslagen toekennen en in veel gevallen later weer terugvorderen – een belangrijke drempel vormt om toeslagen aan te vragen. Mensen die geconfronteerd zijn met hoge terugvorderingen, besluiten soms om in het vervolg helemaal af te zien van toeslagen. Zelfs als ze die echt nodig hebben.[23]

Gevolgen: burgers in de knel

Een belangrijk gevolg van het huidige stelsel is dat burgers onder het bestaansminimum zakken. Uit een alarmerend rapport uit 2023 van de Commissie sociaal minimum bleek dat minima maandelijks honderden euro's tekortkwamen.[24] Als gevolg daarvan besloot het kabinet om de toeslagen voor minima te verhogen. Onderzoek van NRC en het Nibud laat zien dat de bestedingsruimte van minima hierdoor weliswaar flink is vergroot, maar dat zij nóg afhankelijker zijn geworden van het toeslagenstel.[25] Een stelsel dat, zoals beschreven, veel onzekerheid met zich meebrengt en niet alle burgers bereikt.

In theorie is het bestaansminimum de afgelopen jaren dus verbeterd. De praktijk ziet er anders uit. Mensen die langdurig en structureel niet gebruikmaken van voorzieningen, worden door het verhogen van toeslagen niet geholpen. Een recent onderzoek van het Nibud laat zien dat minima alleen kunnen rondkomen als zij zéér goed met geld kunnen omgaan, niet te maken hebben met ongunstige omstandigheden en álle landelijke en lokale inkomensondersteuning aanvragen waar zij recht op hebben.[26] De overheid blijft kortom beleid baseren op een beeld van de burger dat niet aansluit op de werkelijkheid.

Een leven onder het sociale minimum kan onder meer leiden tot gezondheidsproblemen, schulden en kinderen die in slechtere omstandigheden opgroeien.[27] We weten bovendien dat mensen die stress ervaren door geldproblemen juist minder snel zelf het initiatief nemen om hulp te zoeken.[28] Hierdoor ontstaat een risico op een neerwaartse spiraal, waarbij stress leidt tot onderbenutting van voorzieningen en onderbenutting weer leidt tot meer stress. Het WRR-rapport *Grip* (2023) laat zien dat een ervaren gebrek aan grip op het persoonlijk leven een bron is van maatschappelijk onbehagen en mogelijk zelfs leidt tot complotdenken.[29]

Ook de Nationale ombudsman ziet bij burgers regelmatig onbegrip en wantrouwen tegenover de overheid als gevolg van ingewikkelde aanvragen, onzekerheid en misstanden, zoals het toeslagenschandaal. We zien dit in onze klachtbehandeling en horen dit van intermediairs en gesprekken in het land. Dit wantrouwen overstijgt vaak specifieke knelpunten bij het aanvragen van een regeling, maar gaat over een breder gevoel dat de overheid er niet voor hen is.

2. Proactieve overheid en de behoorlijkheidsvereisten

Wat is een proactieve overheid?

Een proactieve overheid is een overheid die niet wacht tot een burger zich meldt, maar zelf actie onderneemt om ervoor te zorgen dat burgers krijgen waar ze recht op hebben en dat ze aan hun verplichtingen kunnen voldoen. Daarbij gaat het vaak, maar niet uitsluitend, over digitale toepassingen waarbij de overheid gebruikmaakt van gegevens van burgers om hen te helpen.

Onderzoekers van de Hogeschool Utrecht interviewden tientallen medewerkers van publieke dienstverleners over wat zij verstaan onder proactieve overheidsdienstverlening.[30] Hun antwoorden zijn in te delen in drie categorieën:

1. **Initiatief verschuiven**
   het initiatief van de burger naar de overheid verschuiven bij het verlenen van diensten en regelingen. Dat kan onder meer gaan over burgers attenderen op regelingen waar ze mogelijk recht op hebben, vooringevulde formulieren gebruiken of voorzieningen automatisch toekennen.
2. **Aanbod verbreden**
   een breder aanbod van diensten en regelingen door oog te hebben voor de hele situatie van een burger. Voorbeelden zijn een brede intake waarbij naar verschillende regelingen wordt gekeken of het ontwikkelen van een integraal aanbod rond levensgebeurtenissen.
3. **In tijd verschuiven**
   het vroeger handelen door de overheid om problemen bij burgers te voorkomen. Dit gaat onder meer over vroegsignalering en preventie.

De Nationale ombudsman heeft zich positief uitgesproken over deze verschillende categorieën van proactieve dienstverlening. Zo pleitte de ombudsman onder meer in het onderzoek *Sociale minima in de knel* voor een overheid die burgers actief wijst op de voorzieningen en die zo mogelijk automatisch toekent.[31] Het onderzoek *Hoe eerder hoe beter* is een pleidooi voor vroegsignalering van problematische schulden.[32] Ook het nauwer samenwerken van overheidsorganisaties om de burger beter van dienst te zijn, is een terugkerend thema van de Nationale ombudsman, bijvoorbeeld in de aanbevelingen van onderzoeken naar sociale minima en hersteltrajecten.[33]

De behoorlijkheidsvereisten

Dat proactieve dienstverlening steeds terugkeert in de aanbevelingen van de Nationale ombudsman is niet verwonderlijk. De uitgangspunten van een proactieve overheid sluiten namelijk nauw aan bij de behoorlijkheidsvereisten van de Nationale ombudsman, die zijn vastgelegd in de Behoorlijkheidswijzer.[34] De behoorlijkheidsvereisten vormen het toetsingskader van de ombudsman en geven inzicht in wat de burger van een behoorlijke overheid kan verwachten.

Voor een proactieve overheid zijn drie behoorlijkheidsvereisten belangrijk: toegankelijkheid, goede informatieverstrekking en regierol. Deze vereisten werken we hierna verder uit.

Toegankelijkheid

Het behoorlijkheidsvereiste toegankelijkheid behelst dat de overheid toegankelijk moet zijn voor alle burgers. Dus niet alleen voor burgers die hun weg weten te vinden. Toegankelijkheid vraagt dat de overheid zich in burgers verdiept, een realistisch beeld heeft van wat zij kunnen en niet kunnen, en doet wat nodig is. Voor sommige burgers is de digitale overheid bijvoorbeeld moeilijk toegankelijk. Dan moet de overheid adequate ondersteuning bieden. Ook moet de overheid altijd zorgen voor andere manieren van toegang, bijvoorbeeld een papieren formulier of een fysiek loket. Waar burgers ondersteuning nodig hebben moet de overheid deze bieden. Deze zorgplicht is ook vastgelegd in de wet.[35]

Voor een proactieve overheid geldt hetzelfde. Sommige burgers kunnen regelingen van de overheid goed vinden en zijn in staat om zelf de aanvraag te doen, of hebben het sociale netwerk om hulp in te schakelen. Anderen hebben dat niet. Dat vraagt dus ook iets anders van de overheid om toegankelijk te zijn. Onder andere door zelf op zoek te gaan naar burgers die niet bereikt worden, via een brief, een automatische toekenning, of door persoonlijk contact. Het is in dit kader dus ook logisch om gebruik te maken van wat de overheid al weet om burgers gericht te bereiken. De overheid moet voorkomen dat zij naar de bekende weg vraagt en steeds opnieuw dezelfde gegevens opvraagt.[36]

Bij toegankelijkheid gaat het niet alleen om formele gelijkheid, maar om het daadwerkelijk bieden van gelijkwaardige toegang. Dat betekent dat de overheid ervoor zorgt dat ook mensen die hun weg niet weten te vinden of (tijdelijk) geen doenvermogen hebben toegang krijgen. Als de overheid geen voorwaarden voor gelijkwaardige toegang creëert, sluit zij burgers uit. Niet op basis van de voorkeuren van de burger, maar op basis

van zijn of haar vermogen om met bureaucratie om te gaan. Dat vindt de Nationale ombudsman niet behoorlijk.

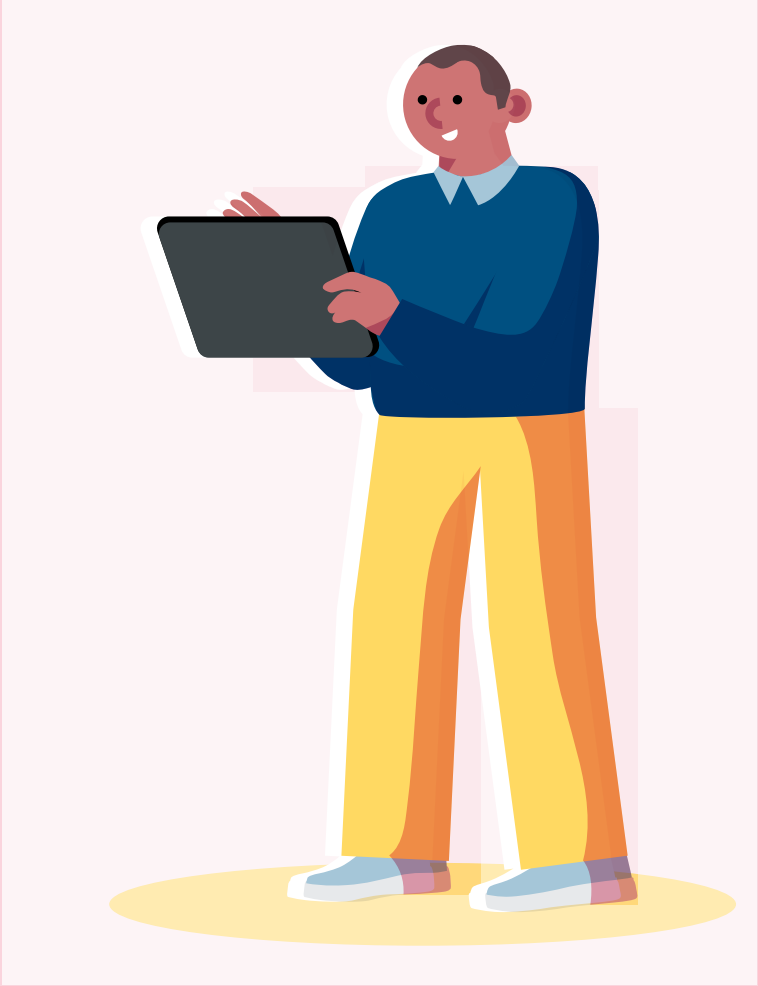
Goede informatieverstrekking

Onderdeel van het behoorlijkheidsvereiste goede informatieverstrekking is dat de overheid proactief informatie verstrekt als dat voor de burger relevant is. De overheid heeft veel informatie die individuele burgers zou kunnen helpen, maar weet die nog niet altijd op het juiste moment op de juiste plek te krijgen. Algemene informatie, bijvoorbeeld via een website of een campagne, is niet altijd effectief. Het is nodig dat individuele burgers die binnen de doelgroep van een regeling vallen persoonlijk geïnformeerd worden. Informatie moet duidelijk, begrijpelijk en zo specifiek mogelijk zijn.

Het is wat de Nationale ombudsman betreft onacceptabel dat voorzieningen niet worden aangevraagd, omdat de mensen voor wie deze regelingen bedoeld zijn niet weten dat zij er recht op hebben. Ook als een uitkering of toeslag eenmaal wordt toegekend, blijft proactieve informatieverstrekking relevant. Als het bijvoorbeeld gaat om gewijzigde omstandigheden, nieuwe wetgeving of bij de overheid bekende informatie die mogelijk relevant is voor het recht op de voorziening, mag van een behoorlijk handelende overheid verwacht worden dat zij de burger actief hierop wijst.

Regierol

Vanuit het burgerperspectief is er ‘de overheid’, maar zo is de overheid niet georganiseerd. Zij is opgedeeld in een archipel van eilanden en eilandjes, met hun eigen taken en kaders. Voor de ombudsman is het niet behoorlijk als dit ertoe leidt dat overheidsorganisaties verantwoordelijkheden van zich afschuiven. Versnippering van de overheid mag niet leiden tot problemen of extra administratieve lasten voor de burger.

Het behoorlijkheidsvereiste regierol betekent dat de overheid zo veel mogelijk handelt als één overheid. Overheidsorganisaties werken waar nodig samen en handelen vanuit het perspectief van de burger en niet vanuit de logica van de eigen organisatie. Goede samenwerking en informatie-uitwisseling tussen overheidsorganisaties is essentieel voor proactieve dienstverlening. De overheid moet daarbij gebruikmaken van informatie die al beschikbaar is; de burger hoeft niet steeds opnieuw informatie te verstrekken die al bekend is.

Ook het recht vraagt om een proactieve overheid

Proactieve dienstverlening past ook binnen een rechtsstaat die de burger centraal stelt. Niet een formele rechtsstaat van gewichtige instituties en rechtszalen, maar een rechtsstaat die daadwerkelijk wordt ervaren door burgers die de overheid nodig hebben. Een overheid die in de Grondwet vastlegt dat de overheid zorg moet dragen voor de bestaanszekerheid van iedereen,[37] kan vervolgens niet passief blijven toekijken als burgers dat recht niet weten te vinden.[38] Zo adviseerde de Staatscommissie Rechtsstaat al eerder om het niet-gebruik van voorzieningen aan te pakken, om het vertrouwen in de rechtsstaat te herstellen.[39]

In dit verband wijst de Nationale ombudsman ook op de dienende functie van de overheid: de overheid is er voor de burger en niet andersom. Dit komt ook tot uitdrukking in het voorgestelde dienstbaarheidsbeginsel,[40] dat nauw samenhangt met de behoorlijkheidsvereisten.[41] Dit beginsel verlangt dat bestuursorganen zich dienstbaar opstellen in hun relatie met de burger. Dienstbaarheid vraagt om een proactieve overheid, die bijvoorbeeld burgers ook actief informeert als dat relevant is voor hun situatie. Hoewel het dienstbaarheidsbeginsel nog een voorstel is, is de dienende en proactieve overheid ook steeds meer een maatstaf waarlangs de bestuursrechter het overheidshandelen legt.[42]

Doelen voor een proactieve overheid

Wat is nu de gewenste richting voor een proactieve overheid? Vanuit de behoorlijkheidsvereisten en de beweging in het recht om de burger centraal te stellen, zou de overheid moeten toewerken naar de volgende doelen:

- **Geautomatiseerd toekennen**
  De overheid zet zo veel mogelijk in op het geautomatiseerd en ambtshalve toekennen van voorzieningen. Vooral als de regeling geen verplichtingen kent voor de burger, moet de overheid waar mogelijk burgers geautomatiseerd ondersteunen wanneer zij volgens bij de overheid bekende informatie aan de voorwaarden voldoen.

- **Minimale administratieve belasting voor de burger**
  De overheid zet in op minimale administratieve druk voor burgers. Voorzieningen die gekoppeld zijn aan verplichtingen voor de burger, zoals sollicitatie- of inlichtingenplicht, worden laagdrempelig aangeboden. Bijvoorbeeld doordat de overheid de aanvraag actief aanbiedt en vooraf invult met reeds bekende gegevens.

De burger wordt zo min mogelijk belast met controles of jaarlijkse uitvragen. Hoe minder administratieve druk bij de burger, hoe beter.

- **Bied zekerheid: toegekend is toegekend**
  De overheid moet zekerheid bieden: als een voorziening (geautomatiseerd) is toegekend, moet de burger de rust hebben dat de overheid deze niet weer terug komt halen. Voorbeelden uit het buitenland, zoals België,[43] laten zien dat dit kan. De huidige voorschotsystematiek, waarbij voorgeschoten bedragen op grote schaal weer worden teruggevorderd, brengt burgers in problemen en draagt bij aan niet-gebruik van voorzieningen.

- **Transparantie en inzicht**
  De overheid biedt burgers inzage en inzicht in de gegevens waarmee zij werkt en de berekeningen en koppelingen die zij uitvoert. Als burgers vragen hebben of fouten vermoeden, worden zij laagdrempelig geholpen. De overheid biedt ook inzicht in andere voorzieningen waar burgers eventueel recht op hebben, wat ervoor nodig is om die aan te vragen, om welk bedrag het zou gaan en welke eventuele verplichtingen hierbij komen kijken.

Waarborgen en randvoorwaarden

De Nationale ombudsman ziet proactieve dienstverlening dus als een aanpak die hoort bij een behoorlijke overheid. Hierbij geldt: hoe proactiever, hoe beter. Wel moeten hierbij een aantal waarborgen en randvoorwaarden in acht genomen worden. Deze gaan met name over gegevensdeling en behoud van autonomie van burgers. Een behoorlijke overheid moet namelijk óók zorgvuldig omgaan met gegevens over burgers, en het recht op gegevensbescherming respecteren zoals vastgelegd in de Grondwet en mensenrechtenverdragen, en uitgewerkt in de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). Ook moet de overheid kunnen verantwoorden wat zij doet. Het gaat om deze waarborgen en randvoorwaarden:

- **Datakwaliteit en informatiehuishouding zijn op orde**
  De gegevens die de overheid gebruikt om voorzieningen proactief of geautomatiseerd aan te bieden, zijn actueel en van goede kwaliteit. Uitgangspunten zijn privacy-by-design, security-by-design en data bij de bron. Eventuele fouten worden snel en bij alle overheidsinstanties hersteld.

- **Verantwoorde gegevensdeling**
  Bied uitvoerders duidelijkheid over de juridische grondslagen die nodig zijn om proactief aan de slag te gaan. Dat betekent dat er toegang moet zijn tot de gegevens die nodig zijn, ook van andere partijen. Maak expliciet duidelijk dat gegevens alleen gebruikt mogen worden om burgers proactief te helpen, niet voor handhaving.

- **Mogelijkheid tot een opt-out**
  Als zij dat wensen, kunnen burgers afzien van (proactief aangeboden) regelingen met een opt-out. Burgers moeten goed begrijpen wat daarvan de gevolgen zijn, en kunnen daar ook van terugkomen op een later moment.

Deze randvoorwaarden en waarborgen zijn nodig voor effectieve inzet van proactieve dienstverlening, om burgers te beschermen tegen fouten en misbruik en om het vertrouwen te borgen. Burgers moeten ervan kunnen uitgaan dat de overheid zorgvuldig met hun gegevens omgaat en zij moeten inzicht hebben in welke gegevens om welke reden worden gedeeld. Als hier onzorgvuldig mee wordt omgegaan, kan dat juist tot nog meer wantrouwen leiden.

Bij de waarborgen in het kader van gegevensbescherming past de opmerking dat gegevensbescherming (zoals geformuleerd in de AVG) altijd om een afweging van belangen vraagt. Het recht op bescherming van persoonsgegevens is geen absoluut recht. Het moet worden beschouwd in relatie tot de functie ervan in de samenleving en tegen andere grondrechten worden afgewogen. Bij een goede belangenafweging ontstaat er meer ruimte voor proactieve dienstverlening. In de huidige praktijk wordt de AVG nog te vaak gebruikt om het juiste voor de burger niet te doen.

3. Wat is nodig om te komen tot een proactieve overheid?

We hebben laten zien waarom de overheid proactief moet handelen, dat proactieve dienstverlening hoort bij een behoorlijke overheid, welke waarborgen en randvoorwaarden daarbij in acht genomen moeten worden en wat de gewenste richting is. De Nationale ombudsman vindt dat een behoorlijke overheid proactief te werk gaat. Een proactieve overheid is nodig om ervoor te zorgen dat burgers aan hun rechten en plichten kunnen voldoen.

Zoals beschreven in de inleiding heeft het kabinet de wens om proactief te handelen, met onder andere (aangekondigde) wetsvoorstellen voor proactieve dienstverlening van de ministeries van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en Financiën. Dienstverleners en gemeenten willen proactieve dienstverlening realiseren en verzoeken het kabinet om meer ondersteuning hierbij.[44] Ook de Staatscommissie Rechtsstaat pleit voor meer handelingsruimte voor uitvoeringsorganisaties om de dienstverlening proactief vorm te geven.[45]

Tegelijk is er vooralsnog geen zicht op een grote stelselherziening voor een proactief opererende overheid. Sterker nog, de afgelopen jaren vergrootte het kabinet juist de afhankelijkheid van burgers van het huidige toeslagenstelsel, dat grote administratieve lasten voor burgers met zich meebrengt en stress door onzekerheid over terugvorderingen.[46] Proactieve dienstverlening wordt in de praktijk vaak nog als iets extra's gezien, waarop kan worden bezuinigd als het tegenzit.[47]

Bestaande initiatieven op het vlak van proactieve dienstverlening zijn vaak nog beperkt in schaal of betreffen slechts een sector, gemeente of dienstverlener. Zo beperkt het wetsvoorstel van SZW zich tot het UWV, de Sociale Verzekeringsbank (SVB) en gemeenten. Andere dienstverleners die over relevante (inkomens) gegevens beschikken, zoals de Belastingdienst en DUO, blijven buiten beeld. Ook is het wetsvoorstel van SZW vrijblijvend van aard: het maakt voor gemeenten gegevensuitwisseling voor proactieve dienstverlening mogelijk, maar verplicht dit niet, wat verschillen tussen gemeenten als gevolg kan hebben.

De Nationale ombudsman pleit ervoor om een proactieve aanpak niet te beschouwen als een vrijblijvende optie, maar als een norm die hoort bij een behoorlijke overheid. Hierna bespreken we wat er nodig is om die omslag te maken.

Leer van goede voorbeelden

Er zijn veel voorbeelden van hoe de overheid nu al proactief opereert. Van belang is om te leren wat werkt en wat niet, en om goede voorbeelden op te schalen. Bekend is de vooringevulde aangifte voor de inkomstenbelasting, waarbij burgers alleen hoeven te controleren of de bij de Belastingdienst bekende gegevens correct zijn. Of de kinderbijslag, waarbij ouders na aangifte van de geboorte van hun eerste kind automatisch een brief van de SVB ontvangen over hoe zij kinderbijslag kunnen aanvragen. Bij een tweede of volgend kind hoeven zij niets te doen; het bedrag wordt automatisch aangepast.

Veelbelovend is ook dat de overheid zich inspant om specifieke regelingen proactief aan te bieden en zo veel mogelijk te automatiseren. Een voorbeeld is de dubbele kinderbijslag voor ouders van kinderen die intensieve zorg nodig hebben. Het aanvragen hiervan was zo ingewikkeld, dat weinig ouders hiervan gebruikmaakten. In 2024 werd dat eenvoudiger: als het kind een indicatie voor de Wet langdurige zorg heeft en de ouders toestemming geven voor het delen van gegevens met de SVB, ontvangen zij de dubbele kinderbijslag voortaan automatisch.[48]

Ook gerichte brieven om mensen te wijzen op hun rechten kunnen helpen. Zo heeft Dienst Toeslagen in samenwerking met het ministerie van VWS afgelopen jaar ruim 200.000 persoonlijke brieven verstuurd over een mogelijk recht op zorgtoeslag over het voorgaande toeslagjaar. Deze brief blijkt een effectief middel: ruim 35 procent van de briefontvangers, oftewel ruim 72.000 mensen, vroegen zorgtoeslag aan.[49]

DUO besloot een aantal jaar geleden het niet-gebruik van de aanvullende studiebeurs tegen te gaan door het aanvraagproces opnieuw in te richten. Waar studenten

met ouders met een laag inkomen de aanvullende beurs eerder zelf moesten aanvragen, staat bij de aanvraag van studiefinanciering nu standaard aangevinkt dat de student ook een aanvullende beurs wil, waarna DUO controleert of de student daar recht op heeft. Ook kregen studenten die geen aanvullende beurs aanvroegen een bericht dat ze de beurs met terugwerkende kracht konden aanvragen. Deze aanpak werkt: in het middelbaar beroepsonderwijs steeg het aantal aanvragen voor een aanvullende beurs van 73 naar 93 procent, en in het hoger onderwijs van 69 naar 90 procent.[50]

Een voorbeeld van een proactieve aanpak om burgers te helpen voordat problemen escaleren, is een pilot van het Centraal Administratie Kantoor (CAK), het UWV en gemeenten. Als burgers zes maanden hun zorgpremie niet betalen, neemt het CAK de premie-inning op zich, die hoger is dan de reguliere premie. In de pilot biedt het UWV Wajonggerechtigden die hun premie langere tijd niet betaald hebben, een persoonlijk gesprek aan om te kijken wat er mogelijk is om de schulden te verlichten. Bijvoorbeeld door ze te begeleiden naar gemeentelijke schuldhulp, of door te wijzen op nog niet aangevraagde zorgtoeslag. In de eerste fase van deze pilot met de gemeente Rotterdam kon in 43 procent van de gevallen de premie-inning via het CAK gestopt worden. Inmiddels is de pilot uitgebreid naar andere gemeenten, waar de eerste resultaten ook positief zijn.[51] Dit is een goed voorbeeld waarbij de overheid zelf aan de slag gaat met het bieden van een oplossing, in plaats van dat de inningen doorlopen terwijl de burger zelf de hulp moet weten te vinden.

Regie voor doorbraken

Deze voorbeelden laten zien dat de beweging naar een proactieve overheid al is ingezet. Maar het beeld is nog versnipperd. Een werkelijk proactief opererende overheid vraagt om meer fundamentele hervormingen: een vereenvoudiging van het stelsel van belastingen, toeslagen en uitkeringen, met harmonisering van juridische definities en sociale zekerheidsbegrippen en implementatie van technische standaarden om het stelsel overzichtelijk en automatiseerbaar te maken.

Dergelijke doorbraken vragen om regie van de overheid. Dwars door de bestaande kokers en silo's van de overheid heen, met intensieve samenwerking tussen departementen onderling, tussen beleid en uitvoering, en tussen juristen, beleidsmakers en technici.[52] Het kabinet heeft aangekondigd met deze doorbraken aan de slag te gaan en met een hervormingsagenda voor toeslagen, belastingen en sociale zekerheid te komen voor het einde van 2026. De ombudsman roept op om de proactieve overheid als centraal ontwerpprincipe te gebruiken.[53]

Een van de knelpunten bij proactieve dienstverlening is hoe overheden en uitvoeringsorganisaties onderling op een verantwoorde manier gegevens kunnen delen. Hiervoor is een solide juridische basis nodig. De Staatscommissie Rechtsstaat pleit daarom voor één grondslag voor proactieve samenwerking in het belang van burgers in een algemene regeling.[54] Voorbeelden uit het buitenland laten zien dat dit mogelijk is. Zo introduceerde de Franse wetgever een algemene bepaling op basis waarvan overheidsorganisaties gegevens kunnen delen voor proactieve dienstverlening, met daarbij passende waarborgen.[55] De juridische onderbouwing kan ook worden georganiseerd in specifieke wetten. Dan is het zaak om ervoor te zorgen dat verschillende sectorale wetten op elkaar aansluiten, en dat proactieve dienstverlening wordt georganiseerd vanuit het burgerperspectief.

Ook vraagt proactieve dienstverlening om hervormingen in wat de Kafkabrigade wel de 'achterkant van de overheid' noemt: de doorvertaling van wetgeving in een technisch goed functionerende informatiehuishouding, zodat publieke dienstverleners gegevens op eenduidige en kwalitatieve manier kunnen delen én aan burgers kunnen verantwoorden wat er met hun gegevens gebeurt.[56] Vereenvoudiging van wetgeving, harmonisering van juridische definities en overheidsbrede technische standaarden dragen bij aan fundamentele verbeteringen van de informatiehuishouding van de overheid.[57] Uitvoeringsorganisaties vragen naast regie op gegevensdeling dan ook nadrukkelijk om één digitaal fundament voor de overheid om proactieve dienstverlening te kunnen realiseren.[58] Ook machine-uitvoerbare wetgeving – het vastleggen van wetten in code – is een veelbelovende ontwikkeling in de context van proactieve dienstverlening.[59] Machine-uitvoerbare wetgeving kan onder meer bijdragen aan transparantie bij geautomatiseerde beslissingen en het vereenvoudigen van toegang tot voorzieningen voor burgers.
De omslag naar proactieve dienstverlening vraagt tot slot om passende financiële middelen. De focus moet niet primair liggen op 'te veel' gebruik van regelingen en fraudebestrijding, maar op 'te weinig' gebruik ervan. Het is onbehoorlijk om te begroten op basis van bestaand gebruik, wetende dat er sprake is van substantieel en structureel niet-gebruik van voorzieningen waar burgers recht op hebben en die zij nodig hebben.

Een behoorlijke overheid handelt proactief

Proactieve dienstverlening moet volgens de Nationale ombudsman worden beschouwd als een norm die hoort bij een behoorlijke overheid. Het huidige stelsel is te complex en legt een zware administratieve last op burgers. Het wordt burgers nodeloos moeilijk gemaakt om te krijgen waar ze recht op hebben en om aan hun verplichtingen te voldoen. Bovendien zijn burgers bang voor terugvorderingen en staan ze als gevolg van schandalen wantrouwend tegenover de overheid. Door de huidige passieve of reactieve manier van werken zakken burgers onder het bestaansminimum, stapelen problemen zich op en neemt het vertrouwen in de overheid (verder) af.

Een proactieve aanpak helpt om dit vertrouwen te herstellen. Een proactieve overheid kent regelingen waar mogelijk automatisch toe, beperkt de administratieve lasten voor burgers, werkt transparant en biedt zekerheid door het principe 'toegekend is toegekend'. Dat moet samengaan met randvoorwaarden en waarborgen: goede informatiehuishouding, zorgvuldige gegevensdeling en de mogelijkheid van een opt-out. Gegevensdeling tussen overheidsorganisaties vormt nu een bottleneck voor proactieve dienstverlening. Privacybescherming is belangrijk, maar geen doel op zich: er moet een afweging worden gemaakt met andere grondrechten.

Dit toekomstbeeld van een werkelijk proactieve overheid is haalbaar als de juiste stappen worden gezet. Enerzijds door te leren van goede voorbeelden en door bestaande initiatieven op het vlak van proactieve dienstverlening te bevorderen en op te schalen. Anderzijds door achter de schermen verder te bouwen aan een solide juridische, technische en financiële basis voor een proactieve overheid. Dit vraagt om een andere manier van werken: dwars door de kokers heen en met de burger centraal.

De Nationale ombudsman zal de komende tijd de ontwikkelingen op het vlak van proactieve dienstverlening blijven volgen. En kritisch zijn als de overheid passief of reactief blijft opereren. Want als de overheid passief blijft, sluit zij een groep burgers willens en wetens uit. Een behoorlijke overheid handelt proactief.

Referenties

1. Nationale ombudsman, Watertrappelen in de bijstand. Onderzoek naar de knelpunten van jongeren van 18 tot 21 jaar in de bijstand, Publicatienummer 2022/183; Nationale ombudsman, Met te weinig genoegen nemen. Een onderzoek naar het niet benutten van inkomensvoorzieningen door ouderen in een financieel kwetsbare positie, Publicatienummer 2022/111; Nationale ombudsman, Sociale minima in de knel, Publicatienummer 2022/167.

2. Nationale ombudsman, Herstel bieden: een vak apart. Een vergelijkend onderzoek naar tien hersteltrajecten, Publicatienummer 2023/157.

3. Nationale ombudsman, Hoe eerder hoe beter. Vroegsignalering van schulden door gemeenten, Publicatienummer 2024/005.

4. Nationale ombudsman, Zorgenbrief over Tijdelijk Noodfonds Energie, Publicatienummer 2025/043, Nationale ombudsman stuurt zorgenbrief over Tijdelijk Noodfonds Energie | Nationale ombudsman.

5. Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman, Jaarverslag 2024: Zet de burger centraa; Jaarverslag 2023: Burgerperspectief: een manier van doen; Jaarverslag 2022: Tijd voor de burger.

6. Wet proactieve dienstverlening (Kamerstukken 36799).

7. Kamerbrief 'beleidsprioriteiten toeslagen, 31 maart 2025 (Kamerstukken II 2024/25 36708, nr. 8).

8. Kamerbrief 'Schadeafhandeling na indirecte discriminatie controle uitwonendenbeurs' (Kamerstukken II 2025/26 24725, nr. 250). Ook het Instituut Mijnbouw Groningen (IMG) heeft het voornemen om circa 200.000 mensen te benaderen die mogelijk in aanmerking komen voor compensatie voor schade als gevolg van aardgaswinning, zie Jaarplan IMG 2026, p. 13.

9. De Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) en Meerjarenvisie digitale overheid 2025-2030.

10. D66, VVD en CDA, Aan de slag. Bouwen aan een beter Nederland. Coalitieakkoord 2026-2030, 2026.

11. De Behoorlijkheidswijzer is op 1 januari 2026 vernieuwd.

12. Jasper J. van Dijk, Miriam Gielen & Leni van Marcke, De hulp voor mensen in armoede is versnipperd, 2025.

13. CPB, Onbenut recht: het niet-gebruik van huur- en zorgtoeslag en het kindgebonden budget, 2025.

14. Idem.

15. Nederlandse Arbeidsinspectie, Kwantitatieve ontwikkelingen potentieel niet-gebruik algemene bijstand 2021, 2021.

16. Nederlandse Arbeidsinspectie, Niet-gebruik Toeslagenwet leidt tot leven onder sociaal minimum, 2023.

17. Nibud, Verkenning gemeentelijk minimabeleid. Doelstellingen, instrumenten en effecten, 2026.

18. Anne Slagman, Danique Lauritsen, Anneberthe Visser, Michiel Blom, Niet-gebruik inkomensondersteunende regelingen SZW. Een synthesestudie, 2023.

19. Het rapport Met te weinig genoegen nemen gaat over deze groep: Nationale ombudsman, Nationale ombudsman, Met te weinig genoegen nemen. Een onderzoek naar het niet benutten van inkomensvoorzieningen door ouderen in een financieel kwetsbare positie, Publicatienummer 2022/111.

20. WRR, Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid, 2017.

21. Anne Slagman, Danique Lauritsen, Anneberthe Visser, Michiel Blom, Niet-gebruik inkomensondersteunende regelingen SZW. Een synthesestudie, 2023.

22. Gerben Stol, Waarom maken mensen geen gebruik van sociale voorzieningen?, 2024.

23. Olaf Simonse, Financial stress by design: examining barriers to social welfare take-up, 2024, Kenniscentrum Psychologie en Gedrag, Universiteit Leiden.

24. Commissie sociaal minimum, Een zeker bestaan. Naar een toekomstbestendig stelsel van het sociaal minimum. Rapport I, 2023.

25. C. Pelgrim, Den Haag verbeterde de laagste inkomens flink, maar maakte veel mensen daarmee afhankelijker van het complexe toeslagenstelsel, NRC 15 december 2025.

26. Nibud, Verkenning gemeentelijk minimabeleid. Doelstellingen, instrumenten en effecten, 2026.

27. WRR, Eigen schuld? Een gedragswetenschappelijk perspectief op problematische schulden, 2016; Olaf Simonse, Financial stress by design: examining barriers to social welfare take-up, 2024, Kenniscentrum Psychologie en Gedrag, Universiteit Leiden.

28. Nationale Monitor Geldzorgen, Hulp zoeken bij geldzorgen: De rol van financiële schaamte en ervaren stigma, 2024.

29. WRR, Grip. Het maatschappelijk belang van persoonlijke controle, 2023.

30. B. Delmee, J. van Grondelle & D. Weijschede. Het Organisatieperspectief op Proactieve Dienstverlening. Een kwalitatieve verkenning, 2026, HU University of Applied Sciences Utrecht.

31. Nationale ombudsman, Sociale minima in de knel, Publicatienummer 2022/167.

32. Nationale ombudsman, Hoe eerder hoe beter. Vroegsignalering van schulden door gemeenten, Publicatienummer 2024/005.

33. Nationale ombudsman, Watertrappelen in de bijstand. Onderzoek naar de knelpunten van jongeren van 18 tot 21 jaar in de bijstand, Publicatienummer 2022/183; Nationale ombudsman, Nationale ombudsman, Met te weinig genoegen nemen. Een onderzoek naar het niet benutten van inkomensvoorzieningen door ouderen in een financieel kwetsbare positie, Publicatienummer 2022/111; Nationale ombudsman, Sociale minima in de knel, Publicatienummer 2022/167; Nationale ombudsman, Herstel bieden: een vak apart. Een vergelijkend onderzoek naar tien hersteltrajecten, Publicatienummer 2023/157.

34. Zie de Behoorlijkheidswijzer.

35. Zie artikel 2:1 lid 1 van de Awb.

36. Dit principe is al beperkt vastgelegd in de Wet eenmalige gegevensuitvraag werk en inkomen.

37. Zie artikel 20 Grondwet.

38. Zie hierover onder andere: A.T. Marseille, De zorgplicht en het dienstbaarheidsbeginsel: van abstract naar concreet en van ideaal naar realiteit, NTB 2024/132, en M.H. Ippel & N. Steenhagen, De drie dimensies van dienstbaarheid, in: J. Goossens, P. de Winter & W. Wierenga, *Zinvol contact met de overheid en de rol van de gemeentejurist*, Den Haag 2025: Boom.

39. Staatscommissie Rechtsstaat, De gebroken belofte van de rechtsstaat - tien verbetervoorstellen met oog voor de burger, 2024.

40. Zie het voorstel voor de Wet versterking waarborgfunctie Awb, het voorgestelde artikel 2:4a Awb.

41. In zijn advies over het wetsvoorstel Wet versterking waarborgfunctie Awb gaat de Nationale ombudsman in op dit verband.

42. Zie bijvoorbeeld (de annotaties bij) CRvB 24 januari 2023, ECLI:NL:CRVB:2023:216, USZ 2023/171, (m.nt. L.M. Koenraad & M.W. Venderbos); Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State 24 november 2025, ECLI:NL:RVS:2025:5673, AB 2026/70 (m.nt. R. Ortlep); Rechtbank Noord-Nederland, 16 juli 2025, ECLI:NL:RBNNE:2025:2868, AB 2026 (m.nt. R. Ortlep).

43. Zie bijvoorbeeld de proactieve dienstverlening in Gent.

44. Vereniging Directeuren Publieksdiensten, Bouwen aan vertrouwen vanuit digitaal fundament, 2025; VNG, Position paper proactieve dienstverlening voor bestaanszekerheid, 2025; Staat van de uitvoering, Visie en lef nodig voor toekomstbestendige publieke dienstverlening, 2026.

45. Staatscommissie Rechtsstaat, De gebroken belofte van de rechtsstaat - tien verbetervoorstellen met oog voor de burger, 2024.

46. C. Pelgrim, Den Haag verbeterde de laagste inkomens flink, maar maakte veel mensen daarmee afhankelijker van het complexe toeslagenstelsel, NRC 15 december 2025.

47. Zie hierover o.a. Nationale Ombudsman, Brief inzake Voorstellen voorjaarsnota op het gebied van proactieve dienstverlening en vroegsignalering, Publicatienummer 2026/037.

48. Overigens valt nog steeds een deel van de ouders met kinderen buiten deze regeling. Zie C. Boström, 'We moeten af van het toeslagensysteem, maar hoe dat kan is nog de vraag', NOS 2 februari 2026.

49. Eerste Voortgangsrapportage Nationaal Programma Armoede en Schulden, 2026, p. 18.

50. J. van Schalk, De klant moet krijgen waar die recht op heeft, ook als dit DUO meer werk kost, Gebruiker Centraal 2024.

51. UWV, Achtmaandenverslag 2025, p. 10.

52. Zie ook het pleidooi voor een fundamentele transformatie van de overheid door voormalig regeringscommissaris informatiehuishouding Arre Zuurmond, Dwars door de orde. Een onorthodoxe route naar een responsieve overheid, 2025.

53. D66, VVD en CDA, Aan de slag. Bouwen aan een beter Nederland. Coalitieakkoord 2026-2030, 2026, p. 66.

54. Staatscommissie Rechtsstaat, De gebroken belofte van de rechtsstaat - tien verbetervoorstellen met oog voor de burger, 2024.

55. Zie nader: F. Çapkurt, 'Ruimte voor proactieve dienstverlening in de AVG én de Awb', RegelMaat 2025/4.

56. Kafkabrigade, Achterkant van de Overheid, 2026.

57. Zie onder meer de ontwikkelingen rond de Interbestuurlijke Datastrategie (IBDS) om de kansen van verantwoord datagebruik te benutten en knelpunten in gegevensdeling aan te pakken. En Common Ground, waarmee gemeenten via het principe van common ground hun digitale systemen beter laten samenwerken.

58. Vereniging Directeuren Publieksdiensten, Bouwen aan vertrouwen vanuit digitaal fundament, 2025; VNG, Position paper proactieve dienstverlening voor bestaanszekerheid, 2025; Staat van de uitvoering, Visie en lef nodig voor toekomstbestendige publieke dienstverlening, 2026.

59. Zie voor meer achtergrond over machine-uitvoerbare wetgeving de website RegelRech. Zie ook: Digilab, Whitepaper Fieldlab Proactieve Dienstverlening, 2024.

nationale ombudsman

ALLIANTIE INFORMELE STEUN JEUGD EN GEZIN

MEI 2026

“Echte steun voor kinderen en gezinnen begint niet bij een loket, maar bij mensen om hen heen.”

Geachte leden van de gemeenteraad,

Namens de Alliantie Informele Steun Jeugd en Gezin vragen wij uw aandacht voor het belang van het (eigen) informele netwerk rond kinderen en gezinnen. Een sterke sociale basis begint bij mensen zelf, in het netwerk van mensen om hun heen: hun gezin, familie, vrienden en buurt.

De Hervormingsagenda Jeugd zet terecht in op een sterke sociale basis en meer preventie. Op lokaal niveau zien wij echter dat de focus vrijwel altijd ligt op inzet van formele hulpverlening. Dat gaat helaas voorbij aan de grote waarde die informele steun heeft voor kinderen, jeugdigen en (aanstaande) opvoeders. In talloze gemeenten zien wij dagelijks de voordelen wanneer zij terug kunnen vallen op het (georganiseerde) informele netwerk rondom het gezin. Onderzoek laat zien dat stress vermindert, opvoedzekerheid groeit en problemen eerder bespreekbaar worden. Dat voorkomt escalatie van problemen, wat onnodige en zwaardere jeugdhulp kan voorkomen of kan helpen om specialistische zorg af te schalen.

Het sociale netwerk van steunvragers wordt door (georganiseerde) informele steun versterkt en vergroot. Zij ervaren meer toekomstperspectief en nemen (weer) meer regie over hun eigen leven en opvoeding. De nabijheid, het vertrouwen en de (vaak) langdurige onderlinge relaties maken informele steun zo waardevol en duurzaam. Informele steun versterkt daarmee zowel de veerkracht van gezinnen als de effectiviteit van hulp: informele steun en formele hulp versterken elkaar!

De Alliantie Informele Steun Jeugd en Gezin ziet informele steun niet als vervanging van professionele zorg, maar als een noodzakelijke aanvulling op de versterking van de sociale basis. In de praktijk zien wij dat (gecoördineerde) informele (gezins)steun leidt tot meer stabiliteit in gezinnen, minder eenzaamheid en beter afgestemde ondersteuning. Zo ontstaat een sterker vangnet voor gezinnen met effectievere hulp. Dit versterkt het vertrouwen en voorkomt zwaardere problematiek.

“Als we de sociale basis werkelijk willen versterken, dan moet informele steun als fundamenteel worden erkend in het (jeugd)zorgbeleid.”

De Alliantie Informele Steun Jeugd en Gezin pleit daarom voor:

- expliciete erkenning van (georganiseerde) informele (gezins)steun als fundament in het lokale preventie- en jeugdbeleid;
- randvoorwaarden die duurzame samenwerking tussen maatschappelijke organisaties en (georganiseerde) informele (steun)netwerken en -organisaties lokaal ondersteunen.

Wij denken graag met u mee over de ambities ten aanzien van meer preventie en een sterke sociale basis. Onze ervaringen en ideeën lichten wij desgewenst nader toe. U kunt ons mailen op: info@alliantieinformelesteun.nl

Vriendelijke groet,

Namens de partners verenigd in de Alliantie Informele Steun Jeugd en Gezin

Big Friends
Burgervoogdij
Buurtgezinnen
@Ease
Eigen Kracht Centrale
Eigen Plan
Eigen Toekomstplan
ExpEx
FACTOR-i
Families Foundation
Floor Jongerencoaching
Geloven in de Buurt
Handjehelpen
Het Vergeten Kind
Home Start Humanitas
Jong Perspectief
Kamers met Aandacht
De Kindertelefoon
Learning Dreams
Like a Buddy
Landelijk Overleg Pleegouder Raden
MeeleefGezin
Move
Nederlandse Vereniging voor Pleeggezinnen
Ondersteuning Pleeggezin
Oudertelefoon
Petje Af Nederland
Present Homies Steungezin
Samen Oplopen
Schaduwgezin
School's Cool
Stichting Belangenbehartiging Pleeggrootouders Nederland
Steunouder
TEJO Nederland
Transformers in de Jeugdzorg
Triple ThreaT
Villa Pinedo
Vitalis Maatjes
Voorleesexpress

STICHTING
Kastelen
Buitenplaatsen
Landgoederen

OPROEP
AAN GEMEENTEN

Benut de vitale betekenis en waardevolle zeggingskracht van kastelen, historische buitenplaatsen en landgoederen voor uw gemeente!

Van de bijna 62.000 Nederlandse rijksmonumenten hebben ruim 1.400 een overwegend groen karakter. Denk daarbij aan historische buitenplaatsen, landgoederen, parken en begraafplaatsen. Samen beslaan de kastelen, buitenplaatsen en landgoederen *(hierna KBL)* maar liefst 18.080 hectare grondgebied en trekken ze een toenemend aantal bezoekers; in 2024 bleek uit een meting dat het ging om maar liefst 6 miljoen mensen. Ruim 15.000 mensen werken op KBL als vrijwilliger.

Deze ensembles van landhuizen en historisch groen vertegenwoordigen een imposante geschiedenis. Zij geven ons landschap een uniek karakter, een voelbare verbondenheid met het verleden, een eigen identiteit en een fundament voor betrokken gemeenschappen.

Stichting Kastelen, Historische Buitenplaatsen & Landgoederen (sKBL) zet zich in voor het behoud van dit erfgoed door de zichtbaarheid bij een groot publiek te vergroten, onder andere via publiciteit en voorlichting. Zo hopen wij het maatschappelijke en politieke draagvlak te versterken. De ervaring leert immers dat meer kennis over erfgoed bijdraagt aan de instandhouding ervan. Dit is niet alleen cultuurhistorisch van belang: als ‘levende laboratoria’ kunnen KBL ook een waardevolle bijdrage leveren aan de vele uitdagingen waar wij als samenleving voor staan. Generaties vóór ons bezaten de knowhow die ons nu en in de toekomst verder kan helpen op veel terreinen.

Meer weten?

→ Onderzoek Biodiversiteit

→ Onderzoek Gezondheid

→ Onderzoek Economie

©Trudelies de Graaf

De vitale waarden van KBL dragen bij aan:

→ Klimaat

KBL leveren een essentiële bijdrage aan hydrologische en ecologische aanpassingen voor een klimaatbestendige toekomst. Historische uitgangspunten bieden ook nu waardevolle inspiratie voor eigentijdse toepassingen op het gebied van waterberging, verbetering van de waterkwaliteit en biodiversiteit.

→ Biodiversiteit

50% van de biodiversiteit hangt samen met de aanwezigheid van oude bomen, die vanouds volop aanwezig zijn op Nederlandse KBL.

→ Gezondheid

Wetenschappelijk onderzoek wijst uit dat de groene omgeving die KBL bieden, substantieel bijdraagt aan de fysieke en mentale gezondheid van mensen. Zij bieden rust, ontspanning, zingeving, harmonie en (gezins-) plezier. Niet voor niets waren KBL in de coronajaren voor velen plekken waar troost en rust werden gevonden.

→ Economie

Onderzoek toont aan dat iedere euro die in KBL wordt geïnvesteerd, de samenleving gemiddeld € 3,50 oplevert. Bovendien dragen KBL bij aan de lokale werkgelegenheid.

→ Sociaal-maatschappelijk engagement

KBL verbinden lokale gemeenschappen; zo werken er naast de ruim 15.000 vrijwilligers veel mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Voor deze laatste groep zijn ze van belang door de prikkelarme, groene werkomgevingen die ze bieden.

→ Duurzame leefomgeving

De groene KBL zijn rustruimten in (verstedelijkte) gebieden. Het zijn tot de verbeelding sprekende ensembles die in hoge mate de schoonheid en uniciteit van ons landschap bepalen. Zo dragen zij bij aan de ruimtelijke kwaliteit van onze leefomgeving.

→ Toerisme en recreatie

KBL genieten bij een groot publiek veel waardering, wat ook blijkt uit campagnes van het Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen (NBTC) en Regionale Bureaus voor Toerisme. Zij voorzien in de menselijke behoeften aan authentieke (natuur)beleving, rust, geborgenheid en kleinschaligheid. Het is dan ook logisch dat ze tot onze meest populaire trouwlocaties behoren. Daarnaast dragen ze bij aan de werkgelegenheid.

Over sKBL

Als nationaal podium zet sKBL zich sinds 2014 in voor het behoud van het waardevolle landschap en monumentale erfgoed van KBL. Een hoofddoel is mensen hiervoor te enthousiasmeren. Dit doen wij door het zoeken van positieve publiciteit, het geven van voorlichting en het verstrekken van informatie over dit historisch erfgoed. Daarnaast organiseert sKBL lezingen, webinars, podwalks, docutalks en studiedagen. Wij verbinden mensen graag met de schoonheid en harmonie van KBL.

Jaarlijks reikt sKBL de sKBL-Ithakaprijs uit (€ 5.000) en nodigen wij een journalist uit voor een ervaringsverslag na een verblijf op een KBL. Naast het bestuur en de medewerkers zijn er voor sKBL enthousiaste vrijwilligers actief. Sinds de oprichting is sKBL aangemerkt als Algemeen Nut Beogende Instelling met cultuurstatus (Culturele ANBI).

Voor meer informatie:
www.skbl.nl

sKBL is gevestigd op Huis Sevenaer,
Wittenburgstraat 11, 6901 AN Zevenaar

Postadres:
Postbus 2061
6900 CB Zevenaar

Contact:
06 - 22 80 16 68
rdessing@skbl.nl

gemeente Vlieland

Motie vreemd aan de orde van de dag

Raadsvergadering: 1 juni 2026
Agendapunt: 15

Onderwerp: participatie beheerplannen N2000 Rijkswaterstaat

De volgende partijen dienen dit voorstel in:

NLV Nieuw Liberaa Vlieland | GroenWit | LIJST FIER | ABV

We stellen de raad voor om het volgende besluit te nemen:

We stellen vast dat:

- De presentatie op 27 april jl. In Hotel Bruin omtrent het nieuw te ontwikkelen concept beheersplan door een relatief kleine groep eilanders op uitnodiging is bezocht;
- Wij als eilandbewoners wonen, werken en leven in een waardevol en uniek natuurgebied;
- De bescherming van ons eiland, het Wad en de Noordzeekustzone, vallen onder de wettelijke regels voor Natura2000-gebieden, waar wij als eilanders deel van uitmaken;

We vinden dat:

- De lijst van bestaand gebruik' in stand gehouden dient te worden, waarbij gewenste aanpassingen in redelijkheid en in oprechte samenspraak, als maatwerk voor Vlieland ('met 'De Vlieland Toets') bespreekbaar zijn ;
- De eilanders met deze 'Vlieland Toets' tijdig en volledig betrokken en gehoord dienen te worden bij de totstandkoming van de nieuwe beheersplannen ;
- Wij als eilanders ambassadeurs zijn van het eiland en in balans leven met de ons omringende natuur ;
- Dat de natuur gekoesterd en aanhoudend beschermd moet worden, maar dat er ook op gelijke wijze rekening gehouden moet worden met de eilander leefgemeenschap ;
- Stringenter regels om de natuur te beschermen niet ten koste mogen gaan van de leefbaarheid op het eiland;

We verzoeken het college om aanhoudend:

- Bij zowel de Rijksoverheid als bij Rijkswaterstaat te benadrukken dat uitgangspunt dient te zijn om de 'lijst van bestaand gebruik' in stand te houden ;
- Zowel bij de Rijksoverheid als bij Rijkswaterstaat te duiden dat louter een helder en tijdig participatieproces kan leiden tot de totstandkoming van breed gedragen beheersplannen (2028). Dus tijdige afstemming met de eilanders, de terreinbeheerders, de andere betrokken overheden, alle belanghebbenden en belangenorganisaties ;
- Wij verzoeken deze motie te delen met de andere vier Waddeneilanden, de Provincie en de Rijksoverheid, opdat wij samen, Waddenbreed optrekken om de leefbaarheid en de natuur op en rond de eilanden optimaal in balans te houden,

en gaat over tot de orde van de dag,

Ondertekening:

NLV	GroenWit	Lijst Fier	ABV
B. Ruigrok	M. van der Velde	H.C. Veerdig	M. van Heeringen

	NLV	Groenwit	Lijst Fier	ABV
Voor	3	1	2	1
tegen				

De motie is aangenomen/~~verworpen~~ in de raadsvergadering van 1 juni 2026

Echt, 4 juni 2026

Geachte raadsleden,

Het bestuur van de VPPG vraagt aandacht voor de toepassing van het Rechtspositiebesluit artikel 3.3.4 decentrale politieke ambtsdragers geldend van 01-01-2019 t/m heden.

In zeer veel gemeenten hebben vanaf 2014 presidiums, griffiers of gemeenteraden gehandeld in strijd met het Rechtspositiebesluit en het vrije mandaat door alle raadsleden aan te melden als lid van de aan de VNG gelieerde beroepsvereniging NVvR. Op 24 april 2026 heeft de rechtbank een nieuw besluit genomen.

De minister is onbevoegd om de VPPG te erkennen als beroepsvereniging voor raadsleden. Het artikel 3.3.4 wordt gehandhaafd.

Het lidmaatschap van verenigingen mag volgens het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR) niet verplicht worden gesteld. Ook artikel 34 BW boek 2 (*Burgerlijk Wetboek*) geeft aan dat het lidmaatschap van de vereniging persoonlijk is, tenzij de statuten anders bepalen. De Rechtbank heeft in drie uitspraken de onafhankelijke beroepsvereniging VPPG erkend als een vakvereniging voor raadsleden van lokale partijen. De raadsleden kregen vanaf 2014 in veel gemeenten niet de kans om zelf een keuze te maken tussen de VPPG en de aan de VNG gelieerde NVvR.

In het Rechtspositiebesluit decentrale politieke ambtsdragers van januari 2019 is naar aanleiding van de uitspraak van de rechtbank Haarlem de formulering van artikel 3.3.4 gelijk gebleven. Daarin is expliciet opgenomen dat in elke gemeente het College van B&W bepaalt of de VPPG een beroepsvereniging is die voor ieder raadslid toegankelijk is alvorens de contributie te betalen. Nog afgezien van het feit dat dit besluit in strijd is met het grondrecht van vrijheid van vereniging schuurt het ook met het vrije mandaat van het raadslid zoals dat erkend is in het Rechtspositiebesluit van 2014.

Er zijn twee grote bekenden beroepsverenigingen namelijk het Christelijk Nationaal Verbond (CNV) en de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV). Beiden met een andere grondslag om leden te helpen door begeleiding via o.a. belangenbehartiging, coaching en scholing. Dit doet zich ook voor bij de VPPG en de NVvR. De VPPG heeft als grondslag de Grondwet/Gemeentewet en de NVvR het bestuurlijke partijensysteem om raadsleden te begeleiden via o.a. belangenbehartiging, coaching en scholing. De VPPG is opgericht door de leden in 1986 zonder subsidie en de NVvR in 2005 dankzij een forse opstapsubsidie via de VNG en BZK.

Iedere gemeente heeft een gemeenteraad die de inwoners vertegenwoordigt. De gemeenteraadsleden weten wat er speelt in de samenleving en stellen kaders voor beleid dat hierop inspeelt. Het beleidsplan dat de gemeente op basis hiervan samenstelt, mag pas uitgevoerd worden als de meerderheid van de raad akkoord

gaat. Vervolgens controleren de raadsleden ook of het college van burgemeester en wethouders doet wat nodig is om het gewenste beleid uit te voeren.

De gemeenteraad heeft een niet te onderschatten verantwoordelijkheid om de inwoners als geheel te vertegenwoordigen. Taken die de leden vaak doen naast hun vaste baan of studie. Dat betekent dat zij niet dagelijks ondergedompeld worden in de wet- en regelgeving, procedures en werkwijzen waar je bij de overheid en in de politiek mee te maken krijgt. Daarvoor is een griffie ingevoerd zoals in de Eerste en Tweede-Kamer al lang een feit is.

De griffier dient klaar te staan om de gemeenteraadsleden individueel te faciliteren en te ondersteunen, zodat zij hun taken goed kunnen uitvoeren. Het raadslid heeft In zijn rol met tegenstrijdige belangen te maken. De griffie dient daarom alle raadsleden individueel en professioneel te adviseren op een onbevooroordeelde en objectieve manier.

Een beroepsvereniging heeft een heel andere taak dan de griffie. Individuele belangenbehartiging in onze snel veranderde samenleving heeft de hoogste prioriteit. Kun je de inwoners nog goed vertegenwoordigen in je vrij tijd?

Nu de verkiezingen voorbij zijn is het de taak van de griffier om elk raadslid te vragen bij welke beroepsvereniging het zich aansluit. Het bestuur van de VPPG gaat ervan uit dat de griffier zorgvuldig om zal gaan met de wensen van ieder raadslid over hun keuze voor belangenbehartiging en ondersteuning.

Maak uw keuze want de gemeenteraad is het fundament van een grondwettelijke democratische rechtstaat.

Met vriendelijke groet,
Ing. A.J.G. Zinken, voorzitter

Mochten nog vragen zijn dan fons.zinken@vppg.nl

Aan de leden

Datum
9 juni 2026

Ons kenmerk
U202600268
Lbr. 26/015

Telefoon
070 – 373 83 93

Bijlage(n)
1

Onderwerp
Wet versterking lokale omroepen

Geachte leden van college en gemeenteraad,

Naar verwachting treedt op 1 november 2026 de Wet versterking lokale omroepen (een aanpassing van de Mediawet 2008) in werking als het parlement er de komende periode tijdig mee instemt. Deze wetswijziging zorgt voor een nieuwe inrichting van het stelsel van lokale omroepen, met ingrijpende veranderingen voor gemeenten. De daadwerkelijke start met nieuw aangewezen streekomroepen is vervolgens op 1 januari 2028. In deze ledenbrief informeren we u over deze veranderingen en over de vraagstukken waar u als gemeente mogelijk mee te maken heeft, bijvoorbeeld rond de financiering van de streekomroepen.

Korte schets inhoud wetsvoorstel
In het kort omvat de wetsvoorstel het volgende:

- Het huidige aantal van circa 230 lokale omroepen wordt teruggebracht naar maximaal 80 streekomroepen, die meestal meerdere gemeenten bedienen.
- De instandhoudings- en financieringsplicht van gemeenten voor de eigen omroep verdwijnt en gaat over naar het rijk.
- Het normbedrag dat het rijk aan gemeenten uitkeert voor de instandhouding van de omroepen (ca. € 13 miljoen) wordt uit het gemeentefonds genomen. Dat bedrag wordt opgehoogd met circa € 18 miljoen tot in totaal € 31 miljoen euro, en via een door het rijk vastgestelde verdeelsleutel rechtstreeks over de streekomroepen verdeeld.
- De enige formele taak die voor gemeenten overblijft is dat de gemeenteraad iedere 5 jaar een advies geeft welke streekomroep een aanwijzing als lokale publieke omroep moet krijgen.

Wettelijke taken streekomroep
Doel van de wet is te komen tot een professionele, onafhankelijke lokale nieuwsvoorziening voor iedere inwoner in Nederland. Dat betekent dat de lokale publieke omroep (hierna: streekomroep) verantwoordelijk wordt voor lokale nieuwsvoorziening, onafhankelijke journalistiek en maatschappelijke en culturele verbinding in de streek. In antwoord op vragen van de Tweede

Kamer heeft de minister deze taak verder gespecificeerd: de streekomroep moet journalistiek aanbod verzorgen voor het gehele verzorgingsgebied. De verslaglegging moet dus aandacht besteden aan alle aangesloten gemeenten.

De Stichting Nederlandse Lokale Publieke Omroepen (NLPO), het beoogde nieuwe samenwerkings- en coördinatieorgaan, werkt deze taken uit in een beleidskader. In dit zogenoemde concessiebeleidsplan staat waar iedere streekomroep in het nieuwe stelsel aan moet voldoen. Pas na vaststelling van de wet wordt het concessiebeleidsplan definitief vastgesteld en gepubliceerd. Maar uit de tekst van het wetsvoorstel wordt al duidelijk dat de nadruk van de streekomroep op lokale journalistiek moet liggen. Een robuuste en professionele lokale journalistiek, ter versterking van de lokale democratie, is namelijk de kern en bestaansreden van het nieuwe stelsel.

Financiering lokale publieke omroep
De minister van OCW stelt in de toelichting op de wet dat het rijksbudget van € 31 miljoen voldoende is voor de wettelijke (journalistieke) basistaken van de streekomroep. In antwoord op vragen van de Tweede Kamer geeft ze aan bij de financiering van de basistaken in elk geval geen rekening te houden met financiering door gemeenten.

Omdat gemeenten geen wettelijke instandhoudings- en financieringsplicht meer hebben voor de streekomroep is gemeentelijke financiering in beginsel niet meer nodig. Gemeentelijke financiering is hoogstens aanvullend en nooit voorwaardelijk voor de uitvoering van de wettelijke omroeptaak.

De omroepsector stelt zich echter op het standpunt dat het rijksbudget onvoldoende is voor de gewenste kwaliteitsslag van de streekomroep en heeft daarom een dringend beroep op gemeenten gedaan om wel aanvullend te financieren.

Overwegingen aanvullende gemeentelijke financiering
De VNG verwacht dat veel gemeenten een afweging zullen maken of aanvullende financiering nodig is. Voor die afweging geeft de VNG een aantal overwegingen mee:

- Instandhouding en financiering van de streekomroep is geen wettelijke taak meer voor gemeenten. Deze taak wordt op grond van de wet belegd bij het rijk.
- Het rijk doet in verband hiermee een uitname uit het gemeentefonds van in totaal ca. € 13 miljoen. Dit is het normbedrag dat gemeenten geacht werden te besteden aan de omroep. Dat normbedrag gaat straks via het rijk naar de streekomroepen.
- Als gemeenten besluiten de streekomroep aanvullend te financieren, moeten ze dat zelf bekostigen. Dat maakt de kans klein dat het rijk deze financiering later voor zijn rekening zal nemen. De streekomroep zal dan naar verwachting voor langere tijd op aanvullende gemeentelijke financiering rekenen.

Opties aanvullende gemeentelijke financiering
Als een gemeente besluit de streekomroep aanvullend te financieren, zijn daarvoor na de wetswijziging 3 opties:

1. het verlenen van een subsidie op grond van de Wet versterking lokale omroepen
2. het verlenen van een subsidie op basis van de eigen regelgeving
3. het verlenen van een opdracht

Deze opties worden nader toegelicht in Bijlage 1: Opties aanvullende gemeentelijke financiering.

Adviestaak gemeente bij aanwijzing omroep
In de nieuwe aanwijzingsprocedure adviseert een gemeenteraad niet meer over de keuze voor een streekomroep maar deelt scores uit op 4 criteria die hieronder genoemd staan. Ook de NLPO adviseert over een eigen set criteria. Het Commissariaat voor de Media wijst op basis van beide adviezen de zendgemachtigde aan.

Iedere gemeenteraad in een verzorgingsgebied adviseert apart over een aanvraag. Dit doet de gemeenteraad door scores uit te delen aan de hand van de volgende criteria:

- De aanvragende streekomroep heeft een **Programmabeleid Bepalend Orgaan (PBO),** een afzonderlijk orgaan dat representatief is voor de belangrijkste maatschappelijke, culturele, godsdienstige en geestelijke stromingen die in het verzorgingsgebied voorkomen.
- De aanvragende streekomroep heeft een beleidsplan dat de voornemens en afspraken bevat over de **inzet van vrijwilligers** en over **samenwerkingen met lokale partners** in het verzorgingsgebied.
- De aanvragende streekomroep laat zien hoe de aanvrager met zijn voorgenomen media-aanbod **de geografische en sociaal-culturele verscheidenheid in het verzorgingsgebied bedient**.
- De aanvragende streekomroep laat zien hoe het voorgenomen **media-aanbod zichtbaar en vindbaar** zal zijn in het verzorgingsgebied.

De gemeenteraad moet zijn advies geven binnen 22 weken na ontvangst van de aanvragen die zijn aangeleverd door het Commissariaat voor de Media. Die termijn laat weinig ruimte om het advies ambtelijk of bestuurlijk af te stemmen met andere gemeenten in een streek. Mocht de wens van afstemming toch bestaan, dan is het aan te raden al voor de start van de procedure het adviesproces zo in te richten dat de afstemming kan plaatsvinden.

Programmabeleid Bepalend Orgaan (PBO)
In het nieuwe stelsel krijgt het Programmabeleid Bepalend Orgaan (PBO) een sterkere positie binnen de streekomroep. Het PBO bestaat uit minimaal 5 leden, die een maatschappelijke stroming vertegenwoordigen zoals cultuur, sport, jeugd, religie & levensbeschouwing, zorg & welzijn, ondernemers, onderwijs, natuur & milieu. Het PBO dient voldoende representatief te zijn voor de samenleving. Verdeling van de leden over de gemeenten van een verzorgingsgebied is geen eis die de wet stelt aan het PBO.

Het PBO dient de binding met de inwoners en gemeenten in het eigen verzorgingsgebied te bewaken en het bestuur van de streekomroep daarover te adviseren. Omdat gemeenten in het nieuwe stelsel op grotere afstand van de streekomroep komen te staan, is het PBO een belangrijke schakel tussen omroep, inwoners en gemeenten.

Tijdspad
Onder voorbehoud van tijdige behandeling en besluitvorming in de Tweede en Eerste Kamer ziet het tijdspad voor invoering van de Wet versterking lokale omroepen er als volgt uit:

- 1 november 2026 — Inwerkingtreding Wet versterking lokale omroepen en lagere wetgeving; rijksbudget streekomroep bekend
- 15 november 2026 — Voornemen bekend van gemeenten die aanvullend wensen te financieren in de publieke mediaopdracht
- 15 november-1 januari 2027 — Openstelling aanwijsprocedure streekomroepen

• Begin februari 2027	Bekendmaking kandidaten door het Commissariaat voor de Media; start adviestraject gemeenten en NLPO
• Voor 6 juli 2027	Advies gemeenten naar Commissariaat voor de Media
• Medio november 2027	Besluit aangewezen streekomroep
• 1 januari 2028	Alle huidige zendmachtigingen zijn vervallen; 80 streekomroepen zijn aangewezen

Regionale informatiebijeenkomsten VNG
Om gemeenten voor te bereiden op het nieuwe stelsel en hen te ondersteunen in de voorbereiding en planning van de aanwijzingsprocedure, organiseert de VNG in november 2026 - onder voorbehoud dat de wet dan is aangenomen – 6 informatiebijeenkomsten door het hele land.

De data voor deze bijeenkomsten publiceren we via onze nieuwsbrief Lokale Media en onze website. Heeft u belangstelling voor de nieuwsbrief meld u dan aan.

Wat betekent dit voor de ambtelijke organisatie en griffie?
De aanwijzingsprocedure start formeel begin februari 2027, wanneer het Commissariaat voor de Media de kandidaten voor de zendmachtiging bekend maakt bij de gemeenten. Omdat de doorlooptijd kort is (de procedure moet voor de zomer 2027 zijn afgerond) is het verstandig het proces voor te bereiden en de data voor behandeling in college en raad te reserveren.

Eventuele aanvullende financiering van de streekomroep brengt voor zowel optie 1 als 2 de normale werklast met zich mee van aanvraag, begrotingsbehandeling, beschikking en verantwoording.

Vragen?
Heeft u vragen, neem dan contact op met ons KCC via telefoonnumer 070 – 373 83 93

Met vriendelijke groet,

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

dr. mr. L.K. Geluk
Algemeen directeur

Bijlage: Opties aanvullende gemeentelijke financiering

Bijlage 1 bij ledenbrief Wet versterking lokale omroepen, dd. 9 juni 2026

Opties aanvullende gemeentelijke financiering
Als een gemeente besluit de streekomroep aanvullend te financieren, dan zijn daarvoor na de wetswijziging drie opties:

1. Het verlenen van een subsidie op grond van de Wet versterking lokale omroepen.
2. Het verlenen van een subsidie op basis van de eigen regelgeving.
3. Het verlenen van een opdracht.

Ad 1. Het verlenen van een subsidie op grond van de Wet versterking lokale omroepen
De Wet versterking lokale omroepen geeft gemeenten de ruimte om de streekomroep aanvullend te financieren. Om gebruik te maken van deze mogelijkheid dienen gemeenten voorafgaand aan de start van de vijfjaarlijkse aanwijzingsprocedure het budget bekend te maken dat beschikbaar is voor de aan te wijzen streekomroep tijdens de aanwijzingsperiode. Het gaat hier nog om een voornemen, geen toezegging. Een gemeente kan enkel aan het begin van een aanwijzingsperiode gebruik maken van deze route; daarna instappen is niet mogelijk.

Ad 2. Het verlenen van een subsidie op basis van de eigen regelgeving
Gemeenten beschikken over eigen regelgeving voor het verlenen van subsidie. Het gaat dan veelal om de Algemene Subsidieverordening en de subsidieregelingen die daarop zijn gebaseerd. Omdat er in de Wet versterking lokale omroepen al regels staan over het verlenen van subsidies door gemeenten voor het uitvoeren van de lokale publieke mediaopdracht, zijn de mogelijkheden voor deze financiering echter beperkt. Gemeenten kunnen op grond van de eigen regelgeving alleen subsidie verlenen voor de uitvoering van specifieke activiteiten die buiten de lokale publieke mediaopdracht vallen. Omdat het hierbij gaat om aanvullende financiering die niet toeziet op financiering van de wettelijke taak van streekomroepen, moeten gemeenten zelf controleren of aan de staatssteunregels wordt voldaan.

Ad 3. Het verlenen van een opdracht
Tot slot kunnen gemeenten ook een opdracht aan een streekomroep verlenen. Vanwege de regels in de aangepaste Mediawet 2008 over het verlenen van subsidies door gemeenten voor het uitvoeren van de lokale publieke mediaopdracht, geldt echter ook hier dat de mogelijkheden voor deze financiering beperkt zijn. Gemeenten kunnen alleen een opdracht verlenen voor de uitvoering van specifieke activiteiten die buiten de lokale publieke mediaopdracht vallen. Omdat het hierbij gaat om aanvullende financiering die niet toeziet op financiering van de wettelijke taak van streekomroepen, moeten gemeenten zelf controleren of aan de staatssteunregels wordt voldaan.

Voor- en nadelen opties aanvullende gemeentelijke financiering
Voordelen optie 1: Het verlenen van een subsidie op grond van de Wet versterking lokale omroepen

- Deze optie biedt voordelen aan de streekomroep. Die heeft vooraf duidelijkheid over de gemeentelijke financiering. Bovendien is er sprake van een gelijk speelveld omdat iedere omroep die zich kandidaat stelt dit van tevoren weet;
- Het voordeel voor gemeenten is dat aan de voorkant al duidelijk is dat er geen sprake zal zijn van ongeoorloofde staatssteun;

- Gemeenten kunnen algemene voorwaarden aan de financiering verbinden. Bijvoorbeeld dat bij verkiezingen steeds een debat wordt georganiseerd en uitgezonden of dat er in journaals ook voor nieuws uit elke afzonderlijke gemeente aandacht is. Deze voorwaarden gelden voor het hele verzorgingsgebied, mogen niet in strijd zijn met de Mediawet 2008 of de lagere regelgeving, het concessiebeleidsplan of het aanwijzingsbesluit. Ook mogen zij niet ingaan op de inhoud van het media-aanbod.

Nadelen optie 1: Het verlenen van een subsidie op grond van de Wet versterking lokale omroepen
- Gemeenten moeten de aanvullende financiering medio november 2026 toezeggen. Dan moet de aanwijzingsprocedure nog starten en is de streekomroep nog niet bekend. Ook ligt er dan nog geen formeel beleidsplan en begroting. Er is dus nog veel onzeker;
- De subsidie moet na de aanwijzing van een streekomroep in een beschikking vastgelegd worden. Gemeenten zijn hierbij niet gebonden aan het kenbaar gemaakte bedrag en kunnen zelf bepalen hoe hoog de verleende subsidie is en of die tussentijds wordt aangepast, net als in het reguliere systeem van gemeentelijke subsidiëring;
- De financiering is bestemd voor de lokale publieke mediaopdracht van de streekomroep voor het hele verzorgingsgebied. De subsidie komt dus niet alleen ten goede aan de gemeente zelf. De voorwaarden die de gemeente kan stellen, mogen ook niet specifiek op de eigen gemeente betrekking hebben.

Voordelen optie 2: Het verlenen van een subsidie op basis van de eigen regelgeving
- Door op grond van de eigen regelgeving subsidie te verlenen behoudt een gemeente de regie over de eigen uitgaven. De gemeente kan, binnen de grenzen van de Mediawet, zelf voorwaarden stellen en de subsidie tussentijds aanpassen;
- Er is een helder beeld van het doel. Bij de aanvraag voor de zendmachtiging moet iedere kandidaat aangeven wat het voor het rijksbudget kan doen. Bij de aanvraag bij de gemeente staan de activiteiten voor de gemeentelijke subsidie centraal;
- Gemeenten kunnen zelf een afweging maken of zij de subsidie alleen voor de eigen gemeente verlenen of in gezamenlijkheid met alle gemeenten in een verzorgingsgebied.

Nadelen optie 2: Het verlenen van een subsidie op basis van de eigen regelgeving
- Bij het verlenen van de subsidie moet rekening worden gehouden met het feit dat wellicht sprake kan zijn van ongeoorloofde staatssteun. Daarbij is ook van belang dat subsidies schaarse rechten zijn. Wellicht dat dus ook anderen dan de zendgemachtigde aanspraak moeten kunnen maken op de subsidie;
- Omdat het hierbij gaat om aanvullende financiering die niet toeziet op financiering van de wettelijke taak van streekomroepen, moeten gemeenten zelf controleren of aan de staatssteunregels wordt voldaan.
- Gemeenten kunnen op grond van de eigen regelgeving alleen subsidie verlenen voor de uitvoering van specifieke activiteiten die buiten de lokale publieke mediaopdracht vallen. Deze mogelijkheden zijn beperkt. Het gaat dan bijvoorbeeld om een subsidie voor een verslag van de opening van een lokaal museum of het verstrekken van praktische informatie over de gemeente;

Voor- en nadelen optie 3: Het verlenen van een opdracht
De voor- en nadelen zijn bij deze optie in grote lijnen gelijk aan de voor- en nadelen bij optie 2.

Jeugdhulp Friesland
Postbus 1266
8900 CG Leeuwarden

088-1424444
info@jeugdhulpfriesland.nl
www.jeugdhulpfriesland.nl

JEUGDHULP FRIESLAND

Gemeenteraad Leeuwarden
cc. gemeenteraad andere Friese gemeenten

Datum
16 juni 2026

Onderwerp
Noodsignaal continuiteit Friese jeugdzorg

Geachte raadsleden,

Op 16 juni bent u door het college via een raadsbrief geïnformeerd over Jeugdhulp Friesland (hierna: JHF). Wij constateren dat in deze brief essentiële informatie ontbreekt en daarmee niet de actuele en zorgwekkende situatie beschrijft. Wij vinden het belangrijk dat u beschikt over een meer volledig beeld. Dit beeld is niet positief: de continuiteit van onze zorg staat onder grote druk. Dat lichten we graag verder toe in deze brief.

Bij de online informatiebijeenkomst van donderdag 18 juni van 17.00 uur tot 18.00 uur kunnen wij deze brief verder toelichten en is er gelegenheid om vragen te beantwoorden.

Wat is er aan de hand?
Het belangrijkste noodsignaal dat wij moeten afgeven is dat onze bedrijfsvoering momenteel wordt gekaapt door bedragen die wij terug moeten betalen en een onacceptabele vervolgoplossing vanuit de gemeenten. Dit maakt dat we niet meer kunnen investeren, dat onze financiën onder een onverantwoorde druk komen te staan en dat de continuiteit van onze zorg in gevaar dreigt te komen.

Ongedekte kosten afbouw gesloten jeugdzorg
Begin juni 2026 moest JHF € 5 miljoen terugbetalen, deels aan VWS en deels aan de Friese gemeenten. Op dit moment is dit voor JHF niet haalbaar zonder de organisatie opnieuw in ernstige financiële problemen te brengen, terwijl juist de afgelopen 2 jaar met succes is gewerkt aan financieel herstel.

De kern van dit probleem ligt in de zogeheten SPUK-subsidieregeling. Deze regeling is bedoeld als compensatie voor de kosten die JHF, in opdracht van overheden, heeft gemaakt voor de afbouw van de gesloten jeugdzorg. Deze afbouw is een poltieke keuze geweest waarbij van instellingen wordt verwacht dit door te voeren. Met de subsidie worden instellingen voor (een deel van) de kosten gecompenseerd omdat zij deze kosten niet zelf kunnen dragen. In het gezamenlijke continuïteitsplan van JHF en de gemeente Leeuwarden in 2024 is reeds rekening gehouden met circa € 4 miljoen aan kosten voor de afbouw van de gesloten jeugdzorg. In het continuïteitsplan staat verwoord dat deze kosten naar verwachting worden gedekt uit de SPUK-uitkering en er aanvullend een steunaanvraag van JHF aan de Friese gemeenten kan worden verwacht.

Vanwege vertraging in de uitkering van deze middelen hebben gemeenten eerder een voorschot verstrekt van € 2,5 miljoen, aangevuld met een lening van € 2,5 miljoen vanuit VWS. Inmiddels is echter gebleken dat de uiteindelijke vergoeding aanzienlijk lager uitvalt: tegenover ruim € 4 miljoen aan gemaakte kosten door JHF staat een compensatie van slechts € 726.000. Het ontstane tekort van ruim 3 miljoen wordt volledig bij JHF neergelegd. Bovendien is duidelijk

dat van de totale beschikbare SPUK ruimte van € 13,9 miljoen voor Noord Nederland slechts € 726.000 naar Friesland gaat ter vergoeding van de afbouwkosten voor JeugdzorgPlus in Friesland. Een onevenredig kleine vergoeding dus en een voor JHF onbegrijpelijk besluit. Gevolg is dat JHF met ongedekte kosten blijft zitten. Dit kunnen we niet dragen en het dreigt de toekomst van onze zorgverlening op het spel te zetten.

Helpende hand gemeente blijft uit
Vanzelfsprekend hebben we intensieve gesprekken met de gemeente Leeuwarden gevoerd, zowel op ambtelijke niveau als met de verantwoordelijk wethouder. We ervaren een luisterend oor maar moeten ook constateren dat concrete oplossingen uitblijven. De oplossingen die de gemeente aanreikt, helpen ons niet verder. Sterker nog: het brengt ons mogelijk verder in de problemen.

Wij voelen ons gesteund door VWS, die wel een handreiking heeft gedaan. VWS erkent dat de gevraagde verlenging juridisch eigenlijk niet past binnen de regeling, maar past bewust de hardheidsclausule toe vanwege het risico voor de continuïteit van zorg en de nog onopgeloste financiële en bestuurlijke onzekerheden (waaronder SPUK en gemeentelijke besluitvorming).

Bezwaren tegen voorgestelde oplossing
De door Friese gemeenten voorgestelde oplossing – het omzetten van het bedrag van € 2,5 miljoen in een lening – achten wij onacceptabel. Deze constructie legt het financiële risico alsnog volledig bij JHF en biedt op geen enkele wijze structurele verlichting.

Sterker nog:
- De lening leidt de komende vijf jaar nauwelijks tot verbetering van de vermogens- en liquiditeitspositie;
- Daarmee ontbreekt bestuurlijke ruimte om als cruciale jeugdzorg aanbieder in Friesland een rol te kunnen spelen in de voorziene transitie in Friesland,
- en komt de zelfstandigheid van JHF komt onder druk te staan,
- en worden investeringen in de noodzakelijke transitie van de jeugdzorg in Friesland feitelijk onmogelijk gemaakt.

Om deze redenen hebben wij formeel bezwaar gemaakt tegen het besluit inzake de SPUK-subsidie en expliciet aangegeven niet akkoord te gaan met de voorgestelde leenconstructie.

Wij willen hier nadrukkelijk stellen: JHF staat als organisatie stevig en blijft de noodzakelijke zorg leveren. Tegelijkertijd is deze situatie niet rechtvaardig en ook niet uitlegbaar, want met de geboden lening door de Friese gemeenten wordt geen oplossing geboden om te komen tot een financieel stabiele situatie. De ruimte om te investeren blijft achter bij wat nodig is. Mede door het voorstel om een af te lossen lening te verstrekken worden kosten die in het publieke belang en op verzoek van overheden zijn gemaakt, volledig bij JHF neergelegd en is er dus geen sprake van een vergoeding van de kosten. Terwijl de SPUK-middelen juist in het leven zijn geroepen omdat jeugdzorgorganisaties deze kosten niet kunnen dragen.

Onjuiste framing en verantwoordelijkheidsvraag
Daarnaast constateren wij met zorg dat vanuit de gemeente Leeuwarden wordt gesuggereerd dat het weigeren van deze lening de continuïteit van JHF en de zorgverlening in gevaar zou brengen. Tevens wordt gedreigd met directe terugvordering van het eerder verstrekte voorschot.

Deze framing is onjuist en eenzijdig. Er wordt volledig voorbijgegaan aan de rol en verantwoordelijkheid van de gemeente Leeuwarden en het Samenwerkingsverband Friese gemeenten (SDF) in het ontstaan van deze situatie. Wij achten het bovendien onredelijk dat JHF in deze context wordt gedwongen partij te worden in bredere bestuurlijke en politieke afwegingen, waaronder spanningen tussen Groninger, Drentse en Friese gemeenten, waaronder het bezwaar rond de SPUK-verdeling.

Ontbrekende informatie
In de raadsbrief ontbreken onder meer de volgende cruciale elementen:

- Het advies van het Ministerie van VWS over de situatie van JHF;
- Het advies van de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) over gangbare solvabiliteitsnormen in de sector: De NZa (voorheen Jeugdautoriteit) hanteert in haar sectoranalyse dat jeugdzorgaanbieders minimaal circa 20–25% solvabiliteit nodig hebben om financieel gezond en weerbaar te zijn, maar die norm is in de voorliggende voorstellen structureel niet in beeld.
- De duiding dat voor landsdeel Noord € 13,9 miljoen aan SPUK-middelen beschikbaar was, waarvan slechts € 726.000 aan Friesland is toegekend.

Wij moeten dan ook constateren dat relevante adviezen niet alleen zijn genegeerd, maar zelfs zijn weggelaten uit de informatievoorziening aan uw raad. Bij deze ontvangt u het betreffende advies van VWS en de NZA alsnog. Gezien de ernst van de situatie heeft VWS bovendien aangegeven in gesprek te willen met de betrokken wethouders.

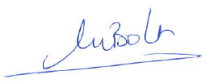
Vervolg gesprekken
Ons contact met de gemeente Leeuwarden is goed en constructief, maar dit heeft niet geleid tot betere oplossing. We kunnen niet anders dan de noodklok luiden. De gesprekken gaan door maar we dansen echt op de randen van de vulkaan. Uiteraard zullen we er alles aan doen om samen met de gemeente te werken aan oplossingen die wel werken.

Oproep aan uw raad
Wij doen een nadrukkelijk beroep op u als raadsleden om dit dossier vanuit meerdere perspectieven te beoordelen en u niet uitsluitend te laten leiden door de huidige bestuurlijke duiding vanuit gemeente en SDF.

Het belang van de zorg aan Friese kinderen en jongeren vraagt om een eerlijke, zorgvuldige en duurzame oplossing — niet om een eenzijdige lastenverdeling die de continuïteit van zorg onder druk zet.

Voor vragen zijn wij vanzelfsprekend beschikbaar.

Met vriendelijke groet,

Marjolein Bolt,
Voorzitter Raad van Bestuur

Bijlagen
- Het besluit van het Ministerie van VWS over de situatie van JHF
- Het advies van de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) over gangbare solvabiliteitsnormen in de sector

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

> Retouradres Postbus 16006, 2500 BA Den Haag

Stichting Jeugdhulp Friesland
Postbus 1266
8900 CG Leeuwarden

Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (DUS-I)

Bezoekadres:
Rijnstraat 50
2515 XP DEN HAAG

Contact
btj@minvws.nl

070 340 5566

Bereikbaar op werkdagen van 9.00 tot 16.00 uur

www.dus-i.nl

Ons kenmerk
1640124-1045829-Directie Jeugd

Relatienummer
119194

Subsidienummer
1045829

Verplichtingennummer
560182862

Bijlagen
1

Datum: 3 juni 2026
Betreft: Subsidieverlenging Continuïteit Cruciale Jeugdzorg 2024 - 2027

Geachte mevrouw Bolt,

Bij brief van 6 juni 2024 met kenmerk 1391563-1045829-Directie Jeugd heb ik aan uw stichting Jeugdhulp Friesland (JHF) op grond van de subsidieregeling continuïteit cruciale jeugdzorg (hierna: de subsidieregeling) een subsidie verleend van € 2,5 miljoen tot en met uiterlijk 5 juni 2025.

Met mijn brief van 3 juni 2025 met kenmerk 1509427-1045829-Directie Jeugd heb ik besloten om de subsidieperiode en daarmee de terugbetalingstermijn van deze subsidie te verlengen tot en met uiterlijk 5 juni 2026.

Op 10 april 2026 heeft u mij verzocht om de subsidie voor een tweede keer te verlengen met de maximale verlengingstermijn tot en met uiterlijk 5 juni 2027.

Met deze brief beslis ik op uw verzoek.

Besluit
Ik heb besloten om uw verzoek deels toe te wijzen, in die zin dat de subsidieperiode en daarmee de terugbetalingstermijn worden verlengd tot en met uiterlijk 28 februari 2027. Onder "Motivering bij het besluit" vindt u een nadere toelichting op mijn besluit om af te wijken van uw verzoek om de subsidieperiode en daarmee de terugbetalingstermijn te verlengen tot en met uiterlijk 5 juni 2027.

Hiermee wijzig ik mijn eerdere beschikkingen op de volgende punten:
1. De activiteiten waarvoor de subsidie is verleend, inclusief de terugbetaling van de subsidie van € 2,5 miljoen, moeten uiterlijk zijn verricht op 28 februari 2027;
2. Het verleende subsidiebedrag van € 2,5 miljoen is in juni 2024 volledig aan uw stichting JHF bevoorschot. De uiterlijke datum voor terugbetaling van de subsidie verschuift met dit besluit naar 28 februari 2027;
3. De subsidie is bestemd voor de volgende activiteit: het bieden van continuïteit van de zorg aan jeugdigen die worden behandeld door uw stichting Jeugdhulp JHF in de periode 6 juni 2024 tot en met 28 februari 2027.

Mijn beslissing licht ik in het vervolg van deze brief verder toe.

Motivering bij het besluit
Het verlengen van de subsidieperiode en daarmee het verlenen van uitstel tot terugbetaling tot en met uiterlijk 5 juni 2027 conform uw verzoek van 10 april 2026 past niet binnen artikel 3, lid 1 van de regeling, geldend op het moment van mijn eerdere subsidieverlening, dat regelt dat subsidie uiterlijk binnen één jaar na het besluit tot subsidieverlening wordt terugbetaald. Het past ook niet binnen artikel 5, lid 1 van de regeling, geldend op het moment van mijn eerdere subsidieverlening, dat regelt dat een subsidie voor ten hoogste één jaar wordt verstrekt.

Eerder heb ik op grond van artikel 9 van de regeling al ingestemd met een verlenging van de subsidieperiode tot en met 5 juni 2026. Ook nu geeft artikel 9 van de regeling mij de mogelijkheid om een bepaling buiten toepassing te verklaren als deze bepaling leidt tot een onbillijkheid van overwegende aard. Na bestudering van uw verzoek van 10 april 2026 en de onderliggende stukken en gezien het advies van de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) acht ik dit ook nu het geval. Uit uw aanvraag van 10 april 2026 en het advies van de NZa hierop blijkt namelijk dat er sprake is van zwaarwegende omstandigheden die ten tijde van de verlening van de subsidieverlening en ook niet bij de verlenging van de subsidieperiode en de terugbetalingstermijn tot en met 5 juni 2026 niet bekend waren of konden zijn[1]. Die omstandigheden betreffen de nu nog bestaande onduidelijkheid over de omvang van SPUK-middelen ‘transitie gesloten jeugdhulp’ en de nog lopende besluitvorming door de Friese gemeenten over eventuele financiële steun aan uw stichting JHF. Mijn verwachting is dat deze onduidelijkheid en de lopende besluitvorming nog in 2026 zal voortduren. In mijn beschikking is hiermee dan ook rekening gehouden.

Uit de door u overlegde, als gevolg van de vorengenoemde onzekerheden verschillende, scenario’s ten aanzien van de liquiditeitsontwikkeling voor 2026 volgt dat de liquiditeit van uw stichting JHF schommelt tussen een negatief saldo tot ca. € 4 miljoen positief. Daarbij merk ik op dat ik scenario 3 buiten beschouwing laat, nu u in de antwoorden op mijn aanvullende vragen hebt aangegeven dat het bemiddelingstraject niet tot succes heeft geleid, waarmee dit scenario is achterhaald. De geschetste liquiditeitsontwikkeling ligt in elk scenario onder de door de NZa gehanteerde vuistregel[2] van minimaal 1,5 maal de betaling van de maandsalarissen om schommelingen in de liquiditeit op te kunnen vangen. Dat is op zich al een risico voor de continuïteit van zorg.

Het feit dat uw stichting JHF in alle geschetste scenario’s onder de gehanteerde vuistregel zit, vormt een risico voor de continuïteit van de jeugdzorg. De besluitvorming door de Friese gemeenten over hun financiële bijdrage hierin is ook van belang. De subsidieregeling heeft als doel om tijdelijk verlichting te bieden aan een aanbieder, zodat er tijd is om tot nadere afspraken te komen met gemeenten. Gemeenten zijn immers verantwoordelijk voor een kwalitatief en kwantitatief toereikend aanbod van specialistische jeugdhulp. Mijn ministerie van VWS wil over deze verantwoordelijkheid de komende periode in gesprek gaan met de Friese gemeenten en hierover nadere afspraken maken. Ik ga er vanuit dat uiterlijk op 31 december 2026 deze gesprekken zijn afgerond. Om de dan gemaakte afspraken

[1] Stcrt. 2019, 68084
[2] De gehanteerde vuistregel is afhankelijk van het type diensten wat wordt geleverd.

door u en de Friese gemeenten te laten effectueren, ben ik bereid met dit besluit de subsidieperiode en daarmee de terugbetalingstermijn voor nu te verlengen tot en met 28 februari 2027.

Gelet op het voorgaande leidt de terugbetaling op uiterlijk 5 juni 2026 tot een onbillijkheid van overwegende aard. Toepassing van de regels weegt in dezen niet zwaarder dan deze onbillijkheid, nu de subsidieregeling juist is bedoeld om de continuïteit van cruciale jeugdzorg te borgen. Om meer tijd in het jaar 2026 te creëren voor u en de Friese gemeenten om te komen tot een oplossing voor de nu nog bestaande problemen rond de liquiditeit bij uw stichting JHF heb ik besloten om de hardheidsclausule toe te passen en uw aanvraag deels toe te wijzen voor de periode tot en met 28 februari 2027.

Een afschrift van dit besluit zal ik toezenden aan de betrokken gemeenten vanwege hun rol in de uitvoering van de maatregelen in het continuïteitsplan. Daartoe zal ik de gemeenten Leeuwarden en Smallingerland als aanspreekpunt voor de regio Friesland een afschrift van dit besluit doen toekomen.

Voor zover in deze beschikking niet anders vermeld, blijven de voorwaarden en verplichtingen in mijn beschikkingen van 6 juni 2024 en 3 juni 2025 onverminderd van kracht.

Voor de grondslag van deze beschikking en de toepasselijke regelgeving verwijs ik u ook naar de verleningsbeschikking van 6 juni 2024 en de subsidieregeling continuïteit cruciale jeugdzorg.

Meldingsplicht
In mijn eerdere beschikkingen heb ik u gewezen op uw meldplicht. Die houdt in dat u mij direct schriftelijk melding doet van feiten en omstandigheden die van belang kunnen zijn voor de subsidie. Daarvan is in ieder geval sprake als u denkt dat:
• de activiteiten waarvoor de subsidie is verstrekt, niet, niet op tijd of niet geheel zullen worden uitgevoerd;
• niet, niet op tijd of niet geheel zal worden voldaan aan de verplichtingen die aan de subsidie verbonden zijn;
• u reeds eerder dan de uiterlijke terugbetalingstermijn van 28 februari 2027 kunt overgaan tot terugbetaling van de subsidie ad. € 2,5 miljoen.

Uw melding, voorzien van toelichting en relevante stukken, doet u schriftelijk bij de Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (DUS-I) onder vermelding van het subsidienummer 1045829.

Als u twijfelt over het doen van een melding, neem dan contact op met uw contactpersoon bij de NZa.

Staatssteun
Staatssteun verlenen is in principe verboden, tenzij de Europese Commissie er goedkeuring aan heeft gegeven. Goedkeuring kan alleen verkregen worden na een melding van de steun aan de Europese Commissie, maar er zijn mogelijkheden om van deze meldplicht vrijgesteld te worden.

Onder meer wanneer de steun in overeenstemming is met het besluit van de Commissie van 16 december 2025 betreffende de toepassing van artikel 106, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op staatssteun in de vorm van compensatie voor de openbare dienst, verleend aan bepaalde met het beheer van diensten van algemeen economisch belang belaste ondernemingen (2025/2630/EU) (hierna: DAEB Vrijstellingsbesluit).

Dienst van Algemeen Economisch Belang (DAEB)
In dat kader wijs ik het zorg dragen voor de continuïteit van cruciale vormen van zorg voor jeugdigen die behandeld worden in uw organisatie, aan als dienst van algemeen economisch belang (hierna: DAEB) en belast ik u met het beheer van deze DAEB. In het kader van de uitvoering van deze DAEB voert u de hiervoor genoemde activiteiten uit.

Om u daadwerkelijk met het beheer van de DAEB te belasten heb ik met u op 2 juni 2026 een nieuwe overeenkomst daartoe gesloten. In deze overeenkomst is tevens overwogen waarom een DAEB aangewezen is. Met die overeenkomst in samenhang met deze beschikking is de subsidie die ik aan u verleend heb voor ook de gewijzigde subsidieperiode in overeenstemming met het DAEB Vrijstellingsbesluit. De subsidie is al eerder door mij verleend als compensatie van de diensten van algemeen economisch belang die door uw Stichting JHF worden verricht.

Met het oog op artikel 4, onder d en e, van het DAEB Vrijstellingsbesluit wijs ik erop de subsidie een subsidie is als bedoeld in 3, vierde en vijfde lid van de Subsidieregeling continuïteit cruciale jeugdzorg. Dat houdt onder meer in dat overcompensatie is uitgesloten, omdat de compensatie voor het uitvoeren van de DAEB bestaat hier uit het niet in rekening brengen van een marktconforme rente. Doordat de subsidie niet meer bedraagt dan wat nodig is om aan de betalingsverplichtingen te kunnen blijven voldoen en daarmee de cruciale jeugdzorg te borgen, is overcompensatie niet aan de orde. Verder wijs ik u op de verplichting om in de boekhouding de kosten en baten die samenhangen met het verrichten van de DAEB gescheiden op te nemen.

Wanneer wordt de subsidie vastgesteld?
Uw stichting JHF komt slechts in aanmerking voor tijdelijke liquiditeitssteun. De subsidie diende op het moment van mijn eerdere subsidieverlening op grond van artikel 3, lid 1 van de regeling, uiterlijk op 5 juni 2025 te zijn terugbetaald. Met mijn beschikking van 3 juni 2025 is deze datum van 5 juni 2025 gewijzigd naar een datum van 5 juni 2026. Met verwijzing naar het vorenstaande ben ik bereid, in afwijking op het gestelde in artikel 3, eerste lid, van de regeling, op basis van artikel 9 van dezelfde regeling, in te stemmen met een terugbetaling van de subsidie tot en met uiterlijk 28 februari 2027.

Het aan u verleende, bevoorschotte, subsidiebedrag van € 2,5 miljoen dient te worden terugbetaald op rekeningnummer IBAN: NL55INGB0705003566 t.n.v. het ministerie van VWS: Financieel Diensten Centrum; Postbus 20350; 2500 EJ DEN HAAG onder vermelding van het subsidienummer 1045829 en zakenpartnernummer 2004591.

Met verwijzing naar artikel 5, lid 4 van de regeling wordt de subsidie na de volledige terugbetaling van het desbetreffende subsidiebedrag van € 2,5 miljoen ambtshalve op nihil vastgesteld.

Verzending beschikking
DUS-I stuurt alle correspondentie over uw aanvraag via mail. Dit betekent dat u geen brief per post ontvangt. U kunt de PDF opslaan of afdrukken voor uw eigen administratie. De rechten die u ontleent aan deze beschikking zijn gelijk, als ware het een per post ontvangen beschikking. Ook de verplichtingen die u hebt blijven gelijk. Als verzenddatum geldt de dag waarop zij de server van VWS heeft verlaten. Wilt u toch een brief per reguliere post ontvangen? Neem dan contact met ons op. U ontvangt dezelfde beschikking dan nogmaals per post.

Heeft u vragen
Voor vragen over deze brief kunt u contact opnemen met de Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen (DUS-I). De contactgegevens vindt u rechts in de kantlijn op pagina 1. Zet uw subsidienummer 1045829 en uw relatienummer 119194 in uw e-mail of brief. Neemt u telefonisch contact met ons op? Houd deze gegevens dan bij de hand. Vermeld hierbij ook uw contactpersoon van de directie Jeugd, mr. T. Grootenhuis. Dan kunnen wij u sneller helpen.

Met vriendelijke groet,

Namens de minister van Langdurige Zorg, Jeugd en Sport,

Aryan van Driel
Algemeen directeur
Dienst Uitvoering Subsidies aan Instellingen

Ons kenmerk
1640124-1045829-Directie Jeugd

Bezwaar
Bent u het niet eens met deze beslissing? Kijk eens op www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-volksgezondheid-welzijn-en-sport/contact/bezwaarschriften-vws. Daar wordt uitgelegd wat u kunt doen als u misschien bezwaar wilt maken. Er staan voorbeelden waarmee u de kans op een succesvol bezwaar kunt inschatten.

Wilt u toch een bezwaarschrift sturen, dan moet dit binnen zes weken na de datum die bovenaan deze brief staat. Let op: doe dit op tijd, anders kan uw bezwaar niet behandeld worden.

Het bezwaarschrift e-mailt u naar: WJZ.bezwaarenberoep@minvws.nl, bij voorkeur met een ingescande handtekening.

Uw bezwaarschrift kunt u ook per post versturen naar:
de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport,
t.a.v. Directie Wetgeving en Juridische Zaken,
Postbus 20350,
2500 EJ Den Haag.

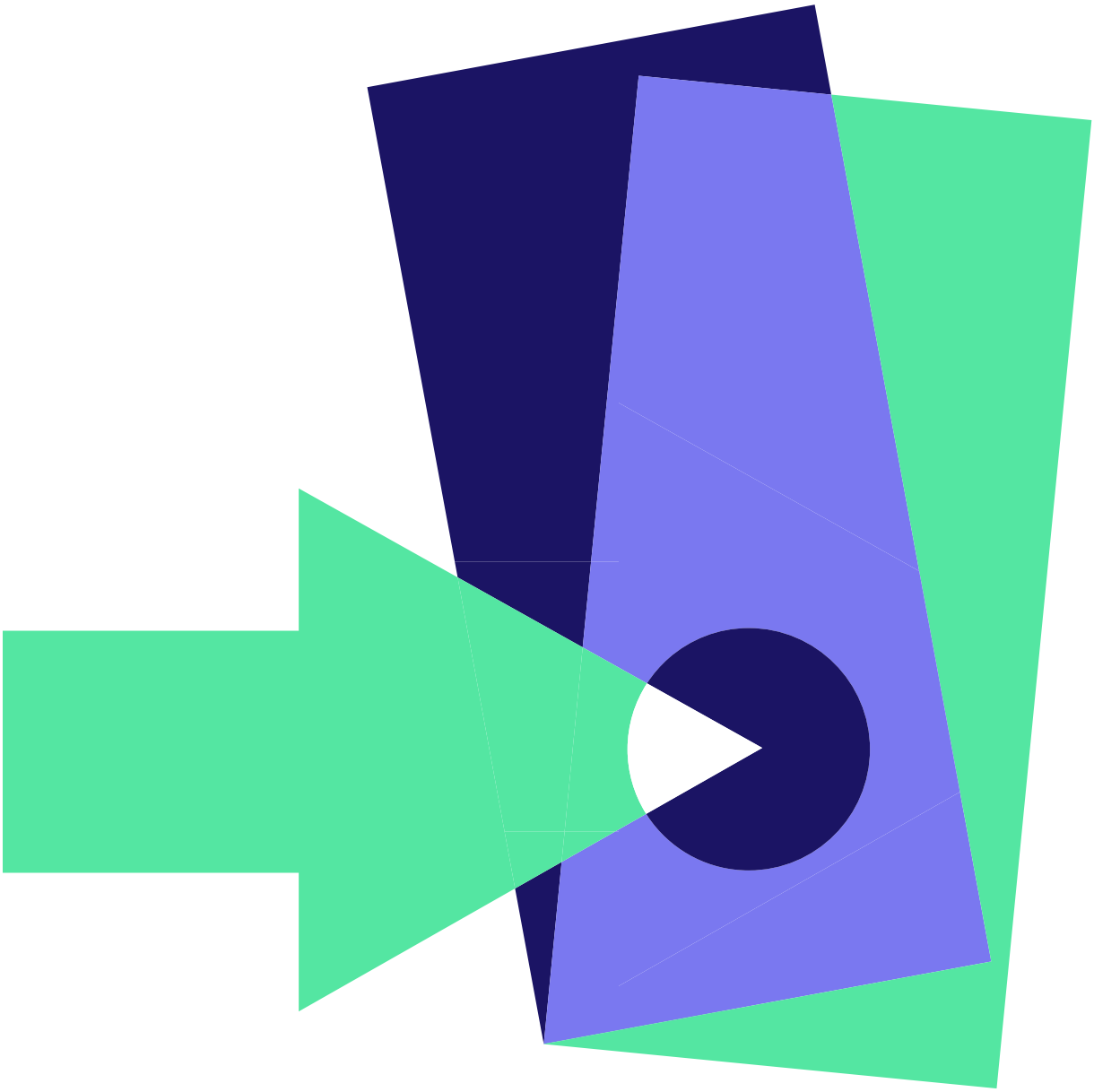
Noem in het bezwaarschrift:
- uw naam en adres
- uw telefoonnummer (wij bellen u dan over uw bezwaar)
- de datum
- het kenmerk van deze brief (deze vindt u in de rechterkantlijn)
- waarom u het niet eens bent met de beslissing

Vergeet niet om uw bezwaarschrift te ondertekenen en van een datum te voorzien. Wij vragen u om een kopie van deze brief mee te sturen met het bezwaarschrift.

Het indienen van bezwaar schort de werking van deze beschikking niet op.

Trendanalyse

Financiële ontwikkelingen in de jeugdzorgsector

December 2025

Jeugdautoriteit

Inhoud

Samenvatting 3

1 Achtergrond 6
- 1.1 Aanleiding voor het onderzoek 6
- 1.2 Werkwijze 6
- 1.3 Kwaliteit van de gebruikte data 9
- 1.4 Leeswijzer 10

2 Resultaat- en margeontwikkeling 11
- 2.1 Margeontwikkeling naar grootte 11
- 2.2 Margeontwikkeling naar rechtsvorm 13
- 2.3 Ontwikkeling van de financiële positie (solvabiliteit en liquiditeit) 16

3 Ontwikkelingen ten aanzien van de inzet van personeel 20
- 3.1 Cliëntgebonden personeel 20
- 3.2 Personeelskosten ten opzichte van de omzet 22
- 3.3 Omzet per fte 24

4 Uitgelicht: inzicht in resultaten van JeugdzorgPlus aanbieders 27
- 4.1 Transformatie Jeugdzorg 27
- 4.2 Financieel rendement 28
- 4.3 Solvabiliteit en liquiditeit JeugdzorgPlus aanbieders 29

5 Uitgelicht: inzicht in de resultaten van Gecertificeerde Instellingen 31
- 5.1 Omvang deelsector 31
- 5.2 Financieel rendement 33
- 5.3 Ontwikkeling in de personele inzet 34
- 5.4 Financiële positie van de GI's 36

Samenvatting

Kernbevindingen uit de analyses

Deze rapportage geeft inzicht in de ontwikkeling van een aantal voor de jeugdzorg relevante (financiële) kengetallen voor de periode van 2018 tot en met 2024. Net als in de vorige edities van deze analyse kan in grote lijnen vastgesteld worden dat de ontwikkelingen in deze kengetallen gedurende deze periode van zeven jaar beperkt zijn, maar niettemin van betekenis.

De financiële situatie van jeugdzorgaanbieders is de afgelopen twee jaar verbeterd. Het financiële resultaat van middelgrote en grote aanbieders bereikte een dieptepunt in 2022 om vervolgens in 2023 een verbetering te laten zien, die in 2024 doorzette. Het sectorgemiddelde over 2024 bedroeg 2,7 procent ten opzichte van 1,6 procent in 2023 en 1,1 procent in 2022.

Ook het aantal aanbieders dat een negatieve marge realiseerde nam af. Bij zowel kleine, middelgrote als grote aanbieders was het percentage aanbieders met een negatieve marge in 2024 het laagst sinds 2018. Ondanks de verbetering van de financiële resultaten van aanbieders in algemene zin in de laatste jaren slaagde ruim 10 procent van de aanbieders er in 2024 niet in om winstgevend te opereren. Hoewel van acute liquiditeitsdruk in de sector geen sprake is, kan hier in individuele gevallen wel degelijk sprake van zijn. Dit blijkt ook uit de praktijk van de casuïstiek van de JA. Het is wel belangrijk om op te merken dat veel aanbieders die door omstandigheden één of twee jaar een negatieve marge realiseren niet structureel verlieslatend opereren.

Bij de verbeterde financiële situatie van de aanbieders horen wel enkele kanttekeningen. Als gekeken wordt naar de oorzaken van de toegenomen marges is het beeld minder rooskleurig. Het verbeterde financieel rendement is deels incidenteel, waardoor niet duidelijk is of de sector ook structureel beter financieel presteert. Toegenomen marges zijn deels ontstaan doordat de tarieven in 2024 meer geïndexeerd zijn dan de werkelijke loonstijging. De indexering van de tarieven zal echter niet altijd hoger liggen dan de loonstijging. Aanbieders geven ook aan investeringen in bijvoorbeeld vastgoed uit te stellen vanwege onzekerheden in beleidsmatige ontwikkelingen en de bekostiging. Een bedreiging daarbij vormen de fluctuaties op de rentemarkt, ook voor organisaties met overtollige liquide middelen bij een dalende rente. En investeringen kunnen niet blijvend vooruitgeschoven worden. Het is daarom moeilijk om voorspellingen te doen.

De financiële druk op de sector lijkt dus enigszins afgenomen en dat is positief. Maar desondanks vormt de druk die veroorzaakt wordt door de beperkte marges een risico voor de continuïteit van de jeugdzorg op de lange termijn en belemmert dit ook de broodnodige investeringen in innovatie, onderhoud en transformatie. Ook betekent het niet dat er geen individuele aanbieders in concrete financiële problemen verkeren.

Het nauwlettend volgen van de financiële ontwikkelingen in de jeugdsector blijft dan ook noodzakelijk. Met de inwerkingtreding van de *Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg* zal de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) deze taak overnemen van de JA en zodra de cijfers over 2025 beschikbaar komen een vervolg geven aan deze trendanalyse. Daarnaast gaat de NZa op termijn ook toezien op de transparante financiële bedrijfsvoering van jeugdzorgaanbieders en op het aanleveren van de jaarverantwoordingen.

In het bijzonder is aandacht nodig voor de transformatie van de specialistische jeugdhulp met verblijf, waar veel van de aanbieders gevraagd wordt in het kader van de ombouw naar meer kleinschaligheid. Ook de afbouw van de gesloten jeugdhulp (JeugdzorgPlus) en de opbouw van alternatieven kan deze zorgaanbieders in zwaar financieel vaarwater brengen. De NZa zal daarom ook de door de JA ontwikkelde *Monitor JeugdzorgPlus* voortzetten om deze ontwikkelingen nauwlettend te blijven volgen.

Datakwaliteit

Net als in eerdere edities van deze trendanalyse signaleert de JA nog een belangrijk aandachtspunt: de kwaliteit van de beschikbare gegevens moet verbeterd worden. De gegevens uit de DigiMV database, die de data van de jaarverantwoordingen van alle jeugdzorgaanbieders bevat, worden geanalyseerd ten behoeve van monitoring en beleidsvorming. De JA constateert, net als andere stakeholders die gebruik maken van deze gegevens, dat de kwaliteit van de DigiMV data onvoldoende is.

Bij het analyseren van de gegevens ten behoeve van deze rapportage is wederom gebleken dat de DigiMV data onvolledig, niet altijd betrouwbaar en voor een deel ook niet vergelijkbaar zijn. Dit heeft meerdere oorzaken. Sommige variabelen zijn voor meerdere interpretaties vatbaar, en er zijn variabelen die niet ieder jaar op dezelfde manier uitgevraagd worden. Sommige vragen zijn in de vragenlijsten ook afhankelijk van het type aanbieder verschillend geformuleerd. Dit alles maakt dat de data niet optimaal vergelijkbaar zijn. Bovendien is geconstateerd dat in voorkomende gevallen gegevens die wel in de vragenlijsten ingevuld zijn, niet in de dataset terug te vinden zijn. Dit suggereert technische onvolkomenheden bij de verwerking van de vragenlijsten.

De problemen met de volledigheid, betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid van de data leiden ertoe dat de uitkomsten van analyses moeilijker te interpreteren zijn en minder nauwkeurige en minder bruikbare inzichten opleveren. Deze inzichten zijn dan ook minder van nut voor beleidsmakers en andere stakeholders dan wanneer voor de analyses data van hogere kwaliteit beschikbaar zou zijn.

Daarnaast is het zo dat aanbieders vaak – terecht – klagen over hoge administratieve lasten. Het is goed uit te leggen dat gegevensverzameling in het kader van de jaarverantwoording zorg noodzakelijk is. Analyse van deze

gegevens draagt bij aan inzichten op basis waarvan beter beleid gevoerd kan worden en waar de sector baat bij heeft. Het is echter veel minder goed uit te leggen aan aanbieders die tijd investeren in het aanleveren van deze gegevens wanneer de data vervolgens niet optimaal bruikbaar zijn door redenen waar zij part noch deel aan hebben. Dit neemt overigens niet weg dat veel aanbieders de gegevens volledi ger en zorgvuldiger aan kunnen leveren. Het verdient wel aanbeveling aanbieders hierbij te ondersteunen door de gegevensaanlevering zo eenvoudig mogelijk te maken en heldere en eenduidige definities te gebruiken.

Oproep

Veel instanties hebben (delen van) de DigiMV-data nodig voor hun taken. Door de uiteenlopende behoeften en taken van deze partijen is er geen eenvoudige oplossing om de datakwaliteit te verbeteren. Toch is actie noodzakelijk. De JA voelt zich als een van de gebruikers medeverantwoordelijk voor dit vraagstuk. Tegelijkertijd is de JA niet in positie om goed te kunnen overzien welke aanpak het meest effectief is om de inrichting, vulling, verwerking en deling van DigiMV-data te verbeteren. Het is duidelijk dat dit een complexe opgave is. Gezien het belang van volledige en betrouwbare DigiMV-data voor de sector mag van alle betrokken partijen worden verwacht dat zij zich hiervoor inzetten. Dat geldt ook voor de JA, en vanaf 2026 voor de NZa die de taken van de JA overneemt[1]. Alleen dan kunnen toekomstige analyses met minder voorbehouden worden gepresenteerd, wat leidt tot scherpere inzichten waar uiteindelijke de hele sector van profiteert.

[1] Sinds 2025 bestaat er een overlegcyclus waar VWS, CIBG en de NZa bij betrokken zijn, waarbij de betrokken stakeholders technische en inhoudelijke problemen omtrent de jaarverantwoording en DigiMV signaleren. Hopelijk kan deze overlegcyclus een bijdrage leveren aan structurele verbeteringen van de datakwaliteit.

1 Achtergrond

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

De Jeugdautoriteit (JA) brengt voor de derde keer een trendanalyse uit over de financiële ontwikkelingen in de jeugdzorg. Deze trendanalyse is gebaseerd op de financiële cijfers over het boekjaar 2024, opnieuw in vergelijking met voorgaande jaren zodat zichtbare trends geduid kunnen worden.

Deze trendanalyse sluit aan bij de taak van de JA om vast te stellen of de continuïteit van de jeugdzorg duurzaam gewaarborgd is. Dit houdt in dat er voldoende beschikbare financiële middelen bij jeugdhulpaanbieders en Gecertificeerde Instellingen (GI's)[2] zijn om hun taken te kunnen bekostigen en daarin te kunnen investeren. De JA gebruikt meerdere instrumenten om de continuïteit van zorg te monitoren. De JA voert gesprekken met aanbieders waarin de financiële gezondheid van instellingen en de kwaliteit van de bedrijfsvoering getoetst worden. Daarnaast worden kwantitatieve gegevens gebruikt, zoals het Early Warning Systeem (EWS)[3] en de cijfers van de jaarverantwoording zorg (DigiMV), waarin de jaarverslagen van jeugdzorgaanbieders worden vastgelegd.

1.2 Werkwijze

Deze analyse is gebaseerd op de beschikbare jaarverantwoordingen zorg over 2024. Zorgaanbieders, jeugdhulpaanbieders, combinatie-instellingen die naast jeugdzorg ook andere zorg bieden, GI's en Veilig Thuis-organisaties zijn verplicht om jaarlijks maatschappelijke verantwoording af te leggen, om te laten zien hoe zij publiek geld besteden en hoe zij hun dienstverlening hebben georganiseerd. De gegevens van jeugdzorgaanbieders zijn ingelezen in een database waarin de gegevens van de jaren 2018 tot en met 2023 al beschikbaar waren. Voor het boekjaar 2024 is gebruik gemaakt van de definitieve DigiMV dataset van 27 oktober 2025[4]. Voor de voorgaande jaren zijn ook de definitieve datasets gebruikt.

Na het opschonen van de gegevens voor onverklaarbare of onlogische waarden is een onderzoekspopulatie van bijna 1.800 aanbieders overgebleven over het jaar 2024. Dit aantal wijkt iets af van voorgaande jaren. Dit wordt verklaard door het feit dat sommige aanbieders bijvoorbeeld nog niet bestonden in voorgaande jaren of niet tijdig een jaarverantwoording deponeerden. Daarnaast kunnen aanbieders gefuseerd of opgeheven zijn. Daarnaast zijn er ook verschillen tussen de aantallen aanbieders in verschillende grafieken omdat niet alle data telkens voor alle aanbieders beschikbaar waren.

---

[2] In het vervolg wordt ten behoeve van de leesbaarheid over 'jeugdzorgaanbieders' gesproken wanneer jeugdhulpaanbieders en GI's bedoeld worden.

[3] Early Warning System | Wat doet de Jeugdautoriteit? | Jeugdautoriteit

[4] Verantwoordingsgegevens per boekjaar (datasets) | Jaarverantwoording zorg

De groep aanbieders in deze populatie bestaat uit jeugdzorgaanbieders die verschillen in aard van zorgaanbod, omvang van de organisatie en wijze waarop de organisatie is ingericht. Omdat de DigiMV-data geen eenduidig inzicht bieden in de verschillen tussen de aanbieders wat betreft het zorgaanbod dat zij bieden, heeft de JA twee nadere differentiaties toegepast; namelijk de omvang van de aanbieder in opbrengsten uit de *Jeugdwet* en de rechtsvorm van de aanbieder.

Op basis van de opbrengsten uit de *Jeugdwet* zijn de aanbieders verdeeld in drie categorieën:
1) kleine aanbieders met een omzet op jeugdzorg kleiner dan €2 miljoen,
2) middelgrote aanbieders met een omzet op jeugdzorg tussen €2 miljoen en €20 miljoen en
3) grote aanbieders met een omzet op jeugdzorg van meer dan €20 miljoen.

Op basis van rechtsvorm zijn de aanbieders verdeeld in vier categorieën:
1) stichtingen,
2) besloten vennootschappen,
3) eenmanszaken en
4) overige rechtsvormen.

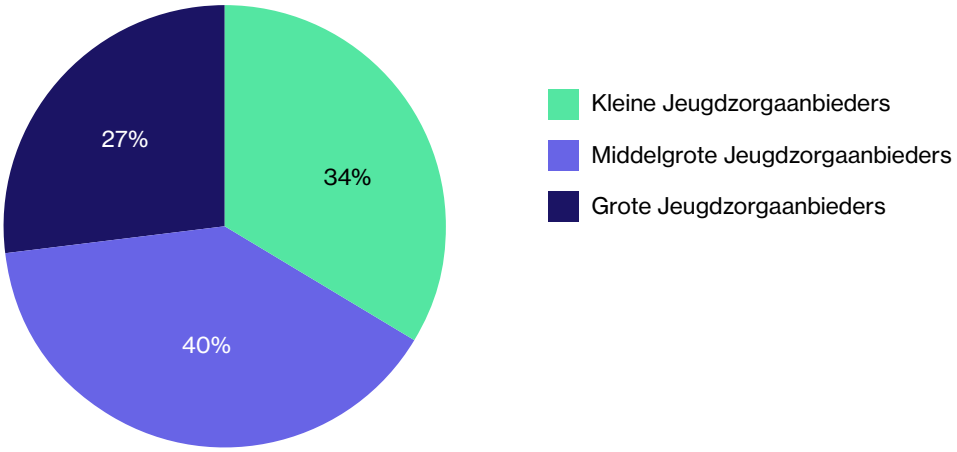
Sinds de decentralisatie van de jeugdzorg in 2015 is een toename te zien van jeugdzorgaanbieders die kiezen voor de bv als rechtsvorm met (externe) aandeelhouders. Deze bv's zijn soms ook onderdeel van groepsstructuren waar een verscheidenheid aan activiteiten in is ondergebracht. Denk aan zorg en kinderopvang, maar ook verhuur en het bieden van ondersteunende diensten of zelfs uitzendwerk in de zorg.

Daarnaast zijn er in de afgelopen jaren veel zelfstandige aanbieders zoals eenmanszaken bijgekomen, en is er nog een groep andere rechtsvormen. Dit zijn onder andere maatschappen en VOF's. Deze laatste groep betreft vaak samenwerkingsverbanden van verschillende specialisten. Deze groep is wat betreft omzet relatief beperkt, maar het aantal aanbieders is in deze groep de afgelopen jaren behoorlijk toegenomen.

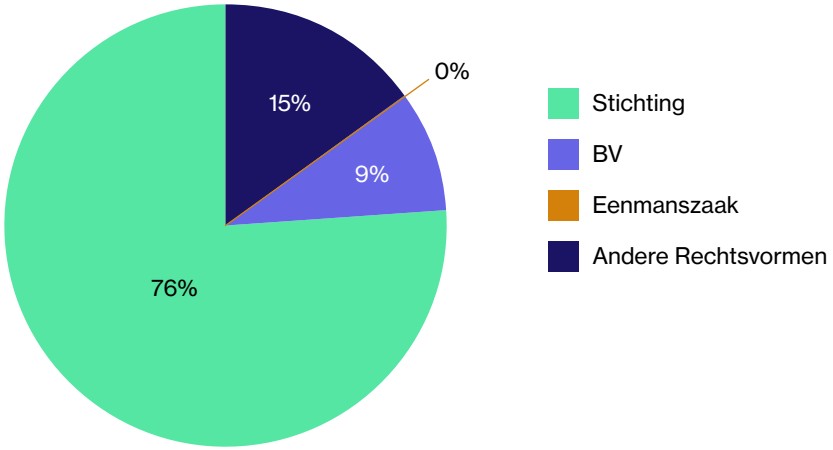
Een onderscheidend kenmerk tussen deze verschillende rechtsvormen is dat bij stichtingen de beloning van de bestuurder onderdeel is van de exploitatielasten van de stichting. Bij de meeste bv's is dat ook het geval, mede vanwege de wettelijke eis dat een directeur-grootaandeelhouder zichzelf een reëel salaris moet uitbetalen. Bij de andere rechtsvormen is het mogelijk dat deze beloning pas achteraf wordt vastgesteld. Het gevolg daarvan is dat bij deze rechtsvormen de getoonde winstmarge voorafgaand aan de aftrek van de bestuurdersbeloning is, en daarmee afwijkt van de andere ondernemingenrechtsvormen. Bij de zogenaamde IB-ondernemingen, die zo genoemd worden omdat de gerealiseerde winsten onder inkomstenbelasting vallen (VOF's, maatschappen en eenmanszaken), wordt het resultaat van de onderneming direct als inkomen gezien en is de term nettowinst daarmee eigenlijk niet van toepassing. Dit vooral de kleine ondernemingen waardoor de invloed op het financiële beeld van de sector als geheel beperkt is.

De totale omzetverdeling over het jaar 2024, gebaseerd op de aanbieders opgenomen in deze rapportage, wordt per grootteklasse weergegeven in figuur 1 en per rechtsvorm in figuur 2.

Figuur 1: totale omzet jeugdzorgaanbieders naar grootteklasse

Figuur 2: totale omzet jeugdzorgaanbieders naar rechtsvorm

Figuur 2 laat zien dat driekwart van de totale bedrijfsopbrengsten door stichtingen wordt gerealiseerd. Hierbij moet opgemerkt worden dat veel aanbieders meerdere financieringsbronnen hebben zoals de *Jeugdwet*, de *Wet langdurige zorg* en de *Zorgverzekeringswet* terwijl de kleinere aanbieders meestal meer specifiek uit de *Jeugdwet* worden gefinancierd. Omdat de financiële continuïteit alleen op organisatieniveau kan worden beoordeeld, wordt deze dus ook beïnvloed door andere financiële bronnen. Voor veel combinatie-instellingen zijn de opbrengsten uit de *Jeugdwet* vaak wel substantieel, maar lang niet altijd de belangrijkste financieringsbron[5].

[5] Rapport Financiering jeugdzorg bij combinatie-instellingen | Jeugdautoriteit

De uitkomsten van de analyses heeft de JA, net als voorgaande jaren, besproken en getoetst in een duidingssessie met leden van Fizi, de beroepsvereniging voor zorgfinancials[6]. Deze sessie vond plaats op 5 november 2025. De uitkomsten van deze **duidingssessie** zijn in **kaders** in dit rapport opgenomen.

1.3 Kwaliteit van de gebruikte data

Voor zover mogelijk zijn de data geschoond van onjuiste of ontbrekende gegevens. De JA kan niet garanderen dat alle gebruikte cijfers juist zijn omdat zorgaanbieders zelf verantwoordelijk zijn voor het aanleveren van deze gegevens.

Bij het analyseren van de data zijn verschillende problemen met de kwaliteit van de dataset gevonden. Niet alle variabelen zijn altijd gevuld en ook de vergelijkbaarheid en betrouwbaarheid laten te wensen over. Dit blijkt bijvoorbeeld uit onlogische waarden die gevonden werden. Hier zijn meerdere oorzaken voor. Sommige variabelen, zoals cliëntgebonden personeel, zijn voor meerdere interpretaties vatbaar en sommige variabelen worden ook niet ieder jaar op dezelfde manier uitgevraagd. Deze wijzigingen zijn ook niet gedocumenteerd. Ook zijn sommige vragen, bijvoorbeeld met betrekking tot de kosten van personeel niet in loondienst (PNIL), in de vragenlijsten afhankelijk van het type aanbieder verschillend geformuleerd.

Dataschoning blijft daarom een essentieel onderdeel van het proces om tot zo betrouwbaar mogelijke data te komen. Er zijn echter grenzen aan wat met dataschoning bereikt kan worden. De gehele dataset bevat gegevens van meer dan 13.000 zorgaanbieders waardoor het niet mogelijk is om alle gegevens in de dataset te vergelijken met de gedeponeerde vragenlijsten of jaarrekeningen. In sommige gevallen werd geconstateerd dat variabelen die in de vragenlijst wel ingevuld waren, ontbraken in de dataset. Mogelijk zijn er daarom aanbieders niet meegenomen in de analyses die wel meegenomen hadden moeten worden. Hoe vaak dit voorkomt is niet te zeggen. Een exact inzicht in de mate van onvolledigheid en onbetrouwbaarheid van de data ontbreekt. Dat vraagt om terughoudendheid bij de interpretatie van de analyses. Tegelijkertijd zijn de gebruikte data wel voldoende substantieel dat trends en ontwikkelingen betrouwbaar in beeld te brengen en te duiden.

[6] Dé vereniging van en voor zorgfinancials | Fizi zorgfinancials

Uit de duidingssessie
De problemen met de datakwaliteit worden herkend. Een groot aantal instellingen is verplicht een jaarverantwoording aan te leveren op grond van de *Wet toetreding zorgaanbieders*. Welke aanbieders een jaarverantwoording moeten deponeren en welke gegevens zij aan moeten te leveren is niet ieder jaar hetzelfde. De wisselende publicatievereisten worden genoemd als verklaring voor het lagere aantal kleine organisaties in de cijfers over 2024.

Een verdere kwaliteitsslag in de gegevensverzameling- en verwerking blijft noodzakelijk, om ervoor te zorgen dat de data in de toekomst een betrouwbaar instrument voor toezicht kunnen zijn, zoals beoogd in de *Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg* die op 1 januari 2026 in werking treedt[7]. Tot slot wordt opgemerkt dat de uitvraag van gegevens varieert op basis van het type zorgaanbieder of de deelsector waar de aanbieder toe behoort, waardoor sommige gegevens voor jeugdhulpaanbieders beschikbaar zijn die voor combinatie-instellingen niet beschikbaar zijn, of omgekeerd. Een voorbeeld daarvan zijn variabelen die aanbieders die geclassificeerd worden als jeugdzorgaanbieders aan moeten leveren en andere typen aanbieders (die ook jeugdzorg bieden) niet. Of de wijze waarop personeelslasten worden verantwoord. Dit leidt op sommige onderdelen tot een gebrek aan uniformiteit en dus verminderde vergelijkbaarheid in de dataset.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de bevindingen met betrekking tot de resultaatontwikkeling en de financiële positie (solvabiliteit en liquiditeit) van de jeugdzorgaanbieders. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op de ontwikkelingen rond de inzet van cliëntgebonden personeel, de kosten van PNIL en de omzetontwikkeling per fte. In de hoofdstukken 4 en 5 wordt nader ingegaan op twee deelsectoren: de aanbieders van JeugdzorgPlus (gesloten jeugdhulp) en de GI's. In hoofdstuk 6 volgt een samenvatting van de bevindingen.

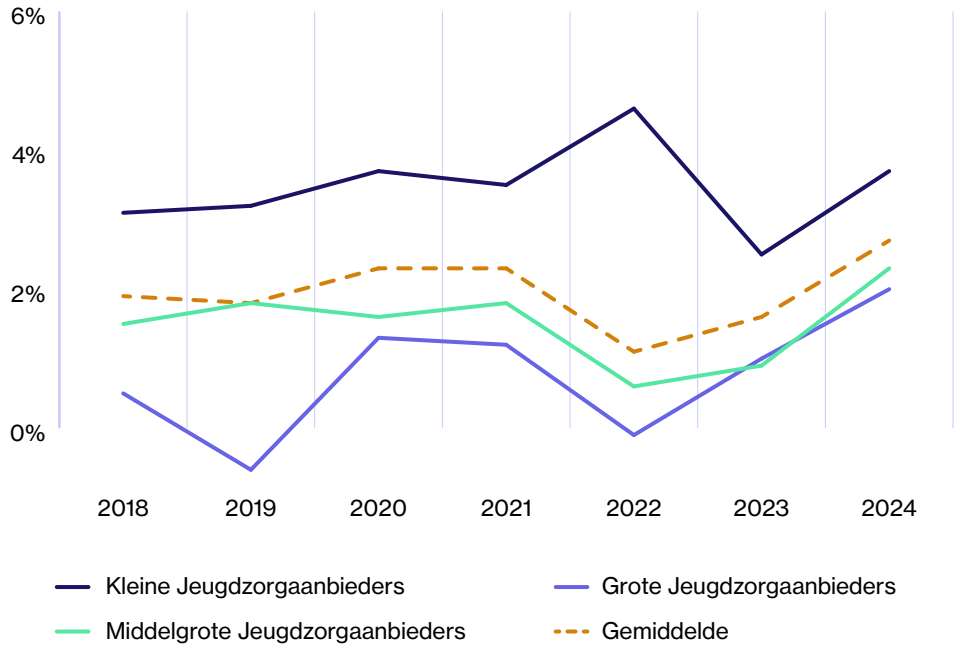
[7] Wet verbetering beschikbaarheid jeugdzorg | Overheid.nl | Wetgevingskalender

2 Resultaat- en margeontwikkeling

2.1 Margeontwikkeling naar grootte

Het financieel rendement is een belangrijke indicator voor een duurzame positieve bedrijfsvoering. Hoewel er altijd sprake kan zijn van incidentele oorzaken waardoor het resultaat in een bepaald jaar kan afwijken, is het realiseren van een positieve marge erg belangrijk om een buffervermogen op te bouwen. Niet alleen voor slechtere tijden, maar ook voor (her)financiering of investeringen in bijvoorbeeld innovatie en scholing. De marges in de jeugdzorg zijn doorgaans beperkt: een rendement van 1 tot 2 procent is heel gebruikelijk. De ervaring van de JA leert dat een marge van tussen de 2 en 3 procent noodzakelijk is om duurzaam goede zorg te kunnen bieden. Hogere marges komen vooral voor bij kleinere aanbieders, zoals te zien is in figuur 3. In dit figuur is de gewogen winst van de aanbieders in de jaren 2018 tot en met 2024 in beeld gebracht waarbij een onderscheid is gemaakt tussen kleine, middelgrote en grote aanbieders. De winst is gewogen op basis van het aandeel van de omzet van de aanbieder in de totale omzet van de categorie.

Figuur 3: gemiddelde gewogen winstpercentage (resultaat na belasting/omzet) 2018-2024 per grootteklasse

Aantal instellingen per categorie in figuur 3:

Omvang	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Klein	1.875	1.969	1.969	1.946	1.595	1.836	1.471
2. Middel	159	174	211	224	242	295	220
3. Groot	43	49	53	55	52	55	68
Totaal	**2.077**	**2.192**	**2.233**	**2.225**	**1.889**	**2.186**	**1.759**

Bij de weging van de winstpercentages in figuur 3 is rekening gehouden met de omvang van de aanbieders. Deze weging heeft plaatsgevonden op basis van de omzetgegevens waardoor de marge van grotere aanbieders zwaarder meetelt in het gemiddelde.

In figuur 3 valt op dat de marge bij kleinere aanbieders in de periode 2018-2021 steeds hoger dan 3 procent was, in 2022 piekte tot 4,6 procent, in 2023 terugviel en in 2024 weer toenam. De marges van middelgrote en grote aanbieders bereikten juist een dieptepunt in 2022, waarbij de grote aanbieders zelfs gemiddeld een negatieve marge realiseerden om vervolgens in 2023 een verbetering te laten zien, die in 2024 doorzette. Het sectorgemiddelde over 2024 bedroeg 2,7 procent ten opzichte van 1,6 procent in 2023 en 1,1 procent in 2022.

Uit de duidingssessie
Bij de toegenomen marges worden enkele kanttekeningen geplaatst: we moeten ons niet te veel verkijken op de ogenschijnlijk grote resultatensprong. Als verklaring voor de toegenomen marges wordt de indexatie van de tarieven op basis van de Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling- (OVA) genoemd, die hoger lag dan de stijging van de lonen. Voor jeugd wordt uitgegaan van 90 procent OVA bij de indexatie, maar de OVA is een gewogen gemiddelde en de loonstijging zal niet structureel onder de OVA blijven. Een deel van de stijging wordt ook verklaard door het feit dat 2024 een schrikkeljaar was en Koningsdag in het weekend viel, wat zorgt voor extra opbrengsten zonder dat daar kosten tegenover staan.

Daarnaast lijken bij de grotere ggz organisaties de resultaten beter omdat investeringen in vastgoed worden uitgesteld. Het behoorlijke resultaat onderaan de streep zegt daarom weinig over hoe goed of slecht de sector het doet. Dit was ook de conclusie was van de *Barometer Nederlandse Gezondheidszorg* van EY: onder de streep lijkt het er goed uit te zien, maar onder de motorkap valt het tegen[8].

[8] EY Barometer Nederlandse Gezondheidszorg | EY - Nederland

Tot slot speelt ook een rol dat er bij het afsluiten van (nieuwe) contracten vaak wel betere tarieven zijn afgesproken.

Als het gaat om de vraag of de stijging van de marges in 2024 incidenteel is, is de consensus dat hier een genuanceerde benadering gepast is en dat er in ieder geval geen grote conclusies aan verbonden moeten worden. Het blijft lastig om voorspellingen te doen. De cijfers laten zien dat 2024 financieel een relatief goed jaar is geweest en 2025 wordt dat misschien ook wel. Over 2026 valt nog niets te zeggen.

De margeverschillen die samenhangen met de grootte van de aanbieders worden verklaard door een aantal factoren. De hogere marges van kleinere organisaties kunnen samenhangen met hun relatief lage kosten. Daarnaast speelt mee dat bij kleinere organisaties de beloning van de bestuurder onderdeel van de winst kan zijn. Kleinere aanbieders, die vaak ambulante zorg verlenen, zijn doorgaans wendbaarder dan middelgrote en grote aanbieders die hogere vaste lasten hebben. De kostenstructuur van grotere aanbieders ziet er daardoor anders uit. Bij het verlenen van complexe(re) zorg en het bieden van een verblijfsfunctie spelen kosten voor huisvesting, opleiding van beroepskrachten, innovatie en het beschikbaar stellen van expertise aan andere zorgaanbieders[9] een grotere rol. Grotere aanbieders hebben vaak ook meer overhead en meer administratieve lasten omdat zij doorgaans voor meer opdrachtgevers werken en vaker een rol als hoofdaannemer vervullen waarbij zij de vaak kleinere onderaannemers contracteren[10].

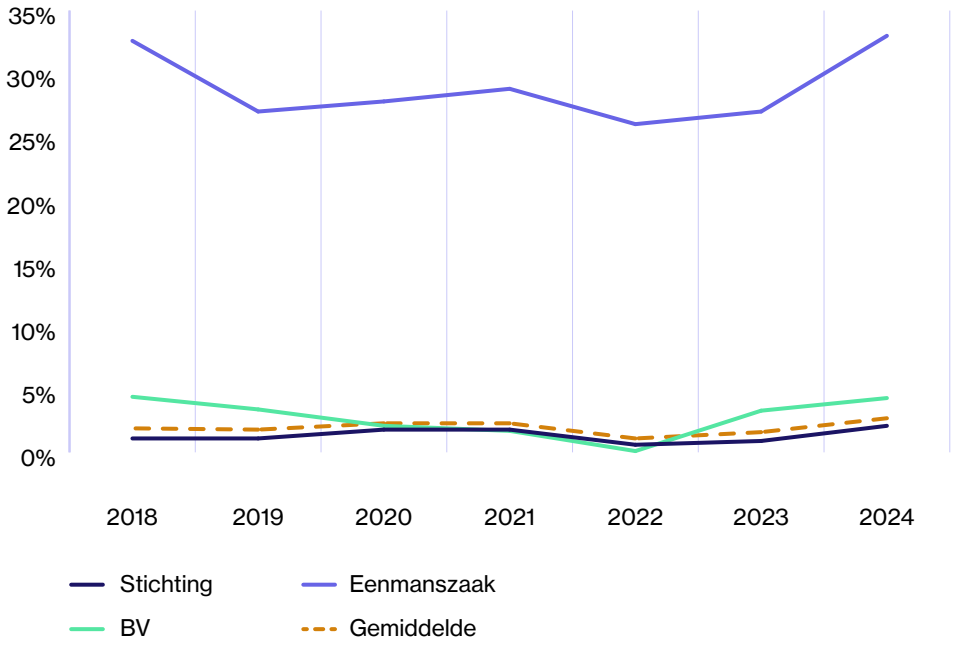
2.2 Margeontwikkeling naar rechtsvorm

De margeontwikkeling is ook uitgesplitst naar de verschillende rechtsvormen. In figuur 4 is dit in beeld gebracht. Het aantal aanbieders opgenomen in deze figuur is lager dan bij de uitsplitsing naar grootte omdat de restcategorie ‘overige rechtsvormen’ hier buiten beschouwing gelaten is.

[9] Onderzoek naar systeemaanbieders in de jeugdzorg: ‘Vergoed op basis van prestatie, in plaats van organisatie’ | Jeugdautoriteit

[10] Rapport Hoofd- en onderaannemerschap in de jeugdhulpsector | Jeugdautoriteit

Figuur 4: gemiddelde gewogen winstpercentage (resultaat na belasting/omzet) 2018-2024 per rechtsvorm

Aantal instellingen per categorie in figuur 4:

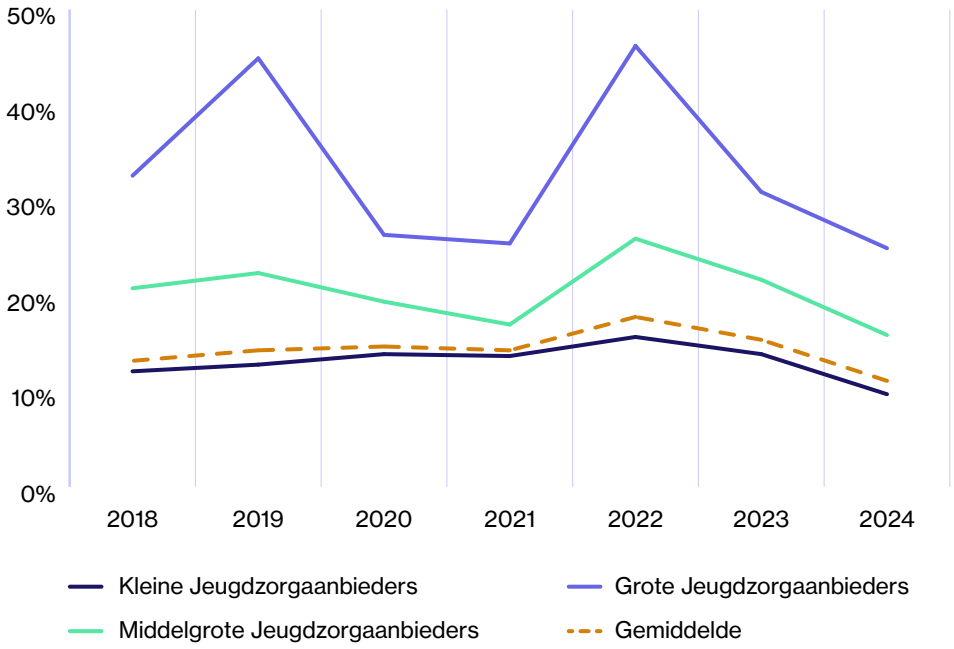
Rechtsvorm	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
BV	524	625	681	738	559	784	466
Eenmanszaak	331	320	297	259	255	198	217
Stichting	442	443	478	460	335	422	299
Totaal	**1.297**	**1.388**	**1.456**	**1.457**	**1.149**	**1.404**	**982**

In figuur 4 is te zien dat de stichtingen en bv's in de sector een aanmerkelijk lagere marge realiseren dan eenmanszaken. Dit beeld is constant door de jaren heen. Hier is sprake van vertekening omdat in het geval van eenmanszaken de arbeidsbeloning van de eigenaar of eigenaren vaak onderdeel is van de gerealiseerde marge.

Bij de stichtingen en bv's is het beeld van 2018 tot en met 2024 relatief constant, met beperkte schommelingen. Alle aanbieders lieten in zowel 2023 als 2024 een verbetering van de marges zien.

De figuren 3 en 4 zeggen iets over de gemiddelde waarden. In figuur 5 wordt specifiek gekeken naar aanbieders die een negatief resultaat realiseren.

Figuur 5: percentage jeugdzorgaanbieders met een negatieve marge (resultaat na belasting/omzet) 2018-2024

Aantal instellingen per categorie in figuur 5:

Omvang	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Klein	1.875	1.969	1.969	1.946	1.595	1.836	1.471
2. Middel	159	174	211	224	242	295	220
3. Groot	43	49	53	55	52	55	68
Totaal	**2.077**	**2.192**	**2.233**	**2.225**	**1.889**	**2.186**	**1.759**

Figuur 5 laat voor 2024 een daling zien van het aantal jeugdzorgaanbieders met een negatieve marge. Dit is consistent met de constatering dat de gemiddelde marges toegenomen zijn. Bij zowel kleine, middelgrote als grote aanbieders is het percentage aanbieders met een negatieve marge in 2024 het laagst sinds 2018. Toch was het gemiddelde percentage aanbieders met een negatieve marge in 2024 nog 11,1 procent. Bij kleine aanbieders was dit 8,7 procent, bij middelgrote aanbieders 15,9 procent en bij grote aanbieders 25 procent[11]. Ondanks de verbetering van de financiële resultaten van aanbieders in algemene zin in 2023 en 2024, die laat zien dat de sector een positieve ontwikkeling doormaakt, is er toch nog een behoorlijk deel van de aanbieders dat er niet in slaagt om winstgevend te opereren.

[11] Deze cijfers wijken enigszins af van de cijfers die genoemd worden in de Stand van Jeugdzorg 2025. Dit wordt verklaard door het feit dat bij het schrijven van dit rapport de definitieve dataset over 2024, die gebruikt is voor deze trendanalyse, nog niet beschikbaar was.

Daarbij moet worden opgemerkt dat in de verslagperiode van 2018 tot en met 2024 niet steeds dezelfde aanbieders een negatieve marge realiseerden. Er waren 673 aanbieders die in deze periode slechts één jaar verlieslatend waren, en 382 aanbieders hadden in twee jaren een negatieve marge. Er zijn vele oorzaken denkbaar waarom in enig jaar het rendement tegenvalt. Denk daarbij aan incidentele kosten of de voortdurende krapte op de arbeidsmarkt of toegenomen ziekteverzuim. Dit kan leiden tot meer inzet van personeel niet in loondienst (PNIL), wat gepaard gaat met hogere kosten. Wanneer een aanbieder in één jaar een negatieve marge realiseert, hoeft dit dus niet meteen te betekenen dat deze aanbieder in financiële problemen verkeert.

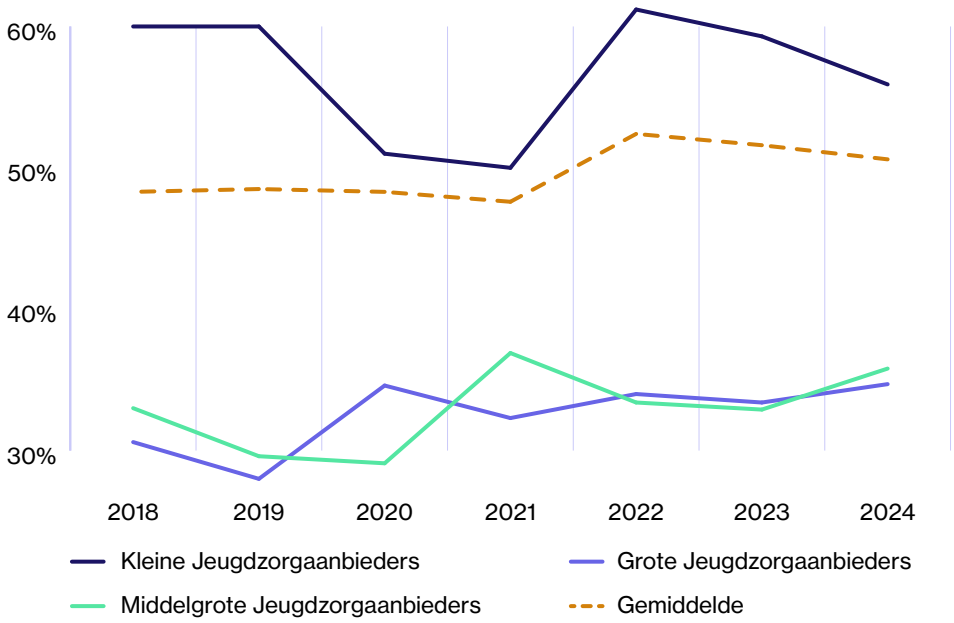
Naast aanbieders die incidenteel verlies lijden zijn er ook aanbieders die over meerdere jaren een negatieve marge realiseren. Van de aanbieders in deze analyse waren er 338 die in drie of meer van de zeven jaren verlies leden. Vier aanbieders realiseerden zelfs in alle jaren van 2018 tot en met 2024 een negatieve marge. Het is overigens niet zo dat alle aanbieders altijd winst moeten maken. Tarieven hoeven niet voor alle aanbieders kostendekkend te zijn. In een gereguleerde markt als de jeugdzorg moeten aanbieders geprikkeld worden om efficiënt en innovatief te werken. Ook uit jurisprudentie volgt dat gemeenten weliswaar reële tarieven moeten hanteren, maar dat niet verlangd kan worden dat zij tarieven hanteren die voor iedere aanbieder kostendekkend zijn[12].

2.3 Ontwikkeling van de financiële positie (solvabiliteit en liquiditeit)

De robuustheid van de financiële positie van aanbieders wordt tot uitdrukking gebracht in de kengetallen solvabiliteit en liquiditeit. De solvabiliteit, de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen, is een kengetal dat de omvang van de financiële buffers voor de langere termijn weergeeft. De liquiditeit geeft een beeld van de financiële positie op de korte termijn en is belangrijke indicator die aangeeft of bijvoorbeeld salarissen op tijd betaald kunnen worden.

[12] Artikel: 49. Reële tarieven binnen het sociaal domein: einde zoektocht gemeenten nog niet in zicht.

Figuur 6: gemiddelde van de solvabiliteitsratio 2018-2024 per grootteklasse

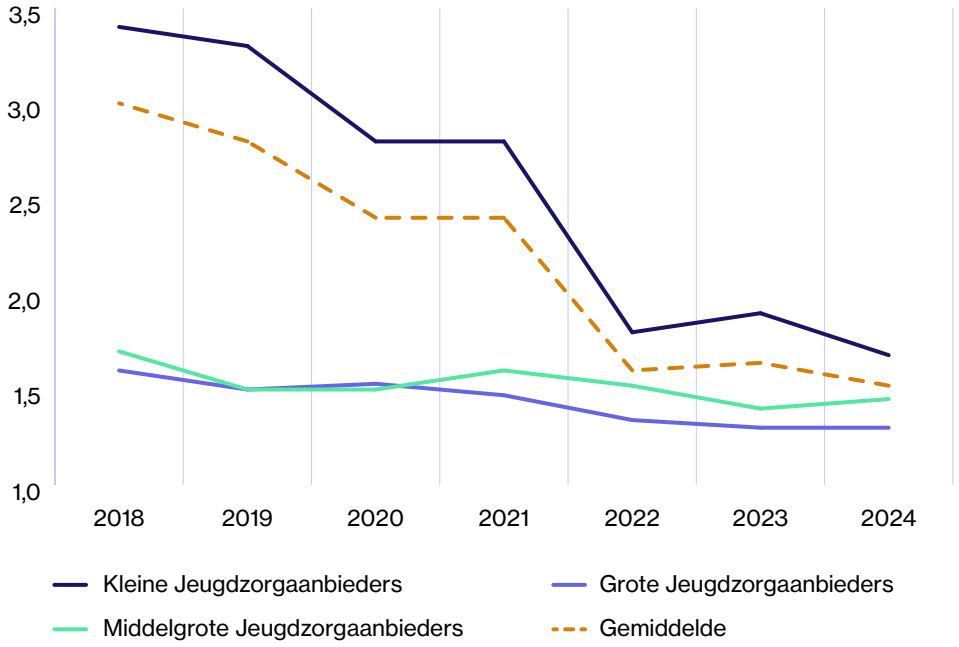
Aantal instellingen per categorie in figuur 6:

Omvang	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Klein	881	982	968	980	1.408	1.687	932
2. Middel	60	77	87	84	186	231	180
3. Groot	16	25	24	26	41	41	54
Totaal	**957**	**1.084**	**1.079**	**1.090**	**1.635**	**1.959**	**1.166**

De norm voor de solvabiliteit ligt in de zorg op minimaal 20 tot 25 procent, afhankelijk van het risicoprofiel van de aanbieder. Zoals te zien in figuur 6 voldoen de aanbieders gemiddeld genomen aan deze norm. Kleine aanbieders hebben procentueel gezien een behoorlijk hogere solvabiliteit. In 2024 was bij kleine aanbieders wel sprake van een daling. Als een dalende solvabiliteit betekent dat winst uitgekeerd wordt, kan dit maatschappelijk relevant zijn omdat winstuitkeringen in de zorg een thema zijn. In absolute cijfers is de solvabiliteit van de kleine aanbieders overigens doorgaans kleiner vanwege de beperktere omvang van deze aanbieders.

Risico's op discontinuïteit van zorg op de korte termijn ontstaan vooral door een acuut gebrek aan liquide middelen. Een liquiditeitstekort kan om meerdere redenen ontstaan, bijvoorbeeld door problemen met het tijdig declareren van geleverde zorg, hoge kosten van PNIL of voortdurende verliezen in de exploitatie. Aanbieders die volledig van financiering vanuit de *Jeugdwet* afhankelijk zijn, kunnen deze verliezen niet compenseren vanuit andere financieringsbronnen en zijn dus geheel afhankelijk van (voor)financiering door gemeenten. Een maatstaf voor de liquiditeit is de zogenaamde current ratio. Dit kengetal drukt de verhouding tussen de kortlopende vorderingen en middelen en de kortlopende schulden uit. In figuur 7 wordt deze indicator getoond voor de periode 2018 tot en met 2024.

Figuur 7: mediaan van de current ratio 2018-2024 per grootteklasse

Aantal instellingen per categorie in figuur 7:

Omvang	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Klein	1.755	1.857	1.876	1.846	357	711	270
2. Middel	159	174	208	228	234	280	196
3. Groot	43	49	53	58	52	55	68
Totaal	**1.957**	**2.080**	**2.137**	**2.132**	**643**	**1.046**	**534**

Wanneer de current ratio tussen een waarde van 1 en 2 ligt, zijn er op de korte termijn voldoende middelen beschikbaar om de continuïteit van zorg te waarborgen. Een dalende trend is zorgelijk, omdat dit betekent dat aanbieders meer uitgaven dan inkomsten hebben en dit is structureel niet houdbaar.

In figuur 7 is te zien dat de current ratio bij de middelgrote en grote aanbieders redelijk stabiel is geweest gedurende de verslagperiode, maar dat deze na 2021 wel enigszins is afgenomen. In 2024 was de mediaan van de current ratio bij middelgrote aanbieders 1,45 en bij grote aanbieders 1,3.

Bij kleine aanbieders nam de current ratio gedurende de verslagperiode behoorlijk af, van 3,4 in 2018 tot 1,68 in 2024. Ook hier was sprake van de sterkste daling na 2021. Deze daling valt samen met een forse afname van het aantal kleine aanbieders in deze populatie. Dit betekent niet dat het aantal kleine aanbieders is afgenomen, maar dat minder kleine aanbieders in de dataset opgenomen zijn.

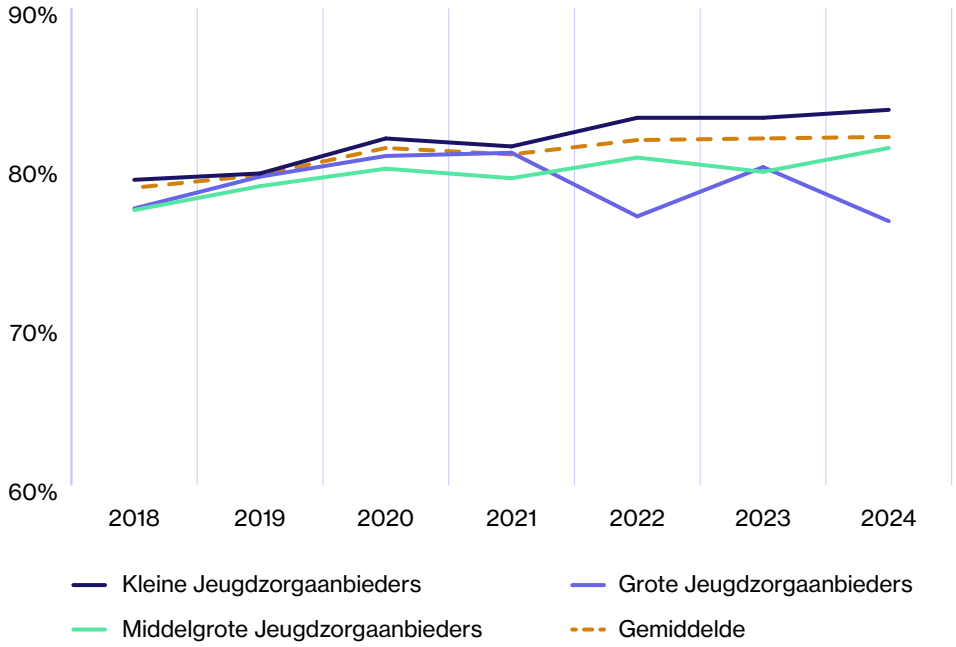
3 Ontwikkelingen ten aanzien van de inzet van personeel

3.1 Cliëntgebonden personeel

Voor zorgaanbieders is de ratio cliëntgebonden inzet van personeel een belangrijke indicator voor de mate van efficiëntie van de bedrijfsvoering. Het uitgangspunt daarbij is dat zoveel mogelijk middelen worden ingezet voor zorg. Bij zorg bekostigd vanuit de *Jeugdwet* kan sprake zijn van relatief hoge administratieve lasten, afhankelijk van het aantal contractpartijen waar een aanbieder mee te maken heeft. Grotere aanbieders hebben vaak met meerdere partijen te maken en als gevolg daarvan een veelheid aan contracten die afgesloten, beheerd en verantwoord moeten worden.

Kleinere aanbieders hebben gewoonlijk met minder contractpartijen te maken of treden op als onderaannemer en verantwoorden dan aan de hoofdaannemer. In figuur 8 is de ontwikkeling van de inzet van cliëntgebonden personeel weergegeven.

Figuur 8: gemiddelde inzet van cliëntgebonden personeel ten opzichte van de totale personeelsinzet 2018-2024 per grootteklasse

Aantal instellingen per categorie in figuur 8:

Omvang	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Klein	513	547	563	596	376	548	285
2. Middel	155	164	204	218	229	271	204
3. Groot	43	49	53	58	51	53	66
Totaal	**711**	**760**	**820**	**872**	**656**	**872**	**555**

Het aandeel cliëntgebonden personeel ligt, in de gehele verslagperiode, op een redelijk stabiel niveau. Bij kleine en middelgrote aanbieders is een beperkte stijging te zien, terwijl bij grote aanbieders wat schommelingen te zien zijn.

Uit de duidingssessie
De daling van het percentage cliëntgebonden personeel bij grote aanbieders in 2024 wordt niet herkend. In het verleden is wel ingegrepen toen er te veel overhead was, maar inmiddels is de overhead bij veel organisaties redelijk stabiel. Omdat afspraken over tarieven en verantwoording eenvoudiger worden, kunnen met een gelijke overhead meer zorgverleners bediend worden. Organisaties groeien ook zonder dat de overhead meegroeit. Er is wel overal druk om de overhead niet te laten stijgen, maar als indirect cliëntgebonden tijd bij een opdrachtgever niet declarabel is kan dit wel leiden tot meer inzet en kosten vanuit de ondersteuning[13].

Verondersteld wordt dat aan de daling van het cliëntgebonden personeel bij grote aanbieders een probleem met de data ten grondslag ligt. Bij personeelskosten worden verschillende variabelen ingevuld door verschillende typen aanbieders en er worden verschillende definities gebruikt. Trendbreuken door verschillen in definities kunnen nog jaren doorwerken. Bovendien verschilt de kwaliteit van de aangeleverde gegevens sterk. De verhoudingen worden in ieder geval niet herkend.

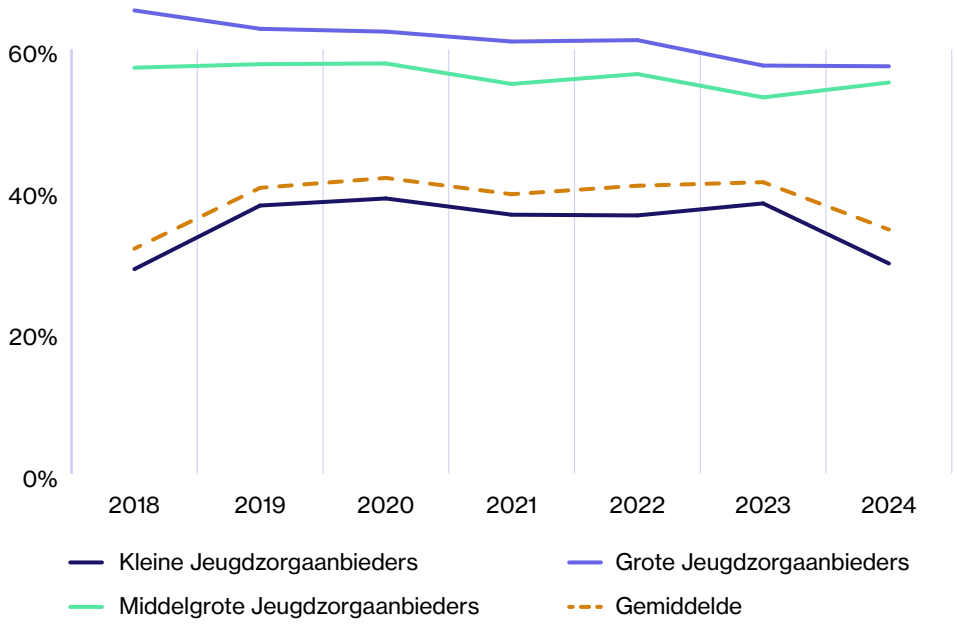
Voor de toekomst wordt eerder een daling van de overhead verwacht omdat de digitalisering een afname van administratief personeel mogelijk gaat maken.

[13] Volledigheidshalve wordt opgemerkt dat de JA geen signalen krijgt dat gemeenten in de tarievenbepaling vaker met niet declarabele indirect cliëntgebonden tijd werken.

3.2 Personeelskosten ten opzichte van de omzet

In figuur 9 zijn duidelijke verschillen waarneembaar tussen kleine aanbieders enerzijds en middelgrote en grote aanbieders anderzijds. De relatieve omvang van de personeelskosten in verhouding tot de omzet is bij kleine aanbieders veel kleiner. Bij de middelgrote en grote aanbieders laat de relatieve omvang van de personeelskosten in verhouding tot de omzet gedurende de verslagperiode een beperkte afname zien.

Figuur 9: gemiddelde personeelskosten ten opzichte van de omzet 2018-2024 per grootteklasse

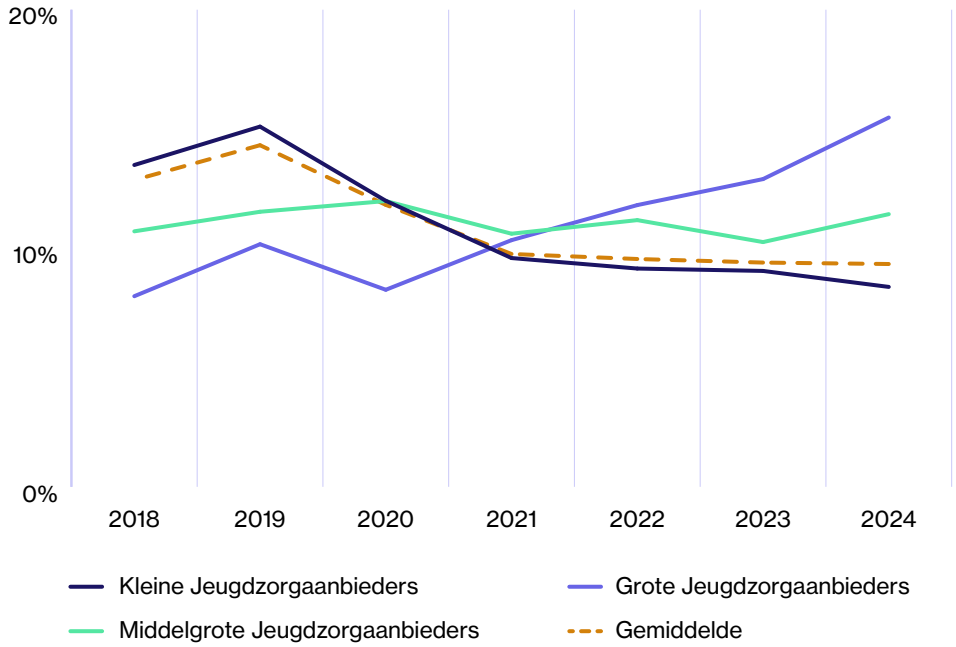
Aantal instellingen per categorie in figuur 9:

Omvang	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Klein	1.863	1.573	1.601	1.687	1.185	1.485	1.262
2. Middel	158	168	210	230	242	293	218
3. Groot	43	48	53	58	52	55	68
Totaal	**2.064**	**1.789**	**1.864**	**1.975**	**1.479**	**1.833**	**1.548**

Bij deze cijfers moeten enkele kanttekeningen geplaatst worden. Sommige aanbieders nemen PNIL mee in de personeelskosten, terwijl anderen dit niet doen. De cijfers zijn hierdoor waarschijnlijk niet volledig vergelijkbaar. Bovendien zijn de afgelopen jaren wijzigingen aangebracht in de wijze waarop de personeelskosten in de jaarverantwoording opgenomen zijn, wat tot verschillen in registratie leidt.

In figuur 10 wordt weergegeven voor welk deel van de formatie gebruik wordt gemaakt van PNIL. Dit betreft zowel cliëntgebonden als niet-cliëntgebonden inzet.

Figuur 10: gemiddelde PNIL-ratio 2018-2024 per grootteklasse

Aantal instellingen per categorie in figuur 10:

Omvang	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Klein	781	725	854	1.209	740	693	827
2. Middel	134	136	172	212	140	162	194
3. Groot	41	45	50	55	29	31	63
Totaal	**956**	**906**	**1.076**	**1.476**	**909**	**886**	**1.084**

Arbeidsmarktekorten en ziekteverzuim kunnen aanbieders dwingen tot de inzet van PNIL. Dit leidt vaak tot hoge kosten, omdat PNIL doorgaans duurder is dan personeel in loondienst.

Wat opvalt in figuur 10 is dat de ontwikkeling van het aandeel PNIL in de personeelsformatie sterk verschilt tussen aanbieders van verschillende grootte. Bij kleine aanbieders nam het aandeel PNIL in de personeelskosten in de verslagperiode behoorlijk af. Bij middelgrote aanbieders bleef het constant en bij grote aanbieders nam het behoorlijk toe. Gemiddeld nam de inzet van PNIL in de verslagperiode licht af. De verwachting is dat dit in de komende jaren verder af zal nemen, gelet op de verscherpte controle op schijnzelfstandigheid van zzp'ers. Begin dit jaar waren er al de eerste signalen dat er sprake is van een afname van

het aantal zzp'ers in de zorg[14]. Onderzoek laat zien dat één op de vijf zzp›ers in de zorg verwacht te stoppen vanwege de verscherpte controle[15].

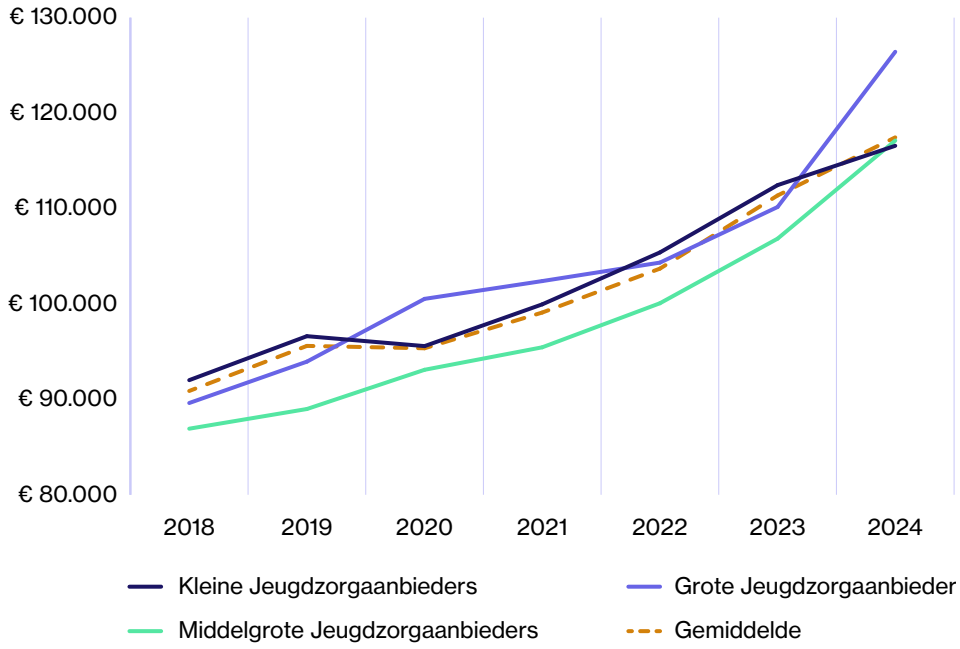
Uit de duidingssessie
PNIL is momenteel een thema door de *Wet deregulering beoordeling arbeidsrelaties*. In 2025 wordt een forse vermindering van de externe inzet verwacht. De vraag is of aanbieders doorgaan met zzp'ers of wisselen naar uitzendkrachten (die duurder zijn) of dat zij de zorg verschralen. De cijfers tot en met 2024 zeggen hier in ieder geval niet veel over. 2025 wordt hoe dan ook een heel ander jaar, en 2026 zeker.

3.3 Omzet per fte

De omzet per fte kan worden gezien als een graadmeter voor productiviteit: bij een stijgende omzet met een gelijkblijvende formatie kan worden verondersteld dat de productiviteit per werknemer is gestegen. Daarbij horen een aantal kanttekeningen. Dit kengetal wordt zeer sterk beïnvloed door inflatiecorrecties die in de tarieven zijn verwerkt. Ook wordt ervan uitgegaan dat de productmix min of meer constant is, terwijl in de praktijk sprake is van verschuivingen, bijvoorbeeld omdat het beleid erop gericht is meer zorg in de thuissituatie te bieden en minder zorg met verblijf. Bovendien is het weergegeven aantal fte's een momentopname aan het eind van het jaar, terwijl dit gedurende het jaar fluctueert. Ook schommelingen in het ziekteverzuim zijn hierop van invloed, aangezien bij ziekteverlof geen uren worden gemaakt maar deze wel in de formatie zijn opgenomen. Ondanks deze kanttekeningen geeft het kengetal een beeld van de productie per werknemer. In figuur 11 wordt dit weergegeven.

[14] KvK: 750 minder zzp'ers in de zorg - Skipr
[15] Artikel: Deel zorg-zzp'ers denkt te stoppen door handhaving schijnzelfstandigheid - Knobben/Dijkhuizen

Figuur 11: mediaan van de omzet per medewerker (omzet/aantal fte) per grootteklasse

Aantal instellingen per categorie in figuur 11:

Omvang	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1. Klein	1.875	1.969	1.969	1.946	1.595	1.836	1.493
2. Middel	159	174	211	224	242	295	220
3. Groot	43	49	53	55	52	55	68
Totaal	**2.077**	**2.192**	**2.233**	**2.225**	**1.889**	**2.186**	**1.781**

Uit de duidingssessie
In de toename van de omzet kunnen ook fusiebewegingen een rol spelen. Dit speelt bijvoorbeeld in de gehandicaptenzorg. Landelijk is daar een beeld van kleine organisaties die het niet meer volhouden en worden overgenomen. De omzet van de organisaties die deze partijen overnemen stijgt dan. Overigens hoeft dit niet altijd te gaan om overnames van hele organisaties, ook zorgaanbod of locaties kunnen overgenomen worden. Andere verklaringen voor de toename van de omzet in 2024 lijken niet voorhanden.

De omzet per fte laat voor alle aanbieders gedurende de verslagperiode een stijgende lijn zien. Wat opvalt is de forse toename in 2024. Bij kleine aanbieders nam de omzet per fte in 2024 ten opzichte van het voorgaande jaar toe met 4 procent, bij middelgrote aanbieders met 10 procent en bij grote aanbieders zelfs met 15 procent.

Uit de duidingssessie
De algemene opinie is dat de datakwaliteit als het gaat om de omzet per fte te slecht is om hier harde uitspraken over te kunnen doen. Een mogelijke verklaring voor de stijging van de opbrengst per fte kan zijn een toename van de inzet van onderaannemers en de wijze waarop dit in de cijfers gepresenteerd wordt. Er wordt in toenemende mate met consortia gewerkt[16] en als de omzet van onderaannemers wel meegenomen wordt (teller groter) maar de fte's van onderaannemers niet (noemer gelijk) zou dit het gevolg kunnen zijn. De vraag is wel of dit dan erg veranderd is in 2024. We zien in 2024 de grootste sprong ten opzichte van voorgaande jaren.

Een beperkte verklaring zou kunnen zijn productiviteitswinst door digitalisering maar de productiviteit stijgt daar niet in deze mate door. Ook betere tarieven spelen een rol.

[16] Taakgericht werken met jeugdhulpconsortia | Jeugdautoriteit

4 Uitgelicht: inzicht in resultaten van JeugdzorgPlus aanbieders

4.1 Transformatie Jeugdzorg

De transformatie-opgave in de jeugdzorg bleef in 2024 sterk voelbaar bij de aanbieders van gesloten jeugdhulp (JeugdzorgPlus). Uit de *Monitor JeugdzorgPlus* van de JA blijkt dat er steeds minder jongeren in instellingen voor gesloten jeugdhulp verblijven. Deze daling van het aantal plaatsingen past in het beleid: in 2025 kleinschalig en in 2030 zo dichtbij mogelijk bij nul gesloten plaatsingen[17]. Maar de afbouw van de capaciteit, ofwel het aantal beschikbare plaatsen voor gesloten jeugdhulp, gaat minder snel dan de afname van het aantal plaatsingen van jeugdigen met gesloten jeugdhulp. Hierdoor lag de bezetting ook in 2024 structureel te laag voor een gezonde financiële exploitatie.

Het Rijk ondersteunt de transformatie ook financieel. In november 2024 is de specifieke regeling uitkering (SPUK) transformatie gesloten jeugdhulp in werking getreden voor de periode 2024-2026[18]. Daarmee is €176 miljoen beschikbaar gesteld aan zeven landsdelen voor de transformatie. Hiertoe hebben zij, via een coördinerende gemeente, een bovenregionaal plan ingediend waarin zij omschrijven hoe de af- en ombouw van de gesloten jeugdhulp én de opbouw van alternatief zorgaanbod vorm krijgt.

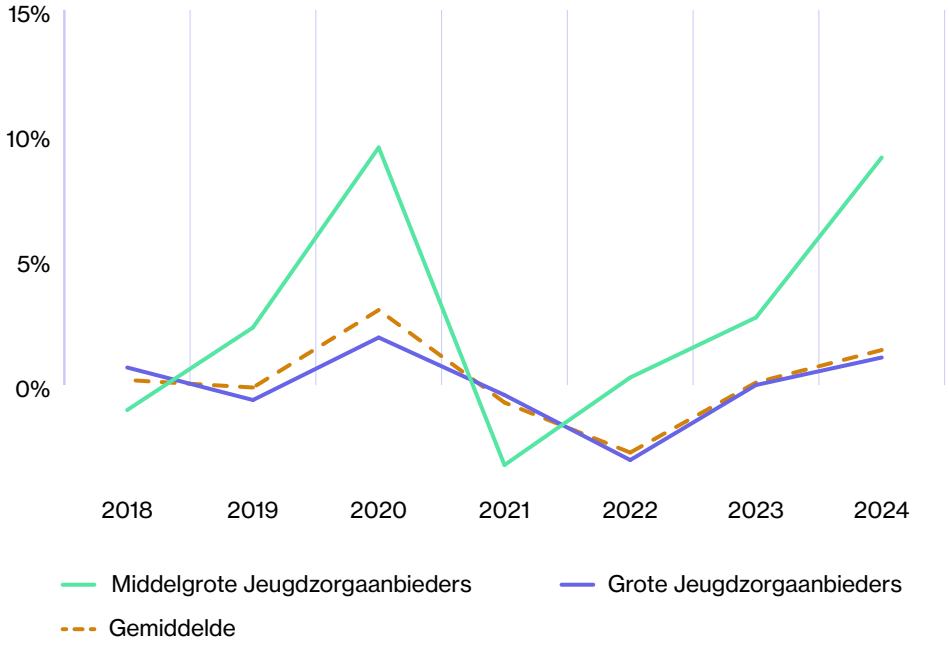
In dit hoofdstuk geven wij een kort inzicht in de afwijkende resultaten van deze organisaties. Alle JeugdzorgPlus aanbieders zijn voor 2024 opgenomen in de dataset.

[17] Kamerbrief over voortgang beleid jeugdzorg | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl

[18] wetten.nl - Regeling - Regeling specifieke uitkering transformatie gesloten jeugdhulp - BWBR0050438

4.2 Financieel rendement

Figuur 12: gemiddelde gewogen winstpercentage (resultaat na belasting/omzet) van JeugdzorgPlus aanbieders 2018-2024 per grootteklasse

Aantal instellingen per categorie in figuur 12:

Omvang	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
2. Middel	4	3	3	3	3	2	2
3. Groot	3	3	4	5	5	6	7
Totaal	**7**	**6**	**7**	**8**	**8**	**8**	**9**

De voornaamste reden van het negatieve resultaat over 2022 en de nullijn over 2023 waren de afbouw van de JeugdzorgPlus en de daarmee gemoeide leegstand van bedden die niet altijd in de gemeentelijke inkoop werd gecompenseerd. Het merendeel van de aanbieders vulde het jaarresultaat aan met vastgoedopbrengsten in de jaren 2022 en 2023, met als voornaamste reden de liquiditeit te ondersteunen voor de continuïteit van zorg. Dat is ook zichtbaar in het forse positieve resultaat van het jaar 2020. In twee gevallen hebben aanbieders gebruik gemaakt van de subsidieregeling continuïteit jeugdzorg van het ministerie van VWS (regeling voor tijdelijke liquiditeitssteun).

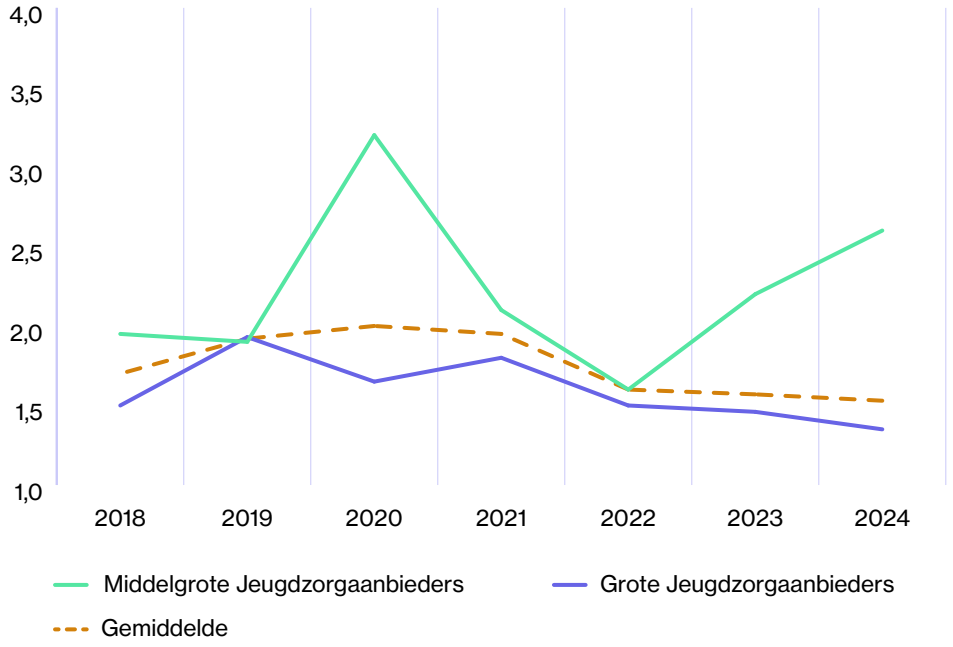
In 2024 verbeterde het financieel rendement bij de JeugdzorgPlus aanbieders. Deze verbetering kan voor een deel een gevolg zijn van een injectie van (incidentele) financiële middelen die in het kader van de SPUK zijn verstrekt. Het effect van deze financiële injectie op de exploitatie van deze aanbieders

op de (middel)lange termijn is nog onduidelijk, en erg afhankelijk van hoe de business cases[19] in de praktijk gaan uitpakken.

4.3 Solvabiliteit en liquiditeit JeugdzorgPlus aanbieders

De gemiddelde solvabiliteit van de JeugdzorgPlus aanbieders nam in 2024 licht toe naar 39 procent (bedroeg in 2023 ongeveer 36 procent). Dat is op zich voldoende, met de kanttekening dat bij deze aanbieders dit vermogen meestal beklemd eigen vermogen betreft dat is aangewend voor de aankoop of vervaardiging van vastgoed. Alleen door de vervreemding van dit vastgoed kunnen de middelen vrijgemaakt worden voor een ander bestedingsdoel.

Figuur 13: mediaan van de current ratio van JeugdzorgPlus aanbieders 2018-2024 per grootteklasse

Aantal instellingen per categorie in figuur 13:

Omvang	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
2. Middel	4	3	3	3	3	2	2
3. Groot	3	3	4	5	5	6	7
Totaal	**7**	**6**	**7**	**8**	**8**	**8**	**9**

[19] Die gebaseerd zijn op het Bovenregionaal Plan van de gemeenten waarin de transformatiebeweging (zowel zorginhoudelijk als financieel) verder zijn uitgewerkt.

In figuur 13 is een wat wisselend beeld te zien. Bij de grote JeugdzorgPlus-aanbieders daalt de liquiditeit tussen 2018 en 2024 licht. Bij de middelgrote aanbieders is deze nog op een afdoende niveau. Daaraan is af te zien dat bij de grotere instellingen de negatieve rendementen van de afgelopen drie jaar ten kosten gaan van de beschikbare financiële middelen. Enkele van deze aanbieders maken bijvoorbeeld gebruik van extra bevoorschotting door gemeenten om het noodzakelijke liquiditeitspeil in stand te houden. Deze voorfinanciering moet echter op termijn weer worden verrekend.

Komende tijd zal blijken of met de SPUK-regeling van 2024 tot en met 2030 de af- en ombouw, die verband houdt met de transformatie JeugdzorgPlus, afdoende kan worden vormgegeven. Deze financiële steun is van groot belang voor de JeugdzorgPlus-aanbieders, om deze verandering ook in financiële zin te kunnen dragen. Er is echter nog veel onduidelijk over de structurele kosten die alternatieven met zich mee gaan brengen[20]. Er zijn ook zorgen over beschikbaarheid van voldoende geschikte alternatieven[21].

[20] KPMG: Een verkenning naar de kosten van af-en ombouw van gesloten jeugdhulp en op te bouwen varianten.

[21] Zorgen over jongeren met een complexe hulpvraag buiten de gesloten jeugdhulp | Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd

5 Uitgelicht: inzicht in de resultaten van Gecertificeerde Instellingen

De (wettelijke) maatregelen voor jeugdbescherming en jeugdreclassering worden exclusief uitgevoerd door de Gecertificeerde Instellingen (GI's). De GI's maken onderdeel uit van de veiligheidsketen van de jeugdzorg en mogen zelf geen jeugdhulp verlenen. Er is daarmee een duidelijke taakafbakening ten aanzien van de hulp- en zorgverlening van jeugdhulpaanbieders. De focus op het verrichten van wettelijke maatregelen maakt dat GI's een ander bedrijfsvoeringsmodel kennen, met andere risico's. Deze deelsector kent dan ook specifieke problemen of aandachtspunten rondom de wachtlijsten voor jeugdhulp die ingezet wordt in het kader van de jeugdbescherming en de jeugdreclassering en de doorstroom in de veiligheidsketen. Ook is er de uitwerking van de bestuurlijke afspraken die het Rijk en de VNG gemaakt hebben over een landelijk tarief en bekostiging van de jeugdbescherming, die onder andere tot doel hadden om op korte termijn de werkdruk te verlagen[22].

Vanwege de specifieke rol en taken van de GI's wordt deze deelsector in deze trendanalyse dan ook apart beschouwd. We laten zien hoe de continuïteit van de deelsector ervoor staat en hoe die zich ontwikkelt.

5.1 Omvang deelsector

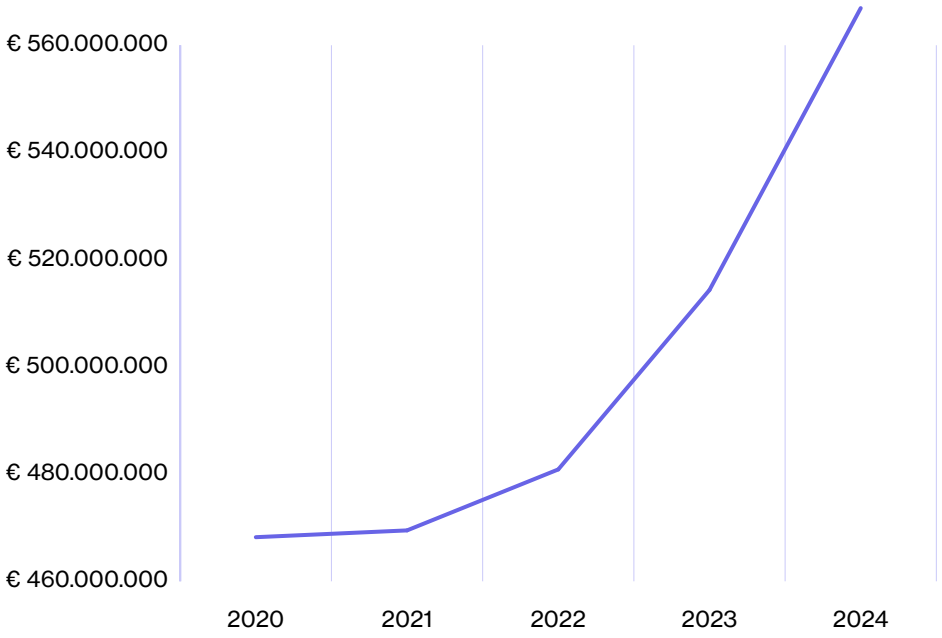
De deelsector bestaat uit 15 instellingen die in 2024 gezamenlijk een omzet genereerden van €567 miljoen (groei van 10,3 procent ten opzichte van 2023)[23]. Dit bedrag is grotendeels ter financiering van de wettelijke maatregelen, maar bestaat deels ook uit financiering van Veilig Thuis en het Advies- en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling en preventieve en overige dienstverlening, waaronder de proeftuinen in het kader van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming[24].

[22] Aanbiedingsbrieven bij documenten bestuurlijke afspraken over landelijk tarief jeugdbescherming en jeugdreclassering | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl

[23] Er zijn 13 regionale GI's en 2 landelijke GI's. Drie regionale GI's vormen samen een groep, maar deponeren ieder afzonderlijk een jaarverantwoording en zijn daarom separaat in deze analyse meegenomen.

[24] Specificering van totale omzet is niet goed mogelijk op basis van de vragenlijst van DigiMV. Gegevens konden niet volledig geverifieerd worden en dienen hier enkel om een globaal beeld te geven van de opbouw van de omzet van de GI's.

Figuur 14: totale omzet van de GI's 2020-2024

In 2023 werden tijdelijke middelen vanuit het ministerie van JenV en gemeenten verstrekt naar aanleiding van een aanbeveling van de Inspectie JenV om te zorgen dat medewerkers meer uren kregen voor een adequate uitvoering van maatregelen. Het Rijk en de VNG bereikten in oktober 2023 een akkoord over een landelijk tarief jeugdbescherming; het Rijk draagt hier vanaf 2024 per jaar €30 miljoen structureel aan bij. Daarnaast dragen de gemeenten vanaf 2024 €25 miljoen bij om de landelijke tarieven te financieren, en vanaf 2025 per jaar structureel €30 miljoen.

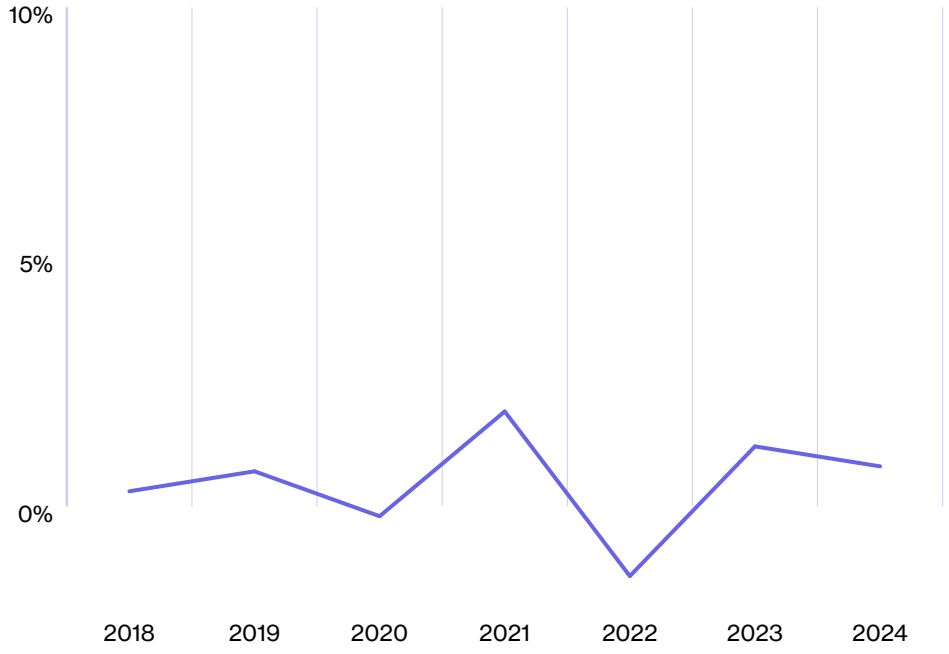
De financiële uitdagingen waar de GI's voor gesteld staan hangen sterk samen met de ontwikkelingen in de in- en uitstroom van cliënten en de bijbehorende hoeveelheid maatregelen. Het aantal jeugdbeschermingstrajecten nam de afgelopen jaren gestaag af, van 44.030 in 2021 tot 35.930 in 2024. Een daling van 18 procent. Het aantal jeugdbeschermingstrajecten bleef in dezelfde periode vrij stabiel, rond de 11.000[25].

[25] CBS StatLine.

5.2 Financieel rendement

Wordt gekeken naar het financieel rendement in deze deelsector, dan is te zien dat het gewogen gemiddelde voor de groep (te) laag ligt. Het komt uit onder de marge van tussen de 2 en 3 procent die volgens de ervaring van de JA noodzakelijk is om duurzaam goede zorg te kunnen bieden. In tegenstelling tot de gehele jeugdzorgsector is het financieel rendement in 2024 ook afgenomen[26]. Op het niveau van de individuele instellingen wordt ook wisselend gepresteerd. We zagen het aantal verlieslatende GI's in 2024, ten opzichte van 2023, weer toenemen van vijf naar zeven instellingen.

Figuur 15: gemiddelde gewogen winstpercentage (resultaat na belasting/omzet) van de GI's 2018-2024

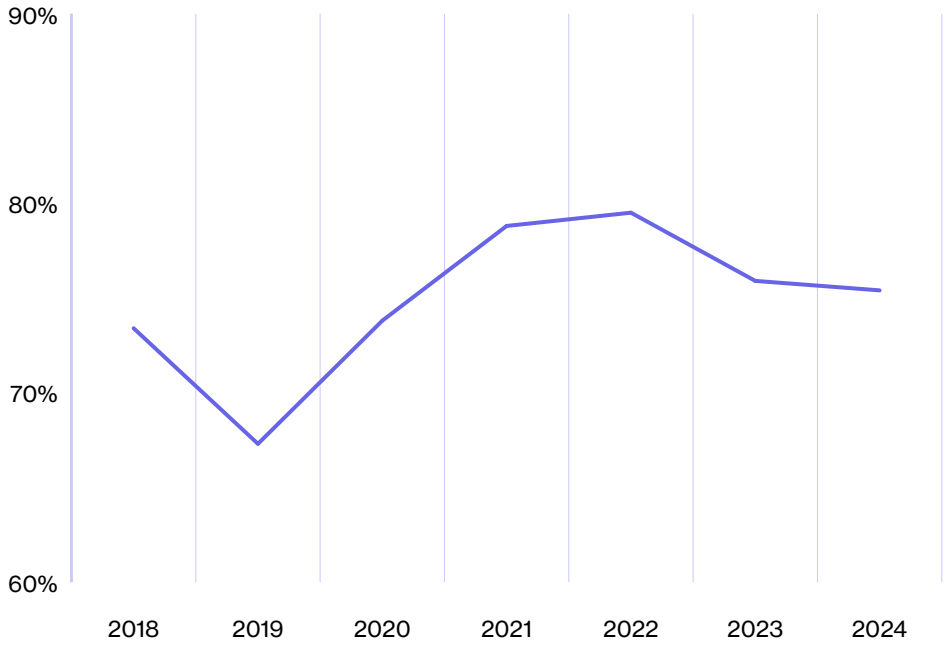
De komst van de landelijke tarieven heeft nog niet geleid tot een verbetering van het financiële rendement. Het is de meeste GI's nog onvoldoende gelukt om het kostenniveau beter in balans te brengen met de opbrengsten vanuit de landelijke tarieven.

[26] Het positieve rendement in 2021 van 1,9% is te verklaren door positieve uitschieters in verband met de verstrekking van incidentele gelden vanuit gemeenten.

5.3 Ontwikkeling in de personele inzet

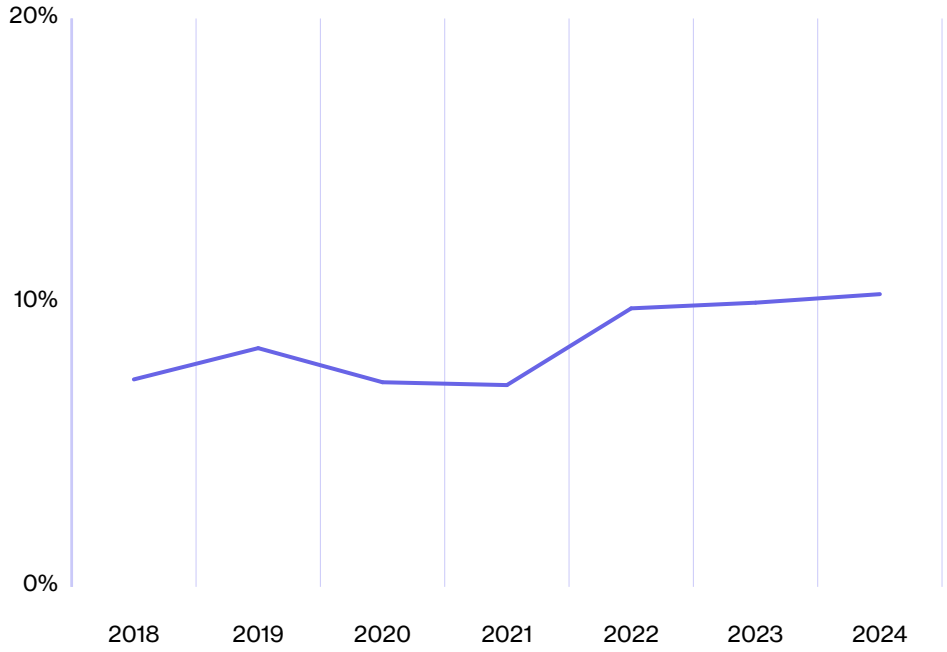
Het percentage cliëntgebonden personeel schommelt maar ligt ongeveer rond de 75 tot 80 procent. Het aandeel cliëntgebonden personeel ligt daarmee bij GI's op een iets lager niveau dan de jeugdsector als geheel, maar is in het licht van de juridische aspecten van de specifieke taken van GI's verklaarbaar. Hier kan meer inzet van ondersteunend personeel noodzakelijk zijn.

Figuur 16: gemiddelde cliëntgebonden personeel ten opzichte van het totale personeel van de GI's 2018-2024

Over het jaar 2024 is het aandeel cliëntgebonden inzet stabiel gebleven. Voor de daling in 2023 speelt mogelijk de wijze van registratie van nieuw aangetrokken personeel een rol. Mogelijk zijn bijvoorbeeld de ondersteunende jeugdbeschermers is sommige gevallen als cliëntgebonden personeel verantwoord maar in andere gevallen niet.

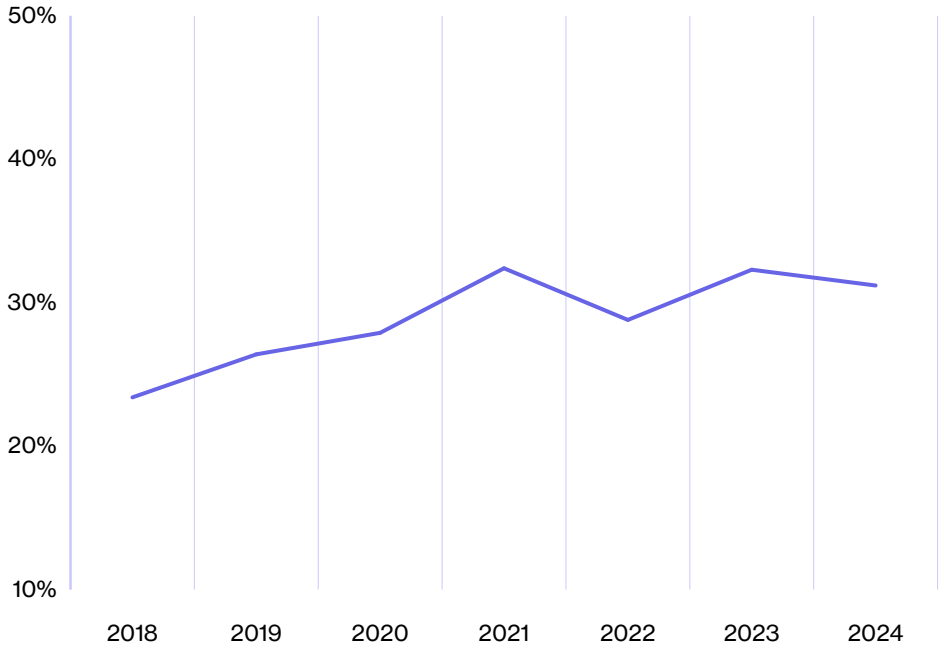
Figuur 17: gemiddelde PNIL-ratio van de GI's 2018-2024

Ook bij de GI's wordt PNIL ingezet om de taken te kunnen vervullen. Het vinden van geschikt personeel is in de huidige arbeidsmarkt in de gehele sector al een aantal jaren een uitdaging. Zo ook voor de GI's. Het werven en opleiden van personeel kost geld en tijd. Dat de PNIL-ratio in 2024 licht is gestegen, kan worden verklaard door het feit dat nieuw personeel niet direct volledig productief is. Daardoor blijft inzet van PNIL noodzakelijk is om dit op te vangen. Hoewel in het landelijk tarief rekening is gehouden met de krapte op de arbeidsmarkt doordat de kosten van PNIL voor een bepaald percentage zijn verdisconteerd, ligt de ratio alsnog te hoog. Komende jaren zal dit voor een gezonde duurzame financiële bedrijfsvoering moeten dalen.

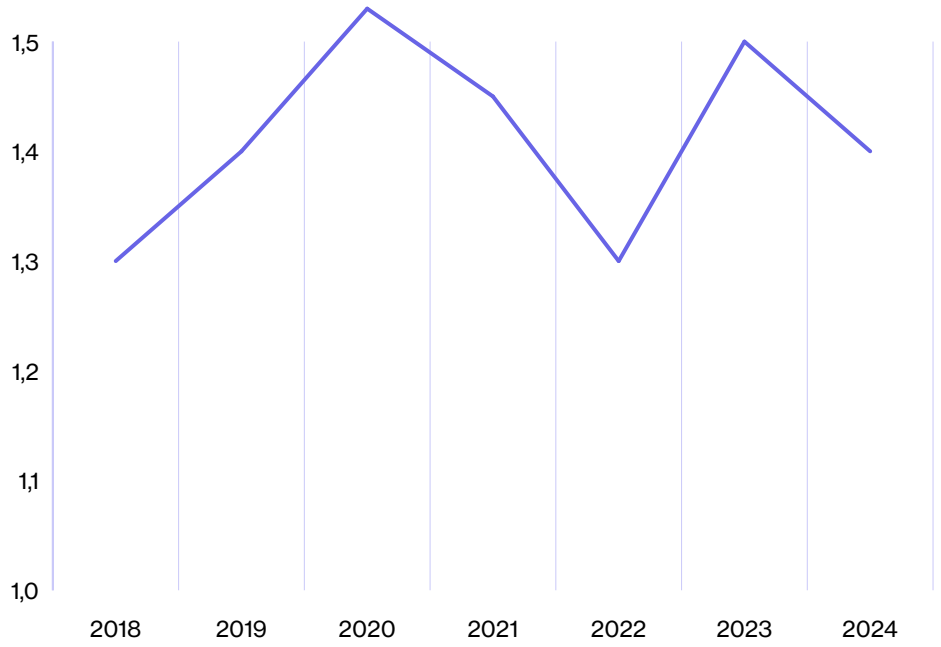
5.4 Financiële positie van de GI's

Figuur 18: gemiddelde solvabiliteit van de GI's 2018-2024

De solvabiliteit, de verhouding tussen het eigen vermogen en het totale vermogen die laat zien in hoeverre een organisatie aan haar langlopende schulden kan voldoen, is in 2024 ten opzichte van 2023 licht gedaald. Dit is niet meteen als zorgwekkend te beschouwen gelet op de norm van 20 procent die banken doorgaans als ondergrens beschouwen, zeker voor de lange termijn. Het solvabiliteitspercentage als kengetal is ook iets minder van betekenis dan bij jeugdhulpaanbieders het geval is. De deelsector bestaat uit organisaties met een duidelijke binding met hun geografische werkgebied, kent meer standaardisatie en een hoge(re) toetredingsdrempel voor nieuwe partijen zoals de vereiste certificering.

Figuur 19: mediaan van current ratio van de GI's 2018-2024

De liquiditeit bleef de afgelopen jaren op basis van de current ratio binnen de marges van 1,3 tot 1,5 (ultimo 2023) en is daarmee stabiel. Over 2024 is mede door de tegenvallende rendementen de liquiditeitspositie licht verslechterd.

Dit is een uitgave van:

Jeugdautoriteit
Postbus 20350
2500 EJ Den Haag

www.jeugdautoriteit.nl

Reactienota zienswijzen begroting 2027 en jaarstukken 2025

Inleiding
Eind maart zijn de begroting 2027 en de jaarstukken 2025 van Veiligheidsregio Fryslân aangeboden aan de colleges van burgemeester en wethouders en aan de gemeenteraden van de Friese gemeenten. Gemeenten zijn daarbij in de gelegenheid gesteld om een zienswijze in te dienen.

Met deze reactienota informeren wij de Friese gemeenten over de ontvangen reacties en geven wij daarop onze reactie. Hiermee beschikken alle gemeenten voorafgaand aan de definitieve besluitvorming over de begroting 2027 en de jaarstukken 2025 over dezelfde informatie.

De begroting 2027 is opgesteld op basis van de kaderbrief die eerder met de raden is gedeeld. Op de begroting 2027 zijn geen zienswijzen ingediend. Ook op de jaarstukken 2025 zijn geen zienswijzen ontvangen.

De gemeente Leeuwarden heeft wel een inhoudelijke reactie gegeven. Deze reactie geeft geen aanleiding tot aanpassing van de begroting of de jaarstukken. Hieronder wordt op deze reactie ingegaan.

Samenwerking
De gemeente Leeuwarden constateert dat 2025 zowel inhoudelijk als financieel positief is afgesloten en benoemt dat de ontwikkelingen uit 2025 zijn door vertaald in de begroting 2027. Ook wijst de gemeente op de veranderende omgeving waarin Veiligheidsregio Fryslân werkt, met ontwikkelingen zoals arbeidsmarktkrapte, digitalisering, klimaatverandering en toenemende maatschappelijke verwachtingen.

Wij waarderen deze reactie en herkennen de geschetste ontwikkelingen. Deze vragen ook de komende jaren om aandacht voor stabiliteit, financiële beheersing en een betrouwbare uitvoering van onze kerntaken. Wij onderschrijven het belang om hierover samen met de Friese gemeenten in gesprek te blijven en waar nodig gezamenlijk richting te geven aan de opgaven die voor ons liggen.

Vervolg
Nu geen zienswijzen zijn ingediend op de begroting 2027 en de jaarstukken 2025, worden deze stukken ongewijzigd voorgelegd ter definitieve besluitvorming.

Wij danken de gemeenten voor de prettige samenwerking en de constructieve gesprekken. Veiligheidsregio Fryslân blijft zich ook de komende periode inzetten voor een veilig en gezond Fryslân, met oog voor een betrouwbare uitvoering van de kerntaken en een zorgvuldig beheer van publieke middelen.

VERNISSAGE ZOMER-EXPOSITIE

Galerie Atelier Philadelphia – the Jewel bestaat 20 jaar!

Ter gelegenheid hiervan organiseert zij de expositie

“FREEDOM – WHAT ELSE?!”

U bent van harte welkom om dit met ons te komen vieren op

Zaterdag 20 juni 2026 van 14.00 - 17.00 uur

Onder het genot van een hapje en een drankje kunt u de expositie bezichtigen en de kunstenaars die midzomer-middag ontmoeten in de galerie.

Met vriendelijke groet

PHILADELPHIA
the Jewel
galerie atelier
Rixt van Doniastraat 2
9163 GR Nes Ameland

Esther Nagtegael
0519 -54 30 92
www.philadelphiathejewel.nl

De diverse disciplines en de exposerende kunstenaars;

EDELSMEDEN	BEELDEN	SCHILDERIJEN
Allan Scharff (DK)	Andre Vranken	Ellen van der Deen
Carsten From Andersen (DK)		Govert Muijs
Esther Nagtegael	OBJECTEN & PRENTEN	Joris Collier (GB)
Georges Cuyvers (B)	Dicky Brand	Sjoukje Iedema
Lasse Baehring (DK)		Wim van de Wege
Marianne Weiss (DK)	ETSEN & LINO’S	Zhongnai (CN)
Paul de Vries	Marten Hazelaar	
Rian de Jong		

Amsterdam, 10 juni 2026

Geachte Burgemeester, Wethouders en Leden van de Gemeenteraad,

Graag nodigen wij uw gemeente ook dit jaar weer uit om deel te nemen aan de Orange the World campagne, die over een half jaar van start gaat. Orange the World is de wereldwijde campagne van UN Women tegen gendergerelateerd geweld, waaraan jaarlijks meer dan 100 landen deelnemen. Van 25 november (de Internationale Dag tegen Geweld tegen Vrouwen) tot 10 december (de Internationale Dag van de Rechten van de Mens) staan wereldwijd de "16 Dagen van Actie tegen Gendergerelateerd Geweld" centraal.

Afgelopen jaar werden er in Nederland meer dan 500 activiteiten georganiseerd in het kader van de campagne. Gemeenten, provincies en organisaties door het hele land vroegen aandacht voor de aanpak van gendergerelateerd geweld door gebouwen, bruggen, fonteinen, standbeelden en andere objecten oranje uit te lichten, de Orange the World vlag te hijsen en activiteiten of bijeenkomsten te organiseren. Ook besteedden veel burgemeesters, wethouders en raadsleden aandacht aan de campagne via sociale media. Ook dit jaar hopen wij samen met gemeenten in heel Nederland opnieuw een krachtig signaal af te geven tegen geweld tegen vrouwen en meisjes. Wij hopen van harte dat uw gemeente hieraan wederom wil bijdragen.

Inzet op alle niveaus blijft noodzakelijk
Geweld tegen vrouwen en meisjes komt overal in de wereld voor, ook in Nederland. Bijna de helft van de Nederlandse vrouwen krijgt in haar leven te maken met een vorm van geweld. Dit probleem speelt in alle lagen van de samenleving, in iedere gemeente en provincie. Gendergerelateerd geweld vindt ook op allerlei plekken plaats: thuis, op straat, op werk, tijdens het uitgaan, binnen het onderwijs, in de sport, in de zorg, online en op vele andere plekken in het dagelijks leven. Daarbij gaat het om verschillende soorten geweld, zoals psychisch geweld, seksuele intimidatie, stalking, online grensoverschrijdend gedrag en femicide. Juist daarom blijft inzet op alle niveaus noodzakelijk: internationaal, nationaal, regionaal én lokaal. Alleen door gezamenlijk aandacht te vragen voor dit probleem en actief bij te dragen aan bewustwording en preventie, kunnen we werken aan een veiligere samenleving voor iedereen.

Thema 2026: "Allemaal in actie, samen met mannen en jongens tegen geweld"
Dit jaar staat de campagne in het teken van de belangrijke rol die mannen en jongens kunnen spelen bij het voorkomen van gendergerelateerd geweld. Geweld tegen vrouwen, meisjes en LHBTQIA+ personen raakt de hele samenleving en vraagt om betrokkenheid van iedereen. Omdat mannen in het merendeel van de gevallen de plegers zijn van gendergerelateerd geweld, is het essentieel dat juist mannen en jongens actief deel uitmaken van de oplossing. Veel vormen van geweld en grensoverschrijdend gedrag hangen samen met schadelijke normen en stereotypen over mannelijkheid, macht en relaties.

Daarom richt de campagne zich dit jaar op het stimuleren van bewustwording, het bevorderen van gelijkwaardigheid en het bespreekbaar maken van gedrag en omgangsvormen met mannen, thuis, op school, op het werk, binnen verenigingen, online en in de openbare ruimte.

Mannen en jongens kunnen als bondgenoten en positieve rolmodellen bijdragen aan een cultuur waarin respect, veiligheid en gelijkwaardigheid centraal staan. Door zich uit te spreken tegen seksisme, discriminatie en geweld en door verantwoordelijkheid te nemen binnen hun eigen omgeving kunnen zij helpen geweld te voorkomen en maatschappelijke verandering te stimuleren.

Ik ben #medestander. Jij ook?
Ook dit jaar staat de #Medestander Pledge centraal binnen onze Orange the World campagne. Met deze pledge nodigen we mensen uit om zich actief uit te spreken tegen gendergerelateerd geweld en onderdeel te worden van de oplossing. Inmiddels hebben meer dan 16.000 mensen zich aangesloten als #Medestander en laten zij zien dat geweld tegen vrouwen, meisjes en LHBTQIA+ personen ons allemaal aangaat.

In het bijzonder sluit de #Medestander Pledge aan bij het thema van dit jaar: de belangrijke rol die mannen en jongens kunnen spelen als bondgenoten in de preventie van geweld. Door zich uit te spreken tegen seksisme, discriminatie en grensoverschrijdend gedrag kunnen zij bijdragen aan een cultuur met respect, veiligheid en gelijkwaardigheid. Gemeenten kunnen hierin een belangrijke voorbeeldfunctie vervullen door inwoners aan te moedigen zich eveneens als #Medestander uit te spreken. Iedereen die de **#Medestander Pledge** ondertekent, ontvangt praktische handvatten om in het dagelijks leven bij te dragen aan het voorkomen van geweld en het ondersteunen van mensen die hiermee te maken krijgen.

Deelnemen?
Geweldig als uw gemeente ook dit jaar aandacht besteedt aan de Orange the World campagne in de periode van 25 november tot 10 december! Dat kan op diverse manieren, afhankelijk van de wensen van de gemeente, zoals onder andere:

- Een gebouw of object oranje uitlichten;
- De Orange the World vlag uithangen;
- (Gepersonaliseerde) posters verspreiden in de gemeente;
- Een debat organiseren in de gemeenteraad en/of met maatschappelijke organisaties;
- Lokale initiatieven van maatschappelijke organisaties steunen;
- Als bestuur, gemeenteraad en/of ambtelijke organisatie de Orange Pin dragen;
- Via de sociale mediakanalen van de gemeente steun betuigen;

Een toolkit voor gemeenten en provincies met diverse mogelijkheden is te vinden op de campagnewebsite: **https://www.orangetheworld.nl/toolkits/gemeenten-en-provincies/**

Ook is er inmiddels een handige webshop voor alle campagnematerialen, zodat die op één plek te vinden zijn: **https://unwomennl.beglobal.shop/**

We horen heel graag of uw gemeente deelneemt via **orange@unwomen.nl** en houden u op de hoogte van ontwikkelingen rond de campagne!

Hartelijke groeten,

Marije Cornelissen, UN Women Nederland (tel. 0626320329)
Dirry Heijink, Unie van Soroptimistclubs
Jeanne de Loos, Zonta Nederland
Rita van der Wal, Inner Wheel
Engeline van Rens-Leenaarts, VVAO
Ingrid Adema, YWCA
Judith Kuypers, Veilig Thuis
Garance Reus-Deelder, Plan International
Erica van Engel, Vrouwen van Nu
Irene Hemelaar, Stichting Ondersteboven

De Orange the World campagne

Orange the World wereldwijd
In meer dan 100 landen vinden in de 16 dagen acties plaats. Deze bestaan onder andere uit het oranje uitlichten van een gebouw, fontein, standbeeld of ander object. Zo zijn in de afgelopen jaren onder andere de Sfinx in Egypte, het Vredepaleis en Times Square oranje uitgelicht. Ook organiseren overheden, maatschappelijke organisaties en ambassades debatten, straatacties, demonstraties, sociale mediacampagnes en andere activiteiten in deze 16 dagen. De campagne wordt internationaal gecoördineerd door UN Women, de VN-organisatie voor vrouwenrechten en gendergelijkheid.

Coördinatie Orange the World
In Nederland wordt de campagne op nationaal niveau gecoördineerd door een samenwerkingsverband van UN Women Nederland, Zonta Nederland en de Unie van Soroptimistclubs. Inner Wheel, VVAO, YWCA, Veilig Thuis, Plan International, Vrouwen van Nu en Stichting Ondersteboven zijn aangesloten als officiële partnerorganisaties. Hun lokale of regionale afdelingen werken nauw samen, en in veel gevallen sluiten ook andere lokale (vrouwen)organisaties aan om activiteiten te ontwikkelen rond de Orange the World campagne. Een speciale samenwerking is er met Emancipator, de organisatie voor het betrekken van mannen en jongens bij emancipatie en het bestrijden van gendergerelateerd geweld.

Beste lezer,

Hierbij ontvangt u het jaarmagazine van de Stichting Iepenwacht Fryslân (SIF).

In deze editie staan we stil bij een bewogen jaar. Lees over het vertrek van de gemeente Noordoostpolder, de 'wake up call' van de kennismiddag in Joure en de vraag waarom *exoten* geen vies woord meer is bij klimaatrobuust planten. Onderdeel van het webzine is het jaarverslag 2025.

https://www.sifcollectief.nl/webzine2026

Wij wensen u veel leesplezier,
SIF Collectief

Vraag van het CDA:

“Wat is de bedoeling is van de berg schelpen bij paal 17? Waarschijnlijk het verbeteren van het fietspad maar we nemen aan dat dit niet gebeurt in het broedseizoen van het Natura 2000 gebied doch in augustus/ september? “.

Graag een reactie hierop.

Antwoord:

De schelpen zijn van de gemeente en worden de komende periode aangebracht voor het onderhoud van de schelpenpaden.

Het gaat om bestaande en veel gebruikte fietspaden, die moeten begaanbaar blijven met name ook in het drukke seizoen en daarom goed en periodiek bijgehouden worden.

Het lijkt goed om toe te lichten hoe het onderhoud van de schelpenpaden normaal gesproken verloopt. Er wordt gewerkt volgens een vaste cyclus: in de winter worden de inspecties uitgevoerd, omdat daar dan tijd voor is, en in het voorjaar worden de schelpen aangebracht. Op die manier liggen de paden er voor het hoogseizoen netjes bij. Daarbij is het belangrijk dat de werkzaamheden bij droog weer plaatsvinden, zodat de schelpen daarna goed verdicht kunnen worden. Het klopt dat daardoor niet altijd geheel buiten het broedseizoen kan worden gewerkt aan onze fietspaden. De fietspaden worden echter dermate intensief gebruikt (ook zonder onderhoudswerk) dat eventuele aanwezige vogels al gewend zijn aan verstoringen van hun rust. De nesten zelf worden uiteraard niet verstoord, maar voor zover ons bekend zijn er nog nooit op of direct naast een fietspad nesten aangetroffen. De medewerker die de werkzaamheden plant en daar toezicht op houdt, beschikt over de nodige papieren voor de wet natuurbescherming, dus bij eventuele werkzaamheden in het broedseizoen wordt vooraf rekening gehouden met de situatie ter plaatse om verstoring zoveel mogelijk te voorkomen.

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	557505
Vergaderdatum	2 juni 2026
Organisatieonderdeel	Fysieke Leefomgeving
Portefeuillehouder	Theo Faber

Onderwerp

Groot onderhoud Hollum Zuid

Kennisnemen van

De start van het project Groot onderhoud Hollum Zuid en de vaststelling van de projectopdracht en het projectplan door het college.

Inleiding

In Hollum Zuid bestaat een technische en ruimtelijke opgave die vraagt om een integrale aanpak. Aanleiding vormt de noodzaak tot onderhoud en vervanging van delen van het vuilwaterriool, met name in de Burenlaan en Zuiderlaan. Daarnaast blijkt uit uitgevoerde stresstesten dat bij extreme neerslag op meerdere locaties wateroverlast kan ontstaan. Hierdoor komen de waterkwaliteit en leefkwaliteit onder druk te staan. Tegelijkertijd biedt deze opgave kansen om hemelwater beter te verwerken, de openbare ruimte te verbeteren en de beeldkwaliteit binnen het beschermd dorpsgezicht te versterken.

Het project richt zich op Hollum Zuid, waaronder de Badweg, Westerlaan, Herenweg, Ridderweg, Oosterlaan, Burenlaan, Kerkpad en Zuiderlaan (zie kaart plangebied). Hiervoor zijn een projectopdracht en projectplan opgesteld die richting geven aan de verdere voorbereiding.

Kernboodschap

Het college heeft de projectopdracht en het projectplan voor Groot onderhoud Hollum Zuid vastgesteld. Hiermee start de voorbereidings- en ontwerpfase van het project. De opgave kent drie samenhangende doelstellingen:

- onderhoud en vervanging van delen van het vuilwaterriool;
- afkoppelen en infiltreren van hemelwater via een IT-riool;
- verbetering van de kwaliteit en inrichting van de openbare ruimte passend binnen het beschermd dorpsgezicht.

De komende periode staat in het teken van onderzoek, ontwerp en participatie. Per ontwerpfase worden informatie- en participatiemomenten georganiseerd.

De raad wordt met deze brief geïnformeerd over de start van het project. Nadat de ontwerpfase is afgerond ontvangt de raad opnieuw voorstellen over de uitwerking van het project, participatieresultaten, planning en de financiële consequenties. De gemeenteraad neemt uiteindelijk besluitvorming over het definitief ontwerp en de benodigde kredietverlening voor zijn rekening.

Vervolg

De planning voorziet in een ontwerpfase en participatietraject in 2026, gevolgd door technische voorbereiding in 2027. De uitvoering is voorzien vanaf Q3 2027, waar nodig gefaseerd en rekening houdend met het hoogseizoen.

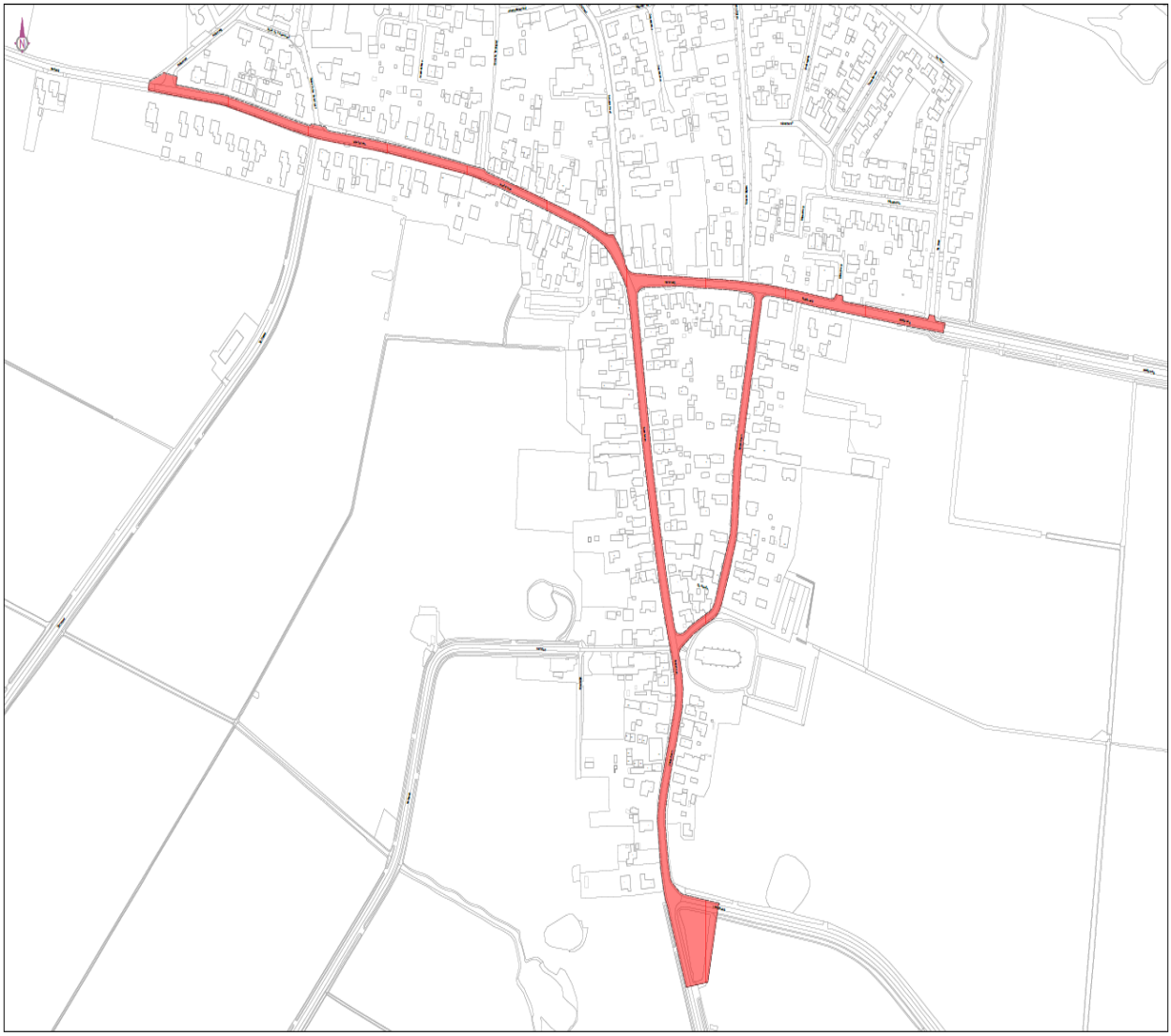
Ondertekening

T. Willemsma
Burgemeester

I.J.W. Valk
Secretaris-directeur

Bijlagen

1. Projectopdracht Groot onderhoud Hollum Zuid
2. Projectplan Groot onderhoud Hollum Zuid
3 Kaart plangebied

Lijst toezeggingen en moties

Datum: presidium 8 juni 2026

Datum vergadering	Portefeuillehouder	Toezegging / aandachtspunt	Antwoord
Raad 18 mei 2026	Wethouder IJnsen	**Beleidskader Natuur Waddenzee** *Dictum **MOTIE draagvlak BNW:*** Om samen met de gemeenteraden van Schiermonnikoog, Terschelling, Vlieland, Texel, Hollands Kroon, Den Helder, Harlingen, Waadhoeke, NoardEast Fryslân, Het Hogeland en Eemsdelta in overleg te treden met de Minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur om te komen tot een invulling van een Beleidskader natuur Waddenzee: etc.	Griffier zal de stellingname delen met de genoemde raden. Afgerond
Raad 18 mei 2026	Wethouder IJnsen	**Beheerplannen Natura 2000** *Dictum **MOTIE zorgen cultuurhistorisch medegebruik:*** Roept het College op: Al het mogelijke te doen om bovengenoemde zorgen breed uit te dragen en bespreekbaar maken in alle geledingen.	Het college ziet de motie als een ondersteuning van de gepleegde en te plegen inspanningen. Het college zet door op de ingeslagen weg om het belang van cultuurhistorisch medegebruik in te brengen. Uitspraken vanuit raad en samenleving die dit ondersteunen zijn blijvend helpend. Afgerond
Raad 18 mei 2026	Wethouder Faber	**Wegenonderhoudsplan 2026** *Dictum **MOTIE kunstwerk golfbaan:*** Het college op te roepen: 1. Het onderhoud van de tunnel bij de golfbaan uit het jaarplan Wegen 2026 te halen; 2. De middelen die in het jaarplan wegen 2026 gekoppeld zijn aan het onderhoud van de tunnel te besteden aan noodzakelijk onderhoud van wegen zoals gedefinieerd in het Beheerplan Wegen, zoals dit door de raad is vastgesteld;	Het college gaat de motie uitvoeren. De financiële consequenties zullen worden verwerkt in de begrotingswijziging bij de komende Kadernota en de denklijn wordt meegenomen in toekomstige onderhoudsplannen. Over een beheerplan voor ‘overige openbare ruimte’ (inclusief kunstwerken) wordt al nagedacht, dat komt ook terug in de Kadernota.

		3. Het onderhoud van de fietstunnel uit te voeren waarbij dekking gezocht wordt in de lopende begroting van 2026 en de financiële verwerking in de paragraaf kapitaalgoederen van de begroting op te nemen bij de eerstvolgende wijziging; 4. Toekomstig onderhoud aan civieltechnische kunstwerken inzichtelijk te maken in een plan en te verwerken in de begroting, zodat duidelijk is welke budgetten waarvoor gereserveerd worden en onderhoud van deze werken niet ten koste gaat van noodzakelijk onderhoud van onze wegen.	
Raad 18 mei 2026	Wethouder Faber	**Terrein Buitendienst** *Dictum* ***MOTIE regenwaterhergebruik:*** Het college op te roepen met een voorstel te komen voor de inrichting en kosten van een regenwateropslag (voor de toiletten en de wasplaats) op het terrein van de gemeentewerf en dit voor te leggen aan de raad.	De mogelijkheden voor regenwateropvang en -gebruik op het terrein van de gemeentewerf vragen nadere uitwerking. Daarbij moet onder meer worden bepaald voor welke toepassingen het water kan worden ingezet, zoals toiletten en de wasplaats, welke opvangcapaciteit benodigd is en welke technische voorzieningen daarvoor noodzakelijk zijn. Deze keuzes zijn bepalend voor zowel de inrichting als de kosten van het systeem. Het streven is om de raad in oktober een voorstel voor te leggen. Hiermee is voldoende tijd beschikbaar om de voorzieningen, indien gewenst, te betrekken bij de uitvoering van fase twee van het westelijk gedeelte van het terrein, waar regenwater kan worden opgevangen en waar mogelijk hergebruikt.

Commissie 11 mei 2026 Raad 18 mei 2026	Wethouder Faber	**Kabels en leidingen** Wethouder Faber neemt de tip mee (n.a.v. de vragen van CDA) om meer met meldingen en minder met vergunningsplicht te werken mee, en de afbakening daartussen explicieter op te nemen in de uitvoeringsregels. Ook zal gekeken worden naar de provinciale coördinatie (Combi Sion) (en of de gemeente daar al lid van is). Wethouder wil toezeggen dat op uitvoerbaarheid wordt getoetst en dat de financiële consequenties in de begroting worden meegenomen.	De tips worden meegenomen in het implementatieproces van de nieuwe verordening en de bestaande werkwijze. Wethouder Faber heeft dit mondeling toegelicht in de raad van 18 mei 2026 waarin de verordeningen door de raad zijn vastgesteld en daarbij aangegeven dat uitvoering en kosten zoals altijd worden gepland en gerapporteerd in de begrotingscyclus. Afgerond
Commissie 11 mei 2026	Wethouder IJnsen	**Investering terrein buitendienst** Wethouder IJnsen komt schriftelijk terug op de vraag van CDA hoe de verdeling van de investering en beheer en onderhoud geregeld is met de externe partijen v.w.b. de energierotonde.	Deze vraag is op 18 mei 2026 per mail beantwoord. Afgerond
Commissie 11 mei 2026	Burgemeester Willemsma	**Begroting GR Waddensamenwerking** Burgemeester Willemsma neemt de suggestie mee (voor de zienswijze) dat bij het risicodragend personeel niet alleen gekeken moet worden naar de risico's v.w.b. werkeloosheid, maar ook naar arbeidsongeschiktheid, en dit op langjarige termijn.	Deze vraag is op 18 mei 2026 per mail beantwoord. Afgerond
Commissie 11 mei 2026	Wethouder IJnsen	**Begroting GR Fumo** Wethouder IJnsen zegt toe de vraag van A82 (er wordt 350.000 geïnvesteerd, de afschrijving is 200.000, en in 2028 is de afschrijving nog veel lager, hoe zit dit)?	Deze vraag is op 18 mei 2026 per mail beantwoord. Afgerond

Commissie 11 mei 2026	Burgemeester Willemsma	**Afstemming Rijksdiensten** Burgemeester Willemsma geeft aan dat de brief van het College aan Rijkswaterstaat nog niet gedeeld kan worden; dit zal op een later moment naar de raad gaan.	De brief zal met de raad worden gedeeld nadat het eerste gesprek met het ministerie, naar aanleiding van de brief, heeft plaatsgevonden.
Commissie 11 mei 2026	Wethouder IJnsen	**Openbaar Vervoer** Wethouder IJnsen zal nazoeken of de afspraken destijds met Arriva ook op papier gezet zijn en door wie destijds dit besloten is (raad of college). Hij komt hier schriftelijk op terug.	Een flinke zoektocht in archieven levert geen formeel ondertekende afspraken op tussen de gemeente en enig OV-bedrijf. Er is uiteraard wel correspondentie over allerlei zaken rond het OV, met name met Arriva. Expliciet is er in 2006 en 2007 door de raad besloten tot een pilot openbaar vervoer (met als kern gratis eilander 65+) en daarna is er in 2008 en 2010 door de raad besloten voor dit gratis OV, alleen eilander 65+, budget vrij te maken tot eind 2011. Na 2011 heeft het college besloten deze regeling te verlengen en daar is tot en met 2016 ook budget voor in de begroting opgenomen geweest en er zijn betalingen gedaan. Sinds die tijd wordt er niet meer betaald, en in 2020 heeft het college vastgesteld (er is toen geen expliciet besluit genomen) dat er ook geen budget meer in de begroting was en dat er geen bereidheid was tot betalen omdat Arriva geen vervoersgegevens leverde en dat ook niet kon. Recent is dit in 2026 door het college bekrachtigd met een besluit omdat Qbuzz begrijpelijkerwijze meldde zonder betaling ook niet meer te willen vervoeren. Het college heeft met Qbuzz verkennend besproken de komende tijd nader in gesprek te gaan over een eventuele gerichte doelgroepenafspraak (mogelijk in het kader van minimabeleid).

			Het college is achteraf wel van mening dat met name in 2011 de raad actiever geïnformeerd had kunnen worden, al zal het budget toen structureel (via de raad) in de begroting zijn verwerkt. Ook bij het schrappen van het budget uit de begroting (ergens tussen 2016 en 2020) was het logisch geweest actiever te informeren (dan alleen via vaststellen van de begroting). Bij het recente besluit is het informeren van de raad achterwege gebleven nu het college dacht binnen de bestaande kaders (geen budget in begroting) te blijven met het intrekken van het collegebesluit 2011. Aangezien dit leidde tot 'herleven' van betaald vervoer voor eilanders 65+ is wel via de Gemeente Info actief gecommuniceerd.
Commissie 11 mei 2026	Wethouder IJnsen	**Natura 2000 en Beleidskader Natuur Waddenzee** Wethouder IJnsen zal nazoeken of het cultuur historisch medegebruik , zoals dat eerder is opgenomen in Natura 2000, ook terug te vinden is in de beleidskaders Natuur Waddenzee en/of Noordzee.	Wij hebben bij het Beleidskader Natuur Waddenzee (BNW, niet Noordzee, dit beleidskader gaat alleen over de Waddenzee) aandacht gevraagd voor het bestaande cultuurhistorische medegebruik. De lijst wordt voor zover bekend niet opgenomen of als een bijlage bij het BNW gevoegd zoals dat in 2014 bij de Natura2000 plannen gebeurd is. Het beleidskader is in dat opzicht ook nog niet zover als de Natura2000 beheerplannen. Waar het laatst bij Natura2000 al ging over concrete maatregelen, hebben we het bij het BNW op dit moment nog slechts over de uitgangspunten. Het uitwerken van de concrete maatregelen voor het BNW vindt pas later plaats. Daarbij is door het ministerie wel aangegeven dat zij geen bedreigingen zien voor cultuurhistorische medegebruik, omdat deze gebruiken van een dusdanige schaal of omvang zijn dat het verbieden van deze gebruiken weinig 'winst' oplevert voor de doelen van het BNW.

			Maar dat is een ambtelijke (en mondelinge) toezegging van het ministerie, dus het lijkt desalniettemin verstandig om de lijst ergens in het vervolgproces te borgen in het beleidskader.
Raad 30 maart 2026	Wethouder IJnsen	**Eerste Steen Stelp** Wethouder IJnsen geeft aan bezig te zijn met een toekomstige plek voor de eerste steen Stelp, en ook in gesprek te zijn met de familie. Hij verzoekt dit nader af te wachten, het heeft de aandacht.	Deze toezegging is gedaan, de raad wordt geïnformeerd als er nieuws is. Het onderwerp is recent ook aan de orde gekomen tijdens de participatiebijeenkomst 'tijdelijke inrichting' gebied locatie oude Stelp. Diverse opties voor herplaatsing van de 1e steen van De Stelp zijn verkend. Een kansrijke optie (herplaatsing in de centrale hal onder postbussen van de aanleunwoningen) wordt momenteel nader onderzocht. Daarbij zou de 1e steen eventueel worden herplaatst met een duidingsbord over de aanleiding van deze 1e steen: *Herinnering aan De Stelp* *Deze eerste steen behoorde tot woonzorgcentrum De Stelp en toont de namen van de initiatiefnemers die de bouw destijds mogelijk maakten. Na de sloop van het gebouw in 2026 is deze steen bewaard gebleven. De functie van De Stelp is overgegaan naar de nieuwe locatie Ambla.*
Raad 30 maart 2026	Wethouder Faber	**Horeca en detailhandel** A6/A9/A11/A12/ A15: diverse zienswijzen ontwerp horeca- en detailhandelsbeleid: wethouder Faber zegt toe dat deze zullen worden meegenomen in de reactie-nota die dan weer aan de raad zal worden aangeboden, daarbij worden ook de opmerkingen zoals fietsparkeerplaatsen e.d. meegenomen.	Het college heeft de normale procedure geschetst, er volgt een raadsvoorstel na de zienswijzeperiode.

Raad 30 maart 2026	Burgemeester Willemsma	**Meterkastkaart** E7 : Collegebrief over de meterkastkaart: burgemeester Willemsma komt terug op de opmerkingen (de kaart is niet bezorgd bij adressen waar een nee-reclame sticker op de bus zat, en hoe dit opgelost kan worden).	Mensen met een 'nee-nee' sticker hebben deze bewust. De informatie op de kaart is ook beschikbaar via de gemeentelijke website. Mensen die de kaart nog niet hebben en die wel willen, kunnen deze bij de gemeente opvragen, dit is op de GemeenteInfo bekend gemaakt. We gaan de kaart ook digitaal beschikbaar stellen en we werken aan een flyer voor toeristen / logiesverstrekkers. Vervolgcommunicatie over veiligheid en weerbaarheid is vormgegeven op de gemeentelijke website: Veilig Ameland | Gemeente Ameland op een aparte sub-pagina. Afgerond
Commissie 2 februari 2026	Wethouder Faber	**Commissievraag inrijden Nes en standplaatsen Taxi** Op vraag 1 (stand van zaken ontheffingen inrijden centrum Nes en aanwijzen taxi-standplaatsen), zal nog een raadsinformatiebrief volgen (heeft vertraging opgelopen).	Het college informeert de raad binnenkort via een raadsinformatiebrief.
Raad 20 januari 2026	Wethouder Faber	**Horeca Hollum** *Dictum* ***MOTIE Locatie Schakel:*** Roept het college op de locatie waar nu OBS "de Schakel" gevestigd is te reserveren als ruimte voor horeca.	Dit wordt meegenomen in de definitieve versie van het horeca- en detailhandelsbeleid.
Raad 20 januari 2026	Wethouder Faber	**Terrassen Ameland** *Dictum* ***MOTIE Openingstijden Terrassen:*** Om de tekst in de bijlage (beleid en beleidsregels horeca) kloppend te maken met het bestaande beleid.	Dit wordt meegenomen in de definitieve versie van het horeca- en detailhandelsbeleid.

Raad 15 december 2025	Wethouder Faber	**Accommodatiebeleid** Wethouder Faber doet de toezegging dat de uitvoering van het traject 2.1 / cluster Hollum niet later zal zijn dan 2030, mogelijk zelfs nog eerder. Mogelijk dat komend jaar al een voorbereidingskrediet wordt gevraagd aan de raad.	Het college zal opnieuw naar de fasering kijken als meer duidelijk is over de participatie Nes-Buren, met als doel voortgang in de uitvoering. Er wordt al gewerkt aan de voorbereidingsfase voor cluster Hollum.
Commissie 1 december 2025	Wethouder Faber	**Verlenging Gemeentelijk Rioleringsplan** Wethouder Faber zegt toe schriftelijk terug te komen op de vraag van het CDA/dhr. Oud over de aanpak en het tijdsbestek daarvoor voor de wateroverlast in Buren.	Navraag bij Fractie CDA leert dat openbare terreinen in Buren, waaronder het speelterrein tussen de Esther Meindertsstraat en de Tiemen Boelensweg, met name in de winterperiode te maken hebben met wateroverlast. Onlangs is gestart met het opstellen van een nieuw Programma Water en Riolering (PWR). Dit programma biedt een meerjarig perspectief op de benodigde investeringen in de gemeentelijke water- en rioleringsinfrastructuur en beschrijft hoe de gemeente inspeelt op maatschappelijke opgaven, waaronder de gevolgen van klimaatverandering. In dit kader worden ook signalen en aandachtspunten betrokken bij de totstandkoming van het PWR, waaronder deze door de CDA-fractie gemelde wateroverlast Buren. De verwachting is dat het PWR eind 2026 gereed is en ter besluitvorming aan de raad kan worden voorgelegd.
Commissie 1 december 2025	Burgemeester Willemsma	**Belastingverordeningen 2026** De portefeuillehouder zegt toe: - in 2026 in gesprek te gaan met de raad om het systeem van belastingheffing en het berekenen van de tarieven te bespreken.	Griffier zal dit oppakken en inplannen in overleg met cluster Financiën.

Commissie 1 december 2025	Wethouder Faber	**Woonvisie** Wethouder Faber zegt toe een update te geven over de uitvoering van de Woonvisie. *Dictum **MOTIE Bouwgrond:*** De woningbouwlocatie, direct grenzend aan de Smitteweg te Ballum opnieuw aan te bieden ter verkoop voor woningbouw of als gemeente zelf woningbouw te ontwikkelen, waarbij de doelstelling is, betaalbare huisvesting te realiseren voor onze inwoners.	De vraag betrof de voortgang van nieuwbouwwoningen. In de woonvisie (paragraaf 2.28) zijn zeven locaties voor woning (her-)ontwikkeling benoemd, met een globale planning in het uitvoeringsprogramma. De uitvoering hiervan is in volle gang. Hoewel een aantal bouwlocaties vertraging kent, zijn er belangrijke stappen gezet. De nieuwbouw aan de Paasduinweg is aanbesteed en de start bouw heeft plaatsgevonden. De voorlopige planning voor oplevering is laatste kwartaal 2026. De sloop van de Stelp en het zelfstandig maken van de zuidvleugel zijn gerealiseerd. Een ander proces dat schaarse capaciteit heeft gevraagd, is de uitwerking van het nieuwe strategisch complex beheerplan. Dit is een plan om bestaande huurwoningen van het GWA in 2041 aardgasvrij ready te maken inclusief een geactualiseerd meerjarig onderhoudsplan voor het GWA woningbezit. Op 12 mei zijn raadsleden tijdens een thema avond bijgepraat over de activiteiten en ambities van het GWA. De afspraken uit de regionale woondeals met het rijk kunnen (ruimschoots) worden behaald. Het college werkt aan een totaaloverzicht van (grote) projecten die voortvloeien uit vastgesteld of nog vast te stellen beleid, zoals: de woonvisie, accommodatiebeleid, strategisch complex beheerplan GWA, vervoersvisie en wegen- en rioleringsplannen. Er wordt op dit moment gewerkt aan een projectdefinitie voor de ontwikkeling van de woningbouwlocatie Ballum (conform Woonvisie en Wet versterking regie op de volkshuisvesting).

Commissie 1 december 2025	Wethouder IJnsen	**Paardenbak Buren** Wethouder IJnsen zegt toe de schade aan de bermen bij de paardenbak te repareren en in voorjaar bij het 'groei'-seizoen af te werken.	De bermen zijn geëgaliseerd en hersteld en in het voorjaar van 2026 (eind april) ingezaaid. Hierbij is ook aandacht geweest voor de nieuw ontstane sporen, die nog eens zijn geïnventariseerd. Het werk is afgerond, de natuur moet nu zijn werk gaan doen. Afgerond
Raad 24 november 2025	Wethouder IJnsen	**Voorzieningenwijzer** Wethouder IJnsen zegt toe dat er gewerkt wordt aan een Voorzieningenwijzer, waarin regelingen en tegemoetkomingen staan (gebundeld) voor burgers om te kunnen zien waar men recht op heeft en bij wie ze daarvoor moeten zijn.	De gemeentelijke website voor onderdeel Sociaal Domein wordt in 2026 geactualiseerd met als doel completer te informeren. Daarnaast wordt gewerkt aan vernieuwing van het minimabeleid, met het doel betere ondersteuning en meer duidelijkheid voor doelgroepen die dat nodig hebben. Op deze manier kan de website dienen als basale voorzieningenwijzer, waarbij inwoners met name ondersteund worden vanuit persoonlijk contact met het gebiedsteam.
Raad 14 juli 2025	Wethouder IJnsen	**Collectorveld** Wethouder IJnsen geeft aan te onderzoeken of onderzoek naar collectorvelden kan vallen onder de regiodeal - Duurzaamheid en koppelt dit terug naar de raad.	De stuurgroep Regiodeal Waddeneilanden heeft in haar vergadering van maart 2026 besloten om een budget beschikbaar te stellen voor het laten opstellen van een onderzoek over de kansen die collectorvelden bieden in de warmtetransitie op de Waddeneilanden.

Commissie 7 juli 2025	Wethouder Faber	**Welstandsnota** Wethouder Faber zegt toe naar de raad te komen met een voorstel voor het partieel aanpassen van de Welstandsnota.	Een partiele herziening voor deelgebied 4 en voor de locatie “Amelander Kaap” is inmiddels vastgesteld in de raad van februari. Het college zal, in het kader van de ontwikkeling van omgevingsvisie (strategie) en omgevingsplan (juridische borging) een nieuw integraal kwaliteitsbeleid vormgeven. Voor besluitvorming is de raad aan zet, eind 2026 of begin 2027.
Commissie 2 juni 2025	Wethouder IJnsen	**Integraal Water Plan** Wethouder IJnsen zal de raad op de hoogte houden omtrent het onderzoek naar verzilting (in samenwerking met de andere eilanden en betrokken instanties) en de uitkomsten daarvan.	Het college betrekt hierbij mede de voortgang van raadsagendapunt 3.7 (zelfvoorzienend in water), waar Terschelling voorloper is. Inmiddels is de rapportage “Verkenning naar een programmatische aanpak zoetwaterbeheer en zoetwaterbeschikbaarheid op de Waddeneilanden” opgesteld. Het rapport geeft een aanpak voor de zoetwater-problematiek op de Waddeneilanden als gevolg van klimaatverandering en zeespiegelstijging. Het rapport is gepresenteerd tijdens de tweedaagse op Vlieland en geeft de aanbeveling te komen tot een Integraal Waterplan (IWP) voor alle Waddeneilanden, waarbij Schiermonnikoog voorloper is. De rapportage is inmiddels besproken in het Provinciaal bestuurlijk overleg water (PBOW). In dit overleg is door de provincie aangegeven dat vervolg wordt gegeven aan de realisatie van integrale waterplannen voor de (overige Friese) Waddeneilanden.

Commissie 7 april 2025 Raad 15 maart 2025	Wethouder Faber	**Toiletvoorziening KNRM** Met de KNRM overlegd zal worden voor het eventueel spoelen met grijs water / regenwater. Alle overige suggesties omtrent gebruik, openstelling en monitoring bezoekers worden nader bekeken en meegenomen in de uitvoering. De raad zal hierover op de hoogte gehouden worden. Het gebruik van het toilet zal worden gemonitord, mogelijk zal het eerste winterseizoen daartoe het toilet open worden gehouden.	De raad wordt op de hoogte gehouden van de voortgang van het proces, zoals toegezegd. De uitvoering is, als bekend, een zaak van de KNRM. Het toilet is inmiddels opgeleverd en in gebruik. Over enige tijd zullen we de raad informeren over het aantal bezoekers dat gebruik maakt van het toilet.
Commissie 3 februari 2025	Wethouder IJnsen	**Wateroverlast fiets- en wandelpaden** Wethouder IJnsen zegt toe de raad op de hoogte te houden van de gesprekken welke gevoerd zullen worden t.a.v. de gesprekken met Rijkswaterstaat / terreinbeheerder(s) over de wateroverlast fiets- en wandelpaden.	Rijkswaterstaat (RWS) heeft een inspectie uitgevoerd en geconstateerd dat de situatie ten opzichte van vorig jaar is gewijzigd. Waar het voorheen nat was, is het nu overwegend droog. Op sommige locaties is sprake van zogenoemde ‘natte natuur’ direct naast de fiets- en wandelpaden, wat de afwatering belemmert. RWS geeft aan dat de wateroverlast een natuurlijk effect is waar ze niet zomaar op in kunnen ingrijpen. Over de wandelpaden zal nog verder worden gesproken (bijvoorbeeld over Rietveldpad). Aangezien de gemeente in 2016 zowel het eigendom als het beheer en onderhoud van de fietspaden van RWS heeft overgenomen, is de gemeente verantwoordelijk voor het bepalen en uitvoeren van maatregelen rond fietspaden. Het college zal dit in het derde kwartaal van 2026 oppakken met een voorstel om wateroverlast bij het fietspad in de duinen te verminderen.

Raad 22 april 2024	Wethouder Faber	*Dictum **MOTIE Dijkjes** / monumenten:* - Een procedure te starten om de oude dijklichamen aan de westzijde van het dorp Nes, strekkende vanaf de Ballummerweg Nes, Binnendijken Nes, Achterdijken Nes, Verdekspad Nes tot aan de Stokershiem Nes, aan te wijzen als gemeentelijke monument - Voor deze procedure contact op te nemen met Erfgoedvereniging Heemschut gezien de ervaring die Heemschut hierin heeft. Zie de link naar het gemeentelijke monument 'Pingjumer-gulden-halsband' en de totstandkoming daarvan.	Een concept gemeentelijke monumentenlijst is op ambtelijk niveau geactualiseerd. Er is een plan van aanpak opgesteld om de objecten op deze lijst gefaseerd aan te wijzen als karakteristiek pand en/of gemeentelijk monument. Het college heeft op 26 mei 2026 een advies aan het college over het vaststellen van de geactualiseerde lijst, het aanwijzen van de gemeentelijke monumenten en karakteristieke objecten en het actualiseren van de subsidieverordening dorpsvernieuwing Ameland aangehouden omdat nog zorgvuldiger naar de te volgen procedure (consequenties voor eigenaren) moet worden gekeken. De dijkjes als bedoeld in de motie staan op de concept gemeentelijke monumentenlijst. Deze dijken zijn al beschermd met een dubbelbestemming in het omgevingsplan. Ook de provincie heeft hier aandacht voor. Om deze reden is er geen haast met het aanwijzen van deze dijken als gemeentelijk monument. Er is gekeken naar het project van de Pingjumer Gulden Halsband. Dit heeft niet geleid tot gewijzigd inzicht of een verzoek om hulp of nadere informatie aan de erfgoedvereniging Heemschut.

Commissie 9 oktober 2023	Wethouder Faber	**Toeristische informatieborden** Wethouder Faber geeft aan in de toekomst wel een inventarisatie te willen gaan doen van de informatieborden, echter dit kost capaciteit en middelen, dit zijn keuzes voor de raad om hier ruimte voor te maken.	De VVV speelt hier een voortrekkersrol in, als dé informatievoorziener voor bezoekers van Ameland. Het proces is dan ook onderdeel van hun subsidieafspraken voor 2025 en 2026. Wel is voor realisatie mogelijk aanvullende financiering noodzakelijk van (andere) subsidiegevers. Op dit moment inventariseert de VVV alle borden op het eiland, waarna met verschillende stakeholders een toekomstplan gemaakt wordt. De VVV heeft u op 9 februari 2026 met een presentatie bijgepraat over dit plan en over hun verdere werk.
Raad 26 juni 2023	Burgemeester Stoel (Willemsma)	**Subsidiebeleid / verordening** N.a.v. de Jaarstukken 2022: in overleg met het Presidium zal er een datum gepland worden voor de subsidieverordening en –verlening. Daarbij is relevant het ‘maatschappelijk rendement’ (in het algemeen) en de zorg over ‘commerciële winst’ (bij evenementen).	Op 11 februari 2025 is een collegebrief over de planning van het beleidsproces, inclusief een weergave van wat al is/wordt gedaan met de raad gedeeld. In december 2025 is gestart met de actualisatie van de Algemene subsidieverordening en die zal na de verkiezingen kunnen worden ingebracht voor besluitvorming. Een thematisch gesprek met raadsleden zal onderdeel zijn van de vervolgaanpak. In een apart te plannen inhoudelijke verkenning wordt meegenomen de wijze waarop subsidiëring van ‘commerciële winsten’ bij evenementen kan of moet worden voorkomen. Een uitgangspuntennotitie over de toekomst van de Uitvoeringsregeling sport- en culturele evenementen wordt in het tweede kwartaal 2026 in het college behandeld, de raad wordt daarover actief geïnformeerd.

Raad 30 mei 2022 MOTIE Commissie 14 oktober 2024 Commissie 13 oktober 2025	Wethouder Faber	**Parkeerbeleid** Het College zal met het parkeerbeleid aan de slag en dit te zijner tijd voorleggen aan de raad. *Dictum* ***MOTIE Parkeren****:* Te komen met een voorstel voor beleid om onder meer de parkeerproblemen op Ameland goed op te lossen. Parkeren Westerlaan (begroting 2025) Parkeren Veerdam (begroting 2026)	De voorbereiding van het parkeerbeleid is inmiddels gestart. Het voornemen is om in juni 2026 een startnotitie aan het college voor te leggen. Dit zou moeten leiden tot een voorstel om in de loop van 2027 ter besluitvorming parkeerbeleid aan de raad voor te leggen. Parkeren Westerlaan De uitvoering van de extra parkeerplaatsen aan de Westerlaan in Hollum is inmiddels gestart. Naar verwachting worden de werkzaamheden in juni 2026 afgerond. De raad is over de voortgang geïnformeerd middels een raadsinformatiebrief. Parkeren Veerdam Het voornemen was om begin 2026 een voorstel te presenteren voor een aanpassing van het (fiets)parkeren op de veerdam. In aanloop daarnaartoe is binnen de randvoorwaarden van de kadernota gewerkt aan een beperkte aanpassing van de huidige inrichting. Tijdens een inloopavond zijn op deze voorgenomen aanpassingen reacties opgehaald. Uit die reacties kwam vooral naar voren dat met deze beperkte aanpassing het structurele tekort aan met name langparkeerplaatsen niet wordt opgelost. Om deze reacties zorgvuldig te kunnen meewegen, is meer tijd nodig om te beoordelen of een grotere aanpassing van de inrichting mogelijk is. Dit vraagt nog enkele maanden uitwerking. De verwachting is dat voor de zomer van 2026 een voorstel kan worden gedeeld.

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	561006
Vergaderdatum	23 juni 2026
Organisatieonderdeel	Sociaal Domein
Portefeuillehouder	Piet IJnsen

Onderwerp

Stand van zaken Jeugdhulp Friesland

Kennisnemen van

De brief van het college aan de raad van (centrum)gemeente Leeuwarden met daarin een korte terugblik, stand van zaken en het besluit over de steunaanvraag van Jeugdhulp Friesland.

Inleiding

In 2023 is de continuïteit en betaalbaarheid van zorgaanbieder Jeugdhulp Friesland (JHF) onder druk komen te staan. Daarom werken sinds januari 2024 de Jeugdautoriteit, de achttien Friese gemeenten en JHF samen volgens het landelijke Draaiboek Continuïteit Jeugdhulp. De informatiebrief van het college aan de raad van (centrum)gemeente Leeuwarden[1] geeft een samenvatting van de stappen die sindsdien zijn gezet. Het doel voor alle betrokken partijen is om te zorgen dat Friese kinderen en jongeren de juiste hulp blijven krijgen.

Op 18 maart 2026 heeft JHF een steunaanvraag ingediend bij de Friese gemeenten. Het Friese Portefeuillehoudersoverleg Jeugd heeft op 13 mei 2026 overeenstemming over de steunaanvraag bereikt en is bereid om, onder bepaalde voorwaarden, de verstrekte voorschotten aan JHF om te zetten in een lening. Het college van gemeente Leeuwarden heeft de uitwerking hiervan voorbereid. De volgende stap is het gesprek met JHF om afspraken te maken over de lening en bijbehorende voorwaarden. Bij positief resultaat wordt de raad van de gemeente Leeuwarden later dit jaar in de gelegenheid gesteld om wensen en bedenkingen mee te geven over het verstrekken van een lening.

Voor een toelichting op het besluit en het vervolgproces verwijzen wij u naar de informatiebrief in de bijlage.

[1] Gemeente Leeuwarden is centrumgemeente van de Centrumregeling samenwerking Sociaal Domein Fryslân. De regeling zorgt voor een gezamenlijke aanpak van specialistische zorg en ondersteuning, waaronder Jeugdhulp. Als centrumgemeente is Leeuwarden formeel de juridische opdrachtnemer en penvoerder voor de centrumregeling. Sociaal Domein Fryslân (SDF) is de uitvoeringsorganisatie die voortkomt uit de centrumregeling en voert in mandaat taken uit op o.a. het gebied van beleidsvoorbereiding, inkoop en contractmanagement.

Kernboodschap

De Friese gemeenten zijn voornemens om de verstrekte voorschotten aan JHF om te zetten in een lening. Het college van de gemeente Leeuwarden gaat, via SDF, met JHF in gesprek over de lening en bijbehorende voorwaarden.

Vervolg

Het college van de gemeente Leeuwarden gaat via SDF met JHF in gesprek om afspraken te maken. Bij een positieve uitkomst van het gesprek, wordt de raad van de gemeente Leeuwarden gevraagd een besluit te nemen over de lening.

Ondertekening

F
A

T. Wi
Burg

Bijlagen

1. Informatiebrief van het college aan de raad van de gemeente Leeuwarden d.d. 16 juni 2026 met als onderwerp ‘Stand van zaken Jeugdhulp Friesland’.

Oldehoofsterkerkhof 2
Postbus 21000
8900 JA Leeuwarden
Telefoon 14 058

www.leeuwarden.nl
E-mail gemeente@leeuwarden.nl

KVK-nummer 59734817
BTW-nummer NL 0019.03.664.B01

Gemeente Leeuwarden

Aan de gemeenteraad

Onderwerp	Stand van zaken Jeugdhulp Friesland
Uw kenmerk	
Ons kenmerk	2026-149508
Dienst	Maatschappelijke Ontwikkeling
Sector	Sociaal Domein Fryslân
Contact	14 058, Johan Hartmann-Neuhoff
Bijlagen	3
Datum	16 juni 2026

Geachte leden van de gemeenteraad,

Met deze brief informeren wij u over de financiële situatie van Jeugdhulp Friesland (JHF), in samenhang met de steunaanvraag die zij op 18 maart 2026 bij centrumgemeente Leeuwarden heeft ingediend.
De afgelopen jaren heeft het college aan de vorige raad gecommuniceerd over de financiële situatie. Omdat het feit dat de huidige gemeenteraad onlangs is geïnstalleerd, nemen we u uitgebreid mee in de aanleiding en context.

Aanleiding
In 2023 staat de continuïteit en betaalbaarheid van zorgaanbieder JHF onder druk. Daarom werken sinds januari 2024 de Jeugdautoriteit (per 1 januari 2026 de Nationale Zorgautoriteit), de achttien Friese gemeenten en JHF samen volgens het landelijke Draaiboek *Continuïteit Jeugdhulp*. JHF is in dit draaiboek in schaal 4 geplaatst. Dit betekent dat de financiële situatie zorgelijk is. Het doel voor alle betrokken partijen is om te zorgen dat Friese kinderen en jongeren de juiste hulp blijven krijgen.

JHF is in 2024 begonnen met het afbouwen van gesloten jeugdzorg. Dit is een opdracht van het Rijk. Het doel is om in 2030 geen gesloten plaatsingen meer te hebben. Ook de Friese gemeenten hebben hierop aangedrongen. Deze verandering brengt extra kosten met zich mee. Daarvoor heeft het Rijk SPUK middelen beschikbaar gesteld, die pas later in de tijd aan JHF beschikbaar zijn gekomen.
Omdat JHF deze kosten niet zelf kon betalen en (structureel) rode cijfers schreef, heeft de gemeente Leeuwarden in april 2024 namens de Friese gemeenten een voorschot van € 2,5 miljoen gegeven als voorschot op de nog te verwachtte SPUK-middelen. Afspraken hierover zijn vastgelegd in een vaststellingsovereenkomst (vso), waar geheimhouding op rust vanwege

bedrijfsvertrouwelijke en concurrentiegevoelige informatie. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft daarnaast ook € 2,5 miljoen geleend aan JHF.

In mei 2024 hebben de Friese gemeenten het Continuïteitsplan voor JHF vastgesteld, die als bijlage bij deze informerende brief is gevoegd. In dit plan staan afspraken om JHF financieel gezonder te maken. JHF heeft in het verlengde hiervan een eigen Uitvoeringsplan opgesteld om de continuïteit van zorg voor jeugdigen en gezinnen in Friesland te kunnen blijven bieden. Hierbij is de optimalisatie van het zorgaanbod de eerste stap geweest.

In 2025 heeft JHF haar aanbod van zorg, het zogenaamde zorgportfolio, aangepast. En heeft JHF financieel herstel in haar exploitatie laten zien, met structurele positieve resultaten in de opeenvolgende maanden en een positief resultaat over 2025. Dit beeld zet zich ook in 2026 door en ligt in lijn met de uitgangspunten uit het continuïteitsplan. In juni 2025 is afgesproken via een addendum op de eerder overeengekomen vso dat de terugbetaling van de verleende voorschotten wordt uitgesteld tot juni 2026.

SPUK-regeling
Bij het maken van het Continuïteitsplan is uitgegaan van een rijksbijdrage via een toenmalige toekomstige regeling rondom de af- en ombouw voor gesloten jeugdzorg via een specifieke doeluitkering (SPUK). Door JHF is destijds berekend dat zij om en nabij € 4 miljoen aan kosten hiervoor zouden maken.

In maart 2025 is door JHF een subsidie aanvraag ingediend. Op 4 maart 2026 is bekend geworden dat JHF via deze regeling € 726.000 krijgt, terwijl zij € 4,1 miljoen had aangevraagd. Dit is veel minder dan verwacht en ook lager dan het bedrag dat JHF had aangevraagd. JHF heeft bezwaar ingediend, waar nog geen uitsluitsel over is.

Steunaanvraag van JHF
In het Continuïteitsplan van mei 2024 is aangegeven dat het mogelijk was dat JHF later nog om extra steun zou vragen. Op 18 maart 2026 heeft JHF een steunaanvraag ingediend bij de Friese gemeenten. Het gaat om een bedrag van € 4,1 miljoen. De aanleiding voor de steunaanvraag is dat JHF in juni 2026 zowel het voorschot van de gemeenten als de lening van VWS moet terugbetalen en de bijdrage uit de SPUK-regeling tegengevallen is. De terugbetaling van deze bedragen legt een te zwaar beslag op de liquiditeitspositie van JHF.

Beoordeling van de aanvraag
JHF heeft sinds 2024 goede stappen gezet om financieel te herstellen. De verwachting is dat het financiële resultaat over 2025 beter is dan eerder gedacht. Als JHF deze lijn vasthoudt, kan de organisatie ook in de komende jaren een positief resultaat behalen.

Door het lager uitvallen van de SPUK aanvraag ontstaat er bij JHF, door het terug moeten betalen van de lening van VWS en de gemeentelijke voorschotten een acuut liquiditeitsprobleem. Een vertegenwoordiging van de Friese gemeenten heeft gezamenlijk met JHF naar de cijfers gekeken. JHF heeft hiervoor inzicht gegeven in de financiële situatie van de afgelopen jaren en de verwachting voor de komende jaren.

Reactie van het college
Het college geeft hierbij uitwerking aan de overeenkomst die opdracht gegeven die de Friese Portefeuillehouders Jeugd op 13 mei 2026 over de steunaanvraag van JHF hebben bereikt. Wat inhoudt dat:

- de door Friese gemeenten verstrekte voorschotten van € 2,5 miljoen om te zetten in een lening;
- JHF de lening in maximaal drie jaar terug te laten betalen, uiterlijk in juni 2029;
- de SPUK-bijdrage van € 726.000 op te nemen in het aflossingsschema;
- de rente over de lening te compenseren;
- afspraken te maken over zekerheid, zoals bijvoorbeeld een hypotheekrecht, zodat terugbetaling beter is verzekerd.

Hierbij geldt het voorbehoud dat de gemeenteraad later dit jaar wensen en bedenkingen meegeeft die vestiging van de lening mogelijk maken.

Overwegingen bij het besluit
Bij dit besluit is het volgende meegenomen:

- JHF heeft goede stappen gezet en zal de komende jaren blijven werken aan duurzaam financieel herstel;
- door de lagere rijksbijdrage ontstaan zonder maatregelen liquiditeitsproblemen;
- zonder oplossing bestaat het risico dat de zorg niet kan doorgaan. Met de oplossing waarover de portefeuillehouders overeenstemming bereikten is continuïteit geborgd. De financiële positie van JHF blijft de komende jaren wel kwetsbaar;
- door gespreide terugbetaling blijft de zorg beschikbaar zonder extra steun.

Vervolg
Via SDF gaan wij in gesprek met JHF om afspraken te maken. Omdat hier tijd voor nodig is en het eerder verleende uitstel tot terugbetaling formeel afliep op 6 juni 2026, wordt voor nu de verplichting tot terugbetaling opgeschort met drie maanden. JHF wordt hier door het college schriftelijk over geïnformeerd. Wanneer partijen geen overeenstemming bereiken over de lening en bijbehorende voorwaarden, dan moet teruggevallen worden op de afspraken zoals die tijdens de eerder overeengekomen (addendum op de) vaststellingsovereenkomst gemaakt zijn, wat betekent dat de verstrekte voorschotten van € 2,5 miljoen op korte termijn moeten worden terugbetaald.

Zoals eerder in deze brief aangegeven wordt bij het succesvol doorlopen van de gesprekken tussen SDF, JHF en overig betrokken partijen, later dit jaar aan u verzocht om wensen en bedenkingen aan het college mee te geven over het verstrekken van een lening, conform de financiële verordening gemeente Leeuwarden 2023 (artikelen 7 en 20). Als uw raad positief aankijkt tegen het voornemen om een lening aan te gaan, dan zal hiertoe een raadsvoorstel c.q. raadsbesluit voorbereid worden.

Hoogachtend,

burgemeester en wethouders van Leeuwarden,

burgemeester.

secretaris.

**Dit document is rechtsgeldig digitaal ondertekend.*

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	553575
Vergaderdatum	4 mei 2026
Organisatieonderdeel	Sociaal Domein
Portefeuillehouder	Piet IJnsen

Onderwerp

Subsidieovereenkomst Bibliotheken Noord Fryslân (BNF) 2027-2030.

Kennisnemen van

De Subsidieovereenkomst Bibliotheken Noord Fryslân (BNF) 2027-2030.

Inleiding

Per 1 januari 2027 wordt naar verwachting de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (hierna: Wsob) gewijzigd. Een meerjarenbeleidsplan met bijbehorende meerjarenbegroting wordt dan één van de vereisten voor bibliotheekorganisaties.

Ook loopt de huidige subsidieovereenkomst tussen BNF en de daarbij aangesloten gemeenten op 31 december 2026 af en is er een nieuwe overeenkomst voor de periode 2027-2030 nodig. In de subsidieovereenkomst worden de basisafspraken voor de samenwerking tussen BNF en de samenwerkende gemeenten vastgelegd. Op basis van de subsidieovereenkomst kan de BNF werken aan een gedegen meerjarenbegroting en kan er gelijktijdig door gemeenten en de BNF gezamenlijk worden gewerkt aan het bijbehorende beleidsplan.

Het vraagt voorbereidingstijd om vanaf 2027 met een vastgestelde meerjarenbegroting BNF te kunnen werken en om tijdig te kunnen anticiperen op de subsidieaanvraag van BNF voor 2027. Daarom is tijdens het bestuurlijk overleg BNF van 16 oktober 2025 afgesproken de subsidieovereenkomst 2027-2030 voorafgaand aan het zomerreces en de start van de nieuwe colleges vast te laten stellen.

Zie voor meer informatie bijlagen 1 en 2.

Kernboodschap

1.1 De subsidieovereenkomst bevat onderdelen die uw raad aangaan.

Vervolg

- Na het vaststellen van de subsidieovereenkomst BNF 2027-2030 door alle deelnemende gemeenten vindt de ondertekening plaats, gecoördineerd door de BNF.
- Gelijktijdig wordt ambtelijk gewerkt aan het beleidsplan voor dezelfde periode. Het beleidsplan staat op de agenda in het eerstvolgende Bestuurlijk Overleg BNF (mei 2026).
- BNF maakt een meerjarenbegroting voor de periode 2027-2030 op basis van de gemaakte afspraken in de subsidieovereenkomst en het beleidsplan.

- Subsidieverlening BNF: formele subsidieverlening pas nadat uw raad een besluit heeft genomen over de gemeentelijke begroting en subsidieplafonds (doorgaans december van het jaar voorafgaand aan betreffend subsidiejaar).

Ondertekening

T. Willemsma
Burgemeester

I.J.W. Valk
Secretaris-directeur

Bijlagen

1. Subsidieovereenkomst Bibliotheken Noord Fryslân 2027-2030
2. Collegevoorstel Subsidieovereenkomst Bibliotheken Noord Fryslân 2027-2030

Subsidieovereenkomst 2027-2030 met stichting openbare Bibliotheken Noord Fryslân

De ondergetekenden:

1. De gemeenten Achtkarspelen, Ameland, Dantumadiel, Harlingen, Noardeast-Fryslân, Schiermonnikoog, Terschelling, Vlieland en Waadhoeke, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door de burgemeester, hierna te noemen 'de gemeenten', en
2. de stichting openbare Bibliotheken Noord Fryslân, vertegenwoordigd door de directeur-bestuurder, hierna te noemen 'de stichting',

overwegende dat;

- het doel van deze overeenkomst is het vastleggen van de afspraken ten aanzien van de jaarlijkse subsidieverstrekking, het vastleggen van meerjarenafspraken, het vastleggen van de wederzijdse rechten en verplichtingen, en het vastleggen van de afspraken ten aanzien van het overleg tussen partijen;
- de stichting zich verplicht een bibliotheek in stand te houden;
- de gemeenten in Noord Fryslân voornemens zijn het 'Beleidsplan 2027-2030' vast te stellen, waarin het gewenste meerjarige bibliotheekbeleid is beschreven, inclusief de meerjarenbegroting;
- de gemeenten en de stichting het bibliotheekbeleid gemeente-overstijgend in Noord Fryslân wensen te realiseren en te financieren;

Komen het volgende overeen;

<u>Artikel 1 Begripsbepalingen</u>
In deze subsidieovereenkomst wordt verstaan onder:
1. basisbedrag: het bedrag dat gemeenten per inwoner verstrekken voor de uitvoering van de subsidieovereenkomst, inclusief huisvestingskosten, plus de IDO-gelden en de decentralisatie uitkering;
2. beleidslijn: de in het beleidsplan 2027-2030 genoemde wettelijke taken voor de komende periode: kennis en informatie beschikbaar stellen, mogelijkheden bieden voor ontwikkeling en educatie, leesbevordering, ontmoetingen en debatten organiseren, mensen laten kennismaken met kunst en cultuur;
3. frictiekosten: kosten die kunnen ontstaan door organisatieveranderingen en boventallig personeel;
4. huisvestingskosten: de in de begrotingen 2027 tot en met 2030 per gemeente uiteengezette huisvestingslasten, inclusief de afschrijvingslasten, die betrekking hebben op afschrijving van inventaris;
5. inwonersaantal: het aantal inwoners per gemeente zoals het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft gepubliceerd in Statline. De gehanteerde peildatum is 1 januari van het voorgaande jaar.
6. jaarplan: een jaarlijks door de stichting vastgesteld plan waarin de te leveren prestaties per wettelijke taak staan beschreven; het jaarplan maakt onderdeel uit van de inleiding op de begroting;
7. pluspakket: subsidie die individuele gemeenten verstrekken voor de uitvoering van taken die niet met het basisbedrag worden bekostigd;
8. subsidie: een bijdrage voor structurele activiteiten in de vorm van een budget, ter uitvoering van de onder het tweede lid genoemde beleidslijnen.

Artikel 2 Algemene subsidieverordening
Waar deze overeenkomst niet in voorziet zijn de bepalingen van de Algemene subsidieverordening van de betreffende gemeente van toepassing.

Artikel 3 Subsidie
1. De aan de stichting maximaal te verstrekken jaarlijkse subsidie, zoals vastgelegd in de beschikking tot subsidieverlening, is gerelateerd aan de te leveren prestaties per wettelijke taak zoals beschreven in het beleidsplan, het jaarplan en de begroting.
2. De hoogte van de subsidie is wat gemeenten per inwoner verstrekken voor de uitvoering van de subsidieovereenkomst, inclusief huisvestingskosten, plus de IDO-gelden en de decentralisatie uitkering;
3. De subsidie 2027-2030 bestaat uit het gezamenlijk overeengekomen basispakket (inclusief huisvestingskosten) door middel van een basisbedrag per inwoner vermeerderd met indexering plus IDO-gelden en decentralisatie uitkering. BNF geeft in de begroting aan wat het basisbedrag voor het betreffende jaar is.
4. Wanneer de stichting substantiële afwijkingen van de (huisvestings)kosten verwacht, vindt per gemeente overleg plaats tussen de betreffende gemeente en de stichting.
5. Voor de gemeenten Ameland, Schiermonnikoog, Vlieland en Terschelling wordt afgeweken van het basisbedrag zoals genoemd in het derde lid van dit artikel. Met deze gemeenten zal individueel een hoger basisbedrag worden afgesproken. De kosten voor huisvesting, zijn voor deze gemeenten wel van toepassing.
6. Het staat iedere gemeente vrij afspraken te maken over aanvullingen op de met de subsidies onder 3.1 en 3.2 gefinancierde dienstverlening en hier aparte overeenkomsten voor te sluiten. Dit wordt ‘pluspakket’ genoemd.

Artikel 4 Indexering
1. Gedurende de looptijd van deze overeenkomst wordt het basisbedrag, zoals vermeld in artikel 3, derde lid, jaarlijks geïndexeerd.
2. Hierbij geldt het indexeringspercentage zoals vermeld in de Septembercirculaire Gemeentefonds twee jaar voorafgaand aan het subsidiejaar.

Artikel 5 Doelstellingen en prestaties
1. De doelstellingen en speerpunten zijn vastgelegd in het beleidsplan 2027-2030. In de jaarplannen worden ze geconcretiseerd.
2. Het staat de stichting vrij buiten de met de gemeenten afgesproken prestaties andere activiteiten binnen haar doelstelling uit te voeren. De stichting voert deze activiteiten kostendekkend uit en verantwoordt de inkomsten en uitgaven in de jaarrekening.

Artikel 6 Klein onderhoud huurpanden
1. Klein onderhoud, waar de stichting op basis van het huurcontract verantwoordelijkheid voor draagt, wordt aan de huisvestingslasten toegerekend in het jaar waarin deze zich voordoen.

Artikel 7 Planning en control
1. De stichting dient vóór 1 juni voorafgaand aan het jaar waarvoor subsidie wordt gevraagd, een aanvraag tot subsidieverlening in bij de betreffende gemeenten.
2. De aanvraag tot subsidieverlening wordt voor 1 oktober voorafgaand aan het jaar waarvoor subsidie wordt gevraagd gevolgd door een jaarplan, een op dit plan gebaseerde begroting en de meerjarenbegroting. Het jaarplan wordt als inleiding in de begroting opgenomen.

3. Gemeenten geven de subsidiebeschikking voor 1 januari van het betreffende subsidiejaar af.
4. Bevoorschotting van de subsidie vindt plaats in vier gelijke termijnen, te weten voor 1 maart, 1 juni, 1 september en 1 december.
5. De stichting dient vóór 1 juni na afloop van het jaar waarvoor subsidie wordt verleend, een aanvraag tot subsidievaststelling in bij de betreffende gemeenten.
6. De aanvraag tot subsidievaststelling bestaat uit een inhoudelijk verslag en de jaarrekening van het subsidiejaar.
7. In het inhoudelijk verslag legt de stichting verantwoording af over de voortgang en realisatie van de doelstellingen en prestaties.
8. De jaarrekening wordt vergezeld van een controleverklaring van een onafhankelijke accountant.

Artikel 8 Overleg en informatie
1. Ten minste tweemaal per jaar vindt overleg plaats tussen bestuurders van de gemeenten en de stichting.
2. Ten minste tweemaal per jaar vindt overleg plaats tussen ambtelijke vertegenwoordigers van de gemeenten en de stichting.
3. Onderdeel van het in het eerste lid genoemde overleg zijn het jaarplan, de begroting en de samenwerking.
4. Onderdeel van het in het tweede lid genoemde overleg zijn strategische beleidszaken en toekomstverwachtingen.
5. Over zaken die van belang zijn voor de uitvoering van deze overeenkomst geldt dat de stichting en de gemeenten elkaar tijdig en volledig informeren.

Artikel 9 Reserves
1. Het resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening zoals opgenomen in de jaarrekening van de stichting wordt toegevoegd dan wel onttrokken aan de reserves.
2. De algemene reserve bedraagt maximaal 10% van de totale som der lasten in de jaarrekening van het betreffende subsidiejaar. Bij overschrijding van het maximum van de algemene reserve, dienen deze bedragen, naar rato van inwonersaantallen per gemeente, aan de gemeenten te worden terugbetaald. Het terug te betalen bedrag wordt in mindering gebracht op de ontvangen subsidie en zal als kortlopende schuld aan de gemeente in de jaarrekening worden opgenomen.
3. De stichting vormt een bestemmingsreserve voor personeelsverplichtingen door langdurig ziekteverzuim, verplichtingen voortvloeiend uit de CAO (bijv. dienstjubilea), vakantierechten, en uitdiensttredingen van maximaal 20% van de totale personeelskosten, zoals opgenomen in de staat van baten en lasten in de jaarrekening van het betreffende subsidiejaar. De personeelskosten bestaan uit lonen en salarissen, sociale lasten, pensioenlasten en overige personeelskosten.
4. Bij overschrijding van het maximum van de bestemmingsreserve personeel, dienen deze bedragen, naar rato van inwonersaantallen, aan de gemeenten te worden terugbetaald. Het terug te betalen bedrag wordt in mindering gebracht op de ontvangen subsidie en zal als kortlopende schuld aan de gemeente in de jaarrekening worden opgenomen.
5. De van derden voor specifieke doeleinden verkregen middelen worden verantwoord als bestemmingsfonds. Vanwege de aard van deze fondsen, waarbij een bestedingsbeperking is aangebracht door een derde, vallen deze buiten de afrekening met gemeenten. De kosten zullen met betrekking tot het bestedingsdoel van bestemmingsfondsen via de

resultaatbestemming worden onttrokken aan het bestemmingsfonds. De kosten die verband houden met het bestedingsdoel van een bestemmingsfonds worden buiten de bepaling van maximaal aan te houden reserves, zoals opgenomen in het tweede en vierde lid van dit artikel, gehouden en worden via de resultaatbestemming onttrokken aan het bestemmingsfonds.
6. Bestemmingsfondsen en bestemmingsreserves behoren niet tot de algemene reserve van de stichting. Met uitzondering van de bestemmingsreserve personeel, zoals opgenomen in het derde lid van dit artikel, is het de stichting enkel toegestaan om bestemmingsreserves te vormen voor een specifiek doel, indien hiervoor vooraf van de gemeenten specifieke goedkeuring is verkregen. De stichting zal het doel van een dergelijke bestemmingsreserve vormgeven in een bestemmingsplan. Dit bestemmingsplan zal onderdeel zijn van de overleggen zoals bedoeld in artikel 8, eerste lid.

Artikel 10 Frictiekosten
De stichting draagt het risico voor de betaling van frictiekosten ten gevolge van eigen beleid van de stichting.

Artikel 11 Uittredingsbepalingen
1. Eventuele verplichtingen die ontstaan door het opzeggen van deze subsidieovereenkomst en het beëindigen van de relatie met de stichting door een van de gemeenten, komen voor rekening van de betreffende gemeente.
2. Het opzeggen van deze subsidieovereenkomst en het beëindigen van de relatie met de stichting door een van de gemeenten gaat in op 1 januari van enig jaar.
3. Een besluit, zoals vermeld in het tweede lid, dient minimaal een jaar hieraan voorafgaand gemeld te worden aan alle betrokken partijen.

12. Wijziging overeenkomst
Als zich een omstandigheid voordoet die door een partij niet is voorzien en in belang is van deze overeenkomst treden partijen hierover, middels het overleg genoemd in artikel 8 lid 1 van voorliggende overeenkomst, in overleg om tot overeenstemming te komen omtrent een wijziging van de overeenkomst. Wijzigingen of aanvullingen op deze overeenkomst worden schriftelijk en met instemming van álle partijen overeengekomen.

Artikel 13 Geschillenregeling
1. Een geschil is aanwezig, als een van de partijen dit schriftelijk aan de andere partijen meedeelt.
2. In geval van een geschil zullen partijen zich wenden tot een door partijen gezamenlijk aan te wijzen mediator, die staat ingeschreven in het register van de Mediatorsfederatie Nederland (MfN) te Rotterdam.
3. Partijen wenden zich binnen veertien dagen na de schriftelijke mededeling als bedoeld in het eerste lid gezamenlijk tot de mediator als bedoeld in het vorige lid.
4. Als bemiddeling binnen twee maanden na de inschakeling van de mediator niet leidt tot een oplossing van het geschil, dan zal het geschil worden voorgelegd aan de rechtbank Noord Nederland.
5. De voorgaande bepalingen brengen geen wijziging in de bevoegdheid van partijen om zich te wenden tot de voorzieningenrechter.

Artikel 14 Duur van de subsidieovereenkomst
1. De subsidieovereenkomst gaat in op 1 januari 2027 en eindigt op 31 december 2030.
2. De gemeenten starten uiterlijk 1 juni 2029 een overleg met de stichting teneinde

afspraken te maken over mogelijke verlenging van deze overeenkomst of het opstellen van een nieuwe overeenkomst.
3. De gemeenten nemen uiterlijk 1 december 2029 een besluit tot verlenging van deze overeenkomst of het opstellen van een nieuwe overeenkomst.

Artikel 15 Citeertitel
Deze overeenkomst kan worden aangehaald als 'Subsidieovereenkomst 2027-2030 stichting openbare bibliotheken Noord Fryslân'.

Aldus opgemaakt en overeengekomen,

Namens de stichting

J. Hellemans,
directeur/bestuurder

namens de gemeente Achtkarspelen,

J. D. de Vries,
burgemeester

namens de gemeente Ameland,

T. Willemsma,
burgemeester

namens de gemeente Dantumadiel,

A. Haga,
burgemeester

namens de gemeente Noardeast-Fryslân,

J.G. Kramer,
burgemeester

namens de gemeente Schiermonnikoog,

H. Meendering,
burgemeester

namens de gemeente Harlingen,

C.M. Sjerps,
burgemeester

namens de gemeente Terschelling,

R.S. Cazemier,
burgemeester

namens de gemeente Vlieland,

M. Schrier,
burgemeester

namens de gemeente Waadhoeke,

N. A. van de Nadort,
burgemeester

Concept-Verslag bestuurlijk overleg Bibliotheken Noord Fryslân

Datum: donderdag 16 oktober 2025
Tijd: 15:00-16:05 uur
Locatie: Gemeente Waadhoeke, Harlingerweg 18, 8801 PA Franeker (ruimte 0.08/0.10)

Aanwezig namens gemeenten	
Ameland	de heer P. IJnsen
Ameland	mevrouw S. Toonstra
Dantumadiel	de heer W. Strikwerda (online)
Dantumadiel	de heer J. Kempenaar (online)
Harlingen	de heer F. van Zwol (online)
Noardeast-Fryslân	mevrouw A. Dijkstra (online)
Schiermonnikoog	mevrouw I van Gent (online, iets later vanaf halverwege agendapunt 5)
Schiermonnikoog	mevrouw M. Michels (online, iets later vanaf halverwege agendapunt 5))
Terschelling	de heer A. Goldhoorn
Vlieland	mevrouw M. Vellinga-Beemsterboer
Vlieland	mevrouw S. Haring (online)
Waadhoeke	de heer R. de Vries
Waadhoeke	mevrouw A. Moerman

Aanwezig namens Bibliotheken Noord Fryslân (BNF)	
Directeur/bestuurder	mevrouw J.J. Hellemans
Beleidsadviseur	mevrouw J. Bruijnincx
Managementassistent	mevrouw S. Miedema (verslaglegging)

Afwezig:

Achtkarspelen	de heer T. Brinkman
Achtkarspelen	mevrouw D. Verbeek
Harlingen	de heer R. de Jong
Noardeast-Fryslân	mevrouw H. Jouta
Terschelling	mevrouw A. Fial
Bibliotheken Noord Fryslân	de heer G.W. Bonnema

Voorzitter: de heer R. de Vries

1. **Opening**
   Foarsitter De Vries ropt elk it wolkom ta, ek dyjinge, dy't der fia Teams by binne. In spesjaal wolkom is der foar Strikwerda, sûnt juny wethâlder yn gemeente Dantumadiel. Elk stelt him/har efkes koart foar.
   Nieuw is ook wethouder De Jong van gemeente Harlingen, hij kan vandaag helaas niet aanwezig zijn, maar bij verstek wordt hij ook van harte welkom geheten.

2. **Agenda**
   De wurklist wurdt ûnferoare fêststeld.

3. **Mededelingen**
   Mevrouw Hellemans deelt mee dat Bibliotheken Noord Fryslân (hierna te noemen BNF)

8 oktober jl. met feestelijkheden een nieuwe vestiging heeft geopend, daarmee heeft BNF nu 17 vestigingen. Het is een zogenaamd biebpunt (onbemenst, maar wel met geregistreerde uitleningen en activiteiten) in een ruimte van school CBS De Frissel in Feanwâlden. De nieuwe vestiging is mogelijk gemaakt door finaniciering van gemeente Dantumadiel.

4. **Concept-verslag bestuurlijk overleg 15 mei 2025**
Tekstueel zijn er geen op-/aanmerkingen, daarmee wordt het verslag met dank aan Saapke Miedema ongewijzigd vastgesteld.

Naar aanleiding van het verslag:

Frou Dijkstra freget nei de stân fan saken oangeande ûnrêst by guon biblioteken.
Mevrouw Hellemans antwoordt dat het in St.-Annaparochie nog steeds onrustig is met de lokale jeugd.

De Vries deelt ter kennisname mee dat het college in gemeente Waadhoeke is teruggefloten door de raad voor wat betreft het hanteren van de nullijn. De bevriezing van de indexering is er dus bij gemeente Waadhoeke af.

5. **Financiën**
De foarsitter jout frou Hellemans it wurd.
Mevrouw Hellemans deelt mee dat de manager bedrijfsvoering er vanwege omstandigheden vandaag niet bij kan zijn. Ze vraagt of aanwezigen ermee akkoord kunnen gaan dat mogelijke technische vragen later schriftelijk door de bibliotheek worden beantwoord. Aanwezigen stemmen daarmee in.

<u>Begroting 2026</u>
Voor ligt ter informatie een licht sluitend, positieve begroting, daar is BNF blij mee, want mevrouw Hellemans is ervan op de hoogte dat veel collega-organisaties dat niet voorelkaar hebben gekregen. Dat is mede dankzij de verwerkte decentralisatiegelden, spuk-gelden en ondanks lagere indexatiekosten. Het jaarplan 2026 ontbreekt nog wel, die wordt zo spoedig mogelijk nog nagestuurd. Het jaarplan is uiteraard een afgeleide van het meerjarenplan, waarvan 2026 het laatste jaar is. De begroting 2026 is al geaccordeerd door de raad van toezicht van BNF.

Wethouder Brinkman kan er vandaag niet bij zijn maar heeft zijn vragen vooraf doorgegeven. Hij wil graag voor zijn gemeente ontvangen hoe de opbouw is van de subsidies. De heer Goldhoorn sluit zich aan bij deze vraag, evenals mevrouw Vellinga-Beemsterboer. Mevrouw Hellemans zegt toe dat elke gemeente zo'n overzicht tegemoet kan zien.

Mevrouw Vellinga-Beemsterboer deelt mee dat gemeente Vlieland laat is geweest met beschikken en begrijpt dat gemeente Vlieland als enige v.w.b. decentralisatie niet definitief is opgenomen in de begroting, maar hiermee bevestigt ze dat Vlieland zeker de intentie heeft om voor 2026 te decentraliseren. In de januari-vergadering van de raad en 2 februari hopelijk besluitvorming.
Mevrouw Velllinga-Beemsterboer ziet de specificatie met toelichting per gemeente graag tegemoet, want niet alleen de raad, maar ook de organisatie wil graag geïnformeerd worden en zien wat er van de gelden terug te zien is op het eiland.

De voorzitter concludeert dat de begroting conform meerjarenbeleidsplan is. Dat er nog een nazending op de begroting 2026 op het inhoudelijke deel komt en elke gemeente kan een uitgesplitst overzicht van subsidies, en projectgelden, tegemoetzien, met toelichting hoe het is opgebouwd.

6. **Update WSOB wijziging**

In tegenstelling tot hetgeen bekend was tijdens het vorige bestuurlijk overleg wordt mede door het vallen van het kabinet de WSOB wetswijziging dit jaar niet meer door de kamer behandeld . De branchevereniging VOB heeft later weten dat er nu gekoerst wordt op

behandeling in Q1 2026, met een ingangsdatum 1 januari 2027.
Op verzoek van mevrouw Van Gent wordt afgesproken dat iedereen een lobby-programmaatje van de bibliotheken ontvangt, zodat het eigen netwerk ook ingezet kan worden onze doelen te bereiken. Afgesproken wordt dat mevrouw Bruijnincx dat met de lobbyist van de VOB oppakt.

7. **Traject richting meerjarenbeleidsplan 2027-2031**

Mevrouw Moerman deelt mee dat de planning hiervoor ambtelijk is voorbereid. Het idee is alvast te starten met de nieuwe subsidieovereenkomst voor vier jaar (ingaande 1 januari 2027), met daarin opgenomen afspraken over een basis indexatiebedrag. Nu alvast, omdat er in het voorjaar van 2026 gemeenteraadsverkiezingen zijn, daarbij valt de zomervakantie ook nog eens vroeg.
Er lagen al afspraken over een meerjarenbeleidsplan. Als er een nieuwe subsidieovereenkomst is, kan BNF ook verder met een meerjarenbegroting.
Besloten wordt dat mevrouw Moerman en mevrouw Bruijnincx het voortouw nemen om een nieuwe concept-subsidieovereenkomst op te stellen, deze onder de gemeenten te verspreiden en alvast een college-advies op te stellen ten behoeve van vaststelling door de colleges in Q1.
Op de vraag van de heer Goldhoorn of het een bewuste keuze is dat de oude colleges dit onderwerp nog gaan behandelen, wordt positief geantwoord. Als je namelijk gaat wachten op de nieuwe colleges, dan kom je mogelijk pas na de zomer uit en dan is het te laat voor het maken van een begroting. Het is de bedoeling dat elke gemeente een eigen oplegger c.q. hoofdstuk krijgt, waarin de wensen van de nieuwe Raad en de nieuwe colleges lokaal meegenomen kunnen worden. Er blijft dus alle ruimte over om nog politieke keuzes te maken van waar je uiteindelijk op in wil zetten, terwijl de basis het collectieve samenwerkingsverband is.
De voorzitter concludeert dat aanwezigen instemmen met de planning en voorliggend voorstel en dat de raden een toelichting ontvangen, waarmee ze actief worden geïnformeerd over de plannen. De toelichting zal per gemeente lokaal in context gezet worden. Tevens wordt er ingestemd met het opnieuw formuleren van de samenwerkingsovereenkomst.

8. **Programmering rondom de verkiezingen Bibliotheken Noord Fryslân**

Op uitnodiging van BNF is een delegatie van de gemeenteraad van gemeente Achtkarspelen op 14 oktober op bezoek geweest in Bibliotheek Buitenpost en op 16 oktober een delegatie van de gemeenteraad van gemeente Waadhoeke. Het was heel nuttig, er is veel informatie gedeeld en er zijn veel vragen gesteld. Een aantal raden in het werkgebied van BNF hebben aangegeven liever na de verkiezingen op de uitnodiging in te gaan. Het idee is tweemaal per raadsperiode werkbezoeken te organiseren.

Intern heeft mevrouw Bruijnincx alle collega's van BNF een presentatie gegeven over de ins en outs over de verkiezingen. In de bibliotheken zijn thematafels ingericht met al onze materialen die te maken hebben met politiek. Daarnaast wordt actief de krant van ProDemos gepromoot, een verkiezingskrant in begrijpelijke taal. Deze krant wordt door onze consulenten basisvaardigheden ook actief in onze Digi-Taalhuizen gebruikt. In een aantal gemeenten proberen we ook een theatergezelschap te programmeren, De Kiesmannen, in samenwerking met de VO-scholen. In twee bibliotheken zijn stemlokalen gevestigd, nl. Donryp en Dokkum.
Griffies van Waadhoeke en Achtkarspelen zijn enthousiast over de werkbezoeken en een aantal andere griffies hebben BNF benaderd of ze iets voor ons kunnen betekenen.
Besloten wordt dat BNF griffies gaat informeren en enthousiasmeren.

9. **Rondvraag**
Mevrouw Van Gent deelt mee ze op het eiland, ook op school, nog wat aandacht gaat besteden aan de verkiezingen, want naast de bibliotheek heeft ze ook onderwijs in portefeuille.
Het zal een van haar laatste bijdragen zijn aan dit bestuurlijk overleg, want ze stopt 31 december 2025 00.00 uur met haar functie. Ze wenst de bibliotheek veel succes met het

mooie werk en de bestuurders ook. De voorzitter bedankt mevrouw Van Gent voor al haar mooie input en toevoegingen de afgelopen jaren.
Er wordt verder geen gebruikgemaakt van de rondvraag.

10. **Sluiting**
    De foarsitter tanket elk foar syn/har ynbring en slút de gearkomste.

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	554087
Vergaderdatum	4 mei 2026
Organisatieonderdeel	Fysieke Leefomgeving
Portefeuillehouder	Tytsy Willemsma

Onderwerp

Evaluatie effectiviteit subsidieregeling toeristische jeugdgroepen

Kennisnemen van

De evaluatie van de effectiviteit van de subsidieregeling toeristische jeugdgroepen

Inleiding

Sinds 2021 heeft de gemeente Ameland een subsidie voor toeristische jeugdgroepen. Op basis van de subsidieregeling kunnen jeugdgroepen een subsidie aanvragen over de toeristenbelasting die ze betaald hebben. In 2025 is via een digitale enquête gevraagd naar de betekenis van de subsidie voor de aanvragers. Dit is in lijn met het voorschrift uit de Algemene wet bestuursrecht (art. 4:24) om subsidies te evalueren op doeltreffendheid (effectiviteit).

Kernboodschap

Een groot deel van de respondenten geeft aan dat de subsidie een rol speelt in hun keuze voor Ameland
Van de respondenten die voor vertrek naar Ameland van de subsidie afwisten, geeft ruim 2 op de 3 aan dat de subsidie een rol heeft gespeeld in de keuze voor Ameland. Van de respondenten die ook volgend jaar van plan zijn naar Ameland te komen, geeft bijna 2 op de 3 aan dat de subsidie daar een rol in speelt.

Dit is een aanwijzing dat de subsidie bijdraagt aan het doel
De antwoorden geven weer hoe de respondenten zelf tegen hun eigen keuzes aankijken. Het is moeilijk om zeker te weten of dit overeenkomt met hoe men de vakantiebestemming kiest. Ook is het onmogelijk om te zeggen of de resultaten representatief zijn voor toeristische jeugdgroepen. Niettemin komt wat de respondenten aangeven wel overeen met het doel van de subsidie. De enquête geeft daarmee geen sluitend bewijs, maar is wel een goede aanwijzing dat de subsidie het doel bereikt.

Vervolg

Omdat de enquête geen aanleiding geeft om te twijfelen aan de effectiviteit van de subsidie, zullen we verder gaan met de huidige subsidie(regeling).

Ondertekening

T. Willemsma
Burgemeester

I.J.W. Valk
Secretaris-directeur

Bijlagen

1. Rapport Evaluatie effectiviteit subsidie toeristische jeugdgroepen
2. Volledige resultaten enquête
3. Volledige Nederlandse vragenlijst

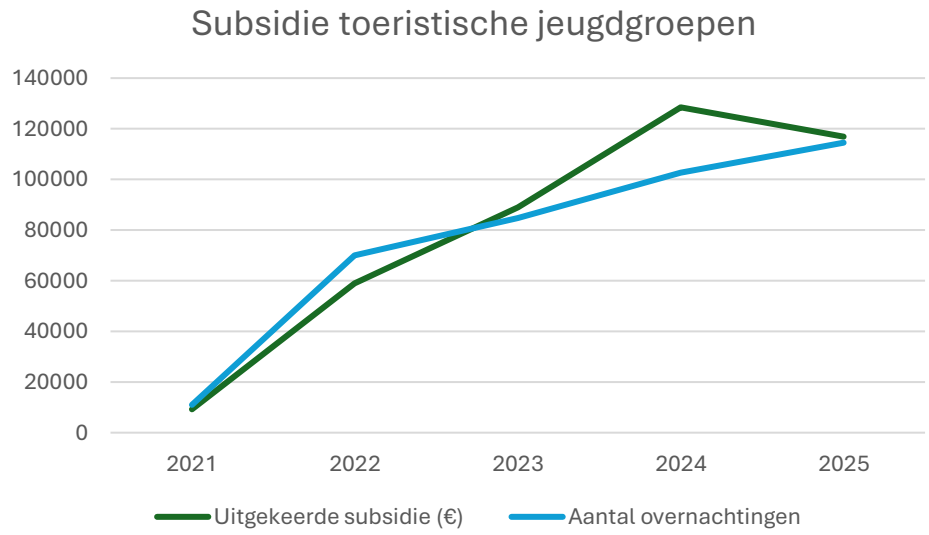
Effectiviteitsevaluatie subsidie toeristische jeugdgroepen

Samenvatting

In 2025 is via een digitale enquête gevraagd naar de betekenis van de subsidie toeristische jeugdgroepen voor de aanvragers daarvan. Uit de resultaten blijkt dat bij 2 van de 3 mensen die de subsidie kent voordat ze voor Ameland kiezen, de subsidie een rol speelt in hun keuze. Dit is een aanwijzing dat de subsidie doet waar het voor bedoeld is: jeugdgroepen blijvend voor Ameland laten kiezen als toeristische bestemming.

De subsidie

Sinds 2021 heeft de gemeente Ameland een subsidie voor toeristische jeugdgroepen. Op basis van de subsidieregeling kunnen jeugdgroepen een subsidie aanvragen over de toeristenbelasting die ze betaald hebben. Zo krijgen ze een bedrag die gelijk is aan 50% van de belasting die ze betaalden. De afgelopen jaren wordt de subsidie steeds beter gevonden en neemt zowel de uitgekeerde subsidie als het aantal nachten waarover subsidie uitgekeerd is toe (zie onderstaande figuur). Op basis van interne evaluaties over de werking, is de subsidie in de tussentijd enkele keren aangepast.

De enquête

Achtergrond en opzet

Op basis van de Algemene wet bestuursrecht is het verplicht om subsidies minimaal eens in de 5 jaar te evalueren op doeltreffendheid, oftewel effectiviteit. De regeling zelf stelt dat het doel van de subsidie is om de specifieke doelgroep, jongeren, voor het eiland te behouden. De subsidie is dus doeltreffend als door de subsidie groepen sneller of vaker naar Ameland toekomen.

Een volwaardige evaluatie hiervan is lastig, zo niet onmogelijk. Dat vraagt namelijk aan de ene kant diepgaand theoretisch inzicht in hoe toeristische groepen hun bestemming uitkiezen. Aan de andere kant is dan een manier nodig om objectief vast te stellen of de subsidie een rol speelt in hun keuze.

Om wel een indruk te krijgen van de rol die de subsidie speelt in de keuze van de groepen voor Ameland, zijn aanvragers van de subsidie hierop bevraagd. Dit is gedaan door in 2025 een korte

digitale enquête te houden onder aanvragers van de subsidie. De vragenlijst is zowel in het Nederlands als in het Duits gepubliceerd. In de enquête is onder andere gevraagd of de subsidie een rol speelt in de keuze voor Ameland (zie bijlage voor de Nederlandse vragenlijst).

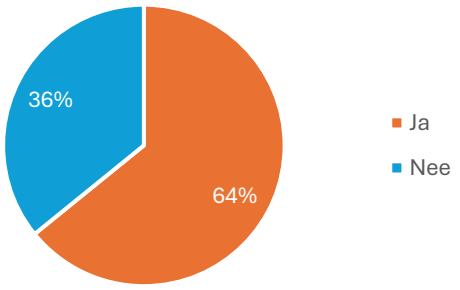
Resultaten

De enquête is 53 keer ingevuld, waarvan 42 keer in het Duits. In 2025 zijn 209 aanvragen voor subsidie gedaan, wat betekent dat meer dan een kwart van de aanvragers de enquête heeft ingevuld.

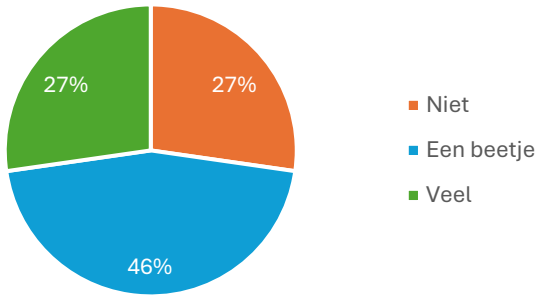
Van de respondenten wist bijna 2 op de 3 voor vertrek naar Ameland af van de subsidie (Figuur 2). Van die groep geeft ruim 2 op de 3 aan dat de subsidie een rol heeft gespeeld in de keuze voor Ameland (Figuur 3).

Als gevraagd wordt naar de plannen voor volgend jaar, is het beeld hetzelfde. Ruim 90% weet zeker dat ze volgend jaar ook weer naar Ameland komen (Figuur 4). Bijna 2 op de 3 van hen geeft aan dat de subsidie daar (mogelijk) een rol in speelt. Zonder de subsidie zou namelijk 13% niet komen en zou ruim de helft niet (zeker) weten of ze zouden komen (Figuur 5).

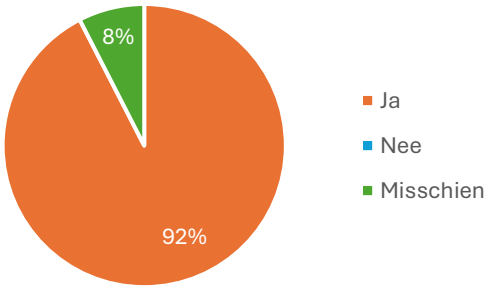
Figuur 2. Wist u voor uw bezoek aan Ameland van de subsidie af? (n=53)

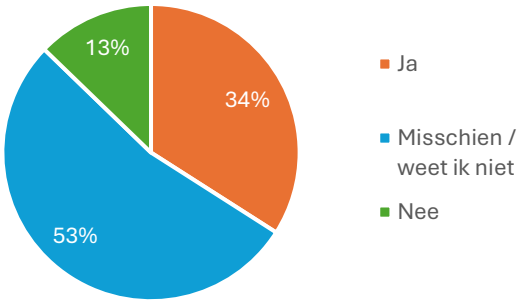
Figuur 3. In hoeverre heeft de subsidie een rol gespeeld in de keuze voor Ameland? (n=33)

Figuur 4. Is uw organisatie van plan om volgend jaar weer naar Ameland te komen? (n=53)

Figuur 5. Zou u volgend jaar ook naar Ameland komen als er geen subsidie was? (n=47)

Respondenten konden via een laatste vraag ook reageren op de enquête. Daar is door 31 van de 53 respondenten gebruik van gemaakt. Daaruit blijkt een grote waardering voor de subsidie. De reacties daar zijn bijna alleen maar positief (28 van de 31). Velen geven aan blij te zijn met de subsidie, omdat kosten toenemen. Meerdere keren wordt aangegeven dat het zonder subsidie wel heel moeilijk zou zijn om te komen. Ook wordt regelmatig aangegeven dat jongeren graag op Ameland komen en graag terug blijven komen.

Conclusie en kanttekeningen

De resultaten laten zien dat een best groot deel van de respondenten van de enquête aangeven dat de subsidie (mogelijk) een rol speelt in hun keuze voor Ameland. Op basis daarvan zou dan ook geconcludeerd kunnen worden dat de subsidie zijn doel bereikt, namelijk jongeren naar het eiland laten komen. Tegelijk moet niet uit het oog verloren worden dat respondenten dit zelf aangeven. Het is moeilijk inschatten of dit ook daadwerkelijk zo is. Daarnaast is de enquête uiteraard niet wetenschappelijk en dus is het onmogelijk om te zeggen of de resultaten representatief zijn voor toeristische jeugdgroepen. Niettemin kunnen de resultaten wel als aanwijzing gezien worden dat de subsidie gewaardeerd wordt en jeugdgroepen helpt om (blijvend) naar Ameland af te reizen.

Resultaten effectiviteitsenquête subsidie toeristische jeugdgroepen 2025

Respondenten

Duitse versie	42
Nederlandse versie	11

1. In welke periode was u op Ameland?

Periode	Aantal
jan - mrt	0
apr - jun	10
jul - sep	40
okt - dec	3
verschillend	0

2.Hoe groot was de groep waarmee u op Ameland was?

Groepsgrootte	Aantal
15 - 25	3
25 - 50	8
50 - 100	38
> 100	1
verschillend	3

3. Met wat voor organisatie was u op Ameland?

Organisatie	Aantal
School	12
Kerk	31
Sport / scouting	3
Overig	7

4. Hoe vaak is uw organisatie al op Ameland geweest?

Jaar	Aantal
1e jaar	0
2 - 5 jaar	3
> 5 jaar	50

5. Hoe vaak heeft u subsidie aangevraagd voor toeristische jeugdgroepen?

Antwoord	Aantal
1	7
2	10
3 of meer	36

6. Hoe heeft u van de subsidie gehoord?

Antwoord	Aantal
Verhuurder	18
Gemeente	3
Katholischer Ferienwerk	26
Internet	3
Overig	3

7. Wist u voor uw bezoek van de subsidie af?

Antwoord	Aantal
Ja	34
Nee	19

8. Zo ja, in hoeverre heeft de subsidie een rol gespeeld in de keuze voor Ameland? *

Antwoord	Aantal
Niet	9
Een beetje	15
Veel	9

9. Wat was de beslissing op uw aanvraag?

Antwoord	Aantal
Verleend	44
Afgewezen	1
Weet ik nog niet	8

10. Is uw organisatie van plan om volgend jaar weer naar Ameland te komen?

Antwoord	Aantal
Ja	49
Nee	0
Misschien	4

11. Zo ja, zou u dat ook doen als er geen subsidie was? *

Antwoord	Aantal
Ja	16
Nee	6
Misschien / weet ik niet	24

* Sommige respondenten die *Nee* op vraag 8 en/of 10 antwoordde, hebben vraag 9 en/of 11 toch beantwoord. De individuele antwoorden zijn daarom nagelopen om de juiste cijfers voor vraag 9 en 11 te krijgen.

12. Wilt u nog iets kwijt over de subsidie of deze enquête? [antwoorden automatisch thematisch samengevat]

Waardering en dankbaarheid

Veel groepen zijn erg dankbaar voor de subsidie en zien het als een grote steun om vakantiekampen mogelijk te maken.
Subsidie wordt ervaren als een teken van waardering van Ameland voor jeugdgroepen.
Ameland wordt vaak omschreven als een plek waar men zich verbonden voelt.

Financiële noodzaak

Sterk stijgende kosten voor vervoer, verblijf, voeding en activiteiten maken de subsidie cruciaal.
Subsidie helpt om ouderbijdragen stabiel en betaalbaar te houden.
Zonder subsidie zouden reizen onbetaalbaar worden, vooral voor kinderen uit sociaal zwakkere gezinnen.
Verenigingen zijn op elke euro aangewezen; subsidie kan doorslaggevend zijn om voor Ameland te kiezen.

Toeristenbelasting & rechtvaardigheid

Subsidie wordt gezien als een eerlijk compensatie voor de hoge toeristenbelasting.
Suggestie: verlaag toeristenbelasting voor jeugdgroepen als alternatief.

Positieve effecten voor Ameland

Subsidie zorgt ervoor dat veel geld op Ameland blijft.
Langetermijneffect: Oud-deelnemers en begeleiders keren later terug als toeristen.
Kinderen willen hun ouders meenemen om de schoonheid van Ameland te laten zien.
Idee: onderzoek naar economische impact van vakantiekampen op toerisme.

Procedure & communicatie

Aanvraagprocedure wordt door iemand als soepel en duidelijk ervaren (snelle communicatie per mail).
Iemand anders vindt het te omslachtig, omdat er een betaalbewijs van de bank nodig is.

Continuïteit & toekomst

Subsidie maakt het mogelijk om activiteiten te blijven aanbieden ondanks stijgende kosten.
Er is zorg dat kosten in 2026 nog verder stijgen; subsidie blijft noodzakelijk.
Subsidie wordt gezien als vooruitstrevend beleid van de gemeente Ameland.

Emotionele binding

Ameland wordt omschreven als “een stukje thuis” voor veel begeleiders.
Sommige groepen komen al 50+ jaar naar Ameland.

Enquête subsidie toeristische jeugdgroepen

De gemeente Ameland heeft al een aantal jaar een subsidie voor jeugdgroepen die Ameland bezoeken. We zijn erg benieuwd naar uw mening over de subsidie. Daarom deze enquête.

Heeft u de enquête al eerder ingevuld? Bedankt! U hoeft dat dan niet nog een keer te doen.

* Verplichte vraag

1. 1. In welke periode was u op Ameland? *

Markeer slechts één ovaal.

- ◯ Januari - maart
- ◯ April - juni
- ◯ Juli - september
- ◯ Oktober - december
- ◯ We waren meerdere keren op Ameland in verschillende periodes

2. 2. Hoe groot was de groep waarmee u op Ameland was? *

Markeer slechts één ovaal.

- ◯ 15 - 25 personen
- ◯ 25 - 50
- ◯ 50 - 100
- ◯ meer dan 100
- ◯ We waren meerdere keren op Ameland en elke keer was de groepsgrootte verschillend

3. 3. Met wat voor organisatie was u op Ameland? *

Markeer slechts één ovaal.

- School
- Kerk
- Sport / scouting
- Anders: _____

4. 4. Hoe vaak is uw organisatie al op Ameland geweest? *

Markeer slechts één ovaal.

- Dit is het 1e jaar
- We komen al 2 - 5 jaar
- We komen al langer dan 5 jaar

5. 5. Hoe vaak heeft u subsidie aangevraagd voor toeristische jeugdgroepen? *

Markeer slechts één ovaal.

- 1x
- 2x
- 3x of vaker

6. 6. Hoe heeft u van de subsidie gehoord? *

Markeer slechts één ovaal.

- Via de verhuurder
- Via de gemeente Ameland
- Via Katholisches Ferienwerk Ameland
- Via internet
- Anders: _____

7. 7. Wist u voor uw bezoek van de subsidie af? *

Markeer slechts één ovaal.

- Ja
- Nee

8. 8. Zo ja, in hoeverre heeft de subsidie een rol gespeeld in de keuze voor Ameland?

Markeer slechts één ovaal.

- Niet
- Een beetje
- Veel

9. 9. Wat was de beslissing op uw aanvraag? *

Markeer slechts één ovaal.

- Verleend (u krijgt subsidie)
- Afgewezen (u krijgt geen subsidie)
- Weet ik nog niet

10. 10. Is uw organisatie van plan om volgend jaar weer naar Ameland te komen? *

Markeer slechts één ovaal.

- Ja
- Nee
- Misschien

11. 11. Zo ja, zou u dat ook doen als er geen subsidie was?

Markeer slechts één ovaal.

- ◯ Ja
- ◯ Nee
- ◯ Misschien / weet ik niet

12. 12. Wilt u nog iets kwijt over de subsidie of deze enquête?

Bedankt voor het invullen van de enquête!

Deze content is niet gemaakt of goedgekeurd door Google.

Google Formulieren

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	553366
Vergaderdatum	18 mei 2026
Organisatieonderdeel	Managementteam
Portefeuillehouder	Tytsy Willemsma

Onderwerp

Jaarverslagen klachten van 2023, 2024 en 2025

Kennisnemen van

1. Het besluit van het college tot vaststelling van de jaarverslagen klachten van 2023, 2024 en 2025

Inleiding

Het college heeft op 4 mei 2026 de jaarverslagen klachten van 2023, 2024 en 2025 vastgesteld, op grond van de verplichting welke is opgenomen in artikel 9:12a Algemene wet bestuursrecht: *“Het bestuursorgaan draagt zorg voor registratie van de bij hem ingediende schriftelijke klachten. De geregistreerde klachten worden jaarlijks gepubliceerd.”*
Met deze informatiebrief wordt de gemeenteraad geïnformeerd over het vaststellen van deze jaarverslagen.

Kernboodschap

1. *Voldoen aan de verplichting op grond van artikel 9:12a Awb*

Op grond van artikel 9:12a Awb draagt een bestuursorgaan zorg voor registratie van de bij hem ingediende schriftelijke klachten. De geregistreerde klachten worden doorgaans jaarlijks gepubliceerd.

Vervolg

De jaarverslagen klachten van 2023, 2024 en 2025 worden gepubliceerd op de gemeentelijke website.

Ondertekening

T. Willemsma
Burgemeester

I.J.W. Valk
Secretaris-directeur

Bijlagen

1. Jaarverslag klachten 2023
2. Jaarverslag klachten 2024
3. Jaarverslag klachten 2025

2023

Jaarverslag klachten Gemeente Ameland

Inhoud

1. Inleiding 2

Klachten 2

Meldingen 2

Bezwaren 2

2. Klachten 3

2.1 De cijfers 3

Aantal klachten in 2023 3

2.2 Afhandeling klachten 3

Termijnen 4

2.3. De Nationale ombudsman 5

Bijlage 6

Overzicht klachten 2014 - 2023 6

1. Inleiding

Burgers uiten hun ongenoegen op verschillende manieren. Elke uiting van ongenoegen is een kans om onze dienstverlening te verbeteren. Wij onderscheiden deze uitingen van ongenoegen in de volgende categorieën:

Klachten

Het gaat hier om klachten in de zin van hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Klachten die behandeld worden op grond van onze Klachtenregeling gaan uitsluitend over de wijze waarop de gemeente of een vertegenwoordiger daarvan zich in een bepaalde aangelegenheid jegens klager of een ander heeft gedragen. Het kan daarbij bijvoorbeeld gaan om onheuse bejegening, het niet of te laat reageren of (onvoldoende) informatie verstrekken.

Meldingen

Hoewel meldingen in de ogen van burgers weliswaar ook klachten zijn, gaan ze meestal over meer praktische zaken. Hierbij kan worden gedacht aan losliggende stoeptegels, kapotte straatverlichting e.d. Dit zijn zaken die zo snel mogelijk gerepareerd of opgepakt moeten worden. Op dergelijke uitingen van ongenoegen is het wettelijk regime van de Awb niet van toepassing.

Bezwaren

Bezwaren kunnen worden ingediend tegen besluiten, zoals bijvoorbeeld een (niet) verleende vergunning of voorziening of opgelegde bestuursdwang. De mogelijkheid voor het indienen van bezwaar wordt bij het besluit vermeld. Deze procedure heeft een eigen wettelijk regime. De bezwaarschriften en de afhandeling ervan wordt geregistreerd. De Adviescommissie bezwaarschriften brengt hiervan jaarlijks een verslag uit.

Dit jaarverslag richt zich uitsluitend op de behandeling van de klachten.

2. Klachten

De verplichting om jaarlijks verslag uit te brengen van de klachtbehandeling is opgenomen in artikel 9:12a Algemene wet bestuursrecht: ”*Het bestuursorgaan draagt zorg voor registratie van de bij hem ingediende schriftelijke klachten. De geregistreerde klachten worden jaarlijks gepubliceerd*.”

De wijze waarop de gemeente Ameland klachten behandelt, is opgenomen in onze Klachtenregeling. Deze interne klachtenprocedure is een wettelijk verplichte voorfase voor de burger, voordat deze terecht kan bij een externe klachteninstantie. Voor de gemeente Ameland is dat de Nationale ombudsman in Den Haag. De Nationale Ombudsman brengt jaarlijks een eigen jaarverslag uit.

De registratie van schriftelijke en mondelinge klachten vindt centraal plaats door de klachtencoördinator. Deze ambtenaar ziet toe op de procedure, de termijn van behandeling, aard van de klacht en de kwaliteit van het antwoord.

2.1 De cijfers

Aantal klachten in 2023

In 2023 zijn er vier klachten formeel afgehandeld. Van 2014 tot 2019 was het aantal ingediende klachten steeds maximaal twee per jaar. In 2020 waren dit er vier, in 2021 waren dit er vijf en in 2022 waren dit er weer twee.

2.2 Afhandeling klachten

De klachtencoördinator zorgt ervoor dat na ontvangst van een klacht de formele procedure in gang wordt gezet. Er wordt onderzocht of informele bemiddeling mogelijk is. Als dat niet lukt vindt klachtbehandeling in eerste instantie plaats. In dat geval wordt een ontvangstbevestiging verstuurd met uitleg over de procedure en wie de klacht in behandeling zal nemen. Daarnaast wordt de klager op het gemeentehuis uitgenodigd om de klacht nader toe te lichten. Bij dit gesprek zijn de klachtbehandelaar en de klachtencoördinator aanwezig. Bij voorkeur is hierbij ook degene op wie de klacht betrekking heeft aanwezig. Er wordt altijd geprobeerd om tot een voor de klager bevredigende wijze van afhandeling van de klacht te komen. De klager wordt schriftelijk en gemotiveerd geïnformeerd over de bevindingen van het onderzoek naar de klacht, het oordeel daarover en eventuele consequenties die wij daaraan verbinden. Indien de klager hier niet tevreden over is kan een verzoekschrift worden ingediend bij de Nationale Ombudsman (zie paragraaf 2.3).

In 2023 zijn vier klachten formeel afgehandeld. Hiervan zijn er drie ongegrond verklaard en een gegrond.

Uitslag klachtbehandeling 2023

De eerste formeel afgehandelde klacht is ongegrond verklaard. Deze zaak betreft een klacht wegens een gedraging van een ambtenaar. Er heeft een formele procedure plaatsgevonden. De termijn is gehaald.

De tweede formeel afgehandelde klacht is ongegrond verklaard. Deze klacht betreft een klacht over de overschrijding van de wacht- / behandeltijd van de beslissing op bezwaar. Ten aanzien van de klacht is er, alles overziend, onvoldoende aanleiding om aan te nemen dat de bezwaarprocedure bewust is getraineerd, of termijnen bewust niet in acht worden genomen. De termijn is niet gehaald.

De derde formeel afgehandelde klacht is gegrond verklaard. Deze klacht betreft een klacht wegens het uitblijven van een reactie op een informatieverzoek. Ten aanzien van de klacht is er, alles overziend, onvoldoende aanleiding om aan te nemen dat het uitblijven van een reactie bewust is getraineerd. De termijn is niet gehaald.

De vierde formeel afgehandelde klacht is ongegrond verklaard. Deze klacht betreft een klacht tegen een gedraging van een ambtenaar. Er heeft een formele procedure plaatsgevonden. Ten aanzien van de klacht is, alles overziend, onvoldoende aanleiding om aan te nemen dat de termijn bewust niet in acht wordt genomen. De termijn is niet gehaald.

De inhoud van de klachten

Gezien het feit dat veel klachten vaak eenzelfde onderwerp hebben, is de inhoud van de klachten onderverdeeld in de volgende categorieën:

- wacht- /behandeltijd: de klager is van mening dat hij te lang heeft moeten wachten voordat zijn aanvraag/verzoek in behandeling is genomen;
- klantbejegening: dit kan gaan over een als onheus ervaren bejegening in het contact, maar ook over het niet reageren op brieven, telefoontjes, mails e.d.;
- niet nakomen van afspraken;
- informatie: dit kan gaan over te weinig/niet adequate of foutieve informatievoorziening;
- overig: klachten die niet in een andere categorie zijn onder te brengen zoals bijvoorbeeld het opnieuw moeten betalen van kosten bij de aanvraag van een rijbewijs, het niet kunnen verzetten van een afspraak, etc.

In 2023 vielen de klachten in te delen in de volgende categorieën:

Klacht 1: klantbejegening
Klacht 2: wacht-/behandeltijd
Klacht 3: wacht-/behandeltijd
Klacht 4: klantbejegening

Termijnen

Een klacht dient binnen zes weken te worden afgehandeld. De afhandeling kan met vier weken worden verdaagd. Bij klacht 4 is de afhandeling niet binnen de gestelde termijn van zes weken afgerond en er heeft geen formele verdaging plaatsgevonden. Klager is niet uitgenodigd voor een hoorzitting vanwege het feit dat hij op dat moment gedetineerd was.

2.3. De Nationale ombudsman

De interne klachtenprocedure is primair gericht op verbetering van de verhouding tussen burger en bestuursorgaan. Indien de klager niet tevreden is over de uitkomst van de klachtbehandeling, kan de klager zijn klacht voorleggen aan de Nationale Ombudsman.

In 2023 heeft de Nationale Ombudsman vijf verzoeken over gemeente Ameland ontvangen en afgedaan.
De verzoeken zijn bekend bij gemeente Ameland. Deze klachten zijn niet gezien als formele klacht en buiten behandeling gelaten. De betrokken personen zijn geïnformeerd en doorverwezen.

Evaluatie

Het aantal ingediende klachten in 2023 is hoger dan in het voorgaande jaar. De omvang daarvan geeft, alles overziend, geen aanleiding tot zorgen of tot het nemen van maatregelen.

Wel zorgelijk is dat de termijn van zes weken voor de afhandeling van klachten niet wordt gehaald en dat hierbij geen verdaging heeft plaatsgevonden. De reden dat termijnen niet zijn gehaald zit voornamelijk in werkdruk en prioritering bij de juridische afdeling van de gemeente Ameland. Daarbij is zes weken relatief kort voor het doen van onderzoek, horen en het schrijven van advies inclusief de doorlooptijd van een collegebesluit. In alle gevallen is wel binnen een redelijke termijn contact opgenomen met de klagers en is uitleg gegeven over de te volgen procedure.

Inhoudelijk gezien dient lering te worden getrokken uit de klacht welke gegrond is verklaard. Door het onzorgvuldig afhandelen van een in het zaaksysteem ingeboekte zaak en het negeren van terugbel- en terugmailverzoeken, heeft betrokkene negen weken lang op informatie gewacht. Hoewel dat geen forse termijnoverschrijding betreft, is het begrijpelijk dat betrokkene gefrustreerd is omdat er niet op terugbel- en terugmailverzoeken is gereageerd. Dit is een leermoment geweest en als zodanig met de betrokken ambtenaar besproken. Richting betrokkene zijn excuses aangeboden voor het onzorgvuldig afhandelen van het informatieverzoek en het niet reageren op terugbel- en terugmailverzoeken. Terugbelverzoeken worden mede naar aanleiding hiervan inmiddels op een andere manier ingeboekt waardoor we hier beter zicht op hebben.

Bijlage

Overzicht klachten 2014 - 2023

	Aantal klachten	Afhandeling	Uitslag	Inhoud
2014	0			
2015	0			
2016	0			
2017	1	1.Formeel afgehandeld	-Gegrondheid/ ongegrondheid niet vast te stellen	- Overig
2018	2	1. Formeel afgehandeld 2. Formeel afgehandeld	- Ongegrond - Gegrond	- Overig - Informatie
2019	2	1. Formeel afgehandeld 2. Formeel afgehandeld	- Deels gegrond/deels ongegrond - Gegrond	- Klantbejegening - Wacht-/behandeltijd
2020	4	1. Formeel afgehandeld 2. Formeel afgehandeld 3. Formeel afgehandeld 4. Formeel afgehandeld	- Gegrond - Deels gegrond/deels ongegrond - Gegrondheid/ ongegrondheid niet vast te stellen - Gegrond	- Overig - Wacht-/behandeltijd, klantbejegening, informatie - Klantbejegening, informatie - Overig
2021	5	1. Formeel afgehandeld 2. Ingetrokken 3. Formeel afgehandeld 4. Informeel afgehandeld 5. Informeel afgehandeld	- Gegrond - Gegrondheid/ ongegrondheid niet vast te stellen - Gegrond - Gegrondheid/ ongegrondheid niet vastgesteld	- Klantbejegening - Overig - Klantbejegening, informatie - Overig - Klantbejegening
2022	2	1.Formeel afgehandeld 2.Formeel Afgehandeld	-Deels gegrond/deels ongegrond -Ongegrond	-Overig -Klantbejegening
2023	4	1. Formeel afgehandeld	Ongegrond	-Klantbejegening

	2.	Formeel afgehandeld	Ongegrond	-Wacht-/behandeltijd
	3.	Formeel afgehandeld	Gegrond	-Wacht-/behandeltijd
	4.	Formeel afgehandeld	Ongegrond	-Klantbejegening

2024

Jaarverslag klachten Gemeente Ameland

Gemeente Ameland

Inhoud

1. Inleiding 2

Klachten 2

Meldingen 2

Bezwaren 2

2. Klachten 3

2.1 De cijfers 3

Aantal klachten in 2024 3

2.2 Afhandeling klachten 3

Termijnen 4

2.3. De Nationale ombudsman 4

Bijlage 6

Overzicht klachten 2015 - 2024 6

1. Inleiding

Burgers uiten hun ongenoegen op verschillende manieren. Elke uiting van ongenoegen is een kans om onze dienstverlening te verbeteren. Wij onderscheiden deze uitingen van ongenoegen in de volgende categorieën:

Klachten

Het gaat hier om klachten in de zin van hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Klachten die behandeld worden op grond van onze Klachtenregeling gaan uitsluitend over de wijze waarop de gemeente of een vertegenwoordiger daarvan zich in een bepaalde aangelegenheid jegens klager of een ander heeft gedragen. Het kan daarbij bijvoorbeeld gaan om onheuse bejegening, het niet of te laat reageren of (onvoldoende) informatie verstrekken.

Meldingen

Hoewel meldingen in de ogen van burgers weliswaar ook klachten zijn, gaan ze meestal over meer praktische zaken. Hierbij kan worden gedacht aan losliggende stoeptegels, kapotte straatverlichting e.d. Dit zijn zaken die zo snel mogelijk gerepareerd of opgepakt moeten worden. Op dergelijke uitingen van ongenoegen is het wettelijk regime van de Awb niet van toepassing.

Bezwaren

Bezwaren kunnen worden ingediend tegen besluiten, zoals bijvoorbeeld een (niet) verleende vergunning of voorziening of opgelegde bestuursdwang. De mogelijkheid voor het indienen van bezwaar wordt bij het besluit vermeld. Deze procedure heeft een eigen wettelijk regime. De bezwaarschriften en de afhandeling ervan wordt geregistreerd. De Adviescommissie bezwaarschriften brengt hiervan jaarlijks een verslag uit.

Dit jaarverslag richt zich uitsluitend op de behandeling van de klachten.

2. Klachten

De verplichting om jaarlijks verslag uit te brengen van de klachtbehandeling is opgenomen in artikel 9:12a Algemene wet bestuursrecht: ”*Het bestuursorgaan draagt zorg voor registratie van de bij hem ingediende schriftelijke klachten. De geregistreerde klachten worden jaarlijks gepubliceerd*.”

De wijze waarop de gemeente Ameland klachten behandelt, is opgenomen in onze Klachtenregeling. Deze interne klachtenprocedure is een wettelijk verplichte voorfase voor de burger, voordat deze terecht kan bij een externe klachteninstantie. Voor de gemeente Ameland is dat de Nationale ombudsman in Den Haag. De Nationale Ombudsman brengt jaarlijks een eigen jaarverslag uit.

De registratie van schriftelijke en mondelinge klachten vindt centraal plaats door de klachtencoördinator. Deze ambtenaar ziet toe op de procedure, de termijn van behandeling, aard van de klacht en de kwaliteit van het antwoord.

2.1 De cijfers

Aantal klachten in 2024

In 2024 zijn er drie klachten formeel afgehandeld. Van 2015 tot 2019 was het aantal ingediende klachten steeds maximaal twee per jaar. In 2020 waren dit er vier, in 2021 waren dit er vijf, in 2022 waren er twee en in 2023 waren dit er vier.

2.2 Afhandeling klachten

De klachtencoördinator zorgt ervoor dat na ontvangst van een klacht de formele procedure in gang wordt gezet. Er wordt onderzocht of informele bemiddeling mogelijk is. Als dat niet lukt vindt klachtbehandeling in eerste instantie plaats. In dat geval wordt een ontvangstbevestiging verstuurd met uitleg over de procedure en wie de klacht in behandeling zal nemen. Daarnaast wordt de klager op het gemeentehuis uitgenodigd om de klacht nader toe te lichten. Bij dit gesprek zijn de klachtbehandelaar en de klachtencoördinator aanwezig. Bij voorkeur is hierbij ook degene op wie de klacht betrekking heeft aanwezig. Er wordt altijd geprobeerd om tot een voor de klager bevredigende wijze van afhandeling van de klacht te komen. De klager wordt schriftelijk en gemotiveerd geïnformeerd over de bevindingen van het onderzoek naar de klacht, het oordeel daarover en eventuele consequenties die wij daaraan verbinden. Indien de klager hier niet tevreden over is kan een verzoekschrift worden ingediend bij de Nationale Ombudsman (zie paragraaf 2.3).

In 2024 zijn drie klachten formeel afgehandeld. Hiervan zijn er twee ongegrond verklaard en één gegrond. Daarnaast zijn tien klachtenformulieren niet in behandeling genomen, afkomstig van één persoon aan wie op 7 mei 2024 een communicatiemaatregel is opgelegd.

Uitslag klachtbehandeling 2024
De eerste formeel afgehandelde klacht is gegrond verklaard. Deze klacht betreft een klacht over de wacht-/behandeltijd. Er heeft een formele procedure plaatsgevonden. De termijn is gehaald.

De tweede formeel afgehandelde klacht is ongegrond verklaard. Deze klacht betreft een klacht tegen een gedraging van een ambtenaar. Er heeft een formele procedure plaatsgevonden. De termijn is gehaald.

De derde formeel afgehandelde klacht is ongegrond verklaard. Deze klacht betreft een klacht tegen een opgelegde communicatiemaatregel. Er heeft een formele procedure plaatsgevonden. De termijn is niet gehaald.

De inhoud van de klachten
Gezien het feit dat veel klachten vaak eenzelfde onderwerp hebben, is de inhoud van de klachten onderverdeeld in de volgende categorieën:

- wacht- /behandeltijd: de klager is van mening dat hij te lang heeft moeten wachten voordat zijn aanvraag/verzoek in behandeling is genomen;
- klantbejegening: dit kan gaan over een als onheus ervaren bejegening in het contact, maar ook over het niet reageren op brieven, telefoontjes, mails e.d.;
- niet nakomen van afspraken;
- informatie: dit kan gaan over te weinig/niet adequate of foutieve informatievoorziening;
- overig: klachten die niet in een andere categorie zijn onder te brengen zoals bijvoorbeeld het opnieuw moeten betalen van kosten bij de aanvraag van een rijbewijs, het niet kunnen verzetten van een afspraak, etc.

In 2024 vielen de klachten in te delen in de volgende categorieën:

Klacht 1: wacht-/behandeltijd
Klacht 2: klantbejegening
Klacht 3: klantbejegening

Termijnen
Een klacht dient binnen zes weken te worden afgehandeld. De afhandeling kan met vier weken worden verdaagd. Bij klacht 3 is de afhandeling niet binnen de gestelde termijn van zes weken afgerond en heeft er geen formele verdaging plaatsgevonden. Wel is het zo dat binnen zes weken na ontvangst van de klacht, er een hoorzitting is ingepland met de desbetreffende ‘klager’.

2.3. De Nationale ombudsman
De interne klachtenprocedure is primair gericht op verbetering van de verhouding tussen burger en bestuursorgaan. Indien de klager niet tevreden is over de uitkomst van de klachtbehandeling, kan de klager zijn klacht voorleggen aan de Nationale Ombudsman.

In 2024 heeft de Nationale Ombudsman zeven verzoeken over gemeente Ameland ontvangen en afgedaan.
De verzoeken zijn bekend bij gemeente Ameland. Deze klachten zijn niet gezien als formele klacht en buiten behandeling gelaten. De betrokken personen zijn geïnformeerd en doorverwezen.

Evaluatie

Het aantal ingediende klachten in 2024 is verminderd ten opzichte van vorig jaar. De omvang daarvan geeft, alles overziend, geen aanleiding tot zorgen of tot het nemen van maatregelen.

Inhoudelijk gezien dient lering te worden getrokken uit de klacht welke gegrond is verklaard. Door onbeperkte capaciteit op het afhandelen van de Wob- en later Woo-verzoeken en het gebrek aan juiste of standaard inrichting van de procedure is betrokkene onjuist geïnformeerd. Hoewel betrokkene later de juiste documenten heeft ontvangen, is het begrijpelijk dat betrokkene gefrustreerd is wanneer er geen juiste informatie is doorgegeven. Dit is een leermoment geweest en als zodanig met de betrokken ambtenaar besproken en het verbeteren van de procedure. Richting betrokkene zijn excuses aangeboden voor het onzorgvuldig doorgeven van de informatie over het Woo-verzoek. Mede naar aanleiding van deze klacht is externe expertise ingehuurd om de procedure voor afhandeling van Woo-verzoeken te verbeteren en is er een handleiding opgesteld.

Bijlage

Overzicht klachten 2015 - 2024

	Aantal klachten	Afhandeling	Uitslag	Inhoud
2015	0			
2016	0			
2017	1	1.Formeel afgehandeld	-Gegrondheid/ ongegrondheid niet vast te stellen	- Overig
2018	2	1. Formeel afgehandeld 2. Formeel afgehandeld	- Ongegrond - Gegrond	- Overig - Informatie
2019	2	1. Formeel afgehandeld 2. Formeel afgehandeld	- Deels gegrond/deels ongegrond - Gegrond	- Klantbejegening - Wacht-/behandeltijd
2020	4	1. Formeel afgehandeld 2. Formeel afgehandeld 3. Formeel afgehandeld 4. Formeel afgehandeld	- Gegrond - Deels gegrond/deels ongegrond - Gegrondheid/ ongegrondheid niet vast te stellen - Gegrond	- Overig - Wacht-/behandeltijd, klantbejegening, informatie - Klantbejegening, informatie - Overig
2021	5	1. Formeel afgehandeld 2. Ingetrokken 3. Formeel afgehandeld 4. Informeel afgehandeld 5. Informeel afgehandeld	- Gegrond - Gegrondheid/ ongegrondheid niet vast te stellen - Gegrond - Gegrondheid/ ongegrondheid niet vastgesteld	- Klantbejegening - Overig - Klantbejegening, informatie - Overig - Klantbejegening
2022	2	1.Formeel afgehandeld 2.Formeel Afgehandeld	-Deels gegrond/deels ongegrond -Ongegrond	-Overig -Klantbejegening
2023	7	1. Formeel afgehandeld 2. Formeel afgehandeld	Ongegrond Ongegrond	- Overig -Wacht-/behandeltijd

	3. Formeel afgehandeld	Gegrond	-Wacht-behandeltijd
	4. Formeel afgehandeld	Ongegrond	-Klantbejegening
2024	1. Formeel afgehandeld	Gegrond	-Wacht-/behandeltijd
	2. Formeel afgehandeld	Ongegrond	-Klantbejegening
	3. Formeel afgehandeld	Ongegrond	-Klantbejegening

2025

Jaarverslag klachten Gemeente Ameland

Gemeente Ameland

Inhoud

1. Inleiding 3

Klachten 3

Meldingen 3

Bezwaren 3

2. Klachten 4

2.1 De cijfers 4

Aantal klachten in 2025 4

2.2 Afhandeling klachten 4

Termijnen 5

2.3. De Nationale ombudsman 5

Bijlage 6

Overzicht klachten 2016 - 2025 6

1. Inleiding

Burgers uiten hun ongenoegen op verschillende manieren. Elke uiting van ongenoegen is een kans om onze dienstverlening te verbeteren. Wij onderscheiden deze uitingen van ongenoegen in de volgende categorieën:

Klachten

Het gaat hier om klachten in de zin van hoofdstuk 9 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Klachten die behandeld worden op grond van onze Klachtenregeling, gaan uitsluitend over de wijze waarop de gemeente of een vertegenwoordiger daarvan zich in een bepaalde aangelegenheid jegens klager of een ander heeft gedragen. Het kan daarbij bijvoorbeeld gaan om onheuse bejegening, het niet of te laat reageren of het (onvoldoende) verstrekken van informatie.

Meldingen

Hoewel meldingen in de ogen van burgers weliswaar ook klachten zijn, gaan ze meestal over meer praktische zaken. Hierbij kan worden gedacht aan losliggende stoeptegels, kapotte straatverlichting e.d. Dit zijn zaken die zo snel mogelijk gerepareerd of opgepakt moeten worden. Op dergelijke uitingen van ongenoegen is het wettelijk regime van de Awb niet van toepassing.

Bezwaren

Bezwaren kunnen worden ingediend tegen besluiten, zoals bijvoorbeeld een (niet) verleende vergunning of voorziening of opgelegde bestuursdwang. De mogelijkheid voor het indienen van bezwaar wordt bij het besluit vermeld. Deze procedure heeft een eigen wettelijk regime. De bezwaarschriften en de afhandeling ervan wordt geregistreerd. De Adviescommissie bezwaarschriften brengt hiervan jaarlijks een verslag uit.

Dit jaarverslag richt zich uitsluitend op de behandeling van de klachten.

2. Klachten

De verplichting om jaarlijks verslag uit te brengen van de klachtbehandeling is opgenomen in artikel 9:12a Algemene wet bestuursrecht: ”*Het bestuursorgaan draagt zorg voor registratie van de bij hem ingediende schriftelijke klachten. De geregistreerde klachten worden jaarlijks gepubliceerd*.”

De wijze waarop de gemeente Ameland klachten behandelt, is opgenomen in onze Klachtenregeling. Deze interne klachtenprocedure is een wettelijk verplichte voorfase voor de burger, voordat deze terecht kan bij een externe klachteninstantie. Voor de gemeente Ameland is dat de Nationale ombudsman in Den Haag. De Nationale Ombudsman brengt jaarlijks een eigen jaarverslag uit.

De registratie van schriftelijke en mondelinge klachten vindt centraal plaats door de klachtencoördinator. Deze ambtenaar ziet toe op de procedure, de termijn van behandeling, aard van de klacht en de kwaliteit van het antwoord.

2.1 De cijfers

Aantal klachten in 2025

In 2025 is er één klacht ontvangen, welke in 2026 formeel is afgehandeld. Van 2015 tot 2019 was het aantal steeds maximaal twee per jaar. In 2020 waren dit er vier, in 2021 waren dit er vijf, in 2022 waren dit er weer twee, in 2023 waren dit er vier en in 2024 waren dit er drie.

2.2 Afhandeling klachten

De klachtencoördinator zorgt ervoor dat na ontvangst van een klacht de formele procedure in gang wordt gezet. Er wordt onderzocht of informele bemiddeling mogelijk is. Als dat niet lukt vindt klachtbehandeling in eerste instantie plaats. In dat geval wordt een ontvangstbevestiging verstuurd met uitleg over de procedure en wie de klacht in behandeling zal nemen. Daarnaast wordt de klager op het gemeentehuis uitgenodigd om de klacht nader toe te lichten. Bij dit gesprek zijn de klachtbehandelaar en de klachtencoördinator aanwezig. Bij voorkeur is ook degene op wie de klacht betrekking heeft aanwezig. Er wordt altijd geprobeerd om tot een voor de klager bevredigende wijze van afhandeling van de klacht te komen. De klager wordt schriftelijk en gemotiveerd geïnformeerd over de bevindingen van het onderzoek naar de klacht, het oordeel daarover en eventuele consequenties die wij daaraan verbinden. Indien de klager hier niet tevreden over is, kan een verzoekschrift worden ingediend bij de Nationale Ombudsman (zie paragraaf 2.3).

In 2025 is er één klacht ontvangen, welke in 2026 formeel afgehandeld. Deze is ongegrond verklaard.

Uitslag klachtbehandeling 2025

De formeel afgehandelde klacht is ongegrond verklaard. Deze klacht is gericht tegen de brandveiligheidscontroles. Er heeft een formele procedure plaatsgevonden. De termijn is eerste instantie niet gehaald, maar er heeft een formele verdaging plaatsgevonden.

De inhoud van de klachten
Gezien het feit dat veel klachten vaak eenzelfde onderwerp hebben, is de inhoud van de klachten onderverdeeld in de volgende categorieën:

- wacht- /behandeltijd: de klager is van mening dat hij te lang heeft moeten wachten voordat zijn aanvraag/verzoek in behandeling is genomen;
- klantbejegening: dit kan gaan over een als onheus ervaren bejegening in het contact, maar ook over het niet reageren op brieven, telefoontjes, mails e.d.;
- niet nakomen van afspraken;
- informatie: dit kan gaan over te weinig/niet adequate of foutieve informatievoorziening;
- overig: klachten die niet in een andere categorie zijn onder te brengen zoals bijvoorbeeld het opnieuw moeten betalen van kosten bij de aanvraag van een rijbewijs, het niet kunnen verzetten van een afspraak, etc.

in 2025 viel de klacht in te delen in de volgende categorie.
Klacht 1: overig

Termijnen

Een klacht dient binnen zes weken te worden afgehandeld. De afhandeling kan met vier weken worden verdaagd. Bij de formeel afgehandelde klacht is de afhandeling niet binnen de oorspronkelijke termijn van zes weken afgerond. Er heeft echter een formele verdaging plaatsgevonden van zes weken, omdat de klager niet in de gelegenheid was om aanwezig te zijn bij de geplande hoorzitting.

2.3. De Nationale ombudsman

De interne klachtenprocedure is primair gericht op verbetering van de verhouding tussen burger en bestuursorgaan. Indien de klager niet tevreden is over de uitkomst van de klachtbehandeling, kan de klager zijn klacht voorleggen aan de Nationale Ombudsman.

In 2025 heeft de Nationale Ombudsman drie verzoeken over de gemeente Ameland ontvangen en afgehandeld, waarvan een formeel in behandeling genomen welke gegrond is verklaard. Deze verzoeken zijn bij de gemeente Ameland bekend. De klachten zijn niet als formele klachten aangemerkt en daarom buiten behandeling gelaten. De betrokken personen zijn hierover geïnformeerd en doorverwezen.

Evaluatie

Het aantal ingediende klachten in 2025 is afgenomen ten opzichte van 2024.
Inhoudelijk kan lering worden getrokken uit de klacht die gegrond is verklaard door de Nationale Ombudsman. Deze had betrekking op een situatie waarin de privacy van de klager was geschonden. Dit incident is besproken met de betrokken medewerker, zodat vervolgacties zijn afgestemd om herhaling te voorkomen.

Bijlage

Overzicht klachten 2016 - 2025

	Aantal klachten	Afhandeling	Uitslag	Inhoud
2016	0			
2017	1	1.Formeel afgehandeld	-Gegrondheid/ ongegrondheid niet vast te stellen	- Overig
2018	2	1. Formeel afgehandeld 2. Formeel afgehandeld	- Ongegrond - Gegrond	- Overig - Informatie
2019	2	1. Formeel afgehandeld 2. Formeel afgehandeld	- Deels gegrond/deels ongegrond - Gegrond	- Klantbejegening - Wacht-/behandeltijd
2020	4	1. Formeel afgehandeld 2. Formeel afgehandeld 3. Formeel afgehandeld 4. Formeel afgehandeld	- Gegrond - Deels gegrond/deels ongegrond - Gegrondheid/ ongegrondheid niet vast te stellen - Gegrond	- Overig - Wacht-/behandeltijd, klantbejegening, informatie - Klantbejegening, informatie - Overig
2021	5	1. Formeel afgehandeld 2. Ingetrokken 3. Formeel afgehandeld 4. Informeel afgehandeld 5. Informeel afgehandeld	- Gegrond - Gegrondheid/ ongegrondheid niet vast te stellen - Gegrond - Gegrondheid/ ongegrondheid niet vastgesteld	- Klantbejegening - Overig - Klantbejegening, informatie - Overig - Klantbejegening
2022	2	1.Formeel afgehandeld 2.Formeel Afgehandeld	-Deels gegrond/deels ongegrond - Ongegrond	-Overig - Klantbejegening
2023	4	1. Formeel afgehandeld 2. Formeel afgehandeld	- Ongegrond - Ongegrond	- Klantbejegening - Wacht-/behandeltijd

	3. Formeel afgehandeld	- Gegrond	- Wacht-/behandeltijd
	4. Formeel afgehandeld	- Ongegrond	- Klantbejegening
2024	1. Formeel afgehandeld	- Gegrond	- Wacht-/behandeltijd
	2. Formeel afgehandeld	- Ongegrond	- Klantbejegening
	3. Formeel afgehandeld	- Ongegrond	- Klantbejegening
2025	1. Formeel afgehandeld	- Ongegrond	- Overig

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	553966
Vergaderdatum	4 mei 2026
Organisatieonderdeel	Staf
Portefeuillehouder	Tytsy Willemsma

Onderwerp

Jaarverslag Gegevensbescherming over 2025.

Kennisnemen van

De bevindingen van de Functionaris Gegevensbescherming over 2025.

Inleiding

Onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders, de burgemeester en de gemeenteraad (griffie) vindt een groot aantal verwerkingen van persoonsgegevens plaats. Op deze verwerkingen wordt zowel intern als extern toezicht gehouden.

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) houdt extern toezicht op de naleving van de privacywetgeving in Nederland. De Functionaris Gegevensbescherming (hierna: FG) ziet intern toe op de naleving van de Algemene verordening Gegevensbescherming (hierna: AVG). De uitvoerende taken op het gebied van privacy liggen bij de privacy ambassadeur binnen de gemeente Ameland.

De FG brengt jaarlijks een verslag uit van haar bevindingen en doet hierin aanbevelingen. Het jaarverslag is bedoeld voor zowel de directie als de bestuursorganen van de gemeente. In deze jaarrapportage staat beschreven welke acties en maatregelen de gemeente in 2025 heeft genomen om de doelstellingen en beginselen uit de AVG te behalen en te waarborgen. Ook bevat dit document aandachtspunten en actiepunten. Adequaat omgaan met persoonsgegevens is een blijvend proces en zal dan ook aandacht blijven vergen van zowel bestuur, management als medewerkers.

Kernboodschap

De FG doet verslag van haar bevindingen naar aanleiding van het in 2025 uitgevoerde toezicht in het kader van de AVG. Als norm en meetlat fungeert daarbij het AVG-borgingsproduct van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (normenkader)[1].

De FG constateert met tevredenheid dat o.a. de volgende stappen zijn gezet:

- De privacy verklaring is herzien en opgesteld in B1. Naar aanleiding daarvan is de informatie over AVG en privacy op de website van de gemeente geactualiseerd en aangevuld;
- Het privacy beleid is opgesteld en vastgesteld;
- Er zijn de nodige procedures opgesteld:
  - Procedures voor de rechten van betrokkenen
  - Procedure voor behandelen van datalekken
  - Procedure voor het opstellen van een DPIA
- Het verwerkingsregister en een procedure voor actualisatie daarvan is opgesteld;
- Cookieverklaringen zijn geactualiseerd en op de website gepubliceerd;
- Met behulp van de E-learning ARDA is organisatie breed gewerkt aan het vergroten van het bewustzijn rond informatiebeveiliging en privacy.

Hieronder wordt aangegeven welke acties het college heeft gedaan naar aanleiding van deze aanbevelingen:

1. **Aandacht hebben voor de uitvoering van DPIA's**

In 2025 is er, onder begeleiding van de extern ingehuurde privacy officer, een start gemaakt met de uitvoering van een DPIA. Voor de overige verwerkingen wordt onderzocht of daar ook een DPIA moet worden uitgevoerd en of er kan worden samengewerkt met de overige Waddeneilanden. De resultaten hiervan, geven een indicatie van de benodigde inzet op dit onderwerp.

2. **In blijven zetten op het verhogen van het privacy bewustzijn**

Kennis, houding en gedrag (awareness) zijn de belangrijkste pijlers in de privacybescherming. Het blijft een uitdaging om alle collega's te bereiken en ervoor te zorgen dat ook nieuwe medewerkers aangehaakt blijven.

3. **Aandacht hebben voor het Algoritmeregister**

Het aantal algoritmes dat door de organisatie wordt ingezet, gaat alleen maar toenemen. Inzage daarin en in hoeverre daarin het SSC van gemeente Leeuwarden kan ondersteunen wordt onderzocht. Op basis daarvan kan de inzet voor gemeente Ameland hierop worden bepaald.

Vervolg

Het is belangrijk dat gemeente Ameland blijft bouwen aan het fundament dat als basis dient voor een betrouwbare overheid. Specifieke aandacht zal dan ook moeten gaan naar het verder integreren van gegevensbescherming in de organisatie en het blijvend verhogen van het privacy bewustzijn van zowel het bestuur en management als de medewerkers.

De belangrijkste aanbevelingen van de FG zijn:

- Richt een helder systeem in waardoor de verantwoordelijkheden voor privacy en informatieveiligheid duidelijk zijn belegd en de periodieke monitoring van het juist gebruik van persoonsgegevens wordt toegepast.
- Blijf inzetten op privacybewust handelen, zodat dit een integraal onderdeel wordt van het dagelijkse werk van alle medewerkers.

Opvolging aanbevelingen

Wij zullen uitvoering geven aan de aanbevelingen van de FG. Voor een aantal van de aanbevelingen zijn al de nodige acties uitgezet. Via het volgende FG-jaarverslag zult u worden geïnformeerd over de acties en verbetermaatregelen van het college in 2026.

[1] Zie het document 'Criteria borging AVG / Borgingsproduct gegevensbescherming in de gemeentelijke organisatie', link

Ondertekening

T. Willemsma
Burgemeester

I.J.W. Valk
Secretaris-directeur

Bijlagen

1. Jaarverslag Gegevensbescherming gemeente Ameland 2025.

JAARVERSLAG GEGEVENSBESCHERMING GEMEENTE AMELAND 2025

Functionaris Gegevensbescherming

Maart 2026

Inhoudsopgave

INHOUDSOPGAVE **2**

INLEIDING **4**

LEESWIJZER **4**

DEEL 1. TERUGBLIK OP 2025 ..... **6**

1. BELEID 6
2. PROCESSEN 6
3. ORGANISATIE 7
4. RECHTEN VAN BETROKKENE 7
5. SAMENWERKING 7
6. BEVEILIGING 7
7. VERANTWOORDING 8

OVERIG **8**

GR DE WADDEN **9**

1. VERWERKINGSVERANTWOORDELIJKHEID (WIE DOET WAT?) 9
2. BELANGRIJKSTE AVG-VERPLICHTINGEN VOOR EEN GR 9
3. VERWERKERSOVEREENKOMSTEN 10
4. INFORMATIEBEVEILIGING EN BEWUSTWORDING 10
5. BEWAAR- EN VERNIETIGINGSBELEID 10

DEEL 2. VOORUITKIJKEN NAAR 2026 ..... **11**

BIJLAGE 1 - STAND VAN ZAKEN AVG PER ONDERWERP **13**

Samenvatting

Als onafhankelijk toezichthouder van de gemeente constateert de Functionaris Gegevensbescherming (FG) dat de gemeente Ameland in 2025 vorderingen heeft gemaakt wanneer het gaat om het voldoen aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Hieronder volgt een korte samenvatting van wat in de rest van het verslag verder wordt uitgewerkt.

Wat de gemeente in 2025 heeft bereikt:

Naar aanleiding van de geconstateerde achterstanden bij de compliance aan de AVG is er een aanpassing geweest in de contractuele afspraken met gemeente Leeuwarden. De ondersteuning vanuit Privacy is verlaagd, waardoor er financiële ruimte is ontstaan voor de inhuur van een tijdelijke privacy officer. Deze heeft naast gemeente Ameland, ook de andere Waddeneilanden ondersteund bij het oplossen van alle geconstateerde bevindingen.

- De privacy verklaring is herzien en opgesteld in B1. Naar aanleiding hiervan is ook informatie over AVG en privacy op de website van de gemeente geactualiseerd en aangevuld.
- Het privacy beleid is opgesteld en vastgesteld.
- Er zijn de nodige procedures opgesteld:
    - Procedures voor de rechten van betrokkenen
    - Procedure voor behandelen van datalekken
    - Procedure voor het opstellen van een DPIA
- Het verwerkingsregister en een procedure voor actualisatie daarvan is opgesteld.
- Cookieverklaringen zijn geactualiseerd en op de website gepubliceerd.

Inleiding

Met het jaarverslag van de Functionaris Gegevensbescherming (FG) van gemeente Ameland wordt beoogd verantwoording af te leggen van de taak van de FG zoals vastgelegd in de Algemene Verordening Gegevensbescherming (art. 39 AVG) en daarmee een beeld te scheppen over waar de gemeente staat wanneer het gaat om het verwerken van persoonsgegevens volgens de verschillende privacywetten zoals de AVG en de UAVG.

De belangrijkste taak van de FG is dat deze onafhankelijk toezicht en controle houdt op de toepassing en naleving van de Algemene verordening gegevensbescherming door de gemeente als organisatie.

Dit jaarverslag gaat in op het algemene beeld van de compliance ten aanzien van de AVG, de bevindingen over het jaar 2025 en de aandachtspunten voor 2026. Dit verslag wordt jaarlijks opgesteld en aangeboden aan het college van Burgermeester en wethouders omdat zij eindverantwoordelijk is voor de verwerking van persoonsgegevens. Daarna kan het college via een informerende brief de gemeenteraad informeren en publiceren op de website van de gemeente. Het jaarverslag wordt ook aangeboden aan de Gemeentesecretaris en aan de Directie, aangezien zij inhoudelijk verantwoordelijk zijn voor de verwerking van persoonsgegevens binnen de gemeentelijke organisatie.

Leeswijzer

Dit verslag bestaat uit twee onderdelen. In het eerste deel wordt teruggekeken naar 2025. Wat heeft de gemeente bereikt op het gebied van gegevensbescherming? Welke maatregelen zijn genomen om te voldoen aan de privacywetgeving?
In het tweede deel staan de aanbevelingen om gegevensbescherming vanaf 2026 naar een hoger niveau te tillen.

De algehele AVG-compliance wordt gemeten aan de hand van onderstaande thema's uit het AVG borgingsproduct 3.1 van de VNG:[1] Hierbij wordt (nog) geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende sectoren binnen de gemeente.

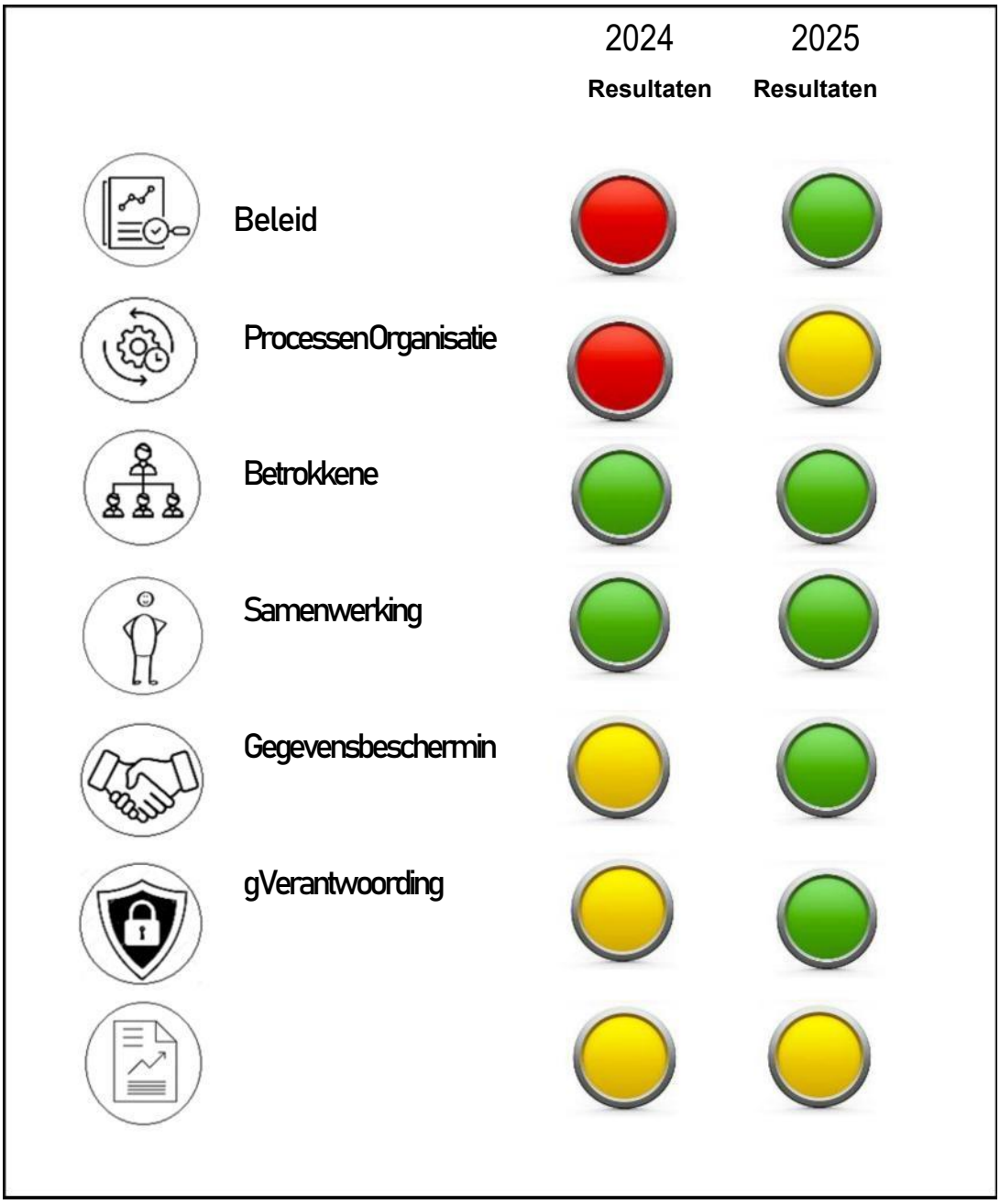
- Beleid
- Processen
- Organisatie
- Rechten van betrokkene
- Samenwerking
- Gegevensbescherming
- Verantwoording

Het borgingsproduct bevat thema's, criteria en maatregelen die de AVG vertalen naar een kwaliteitscyclus voor gegevensbescherming en privacy voor gemeentelijke processen. In bijlage 1 staat per thema aangegeven in hoeverre de gemeente in algemene zin de criteria heeft geïmplementeerd.

[1] Zie het document 'Criteria borging AVG / Borgingsproduct gegevensbescherming in de gemeentelijke organisatie', link.

FG Jaarverslag 2025
Totaaloverzicht van de kaders

Deel 1. Terugblik op 2025

De verantwoordelijkheid voor gemeente Ameland voor het verwerken van persoonsgegevens van inwoners ligt in hoofdlijnen bij drie bestuursorganen: de burgemeester, het college van B&W en de gemeenteraad. De Functionaris Gegevensbescherming (FG) ziet erop toe dat de gemeente de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) naleeft. De FG brengt jaarlijks een verslag uit van de werkzaamheden, bevindingen en aanbevelingen.

In dit jaarverslag staat een overzicht van de huidige stand van zaken, opgemaakt in het AVG borgingsproduct van de VNG[2]. De uitkomsten in dat borgingsproduct is ontstaan door de aanlevering van bewijsstukken vanuit de contactpersoon voor privacy in gemeente Ameland. Uit deze stand van zaken kunnen actiepunten worden opgemaakt, welke voor het komende jaar kunnen gaan gelden.

2025 stond in het teken van het verstevigen van de basis, inzetten van verbeteringen en werken aan de komende ontwikkelingen. Dit deel van het verslag geeft een terugblik op wat gemeente Ameland in 2025 heeft bereikt. Op een behoorlijk aantal onderdelen is de nodige extra inzet gepleegd, wat direct terug te zien is in de scores van het Borgingsproduct. Daar mag de organisatie dan ook met tevredenheid op terugzien!

1. Beleid

Het privacybeleid is een kader waarin gemeente Ameland aangeeft aan welke principes zij zich houdt bij het verwerken van persoonsgegevens. Het laat zien hoe de gemeente omgaat met persoonsgegevens en welke maatregelen zij treft om te voldoen aan de relevante wet- en regelgeving.

De gemiddelde score op Beleid in het borgingsproduct is 68%, waar dat in 2024 32% was. Er is een nieuw privacybeleid vastgesteld, een privacy verklaring opgesteld en de website is daarop ook aangepast. Het enige punt van aandacht op dit onderdeel zit nog in het punt van het opstellen van een procedure over hoe beleid vast te stellen.

2. Processen

Het verwerken van persoonsgegevens van gemeente Ameland moet voldoen aan de AVG. Dit houdt in dat de gemeente de werkprocessen, waarbinnen met persoonsgegevens wordt gewerkt, moet inrichten volgens de beginselen vanuit de AVG: behoorlijkheid, transparantie, doelbinding, dataminimalisatie, opslagbeperking, juistheid, integriteit en vertrouwelijkheid. Daarnaast is de gemeente bij risicovolle verwerkingen verplicht om een DPIA[3] uit te voeren.

Hoewel de score op dit onderdeel gemiddeld uitkomt op 64%, zijn er geen vastgestelde werkprocessen, worden er geen onderzoeken uitgevoerd op de risico's van de verwerkingen (pre-DPIA's) en zijn er nog niet overal DPIA's uitgevoerd, waar dat nodig is. Omdat daardoor per verwerking de risico's en de daarbij ingezette mitigerende maatregelen niet inzichtelijk zijn, loopt de organisatie daar mogelijk een risico. En daarom dus nog een gematigde kleur.

---

[2] Zie het document 'Criteria borging AVG / Borgingsproduct gegevensbescherming in de gemeentelijke organisatie', link.

3 DPIA staat voor een Data Protectie Impact Assessment. Dit is een onderzoek om de privacy risico's van gegevensverwerkingen in kaart te brengen. En de maatregelen om deze risico's en dilemma's weg te nemen of te verkleinen.

3. Organisatie

Voor een goede en juiste uitvoering is het van belang dat iedereen binnen de organisatie op de hoogte is van de beginselen van de AVG en het belang van privacy. Organisatorische inbedding betekent het toewijzen van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden en bewustzijn creëren.

De score op Organisatie is 84%. Een hele goede score, die met blijvende aandacht voor privacy kan worden vastgehouden in 2026. Door de verantwoordelijkheden daarin vast te leggen, ontstaat nog meer eigenaarschap. Hiermee wordt gegevensbescherming een vast onderdeel van het werk. Het contract voor het bewustzijnsprogramma, ARDA, is verlengd.

Punt van aandacht is dan wel, dat de deelname aan de geboden leerlijnen voldoende moet zijn. De mens is nog altijd de zwakste schakel als het gaat om het voorkomen van datalekken. De deelname aan bijvoorbeeld ARDA zal onderwerp van gesprek moeten zijn met het management. Daarnaast zal de organisatie moeten bepalen wat het gewenste resultaat moet zijn in de deelnamegraad.

4. Rechten van betrokkene

Gemeente Ameland informeert degene waarover zij de persoonsgegevens verwerkt (de betrokkene) zowel actief als passief over het verwerken, de grondslag en de maatregelen tegen onrechtmatige toegang en verwerking. Daarnaast faciliteert de gemeente de betrokkenen in het uitoefenen van hun rechten op bijvoorbeeld inzage, correctie en verwijderen van hun persoonsgegevens. De score op Rechten van betrokkene is 84%. Net als in 2024 een uitstekend resultaat.

5. Samenwerking

Gemeente Ameland werkt op meerdere beleidsterreinen, in diverse rollen en hoedanigheden samen met (mede) overheden en private organisaties. Vaak is er sprake van het verwerken van persoonsgegevens tussen partijen: ontvangen, verzenden, maar ook het opslaan en raadplegen van persoonsgegevens valt hieronder. De gemeente moet dan ook afspraken vastleggen hierover met deze andere partijen.

De score op Samenwerking in het toetsingsproduct is van 55% naar 75% gegaan. Dat heeft vooral te maken met het juist invullen van de vragen.

Voor het komende jaar wil de FG de samenwerkingsverbanden inzichtelijk krijgen, deze op laten nemen in het verwerkingsregister en dat deze periodiek worden geëvalueerd en waar nodig herzien. Samenwerkingen veranderen in de loop van de tijd, gegevensuitwisselingen veranderen, soms op basis van behoefte, soms op basis van veranderende wet- en regelgeving.

6. Beveiliging

Vanuit het algemene behoorlijkheids-, het integriteits- en het vertrouwelijkheidsbeginsel is het essentieel dat gemeente Ameland passende technische en organisatorische maatregelen neemt ter beveiliging van persoonsgegevens. Daarnaast geldt er een meldplicht datalekken. Dit houdt in dat de gemeente incidenten op het gebied van informatieveiligheid onder bepaalde omstandigheden moet melden aan de Autoriteit Persoonsgegevens en/of de betrokkene(n).

In 2025 is verdere invulling gegeven aan het BIO-normenkader (Baseline Informatiebeveiliging Overheid). Met name op beleidsmatig vlak is aandacht besteed aan het opstellen en actualiseren van diverse beleidsdocumenten, waaronder het cryptografiebeleid en het back-up- en restorebeleid. Momenteel scoort gemeente Ameland op alle onderdelen in de BIO een voldoende.

Daarnaast is in 2025 een TPM-verklaring (Third Party Memorandum) afgegeven voor de SSC-werkplek. Hierbij zijn de BIO-normen, welke behoren bij de SSC-werkplek, getoetst op Opzet, Bestaan maar ook de Werking. Deze TPM-verklaring wordt inmiddels door gemeente Ameland gebruikt voor de ENSIA-verantwoording binnen het BIO-normenkader. Tevens kan deze TPM-verklaring door de accountant van gemeente Ameland worden benut om de mate van volwassenheid van de informatiebeveiliging van de SSC-werkplek te toetsen.

De ICT-omgeving is in 2025 door een externe partij onderzocht, waarbij zowel de vanaf het internet bereikbare systemen als de interne systemen zijn gecontroleerd op kwetsbaarheden.
Ook is aandacht besteed aan het vergroten van het informatiebeveiligingsbewustzijn. Dit is onder meer gedaan door het uitvoeren van phishingcampagnes en verlenging van het contract met ARDA (E-learning).

7. Verantwoording

De gemeente zelf is verantwoordelijk voor het aantonen dat deze voldoet aan de privacyregels. Door te voldoen aan de verantwoordingsplicht, levert gemeente Ameland een belangrijke bijdrage aan de bescherming van betrokkenen op het gebied van privacy. Dit betekent dat het college van B&W, de burgemeester en de gemeenteraad moeten kunnen aantonen dat de verwerkingen van persoonsgegevens voldoen aan de beginselen van de AVG en aan de relevante andere wet- en regelgeving.

De FG heeft, samen met de CISO, periodieke overleggen met de Gemeentesecretaris. Deze overleggen zijn ingepland per kwartaal en worden tevens spontaan belegd waar nodig. Er zijn ook nieuwe of geactualiseerde initiatieven. Denk aan het gebruik van het Borgingsproduct 3.1 van de VNG. Dit is een toetsingskader waarmee de organisatie kan toetsen in hoeverre zij in staat is om de naleving van de AVG te waarborgen. Dit jaarverslag en het toezicht plan van de FG zijn input voor de organisatie om te toetsen in hoeverre zij aan de AVG voldoet en waar nog actiepunten liggen om in het komende jaar op te pakken. Evenals dit jaar zullen deze documenten ook komend jaar in de jaarlijkse cyclus worden gebruikt.

De score op Verantwoording in het toetsingsproduct is 57%; een lichte stijging ten opzichte van de score van 50% in 2024. Nu de basis redelijk op orde is, is het tijd voor de FG om een toezicht plan in te zetten. Als dit gecombineerd kan worden met de periodieke controle die onder aansturing van het management moet worden gedaan, voldoet gemeente Ameland aan de verantwoordingsplicht.

Overig

De FG heeft dit jaar deelgenomen aan periodieke overleggen met de privacy officers, de CISO, record manager, de regionale experttafel en het regionale FG-overleg. Verder heeft afstemming plaatsgevonden met externe partijen zoals FG's/PO's van andere gemeenten of van samenwerkingspartners.

De FG heeft daarnaast deelgenomen aan diverse (digitale) bijeenkomsten van VNG/IBD zoals bijeenkomsten rondom de Wams (Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein) en kennissessies over de Wpg en de Wgs (wet gegevensdeling samenwerkingsverbanden.

Ten aanzien van Kennisbevordering heeft de FG deelgenomen aan diverse (bij-)scholingsactiviteiten en cursussen.

GR de Wadden

De Gemeenschappelijke Regeling (GR) de Waddeneilanden is een samenwerking tussen de Waddeneilanden Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland en Schiermonnikoog. Een Gemeenschappelijke Regeling (GR) tussen overheidsinstanties (zoals gemeenten) wordt onder de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) gezien als een zelfstandige entiteit. Dit betekent dat de GR verwerkingsverantwoordelijke is voor de persoonsgegevens die zij verwerkt, en dus zelfstandig aan alle AVG-verplichtingen moet voldoen en een eigen FG heeft om daar toezicht op te houden.

De FG van de GR is ook de FG van 4 van de 5 deelnemende Waddeneilanden. Daarom kiest de FG ervoor om het verslag van de GR onderdeel te maken van de jaarverslagen van de 4 eilanden. Deze paragraaf wordt ook ter informatie gedeeld met de FG van gemeente Texel. Hieronder volgt een overzicht van de verplichtingen vanuit de AVG rondom de GR en in hoeverre de GR daaraan voldoet. Anders dan bij de Waddeneilanden, wordt hiervoor gebruik gemaakt van een deel van de vragen vanuit het borgingsproduct van de VNG. Niet alle vragen zijn namelijk relevant.

1. Verwerkingsverantwoordelijkheid (Wie doet wat?)

- GR als Verantwoordelijke: De GR bepaalt zelf het doel en de middelen voor de verwerking van persoonsgegevens. Zij is daarmee de 'verwerkingsverantwoordelijke' in de zin van de AVG.
- Bestuurlijke verantwoordelijkheid: Het Algemeen Bestuur (AB) of Dagelijks Bestuur (DB) van de GR is juridisch aansprakelijk voor de naleving van de privacywetgeving.
- Afspraken met deelnemers: De deelnemende gemeenten en de GR moeten in de regeling duidelijk vastleggen welke bevoegdheden en verantwoordelijkheden de GR heeft ten aanzien van gegevensverwerking.

Bevinding	In de Gemeenschappelijke Regeling is niets opgenomen rondom de verwerking van persoonsgegevens en daarmee de verwerkingsverantwoordelijkheid.
Advies	Ga na of de GR daarvoor aangepast kan worden, zodat de verantwoordelijkheden op het gebied van de privacywetgeving duidelijk zijn vastgelegd

2. Belangrijkste AVG-verplichtingen voor een GR

- **Grondslag:** Voor elke verwerking van persoonsgegevens moet een grondslag aanwezig zijn (bijv. uitvoering van een wettelijke taak of het algemeen belang).
- **Verwerkingsregister:** Een GR is verplicht een register van verwerkingsactiviteiten (art. 30 AVG) bij te houden. Hierin staat welke gegevens, waarom en hoe lang worden bewaard.
- **Functionaris Gegevensbescherming (FG):** Vanwege het publieke karakter en vaak grootschalige verwerking van gevoelige gegevens, is een GR meestal verplicht een FG aan te stellen.
- **DPIA (Data Protection Impact Assessment):** Als de GR werkt met privacygevoelige gegevens (bijv. in het sociaal domein) of grootschalig monitort, moet er vooraf een DPIA worden uitgevoerd om risico's in kaart te brengen.

Bevinding	• Er is een actueel verwerkingsregister; • De FG is in 2025 benoemd; • Voor alle verwerkingen is een grondslag opgenomen; • Er zijn processen beschreven om de actualiteit periodiek te controleren; • Er is vastgesteld dat er alleen voor de processen binnen HRM een DPIA noodzakelijk is. Deze is in de afrondende fase.

3. Verwerkersovereenkomsten

Als de GR gegevens deelt met de deelnemende gemeenten, of als de GR diensten inkoopt bij derden (bijv. IT-leveranciers), moeten er **verwerkersovereenkomsten** worden gesloten. Hierin wordt afgesproken dat de verwerker de gegevens veilig en conform de AVG behandelt.

Bevinding	• Er is voor alle samenwerkingen, waarbij er sprake is van de inzet van een verwerker voor de GR, inzichtelijk of een verwerkersovereenkomst nodig is. • Er is nog een verwerkersovereenkomst nodig voor de ondersteuning op ICT-gebied door gemeente Leeuwarden.
Advies	• Maak een overzicht van alle verwerkers die worden ingezet door de GR en zorg voor een actuele verwerkersovereenkomst. • Zorg voor een proces, om de actualiteit van de verwerkersovereenkomst periodiek te controleren.

4. Informatiebeveiliging en bewustwording

Voor informatiebeveiliging wordt vooral gebruik gemaakt van de diensten van gemeente Leeuwarden, als SSC-partner. Daarnaast is er sprake van samenwerking met de verschillende Waddeneilanden.

Bevinding	• Informatiebeveiliging is onderdeel van het contract met gemeente Leeuwarden. • Er is sprake van samenwerking met een van de gemeenten op het gebied van applicaties; • Er is inzicht in de deelname aan e-learning ARDA; • De deelname aan ARDA wordt in werkoverleggen besproken; • Afwijkingen in de deelname wordt met medewerkers besproken.

5. Bewaar- en vernietigingsbeleid

In de GR staat informatie opgenomen over de locatie van het archief voor de stukken van de GR. In het verwerkingsregister staan de bewaartermijnen opgenomen van de verschillende verwerkingen. Dat betekent dat documenten, die niet langer bewaard mogen worden, vernietigd moeten worden. Dit moet door de Archivaris worden goedgekeurd.

Bevinding	• In de GR staat informatie over locatie van het Archief; • In het verwerkingsregister staat informatie over bewaartermijnen; • De FG heeft geen inzage in vernietigingsbesluiten; • Er zijn nog geen werkprocessen opgesteld voor het vernietigen van documenten.
Advies	• Beschrijf processen voor het vernietigen van documenten na het aflopen van de bewaartermijn; • Zorg voor overleg met de Archivaris in verband met de vernietiging van documenten; • Stel de FG in staat om hier toezicht op uit te kunnen oefenen.

Deel 2. Vooruitkijken naar 2026

Op basis van de bevindingen over 2025 doet de FG de hieronder beschreven aanbevelingen. De aanbevelingen zijn ‘risico gebaseerd’. Deze worden aangevuld met ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en wetgeving, waar dit jaar aandacht aan gegeven moet worden.

Aanbevelingen

- **Aandacht hebben voor de uitvoering van de DPIA’s**

Ten aanzien van het uitvoeren van DPIA’s is er afgelopen jaar een start gemaakt, mede door de extra inzet van de externe privacy officer. Maar dit is nog steeds slechts het begin. Er moet eerst een pre-DPIA worden uitgevoerd en daarna de nodige DPIA’s uitvoeren.

Dit gaat nog wel de nodige tijd kosten en dus is het aan te raden om hiervoor een plan van aanpak op te zetten. Aangezien veel processen en gebruikte systemen bij gegevens verwerkingen in veel gemeenten identiek zijn, kan hiervoor de samenwerking gezocht worden met andere gemeenten of gebruik te maken van de DPIA-bibliotheek van de IBD/VNG.

- **Aandacht blijven houden voor privacy onder medewerkers**

De mens is de belangrijkste schakel in het vertrouwelijk houden van persoonsgegevens en voorkomen van datalekken. Het creëren van meer bewustwording zal sterk bijdragen aan een informatieveilig werken. Een van de manieren waarop dit vormgegeven wordt is via de e-learning ARDA. Maar daarvoor is wel een hogere deelname-graad nodig. Aandacht daarvoor vanuit leidinggevenden is cruciaal hierin.

Maar er is meer nodig. Medewerkers hebben, afhankelijk van hun functie, ook kennis nodig over specifieke onderwerpen zoals:

- Wanneer een verwerkersovereenkomst moet worden afgesloten en wat daarbij van belang is;
- Welke informatie nodig is voor het opstellen van het verwerkingsregister;
- Wanneer informatie wel of niet mag worden gedeeld en welk afwegingskader daarbij kan worden gebruikt;
- Hoe een DPIA uit te voeren en wanneer dit verplicht is.

Bovenstaande zal niet alleen helpen bij de uitvoering van DPIA’s, het actueel houden van het verwerkingsregister en het (tijdig) melden van datalekken, maar vooral ook bij het zo veel mogelijk veilig en privacy bewust werken.

Daarnaast maakt de gemeente ook meer en meer gebruik van Algoritmen en AI. Ook hierbij spelen AVG en privacy een rol, met name wanneer bij de inzet daarvan persoonsgegevens worden gebruikt en vooral wanneer de uitkomsten van deze AI-tools gevolgen voor individuele betrokkenen kunnen hebben. Medewerkers hebben hierbij ook meer kennis nodig om op basis daarvan ook meer risicobewustzijn te ontwikkelen en te weten wanneer bij het gebruik van Algoritmes extra onderzoek nodig is naar risico’s.

Hierbij is naast de DPIA vaak ook een aanvullend onderzoek nodig: de IAMA ofwel ‘Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmes’. De FG beveelt aan om na te gaan hoe het proces van de IAMA gecombineerd kan worden met die van de DPIA.

- **Aandacht hebben voor het Algoritmeregister**

Hoewel het register nog niet verplicht is, zal dat niet zo lang meer duren. Gemeente Ameland is aangesloten op het landelijk format van het algoritmeregister, maar het register is niet volledig gevuld en daarmee niet actueel. Het probleem ligt hierbij in het eigenaarschap; mij is niet bekend wie verantwoordelijk is voor het invullen van het register. Het is zaak dit duidelijk te maken en actie hierop in te zetten. Zeker nu er diverse ontwikkelingen zijn op het gebied van digitalisering en AI.

Ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en wetgeving

Voor het komende jaar zijn er ontwikkelingen die gegevensbescherming raken en daarmee de nodige aandacht vragen. Het algoritmeregister, de AI Act en de daarmee samenhangende digitale weerbaarheid en tenslotte de Wet gegevensdeling door samenwerkingsverbanden zijn daar voorbeelden van. Ook de AP noemt een aantal van deze zaken in haar jaarplan. Het is goed om een aantal van deze punten mee te nemen in het eigen jaarplan.

Jaarplan AP:

De AP heeft haar jaarplan voor 2026 gepubliceerd, waarin drie thema's centraal: massasurveillance, AI en digitale weerbaarheid.

1. **Massasurveillance: inclusief tracking**

De AP kijkt bij massasurveillance niet alleen naar cameratoezicht of opsporingspraktijken, maar ook naar de manier waarop mensen online gevolgd worden. Tracking en cookies worden daarbij ook geplaatst onder het bredere begrip surveillance.

2. **AI: regels moeten vooraf duidelijk zijn**

De AP ziet dat AI zich razendsnel ontwikkelt en steeds vaker invloed heeft op beslissingen die mensen direct raken. Denk aan selectie, beoordeling, risicoprofilering of geautomatiseerde dienstverlening. Dat brengt reële risico's mee, zoals discriminatie, desinformatie en verlies van menselijke autonomie. Ingrijpen achteraf bij AI-systemen is vaak moeilijk of zelfs onmogelijk. Zodra systemen eenmaal draaien en persoonsgegevens zijn verwerkt, zijn fouten en ongewenste effecten niet eenvoudig terug te draaien.

Duidelijke kaders vooraf zijn effectiever dan correcties achteraf. Transparantie, uitlegbaarheid en het voorkomen van structurele bias worden daarbij steeds belangrijker. Deze preventieve insteek sluit aan bij de Europese AI-wetgeving, waarin risicogericht toezicht en waarborgen aan de voorkant centraal staan. AI-governance is dan ook geen toekomstvraag meer. Wanneer AI wordt ingezet in processen waar persoonsgegevens een rol spelen, moet vooraf nagedacht worden over controle, verantwoording en waarborgen, voordat toezicht, klachten of maatschappelijke discussie volgen.

3. **Digitale weerbaarheid: grip op digitale afhankelijkheden**

Burgers en organisaties worden steeds afhankelijker van digitale diensten en infrastructuren, juist ook bij essentiële publieke processen. Die afhankelijkheid vergroot de impact van verstoringen, datalekken of misbruik van persoonsgegevens. Digitale weerbaarheid gaat verder dan technische beveiliging alleen. Het raakt aan de vraag hoe je omgaat met leveranciers, ketens en data en hoe zij zorgen dat digitale dienstverlening betrouwbaar blijft. Vertrouwen in digitale systemen wordt een structurele randvoorwaarde.

Dit is dan ook hét moment om privacy en AI-governance vooraf in te bouwen. Door nu al na te denken over transparantie, verantwoord datagebruik en digitale weerbaarheid, voorkom je reputatierisico's en ingrijpend toezicht achteraf.

Bijlage 1 - Stand van zaken AVG per onderwerp

Dit is het dashboard dat voortkomt uit het invullen van het Borgingsproduct van de VNG. Het Borgingsproduct beschrijft precies wat geregeld moet zijn om als organisatie aan de AVG te voldoen.

Per onderdeel leidt het antwoord op de vragen tot een percentage. Dat percentage geeft vervolgens aan in hoeverre de organisatie voldoet aan dat specifieke onderdeel. Op dit moment wordt de vragenlijst gemeentebreed ingevuld door de contactpersoon van gemeente Ameland en de CISO voor informatiebeveiliging. Om tot een score te komen die inzage geeft in een sector of zelfs een team, zouden de hoofdstukken 2, 4, 5 en 6 door de verschillende managers ingevuld moeten worden.

Paragraaf	Titel	Percentage
1.	Beleid	68%
1.1	Beleid vaststellen	0%
1.2	Privacybeleid	69%
1.3	Verantwoordelijkheden	88%
2.	Processen	64%
2.1	Werkprocessen	46%
2.2	Verwerkingsregister	85%
2.3	Pre-DPIA's	0%
2.4	DPIA's	60%
2.5	Bewaar- en vernietigingsbeleid	81%
3.	Organisatorische inbedding	84%
3.1	Privacyteam	75%
3.2	Aanstelling, positie en taken FG	93%
3.3	Informeren OR	75%
3.4	Bewustwording	70%
4.	Rechten van betrokkenen	84%
4.1	Recht op informatie	90%
4.2	Processen rechten van betrokkenen	100%
4.3	Toestemming	81%
4.4	Geautomatiseerde individuele besluitvorming	30%
4.5	Websites en applicaties	100%
4.6	Technische ondersteuning	100%
5.	Samenwerking	75%
5.1	AVG rollen	63%
5.2	Gegevensverstrekking	89%
6.	Gegevensbescherming	81%
6.1	Risico's	100%
6.2	Gegevensbescherming door ontwerp	88%
6.3	Gegevensbescherming door standaardinstellingen	75%
6.4	Informatiebeveiliging	64%
6.5	Privacyincidenten en datalekken	92%
7.	Verantwoording	57%
7.1	Evaluatie naleving AVG	25%
7.2	Evaluatie informatiebeveiliging	100%
7.3	Rapportage	100%

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	462646
Vergaderdatum	26 mei 2026
Organisatieonderdeel	Fysieke Leefomgeving
Portefeuillehouder	Theo Faber

Onderwerp

Planning beleidsregel ontheffingen inrij- en parkeerverboden

Kennisnemen van

De aangepasten planning voor de definitieve vaststelling van de Beleidsregel ontheffingen inrij- en parkeerverboden

Inleiding

Medio 2025 is door ons als college het ontwerp van de beleidsregel ontheffingen inrij- en parkeerverboden vastgesteld. Na vragen door u als raad tijdens de commissievergadering van 2 februari 2026, hebben we aangegeven dat de beleidsregel door ons in het eerste halfjaar van 2026 zou worden vastgesteld.

Kernboodschap

We hebben wat langer nodig (gehad) voor de afronding
De hoeveelheid reacties, in combinatie met drukte op andere stukken, hebben ervoor gezorgd dat we iets langer nodig hadden voor de voorbereiding van de besluitvorming.

De planning is nu om het stuk eind van de zomer vast te stellen
Dat heeft te maken met het feit dat we denken dat het goed is om na besluitvorming inloopmomenten te organiseren. We krijgen namelijk nu al regelmatig vragen over het beleid en kunnen ons voorstellen dat die ook leven na vaststelling. De bedoeling is nu de inloopavonden voor dit stuk medio september te houden, voorafgaand worden de stukken aan het college aangeboden ter behandeling.

Vervolg

Na besluitvorming informeert het college u opnieuw via een informatiebrief.

Ondertekening

T. Willemsma

I.J.W. Valk

Bijlagen

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	548457
Vergaderdatum	29 juni 2026
Organisatieonderdeel	fysieke leefomgeving
Portefeuillehouder	Theo Faber

Onderwerp

Omgevingsvergunning vier woningen Kolkweg Nes.

Kennisnemen van

Het besluit van het college over het verlenen van een omgevingsvergunning (kenmerk 548457) voor een buitenplanse omgevingsplanactiviteit ten behoeve van de realisatie van vier woningen aan de Kolkweg in Nes, kadastraal bekend gemeente Nes, sectie A, nummers 4862, 5014 en 5016.

Inleiding

Er is een aanvraag omgevingsvergunning ingediend voor een buitenplanse omgevingsplanactiviteit ten behoeve van de realisatie van vier woningen aan de Kolkweg in Nes, kadastraal bekend gemeente Nes, Sectie A, nummers 4862, 5014 en 5016. Het college heeft op 12 mei 2026 besloten de omgevingsvergunning deze omgevingsvergunning met kenmerk 548457 te verlenen.

Middels deze informatiebrief wordt de raad geïnformeerd over het project, de procedure en de besluitvorming.

Kernboodschap

Met het besluit van het college om deze vergunning te verlenen zijn de planologische hoofdlijnen van de ontwikkeling vastgelegd. Het gaat hierbij om een functiewijziging naar wonen, het aantal woningen, de locaties van de woningen, de oppervlaktes en de goot- en bouwhoogtes van woningen en het aanbrengen van verhardingen.

De aanvraag heeft betrekking op de eerste fase van een zogenoemde dubbele buitenplanse omgevingsplanactiviteit (‘dubbele BOPA’), hetgeen mogelijk wordt gemaakt op basis van een tijdelijke beoordelingsregel onder artikel 12.27a van het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl). Zodra aanvrager concreet over wil gaan tot bouw van de woningen moet een ruimtelijke bouwactiviteit (inclusief welstandstoets) een bouwtechnische activiteit worden aangevraagd.

De aanvraag gaat over een project waarbij minder dan 5 woningen worden gebouwd. Daarmee valt het plan onder de drempel waarvoor de raad een bindend advies moet geven. Dat betekent concreet dat:

- het college bevoegd gezag is om zelfstandig op de aanvraag te beslissen;
- de raad niet om bindend advies wordt gevraagd;
- de raad desgewenst wel geïnformeerd kan worden, maar geen formele rol heeft in de besluitvorming.

De vergunning en bijbehorende ruimtelijke onderbouwing zijn te vinden in de bijlage bij deze informatiebrief.

Vervolg

Zodra aanvrager concreet over wil gaan tot bouw van de woningen moet een ruimtelijke bouwactiviteit (inclusief welstandstoets) een bouwtechnische activiteit worden aangevraagd.

Ondertekening

T. Willemsma
Burgemeester

I.J.W. Valk
Secretaris-directeur

Bijlagen

1. Omgevingsvergunning 548457
2. Ruimtelijke onderbouwing Nes – Kolkweg BOPA

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	558243
Vergaderdatum	2 juni 2026
Organisatieonderdeel	Staf
Portefeuillehouder	Piet IJnsen

Onderwerp

Jaarverslag doorstroompunt en leerplicht Friesland Noord 2024-2025.

Kennisnemen van

1. Het jaarverslag doorstroompunt en leerplicht Friesland Noord 2024-2025.

Inleiding

Op grond van artikel 25 van de leerplichtwet brengt het college van burgemeester en wethouders jaarlijks verslag uit aan de raad over het in het laatst afgesloten school- of cursusjaar in de gemeente gevoerde beleid inzake de handhaving van de leerplicht en de kwalificatieplicht en de resultaten daarvan.

Op het gebied van leerplicht en het voorkomen van voortijdig schoolverlaten werken we nauw samen in de regio. Voor de regio Friesland Noord is de gemeente Leeuwarden aangewezen als centrumgemeente.

Via dienstverleningsovereenkomsten verricht de gemeente Leeuwarden ook een aantal taken voor de gemeente Ameland, zoals het voeren van de leerplichtadministratie en het geven van invulling aan de functie van leerplichtambtenaar.

Een ontwikkeling is dat per 1 januari 2026 de Wet van school naar duurzaam werk in werking is getreden. Vanaf die datum moeten er doorstroompunten worden ingericht en hebben de gemeenten een wettelijke taak voor jongeren zonder startkwalificatie tot 27 jaar. Dat betekent een uitbreiding van de doelgroep en de taken van de gemeenten.

De gemeente Leeuwarden heeft dit verslag voor alle deelnemende gemeenten gemaakt en met dit verslag voldoen we aan de wettelijke verplichting. Met dit verslag wordt geanticipeerd op de wetswijziging per 1 januari 2026 in die zin dat ook de cijfers van het bij de gemeente Leeuwarden belegde doorstroompunt er in op zijn genomen.

Kernboodschap

De gemeente Ameland voldoet met dit verslag aan de wettelijke verplichting om verslag uit te brengen.

Het verslag bevat cijfers over absoluut verzuim, relatief verzuim en voortijdig schoolverlaten, zowel op regionaal als op lokaal niveau.

Daarnaast is er een inhoudelijke toelichting opgenomen over de behaalde resultaten en de uitgevoerde acties.

Tenslotte zijn per gemeente de behaalde resultaten opgenomen naar aanleiding van de meldingen absoluut verzuim, relatief verzuim en voortijdig schoolverlaten en zijn de cijfers en resultaten van 2024-2025 vergeleken met de cijfers en resultaten van 2023-2024.

Vervolg

Niet van toepassing.

Ondertekening

T. Willemsma

I.J.W. Valk

Bijlagen

1.Jaarverslag doorstroompunt en leerplicht Friesland Noord 2024-2025.

JAARVERSLAG

2024 | 2025

Voorwoord

Jij hoort erbij en ik mis je als je er niet bent

Hierbij ontvangt u het regionaal jaarverslag van het schooljaar 2024 – 2025 van de Doorstroomregio Friesland Noord en leerplicht van de gemeenten: Ameland, Dantumadiel, Harlingen, Leeuwarden, Noardeast-Fryslan, Schiermonnikoog, Terschelling, Vlieland en Waadhoeke.

De uitvoering van de Leerplichtwet en het bestrijden van voortijdig schoolverlaten zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Er is een doorlopende aanpak voor 5- tot 23-jarigen waarbij leerplicht, kwalificatieplicht en startkwalificatieplicht elkaar opvolgen.

Bij de branchevereniging Ingrado staat het recht op onderwijs en ontwikkeling van alle kinderen en jongeren centraal. Een rode draad die hier doorheen loopt is *van afwezigheid naar aanwezigheid.* Een positieve aanpak en preventief werken is hierbij van groot belang om uitval te voorkomen. Dat begint bij het primair onderwijs. De focus ligt vooral op het voortgezet onderwijs. Hier komen de meeste verzuimmeldingen vandaan. In het mbo-onderwijs zien we, ook dit schooljaar, de meeste uitval. Zowel op onder 18- als boven 18-jarigen.

Samen met de ouders, onderwijs, samenwerkingsverbanden en andere ketenpartners staan we voor de uitdaging om zoveel mogelijk kinderen en jongeren aanwezig te laten zijn op school. Daar waar dat (even) niet kan, wordt er samen gezocht naar een passende oplossing. Het doel is om ervoor te zorgen dat alle kinderen en jongeren naar school kunnen gaan en dat er bij thuiszitters of uitval vroegtijdig ondersteuning wordt geboden.

Het jaarverslag laat zien welke inspanningen de leerplichtambtenaren en doorstroomcoaches in het afgelopen schooljaar hebben verricht om alle kinderen naar school te kunnen laten gaan. Daarnaast laat het ook de inzet zien om thuiszitten en voortijdig schoolverlaten te voorkomen.

Leerplicht en kwalificatieplicht tot 18 jaar

Algemeen

Alle leerlingen tussen de 5 en 16 jaar die in Nederland wonen zijn leerplichtig. Dit geldt ook voor leerlingen met een andere nationaliteit, zoals kinderen van asielzoekers en vreemdelingen.
Jongeren tussen de 16 en 18 jaar die geen startkwalificatie hebben, hebben de kwalificatieplicht. Een startkwalificatie is (minimaal) een diploma havo, vwo of mbo (niveau 2 of hoger). De kwalificatieplicht geldt niet voor jongeren die onderwijs volgden in het praktijkonderwijs. Volgde een leerling onderwijs op het voortgezet speciaal onderwijs (vso), met het uitstroomprofiel arbeidsmarktgericht of dagbesteding? Ook deze valt niet onder de kwalificatieplicht.

Preventieve aanpak en meldingen

Leerplicht wil graag eerder betrokken worden of zijn als er sprake is van dreigend schoolverzuim. Vanuit de branchevereniging Ingrado, maar ook vanuit andere partijen, zoals de NJi (Nederlands Jeugd Instituut) en onderwijs, wil men zich meer gaan focussen op schoolaanwezigheid. Door hier op te focussen, voelen kinderen zich verbonden met school. Dit geldt ook voor de kinderen voor wie het niet altijd haalbaar is om fysiek aanwezig te zijn. Door die verbondenheid kunnen leerlingen zich optimaal ontwikkelen en kunnen eventuele problemen vroegtijdig worden gesignaleerd.

Leerplichtambtenaren sluiten veel aan bij zorgoverleggen op scholen. Hier zijn meerdere betrokken partijen aanwezig. Denk aan docenten, schoolmaatschappelijk werk, jeugdzorg en andere samenwerkingspartners. Men houdt elkaar op de hoogte, zorgen worden gedeeld en er wordt afgestemd en overlegd over de mogelijkheden voor (het vergroten van) schoolaanwezigheid.
De preventieve inzet van de leerplichtambtenaar kan ook bestaan uit het toetsen of wet- en regelgeving wordt gevolgd of dat een bemiddelende rol nodig is tussen ouder(s)/verzorger(s) en school. Bijvoorbeeld om te voorkomen dat een leerling door ouder(s) of verzorger(s) wordt thuisgehouden, verzuimt of is geschorst door de school.

Alle partijen zijn van groot belang om preventief te kunnen werken in het voorkomen van schooluitval en een gunstig effect hebben op het voorkomen van de inzet van jeugdzorg.

Resultaten

Het afgelopen schooljaar zijn de leerplichtambtenaren van het PO/VO en mbo bij 1087 leerlingen betrokken geweest vanuit de preventieve aanpak.
Dit zorgde ervoor dat ruim 71% niet langdurig uitviel, weer terug ging naar school en dat er geen verdere actie vanuit leerplicht nodig was. In het schooljaar 2023-2024 was dit nog 60%.

Verder vallen de volgende zaken op:

- 39 kinderen kregen een vrijstelling van onderwijs.
- Bij 74 kinderen waren aan het eind van het schooljaar nog zorgen over schoolaanwezigheid.

Leerplichtambtenaren geven aan dat er vooral sprake is van complexe problematiek. Ook zijn er lange wachtlijsten in de zorg, waardoor betrokkenheid van leerplicht langer nodig is.

Absoluut verzuim

Er is sprake van absoluut verzuim als een leer- en kwalificatieplichtige jongere niet op een school staat ingeschreven. Al vanaf de eerste dag dat een leerplichtige jongere niet op een school is ingeschreven, spreekt men van absoluut verzuim, ongeacht de duur ervan.

Of er echt sprake is van absoluut verzuim beoordeelt de leerplichtambtenaar.
Hij of zij bemiddelt tussen ouder(s)/verzorger(s)/leerling en scholen en/of de samenwerkingsverbanden of hulpverlening om de leerling op een passende school te krijgen.
Leerplicht is verantwoordelijk voor een melding bij het samenwerkingsverband.

Stijging

Gemeenten zien een grote stijging van het absoluut verzuim. In het schooljaar 2023-2024 waren er 570 kinderen die niet stonden ingeschreven op een school. In het afgelopen schooljaar is dat gestegen naar 679. Dit is het derde opeenvolgende jaar waarin we een stijging zien.

De stijging heeft vooral te maken met Oekraïense en Syrische leerlingen. In het schooljaar 2023-2024 ging het om 133 leerlingen en dit schooljaar om 237 leerlingen. Leerplicht heeft actief contact met de opvanglocaties. Vaak vindt er geen intake op scholen plaats omdat er problemen zijn met vervoer van de opvanglocatie naar de scholen. Hierdoor worden kinderen niet op tijd ingeschreven, waardoor ze als absoluut verzuim worden geregistreerd.

Resultaten

Door een actieve aanpak door de leerplichtambtenaren zijn de volgende totaalresultaten behaald:

- 227 leerlingen werden ingeschreven op school.
- 256 leerlingen bleken geen absoluut verzuimers te zijn.
- 62 leerlingen bleken te zijn verhuisd.
- 16 leerlingen kregen een vrijstelling.
- 28 leerlingen werden 18 jaar en zijn overgedragen aan het Doorstroompunt.

Als er géén sprake is van absoluut verzuim, heeft dit meestal te maken met overschrijving van de ene naar de andere school.

Relatief verzuim

Er is sprake van relatief verzuim wanneer leer- en kwalificatieplichtige kinderen en jongeren zonder geldige reden langer dan 16 uur in 4 weken verzuimen maar wel op een school staan ingeschreven. Dit wordt ook wel ongeoorloofd verzuim genoemd.

Sinds 2017 is er een vernieuwde landelijke aanpak van ongeoorloofd verzuim, de MAS-methode. MAS staat voor Methodische Aanpak Schoolverzuim. De leerplichtambtenaar heeft een schakelrol en neemt het initiatief voor een adequaat vervolg op de verzuimmeldingen. Afhankelijk van de achterliggende redenen en het soort verzuim zijn er verschillende routes mogelijk. Terug- of toeleiding naar een passend onderwijsprogramma staat in elke route centraal. Het gaat uiteindelijk om het recht op onderwijs van de jongere en samen met de ketenpartners streven naar *één kind, één gezin, één plan.*

Lichte stijging

In het afgelopen schooljaar waren er 2811 meldingen van ongeoorloofd verzuim. Dat is een lichte stijging (2,85%) ten opzichte van het vorige schooljaar. In het schooljaar 2023-2024 waren er 2733 meldingen.

Vanaf dit schooljaar kunnen we laten zien hoeveel meldingen er per soort onderwijs zijn. Voor het schooljaar 2024-2025 ziet dat er zo uit:

- 1486 meldingen voortgezet onderwijs

- 966 meldingen middelbaar beroepsonderwijs
- 133 meldingen basisonderwijs
- 128 meldingen praktijkonderwijs
- 83 meldingen voortgezet speciaal onderwijs
- 11 meldingen speciaal basis onderwijs
- 5 meldingen speciaal onderwijs cluster 2, 3 en 4

Resultaten

Uiteindelijk zorgden de leerplichtambtenaren er samen met de scholen en betrokken ketenpartners voor dat:

- 91% terug ging naar school
- 130 keer een proces verbaal werd opgesteld
- 45 keer een HALT-melding werd gedaan
- 53 leerlingen thuiszitter werden.

Leerplichtambtenaren geven aan dat er vooral sprake is van complexe problematiek, waardoor er vaker en meer Multi Disciplinaire Overleggen (MDO'S) nodig zijn. Ook zijn er lange wachtlijsten in de zorg, waardoor langere betrokkenheid van leerplicht nodig is.

Het versturen van een kennisgevingsbrief naar ouders wordt door de scholen positief ervaren. In sommige situaties heeft het een vergelijkbaar effect met het houden van een verzuimspreekuur.

Vrijstellingen leerplicht

Bij een vrijstelling hoeft een kind niet naar school. Er zijn drie verschillende vrijstellingen volgens artikel 5 van de Leerplichtwet:

- 5a: lichamelijke en psychische redenen
- 5b: vanwege geloofsovertuiging binnen een
- bepaalde reisafstand geen onderwijs
- 5c: in buitenland onderwijs volgen

Het aantal vrijstellingen voor leerplicht blijft ook toenemen. Hiervoor zijn verschillende redenen.

Stijging

Het aantal vrijstellingen is opnieuw gestegen. In het schooljaar 2023-2024 waren er nog 196 vrijstellingen. Dat zijn er 311 in het schooljaar 2024-2025. Hiervan zijn 13 ingetrokken en 9 afgewezen.
Deze stijging is voornamelijk op grond van artikel 5a van de Leerplicht. 203 kinderen kregen een vrijstelling omdat zij psychisch of lichamelijk ongeschikt zijn om toegelaten te worden tot het onderwijs. Hiervan hadden 85 kinderen in voorgaande schooljaren ook een vrijstelling op grond van artikel 5a. In schooljaar 2023-2024 hadden 103 kinderen een vrijstelling op grond van artikel 5a.

Verder valt het op dat er een verdubbeling is van toegekende vrijstellingen op grond van artikel 5b. In totaal zijn er 47 aanvragen gedaan voor een vrijstelling op grond van artikel 5b. Hiervan zijn 5 aanvragen afgewezen, 2 ingetrokken en 40 toegekend. Het valt op dat 21 kinderen met een toekenning vrijstelling op grond van artikel 5b, in de gemeente Noardeast-Fryslân wonen.

Daarnaast zijn er nog 32 kinderen die een vrijstelling kregen op grond van artikel 5c.

Ontwikkelingen artikel 5b

Eind maart 2025 liet het Openbaar Ministerie weten niet langer door leerplichtambtenaren opgemaakte processen-verbaal op te pakken die gerelateerd zijn aan een beroep op vrijstelling 5 onder b van de leerplichtwet. De branchevereniging Ingrado maakt zich zorgen over de gevolgen van deze stap. Zij vrezen dat dit tot een nog sterkere toename leidt van het aantal kinderen dat op grond van richtingsbezwaren is vrijgesteld van de leerplicht. In september 2025 stuurde Ingrado alle leerplichtorganisaties een enquête om de gevolgen van het besluit in beeld te krijgen. De resultaten worden in het schooljaar 2025-2026 bekend gemaakt.

Thuiszittersaanpak

Dit is de omschrijving van thuiszitters van de branchevereniging Ingrado:
Thuiszitters zijn kinderen en jongeren die zonder onderwijs thuis zitten, omdat hun problematiek (volledige) deelname in een reguliere dan wel speciale onderwijssetting onmogelijk maakt. Het recht op onderwijs is hier in het geding.

Werkwijze

School is verantwoordelijk om jongeren die meer dan 4 weken aaneensluitend met ongeoorloofd verzuim afwezig zijn, te melden bij het samenwerkingsverband en DUO. Dit heet langdurig relatief verzuim.
Leerplicht bespreekt deze leerlingen tijdens het interne breed overleg van de school. Waar nodig sluit het samenwerkingsverband aan.
Het samenwerkingsverband doet iedere drie maanden melding van het aantal thuiszittende jongeren (relatief en absoluut verzuim) bij de Inspectie van het onderwijs. Het doel is om thuiszittende leerlingen sneller in beeld te krijgen.

Het primair onderwijs kent geen thuiszitters-voorziening. Binnen het voortgezet onderwijs is er het OPDC met Start-Up en Back-Up voorziening. Op het mbo zijn zorgteams actief om thuiszitten te voorkomen. Er wordt ook ingezet op onderwijs- en zorgarrangementen.

Resultaten

Dit schooljaar waren er 92 thuiszitters, een toename van 38 ten opzichte van het voorgaande schooljaar.

Voor deze toename kunnen de volgende oorzaken worden genoemd:

- Een betere registratie en melding door scholen bij DUO.
- Lange(re) wachttijden bij de GGD voor het Sociaal Medisch Advies in relatie tot het aanvragen van vrijstelling.
- Wachtlijsten in de zorg, waardoor hulpverlening lang op zich laat wachten.

Hierdoor is er sprake van een traag proces richting de route terug naar school. In het afgelopen schooljaar gingen 33 leerlingen terug naar school en kregen 8 leerlingen een vrijstelling. Bij 46 leerlingen is leerplicht aan het einde van het schooljaar nog betrokken.

Opvallende ontwikkelingen leerplicht en kwalificatieplicht

Langere betrokkenheid leerplicht

Leerplichtambtenaren geven aan dat er meer zaken zijn waar ze langer bij betrokken zijn en die doorlopen naar het volgende schooljaar. Het duurt vaak langer voordat verzuim stopt of dat er een beslissing kan worden genomen. Redenen hiervoor zijn onder andere:

- Lange wachtlijsten. Onder andere bij rechtbankzittingen, in de hulpverlening en bij het krijgen van adviezen in verband met vrijstellingen.
- Meervoudige problematiek.

Toename processen verbaal

In het afgelopen schooljaar was er een enorme toename van het aantal opgestelde processen verbaal. In het schooljaar 2023-2024 waren dit in totaal 111. In het afgelopen schooljaar zijn 152 processen-verbaal opgemaakt. Het gaat daarbij voornamelijk om leerlingen uit het voortgezet onderwijs (55) en uit het mbo (48).

Daarnaast is er een toename van processen-verbaal vanwege luxe verzuim. Leerplicht legde in het afgelopen schooljaar actief aan scholen uit wat zij moeten doen als er sprake is van verzuim voorafgaand aan of volgend op een vakantie, waarbij een redelijk vermoeden bestaat van luxe verzuim. Dit leidde tot 48 processen-verbaal als gevolg van luxe verzuim, een stijging van 37%.

Wachtlijsten

Wachtlijsten zijn overal, waardoor weer andere problematiek kan ontstaan. Hieronder volgt een overzicht van de verschillende soorten wachtlijsten die van invloed zijn op de terugkeer naar onderwijs:

- *Wachtlijsten speciaal onderwijs*
  Door wachtlijsten in het speciaal onderwijs kunnen leerlingen thuis komen te zitten, omdat reguliere opleidingen handelingsverlegen raken. Dit kan ertoe leiden dat er meer aanvragen voor een vrijstelling worden ingediend.
  Ook kan dit tot gevolg hebben dat meer leerlingen kiezen voor het mbo, waar zij vervolgens opnieuw tegen vergelijkbare problemen aanlopen.
- *Wachtlijsten hulpverlening*
  Ook binnen de hulpverlening ontstaan thuiszitters doordat ondersteuning niet op tijd mogelijk is. De centrale vraag die hierbij steeds weer naar voren komt is: “Wat doen we in de tussentijd?”
- *Wachtlijst GGD met betrekking tot aanvragen SMA (Sociaal Medisch Advies)*
  Om in aanmerking te komen voor een vrijstelling op grond van artikel 5a van de Leerplichtwet, is een advies van de jeugdarts van de GGD vereist. De wachttijd hiervoor is op dit moment vier tot zes maanden.
  Dit betekent dat kinderen mogelijk niet op tijd de juiste zorg krijgen, scholen langer verantwoordelijkheid moeten dragen en leerplicht langer betrokken blijft.
- *Wachtlijst Openbaar Ministerie*
  Wanneer ouder(s)/verzorger(s) en/of een jongere niet meewerken aan terugkeer naar het onderwijs, kan de leerplichtambtenaar overgaan tot het opmaken van een proces-verbaal. Bij het OM is echter een wachttijd van zes tot acht maanden, waardoor verzuim blijft voortduren en leerplicht langer betrokken moet blijven.

Speerpunten schooljaar 2025-2026

Op basis van de ontwikkelingen en cijfers van het voorgaande schooljaar willen de gemeenten in het komende schooljaar meer aandacht besteden aan het volgende:

1. **Inzetten op preventief werken**
   Ervaring leert dat hoe eerder ketenpartners samen betrokken worden bij dreigend verzuim, hoe groter de kans is dat het tij op tijd kan worden gekeerd. Eventueel benodigde hulpverlening of andere ondersteuning kan sneller worden ingezet, zodat grotere problemen kunnen worden voorkomen. Voorbeelden van preventief werken zijn: deelnemen aan zorgoverleggen op scholen, het vergroten van kennis over de leerplicht bij scholen (in zowel het po, vo als mbo) en het versterken van de samenwerking met wijk- en gebiedsteams.

2. **Regionaal werkproces thuiszitters absoluut verzuim en vrijstellingen aanpassen.**
   Het huidige werkproces dateert uit september 2023. Samen met het Samenwerkingsverband Fryslân Noard wordt het werkproces aangepast.

Doorstroomfunctie en voortijdig schoolverlaters (VSV) aanpak

Terugblik op het schooljaar 2024/2025

Het afgelopen schooljaar namen de verzuimmeldingen (18 tot 23 jaar) toe. Wat hierbij opvalt is de grote stijging van het aantal preventieve meldingen in vergelijking met vorig schooljaar. Dit betekent dat er sprake is van een stevige preventieve aanpak op scholen.

Er was het afgelopen schooljaar sprake van een daling van het aantal VSV. De daling kan worden verklaard door sterke regionale samenwerking, effectieve en/of outreachende begeleiding, maatwerktrajecten en betere ondersteuning bij overstapmomenten.

Voortijdig schoolverlaten blijkt vaak te maken te hebben met:

- psychische en /of gedragsmatige problematiek
- schulden
- verslaving
- verkeerde studiekeuze of de schoolse structuur
- motivatie/zelfreflectie en concentratieproblemen
- aan het werk gaan of kiezen voor een tussenjaar.

Ook de overstap van vo naar mbo (van een schools of klassikaal systeem naar opgavegericht en zelfstandig werken) blijft voor veel studenten een uitdaging. Een deel van de jongeren (bv met ASS) heeft extra ondersteuning nodig om het onderwijs te kunnen volgen, vooral bij stages.

De programmalijnen die helpen om VSV tegen te gaan zijn nog steeds *Stay in School*, *Take the Next Step* en *Back to School*. Deze richten zich vooral op het voorkomen van uitval in het algemeen, en in het bijzonder op het voorkomen van uitval uit het onderwijs.

Stay in school

De maatregel *Stay in School* is bedoeld om uitval uit het onderwijs te voorkomen en jongeren te ondersteunen die dreigen uit te vallen. De inzet richt zich op het begeleiden van jongeren naar een passende vervolgstap. Denk hierbij aan school, werk, participatie of zorg wanneer school (tijdelijk) niet mogelijk is.

- Uitvoering door de VO en mbo-scholen is gericht op begeleiden van overbelaste jongeren en het wegnemen van belemmeringen om het reguliere programma op school te volgen.
- In het onderwijs is extra aandacht voor jongeren met Autisme Spectrum Stoornis(ASS).
- School en gemeenten werken samen in zorgteams (VO en mbo) en bieden time out-voorzieningen als school even niet lukt. Een preventieve aanpak, in aansluiting met wijkteams en hulpverlening. Ook is het samenwerkingsverband VO actief met voorzieningen als dit nodig is.
- Studenten van 18 jaar en ouder hebben ook verzuimgesprekken als zij ongeoorloofd afwezig zijn. Hiernaast wordt er veel ingezet op aansluiting bij de toekomstgesprekken van de doorstroomcoach. Het doel van deze gesprekken is het preventief en passend begeleiden en ondersteunen van studenten.

Take the next step

De maatregel *Take the next step* is er om risicojongeren bij de overstap van school naar school, school naar werk, vanuit uitkering naar school en school naar zorg- of dagbesteding te ondersteunen. Het doel is om de overstap zo soepel mogelijk te maken.

- Het Doorstroompunt monitort en begeleidt de jongeren die niet naar school of aan het werk kunnen. In gesprek met de jongere werken we op maat en wordt ingezet op wat aansluit op de ondersteuningsbehoefte van de jongere.
- Alle jongeren in een kwetsbare positie worden tijdens het laatste schooljaar besproken met de gemeente. Denk hierbij aan uitstroom vanuit Pro, Vso en Entree onderwijs zonder startkwalificatie. Het doel is het vergroten van de kansen op werk. Ondersteuning is mogelijk met een accountmanager, job coaching en loonkostensubsidie, beschut werk of een participatietraject.

Back to school

De maatregel *Back to school* is de maatregel voor de reguliere taak van het Doorstroompunt. Deze is gericht op terugkeer naar onderwijs, werk of meedoen in de samenleving.

- Is een jongeren gestopt met school? Dan kan het Doorstroompunt de jongere ondersteunen. Maatwerk is het uitgangspunt.
- Vizier op School biedt Studie Loopbaan Advies met het afnemen van NOA-testen om het studieadvies voor jongeren in beeld te brengen.
- Het Doorstroompunt is aanwezig bij de toekomstgesprekken met studenten op het mbo. Het doel is een goede aansluiting met de arbeidsmarkt of Participatiewet. Het aanbod hierbij is individuele doorstroomcoaching met als onderdeel opleidingsadvies & heroriëntatie.

Ontwikkelingen en trends Doorstroompunt

Algemeen

- Vizier op School (VOS) van de gemeente Leeuwarden is een succes. Dit heeft als doel jongeren duurzaam terug te begeleiden naar school. Er gingen meer jongeren terug naar school. VOS is een vast onderdeel van het Doorstroompunt. De VOS-collega's hebben directe afstemming met het mbo, zodat jongeren duurzaam kunnen terugkeren in het onderwijs. De inzet van studieloopbaanadvies (SLA) is hierbij helpend. Een jongere kan starten met een kennismakingstraject binnen het mbo om de juiste opleiding te kiezen. Daarnaast wordt er 12 maanden nazorg geboden, specifiek gericht op het continueren van de opleiding.
- Binnen het Doorstroompunt hebben we te maken met jongeren die regelmatig vastlopen doordat zij te maken krijgen met wachtlijsten in de hulpverlening. De knelpunten liggen vooral bij de specialistische jeugdhulp, de GGZ, de verslavingszorg en Wmo-trajecten. Omdat het Doorstroompunt zelf geen zorgverlener is, maar jongeren begeleidt richting passende hulp, merkt het de gevolgen van deze wachttijden direct in de doorstroom naar school, werk of daginvulling.
- Het succes van de toekomstgesprekken is zichtbaar. Samen met studieloopbaanadviseurs van Firda laten we zien wat de consequenties zijn van stoppen met school en wordt het perspectief op de toekomst besproken. Waar nodig wordt direct een plan opgesteld en/of gezorgd voor doorstroom. We zijn gestart met het aanmaken van preventieve casussen voor de toekomstgesprekken. De redenen zijn het vroegtijdig signaleren, het bewaken van continuïteit en het voorkomen dat jongeren tussen wal en schip raken. Van deze inzet zijn geen specifieke cijfers bekend.
- Alle doorstroomcoaches hebben vaste verzuimspreekuren. We zijn zichtbaar op de scholen, waardoor er eerder en vaker gemeld wordt. Daarnaast zijn wij regelmatig aangesloten bij de zorgoverleggen van Firda en Aeres.
- De samenwerking met de regio verloopt goed. Er zijn structurele overleggen met De Dienst (Noardwest) en Dokwurk (Noardeast). Daarnaast is er een goede samenwerking met de andere Doorstroompuntregio's (Sûdwest/ Friese Wouden) in de provincie. Dit gebeurt in de vorm van overleggen en bijeenkomsten. De afspraken over het nieuwe verzuimprotocol zijn opgepakt, maar nog niet vastgesteld.
- Lifecoaches werken intensief met jongeren, met één voet in de gemeente en één in het veld. Door een kleine caseload kunnen zij echt verschil maken. Ze investeren veel in het opbouwen van een vertrouwensband en werken vervolgens aan stabilisatie op het gebied van wonen, inkomen, werk, school en persoonlijke ontwikkeling. Social Parenting is een term die in dit kader regelmatig wordt gebruikt.
- De Doorstroomcoach is niet aan een locatie verbonden, maar juist aan de opleiding.
  Door al aan de voorkant binnen de opleidingen snel te schakelen met de student en het juiste instrument in te zetten, kunnen we de jongere beter begeleiden naar werk, school en/of bijvoorbeeld hulpverlening. Dit betekent voor de jongere dat hij of zij sneller de aandacht krijgt van de juiste collega, waardoor er meer tijd kan worden besteed aan de ondersteuning die nodig is.

Resultaten

- De samenwerking tussen de doorstroomcoaches en Dokwurk, Wurkstart Dokkum en De Dienst van SoZaWe Noardwest is verbeterd. Deze samenwerking en de daarbij horende korte lijnen zorgen voor een positief resultaat. Er is sneller contact over én met de jongere, waardoor de juiste vervolgacties op tijd kunnen worden ingezet.
- Het aantal uitgevoerde acties steeg dit jaar. Dit wijst op een verbetering van de verzuimaanpak op scholen en wordt veroorzaakt door een toename van preventieve inzet.

- De VSV-cijfers daalden het afgelopen schooljaar. Preventief werken op de scholen, om studenten tijdig en de juiste ondersteuning te bieden helpt. Dit maakt het mogelijk om jongeren op tijd te begeleiden naar een passende vervolgstap. Denk hierbij aan deelname aan verzuim- en toekomstgesprekken, aanwezigheid op school, proactief of outreachend werken om contact te leggen met de jongere en snel een analyse maken.
- Het aantal startkwalificatieplichtigen in de Doorstroompuntregio Friesland Noord nam af. Deze daling is vooral het gevolg van een sterkere focus op vroegsignalering, betere samenwerking tussen scholen en gemeenten en effectievere begeleiding richting diploma's.
- We hebben onze zichtbaarheid mede vergroot door het gebruik van visitekaartjes en flyers. De website van het Doorstroompunt staat online. Hier kunnen jongeren en professionals ons op vinden.
- In 2024–2025 is in de Doorstroompuntregio Friesland Noord een toename te zien van het aantal jongeren zonder inkomstenverhouding (jongeren die géén formele bron van inkomen hebben). Deze stijging hangt samen met een verbeterde registratie en vroegsignalering, waardoor meer jongeren zonder werk of inkomen op tijd in beeld komen.
  Daarnaast speelt de krappe arbeidsmarkt voor jongeren met beperkte werkervaring een rol. Ook zien we dat kwetsbare jongeren in overgangsfases – bijvoorbeeld na uitstroom uit pro, vso, entree of mbo-2 – vaker tijdelijk zonder werk zitten. Hierdoor groeit de groep jongeren die ondersteuning nodig heeft bij het vinden van duurzame aansluiting op onderwijs of werk. De regionale analyse ondersteunt dit beeld en geeft aan dat Friesland Noord fors moet inzetten op het terugdringen van VSV, het duurzaam vasthouden van jongeren in onderwijs of werk en het significant verminderen van jongeren die uit beeld raken. In de onderstaande speerpunten voor de komend(e) jaren wordt dit geconcretiseerd.
- Onderzoek van Purpose toont aan dat de methodiek Lifecoaching werkt (Leeuwarden Oost, eindrapportage effectmeting, februari 2025). De pilot Lifecoaching is in 2024 succesvol afgerond. Vanaf 2025 zijn daarom de Lifecoaches een vast onderdeel geworden van het Doorstroompunt Friesland Noord.

Speerpunten schooljaar 2026-2027

1. **Doelstellingen regionaal programma wet "van school naar duurzaam werk" 2026–2029**
   Voor de periode 2026–2029 zet Doorstroompuntregio Friesland Noord in op een samenhangende aanpak gericht op:
   - Het verminderen van voortijdig schoolverlaten;
   - Het terugdringen van jongeren uit beeld;
   - Het versterken van kwetsbare overstappen in onderwijs en arbeid;
   - Het verbeteren van de onderwijs-zorgstructuur;
   - Het vergroten van duurzame arbeidstoeleiding;
   - Het borgen van continuïteit in begeleiding voor jongeren met meervoudige problematiek.

   Deze doelen sluiten aan bij de wettelijke eisen van het regionaal programma en bij de regionale analyse van Friesland Noord.

2. **Speerpunt: Ontwikkelen werkwijze doelgroep 23–27 jaar binnen regionaal programma**
   Het regionaal programma wordt uitgevoerd op basis van de wet "van school naar duurzaam werk 2026–2029". Een belangrijke wijziging is de uitbreiding van de doelgroep van het Doorstroompunt van 23 naar 27 jaar. Dit vraagt om een heldere en eenduidige werkwijze voor deze groep, waarbij de focus ligt op preventieve ondersteuning, het voorkomen van uitval en het realiseren van duurzame uitstroom naar onderwijs, leerwerktrajecten of arbeid.

De aanpak richt zich op:

- Het eerder in beeld krijgen van jongeren (ook na schooluitval);
- Het organiseren van warme overdrachten tussen het Doorstroompunt, onderwijs en gemeenten;
- Het bieden van maatwerk, met aandacht voor multiproblematiek;
- Het versterken van de samenwerking binnen de keten, met duidelijke rollen en verantwoordelijkheden.

3. **Speerpunt: zichtbaarheid en aanbod van het Doorstroompunt in de regio vergroten.**
   Met de inwerkingtreding van de wet "van school naar duurzaam werk" per 1 januari 2026 is het Doorstroompunt een belangrijke schakel in de regionale samenwerking tussen onderwijs en gemeenten. De focus ligt hierbij op preventieve ondersteuning, het begeleiden van jongeren zonder startkwalificatie en het realiseren van duurzame uitstroom naar onderwijs of arbeid. Om deze rol te versterken wordt in 2026 ingezet op het vergroten van de zichtbaarheid van het Doorstroompunt. De website krijgt een update en via social media (LinkedIn en Instagram) en de bestaande communicatiekanalen, wordt actief gewerkt aan betere bereikbaarheid voor jongeren en professionals. Dit draagt bij aan een laagdrempelige toegang tot ondersteuning en een sterkere regionale samenwerking.

4. **Speerpunt: Datagedreven aanpak VSV en gerichte inzet Leeuwarden**
   We versterken de preventieve aanpak van voortijdig schoolverlaten (VSV) door betere duiding van cijfers en structurele monitoring via managementrapportages en data. Hierdoor krijgen we inzicht in wat werkt en kunnen we gericht bijsturen. De gemeente Leeuwarden vraagt extra aandacht vanwege de relatief hoge VSV-uitval. Hier zetten we in op gerichte preventie en vroegsignalering, met focus op gebieden zoals Leeuwarden Oost.

5. **Speerpunt: Evaluatie inzet lifecoaches**
   De samenwerkende partners binnen de arbeidsmarkt- en doorstroompuntregio evalueren in schooljaar 2025/2026 de toegevoegde waarde van lifecoaches voor jongeren uit het voortgezet speciaal onderwijs en praktijkonderwijs in Friesland Noord. De eerste ervaringen worden hierbij opgehaald in samenwerking met VSO De Monoliet.

6. **Speerpunt: Inzet Intergrip module VO - MBO**
   In Friesland zetten we de Intergrip module voor de overstap van VO naar naar het MBO in, met als doel de overgang voor jongeren beter te begeleiden en uitval te voorkomen.

7. **Speerpunt: Gezamenlijke voorlichting met de Doorstroompuntregio's de Friese Wouden en Zuidwest Friesland**
   We werken samen met de andere Doorstroompuntregio's aan een gezamenlijke aanpak voor voorlichting aan scholen, met als doel eenduidige informatievoorziening en versterking van de provinciale samenwerking.

FACTSHEETS LEERPLICHT

JAARVERSLAG LEERPLICHT REGIO

Schooljaar 2023-2024

35.739	•Leer-/kwalificatieplichtigen
13.132	•Startwalificatieplichtigen
4.634	•Aantal meldingen
2.707	
1.927	
Uitgevoerde acties	15.129

Schooljaar 2024-2025

35.570	•Leer-/kwalificatieplichtigen
10.621	•Startwalificatieplichtigen
5.264	•Aantal meldingen
3.013	
2.251	
Uitgevoerde acties	24.610

Leer- en kwalificatieplichtige

570	•Absoluut verzuim
45	•HALT
831	•Preventieve bemiddeling
111	•Proces-verbaal
2.812	•Relatief verzuim
54	•Thuiszitters
15	•Extra verlof aanvragen
196	•Vrijstellingen

Leer- en kwalificatieplichtige

679	•Absoluut verzuim
58	•HALT
1.087	•Preventieve bemiddeling
152	•Proces-verbaal
2.811	•Relatief verzuim
92	•Thuiszitters
25	•Extra verlof aanvragen
360	•Vrijstellingen

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

1.634	•Einde verzuim
1.121	•Waarschuwing kind en/of ouders
187	•Geen absoluut verzuim
73	•Overdracht Doorstroompunt
112	•Verhuisd buiten de regio
1.361	•Overige
146	•In behandeling

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

1.846	•Einde verzuim
875	•Waarschuwing kind en/of ouders
268	•Geen absoluut verzuim
66	•Overdracht Doorstroompunt
100	•Verhuisd buiten de regio
1.839	•Overige
270	•In behandeling

JAARVERSLAG LEERPLICHT

Schooljaar 2023-2024

497	•Leer-/kwalificatieplichtigen
144	•Startwalificatieplichtigen
15	•Aantal meldingen
9	
6	
Uitgevoerde acties	71

Schooljaar 2024-2025

486	•Leer-/kwalificatieplichtigen
155	•Startwalificatieplichtigen
24	•Aantal meldingen
12	
12	
Uitgevoerde acties	93

Leer- en kwalificatieplichtige

2	•Absoluut verzuim
0	•HALT
2	•Preventieve bemiddeling
0	•Proces-verbaal
10	•Relatief verzuim
0	•Thuiszitters
0	•Extra verlof aanvragen
1	•Vrijstellingen

Leer- en kwalificatieplichtige

5	•Absoluut verzuim
0	•HALT
12	•Preventieve bemiddeling
0	•Proces-verbaal
5	•Relatief verzuim
1	•Thuiszitters
0	•Extra verlof aanvragen
1	•Vrijstellingen

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

6	•Einde verzuim
4	•Waarschuwing kind en/of ouders
1	•Geen absoluut verzuim
0	•Overdracht Doorstroompunt
2	•Verhuisd buiten de regio
2	•Overige
0	•In behandeling

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

7	•Einde verzuim
0	•Waarschuwing kind en/of ouders
2	•Geen absoluut verzuim
0	•Overdracht Doorstroompunt
2	•Verhuisd buiten de regio
12	•Overige
1	•In behandeling

JAARVERSLAG LEERPLICHT

Schooljaar 2023-2024

2.806	•Leer-/kwalificatieplichtigen
618	•Startwalificatieplichtigen
219	•Aantal meldingen

137

82

Uitgevoerde acties 481

Schooljaar 2024-2025

2.841	•Leer-/kwalificatieplichtigen
489	•Startwalificatieplichtigen
209	•Aantal meldingen

129

80

Uitgevoerde acties 665

Leer- en kwalificatieplichtige

45	•Absoluut verzuim
0	•HALT
19	•Preventieve bemiddeling
6	•Proces-verbaal
142	•Relatief verzuim
0	•Thuiszitters
0	•Extra verlof aanvragen
7	•Vrijstellingen

Leer- en kwalificatieplichtige

37	•Absoluut verzuim
1	•HALT
6	•Preventieve bemiddeling
3	•Proces-verbaal
119	•Relatief verzuim
6	•Thuiszitters
0	•Extra verlof aanvragen
37	•Vrijstellingen

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

78	•Einde verzuim
77	•Waarschuwing kind en/of ouders
15	•Geen absoluut verzuim
4	•Overdracht Doorstroompunt
8	•Verhuisd buiten de regio
36	•Overige
1	•In behandeling

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

81	•Einde verzuim
40	•Waarschuwing kind en/of ouders
10	•Geen absoluut verzuim
1	•Overdracht Doorstroompunt
2	•Verhuisd buiten de regio
69	•Overige
6	•In behandeling

JAARVERSLAG LEERPLICHT

GEMEENTE HARLINGEN

Schooljaar 2023-2024

2.172	•Leer-/kwalificatieplichtigen
512	•Startwalificatieplichtigen
362	•Aantal meldingen
198	
164	
Uitgevoerde acties	1.862

Schooljaar 2024-2025

2.123	•Leer-/kwalificatieplichtigen
478	•Startwalificatieplichtigen
381	•Aantal meldingen
209	
172	
Uitgevoerde acties	1.904

Leer- en kwalificatieplichtige

19	•Absoluut verzuim
3	•HALT
136	•Preventieve bemiddeling
7	•Proces-verbaal
169	•Relatief verzuim
15	•Thuiszitters
3	•Extra verlof aanvragen
10	•Vrijstellingen

Leer- en kwalificatieplichtige

20	•Absoluut verzuim
1	•HALT
158	•Preventieve bemiddeling
16	•Proces-verbaal
148	•Relatief verzuim
18	•Thuiszitters
1	•Extra verlof aanvragen
19	•Vrijstellingen

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

83	•Einde verzuim
51	•Waarschuwing kind en/of ouders
9	•Geen absoluut verzuim
3	•Overdracht Doorstroompunt
8	•Verhuisd buiten de regio
165	•Overige
43	•In behandeling

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

79	•Einde verzuim
49	•Waarschuwing kind en/of ouders
6	•Geen absoluut verzuim
2	•Overdracht Doorstroompunt
10	•Verhuisd buiten de regio
166	•Overige
69	•In behandeling

Schooljaar 2023-2024

16.392	•Leer-/kwalificatieplichtigen
8.378	•Startwalificatieplichtigen
2.532	•Aantal meldingen
1.445	
1.087	
Uitgevoerde acties	8.944

Leer- en kwalificatieplichtige

302	•Absoluut verzuim
37	•HALT
436	•Preventieve bemiddeling
59	•Proces-verbaal
1.559	•Relatief verzuim
26	•Thuiszitters
7	•Extra verlof aanvragen
106	•Vrijstellingen

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

870	•Einde verzuim
669	•Waarschuwing kind en/of ouders
87	•Geen absoluut verzuim
43	•Overdracht Doorstroompunt
53	•Verhuisd buiten de regio
766	•Overige
44	•In behandeling

Schooljaar 2024-2025

16.383	•Leer-/kwalificatieplichtigen
6.861	•Startwalificatieplichtigen
2.944	•Aantal meldingen
1.628	
1.316	
Uitgevoerde acties	14.611

Leer- en kwalificatieplichtige

351	•Absoluut verzuim
39	•HALT
554	•Preventieve bemiddeling
92	•Proces-verbaal
1.664	•Relatief verzuim
50	•Thuiszitters
18	•Extra verlof aanvragen
176	•Vrijstellingen

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

1.120	•Einde verzuim
485	•Waarschuwing kind en/of ouders
134	•Geen absoluut verzuim
36	•Overdracht Doorstroompunt
49	•Verhuisd buiten de regio
1.004	•Overige
116	•In behandeling

JAARVERSLAG LEERPLICHT

Schooljaar 2023-2024

6.776	•Leer-/kwalificatieplichtigen
1.503	•Startwalificatieplichtigen
722	•Aantal meldingen
425	
297	
Uitgevoerde acties	1.786

Schooljaar 2024-2025

6.698	•Leer-/kwalificatieplichtigen
1.380	•Startwalificatieplichtigen
720	•Aantal meldingen
430	
290	
Uitgevoerde acties	3.458

Leer- en kwalificatieplichtige

97	•Absoluut verzuim
2	•HALT
99	•Preventieve bemiddeling
23	•Proces-verbaal
463	•Relatief verzuim
0	•Thuiszitters
2	•Extra verlof aanvragen
36	•Vrijstellingen

Leer- en kwalificatieplichtige

47	•Absoluut verzuim
3	•HALT
39	•Preventieve bemiddeling
8	•Proces-verbaal
165	•Relatief verzuim
1	•Thuiszitters
2	•Extra verlof aanvragen
25	•Vrijstellingen

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

326	•Einde verzuim
137	•Waarschuwing kind en/of ouders
34	•Geen absoluut verzuim
8	•Overdracht Doorstroompunt
17	•Verhuisd buiten de regio
182	•Overige
18	•In behandeling

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

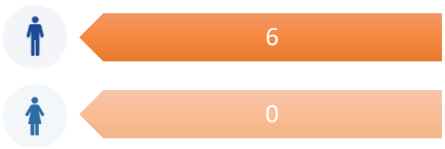
243	•Einde verzuim
172	•Waarschuwing kind en/of ouders
49	•Geen absoluut verzuim
11	•Overdracht Doorstroompunt
10	•Verhuisd buiten de regio
212	•Overige
23	•In behandeling

JAARVERSLAG LEERPLICHT

gemeente SCHIERMONNIKOOG

Schooljaar 2023-2024

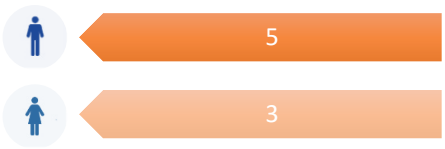
82	•Leer-/kwalificatieplichtigen
52	•Startwalificatieplichtigen
6	•Aantal meldingen

Uitgevoerde acties	0

Schooljaar 2024-2025

79	•Leer-/kwalificatieplichtigen
35	•Startwalificatieplichtigen
8	•Aantal meldingen

Uitgevoerde acties	20

Leer- en kwalificatieplichtige

0	•Absoluut verzuim
0	•HALT
1	•Preventieve bemiddeling
0	•Proces-verbaal
5	•Relatief verzuim
0	•Thuiszitters
0	•Extra verlof aanvragen
0	•Vrijstellingen

Leer- en kwalificatieplichtige

3	•Absoluut verzuim
0	•HALT
3	•Preventieve bemiddeling
0	•Proces-verbaal
1	•Relatief verzuim
0	•Thuiszitters
0	•Extra verlof aanvragen
1	•Vrijstellingen

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

5	•Einde verzuim
0	•Waarschuwing kind en/of ouders
0	•Geen absoluut verzuim
0	•Overdracht Doorstroompunt
0	•Verhuisd buiten de regio
1	•Overige
0	•In behandeling

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

1	•Einde verzuim
0	•Waarschuwing kind en/of ouders
2	•Geen absoluut verzuim
0	•Overdracht Doorstroompunt
3	•Verhuisd buiten de regio
2	•Overige
0	•In behandeling

JAARVERSLAG LEERPLICHT

Schooljaar 2023-2024

524	•Leer-/kwalificatieplichtigen
247	•Startwalificatieplichtigen
37	•Aantal meldingen
20	
17	
Uitgevoerde acties	155

Schooljaar 2024-2025

507	•Leer-/kwalificatieplichtigen
203	•Startwalificatieplichtigen
61	•Aantal meldingen
26	
35	
Uitgevoerde acties	266

Leer- en kwalificatieplichtige

5	•Absoluut verzuim
0	•HALT
14	•Preventieve bemiddeling
2	•Proces-verbaal
14	•Relatief verzuim
0	•Thuiszitters
0	•Extra verlof aanvragen
2	•Vrijstellingen

Leer- en kwalificatieplichtige

16	•Absoluut verzuim
0	•HALT
15	•Preventieve bemiddeling
6	•Proces-verbaal
22	•Relatief verzuim
2	•Thuiszitters
0	•Extra verlof aanvragen
0	•Vrijstellingen

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

9	•Einde verzuim
4	•Waarschuwing kind en/of ouders
2	•Geen absoluut verzuim
0	•Overdracht Doorstroompunt
1	•Verhuisd buiten de regio
19	•Overige
2	•In behandeling

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

11	•Einde verzuim
6	•Waarschuwing kind en/of ouders
2	•Geen absoluut verzuim
2	•Overdracht Doorstroompunt
6	•Verhuisd buiten de regio
24	•Overige
10	•In behandeling

JAARVERSLAG LEERPLICHT

gemeente Vlieland

Schooljaar 2023-2024

93	•Leer-/kwalificatieplichtigen
121	•Startwalificatieplichtigen
30	•Aantal meldingen

20

10

Uitgevoerde acties 184

Schooljaar 2024-2025

86	•Leer-/kwalificatieplichtigen
99	•Startwalificatieplichtigen
20	•Aantal meldingen

1

9

Uitgevoerde acties 75

Leer- en kwalificatieplichtige

4	•Absoluut verzuim
0	•HALT
9	•Preventieve bemiddeling
3	•Proces-verbaal
11	•Relatief verzuim
0	•Thuiszitters
0	•Extra verlof aanvragen
3	•Vrijstellingen

Leer- en kwalificatieplichtige

3	•Absoluut verzuim
0	•HALT
5	•Preventieve bemiddeling
2	•Proces-verbaal
7	•Relatief verzuim
0	•Thuiszitters
0	•Extra verlof aanvragen
3	•Vrijstellingen

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

4	•Einde verzuim
5	•Waarschuwing kind en/of ouders
0	•Geen absoluut verzuim
2	•Overdracht Doorstroompunt
2	•Verhuisd buiten de regio
14	•Overige
3	•In behandeling

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

1	•Einde verzuim
5	•Waarschuwing kind en/of ouders
2	•Geen absoluut verzuim
0	•Overdracht Doorstroompunt
0	•Verhuisd buiten de regio
11	•Overige
1	•In behandeling

JAARVERSLAG LEERPLICHT

Schooljaar 2023-2024

6.397	•Leer-/kwalificatieplichtigen
1.557	•Startwalificatieplichtigen
711	•Aantal meldingen
447	
264	
Uitgevoerde acties	1.644

Schooljaar 2024-2025

0	•Leer-/kwalificatieplichtigen
1.443	•Startwalificatieplichtigen
897	•Aantal meldingen
563	
334	
Uitgevoerde acties	3.518

Leer- en kwalificatieplichtige

96	•Absoluut verzuim
3	•HALT
115	•Preventieve bemiddeling
11	•Proces-verbaal
439	•Relatief verzuim
13	•Thuiszitters
3	•Extra verlof aanvragen
31	•Vrijstellingen

Leer- en kwalificatieplichtige

130	•Absoluut verzuim
6	•HALT
235	•Preventieve bemiddeling
17	•Proces-verbaal
427	•Relatief verzuim
14	•Thuiszitters
4	•Extra verlof aanvragen
64	•Vrijstellingen

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

253	•Einde verzuim
184	•Waarschuwing kind en/of ouders
39	•Geen absoluut verzuim
13	•Overdracht Doorstroompunt
21	•Verhuisd buiten de regio
183	•Overige
18	•In behandeling

Resultaat Leer- en kwalificatieplichtige

297	•Einde verzuim
118	•Waarschuwing kind en/of ouders
61	•Geen absoluut verzuim
14	•Overdracht Doorstroompunt
18	•Verhuisd buiten de regio
345	•Overige
44	•In behandeling

FACTSHEETS DOORSTROOMPUNT

JAARVERSLAG DOORSTROOMPUNT REGIO

Schooljaar 2023-2024

35.739	•Leer-/kwalificatieplichtigen
13.132	•Startwalificatieplichtigen
4.294	•Aantal meldingen
2.610	
1.684	
Uitgevoerde acties	11.295

Schooljaar 2024-2025

35.570	•Leer-/kwalificatieplichtigen
10.621	•Startwalificatieplichtigen
4.478	•Aantal meldingen
2.645	
1.833	
Uitgevoerde acties	14.377

Doorstroompunt

82	•Preventieve meldingen
1.118	•Relatief verzuim
3.094	•Voortijdig Schoolverlaters

Doorstroompunt

290	•Preventieve meldingen
1.341	•Relatief verzuim
2.847	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

918	•Einde verzuim
32	•Geen vsv-er
405	•Terug naar school
290	•Aan het werk
20	•Geen inkomstenverhouding
102	•Uitkering
0	•Arbeidsverhouding en uitkering
201	•Verhuisd buiten de regio
381	•Overige redenen
1.945	•In behandeling

Resultaat Doorstroompunt

1.197	•Einde verzuim
25	•Geen vsv-er
437	•Terug naar school
238	•Aan het werk
48	•Geen inkomstenverhouding
105	•Uitkering
6	•Arbeidsverhouding en uitkering
185	•Verhuisd buiten de regio
423	•Overige redenen
1.814	•In behandeling

DOOSTROOMPUNT

Schooljaar 2023-2024

497	•Leer-/kwalificatieplichtigen
144	•Startwalificatieplichtigen
33	•Aantal meldingen

26

7

Uitgevoerde acties 101

Doorstroompunt

0	•Preventieve meldingen
5	•Relatief verzuim
28	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

5	•Einde verzuim
0	•Geen vsv-er
2	•Terug naar school
4	•Aan het werk
1	•Geen inkomstenverhouding
1	•Uitkering
0	•Arbeidsverhouden en uitkering
1	•Verhuisd buiten de regio
3	•Overige redenen
17	•In behandeling

Schooljaar 2024-2025

486	•Leer-/kwalificatieplichtigen
155	•Startwalificatieplichtigen
50	•Aantal meldingen

37

13

Uitgevoerde acties 118

Doorstroompunt

1	•Preventieve meldingen
22	•Relatief verzuim
27	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

22	•Einde verzuim
0	•Geen vsv-er
5	•Terug naar school
8	•Aan het werk
1	•Geen inkomstenverhouding
0	•Uitkering
0	•Arbeidsverhouding en uitkering
2	•Verhuisd buiten de regio
1	•Overige redenen
11	•In behandeling

JAARVERSLAG DOORSTROOMPUNT

Schooljaar 2023-2024

2.806	•Leer-/kwalificatieplichtigen
618	•Startwalificatieplichtigen
193	•Aantal meldingen
123	
70	
Uitgevoerde acties	495

Doorstroompunt

1	•Preventieve meldingen
36	•Relatief verzuim
156	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

25	•Einde verzuim
3	•Geen vsv-er
13	•Terug naar school
15	•Aan het werk
2	•Geen inkomstenverhouding
3	•Uitkering
0	•Arbeidsverhoudeing en uitkering
9	•Verhuisd buiten de regio
23	•Overige redenen
103	•In behandeling

Schooljaar 2024-2025

2.841	•Leer-/kwalificatieplichtigen
489	•Startwalificatieplichtigen
214	•Aantal meldingen
142	
72	
Uitgevoerde acties	548

Doorstroompunt

15	•Preventieve meldingen
53	•Relatief verzuim
146	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

46	•Einde verzuim
0	•Geen vsv-er
20	•Terug naar school
17	•Aan het werk
2	•Geen inkomstenverhouding
4	•Uitkering
0	•Arbeidsverhoudeing en uitkering
3	•Verhuisd buiten de regio
21	•Overige redenen
101	•In behandeling

JAARVERSLAG DOORSTROOMPUNT

Schooljaar 2023-2024

2.172	•Leer-/kwalificatieplichtigen
512	•Startwalificatieplichtigen
226	•Aantal meldingen
136	
90	
Uitgevoerde acties	626

Schooljaar 2024-2025

2.123	•Leer-/kwalificatieplichtigen
478	•Startwalificatieplichtigen
225	•Aantal meldingen
135	
90	
Uitgevoerde acties	631

Doorstroompunt

9	•Preventieve meldingen
50	•Relatief verzuim
167	•Voortijdig Schoolverlaters

Doorstroompunt

14	•Preventieve meldingen
55	•Relatief verzuim
156	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

35	•Einde verzuim
0	•Geen vsv-er
25	•Terug naar school
13	•Aan het werk
0	•Geen inkomstenverhouding
5	•Uitkering
0	•Arbeidsverhouding en uitkering
8	•Verhuisd buiten de regio
28	•Overige redenen
112	•In behandeling

Resultaat Doorstroompunt

46	•Einde verzuim
0	•Geen vsv-er
24	•Terug naar school
13	•Aan het werk
3	•Geen inkomstenverhouding
8	•Uitkering
0	•Arbeidsverhouding en uitkering
4	•Verhuisd buiten de regio
23	•Overige redenen
104	•In behandeling

JAARVERSLAG DOORSTROOMPUNT

Schooljaar 2023-2024

16.392	•Leer-/kwalificatieplichtigen
8.378	•Startwalificatieplichtigen
2.461	•Aantal meldingen

1.462

999

Uitgevoerde acties 6.535

Doorstroompunt

20	•Preventieve meldingen
334	•Relatief verzuim
645	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

604	•Einde verzuim
15	•Geen vsv-er
224	•Terug naar school
146	•Aan het werk
13	•Geen inkomstenverhouding
60	•Uitkering
0	•Arbeidsverhouding en uitkering
129	•Verhuisd buiten de regio
221	•Overige redenen
1.049	•In behandeling

Schooljaar 2024-2025

16.383	•Leer-/kwalificatieplichtigen
6.861	•Startwalificatieplichtigen
2.590	•Aantal meldingen

1.473

1.117

Uitgevoerde acties 8.961

Doorstroompunt

197	•Preventieve meldingen
832	•Relatief verzuim
1.561	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

745	•Einde verzuim
17	•Geen vsv-er
235	•Terug naar school
127	•Aan het werk
29	•Geen inkomstenverhouding
65	•Uitkering
5	•Arbeidsverhouding en uitkering
119	•Verhuisd buiten de regio
274	•Overige redenen
974	•In behandeling

JAARVERSLAG DOORSTROOMPUNT

Schooljaar 2023-2024

6.776	•Leer-/kwalificatieplichtigen
1.503	•Startwalificatieplichtigen
649	•Aantal meldingen
362	
287	
Uitgevoerde acties	1.579

Doorstroompunt

13	•Preventieve meldingen
144	•Relatief verzuim
492	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

118	•Einde verzuim
5	•Geen vsv-er
62	•Terug naar school
63	•Aan het werk
0	•Geen inkomstenverhouding
16	•Uitkering
0	•Arbeidsverhouding en uitkering
25	•Verhuisd buiten de regio
58	•Overige redenen
302	•In behandeling

Schooljaar 2024-2025

6.698	•Leer-/kwalificatieplichtigen
1.380	•Startwalificatieplichtigen
698	•Aantal meldingen
394	
304	
Uitgevoerde acties	1.999

Doorstroompunt

32	•Preventieve meldingen
213	•Relatief verzuim
453	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

191	•Einde verzuim
5	•Geen vsv-er
79	•Terug naar school
42	•Aan het werk
7	•Geen inkomstenverhouding
21	•Uitkering
0	•Arbeidsverhouding en uitkering
20	•Verhuisd buiten de regio
54	•Overige redenen
279	•In behandeling

JAARVERSLAG DOORSTROOMPUNT

gemeente SCHIERMONNIKOOG

Schooljaar 2023-2024

82	•Leer-/kwalificatieplichtigen
52	•Startwalificatieplichtigen
16	•Aantal meldingen

13

3

Uitgevoerde acties 36

Doorstroompunt

1	•Preventieve meldingen
5	•Relatief verzuim
10	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

4	•Einde verzuim
0	•Geen vsv-er
1	•Terug naar school
3	•Aan het werk
0	•Geen inkomstenverhouding
0	•Uitkering
0	•Arbeidsverhouding en uitkering
0	•Verhuisd buiten de regio
2	•Overige redenen
6	•In behandeling

Schooljaar 2024-2025

79	•Leer-/kwalificatieplichtigen
35	•Startwalificatieplichtigen
12	•Aantal meldingen

9

3

Uitgevoerde acties 49

Doorstroompunt

1	•Preventieve meldingen
3	•Relatief verzuim
8	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

3	•Einde verzuim
0	•Geen vsv-er
1	•Terug naar school
0	•Aan het werk
0	•Geen inkomstenverhouding
0	•Uitkering
0	•Arbeidsverhouding en uitkering
1	•Verhuisd buiten de regio
1	•Overige redenen
6	•In behandeling

JAARVERSLAG DOORSTROOMPUNT

Schooljaar 2023-2024

524	•Leer-/kwalificatieplichtigen
247	•Startwalificatieplichtigen
38	•Aantal meldingen
24	
14	
Uitgevoerde acties	85

Doorstroompunt

0	•Preventieve meldingen
3	•Relatief verzuim
35	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

3	•Einde verzuim
0	•Geen vsv-er
3	•Terug naar school
6	•Aan het werk
0	•Geen inkomstenverhouding
0	•Uitkering
0	•Arbeidsverhouding en uitkering
1	•Verhuisd buiten de regio
1	•Overige redenen
24	•In behandeling

Schooljaar 2024-2025

507	•Leer-/kwalificatieplichtigen
203	•Startwalificatieplichtigen
31	•Aantal meldingen
20	
11	
Uitgevoerde acties	85

Doorstroompunt

1	•Preventieve meldingen
3	•Relatief verzuim
27	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

3	•Einde verzuim
0	•Geen vsv-er
4	•Terug naar school
2	•Aan het werk
0	•Geen inkomstenverhouding
1	•Uitkering
0	•Arbeidsverhouding en uitkering
4	•Verhuisd buiten de regio
1	•Overige redenen
16	•In behandeling

JAARVERSLAG DOORSTROOMPUNT

Schooljaar 2023-2024

93	•Leer-/kwalificatieplichtigen
121	•Startwalificatieplichtigen
25	•Aantal meldingen

19	
6	

Uitgevoerde acties	63

Doorstroompunt

0	•Preventieve meldingen
1	•Relatief verzuim
24	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

1	•Einde verzuim
0	•Geen vsv-er
3	•Terug naar school
7	•Aan het werk
0	•Geen inkomstenverhouding
0	•Uitkering
0	•Arbeidsverhouding en uitkering
3	•Verhuisd buiten de regio
0	•Overige redenen
11	•In behandeling

Schooljaar 2024-2025

86	•Leer-/kwalificatieplichtigen
99	•Startwalificatieplichtigen
32	•Aantal meldingen

23	
9	

Uitgevoerde acties	94

Doorstroompunt

2	•Preventieve meldingen
6	•Relatief verzuim
24	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

6	•Einde verzuim
0	•Geen vsv-er
3	•Terug naar school
2	•Aan het werk
0	•Geen inkomstenverhouding
0	•Uitkering
0	•Arbeidsverhouding en uitkering
4	•Verhuisd buiten de regio
2	•Overige redenen
15	•In behandeling

JAARVERSLAG DOORSTROOMPUNT

Schooljaar 2023-2024

6.397	•Leer-/kwalificatieplichtigen
1.557	•Startwalificatieplichtigen
653	•Aantal meldingen
445	
208	
Uitgevoerde acties	1.776

Doorstroompunt

18	•Preventieve meldingen
147	•Relatief verzuim
493	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

123	•Einde verzuim
9	•Geen vsv-er
72	•Terug naar school
33	•Aan het werk
4	•Geen inkomstenverhouding
13	•Uitkering
0	•Arbeidsverhouding en uitkering
25	•Verhuisd buiten de regio
53	•Overige redenen
321	•In behandeling

Schooljaar 2024-2025

0	•Leer-/kwalificatieplichtigen
1.443	•Startwalificatieplichtigen
626	•Aantal meldingen
412	
214	
Uitgevoerde acties	1.877

Doorstroompunt

27	•Preventieve meldingen
154	•Relatief verzuim
445	•Voortijdig Schoolverlaters

Resultaat Doorstroompunt

135	•Einde verzuim
3	•Geen vsv-er
66	•Terug naar school
27	•Aan het werk
6	•Geen inkomstenverhouding
6	•Uitkering
1	•Arbeidsverhouding en uitkering
28	•Verhuisd buiten de regio
46	•Overige redenen
308	•In behandeling

Publieksversie Jaarverslag 2025

Doen wat nodig is

nationale ombudsman

kinder ombudsman

veteranen ombudsman

“Werken voor alle burgers vraagt om een overheid die niet afwacht maar vooruitkijkt. Die mensen niet laat verdwalen in een lokettenjungle, maar de aanwezige informatie benut om mensen actief te bereiken en te helpen. Nu gebeurt dat nog te weinig.”

Reinier van Zutphen

De Nationale ombudsman, de Kinderombudsman en de Veteranenombudsman zijn er om burgers, kinderen en veteranen te helpen als het misgaat tussen hen en de overheid. En om overheden en andere organisaties uit te dagen het perspectief van burgers te borgen in alles wat ze doen en te zorgen dat kinderrechten worden nageleefd.

Inhoud

Voorwoord	4
Het werk van de Nationale ombudsman	6
Het werk van de Kinderombudsman	10
Het werk van de Veteranenombudsman	14
De Ombudsagenda	19
Fundamentele rechten	20
Armoede	23
Participatie en invloed	24
Toegang tot voorzieningen	27
Leefbaarheid	28
Caribisch Nederland	30
Internationale activiteiten	32
Onze organisatie en onze mensen	34

Reinier van Zutphen

Reinier van Zutphen is sinds 2015 de Nationale ombudsman. Hij is de lokale ombudsman van ruim 80 procent van de Nederlandse gemeenten. Daarnaast is hij Veteranenombudsman.

Margrite Kalverboer

Magrite Kalverboer is sinds 2016 de Kinderombudsvrouw.

Linda Molenaar

Linda Molenaar is in 2024 benoemd tot substituut-ombudsman.

Voorwoord

De komst van een asielzoekerscentrum in Albergen zorgde voor grote onrust en protesten. Inwoners die klaagden over het optreden en de communicatie van de gemeente, stonden tegenover vier advocaten, zonder iemand van de gemeente zelf te spreken. De Nationale ombudsman oordeelde in 2025 dat de gemeente Tubbergen, waar Albergen onder valt, deze klachten onbehoorlijk heeft afgehandeld. De gemeente had het contact met haar burgers uitbesteed en daarmee feitelijk verbroken. Gevolg: de inwoners werden niet gehoord.

Wat in Tubbergen gebeurde, is nog steeds actueel. De relatie tussen burger en overheid staat onder druk. Als de overheid en de burgers geen direct contact (meer) hebben, ontstaan afstand, wantrouwen en onbegrip. Juist daarom moet de overheid het eerlijke verhaal vertellen. Namelijk: wat wel en wat niet mogelijk is en waar burgers wel of geen inspraak hebben. ‘Tubbergen’ laat zien hoe belangrijk het is dat de overheid niet alleen regels uitvoert, maar ook echt in gesprek gaat.

In ons ombudswerk werken we daarom vanuit vier kernwaarden: goed contact met burgers, doen wat nodig is, werken voor álle burgers en eerlijk handelen. Deze waarden vormen een praktisch kompas voor een overheid die het goede wil doen.

Goed contact

Zeker als er fouten gemaakt worden, is goed contact belangrijk. Gedupeerden van kleine gasvelden in Ekehaar en Hooghalen hadden bijvoorbeeld een andere verwachting van de afhandeling van schade aan hun huizen. Daar besloot de Commissie Mijnbouwschade dat de regeling gedupeerden niet genoeg hielp. Door nauw contact met de bewoners wordt zichtbaar wat er wringt, en dus wat er moet veranderen. Zonder structureel contact blijft herstel een papieren belofte.

Doen wat nodig is

De overheid moet doen wat nodig is, ook als dat ingewikkeld is. Dat betekent verantwoordelijkheid nemen en handelen in het belang van burgers. Soms staan regels in de weg en kunnen aanpassingen het verschil maken. Door de veranderingen in de Participatiewet hoeven gemeenten jongeren die bijstand aanvragen, nu niet verplicht vier weken weg te sturen om ze te kunnen helpen. De wet staat sinds vorig jaar niet meer in de weg om te doen wat nodig is.

Voor alle burgers

Beleid dat niet iedereen bereikt, vergroot ongelijkheid. Zo bleek in 2025 dat alleen burgers met een DigiD en digitale mogelijkheden zich konden aanmelden voor het Tijdelijk Noodfonds Energie. Hierdoor kregen veel mensen niet de hulp die ze nodig hadden. De overheid moet er zijn voor álle burgers. Dat vraagt niet om afwachten maar om vooruitkijken. Mensen niet laten verdwalen in een loketten jungle, maar de aanwezige informatie benutten om mensen actief te bereiken en te helpen. Dat gebeurt nog te weinig. De overheid moet proactief handelen – niet afwachten tot burgers aankloppen, maar mensen actief informeren en ondersteunen. Om echt tot een proactieve overheid te komen, zijn doorbraken nodig. Daarom publiceert de Nationale ombudsman tegelijk met dit jaarverslag de *Ombudsvisie proactieve overheid*. Hierin stellen wij dat proactieve dienstverlening geen vrijblijvende optie is, maar de norm.

Het eerlijke verhaal

Eerlijkheid vormt de basis van vertrouwen. Burgers moeten weten waar ze aan toe zijn. Als procedures onduidelijk zijn en lang duren, leidt dat tot frustratie en wantrouwen. Zoals bij ingewikkelde letselvergoedingsregelingen, waarbij veteranen jarenlang in onzekerheid verkeren. Openheid, duidelijke communicatie en persoonlijke aandacht kunnen dit voorkomen en maken processen menselijker en rechtvaardiger.

Behoorlijk handelen is geen abstract ideaal, maar een dagelijkse opdracht. Aan de telefoon en aan de balie. En bij het maken van beleid en politieke keuzes. Dat dit nodig is, blijkt uit 25.000 klachten en signalen die het afgelopen jaar ontvingen. Waar het misgaat tussen burger en overheid, trekken wij aan de bel. Zodat de overheid kan leren en verbeteren. Want de overheid hoort burgers, veteranen en kinderen behoorlijk te behandelen. Niet omdat wij dat zeggen, maar omdat de overheid dit zelf wil.

Zo gaf het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Tubbergen na ons rapport aan dat ze het vertrouwen met haar inwoners wil repareren: “door beter te luisteren, transparant te zijn en samen te werken aan oplossingen. Alleen samen kunnen we vooruit.” Laten we doen wat nodig is.

Nationale ombudsman
en Veteranenombudsman,
Reinier van Zutphen

Kinderombudsman,
Margrite Kalverboer

substituut-ombudsman,
Linda Molenaar

Het werk van de Nationale ombudsman

Hoe behoorlijk behandelt de overheid burgers en hoe communiceert de overheid met burgers? De Nationale ombudsman helpt burgers die problemen hebben met de overheid. Hoe groot of hoe klein ook. Bij ons zit een team van specialisten klaar om vragen en klachten te beantwoorden. We ondersteunen met het geven van antwoorden en praktische handvatten. En we wijzen burgers de weg naar het juiste loket. Met onze onderzoeken en adviezen dagen we ook de overheid uit om anders te kijken naar hun werk en dienstverlening.

Wat doet de Nationale ombudsman?

Op basis van de klachten die we binnenkrijgen, doen we onderzoek. Zo zijn we in 2025 zeven nieuwe onderzoeken gestart. Daarin doen we niet alleen onderzoek naar individuele klachten, maar ook naar structurele problemen. Zo hopen we vergelijkbare klachten in de toekomst te voorkomen. We adviseren de overheid in de aanpak van achterliggende oorzaken van problemen. Op die manier hopen we bij te dragen aan een overheid die durft te leren van klachten. Het perspectief van de burger moet altijd centraal staan in alles wat de overheid doet.

De Nationale ombudsman is ook de ombudsman van alle provincies en waterschappen, van 284 van de 342 gemeenten en van het overgrote deel van alle gemeenschappelijke regelingen. Ook de drie bijzondere gemeenten, Bonaire, Sint-Eustatius en Saba, in Caribisch Nederland horen bij het werkgebied van de Nationale ombudsman, de Kinderombudsman en de Veteranenombudsman.

> “Sorry zeggen is ook erkennen dat mensen dit is overkomen en dat er nu een verantwoordelijkheid bij de overheid ligt om ervoor te zorgen dat er iets gedaan wordt aan het leed dat mensen nu nog ervaren.”
>
> **Reinier van Zutphen**

De relatie met het parlement

De Nationale ombudsman praat met burgers én met de overheid. We helpen niet alleen burgers in het contact met de overheid, maar ook de overheid om het perspectief van de burger mee te nemen in beleid en uitvoering. We informeren hen daarom over de uitkomsten van onze onderzoeken en over wat we zien in de samenleving. In 2025 schreven we zeventien signaalbrieven (in 2024 waren dat er drie) om aandacht te vragen voor een bepaald onderwerp. Vaak schreven we zo'n brief aan een minister of staatssecretaris. Drie van de zeventien signaalbrieven schreven we samen met de Kinderombudsman. Soms worden er door signaalbrieven of rapporten van de Nationale ombudsman Kamervragen gesteld of wordt hiernaar verwezen in Kamervragen en -stukken.

Burgers beter helpen

We praten onder andere met kabinetsleden, met bestuurders van nationale en lokale overheden en met bestuurders van uitvoeringsorganisaties over waar burgers vaak tegenaan lopen en wat de overheid hieraan kan doen. Verder praten we vaak met medewerkers van maatschappelijke (belangen)organisaties die veel in contact zijn met burgers. Ambtenaren, medewerkers van uitvoeringsinstanties, intermediairs en andere professionals kunnen bij ons ook terecht als vraagbaak. Wij helpen hen op weg, zodat zij burgers met een hulpvraag beter kunnen helpen.

Feiten en cijfers

De Nationale ombudsman ontvangt verzoeken via de telefoon, via de mail, op WhatsApp en via het klachtenformulier op onze website. Verzoeken kunnen bijvoorbeeld klachten, signalen, vragen en meldingen zijn. In de meeste gevallen bieden we een luisterend oor, geven we informatie en verwijzen we door naar de juiste (overheids)organisatie. Soms is het nodig om tussenbeide te komen. Dan vragen we de overheidsorganisatie of er een oplossing mogelijk is.

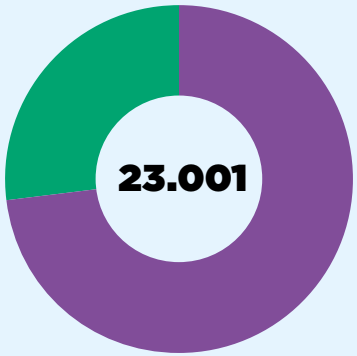
Net zoals in 2024 kregen we in 2025 opvallend veel verzoeken die te maken hadden met de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). Er was wel een lichte daling te zien in het aantal verzoeken. We kregen meer verzoeken over het COA en de politie. En we kregen minder verzoeken over het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV).

Van de verzoeken die we kregen, schreven we 483 brieven en 41 rapporten. Als we bijvoorbeeld veel klachten krijgen over hetzelfde onderwerp doen we verder onderzoek. We schreven in 2025 twee rapporten die over Caribisch Nederland gingen: **Openbaar lichaam Bonaire schoot tekort na melding illegale afgraving grond met diabaas** en **Doorbreek de stilte**.

De Nationale ombudsman krijgt ook Woo-verzoeken en AVG-verzoeken. Woo-verzoeken komen van burgers die meer informatie willen hebben. AVG-verzoeken zijn verzoeken van burgers om de gegevens die wij over hen hebben in te zien, te verwijderen of aan te passen.

Ontvangen verzoeken

Wat waren die verzoeken?

Klachten en signalen	16.896
Vragen en meldingen	6.105

Top 5 organisaties aantallen verzoeken

1. Gemeenten
2. Politie
3. Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND)
4. Belastingdienst
5. Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV)

Ontwikkelingen in 2025

Bevoegdheid Nationale ombudsman

De organisatie van de overheid verandert. Steeds vaker besteedt de overheid taken uit aan andere organisaties of er ontstaan nieuwe verbanden waarin overheden met elkaar samenwerken. Daardoor wordt het voor burgers moeilijker om te weten waar je terechtkunt als het misgaat. De Tweede Kamer besloot daarom dat het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan de slag gaat met het verkennen van de bevoegdheden van de Nationale ombudsman.

Die verkenning gaat over waar de ombudsman zich mee mag bemoeien. Ook als een taak van de overheid wordt uitgevoerd door een andere organisatie. De Nationale ombudsman is hierbij betrokken. Wij laten weten waar burgers tegenaanlopen en hoe het begrip 'overheid' beter kan aansluiten bij het perspectief van burgers. De verkenning wordt waarschijnlijk in 2026 gepubliceerd.

Behoorlijkheid

Staat de burger centraal in alles wat de overheid doet? En gaat de overheid ook te werk vanuit dit idee? De behoorlijkheidswijzer van de Nationale ombudsman helpt klachtbehandelaren en andere medewerkers van de overheid om hun dienstverlening te verbeteren en klachten van burgers te controleren op de eisen van behoorlijkheid.

In 2025 vernieuwde de Nationale ombudsman de behoorlijkheidswijzer samen met de wetenschap, klachtbehandelaars, andere ombudsmannen, overheidsprofessionals en medewerkers van de Nationale ombudsman. De eisen in de behoorlijkheidswijzer beschrijven waar een behoorlijke dienstverleningen van de overheid aan moet voldoen. In januari 2026 lanceerden we de nieuwe behoorlijkheidswijzer. Hiermee wordt het makkelijker voor klachtbehandelaars om klachten over de dienstverlening van de overheid te controleren. Ook in 2026 blijven we het gesprek voeren over behoorlijkheid.

Naar een realistische overheid

Werken de plannen van de overheid en passen die bij het dagelijks leven van burgers? In december 2025 bespraken de Nationale ombudsman, de Raad van State en de Algemene Rekenkamer dit op het symposium 'Naar een realistische overheid'. In hun aanbevelingen stellen ze dat de overheid duidelijke en haalbare doelen moet stellen en eerlijk moet zijn over wat wel en niet kan. Ook adviseren de Hoge Colleges van Staat dat de wet- en regelgeving eenvoudiger moet worden.

De overheid moet vooraf laten zien welke keuzes nodig zijn, wat die kosten en wat de gevolgen zijn. Verder moet duidelijk zijn of maatregelen echt werken en geen nieuwe problemen veroorzaken. Uitvoeringsorganisaties en gemeenten moeten vanaf het begin meedenken, zodat problemen eerder worden voorkomen.

Lokale ombudsman

Een van de ambities van de Nationale ombudsman is om toegankelijk en dichtbij te zijn voor burgers als lokale ombudsman. Daarom trok de Nationale ombudsman verschillende keren het land in. Wij spraken met burgers om te horen wat er speelt en waar burgers en lokale overheden tegenaan lopen. Zo spraken we onder andere met veteranen over wat een inloophuis voor hen betekent, met boeren over de regelgeving en met ervaringsdeskundigen over het doorbreken van armoede.

De laatste jaren werkt de ombudsman vooral aan het ondersteunen van gemeenten, politie, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen bij het verbeteren van hun klachtbehandeling. Specifiek voor gemeenten organiseerde de Nationale ombudsman in 2025 workshops en gesprekken over professionele klachtbehandeling en omgaan met aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag.

Van de 23.001 verzoeken (klachten, signalen en vragen) die de Nationale ombudsman in 2025 ontving, gingen er 5.572 daarvan over decentrale overheden. In 2024 waren dat er 6.271 op een totaal van 24.269. Net als in 2024 gingen deze verzoeken vooral over gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.

Raadbaak

Om signalen op te vangen, ervaringen uit te wisselen en van elkaar te leren, vinden we het belangrijk om een goede relatie te hebben met professionals en intermediairs die direct of indirect in contact staan met burgers die vastlopen in het contact met de overheid. Dit gebeurt allemaal in de Raadbaak: onze online community voorprofessionals en intermediairs. In 2025 zaten 1.100 professionals in de Raadbaak.

In deze online community kunnen professionals in online en fysieke bijeenkomsten praten over problemen waar ze in hun werk tegenaan lopen. Ook Kamerleden kunnen hier terecht voor allerlei informatie over het beter helpen van burgers. Via de Raadgeverstelefoon kunnen professionals contact opnemen voor vragen, advies en het doorgeven van signalen.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Gemeente doet onvoldoende onderzoek naar klachten over schuldhulpverlening

Een echtpaar is ontevreden over de jarenlange schuldhulpverlening voor hun gezin. De schuldhulp wordt in opdracht van de gemeente uitgevoerd door een organisatie die gespecialiseerd is in schuldhulp. Maar de communicatie met dit schuldhulpbureau verloopt al jaren moeizaam – het echtpaar wil inmiddels niets meer met het bureau te maken hebben. Ze dienen een klacht in bij de gemeente.

Er volgen twee gesprekken tussen het echtpaar en de gemeente. Voor verdere behandeling van de klacht moet het echtpaar de klacht wel eerst indienen bij het schuldhulpbureau, vindt de gemeente. En de gemeente wil wel met het schuldhulpbureau in gesprek, maar alleen met het echtpaar erbij. Het echtpaar voelt daar niets voor en dient een klacht in bij de Nationale ombudsman.

Dat klachten in het algemeen eerst moeten worden behandeld door de instantie die de schuldhulp uitvoert, vindt de ombudsman begrijpelijk. Maar in dit geval heeft het echtpaar geen enkel vertrouwen meer in het schuldhulpbureau, omdat zij steeds geen reactie krijgen op hun berichten. Daarom vindt de ombudsman dat de gemeente zelf in gesprek zou moeten gaan met de schuldhulpverlener. Hierbij is de aanwezigheid van het echtpaar niet nodig – het is voldoende dat het echtpaar toestemming geeft om informatie op te vragen bij de schuldhulpverlener, zodat de gemeente kan ophelderen hoe het zover heeft kunnen komen. Gelukkig wil de gemeente naar aanleiding van ons onderzoek alsnog met het echtpaar in gesprek om het vertrouwen in de gemeente te herstellen.

Het werk van de Kinderombudsman

Het maakt niet uit hoe oud je bent of waar je vandaan komt: iedereen heeft rechten. Ook kinderen en jongeren. Daarom zijn er wetten en regels die kinderen beschermen. De Kinderombudsman zet zich in voor kinderrechten in Europees en Caribisch Nederland. Zo zorgen we ervoor dat de overheid, maar ook organisaties in bijvoorbeeld het onderwijs, de kinderopvang en de zorg kinderrechten naleven. We houden ons bezig met veel verschillende onderwerpen, maar in al ons werk staat het welzijn en de ontwikkeling van het kind centraal. Het Kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties is daarbij altijd het uitgangspunt.

Wat doet de Kinderombudsman?

Kinderen, volwassenen en professionals kunnen contact opnemen met de Kinderombudsman als ze vinden dat de overheid of andere organisaties kinderrechten niet naleven. Een vraag kan bijvoorbeeld gaan over hulp of informatie vragen, maar kan ook een klacht zijn over een persoonlijke situatie. Bij een vraag bekijken we altijd wat in het belang van het kind is. We informeren, adviseren of nemen contact op met de organisatie waar de klacht over gaat. Als we opvallend veel klachten krijgen over een bepaald onderwerp beginnen we een onderzoek. Specifieke signalen uit de media of van maatschappelijke organisaties kunnen ook een reden zijn voor onderzoek. In ons onderzoek richten we ons op structurele knelpunten en op de achterliggende oorzaken van de problemen.

Vervolgens adviseren we de overheid en andere organisaties over de aanpak hiervan.

In onze adviezen, brieven en rapporten wijzen we het kabinet, de Tweede Kamer, gemeenten en andere organisaties op welke kinderrechten onder druk staan. Ook adviseert de Kinderombudsman over bijvoorbeeld wetsvoorstellen en beleid. In 2025 deden we dit onder andere bij de strategie van de overheid voor online kinderrechten en het armoedebeleid.

Samen met kinderen

We werken veel samen met kinderen en jongeren in ons werk. Zo laten we zien wat zij belangrijk vinden en hoe zij hun situatie ervaren. Ons doel is dat alle kinderrechten altijd worden nageleefd. Dit betekent dat alle kinderen in Europees en Caribisch

“De naleving van kinderrechten is te vrijblijvend en onvoldoende consistent. Die tekortkomingen zien we in het welzijn van kinderen: onderzoek laat zien dat zij hun kwaliteit van leven de afgelopen jaren lager beoordelen. Dat is een zorgwekkend signaal over hoe wij als samenleving met kinderen omgaan. Investeren in de omstandigheden waarin zij opgroeien is daarom hard nodig.”

Margrite Kalverboer

Nederland veilig kunnen opgroeien, zonder geweld en in een omgeving die hen helpt zich te ontwikkelen. Bij alle beslissingen moet het belang van kinderen en jongeren voorop staan, en moeten ze gelijk worden behandeld. Hun mening telt.

De afgelopen jaren is er steeds meer aandacht voor kinderrechten en het belang van kinderen wordt vaker in beslissingen meegenomen. Toch is er nog veel te doen. Daarom blijft de Kinderombudsman organisaties en overheden aansporen om het belang van kinderen centraal te zetten in wetten, beleid en besluiten. Kinderen hebben het recht om hierover mee te praten of er invloed op te hebben. Met de Kinderrechtentoets, die sinds december 2024 bestaat, kan de overheid kinderrechten vooropstellen bij het maken van wet- en regelgeving en beleid.

Feiten en cijfers

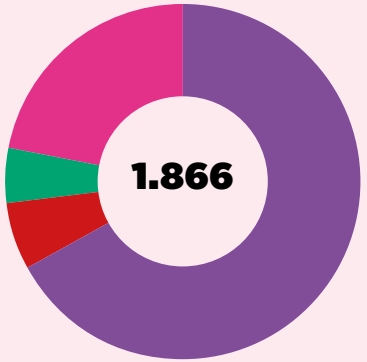
De Kinderombudsman ontvangt verzoeken via de telefoon, via de mail, op WhatsApp en via het klachtenformulier op onze website. In de meeste gevallen bieden we een luisterend oor, geven we informatie en verwijzen we door naar de juiste (overheids)organisatie. In 2025 kregen we 54 meer verzoeken dan in 2024, in totaal 1.866 verzoeken. De meeste klachten gingen over dezelfde onderwerpen waar we meestal verzoeken over krijgen, zoals onderwijs, jeugdhulp, gezag en omgang, armoede, vreemdelingenrecht en politie en justitie.

Van de verzoeken die we kregen, startten we 12 onderzoeken waar ook een rapport bij hoort. Samen met de Nationale ombudsman schreven we drie brieven: een zorgenbrief over de voorgestelde asielmaatregelen, een brief over de situatie in de opvanglocaties voor Oekraïense vluchtelingen en kinderen, en de hardhedenbrief over volwassenen en kinderen die hard worden geraakt bij het maken en toepassen van wetten en beleid.

In 2025 begonnen de Kinderombudsman en de Nationale ombudsman ook een onderzoek naar het Europees Migratie- en Asielpact. Het pact zal grote gevolgen hebben voor hoe Europese lidstaten omgaan met asielverzoeken. De ombudsmannen onderzoeken wat de invoering van de nieuwe regels betekent voor mensen die in Nederland asiel aanvragen. En specifiek voor kinderen en jongeren.

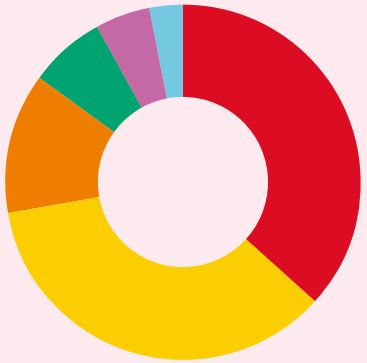
Ontvangen verzoeken

Van wie waren die verzoeken?

Ouders	1.250
Professionals	115
Kinderen	95
Overig	406

Verzoeken gingen over

Onderwijs	554
Jeugdhulp	539
Gezag en omgang	191
Armoede	106
Vreemdelingenrecht	76
Politie en justitie	43

Opgroeien in onzekerheid

"We hebben niet veel geld, en zijn om die reden vaak verhuisd afgelopen vijf jaar. We moeten nu ook weer ons huis uit omdat de verhuurder het wil verkopen en wij het niet kunnen kopen. Daarnaast maak ik me zorgen over studeren en een rijbewijs, omdat ik het allemaal zelf moet betalen en er echt geen geld voor heb, mijn spaarrekening van vroeger hebben mijn ouders gebruikt voor schulden. Ik heb nu een tussenjaar waarin ik veel werk zodat ik zelf geld kan sparen voor een rijbewijs en studeren, alleen studeren is heel duur... Dus daar maak ik me zorgen over, ik zal dus heel veel geld moeten lenen."

17-jarig meisje

Ontwikkelingen in 2025

Onderwijs

Een van de belangrijke onderwerpen voor de Kinderombudsman in 2025 was het onderwijs. Nog altijd neemt het aantal thuiszitters toe. Er is veel gebeurd de afgelopen jaren om dit te verbeteren, maar voor veel kinderen met een beperking is er vaak geen plek in het passend onderwijs, terwijl ook deze kinderen recht hebben op onderwijs. Ook de problemen in het leerlingenvervoer worden groter en inclusief onderwijs is nog steeds geen werkelijkheid.

In een brief voor het debat over passend onderwijs in de Tweede Kamer schreven we dat het nodig is om inclusief onderwijs sneller op te pakken. De problemen in het leerlingenvervoer horen hier ook bij. Leerlingenvervoer is net zo goed een vorm van zorg.

Online kinderrechten

Het leven van kinderen speelt zich steeds meer online af. Kinderen merken vaak zelfs bijna geen verschil meer tussen de online- en offlinewereld. In de onlinewereld hebben kinderen met allerlei problemen te maken, zoals pesten, schadelijke content of ongelijke kansen. De overheid moet dan ook een concrete financiële onderbouwing, duidelijke tijdlijnen en een goede samenwerking tussen departementen meenemen in hun strategie volgens de Kinderombudsman. Het is belangrijk om ouders hierbij te ondersteunen, maar het welzijn van kinderen is ook een verantwoordelijkheid van de overheid, het onderwijs en de private sector. Kinderen, jongeren en ouders moeten we daarom goed betrekken bij dit onderwerp.

In 2025 werkten we mee aan een uitzending van het programma BOOS over vlogfamilies: families die hun geld verdienen door hun dagelijkse leven op camera vast te leggen. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de mogelijke negatieve gevolgen voor kinderen groot kunnen zijn. Ook in ons eerder onderzoek **Als je het ons vraagt** vroegen we kinderen hiernaar. In 2025 stuurden we een brief naar het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over onze zorgen over kinderen in vlogfamilies. De staatssecretaris liet daarop een onderzoek doen waarbij kinderen zijn gesproken over de gevolgen die het voor hen heeft. Het plan is om de Arbeidstijdenwet aan te passen, de boetes te verhogen, een normenkader voor mentale gezondheid te ontwikkelen en ouders beter voor te lichten.

Lhbtiqa+ kinderen

"Als je net uit de kast bent gekomen voel je je er niet prettig over als iedereen er heel negatief over doet en niemand je helpt of begeleidt." **16-jarig meisje**

Ruzie en geweld thuis

“De veiligste plek in m’n huis vind ik de badkamer, er worden geen drugs gebruikt maar er wordt wel vaak gescholden en geschreeuwd.”

14-jarige jongen

Uit de praktijk van de Kinderombudsman

De Kinderrechtentoets

De **Kinderrechtentoets** is een belangrijk aandachtspunt voor de Kinderombudsman. De Kinderrechtentoets is een online hulpmiddel en geeft beleidsmakers handvatten om kinderrechten voorop te stellen bij het maken van wet- en regelgeving en beleid. Het doel van de Kinderrechtentoets is om de ontwikkeling en het welzijn van kinderen mee te nemen in alle voorstellen die over de belangen van kinderen gaan. Uiteindelijk willen we dat bij alle wet- regelgeving en beleid de beste besluiten voor kinderen worden genomen. In december 2024 publiceerden we de Kinderrechtentoets. De Kinderrechtentoets helpt de overheid om stil te staan bij de vraag: wat betekent dit beleid voor kinderen? En net zo belangrijk: staat het belang van het kind centraal?

In 2025 stimuleerden we de overheid op verschillende manieren om de Kinderrechtentoets toe te passen en het perspectief van kinderen voorop te stellen. We gaven bij verschillende ministeries en organisaties uitleg over de Kinderrechtentoets. Ook als een voorstel niet direct kinderen raakt, kan het nog wel veel invloed hebben op de ontwikkeling en het welzijn van kinderen via de ouders of pas op langere termijn. Onder andere door ons onderzoek en brieven wordt de Kinderrechtentoets steeds vaker gebruikt. Dat is een stap in de goede richting. Maar er moet nog veel gebeuren om kinderrechten centraal te stellen in álle wet- en regelgeving.

Als ouders tekortschieten

Als ouders onder druk staan – bijvoorbeeld door schulden, ingewikkelde regelgeving of gebrek aan passende hulp – werkt dat direct door in het leven van hun kinderen. Kinderen hebben recht op een veilige en stabiele omgeving. Maar die is er alleen als ouders de ruimte en ondersteuning krijgen om hun rol goed te vervullen. Het jeugd- en beschermingsbeleid moet daarom niet alleen gericht zijn op het kind, maar ook op het versterken van ouders.

De Kinderrechtentoets helpt om deze samenhang zichtbaar te maken. Door bij nieuw beleid expliciet te kijken naar de effecten op kinderen én hun ouders, ontstaat een breder en realistischer beeld. Zo kunnen we bijvoorbeeld voorkomen dat maatregelen die bedoeld zijn om problemen op te lossen, juist extra druk leggen op gezinnen. Een ander belangrijk aspect is de stem van het kind zelf. Door hun perspectief serieus te nemen, kan beleid beter aansluiten bij de werkelijkheid.

Het werk van de Veteranenombudsman

De Nationale ombudsman is sinds 2014 ook Veteranenombudsman. Veteranen, militaire oorlogs- en dienstslachtoffers en hun relaties kunnen hier terecht als zij vastlopen in hun contact met de overheid of met organisaties die overheidstaken uitvoeren op het gebied van zorg, erkenning en waardering. De Veteranenombudsman komt op voor de belangen van veteranen en hun relaties en helpt overheden hun dienstverlening verbeteren.

Wat doet de Veteranenombudsman?

De Veteranenombudsman helpt veteranen, militaire oorlogs- en dienstslachtoffers en hun relaties als het misgaat tussen hen en de overheid. We ondersteunen hen door het geven van antwoorden en praktische handvatten. En we wijzen de weg naar het juiste loket. Als het nodig is, doen we verder onderzoek. Waar we zien dat de behandeling beter kan, dagen we overheden en andere organisaties uit om anders te kijken naar hun dienstverlening en processen. Met als doel het voorkomen van vergelijkbare klachten in de toekomst.

Volgens het Nederlands Veteraneninstituut (NLVi) telde Nederland in 2025 ruim 100.000 veteranen. Wij behandelen klachten, signalen en vragen van veteranen over bijvoorbeeld het ministerie van Defensie, het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP), het NLVi of een gemeente. Maar ook familie, vrienden en kennissen van veteranen nemen contact met ons op. De Veteranenombudsman ontvangt regelmatig signalen dat relaties van veteranen zich niet gehoord of gezien voelen. Door de bijzondere omstandigheden waarin zij leven, kunnen ook zij vastlopen. Het thuisfront speelt een cruciale rol vóór, tijdens en na militaire inzet.

De relatie met het kabinet en parlement

De Veteranenombudsman had in 2025 regelmatig contact met het kabinet en het parlement. We pleitten daarbij voor de belangen en behoeften van veteranen, (voormalig) militairen en hun relaties. Zo vroegen we in 2025 aandacht voor een toekomstbestendig veteranen- en militairenbeleid, waarbij de nieuwe realiteit om nieuwe kaders vraagt.

“Wat voor een inzet je ook doet, welke missie het ook is geweest: als je risico’s loopt, als je je inzet en gaat als wij dat van je vragen, dan zou je na terugkomst dezelfde bescherming moeten krijgen. Geen onderscheid tussen militairen met of zonder veteranenstatus. Voor het thuisfront is dat net zo van belang als voor de militair die wordt ingezet.”

Reinier van Zutphen

De Veteranenombudsman doet ook zelf onderzoek. In 2025 stelden we voor de tweede keer de lange behandelingsduur van letselschadeclaims aan de orde. Verder adviseren we de overheid en de Eerste en Tweede Kamer over de uitvoering van de Veteranenwet en beleid dat een behoorlijke behandeling van veteranen raakt – nu én in de toekomst. We spreken daarvoor regelmatig met veteranen, veteranenorganisaties, het ministerie van Defensie, politici en bestuurders.

De Veteranenombudsman is ook een vraagbaak voor ambtenaren, medewerkers van uitvoeringsorganisaties, intermediairs en andere professionals, zodat zij veteranen met een hulpvraag beter kunnen helpen.

Feiten en cijfers

In 2025 kregen we 279 verzoeken van veteranen, (voormalig) militairen en relaties. Dat is ongeveer gelijk aan het aantal ontvangen verzoeken in 2024 (277). Van relaties van veteranen kregen we 27 verzoeken in 2025. Een groot deel van het totaal ontvangen verzoeken loste de Veteranenombudsman op met een interventie. Met een interventie bedoelen we bijvoorbeeld het stellen van vragen aan een betrokken overheidsorganisatie. In sommige gevallen hielpen we veteranen op weg door een luisterend oor te bieden en met ze in gesprek te gaan. Ook vonden we het in bepaalde gevallen passend om veteranen en hun relaties thuis te bezoeken voor een gesprek. De Veteranenombudsman heeft bij de behandeling van klachten en verzoeken een goede samenwerking met de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht. Ze pakken geregeld samen zaken op en zoeken naar een oplossing.

Veel klachten over erkenning

Net als in 2024 gingen afgelopen jaar de meeste klachten over gebrek aan erkenning. Ook kregen we veel klachten over inkomensvoorzieningen en de volledige (letsel)schadevergoeding. De klachten bestonden soms uit meerdere klachtonderdelen.

Wie schakelen hulp in van de Veteranenombudsman?

Om inzicht te krijgen in de groep veteranen die de hulp van de Veteranenombudsman inschakelen, registreren we de missie waaraan de verzoeker heeft deelgenomen, het krijgsmachtonderdeel en de leeftijdsgroep van de veteraan. De grootste groep veteranen die in 2025 onze hulp inschakelde, diende in voormalig Joegoslavië. Daarna volgde de groep militairen die heeft deelgenomen aan de missies in Libanon en Afghanistan. Net als in 2024 dienden veruit de meeste veteranen bij de Koninklijke Landmacht. De meeste veteranen waren tussen de 41 en 60 jaar oud.

Ontvangen verzoeken

Waar gingen verzoeken vaak over?

Ontwikkelingen in 2025

De geopolitieke context is enorm veranderd in de afgelopen tien jaar. De wereld is een ingewikkeld schaakspel, waarbij landen proberen de beste posities te verkrijgen en hun invloed uit te breiden. Missies zijn complexer geworden, oorlogsvoering digitaliseert en de maatschappelijke betrokkenheid bij het ministerie van Defensie groeit. Nationale veiligheid wordt niet alleen maar beschermd in klassieke gevechtsoperaties, maar ook via training, afschrikking, surveillance en digitale en hybride inzet. Hierdoor vervaagt de grens tussen veteraan en niet-veteraan. Dat vraagt om een andere manier van kijken naar de zorg, erkenning en waardering van militairen en veteranen.

In juni 2025 pleitten we in de *position paper* **De veteraan van de toekomst** voor veteranenbeleid dat toekomstbestendig is. Niet de juridische status, maar de ervaren belasting en risico's zouden leidend moeten zijn voor zorg, erkenning en waardering. Door opnieuw te kijken naar hoe we veteranen en militairen waarderen, kunnen we bijdragen aan motivatie, verbinding en het behoud van personeel. De minister heeft naar aanleiding hiervan toegezegd te werken aan een nieuw, transparant afwegingskader voor de veteranenstatus.

Niet genoeg gezien en begrepen

Veteranen zijn burgers in de samenleving, maar hebben onder uitzonderlijke omstandigheden gediend tijdens oorlogs- en vredesmissies. Hun ervaringen brengen specifieke kennis, vaardigheden en soms ook zorgbehoeften met zich mee. In 2023 onderzochten we waar veteranen behoefte aan hebben. Uit het rapport **Gemeente, ken uw veteraan!** bleek dat veel veteranen zich niet genoeg gezien en begrepen voelen door hun gemeente. Onze aanbevelingen stonden ook in dit rapport.

Sindsdien hebben onder andere het NLVi en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) ingezet op het versterken van de rol van gemeenten in de uitvoering van de Veteranenwet en het vergroten van kennis en bewustwording. Dat de aanbevelingen echt worden opgepakt, blijkt ook uit een groeiend aantal lokale initiatieven. Zo stelde de gemeente Zutphen dit jaar een Verordening Veteranen vast en nam de gemeenteraad van Tilburg op 24 november 2025 de motie Verbinden met Veteranen aan. Ook andere gemeenten zijn actief aan de slag met de aanbevelingen van de Veteranenombudsman.

Relaties en kinderen van veteranen

Eind 2024 publiceerden we het rapport **Erken mijn zorgen** waarin aanbevelingen staan over de manier waarop ondersteuning van relaties van veteranen die niet meer in dienst zijn bij het ministerie van Defensie kan worden verbeterd. Naar aanleiding hiervan ging de overheid aan de slag met onze aanbevelingen met onder andere een werkgroep. Samen met de Kinderombudsman zijn we ook een onderzoek begonnen naar de invloed van uitzendingen op kinderen van veteranen. Het onderzoeksrapport verwachten we in 2026 te publiceren.

Veteranenzorg in detentie

De Veteranenombudsman vroeg al in 2021 aandacht voor veteranen in detentie met het rapport **Toegang tot veteranenzorg achter slot en grendel**. Hieruit bleek dat er niet genoeg rekening was gehouden met toegang tot specifieke veteranenzorg binnen penitentiaire inrichtingen. Goede intenties en initiatieven waren er zeker, maar deze leidden te weinig tot daadwerkelijke beschikbaarheid van zorg achter de muren. We deden daarom drie aanbevelingen. Sindsdien is onder andere de toegang van zorgcoördinatoren van het NLVi tot inrichtingen verbeterd en wordt er gewerkt aan betere afstemming tussen de Dienst Justitiële Inrichtingen, het ministerie van Defensie en zorgpartners. Deze ontwikkelingen zijn bemoedigend, maar nog niet het eindpunt. Concrete afspraken zijn nodig.

Terugkeerreizen Bosnië

Sinds 2022 organiseert het NLVi terugkeerreizen voor Dutchbat III-veteranen en hun relaties, op basis van aanbevelingen van de Commissie Borstlap. Met als doel om hen te helpen met het delen van hun ervaringen en beter te integreren in de samenleving. In 2024 ontving de Veteranenombudsman een klacht van een veteraan die betrokken is geweest bij het opzetten van de eerste terugkeerreizen voor Dutchbat III veteranen naar Bosnië. De Veteranenombudsman heeft daarom daarna gesprekken gevoerd met andere veteranen en verschillende organisaties die betrokken waren bij deze terugkeerreizen en aanbevelingen gedaan.

Uit de praktijk van de Veteranenombudsman

Niet urgent genoeg?

Pieter* is veteraan en zit in een ingewikkelde situatie. Jaren geleden gingen zijn vrouw en hij uit elkaar. Sindsdien loopt er een moeizame echtscheiding. Nu moet het gezamenlijke huis worden verkocht. Dat brengt Pieter in grote problemen, want hij kan geen nieuw huis kopen.

Na zijn uitzending ontwikkelde Pieter een posttraumatische stressstoornis, waardoor hij arbeidsongeschikt werd. Hij ontvangt van het UWV een arbeidsongeschiktheidsuitkering, maar met die uitkering kun je geen nieuwe hypotheek aanvragen. Als het huis wordt verkocht, dreigen hij en de kinderen binnen enkele maanden dakloos te worden.

Pieter zoekt hulp bij verschillende organisaties, maar daar krijgt hij te horen dat zijn situatie nog niet urgent genoeg is. Op papier heeft hij vermogen en lijkt hij zelfredzaam. Al voelt dat voor Pieter totaal niet zo. Het gaat al langere tijd niet goed met hem en de kinderen. En hoe dichterbij de verkoop van het huis komt, des te groter worden Pieters zorgen.

Een week voordat de woning in de verkoop gaat, klopt Pieter bij ons aan. Collega Hans luistert naar zijn verhaal en herkent de urgentie. Daarom neemt hij direct contact op met meerdere organisaties. Hij benadrukt dat Pieter echt hulp nodig heeft en vraagt of zij iets voor hem kunnen doen. Kort daarna komt de gemeente in actie. Twee dagen later staan de burgemeester en een gemeentemedewerker bij Pieter op de stoep. Ze luisteren naar zijn situatie en bespreken mogelijke oplossingen. Pieter mag opnieuw een urgentieverklaring aanvragen bij de woningcorporatie.

Na een maand vol onzekerheid komt er eindelijk goed nieuws: de urgentieverklaring wordt toegekend en de woningcorporatie heeft zelfs al een geschikte huurwoning gevonden. Dat is precies op tijd, want het oude huis is inmiddels verkocht en moet binnenkort worden opgeleverd. Pieter en de kinderen kunnen gelukkig al vóór die datum verhuizen. Na een lange periode van stress en wanhoop betekent dit voor hen een nieuwe start.

* Niet zijn echte naam

nationale
ombudsman
als het misgaat tussen
u en de overheid

De Ombudsagenda

Als ombudsmannen doen we, naast het behandelen van klachten, ook onderzoek uit eigen beweging als er bijvoorbeeld opvallend veel klachten over een bepaald onderwerp binnenkomen. Ook kunnen specifieke signalen uit de media of van maatschappelijke organisaties reden zijn voor eigen onderzoek. Op onze Ombudsagenda staan onderwerpen waaraan de ombudsmannen uit eigen beweging aandacht geven.

In 2025 ging het om: fundamentele rechten, armoede, participatie en invloed, toegang tot voorzieningen en leefbaarheid.

We presenteren de in 2025 door de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranen-ombudsman gepubliceerde onderzoeken en brieven op deze thema's. Ook gaan we in op de voortgang bij onderzoeken die we al eerder zijn gestart en die nog steeds actueel zijn.

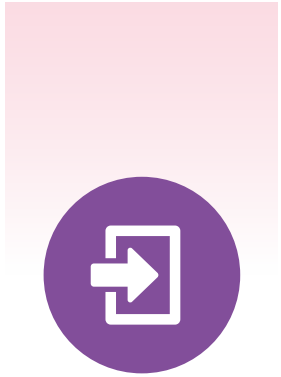
Fundamentele rechten

Armoede

Participatie en invloed

Toegang tot voorzieningen

Leefbaarheid

Fundamentele rechten

Iedereen heeft fundamentele rechten. Deze rechten beschermen burgers van alle leeftijden en achtergronden. De Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman controleren of de overheid deze rechten respecteert, beschermt en, indien nodig, concreet maakt. In 2025 kwamen we verschillende keren in actie om problemen bij de naleving van fundamentele rechten van burgers te signaleren en te adviseren over hoe het beter kan. De rechten van asielzoekers en het functioneren van de rechtsstaat hadden onze speciale aandacht.

Voorbeelden

Kinderrechten in de asielopvang

Onderbroken onderwijs, gebrekkige hygiëne, onveiligheid en locaties die niet geschikt zijn voor kinderen om in te wonen – al jaren ontvangt de Kinderombudsman daar signalen over. In 2023 brachten de Nationale ombudsman en Kinderombudsman over de crisisnoodopvang het rapport De crisis voorbij uit. Twee jaar later was de situatie nog onvoldoende verbeterd en schreef de Kinderombudsman een brief aan de Tweede Kamercommissie voor Asiel en Migratie. Daarin roept zij op tot het snel nemen van maatregelen. Er was in 2025 voor kinderen in asielopvang wel meer aandacht, maar grote verbeteringen bleven uit.

Dak- en thuisloosheid volwassenen en kinderen

Het aantal dak- of thuisloze volwassenen en kinderen stijgt elk jaar. De Nationale ombudsman en Kinderombudsman vroegen in 2019 en in 2024 al aandacht voor dit urgente probleem. In 2025 deden we een nadere verkenning. Op basis hiervan concludeerden we dat we in 2026 verdere stappen gaan zetten op dit onderwerp.

Functioneren van de rechtsstaat

Het is belangrijk dat de overheid wetten beter bekijkt en zorgvuldig uitvoert. Nieuwe wetten moeten vooraf beter worden getoetst om fouten te voorkomen. Zoals bijvoorbeeld in de toeslagenaffaire. De Eerste Kamer speelt hierin een belangrijke rol. Zo herstel je het vertrouwen van burgers en versterk je de rechtsstaat. Dat schreef de Nationale ombudsman in een schriftelijke bijdrage ter voorbereiding op het debat over de Staat van de Rechtsstaat in juni 2025.

Grote zorgen over nieuwe asielmaatregelen

De Nationale ombudsman en Kinderombudsman stelden in maart 2025 in een brandbrief dat de Asielnoodmaatregelenwet en de Wet invoering tweestatusstelsel van de minister van Asiel en Migratie getuigen van onbehoorlijk bestuur en in strijd zijn met kinderrechten.

Opvanglocaties voor Oekraïners

Gebrek aan privacy, tekortschietende faciliteiten, slechte behandeling en gedwongen verhuizingen naar andere opvangplekken – in 2025 kwamen er 110 klachten van Oekraïners over de asielopvang uit zeventig gemeenten. De Nationale ombudsman stuurde hierover in april 2025 een brief aan gemeenten, verantwoordelijk voor de opvang. En deed dat in december samen met de Kinderombudsman opnieuw met een brief aan de minister van Asiel en Migratie en gemeenten.

Toezicht en inzageproces van CTER-registratie

Mensen komen zonder dat ze het weten in het Contraterrorisme, Extremisme en Radicaliseringregister (CTER) terecht. Dat zet hun recht op privacy onder druk. Ze weten dan ook niet met welke instanties en landen informatie over hen wordt gedeeld. Daardoor kunnen ze – in het buitenland, bijvoorbeeld – onverwacht in de problemen komen. In november 2024 publiceerde de Nationale ombudsman hierover het onderzoek Blind vertrouwen? Daarin noemt hij het CTER-registratieproces een black box. In 2025 ging de ombudsman hierover in gesprek met betrokken partijen en schreef hij aan de Tweede Kamer om hiervoor nogmaals aandacht te vragen. Toegezegde verbeteringen hebben nog niet plaatsgevonden.

Uit de praktijk

Politie motiveert onvoldoende dat zij klacht niet hoeft te behandelen

Een man vraagt bij zijn woongemeente een overzicht gegevensverstrekkingen uit de Basisregistratie Personen (BRP) op. Daaruit blijkt dat de politie de afgelopen jaren honderden keren zijn BRP-gegevens heeft opgevraagd. De man dient hierover een klacht in bij de politie. Hij klaagt over het hoge aantal verzoeken en over welke gegevens de politie daarbij heeft opgevraagd. De politie weigert de klacht van de man te behandelen.

Hierover klaagt de man bij de Nationale ombudsman. Hij heeft de indruk dat de politie er alles aan doet om maar niets over de inhoud van zijn klacht te hoeven zeggen. In zijn **rapport** concludeert de ombudsman dat de klacht gegrond is. De gang van zaken geeft de indruk dat de politie vooral zoekt naar redenen om de klacht niet te behandelen. Terwijl de politie juist had moeten kijken naar wat er wél mogelijk is en hoe van de klacht van de man kan worden geleerd. De man heeft inmiddels niet meer het vertrouwen dat de politie alsnog naar behoren zal reageren en besluit de zaak te laten rusten. De Nationale ombudsman vraagt de aandacht van de Autoriteit Persoonsgegevens voor dit rapport. Uit de verkregen informatie over de werking van de politiesystemen blijkt dat deze niet voldoen aan de wettelijke eisen.

Uit de praktijk

Opgroeien in onzekerheid, rapport

Op 24 september 2025 publiceerde de Kinderombudsman het onderzoek **Opgroeien in onzekerheid**. Hieruit blijkt dat het welzijn en de ontwikkeling van kinderen die in armoede opgroeien, ernstig onder druk blijven staan, ondanks talloze initiatieven als schoolontbijten en financiële steun bij het kopen van een fiets, laptop of sportabonnement.

Het onderzoek is gebaseerd op data uit het onderzoek **Als je het ons vraagt**, dat tussen 2016 en 2024 vijf keer is uitgevoerd.

Uit de resultaten blijkt dat er voor kinderen in armoede weinig is veranderd. Door de jaren heen geven deze kinderen hun leven en de kwaliteit ervan een lager rapportcijfer dan leeftijdsgenoten bij wie er thuis genoeg geld is. Bij kinderen die hun leven een rapportcijfer 5 of lager geven, komen hun welzijn en toekomstkansen serieus in gevaar. De kinderrechten staan bij deze groep ernstig onder druk.

De Kinderombudsman concludeert dat het huidige armoedebeleid tekortschiet. Zij roept de overheid en gemeenten daarom op om specifiek op kinderen gericht integraal armoedebeleid op te stellen aan de hand van de veertien omgevingsvoorwaarden. Ook roept ze op om in gesprek te gaan met kinderen die in armoede opgroeien, en hen te vragen wat zij nodig hebben. Daarnaast vraagt de Kinderombudsman gemeenten om ouders (wanneer nodig) financieel in de opvoeding te ondersteunen.

Armoede

Armoede en schulden hebben grote gevolgen voor de levens van mensen. De Nationale ombudsman zag in 2025 weer meer mensen in problematische schuldensituaties terechtkomen. Die bestaans-onzekerheid treft steeds vaker ook werkenden. Ook met de tijdelijke heropening van het Tijdelijk Noodfonds Energie en de verhoging van het minimumloon, zijn de problemen nog niet voor iedereen opgelost.

De Nationale ombudsman wil bijdragen aan het voorkomen van schulden en de bestrijding van armoede. In 2025 wezen we overheden op een onbehoorlijke manier van invorderen. We uitten onze zorgen over het gebrek aan structureel geld om verdere schulden voor mensen te helpen voorkomen. Tegelijk zien we dat overheidsorganisaties hun dienstleverlening verbeteren om op die manier armoede tegen te gaan. De ombudsman ziet graag een meer proactieve overheid, die burgers beter informeert en hen – als het kan automatisch – direct toekent waar ze recht op hebben.

Kinderen in armoede zien hun toekomst somber in. In Nederland leeft volgens het CBS één op de 28 kinderen in armoede. Gemiddeld één kind per schoolklas kan niet meedoen aan schooluitjes of sport en maakt zich zorgen over de (geld)stress thuis. Deze kinderen beginnen hun leven met een achterstand. Hun ontwikkeling staat onder grote druk door voortdurende stress, te weinig aandacht thuis en gebrek aan kansen.

Voorbeelden

Schulden en boetes innen door CJIB

De Nationale ombudsman benadrukte in een **brief** aan de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid nogmaals dat de overheid meer moet doen bij het innen van schulden en boetes om verdere schulden te voorkomen. De overheid moet maatwerk leveren waar mogelijk en nodig. Per medio 2026 gaat het CJIB kosteloze betalingsherinneringen sturen. Medio 2025 is het CJIB begonnen met het kwijtschelden van verhogingen in onredelijke en hardvochtige situaties.

Hersteloperatie Toeslagen verbeteren

De Hersteloperatie Toeslagen liep in 2025 nog steeds niets goed. Daarom deed de Nationale ombudsman in een gezamenlijke **notitie** zes aanbevelingen met bijbehorende acties, om beter aan te sluiten op het perspectief en de behoeften van ouders: - zorg dat ouders zo vroeg mogelijk hun hele verhaal kunnen doen, – bied duidelijkheid, – integreer procedures en werk oplossingsgericht, – creëer ruimte voor de uitvoering, – neem verant-woordelijkheid voor het hele proces, – monitor de hersteloperatie vanuit het perspectief van ouders. De staatssecretaris van Financiën gaf aan op veel punten aan de slag te gaan met de aanbevelingen.

Participatie en invloed

De Nationale ombudsman vindt het belangrijk dat burgers invloed hebben op de beslissingen en ontwikkelingen die hen direct raken. Dat geldt des te meer voor burgers die afhankelijk zijn van de overheid voor hulp in het sociaal domein. In 2025 – tien jaar na de decentralisaties, waarbij belangrijke taken en verantwoordelijkheden bij gemeenten werden gelegd – blikte de ombudsman terug op drie onderzoeken naar participatie en invloed van burgers bij de Wmo, de Participatiewet en de Jeugdwet. Daaruit bleek dat de decentralisaties een negatief effect hebben op het vertrouwen in de overheid.

Voorbeeld

Rapport Tien jaar ombudsman, tien jaar decentralisaties, tien jaar minder vertrouwen

Tien jaar na dato concludeert de Nationale ombudsman dat de decentralisaties in het sociaal domein hebben bijgedragen aan groeiend wantrouwen richting de overheid. Ondanks goede bedoelingen voelen veel mensen zich niet gehoord en missen ze grip op hun leven. “De burger haakte niet af, maar werd weggeduwd”, aldus de ombudsman in het opiniestuk **Tien jaar ombudsman, tien jaar decentralisaties**.

Sinds 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor jeugdhulp, werk en inkomen, en ondersteuning thuis. Het moest dichterbij, beter en goedkoper, maar gemeenten kregen minder middelen. Dat leidde tot grote verschillen tussen gemeenten, en daarmee tot rechtsongelijkheid.

Uit onze onderzoeken naar de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), Participatiewet en Jeugdwet, blijkt dat burgers ervaren dat ze nauwelijks invloed hebben. Dat tast hun eigenwaarde aan en vergroot het wantrouwen. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) waarschuwde al dat dit kan leiden tot gezondheidsproblemen, onbehagen en zelfs complotdenken. De Nationale ombudsman ziet dit in zijn klachtenpraktijk.

De decentralisaties maakten ook duidelijk hoe complex het dagelijks leven is. Veel mensen moeten door talloze regelingen en formulieren heen om rond te komen. “We begrijpen nu beter dan tien jaar geleden hoe zwaar het is om in deze samenleving overeind te blijven”, aldus de ombudsman. De overheid moet zorgen dat iedereen kan meedoen. Daarbij is maatwerk geen oplossing voor slecht beleid. Vertrouwen groeit pas als burgers mogen meedenken, meedoen en meebeslissen.

In 2026 presenteert de ombudsman een Ombudsvisie op participatie, die overheden moet helpen participatie eerlijk en zorgvuldig te organiseren. Hiermee wil de ombudsman bijdragen aan beter bestuur én aan het herstel van vertrouwen van burgers in de overheid.

Uit de praktijk

Gemeente Tubbergen behandelt klachten van inwoners over komst azc niet behoorlijk

Stichting Blauw klaagt bij de Nationale ombudsman over hoe de gemeente Tubbergen klachten van inwoners over de komst van een azc in Albergen behandelt. De gemeente laat zich tijdens klachtbehandelingen vertegenwoordigen door advocaten, die eerder ook betrokken waren bij het azc-dossier. Zo kan het gebeuren dat een inwoner met een klacht tijdens een hoorzitting ‘tegenover’ vier advocaten zit. Bewoners voelen zich hierdoor niet gehoord. Verder klaagt Blauw over de lange behandelduur van de klachten.

Medewerkers van de ombudsman gaan in gesprek met stichting, gemeente en burgemeester. De gemeente erkent dat klachtbehandelingen te lang duren. De ombudsman toetst het gedrag van de gemeente aan de vereisten ‘luisteren naar de burger’ en ‘voortvarendheid’. Conclusie: de gemeente heeft niet behoorlijk gehandeld. Er is niet genoeg geluisterd naar de burger en de maximale termijn voor een klachtafhandeling werd ruimschoots overschreden. De ombudsman concludeert in zijn **rapport** dat de klachten van de stichting gegrond zijn. Het is duidelijk dat er veel emoties en gevoeligheden rondom het proces van de komst van het azc speelden en nog altijd spelen. De ombudsman zag welke impact dit had en nog altijd heeft op zowel bewoners als op de gemeente en dat het vertrouwen voor de toekomst hersteld moet worden De gemeente wil dit doen door beter te luisteren, transparant te zijn en samen te werken aan oplossingen.

Uit de praktijk

Passende zorg na je achttiende

Marie* is 17 en wordt over een paar weken 18. Vanwege mentale problemen heeft ze veel zorg nodig. Marie woont op een woongroep waar ze nagenoeg altijd in de gaten wordt gehouden. De gemeente financiert de woongroep vanuit de Jeugdwet. Als Marie 18 wordt, valt ze daar niet meer onder. Een paar maanden eerder stelde de gemeente vast dat de Wet langdurige zorg (Wlz) vanaf dat moment de best passende zorgwet voor haar is. Een zorgkantoor regelt dan de financiering van haar zorg.

Maries ouders dienen met hulp van de betrokken jeugdbeschermer een Wlz-aanvraag in bij het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ). Daarop krijgt Marie een indicatie die te laag blijkt om op de woongroep te mogen blijven. Tegen dit besluit van het CIZ kunnen de ouders bezwaar maken, maar dat blijft liggen omdat zij zich grote zorgen maken over waar hun dochter straks terechtkan en omdat de betrokken jeugdbeschermer onvoldoende kennis over de Wlz heeft.

De achttiende verjaardag van Marie komt steeds dichterbij, maar er is nog geen plan over hoe haar zorg op een goede manier kan worden voortgezet. Betrokken organisaties zijn het erover eens dat zij niet zonder hulp bij haar ouders thuis kan wonen. De organisaties kijken echter naar elkaar voor een oplossing.

De gemeente geeft aan dat zij vanaf Maries achttiende verjaardag niet meer verantwoordelijk is, omdat Marie nu een indicatie voor langdurige zorg heeft. De jeugdbeschermer zegt dat zij niet meer bij de zaak betrokken is, omdat Marie vanaf haar achttiende verjaardag niet meer onder haar toezicht staat. En het CIZ geeft aan dat Marie en haar ouders nog steeds bezwaar kunnen maken tegen de lage indicatie, maar dat de behandeling hiervan wel twee tot drie maanden duurt.

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman vinden dat Marie niet de dupe mag worden van de harde knip tussen de financiering van zorg voor jeugdigen en voor volwassenen. Daarom vragen we aan het betrokken zorgkantoor om de zorg direct op te starten, en niet te wachten tot de financiering rond is. Dat kan achteraf worden geregeld. Het zorgkantoor pakt dit op en binnen een week ontvangt Marie de zorg die zij nodig heeft.

* Niet haar echte naam

Toegang tot voorzieningen

Nog steeds krijgen burgers moeilijk contact met overheden en uitvoeringsorganisaties. De overheid kijkt of digitale diensten oplossingen kunnen bieden, maar burgers blijven tegen lange wachttijden aanlopen en vinden het lastig om voorzieningen en hulp aan te vragen. Dat geldt vooral voor wie meer en langlopende voorzieningen nodig heeft. Dan krijgen mensen te maken met verschillende loketten, digitale systemen, wetten en regels, en ervaren zij dat ze van het ene naar het andere loket worden gestuurd. Een lichtpunt in 2025 was de benoeming van een ambassadeur die moet opkomen voor de belangen van Q-koorts-patiënten.

Voorbeelden

Thema Digitalisering krijgt prioriteit

De Nationale ombudsman vraagt geregeld op eigen initiatief aandacht voor structurele problemen bij de overheid. Een van die structurele vraagstukken is digitalisering. De overheid zet op grote schaal digitale technologie in om haar dienstverlening te verbeteren. In veel gevallen maakt dit de overheid eenvoudiger en efficiënter. Maar digitalisering kan er ook toe leiden dat burgers niet krijgen waar zij recht op hebben. Denk aan problemen met online formulieren, gebrekkige motivatie bij geautomatiseerde beslissingen, discriminatie als gevolg van de inzet van kunstmatige intelligentie of onvoldoende bescherming tegen schadelijke online content.

De ombudsman wil meer grip krijgen op deze thematiek en stelde daarom halverwege 2025 onderzoek binnen de eigen organisatie in naar welke rol digitalisering speelt in de klachten, en hoe klachtbehandelaars hiermee kunnen omgaan. Ook wordt onderzocht hoe op het terrein van beleid en media digitalisering een rol speelt. En vervolgens hoe de Nationale ombudsman hierop vanuit zijn missie, visie en mandaat kan inspelen.

Q-koortsambassadeur ingesteld

De Nationale ombudsman vroeg al in 2012, in 2017 en opnieuw in 2024, aandacht voor de situatie van Q-koortspatiënten. Een van zijn aanbevelingen was dat de overheid vanwege haar bijzondere verantwoordelijkheid excuses zou maken aan deze groep patiënten.

Verder benadrukte de ombudsman het belang van een gespecialiseerd expertisecentrum voor Q-koortspatiënten in de regio. De overheid bleef er echter bij dat zij tijdens de Q-koortsepidemie (2007-2010) niet onrechtmatig heeft gehandeld. Ook in 2025 bleven excuses uit. Wel kwam er meer aandacht voor Q-koortspatiënten. In antwoord op de oproep van de ombudsman om naast de patiënt te gaan staan en te zoeken naar de beste mogelijke oplossingen, stelde de minister van VWS in 2025 een Q-koortsambassadeur aan. Deze kreeg de opdracht om binnen een jaar te zorgen dat iedere Q-koortspatiënt zich gehoord voelt en merkt dat er aan zijn of haar problematiek wordt gewerkt. Dit alles om de kwaliteit van leven voor deze mensen te verbeteren.

Leefbaarheid

Veranderingen in de omgeving waar burgers wonen, werken en leven, hebben impact op hun dagelijks leven. Vaak speelt de overheid in die veranderingen een grote rol. Het is belangrijk dat de overheid hierbij het belang van burgers vooropstelt. Wat mag de burger van de overheid verwachten? En wat doet de overheid als het niet goed gaat? De Nationale ombudsman hield zich bezig met de gevolgen van gaswinning in Noord-Nederland, sprak met waterschappen over behoorlijke schadeafhandeling bij dijkversterkingsprojecten, keek naar schadeafhandeling rondom het kanaal Almelo-De Haandrik en luidde de noodklok over de gezondheid van omwonenden van de vuilstort bij Lagun op Bonaire.

Voorbeelden

Na de gaswinning in Groningen en Noord-Drenthe

Inwoners van Groningen en Noord-Drenthe die zijn getroffen door de gevolgen van gaswinning in het gebied, kunnen bij de Nationale ombudsman terecht als zij problemen hebben met de afhandeling van hun schademelding of de versterking van hun huis. Het is belangrijk dat ze daarvoor zo veel mogelijk en laagdrempelig in hun eigen omgeving terecht kunnen, liefst bij mensen die ze kennen en vertrouwen.

Daarom werken medewerkers van de Nationale ombudsman vanuit Groningen voor bewoners van het aardbevingsgebied, en dragen zij bij aan bewonersoverleggen en informatiemarkten in het aardbevingsgebied. Ook hebben onze medewerkers contact met dorpsoverleggen en klankbordgroepen.

In 2025 ontving de Nationale ombudsman 98 verzoeken van bewoners in het aardbevingsgebied over schade-afhandeling en versterking. Daarvan gingen er 51 over het wel of niet handelen van de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) en 40 over het wel of niet handelen door het Instituut Mijnbouwschade (IMG).

De Nationale ombudsman sprak verschillende keren over de problemen met bewoners, en met organisaties die werken voor getroffen bewoners en ondernemers. Zo willen we signalen op tijd herkennen en onder de aandacht brengen bij de (eind-)verantwoordelijke voor de uitvoering.

Nieuwe adviezen voor het kanaal Almelo-de Haandrik

De schadeafhandeling in het gebied rond het kanaal Almelo-De Haandrik is nog steeds voor verbetering vatbaar. Dat constateerde de Nationale ombudsman na bezoeken aan het gebied. Hij schreef hierover opnieuw een brief aan de betrokken gedeputeerde. Daarin adviseert hij onder meer excuses aan te bieden aan de inwoners van het schadegebied, maar ook om richtlijnen op te stellen om bij (vermoedens van) nieuwe schade proactief te kunnen optreden.

Eind 2025 volgde een reactie van Gedeputeerde Staten (GS) van Overijssel. Daarin geven GS aan de adviezen van de Nationale ombudsman ter harte te nemen. De provincie zal onder meer in gesprek gaan met bewoners over het aanbieden van een passend excuus.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Gemeente maakt verwachting over ligplaats niet waar

Een man woont in een plaats met een haven. Hij hoort over de bouw van een nieuwbouwwijk bij die haven, waar dan ook de mogelijkheid komt voor ligplaatsen voor boten dicht bij de woningen. Hij wil graag een woning met ligplaats vlakbij. Voordat hij de woning koopt, doet hij navraag bij de gemeente over het verkrijgen van de ligplaats. Op basis van de mondelinge en schriftelijke reactie, én het op dat moment gehanteerde beleid, gaat de man ervan uit dat hij een ligplaats toegezegd heeft gekregen bij zijn nieuwe woning. Hij koopt de woning.

Maanden later is hij op een bijeenkomst waar de gemeente aankondigt de verdeling van ligplaatsen anders te gaan doen voor het deel van de nieuwbouwwijk waar de man een huis heeft gekocht. Namelijk met een lotingssysteem. Hij reageert meteen door aan te geven dat hij daar niet aan mee hoeft te doen, omdat hij al een ligplaats toegezegd heeft gekregen. De gemeente geeft echter aan dat daarvan geen sprake is.

Dit leidt tot een gesprek en later een klacht bij de gemeente, maar de gemeente blijft bij haar standpunt dat aan de man geen ligplaats is toegekend. De man dient vervolgens een klacht in bij de Nationale ombudsman, die onderzoek doet naar de klacht van de man over de vermeende toezegging en het intrekken daarvan.

De ombudsman concludeert in zijn **rapport** dat de klacht van de man gegrond is. De gemeente heeft door haar uitingen in combinatie met het eerder geldende beleid, de gerechtvaardigde verwachting gewekt dat de man met voorrang aanmerking kwam voor een ligplaats. Daarom beveelt de ombudsman de gemeente aan om te zoeken naar een passende oplossing die recht doet aan de gewekte verwachting rond-om de toewijzing van een ligplaats.

Caribisch Nederland

De drie bijzondere gemeenten, Bonaire, Sint-Eustatius en Saba (samen Caribisch Nederland), behoren ook tot het werkgebied van de Nationale ombudsman. Bewoners van deze gemeenten kunnen bij ons terecht als zij klachten hebben over de overheid. Hieronder valt ook het lokaal bestuur: de openbare lichamen.

Burgers die hierover een klacht willen indienen, hebben een bijzondere positie, omdat zij – anders dan in Europees Nederland – direct bij de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman terecht-kunnen. Zij hoeven niet eerst te klagen bij het openbaar lichaam zelf. Onze medewerkers bezoeken de eilanden twee tot drie keer per jaar. Daar houden zij spreekuren, waar burgers hun klachten ook mondeling kunnen indienen.

De klachten gingen het afgelopen jaar onder meer over het uitblijven van een reactie door de overheid bij aanvragen van erfpacht, bouwvergunningen en omzetting van huurgrond. En over het uitblijven van een reactie bij klachten in het algemeen, afvalproblemen, illegale afgraving van gesteente (diabaas), de politie en de zorg op de eilanden.

De ombudsman deed onderzoek naar negen langlopende klachten over de directie Ruimte en Ontwikkeling van het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB). Daaruit volgde het rapport **Doorbreek de stilte!**. Daarin roept de ombudsman het OLB op de dienstverlening aan de inwoners aanzienlijk te verbeteren.

Urgent is de situatie rond de vuilstort bij Lagun (de landfill) op Bonaire. De rook, stank en voortdurende onzekerheid drukken zwaar op omwonenden en medewerkers van afvalverwerker Selibon. Volgens de Nationale ombudsman is de situatie dermate ernstig dat onmiddellijk over-heidshandelen nodig is. De vuilstort moet per direct stoppen en er is een hersteloperatie nodig.

Uit de praktijk

Genoeg geweest: er moet nu een einde komen aan de vuilstort bij Lagun op Bonaire

Tijdens zijn bezoek op 11 september 2025 aan de vuilstort bij Lagun op Bonaire (hierna: de landfill) sprak de Nationale ombudsman met omwonenden en de directie van afvalverwerker Selibon. De rook, stank en voortdurende onzekerheid drukken zwaar op omwonenden en de medewerkers van Selibon die op de landfill werken. Diezelfde maand schreef de ombudsman een brief aan de vaste Kamercommissie Koninkrijksrelaties om de ernst van de situatie te onderstrepen en deze opnieuw onderwerp van gesprek in de Kamer te maken.

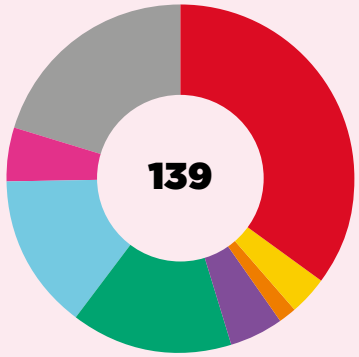
In het daaropvolgende Kamerdebat werd de ombudsman aangehaald en werd een motie aangenomen waarin de regering werd gevraagd om in overleg met het eilandbestuur zo snel mogelijk de landfill te sluiten en te zorgen dat er een hersteloperatie komt.

De landfill is nog altijd zonder vergunning in gebruik. Er zijn regelmatig branden en er zijn schadelijke stoffen gevonden in lucht, bodem en zee. De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) noemt de situatie urgent en zorgwekkend; het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en Wageningen University bevestigen de risico's voor gezondheid en milieu. Toch wordt er nog steeds afval gestort.

Ondertussen ervaren gezinnen gezondheidsproblemen, ouders geven aan dat hun kinderen niet buiten kunnen spelen, ze maken extra kosten om veilig binnen te blijven en er is geen toekomstperspectief. De stress en onzekerheid grijpen diep in op het gezinsleven. Het is genoeg geweest: er moet nu een einde komen aan deze praktijk. Het kan en mag niet zo zijn dat wat in Europees Nederland ondenkbaar is, in Caribisch Nederland wel gebeurt.

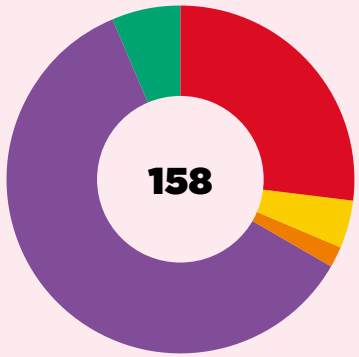
Naast het onmiddellijk staken van de vuilstort is een hersteloperatie nodig. Gericht op wat omwonenden van de landfill nu nodig hebben: erkenning van hun zorgen, zicht op gezondheid en een leefomgeving waarin zij hun kinderen veilig kunnen laten opgroeien. Er moet hierbij ook aandachtzijn voor voormalige omwonenden. Ons onderzoek **Herstel bieden: een vak apart** geeft handvatten voor een behoorlijke hersteloperatie.

Ontvangen verzoeken

Openbaar Lichaam Bonaire	49
Openbaar Lichaam St Eustatius	5
Openbaar Lichaam Saba	2
KPCN	7
ZJCN	21
Rijksdienst Caribisch Nederland	20
Belastingdienst	7
Overig	28

Behandeld

Oplossing door interventie	43
Onderzoek, waarvan met rapport	7
Tussentijds opgelost of beëindigd	3
Informatie of doorverwijzing	95
Tussentijds beëindigd voor start onderzoek	10

Internationale activiteiten

De Nationale ombudsman is ook internationaal actief. Hij verzamelt en deelt kennis en ervaring met collega-ombudsmannen in Europa, maar ook daarbuiten. Dit brengt verdieping aan in het dagelijkse werk van de ombudsman, waar ook de Nederlandse burger van profiteert.

In 2025 pleitte de ombudsman onder meer voor een krachtiger gebruik van de internationaal erkende standaarden voor het ombudswerk. Hij organiseerde een ‘poldershop’ over de impact van het Europees Asiel- en Migratiepact op het werk van Europese ombudsmannen. En versterkte de samenwerking met het Europese netwerk van mensenrechtenorganisaties.

De Kinderombudsman is lid van het Europese Netwerk van Kinderombudsmannen (ENOC). Elk jaar brengt dit netwerk een gezamenlijke verklaring met aanbevelingen uit. In 2025 ging deze **verklaring** over het recht van het kind op gezondheid. In 2025 bracht het ENOC ook een **verklaring** uit over de situatie van kinderen in Gaza.

Het internationale werk van de Veteranen-ombudsman stond in 2025 in het teken van verbinding, toezicht en aandacht voor de positie van militairen en veteranen in een veranderende wereld. Door werkbezoeken (Litouwen, Genève) en internationale conferenties (Johannesburg) droegen we bij aan betere omstandigheden, meer erkenning en sterkere samenwerking.

Voorbeelden

Europese afdeling International Ombudsman Institute

De Nationale ombudsman is ook de Europese regionale voorzitter van het International Ombudsman Institute (IOI). Deze organisatie is belangrijk voor ombudsinstellingen in de wereld en in Europa. Leden delen kennis en ervaring en de organisatie ondersteunt ombudsinstituten in moeilijke situaties. Voor de Europese ombudsmannen organiseerde de Nationale ombudsman in januari 2025 een training over aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag. De training werd gegeven door medewerkers van de Nationale ombudsman.

Samenwerking met Griekse, Indonesische en Servische ombudsman

De Nationale ombudsman zette ook dit jaar zijn samenwerking met de Griekse ombudsman voort. In november 2025 tijdens een bijeenkomst in Athene, mogelijk gemaakt door de Nederlandse ambassade, bespraken beide ombudsmannen de invoering van het Europees Asiel- en Migratiepact. In 2026 brengt een Griekse delegatie een bezoek aan Nederland in het kader van strategieontwikkeling.

In december was een delegatie van de ombudsman uit Indonesië op bezoek. De Nationale ombudsman werkt al meer dan tien jaar met de Indonesiërs samen. Het gesprek ging vooral over het mandaat van de ombudsman: hoe ga je er als organisatie mee om als je mandaat wordt uitgebreid met aanvullende taken, zodat overheden aan (internationale) verplichtingen kunnen voldoen.

Ten slotte was er een laatste bijeenkomst in de samenwerking met de Servische ombudsman. Het project is afgesloten met een conferentie in Belgrado. De afspraak is dat de beide ombudsorganisaties met elkaar blijven samenwerken, net zoals zij sinds de oprichting van de Servische organisatie hebben gedaan.

Poldershop Europees Asiel- en Migratiepact

In 2024 sloot de EU een Europees Migratie- en Asielpact af, dat halverwege 2026 in werking moet treden. De EU wil meer grip krijgen op migratie en het aantal vluchtelingen eerlijker over lidstaten verdelen. Dit pact zal grote gevolgen hebben voor hoe Europese lidstaten, waaronder Nederland, omgaan met asielverzoeken. De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman willen weten wat de invoering van de nieuwe regels gaat betekenen voor mensen die in Nederland asiel aanvragen, in het bijzonder voor kinderen en jongeren. De ombudsmannen begonnen daarom in 2025 een tot in 2027 doorlopend onderzoek naar het pact.

Omdat de regels in heel Europa gaan gelden, is het waardevol en nuttig om met andere Europese ombudsmannen te spreken over de mogelijke gevolgen en over de rol van ombudsorganisaties. De Nationale ombudsman, in zijn rol als IOI European Regional President, organiseerde daarom in februari 2025 een ‘poldershop’ in Brussel. Een poldershop is een informele manier om kennis en expertise uit te wisselen, waarbij allerlei vragen en uitdagingen op tafel kunnen komen. Ombudsmannen uit verschillende EU-lidstaten waren aanwezig, evenals de Europese ombudsman.

In de poldershop bespraken we welke delen van het Migratiepact het meest relevant zijn voor het werk van ombudsinstellingen. De deelnemers zoomden in op vijf thema’s: het onafhankelijk toezichtmechanisme waaraan ombudsinstellingen kunnen deelnemen, de zorg voor (onbegeleide) minderjarige vluchtelingen, de verlening van rechtsbijstand, het terugduwen van vluchtelingen aan de grenzen en de interpretatie van de verordeningen en de richtlijn waar het pact uit bestaat. In september 2025 was er een online vervolg op de poldershop.

Onze organisatie en onze mensen

Hoe steekt onze organisatie in elkaar? Hoe gaan we om met klachten óver de ombudsmannen? En hoe ervaren de medewerkers van de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman hun werk?

Feiten en cijfers

Het aantal medewerkers in onze organisatie bleef in 2025 ongeveer gelijk. In 2025 hadden de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman 234 medewerkers (217 fte). In 2024 waren dat 233 medewerkers (218 fte).

Opbouw personeel

Bij onze organisatie werken vooral mensen met een hbo- of universitaire opleiding. Veel medewerkers hebben de functie van (klacht)onderzoeker. Dit is de reden waarom salarisschaal 11 het vaakst voorkomt.

Omgang met klachten

De Nationale ombudsman krijgt ook klachten van burgers naar aanleiding van het handelen van de eigen organisatie en de medewerkers van de ombudsman. Die klachten komen bijvoorbeeld van burgers die ontevreden zijn over het contact met de medewerker van de ombudsman. In 2025 ontving de ombudsman 172 klachten hierover, precies hetzelfde aantal als in 2024. De meeste klachten in 2025 gingen over het niet of niet op tijd reageren door medewerkers en over de behandelingsduur van dossiers. Deze klachten werden voor een groot deel veroorzaakt door de wachttijden voor klachten.

Er zijn in 2025 162 klachten behandeld (169 in 2024). Er kan een verschil zitten tussen het aantal ingediende en het aantal behandelde klachten, omdat niet alle klachten altijd in hetzelfde kalenderjaar worden afgerond. Van de 162 klachten zijn er 89 formeel behandeld. Dit betekent dat daarover een oordeel is gegeven door de ombudsman. Van deze 89 formeel behandelde klachten waren:

- 26 klachten gegrond;
- 31 klachten niet gegrond;
- In twee zaken is geen oordeel gegeven;
- 30 klachten waren deels gegrond/deels niet gegrond en/of er is deels geen oordeel gegeven.

Zie voor deze cijfers ook de cijferbijlage bij dit jaarverslag op **nationaleombudsman.nl**.

Het gemiddelde ziekteverzuim over 2025 kwam uit op 5,2 procent. In 2024 was dat 6,2 procent.

“Ik zie mijn werk als een laatste station om een pragmatische brug te slaan tussen overheid en burger. Juist zoeken naar wat kan, geeft mij energie.”

Smahane Karroumi

senior juridisch adviseur

Smahane werkt als senior juridisch adviseur bij de Nationale ombudsman. Ze ondersteunt collega’s op verschillende rechtsgebieden en denkt mee bij juridische vragen.

“Soms kom je op een punt waarop het vastloopt”, vertelt ze. “Dan kijk je samen: wat kan er wel?” Juist daar pakt zij haar rol. Ze brengt regels en praktijk bij elkaar en helpt collega’s om tot oplossingen te komen die zorgvuldig zijn en werken.

Daarnaast verzorgt ze samen met haar directe collega trainingen en on-boardings. Zo zorgt ze dat collega’s weten waar de ruimte zit en hoe ze die kunnen benutten. Op die manier helpt Smahane om afwegingen helder te maken en vormt ze die pragmatische brug in de praktijk.

“Het mooiste van mijn werk is dat je er echt kunt zijn voor deze groep mensen. Dat iemand zich gehoord voelt en merkt: ik sta er niet alleen voor.”

Hans Lankhuijzen

klachtonderzoeker

Hans behandelt verzoeken van veteranen en Defensie bij de Nationale ombudsman. Hij werkt in een klein team en heeft veel contact met mensen voor wie het niet altijd vanzelfsprekend is om hulp te zoeken.

“Als iemand niet naar ons kan komen, gaan wij naar hem toe,” legt hij uit. Luisteren staat daarbij centraal. Ook als een verzoek niet direct opgelost kan worden, helpt het dat iemand zijn verhaal kwijt kan en serieus wordt genomen.

Een zaak die hem is bijgebleven, is toen Defensie na herhaaldelijk aandringen van onze kant het Militair Invaliditeitspensioen (MIP) heeft verhoogd, omdat dat jarenlang niet was geïndexeerd. Zo kan je echt wat betekenen voor de veteranen en de militaire oorlogs- en dienstslachtoffers.

“Voor een kind is het nooit ‘maar een zaak’. Wat voor ons klein lijkt, kan voor een kind alles zijn, of je mee mag, afscheid kunt nemen of weer verder kunt.”

Geeta Harnam

klachtonderzoeker

Binnen de Kinderombudsman werkt Geeta als klacht-onderzoeker aan zaken binnen het domein Zorg & Jeugd. Ze zet zich elke dag in voor de rechten van het kind.

“Je ziet soms hoe groot iets is voor een kind”, vertelt ze. “Terwijl het voor een ander misschien klein lijkt.” Vanuit die blik zoekt ze naar oplossingen die een situatie kunnen veranderen.

Op de vraag welke zaak haar is bijgebleven, antwoordt ze met een glimlach: “Welke van de zoveel.” Zo zorgde ze er na overleg voor dat een kind, dat eerst niet mee mocht, toch mee kon op schoolreisje. Ook hielp ze een ziek kind om afscheid te nemen van opa en oma uit het buitenland. Met advies en kleine stappen helpt ze kinderen en gezinnen om weer verder te kunnen.

“Wat ik mooi vind, is dat professionals die tussen overheid en burger staan, samenkomen om kennis en ervaringen te delen. Zo bouwen we samen aan betere dienstverlening voor de burger.”

Lys-Anne Sirks

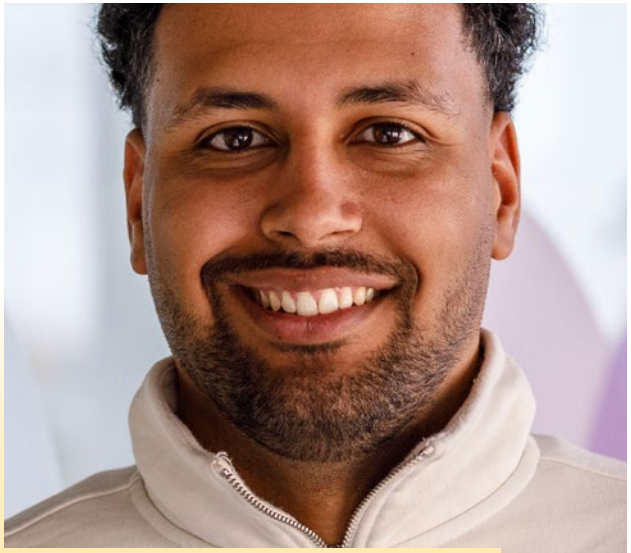
community manager

Lys-Anne werkt als community manager bij de Nationale ombudsman. Ze werkt aan de ontwikkeling van de Raadbaak: een plek voor professionals die tussen overheid en burger staan.

“Je merkt dat mensen behoefte hebben aan een plek om samen te komen”, zegt ze. “Om te delen wat werkt, maar ook wat niet werkt.” Vanuit die behoefte brengt ze professionals bij elkaar en stimuleert ze het uitwisselen van kennis en ervaringen.

Lys-Anne zorgt dat er ruimte is om praktijkvoorbeelden en inzichten te delen. Zo ontstaat een plek waar professionals van elkaar leren en die kennis gebruiken om de dienst-verlening aan burgers verder te verbeteren.

“Ik vind het belangrijk dat mensen snel begrijpen wat de ombudsman doet. Als iemand daardoor de juiste hulp vindt, ook al is mijn bijdrage klein, dan betekent dat veel voor mij.”

Remy Libbenga

senior contentspecialist

Remy werkt als contentspecialist bij de Nationale ombudsman. Hij maakt content die laat zien wat de ombudsman doet en waarom. Samen met zijn collega Charlotte, beheert hij de social mediakanalen, schrijft hij artikelen en zorgt hij dat informatie op verschillende platforms goed vindbaar en begrijpelijk is.

“Je wilt dat mensen meteen snappen waar het over gaat”, legt hij uit. “Zodat ze weten wat de ombudsman voor hen kan betekenen.” Daarom maakt hij content die lastige onderwerpen duidelijk maakt en mensen aanspreekt.

Hij schrijft artikelen met een kop en een staart, zodat het voor iedereen te volgen is. Daarbij laat hij zien wat de ombudsman doet en waarom dat belangrijk is voor de burger. “Als mensen de content zien, weten ze ons ook beter te vinden”, zegt hij. Zo draagt hij met zijn werk bij aan de zichtbaarheid van de ombudsman.

Contact

Nationale ombudsman
Postbus 93122
2509 AC Den Haag
Telefoon (070) 356 35 63
nationaleombudsman.nl

Kinderombudsman
Postbus 93122
2509 AC Den Haag
Telefoon (070) 356 35 63
kinderombudsman.nl

Veteranenombudsman
Postbus 93122
2509 AC Den Haag
Telefoon (070) 356 35 63
nationaleombudsman.nl/veteranenombudsman

nationale
ombudsman

k
kinder
ombudsman

veteranen
ombudsman

Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2025–2026

36 929 Nationale ombudsman 2025

Nr. 2

JAARVERSLAG VAN DE NATIONALE OMBUDSMAN, DE KINDEROMBUDSMAN EN DE VETERANENOMBUDSMAN

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord **3**

Leeswijzer **7**

Terugblik op 2024 **8**

1. Het werk van de Nationale ombudsman **10**
1.1. Missie en visie 10
1.2. Werkwijze, cijfers en relaties met burgers en overheid 10
1.3. Ontwikkelingen bij de Nationale ombudsman 15
1.4. Lokale ombudsman 17
1.5. Aandacht voor professionals en de Raadbaak 18
1.6. Ombudsagenda 19
1.7. Caribisch Nederland 48
1.8. Internationale activiteiten 51

2. Het werk van de Kinderombudsman **54**
2.1. Missie en visie van de Kinderombudsman 54
2.2. Werkwijze, cijfers en relaties met burger en overheid 54
2.3. Belangrijke onderwerpen in 2025 55
2.4. Ombudsagenda 57
2.5. Caribisch Nederland 66
2.6 Internationale activiteiten 67

3. Het werk van de Veteranenombudsman **68**
3.1. Missie en visie 68
3.2. Werkwijze en cijfers 68
3.3. Belangrijke onderwerpen in 2025 71
3.4. Ombudsagenda: letselschade veteranen 74
3.5 Internationale activiteiten 76

ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2026

4. Onze mensen **77**
4.1. Personeelsbestand 77
4.2. Klachten over de organisatie 78
4.3. Vertrouwenspersoon 78
4.4. Ziekteverzuim en vitaliteit 79
4.5. Medewerkers naar buiten 79
4.6. Nevenfuncties ambtsdragers 79

VOORWOORD

Doen wat nodig is

De komst van een asielzoekerscentrum in Albergen leidde enkele jaren geleden tot grote onrust en protesten. Inwoners die klaagden over het optreden en de communicatie van de gemeente, stonden tegenover vier advocaten, zonder iemand van de gemeente zelf te spreken. De Nationale ombudsman oordeelde in 2025 dat de gemeente Tubbergen, waar Albergen onder valt, deze klachten onbehoorlijk heeft afgehandeld. De gemeente had het contact met haar burgers uitbesteed en daarmee feitelijk verbroken. Het gevolg: zij werden niet gehoord.

Wat in Tubbergen gebeurde, is nog steeds actueel. Ook afgelopen jaar liepen de spanningen rond asielopvang in het land hoog op. Niet alleen tussen burgers en overheid, maar ook tussen burgers onderling. Tegelijkertijd zien we opnieuw gemeenten die het gesprek met inwoners uit de weg gaan. Terwijl een overheid juist in contact moet staan met de mensen die door haar besluiten worden geraakt.

Een behoorlijke overheid doet wat nodig is én vertelt daarbij het eerlijke verhaal. Dat betekent duidelijk zijn over wat wel en niet mogelijk is, en waar inwoners wel of geen inspraak hebben. Alleen dan kan een gesprek ontstaan dat verder gaat dan onvrede alleen. Een gesprek waarin gemeenten en inwoners ieder hun verantwoordelijkheid te nemen hebben.

Centraal in ons werk

Hoe kan het beter? Deze vraag staat centraal in ons ombudswerk en loopt als rode draad door dit jaarverslag. Duidelijke waarden helpen daarbij. Daarom bracht de Nationale ombudsman begin dit jaar de vernieuwde *Behoorlijkheidswijzer* uit. Geen abstract kader, maar een praktisch kompas op basis van vier kernwaarden: 1) goed contact met burgers, 2) doen wat nodig is, 3) werken voor álle burgers en 4) eerlijk handelen.

Contact met de burger herstellen

De relatie tussen burger en overheid begint met het horen en zien van burgers door de overheid. Gebeurt dat niet, dan raakt die relatie onder druk of verstoord.

Dat bleek bijvoorbeeld bij Waterschap Amstel, Gooi en Vecht. In 2024 en 2025 ontving de Nationale ombudsman veel klachten over Waternet, de organisatie die namens het Waterschap de belastingaanslagen int. Door problemen met een nieuw ICT-systeem waren jarenlang geen belasting-aanslagen verstuurd. Toen dit werd hersteld, ontvingen inwoners meerdere aanslagen in één keer op de mat. Veel mensen kwamen daardoor financieel in de knel. Zij klopten aan bij de Nationale ombudsman, vooral omdat ze zich niet gehoord voelden. De ombudsman deed het Waterschap vier aanbevelingen: «Bied excuses aan, ga in gesprek, geef duidelijke informatie en zoek samen naar een oplossing.» Sinds het Waterschap hiermee aan de slag ging, vertellen burgers ons dat ze beter geholpen worden.

Ook bij hersteltrajecten zien we hoe belangrijk goed contact is. Toch raken behoeften van gedupeerden nog te vaak op de achtergrond. Dat kan anders. Bij de afhandeling van schade door kleine gasvelden in Ekehaar en Hooghalen stelde de Commissie Mijnbouwschade vast dat de regeling onvoldoende aansloot bij de verwachtingen van inwoners. Door nauw

contact met gedupeerden wordt zichtbaar wat er wringt, en dus wat er moet veranderen. Zonder structureel contact blijft herstel een papieren belofte.

Doen wat nodig is

Doen wat nodig is betekent verantwoordelijkheid nemen. Ook wanneer het lastig is. Op Bonaire, bij de vuilstort in Lagun, gebeurt dat al jaren niet. De stank, rook en de gezondheidsrisico's waarmee omwonenden geconfronteerd worden, zijn een direct gevolg van een overheid die geen verantwoordelijkheid neemt. Wat het extra schrijnend maakt, is dat een situatie als deze in Europees Nederland ondenkbaar zou zijn. De ombudsman roept het kabinet op deze ongelijkheid aan te pakken.

Wetten en regels bepalen in belangrijke mate of de overheid kan doen wat nodig is. Soms ontbreekt passende wetgeving of werken bestaande regels juist belemmerend. Hoewel nieuwe wetgeving lang op zich laat wachten en echte doorbraken vaak uitblijven, ziet de Nationale ombudsman dat aanpassingen wel degelijk het verschil kunnen maken voor burgers. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de wijzigingen in de Participatiewet.

Lange tijd moesten gemeenten jongeren die bijstand aanvroegen, eerst wegsturen. Zij kwamen pas in aanmerking voor bijstand nadat ze vier weken hadden geprobeerd werk te vinden of een opleiding te starten. Pas in 2025 nam de Eerste Kamer de *Participatiewet in balans* aan, mede op aandringen van de ombudsman. Hierdoor hoeft de vierwekentermijn niet toegepast te worden en staat de wet niet meer in de weg om te doen wat nodig is.

Een wet veranderen is één ding, burgers echt helpen is iets anders. Dit geldt ook voor kinderen. Ons systeem is er nog altijd niet goed op ingericht om kinderen te betrekken bij beslissingen die hun leven aangaan. De ontwikkeling en het welzijn van kinderen moet worden gewaarborgd in alle voorstellen die raken aan hun belangen. Gelukkig werd de door de Kinderombudsman ontwikkelde *Kinderrechtentoets* in 2025 steeds vaker toegepast. Een eerste stap in de goede richting, al zien we dat de kinderrechtentoets nog in te veel gevallen niet of niet goed wordt uitgevoerd. Bijvoorbeeld in die gevallen waarin wetgeving en beleid kinderen via hun ouders raakt. De kinderrechtentoets is juist van meerwaarde daar waar de belangen van kinderen op het eerste oog niet zichtbaar zijn.

Werken voor álle burgers

Beleid dat niet iedereen bereikt, vergroot ongelijkheid. Het Tijdelijk Noodfonds Energie (TNE) dat in 2025 voor de derde keer werd opengesteld, is een schrijnend voorbeeld van een overheid die er niet is voor al haar burgers. Alleen burgers met een DigiD en digitale mogelijkheden konden zich vorig jaar aanmelden. Bovendien werd het beschikbare budget niet afgestemd op het probleem, maar op hoeveel energiemaatschappijen bereid waren mee te betalen. Burgers werden zo bij voorbaat uitgesloten. Niet omdat zij minder hulp nodig hadden dan anderen, maar omdat zij zich simpelweg niet digitaal aan konden melden of omdat het geld op was. Dit voorbeeld blijft door de onzekerheid over energieprijzen ook in 2026 actueel. Net als de noodzaak het Noodfonds nu wél voor iedereen te laten werken.

Werken voor alle burgers vraagt om een overheid die niet afwacht maar vooruitkijkt. Die mensen niet laat verdwalen in een lokettenjungle, maar de aanwezige informatie benut om mensen actief te bereiken en te helpen. Nu gebeurt dat nog te weinig. Daardoor blijft noodzakelijke hulp buiten bereik en is het niet-gebruik van regelingen onverminderd hoog. De overheid wacht nog op de burger die aanklopt, terwijl zij doorgaans heel goed weet wie voor regelingen in aanmerking komen.

We zien dat sommige organisaties en gemeenten burgers proactief benaderen. Bijvoorbeeld door ze gericht te informeren of een voorziening automatisch toe te kennen. Maar deze initiatieven zijn vaak nog beperkt in schaal, beperken zich tot één sector of worden langs elkaar heen ontwikkeld. Bovendien lopen instanties die proactief willen werken tegen barrières op, waaronder privacyregels.

Om echt tot een proactieve overheid te komen, zijn doorbraken nodig. Daarom publiceert de Nationale ombudsman tegelijk met dit jaarverslag de *Ombudsvisie proactieve overheid*. Hierin stellen wij dat proactieve dienstverlening geen vrijblijvende optie is, maar de norm. Een proactieve overheid kent voorzieningen waar mogelijk automatisch toe, beperkt de administratieve lasten voor burgers, werkt transparant en biedt zekerheid door het principe «toegekend is toegekend». Dat moet natuurlijk samengaan met goede waarborgen, ook op het gebied van privacy. Dit toekomstbeeld is haalbaar als de juiste stappen worden gezet: door te leren van goede voorbeelden en regie te pakken. Een behoorlijke overheid handelt proactief.

Het eerlijke verhaal vertellen
Van de overheid mag eerlijkheid worden verwacht. Juist op dat punt schiet bijvoorbeeld het ministerie van Defensie ernstig tekort bij de afhandeling van schadevergoedingen voor veteranen met psychisch of lichamelijk letsel. Ondanks aanbevelingen van de Veteranenombudsman in 2021 en 2025, ervaart de veteraan met letsel nog altijd geen eerlijk handelende overheid.

Veteranen die de vergoeding aanvragen, krijgen onvoldoende informatie en weten niet waar ze aan toe zijn. Velen zitten jarenlang vast in een ondoorzichtige procedure zonder uitzicht op afronding. Die onduidelijkheid veroorzaakt stress en voedt wantrouwen richting de overheid. Een regeling die rust en zekerheid moet bieden, veroorzaakt daarmee het tegenovergestelde.

Eerlijk zijn betekent in dit geval: samen aan tafel gaan, duidelijk maken wat wel en wat niet kan en vertellen waar iemand staat in het proces. Het traject kan voor veteranen een stuk minder belastend zijn als Defensie transparant is.

Behoorlijkheid als opdracht
Behoorlijk handelen vraagt elke dag inzet: aan de telefoon, aan de balie, bij het maken van beleid en bij ingrijpende politieke keuzes. Dat dit niet vanzelf gaat, blijkt uit de 25.000 klachten en signalen die wij in 2025 ontvingen.

Waar het misgaat tussen burger en overheid, trekken wij aan de bel. Zodat de overheid kan leren en verbeteren. Want de overheid hoort burgers, veteranen en kinderen behoorlijk te behandelen. Niet omdat wij dat zeggen, maar omdat de overheid dit zelf wil. Zoals het college van

burgemeester en wethouders van de gemeente Tubbergen, dat na ons rapport aangaf het vertrouwen te willen herstellen: *«door beter te luisteren, transparant te zijn en samen te werken aan oplossingen. Alleen samen kunnen we vooruit.»* Laten we doen wat nodig is.

Nationale ombudsman en Veteranenombudsman,
Reinier van Zutphen

Kinderombudsman,
Margrite Kalverboer

substituut-ombudsman,
Linda Molenaar

LEESWIJZER

Dit jaarverslag begint met een korte terugblik op de boodschap die de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman centraal stelden in hun Jaarverslag 2024: Zet de burger centraal.

Hoofdstuk 1 gaat over het werk van de Nationale ombudsman in 2025, met onder meer een toelichting op de werkwijze en ontwikkelingen in 2025 en de feiten en cijfers over de verzoeken (klachten, vragen en signalen) die in 2025 zijn binnengekomen. Ook wordt hier ingegaan op de gesprekken met parlement en kabinet, behoorlijkheid, de Raadbaak voor professionals, de lokale ombudsfunctie, de onderzoeken en activiteiten in het kader van de Ombudsagenda, de activiteiten in Caribisch Nederland en de internationale activiteiten.

In hoofdstuk 2 komt het werk van de Kinderombudsman in 2025 aan bod en in hoofdstuk 3 dat van de Veteranenombudsman, met daarbij steeds de feiten en cijfers voor deze ombudsfuncties.

Hoofdstuk 4 gaat over de personeelscijfers van de organisatie en de nevenfuncties van de ombudsmannen, en geeft een overzicht van de klachten die we over ons werk ontvangen (interne klachten).

Een nadere uitwerking van de cijfers van de Nationale ombudsman is te vinden in de losse cijferbijlage.

In dit jaarverslag komen voorbeelden terug uit onze rapporten en interventies. Om redenen van privacy worden de mensen om wie het in deze cases gaat niet bij hun echte naam genoemd.

Alle in dit jaarverslag genoemde rapporten, brieven, nieuwsberichten en columns van de Nationale ombudsman en Veteranenombudsman zijn ook te vinden op de website nationaleombudsman.nl, net als de cijfers over ons werk. De publicaties van de Kinderombudsman staan op de website kinderombudsman.nl. In de digitale versie van dit jaarverslag zijn hyperlinks in de tekst opgenomen.

TERUGBLIK OP 2024

Zet de burger centraal

In ons jaarverslag over 2024 lieten we zien wat er gebeurt als de overheid onvoldoende uitgaat van het perspectief van de burger. Mensen lopen dan vast in een systeem dat wel belooft hen te helpen, maar in de praktijk toch vaak tekortschiet. Vooral burgers in kwetsbare situaties ervaren steeds weer hoe belangrijk het is dat de overheid oog heeft voor hun persoonlijke omstandigheden, en haar handelen daarop afstemt. Zij krijgen niet altijd de steun die zij nodig hebben en voelen zich geregeld niet gezien en gehoord door de overheid. Dat zou wel zo moeten zijn. We gaven het jaarverslag daarom de titel **«Zet de burger centraal»**.

We benadrukten in 2024 ook dat een rechtsstaat kwetsbaar is en zichzelf niet beschermt. Het is daarom in eerste aanleg aan de overheid om actief invulling te geven aan de bescherming van rechten van burgers en hun vertrouwen in die rechtsstaat te versterken. Toch zagen we dat politieke plannen en bestuurlijke ambities regelmatig veraf staan van uitvoerbaarheid. Er werden beloftes gedaan zonder dat duidelijk was hoe ze konden worden waargemaakt. Met als gevolg dat burgers te lang wachten op hulp, verder in de knel raken, en hun vertrouwen in de overheid verliezen.

We riepen in het jaarverslag de overheid daarom op om beter te luisteren. Naar burgers, naar uitvoeringsorganisaties en naar instanties die de rechtsstaat bewaken. Zij weten meestal als geen ander wat werkt en wat niet. Ze geven signalen af en adviseren vaak vroegtijdig als iets fout loopt of dreigt te gaan lopen. Die signalen en adviezen worden nog te vaak genegeerd of terzijde geschoven. Als die geluiden door de overheid niet serieus genoeg worden genomen, betaalt uiteindelijk de burger de prijs.

Tegelijkertijd zagen we in 2024 ook dat het anders kan. Er waren voorbeelden van overheidsorganisaties die hun fouten erkennen, in gesprek gaan met betrokkenen en werken aan herstel van vertrouwen. Dat vraagt om een andere houding: niet afwachten, maar actief contact met de burger zoeken. Niet ten koste van alles vasthouden aan regels en systemen, maar doen wat voor mensen nodig is. Die voorbeelden laten zien dat een behoorlijke overheid geen abstract ideaal is, maar door een betrokken en concrete manier van handelen werkelijkheid kan worden.

We constateerden verder dat de overheid nog onvoldoende handelt vanuit de vraag wat een burger mag verwachten. Het antwoord is helder: een overheid die grondrechten respecteert, oog heeft voor mensen en betrouwbaar is in haar handelen. Ook in 2024 stond het burgerperspectief daarom centraal in onze boodschap. Waar beleid en uitvoering niet uitgaan van de leefwereld van mensen en waar regels en protocollen soms zwaarder wegen dan begrip voor de situatie van burgers, daar ontstaan problemen. Juist dan is het nodig om het gesprek met burgers aan te gaan, naar hen te blijven luisteren en van hen te leren.

Ook in 2024 klopten duizenden burgers bij ons aan, omdat zij met hun problemen vastliepen of zich door de overheid niet behoorlijk behandeld voelden. We hebben hen (op weg) geholpen waar dat kon en we zijn daarbij het gesprek blijven voeren met overheden op alle niveaus. Daarbij deden we steeds dezelfde oproep: doe wat je belooft en zet de burger centraal. Gelijke behandeling is meer dan het simpelweg toepassen van

dezelfde regels; het vraagt om bescherming voor iedereen. Zeker wanneer rechten onder druk staan.

Want uiteindelijk is dat waar het om gaat: een overheid die er is voor iedereen, juist als het schuurt. Een overheid die niet alleen spréékt over de rechtsstaat, maar die ook elke dag in de praktijk brengt.

1. HET WERK VAN DE NATIONALE OMBUDSMAN

In het werk van de Nationale ombudsman staat de vraag centraal of burgers behoorlijk behandeld worden door de overheid. Is de overheid eerlijk, communiceert zij tijdig en begripvol met burgers en staat het perspectief van burgers hierbij voldoende voorop?

«Werken voor alle burgers vraagt om een overheid die niet afwacht maar vooruitkijkt. Die mensen niet laat verdwalen in een lokettenjungle, maar de aanwezige informatie benut om mensen actief te bereiken en te helpen. Nu gebeurt dat nog te weinig.»

Reinier van Zutphen

1.1. Missie en visie

De Nationale ombudsman helpt burgers als het misgaat tussen hen en de overheid. We wijzen burgers de weg naar het juiste loket, we ondersteunen hen met het geven van antwoorden en praktische handvatten, en soms komen we tussenbeide. Als het nodig is, doen we onderzoek. Waar we zien dat de overheid burgers beter kan behandelen, dagen we overheden uit om anders te kijken naar hun dienstverlening en processen. Met als doel het voorkomen van vergelijkbare klachten in de toekomst. We zetten ons ervoor in dat het burgerperspectief is geborgd in alles wat de overheid in Europees en Caribisch Nederland doet. Ook zijn we een vraagbaak voor ambtenaren, medewerkers van uitvoeringsinstanties, intermediairs en andere professionals, zodat zij burgers met een hulpvraag beter kunnen helpen.

1.2. Werkwijze, cijfers en relaties met burgers en overheid

De ombudsman vindt het belangrijk dat de overheid leert van klachten, en geeft overheidsinstanties daarom zo veel mogelijk de kans om problemen eerst zelf op te lossen. Als de klachtbehandeling door de overheid niet naar tevredenheid van de burger is verlopen, kan de burger bij de ombudsman terecht. De klachten, signalen, vragen en overige contacten die bij ons binnenkomen noemen wij verzoeken.

Ontvangen verzoeken
In 2025 heeft de Nationale ombudsman in totaal 23.001 verzoeken van burgers ontvangen (24.962 in 2024 en 20.387 in 2023). Dit zijn klachten en signalen (16.896) en overige contacten, zoals vragen en meldingen (6.105). Al deze verzoeken komen telefonisch, via de mail, op WhatsApp en via het klachtenformulier op de website binnen.

Het aantal verzoeken met betrekking tot de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) was in 2025 onverminderd hoog, al was hier wel een lichte daling te zien. We kregen meer verzoeken over het COA, de politie en de Belastingdienst. En we kregen minder verzoeken over het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV). Een overzicht van alle cijfers is te vinden in de cijferbijlage op onze website nationaleombudsman.nl.

Behandelde verzoeken
In 2025 heeft de Nationale ombudsman 22.780 (2024: 25.394) verzoeken behandeld, exclusief Woo- en AVG-verzoeken. Het aantal behandelde verzoeken is niet gelijk aan het aantal ontvangen verzoeken, omdat behandeling niet altijd in hetzelfde kalenderjaar wordt afgerond. In het

overgrote deel (19.726) van deze verzoeken (2024: 21.988) bood de Nationale ombudsman mensen een luisterend oor, voorzag hij hen van correcte informatie en verwees hij hen voor verdere hulp door naar de juiste (overheids)organisatie. In 1.063 (2024: 1.172) gevallen was een interventie nodig om tot een oplossing te komen. De ombudsman komt dan tussenbeide en vraagt de overheidsinstantie of er een oplossing mogelijk is. Acht verzoeken werden afgerond na bemiddeling tussen burger en overheid.

Ook schreef de ombudsman naar aanleiding van individuele zaken 483 brieven en 41 rapporten. In de brieven gaf hij – na beperkt onderzoek – een oordeel over het handelen van de overheid. In de rapporten kwam de ombudsman – na uitgebreider onderzoek – eveneens met een oordeel. Twee rapporten, «Openbaar lichaam Bonaire schoot tekort na melding illegale afgraving grond met diabaas» en «Doorbreek de stilte», gingen specifiek over Caribisch Nederland.

In 98 zaken werd de behandeling tijdens het onderzoek beëindigd, bijvoorbeeld omdat het probleem door de overheid werd opgelost, of omdat de indiener van de klacht om andere redenen geen prijs meer stelde op voortzetting van het onderzoek. In 1.361 zaken is de behandeling al vóór de start van het onderzoek beëindigd, omdat de indiener niet meer reageerde of geen nadere informatie verstrekte, of omdat het probleem inmiddels was opgelost.

Een uitgebreide specificatie van de behandelde verzoeken staat, uitgesplitst naar overheidsinstantie, in de cijferbijlage bij het jaarverslag 2025 op nationaleombudsman.nl.

Woo- en AVG-verzoeken
In 2025 heeft de Nationale ombudsman in totaal 70 verzoeken (67 in 2024) ontvangen op grond van de Wet open overheid (Woo). De ombudsman ontvangt verschillende soorten Woo-verzoeken: verzoeken om informatie die de individuele burger betreft en verzoeken om meer algemene informatie. 80 Procent van alle aanvragen zijn verzoeken voor het verstrekken van persoonlijke informatie die de individuele burger betreft. Besluiten hierover worden niet gepubliceerd.

De ombudsman ontvangt ook verzoeken op basis van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). Dit zijn verzoeken van burgers aan de Nationale ombudsman om de gegevens die wij over hen hebben in te zien, te verwijderen of te rectificeren. In 2025 ontving de ombudsman in totaal 22 AVG-verzoeken (22 in 2024): veertien inzageverzoeken, zes verzoeken tot verwijdering van gegevens en twee verzoeken tot rectificatie in verband met onjuiste persoonsgegevens.

Onderzoek uit eigen beweging
De ombudsman helpt niet alleen de burger op weg, maar zet ook in op verbetering van de dienstverlening door de overheid. Dit doet hij met een breed scala aan instrumenten. Een belangrijk instrument is het onderzoek uit eigen beweging. Zo'n onderzoek richt zich op structurele knelpunten tussen burger en overheid; op de achterliggende oorzaken van de problemen, niet alleen op individuele situaties. Vervolgens adviseert de ombudsman de overheid over de aanpak hiervan. In 2025 zijn uit eigen beweging zeven nieuwe onderzoeken gestart. Er werden geen onderzoeken uit eigen beweging afgerond.

Signaalbrieven

Signaalbrieven zijn brieven aan de overheid, waarin de Nationale ombudsman direct inspringt op signalen uit de actualiteit, waaruit blijkt dat burgers in de knel dreigen te komen. Hij uit in deze brieven zijn zorgen en roept de overheid veelal op om tot actie over te gaan. De Nationale ombudsman schreef in 2025 zeventien signaalbrieven (drie in 2024) om aandacht te vragen voor een bepaald onderwerp, met name aan een minister of staatssecretaris. Drie van die brieven schreef hij samen met de Kinderombudsman.

Advies en informatie

Naast het behandelen van verzoeken, het doen van onderzoek uit eigen beweging en het schrijven van signaalbrieven zette de Nationale ombudsman zich in 2025 ook op andere manieren in om de klachtbehandeling en dienstverlening van de overheid te versterken. Zo zijn er in 2025 32 (2024: 41) presentaties en workshops gegeven; veertien over professionele klachtbehandeling en achttien over aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag. Ook is 113 keer advies uitgebracht aan overheidsorganisaties om hen te helpen hun klachtbehandeling verder te verbeteren.

Verder gaf de ombudsman 28 presentaties en 41 interviews om aandacht te vragen voor (structurele) problemen en het werk van onze organisatie. De substituut ombudsman gaf vier presentaties. Daarnaast maakte de ombudsman twee driedaagse provincietours door Noord-Brabant en Drenthe, en legde hij meerdere werkbezoeken af, bijvoorbeeld aan het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB), dat boetes en schadevergoedingen int voor overheidsorganisaties. De substituut-ombudsman legde in het kader van haar kennismaking negen werkbezoeken af. Ook deed de Nationale ombudsman met een stand in Den Haag voor de eerste keer mee aan de Week van de Rechtsstaat. In die week laten verschillende (overheids)organisaties aan een breed publiek zien wie ze zijn en welke rol ze binnen onze rechtsstaat spelen.

De relatie met het parlement

De Nationale ombudsman is er primair voor burgers, maar heeft ook goed contact met het parlement. Hij informeert het parlement over de uitkomsten van zijn onderzoeken en over andere signalen uit de samenleving. Ook luistert hij naar de signalen die het parlement hem meegeeft.

De Nationale ombudsman sprak in 2025 met vaste commissies van de Tweede en Eerste Kamer over of naar aanleiding van een van zijn onderzoeken. Zo sprak hij samen met de substituut-ombudsman met de vaste Kamercommissie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over het jaarverslag 2023 en het rapport «Herstel bieden: een vak apart» uit 2023. Dit rapport beschrijft hoe de overheid gedupeerden herstel biedt, en stelt dat overheidsorganisaties te weinig aandacht hebben voor de behoeften van gedupeerden.

Verder sprak de Nationale ombudsman samen met de Kinderombudsman met de Commissie voor Binnenlandse Zaken in de Eerste Kamer over het jaarverslag 2023, en nam hij deel aan een kennismakingsbijeenkomst van de Commissie voor Digitalisering in de Eerste Kamer. Hij sprak ook samen met de substituut-ombudsman en de Kinderombudsman in de Commissie voor Binnenlandse Zaken over het jaarverslag 2024.

In 2025 ontving de Nationale ombudsman twee kabinetsreacties, waarvan een op een notitie van de Nationale ombudsman over verbetervoorstellen voor de hersteloperatie toeslagen en een op het jaarverslag 2024. Ook werden direct naar aanleiding van een rapport of brief van de ombudsman één keer Kamervragen gesteld, en werd er in andere Kamervragen negen keer naar rapporten of brieven van de ombudsman verwezen. Verder gebeurde het vijf keer dat een bewindspersoon bij de beantwoording van Kamervragen de ombudsman noemde, terwijl de ombudsman niet in de vragen zelf werd genoemd. Tot slot werden er in 2025 vier moties ingediend waarin de ombudsman werd aangehaald. Twee hiervan werden aangenomen en twee werden verworpen.

Diverse onderzoeken en stukken van de ombudsman uit 2025 werden in Kamerstukken genoemd, zoals het rapport over de hersteloperatie toeslagen vanuit het perspectief van de ouders, de «Notitie verbetervoorstellen hersteloperatie» (zes Kamerstukken). De samen met de Kinderombudsman geschreven brandbrief over de voorgenomen asielwetgeving, de «Zorgenbrief asielmaatregelen», werd het vaakst aangehaald (twaalf Kamerstukken). Het jaarverslag 2024 «Zet de burger centraal» werd in vijf Kamerstukken genoemd. De brieven over de gebrekkige postbezorging («Bezorging overheidspost») en over het noodfonds energie («Heropenen tijdelijk noodfonds energie») kwamen beide in vier Kamerstukken voor.

Ook zagen we onderzoeken uit eerdere jaren terugkomen in de Kamerstukken van 2025. Het rapport «Herstel bieden, een vak apart», over schadeherstel door de overheid, werd opvallend vaak (negentien Kamerstukken) genoemd. Verder was er opnieuw aandacht voor de reflectie «Blind vertrouwen?», over CTER-registraties (Contraterrorisme, Extremisme en Radicalisering) van burgers (tien vermeldingen). Er was ook aandacht voor «Hoe eerder, hoe beter», over vroegsignalering door gemeenten (zeven keer). Tot slot werd «Sociale minima in de knel», over de ondergrens van sociale zekerheid, uit 2022 in zes Kamerstukken genoemd.

AB Rechtspraak Bestuursrecht

In *AB Rechtspraak Bestuursrecht* van Wolters Kluwer worden samenvattingen en annotaties van rapporten en gepubliceerde brieven van de Nationale ombudsman, de Kinderombudsman en de Veteranenombudsman vermeld. Van de in 2025 gepubliceerde rapporten en brieven waren dat veertig samenvattingen. Daarnaast waren er vijf annotaties. Een annotatie ging over het rapport «Oost West, Thuis Best?» (2025/073), over een klacht over een huisbezoek door toezichthouders BRP en een boa. De Nationale ombudsman concludeerde dat er sprake was van een grove schending van het grondrecht huisrecht. Meer daarover staat onder 1.6.1.6. De annotator gaf zijn wetenschappelijke bespiegelingen daarover. Hij kon zich in het oordeel van de ombudsman vinden. Een andere annotatie ging over de brief van de Nationale ombudsman over zijn zorg over de overheidspostbezorging (2025/023). Deze annotatie paste in een reeks van annotaties over de zorg van met name rechterlijke instanties over de postbezorging.

De relatie met het kabinet, uitvoeringsorganisaties en lokale overheden

De Nationale ombudsman spreekt met burgers én met de overheid. Het is tenslotte niet alleen zijn doel om burgers op weg te helpen, maar ook om de overheid te helpen meer oog te hebben voor het perspectief van de burger, in alles wat zij doet. Het gaat dan om reguliere individuele

gesprekken met kabinetsleden, met bestuurders van nationale en lokale overheden en met bestuurders van uitvoeringsorganisaties over problemen en oplossingsrichtingen die de ombudsman ziet op basis van klachten, signalen en eigen onderzoek. Ook spraken de ombudsman en/of zijn medewerkers geregeld met maatschappelijke (belangen)organisaties, onder meer over de ervaringen van hun achterban of cliënten met overheden.

In 2025 sprak de Nationale ombudsman met diverse (demissionaire) kabinetsleden en met de minister-president. In deze gesprekken stelde hij belangrijke onderwerpen die burgers raken aan de orde. Eind november sprak de Nationale ombudsman ten behoeve van de kabinetsformatie met informateur Buma. In het nieuwe jaar volgde tijdens de formatie nog een gesprek met de onderhandelaars en de formateur, samen met de andere Hoge Colleges van Staat.

Nationale ombudsman online
De website en sociale media zijn voor de Nationale ombudsman belangrijke kanalen om in contact te staan met burgers en professionals en informatie met hen te delen. De ombudsman wordt digitaal door veel mensen gevonden. Hieronder een overzicht van het gebruik van onze website en sociale media in 2025, met tussen haakjes de aantallen voor 2024. Uit de cijfers blijkt dat het aantal volgers op sociale media is gestegen, maar dat het bezoek aan de website tegelijkertijd daalde. Dat is mogelijk te verklaren door de komst van AI-resultaten in zoekmachines als bijvoorbeeld Google. Daarin wordt veel online gevonden informatie direct gepresenteerd in het antwoord op de zoekvraag, met als gevolg dat er niet meer wordt doorgeklikt naar de bronpagina's.

Website
Website nationaleombudsman.nl in 2025:
– Aantal bezoekers: 475.234 (628.311)
– Paginaweergaven: 1.146.496 (1.759.160)

Top 3 best bezochte webpagina's (buiten de homepage):
– Klacht indienen: 63.576 paginaweergaven
– Mogen wij uw klacht behandelen: 60.116
– Vacatures Nationale ombudsman: 48.212

Webpagina's nationaleombudsman.nl/professionals in 2025:
– Paginaweergaven: 38.790 (82.655)

Top 3 best bezochte webpagina's professionals (buiten de homepage)
– Jaarverslagen: 1.812 paginaweergaven
– Publicaties: 1.508
– Artikel «Zorgvuldig omgaan met aanhoudend en grensoverschrijdend gedrag»: 1.255 weergaven

Volgers van de Nationale ombudsman op sociale media in 2025:
– X: 11.998 (11.998)[1]
– LinkedIn: 23.300 (20.833)
– Facebook: 9.815 (9.345)
– Instagram: 3.121 (2.592)
– YouTube: 487 (457)

[1] Sinds 1 juli 2025 is de Nationale ombudsman niet meer actief op X.

1.3. Ontwikkelingen bij de Nationale ombudsman

Bevoegdheid Nationale ombudsman
De Nationale ombudsman is er voor burgers als het misgaat tussen hen en de overheid. Zijn bevoegdheid is daarbij beperkt tot gedragingen van bestuursorganen. Deze bestuursorganen besteden echter steeds vaker taken uit aan private partijen, bijvoorbeeld in het sociaal domein. Ook ontstaan er nieuwe verbanden waarin overheden samenwerken. Voor de burger is het daardoor lastig vast te stellen bij wie hij moet aankloppen als het misgaat.

In opdracht van de Tweede Kamer verkent het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) of de bevoegdheden van de Nationale ombudsman nog wel voldoen. Die verkenning gebeurt mede in het licht van de zogenaamde *Venice Prinicples*.[2] Deze stellen dat ombudsmannen bevoegd zouden moeten zijn over alle voorzieningen die te maken hebben met een overheidstaak van algemeen belang, ongeacht of zij door een orgaan van de overheid of een private partij worden uitgevoerd.

De Nationale ombudsman is betrokken bij deze verkenning. Hij deelt zijn inzichten over waar burgers tegenaanlopen en hoe het begrip «overheid» beter kan aansluiten bij het perspectief van burgers. Voor de ombudsman is het namelijk onwenselijk dat de overheid door uitbesteding van de uitvoering verplichtingen kan ontlopen die bij overheidsgedragingen horen, zoals de mogelijkheid om een klacht te laten beoordelen door een onafhankelijke ombudsman.

Eind juni 2025 informeerde de minister van BZK de Tweede Kamer over de voortgang.[3] In die Kamerbrief werd aangegeven dat er grond lijkt te zijn voor uitbreiding van de bevoegdheden, en dat wordt onderzocht hoe die kunnen worden gekoppeld aan publieke taken die worden uitgevoerd door private partijen. Het gaat daarbij om gebieden als bestaanszekerheid, opsporing en handhaving, en zorg en welzijn. De Nationale ombudsman juicht de gekozen richting toe en blijft betrokken bij het vervolg. Het voornemen is de verkenning in de loop van 2026 te publiceren.

Nieuwe inkleuring van behoorlijkheid
De Nationale ombudsman kijkt steeds of de overheid de burger centraal stelt in alles wat zij doet. Daarbij is de kernvraag: gedraagt de overheid zich behoorlijk?[4] In de loop van de tijd heeft de Nationale ombudsman behoorlijkheidsvereisten ontwikkeld, die zijn beschreven in de behoorlijkheidswijzer. De relatie tussen de burger en overheid verandert echter steeds. Daarom begon de Nationale ombudsman een aantal jaren geleden met een nieuwe inkleuring van de behoorlijkheidswijzer. Dat gebeurde in gesprek met de wetenschap,[5] klachtbehandelaars, andere ombudsmannen, overheidsprofessionals en medewerkers van de Nationale ombudsman. Er is gekeken of de vereisten nog voldoen aan de huidige

---

[2] Deze zijn in 2019 opgesteld door de Venetiëcommissie van de Raad van Europa en heten voluit: *Principles on the Protection and Promotion of the Ombudsman Institution.*
[3] Brief - Informeren TK over verkenning bevoegdheden Nationale ombudsman
[4] De opdracht om de behoorlijkheid van gedragingen van de overheid te beoordelen is vastgelegd in de wet: zie artikel 9:27 van de Awb.
[5] Paulien de Winter, Bert Marseille, Joachim Bekkering, Anne Bennenbroek, Christa Mulder, *Zorgvuldige procedures, eerlijke beslissingen en respectvolle bejegening: Een analyse van de toepassing van behoorlijkheidsnormen in de ombudsprudentie van de Nationale ombudsman,* Rijksuniversiteit Groningen: 2021

verhouding tussen burger en overheid, maar er is ook besproken of de behoorlijkheidswijzer voldoende bruikbaar is voor de overheid zelf. Behoorlijkheid is namelijk veel meer dan alleen een toetsingskader van de Nationale ombudsman voor individuele klachten; het is een manier om als overheid vanuit het burgerperspectief te werken. In een ideale situatie wordt er al behoorlijk gehandeld vóór er een klacht ontstaat. Daarvoor is het nodig dat behoorlijkheid binnen de overheid voldoende leeft, en dat de behoorlijkheidswijzer genoeg duidelijkheid geeft over wat een behoorlijke overheid betekent voor de dienstverlening en de beoordeling van klachten.

Dit proces is eind 2025 afgerond, en de ombudsman lanceerde de nieuwe behoorlijkheidswijzer in januari 2026. Een nieuwe online wijzer maakt het voor klachtbehandelaars makkelijker om klachten over de dienstverlening van de overheid te toetsen aan de vereisten. Een checklist helpt te bepalen welke vereisten in een bepaalde situatie het meest relevant zijn. Ook worden de behoorlijkheidsvereisten waar nodig aangepast, uitgebreider toegelicht en geïllustreerd met voorbeelden uit de praktijk van de Nationale ombudsman, om zo in de praktijk meer handelingsperspectieven te bieden.[6] Er zijn nieuwe kernwaarden geformuleerd om het gesprek over wat behoorlijk handelen inhoudt op gang te brengen. Met de nieuwe online omgeving is daarnaast de basis gelegd voor behoorlijkheid als «levend» waardenkader. Zo kunnen nieuwe voorbeelden worden toegevoegd en kan er op nieuwe ontwikkelingen worden ingespeeld. Nog belangrijker is dat het gesprek over behoorlijkheid gevoerd blijft worden. Dat zal de ombudsman ook in 2026 blijven doen.

Meerjarenstrategie 2027–2029
De organisatie werkt aan één overkoepelende koers voor de komende jaren: de Meerjarenstrategie 2027–2029. Die beschrijft waar de organisatie voor staat, waar de Nationale ombudsman, de Kinderombudsman en de Veteranenombudsman naartoe willen en welke resultaten daarbij horen. De Meerjarenstrategie geeft richting aan de koers van de organisatie voor de komende drie jaar. Ze helpt keuzes te maken, prioriteiten te stellen en samen met collega's en anderen te werken aan impactvolle oplossingen voor burgers, kinderen en veteranen. Er is de afgelopen tijd in de organisatie nagedacht over wat we op ons af zien komen en wat dit betekent voor wat voor organisatie we willen zijn. Dit moet in het najaar van 2026 leiden tot de eerste Meerjarenstrategie.

Gezamenlijk advies Hoge Colleges van Staat «Naar een realistische overheid»
Op 1 december hielden de Nationale ombudsman, de Raad van State en de Algemene Rekenkamer het symposium «Naar een realistische overheid». In 2024 kondigden de Hoge Colleges van Staat aan de inzichten over het functioneren van de rechtsstaat vaker te zullen bundelen.[7] Dit symposium was daar een uiting van. Op het symposium bespraken vertegenwoordigers van uitvoering, wetenschap, bestuur en maatschappelijk middenveld bevindingen en observaties van de Nationale ombudsman, de Raad van State en de Algemene Rekenkamer. Er werd vastgesteld dat Nederland voor grote uitdagingen staat. Dat vraagt om

[6] Zie voor alle wijzigingen: De behoorlijkheidswijzer is vernieuwd | Nationale ombudsman Zie ook: M.H. Ippel, «De Nationale ombudsman presenteert de nieuwe behoorlijkheidswijzer», *Tijdschrift voor Klachtrecht* 2026/1.
[7] Algemene Rekenkamer, Nationale ombudsman, Raad van State, Gespreksnotitie ten behoeve van een bijeenkomst met informateurs en onderhandelaars, 28 maart 2024, p. 4.

een daadkrachtige overheid, die goed samenwerkt, luistert en durft te leren. Daarbij hoort ook tegenspraak vanuit het parlement en de Hoge Colleges van Staat. Beleidsmakers, uitvoerders en overheden moeten elkaar meer betrekken en beter naar elkaar luisteren. Zo ontstaan plannen die werken in de praktijk en die passen bij het dagelijks leven van burgers.

De inzichten die op het symposium werden gedeeld, zijn meegenomen in een gezamenlijke notitie waarin de Hoge Colleges van Staat hun visie gaven op een realistische overheid, en concrete aanbevelingen deden om daartoe te komen. De aanbevelingen hielden onder meer in dat de overheid duidelijke en haalbare doelen moet stellen, en eerlijk moet zijn over wat wel en niet kan. Ook adviseerden de Hoge Colleges van Staat dat de wet- en regelgeving eenvoudiger moet worden. De overheid moet verder vooraf laten zien welke keuzes nodig zijn, wat die kosten en wat de gevolgen ervan zijn. Ook moet duidelijk zijn of maatregelen echt werken en geen nieuwe problemen veroorzaken. Uitvoeringsorganisaties en gemeenten moeten vanaf het begin meedenken, zodat mogelijke problemen in een eerder stadium kunnen worden herkend en voorkomen.

In januari 2026 hebben de president van de Algemene Rekenkamer, de Nationale ombudsman en de vicepresident van de Raad van State deze notitie en de daaruit volgende aanbevelingen in het kader van de kabinetsformatie op uitnodiging toegelicht aan de partijleiders van D66, VVD en CDA.

1.4. Lokale ombudsman

De Nationale ombudsman is ook de ombudsman van alle provincies en waterschappen, en in 2025 van 284 van de 342 gemeenten (83%) en het overgrote deel van gemeenschappelijke regelingen.[8] In januari 2025 sloten de gemeenten Doesburg en Rozendaal aan bij de Nationale ombudsman. De gemeenten Alkmaar, Nijmegen en Utrecht begonnen met een eigen lokale ombudsfunctie.

Van de 23.001 verzoeken (klachten, signalen en vragen) die de Nationale ombudsman in 2025 ontving, hadden er 5.572 betrekking op decentrale overheden. In 2024 waren dat er 6.271 op een totaal van 24.269. Net als in 2024 gingen deze verzoeken vooral over gemeenten en gemeenschappelijke regelingen.

De Nationale ombudsman als lokale ombudsman
Het is de ambitie van de Nationale ombudsman om ook als lokale ombudsman zichtbaar te zijn in gemeenten, en voor burgers toegankelijk en dichtbij te zijn. Met deze ambitie trok de Nationale ombudsman in 2025 geregeld het land in voor werkbezoeken. Hij en zijn medewerkers verdiepten zich in regionale en lokale thema's. Zo gingen zij bij een werkbezoek aan Zeeland in gesprek over buurtteams, jeugdwerk, haven- en grenscontroles, de zorg, bescherming tegen het water en grensoverschrijdende economische samenwerking. Zij spraken er ook met burgers om te horen wat er bij hen speelt en waar zowel burgers als lokale overheden in de praktijk tegenaan lopen.

[8] Gemeenschappelijke regelingen die zijn ingesteld op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen zijn verplicht om de regeling aan te melden bij het Register van Overheidsorganisaties. Op dit moment staan 437 gemeenschappelijke regelingen in dit register geregistreerd.

De ombudsman bracht in 2025 uitgebreide bezoeken aan de provincies Noord-Brabant en Drenthe, samen met de Kinderombudsman en medewerkers. Ze gingen gedurende drie dagen per provincie in een reeks bezoeken langs bij tal van verschillende organisaties en instellingen. Zij spraken onder meer met veteranen over wat een inloophuis voor hen betekent, met boeren over de regelgeving waarmee zij te maken hebben en met ervaringsdeskundigen over het doorbreken van armoede. De Kinderombudsman bezocht een Justitiële Jeugdinrichting en een crisisopvang voor gezinnen die tijdelijk zonder huis zitten. Inwoners van de gemeenten Helmond, Bergen op Zoom, Assen en Emmen gingen tijdens de weekmarkt persoonlijk in gesprek met de Nationale ombudsman en medewerkers.

Professionele klachtbehandeling
De laatste jaren is de focus van de ombudsman verschoven van achteraf oordelen naar het proactief ondersteunen van gemeenten en andere bestuursorganen, zoals politie, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen, bij het verbeteren van hun eerstelijns klachtbehandeling. Die aanpak heet «Van genezen naar voorkomen». Medewerkers van de ombudsman onderhielden hierover contacten met gemeenten en andere bestuursorganen en fungeerden als aanspreekpunt voor vragen en als sparringpartner.

Specifiek voor klachtbehandelaars organiseerde de Nationale ombudsman in 2025 op lokaal niveau workshops of gesprekken over professionele klachtbehandeling en het zorgvuldig begrenzen van aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag. Dat gebeurde zowel per mail, telefonisch en digitaal via de Raadbaak, een online community voor professionals, als fysiek op verschillende plekken in het land.

1.5. Aandacht voor professionals en de Raadbaak

Voor de Nationale ombudsman is het belangrijk om een goede relatie te hebben met professionals en intermediairs die direct of indirect in contact staan met burgers in de knel. Denk aan schuldhulpverleners, huisartsen, mediators, juristen en andere hulpverlenende professionals bij (semi-) overheden. Zo kunnen we signalen opvangen, met elkaar ervaringen uitwisselen en van elkaar leren.

Die functies komen bij elkaar in de Raadbaak – een door de ombudsman gefaciliteerde en beheerde online community. Hier komen medewerkers van de Nationale ombudsman, Kinderombudsman, Veteranenombudsman en professionals en intermediairs samen. Door met en van elkaar te leren, kunnen ze burgers sneller en beter op weg helpen. De ombudsman en zijn onderzoekers signaleren via de Raadbaak bovendien mogelijke knelpunten die tot verder onderzoek kunnen leiden. Bij de Raadbaak waren in 2025 1.100 professionals aangesloten.

In 2025 zijn via de Raadbaak diverse online en fysieke bijeenkomsten voor professionals tot stand gekomen, over uiteenlopende inhoudelijke thema's. Zo wisselden professionals ervaringen uit over problemen waar ze in hun werk tegenaan lopen, en deelden ze met elkaar hoe ze die kunnen oplossen. Verder zijn er trainingen over klachtbehandeling gegeven en bijeenkomsten over een betere samenwerking tussen professionals en de Nationale ombudsman gehouden.

Professionals kunnen niet alleen terecht bij de Raadbaak. Op www.nationaleombudsman.nl/professionals is er voor hen ook een speciale pagina met vakinformatie. Ze kunnen zich hier aanmelden om van de meest recente publicaties op de hoogte te blijven. Ook vinden ze er informatie over workshops op het gebied van professionele klachtbehandeling en aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag.

Daarnaast is er voor bijvoorbeeld klachtbehandelaars van overheidsorganisaties, wijkagenten en raadslieden de Raadgeverstelefoon. Via dit telefoonnummer kunnen zij voor vragen, verzoeken om advies en voor het doorgeven van signalen in contact komen met klachtonderzoekers bij de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman. In 2025 werd de Raadgeverstelefoon 460 keer gebeld.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Raadgeverstelefoon adviseert gemeente over klachtindiener
Een gemeente vraagt advies over een burger die een klacht heeft en die steeds op het laatste moment zijn afspraak om te worden gehoord afzegt. De gemeente belt daarvoor met de Raadgeverstelefoon, en krijgt een collega van het team Klachtbehandeling aan de lijn. De gemeente besluit op basis van dat gesprek om de klachtindiener nog een keer uit te nodigen. In die schriftelijke uitnodiging meldt de gemeente ook dat hij zijn verhaal op papier mag zetten, als hij dat liever doet dan het persoonlijk komen vertellen.

De Nationale ombudsman vindt dit een goede oplossing om te proberen de klachtindiener alsnog te horen. Wij wijzen daarnaast op een regel uit de Algemene wet bestuursrecht (Artikel 9:10). Daarin staat dat een gemeente mag besluiten een klachtindiener niet meer te horen, als die niet binnen een door het bestuursorgaan gestelde redelijke termijn verklaart dat hij gebruik wil maken van het recht te worden gehoord. De gemeente is blij met deze duidelijke uitleg.

1.6. Ombudsagenda

De Nationale ombudsman is er om burgers te helpen als het misgaat. En om overheidsorganisaties uit te dagen het perspectief van burgers te borgen in alles wat ze doen. Een belangrijk instrument in dit kader is het onderzoek uit eigen beweging. Dit is onderzoek dat zich richt op structurele knelpunten tussen burger en (overheids-)organisaties en op de achterliggende oorzaken van de problemen. Vervolgens adviseert de ombudsman de overheid en andere organisaties over de aanpak hiervan.

Onderzoek uit eigen beweging beginnen we onder meer naar aanleiding van opvallend veel klachten over een bepaald onderwerp. Ook kunnen specifieke signalen uit de media of van maatschappelijke organisaties een reden voor onderzoek zijn. Op onze Ombudsagenda staan onderwerpen waaraan de ombudsmannen uit eigen beweging aandacht willen geven. In 2025 omvatte de agenda vijf thema's: fundamentele rechten, armoede, participatie en invloed, toegang tot voorzieningen en leefbaarheid. In deze paragraaf presenteren we de in 2025 door de Nationale ombudsman gepubliceerde onderzoeken en brieven op deze thema's.

Ook gaan we in op de voortgang die is geboekt bij onderzoeken die we al eerder opleverden en waarvan het onderwerp nog steeds actueel is. We monitoren of er naar aanleiding van onze conclusies en aanbevelingen in

een rapport voldoende voortgang is geboekt, en beginnen bijvoorbeeld een verkenning als dat niet zo is en actie nodig blijkt. Een voorbeeld is het onderzoek over schulden: in 2025 zijn we een verkenning begonnen om te kijken of op dit gebied nieuw onderzoek nodig is, nadat we er in 2013 al over publiceerden in «In het krijt bij de overheid» en in 2019 in «Invorderen vanuit het burgerperspectief».

1.6.1. Fundamentele rechten

Iedereen heeft fundamentele rechten. Deze rechten beschermen burgers van alle leeftijden en achtergronden. De Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman controleren of de overheid deze rechten respecteert, beschermt en, indien nodig, concreet maakt. In 2025 kwam de Nationale ombudsman verschillende keren in actie om problemen bij de naleving van fundamentele rechten van burgers te signaleren en adviezen te geven over hoe het beter kan. Huisvesting, de rechten van asielzoekers en het functioneren van de rechtsstaat kregen speciale aandacht van de ombudsman.

1.6.1.1. Dak- en thuisloosheid onder volwassenen en kinderen

Het aantal volwassenen en kinderen dat dak- of thuisloos is, stijgt elk jaar. De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman vroegen in 2019 en in 2024 al om aandacht voor de urgentie van huisvestings- en dakloosheidsproblematiek. De groeiende dak- en thuisloosheid was voor ons reden om in 2025 te verkennen wat de huidige stand van zaken is rondom het oplossen van dit probleem. De verkenning bestond uit literatuuronderzoek, een analyse van de klachten die we als Nationale ombudsman en Kinderombudsman hebben ontvangen en gesprekken met betrokken organisaties. Op basis hiervan concludeerden de ombudsmannen dat zij in 2026 verdere stappen gaan zetten op dit onderwerp.

1.6.1.2. Standplaatsen voor woonwagenbewoners

Tussen 2017 en 2023 vroeg de Nationale ombudsman meerdere keren op verschillende manieren aandacht voor de problematiek rondom standplaatsen voor woonwagenbewoners. Gemeenten zouden actief proberen het aantal standplaatsen af te bouwen of zouden juist géén woonwagenbeleid voeren, met onzekerheid voor bewoners als gevolg. Omdat die problematiek nog altijd bestaat, deden de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman samen een verkennend onderzoek naar de positie van woonwagenbewoners en hun kinderen. Eerder onderzoek onder woonwagenbewoners richtte zich op de problemen rond het standplaatsenbeleid. Hoewel de Nationale ombudsman daar enige verbetering in zag, werd ook duidelijk dat de problemen nog niet zijn opgelost.

Dat riep bij de Nationale ombudsman onder meer de vraag op wat de onderliggende oorzaak is van het uitblijven van een oplossing voor het standplaatsenprobleem. Het vermoeden speelde dat discriminatie van de groep bewoners een rol speelt. Ook werd de vraag gesteld wat dit voor kinderen in deze doelgroep betekent. Om die redenen voerden de Nationale ombudsman en Kinderombudsman in 2025 samen een verkenning uit naar discriminatie van woonwagenbewoners. Die verkenning bestond uit deskresearch en gesprekken met organisaties die zich inzetten voor de belangen van woonwagenbewoners. Op basis van deze verkenning concludeerden de Nationale ombudsman en Kinderom-

budsman dat zij zich verder willen inzetten voor deze doelgroep. Dit krijgt in 2026 concreet vorm.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Boa's handelen behoorlijk bij controle, maar klacht wordt niet goed behandeld

Een man maakt een wandeling door een natuurgebied. Tijdens die wandeling wordt hij gecontroleerd door een buitengewoon opsporingsambtenaar (boa) van Natuurmonumenten. De controle loopt uit op een aanhouding waarbij boa's pepperspray gebruiken.

De man doet zijn verhaal bij Natuurmonumenten, maar vindt daar geen gehoor. Vervolgens neemt hij contact op met de Nationale ombudsman. Hij klaagt over het feit dat de boa van Natuurmonumenten zijn identiteitsbewijs vroeg en over het geweld dat de boa's bij zijn aanhouding hebben gebruikt. En tot slot over de manier waarop Natuurmonumenten zijn klacht heeft behandeld.

De Nationale ombudsman oordeelt na onderzoek dat de klachten over het vorderen van het identiteitsbewijs, de aanhouding en het geweldgebruik niet gegrond zijn. De boa constateerde dat de man met een loslopende hond liep waar dat niet mocht. Hij wilde de man een waarschuwing geven en moest daarvoor zijn identiteit vaststellen. De ombudsman stelt vast dat de man ook na verschillende vorderingen van de boa weigerde om zijn identiteitsbewijs te tonen. Daarmee rees de verdenking (op heterdaad) dat de man zich schuldig maakte aan het niet voldoen aan de verplichting om zijn identiteitsbewijs te tonen. De ombudsman begrijpt waarom de boa besloot de man daarvoor aan te houden. Daarin weegt de ombudsman mee dat de man verschillende kansen had om zijn identiteitsbewijs te tonen.

De man is verschillende keren gewaarschuwd. Hij zwaaide met een stok waardoor de boa's zich bedreigd voelden en het nodig vonden om pepperspray in te zetten. De inzet van de pepperspray vindt de ombudsman onder deze omstandigheden niet onevenredig.

De ombudsman vindt de klacht over de klachtbehandeling wél gegrond. Natuurmonumenten had persoonlijk contact met de man moeten opnemen. Ook kon de man ten onrechte niet reageren op de verzamelde informatie van Natuurmonumenten (hoor en wederhoor).

1.6.1.3. Datalek bevolkingsonderzoek Nederland

In de zomer van 2025 vond bij een laboratorium dat onderzoek deed voor Bevolkingsonderzoek Nederland (BVO-NL) een datahack plaats. Vooral vrouwen die meededen aan het bevolkingsonderzoek naar baarmoederhalskanker waren hiervan de dupe. BVO-NL informeerde de benadeelden in augustus 2025 met een brief over het incident. In diezelfde maand ontving de Nationale ombudsman meerdere klachten en meldingen van benadeelden. Zij voelden zich zenuwachtig, onzeker, bang en boos over de inhoud van de brief, en bleven achter met vragen. Hierop riep de ombudsman de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) in een brief van 2 september 2025 op om zijn rol te pakken en de informatie-

voorziening snel te verbeteren. Burgers moeten namelijk goed worden geïnformeerd over datalekken bij gegevensverwerking door de overheid.

«Door beter te luisteren en burgers op een actieve manier te benaderen en te betrekken, kan de overheid effectievere en meer empathische hersteltrajecten opzetten. Dit is essentieel voor het herstellen van vertrouwen en het bieden van de juiste ondersteuning aan degenen die dat nodig hebben. En dat is zeker belangrijk, nu het om zo'n belangrijk en levensreddend bevolkingsonderzoek gaat.»

Reinier van Zutphen

De minister kreeg het advies om rekening te houden met de behoeften van benadeelden en duidelijk te zijn over de maatregelen die hij zélf neemt om hun persoonsgegevens te beschermen en risico op fraude te voorkomen. Tot slot vroegen we de minister om lering te trekken uit deze gebeurtenis, zodat vergelijkbare lekken in de toekomst worden voorkomen. In november 2025 beantwoordde de staatssecretaris van Jeugd, Preventie en Sport vragen van de Tweede Kamer over dit onderwerp. Daarin liet zij weten dat de brief van de Nationale ombudsman direct was doorgestuurd naar BVO-NL, met de opdracht om de adviezen mee te nemen.

Op 15 december 2025 berichtte de staatssecretaris de Nationale ombudsman dat een groot deel van zijn adviezen inmiddels was opgevolgd. De getroffen vrouwen hadden bovendien excuses gekregen. Ook was extra aandacht besteed aan de begrijpelijkheid van de brieven, en had BVO-NL duidelijker laten weten wat het wel en niet over het datalek wist. Tot slot stond in de brieven nadrukkelijk wat gedupeerden zelf kunnen doen om fraude tegen te gaan. De staatssecretaris liet verder weten lering te hebben getrokken uit deze gebeurtenis.

1.6.1.4. Inbreng voor debat over Staat van de Rechtsstaat

De Nationale ombudsman leverde op verzoek van de commissie voor Justitie en Veiligheid van de Eerste Kamer een schriftelijke bijdrage ter voorbereiding op het debat over de Staat van de Rechtsstaat. Dit debat stond gepland voor 3 juni 2025, maar ging vanwege de val van het kabinet niet door. De Nationale ombudsman schreef in de bijdrage dat nieuwe wetten vooraf beter moeten worden getoetst, om fouten, zoals die bijvoorbeeld in de toeslagenaffaire zijn gemaakt, te voorkomen. De Eerste Kamer speelt hierin een belangrijke rol. De Nationale ombudsman wees erop dat nieuwe wetten, zoals de Asielnoodmaatregelenwet en de Wet invoering tweestatusstelsel, kunnen zorgen voor onrechtvaardige overheidsbeslissingen. Deze nieuwe maatregelen zorgen voor extra druk op de IND en de rechtspraak. Dit vergroot de problemen in de asielopvang en verlengt wachttijden.

In de bijdrage waarschuwde de ombudsman verder voor het gevaar dat de overheid de behoefte van de burger te weinig centraal stelt in hersteltrajecten, zoals bij de toeslagenaffaire en de aardbevingsschade in Groningen. Ook leert de overheid niet van eerdere ervaringen. Als de overheid tekortschiet in hersteltrajecten, brokkelt het vertrouwen van de burger verder af. Tot slot benadrukte de ombudsman het belang van het demonstratierecht in de democratische rechtsstaat. De boodschap van de Nationale ombudsman was dat in het handelen van de overheid het faciliteren en beschermen van demonstraties voorop moet staan.

1.6.1.5. Gevolgen van nieuwe asielmaatregelen

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman stelden in maart 2025 in een brandbrief dat de Asielnoodmaatregelenwet en de Wet invoering tweestatusstelsel van de minister van Asiel en Migratie getuigen van onbehoorlijk bestuur en in strijd zijn met kinderrechten. De ombudsmannen wezen vóór de behandeling van de wetsvoorstellen in de Tweede Kamer op de gevolgen van deze maatregelen voor de hele samenleving. Met de wetsvoorstellen komt er een einde aan de asielvergunning voor onbepaalde tijd. Pleegkinderen en ongehuwde partners hebben ook geen recht meer op gezinshereniging, en het tweestatusstelsel wordt opnieuw ingevoerd.

«Zowel Groningen als de toeslagenaffaire leert ons dat onbehoorlijk handelen van de overheid meer burgers raakt dan alleen de mensen die rechtstreeks getroffen worden. Laat de asielmaatregelen niet het volgende schoolvoorbeeld worden van onbehoorlijk bestuur.»

Reinier van Zutphen

De Nationale ombudsman kreeg – en krijgt – veel klachten over de behandelduur van asielaanvragen. In 2023 ging het om ruim 1.000 klachten over de IND en in 2024 om ruim 1.600 klachten. In 2025 betrof het circa 1.400 klachten, maar dat aantal was ten tijde van het schrijven van de brandbrief nog niet bekend. Door de invoering van deze wetten neemt de behandelduur naar verwachting nog verder toe. De ombudsman schreef van de overheid voortvarendheid te verwachten, en voorzag een buitengewoon grote toename van het aantal klachten als resultaat van nog langere doorlooptijden. De implementatie van de maatregelen uit het Europese Asiel- en Migratiepact betekent al een hoge belasting voor de IND en de rechtspraak. Daar komt het effect van deze wetten nog bovenop. De opvang staat al langer onder druk. Bij nog langere wachttijden verblijven mensen nog langer in de opvang en verslechtert de situatie verder.

De Kinderombudsman maakt zich grote zorgen over de ontwikkeling en toekomst van kinderen die in Nederland in een asielprocedure zitten. De Kinderombudsman heeft een instrument ontwikkeld om te toetsen of bij nieuwe wetgeving rekening is gehouden met de rechten van kinderen: de Kinderrechtentoets. De twee voorgestelde nieuwe asielwetten doorstaan deze Kinderrechtentoets niet.

De nieuwe wetten laten asielzoekers niet alleen onwenselijk lang wachten, ze ontnemen volwassenen en kinderen die uiteindelijk in Nederland mogen blijven bovendien een goede start in onze samenleving. Daarnaast vrezen de ombudsmannen dat de medewerkers van de IND en het COA, die al onder grote druk werken, nog eens extra worden belast met een onuitvoerbare taak.

1.6.1.6. Onevenredige hardheden in beleid, wetgeving en uitvoering

Het kabinet-Schoof besloot in zijn regeerprogramma prioriteit te geven aan de aanpak van onevenredige hardheden in beleid, wetgeving en uitvoering. Als coördinerend bewindspersoon vroeg de minister van BZK de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman welke hardheden zij in hun werk tegenkomen die burgers in de problemen brengen. Burgers worden in zulke situaties onbedoeld hard geraakt, omdat er bij het maken

en toepassen van wetten en beleid te weinig is nagedacht over wat zij in de praktijk voor burgers betekenen.

In hun brief aan de minister beschreven de ombudsmannen twaalf hardheden die voor veel burgers en kinderen tot schrijnende situaties leiden, en waarvoor zij al vaker aandacht hebben gevraagd. Het gaat dan om zaken als de inschrijvingsproblematiek bij de Basisregistratie Personen (BRP), de knelpunten waar sociale minima tegenaan lopen, de armoedeproblematiek in Caribisch Nederland, het vastlopen van de asielketen, het ontbreken van toegang tot onderwijs en de grote problemen in de jeugdzorg.

Een rode draad is dat de problemen voortkomen uit de manier waarop wetgeving wordt uitgevoerd. Daarnaast is er de reflex om knelpunten op te lossen door extra regels, in plaats van de regelgeving juist minder ingewikkeld te maken. De ombudsmannen benadrukten dat de geschetse hardheden en knelpunten al langer bekend zijn en dat er al veel onderzoek naar is gedaan. Zij riepen in hun reactie het kabinet op de burger nu echt centraal te stellen, zodat wetten, regels en uitvoering niet langer leiden tot onevenredige hardheden.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Politie motiveert onvoldoende dat zij klacht niet hoeft te behandelen

Een man vraagt bij zijn woongemeente een overzicht gegevensverstrekkingen uit de Basisregistratie Personen (BRP) op. Dat overzicht laat zien aan welke overheidsorganisaties zijn BRP-gegevens zijn verstrekt. Uit het overzicht blijkt dat de politie de afgelopen jaren honderden keren zijn BRP-gegevens heeft opgevraagd. De man dient hierover een klacht in bij de politie. Hij klaagt over het hoge aantal verzoeken en over welke gegevens de politie daarbij heeft opgevraagd. In de meeste gevallen vroeg de politie niet alleen zijn adresgegevens op, maar bijvoorbeeld ook gegevens over zijn ouders die inmiddels zijn overleden en over kinderen die hij niet heeft.

De politie weigert de klacht van de man te behandelen. Daarvoor wordt als uitleg gegeven dat de klacht niet gaat over een concrete gedraging van een politiemedewerker en dat de BRP-gegevens automatisch zijn opgevraagd door de politiesystemen. Hierover klaagt de man bij de Nationale ombudsman. Hij heeft de indruk dat de politie er alles aan doet om maar niets over de inhoud van zijn klacht te hoeven zeggen. Dit stoort hem ook omdat de politie zijn BRP-gegevens opvroeg op dagen dat hij betrokken was bij de organisatie van demonstraties die keurig waren verlopen. Dit komt op de man over als het criminaliseren van demonstranten.

De Nationale ombudsman vindt de klacht over het gebrek aan klachtbehandeling door de politie gegrond. Tijdens het onderzoek wordt duidelijk dat de klacht van de man wél gaat over concrete gedragingen van politiemedewerkers, waarop de politie zegt dat ze de klacht om een andere reden niet in behandeling kan nemen. De klacht volledig behandelen zou de politie te veel belasten. Maar ook daarvoor geeft de politie geen goede uitleg.

De gang van zaken geeft de indruk dat de politie vooral op zoek is naar redenen om de klacht niet te behandelen. Terwijl de politie juist had moeten kijken naar wat er wél mogelijk is en hoe van de klacht van de man kan worden geleerd. Dat heeft de politie niet gedaan.

De man heeft inmiddels niet meer het vertrouwen dat de politie alsnog naar behoren zal reageren en besluit de zaak te laten rusten. De Nationale ombudsman vraagt de aandacht van de Autoriteit Persoonsgegevens voor dit rapport. Uit de verkregen informatie over de werking van de politiesystemen blijkt dat die systemen niet voldoen aan de wettelijke eisen die daaraan worden gesteld.

Oost west, thuis Best?
Een inwoonster van de gemeente Best huurt een woning van een woningstichting. Op een dag melden drie toezichthouders BRP en een buitengewoon opsporingsambtenaar (boa) zich bij haar voor een huisbezoek. De boa is in uniform en draagt een vuurwapen. Volgens de toezichthouders is niet duidelijk wie er op het adres woont. De vrouw zegt dat zij er alleen woont, en dat haar vriend wel eens bij haar logeert. Ze wil niet dat de toezichthouders binnenkomen, maar die doen dat tegen haar zin in toch.

De vrouw moet daarop het formulier *informed consent* (instemming) ondertekenen. Daarna wordt de woning doorzocht. De vrouw is ontdaan. Ze vindt het huisbezoek buiten proportie en in strijd met wet- en regelgeving. Ze dient een klacht in bij de gemeente. Die verklaart de klacht ongegrond. Volgens de gemeente is er in overeenstemming met geldende wet- en regelgeving gehandeld. De vrouw legt haar klacht vervolgens voor aan de Nationale ombudsman.

Die opent een onderzoek en stelt vragen aan de gemeente. Best laat de ombudsman weten de klacht van de vrouw nog steeds ongegrond te vinden. De woningstichting vermoedde woonfraude (samenwonen), waarop de gemeente een onderzoek naar de juistheid van de adresgegevens in de BRP was begonnen. De ombudsman vindt echter dat er in dit geval geen wettelijke grondslag was om op basis van de Wet BRP een adresonderzoek in te stellen.

Het doel van de Wet BRP is dat persoonsgegevens zo betrouwbaar mogelijk zijn voor organisaties. Uit het onderzoek van de ombudsman blijkt dat de gemeente geen twijfel had over de inschrijving in de BRP en de verblijfplaats van de vrouw; het onderzoek was gericht op het achterhalen van de verblijfplaats van haar vriend. De Wet BRP biedt daar echter geen grondslag voor. Het adresonderzoek was daarom in strijd met het doel van die wet. Er was daarmee ook geen rechtsgeldige reden voor het huisbezoek. De klacht is alleen daarom al gegrond.

De ombudsman vindt verder dat de gemeente een ernstige inbreuk maakte op het huisrecht van de vrouw. Ze weigerde de toezicht-houders de toegang, maar een van hen zette een voet tussen de deur, waarna de woning alsnog werd binnengetreden en doorzocht. De ombudsman vindt die handelwijze zeer slecht. Dat de vrouw vervolgens een *informed consent*-formulier tekende, is volgens de

ombudsman onvoldoende toestemming om de woning te doorzoeken.

De toezichthouders hadden een machtiging tot binnentreden. De ombudsman oordeelt dat de gemeente die ten onrechte heeft afgegeven. Dat gebeurde volgens Best op grond van de Algemene wet bestuursrecht, de Algemene wet op het binnentreden en de Grondwet. Op basis van die wetten kon de machtiging echter niet worden gegeven. Ook de Wet BRP biedt die mogelijkheid niet. De machtiging had dus nooit mogen worden afgegeven en gebruikt.

De ombudsman oordeelt dat het optreden van de toezichthouders niet juist en daarmee onbehoorlijk was. Er was sprake van een grove schending van het huisrecht. De ombudsman ziet niet in waarom drie toezichthouders en een gewapende boa werden ingezet. Hij vindt het ernstig dat de gemeente bleef volhouden dat zij volgens de regels handelde, en geen oog had voor de impact van haar handelen op de vrouw. Burgers mogen erop rekenen dat de overheid grondrechten respecteert en handelt in overeenstemming met de wet. De gemeente heeft het wat dat betreft tegenover de vrouw laten afweten.

1.6.1.7. Opvanglocaties voor Oekraïners

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman sloegen in december 2025 alarm in een brief aan de minister van Asiel en Migratie en alle gemeenten over de situatie in de opvanglocaties voor Oekraïners en het tekort aan opvangplekken. Het aantal klachten over de opvang steeg sinds medio 2024 al sterk. In 2025 namen 110 mensen uit 70 gemeenten contact op met de ombudsmannen. De klachten gingen vooral over gebrek aan privacy, tekortschietende faciliteiten en de manier waarop Oekraïners in de opvang worden behandeld. Daarnaast waren er veel klachten over gedwongen verhuizingen. Door sluiting van opvanglocaties worden bewoners vaak overgeplaatst naar andere opvangplekken, vaak met slechtere voorzieningen.

Gemeenten doen hun best, maar lopen steeds vaker vast op complexe regelgeving en beperkte uitvoeringsruimte. Ook medewerkers van de opvanglocaties hebben hun zorgen geuit, onder meer met signalen over de kwaliteit van de opvang en zorgen over de situatie van Oekraïense kinderen in de opvang. In hun brief van december vroegen de ombudsmannen om snelle verbetering van de leefomstandigheden. Zij wezen daarbij op het mensen- en kinderrechtelijke toetsingskader dat duidelijke normen schetst voor kwalitatief goede opvang. Dit kader publiceerden de ombudsmannen bij een eerder rapport over de situatie van gezinnen in de noodopvang.

De ombudsmannen riepen gemeenten en het Rijk in hun brief op tot onmiddellijke actie. Gemeenten moeten doen wat ze kunnen om de leefsituatie te verbeteren en bewoners laten bijdragen aan oplossingen. De ombudsmannen riepen de minister op om te zorgen voor voldoende en menswaardige opvang. En om gemeenten daarvoor te ondersteunen met voldoende middelen, duidelijke wetgeving en structurele afspraken.

De Nationale ombudsman verstuurde in april 2025 al een brief aan gemeenten over de behandeling van klachten over opvanglocaties voor Oekraïners. Ook dat gebeurde naar aanleiding van het oplopende aantal

klachten van bewoners en organisaties over opvanglocaties in heel het land. In die brief schetste de ombudsman een beeld van de ontvangen klachten, aan de hand van gesprekken met bewoners, klachtbehandelaars en locatiemanagers, en door bezoeken aan opvanglocaties, zoals in Eindhoven. De ombudsman stelde vast dat Oekraïners hun weg niet weten te vinden in de klachtprocedure, en dat gemeenten niet goed weten hoe ze met signalen en klachten om moeten gaan.

De ombudsman maakte daarom een handreiking met praktische tips voor klachtbehandeling. Gemeenten moeten daarnaast zorgen voor duidelijke informatie aan Oekraïners, die op de locatie beschikbaar is. Verder adviseerde de ombudsman om het makkelijker te maken om een klacht in te dienen. Gemeenten moeten bovendien weten wat er op de locaties speelt door te vragen en te luisteren. De ombudsman bood aan mee te denken over verbetering van de klachtbehandeling. Naar aanleiding van de brief nam een wethouder contact op, en volgde er een gesprek met de ombudsman.

1.6.1.8. Onderzoek naar en poldershops over Europees Migratie- en Asielpact

In 2024 sloot de EU een Europees Migratie- en Asielpact af, dat halverwege 2026 in werking moet treden. De EU wil met het Pact meer grip krijgen op migratie en het aantal vluchtelingen eerlijker over lidstaten verdelen. Dat zal grote gevolgen hebben voor hoe Europese lidstaten, waaronder Nederland, omgaan met asielverzoeken.

Er worden onder meer een screening aan de (buiten)grenzen en een versnelde procedure ingevoerd voor migranten en asielzoekers die weinig kans maken op asiel. Ook moeten de lidstaten tot een snellere asielprocedure met kortere doorlooptijden komen, worden de regels voor opvolgende aanvragen strenger, en komen er meer mogelijkheden om misbruik van procedures tegen te gaan. Het Pact moet verder zorgen voor meer solidariteit tussen lidstaten, zodat landen die veel asielverzoeken ontvangen meer steun krijgen van andere landen.

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman willen weten wat de invoering van de nieuwe regels gaat betekenen voor mensen die in Nederland asiel aanvragen, in het bijzonder voor kinderen en jongeren. De ombudsmannen begonnen daarom in 2025 een tot in 2027 doorlopend onderzoek naar het Pact.

Geen rol in het toezichtmechanisme
Met het Pact moeten lidstaten een onafhankelijk toezichtmechanisme opzetten voor de screening van asielzoekers en de grensprocedures. De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman dachten mee over hoe dat toezichtmechanisme eruit moet zien. Ze onderzochten ook of zij er zelf een rol in willen spelen, maar kozen daar uiteindelijk niet voor. Ze kunnen namelijk ook zonder deelname toezicht houden op de organisaties die deze procedures uitvoeren. Dat doen zij vanuit hun eigen mandaat en onafhankelijke positie, door klachten te behandelen en zelf een onderzoek te beginnen. De ombudsmannen vinden het belangrijk om die onafhankelijkheid te behouden.

Omdat de regels in heel Europa gaan gelden, is het waardevol en nuttig om met andere Europese ombudsmannen te spreken over de mogelijke gevolgen en over de rol van ombudsorganisaties. De Nationale

ombudsman, in zijn rol als IOI European Regional President, organiseerde daarom in februari 2025 een «poldershop» in Brussel. Een poldershop is een informele manier om kennis en expertise uit te wisselen, waarbij allerlei vragen en uitdagingen op tafel kunnen komen. Ombudsmannen uit verschillende EU-lidstaten en de Europese ombudsman waren aanwezig.

In de poldershop bespraken we welke delen van het Migratiepact het meest relevant zijn voor het werk van ombudsinstellingen. De deelnemers vonden vijf thema's de moeite van het verder uitdiepen waard: het onafhankelijk toezichtmechanisme waaraan ombudsinstellingen kunnen deelnemen, de zorg voor (onbegeleide) minderjarige vluchtelingen, de verlening van rechtsbijstand, het terugduwen van vluchtelingen aan de grenzen en de interpretatie van de verordeningen en de richtlijn waar het Pact uit bestaat. In september 2025 was er een online vervolg op de poldershop.

1.6.1.9. Ongedocumenteerde migranten op Bonaire

In een brief van 16 december 2025 wijst de Nationale ombudsman op de slechte leefomstandigheden van migranten zonder verblijfsvergunning op Bonaire. Bonaire is een klein eiland met een grote vraag naar werknemers. De Bonairianen zelf kunnen niet aan die vraag voldoen. Migranten, vaak zonder verblijfsvergunning, zijn daarom een welkome aanvulling op de plaatselijke arbeidsmarkt. Helaas komt arbeidsuitbuiting hierbij geregeld voor. Migranten betalen te veel voor huisvesting, weten niet wat hun rechten en plichten zijn en medische zorg is voor hen moeilijk toegankelijk en te duur. Het lukt maar niet om deze situatie te verbeteren. Er wordt wel ingezet op het voorkomen van illegaal verblijf, maar er is nog altijd geen duidelijke visie op hoe om te gaan met de migranten zonder verblijfsvergunning die al op Bonaire zijn. De ombudsman roept daarom op deze migranten de kans te geven hun verblijf te legaliseren en hen bescherming en hulp te bieden. In paragraaf 1.7 over Caribisch Nederland staat meer over deze problematiek.

1.6.1.10. Toezicht en inzageproces van CTER-registratie

In november 2024 publiceerde de Nationale ombudsman het onderzoek «Blind vertrouwen?», over de registratie van burgers in het kader van Contraterrorisme, Extremisme en Radicalisering (CTER). De ombudsman noemde het CTER-registratieproces daarin een *black box*; burgers weten niet dat ze in beeld zijn, en met welke organisaties en landen informatie over hen wordt gedeeld. Na de publicatie ging de Nationale ombudsman in 2025 in gesprek met betrokken partijen, zoals de minister van Justitie en Veiligheid, ambtenaren van dat ministerie, de politie en de Inspectie Justitie en Veiligheid. Ook stuurde hij in december 2025 een brief aan de Tweede Kamer om nogmaals aandacht voor het onderwerp te vragen. Er werden eerder wel verbeteringen toegezegd, maar die hebben nog niet plaatsgevonden.

De Nationale ombudsman vindt dat er nog meer stappen moeten worden gezet om het toezicht en het inzageproces verder te verbeteren. Mensen kunnen zonder dat ze het weten in het CTER-register terechtkomen, wat hun recht op privacy onder druk zet. Ze kunnen daardoor onverwacht in de problemen komen, bijvoorbeeld als ze op vakantie gaan en het land van bestemming niet in mogen, of in het buitenland vast komen te zitten. Het onderzoek liet zien dat het voor burgers vrijwel onmogelijk is om hun

registratie aan te vechten. Na een inzageverzoek krijgen ze vaak te horen dat de gevraagde informatie in verband met de nationale veiligheid niet kan worden gedeeld, of al is verwijderd.

«Op dit moment heeft de Inspectie (Justitie en Veiligheid) geen toegang tot het themaregister CTER. Dit is een belangrijke tekortkoming. Daarbij wil ik benadrukken dat toezicht zich niet mag beperken tot de onderdelen van het proces die «uitstralingseffecten» richting de burger hebben. Een onterechte of foutieve registratie of signalering is een op zichzelf staande inbreuk op de rechten van de betrokken persoon, ongeacht of deze er weet van heeft.»

Reinier van Zutphen

Burgers weten vaak niet hoe ze een bezwaarprocedure kunnen beginnen. Die procedures zijn bovendien niet laagdrempelig. Het lukt hen niet om antwoord te krijgen op de vraag wat er nu eigenlijk rond hun registratie is gebeurd en of dat mocht. Onafhankelijk toezicht op het CTER-proces is volgens de ombudsman niet goed georganiseerd. Een structurele blik van buiten ontbreekt. De minister van Justitie en Veiligheid liet in 2025 bij alle relevante overheidsorganisaties een verkenning uitvoeren naar de vraag of het toezicht op CTER-registraties en signaleringen van de betrokken organisaties moet worden versterkt, en zo ja hoe. De nadruk lag daarbij op onderdelen van het proces die gevolgen hebben voor burgers, zoals signaleringen en informatie-uitwisseling met het buitenland.

De minister deed daarop een aantal toezeggingen. Zo is het werkproces voor signaleringen verbeterd. Bij een aanvraag voor een signalering moet nu altijd worden afgewogen of die noodzakelijk en proportioneel is. Hiervoor zijn aanvullende richtlijnen opgesteld. Aanpassingen in het werkproces hebben geleid tot meer bewustwording over bijvoorbeeld de duur van een signalering en tot een betere herleidbaarheid van gegevens. De politie gaat op vaste momenten een analyse maken van alle lopende signaleringen, als input voor interne kwaliteitsmonitoring over signaleringen.

De politie en de Koninklijke Marechaussee hebben opnieuw een kwaliteitsoverleg ingevoerd, waarin wordt gesproken over vastlegging van gegevens zoals in het themaregister CTER, het werkproces en opschoningen. Het ministerie van Justitie en Veiligheid zet in op betere samenwerking tussen de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) en de Inspectie Justitie en Veiligheid, en de AP is een verkenning begonnen naar hoe het inzageproces kan worden verbeterd.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Douane was ten onrechte niet duidelijk over reden voor controle

Murat[9] vliegt van Caïro naar Amsterdam. Als hij bijna bij de uitgang van Schiphol is, spreekt een douaneambtenaar hem aan. Hij vraagt Murat waar zijn reis was begonnen. Murat zegt dat hij uit Caïro is gekomen. Daarop wordt hij meegenomen voor een controle. De douane stelt hem vragen en controleert onder meer zijn tas. Murat vermoedt dat er sprake is van etnische profilering. Hij denkt dat de douane hem uitkoos vanwege zijn afkomst en uiterlijk.

[9] Niet zijn echte naam

Hij zegt dat tegen de douaneambtenaar. Die vertelt Murat dat hij alleen maar wordt gecontroleerd omdat zijn vlucht uit een niet-EU-land komt, maar dat gelooft Murat niet. Hij vliegt veel voor zijn werk, en dit is niet de eerste keer dat de douane hem controleert. Volgens Murat speelde zijn afkomst daarbij eerder een rol, en hij denkt dat dit nu ook zo is. Ook vindt hij dat de douaneambtenaar zich tijdens de controle intimiderend en arrogant gedraagt.

Murat dient hij een klacht in bij de douane. Die vraagt de douane-ambtenaar bij de behandeling van die klacht naar zijn kant van het verhaal. De uitkomst van de interne klachtbehandeling is dat er volgens de douane geen sprake was van etnische profilering; het land waar Murat vandaan reisde was de enige reden voor de controle, niet zijn huidskleur of afkomst. Murat neemt daar geen genoegen mee en dient bij een klacht in bij de Nationale ombudsman.

Pas als de ombudsman vragen gaat stellen aan de douane wordt duidelijk dat Murat werd gecontroleerd op basis van een steekproef. Dat is hem echter nooit duidelijk verteld. De ombudsman wijst de douane op een eerder onderzoek over etnisch profileren. Daarin schrijft de ombudsman dat etnisch profileren in strijd is met de grondrechten, en heel moeilijk is aan te tonen door mensen die het gevoel krijgen dat zij worden gecontroleerd vanwege hun huidskleur, ras of geloof.

Daarom is het voor de overheid belangrijk om altijd meteen volkomen duidelijk te maken waarom iemand wordt gecontroleerd. Niet alleen bij de controle zelf, maar ook als daar achteraf een klacht over is. Dat kan voorkomen dat mensen zich etnisch geprofileerd voelen waar iedereen op dezelfde manier moet worden behandeld. De ombudsman oordeelt dan ook dat de douane Murat meteen duidelijk en correct had moeten vertellen waarom nou juist hij werd gecontroleerd, en vindt zijn klacht gegrond.

1.6.2. Armoede

Armoede en schulden hebben grote gevolgen voor het leven van mensen. De Nationale ombudsman zag in 2025 weer meer mensen die in problematische schuldensituaties terecht zijn gekomen. Die bestaansonzekerheid treft steeds vaker ook werkenden. Het leven wordt steeds duurder, en voor velen gewoon té duur. Het sociaal minimum is niet genoeg om van rond te komen. Ook met de tijdelijke heropening van het Tijdelijk Noodfonds Energie en de verhoging van het minimumloon, zijn de problemen nog niet voor iedereen opgelost.

De Nationale ombudsman wil bijdragen aan het voorkomen van schulden en de bestrijding van armoede. Dat deden we ook in 2025, bijvoorbeeld door overheden te wijzen op een onbehoorlijke manier van invorderen. We uitten onze zorgen over het gebrek aan structureel geld om verdere schulden voor mensen te helpen voorkomen bij het innen van schulden en boetes. We zien ook dat verschillende overheidsorganisaties bezig zijn met het verbeteren van hun dienstverlening, om armoede op die manier tegen te gaan. De ombudsman is een voorstander van een meer proactieve houding van de overheid. Die proactieve overheid moet burgers

beter informeren en hen – als het kan automatisch – toekennen waar ze recht op hebben.

1.6.2.1. Innen van schulden en boetes door CJIB

Mensen kunnen in grote financiële problemen raken als zij verkeersboetes niet op tijd betalen. Het bedrag wordt dan bij de eerste aanmaning meteen flink verhoogd en de kosten kunnen snel oplopen. In april 2025 kondigde de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid daarom twee belangrijke maatregelen aan om te voorkomen dat mensen in de problemen komen. Per 1 juli 2026 wordt bij niet tijdige betaling van verkeersboetes eerst een kosteloze betalingsherinnering verstuurd. Ook kreeg het Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB) halverwege 2025 de bevoegdheid om de verhoging bij overschrijding van de betalingstermijn in uitzonderlijke gevallen kwijt te schelden.

In juni 2025 werden deze maatregelen echter onzeker, omdat het kabinet vanaf 2029 geen structurele financiering had gevonden. Daarop stuurde de Nationale ombudsman een brief naar de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid. Hierin benadrukte hij nogmaals dat de overheid meer moet doen bij het innen van schulden en boetes om verdere schulden te voorkomen. De overheid moet ook redelijk handelen, door maatwerk te leveren waar dat mogelijk en nodig is. Voorbeelden van een behoorlijke manier van innen zijn een kosteloze betalingsherinnering en de mogelijkheid om verhogingen kwijt te schelden in situaties waarin een betalingsregeling niet volstaat.

De Nationale ombudsman wees erop dat het CJIB zelf om ruimte heeft gevraagd om de menselijke maat toe te passen en om passend te handelen in duidelijk onredelijke of hardvochtige situaties. De Nationale ombudsman vroeg de staatssecretaris daarom de twee maatregelen wel te laten doorgaan. In september kondigde de minister van Justitie en Veiligheid aan dat dat toch was gelukt. Het CJIB gaat vanaf 1 juli 2026 anderhalf jaar kosteloze betalingsherinneringen sturen, om uit te proberen of het werkt. Ook is er geld gevonden voor het kwijtschelden van verhogingen in onredelijke en hardvochtige situaties. Het CJIB was daar in juni 2025 al mee begonnen en kan hier in de toekomst mee doorgaan.

1.6.2.2. Achterstand bij het opleggen van waterschapsbelasting

Door problemen met een nieuw computersysteem bij uitvoeringsorganisatie Waternet liep Waterschap Amstel, Gooi en Vecht grote achterstand op bij het opleggen van de waterschapsbelasting. Hierdoor ontvingen inwoners in één keer aanslagen voor meerdere jaren. Bovendien is deze belasting de laatste jaren erg omhoog gegaan, waardoor er betalingsproblemen kunnen ontstaan.

De Nationale ombudsman stelde dit in april 2024 al aan de orde in een brief aan het waterschap, maar bleef veel klachten krijgen. Burgers begrepen de situatie niet, wisten niet altijd een oplossing te vinden en gaven uiting aan hun boosheid. Daarom deed de ombudsman in januari 2025 aanbevelingen over hoe het waterschap op een behoorlijke manier met deze situatie zou moeten omgaan: door verantwoordelijkheid te nemen en excuses aan te bieden, in contact te komen met burgers, betere informatie te verstrekken, oplossingsgericht te zijn, en bij invordering persoonlijk contact te zoeken.

In een reactie op onze brief erkende Waterschap Amstel, Gooi en Vecht dat het niet goed is gegaan, en zette het uiteen hoe de aanbevelingen zouden worden opgevolgd. Zo heeft het waterschap publiekelijk en aan inwoners excuses aangeboden voor de situatie en voerde het verbeteringen in de dienstverlening en klachtbehandeling door.

Op uitnodiging van de dijkgraaf sprak de ombudsman met het bestuur en medewerkers van het waterschap en Waternet. Daarna spraken medewerkers van de Nationale ombudsman met klachtbehandelaars van het waterschap en Waternet over behoorlijke klachtbehandeling, onder meer naar aanleiding van verbeterpunten die de Nationale ombudsman in de brief van april 2024 noemde. In de loop van 2025 zagen we het aantal klachten teruglopen.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Gemeente doet onvoldoende onderzoek naar klachten over schuldhulpverlening
Een echtpaar met een gezin krijgt al jaren schuldhulpverlening. Het paar is ontevreden over de hulp, die in opdracht van de gemeente wordt uitgevoerd door een gespecialiseerde organisatie. De communicatie met dit schuldhulpbureau verloopt al jaren erg moeizaam. Het echtpaar wil daarom inmiddels niets meer met het bureau te maken hebben, en dient een klacht in bij de gemeente.

Er volgen twee gesprekken tussen het echtpaar en de gemeente. Voor verdere behandeling van de klacht moet het echtpaar de klacht wel eerst indienen bij het schuldhulpbureau, vindt de gemeente. De gemeente wil ook wel met het schuldhulpbureau in gesprek, maar alleen met het echtpaar erbij. Dat voelt daar niets voor en dient een klacht in bij de Nationale ombudsman.

De ombudsman vindt het begrijpelijk dat klachten in het algemeen eerst moeten worden behandeld door de organisatie die de schuldhulp uitvoert. Maar in dit geval heeft het echtpaar geen enkel vertrouwen meer in het schuldhulpbureau, omdat het steeds niet op berichten reageert. Daarom vindt de ombudsman dat de gemeente zelf in gesprek zou moeten gaan met de schuldhulpverlener.

Hierbij is de aanwezigheid van het echtpaar niet nodig. Het is voldoende dat het echtpaar toestemming geeft om informatie op te vragen bij de schuldhulpverlener, zodat de gemeente kan ophelderen hoe het zover heeft kunnen komen. Gelukkig wil de gemeente naar aanleiding van ons onderzoek alsnog met het echtpaar in gesprek om het vertrouwen in de gemeente te herstellen.

1.6.2.3. Onzekerheden bij Tijdelijk Noodfonds Energie

De Nationale ombudsman uitte in april 2025 in een brief aan de staatssecretaris voor Participatie en Integratie zijn zorgen over het Tijdelijk Noodfonds Energie (TNE). In 2025 opende het kabinet dit fonds voor de derde keer. De ombudsman was blij met hulp voor huishoudens die in de knel kwamen door een hoge energierekening, maar de manier waarop het kabinet die hulp in 2025 bood, bracht onzekerheden met zich mee. Zo zaten er niet genoeg middelen in het fonds om iedereen die het geld nodig had te helpen.

Ook konden burgers zich door de manier waarop het fonds was ingericht niet beroepen op het klachtrecht, en kon de Nationale ombudsman daardoor geen klachten in behandeling nemen. De ombudsman heeft TNE daarom gevraagd om een duidelijke klachtenregeling op te stellen, en die voor burgers goed vindbaar te maken op de website. De ombudsman helpt burgers graag op weg. Daarom ontvangt hij graag signalen van burgers over problemen bij de aanvraag van de energietoeslag. Zo kan hij in beeld brengen welke burgers buiten de boot vallen, en vervolgens met TNE kijken hoe zij alsnog kunnen worden geholpen.

In 2025 was het weer niet mogelijk om een papieren aanvraag voor de energietoeslag te doen. Dat kon alleen digitaal. Daarmee sluit TNE misschien niet alleen de 2,6 miljoen mensen uit die digitaal niet vaardig genoeg zijn om zelf een aanvraag te doen, maar ook de ruim 250.000 Nederlanders die onder bewind staan en dus tijdelijk niet zelf hun inkomsten, uitgaven en schulden mogen regelen. In de brieven over de heropening van TNE staat wel hoe het kabinet huishoudens wilde bereiken die minder digitaal vaardig zijn. Dit mag echter volgens de ombudsman geen vervanging zijn voor de mogelijkheid om een papieren aanvraag te doen.

1.6.2.4. Hersteloperatie Toeslagen verbeteren

De Hersteloperatie Toeslagen loopt niet goed. Met deze operatie wil de overheid het door de toeslagenaffaire veroorzaakte leed compenseren en betrokken ouders, kinderen en jongeren een nieuwe start geven. Gedupeerden moeten echter lang wachten op beslissingen, dossiers worden te laat aangeleverd en ouders ervaren dat er niet naar hen wordt geluisterd. In februari 2025 deed de Nationale ombudsman in een notitie aanbevelingen om het herstelproces beter aan te laten sluiten op het perspectief en de behoeften van ouders. Dit deed hij samen met Erik Visser, coördinerend voorzitter van de Bezwaaradviescommissie kinderopvangtoeslag, en Michiel Scheltema, oud-regeringscommissaris voor de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

Verder deden we mee aan twee rondetafelgesprekken over het vervolg van de vergoeding van de werkelijke schade. We constateerden dat de hersteloperatie niet voldoet aan de eisen van de responsieve rechtsstaat. We deden zes aanbevelingen met bijbehorende acties: zorg ervoor dat ouders zo vroeg mogelijk hun hele verhaal kunnen doen, bied duidelijkheid, integreer procedures en werk oplossingsgericht, creëer ruimte voor de uitvoering, neem verantwoordelijkheid voor het hele proces – dus ook de brede ondersteuning – en monitor de hersteloperatie vanuit het perspectief van ouders.

Uit de notitie: *«De hersteloperatie stagneert, ten koste van burgers die ernstig benadeeld zijn door de overheid. Zij ervaren niet dat het herstel om hen draait en raken verstrikt in een nieuwe bureaucratische machine. De manier waarop de hersteloperatie wordt uitgevoerd voldoet daarmee niet aan de doelen en de waarden van de rechtsstaat.»*

Veel van deze punten kwamen ook terug in het rapport van de spoedadviescommissie voor de Hersteloperatie Toeslagen (de Commissie Van Dam) met de titel «Minder beloven, meer doen». In 2025 zette het ministerie van Financiën stappen om de herstelroutes anders te gaan inrichten. Op 25 maart reageerde de staatssecretaris op de aanbevelingen uit onze notitie. Een afschrift van deze reactie werd aan de Tweede Kamer

gestuurd. De staatssecretaris gaf aan op veel punten aan de slag te gaan met de aanbevelingen, en deze te betrekken bij de uitwerking van de aanbevelingen van de Commissie Van Dam.

Volgens de staatssecretaris is het belangrijk om te luisteren naar ouders, maar is dat niet genoeg om de voortgang te volgen. Daarvoor zijn ook cijfers nodig. Daarnaast verwees zij naar de wetsevaluatie van de Wet hersteloperatie toeslagen. De Nationale ombudsman blijft van mening dat het nodig is om zicht te houden op de effecten voor ouders, en daarover ook aan de Tweede Kamer te rapporteren. Hij heeft niet gesteld dat dit in plaats van de kwantitatieve monitoring moet komen. De oudercommissie vroeg hier ook meerdere keren aandacht voor, zoals in dit advies. De ombudsman blijft de ontwikkelingen volgen.

1.6.2.5. Stappen in beter herstel bieden

In 2023 publiceerde de Nationale ombudsman het rapport «Herstel bieden, een vak apart». In dat rapport vergeleek hij tien hersteltrajecten van de overheid. De belangrijkste conclusie van het onderzoek was dat overheidsorganisaties te weinig aandacht hebben voor wat gedupeerde burgers en ondernemers nodig hebben bij het bieden van herstel.

Op 3 december 2024 liet het kabinet weten zich te vinden in de conclusies uit het onderzoek en de aanbevelingen over te nemen. Het kabinet zegde toe een kennisnetwerk op te zetten, zodat vakkennis over hoe goed herstel geboden kan worden bijeen wordt gebracht en beschikbaar is als er een hersteltraject moet worden opgezet. Dat leidde in 2025 tot het overheidsbrede programma Erkenning en Herstel. Onderdeel van dit programma is het opbouwen van het toegezegde kennisnetwerk.

«Dat het programma Erkenning en Herstel er is, vind ik wel een compliment aan de overheid en ook een beetje aan onszelf. Tegelijkertijd ben ik er wel alert op dat het niet verzandt in systeemstroperigheid. Ik hoop niet dat het programma het informele karakter van het netwerk in de weg gaat staan, maar dat je elkaar op een laagdrempelige manier met raad en daad kunt bijstaan.»

Reinier van Zutphen

Tijdens een landelijke conferentie op 8 september 2025 lanceerde het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het programma Erkenning en Herstel en het kennisnetwerk in wording. De Nationale ombudsman nam deel aan deze conferentie en ging met betrokkenen in gesprek over hoe de burger op de eerste plek kan komen te staan bij het bieden van herstel. Het kennisnetwerk is nog in opbouw, en heeft als doel dat overheidsorganisaties van elkaar kunnen leren hoe te handelen als zij herstel moeten bieden aan gedupeerde burgers.

In de podcast «Oog voor de burger» sprak de ombudsman eind 2025 over hersteltrajecten en het programma Erkenning en Herstel. De ombudsman besteedt daarnaast aandacht op zijn site aan herstel als gevolg van de gaswinning in Groningen en de schade die is ontstaan door werkzaamheden aan het kanaal Almelo-De Haandrik. Ook wijst de ombudsman de overheid op haar verantwoordelijkheid in het onderzoek naar het in 2025 aan het licht gekomen datalek bij het bevolkingsonderzoek, en publiceerden we een onderzoekspagina over herstelprojecten.

1.6.2.6. Betere voorlichting over handhaving op schijnzelfstandigheid zzp'ers

De overheid controleert sinds 1 januari 2025 strenger op schijnzelfstandigheid onder zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers). Dat doet de overheid door actief te handhaven op de zogenoemde Wet Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties (Wet DBA). Afgelopen zomer deed Comité ZZP een oproep aan zzp'ers om een gezamenlijke klacht over dit beleid in te dienen. Die leverde in totaal meer dan 800 reacties op. Op 17 september 2025 werden deze reacties gebundeld in een signaal dat werd gedeeld met de Autoriteit Consument & Markt (ACM) en de Nationale ombudsman.

Er is veel onduidelijkheid over de regelgeving en de communicatie over dit onderwerp. Volgens het Comité ZZP deelden het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en de Belastingdienst verwarrende informatie. Opdrachtgevers stelden zich hierdoor terughoudend op bij het inhuren van zzp'ers, waardoor deze financieel in de knel kwamen. Naar aanleiding hiervan sprak de Nationale ombudsman met het ministerie van SZW en vroeg hij om opheldering. Juist omdat er zoveel verwarring is over de wetgeving, hebben zzp'ers en opdrachtgevers behoefte aan duidelijkere communicatie rondom dit onderwerp.

Ook vroeg de ombudsman het ministerie extra aandacht te geven aan juiste en volledige voorlichting. De ombudsman ziet op dit moment geen reden tot verdere actie rond dit onderwerp, maar blijft wel openstaan voor concrete signalen over de communicatie. Dat schreef de ombudsman op 18 december 2025 in een brief aan het comité, die ook naar het ministerie van SZW en de Belastingdienst werd gestuurd.

1.6.2.7. Stapelfacturen voorkomen

Meer dan een miljoen Nederlanders betalen het CAK elk jaar een eigen bijdrage voor langdurige zorg via de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de Wet langdurige zorg (Wlz). Uit een rapport van de Algemene Rekenkamer bleek in 2024 dat een derde van hen hierbij te maken kreeg met zogenoemde stapelfacturen. Stapelfacturen zijn rekeningen waarin de eigen bijdragen in één keer voor meerdere maanden tegelijk in rekening worden gebracht. Hierdoor komen vooral financieel kwetsbare burgers in betalingsproblemen.

Hoewel de Nationale ombudsman in 2024 de klachten over het CAK zag dalen, bleven de stapelfacturen een probleem. De ombudsman organiseerde daarom in januari 2025 een goed gesprek met het CAK en de Algemene Rekenkamer. Het CAK gaf daarin aan dat stapelfacturen niet altijd te vermijden zijn en dat ze ook niet altijd problemen voor burgers opleveren. Maar het CAK erkende wel dat er in bepaalde perioden meer stapelfacturen waren verstuurd dan gewenst. Burgers zijn hierdoor in de knel gekomen.

Om daar iets aan te doen, werkt het CAK samen met het ministerie van VWS om de systemen te verbeteren. Het CAK werkt ook meer samen met gemeenten en de Belastingdienst, zodat gegevens in de toekomst beter en sneller worden aangeleverd. Hierdoor worden veel stapelfacturen voorkomen. Dat levert resultaat op: in 2025 zag de Nationale ombudsman het aantal klachten over dit onderwerp verder dalen.

1.6.3. Participatie en invloed

De Nationale ombudsman vindt het belangrijk dat burgers invloed hebben op de beslissingen en ontwikkelingen die hen direct raken. Dat geldt des te meer voor burgers die afhankelijk zijn van de overheid voor hulp in het sociaal domein. In 2025 – tien jaar na de decentralisaties, waarbij belangrijke taken en verantwoordelijkheden bij gemeenten werden gelegd – blikte de ombudsman terug op drie onderzoeken naar participatie en invloed van burgers bij de Wmo, de Participatiewet en de Jeugdwet. Daaruit bleek dat de decentralisaties een negatief effect hebben op het vertrouwen in de overheid.

1.6.3.1. Tien jaar decentralisaties

Tien jaar na dato concludeert de Nationale ombudsman dat de decentralisaties in het sociaal domein hebben bijgedragen aan groeiend wantrouwen richting de overheid. Ondanks goede bedoelingen voelen veel mensen zich niet gehoord en missen ze grip op hun leven. De burger haakte niet af maar werd weggeduwd», aldus de ombudsman in het artikel «Tien jaar ombudsman, tien jaar decentralisaties».

Sinds 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor jeugdhulp, werk en inkomen, en ondersteuning thuis. Het moest dichterbij, beter en goedkoper, maar gemeenten kregen minder middelen. Dat leidde tot grote verschillen tussen gemeenten, en daarmee tot rechtsongelijkheid.

Uit onze onderzoeken naar de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), Participatiewet en Jeugdwet blijkt dat burgers ervaren dat ze nauwelijks invloed hebben. Dat tast hun eigenwaarde aan en vergroot het wantrouwen. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) waarschuwde al dat dit kan leiden tot gezondheidsproblemen, onbehagen en zelfs complotdenken. De Nationale ombudsman ziet dit in zijn klachtenpraktijk.

«Wie geen invloed ervaart, verliest vertrouwen.»

Reinier van Zutphen

De decentralisaties maakten ook duidelijk hoe complex het dagelijks leven is. Veel mensen moeten door talloze regelingen en formulieren heen om rond te komen. «We begrijpen nu beter dan tien jaar geleden hoe zwaar het is om in deze samenleving overeind te blijven», aldus de ombudsman. De overheid moet zorgen dat iedereen kan meedoen. Daarbij is maatwerk geen oplossing voor slecht beleid. Vertrouwen groeit pas als burgers mogen meedenken, meedoen en meebeslissen.

In 2026 presenteert de ombudsman een Ombudsvisie op participatie, die overheden moet helpen participatie eerlijk en zorgvuldig te organiseren. Hiermee wil de ombudsman bijdragen aan beter bestuur én aan het herstel van vertrouwen van burgers in de overheid.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Gemeente Tubbergen behandelde klachten van inwoners over komst azc niet behoorlijk

De Stichting Blauw diende bij de ombudsman een klacht in over de wijze waarop de gemeente Tubbergen klachten van inwoners over de komst van een azc in Albergen behandelde. De Stichting maakte een overzicht van een aantal bij haar bekende klachten van inwoners die zich bij de Stichting hadden aangesloten. Daaruit bleek volgens de Stichting dat de gemeente zich tijdens het proces van klachtbehandeling liet vertegenwoordigen door advocaten. Ook werd de klachtbehandeling uitgevoerd door advocaten. Deze advocaten waren eerder ook betrokken geweest bij het azc-dossier. Hierdoor kon het voorkomen dat een inwoner met een klacht tijdens een hoorzitting «tegenover» vier advocaten kwam te zitten. De bewoners voelden zich door dit alles niet gehoord. De Stichting klaagde verder over de lange behandelduur van de klachten.

Medewerkers van de ombudsman gingen in gesprek met vertegenwoordigers van de Stichting. De ombudsman opende hierna een onderzoek en stelde de gemeente een aantal vragen over de wijze waarop de klachtbehandeling plaatsvond. De gemeente lichtte toe op welke wijze zij de klachtbehandeling vormgaf en waarom ze dat zo deed, en erkende dat het proces van klachtbehandeling te lang duurde. Hierna gingen medewerkers van de ombudsman in gesprek met de burgemeester van de gemeente Tubbergen.

Op basis van het onderzoek komt de ombudsman tot het oordeel dat de klachten van de Stichting gegrond zijn. De ombudsman toetste de gedragingen van de gemeente aan het vereiste van luisteren naar de burger en voortvarendheid. De ombudsman vindt dat de gemeente ten aanzien van de klachtbehandeling niet behoorlijk handelde. Hij is van oordeel dat de gemeente door de keuzes die zij maakte onvoldoende luisterde naar de burger. De diverse keuzes die de gemeente maakte in het klachtbehandelingsproces, zorgden ervoor de deze burgers zich (opnieuw) niet gehoord voelden.

De ombudsman vindt verder dat de gemeente ten aanzien van de duur van de klachtbehandeling niet voortvarend – en daarmee niet behoorlijk – handelde. Voor de behandeling van klachten door een gemeente geldt een maximale termijn van veertien weken, De gemeente deed veel langer over de klachtafhandeling. De ombudsman vindt de klacht van de Stichting gegrond.

Het is duidelijk dat er veel emoties en gevoeligheden rondom het proces van de komst van het azc speelden en nog altijd spelen. De ombudsman zag welke impact dit had en nog altijd heeft op zowel bewoners als op de gemeente. De ombudsman hoopt dat bewoners en de gemeente weer (meer) met elkaar in gesprek gaan, hoe moeilijk dat misschien ook is, en dat ze zo kunnen werken aan herstel van vertrouwen in de toekomst. De gemeente wil dit doen door beter te luisteren, transparant te zijn en samen te werken aan oplossingen.

1.6.4. Toegang tot voorzieningen

Nog steeds krijgen burgers moeilijk contact met overheden en uitvoeringsorganisaties. De overheid kijkt of digitale diensten oplossingen kunnen bieden, maar burgers blijven tegen lange wachttijden aanlopen. Tegelijkertijd zien we dat het voor veel mensen lastig is om voorzieningen en hulp aan te vragen. Dat geldt vooral voor mensen die meer en langlopende voorzieningen nodig hebben. Zij hebben te maken met verschillende loketten, digitale systemen, wetten en regels, en ervaren dat zij van het ene naar het andere loket worden gestuurd. Soms ontstaan er ook problemen in de uitvoering van de voorzieningen, zoals bij de veiligheid van trapliften voor ouderen, of als het gaat om de betrouwbaarheid van de postbezorging door de overheid. Een lichtpunt in 2025 was de benoeming van een ambassadeur die moet opkomen voor de belangen van Q-koorts-patiënten. Na drie kritische rapporten van de Nationale ombudsman is de toegang tot hulp van de overheid voor deze groep nu beter vastgelegd.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman

Passende zorg na je achttiende
Marie[10] is zeventien en wordt over een paar weken achttien. Vanwege mentale problemen heeft ze veel zorg nodig. Marie woont op een woongroep waar ze nagenoeg altijd in de gaten wordt gehouden. De gemeente financiert de woongroep vanuit de Jeugdwet. Als Marie achttien wordt, valt ze daar niet meer onder. Een paar maanden eerder stelde de gemeente vast dat de Wet langdurige zorg (Wlz) vanaf dat moment de best passende zorgwet voor haar is. Een zorgkantoor regelt dan de financiering van haar zorg.

Maries ouders dienen met hulp van de betrokken jeugdbeschermer een Wlz-aanvraag in bij het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ). Daarop krijgt Marie een indicatie die te laag blijkt om op de woongroep te mogen blijven. Tegen dit besluit van het CIZ kunnen de ouders bezwaar maken, maar dat blijft liggen omdat zij zich grote zorgen maken over waar hun dochter straks terecht kan en omdat de betrokken jeugdbeschermer onvoldoende kennis over de Wlz heeft.

De achttiende verjaardag van Marie komt steeds dichterbij, maar er is nog geen plan over hoe haar zorg op een goede manier kan worden voortgezet. Betrokken organisaties zijn het erover eens dat zij niet zonder hulp bij haar ouders thuis kan wonen. De organisaties kijken echter naar elkaar voor een oplossing.

De gemeente geeft aan dat zij vanaf Maries achttiende verjaardag niet meer verantwoordelijk is, omdat zij nu een indicatie voor langdurige zorg heeft. De jeugdbeschermer zegt dat zij niet meer bij de zaak betrokken is, omdat Marie vanaf haar achttiende verjaardag niet meer onder haar toezicht staat. En het CIZ geeft aan dat Marie en haar ouders nog steeds bezwaar kunnen maken tegen de lage indicatie, maar dat de behandeling hiervan wel twee tot drie maanden duurt.

[10] Niet haar echte naam

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman vinden dat Marie niet de dupe mag worden van de harde knip tussen de financiering van zorg voor jeugdigen en voor volwassenen. Daarom vragen we aan het betrokken zorgkantoor om de zorg direct op te starten, en niet te wachten tot de financiering rond is. Dat kan achteraf worden geregeld. Het zorgkantoor pakt dit op en binnen een week ontvangt Marie de zorg die zij nodig heeft.

1.6.4.1. Onveilige situaties bij trapliften voor ouderen

Gemeenten moeten hun verantwoordelijkheid nemen voor de plaatsing van trapliften die mogelijk gevaarlijk zijn voor ouderen. In 2025 sprak de Nationale ombudsman de staatssecretaris van Langdurige en Maatschappelijke Zorg hierover twee keer aan. Hij deed de oproep om de veiligheid van ouderen met trapliften te verbeteren.

In de zomer van 2025 ontving de ombudsman een signaal van het tv-programma Meldpunt van omroep MAX over gevaarlijke situaties voor (vaak oudere) burgers na plaatsing van een traplift bij hen thuis. Er zou te weinig ruimte op de trap overblijven voor medebewoners. Ook werd bij plaatsing vaak de trapleuning weggehaald. Verder zouden gemeenten zich onvoldoende inzetten om alsnog tot een veilige oplossing te komen. Trapliften worden vaak geleverd en betaald vanuit de Wmo. Gemeenten besteden de plaatsing ervan uit aan private installateurs, maar blijven wel eindverantwoordelijk.

De ombudsman vroeg de staatssecretaris hoe zij de veiligheid van de gebruikers van deze trapliften ging verbeteren. De staatssecretaris liet weten dat het infoblad voor gemeenten van het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening niet duidelijk genoeg was, en dat er aan verduidelijking werd gewerkt.

De ombudsman vond dit antwoord niet voldoende en vroeg zich af of gemeenten überhaupt wel voldoende in de gaten hadden dat zij eindverantwoordelijk zijn voor het plaatsen van trapliften. Gemeenten moeten daarvan doordrongen zijn en de juiste regels volgen. De ombudsman riep de staatssecretaris op om gemeenten te wijzen op hun verantwoordelijkheid. De staatssecretaris heeft nog niet geantwoord.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Leverancier plaatst traplift aan de verkeerde kant, gemeente controleert niet
In de woning van mevrouw Plasman[11] zou een traplift worden geplaatst. Aan de muurzijde, want de apparatuur van de leverancier kon de stijging en helling aan de spilzijde niet aan. De adviseur van de leverancier tipte haar over een concurrent van wie de apparatuur dit wél kan. Mevrouw Plasman nam daarna contact op met de gemeente, in de hoop en overtuiging dat ze gemeenschapsgeld, energie en tijd kon besparen en direct de juiste installatie kon laten plaatsen. Mevrouw Plasman gaf aan dat ze zorgen had over leuningen die zouden worden verwijderd, over de vluchtroute en over de sterk verschoven klimlijn voor lopende trapgebruikers.

[11] Niet haar echte naam

Maar de gemeente maakte duidelijk nooit controles uit te voeren. «Als de trapliftleverancier een afspraak maakt voor plaatsing, voldoet deze situatie altijd aan de regelgeving», zo reageerde de beleidsafdeling toen de Wmo-medewerker deze zorgen intern aan de orde stelde. De Wmo-medewerker adviseerde mevrouw Plasman hierop om de installatie te laten plaatsvinden (waartegen zij bezwaar kon maken).

Na plaatsing bleken de zorgen van mevrouw Plasman terecht; de traplift voldeed niet. Zij nam opnieuw contact op met de gemeente en vroeg wanneer controle zou worden uitgevoerd. «Dat wordt nooit gedaan», was de reactie. Mevrouw Plasman is van mening dat de partijen niet van elkaar weten wat er is afgesproken: «De gemeente besteedt uit aan de partner, die vervolgens de vrijheid krijgt om dingen (niet) te doen. Bij het aan de bel trekken en bespreekbaar maken van situaties, stelt de gemeentemedewerker dat het niet zijn rol is.» Mevrouw Plasman, als aanvrager van de Wmo-voorziening, vindt dat het ook niet haar rol is, want zij is geen contractpartij.

1.6.4.2. Onbetrouwbare bezorging van overheidspost

De postbezorging wordt minder betrouwbaar. Dat leidt ertoe dat brieven van overheidsorganisaties als de Belastingdienst, het Openbaar Ministerie en gemeenten te laat of zelfs niet aankomen. Voor burgers kan dat schrijnende gevolgen hebben, zoals een dwangbevel ontvangen zonder ooit een aanmaning te hebben gekregen. Of niet kunnen stemmen omdat de stempas te laat of niet aankomt. Klachten hierover vonden geen of een gebrekkig gehoor bij overheidsorganisaties en postbezorger PostNL. De Nationale ombudsman roept de overheid op haar verantwoordelijkheid te nemen.

«De overheid blijft verantwoordelijk voor de postbezorging, ook wanneer ze dit door PostNL laat uitvoeren. Dus óf de overheid zorgt dat de post goed aankomt, óf de overheid helpt de burger die hierdoor in de knel komt. Zo simpel is het.»

Reinier van Zutphen

De Nationale ombudsman ontving in 2025 klachten over organisaties als het CJIB, het Openbaar Ministerie, de rechtspraak, de IND, het UWV, de SVB, de Belastingdienst en gemeenten. Brieven van deze instellingen kwamen te laat of zelfs nooit aan. Burgers klaagden niet alleen over de gebrekkige postbezorging zelf, maar ook over de manier waarop klachten daarover werden afgehandeld: overheidsorganisaties en PostNL namen in een aantal gevallen geen verantwoordelijkheid. Overigens bleken ook overheidsorganisaties zelf klachten te hebben over nalatigheid in de postbezorging.

De ombudsman constateerde schrijnende situaties. Zo ontving een burger direct een dwangbevel voor waterschapsbelasting, zonder ooit een aanmaning te hebben ontvangen. Haar klacht werd door het waterschap niet in behandeling genomen. De reden? «Niet-ontvangen post is geen gegronde reden voor een klacht.» Een andere burger ontving een belangrijke uitspraak van de rechtbank pas nadat de beroepstermijn al gedeeltelijk was verstreken. De rechtbank kon de burger bovendien geen informatie geven om te achterhalen waar het poststuk was gebleven.

Onbetrouwbare postbezorging is een breder probleem. Want ook vanuit overheidsorganisaties ontving de ombudsman hierover signalen. Zo werden bezwaarschriften niet binnen de wettelijke termijn ontvangen, en kregen duizenden kiezers hun stempas voor de Tweede Kamerverkiezingen te laat of helemaal niet.

De Nationale ombudsman heeft overheden opgeroepen hun verantwoordelijkheid te nemen en burgers niet op te zadelen met de gevolgen van gebrekkige postbezorging. Zo'n gevolg kan zijn dat de burger moet bewijzen dat hij geen post heeft ontvangen. In zijn brieven aan de minister van Economische Zaken (verantwoordelijk voor de postmarkt), de minister en staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, de staatssecretaris voor Rechtsbescherming en alle grote uitvoeringsorganisaties, pleit hij voor een soepele omgang met termijnen, en vraagt hij overheden om klachten over gebrekkige postbezorging beter te behandelen. De Nationale ombudsman verzocht de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) daarnaast schriftelijk om hier ook bij de uitvoeringsorganisaties op aan te sturen.

In reactie op vragen van Tweede Kamerleden over dit onderwerp antwoordde de minister van Economische Zaken (ook namens de minister van BZK) dat hij de problemen in de postmarkt én het belang van een goede bezorging van overheidspost erkent. De Nationale ombudsman heeft van de ministeries nog geen inhoudelijke reactie op zijn brieven ontvangen.

1.6.4.3. De rol van digitalisering in klachtbehandeling, beleid en media

De Nationale ombudsman vraagt geregeld op eigen initiatief aandacht voor structurele problemen bij de overheid. Een van die structurele vraagstukken is digitalisering. De overheid zet op grote schaal digitale technologie in om haar dienstverlening te verbeteren. In veel gevallen maakt dit de overheid eenvoudiger en efficiënter. Maar digitalisering kan er ook toe leiden dat burgers niet krijgen waar zij recht op hebben. Denk aan problemen met online formulieren, gebrekkige motivatie bij geautomatiseerde beslissingen, discriminatie als gevolg van de inzet van kunstmatige intelligentie of onvoldoende bescherming tegen schadelijke online content.

De ombudsman wil hier meer grip op krijgen, en onderzoekt daarom binnen de eigen organisatie welke rol digitalisering speelt in de klachten en hoe klachtbehandelaars hiermee kunnen omgaan. Buiten de organisatie wordt in kaart gebracht welke thema's spelen op het vlak van digitalisering in beleid en media, en hoe andere organisaties hiermee aan de slag zijn. Ook kijken we hoe de Nationale ombudsman hierop vanuit zijn missie, visie en mandaat kan inspelen.

1.6.4.4. Meer aandacht voor Q-koortspatiënten

De Nationale ombudsman vroeg al in 2012, 2017 en 2024 aandacht voor de situatie van Q-koortspatiënten. Een van zijn aanbevelingen was dat de overheid vanwege haar bijzondere verantwoordelijkheid excuses zou moeten maken aan deze groep patiënten.

«Sorry zeggen is ook erkennen dat mensen dit is overkomen en dat er nu een verantwoordelijkheid bij de overheid ligt om ervoor te zorgen dat er iets gedaan wordt aan het leed dat mensen nu nog ervaren.»

Reinier van Zutphen

Verder benadrukte de ombudsman het belang van een gespecialiseerd expertisecentrum voor Q-koortspatiënten in de regio. De overheid bleef er echter bij dat zij tijdens de Q-koortsepidemie (2007–2010) niet onrechtmatig heeft gehandeld. Ook in 2025 bleven excuses uit. Wel kwam er meer aandacht voor Q-koortspatiënten. In antwoord op de oproep van de ombudsman om naast de patiënt te gaan staan en te zoeken naar de best mogelijke oplossingen, stelde de minister van VWS in 2025 een Q-koortsambassadeur aan. Deze kreeg de opdracht om binnen een jaar te zorgen dat iedere Q-koortspatiënt zich gehoord voelt en merkt dat er aan zijn of haar problematiek wordt gewerkt. Dit alles om de kwaliteit van leven voor deze mensen te verbeteren.

Verder stelde nazorgorganisatie Q-support de Handreiking postinfectieuze aandoeningen op. Die heeft als doel de kennis over Q-koorts bij gemeenten verder te vergroten, en meer gelijkheid te krijgen in de manier waarop gemeenten ondersteuning aan Q-koortspatiënten geven.

Op 4 september 2025 nam de Nationale ombudsman deel aan een symposium over Q-koorts in het Provinciehuis in Noord-Brabant. Hier werd de Q-koortsambassadeur voorgesteld en werd de handreiking aan gemeenten gepresenteerd. De ombudsman vroeg de overheid nogmaals aandacht voor zijn aanbevelingen. Daarbij riep hij de nieuwe minister van VWS op om alsnog excuses te maken.

Op 16 oktober 2025 bezochten medewerkers van de Nationale ombudsman het ministerie van VWS om verder te praten over de opvolging van de aanbevelingen. Dit leidde niet tot excuses, maar snel daarna, op 5 november, bracht de minister van VWS als eerste minister ooit een bezoek aan Q-koortspatiënten in Noord-Brabant. Hij luisterde daar naar hun verhalen en ervaringen.

Ook de ombudsman keerde terug naar Noord-Brabant, dit keer voor een bestuurdersbijeenkomst op 22 oktober 2025. Deze bijeenkomst was de afsluiting van zijn provincietour in Brabant eerder dat jaar, waarbij hij in meerdere gemeenten aandacht vroeg voor het lot van de Q-koortspatiënten. Tijdens de bestuurdersbijeenkomst herhaalde hij deze boodschap.

Intussen stelden de provincie Noord-Brabant en Brabantse gemeenten zélf geld beschikbaar voor het oprichten van een behandelcentrum voor Q-koorts en post-covid in de eigen regio. Het behandelcentrum gaat zich vooral richten op symptoombestrijding en verbetering van de kwaliteit van leven.

De ombudsman deed ook de aanbeveling om te zorgen voor een blijvend aanspreekpunt voor patiënten. Maar het ministerie van VWS informeerde de Tweede Kamer op 28 november 2025 over de aankomende afbouw van een groot deel van de taken van de door VWS gesubsidieerde nazorgorganisatie Q-support. De inzet van deze organisatie was dat patiënten de benodigde ondersteuning zouden gaan ontvangen binnen de reguliere structuren van het zorg- en welzijnsdomein. Het ministerie gaf aan dat

daar hard aan wordt gewerkt. De minister verwees daarbij ook naar de acties van het ministerie van SZW om de kennis over Q-koorts en andere «moeilijk objectiveerbare aandoeningen» bij UWV-verzekeringsartsen te vergroten. Vandaar dat vanaf 2027 de activiteiten van Q-support vooral betrekking zullen hebben op scholing van zorg- en welzijnsprofessionals en het informeren van patiënten.

De Nationale ombudsman blijft ook in 2026 volgen hoe de omgang van de overheid met Q-koortspatiënten zich ontwikkelt.

1.6.4.5. Volledig digitale tolheffing kan negatief uitwerken voor burgers

Sinds de opening van de Blankenburgtunnel in de A24 tussen Rotterdam en Vlaardingen betalen weggebruikers tol voor gebruik van deze tunnel. De tol bedraagt € 1,51 per rit. De inning verloopt volledig digitaal. Het systeem heet e-tol. Gebruikers van de tunnel kunnen een abonnement afsluiten, of binnen 72 uur na hun rit online met iDeal of creditcard betalen.

In het eerste jaar na opening in december 2024 werd er bij niet tijdige betaling gratis een fysieke betalingsherinnering verstuurd. Sinds december 2025 wordt er € 9 aan herinneringskosten in rekening gebracht. Reageert de weggebruiker ook niet op tijd op deze herinnering, dan volgt een boete van € 35. Sinds de invoering van de kosten voor een betalingsherinnering ziet de Nationale ombudsman het aantal klachten over de tolheffing stijgen.

In een gesprek met de commissie Digitale Zaken van de Eerste Kamer noemde de Nationale ombudsman e-tol als een voorbeeld van hoe digitalisering soms negatief voor burgers kan uitwerken. Niet iedereen kan immers overweg met digitale systemen en niet iedereen heeft toegang tot internetbankieren. Digitalisering kan daarom tot uitsluiting leiden: toegang tot deze voorziening wordt voor sommige burgers beperkt.

Ook kan volgens de ombudsman de vraag worden gesteld of de manier van tolheffing in overeenstemming is met de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Die vereist namelijk dat er voor burgers altijd een papieren weg open blijft, tenzij wettelijk anders vastgelegd. Ook stelt de Awb dat schulden aan de overheid via een bankoverschrijving plaatsvinden. Dat is hier niet het geval.

De Nationale ombudsman uitte verder in de media zorgen over de verhouding tussen het tolbedrag van € 1.51 en de aanmaningkosten en boetes. Daarnaast hadden medewerkers van de Nationale ombudsman contact met de RDW en het ministerie van IenW en gaven zij input voor de invoeringstoets van de e-tol. De Nationale ombudsman blijft de ontwikkelingen in 2026 volgen.

1.6.5. Leefbaarheid

Veranderingen in de omgeving waar burgers wonen, werken en leven, hebben impact op hun dagelijks leven. Vaak speelt de overheid een grote rol in de verandering van die omgeving. Daarom vindt de Nationale ombudsman het belangrijk dat de overheid het belang van burgers vooropstelt. Wat mag de burger van de overheid verwachten bij een verandering in de omgeving?

En wat doet de overheid als het niet goed gaat? De Nationale ombudsman hield zich dit jaar bezig met de gevolgen van de gaswinning in Groningen en Noord-Drenthe en ging met de waterschappen in gesprek over een behoorlijke schadeafhandeling bij dijkversterkingsprojecten. We keken naar de schadeafhandeling voor bewoners rondom het kanaal Almelo-De Haandrik en naar de invoering van de nieuwe Omgevingswet. De ombudsman luidde daarnaast de noodklok over de gezondheid van omwonenden van de vuilstort bij Lagun op Bonaire.

1.6.5.1. Gevolgen van gaswinning in Groningen en Noord-Drenthe

Inwoners van Groningen en Noord-Drenthe die zijn getroffen door de gevolgen van de gaswinning in het gebied kunnen bij de Nationale ombudsman terecht als zij problemen hebben met de afhandeling van hun schademelding of de versterking van hun huis. Het is belangrijk dat ze daarvoor zo veel mogelijk en laagdrempelig in hun eigen omgeving terecht kunnen, liefst bij mensen die ze kennen en vertrouwen.

De ombudsman vindt het daarom belangrijk om in het gebied goed zichtbaar te zijn. Medewerkers van de Nationale ombudsman werken vanuit een eigen kantoor in Groningen voor bewoners van het aardbevingsgebied, en dragen bij aan bewonersoverleggen en informatiemarkten die in het aardbevingsgebied worden gehouden. Ook hebben ze contact met dorpsoverleggen en klankbordgroepen. Dit helpt om te bepalen hoe de Nationale ombudsman zich het best voor de inwoners kan inzetten.

In 2025 ontving de Nationale ombudsman 98 verzoeken van bewoners in het aardbevingsgebied over schade-afhandeling en versterking. Van deze verzoeken gingen er 51 over het handelen of nalaten van handelen van de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) en 40 over het handelen of nalaten van handelen door het Insituut Mijnbouwschade (IMG).

De ombudsman en zijn medewerkers bezochten het gebied in 2025 en bespraken de problemen met bewoners en met organisaties die werken voor door aardbevingen getroffen bewoners en ondernemers. Ze lieten zich informeren door inwonersondersteuners, consulenten en aardbevingscoaches van verschillende gemeenten. Ze maakten kennis met het Ondersteunend Bureau Gaswinning (OBG), dat de provincies en de gemeenten in het gebied ondersteunt in het overleg met het Rijk. Verder werd gesproken met inwoners, wetenschappers en belangenbehartigers. In Noord-Drenthe sprak de Nationale ombudsman met bewoners van het dorp Ekehaar over hun ervaringen met schadeafhandeling door de Commissie Mijnbouwschade.

Medewerkers spraken ook met klankbordgroepen van bewoners voor de dorpenaanpak in de Groninger dorpen Wirdum, Leersum, Garrelsweer en Zeerijp (gemeente Eemsdelta). De medewerkers willen signalen zo op tijd herkennen en onder de aandacht brengen bij de (eind-)verantwoordelijke voor de uitvoering. In juni 2025 is de dorpenaanpak geëvalueerd in opdracht van de «stuurgroep dorpenaanpak» (gemeente Eemsdelta, NCG en ministerie van BZK). De Nationale ombudsman herkent zich in de conclusies van de evaluatie. In 2026 houdt de ombudsman dit in de gaten om te kijken of de geleerde lessen en de aanbevelingen uit de evaluatie tot (blijvende) verbetering binnen de dorpenaanpak en de bredere versterkingsoperatie leiden.

1.6.5.2. Nieuwe adviezen voor het kanaal Almelo-de Haandrik

De schadeafhandeling in het gebied rond het kanaal Almelo-De Haandrik is nog steeds voor verbetering vatbaar. Dat constateerde de Nationale ombudsman na bezoeken aan het gebied. Hij schreef hierover opnieuw een brief aan de betrokken gedeputeerde. Daarin adviseert hij onder meer excuses aan te bieden aan de inwoners van het schadegebied, maar ook om richtlijnen op te stellen om bij (vermoedens van) nieuwe schade proactief te kunnen optreden.

De Nationale ombudsman volgt sinds februari 2023 de schadeafhandeling nabij het kanaal Almelo-De Haandrik in Overijssel, naar aanleiding van klachten die hij hierover in de maanden daarvoor ontving. In het kanaalgebied zijn ruim 400 woningen beschadigd, nadat in opdracht van de provincie Overijssel werkzaamheden aan het kanaal zijn uitgevoerd. De ombudsman sprak regelmatig met bewoners, hun vertegenwoordigers en de provincie Overijssel, die verantwoordelijk is voor de schadeafhandeling.

In mei 2025 bracht de ombudsman meerdere huisbezoeken aan bewoners. Een aantal bewoners deed ook hun verhaal in een groepsgesprek met de ombudsman. Verder sprak de ombudsman met de provincie, bewonersvertegenwoordigers en met het bestuurlijke kopstuk dat is aangesteld om de afhandeling van schade vlot te trekken. In september 2025 stuurde de ombudsman opnieuw een brief aan de gedeputeerde die verantwoordelijk is voor de schadeafhandeling. Daarin gaven we zeven adviezen, gericht op het verbeteren van de schadeafhandeling, het wegnemen van zorgen van bewoners en het herstel van de relatie tussen bewoners en provincie.

De provincie gaat in de toekomst nieuwe werkzaamheden verrichten aan het kanaal. De Nationale ombudsman adviseerde daarom ook om richtlijnen op te stellen om bij (vermoedens van) nieuwe schade proactief te kunnen optreden. Daarnaast adviseerden we de provincie om excuses te maken aan alle inwoners van het schadegebied, en daarover in overleg te gaan met (vertegenwoordigers van) bewoners.

In december 2025 volgde een reactie van Gedeputeerde Staten (GS) van Overijssel. Daarin geven GS aan de adviezen van de Nationale ombudsman ter harte te nemen. De provincie zal onder meer in gesprek gaan met bewoners over het aanbieden van een passend excuus.

1.6.5.3. Risico's voor gezondheid en milieu door vuilstort op Bonaire

De leefbaarheid van de omwonenden en medewerkers van afvalverwerker Selibon bij de vuilstort bij Lagun op Bonaire is nog steeds in het geding. Dat constateerde de Nationale ombudsman tijdens zijn bezoek op 11 september 2025 aan het gebied. De rook, stank en voortdurende onzekerheid drukken zwaar op de betrokkenen. De risico's voor gezondheid en milieu zijn onaanvaardbaar. Het is genoeg geweest: er moet echt een einde komen aan deze praktijk. Het kan en mag niet zo zijn dat wat in Europees Nederland ondenkbaar is, in Caribisch Nederland wel gebeurt.

Een uitgebreid verslag van de situatie en de Kamerbrief die we hierover schreven staat in paragraaf 1.7 over Caribisch Nederland.

1.6.5.4. Schadeafhandeling bij dijkversterkingsprojecten

In 2025 ging de Nationale ombudsman met de waterschappen in gesprek over twee vragen. De eerste vraag: hoe kan en moet schade als gevolg van dijkversterkingsprojecten behoorlijk worden afgehandeld? De tweede vraag: hoe zijn discussies over schadeafhandeling met burgers te voorkomen?

De Nederlandse waterschappen zijn medeverantwoordelijk voor de uitvoering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma, waarvoor veel dijken moeten worden versterkt. De Nationale ombudsman weet uit zijn klachtenpraktijk dat zulke grootschalige en complexe werkzaamheden in de praktijk soms tot grote schade leiden, ondanks goede voorbereidingen. Wanneer schade niet kan worden voorkomen, is het belangrijk om deze goed en netjes af te handelen.

De ombudsman organiseerde in 2025 twee workshops met medewerkers van waterschappen, waarin de huidige en gewenste schadeafhandeling aan bod kwam. Ook spraken we met bestuurders van de Unie van Waterschappen en van verschillende waterschappen over hun visie op schadeafhandeling.

De waterschappen lichtten uitgebreid toe wat ze al doen om schade te voorkomen. Zij gaven ook aan dat ze graag leren van elkaar en van de Nationale ombudsman. Ook hebben ze behoefte aan handvatten voor hoe ze kunnen omgaan met de lastige dilemma's die ze soms in de praktijk tegenkomen. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om woningen op en naast dijken, een samenloop van werkzaamheden in opdracht van verschillende overheden of een samenloop van verschillende opgaven in één gebied.

De Nationale ombudsman constateerde op basis van de gesprekken dat waterschappen al veel doen om schade te voorkomen, dat ze een open houding hebben en bereid zijn van elkaar en anderen te leren. Ook bleek dat waterschappen behoefte hebben aan gedeelde uitgangspunten en principes, die houvast kunnen geven bij schadeafhandeling in de toekomst.

De ombudsman besloot het project voort te zetten, met als doel om in 2026 in samenspraak met de waterschappen tot een product te komen waarin deze uitgangspunten en principes worden vastgelegd.

1.6.5.5. De Omgevingswet

De Nationale ombudsman volgt sinds de invoering ervan op 1 januari 2024 de ontwikkelingen rond de Omgevingswet. In 2025 leverde monitoring van die ontwikkelingen een aantal knelpunten op. Deze punten zijn al goed in beeld bij de verantwoordelijke partijen, die daar ook al werk van maken. De ombudsman zag daarom geen aanleiding om met een publicatie aandacht voor de knelpunten te vragen.

Om een beter beeld te krijgen van de werking van de Omgevingswet in de praktijk, en dan vooral het effect ervan op burgers, analyseerden we ons eigen klachtenbestand en verdiepten we ons in verschillende monitorings- en evaluatierapporten, zoals die van de Evaluatiecommissie Omgevingswet, de VNG en het ministerie van BZK. Ook spraken we met verschillende experts en professionals die zich bezighouden met (gevolgen van) de Omgevingswet, zoals de regeringscommissaris

Omgevingswet, Vereniging Eigen Huis en Omgevingsdienst NL. Tot slot woonde de ombudsman een gebruikerssessie bij van gebruikers van het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO).

De ombudsman ziet dat een aantal knelpunten die hij signaleert ook in rapporten worden beschreven. Daar maken we uit op dat deze knelpunten goed in beeld zijn bij de partijen die ermee aan de slag moeten (vooral de ministeries van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening en van Infrastructuur en Waterstaat) en dat er aan verbetering wordt gewerkt. Het gaat daarbij onder meer om de gebruiksvriendelijkheid van het DSO en de verzwaring van de toezicht- en handhavingstaak van Omgevingsdiensten.

De ombudsman zag in 2025 geen aanleiding om met een publicatie aandacht te vragen voor knelpunten. Daar komt bij dat er in 2025 niet meer klachten over de Omgevingswet waren dan in het jaar ervoor. We nemen ons voor om de Omgevingswet ook in 2026 te volgen, op een manier die vergelijkbaar is met 2025. De monitoring in 2025 droeg vooral bij aan inzicht in de achtergrond van klachten en signalen. Klachten die in 2026 binnenkomen, kunnen we zo makkelijker duiden en op een passende manier afhandelen.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Gemeente maakt verwachting over ligplaats niet waar
Een man woont in een plaats met een haven. Hij hoort over de bouw van een nieuwbouwwijk bij die haven, waar dan ook de mogelijkheid komt voor ligplaatsen voor boten, dicht bij de woningen. Hij wil graag een woning met ligplaats vlakbij. Voordat hij de woning koopt, doet hij navraag bij de gemeente over het verkrijgen van de ligplaats. Op basis van de mondelinge en schriftelijke reactie én het op dat moment gehanteerde beleid gaat de man ervan uit dat hij een ligplaats toegezegd heeft gekregen bij zijn nieuwe woning. Hij koopt de woning.

Maanden later is hij op een bijeenkomst waar de gemeente aankondigt de verdeling van ligplaatsen anders te gaan doen voor het deel van de nieuwbouwwijk waar de man een huis heeft gekocht, namelijk met een lotingssysteem. Hij reageert meteen door aan te geven dat hij daar niet aan mee hoeft te doen, omdat hij al een ligplaats toegezegd heeft gekregen. De gemeente geeft echter aan dat daarvan geen sprake is.

Dit leidt tot een gesprek en later een klacht bij de gemeente, maar de gemeente blijft bij haar standpunt dat aan de man geen ligplaats is toegekend.

De man dient vervolgens een klacht in bij de Nationale ombudsman, die onderzoek doet naar de klacht van de man over de vermeende toezegging en het intrekken daarvan.

De ombudsman concludeert dat de klacht van de man gegrond is. De gemeente heeft door haar uitingen, in combinatie met het eerder geldende beleid, de gerechtvaardigde verwachting gewekt dat de man met voorrang aanmerking kwam voor een ligplaats. Daarom beveelt de ombudsman de gemeente aan om te zoeken naar een passende oplossing die recht doet aan de gewekte verwachting rondom de toewijzing van een ligplaats.

1.7. Caribisch Nederland

De drie bijzondere gemeenten, Bonaire, Sint-Eustatius en Saba (samen Caribisch Nederland), behoren ook tot het werkgebied van de Nationale ombudsman. Bewoners van deze gemeenten kunnen bij ons terecht als zij klachten hebben over de overheid. Hieronder valt ook het lokaal bestuur: de openbare lichamen. Burgers die hierover een klacht willen indienen, hebben een bijzondere positie, omdat zij – anders dan in Europees Nederland – direct bij de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman terechtkunnen. Zij hoeven niet eerst een klacht in te dienen bij het openbaar lichaam zelf. Onze medewerkers bezoeken de eilanden twee tot drie keer per jaar. Daar houden zij spreekuren, waarin burgers hun klachten ook mondeling kunnen indienen. De klachten gingen het afgelopen jaar onder meer over het uitblijven van een reactie door de overheid bij aanvragen van erfpacht, bouwvergunningen en omzetting van huurgrond. En over het uitblijven van een reactie bij klachten in het algemeen, afvalproblemen, illegale afgraving van gesteente (diabaas), de politie en de zorg op de eilanden. De ombudsman deed onderzoek naar negen langlopende klachten over de directie Ruimte en Ontwikkeling van het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB). Daaruit volgde het rapport «Doorbreek de stilte!». Daarin roept de ombudsman het OLB op de dienstverlening aan de inwoners aanzienlijk te verbeteren.

Cijfers Caribisch Nederland
Van de 23.001 vragen en klachten die de Nationale ombudsman in 2025 ontving, kwamen er 139 (247 in 2024) uit Bonaire, Sint-Eustatius en Saba. Een oorzaak van deze afname is dat de Nationale ombudsman in 2025 minder spreekuren heeft gehouden. Twee onderzoeken zijn afgerond met de rapporten «Doorbreek de stilte!» en «Het Openbaar Lichaam Bonaire schoot tekort na melding illegale afgraving met diabaas». Van de 139 binnengekomen verzoeken gingen er 49 (76 in 2024) over het OLB. Er kwamen vijf verzoeken binnen over het Openbaar Lichaam Sint-Eustatius (zes in 2024). Over het Openbaar Lichaam Saba ontvingen we twee verzoeken (vijf in 2024). Verder gingen zeven verzoeken over het Korps Politie Caribisch Nederland (KPCN). Ook kregen we 21 klachten over Zorg en Jeugd Caribisch Nederland (ZJCN) op de eilanden.

De andere verzoeken gingen over ministeries of zelfstandige bestuursorganen (zbo's), of over organisaties die buiten de bevoegdheid van de Nationale ombudsman vallen. De ombudsman onderzocht negen langlopende klachten over de directie Ruimte en Ontwikkeling van het OLB – deze klachten gingen allemaal over onduidelijkheid over hoe een aanvraag of verzoek wordt behandeld. Zeven inwoners deden bij het OLB een aanvraag voor een stuk grond, in erfpacht of huurgrond, voor bewoning of commerciële doeleinden. Twee inwoners dienden een verzoek in dat ging over (slecht) onderhoud aan de openbare weg naar hun woning of perceel.

Klachtbehandeling en dienstverlening door het OLB
De inwoners kregen van het OLB geen duidelijke informatie over hoe hun aanvraag of verzoek wordt behandeld. Hierdoor zitten zij al lange tijd in onzekerheid. Dit heeft veel impact op hun leven en hun plannen voor de toekomst. De ombudsman wil dat duidelijk wordt wat de inwoners van het OLB kunnen verwachten. Ook wil de ombudsman dat de dienstverlening van het OLB verder verbetert, zodat andere inwoners niet tegen dezelfde problemen aanlopen.

Op basis van het verrichte onderzoek vindt de ombudsman de klachten terecht. De inwoners zijn niet goed geïnformeerd en op de hoogte gehouden over de behandeling van hun aanvraag of verzoek. Wanneer de inwoners zelf contact opnamen met het OLB, kregen zij ook geen duidelijkheid. De reacties vanuit het OLB waren wisselend. In sommige gevallen kwam er geen of niet op tijd een reactie. Maar ook gaf het OLB onvolledige, onjuiste of tegenstrijdige informatie. Wanneer inwoners een klacht indienden bij het OLB (via de ombudsman), leidde dit niet tot een oplossing en/of duidelijkheid.

Doordat de inwoners lang moeten wachten op de behandeling van hun aanvraag of verzoek en maar geen duidelijkheid krijgen over wat zij kunnen verwachten van het OLB, voelen de inwoners zich niet serieus genomen. Het vertrouwen in het OLB neemt daardoor af.

De ombudsman heeft begrip voor de lastige omstandigheden, zoals personeelstekorten en een snelgroeiende bevolking, die de uitvoeringstaken van het OLB moeilijk maken. Maar de ombudsman vindt niet dat deze omstandigheden het gebrek aan goede informatieverstrekking en voortvarendheid rechtvaardigen. We verwachten van de overheid, en dus ook van het OLB, dat zij haar zaken op orde heeft en de burger centraal stelt.

Concreet betekent dit dat het OLB een aanvraag, verzoek of klacht zo snel en slagvaardig als mogelijk behandelt. Dat het burgers actief informeert over hoe en binnen welke termijn afhandeling zal plaatsvinden. En dat burgers een ontvangstbevestiging krijgen met informatie over de behandelduur en de behandelende afdeling en/of medewerker. Wordt een termijn niet gehaald, dan moet het OLB een tussenbericht sturen met uitleg over de vertraging en een nieuwe termijn geven waarbinnen een besluit wordt genomen of een reactie wordt gegeven. Verder moet het OLB zorgen voor een goede registratie en voortgangsbewaking van alle aanvragen, verzoeken en klachten.

Leefomstandigheden migranten zonder verblijfsvergunning op Bonaire
In een brief van 16 december 2025 wijst de Nationale ombudsman op de slechte leefomstandigheden van migranten zonder verblijfsvergunning op Bonaire. De ombudsman deed onderzoek op Bonaire nadat eerder de ombudsman van Curaçao en Amnesty International hun zorgen hadden geuit over de leefomstandigheden van migranten zonder verblijfsvergunning op Curaçao.

Om de situatie van deze groep migranten op Bonaire in kaart te brengen, brachten medewerkers van de ombudsman meerdere bezoeken aan het eiland. Hier kwam het volgende beeld naar voren: Bonaire is een klein eiland met een grote vraag naar werknemers in met name de bouw, techniek en horeca. De Bonairianen kunnen aan die vraag onvoldoende voldoen. Migranten, waaronder migranten zonder verblijfsvergunning, zijn daarom een welkome aanvulling op de plaatselijke arbeidsmarkt.

Omdat deze groep mensen vaak volledig afhankelijk is van de werkgever, komt arbeidsuitbuiting (lange werktijden, niet of niet alles uitbetaald krijgen, laag uurloon) helaas voor. Voor huisvesting worden vaak veel te hoge huren gevraagd. Laagdrempelige en begrijpelijke informatie over rechten en plichten is er niet. Medische zorg is voor deze groep migranten ook moeilijk toegankelijk. De noodzakelijke zorg wordt wel geleverd,

alleen kan deze vaak niet worden betaald. Deze situatie duurt maar voort zonder dat daar verbetering in komt.

Het beleid voor de komende jaren richt zich vooral op het voorkomen van illegaal verblijf, maar er is geen duidelijke visie op hoe om te gaan met de migranten zonder verblijfsvergunning die al werken en leven op Bonaire. In de beleidsinzet ziet de Nationale ombudsman niet terug wat de overheid tegen misstanden gaat doen en hoe de positie en leefomstandigheden van deze mensen kunnen worden verbeterd.

Hij doet daarom de volgende oproep aan de minister van BZK:
- Zorg dat mensen zonder legale status, die nu op Bonaire verblijven en die arbeid leveren die niet door eilandbewoners kan worden geleverd, de kans krijgen hun verblijf op Bonaire te legaliseren.
- Breng de beleidsinzet in balans. Zet naast het voorkomen en bestrijden van illegaal verblijf ook in op het beschermen van en hulp bieden aan mensen die leven onder mensonwaardige omstandigheden.

De minister heeft nog niet gereageerd op de oproep van de ombudsman.

Genoeg geweest: er moet nu een einde komen aan de vuilstort bij de landfill op Bonaire
Tijdens zijn bezoek op 11 september 2025 aan de vuilstort bij Lagun op Bonaire (hierna: de landfill) sprak de Nationale ombudsman met omwonenden en de directie van afvalverwerker Selibon. De rook, de stank en de voortdurende onzekerheid drukken zwaar op omwonenden en de medewerkers van Selibon die op de landfill werken. In september 2025 schreef de ombudsman een brief aan de vaste Kamercommissie Koninkrijksrelaties om de ernst van de situatie te onderstrepen en deze opnieuw onderwerp van gesprek in de Kamer te maken. In het daaropvolgende Kamerdebat dienden de Kamerleden Bruyning en White een motie in waarin de Nationale ombudsman werd aangehaald. In deze motie vroegen ze de regering om in overleg met het eilandbestuur zo snel mogelijk de landfill te sluiten en te zorgen dat er een hersteloperatie komt. De motie werd aangenomen.

«Het kan en mag niet zo zijn dat wat in Europees Nederland ondenkbaar is, in Caribisch Nederland wel gebeurt.»
De landfill is nog altijd zonder vergunning in gebruik. Er zijn regelmatig branden en er zijn schadelijke stoffen gevonden in lucht, bodem en zee. De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) noemt de situatie urgent en zorgwekkend; het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en Wageningen University bevestigen de risico's voor gezondheid en milieu. Toch wordt er nog steeds afval gestort. Ondertussen ervaren gezinnen gezondheidsproblemen, ouders geven aan dat hun kinderen niet buiten kunnen spelen, ze maken extra kosten om veilig binnen te blijven en er is geen toekomstperspectief. De stress en onzekerheid grijpen diep in op het gezinsleven. Het is genoeg geweest: er moet nu een einde komen aan deze praktijk. Het kan en mag niet zo zijn dat wat in Europees Nederland ondenkbaar is, in Caribisch Nederland wel gebeurt.

De ombudsman heeft klachten ontvangen die duidelijk maken dat burgers zich niet gehoord voelen, nadat zij al jaren in deze omstandigheden leven of hebben geleefd. De situatie is zo ernstig dat de overheid onmiddellijk moet handelen. Het is tijd dat de overheid luistert naar burgers die willen weten hoe het met hun gezondheid gesteld is.

De situatie wordt verder verslechterd doordat het niet goed gaat met afvalverwerker Selibon. Het bedrijf heeft niet het materieel en de middelen om zijn publieke taak op een verantwoorde manier uit te voeren. Als Selibon moet stoppen, levert dat een risico op voor de gezondheid van alle bewoners van Bonaire.

Naast het onmiddellijk staken van de vuilstort is een hersteloperatie nodig. Gericht op wat omwonenden van de landfill nu nodig hebben: erkenning van hun zorgen, zicht op gezondheid en een leefomgeving waarin zij hun kinderen veilig kunnen laten opgroeien. Er moet hierbij ook aandacht zijn voor voormalige omwonenden. Ons onderzoek «Herstel bieden: een vak apart» geeft handvatten voor een behoorlijke hersteloperatie.

Dit onderwerp heeft de blijvende aandacht van de ombudsman. Als dat nodig is, zal hij opnieuw en aanhoudend oproepen tot een oplossing voor deze pijnlijke situatie.

Uit de praktijk van de Nationale ombudsman

Openbaar Lichaam Bonaire schiet tekort na melding illegale afgraving met diabaas
Een inwoner van Bonaire ervaart overlast van het illegaal afgraven van grond met diabaas rond haar huis. Diabaas is een grondstof die nodig is om wegen aan te leggen en huizen te bouwen. Jarenlang was er geen beleid voor het winnen van diabaas. Door het afgraven van deze grondstof ontstaan diepe gaten in de grond, waarin daarna illegaal afval wordt gegooid. De inwoner deed melding van de overlast bij de directie Toezicht en Handhaving (T&H) van het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB). Ze klaagde vervolgens bij de Nationale ombudsman over de manier waarop het OLB met haar was omgegaan. T&H had haar namelijk laten weten niets te kunnen doen tegen de illegale vuilstort zolang er geen beleid was vastgesteld. De ombudsman bezocht, samen met de eilandsecretaris, de locatie waar mevrouw over klaagde op 10 september 2025. Hij schrok van wat hij daar zag: overal afval en grofvuil. In zijn rapport van 16 december 2025 concludeerde hij dat het handelen van T&H niet behoorlijk was. De directie van het OLB nam niet het initiatief om, in samenwerking met andere directies, of het Bestuurscollege van het OLB, te onderzoeken wat mogelijk was in deze situatie. Verder vindt de ombudsman het niet behoorlijk dat T&H het verzoek om schadevergoeding van deze burger afdoet als een privaatrechtelijke kwestie, waarvoor zij niet bij T&H moet zijn. De ombudsman deed daarom de aanbeveling aan het OLB om met een concreet voorstel te komen om het verzoek om schadevergoeding goed af te handelen.

1.8. Internationale activiteiten

De Nationale ombudsman is ook internationaal actief. Hij verzamelt en deelt kennis en ervaring met collega-ombudsmannen in Europa, maar ook daarbuiten. Dit brengt verdieping aan in het dagelijkse werk van de ombudsman, waar ook de Nederlandse burger van profiteert. In 2025 pleitte de ombudsman onder meer voor een krachtiger gebruik van de internationaal erkende standaarden voor het ombudswerk. Hij organiseerde een «poldershop» over de impact van het Europees Asiel- en

Migratiepact op het werk van Europese ombudsmannen. En versterkte de samenwerking met het Europese netwerk van mensenrechtenorganisaties.

Europese afdeling International Ombudsman Institute
De Nationale ombudsman is de Europese Regionale voorzitter van het International Ombudsman Institute (IOI). Deze organisatie is belangrijk voor ombudsinstellingen in de wereld en in Europa. Leden delen kennis en ervaring en de organisatie ondersteunt ombudsinstituten in moeilijke situaties. Voor de Europese ombudsmannen organiseerde de Nationale ombudsman in januari 2025 een training over aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag. De training werd gegeven door medewerkers van de Nationale ombudsman.

Sinds 2019 is er een lijst van standaarden voor ombudsinstituten. De Venetië Commissie heeft de regels vastgelegd en daarom heten deze standaarden de *Venice Principles*. Sinds 2019 is door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in drie resoluties verwezen naar deze standaarden. De *Venice Principles* zijn dus internationaal erkende standaarden. Maar ze zijn niet voor iedereen duidelijk en de Nationale ombudsman werkt daarom aan een samenwerking met de Venetië Commissie om uitleg te geven over deze standaarden. Deze uitleg kan overheden helpen om de regels voor hun ombudsorganisatie te verbeteren. Het geeft ombudsorganisaties ook de mogelijkheid aan hun overheid uit te leggen hoe met de organisatie moet worden omgegaan.

Samen in het Koninkrijk
In 2025 waren de ombudsmannen van Aruba, Curaçao, Nederland en Sint-Maarten bij elkaar in Den Haag. De ombudsmannen van het Koninkrijk spraken over hun werk en de uitdagingen die zij tegenkomen. In de afgelopen tien jaar spraken zij elk jaar met elkaar. Omdat de vier ombudsmannen het belangrijk vinden dat deze samenwerking in stand blijft, hebben zij hun samenwerking nu vastgelegd in een protocol dat in november 2025 in Den Haag werd ondertekend. Verder bespraken de ombudsmannen het oprichten en verder ontwikkelen van de Kinderombudsman in de Koninkrijkslanden, de vuilverwerking in het Caribisch deel van het Koninkrijk, toegang tot schoon drinkwater en de ervaringen van jongeren als zij willen gaan studeren in Europees Nederland.

Samenwerking met de Griekse, Indonesische en Servische ombudsman
De Nationale ombudsman zette ook dit jaar zijn samenwerking met de Griekse ombudsman voort. In november 2025 tijdens een bijeenkomst in Athene, mogelijk gemaakt door de Nederlandse ambassade, bespraken beide ombudsmannen de invoering van het Europees Asiel- en Migratiepact. Volgend jaar brengt een Griekse delegatie een bezoek aan Nederland in het kader van strategieontwikkeling.

In december was een delegatie van de ombudsman uit Indonesië op bezoek. De Indonesische organisatie draagt de naam «ombudsman» en er zijn negen ambtsdragers (commissioners). De ombudsman werkt al meer dan tien jaar met de Indonesiërs samen. Het gesprek ging vooral over het mandaat van de ombudsman: hoe gaat een organisatie er mee om als het mandaat wordt uitgebreid met aanvullende taken, zodat overheden aan (internationale) verplichtingen kunnen voldoen? Verder zijn afspraken gemaakt over de toekomstige samenwerking met een nieuwe groep ambtsdragers die in 2026 aantreedt.

Ten slotte was er een laatste bijeenkomst in de samenwerking met de Servische ombudsman. Het project is afgesloten met een conferentie in Belgrado. De afspraak is dat de beide ombudsorganisaties met elkaar blijven samenwerken, net zoals zij sinds de oprichting van de Servische organisatie hebben gedaan. Op de agenda voor 2026 staat de oprichting van een vraagbaak voor de Servische ombudsman en de Servische lokale ombudsorganisaties. Via deze vraagbaak kunnen Servische medewerkers met hun Nederlandse collega's kennis en ervaring uitwisselen.

Poldershop Europees Asiel- en Migratiepact
Het Europees Asiel- en Migratiepact (hierna: Migratiepact) dat in 2026 ingaat, bevat regels die in heel Europa gaan gelden. In zijn rol van *IOI European Regional president* organiseerde de ombudsman in februari 2025 een «poldershop» over de mogelijke gevolgen van dit pact en de rol van de ombudsorganisaties.

Meer hierover staat in *1.6.1.8 Onderzoek naar en poldershops over Europees Migratie- en Asielpact.*

Samenwerking in de Benelux
Op 22 en 23 september 2025 kwamen de ombudsmansinstellingen van de Benelux-landen in Brussel bijeen voor hun jaarlijkse bijeenkomst. Zij bespraken daar onder meer het recht van burgers om zich te mogen vergissen (droit à l'erreur). Het idee is dat burgers verbeteringen in formulieren kunnen aanbrengen, zonder dat dit meteen betekent dat zij fraude hebben gepleegd. Op de tweede dag van de bijeenkomst sloot een groep lokale ombudsmannen uit België en Nederland aan.

Deze groep keek naar problemen waar burgers tegenaan lopen als zij niet wonen en werken in hetzelfde land. Hoewel landsgrensoverschrijdende activiteiten passen in de samenwerking tussen de Benelux-landen en ook in de EU als recht gelden, veroorzaken ze vaak uitdagingen op het gebied van sociale zekerheid en pensioen. Burgers nemen dan vaak contact op met ombudsmansorganisaties voor hulp. Deze landsgrensoverschrijdende zorgen zijn niet uniek voor de Benelux, ze komen overal in de EU voor. Het is daarom nodig dat ombudsinstellingen in verschillende lidstaten samenwerken en deze uitdagingen aanpakken. In de komende jaren gaan de ombudsinstellingen van de Benelux dit samen doen.

Lokale ombudsmannen in Straatsburg
Op 12 en 13 maart 2025 brachten de Nationale ombudsman en lokale ombudsmannen een werkbezoek aan Straatsburg. Dit gebeurde op uitnodiging van de Permanent Vertegenwoordiger van Nederland bij de Raad van Europa. Doel van het bezoek was om meer te horen over de relatie tussen de Raad van Europa en lokale ombudsmannen in Nederland. De delegatie voerde gesprekken met Michael O'Flaherty, Mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa, Jolien Schukking, Nederlands rechter bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens en met het Congres van Lokale en Regionale Overheden van de Raad van Europa. Het bezoek leidde tot het voornemen om de samenwerking voort te zetten op de doorwerking van mensenrechten op lokaal niveau. Dit hangt vooral samen met de werkzaamheden van het Congres van Lokale en Regionale Overheden.

2. HET WERK VAN DE KINDEROMBUDSMAN

De Kinderombudsman zet zich in voor het naleven van kinderrechten in Europees en Caribisch Nederland. De Kinderombudsman werkt aan veel verschillende onderwerpen. Daarbij staan het welzijn en de ontwikkeling van het kind altijd centraal. Het Kinderrechtenverdrag van de Verenigde Naties is het uitgangspunt in ons werk.

«De naleving van kinderrechten is te vrijblijvend en onvoldoende consistent. Die tekortkomingen zien we in het welzijn van kinderen: onderzoek laat zien dat zij hun kwaliteit van leven de afgelopen jaren lager beoordelen. Dat is een zorgwekkend signaal over hoe wij als samenleving met kinderen omgaan. Investeren in de omstandigheden waarin zij opgroeien is daarom hard nodig.»

Margrite Kalverboer

2.1. Missie en visie van de Kinderombudsman

De Kinderombudsman zet zich in voor de rechten van kinderen in Europees en Caribisch Nederland. Wij geven gevraagd en ongevraagd advies over kinderrechten en we geven uitleg aan anderen. Mensen die contact met ons opnemen, helpen we verder. Als dat nodig is, doet de Kinderombudsman onderzoek.

We werken veel samen met kinderen en jongeren in ons werk. Zo laten we zien wat zij belangrijk vinden en hoe zij hun situatie ervaren. Ons doel is dat alle kinderrechten in Nederland altijd worden nageleefd. Deze rechten staan in internationale verdragen, zoals het Kinderrechtenverdrag. Dit betekent dat alle kinderen in Europees en Caribisch Nederland veilig moeten kunnen opgroeien, zonder geweld en in een omgeving die hen helpt zich te ontwikkelen. Bij alle beslissingen moet het belang van kinderen en jongeren voorop staan, en zij moeten gelijk worden behandeld. Hun mening telt.

De Kinderombudsman ziet dat er steeds meer aandacht is voor kinderrechten en dat het belang van kinderen vaker in beslissingen wordt meegenomen. Toch is er nog veel te doen. Daarom blijft de Kinderombudsman organisaties en overheden aansporen om het belang van kinderen centraal te zetten in wetten, beleid en besluiten. Kinderen hebben het recht om hierover mee te praten en er invloed op te hebben.

2.2. Werkwijze, cijfers en relaties met burger en overheid

Activiteiten uit eigen beweging

De Kinderombudsvrouw schreef negen signaalbrieven aan een minister of staatssecretaris om aandacht te vragen voor een kinderrechtenkwestie. Ook schreef zij twee brieven aan gemeenten. Daarnaast schreef de Kinderombudsvrouw drie brieven samen met de Nationale ombudsman. Verder gaf zij dertien lezingen en presentaties om aandacht te vragen voor de belangen van het kind. Eén van de lezingen was het uitspreken van de Rede van Fryslân. In deze rede ging de Kinderombudsvrouw specifiek in op de situatie van kinderen in Friesland, zowel op het vaste land als op de Waddeneilanden. De Kinderombudsvrouw gaf één advies op een wetsvoorstel. De Kinderombudsvrouw trok ook het land in. Naast twee

meerdaagse provincietours in Noord-Brabant en Drenthe legde zij nog zeven werkbezoeken af.

AB Rechtspraak Bestuursrecht
In 2025 stond de Kinderombudsman met negen samenvattingen van rapporten in het tijdschrift *AB Rechtspraak Bestuursrecht (AB)*. In *AB* staat de belangrijkste actuele bestuursrechtjurisprudentie. Een onderdeel hiervan zijn samenvattingen van de meest recente uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, de Centrale Raad van Beroep, het College van Beroep voor het bedrijfsleven en van de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman.

Ontvangen verzoeken
In 2025 ontving de Kinderombudsman 1.866 verzoeken. De meeste kwamen van ouders (1.250), professionals (115) en kinderen zelf (95). Er waren 54 verzoeken meer dan in 2024. De onderwerpen waarover mensen contact opnamen, zijn vergelijkbaar met eerdere jaren. De verzoeken gingen onder meer over onderwijs (554), jeugdhulp (539), gezag en omgang (191), armoede (106), vreemdelingenrecht (76) en politie en justitie (43).

Behandelde verzoeken
In 2025 heeft de Kinderombudsman 1.861 verzoeken behandeld. Het aantal behandelde verzoeken verschilt van het aantal ontvangen verzoeken, omdat behandeling niet altijd in hetzelfde kalenderjaar wordt afgerond. In 54 van de 1.861 behandelde verzoeken, vond een interventie plaats. Bij twaalf verzoeken werd een onderzoek geopend en afgesloten met een rapport. In 157 zaken heeft de Kinderombudsman de zaak afgesloten, omdat er een oplossing mogelijk was of omdat niet meer werd gereageerd. Naar aanleiding van twee verzoeken vond bemiddeling plaats. Bij 1.637 verzoeken werd informatie gegeven en/of werd de verzoeker doorverwezen.

2.3. Belangrijke onderwerpen in 2025

Kinderrechtentoets
De Kinderrechtentoets is een belangrijk aandachtspunt voor de Kinderombudsman. De Kinderrechtentoets geeft beleidsmakers handvatten om kinderrechten voorop te stellen bij het maken van wet- en regelgeving en beleid. Het doel van de Kinderrechtentoets is om de ontwikkeling en het welzijn van kinderen te waarborgen in alle voorstellen die over de belangen van kinderen gaan. Uiteindelijk willen we dat bij alle wet-regelgeving en beleid de beste besluiten voor kinderen worden genomen. We gaven bij verschillende ministeries en organisaties uitleg over de Kinderrechtentoets. Ook bekeek de Kinderombudsvrouw het nieuwe jeugdbeleid van een specifieke gemeente vanuit de verschillende onderdelen van de Kinderrechtentoets. Haar bevindingen schreef zij in een brief aan de gemeente. De Kinderombudsvrouw schreef hierover ook een brief voor een commissiedebat. In deze brief deed zij een oproep om te onderzoeken hoe de Kinderrechtentoets een plek in het beleidskompas kan krijgen.

Onderwijs
De Kinderombudsman besteedde ook aandacht aan verschillende knelpunten in het onderwijs. Zo schreef de Kinderombudsvrouw een brief voor het debat over passend onderwijs in de Tweede Kamer. De brief ging in op het nog altijd toenemende aantal thuiszitters. De Kinderombuds-

vrouw riep op om inclusief onderwijs sneller op te pakken. Ook wees ze opnieuw op de problemen in het leerlingenvervoer. Dat moet anders worden ingericht en als een vorm van zorg worden gezien. Daarnaast reageerde de Kinderombudsvrouw op verzoek van een gemeenteraadslid op een nieuwe verordening leerlingenvervoer van een gemeente. In deze reactie liet zij weten dat het kind in de verordening niet centraal staat. Volgens haar moet ook hier de Kinderrechtentoets worden toegepast.

Online kinderrechten
Het leven van een kind speelt zich steeds meer online af. Sterker nog, kinderen merken vaak bijna geen verschil meer tussen de online- en offlinewereld. Ook in de onlinewereld hebben kinderen met allerlei problemen te maken, zoals pesten, schadelijke content of ongelijke kansen. De Kinderombudsman vroeg aandacht voor kinderen die opgroeien in vlogfamilies en deed mee aan een uitzending van het programma Boos over dit onderwerp. Eerder gaf de Kinderombudsman ook al aandacht aan online kinderrechten in de publicatie «Als je het ons vraagt».

Huisvesting
De Kinderombudsman vindt dat kinderen niet gestraft moeten worden voor het gedrag van hun ouders. In zo'n geval kan de rechter beslissen dat er bepaalde voorwaarden gelden voor een ontruiming, zoals zorgen dat er goede opvang is. De rechter is hierbij wel afhankelijk van de informatie van andere organisaties. Het is niet zijn taak om contact te leggen met gemeenten en hulpverleningsorganisaties.

Bij de beantwoording van een prejudiciële vraag over de betekenis van artikel 3 lid 1 IVRK (belang van het kind) bij woningontruimingen, verwees de rechter in de eerste lijn naar het rapport «Als de overheid niet thuis geeft» van de Nationale ombudsman en Kinderombudsman. In dat rapport schreven we dat het belang van het kind in alle stappen van een uitzettingsproces voorop moet staan.

Op 28 november 2025 nam de Hoge Raad een belangrijke beslissing over een prejudiciële vraag over de betekenis van artikel 3 lid 1 IVRK (belang van het kind) bij woningontruimingen.

De Hoge Raad oordeelde dat het belang van het kind een «eerste overweging» moet zijn bij een ontruiming. Het belang van het kind moet dus altijd op de eerste plek komen. Dat betekent niet dat dit altijd de doorslag geeft. Zo telt bijvoorbeeld ook de taak van een verhuurder om te zorgen voor een veilige leefomgeving voor omwonenden mee.

Een belangrijk onderdeel van de uitspraak is de onderzoeksplicht van de rechter. Volgens de Hoge Raad moet de rechter onderzoeken of er in de te ontruimen woning kinderen wonen en wat hun belangen zijn. Hierbij mag van een woningcorporatie meer moeite worden verwacht bij het zorgen voor een vervangende woonplek dan van een particuliere verhuurder. De Hoge Raad vindt dakloosheid van kinderen «maatschappelijk onaanvaardbaar» en stelt dat niet de verhuurder, maar ouders en de overheid eerstverantwoordelijk zijn om te voorkomen dat kinderen hun thuis kwijtraken.

We zijn blij dat de Hoge Raad dit ook vaststelt voor zaken die over huisvesting gaan. De Hoge Raad adviseert daarnaast om bij elke vordering tot ontbinding van een huurovereenkomst na te gaan of er

kinderen zijn betrokken. Dit is een belangrijke stap voor het verbeteren van de rechtspositie van kinderen. Volgens de Kinderombudsman is de uitspraak van de Hoge Raad dan ook een keerpunt. Wij blijven de gevolgen hiervan in de gaten houden.

«Alles wat we wel of niet organiseren in de omgeving waarin kinderen opgroeien, heeft gevolgen voor hen. Alleen met die brede, kindgerichte blik doen we recht aan hun rechten – en aan hun toekomst.»

Margrite Kalverboer

2.4. Ombudsagenda

De Kinderombudsman controleert of de overheid en andere organisaties in Nederland zich houden aan wetten en regels die kinderen en jongeren moeten beschermen. De Kinderombudsman daagt overheden en andere organisaties uit het perspectief van kinderen te borgen in alles wat ze doen en ervoor te zorgen dat kinderrechten worden nageleefd. Een belangrijk onderdeel hiervan is het onderzoek dat wij doen. Hierbij richten we ons op structurele knelpunten en op de achterliggende oorzaken van de problemen. Vervolgens adviseren we de overheid en andere organisaties over de aanpak hiervan.

We beginnen bijvoorbeeld een onderzoek als we opvallend veel klachten krijgen over een bepaald onderwerp. Specifieke signalen uit de media of van maatschappelijke organisaties kunnen ook een reden zijn voor onderzoek. Op onze Ombudsagenda staan onderwerpen waar we bijzondere aandacht aan willen geven.

In 2025 stonden drie thema's op de Ombudsagenda: fundamentele rechten, armoede en, levensloop en ontwikkeling. In deze paragraaf presenteren we de in 2025 gepubliceerde onderzoeken op deze thema's door de Kinderombudsman. Ook gaan we in op de voortgang die geboekt is naar aanleiding van onderzoeken die we al eerder opleverden en die nog steeds actueel zijn.

2.4.1. Fundamentele rechten

2.4.1.1. Asielmaatregelen en verslechtering situatie kinderen in crisisnoodopvang

Al in 2023 constateerden we in ons rapport «De crisis voorbij» dat de waardigheid van volwassenen en kinderen in de crisisnoodopvang ernstig onder druk staat. De voorzieningen zijn niet geschikt voor lang verblijf. Met de nieuwe Asielnoodmaatregelenwet en de Wet invoering tweestatusstelsel verwachten we grote problemen voor de uitvoering en voor asielzoekers en statushouders.

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman stelden in maart 2025 in een brandbrief dat de maatregelen van de minister van Asiel en Migratie in strijd zijn met kinderrechten en onbehoorlijk bestuur laten zien. Voordat de wetten werden behandeld in de Tweede Kamer, wezen de ombudsmannen op de gevolgen van deze maatregelen voor de hele samenleving.

Met de wetsvoorstellen gaat er een streep door de asielvergunning voor onbepaalde tijd. Pleegkinderen en ongehuwde partners hebben hierdoor geen recht meer op gezinshereniging. Ook wordt het tweestatusstelsel opnieuw ingevoerd. De Kinderombudsman maakt zich grote zorgen om de kinderen die hiermee te maken hebben. We ontwikkelden eerder een instrument om nieuwe wetgeving te toetsen aan kinderrechten. De nieuwe asielwetten zouden deze Kinderrechtentoets nooit hebben doorstaan.

2.4.1.2. Kinderen in de asielopvang

De situatie van kinderen in de asielopvang moet dringend verbeteren. Dat stelde Kinderombudsvrouw Margrite Kalverboer in september 2025 in een brief aan de Tweede Kamercommissie voor Asiel en Migratie. Kinderen in de opvang zijn volledig afhankelijk van hun ouders of andere volwassenen. Als zij zich onveilig voelen of onvoldoende ondersteuning krijgen omdat hun ouders die niet kunnen bieden, kan dat hun ontwikkeling ernstig schaden. Dat heeft grote gevolgen voor de rest van hun leven én voor de samenleving waarin zij opgroeien. De Kinderombudsvrouw riep Kamerleden in de brief op om de minister van Asiel en Migratie snel te bewegen tot het nemen van maatregelen. Het gaat daarbij om betere toegang tot onderwijs en zorg, het creëren van een veilige omgeving en het beperken van het aantal verhuizingen.

Al jaren komen er bij de Kinderombudsman signalen binnen over slechte omstandigheden voor kinderen in de asielopvang. Het gaat dan bijvoorbeeld over onderbroken onderwijs, gebrekkige hygiëne, onveiligheid en locaties die niet geschikt zijn voor kinderen om in te wonen. In 2023 brachten de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman een rapport uit over de noodopvang, waarin zij wezen op de tekortkomingen vanuit het perspectief van mensen- en kinderrechten. Twee jaar later was de situatie nog onvoldoende verbeterd. Sinds de publicatie van de brief is er voor het onderwerp kinderen in asielopvang wel meer aandacht in de Tweede Kamer, maar grote verbeteringen hebben nog niet plaatsgevonden.

«De Nederlandse overheid schiet schrikbarend tekort en dit doet de vraag rijzen hoe serieus de overheid het Kinderrechtenverdrag neemt, waar het om kinderen gaat die naar Nederland zijn gevlucht.»

Margrite Kalverboer

2.4.1.3. Oekraïense kinderen in opvanglocaties

In december 2025 sloegen de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman alarm over de situatie in de opvanglocaties voor Oekraïense vluchtelingen en het tekort aan opvangplekken voor deze vluchtelingen. De ombudsmannen wezen daarbij ook specifiek op de zorgen die er zijn over de Oekraïense kinderen. Zij verblijven al ruim drie jaar in ongeschikte opvang, krijgen te weinig mentale ondersteuning en volgen onderwijs dat niet bij hun niveau past. Deze kinderen groeien nu weliswaar niet op in oorlog, maar zonder perspectief.

Het aantal klachten over de opvang steeg in 2025 sterk. De klachten gingen vaak over een gebrek aan privacy, de bejegening van bewoners, tekortschietende faciliteiten en gedwongen verhuizingen. Door sluiting van locaties werden bewoners overgeplaatst naar opvanglocaties met

slechtere voorzieningen. Daar lijden schoolgaande kinderen nog eens extra onder.

In een brief aan de minister van Asiel en Migratie en aan alle gemeenten vroegen de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman in december 2025 om snelle verbetering van de leefomstandigheden. Zij wezen op het door hen opgestelde mensen- en kinderrechtelijk toetsingskader, waar duidelijke normen voor kwalitatief goede opvang in staan. Tijdens een commissiedebat vreemdelingen- en asielbeleid in de Tweede Kamer in december werd de minister gevraagd te reageren op de brief. Zij stelde dat het goed was dat de Nationale ombudsman en Kinderombudsman hier scherp op zijn, maar dat het een kwestie is van «roeien met de riemen die je hebt».

2.4.1.4. Gevolgen van Migratie- en Asielpact

De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman zijn in 2025 een onderzoek begonnen naar het Europees Migratie- en Asielpact. Het pact zal grote gevolgen hebben voor hoe Europese lidstaten omgaan met asielverzoeken. De ombudsmannen willen weten wat de invoering van de nieuwe regels betekent voor mensen die in Nederland asiel aanvragen. In het bijzonder voor kinderen en jongeren.

Op 14 mei 2024 nam de EU het Migratie- en Asielpact aan. Hiermee wil de EU meer grip krijgen op migratie aan de buitengrenzen en het aantal vluchtelingen eerlijker verdelen over de lidstaten. Een belangrijk onderdeel van dit Pact zijn een screening en versnelde grensprocedure voor migranten en asielzoekers die weinig kans maken op asiel. Ook komen er een asielprocedure met kortere doorlooptijden, strengere regels voor opvolgende aanvragen en meer mogelijkheden om misbruik tegen te gaan. Een ander onderdeel is meer solidariteit tussen lidstaten, zodat landen die veel asielverzoeken ontvangen steun krijgen van andere landen. Het Pact treedt op 12 juni 2026 in werking. Nederland bereidt zich nu voor op deze veranderingen.

Ook na de inwerkingtreding van het Pact blijven de ombudsmannen dit onderwerp volgen. Zo willen ze bijdragen aan een zorgvuldige uitvoering van het Pact, waarbij de rechten van asielzoekers – en in het bijzonder die van kinderen – centraal staan.

Geen rol in het toezichtmechanisme
Het Pact verplicht lidstaten een onafhankelijk toezichtmechanisme op te zetten voor de screening en asielgrensprocedure. De Nationale ombudsman en de Kinderombudsman dachten mee over hoe dat toezichtmechanisme vorm zou kunnen krijgen. Ze onderzochten ook of zij daar zelf een rol in zouden willen spelen. Zij kozen er uiteindelijk voor om er geen onderdeel van uit te maken.

Ook zonder deelname kunnen zij namelijk toezicht houden op de organisaties die deze procedures uitvoeren. Dat doen zij vanuit hun eigen mandaat en onafhankelijke positie, door klachten te behandelen en zo nodig zelf een onderzoek te beginnen. De ombudsmannen vinden het belangrijk om die onafhankelijkheid te behouden.

2.4.1.5. Online kinderrechten

De Kinderombudsman liet in een brief aan het ministerie van BZK weten dat de strategie van de regering voor kinderrechten in de online omgeving te steunen, maar ook kritiek te hebben op de praktische uitvoering. De Kinderombudsman mist namelijk een concrete financiële onderbouwing, duidelijke tijdlijnen en een goede samenwerking tussen departementen. Daarnaast moet de strategie beter rekening houden met diversiteit, zoals verschillen in leeftijd en genderidentiteit. Bovendien moet de strategie beter beschrijven hoe de overheid werkt aan gelijke toegang tot de digitale omgeving en voorzieningen voor kinderen.

De Kinderombudsman pleitte onder meer voor het toepassen van de Kinderrechtentoets bij het maken van nieuwe wet- en regelgeving en voor overkoepelend toezicht. Daarnaast benadrukte de Kinderombudsman dat het belangrijk is om ouders te ondersteunen. Maar ook de overheid, het onderwijs en de private sector hebben een verantwoordelijkheid voor het welzijn van kinderen. Het betrekken van kinderen, jongeren, ouders en het maatschappelijk veld is onmisbaar bij dit thema.

In 2025 werden ook twee initiatiefnota's over het beschermen van kinderrechten in de digitale omgeving ingediend. Hierop reageerde het kabinet in december met een brief. Het kabinet streeft naar een veilige digitale wereld, waarin kinderen dezelfde rechten hebben als in de offlinewereld. In de brief gaat het bijvoorbeeld over de verkenning van leeftijdsverificatie met een EU-blauwdruk, over het toegankelijker maken van de «rode knop» voor het wissen van gegevens, en over verankering van digitale geletterdheid in het onderwijs. Op Europees niveau pleit het kabinet tegen digitale diensten, sociale media en games die bewust zo worden gemaakt dat ze verslavend werken.

2.4.1.6. Kinderen in vlogfamilies

De Kinderombudsvrouw stuurde in april 2025 een brief naar de ministeries van Binnenlandse Zaken, Volksgezondheid, Sociale Zaken en Justitie en Veiligheid. In de brief uitte ze haar zorgen over het welzijn en de ontwikkeling van kinderen die opgroeien in vlogfamilies. De Kinderombudsvrouw riep op om de gevolgen van vloggen op het welzijn van deze kinderen te onderzoeken. Als dat nodig blijkt, moet bestaande wet- en regelgeving op het gebied van kinderarbeid opnieuw worden bekeken of worden uitgebreid. Hierbij moet de overheid ook de Kinderrechtentoets gebruiken.

Op 16 juni 2025 kreeg de Kinderombudsman een positieve reactie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De staatssecretaris schreef dat hij de zorgen deelt en dat hij uitgebreid onderzoek heeft laten doen naar deze nieuwe vorm van kinderarbeid. Daarbij is ook met kinderen gesproken en is specifiek gekeken naar de gevolgen die het voor hen heeft. De staatssecretaris zet in op effectievere wet- en regelgeving om kinderen te beschermen tegen de risico's van commerciële online-activiteiten. Dat wil hij bereiken door de Arbeidstijdenwet aan te passen, de boetes te verhogen, een normenkader voor mentale gezondheid te ontwikkelen en ouders beter voor te lichten.

«Ik zie de risico's voor kinderen uit vlogfamilies heel breed. Heel veel kinderrechten worden geraakt. We moeten niet wachten tot er iets verkeerd gaat, maar actief zorgen voor de bescherming en naleving van kinderrechten online.»

Margrite Kalverboer

2.4.1.7. Hardhedenbrief aan BZK

Volwassenen en kinderen worden onbedoeld hard geraakt bij hardheden in beleid, wetgeving en uitvoering. Er wordt bij het maken en toepassen van wetten en beleid te weinig nagedacht over wat zij in de praktijk voor kinderen betekenen. In het regeerprogramma van het kabinet-Schoof is besloten prioriteit te geven aan de aanpak van onevenredige hardheden in beleid, wetgeving en uitvoering. De minister van BZK coördineerde dit en vroeg de Nationale ombudsman en de Kinderombudsman welke hardheden zij tegenkomen die burgers in het nauw brengen.

In hun brief aan de minister beschreven de ombudsmannen twaalf hardheden die voor veel burgers en kinderen tot schrijnende situaties leiden en waar zij al vaker aandacht voor hebben gevraagd. Voorbeelden zijn het vastlopen van de asielketen, het ontbreken van toegang tot onderwijs en de grote problemen in de Jeugdzorg. De rode draad bij deze problemen heeft alles te maken met de manier waarop wetgeving wordt uitgevoerd en met de reflex om knelpunten op te lossen met extra regels, in plaats van de regelgeving juist simpeler te maken.

De ombudsmannen benadrukten dat de geschetste hardheden en knelpunten al langer bekend zijn, en dat er al veel onderzoek naar is gedaan. Zij hebben in hun reactie aan de minister het kabinet opgeroepen de burger nu echt centraal te stellen, zodat wetten, regels en uitvoering niet langer leiden tot hardheden.

2.4.2. Armoede

Kinderen die in armoede leven zien hun toekomst somber in. In Nederland leeft volgens het CBS 1 op de 28 kinderen in armoede. Dat betekent dat gemiddeld één kind per klas niet kan meedoen aan schooluitjes of sport en zich zorgen maakt over de (geld)stress thuis, omdat er niet genoeg geld is voor eten of zelfs de huur. Deze kinderen beginnen hun leven met een achterstand. Hun ontwikkeling komt onder grote druk te staan door voortdurende stress, te weinig aandacht thuis en een gebrek aan kansen.

«We kunnen echt niet meer volstaan met incidentele oplossingen. Er is integraal beleid voor kinderen in armoede nodig dat gezinnen structureel ondersteunt en waarbij de ontwikkeling van kinderen centraal staat. Zodat kinderen de zekerheid, veiligheid en kansen krijgen die ze verdienen.»

Margrite Kalverboer

2.4.2.1. Opgroeien in onzekerheid

Op 24 september 2025 publiceerde de Kinderombudsman het onderzoek «Opgroeien in onzekerheid». Hieruit blijkt dat het welzijn en de ontwikkeling van kinderen die in armoede opgroeien ernstig onder druk blijven

staan, ondanks talloze initiatieven als schoolontbijten en financiële steun bij het kopen van een fiets, laptop of sportabonnement.

Het onderzoek is gebaseerd op data uit het onderzoek «Als je het ons vraagt», dat tussen 2016 en 2024 vijf keer is uitgevoerd. In totaal deden 9.809 kinderen van 8 tot 18 jaar mee, van wie 628 kinderen aangaven dat er thuis te weinig geld is. Het onderzoek brengt de kwaliteit van leven in kaart aan de hand van veertien omgevingsvoorwaarden binnen en buiten het gezin, aangevuld met een rapportcijfer dat kinderen hun eigen leven gaven.

Uit de resultaten blijkt dat er voor kinderen in armoede weinig is veranderd. Door de jaren heen geven kinderen die in armoede leven hun leven een lager rapportcijfer dan leeftijdsgenoten bij wie er thuis genoeg geld is. Ook beoordelen zij hun kwaliteit van leven lager dan kinderen bij wie er thuis genoeg geld is.

Zorgwekkend is dat kinderen die hun leven een rapportcijfer 5 of lager geven ongekend laag scoren op een aantal van de veertien omgevingsvoorwaarden die voor hun ontwikkeling van cruciaal belang zijn. Dit betekent dat hun kwaliteit van leven zó laag is dat hun welzijn en toekomstkansen serieus in gevaar komen. De kinderrechten voor deze kinderen in armoede staan daarmee ernstig onder druk.

De Kinderombudsman concludeert dat het huidige beleid rondom armoede tekortschiet. De Kinderombudsman roept overheden daarom op om specifiek op kinderen gericht integraal armoedebeleid op te stellen aan de hand van de veertien omgevingsvoorwaarden. Deze veertien omgevingsvoorwaarden kunnen gelinkt worden aan het VN-Kinderrechtenverdrag. Ook roept de Kinderombudsman overheden op om in gesprek te gaan met kinderen die in armoede opgroeien, en hen te vragen wat zij nodig hebben. Daarnaast vraagt de Kinderombudsman gemeenten om ouders financieel (wanneer nodig) financieel te ondersteunen bij de opvoeding.

Uit de praktijk van de Kinderombudsman

Mijn spaarrekening is gebruikt voor schulden
«We hebben niet veel geld, en zijn om die reden vaak verhuisd afgelopen 5 jaar. We moeten nu ook weer ons huis uit omdat de verhuurder het wil verkopen en wij het niet kunnen kopen. Daarnaast maak ik me zorgen over studeren en een rijbewijs, omdat ik het allemaal zelf moet betalen en er echt geen geld voor heb, mijn spaarrekening van vroeger hebben mijn ouders gebruikt voor schulden. Ik heb nu een tussenjaar waarin ik veel werk zodat ik zelf geld kan sparen voor een rijbewijs en studeren, alleen studeren is heel duur... Dus daar maak ik me zorgen over, ik zal dus heel veel geld moeten lenen.»

17-jarig meisje

2.4.3. Levensloop en ontwikkeling

2.4.3.1. Ruzie en geweld thuis

Van de tien kinderen die meedoen aan het onderzoek «Niemand hielp mij» van de Kinderombudsman en die opgroeien met geweld thuis geven er acht aan dat ze geen hulp krijgen. In dit onderzoek bekeken we de negatieve invloed van ruzie en geweld thuis op het welzijn van kinderen. Kinderen die in onveiligheid opgroeien hebben een grote behoefte aan steun, maar hulp blijft vaak uit. Alle kinderen die thuis onveilig zijn, hebben recht op hulp die op tijd komt en past bij wat ze nodig hebben. Maar als er al hulp is, schiet deze vaak tekort.

Het onderzoek is gebaseerd op drie edities van het onderzoek «Als je het ons vraagt», uit 2020, 2022 en 2024. In totaal deden 7.059 kinderen tussen de 8 en 18 jaar mee aan het onderzoek; 565 van hen gaven aan dat er thuis sprake is van ruzie en geweld. Onder geweld tegen kinderen valt elke vorm van fysiek, psychisch of seksueel contact die voor een kind bedreigend of gewelddadig is. Dat kan bijvoorbeeld slaan of schoppen, uitschelden of kleineren, of verwaarlozen zijn, maar ook kinderen getuige laten zijn van aanhoudende ruzies tussen ouders of broers en zussen.

Uit de resultaten blijkt dat 8% van de kinderen zegt dat er thuis vaak ruzie is, waarbij soms wordt gescholden, geslagen of geschopt. Kinderen die opgroeien met ruzie en geweld thuis zijn veel negatiever over hun leven dan kinderen met een veilige thuissituatie. Bovendien geeft ruim 80% van de kinderen die opgroeien met ruzie en geweld thuis aan dat ze geen (professionele) hulp krijgen. De meeste kinderen die thuis met ruzie en geweld te maken hebben, hebben meerdere problemen en geven hun leven een onvoldoende. Ze wonen bijvoorbeeld in armere wijken, hebben thuis te maken met geldproblemen, komen uit een gezin met gescheiden ouders, doen het op school niet goed, of worstelen met psychische problemen.

De Kinderombudsman wil dat de landelijke overheid en gemeenten de problemen bij de Jeugdbescherming en Veilig Thuis met spoed aanpakken. Deze organisaties zijn al jarenlang niet in staat kinderen te beschermen en te ondersteunen. De Kinderombudsman benadrukt ook dat professionals die met kinderen werken – zoals medewerkers van GGD's, wijkteams en scholen – moeten zorgen voor een veilige plek voor kinderen. Daar kunnen kinderen vertellen over wat ze thuis meemaken en leren wat normaal is in een opvoeding.

De Kinderombudsman wijst er ook op dat niet alleen professionals iets kunnen en moeten betekenen voor kinderen die thuis onveilig zijn, maar dat iedereen in Nederland dat kan. De Kinderombudsman roept daarom alle mensen rond een kind op (buren, leerkracht, schoolarts, voetbalcoach, ouder van een ander kind, oom of tante) om met een kind te praten als ze zich zorgen maken.

Uit de praktijk van de Kinderombudsman

Er wordt vaak gescholden en geschreeuwd
«De veiligste plek in m'n huis vind ik de badkamer, er worden geen drugs gebruikt maar er wordt wel vaak gescholden en geschreeuwd.»

14-jarige jongen

2.4.3.2. Lhbtiqa+ kinderen

Kinderen in Nederland die zich identificeren als lhbtiqa+ kunnen steeds minder vaak veilig en vrij opgroeien. Dat blijkt uit onze analyse «Verborgen in het volle zicht». De analyse liet zien dat de rechten van deze kinderen niet goed worden nageleefd. Het gaat dan om rechten uit het Kinderrechtenverdrag (IVRK), zoals het recht op goede bescherming en op goede en toegankelijke voorzieningen. Dit heeft negatieve gevolgen voor de identiteitsontwikkeling van kinderen.

De Kinderombudsman voerde de analyse in 2025 uit als voorwerk voor het geplande onderzoek in 2026 van het netwerk van Europese Kinderombudsmannen (ENOC). Voor de analyse spraken we met zeventien lhbtiqa+-kinderen, zowel individueel als in een groepsgesprek. Ook bekeken we bestaande onderzoeken over de doelgroep en spraken we met twaalf belangenorganisaties die zich voor deze doelgroep inzetten.

In de analyse behandelden we zeven onderwerpen die belangrijk zijn voor de ontwikkeling van alle kinderen. Het gaat dan om de identiteit van kinderen, de kwetsbaarheid van kinderen, de veiligheid en bescherming van kinderen, de gezinsomgeving en andere belangrijke contacten voor kinderen, het recht op onderwijs, het recht op gezondheid, en het recht op participatie.

De Kinderombudsman zag dat er de nodige investeringen gedaan zijn vanuit de overheid en maatschappelijke organisaties voor de lhbtiqa+-gemeenschap. Tegelijkertijd bleek dat hun positie toch verslechtert. En dat geldt ook voor de positie van kinderen uit deze gemeenschap.

Uit de analyse blijkt dat lhbtiqa+-kinderen veel onveiligheid in hun leven ervaren. De kinderen en de belangenorganisaties vertelden dat kinderen uit deze groep worden gepest, bedreigd en soms ook fysiek aangevallen. Ook blijkt dat voorzieningen niet altijd goed aansluiten op de behoeften van deze kinderen. Professionals vinden het vaak lastig om een open gesprek te voeren over lhbtiqa+-zijn en lesmateriaal is vaak niet-inclusief. Voor kinderen voelt het vaak alsof zij niet mogen bestaan.

Uit de praktijk van de Kinderombudsman

Niemand helpt of begeleidt
«Als je net uit de kast bent gekomen voel je je er niet prettig over als iedereen er heel negatief over doet en niemand je helpt of begeleidt.»

16-jarig meisje

De analyse leidde tot een publicatie met een bijhorende brandbrief aan de vaste Kamercommissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW). Hierin deed de Kinderombudsman zeven aanbevelingen. Het ging hierbij om kinderen zelf een stem geven, investeringen in kennis en handvatten voor professionals die in de zorg en het onderwijs werken om met kinderen een open gesprek te kunnen voeren over lhbtiqa+-zijn, het creëren van (meer) bewustzijn onder professionals over gender-, seksuele- en seksediversiteit, het stimuleren van schoolbesturen om lesmateriaal te kiezen waarin de lhbtiqa+-gemeenschap gerepresenteerd wordt, het stimuleren van het gebruik van de Kinderrechtentoets bij het maken van wet- en regelgeving en beleid, investeren in meer mogelijkheden voor transgenderzorg, en het stoppen met niet-medisch noodzakelijke ingrepen bij intersekse kinderen, die hiervoor geen toestemming hebben gegeven.

De brandbrief en analyse werden op 11 december 2025 gepubliceerd en verstuurd naar de vaste Kamercommissie van OCW. Op 15 december 2025 werd tijdens het OCW-begrotingsdebat van Emancipatie naar aanleiding van deze publicaties een motie ingediend. Deze motie vroeg de regering in het emancipatiebeleid expliciet aandacht te hebben voor lhbtiqa+-kinderen, de aanbevelingen van de Kinderombudsman waar mogelijk en passend over te nemen, en de Kamer hier in 2026 over te rapporteren. De motie werd op 18 december 2025 aangenomen. Het is nu aan de bewindspersoon om daarop te reageren.

«De verhalen van queer kinderen laten zien hoe groot de onveiligheid is in hun dagelijks leven. Zij vertellen dat ze zich onvoldoende beschermd voelen en hebben het gevoel onzichtbaar te moeten zijn om veilig op te groeien. Dat mogen we niet accepteren.»

Margrite Kalverboer

2.4.3.3. Jeugdbeleid en jeugdbescherming

In juni 2025 stuurde de Kinderombudsman het ministerie van JenV en het ministerie van VWS een brief, in aanloop naar het debat over jeugdbescherming en jeugdbeleid. De jeugdhulp en -bescherming zijn niet in lijn met het VN-Kinderrechtenverdrag. Er staan diverse kinderrechten onder druk en het huidige beleid schiet tekort.

In de brief is er extra aandacht voor de Kinderrechtentoets. De Kinderombudsman vraagt hierin om gebruik van de Kinderrechtentoets door andere ministeries te stimuleren. De toets moet zo voorkomen dat algemene wetgeving – zoals de fraudewetgeving bij de kinderopvangtoeslag of het beleid rondom de aardbevingsschade in Groningen – negatieve gevolgen heeft voor het leven van kinderen en hun ouders.

De Kinderombudsman maakt zich vooral grote zorgen over uithuisplaatsingen en terugplaatsingen. Kinderen en ouders krijgen vaak te weinig tijd om hun verhaal te vertellen of krijgen niet eens de kans om mee te denken. Het systeem faalt in het op tijd bieden van hulp bij terugplaatsing of contactherstel. De Kinderombudsman roept dan ook op om te investeren in voldoende geschoolde jeugdbeschermers en goede zorgplekken.

In een brief van 28 augustus 2025 liet de staatssecretaris van VWS weten de Kinderrechtentoets te gebruiken bij de aanpassing in de wet- en regelgeving over gesloten jeugdhulp.

«Kinderen krijgen tijdens rechtszittingen te weinig ruimte om écht gehoord te worden. In een kwartier kan geen enkel kind in een complexe situatie vertellen wat er werkelijk in hem of haar omgaat. Vertrouwen groeit langzaam, zeker wanneer loyaliteit aan ouders meespeelt. Die tijd ontbreekt. Daardoor blijft wat voor kinderen het belangrijkst is vaak onuitgesproken, en hebben zij te weinig invloed op beslissingen die hun leven en toekomst diepgaand bepalen.»

Margrite Kalverboer

2.4.3.4. Passend onderwijs

De Kinderombudsman stuurde in mei 2025 een brief naar het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, waarin ze laat weten zich zorgen te maken over passend onderwijs. Ondanks alle inspanning is er voor veel kinderen met een beperking nog altijd geen plek in het passend onderwijs, terwijl ook deze kinderen recht hebben op onderwijs. Het al grote aantal thuiszitters neemt nog steeds toe. Ook de problemen in het leerlingenvervoer worden groter en inclusief onderwijs is nog steeds geen werkelijkheid.

De Kinderombudsman roept op om het systeem voor leerlingenvervoer anders in te richten. Het moet als zorg gezien worden. Volgens de Kinderombudsman wordt er ook nog niet genoeg gedaan aan inclusief onderwijs. Het aantal kinderen met een beperking dat niet naar school gaat, stijgt nog steeds. En er zijn steeds meer kinderen die gespecialiseerd onderwijs volgen.

«Het is van essentieel belang dat het onderwijssysteem daadwerkelijk inclusief wordt voor álle kinderen, ongeacht achtergrond of persoonskenmerken. Dit moeten we gezamenlijk op ons nemen. Voor alle leerlingen met een beperking die nu worden uitgesloten, maar ook voor de leerlingen zonder beperking die niet de kans krijgen om inclusief op te groeien.»

Margrite Kalverboer

2.5. Caribisch Nederland

De Kinderombudsman komt op voor de rechten van alle kinderen tot achttien jaar in heel Nederland. Ook in Caribisch Nederland. Net als de Nationale ombudsman bezoekt de Kinderombudsman elk jaar Bonaire, Sint Eustatius en Saba. De Kinderombudsman behandelt de klachten, signalen en vragen uit Caribisch Nederland vooral door een luisterend oor te bieden, te bemiddelen of informatie te geven. De Kinderombudsman ontving in 2025 27 verzoeken uit Caribisch Nederland.

De Kinderombudsvrouw bezocht in maart 2025 Bonaire. Daar sprak ze met vertegenwoordigers van verschillende organisaties. Ook ging ze in gesprek met ouders en kinderen die negatieve gevolgen ervaren van de vuilstort bij Lagun. De Kinderombudsvrouw sprak met de ombudsmannen van Aruba, Sint Maarten en Curaçao tijdens hun bezoek aan Nederland. Medewerkers van de Kinderombudsman bezochten Bonaire, Sint Eustatius en Saba in oktober en november. Zij hielden toen spreekuren waarbij burgers, onder wie ouders en kinderen, een klacht konden indienen.

2.6 Internationale activiteiten

De Kinderombudsman is lid van het Europese Netwerk van Kinderombudsmannen (ENOC). Elk jaar brengt dit netwerk een gezamenlijke verklaring met aanbevelingen uit. In 2025 ging deze verklaring over het recht van het kind op gezondheid. De Kinderombudsman leverde hiervoor een bijdrage aan over de Nederlandse situatie, en deed mee aan het seminar ter voorbereiding op de verklaring. Ook bezocht de Kinderombudsvrouw twee meerdaagse bijeenkomsten van het ENOC.

In 2025 bracht het ENOC ook een verklaring uit over de situatie van kinderen in Gaza. Kinderen in Gaza moeten koste wat kost worden beschermd en hun rechten moeten worden nageleefd. Het ENOC doet de dringende oproep om het internationaal recht te handhaven. Verder ontving de Kinderombudsman verschillende internationale delegaties uit onder meer Turkije en Maleisië.

3. HET WERK VAN DE VETERANENOMBUDSMAN

De Nationale ombudsman is sinds 2014 ook Veteranenombudsman. Veteranen, militaire oorlogs- en dienstslachtoffers en hun relaties kunnen hier terecht als zij vastlopen in hun contact met de overheid of met organisaties die overheidstaken uitvoeren op het gebied van zorg, erkenning en waardering. Volgens het Nederlands Veteraneninstituut (NLVi) telde Nederland in 2025 ruim 100.000 veteranen.

Het thuisfront speelt een cruciale rol vóór, tijdens en na militaire inzet. De Veteranenombudsman ontvangt regelmatig signalen dat relaties van veteranen zich niet gehoord of gezien voelen. Door de bijzondere omstandigheden waarin zij leven, kunnen ook zij vastlopen.

De Veteranenombudsman kan zelf onderzoek doen. In 2025 heeft de Veteranenombudsman voor de tweede keer de lange behandelingsduur van letselschadeclaims aan de orde gesteld. Daarmee laat hij weten niet op te houden tot er verbetering is. Verder adviseert hij de overheid en de Eerste en Tweede Kamer over de uitvoering van de Veteranenwet en beleid dat een behoorlijke behandeling van veteranen raakt – nu én in de toekomst.

«De krijgsmacht verandert – en daarmee ook de veteraan. Wie zijn de veteranen van de toekomst? Iedereen die zich inzet voor onze veiligheid verdient erkenning, waardering en zorg. Alleen met een inclusief, realistisch en empathisch beleid bouwen we aan een weerbare samenleving waarin militairen, veteranen, militaire oorlogs- en dienstslachtoffers en hun relaties zich gesteund weten – vóór, tijdens én na hun inzet.»

Reinier van Zutphen

3.1. Missie en visie

De Veteranenombudsman helpt veteranen, militaire oorlogs- en dienstslachtoffers en hun relaties als het misgaat tussen hen en de overheid en andere organisaties. We ondersteunen hen door het geven van antwoorden en praktische handvatten. En we wijzen de weg naar het juiste loket. Als het nodig is, doen we verder onderzoek. Waar we zien dat de behandeling beter kan, dagen we overheden en andere organisaties uit om anders te kijken naar hun dienstverlening en processen. Met als doel het voorkomen van vergelijkbare klachten in de toekomst.

We zetten ons ervoor in dat het standpunt van veteranen, (voormalig) militairen en hun relaties vastgelegd is in alles wat de overheid doet. De Veteranenombudsman is ook een vraagbaak voor ambtenaren, medewerkers van uitvoeringsorganisaties, intermediairs en andere professionals, zodat zij veteranen met een hulpvraag beter kunnen helpen.

3.2. Werkwijze en cijfers

De Veteranenombudsman behandelt klachten, signalen en vragen van veteranen over de overheid of organisaties die taken uitvoeren voor veteranen. Denk aan het ministerie van Defensie, het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds (ABP), het Nederlands Veteranen Instituut (NLVi), Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) of een gemeente. Verder

doen we onderzoek en monitoren we wat er gedaan wordt met onze eerdere rapporten en aanbevelingen. Daarnaast spreekt de Veteranenombudsman regelmatig met veteranen, veteranenorganisaties, het ministerie van Defensie, politici en bestuurders. Hierbij brengt hij de behoeften van veteranen en hun relaties onder de aandacht. Verder bezoekt de Veteranenombudsman geregeld veteranenontmoetingscentra en neemt hij deel aan jaarlijkse herdenkingsceremonies.

Ontvangen en behandelde verzoeken
In 2025 kreeg de Veteranenombudsman 279 verzoeken van veteranen, (voormalig) militairen en relaties. Dat is ongeveer gelijk aan het aantal ontvangen verzoeken in 2024 (277). We behandelden 311 verzoeken in 2025. Het verschil tussen het aantal ontvangen klachten en het aantal behandelde klachten komt doordat de behandeling van een klacht niet altijd in hetzelfde kalenderjaar wordt afgerond als waarin de klacht is binnengekomen.

Een groot deel van deze verzoeken loste de Veteranenombudsman op met een interventie (89). Met een interventie bedoelen we bijvoorbeeld het stellen van vragen aan een betrokken overheidsorganisatie. In sommige gevallen hielpen we veteranen op weg door een luisterend oor te bieden en met ze in gesprek te gaan. Ook vonden we het in bepaalde gevallen passend om veteranen en hun relaties thuis te bezoeken voor een gesprek.

In 153 dossiers verwezen we door naar een andere (overheids)organisatie, zoals het ministerie van Defensie of het NLVi. In 34 dossiers liep er een bezwaarprocedure of was de zaak onder de rechter. In zo'n situatie stelt de Veteranenombudsman zich terughoudend op. Er zijn vier klachten terugverwezen voor interne klachtbehandeling door de (overheids)organisatie. In deze gevallen krijgt de organisatie eerst de kans om de klacht te behandelen, voordat de Veteranenombudsman zich in de klacht verdiept. De Veteranenombudsman blijft in deze gevallen wel op de hoogte van het verloop van de klachtenprocedure, om te monitoren of veteranen goed worden geholpen. Verder werden drie klachten ingetrokken door de verzoeker en werden er zeven beëindigd met een brief.

De Veteranenombudsman heeft bij de behandeling van klachten en verzoeken een goede samenwerking met de Inspecteur-Generaal der Krijgsmacht. Ze pakken geregeld samen zaken op en zoeken naar een oplossing.

Veel klachten over erkenning
Net als in 2024 gingen afgelopen jaar de meeste klachten over gebrek aan erkenning. Ook kregen we veel klachten over inkomensvoorzieningen en de volledige (letsel)schadevergoeding. De klachten bestonden soms uit meerdere onderdelen.

Na het ministerie van Defensie gingen de meeste verzoeken over het ABP. ABP is als pensioenfonds verantwoordelijk voor de uitvoering van de pensioenen van de militairen. Binnen het ABP voert de afdeling Bijzondere Regelingen Defensie in opdracht van en namens de staatssecretaris van Defensie de Kaderwet Militairen uit. Het Militair Invaliditeitspensioen en de Voorzieningenregeling oorlogs- en dienstslachtoffers maken daar deel van uit. Daarnaast gingen veel klachten over andere overheidsorganisaties, waaronder uitkeringsorganisaties, verschillende gemeenten en andere ministeries.

Wie schakelen hulp in van de Veteranenombudsman?
Van alle ruim 100.000 veteranen in Nederland zijn er 25.300 in actieve dienst bij het ministerie van Defensie en 75.800 uit dienst. Deze verhouding is al jaren stabiel. Wel verandert de samenstelling: het aantal veteranen dat deelnam aan de Tweede Wereldoorlog en aan missies in voormalig Nederlands-Indië en Nederlands-Nieuw-Guinea neemt sterk af, terwijl het aantal veteranen dat deelnam aan moderne missies, zoals in Mali, Afghanistan, Irak, Cambodja en voormalig Joegoslavië, toeneemt. Op 1 januari 2025 waren er 6.250 vrouwelijke veteranen. Dat is ongeveer 6,8 procent van het totale aantal veteranen.

Om inzicht te krijgen in de groep veteranen die de hulp van de Veteranenombudsman inschakelen, registreren we de missie waaraan de verzoeker heeft deelgenomen, het krijgsmachtonderdeel en de leeftijdsgroep van de veteraan. De grootste groep veteranen die in 2025 onze hulp inschakelde, diende in voormalig Joegoslavië. Daarna volgde de groep militairen die heeft deelgenomen aan de missies in Libanon en Afghanistan. Net als in 2024 dienden veruit de meeste veteranen bij de Koninklijke Landmacht. De meeste veteranen waren tussen de 41 en 60 jaar oud. We ontvingen het afgelopen jaar 27 verzoeken van relaties van veteranen.

De relatie met het kabinet en parlement
De Nationale ombudsman had ook in zijn rol als Veteranenombudsman in 2025 regelmatig contact met het kabinet en het parlement. Hij pleitte daarbij voor de belangen en behoeften van veteranen, (voormalig) militairen en hun relaties. Zo vroeg hij in 2025 aandacht voor een toekomstbestendig veteranen- en militairenbeleid, waarbij de nieuwe realiteit om nieuwe kaders vraagt.

In het tijdschrift *AB Rechtspraak Bestuursrecht (AB)* staat de belangrijkste actuele bestuursrechtjurisprudentie. Samenvattingen van de meest recente uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, de Centrale Raad van Beroep, het College van Beroep voor het bedrijfsleven en van de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman staan hier ook in. In 2025 stond de Veteranenombudsman met één samenvatting *AB*. Deze ging over het rapport «*Tijdig, transparant en toegewijd*»: het vervolgonderzoek naar de behandeling van letselschadeclaims van veteranen.

Werkbezoeken en herdenkingen
Ook dit jaar legde de Veteranenombudsman verschillende bezoeken af om het contact met veteranen en betrokken organisaties te versterken. Zo bezocht hij in het voorjaar tijdens de provincietour Noord-Brabant de Koninklijke Militaire Academie (KMA) in Breda en het Veteraneninloophuis in Tilburg en in het najaar tijdens de provincietour in Drenthe Echo's Home in Havelte en de Johan Willem Frisokazerne in Assen. Daarnaast vonden werkbezoeken plaats aan De Thuisbasis Veteranen in Eelde, de School voor Vredesmissies in Harskamp en deed de Veteranenombudsman mee aan de jaarvergaderingen van de veteranenontmoetingscentra. Daarnaast was hij aanwezig bij de Nationale Herdenking op 4 mei, het Vrijheidsdefilé in Wageningen op 5 mei en de 38ste Jaarlijkse Herdenking bij het Nationaal Indiëmonument 1945–1962 in Roermond. Ook sprak de Veteranenombudsman bij de viering van het 80-jarig bestaan van de Bond voor Nederlandse Militaire Oorlogs- en Dienstslachtoffers. Tot slot was de Veteranenombudsman aanwezig bij een aantal landelijke evenementen, waaronder de Nederlandse Veteranendag en de Veteranenfair tijdens de Taptoe.

Uit de praktijk van de Veteranenombudsman

Niet urgent genoeg?
Pieter[12] is veteraan en zit in een ingewikkelde situatie. Jaren geleden gingen zijn vrouw en hij uit elkaar. Sindsdien loopt er een moeizame echtscheiding. Nu moet het gezamenlijke huis worden verkocht. Dat brengt Pieter in grote problemen, want hij kan geen nieuw huis kopen.

Na zijn uitzending ontwikkelde Pieter een posttraumatische stressstoornis, waardoor hij arbeidsongeschikt werd. Hij ontvangt van het UWV een arbeidsongeschiktheidsuitkering, maar met die uitkering kun je geen nieuwe hypotheek aanvragen. Als het huis wordt verkocht, dreigen hij en de kinderen binnen enkele maanden dakloos te worden.

Pieter zoekt hulp bij verschillende organisaties, maar daar krijgt hij te horen dat zijn situatie nog niet urgent genoeg is. Op papier heeft hij vermogen en lijkt hij zelfredzaam. Al voelt dat voor Pieter totaal niet zo. Het gaat al langere tijd niet goed met hem en de kinderen. En hoe dichterbij de verkoop van het huis komt, des te groter worden Pieters zorgen.

Een week voordat de woning in de verkoop gaat, klopt Pieter bij ons aan. Collega Hans luistert naar zijn verhaal en herkent de urgentie. Daarom neemt hij direct contact op met meerdere organisaties. Hij benadrukt dat Pieter echt hulp nodig heeft en vraagt of zij iets voor hem kunnen doen. Kort daarna komt de gemeente in actie. Twee dagen later staan de burgemeester en een gemeentemedewerker bij Pieter op de stoep. Ze luisteren naar zijn situatie en bespreken mogelijke oplossingen. Pieter mag opnieuw een urgentieverklaring aanvragen bij de woningcorporatie.

Na een maand vol onzekerheid komt er eindelijk goed nieuws: de urgentieverklaring wordt toegekend en de woningcorporatie heeft zelfs al een geschikte huurwoning gevonden. Dat is precies op tijd, want het oude huis is inmiddels verkocht en moet binnenkort worden opgeleverd. Pieter en de kinderen kunnen gelukkig al vóór die datum verhuizen. Na een lange periode van stress en wanhoop betekent dit voor hen een nieuwe start.

3.3. Belangrijke onderwerpen in 2025

Geopolitieke veiligheidssituatie, militaire inzet en veteranenstatus
Ruim tien jaar na de invoering van de Veteranenwet en de instelling van de Veteranenombudsman is het tijd om te reflecteren en vooruit te kijken. De geopolitieke context is enorm veranderd. Missies zijn complexer geworden, oorlogsvoering digitaliseert en de maatschappij voelt zich meer betrokken bij het ministerie van Defensie. Nationale veiligheid wordt niet langer alleen beschermd in klassieke gevechtsoperaties, maar ook via training, afschrikking, surveillance en digitale en hybride inzet. Hierdoor vervaagt de grens tussen wie veteraan is en wie niet.

[12] Niet zijn echte naam

De Veteranenombudsman benadrukte bij de minister en de Tweede Kamer in zijn position paper «De veteraan van de toekomst» dat toekomstbestendig veteranenbeleid over het hele spectrum van militaire inzet moet gaan. Niet de juridische status, maar de ervaren belasting en risico's zouden leidend moeten zijn voor zorg, erkenning en waardering.

In juni 2025 is in de Tweede Kamer uitgebreid gesproken over deze problematiek. De minister heeft toegezegd te werken aan een nieuw, transparant afwegingskader voor de veteranenstatus. De Veteranenombudsman is blij met deze stap en blijft de voortgang kritisch volgen. Door opnieuw te kijken naar hoe we veteranen en militairen waarderen, kunnen we bijdragen aan motivatie, verbinding en het behoud van personeel.

«Wat voor een inzet je ook doet, welke missie het ook is geweest: als je risico's loopt, als je je inzet en gaat als wij dat van je vragen, dan zou je na terugkomst dezelfde bescherming moeten krijgen. Geen onderscheid tussen militairen met of zonder veteranenstatus. Voor het thuisfront is dat net zo van belang als voor de militair die wordt ingezet.»

Reinier van Zutphen

Gemeente, ken uw veteraan
Veteranen zijn burgers in de samenleving, maar hebben onder uitzonderlijke omstandigheden gediend tijdens oorlogs- en vredesmissies. Hun ervaringen brengen specifieke kennis, vaardigheden en soms ook zorgbehoeften met zich mee. Dit vraagt om erkenning, waardering en passende ondersteuning op lokaal niveau.

Uit het rapport «Gemeente, ken uw veteraan!» uit 2023 bleek dat veel veteranen zich niet genoeg gezien en begrepen voelen door hun gemeente. Onduidelijkheid over verantwoordelijkheden, het ontbreken van persoonlijke uitnodigingen voor herdenkingen en lange wachttijden bij hulpvragen zijn voorbeelden van knelpunten. Deze problemen hangen samen met een beperkte kennis bij gemeenten over veteranen en hun rechten, met name over de bijzondere zorgplicht uit de Veteranenwet.

Naar aanleiding van de onderzoeksresultaten hebben onder andere het NLVi en de VNG ingezet op het versterken van de rol van gemeenten in de uitvoering van de Veteranenwet en het vergroten van kennis en bewustwording. In 2025 ontwikkelden het NLVi en de VNG samen de Handreiking Gemeenten en Veteranen. Deze handreiking biedt gemeenten duidelijke uitleg over de Veteranenwet en praktische handvatten voor lokaal beleid, zoals het aanwijzen van vaste aanspreekpunten, het structureel verankeren van veteranenbeleid en het verbeteren van samenwerking met partners.

De handreiking werd op 17 juni 2025 gepresenteerd tijdens het VNG Jaarcongres in Eindhoven en aangeboden aan de Veteranenombudsman. Hiermee werd benadrukt dat gemeenten een sleutelrol spelen in de erkenning, waardering en zorg voor veteranen en hun thuisfront.

Dat de aanbevelingen echt worden opgepakt, blijkt ook uit een groeiend aantal lokale initiatieven. Zo stelde de gemeente Zutphen in 2025 een Verordening Veteranen vast en nam de gemeenteraad van Tilburg op 24 november 2025 de motie Verbinden met Veteranen aan. Ook andere gemeenten zijn actief aan de slag met de aanbevelingen van de Veteranenombudsman.

«Ik ben blij te zien dat er na het uitbrengen van mijn onderzoek goede stappen zijn gezet om de zorg voor veteranen te verbeteren. Ik raadde aan om de kennis binnen de gemeente over veteranen en de Veteranenwet te vergroten en beter een plek te geven. Een handreiking als deze draagt daar op een positieve manier aan bij. Ik hoop dan ook dat alle gemeenten hiervan gebruik gaan maken.»

Reinier van Zutphen

Relaties en kinderen van veteranen
De Veteranenombudsman bracht eind 2024 het rapport «Erken mijn zorgen» uit waarin aanbevelingen staan over de manier waarop ondersteuning van relaties van veteranen die niet meer in dienst zijn bij het ministerie van Defensie kan worden verbeterd. Deze aanbevelingen waren zowel gericht aan het NLVi als aan het ministerie van Defensie. De beleidsreactie aan de Veteranenombudsman met de manier waarop de aanbevelingen zijn opgepakt, deelden we in april 2025 met de Tweede Kamer. In de Veteranennota 2024–2025 gaf de overheid ook aan dat naar aanleiding van het rapport een werkgroep is ingesteld met vertegenwoordigers van het NLVi, het Landelijk Zorgsysteem voor Veteranen en het ministerie van Defensie. De Veteranenombudsman houdt de voortgang in de gaten en hield dit onderwerp ook in 2025 op de agenda. Onder andere vanwege de uitkomsten uit het onderzoek «Erken mijn zorgen» is de Veteranenombudsman samen met de Kinderombudsman een onderzoek begonnen naar de invloed van uitzendingen op kinderen van veteranen. Het onderzoeksrapport komt naar verwachting medio 2026 uit.

Toegang tot veteranenzorg in detentie
De Veteranenombudsman vroeg al in 2021 aandacht voor veteranen in detentie met het rapport «Toegang tot veteranenzorg achter slot en grendel». Dit is een groep die makkelijk uit beeld raakt. Ook veteranen in detentie vallen onder de bijzondere zorgplicht uit de Veteranenwet. Detentie doet niets af aan het recht op erkenning, waardering en passende zorg, zeker niet als klachten direct samenhangen met de inzet voor Nederland.

Uit het onderzoek bleek dat er niet genoeg rekening was gehouden met toegang tot specifieke veteranenzorg binnen penitentiaire inrichtingen. Goede intenties en initiatieven waren er zeker, maar deze leidden te weinig tot daadwerkelijke beschikbaarheid van zorg achter de muren. Daarom deed de Veteranenombudsman drie aanbevelingen, gericht aan de minister voor Rechtsbescherming en aan de minister van Defensie over regie, samenwerking en het verbreden van het zorgaanbod voor gedetineerde veteranen.

Sindsdien is de toegang van zorgcoördinatoren van het NLVi tot inrichtingen verbeterd en wordt er gewerkt aan betere afstemming tussen de Dienst Justitiële Inrichtingen, het ministerie van Defensie en zorgpartners. Ook wordt serieus gekeken naar plaatsing van veteranen met klachten die verband houden met hun inzet voor Defensie in het Militair Penitentiair Centrum in Stroe.

Deze ontwikkelingen zijn bemoedigend, maar nog niet het eindpunt. De sleutel ligt in het vastleggen van concrete afspraken. Pas dan wordt de bijzondere zorgplicht echt waargemaakt, en wordt – ook in detentie – blijvende erkenning en waardering getoond voor onze veteranen. De Veteranenombudsman blijft de voortgang volgen.

Terugkeerreizen Bosnië
Sinds 2022 organiseert het NLVi terugkeerreizen voor Dutchbat III-veteranen en hun relaties, op basis van aanbevelingen van de Commissie Borstlap. Met als doel om hen te helpen met het delen van hun ervaringen en beter te integreren in de samenleving. De terugkeerreizen worden jaarlijks georganiseerd en hoog gewaardeerd. In 2024 ontving de Veteranenombudsman een klacht van een veteraan die betrokken is geweest bij het opzetten van de eerste terugkeerreizen voor Dutchbat III veteranen naar Bosnië. De inhoud van de klacht was voor de ombudsman serieus genoeg om hier verder naar te kijken. Zo heeft de Veteranenombudsman gesprekken gevoerd met andere veteranen en verschillende organisaties die betrokken waren bij deze terugkeerreizen en aanbevelingen ter verbetering gedaan.

Afghaanse bewakers en tolken
De Veteranenombudsman bleef zich in 2024 en 2025 inzetten voor veteranen die in Afghanistan hebben gediend en grote zorgen hadden over het lot van Afghaanse bewakers en tolken die hen jarenlang hebben geholpen. Deze lokale medewerkers beschermden tussen 2002 en 2021 Nederlandse militaire bases en de ambassade in Kabul. Sinds de machtsovername door de Taliban lopen zij grote risico's vanwege hun eerdere samenwerking met Nederland.

Eind september 2024 draaide het kabinet een eerdere toezegging om deze lokale medewerkers naar Nederland over te brengen terug. Waarom was niet duidelijk. Uit ambtelijke stukken bleek dat vooral de vrees voor mogelijk grote aantallen aanvragen en de kosten een rol speelden. De Veteranenombudsman sprak zich hierover uit in de Tweede Kamer en de media. Hij zei dat het kabinet een eerdere toezegging niet zomaar kan intrekken. Veteranen gaven aan dat het onacceptabel is dat het kabinet mensen die hen hebben geholpen in de steek laat.

In 2025 volgde de Veteranenombudsman de juridische procedures van de voormalige ambassadebewakers. De rechter oordeelde in hoger beroep dat Nederland juridisch geen zorgplicht heeft. Toch stemde de Tweede Kamer voor een motie voor overkomst van deze groep. De Veteranenombudsman is blij met deze steun vanuit de morele verantwoordelijkheid van Nederland en het belang van behoorlijk bestuur, zowel voor de betrokken Afghanen als voor de veteranen die zich met hen verbonden voelen.

3.4. Ombudsagenda: letselschade veteranen

Vier jaar geleden publiceerde de Veteranenombudsman een onderzoek naar de behandeling van verzoeken van veteranen om volledige schadevergoeding. Uit het onderzoek bleek dat het ministerie van Defensie veel te lang deed over het behandelen van de verzoeken. De procedure was ondoorzichtig en dat leverde stress op bij veteranen die tijdens het uitvoeren van een missie blijvend fysiek of mentaal letsel hadden opgelopen. In het rapport deed de Veteranenombudsman aanbevelingen om de procedure te verbeteren en kondigde aan later een vervolgonderzoek te doen om te zien of de verzoeken om schadevergoeding beter en sneller werden behandeld. Dit vervolgonderzoek bleek nodig, want de Veteranenombudsman bleef klachten ontvangen van veteranen over de lange behandeling van verzoeken om volledige schadevergoeding.

De Veteranenombudsman concludeerde in het vervolgonderzoek «Tijdig, transparant en toegewijd» dat veteranen met letselschade nog steeds te lang moeten wachten op een schadevergoeding. De Veteranenombudsman vroeg daarom voor de tweede keer aandacht voor deze groep veteranen. Ondanks toezeggingen van het ministerie van Defensie, is er te weinig gedaan met eerdere aanbevelingen.

Veteranen kunnen een schadeclaim indienen bij het ministerie van Defensie voor de gevolgen van fysieke of mentale schade. Dit gebeurt via de Regeling Volledige Schadevergoeding (RVS). Gemiddeld duurt de behandeling van een schadeclaim drie jaar. Maar sommige veteranen wachten al acht jaar op een uitkomst. De jarenlange procedure blijkt nog steeds erg stressvol voor veteranen. Dat maakt het extra pijnlijk, omdat zij vaak al in een kwetsbare positie zitten. Zo hebben de meeste van deze veteranen te maken met een posttraumatische stressstoornis.

Veteranen gaven aan onvoldoende informatie te krijgen over de afhandeling van hun aanvraag. Ze weten hierdoor niet goed waar ze aan toe zijn. Het gebrek aan informatie zorgt ook voor wantrouwen, wat uiteindelijk weer in de weg kan staan van een vlotte en transparante afhandeling van de letselschadeclaim.

Uit het onderzoek van de Veteranenombudsman bleek dat de systeemproblemen die vier jaar geleden al bekend waren, nog steeds niet zijn opgelost. Het aanleveren van medische dossiers kan bijvoorbeeld niet digitaal. Hierdoor duurt de procedure onnodig langer. De ombudsman kan niet anders dan vaststellen dat het ministerie van Defensie dit probleem niet genoeg voorrang geeft en niet genoeg naar oplossingen zoekt voor de veteranen.

Naast het ministerie van Defensie speelt ook de belangenbehartiger van de veteraan een belangrijke rol in de behandeling van de schadeclaim. Dit zijn vaak letselschadeadvocaten. Volgens de ombudsman nemen deze twee partijen onvoldoende verantwoordelijkheid. Het proces zou veel vlotter gaan als zij met elkaar in gesprek gaan en echt met elkaar samenwerken ten behoeve van de veteranen.

De Algemene Rekenkamer heeft de RVS-procedure in dezelfde periode onderzocht. Uit dat «onderzoek» blijkt dat in 60 procent van de gevallen het streven van de minister van Defensie, om letselschadezaken binnen twee jaar af te handelen, niet wordt gehaald. Ook blijkt uit het onderzoek van de Algemene Rekenkamer dat het ministerie van Defensie een structureel tekort aan juridisch personeel heeft, wat ten koste gaat van het helpen van veteranen. Het onderzoek van de Algemene Rekenkamer bevestigt de verhalen van veteranen waarmee we in contact kwamen. Zowel de Algemene Rekenkamer als de Veteranenombudsman verwacht dat de twee onderzoeken concrete aanknopingspunten bieden om de letselschaderegeling te verbeteren.

Op 13 mei 2025 schreef de minister van Defensie aan de Tweede Kamer maatregelen te nemen naar aanleiding van de aanbevelingen van de Veteranenombudsman.

«Er is veel gesproken over dit onderwerp. Helaas is er de afgelopen jaren te weinig veranderd. Nog altijd ontvangen wij klachten van veteranen over deze langslepende en zeer stressvolle procedure. Dat moet nu eens

klaar zijn. Veteranen moeten op tijd en goed geholpen worden. Alleen zo zetten we de behoeften van veteranen centraal.»

Reinier van Zutphen

3.5 Internationale activiteiten

In 2025 stond het internationale werk van de Veteranenombudsman in het teken van verbinding, toezicht en aandacht voor de positie van militairen en veteranen in een veranderende wereld. Door werkbezoeken en internationale conferenties droegen we bij aan betere omstandigheden, meer erkenning en sterkere samenwerking.

Een belangrijk moment was het werkbezoek aan Nederlandse militairen van de Multinational Battle Group in Litouwen. De Veteranenombudsman bezocht hen samen met de Noorse parlementaire ombudsman. Ook overlegden ze met de Litouwse ombudsman. Met dit bezoek wilde de ombudsman zien hoe de situatie voor de militairen zich ontwikkeld heeft sinds het vorige bezoek in 2023, ook vanwege de toenemende spanningen aan de oostgrens van de Europese Unie. Door gesprekken met militairen kreeg de Veteranenombudsman ter plekke een goed beeld van hun werkomstandigheden en zorgen. De inzichten uit dit bezoek deelde hij met de Tweede Kamer en het ministerie van Defensie.

Tijdens de *zeventiende International Conference of Ombuds Institutions for the Armed Forces* (ICOAF) kwam een groot netwerk van ombudsinstellingen samen in Johannesburg. Deze conferentie is inmiddels uitgegroeid tot hét internationale platform voor democratisch toezicht en mensenrechten binnen de krijgsmacht. Namens Nederland sprak de Veteranenombudsman over de rol van de ombudsman voor veteranen en hun families die vastlopen in ingewikkelde systemen. Ook bespraken ze het internationale IOI-rapport over hulpverlening en bewustwording.

De Veteranenombudsman bracht verder een werkbezoek aan Genève. Daar sprak hij met het Geneva Centre for Security Sector Governance (DCAF) en met vertegenwoordigers van de International Organization for Migration (IOM), de VN-Vluchtelingenorganisatie (UNHCR) en de Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) bij de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland. De gesprekken gingen over goed bestuur in de veiligheidssector en migratie, en over de rol van onafhankelijk toezicht bij het beschermen van mensenrechten.

4. ONZE MENSEN

Hoeveel medewerkers zijn er en wat zijn hun kenmerken? Hoe besteden we aandacht aan persoonlijke ontwikkeling en het beperken van ziekteverzuim? In dit hoofdstuk gaan we in op de mensen in onze organisatie. Ook beschrijven we in dit hoofdstuk hoe we omgaan met klachten over onze organisatie, waar medewerkers terechtkunnen als ze zich niet veilig voelen op het werk, hoe we ervoor zorgen dat mensen vitaal hun werk kunnen doen en wat we doen om in contact te blijven met de organisaties om ons heen. Daarnaast geven we een overzicht van de nevenfuncties van de ambtsdragers.

4.1. Personeelsbestand

Het aantal medewerkers in onze organisatie was in 2025 ongeveer gelijk aan het aantal in 2024. In 2025 hadden de Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman 234 medewerkers (217 fte) in dienst. In 2024 waren dat 233 medewerkers (218 fte).

Opbouw personeel

De verhouding man-vrouw is gelijk gebleven ten opzichte van 2024: 72 procent van de medewerkers is vrouw, 28 procent man. Onderstaande tabel laat de leeftijdsopbouw van het personeel in aantallen zien.

Leeftijd (in jaar)	20–24	25–34	35–44	45–54	55–59	60+
2024	3	52	68	53	32	25
2025	4	54	66	51	34	25

Bij onze organisatie werken vooral mensen met een hbo- of universitaire opleiding. Veel medewerkers hebben de functie van (klacht)onderzoeker. Dit is de reden waarom salarisschaal 11 het vaakst voorkomt. Hieronder staat de bezetting in de verschillende salarisschalen, exclusief de ambtsdragers.

Salarisschaal		5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
2024	vrouw	1	6	2	1	19	27	59	32	16	2	2	0	1
	man	1	5	0	1	8	12	19	10	7	1	1	0	0
2025	vrouw	0	5	5	2	17	23	58	34	18	2	3	0	1
	man	1	5	0	1	9	13	19	10	6	1	1	0	0

Stagiairs

In 2025 liepen vier studenten langere tijd stage bij onze organisatie. De stagiairs kwamen van de volgende opleidingen: Master Sociology (2), Master Social Challenges, Policy and Interventions (1) en Bachelor Business Administration (1).

Ontwikkeling medewerkers

De Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman vinden het belangrijk dat medewerkers zich blijven ontwikkelen. Ook moeten zij zo veel mogelijk in contact staan met burgers en (overheids)organisaties. Alleen zo kunnen ze de klachten van burgers op een professi-

onele manier behandelen en hun kennis delen met de overheid en professionals.

Dat vraagt om een organisatie die kan meebewegen in een wereld die steeds verandert en waarin medewerkers zich blijven ontwikkelen. Voor zichzelf en voor alle mensen die bij ons terecht kunnen. Als onderdeel van het introductieprogramma krijgen nieuwe medewerkers daarom verplicht trainingen in basisvaardigheden en basiskennis, zoals effectief en begrijpelijk schrijven en de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Andere trainingen die worden aangeboden zijn gespreksvaardigheden en conflicthantering, professionele klachtbehandeling, omgaan met aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag, bevoegdheid en ontvankelijkheid, privacy en AVG en Informatiehuishouding.

Daarnaast volgen medewerkers trainingen die aansluiten bij hun eigen persoonlijke ontwikkeling, zoals verdiepende cursussen binnen hun vakgebied. Naar aanleiding van het periodieke medewerkersonderzoek hebben we per team dialoogsessies gehouden. Tijdens deze sessies hebben we samen de resultaten besproken en concrete verbeteracties per team opgesteld.

4.2. Klachten over de organisatie

De Nationale ombudsman krijgt ook klachten van burgers naar aanleiding van het handelen van de eigen organisatie en de medewerkers van de ombudsman. Die klachten komen bijvoorbeeld van burgers die ontevreden zijn over het contact met (de medewerkers van) de ombudsman. In 2025 ontving de ombudsman 172 klachten hierover, precies hetzelfde aantal als in 2024. De meeste klachten in 2025 gingen over het niet of niet op tijd reageren door medewerkers en over de behandelduur van dossiers. In 2025 moesten mensen soms lang wachten voordat hun klacht werd behandeld, omdat het behandelen van klachten op sommige terreinen meer tijd kostte, bijvoorbeeld door de complexiteit ervan.

Er zijn in 2025 162 klachten behandeld (169 in 2024). Er kan een verschil zitten tussen het aantal ingediende en het aantal behandelde klachten, omdat niet alle klachten altijd in hetzelfde kalenderjaar worden afgerond. Van de 162 klachten zijn er 89 formeel behandeld. Dit betekent dat daarover een oordeel is gegeven door de ombudsman. Van deze 89 formeel behandelde klachten waren:
– 26 klachten gegrond;
– 31 klachten niet gegrond;
– In twee zaken is geen oordeel gegeven;
– 30 klachten waren deels gegrond/deels niet gegrond en/of er is deels geen oordeel gegeven.

Zie voor deze cijfers ook de cijferbijlage bij dit jaarverslag op nationaleombudsman.nl.

4.3. Vertrouwenspersoon

Bij de Nationale ombudsman hechten we grote waarde aan integer handelen. Dat betekent dat we alert zijn op mogelijke integriteitsvraagstukken en ruimte bieden om dilemma's en signalen bespreekbaar te maken. Een open en veilige werkomgeving is daarbij een belangrijk uitgangspunt. De Nationale ombudsman werkt samen met onafhankelijke externe vertrouwenspersonen. Onze medewerkers kunnen vertrouwelijk

contact met hen opnemen als zij te maken hebben met ongewenste omgangsvormen, of als zij zich op een andere manier niet veilig voelen op hun werk. De vertrouwenspersoon denkt mee over een oplossing door een luisterend oor te bieden, informatie te geven, te adviseren, door te verwijzen en medewerkers zo nodig bij te staan bij het indienen van een klacht. De vertrouwenspersoon registreert de meldingen geanonimiseerd. In 2025 is de vertrouwenspersoon door twee collega's benaderd (twee in 2024).

4.4. Ziekteverzuim en vitaliteit

Als werkgever willen we een omgeving bieden waarin medewerkers vitaal en veilig hun werk kunnen doen. We zorgen dat collega's die regelmatig thuiswerken dat ergonomisch verantwoord kunnen doen. Ook kunnen collega's op kantoor tegen een kleine eigen bijdrage een stoelmassage krijgen, en krijgen medewerkers korting op een sportschoolabonnement via Bedrijfsfitness Nederland. Dankzij eerder ingezette interventies en een goede samenwerking met onder meer de bedrijfsarts, de bedrijfsmaatschappelijk medewerker en de integratie-adviseur is het ziekteverzuimpercentage gedaald. Het gemiddelde ziekteverzuim over 2025 kwam uit op 5,2 procent (6,2 procent in 2024).

4.5. Medewerkers naar buiten

We ontvangen elke dag klachten van burgers over verschillende overheidsorganisaties. Kennis van die organisaties en hoe zij werken is erg belangrijk om de klachten over die organisaties te kunnen behandelen. Ook is het belangrijk dat de medewerkers die die klachten behandelen, weten wat er in de samenleving speelt en waar burgers tegenaan lopen. Hier werken we aan door medewerkers te stimuleren werkbezoeken te brengen, bijvoorbeeld aan een overheidsorganisatie of een maatschappelijke organisatie. Onze medewerkers volgen, organiseren en geven verschillende workshops, lezingen en cursussen die gaan over onder meer de relatie tussen burgers en de overheid en over kinderrechten. Dit doen ze voor verschillende groepen, onderwijsinstellingen en organisaties. Ook detacheren we medewerkers bij andere (overheids)organisaties. Daarnaast worden geregeld medewerkers van andere organisaties gedetacheerd bij de ombudsman. Dit levert voor beide organisaties nieuwe kennis en inzichten op.

4.6. Nevenfuncties ambtsdragers

In 2025 hadden de ambtsdragers onderstaande nevenfuncties. De nevenfuncties staan ook op onze website nationaleombudsman.nl.

Nationale ombudsman en Veteranenombudsman: Reinier van Zutphen

Functie die hoort bij de functie Nationale ombudsman:
- Lid Raad van Advies College Rechten van de Mens (sinds 1 april 2015, niet betaald)

Functies die samenhangen met de functie Nationale ombudsman:
- Lid bestuur Kirchheiner Stichting Ombudsman en Democratie (sinds 1 april 2015, niet betaald)
- Voorzitter van de Vereniging voor Klachtrecht (sinds 13 april 2016, niet betaald)

- Regional President for the European Region of the International Ombudsman Institute (IOI) (sinds 13 mei 2024, niet betaald)
- Member World Board International Ombudsman Institute (IOI) (sinds 4 april 2022, niet betaald)
- Lid Maatschappelijke Adviesraad Instituties Open Samenlevingen (Universiteit Utrecht) (sinds 10 okt 2024, niet betaald)

Nevenfuncties:
- Docent Studiecentrum Rechtspleging (sinds 1 april 2005, betaald)
- Lid Raad van Advies Instituut Gak (sinds 1 juli 2018, betaald)
- Lid Board of Advisors Master programma Law & Society, Van Vollenhoveninstituut (sinds 2020, niet betaald)
- Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Advisering Bestuursrechtspraak (van 1 oktober 2017 tot 1 oktober 2025, betaald)

Kinderombudsman: Margrite Kalverboer

Functie die samenhangt met de functie Kinderombudsman:
- Lid van de Societal and Ethics Advisory Board van het Growing Up Together in Society (GUTS) consortium (sinds 17 maart 2025, niet betaald)

Nevenfunctie:
- Hoogleraar kind, (ortho)pedagogiek, kinderrechten en vreemdelingenrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen (sinds 2016, niet betaald)

substituut-ombudsman: Linda Molenaar

Nevenfunctie:
- Voorzitter cliëntenraad zorglocatie De Es, onderdeel van de Argos Zorgroep (per 1 november 2024, niet betaald)

Cijferbijlage Jaarverslag 2025

Doen wat nodig is

nationale ombudsman

kinder ombudsman

veteranen ombudsman

De Nationale ombudsman, de Kinderombudsman en de Veteranenombudsman zijn er om burgers, kinderen en veteranen te helpen als het misgaat tussen hen en de overheid. En om overheden en andere organisaties uit te dagen het perspectief van burgers te borgen in alles wat ze doen en te zorgen dat kinderrechten worden nageleefd.

Inhoud

Inleiding 4
Leeswijzer 5
Ontvangen en behandelde verzoeken 2025 6
Het werk van de Nationale ombudsman in cijfers 7
Klachten over de organisatie 9
Verzoeken per beleidsterrein 10
Medeoverheden 30

Inleiding

In 2025 heeft de Nationale ombudsman in totaal 23.001 verzoeken van burgers ontvangen. Dit zijn er 1.961 minder dan in 2024. Verzoeken kunnen bijvoorbeeld klachten, signalen, vragen en meldingen zijn. Al deze verzoeken komen telefonisch, via de mail, op WhatsApp en via het klachtenformulier op de website binnen. In 2025 ontvingen we 16.896 klachten en signalen en 6.105 vragen en meldingen. In 2024 lag het aantal klachten en signalen (17.590), en vragen en meldingen (6.461) die we ontvingen hoger.

Van alle verzoeken die we kregen, gingen de meeste over gemeenten, de politie, de Belastingdienst en het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV). Net zoals in 2024 kregen we in 2025 opvallend veel verzoeken die te maken hadden met de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND). Er was wel een lichte daling te zien in het aantal verzoeken. We kregen wel meer verzoeken over de politie, het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) en gemeenschappelijke regelingen. Vergeleken met 2024 kregen we minder verzoeken over het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV)

Van de 23.001 verzoeken die de Nationale ombudsman in 2025 ontving, kwamen er 139 uit Bonaire, Sint-Eustatius en Saba. Dat zijn er 108 minder dan in 2024. Dat komt omdat we minder spreekuren hebben gehouden in 2025 in Caribisch Nederland.

In 2025 heeft de Nationale ombudsman 22.780 verzoeken behandeld, exclusief Woo- en AVG-verzoeken. In het overgrote deel (19.726) van deze verzoeken (2024: 21.988) bood de Nationale ombudsman mensen een luisterend oor, voorzag hij hen van correcte informatie en verwees hij hen voor verdere hulp door naar de juiste (overheids)organisatie. In 1.063 gevallen was een interventie nodig om tot een oplossing te komen. De ombudsman komt dan tussenbeide en vraagt de overheidsinstantie of er een oplossing mogelijk is. Acht verzoeken werden afgerond na bemiddeling tussen burger en overheid.

Ook schreef de Nationale ombudsman naar aanleiding van individuele zaken 483 brieven en 41 rapporten. In de brieven gaf hij – na beperkt onderzoek – een oordeel over het handelen van de overheid. In de rapporten kwam de ombudsman – na uitgebreider onderzoek – ook met een oordeel. Twee rapporten gingen specifiek over Caribisch Nederland. In 98 zaken werd de behandeling tijdens het onderzoek beëindigd, bijvoorbeeld omdat het probleem door de overheid werd opgelost, of omdat de indiener van de klacht om andere redenen geen prijs meer stelde op voortzetting van het onderzoek. In 1.361 zaken is de behandeling al vóór de start van het onderzoek beëindigd, omdat de indiener niet meer reageerde of geen nadere informatie verstrekte, of omdat het probleem inmiddels was opgelost.

De Nationale ombudsman zet, naast het behandelen van verzoeken, in op het verbeteren van de dienstverlening van de overheid aan de burger. Dit doet hij op allerlei manieren. Een belangrijk onderdeel hiervan is het onderzoek uit eigen beweging. In 2025 is de Nationale ombudsman zeven nieuwe onderzoeken uit eigen beweging gestart.

In 2025 schreef de ombudsman zeventien signaalbrieven om aandacht te vragen voor signalen uit de actualiteit, waaruit blijkt dat burgers in de knel dreigen te komen. Drie van die brieven schreef hij samen met de Kinderombudsman. Verder gaven we 32 presentaties en workshops over aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag. En we gaven 113 keer advies uit aan overheidsorganisaties om hen te helpen hun klachtbehandeling verder te verbeteren.

De ombudsman gaf ook 28 presentaties en 41 interviews om aandacht te vragen voor (structurele) problemen en het werk van onze organisatie. De substituut-ombudsman gaf vier presentaties. Daarnaast maakte de ombudsman twee driedaagse provincietours door Noord-Brabant en Drenthe, en legde hij meerdere werkbezoeken af. De substituut ombudsman legde in het kader van haar kennismaking negen werkbezoeken af.

Leeswijzer

Deze cijferbijlage is een aanvulling op het Jaarverslag 2025 van de Nationale ombudsman, de Kinderombudsman en de Veteranenombudsman. Hierin geven we meer specifieke informatie van de verzoeken van burgers aan de Nationale ombudsman en de behandeling hiervan, uitgesplitst naar overheidsorganisatie. Ook de verzoeken aan de Nationale ombudsman vanuit Caribisch Nederland zijn in deze cijferbijlage opgenomen. De cijfers van de Kinderombudsman en de Veteranenombudsman vind je terug in het jaarverslag zelf.

In deze cijferbijlage zijn alle ministeries opgenomen waarover de Nationale ombudsman in 2025 een verzoek heeft ontvangen. De hieronder vallende dienstonderdelen, zelfstandige bestuursorganen en andere medeoverheden zijn alleen opgenomen als er in 2025 meer dan 100 verzoeken over zijn ingediend.

De cijfers per ministerie zijn inclusief het aantal verzoeken over de dienstonderdelen, maar exclusief het aantal verzoeken over de onder dit ministerie vallende zelfstandige bestuursorganen. Deze organisaties worden in de bijlage aangegeven met de afkorting ZBO.

Het aantal ontvangen verzoeken over een overheidsorganisatie in 2025 kan verschillen van het aantal behandelde verzoeken in hetzelfde jaar. De behandeling van een verzoek kan door de Nationale ombudsman namelijk niet altijd in hetzelfde kalenderjaar worden afgerond.

Ontvangen en behandelde verzoeken 2025

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	23.001		
Klachten en signalen	16.896		
Overige contacten (vragen/meldingen)	6.105		
Behandeld in 2025	22.780*		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		1.063	
b. Bemiddeling of goed gesprek		8	
c. Onderzoek, waarvan met rapport:		41	
Gegrond			36
Deels gegrond, deels niet gegrond			2
Niet gegrond			2
Geen oordeel			
Deels geen oordeel, deels gegrond			
Deels geen oordeel, deels gegrond, deels niet gegrond			
Deels geen oordeel, deels niet gegrond			1
Aanbeveling	13		
d. Onderzoek, waarvan met brief		483	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd[1]		98	
f. Informatie of doorverwijzing		19.726	
g. Tussentijds beëindigd vóór start onderzoek[2]		1.361	

*Woo- en AVG-verzoeken niet meegeteld.

1. Deze beëindiging vindt plaats na de start van het onderzoek. Bijvoorbeeld omdat de overheid het probleem intussen heeft opgelost of omdat de indiener van de klacht om andere redenen geen prijs meer stelt op voortzetting van het onderzoek.
2. Deze beëindiging vindt plaats al vóór de start van het onderzoek. Bijvoorbeeld omdat de indiener niet meer reageert, geen nadere info verstrekt of dat het probleem inmiddels is opgelost.

Het werk van de Nationale ombudsman in cijfers

Onderzoek uit eigen beweging[3]

	Totaal	Wijze van behandeling
Afgerond in 2025	0	
Gestart in 2025	7	
Onderwerpen:		
– Demonstratierecht		
– Ombudsvisie participatie		
– Medische uitzendingen Caribisch Nederland		
– Boeren		
– Migratiepact		
– Toegang maatschappelijke opvang		
– Ombudsvisie proactieve overheid		

Overige activiteiten 2025

Signaalbrieven[4]	17
Interviews en presentaties	73
Provincietours	2
Aantal leden Raadbaak - online community voor professionals	1.100
Door medewerkers:	
Presentaties en workshops professionele klachtbehandeling en aanhoudend en grensoverschrijdend klaaggedrag	32
Adviezen aan overheidsorganisaties ter verbetering van hun klachtbehandeling	113
Website:	
Aantal unieke bezoekers Nationaleombudsman.nl	475.234
Reacties naar aanleiding van ons werk:	
Kamervragen naar aanleiding van onze rapporten en brieven	1
Kamervragen met verwijzing naar onze rapporten en brieven	9
Antwoorden op Kamervragen met verwijzing naar ombudsman	5
Ingediende moties met verwijzing naar de ombudsman	4

3. De ombudsman kan niet alleen op verzoek maar ook uit eigen beweging een onderzoek instellen naar de wijze waarop de overheid zich heeft gedragen.
4. Signaalbrieven zijn brieven van de Nationale ombudsman aan de overheid, waarin hij direct inspringt op signalen over actuele problemen waardoor burgers in de knel dreigen te komen. De ombudsman uit in deze brieven zijn zorgen en roept de overheid veelal op om snel tot actie over te gaan.

Woo-verzoeken[5]

	Totaal	Wijze van behandeling	Besluit
Ontvangen in 2025	70		
Behandeld in 2025	69		
Wijze van behandeling			
a. Informeel (geen besluit)		15	
b. Doorzending naar bevoegd orgaan		2	
c. Formeel besluit		52	
Waarvan (gedeeltelijk) toegekend			46
Buiten behandeling gesteld (vanwege bijvoorbeeld geen tijdige reactie of vermoedelijk misbruik)			6
Overschrijding wettelijke termijn (>42 dagen)[6]	7		

AVG[7]

Ontvangen in 2025	22
Behandeld in 2025	18
Inzageverzoeken (verzoek tot inzage in de persoonsgegevens van de verzoeker zelf)	14
Verwijderverzoeken (verzoek tot verwijdering van de persoonsgegevens van de verzoeker zelf)	6
Rectificatieverzoeken (verzoek tot rectificatie van de persoonsgegevens van de verzoeker zelf)	2
Afgehandelde AVG -verzoeken	18

5. Verzoeken van burgers aan de Nationale ombudsman op grond van de Wet open overheid (Woo).
6. Verzoeker is hiervan in kennis gesteld.
7. Verzoeken van burgers aan de Nationale ombudsman op grond van de Algemene verordening gegevensbescherming.

Klachten over de organisatie

	Totaal	Wijze van behandeling	Besluit
Ontvangen in 2025	172		
Behandeld in 2025	162		
Wijze van behandeling			
Informeel		73	
Formeel*		89	
Gegrond			26
Niet gegrond			31
Geen oordeel			2
Deels gegrond/deels niet gegrond			27
Deels geen oordeel/deels gegrond			0
Deels geen oordeel/deels niet gegrond			2
Deels geen oordeel/deels gegrond/deels niet gegrond			1

* Alleen bij formeel afgehandelde klachten wordt een oordeel gegeven.

Verzoeken per beleidsterrein

Ministerie van Algemene Zaken

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	10		
Behandeld in 2025	10		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie			
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		9	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		1	

Ministerie van Asiel en Migratie

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	1.403		
Behandeld in 2025	1.310		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		271	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		275	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		25	
f. Informatie of doorverwijzing		519	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		220	

Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND)

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	1.402		
Behandeld in 2025	1.309		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		271	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		275	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		25	
f. Informatie of doorverwijzing		519	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		219	

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	141		
Behandeld in 2025	155		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		11	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		1	
Gegrond			1
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		1	
f. Informatie of doorverwijzing		135	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		7	

Huurcommissie - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	112		
Behandeld in 2025	108		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		25	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		1	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		76	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		6	

Ministerie van Buitenlandse Zaken

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	181		
Behandeld in 2025	185		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		7	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		3	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		1	
f. Informatie of doorverwijzing		134	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		40	

Ministerie van Defensie

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	61		
Behandeld in 2025	51		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		3	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		2	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		46	
g. Tussentijds beëindigd voor start onderzoek			

Ministerie van Economische Zaken

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	115		
Behandeld in 2025	121		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		23	
b. Bemiddeling of goed gesprek		1	
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		2	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		87	
g. Tussentijds beëindigd voor start onderzoek		8	

Nationaal Coördinator Groningen[8]

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	56		
Behandeld in 2025	62		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		20	
b. Bemiddeling of goed gesprek		1	
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		37	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		4	

Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG) - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	48		
Behandeld in 2025	47		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		10	
b. Bemiddeling of goed gesprek		1	
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		32	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		4	

8. De NCG en het IMG worden standaard in deze bijlage benoemd, omdat de Nationale ombudsman per 1 januari 2022 de taak van de Onafhankelijke Raadsman heeft overgenomen. Deze taak bestaat uit het behandelen van klachten over de afhandeling van schade aan en versterking van woningen als gevolg van de gaswinning in Groningen.

Ministerie van Financiën

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	1.169		
Behandeld in 2025	1.189		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		59	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		29	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		8	
f. Informatie of doorverwijzing		1.021	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		72	

Belastingdienst

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	868		
Behandeld in 2025	883		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		37	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		20	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		5	
f. Informatie of doorverwijzing		771	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		50	

Dienst Toeslagen

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	208		
Behandeld in 2025	206		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		14	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		2	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		2	
f. Informatie of doorverwijzing		173	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		15	

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	88		
Behandeld in 2025	83		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		9	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		1	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		66	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		7	

Dienst Wegverkeer (RDW) - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	124		
Behandeld in 2025	123		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		9	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		1	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		104	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		9	

Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen (CBR) - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	355		
Behandeld in 2025	361		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		9	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		3	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		333	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		16	

Ministerie van Justitie en Veiligheid

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	726		
Behandeld in 2025	767		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		41	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		5	
Gegrond			4
Deels gegrond, deels niet gerond			1
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		16	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		11	
f. Informatie of doorverwijzing		623	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		71	

Centraal Justitieel Incassobureau (CJIB)

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	147		
Behandeld in 2025	154		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		6	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		1	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		1	
f. Informatie of doorverwijzing		130	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		16	

Openbaar Ministerie (OM)

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	299		
Behandeld in 2025	310		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		22	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		4	
Gegrond			3
Deels gegrond, deels niet gerond			1
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		14	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		6	
f. Informatie of doorverwijzing		230	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		34	

Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	407		
Behandeld in 2025	374		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		25	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		2	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		2	
f. Informatie of doorverwijzing		245	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		100	

Gerechtsdeurwaarders - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	367		
Behandeld in 2025	378		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		12	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		1	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		1	
f. Informatie of doorverwijzing		319	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		45	

Raad voor de Kinderbescherming

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	114		
Behandeld in 2025	122		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		3	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		2	
f. Informatie of doorverwijzing		110	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		7	

Landelijk Bureau Inning Onderhoudsbijdragen - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	105		
Behandeld in 2025	90		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		2	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		4	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		81	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		3	

Politie

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	1.942		
Behandeld in 2025	1.958		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		83	
b. Bemiddeling of goed gesprek		2	
c. Onderzoek, waarvan met rapport		7	
Gegrond			5
Deels gegrond, deels niet gerond			1
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		27	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		13	
f. Informatie of doorverwijzing		1.670	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		156	

Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	39		
Behandeld in 2025	38		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		4	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		30	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		4	

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	226		
Behandeld in 2025	230		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		12	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		2	
f. Informatie of doorverwijzing		196	
g. Tussentijds beëindigd voor start onderzoek		20	

Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	213		
Behandeld in 2025	213		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		12	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		2	
f. Informatie of doorverwijzing		182	
g. Tussentijds beëindigd voor start onderzoek		17	

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	47		
Behandeld in 2025	44		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		3	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		40	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		1	

Sociale Verzekeringsbank (SVB) - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	349		
Behandeld in 2025	372		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		31	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		1	
f. Informatie of doorverwijzing		313	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		27	

Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (UWV) - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	794		
Behandeld in 2025	800		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		42	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		11	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		708	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		39	

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	119		
Behandeld in 2025	121		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		8	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		4	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		100	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		9	

Jeugdbescherming - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	341		
Behandeld in 2025	339		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		8	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		1	
Gegrond			1
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		309	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		21	

Centraal Administratie Kantoor (CAK) - ZBO

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	138		
Behandeld in 2025	141		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		5	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		1	
f. Informatie of doorverwijzing		118	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		17	

Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	12		
Behandeld in 2025	10		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie			
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport			
Gegrond			
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		8	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		2	

Medeoverheden

Gemeenschappelijke regelingen*

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	742		
Behandeld in 2025	739		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		47	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		3	
Gegrond			3
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		8	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		3	
f. Informatie of doorverwijzing		614	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		64	

*inclusief Veilig Thuis

Veilig Thuis

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	294		
Behandeld in 2025	283		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		3	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		1	
Gegrond			1
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		263	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		16	

Gemeenten

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	4.521		
Behandeld in 2025	4.386		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		262	
b. Bemiddeling of goed gesprek		4	
c. Onderzoek, waarvan met rapport		23	
Gegrond			21
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			2
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		79	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		26	
f. Informatie of doorverwijzing		3.679	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		313	

Provincies

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	53		
Behandeld in 2025	53		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		4	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		1	
Gegrond			1
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		1	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek		1	
f. Informatie of doorverwijzing		43	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		3	

Waterschappen

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	156		
Behandeld in 2025	167		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		28	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport		1	
Gegrond			1
Deels gegrond, deels niet gerond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
d. Onderzoek, waarvan met brief		4	
e. Tussentijds opgelost of beëindigd na start onderzoek			
f. Informatie of doorverwijzing		128	
g. Tussentijds beëeindigd voor start onderzoek		6	

Verzoeken Caribisch Nederland

	Totaal	Wijze van behandeling	Oordeel rapporten
Ontvangen in 2025	139		
Openbaar Lichaam Bonaire	49		
Openbaar Lichaam Sint Eustatius	5		
Openbaar Lichaam Saba	2		
KPCN	7		
ZJCN	21		
Rijksdienst Caribisch Nederland	20		
Belastingdienst	7		
Overig	28		
Behandeld in 2025	158		
Wijze van behandeling			
a. Oplossing door interventie		43	
b. Bemiddeling of goed gesprek			
c. Onderzoek, waarvan met rapport:		7	
Gegrond			7
Deels gegrond, deels niet gegrond			
Niet gegrond			
Geen oordeel			
Deels geen oordeel, deels gegrond			
Deels geen oordeel, deels gegrond, deels niet gegrond			
Deels geen oordeel, deels niet gegrond			
Aanbeveling			
d. Onderzoek, waarvan met brief			
e. Tussentijds opgelost of beëindigd		3	
f. Informatie of doorverwijzing		95	
g. Tussentijds beëindigd vóór start onderzoek		10	

Nationale ombudsman
Postbus 93122 2509 AC Den Haag
Telefoon (070) 356 35 63
nationaleombudsman.nl

Kinderombudsman
Postbus 93122 2509 AC Den Haag
Telefoon (070) 356 35 63
kinderombudsman.nl

Veteranenombudsman
Postbus 93122 2509 AC Den Haag
Telefoon (070) 356 35 63
nationaleombudsman.nl/veteranenombudsman

nationale ombudsman

kinder ombudsman

veteranen ombudsman

Ombudsvisie Proactieve overheid

Samenvatting

Een behoorlijke overheid handelt proactief. Dat betekent dat de overheid niet wacht tot een burger zich meldt, maar zelf actie onderneemt om ervoor te zorgen dat burgers krijgen waar ze recht op hebben en dat ze aan hun verplichtingen kunnen voldoen. Deze Ombudsvisie laat zien dat een proactieve aanpak hoort bij een behoorlijke overheid. Er moeten flinke stappen gezet worden om een werkelijk proactieve overheid een realiteit te maken.

Door de huidige passieve of reactieve opstelling van de overheid komen burgers in de knel. Het is voor burgers moeilijk om te overzien voor welke regelingen ze in aanmerkingen komen, hoe ze onderling samenhangen en wat de gevolgen zijn als er iets in hun situatie verandert. Voorzieningen die bedoeld zijn om burgers te helpen, blijven mede hierdoor structureel onderbenut.

Een proactieve overheid helpt om het niet-gebruik van voorzieningen tegen te gaan, vergroot de effectiviteit van regelingen en draagt bij aan het herstel van vertrouwen in de overheid. Door gebruik te maken van beschikbare gegevens kan de overheid burgers gericht informeren, ondersteunen of regelingen geautomatiseerd toekennen.

De Nationale ombudsman vindt dat een proactieve opstelling van de overheid geen vrijblijvende optie moet zijn, maar de norm. Daarbij geldt: hoe proactiever, hoe beter. Dat vraagt wel om de juiste waarborgen en randvoorwaarden, waaronder verantwoorde gegevensdeling. Om hier te komen moeten succesvolle initiatieven worden bevorderd, en zijn er doorbraken nodig voor een solide juridische, technische en financiële basis voor een proactieve overheid.

Inleiding

De Nationale ombudsman ziet dat burgers in de knel komen, doordat het ze niet lukt om aanspraak te maken op voorzieningen waar zij recht op hebben. Zij verdwalen in de veelheid van landelijke en gemeentelijke regelingen, lopen vast in (digitale) aanvraagprocessen, vrezen terugvorderingen of staan wantrouwend tegenover de overheid door eerdere negatieve ervaringen. Juist burgers die de overheid hard nodig hebben, weten hun weg niet te vinden in de bureaucratie. De overheid wacht echter vaak nog op de burger die aanklopt, terwijl de overheid doorgaans goed zicht heeft op wie er rechthebbend is.

De Nationale ombudsman spreekt zich de laatste jaren daarom uit voor een proactieve overheid. Zoals in onze onderzoeken over sociale minima,[1] hersteloperaties,[2] vroegsignalering,[3] in de zorgenbrief over het Tijdelijk Noodfonds Energie[4] en in de jaarverslagen van de afgelopen jaren.[5] Een proactieve overheid neemt zelf initiatief om ervoor te zorgen dat burgers krijgen waar ze recht op hebben en dat ze aan hun verplichtingen kunnen voldoen. Bijvoorbeeld door burgers gericht te informeren, te ondersteunen bij een aanvraag, breder te kijken naar wat nodig is of door voorzieningen automatisch toe te kennen.

De overheid deelt de ambitie om proactief te handelen. Zo is het wetsvoorstel Wet proactieve dienstverlening SZW ingediend bij de Tweede Kamer,[6] heeft het ministerie van Financiën een wet voor proactieve dienstverlening voor toeslagen aangekondigd,[7] voert de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) de hersteloperatie voor de uitwonendenbeurs proactief uit[8] en is proactieve dienstverlening een van de prioriteiten in de Nederlandse Digitaliseringsstrategie.[9] Het huidige kabinet heeft proactieve dienstverlening opgenomen in het coalitieakkoord, waaronder toewerken naar het automatisch uitkeren van toeslagen.[10] Deze beweging in de richting van proactieve dienstverlening wordt onder meer gedreven door veranderde inzichten over wat burgers kunnen dragen aan administratieve lasten en doordat digitalisering nieuwe mogelijkheden biedt voor proactieve werkwijzen.

De Nationale ombudsman juicht deze ontwikkelingen toe. Wel constateert hij dat er nog flinke stappen gezet moeten worden voor een overheid die daadwerkelijk proactief is. Bestaande initiatieven zijn vaak nog beperkt in schaal, beperken zich tot één sector en worden langs elkaar heen ontwikkeld. Ook blijft verantwoorde gegevensdeling een aandachtspunt. Een proactieve overheid vraagt volgens de Nationale ombudsman om een daadkrachtigere aanpak, waarbij de overheid regie voert en nauw samenwerkt met uitvoeringsorganisaties om te komen tot de benodigde doorbraken op het vlak van wetgeving, informatiehuishouding en technische standaarden.

In deze Ombudsvisie betoogt de Nationale ombudsman dat een behoorlijke overheid proactief handelt. Een proactieve aanpak sluit aan bij de behoorlijkheids-vereisten zoals vastgelegd in de Behoorlijkheidswijzer, het toetsingskader van de ombudsman.[11] Hierbij geldt: hoe proactiever, hoe beter. Mits daarbij randvoorwaarden en waarborgen in acht worden genomen.

In deze Ombudsvisie staan we eerst stil bij de huidige, passief of reactief opererende overheid en de gevolgen daarvan voor burgers. Vervolgens laten we zien hoe een proactieve overheid in lijn is met de behoorlijkheidsvereisten van de ombudsman, en welke waarborgen en randvoorwaarden hierbij horen. Tot slot bespreken we welke stappen genomen kunnen worden om de transitie naar een proactieve overheid succesvol te maken.

1. De huidige situatie: burgers komen in de knel

Wirwar aan regelingen

In de huidige situatie handelt de overheid doorgaans passief of reactief. Burgers moeten zelf uitzoeken voor welke regelingen van de overheid zij in aanmerking komen en hoe zij aan hun verplichtingen voldoen. Ze moeten zelf initiatief nemen, vaak met ingewikkelde (digitale) formulieren, waarbij zij veelvuldig dezelfde gegevens moeten verstrekken. Als zij daarbij een fout maken, zijn de gevolgen voor hen. Dit geldt voor zowel lokale als landelijke regelingen.

Hierbij krijgen mensen die het meest afhankelijk zijn van de overheid, te maken met de grootste administratieve lasten. Dit zijn vaak mensen in een kwetsbare positie, doordat zij bijvoorbeeld kampen met armoede, problematische schulden, (mentale) gezondheidsproblemen, werkloosheid, minder (digitale) basisvaardigheden of een combinatie daarvan. Het stapelen van – doorgaans goedbedoelde – regelingen heeft geleid tot een wirwar aan voorzieningen. Zo vond het Instituut voor Publieke Economie 82 verschillende armoederegelingen bij 24 gemeenten.[12]

Naast de hoeveelheid aan regelingen, lopen burgers ook vast doordat regelingen niet op elkaar zijn afgestemd. Regelingen komen vanuit afzonderlijke departementen en afdelingen, waarbij de burger zelf moet uitzoeken (of ondervinden) hoe die in zijn of haar situatie bij elkaar komen. Zo staan de kaders en uitvoering van belastingen en toeslagen los van die van de sociale zekerheid. Hierdoor kan een hogere uitkering betekenen dat het recht op toeslagen of lokale regelingen vervalt. De burger gaat er dan onbedoeld netto op achteruit. Dit probleem is nog prangender bij burgers met wisselende inkomsten en flexibele contracten, waardoor verrekeningen ertoe kunnen leiden dat burgers onder het sociaal minimum komen.

Ook bij hersteloperaties is de onderlinge samenhang van regelingen – of beter gezegd: het gebrek aan samenhang – een terugkerend struikelblok. Als de overheid een fout heeft begaan en mensen met terugwerkende kracht wil compenseren, kan dit onbedoelde gevolgen hebben. Zoals een hogere belastingaanslag of het wegvallen van gemeentelijke ondersteuning. Door de huidige complexiteit van het stelsel is het voor burgers kortom moeilijk om te overzien welke regelingen op hen van toepassing zijn, hoe ze onderling samenhangen en wat de gevolgen zijn als er iets in hun situatie verandert.

Niet-gebruik voorzieningen: omvangrijk en structureel

Door de huidige manier van werken door de overheid krijgen grote groepen burgers niet waar zij recht op hebben. Volgens het Centraal Planbureau (CPB) is er bij de zorgtoeslag, huurtoeslag en het kindgebonden budget sprake van niet-gebruik tussen de 8 en de 11,8 procent.[13] In absolute aantallen gaat dit om 196.000 huishoudens die onterecht geen huurtoeslag krijgen, 679.000 mensen die zorgtoeslag mislopen en 99.000 huishoudens die geen kindgebonden budget ontvangen hoewel ze daar wel recht op hebben. Hierdoor bleef volgens het CPB alleen al in 2021 meer dan een miljard euro onbenut.[14] Geld dat bedoeld is voor mensen om hun basisvoorzieningen te kunnen betalen.

De Nederlandse Arbeidsinspectie berekende dat er in de algemene bijstand sprake is van 37 procent niet-gebruik.[15] Uitkeringen van het UWV om het inkomen aan te vullen tot het sociaal minimum worden door 35 tot 68 procent van de mensen die hier recht op hebben niet benut.[16] En uit recent onderzoek van het Nibud blijkt dat gemeentelijke regelingen voor minima gemiddeld slechts tussen de 30 en 50 procent bereiken van de mensen voor wie de regelingen bedoeld zijn.[17] De onderzoeken laten verder zien dat het niet-gebruik van voorzieningen hardnekkig is. Een deel van de rechthebbenden maakt jaar na jaar geen gebruik van regelingen waar ze recht op hebben.

Oorzaken van niet-gebruik

Er is veel onderzoek gedaan naar de vraag waarom burgers geen gebruik maken van voorzieningen. De synthesestudie *Niet-gebruik inkomensondersteunende regelingen* (2023) vat 114 onderzoeken samen.[18] Regelingen zonder inkomenstoets, zoals de AOW en kinderbijslag, worden door vrijwel iedereen benut. Inkomensafhankelijke regelingen, zoals de algemene bijstand en toeslagen, kennen een veel hoger niet-gebruik. Regelingen die burgers met lage inkomens voorzien van aanvullende tegemoetkomingen, zoals de bijzondere bijstand of de aanvullende inkomensvoorziening ouderen (AIO), kennen de hoogste percentages niet-gebruik.[19]

Het rapport *Weten is nog geen doen* (2017) van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) laat zien dat de overheid niet realistisch is in wat zij van burgers verwacht in termen van 'doenvermogen'.[20] Het beeld van politici en beleidsmakers van de zelfredzame burger, die in alle levensfasen in staat is om op te treden als een effectieve 'manager' van zijn of haar eigen leven, sluit niet aan bij de werkelijkheid. De inzichten uit dit rapport vragen om een fundamenteel andere aanpak bij het ontwikkelen van beleid en wetgeving.

De genoemde synthesestudie noemt als oorzaken voor niet-gebruik van voorzieningen onder meer:

- een tekort aan kennis;
- een onjuiste perceptie van de burger van waar hij of zij recht op heeft;
- angst voor stigmatisering en schaamte;
- het willen vermijden van afhankelijkheid van bureaucratie;
- beperkte (digitale) basisvaardigheden.

Bij inkomensafhankelijke regelingen wordt verder angst voor terugvorderingen vaak genoemd als reden om er geen gebruik van te maken.[21]

De angst voor terugvorderingen is reëel. Van de toeslagen blijkt jaarlijks bij 2,3 miljoen van de 8 miljoen toekenningen sprake van een te hoge toeslag.[22] Mensen moeten kortom op grote schaal te veel ontvangen geld terugbetalen. Uit onderzoek van Universiteit Leiden blijkt dat deze manier van werken – toeslagen toekennen en in veel gevallen later weer terugvorderen – een belangrijke drempel vormt om toeslagen aan te vragen. Mensen die geconfronteerd zijn met hoge terugvorderingen, besluiten soms om in het vervolg helemaal af te zien van toeslagen. Zelfs als ze die echt nodig hebben.[23]

Gevolgen: burgers in de knel

Een belangrijk gevolg van het huidige stelsel is dat burgers onder het bestaansminimum zakken. Uit een alarmerend rapport uit 2023 van de Commissie sociaal minimum bleek dat minima maandelijks honderden euro's tekortkwamen.[24] Als gevolg daarvan besloot het kabinet om de toeslagen voor minima te verhogen. Onderzoek van NRC en het Nibud laat zien dat de bestedingsruimte van minima hierdoor weliswaar flink is vergroot, maar dat zij nóg afhankelijker zijn geworden van het toeslagenstel.[25] Een stelsel dat, zoals beschreven, veel onzekerheid met zich meebrengt en niet alle burgers bereikt.

In theorie is het bestaansminimum de afgelopen jaren dus verbeterd. De praktijk ziet er anders uit. Mensen die langdurig en structureel niet gebruikmaken van voorzieningen, worden door het verhogen van toeslagen niet geholpen. Een recent onderzoek van het Nibud laat zien dat minima alleen kunnen rondkomen als zij zéér goed met geld kunnen omgaan, niet te maken hebben met ongunstige omstandigheden en álle landelijke en lokale inkomensondersteuning aanvragen waar zij recht op hebben.[26] De overheid blijft kortom beleid baseren op een beeld van de burger dat niet aansluit op de werkelijkheid.

Een leven onder het sociale minimum kan onder meer leiden tot gezondheidsproblemen, schulden en kinderen die in slechtere omstandigheden opgroeien.[27] We weten bovendien dat mensen die stress ervaren door geldproblemen juist minder snel zelf het initiatief nemen om hulp te zoeken.[28] Hierdoor ontstaat een risico op een neerwaartse spiraal, waarbij stress leidt tot onderbenutting van voorzieningen en onderbenutting weer leidt tot meer stress. Het WRR-rapport *Grip* (2023) laat zien dat een ervaren gebrek aan grip op het persoonlijk leven een bron is van maatschappelijk onbehagen en mogelijk zelfs leidt tot complotdenken.[29]

Ook de Nationale ombudsman ziet bij burgers regelmatig onbegrip en wantrouwen tegenover de overheid als gevolg van ingewikkelde aanvragen, onzekerheid en misstanden, zoals het toeslagenschandaal. We zien dit in onze klachtbehandeling en horen dit van intermediairs en gesprekken in het land. Dit wantrouwen overstijgt vaak specifieke knelpunten bij het aanvragen van een regeling, maar gaat over een breder gevoel dat de overheid er niet voor hen is.

2. Proactieve overheid en de behoorlijkheidsvereisten

Wat is een proactieve overheid?

Een proactieve overheid is een overheid die niet wacht tot een burger zich meldt, maar zelf actie onderneemt om ervoor te zorgen dat burgers krijgen waar ze recht op hebben en dat ze aan hun verplichtingen kunnen voldoen. Daarbij gaat het vaak, maar niet uitsluitend, over digitale toepassingen waarbij de overheid gebruikmaakt van gegevens van burgers om hen te helpen.

Onderzoekers van de Hogeschool Utrecht interviewden tientallen medewerkers van publieke dienstverleners over wat zij verstaan onder proactieve overheidsdienstverlening.[30] Hun antwoorden zijn in te delen in drie categorieën:

1. **Initiatief verschuiven**
   het initiatief van de burger naar de overheid verschuiven bij het verlenen van diensten en regelingen. Dat kan onder meer gaan over burgers attenderen op regelingen waar ze mogelijk recht op hebben, vooringevulde formulieren gebruiken of voorzieningen automatisch toekennen.
2. **Aanbod verbreden**
   een breder aanbod van diensten en regelingen door oog te hebben voor de hele situatie van een burger. Voorbeelden zijn een brede intake waarbij naar verschillende regelingen wordt gekeken of het ontwikkelen van een integraal aanbod rond levensgebeurtenissen.
3. **In tijd verschuiven**
   het vroeger handelen door de overheid om problemen bij burgers te voorkomen. Dit gaat onder meer over vroegsignalering en preventie.

De Nationale ombudsman heeft zich positief uitgesproken over deze verschillende categorieën van proactieve dienstverlening. Zo pleitte de ombudsman onder meer in het onderzoek *Sociale minima in de knel* voor een overheid die burgers actief wijst op de voorzieningen en die zo mogelijk automatisch toekent.[31] Het onderzoek *Hoe eerder hoe beter* is een pleidooi voor vroegsignalering van problematische schulden.[32] Ook het nauwer samenwerken van overheidsorganisaties om de burger beter van dienst te zijn, is een terugkerend thema van de Nationale ombudsman, bijvoorbeeld in de aanbevelingen van onderzoeken naar sociale minima en hersteltrajecten.[33]

De behoorlijkheidsvereisten

Dat proactieve dienstverlening steeds terugkeert in de aanbevelingen van de Nationale ombudsman is niet verwonderlijk. De uitgangspunten van een proactieve overheid sluiten namelijk nauw aan bij de behoorlijkheidsvereisten van de Nationale ombudsman, die zijn vastgelegd in de Behoorlijkheidswijzer.[34] De behoorlijkheidsvereisten vormen het toetsingskader van de ombudsman en geven inzicht in wat de burger van een behoorlijke overheid kan verwachten.

Voor een proactieve overheid zijn drie behoorlijkheidsvereisten belangrijk: toegankelijkheid, goede informatieverstrekking en regierol. Deze vereisten werken we hierna verder uit.

Toegankelijkheid

Het behoorlijkheidsvereiste toegankelijkheid behelst dat de overheid toegankelijk moet zijn voor alle burgers. Dus niet alleen voor burgers die hun weg weten te vinden. Toegankelijkheid vraagt dat de overheid zich in burgers verdiept, een realistisch beeld heeft van wat zij kunnen en niet kunnen, en doet wat nodig is. Voor sommige burgers is de digitale overheid bijvoorbeeld moeilijk toegankelijk. Dan moet de overheid adequate ondersteuning bieden. Ook moet de overheid altijd zorgen voor andere manieren van toegang, bijvoorbeeld een papieren formulier of een fysiek loket. Waar burgers ondersteuning nodig hebben moet de overheid deze bieden. Deze zorgplicht is ook vastgelegd in de wet.[35]

Voor een proactieve overheid geldt hetzelfde. Sommige burgers kunnen regelingen van de overheid goed vinden en zijn in staat om zelf de aanvraag te doen, of hebben het sociale netwerk om hulp in te schakelen. Anderen hebben dat niet. Dat vraagt dus ook iets anders van de overheid om toegankelijk te zijn. Onder andere door zelf op zoek te gaan naar burgers die niet bereikt worden, via een brief, een automatische toekenning, of door persoonlijk contact. Het is in dit kader dus ook logisch om gebruik te maken van wat de overheid al weet om burgers gericht te bereiken. De overheid moet voorkomen dat zij naar de bekende weg vraagt en steeds opnieuw dezelfde gegevens opvraagt.[36]

Bij toegankelijkheid gaat het niet alleen om formele gelijkheid, maar om het daadwerkelijk bieden van gelijkwaardige toegang. Dat betekent dat de overheid ervoor zorgt dat ook mensen die hun weg niet weten te vinden of (tijdelijk) geen doenvermogen hebben toegang krijgen. Als de overheid geen voorwaarden voor gelijkwaardige toegang creëert, sluit zij burgers uit. Niet op basis van de voorkeuren van de burger, maar op basis

van zijn of haar vermogen om met bureaucratie om te gaan. Dat vindt de Nationale ombudsman niet behoorlijk.

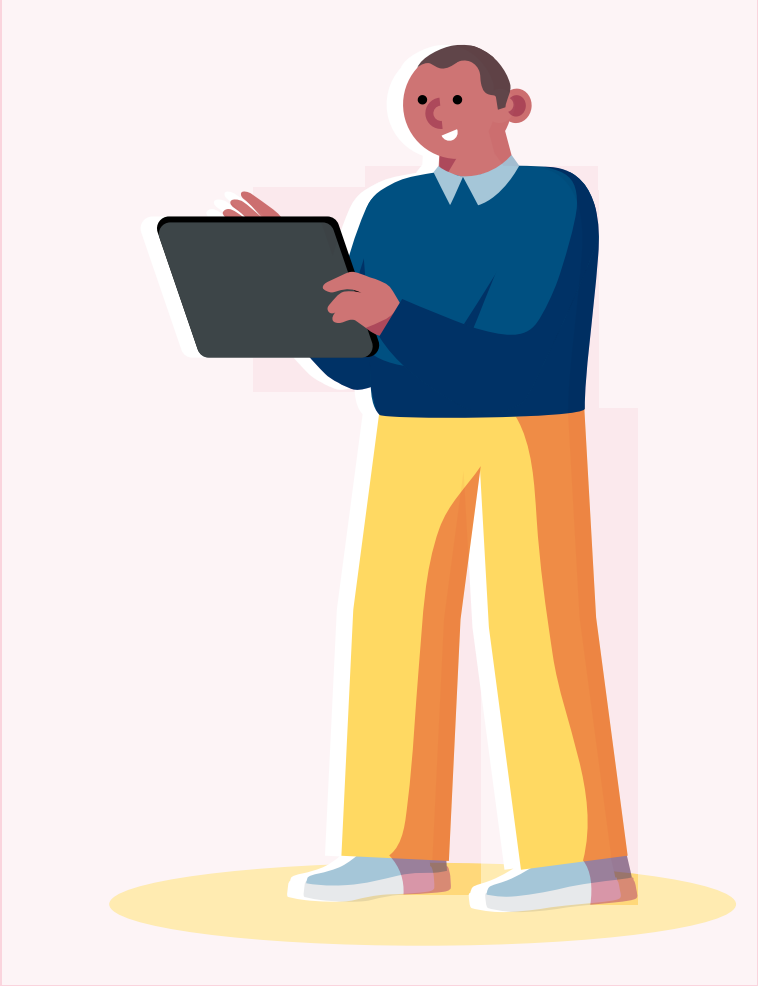
Goede informatieverstrekking

Onderdeel van het behoorlijkheidsvereiste goede informatieverstrekking is dat de overheid proactief informatie verstrekt als dat voor de burger relevant is. De overheid heeft veel informatie die individuele burgers zou kunnen helpen, maar weet die nog niet altijd op het juiste moment op de juiste plek te krijgen. Algemene informatie, bijvoorbeeld via een website of een campagne, is niet altijd effectief. Het is nodig dat individuele burgers die binnen de doelgroep van een regeling vallen persoonlijk geïnformeerd worden. Informatie moet duidelijk, begrijpelijk en zo specifiek mogelijk zijn.

Het is wat de Nationale ombudsman betreft onacceptabel dat voorzieningen niet worden aangevraagd, omdat de mensen voor wie deze regelingen bedoeld zijn niet weten dat zij er recht op hebben. Ook als een uitkering of toeslag eenmaal wordt toegekend, blijft proactieve informatieverstrekking relevant. Als het bijvoorbeeld gaat om gewijzigde omstandigheden, nieuwe wetgeving of bij de overheid bekende informatie die mogelijk relevant is voor het recht op de voorziening, mag van een behoorlijk handelende overheid verwacht worden dat zij de burger actief hierop wijst.

Regierol

Vanuit het burgerperspectief is er ‘de overheid’, maar zo is de overheid niet georganiseerd. Zij is opgedeeld in een archipel van eilanden en eilandjes, met hun eigen taken en kaders. Voor de ombudsman is het niet behoorlijk als dit ertoe leidt dat overheidsorganisaties verantwoordelijkheden van zich afschuiven. Versnippering van de overheid mag niet leiden tot problemen of extra administratieve lasten voor de burger.

Het behoorlijkheidsvereiste regierol betekent dat de overheid zo veel mogelijk handelt als één overheid. Overheidsorganisaties werken waar nodig samen en handelen vanuit het perspectief van de burger en niet vanuit de logica van de eigen organisatie. Goede samenwerking en informatie-uitwisseling tussen overheidsorganisaties is essentieel voor proactieve dienstverlening. De overheid moet daarbij gebruikmaken van informatie die al beschikbaar is; de burger hoeft niet steeds opnieuw informatie te verstrekken die al bekend is.

Ook het recht vraagt om een proactieve overheid

Proactieve dienstverlening past ook binnen een rechtsstaat die de burger centraal stelt. Niet een formele rechtsstaat van gewichtige instituties en rechtszalen, maar een rechtsstaat die daadwerkelijk wordt ervaren door burgers die de overheid nodig hebben. Een overheid die in de Grondwet vastlegt dat de overheid zorg moet dragen voor de bestaanszekerheid van iedereen,[37] kan vervolgens niet passief blijven toekijken als burgers dat recht niet weten te vinden.[38] Zo adviseerde de Staatscommissie Rechtsstaat al eerder om het niet-gebruik van voorzieningen aan te pakken, om het vertrouwen in de rechtsstaat te herstellen.[39]

In dit verband wijst de Nationale ombudsman ook op de dienende functie van de overheid: de overheid is er voor de burger en niet andersom. Dit komt ook tot uitdrukking in het voorgestelde dienstbaarheidsbeginsel,[40] dat nauw samenhangt met de behoorlijkheidsvereisten.[41] Dit beginsel verlangt dat bestuursorganen zich dienstbaar opstellen in hun relatie met de burger. Dienstbaarheid vraagt om een proactieve overheid, die bijvoorbeeld burgers ook actief informeert als dat relevant is voor hun situatie. Hoewel het dienstbaarheidsbeginsel nog een voorstel is, is de dienende en proactieve overheid ook steeds meer een maatstaf waarlangs de bestuursrechter het overheidshandelen legt.[42]

Doelen voor een proactieve overheid

Wat is nu de gewenste richting voor een proactieve overheid? Vanuit de behoorlijkheidsvereisten en de beweging in het recht om de burger centraal te stellen, zou de overheid moeten toewerken naar de volgende doelen:

- **Geautomatiseerd toekennen**
  De overheid zet zo veel mogelijk in op het geautomatiseerd en ambtshalve toekennen van voorzieningen. Vooral als de regeling geen verplichtingen kent voor de burger, moet de overheid waar mogelijk burgers geautomatiseerd ondersteunen wanneer zij volgens bij de overheid bekende informatie aan de voorwaarden voldoen.

- **Minimale administratieve belasting voor de burger**
  De overheid zet in op minimale administratieve druk voor burgers. Voorzieningen die gekoppeld zijn aan verplichtingen voor de burger, zoals sollicitatie- of inlichtingenplicht, worden laagdrempelig aangeboden. Bijvoorbeeld doordat de overheid de aanvraag actief aanbiedt en vooraf invult met reeds bekende gegevens.

De burger wordt zo min mogelijk belast met controles of jaarlijkse uitvragen. Hoe minder administratieve druk bij de burger, hoe beter.

- **Bied zekerheid: toegekend is toegekend**
  De overheid moet zekerheid bieden: als een voorziening (geautomatiseerd) is toegekend, moet de burger de rust hebben dat de overheid deze niet weer terug komt halen. Voorbeelden uit het buitenland, zoals België,[43] laten zien dat dit kan. De huidige voorschotsystematiek, waarbij voorgeschoten bedragen op grote schaal weer worden teruggevorderd, brengt burgers in problemen en draagt bij aan niet-gebruik van voorzieningen.

- **Transparantie en inzicht**
  De overheid biedt burgers inzage en inzicht in de gegevens waarmee zij werkt en de berekeningen en koppelingen die zij uitvoert. Als burgers vragen hebben of fouten vermoeden, worden zij laagdrempelig geholpen. De overheid biedt ook inzicht in andere voorzieningen waar burgers eventueel recht op hebben, wat ervoor nodig is om die aan te vragen, om welk bedrag het zou gaan en welke eventuele verplichtingen hierbij komen kijken.

Waarborgen en randvoorwaarden

De Nationale ombudsman ziet proactieve dienstverlening dus als een aanpak die hoort bij een behoorlijke overheid. Hierbij geldt: hoe proactiever, hoe beter. Wel moeten hierbij een aantal waarborgen en randvoorwaarden in acht genomen worden. Deze gaan met name over gegevensdeling en behoud van autonomie van burgers. Een behoorlijke overheid moet namelijk óók zorgvuldig omgaan met gegevens over burgers, en het recht op gegevensbescherming respecteren zoals vastgelegd in de Grondwet en mensenrechtenverdragen, en uitgewerkt in de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG). Ook moet de overheid kunnen verantwoorden wat zij doet. Het gaat om deze waarborgen en randvoorwaarden:

- **Datakwaliteit en informatiehuishouding zijn op orde**
  De gegevens die de overheid gebruikt om voorzieningen proactief of geautomatiseerd aan te bieden, zijn actueel en van goede kwaliteit. Uitgangspunten zijn privacy-by-design, security-by-design en data bij de bron. Eventuele fouten worden snel en bij alle overheidsinstanties hersteld.

- **Verantwoorde gegevensdeling**
  Bied uitvoerders duidelijkheid over de juridische grondslagen die nodig zijn om proactief aan de slag te gaan. Dat betekent dat er toegang moet zijn tot de gegevens die nodig zijn, ook van andere partijen. Maak expliciet duidelijk dat gegevens alleen gebruikt mogen worden om burgers proactief te helpen, niet voor handhaving.

- **Mogelijkheid tot een opt-out**
  Als zij dat wensen, kunnen burgers afzien van (proactief aangeboden) regelingen met een opt-out. Burgers moeten goed begrijpen wat daarvan de gevolgen zijn, en kunnen daar ook van terugkomen op een later moment.

Deze randvoorwaarden en waarborgen zijn nodig voor effectieve inzet van proactieve dienstverlening, om burgers te beschermen tegen fouten en misbruik en om het vertrouwen te borgen. Burgers moeten ervan kunnen uitgaan dat de overheid zorgvuldig met hun gegevens omgaat en zij moeten inzicht hebben in welke gegevens om welke reden worden gedeeld. Als hier onzorgvuldig mee wordt omgegaan, kan dat juist tot nog meer wantrouwen leiden.

Bij de waarborgen in het kader van gegevensbescherming past de opmerking dat gegevensbescherming (zoals geformuleerd in de AVG) altijd om een afweging van belangen vraagt. Het recht op bescherming van persoonsgegevens is geen absoluut recht. Het moet worden beschouwd in relatie tot de functie ervan in de samenleving en tegen andere grondrechten worden afgewogen. Bij een goede belangenafweging ontstaat er meer ruimte voor proactieve dienstverlening. In de huidige praktijk wordt de AVG nog te vaak gebruikt om het juiste voor de burger niet te doen.

3. Wat is nodig om te komen tot een proactieve overheid?

We hebben laten zien waarom de overheid proactief moet handelen, dat proactieve dienstverlening hoort bij een behoorlijke overheid, welke waarborgen en randvoorwaarden daarbij in acht genomen moeten worden en wat de gewenste richting is. De Nationale ombudsman vindt dat een behoorlijke overheid proactief te werk gaat. Een proactieve overheid is nodig om ervoor te zorgen dat burgers aan hun rechten en plichten kunnen voldoen.

Zoals beschreven in de inleiding heeft het kabinet de wens om proactief te handelen, met onder andere (aangekondigde) wetsvoorstellen voor proactieve dienstverlening van de ministeries van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en Financiën. Dienstverleners en gemeenten willen proactieve dienstverlening realiseren en verzoeken het kabinet om meer ondersteuning hierbij.[44] Ook de Staatscommissie Rechtsstaat pleit voor meer handelingsruimte voor uitvoeringsorganisaties om de dienstverlening proactief vorm te geven.[45]

Tegelijk is er vooralsnog geen zicht op een grote stelselherziening voor een proactief opererende overheid. Sterker nog, de afgelopen jaren vergrootte het kabinet juist de afhankelijkheid van burgers van het huidige toeslagenstelsel, dat grote administratieve lasten voor burgers met zich meebrengt en stress door onzekerheid over terugvorderingen.[46] Proactieve dienstverlening wordt in de praktijk vaak nog als iets extra's gezien, waarop kan worden bezuinigd als het tegenzit.[47]

Bestaande initiatieven op het vlak van proactieve dienstverlening zijn vaak nog beperkt in schaal of betreffen slechts een sector, gemeente of dienstverlener. Zo beperkt het wetsvoorstel van SZW zich tot het UWV, de Sociale Verzekeringsbank (SVB) en gemeenten. Andere dienstverleners die over relevante (inkomens) gegevens beschikken, zoals de Belastingdienst en DUO, blijven buiten beeld. Ook is het wetsvoorstel van SZW vrijblijvend van aard: het maakt voor gemeenten gegevensuitwisseling voor proactieve dienstverlening mogelijk, maar verplicht dit niet, wat verschillen tussen gemeenten als gevolg kan hebben.

De Nationale ombudsman pleit ervoor om een proactieve aanpak niet te beschouwen als een vrijblijvende optie, maar als een norm die hoort bij een behoorlijke overheid. Hierna bespreken we wat er nodig is om die omslag te maken.

Leer van goede voorbeelden

Er zijn veel voorbeelden van hoe de overheid nu al proactief opereert. Van belang is om te leren wat werkt en wat niet, en om goede voorbeelden op te schalen. Bekend is de vooringevulde aangifte voor de inkomstenbelasting, waarbij burgers alleen hoeven te controleren of de bij de Belastingdienst bekende gegevens correct zijn. Of de kinderbijslag, waarbij ouders na aangifte van de geboorte van hun eerste kind automatisch een brief van de SVB ontvangen over hoe zij kinderbijslag kunnen aanvragen. Bij een tweede of volgend kind hoeven zij niets te doen; het bedrag wordt automatisch aangepast.

Veelbelovend is ook dat de overheid zich inspant om specifieke regelingen proactief aan te bieden en zo veel mogelijk te automatiseren. Een voorbeeld is de dubbele kinderbijslag voor ouders van kinderen die intensieve zorg nodig hebben. Het aanvragen hiervan was zo ingewikkeld, dat weinig ouders hiervan gebruikmaakten. In 2024 werd dat eenvoudiger: als het kind een indicatie voor de Wet langdurige zorg heeft en de ouders toestemming geven voor het delen van gegevens met de SVB, ontvangen zij de dubbele kinderbijslag voortaan automatisch.[48]

Ook gerichte brieven om mensen te wijzen op hun rechten kunnen helpen. Zo heeft Dienst Toeslagen in samenwerking met het ministerie van VWS afgelopen jaar ruim 200.000 persoonlijke brieven verstuurd over een mogelijk recht op zorgtoeslag over het voorgaande toeslagjaar. Deze brief blijkt een effectief middel: ruim 35 procent van de briefontvangers, oftewel ruim 72.000 mensen, vroegen zorgtoeslag aan.[49]

DUO besloot een aantal jaar geleden het niet-gebruik van de aanvullende studiebeurs tegen te gaan door het aanvraagproces opnieuw in te richten. Waar studenten

met ouders met een laag inkomen de aanvullende beurs eerder zelf moesten aanvragen, staat bij de aanvraag van studiefinanciering nu standaard aangevinkt dat de student ook een aanvullende beurs wil, waarna DUO controleert of de student daar recht op heeft. Ook kregen studenten die geen aanvullende beurs aanvroegen een bericht dat ze de beurs met terugwerkende kracht konden aanvragen. Deze aanpak werkt: in het middelbaar beroepsonderwijs steeg het aantal aanvragen voor een aanvullende beurs van 73 naar 93 procent, en in het hoger onderwijs van 69 naar 90 procent.[50]

Een voorbeeld van een proactieve aanpak om burgers te helpen voordat problemen escaleren, is een pilot van het Centraal Administratie Kantoor (CAK), het UWV en gemeenten. Als burgers zes maanden hun zorgpremie niet betalen, neemt het CAK de premie-inning op zich, die hoger is dan de reguliere premie. In de pilot biedt het UWV Wajonggerechtigden die hun premie langere tijd niet betaald hebben, een persoonlijk gesprek aan om te kijken wat er mogelijk is om de schulden te verlichten. Bijvoorbeeld door ze te begeleiden naar gemeentelijke schuldhulp, of door te wijzen op nog niet aangevraagde zorgtoeslag. In de eerste fase van deze pilot met de gemeente Rotterdam kon in 43 procent van de gevallen de premie-inning via het CAK gestopt worden. Inmiddels is de pilot uitgebreid naar andere gemeenten, waar de eerste resultaten ook positief zijn.[51] Dit is een goed voorbeeld waarbij de overheid zelf aan de slag gaat met het bieden van een oplossing, in plaats van dat de inningen doorlopen terwijl de burger zelf de hulp moet weten te vinden.

Regie voor doorbraken

Deze voorbeelden laten zien dat de beweging naar een proactieve overheid al is ingezet. Maar het beeld is nog versnipperd. Een werkelijk proactief opererende overheid vraagt om meer fundamentele hervormingen: een vereenvoudiging van het stelsel van belastingen, toeslagen en uitkeringen, met harmonisering van juridische definities en sociale zekerheidsbegrippen en implementatie van technische standaarden om het stelsel overzichtelijk en automatiseerbaar te maken.

Dergelijke doorbraken vragen om regie van de overheid. Dwars door de bestaande kokers en silo's van de overheid heen, met intensieve samenwerking tussen departementen onderling, tussen beleid en uitvoering, en tussen juristen, beleidsmakers en technici.[52] Het kabinet heeft aangekondigd met deze doorbraken aan de slag te gaan en met een hervormingsagenda voor toeslagen, belastingen en sociale zekerheid te komen voor het einde van 2026. De ombudsman roept op om de proactieve overheid als centraal ontwerpprincipe te gebruiken.[53]

Een van de knelpunten bij proactieve dienstverlening is hoe overheden en uitvoeringsorganisaties onderling op een verantwoorde manier gegevens kunnen delen. Hiervoor is een solide juridische basis nodig. De Staatscommissie Rechtsstaat pleit daarom voor één grondslag voor proactieve samenwerking in het belang van burgers in een algemene regeling.[54] Voorbeelden uit het buitenland laten zien dat dit mogelijk is. Zo introduceerde de Franse wetgever een algemene bepaling op basis waarvan overheidsorganisaties gegevens kunnen delen voor proactieve dienstverlening, met daarbij passende waarborgen.[55] De juridische onderbouwing kan ook worden georganiseerd in specifieke wetten. Dan is het zaak om ervoor te zorgen dat verschillende sectorale wetten op elkaar aansluiten, en dat proactieve dienstverlening wordt georganiseerd vanuit het burgerperspectief.

Ook vraagt proactieve dienstverlening om hervormingen in wat de Kafkabrigade wel de 'achterkant van de overheid' noemt: de doorvertaling van wetgeving in een technisch goed functionerende informatiehuishouding, zodat publieke dienstverleners gegevens op eenduidige en kwalitatieve manier kunnen delen én aan burgers kunnen verantwoorden wat er met hun gegevens gebeurt.[56] Vereenvoudiging van wetgeving, harmonisering van juridische definities en overheidsbrede technische standaarden dragen bij aan fundamentele verbeteringen van de informatiehuishouding van de overheid.[57] Uitvoeringsorganisaties vragen naast regie op gegevensdeling dan ook nadrukkelijk om één digitaal fundament voor de overheid om proactieve dienstverlening te kunnen realiseren.[58] Ook machine-uitvoerbare wetgeving – het vastleggen van wetten in code – is een veelbelovende ontwikkeling in de context van proactieve dienstverlening.[59] Machine-uitvoerbare wetgeving kan onder meer bijdragen aan transparantie bij geautomatiseerde beslissingen en het vereenvoudigen van toegang tot voorzieningen voor burgers.
De omslag naar proactieve dienstverlening vraagt tot slot om passende financiële middelen. De focus moet niet primair liggen op 'te veel' gebruik van regelingen en fraudebestrijding, maar op 'te weinig' gebruik ervan. Het is onbehoorlijk om te begroten op basis van bestaand gebruik, wetende dat er sprake is van substantieel en structureel niet-gebruik van voorzieningen waar burgers recht op hebben en die zij nodig hebben.

Een behoorlijke overheid handelt proactief

Proactieve dienstverlening moet volgens de Nationale ombudsman worden beschouwd als een norm die hoort bij een behoorlijke overheid. Het huidige stelsel is te complex en legt een zware administratieve last op burgers. Het wordt burgers nodeloos moeilijk gemaakt om te krijgen waar ze recht op hebben en om aan hun verplichtingen te voldoen. Bovendien zijn burgers bang voor terugvorderingen en staan ze als gevolg van schandalen wantrouwend tegenover de overheid. Door de huidige passieve of reactieve manier van werken zakken burgers onder het bestaansminimum, stapelen problemen zich op en neemt het vertrouwen in de overheid (verder) af.

Een proactieve aanpak helpt om dit vertrouwen te herstellen. Een proactieve overheid kent regelingen waar mogelijk automatisch toe, beperkt de administratieve lasten voor burgers, werkt transparant en biedt zekerheid door het principe 'toegekend is toegekend'. Dat moet samengaan met randvoorwaarden en waarborgen: goede informatiehuishouding, zorgvuldige gegevensdeling en de mogelijkheid van een opt-out. Gegevensdeling tussen overheidsorganisaties vormt nu een bottleneck voor proactieve dienstverlening. Privacybescherming is belangrijk, maar geen doel op zich: er moet een afweging worden gemaakt met andere grondrechten.

Dit toekomstbeeld van een werkelijk proactieve overheid is haalbaar als de juiste stappen worden gezet. Enerzijds door te leren van goede voorbeelden en door bestaande initiatieven op het vlak van proactieve dienstverlening te bevorderen en op te schalen. Anderzijds door achter de schermen verder te bouwen aan een solide juridische, technische en financiële basis voor een proactieve overheid. Dit vraagt om een andere manier van werken: dwars door de kokers heen en met de burger centraal.

De Nationale ombudsman zal de komende tijd de ontwikkelingen op het vlak van proactieve dienstverlening blijven volgen. En kritisch zijn als de overheid passief of reactief blijft opereren. Want als de overheid passief blijft, sluit zij een groep burgers willens en wetens uit. Een behoorlijke overheid handelt proactief.

Referenties

1. Nationale ombudsman, Watertrappelen in de bijstand. Onderzoek naar de knelpunten van jongeren van 18 tot 21 jaar in de bijstand, Publicatienummer 2022/183; Nationale ombudsman, Met te weinig genoegen nemen. Een onderzoek naar het niet benutten van inkomensvoorzieningen door ouderen in een financieel kwetsbare positie, Publicatienummer 2022/111; Nationale ombudsman, Sociale minima in de knel, Publicatienummer 2022/167.

2. Nationale ombudsman, Herstel bieden: een vak apart. Een vergelijkend onderzoek naar tien hersteltrajecten, Publicatienummer 2023/157.

3. Nationale ombudsman, Hoe eerder hoe beter. Vroegsignalering van schulden door gemeenten, Publicatienummer 2024/005.

4. Nationale ombudsman, Zorgenbrief over Tijdelijk Noodfonds Energie, Publicatienummer 2025/043, Nationale ombudsman stuurt zorgenbrief over Tijdelijk Noodfonds Energie | Nationale ombudsman.

5. Nationale ombudsman, Kinderombudsman en Veteranenombudsman, Jaarverslag 2024: Zet de burger centraa; Jaarverslag 2023: Burgerperspectief: een manier van doen; Jaarverslag 2022: Tijd voor de burger.

6. Wet proactieve dienstverlening (Kamerstukken 36799).

7. Kamerbrief 'beleidsprioriteiten toeslagen, 31 maart 2025 (Kamerstukken II 2024/25 36708, nr. 8).

8. Kamerbrief 'Schadeafhandeling na indirecte discriminatie controle uitwonendenbeurs' (Kamerstukken II 2025/26 24725, nr. 250). Ook het Instituut Mijnbouw Groningen (IMG) heeft het voornemen om circa 200.000 mensen te benaderen die mogelijk in aanmerking komen voor compensatie voor schade als gevolg van aardgaswinning, zie Jaarplan IMG 2026, p. 13.

9. De Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) en Meerjarenvisie digitale overheid 2025-2030.

10. D66, VVD en CDA, Aan de slag. Bouwen aan een beter Nederland. Coalitieakkoord 2026-2030, 2026.

11. De Behoorlijkheidswijzer is op 1 januari 2026 vernieuwd.

12. Jasper J. van Dijk, Miriam Gielen & Leni van Marcke, De hulp voor mensen in armoede is versnipperd, 2025.

13. CPB, Onbenut recht: het niet-gebruik van huur- en zorgtoeslag en het kindgebonden budget, 2025.

14. Idem.

15. Nederlandse Arbeidsinspectie, Kwantitatieve ontwikkelingen potentieel niet-gebruik algemene bijstand 2021, 2021.

16. Nederlandse Arbeidsinspectie, Niet-gebruik Toeslagenwet leidt tot leven onder sociaal minimum, 2023.

17. Nibud, Verkenning gemeentelijk minimabeleid. Doelstellingen, instrumenten en effecten, 2026.

18. Anne Slagman, Danique Lauritsen, Anneberthe Visser, Michiel Blom, Niet-gebruik inkomensondersteunende regelingen SZW. Een synthesestudie, 2023.

19. Het rapport Met te weinig genoegen nemen gaat over deze groep: Nationale ombudsman, Nationale ombudsman, Met te weinig genoegen nemen. Een onderzoek naar het niet benutten van inkomensvoorzieningen door ouderen in een financieel kwetsbare positie, Publicatienummer 2022/111.

20. WRR, Weten is nog geen doen. Een realistisch perspectief op redzaamheid, 2017.

21. Anne Slagman, Danique Lauritsen, Anneberthe Visser, Michiel Blom, Niet-gebruik inkomensondersteunende regelingen SZW. Een synthesestudie, 2023.

22. Gerben Stol, Waarom maken mensen geen gebruik van sociale voorzieningen?, 2024.

23. Olaf Simonse, Financial stress by design: examining barriers to social welfare take-up, 2024, Kenniscentrum Psychologie en Gedrag, Universiteit Leiden.

24. Commissie sociaal minimum, Een zeker bestaan. Naar een toekomstbestendig stelsel van het sociaal minimum. Rapport I, 2023.

25. C. Pelgrim, Den Haag verbeterde de laagste inkomens flink, maar maakte veel mensen daarmee afhankelijker van het complexe toeslagenstelsel, NRC 15 december 2025.

26. Nibud, Verkenning gemeentelijk minimabeleid. Doelstellingen, instrumenten en effecten, 2026.

27. WRR, Eigen schuld? Een gedragswetenschappelijk perspectief op problematische schulden, 2016; Olaf Simonse, Financial stress by design: examining barriers to social welfare take-up, 2024, Kenniscentrum Psychologie en Gedrag, Universiteit Leiden.

28. Nationale Monitor Geldzorgen, Hulp zoeken bij geldzorgen: De rol van financiële schaamte en ervaren stigma, 2024.

29. WRR, Grip. Het maatschappelijk belang van persoonlijke controle, 2023.

30. B. Delmee, J. van Grondelle & D. Weijschede. Het Organisatieperspectief op Proactieve Dienstverlening. Een kwalitatieve verkenning, 2026, HU University of Applied Sciences Utrecht.

31. Nationale ombudsman, Sociale minima in de knel, Publicatienummer 2022/167.

32. Nationale ombudsman, Hoe eerder hoe beter. Vroegsignalering van schulden door gemeenten, Publicatienummer 2024/005.

33. Nationale ombudsman, Watertrappelen in de bijstand. Onderzoek naar de knelpunten van jongeren van 18 tot 21 jaar in de bijstand, Publicatienummer 2022/183; Nationale ombudsman, Nationale ombudsman, Met te weinig genoegen nemen. Een onderzoek naar het niet benutten van inkomensvoorzieningen door ouderen in een financieel kwetsbare positie, Publicatienummer 2022/111; Nationale ombudsman, Sociale minima in de knel, Publicatienummer 2022/167; Nationale ombudsman, Herstel bieden: een vak apart. Een vergelijkend onderzoek naar tien hersteltrajecten, Publicatienummer 2023/157.

34. Zie de Behoorlijkheidswijzer.

35. Zie artikel 2:1 lid 1 van de Awb.

36. Dit principe is al beperkt vastgelegd in de Wet eenmalige gegevensuitvraag werk en inkomen.

37. Zie artikel 20 Grondwet.

38. Zie hierover onder andere: A.T. Marseille, De zorgplicht en het dienstbaarheidsbeginsel: van abstract naar concreet en van ideaal naar realiteit, NTB 2024/132, en M.H. Ippel & N. Steenhagen, De drie dimensies van dienstbaarheid, in: J. Goossens, P. de Winter & W. Wierenga, *Zinvol contact met de overheid en de rol van de gemeentejurist*, Den Haag 2025: Boom.

39. Staatscommissie Rechtsstaat, De gebroken belofte van de rechtsstaat - tien verbetervoorstellen met oog voor de burger, 2024.

40. Zie het voorstel voor de Wet versterking waarborgfunctie Awb, het voorgestelde artikel 2:4a Awb.

41. In zijn advies over het wetsvoorstel Wet versterking waarborgfunctie Awb gaat de Nationale ombudsman in op dit verband.

42. Zie bijvoorbeeld (de annotaties bij) CRvB 24 januari 2023, ECLI:NL:CRVB:2023:216, USZ 2023/171, (m.nt. L.M. Koenraad & M.W. Venderbos); Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State 24 november 2025, ECLI:NL:RVS:2025:5673, AB 2026/70 (m.nt. R. Ortlep); Rechtbank Noord-Nederland, 16 juli 2025, ECLI:NL:RBNNE:2025:2868, AB 2026 (m.nt. R. Ortlep).

43. Zie bijvoorbeeld de proactieve dienstverlening in Gent.

44. Vereniging Directeuren Publieksdiensten, Bouwen aan vertrouwen vanuit digitaal fundament, 2025; VNG, Position paper proactieve dienstverlening voor bestaanszekerheid, 2025; Staat van de uitvoering, Visie en lef nodig voor toekomstbestendige publieke dienstverlening, 2026.

45. Staatscommissie Rechtsstaat, De gebroken belofte van de rechtsstaat - tien verbetervoorstellen met oog voor de burger, 2024.

46. C. Pelgrim, Den Haag verbeterde de laagste inkomens flink, maar maakte veel mensen daarmee afhankelijker van het complexe toeslagenstelsel, NRC 15 december 2025.

47. Zie hierover o.a. Nationale Ombudsman, Brief inzake Voorstellen voorjaarsnota op het gebied van proactieve dienstverlening en vroegsignalering, Publicatienummer 2026/037.

48. Overigens valt nog steeds een deel van de ouders met kinderen buiten deze regeling. Zie C. Boström, 'We moeten af van het toeslagensysteem, maar hoe dat kan is nog de vraag', NOS 2 februari 2026.

49. Eerste Voortgangsrapportage Nationaal Programma Armoede en Schulden, 2026, p. 18.

50. J. van Schalk, De klant moet krijgen waar die recht op heeft, ook als dit DUO meer werk kost, Gebruiker Centraal 2024.

51. UWV, Achtmaandenverslag 2025, p. 10.

52. Zie ook het pleidooi voor een fundamentele transformatie van de overheid door voormalig regeringscommissaris informatiehuishouding Arre Zuurmond, Dwars door de orde. Een onorthodoxe route naar een responsieve overheid, 2025.

53. D66, VVD en CDA, Aan de slag. Bouwen aan een beter Nederland. Coalitieakkoord 2026-2030, 2026, p. 66.

54. Staatscommissie Rechtsstaat, De gebroken belofte van de rechtsstaat - tien verbetervoorstellen met oog voor de burger, 2024.

55. Zie nader: F. Çapkurt, 'Ruimte voor proactieve dienstverlening in de AVG én de Awb', RegelMaat 2025/4.

56. Kafkabrigade, Achterkant van de Overheid, 2026.

57. Zie onder meer de ontwikkelingen rond de Interbestuurlijke Datastrategie (IBDS) om de kansen van verantwoord datagebruik te benutten en knelpunten in gegevensdeling aan te pakken. En Common Ground, waarmee gemeenten via het principe van common ground hun digitale systemen beter laten samenwerken.

58. Vereniging Directeuren Publieksdiensten, Bouwen aan vertrouwen vanuit digitaal fundament, 2025; VNG, Position paper proactieve dienstverlening voor bestaanszekerheid, 2025; Staat van de uitvoering, Visie en lef nodig voor toekomstbestendige publieke dienstverlening, 2026.

59. Zie voor meer achtergrond over machine-uitvoerbare wetgeving de website RegelRech. Zie ook: Digilab, Whitepaper Fieldlab Proactieve Dienstverlening, 2024.

nationale ombudsman

Informatiebrief

van het college aan de raad

Zaaknummer	553366
Vergaderdatum	18 mei 2026
Organisatieonderdeel	Managementteam
Portefeuillehouder	Tytsy Willemsma

Onderwerp

Jaarverslagen klachten van 2023, 2024 en 2025

Kennisnemen van

1. Het besluit van het college tot vaststelling van de jaarverslagen klachten van 2023, 2024 en 2025

Inleiding

Het college heeft op 4 mei 2026 de jaarverslagen klachten van 2023, 2024 en 2025 vastgesteld, op grond van de verplichting welke is opgenomen in artikel 9:12a Algemene wet bestuursrecht: *“Het bestuursorgaan draagt zorg voor registratie van de bij hem ingediende schriftelijke klachten. De geregistreerde klachten worden jaarlijks gepubliceerd.”*
Met deze informatiebrief wordt de gemeenteraad geïnformeerd over het vaststellen van deze jaarverslagen.

Kernboodschap

1. *Voldoen aan de verplichting op grond van artikel 9:12a Awb*

Op grond van artikel 9:12a Awb draagt een bestuursorgaan zorg voor registratie van de bij hem ingediende schriftelijke klachten. De geregistreerde klachten worden doorgaans jaarlijks gepubliceerd.

Vervolg

De jaarverslagen klachten van 2023, 2024 en 2025 worden gepubliceerd op de gemeentelijke website.

Ondertekening

T. Willemsma
Burgemeester

I.J.W. Valk
Secretaris-directeur

Bijlagen

1. Jaarverslag klachten 2023
2. Jaarverslag klachten 2024
3. Jaarverslag klachten 2025

Vraag van het CDA:

“Wat is de bedoeling is van de berg schelpen bij paal 17? Waarschijnlijk het verbeteren van het fietspad maar we nemen aan dat dit niet gebeurt in het broedseizoen van het Natura 2000 gebied doch in augustus/ september? “.

Graag een reactie hierop.

Antwoord:

De schelpen zijn van de gemeente en worden de komende periode aangebracht voor het onderhoud van de schelpenpaden.

Het gaat om bestaande en veel gebruikte fietspaden, die moeten begaanbaar blijven met name ook in het drukke seizoen en daarom goed en periodiek bijgehouden worden.

Het lijkt goed om toe te lichten hoe het onderhoud van de schelpenpaden normaal gesproken verloopt. Er wordt gewerkt volgens een vaste cyclus: in de winter worden de inspecties uitgevoerd, omdat daar dan tijd voor is, en in het voorjaar worden de schelpen aangebracht. Op die manier liggen de paden er voor het hoogseizoen netjes bij. Daarbij is het belangrijk dat de werkzaamheden bij droog weer plaatsvinden, zodat de schelpen daarna goed verdicht kunnen worden. Het klopt dat daardoor niet altijd geheel buiten het broedseizoen kan worden gewerkt aan onze fietspaden. De fietspaden worden echter dermate intensief gebruikt (ook zonder onderhoudswerk) dat eventuele aanwezige vogels al gewend zijn aan verstoringen van hun rust. De nesten zelf worden uiteraard niet verstoord, maar voor zover ons bekend zijn er nog nooit op of direct naast een fietspad nesten aangetroffen. De medewerker die de werkzaamheden plant en daar toezicht op houdt, beschikt over de nodige papieren voor de wet natuurbescherming, dus bij eventuele werkzaamheden in het broedseizoen wordt vooraf rekening gehouden met de situatie ter plaatse om verstoring zoveel mogelijk te voorkomen.

Motie

De raad van de gemeente Ameland in openbare vergadering bijeen op 29 juni 2026

Betreft : Onderzoek naar de invoering van een Ameland - vignet.

Constaterende dat:

- In de vastgestelde vervoersvisie van de gemeente Ameland al de doelstelling is opgenomen om het aantal toeristenauto's naar het eiland met 35% te verminderen;
- Er momenteel op Ameland geen parkeerbelasting wordt geheven;
- De overtochten voor voertuigen in het hoogseizoen bijna niet mogelijk zijn gezien het aantal gereserveerde overtochten in het hoogseizoen.

Overwegende dat:

- Concrete instrumenten nodig zijn om de afgesproken 35% reductie uit de Vervoersvisie daadwerkelijk te behalen;
- Een Ameland-vignet van 25 euro (met de geldigheid van 3 maanden, daarna verlenging mogelijk tegen betalen van opnieuw 25 euro voor opnieuw de duur van 3 maanden) per overtocht kan dienen als financieringsbron;
- De opbrengsten hiervan geoormerkt kunnen worden in de Begroting van de gemeente Ameland voor de financiering van ruimer openbaar vervoer, een efficiënte bagageafhandeling en goedkoper parkeren in Holwerd;
- Mindervaliden misgelopen mobiliteit moet worden bespaard en zij daarom een volledige uitzonderingspositie behoren te krijgen. Hierbij dient de invalide verklaring overlegd te kunnen worden aan de rederij en/of de gemeente;
- Een verplicht vignet de piekdrukte op de veerboot effectief kan reguleren;
- Er binnen de huidige toeristenbelasting nog financiële en beleidsmatige ruimte zit om deze maatregel in te passen;
- Via een vignet het mogelijk kan zijn om de doelstellingen te behalen zonder de introductie van een parkeerbelasting;

Spreekt als haar mening uit:

- Het Ameland-vignet een effectief en integraal middel kan zijn om de ambities uit de Vervoersvisie te realiseren, de leefbaarheid te vergroten en het openbaar vervoer te versterken;
- Ondernemers kansen te bieden in te springen op de nieuwe kansen die het bagagevervoer met zich meebrengt en het bied uitbreidingsmogelijkheden voor de bestaande verhuurbedrijven.

Besluit:

Het college van burgemeester en wethouders op te dragen om:

1. Een grondig onderzoek te starten naar de juridische, financieel-economische praktische haalbaarheid van de introductie van een Ameland vignet.
2. Hierin de genoemde randvoorwaarden (vignet van 25 euro, koppeling aan een reserveringssysteem, uitzondering voor mindervaliden, financiering van OV/bagage afhandeling en de afwezigheid van parkeerbelasting) te toetsen.
3. De financiële ruimte en synergie binnen de toeristenbelasting specifiek in dit onderzoek te analyseren.
4. De raad uiterlijk binnen 8 maanden te rapporteren over de resultaten en senario's van dit onderzoek.

En gaat over tot de orde van de dag

Ballum 29 juni 2026

Fractie A82

MOTIE

De raad van de gemeente Ameland, in vergadering bijeen op 29 juni 2026

Onderwerp : Beheerplannen per 2028 voor Natura 2000

Inleiding

Momenteel (zie ook de motie in de raad van 18 mei jl.) is er veel commotie over de voorgenomen plannen in het kader van de Natura 2000 wetgeving; in deze voorgenomen plannen zou de leefbaarheid op de eilanden en haar inwoners verder onder druk komen te staan door (vergaande) beperkingen in het leven met en in de natuur. Het Cultuur Historisch Medegebruik (hierna te noemen CHM) komt onder druk te staan.

Overwegende dat:

- het CHM, ofwel de " lijst van bestaande gebruiken", die bij het tot stand komen van de huidige Natura 2000 wetgeving leidend was voor o.a. het draagvlak onder de inwoners niet meer meegenomen zal worden in de plannen voor de Beheerplannen in 2028;

- deze lijst toen een belangrijk onderdeel was om het draagvlak van de bewoners en gebruikers te waarborgen en de daardoor acceptatie van Natura 2000 te kunnen realiseren;

- dat er destijds aangegeven werd in de besluitvorming door de wetgever dat pas als er significante veranderingen geconstateerd zouden worden de gebruiken vergunning plichtig zouden worden;

- dat dit in het Natura 2000 besluit dit als volgt verwoord is:

"***Gevolgen voor bestaand gebruik***

*Daarnaast staat in paragraaf 4.1.1 van de Nota van Antwoord hoe er na de aanwijzing van een Natura 2000-gebied omgegaan zal worden met bestaand gebruik. Het aanwijzen van een Natura 2000-gebied leidt niet automatisch tot een verbod op het verrichten van bepaalde handelingen en activiteiten zoals pieren steken, garnalen kruien, mosselen rapen, het gebruik van duinweides voor het weiden van paarden en ander vee, kleinschalig historisch medegebruik en waterwinning. Dat geldt ook voor het uitvoeren van een wettelijke taak door een hulpverleningsorganisatie. In het aanwijzingsbesluit zelf zal niet worden aangegeven of en onder welke voorwaarden een activiteit kan worden toegestaan. In een besluit staat alleen voor welke waarde het gebied wordt aangewezen***. Wanneer deze activiteiten een negatieve invloed op het Natura 2000 gebied kunnen hebben, zijn deze activiteiten in principe vergunningplichtig, tenzij de activiteiten in een beheerplan worden gereguleerd.** *Voor meerdere sectoren, zoals recreatie en landbouw, zal een leidraad worden opgesteld voor de gebiedsspecifieke toetsing bij het opstellen van beheerplannen.* ***Mocht blijken dat een bepaalde activiteit geen invloed heeft op de natuurwaarden van een bepaald Natura 2000-gebied, dan bestaat er op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 geen beletsel om deze activiteit uit te oefenen (zie ook paragraaf 4.6.2 van de Nota van Antwoord****). Mocht die negatieve invloed er wel zijn dan moet een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 worden aangevraagd. Dat geldt ook voor inrichtingen die niet vergunningplichtig zijn volgens het Besluit landbouw milieubeheer (2006) uit de Wet milieubeheer.*
"

- Met andere woorden: men geeft aan dat deze gebruiken gewoon uitgeoefend kunnen worden, tenzij..
- Niet aangegeven wordt wat dan ‘de signifante ontwikkelingen’ zouden moeten zijn om de gebruiken te verbieden;

In vervolg consaterende dat:

- zoals blijkt, de lijst van bestaande gebruiken op de eilanden, **geen juridische status** heeft gekregen in de beheerplannen destijds;
- dat de belofte , destijds gedaan om draagvlak te krijgen, in het geheel niet waargemaakt is:
- dat bij het opstellen van de beheerplannen 2028 deze ommissie hersteld dient te worden;
- dat indien de gebruiken /activiteiten gereguleerd worden in het beheerplan, de activiteiten uitgeoefend kunnen worden, **zonder** een verbod of de verplichting tot vergunning;
- een wettelijke verankering van het CHM in de wetgeving voor meer draagvlak zal zorgen;
- aangetoond zal moeten worden dat juist die gebruiken, en beheer van de natuur door en met eilanders de natuur versterken en behouden zal;
- dat als blijkt dat de gebruiken geen negatieve invloed heeft op de natuurwaarden, dat er geen beletsel is deze uit voeren;
- dat alles in het werk moet worden gesteld om dat onderbouwd aan te tonen.

Roept de Raad en het College op:

1. Om alle juridische, politieke en maatschappelijke wegen te bewandelen om het cultuurhistorische medegebruik te behouden , door dit juridisch te laten verankeren in de Natura 2000 wetgeving, Beheerplannen 2028;
2. De eiland- en kustgemeenten zich hierin te verenigen zodat er collectief één krachtige stem richting provincie, ministeries en terreinbeheerders komt.

En gaat over tot de orde van de dag,

Ballum, 29 juni 2026

Fractie Algemeen Belang Ameland

Mede-indiener: